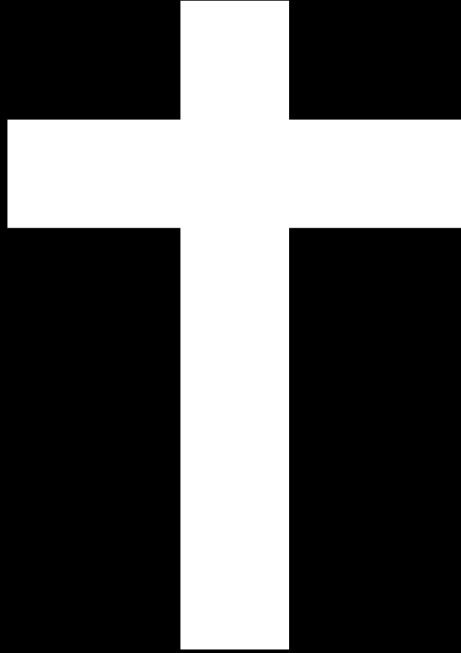

Nu օ յնա միշոյիմի նս մամա յա ցա ցա Է

Jesucristo

New Testament in Mazahua, Central (MX:maz:Mazahua, Central)

Nu o jña mizhocjimi nu mama ja ga cja e Jesucristo
New Testament in Mazahua, Central (MX:maz:Mazahua, Central)

copyright © 2007 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mazahua, Central

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mazahua [maz], Mexico

Copyright Information

© 2007, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mazahua, Central

© 2007, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 23 Aug 2023 from source files dated 29 Jan 2022

2dd34152-63bb-5bf7-9ec4-df11c81ab2fc

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	51
SAN LUCAS	80
SAN JUAN	132
HECHOS	168
ROMANOS	218
1 CORINTIOS	238
2 CORINTIOS	259
GÁLATAS	273
EFESIOS	282
FILIPENSES	290
COLOSENES	295
1 TESALONICENSES	300
2 TESALONICENSES	305
1 TIMOTEO	308
2 TIMOTEO	314
TITO	319
FILEMÓN	322
HEBREOS	324
SANTIAGO	342
1 PEDRO	348
2 PEDRO	354
1 JUAN	358
2 JUAN	364
3 JUAN	365
JUDAS	366
APOCALIPSIS	368

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN MATEO

Los antepasados de Jesucristo

¹ E Jesucristo mi mboxbêche cja e Abraham, 'ñe cja e David. Juns'ü va o tjũ'ü c'o o mboxpale e Jesús ndeze e Abraham.

² E Abraham o jmusp'ü 'na t'i c'ü mi chjũ e Isaac. Nuc'ua e Isaac o jmusp'ü e Jacob. Nuc'ua e Jacob o jmusp'ü e Judá, 'ñe c'o nu cjuarma. ³ Nuc'ua e Judá o jmusp'ü e Fares 'ñe e Zara. C'ü nu nanavi mi chjũ e Tamar. Nuc'ua e Fares o jmusp'ü e Esrom. Nuc'ua e Esrom o jmusp'ü e Aram. ⁴ Nuc'ua e Aram o jmusp'ü e Aminadab. Nuc'ua e Aminadab o jmusp'ü e Naasón. Nuc'ua e Naasón o jmusp'ü e Salmón. ⁵ Nuc'ua e Salmón o jmusp'ü e Booz. C'ü nu nana e Booz mi chjũ e Rahab. Nuc'ua e Booz o jmusp'ü e Obed. C'ü nu nana e Obed mi chjũ e Rut. Nuc'ua e Obed o jmusp'ü e Isaí. ⁶ Nuc'ua e Isaí o jmusp'ü e David c'ü o nocü o mbêzhi jmu'ua. E David o chjüntüvi c'e ndixũ c'ü mi ngue nu su e Urías c'ü vi bö't'ü. Nuc'ua c'e ndixũ o musp'ü 'na ts'it'i e David c'ü mi chjũ e Salomón.

⁷ Nuc'ua e Salomón o jmusp'ü e Roboam. Nuc'ua e Roboam o jmusp'ü e Abías. Nuc'ua e Abías o jmusp'ü e Asa. ⁸ Nuc'ua e Asa o jmusp'ü e Josafat. Nuc'ua e Josafat o jmusp'ü e Joram. Nuc'ua e Joram o jmusp'ü e Uzías. ⁹ Nuc'ua e Uzías o jmusp'ü e Jotam. Nuc'ua e Jotam o jmusp'ü e Acaz. Nuc'ua e Acaz o jmusp'ü e Ezequías. ¹⁰ Nuc'ua e Ezequías o jmusp'ü e Manasés. Nuc'ua e Manasés o jmusp'ü e Amón. Nuc'ua e Amón o jmusp'ü e Josías. ¹¹ Nuc'ua e Josías o jmusp'ü e Jeconías 'ñe c'o o cjuarma. Mi ngue c'o pa 'ma o ndõpüji c'o menzumü a Israel o dyedyji a ma a Babilonia c'o.

¹² 'Ma ya ma cãji a ma a Babilonia, nuc'ua e Jeconías o jmusp'ü e Salatiel. Nuc'ua e Salatiel o jmusp'ü e Zorobabel. ¹³ Nuc'ua e Zorobabel o jmusp'ü e Abiud. Nuc'ua e Abiud o jmusp'ü e Eliaquim. Nuc'ua e Eliaquim o jmusp'ü e Azor. ¹⁴ Nuc'ua e Azor o jmusp'ü e Sadoc. Nuc'ua e Sadoc o jmusp'ü e Aquim. Nuc'ua e Aquim o jmusp'ü

e Eliud. ¹⁵ Nuc'ua e Eliud o jmusp'ü e Eleazar. Nuc'ua e Eleazar o jmusp'ü e Matán. Nuc'ua e Matán o jmusp'ü e Jacob. ¹⁶ Nuc'ua e Jacob o jmusp'ü e José, c'ü o chjüntüvi e María. E María ngue c'ü o mus'ü e Jesús. E Jesús ngue Cristo c'ü ne ra mama: Nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda.

¹⁷ C'o nu mboxpale e Jesucristo ndeze e Abraham hasta e David, o zö'ö catorce c'o. Nuc'ua, ndeze e David hasta 'ma o dyedyji c'o menzumü a Israel a ma a Babilonia, o zö'ö ndo 'na catorce c'o nu mboxpale. Nuc'ua, ndeze 'ma o dyedyji a ma a Babilonia hasta 'ma o jmus'ü e Cristo, o zö'ö ndo catorce.

Nacimiento de Jesucristo

¹⁸ C'ü nu nana e Jesucristo mi ngue e María. 'Ma o jmus'ü e Jesucristo, je va cjava. E José ya vi ñavi e María c'ü ro chjüntüvi. 'Ma dya be mi chjüntüvi, e María ya mi tũ'ü 'na ts'it'i. Pero dya cjó mi dyojui; mi ngue o Espiritu Mizhocjimi c'ü vi tsjapü o ndunte. ¹⁹ E José mi cja c'o mi mama c'o ley. Nguec'ua 'ma o dyärä ya mi ndunte e María, o nguijñi c'ü ro unü 'na xiscõmü e María c'ü dya ro chjüntui. Pero dya ro ma ngös'ü c'o pje mi pjêzhi, na ngue dya mi ne e José ro bêzhi o tseje e María. ²⁰ Nuc'ua 'ma mi cijjñi a cjanu e José, o nguinch'i 'na t'ijĩ o jñanda 'naja c'o o anxe Mizhocjimi c'o ixi cãrã a jens'e. O ña c'ua c'e anxe o xipji e José:

—Nu'tsc'e José, o mboxbêchets'ü e David, dya rí yembeñe. Ni jyodü rí tsjapü nin su e María. Na ngueje c'ü ya tũ'ü c'ü, ixi nguetsjê o Espiritu Mizhocjimi c'ü o tsjapü o nduns'ü. ²¹ Ra mus'ü 'na ts'it'i c'ü rí jñusp'ü o tjũ e Jesús. Na ngueje angueze ra salva c'o nte c'o ya juajnü, ra jopcüji o mü'büji c'o o nzhubüji, eñe c'e anxe va xipji e José.

²²⁻²³ Mi jinguã Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü 'na profeta o xipji c'o nte:

Dyär'maji. Ra nduntetsjê 'na xunt'i c'ü dya dyojui 'na bëzo; ra mus'ü 'naja ts'it'i c'ü rguí chjũ e Emanuel, eñe c'e profeta va pätpä Mizhocjimi.

E Emanuel ne ra mama: Bübü dya Mizhocjimi a ndezgöji. Nguec'ua 'ma o

ndunte e María o mus'ü e Jesús, o zädä o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta.

²⁴ Nuc'ua 'ma o zö e José a t'ijí, o tsja c'ua ja nzi va xipji c'ü o anxe Mizhocjimi, o chjüntui e María. ²⁵ Pero dya juntavi hasta 'ma o mus'ü c'e ts'it'i c'ü primero o t'i e María. Nuc'ua e José o jñusp'ü c'e ts'it'i e Jesús.

2

La visita de los magos

¹ O jmus'ü e Jesús 'ma mi manda c'e rey Herodes a Judea. Je jmus'ü cja c'e jñiñi a Belén c'ü tsja a Judea, cja c'e xoñijö mü a Israel. O mezhtjo c'ua o ëjê ja nzi nte c'o me mi pârâ, c'o mi xiji mago, vi 'ñeji nu ja ni mbes'e e jyarü. O säji a Jerusalén. ² Nuc'ua c'o mago o mbürü o zopjüji c'o mi cârâ a Jerusalén, o xipjiji:

—Ya jítisjme 'na seña; ró jandajme o mbes'e 'na seje. Ngue c'ü rvá pârâgöjme c'ü ya jmus'ü 'na ts'it'i c'ü ra manda cja yo menzumü a Israel. Nutscöjme rí ne rí xitscöjme ja búbü c'e ts'it'i. Na ngue rvá ëcjöjme rá ã ndüñijö müjme a jmi angueze, rá ma't'üjme, eñe c'o nte c'o mi xiji mago.

³ Nuc'ua c'e rey Herodes o mbârâ c'ü mi mama c'o mago c'ü ya vi jmus'ü 'na ts'it'i c'ü ro manda. Nguec'ua va pizhi na puncjü angueze, dya mi pârâ pje ro nguijñi. Me xo go pizhi c'ua texe c'o mi cârâ a Jerusalén.

⁴ Nuc'ua e Herodes o zojnü c'o ndamböcjimi cja c'o menzumü a Israel. Xo zojnü c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. Cjanu o dyönüji ja je ngue c'ua ro jmus'ü e Cristo c'ü ro ã manda.

⁵ Cjanu o ndünrüji:

—Nuc'ü, je ra jmus'ü cja c'e jñiñi a Belén c'ü tsja a Judea. Na ngue je ga cjava va dyopjü c'e profeta va pätpä Mizhocjimi:

⁶ Nu'tsc'ejí in menzumüji a Belén, ni muvi in jñiñigueji cja c'o 'ñaja jñiñi a Judá. Na ngue ra tetsc'ejí 'naja c'ü ra manda, 'ñe ra mbörü yo menzumü a Israel yo ró juajnügö, eñe c'e profeta.

⁷ Nuc'ua e Herodes o zojnü c'o mago c'ü dya cjó ro mbârâ cjo mi ñaji c'o. Cjanu o tsjapüji na jo t'önü jinguã vi mbes'e c'e seje. Cjanu o ndünrü c'ua c'o mago o xiji jinguã vi mbes'e c'ü. ⁸ Cjanu o ndäji c'ua a ma a Belén o xipjiji:

—Möji, ma tsjaji na jo o t'önü rgui jyodüji c'e ts'it'i. Nuc'ua 'ma rí chöt'üji, rí nzhogüji rí 'ñe xitscöji. Nguec'ua xo rá magö, rá ma ndüñijö mü a jmi rá ma'tc'ö c'ü.

⁹⁻¹⁰ Nuc'ua 'ma ya vi nguarü vi ñaji c'e rey, cjanu o ma c'ua c'o mago. Nuc'ua c'e seje c'ü ya vi jñandaji ndeze 'ma o mbes'e, o 'ñetsetjo na yeje. Nu c'o mago 'ma o jñandaji c'e seje, go mäji na puncjü. Nuc'ua c'e seje mi ot'ü o xo'ñiji c'ü, hasta 'ma cja zät'ä a xes'e nu cja c'e ngümü nu ja ma búbü c'e ts'it'i. Cja chi o böbütjo nu. ¹¹ Cjanu o zät'äji c'ua cja c'e ngümü, cjanu o cjogüji a mbo. O jñandaji c'e ts'it'i ma búbü cja c'e ngümü co e María c'ü nu nana. Cjanu o ndüñijö müji a jmi c'e ts'it'i, o ma't'üji. Cjanu o xo's'üji c'ua o cajaji c'o mi quiji o oro, 'ñe o nguichjünü, 'ñe o mirra c'o ma jo ma jyärâ y me mi muvi. Cjanu o nguibiji, cjanu o unüji c'e ts'it'i. ¹² Nuc'ua Mizhocjimi o zopjü a t'ijí c'o mago, o xipjiji:

—Dya cja rí nzhogüji cja e Herodes, em-pji.

Nguec'ua 'ma mü o nzhogüji cja c'e país nu ja mi menzumüji, o möji c'ü 'na 'ñiji.

La huída a Egipto

¹³ Nuc'ua 'ma ya vi mbedye c'o mago, cjanu o nguinch'i c'ua 'na t'ijí e José o jñanda 'na c'o o anxe Mizhocjimi. Cjanu o ña c'ua c'e anxe o zopjü e José, o xipji:

—Nu'tsc'e, ñanga rí sidyi ne ts'it'i 'ñejnu nu nana; rí c'ueñe rí möji a ma cja c'e xoñijö mü a Egipto. Na ngueje e Herodes ra jyodü ne ts'it'i ra mbö't'ü. Y rí mimitjoji nu hasta 'ma cja rá xi'ts'i, eñe c'e anxe.

¹⁴ Nuc'ua cjanu o zö c'ua a t'ijí e José. Go zidi c'ua c'e ts'it'i 'ñe c'ü nu nana, go mbedyeji c'ua c'e xömü, o möji a ma a Egipto. ¹⁵ Nuc'ua o mimiji nu hasta 'ma cja o ndü e Herodes. Mi jinguã mi búbü 'na profeta c'ü mi pätpä Mizhocjimi. C'e profeta o mama: “Rá penpe 'na jña c'ín Ch'igö c'ü ra mbedye a Egipto”, eñe Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma o ma ga ma a Egipto e José co e María 'ñe e Jesús, o zädä o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta.

Herodes manda matar a los niños

¹⁶ 'Ma o unü ngüenda e Herodes c'ü dya nzhogü c'o mago ro ã xipjiji ja mi búbü c'e

ts'it'i, me co üdü c'ua na puncjü angueze. Cjanu o manda o mbö't'üji texe c'o ts'it'i c'o mi cārã a Belén, y hasta ja c'o mi tjørü c'e jñiñi c'ü. O mbö't'üji c'o cja vi mus'üji, cja na 'ñe c'o ya mi ëdyi ye cjë. Na ngue e Herodes ya vi dyönü na jo c'o mago, nguec'ua va mbārã ja ya nzi zana vi mezhe ndeze 'ma ya vi mbes'e c'e seje. ¹⁷⁻¹⁸ Mi jinguã vi dyopjü a cjava c'e profeta Jeremías:

Cja c'e jñiñi a Ramá mi t'ärã 'na c'ü me ma huë na jens'e.

Mi ngue c'e ndixü c'ü mi chjü e Raquel mi huëpi c'o o mboxbëche.

Dya go ne cjó ro chëzhi o jmi pa ro mäjã, na ngueje ya vi mbö'tp'üji c'o o mboxbëche, eñe c'e profeta va pätpã Mizhocjimi.

Nguec'ua 'ma o manda e Herodes o mbö't'üji c'o ts'it'i, o zädã c'ü vi mama c'e profeta.

¹⁹ O ë c'ua 'na nu pa, o ndü e Herodes. 'Ma xe ma bübü'tjo e José a Egipto, o nguinch'i 'na t'jĩ o jñanda 'na c'o o anxë Mizhocjimi. Nuc'ua c'e anxë o zopjü o xipji:

²⁰ —Nu'tsc'e, ñanga rí sidyi ne ts'it'i 'ñejnu nu nana, rí möji a ma cja c'e xoñijömmü a Israel nu ja vi 'ñecjeji. Na ngueje ya ndü'ü c'o mi jodü ro mbö't'ü ne ts'it'i.

²¹ O nanga c'ua e José. Cjanu o zidyi c'e ts'it'i 'ñe c'ü nu nana, o möji c'ua a ma cja c'e xoñijömmü a Israel. ²² Nuc'ua cjanu o mbārã e José c'ü ya mi manda e Arquelao a Judea c'ü tsja a Israel, chjëntjui c'ü ri bübü'tjo e Herodes c'ü ndunu tata. Nguec'ua mi sũ'ü e José xe ro ma ga manu. Nuc'ua Mizhocjimi o yepe o zopjü a t'jĩ e José. Nguec'ua va cjogütjoji a Judea o möji c'ua a ma cja c'e xoñijömmü a Galilea. ²³ O zät'äji cja 'na jñiñi c'ü ni chjü a Nazaret; o mimiji nu. Mi jinguã vi mama a cjava c'o profeta: “Ra xiji menzumü a Nazaret nu c'ü ra ëjë”, eñe c'o profeta. Nguec'ua 'ma o ma mimi a Nazaret e José 'ñe e María 'ñe c'e ts'it'i, o zädã c'e jña c'ü ya vi mama c'o profeta.

3

Juan el Bautista predica en el desierto

¹ O mezhe c'ua ja nzi cjë, o mbürü o pëpji cja Mizhocjimi 'na bëzo c'ü mi chjü e Juan.

Mi bübü cja c'e majjadü a ma a Judea. Mi zopjü c'o nte y mi jichiji co ndeje. ² Mi xipjiji a cjava:

—Jyëziji c'o na s'o, ra nzhogü in mün'c'ëji cja Mizhocjimi. Na ngueje nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra mandazüji, ya ngue ra manda, eñe e Juan.

³ Mi jinguã c'e profeta Isaías vi pätpã Mizhocjimi, vi mama ja rva cja e Juan. O mama c'e profeta c'ü ro bübü 'na nte cja 'na majjadü c'ü ro mapjü, ro zopjü c'o nte ro xipjiji:

“Rí jyëzgueji c'e 'ñiji c'ü na s'o, rí jyëzgueji c'e 'ñiji c'ü mogü.

Na ngue ya ngue ra ë c'ín Jmugöji c'ü bübü a jens'e”, ro 'ñeñe c'e nte.

Je ga cjanu va mama c'e profeta c'ü ro mama c'e nte'e.

⁴ E Juan mi je'e 'na bitu c'ü vi t'ät'ä o xi o camello, y mi nzünt'ü 'na xipjadü. Mi sa c'o mi nza cja o t'ãxã, y xo mi si o miel o ngüjnü. ⁵ Nuc'ua ma ë c'ua c'o menzumü a Jerusalén, 'ñe c'o menzumü cja c'o 'ñaja jñiñi a Judea, cja na 'ñe c'o mi cārã texe ja c'o cjogü c'e ndare a Jordán, ma säjäji cja e Juan. ⁶ Mi xipjiji Mizhocjimi c'o ma s'o c'o mi cjaji, y mi jichi e Juan anguezeji cja c'e ndare a Jordán.

⁷ Cja c'o menzumü a Israel mi cārã c'o mi xiji fariseo, 'ñe c'o mi xiji saduceo. E Juan o jñanda ma ëjë na puncjü anguezeji ro 'ñe j'i'iji. Nguec'ua va mama e Juan va xipjiji:

—Nza cjatsc'ëji o c'ijmi c'o sũ ga c'ueñe 'ma tjë o batjü. Na ngue in sũji ra jñün'c'ëji ngüenda Mizhocjimi rí sufrejü, nguec'ua va ëgueji va 'ñe j'i'iji. ⁸ Pero 'ma na cjuana nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi, rí tsjaji na jo, ngue c'ua ra 'ñetse o nzhogü in mü'büji. ⁹ In pëzhgueji ra recibidots'üji Mizhocjimi, na ngueje o mboxbëchets'üji e Abraham. Pero rí xi'tsc'öji, dya cja rí tsjijñiji c'ü ni jyodü ra recibidots'üji. Na ngueje me na zëzhi Mizhocjimi, sö ra tsjapü yo ndojo ra mbëzhi nte c'o ra jñu's'ü e Abraham, xo ra 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi.

¹⁰ Xe sido o ña e Juan o zopjü c'o fariseo 'ñe c'o saduceo, o xipjiji:

—Nza cjatsc'ëji za'a c'o dya jo c'o quis'i, c'o ya juns'ütjo jacha cja o dyü'ü. Texe za'a c'ü dya jo c'o quis'i, ya ngue ra dyëziji cja

rrũ mboch'ũji cja sivi. Je xo rga cjanu rgá tsja'c'ejí, nu 'ma dya ra nzhogũ in mü'bũji cja Mizhocjimi. ¹¹ Bũbũ mbẽpji c'o o cja c'ũ nu lamu, xãpcãji o mbãcua c'ũ nu lamu ga mbõs'ũ. Pero nutscõ dya pje pjẽtscõ rá pjõsc'õ a cjanu nu c'ũ cja va ãjẽ. Na ngueje me na nojo na puncjũ angueze, nutscõ rí menutjogõ que na ngue 'na mbẽpji. Nutscõ rí jichi co ndeje c'o ra nzhogũ o mü'bũ cja Mizhocjimi. Pero nu c'ũ cja va ãjẽ, 'ma rí 'ñench'e in mün'c'ejí angueze, ra dya'c'ejí o Espíritu Mizhocjimi c'ũ. 'Ma dya rí 'ñench'e in mü'bũji, ra dya'c'ejí rí ma sufreji cja sivi, eñe e Juan.

¹² Xe sido o ña e Juan o xipjiji 'na ejemplo o mama:

—'Na campesino ra jñũs'ũ o yelgo, cja rrũ mbitsi na jo o ndẽxũ. C'o ndẽxũ ra dyũt'ũ cja c'ũ o t'ujmũ c'o, pero c'o paxa ra ndũt'ũ co sivi c'o. Je xo ga cjanu rgá tsja nu c'ũ cja va ãjẽ. Ya bũbũ angueze ra recibido c'o ra nzhogũ o mü'bũ, pero c'o dya ra nzhogũ o mü'bũ, ya bũbũ ra mboch'ũji a sivi c'ũ dya ra juench'e, eñe e Juan.

El bautismo de Jesús

¹³ E Jesús ma bũbũ a ma a Galilea. O ã 'na nu pa, o mbedye c'ua o ma a ma cja c'e ndare a Jordán nu ja ma bũbũ e Juan. Je o ma nu, ngue c'ua ro tsja e Juan ro jichi angueze. ¹⁴ Pero e Juan dya mi ne ro jichi, mi xipji:

—Nu'tsc'e va ãcje in negue rá ji'tsc'õ, maco nguetscõ ni jyongõ rí jitscõ, eñe e Juan.

¹⁵ Cjanu o ndũnrũ c'ua e Jesús o xipji:

—Iyõ, rí jitscõ, na ngue ni jyodũ rá cjaji texe c'ua ja ga manda Mizhocjimi.

Cjanu ne'e c'ua e Juan o jichi e Jesús.

¹⁶ Nuc'ua 'ma nzi va nguarũ va ji'i e Jesús, cjanu o mbes'e cja c'e ndare. O xogũ c'ua a jens'e, y o jñanda e Jesús ma sjõbũ o Espíritu Mizhocjimi nza cja 'na mbaro, ma ãjẽ ro 'ne ndãgã a xes'e angueze. ¹⁷ Cjanu o dyãràji c'ua 'naja c'ũ mi ña a jens'e, o mama:

—Nujnu nguejnu in Ch'igõ nu rí s'iya, nguejnu rgá mãcjõ nu, eñe.

4

Tentación de Jesús

¹ Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi o 'ñũnbũ o mü'bũ e Jesús. Nguec'ua va ma a ma cja majyadũ ro ndõrũji angueze, ro tsja e Satanás c'ũ dya jo.

² O mezhe cuarenta pa, xõmũ ndempa c'ũ dya pje zi'i e Jesús cja c'e majyadũ. Nuc'ua cjanu o zant'a c'ũ. ³ Cjanu o ã c'ua c'ũ dya jo o 'ñe ndõrũ e Jesús, o xipji:

—Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi, nguec'ua rí xipjigue yo ndojo ra mbẽzhi o xẽdyi rí sigue, eñe c'ũ dya jo.

⁴ Cjanu ndũnrũ c'ua e Jesús o xipji:

—Dya rá ã'tc'ãgõ c'ũ in xitsi, na ngue je t'opjũ o jña Mizhocjimi c'ũ dya nguextjo xẽdyi c'ũ rga minc'õjme, sino que ngue texe o jña angueze c'ũ pedye o ne'e c'ũ, enzgõjme Mizhocjimi. Nguec'ua, dya rá cjapũ yo ndojo ra mbẽzhi o xẽdyi rá sigõ, eñe e Jesús.

⁵ Nuc'ua c'ũ dya jo, o zidy e Jesús a ma a Jerusalén c'ũ ngue o ndajñiñi Mizhocjimi. Cjanu o 'ñe's'e c'ua a xes'e cja 'naja c'o torre c'o mi bũbũ cja c'e templo. ⁶ Cjanu o xipji:

—Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi; nguec'ua rí dacũ dya a ma a jõmũ. Ni jyodũ rí tsjague a cjanu, na ngueje ya xo t'opjũ o jña Mizhocjimi:

Mizhocjimi ra ndãjã c'o o anxẽ rguí 'ñeji a jens'e ra 'ñe pẽnchc'iji, ngue c'ua dya rí sos'ũ cja ndojo ra s'onnc'ũ in cua, ni pje rí tsja, eñe.

Nguec'ua rí dacũ ndeze va hasta a jõmũ, eñe e Satanás c'ũ dya jo.

⁷ Cjanu o ndũnrũ c'ua e Jesús o xipji:

—Dya rá dacũ c'ua ja gui xitscõ. Na ngue ya xo t'opjũ c'ũ dya rá sõjme o jña Mizhocjimi c'in Jmugõji, enzgõjme. Nguec'ua dya rá dacũ a ma a jõmũ para rá nugõ cjo ra mbõxcõ Mizhocjimi, eñe e Jesús.

⁸ Nuc'ua c'ũ dya jo, o zidy na yeje e Jesús a ma cja 'na t'eje c'ũ me na ndã'ã. Cjanu o jíchi c'ua texe yo jñiñi cja ne xoñijõmũ, cja na 'ñe texe c'o me na zõ 'ñe me na jo c'o mi pẽ's'i yo jñiñi. ⁹ Cjanu o xipji c'ua va ndõrũ e Jesús:

—Nu 'ma rí ndũñijõmũgue cja in jmigõ rí matcũgõ, rá da'c'ũgõ c'ũ rí mandague texe cja yo jñiñi yo rrã jí'ts'igõ dya, eñe c'ũ dya jo.

¹⁰ Cjanu o ndünrū c'ua e Jesús o xipji c'ü dya jo:

—Nu'tsc'e Satanás, c'ueñe cja ín jmigö. Dya rá ma'tc'ö, na ngueje ya t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü rá ndüñijömüjme rá ma't'üjme Mizhocjimi c'ü ngue ín Jmuji. Y nguextjo angueze rá pëpijme, enzgöjme c'ü. Nguéc'ua, dya rá ma'tc'ö, eñe e Jesús.

¹¹ Nuc'ua c'ü dya jo o c'ueñe cja e Jesús. Cjanu o ã c'ua c'o anxë o 'ñe mbös'üji e Jesús.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹² E Herodes ya vi manda o ngot'üji a pjörü e Juan. Nuc'ua 'ma o mbärã e Jesús c'ü ya ma o'o a pjörü e Juan, cjanu o nzhogü o matjo c'ua a ma cja c'e xoñijömü a Galilea.

¹³ O zät'ä cja c'e jñiñi a Nazaret. Cjanu o mbedye c'ua nu, o ma a ma cja c'e jñiñi a Capernaum, o ma mimi nu. Nu c'e jñiñi bëxtjo mi järä cja c'e zapjü nu ja mi tjörü c'o xoñijömü a Zabulón, 'ñe a Neftalí. ¹⁴ 'Ma o ma mimi e Jesús a Capernaum, o zädä o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta Isaías:

¹⁵ Ra bübü jya's'ü cja c'o xoñijömü a Zabulón 'ñe a Neftalí. Xo ra bübü jya's'ü texe nu ja cjogü c'e 'ñiji c'ü ni ma cja c'e tazapjü, 'ñe texe cja c'e xoñijömü c'ü tizhi lado a manu cja c'e ndare a Jordán.

Texe a ma a Galilea nu ja dya pãrãji Mizhocjimi, ra bübü jya's'ü nu.

¹⁶ C'o nte c'o mi nzhodü cja bëxömü, o jñandaji jya's'ü c'ü me na nojo.

Nu c'o mi cãrã c'ua ja na bëxömü c'ua ja tñji, o zät'ä o jya's'ü o jmiji, eñe c'e profeta.

¹⁷ Nuc'ua ndeze 'ma o mbürü o mimi e Jesús a Capernaum, o mbürü o zopjü c'o nte, o xipjiji:

—Jyëziji c'o na s'o, ra nzhogü in mün'c'ëji cja Mizhocjimi, na ngue ya ngue ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi a jens'e.

Jesús llama a cuatro pescadores

¹⁸ 'Na nu pa'a, mi nzhodü e Jesús a jmi c'e zapjü a Galilea. O jñanda c'ua yeje bëzo c'o ma pät'ä o rrevi cja c'e zapjü. C'o bëzo mi cjuarma c'o. C'ü 'naja mi chjü e Simón Pedro. C'ü nu cjuarma mi chjü Andrés. Anguezevi mi mbëjmövi. ¹⁹ Cjanu o mama c'ua e Jesús o xipjivi:

—Nu'tsc'evi ín mbëjmöguevi dya. Pero chjünt'üvi ín xütçjö rá mö dya, rá jí'ts'ivi rí zopjüvi yo nte ngue c'ua anguezeji xo ra ndünt'üji ín xütjügö, embevi.

²⁰ Jo ni zogüvi c'ua c'o o rrevi, cjanu o ndünt'üvi c'ua o xütjü e Jesús, o möji.

²¹ Xe go mötji mas a xo'ñi. E Jesús o jñanda c'ua xe ndo yeje bëzo c'o xo mi cjuarmavi. Mi chjü Jacobo 'ñe e Juan, c'o mi ngue o t'i e Zebedeo. Ma bübüvi cja 'na bü'ü co e Zebedeo c'ü nu tatavi, ma jocüji c'o o rrevi. Nuc'ua e Jesús o ma't'üvi. ²² Anguezevi ixco zogüvi c'ua c'e bü'ü 'ñe c'ü nu tatavi, ixco ndünt'üvi c'ua o xütjü e Jesús o möji.

Jesús enseña a mucha gente

²³ Mi nzhodü e Jesús texe a ma a Galilea, mi xöpü c'o nte cja c'o o nintsjimi anguezeji. Y mi xipjiji o jña Mizhocjimi; mi xipjiji ja rvá manda nu c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi a jens'e. Y mi jocü c'o pje nde ma ngueme c'o mi sufre c'o nte. ²⁴ Me mi nãntji e Jesús c'ü mi jocü c'o mi sö'dyë. Nguéc'ua xo zät'ä c'e jña texe a ma cja c'e xoñijömü a Siria, o dyärãji c'o mi cja e Jesús. Nguéc'ua ma sinpiji texe c'o mi sö c'o pje nde ma ngueme. Xo ma sinpiji c'o me mi sufre; ngue c'o vi zürü o s'ondajma c'ü dya jo, 'ñe c'o mi sürü o taque, xo 'ñe c'o dya mi sö ro 'ñömü. E Jesús mi jocü texe c'o. ²⁵ O mbedye na puncjü nte a Galilea, 'ñe a Decápolis, 'ñe a Jerusalén, 'ñe cja c'o 'ñaja jñiñi c'o tsja a Judea, 'ñe texe a ma 'nanguarü cja c'e ndare a Jordán, mi pöji e Jesús.

5

El Sermón del monte

¹ Nuc'ua 'ma o jñanda e Jesús c'o nte c'o ma puncjü, cjanu o ma c'ua cja 'na t'ëje o mimi c'ua nu. Cjanu o ã c'ua c'o ya mi ätpä o jña e Jesús c'o mi xiji discípulo, o säji cja jmi angueze. ² Nuc'ua e Jesús o mbürü o xöpü c'o o discípulo, o xipjiji:

Quiénes son los felices

³—Cãrã o nte c'o pãrã c'ü dya ni muviji, y ni jyodüji Mizhocjimi c'ü ra mbös'üji. Zö a cjanu c'o, pero ngue nu rguí mäji na ngueje ya ngue o Jmuji dya Mizhocjimi.

⁴ 'Cārã o nte c'o me ndumü. Pero zö ga cjanu ga sufreji, ngue nu rguí mäji nu, na ngueje ra unü Mizhocjimi c'ü rguí mäji.

⁵ 'Cārã o nte c'o dya cjäpü na nojo, unü o mü'büji ra dyätäji Mizhocjimi. 'Ma cjó c'o ra nguiñi a cjanu 'na pjeñe, ngue nu rguí mājã, na ngueje Mizhocjimi ra unü ne xoñijöümü.

⁶ 'Cārã o nte c'o me ne o mü'bü ra tsja c'o na jo. 'Ma ga cjanu, ngue nu rguí mäji nu, na ngueje ra unü Mizhocjimi c'ü rguí tsjaji c'o na jo.

⁷ 'Cārã o nte c'o juentse nu minteji ga mbös'üji. Nu c'o juentse a cjanu nu minteji, xo sö ra mäji na ngueje Mizhocjimi ra juentse anguezeji.

⁸ "Ma cjó c'o ra 'ñejme Mizhocjimi co texe o mü'bü, ngue nu rguí mājã c'o, na ngueje ra mbärãji na jo ja ga cja Mizhocjimi.

⁹ "Ma cjó c'o ra zopjü na jo yo nu minteji ngue c'ua ra pötca nuji, ngue nu rguí mājã c'o, na ngueje ra 'mārãji ngue o t'i Mizhocjimi.

¹⁰ "Ma cjó c'o ra tsja na jo, bübü c'o ra nu'u na ü, ra tsjapüji ra sufre. Pero ngue c'ü rguí mājã c'ü, na ngueje Mizhocjimi ya ngue o Jmu c'ü.

¹¹ 'Nu'tsc'ëji in ejmezügöji dya. Nguéc'ua bübü 'ma ra zanc'ëji, ra ndäc'ëji, ra xo'sc'ëji o bëchjine rga zanc'ëji texe c'o me rrã s'o. Pero rí xi'tsc'öji, zö ra tsja'c'ëji a cjanu, nguejyo rguí mäjceji yo. ¹² Nguéc'ua 'ma ra tsja'c'ëji a cjanu, rí mäjceji na puncjü. Na ngueje Mizhocjimi ra dya'c'ëji c'ü me na jo a jens'e. C'o profeta c'o mi cārã mi jinguã xo o tsjapüji o sufreji, pero ya ch'unüji dya c'o me na jo, eñe e Jesús.

Sal y luz para el mundo

¹³ O sido o ña e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—O õ'õ, üt'üji cja o jmõ, ngue c'ua dya ra s'odü. Je xo rga cjatsc'ëji nu, rí tsjaji na jo ngue c'ua dya nda rrã s'o cja ne xoñijöümü. Nu 'ma dya cja rga õxü o õ'õ, ¿ja rgá sö xe ra õxcü 'ma? Dya cja rguí muvi 'ma c'o, ra mbozüji a tji, ra yödü yo nte.

¹⁴ 'Nu'tsc'ëji nza cjatsc'ëji o jya's'ü cja yo nte. 'Naja jñiñi c'ü je jäs'ã cja 'naja t'eje, dya sö ja ra tsjõ c'ü. ¹⁵ Je xo ga cjatjonu, 'ma tjütüji 'naja sivi, dya co'büji cja 'naja cja. Je ë's'ëji nu ja na ts'ijens'e, ngue c'ua ra sö ra

jñanda texe c'o ri cārã cja c'e ngumü c'ü. ¹⁶ Je xo rga cjatsc'ëji nu, rí tsjagueji na jo cja yo nte, ngue c'ua ra unüji ngüenda c'ü na jo c'o in cjagueji. Nguéc'ua xo ra mamaji c'ü me na jonte c'ü nin Tatagueji c'ü bübü a jens'e.

Jesús enseña sobre la ley

¹⁷ O sido o ña e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—In pãrãgueji c'e ley c'ü o dyopjü e Moisés, 'ñe c'o o dyopjü c'o profeta. Pe in cjinnceji c'ü rvã 'ñe xi'tsc'öji c'ü dya cja ni jyodü rí dyätäji c'o. Pero dya rí tsjijñiji a cjanu. C'ü rvã ëcjö, ngue c'ü rá cjägö texe c'ua ja nzi ga mama c'o. ¹⁸ Na cjuana rí xi'tsc'öji, ni muvi texe yo letra yo bübü cja o ley Mizhocjimi, 'ñe texe yo jña. Zö ra nguins'i ne jens'e 'ñe ne xoñijöümü, pero ot'ü ra zädã texe c'ü mama cja o ley Mizhocjimi.

¹⁹ Ni jyodü rí tsjapüji ngüenda rí tsjaji texe yo o ley Mizhocjimi, zö ri ts'iquë c'e jña. Xo ni jyodü rí xöpüji yo nte, rí xipjiji ra tsjaji texe o jña Mizhocjimi. 'Ma jiyö, ra tsja'c'ëji c'ü dya rguí muvitsc'ëji 'ma ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi a jens'e. Pero 'ma rí tsjagueji c'ü mama yo o jña Mizhocjimi, 'ñe 'ma je rga cjanu rguí xöpüji yo nte, nu'ma, ra tsja'c'ëji ra mbë'tsc'ëji na nojo 'ma ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi.

²⁰ In pãrãgueji ja ga cja yo fariseo 'ñe yo xöpü o jña Mizhocjimi yo xiji xöpüte. Rí xi'tsc'öji ni jyodü c'ü xenda rí tsjagueji na jo, que na ngue anguezeji. 'Ma jiyö, dya ra tsja'c'ëji Mizhocjimi a jens'e o ntetsc'ëji c'ü ra mandats'üji.

Jesús enseña sobre el enojo

²¹ 'Ya i dyärãji o xi'tsc'ëji c'o xöpüte c'ua ja va sjipji c'o mi cārã mi jinguã. O xipjiji a cjava: "Dya rí pö't'üntëji. Nu 'ma cjó c'o ra pö't'üntë, ra mbë's'itsjë o s'ocü 'ma, c'ü rguí tjünpü ngüenda ra sufre." ²² Pero nutscö rí xi'tsc'öji, 'ma cjó c'o ra ünü nu minteji, zö dya ra mbö't'ü, ra mbë's'itsjë o s'ocü 'ma, c'ü rguí tjünpü ngüenda ra sufre. Xo rí xi'tsc'öji, nu 'ma cjó c'o ra zo'bü nu minteji ra xipji: "Dya in pãrã pje in cja'a", ra 'ñembe c'ü, xo ra mbë's'itsjë o s'ocü 'ma c'ü, c'ü rguí tjünpü ngüenda ra sufre. Y 'ma cjó c'o xo ra xipji nu minteji: "Me na s'otsc'e", ra 'ñembe, ra mbë's'itsjë o s'ocü 'ma c'ü rguí ma sufre cja sivi a linfiernu.

²³ 'Bübü 'ma in pöji cja templo in sidyiji 'na animale ra mbö't'üji cja rrü ndü'tp'üji Mizhocjimi cja c'e arta. Pero 'ma in sätc'ëji, nu 'ma in mbeñeji c'ü pje vi tsjapqueji 'naja yo nin minteji, dya xtí unüji c'e animale ra mbö't'üji. ²⁴ C'ü rí tsjagueji, rí sogueji nu c'ü ni mbeñc'ëji Mizhocjimi. Ot'ü rí möji, rí ma dyötqueji c'ü nin minteji ra perdonaotsc'ëji. Nuc'ua cja rrí ñeji c'ua, rí ñe unüji c'ü ni mbeñc'ëji Mizhocjimi.

²⁵ "Ma pje c'o rí tsjapüji na s'o 'naja yo nin minteji, 'ma ra zints'iji cja juesi, rí jo'tp'üji 'ma cja ri pötceji cja 'ñiji. 'Ma jiyö ra ma nzhöc'ëji nu cja c'e juesi. Nuc'ua c'e juesi ra nzhöc'ëji cja c'e mböpjörü. Nuc'ua ra ngo'c'ügueji a pjörü. ²⁶ Na cjuana rí xi'tsc'öji, dya ra sö rí pedyegueji nu, hasta 'ma cja rí tsjöt'üji texe c'o ri tügueji.

Jesús enseña sobre el adulterio

²⁷ 'Ya i dyäräji o xi'tsc'ëji c'o xöpüte c'ua ja va sjipji c'o mi cärã mi jinguã: "Dya rí tsägueji o ndixü." ²⁸ Pero nutscö rí xi'tsc'öji dya, 'ma cjó c'o ra jñanda 'naja ndixü y ra nguiñi cja o mü'bü ra tsjavi c'ü na s'o, zö dya ra juntavi, chjëntcui c'ü ya ri tsäjã o ndixü, ya tsja na s'o co angueze cja o mü'bü 'ma c'ü.

²⁹ 'Maco in mamaji ngue in chöji c'ü cja'c'üji rí tsjaji c'o na s'o, jñü'müji 'ma, panaji. Xenda na jo rí sätc'ëji cja jmi Mizhocjimi zö ri 'natjo in chöji, que na ngue ra pantc'aji texe in cuerpoji a ma a linfiernu. ³⁰ Maco in mamaji ngue in jodyëji c'ü cja'c'ü rí tsjaji c'o na s'o, dyocüji 'ma, panaji. Xenda na jo rí sätc'ëji cja Mizhocjimi zö ri 'natjo in dyëji, que na ngueje ra pantc'aji texe in cuerpoji a ma a linfiernu.

Jesús enseña sobre el divorcio

³¹ O sido o ña e Jesús o xipji c'o o discípulo: —In pärägueji c'ü xo mamaji mi jinguã: "Ma cjó c'o ne ra mbëzi nu su, ra unü o xiscömü c'ü rguí jyanbüvi." ³² Pero nutscö rí xi'tsc'öji, dya cjó ra mbëzi nu su, nguextjo 'ma ri ñe 'naja bëzo. Zö dya ri cja na s'o 'na ndixü pero 'ma ra tsja nu xïra ra mbëzi, pe ra tsja c'e ndixü ra chjüntui c'ü 'naja bëzo. Nguec'ua chjëntcui c'ü ri tsäjã bëzo c'e ndixü. Nguec'ua c'e bëzo c'ü o mbëzi c'ü nu su, ri pë's'i nu s'ocü 'ma c'ü, chjëntcui c'ü ro

tsjapü o su ro tsäjã bëzo. Y c'e bëzo c'ü na yeje o xïra c'e ndixü, xo ri pë's'i nu s'ocü chjëntcui c'ü ro tsäjã ndixü. Na ngueje ya rguí chjüntui c'e ndixü c'ü ya vi bëzi.

Jesús enseña sobre los juramentos

³³ 'Ya i dyäräji c'ü o xi'tsc'ëji c'o xöpüte c'ua ja va sjipji c'o mi cärã mi jinguã: "Dya rí ñädäji Mizhocjimi rí mamaji na cjuana, cja rrí mamaji o bëchjine. 'Ma in nädäji Mizhocjimi c'ü rí tsjagueji, tsjagueji 'ma", eñe c'o xöpüte. ³⁴ Pero nutscö rí xi'tsc'öji, dya pje rí ñädäji. Dya rí manji nza mbärã a jens'e. Na ngueje nguejnu manda Mizhocjimi. ³⁵ Ni xo rí mamaji nza mbärã ne xoñijömmü. Na ngueje ngue Mizhocjimi c'ü manda yo cärã va. Ni xo rí mamaji nza mbärã a Jerusalén. Na ngueje ngue c'ü o ndajñiñi c'in Jmugöji c'ü pjözhi me na nojo. ³⁶ Ni xo rí mamaji nza mbärã in ñigueji, na ngueje nu'tsc'ëji, dya sö rí tsjapqueji c'ü rrã t'öxü ne rí 'na in ñixtegueji, ni xo rí tsjapqueji c'ü rrã potjü. ³⁷ C'ü rí tsjagueji, rí mantji "jã" o "jiyö." 'Ma xe rí mangueji cjó nza ärã, nu'ma, ngueje c'ü dya jo c'ü 'ñünn'ü in mün'c'ëji 'ma.

Jesús enseña sobre la venganza

³⁸ 'Ya i dyäräji c'ua ja va sjipji c'o mi cärã mi jinguã: "Nu 'ma cjó c'o ra jñü'pc'üji in chöji, rí nzhopcüji rí jñü'pc'üji a nzhö 'ma c'ü. Y nu 'ma cjó c'o ra jñü'pc'üji in s'ibiji, xo rí jñü'p'üji o s'ibi 'ma c'ü", mi eñeji. ³⁹ Pero nutscö rí xi'tsc'öji, dya cjó rí nzhopcüji c'o ra tsja'c'üji c'o na s'o. Nu 'ma cjó c'o ra mbë'chc'iji in jojmiji, xo rí pjünbütjoji 'ma c'ü 'nanguarü ra mbë'chc'iji. ⁴⁰ Nu 'ma cjó c'o ne ra jyonnc'ëji o chü, y ra zints'iji cja juesi ngue c'ua ra ngannc'aji c'o ri jegueji, xo rí jyëtspiji c'o ri tégueji. ⁴¹ Nu 'ma cjó c'o ra xi'tsc'ëji: "Chuns'ü yo rvã tuns'ügö, ma sogüzügö 'na kilometro nde", ra ñentsc'ëji, nu'tsc'ëji xe rí ma sogüji 'ma c'ü xe 'na kilometro nde. ⁴² Cjó c'o pje ra dyö'tc'ügueji, rí unüji. Y c'o pje c'o ra pe'sc'ëji, dya xo rí tsänbäji c'o.

El amor para los enemigos

⁴³ 'Ya i dyäräji c'ua ja va sjipji c'o mi cärã mi jinguã: "Rí s'iyagueji yo in dyocjeji, pero c'o nuc'üji na ü, xo rí ñuji na ü", eñeji. ⁴⁴ Pero nutscö rí xi'tsc'öji, rí s'iyagueji c'o ra nuc'üji

na ü, rí ma'tp'üji Mizhocjimi c'o ra zanc'ejí. Tsjapqueji na jo c'o ra nuc'üji na ü, dyötpüji Mizhocjimi c'o ra jyonnc'ejí o chü, 'ñe c'o ra jñü'c'ügueji na ü. ⁴⁵ 'Ma rí tsjapüji na jo a cjanu yo nin minteji, zö rrã s'oji, ra jñu'sc'ejí 'ma c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e. Na ngueje angueze c'apü ra mbes'e e jyarü c'ü rguí jñanda texe yo nte, zö ri cja na jo, o zö ri cja na s'o. Xo va penpe o dyebe texe yo nte, zö ri cja na jo, o zö ri cja na s'o. ⁴⁶ Nu 'ma nguextjo c'o s'iyats'ügueji c'o rí s'iyagueji, ¿cjo ra dya'c'ejí Mizhocjimi c'o na jo 'ma? Iyö. ¿Cjo dya je xo ga cjanu ga tsja c'o publicano, s'iya o dyoji c'o; maco in mangueji me na s'o c'o? Jã, je ga cjanu ga tsjaji. ⁴⁷ Nu 'ma nguextjo yo in dyocjeji yo in ne rí zenguaji, ¿ja bübü c'ü na jo c'ü in cjagueji 'ma? Maco yo dya pãrã Mizhocjimi, je xo ga cjatjonu, nguextjo c'o o dyoji zenguaji. ⁴⁸ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, rí s'iyagueji texe yo nte c'ua ja nzi ga tsja c'ü nin Tatagueji c'ü bübü a jens'e.

6

Jesús enseña sobre las buenas obras

¹ 'C'ü rguí tsjagueji c'o na jo, dya ngue c'ü ra jñantc'aji yo nte ra mamaji in c'aji na jo; ngue c'ü ra jñantc'aji c'ü in Tatagueji c'ü bübü a jens'e. Na ngue 'ma rí tsjaji na jo nguextjo c'ü rguí jñantc'aji yo nte, nu'ma, dya ra mama c'ü in Tatagueji c'ü na jo vi tsjagueji. ² Bübü nte c'o c'apü cja na jo; c'aji c'ü rguí mápäji yo nte'e. Nguec'ua 'ma pöji nu ja cjögü na puncjü o nte, nza cja cja nintsjimi o cja 'ñiji, unüji o merio c'o dya pje pë's'i. Pero rí xi'tsc'öji c'ü na cjuana, zö ra mama yo nte na jonteji, pero Mizhocjimi dya ra mama na jonteji. Nu'tsc'ejí, dya rí tsjaji nza cja anguezeji. ³ Pero 'ma rí unüji merio c'o dya pje pë's'i, rí unüji c'ü dya cjó ra mbãrã. ⁴ Nguec'ua dya cjó ra mbãrã c'ü i unügueji. Pero Mizhocjimi ra dya'c'ejí c'o na jo, na ngueje angueze pã'tc'ãji in mün'c'ejí.

Jesús enseña cómo orar

⁵ 'C'o c'apü cja na jo, me ne o mü'büji c'ü ra jñanda yo nte. Nguec'ua pöji cja nintsjimi, 'ñe c'ua ja pomü o 'ñiji, ni ma dyötüji Mizhocjimi. Pero rí xi'tsc'öji c'ü

na cjuana, zö mama yo nte me na jon-teji, Mizhocjimi dya ra mama na jonteji. Nu'tsc'ejí, dya rí tsjaji nza cja anguezeji. ⁶ C'ü rí tsjaji, 'ma rí dyötqueji Mizhocjimi, rí tsjögüji a mbo cja in nzungueji, cja rrí tsotc'ejí in nzoxtjiji. Cja rrí dyötqueji c'ua c'ü nin Tataji c'ü bübü nu ja dya cjó sö ra jñanda. Y angueze ra dya'c'ejí c'o na jo'o, na ngueje pã'tc'ãji in mün'c'ejí.

⁷ 'Ma rí dyötqueji Mizhocjimi, dya rí tsjagueji c'ua ja nzi ga tsja yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi. Anguezeji me yepeji c'o jña c'o ni dyötüji Mizhocjimi, pëzhiji ra dyärã Mizhocjimi na ngueje c'ü me yepeji. ⁸ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya me rí yepegueji jña c'ua ja nzi ga tsja anguezeji. Na ngueje c'ü nin Tataji pãrã c'o ni jyonc'ejí ante c'ü rí dyötqueji c'ü. ⁹ Nguec'ua nu'tsc'ejí 'ma rí dyötqueji Mizhocjimi, rí xipjiji a cjava:

Mi Tatats'ügöjme, je in bübü a jens'e, rí pjöxcüjme nutscöjme rí cãrãjme cja ne xoñijömmü, ngue c'ua rá süc'üjme ja c'o nzi ga züc'ü c'o cãrã a jens'e.

¹⁰ Xo rí pjöxcüjme ngue c'ua dya ra mezhe ra zädã c'ü rá ä'tc'öjme ja c'o nzi ga dyä'tc'ä c'o cãrã a jens'e, na ngue ngue'tsc'e in mandague. Xo rí ö'tc'öjme rá c'ajme c'ua ja nzi gui ñegue.

¹¹ Dyacöjme dya o xëdyi c'o rá sigöjme ne pa dya.

¹² Perdonaözögöjme in nzhubüjme c'ua ja nzi rgá perdonaöjme 'ma cjó c'o pje c'acüjme.

¹³ Dya rí jyëzgue ra ndöcöjme c'ü dya jo. Pjöxcüjme ngue c'ua dya rá c'ajme c'o na s'o.

Na ngueje ngue'tsc'e in mandague, ngue'tsc'e me na zë'tsc'e, ngue'tsc'e me na notsc'e. Je ga c'atjotsc'e nu textjo c'o cjë c'o ra ëjë. Amén.

¹⁴ 'Nu 'ma rí perdonaögueji c'ü cjó pje ra tsja'c'ejí, xo ra perdonaots'üji 'ma c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e. ¹⁵ Pero 'ma dya rí perdonaögueji c'ü cjó pje ra tsja'c'ejí, dya xo ra perdonaots'üji 'ma c'ü nin Tatagueji, nu c'o pje nde in cjagueji.

Jesús enseña sobre el ayuno

¹⁶ Bübü c'o c'apü cja me na jo. Nguec'ua 'ma go mbempjeji, c'apü ndumüji, dya

xo dyebeji. Je ga tsjaji a cjanu, ngue c'ua ra mbārã yo nte c'ü mbempjeji, ra mamaji na jo c'ü cjaji. Na cjuana rí xi'tsc'öji, zö ra mama yo nte c'ü na jo cjaji, pero Mizhocjimi dya je ra mama a cjanu. Nu'tsc'ejji, dya rí tsjagueji ga cjanu. ¹⁷ Nu 'ma rí mbempjeji, rí xinzhöji c'ua ja nzi gui tsjaji texe yo pa. Xo rí tsã't'ãji o aceite in ñi'iji, y rí dyebeji. ¹⁸ Nguec'ua dya ra mbã'c'ãji yo nte cjo in mbempjeji. C'ü ra mbārã c'ü in mbempjeji, nguextjo c'ü nin Tataji c'ü dya cjó sö cjó ra jñanda. Y angueze ra xi'tsc'ejji c'ü na jo vi tsjagueji, na ngueje pã'tc'ãji in mün'c'ejji.

Riquezas en el cielo

¹⁹ Dya rí pë'sc'ejji na puncjü c'o ni muvi cja ne xoñijö mü. Na ngueje ne xoñijö mü cārã o dyoxü, ra dyo'tc'ügueji c'o in ch'opjüji 'ñe in bitugueji. Y xo ra zijö mü c'o in merioji de plata. Xo cārã va o mbuē, ra xo'tc'ügueji in nzungueji, cja rrü pönc'üji c'o in pë's'iji. ²⁰ Jyodügueji ja rgã mbë'sc'iji a jens'e c'o ya ri bübü 'ma rí sätc'ejji nu. Na ngueje a jens'e, dya cārã o dyoxü nu, nu c'ü ra dyo'tc'ejji c'o rí pë's'iji, ni pje xo ra zijö mü nu. Dya xo cārã o mbuē nu, c'ü ra pönc'ügueji c'o rí pë's'igüejji. ²¹ Nu 'ma rí pë's'igüejji na puncjü cja ne xoñijö mü, je ri mājã in mü'büji cja ne xoñijö mü. Pero 'ma ra bë'sc'ejji na puncjü a jens'e, je ngue a jens'e nda ra mājã in mü'büji.

La lámpara del cuerpo

²²⁻²³ C'ü unü jya's'ü cja in cuerpogueji ngue in chöji. 'Ma janda na jo 'na nte, bübü jya's'ü 'ma texe o cuerpo. Pero 'ma dya sö ra jñanda, chjëntjui c'ü ri bübü cja bëxö mü 'ma c'e nte. Je xo ga cjatsc'ejji nu. Nu 'ma nguextjo Mizhocjimi rí jyodüji, ra bübü 'ma jya's'ü texe cja in mü'bügueji. Pero 'ma rí jyodüji Mizhocjimi, 'ñe rí jyodüji rí pë's'iji na puncjü cja ne xoñijö mü, 'ma rí jyodüji nza yeje, nu'ma, dya nda ra bübü jya's'ü in mü'büji. Y 'ma in pëzhgueji bübü jya's'ü in mün'c'ejji, nu 'ma dya cjuana jya's'ü, nu'ma, ojtjo jya's'üts'üji 'ma.

Dios y el dinero

²⁴ "Ma cjó c'o ra mbëpi yeje lamu, dya ra sö ra dyätãvi nza yejui. Na ngueje c'ü 'naja ri ünbüji, ra tsja c'e mbëpji; c'ü 'naja ri ne'e.

O 'ma jiyö, 'naja c'ü ri cja pü dya rguí muvi. Je xo ga cjatsc'ejji nu, 'ma in jodüji ja rguí pë's'iji na puncjü cja ne xoñijö mü, nu'ma, dya in pëpqueji 'ma Mizhocjimi c'ua ja nzi ga ne angueze.

Dios cuida a sus hijos

²⁵ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya rí tsjijñiji ja rguí chöt'üji c'ü rí siji. Dya xo rí tsjijñiji c'ü pje rí jyeji. Mizhocjimi me na nojo, ya ngambgaji va. Nadya, ¿cjo dya xo ra dya'c'ejji c'ü rí siji, 'ñe c'ü rí jyegueji? ²⁶ Jñant'maji yo s'ü. Dya podüji o ndëxü, dya xo tagüji, dya pje xo üt'üji cja t'ujmü; maco c'ü nin Tatagueji c'ü bübü a jens'e nde 'huiñi yo. Nu'tsc'ejji, xenda ni muvits'ügueji na puncjü que na ngue yo s'ü. Nguec'ua, ¿cjo dya xo ra 'huiñts'ejji Mizhocjimi? ²⁷ ¿Cjó bübüts'ejji c'ü sö ra chãcã nde metro c'ü xe rrã ndãã? Zö me ra nguiñi, dya cjó ra sö.

²⁸ Nguec'ua, ¿jenga in cjinncjeji ja rí chöt'üji c'ü rí jye'ejji? Unüji ngüenda yo pje c'o ma ndãjnã yo cja'a cja juajma, ja ga te'ejji. Dya pëpjiji, dya xo jench'ejji o tjüjmü pa ra dyät'ãji o bituji. Pero me na zö yo. ²⁹ E Salomón mi pjëzhi na nojo, mi je o bitu c'o me ma zö. Pero xenda na zö yo ndãjnã. ³⁰ Yo pjñño cja'a cja juajma dya, pero ra xörü ra münü ra c'ant'a cja hornu ra ndüt'üji yo; maco Mizhocjimi unü c'ü na zö o ndãjnã yo. Natsc'ejji, ¿cjo dya xo ra dya'c'ejji Mizhocjimi c'ü rí jyegueji? Nguec'ua, ¿jenga dya in ench'ejji na jo in mü'büji Mizhocjimi ra dya'c'ejji c'o ni jyonc'ejji? ³¹ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya me rí tsjijñiji rí mamaji: "Pārã, ¿pje rá sigöji, o pje xo rá jegöji?", rí 'ñeñeji. ³² Ngue yo dya pārã Mizhocjimi yo me jodü ga cjanu. Pero nu'tsc'ejji in 'ñejeji c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e; angueze pārã c'ü nde ni jyonc'ejji texe yo. ³³ Nu'tsc'ejji ot'ü rí jyodüji Mizhocjimi, ngue c'ua ra mandats'üji. Y rí jyodüji rí tsjaji c'o na jo c'ua ja ga manda c'ü. Nuc'ua texe yo, nde ra dya'c'ejji yo. ³⁴ Nguec'ua, dya rí tsjinncjeji ja rguí chöt'üji c'ü rí siji 'ñe c'ü rí jyeji c'o pa c'o va ëjë. 'Ma ra zädã c'o pa'a, cja rí ñuji ja rguí tsjapqueji. Na ngueje pama va ëjë texe o ndümü c'ü ni jyodü rá sufregöji.

7

No juzguen a otros

¹ 'Dya cjó rí so'bügueji. 'Ma jiyö ra jñün'c'ügueji ngüenda Mizhocjimi. ² C'ua ja nzi gui so'bütegueji, je xo rga cjanu rgá jñün'c'ügueji ngüenda Mizhocjimi. Mizhocjimi ra nzhocüts'üji c'ua ja nzi gui tsjagueji. ³ O dyaxü, xenda na nojo que na ngue o ngümpaxa. Je xo ga cjatjonu in nzhunc'ejji. Pe na nojo in nzhunc'ejji nza cja 'na dyaxü, y pe ts'iquë nza cja 'naja ngümpaxa c'o o nzhübü yo nin minteji. Nguec'ua, ¿jenga in so'büji c'e ngümpaxa c'ü o'o a nzhö yo nin minteji? Maco dya in cö'tp'üji ñi c'e dyaxü c'ü o'o in chöji. ⁴ ¿Ja rgá sö rí xiqueji yo nin minteji: "Jyëzguijme rá cjü'pc'öjme ne ngümpaxa nu o'o nin chögue", rí 'ñembeji? Maco dya ixi cjübügueji c'e dyaxü c'ü o'o in chögueji. ⁵ Nu'tsc'ejji in cjaqueji c'ü na jots'ejji, pero dya cjuana. C'ü rí tsjagueji, ot'ü rí tsjunc'ejji c'e dyaxü c'ü o'o in chögueji, ngue c'ua ra sö rí jñandaji na jo rí tsjü'p'üji c'e ngümpaxa c'ü o'o a nzhö'ö c'ü nin minteji, eñe e Jesús.

⁶ 'Bübü nte c'o chjëntji nza cja o cuchi c'o ra yödü c'o pje ri unügueji c'o dya ri ne anguezeji. Xo chjëntji nza cja o dyo c'o ra ë ra 'ñe zac'ejji 'ma pje c'o ri unügueji c'o dya ri neji. C'o nte c'o ga cjanu, dya cja xe rí zopjüji o jña Mizhocjimi nu me na sjü.

Pedir, buscar y tocar la puerta

⁷ 'Sido rí dyötqueji Mizhocjimi, ra dya'c'ejji. Sido rí jyodüji Mizhocjimi, rí chötc'ejji c'ü ni jyonc'ejji. Sido rí ma't'üji Mizhocjimi, ra dyä'tc'ejji. ⁸ Na ngue texe c'o ra dyörü, ra ch'unü c'o. Y texe c'o ra jyodü, ra chöt'ü c'o. Y texe c'o ra mapjü, ra dyätäji c'o.

⁹ Nu'tsc'ejji in 'ñecjeji in ch'igüejji, 'ma ra chëzhi in jmiji in ch'igüejji ra dyö'tc'ejji 'na tjömëch'i, ¿cjo rí unügueji 'na ndojo? Iyö, dya sö. ¹⁰ Y 'ma ra dyö'tc'ejji 'na jmö'ö, ¿cjo rí unügueji 'na c'ijmi? Iyö, dya xo sö'ö. ¹¹ Maco in nteji in cjaji c'o na s'o, pero in pjëchiji rí unüji c'o na jo yo in ch'igüejji. Na c'ü nin Tatagueji c'ü bübü a jens'e, ¿cjo dya xo ra dya'c'ejji c'o na jo c'o rí dyötüji angueze?

¹² C'ua ja nzi gui ñegueji c'ü ra s'iyats'üji yo nte, je xo ga cjanu rguí s'iyagueji yo.

Na ngueje je ga cjanu ga mama o jña Mizhocjimi c'ü xiji ley 'ñe profeta.

La puerta angosta

¹³ 'Nu 'ma in ne rí nzhodüji cja o 'ñiji Mizhocjimi, tsjogüji cja c'e ts'ingoxtji. Na ngueje bübü 'na ngoxtji, 'ñe 'na 'ñiji c'o me na mbät'ä, pero ni zidyji nu ja ra sufrefji cja sivi. Me na puncjü c'o cjogü cja c'e ngoxtji c'ü na mbät'ä. ¹⁴ Pero c'e 'ñiji c'ü ni zidyji nu ja ra bübü'tjoji co Mizhocjimi, na s'ich'i c'ü. Xo 'ñe c'e ngoxtji, xo s'ich'i c'ü. Y dya puncjü c'o tö't'ü c'e ngoxtji c'ü rguí möji c'e 'ñiji.

El árbol se conoce por su fruto

¹⁵ 'Cãrã nte c'o ra ëts'ejji ra 'ñe tsjapü ri ñaji o jña Mizhocjimi. Cjapüji na jo'oji nza cja ndënchjürü yo dya pje cja, pero a mbo o mü'büji me na s'oji nza cja o min'ño yo me na sate. Nguec'ua rí pjötpüji ngüenda c'o. ¹⁶ C'ü rguí pãrãgueji c'o xöpüte, rí unnc'ejji ngüenda ja ga mimi c'o. In pãrãgueji o visachi, dya quitsiji o uva c'o. Ni xo ri quitsiji o higo cja o bimpëdyi. Je xo ga cjatjonu c'o xöpüte c'o cjapü ri ña o jña Mizhocjimi, dya sö ra mimi na jo c'o. ¹⁷ Je xo ga cjatjonu texe o za'a c'o na jo, quis'i c'o na jo c'o. Pero c'o dya ga jo, quis'i c'o dya ga jo. ¹⁸ 'Na za'a c'ü na jo, dya sö ra nguis'i c'o dya ga jo. Ni xo ri ngue 'na za'a c'ü dya jo, dya sö ra nguis'i c'o na jo. ¹⁹ Texe za'a c'o dya quis'i c'o na jo, ra dyëziji cja rrü pant'aji a sivi. ²⁰ Nguec'ua c'ü rguí pãrãgueji c'o xöpüte, rí unnc'ejji ngüenda ja ga mimi c'o.

No todos entrarán en el reino de los cielos

²¹ 'Na puncjü c'o ra xitscö: "Nu'tsc'e in Jmuts'ügö", ra 'ñenzgöji. Pero dya texeji ra cjogüji c'ua ja manda Mizhocjimi. C'o ra cjogü nu, nguextjo c'o ra tsja c'ua ja nzi ga ne c'ü mi Tatagö c'ü bübü a jens'e. ²² 'Ma ra zädä c'e pa 'ma ra tjün ngüenda, me na puncjü c'o ra xitscö: "Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, ¿cjo dya mi nãnnc'äjme in chjügue, 'ma mi zopcjøjme yo nte? ¿Cjo dya xo mi nãnnc'öjme in chjügue 'ma mi pjongjüjme o s'ondajma? ¿Cjo dya xo ngue co in chjügue c'ü mi jocjüjme c'o mi sö'dyë, 'ñe c'o na puncjü c'o na nojo c'o mi cjaime?", ra 'ñenzgöji. ²³ Nuc'ua rá tjüntcöji c'ua, rá xipjiji: "Dya ngue o t'its'ejji mi Tatagö.

C'ueñeji cja ín jmigö dya, nu'tsc'eji i ts-jagueji c'o na s'o", rá embeji.

Las dos bases

²⁴ 'Nguec'ua, nu c'ü ra dyärä yo jña yo ró xi'tsc'öji dya, y ra tsja'a yo, rá jyëtspigö nza cja 'na bëzo c'ü na jo va mbeñe. O jyäbä 'naja ngumü a xes'e cja 'na peña. ²⁵ Go 'ñeje c'ua 'na tadyebe. Xo ëjë 'na tareje c'ü je 'ne pjat'ü cja c'e ngumü. Xo ë 'na tandajma c'ü me mi vü'ü cja c'e ngumü. Pero dya go tunü c'e ngumü, na ngueje vi tjäbä a xes'e cja c'e peña. ²⁶ 'Ma cjó c'o ra dyärä yo jña yo ró xi'tsc'öji dya, 'ma dya ra tsja c'ua ja nzi va dyärä, rá jyëtspigö nza cja 'na bëzo c'ü dya nguiñi na jo c'ua ja ro jyäbä o ngumü, je go jyäntjo cja 'ñöxömü. ²⁷ Go 'ñeje c'ua 'na tadyebe. Xo ëjë c'e ndare. Xo vü e ndajma c'ü o juant'a c'e ngumü. Jo nu tunü c'ua o ngumü c'e bëzo, ixco chjorü, eñe e Jesús va nguarü va zopjüji.

²⁸ 'Ma o nguarü e Jesús o mama yo jña yo, me mi süji, dya mi pärä pje ro nguiñi. ²⁹ Na ngueje o unüji ngüenda je vi 'ñe cja Mizhocjimi c'o vi mama e Jesús va xöpü anguezeji. Y dya je ma cjanu c'o xöpüte.

8

Jesús sana a un leproso

¹ Nuc'ua o zöbü e Jesús cja c'e t'eje. Xo zöbü na puncjü o nte, mi pöji angueze. ² O ëjë c'ua 'naja bëzo c'ü mi sö 'naja ngueme c'ü xiji lepra, o 'ñe chëzhi cja e Jesús. Cjanu o ndüñijömü c'ua a jmi, cjanu o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, 'ma rá ñegue, ra sö rí jocüzü.

³ Cjanu o c'uana c'ua a dyë e Jesús o ndörü c'e nte, o xipji:

—Rí negö. Ra jots'ü.

Nzi va ndörü, nzi va ojtjo c'ua c'e ngueme. ⁴ Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Pjögüenda c'ü dya cjó rí ma xipjigüe dya, nguextjo c'ü rí ma, rí ma jíchitsjé c'e mböcjimi c'ü ya jogüts'ü. Xo rí jñünü c'o rí unü Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama e Moisés. Ixtí magüe a cjanu ngüe c'ua ra nu'tc'ügüe c'e mböcjimi c'ü na cjuana ya jots'ü. Nguec'ua yo nte ra mbäräji c'ü ya 'nin'tsc'i c'e ngueme.

Jesús sana al muchacho de un capitán romano

⁵ Nuc'ua o zät'ä e Jesús cja c'e jñiñi c'ü mi chjü Capernaum. Cja c'e jñiñi mi bübü 'naja bëzo c'ü mi manda 'naja ciento o tropa. 'Ma cja ma sät'ä e Jesús, o ë c'ua c'e bëzo o 'ñe ndünrü e Jesús. Cjanu o dyötü 'na favor. ⁶ O xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, dya cja sö ra 'ñömü ín ch'i'i, ya zürü o ngueme. Ya dy-obütjo ín nzungö, y me sufre na puncjü c'o na ü.

⁷ Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Jo rá magö, rá ma jocü.

⁸ O ndünrü c'ua c'e bëzo o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, dya ga jozgö c'ü rí tsjogue a mbo cja ín nzungö. Zö nguextjo 'na jña c'ü rí mangüe, ra jogü c'ín ch'i'i. ⁹ Na ngüe xo 'ñetscö xo ch'acö poder, ngüe c'ua rí mandagö o tropa. 'Ma rí xipjigö c'ü 'naja: "Ma'a", rá embe, ra ma. 'Ma rí xipjigö c'ü 'naja: "Chjä'dä", rá embe, ra ëjë. Xo 'ñe 'ma rí xipjigö c'ín mbëpji: "Tsja'a yo", rá embe, ra tsja'a.

¹⁰ Nuc'ua 'ma o dyärä e Jesús c'o vi mama c'e bëzo, me co nguextjo c'ua. Na ngüe o unü ngüenda c'ü mi junt'ü o mü'bü c'e bëzo c'ü pje ro mama e Jesús, ro zädä. Nguec'ua va xipji c'ua c'o mi pöji:

—Na cjuana rí xi'tsc'öji, ni ri 'na yo ín menzumüji a Israel ró tötc'ö c'ü ri ejme na jo nza cja ne bëzo nu. ¹¹ Nutscö rí xi'tsc'öji, na puncjü o nte c'o rguí 'ñeje nu ja ni mbes'e e jyarü, 'ñe nu ja ni nguibi, xo 'ñe textjo cja ne xoñijömü; ra 'ñe mimiji nu ja manda Mizhocjimi a jens'e, ra zi'iji o xëdyi co e Abraham, 'ñe e Isaac, 'ñe e Jacob. ¹² Pero c'o ot'ü vi zojnüji ro cjogü nu ja manda Mizhocjimi, ts'ëtjo c'o go ne. Nguec'ua c'o dya go ne'e, ra mboch'üji nu ja na bëxömü, nu ja me ra huëji, y me ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufreji na puncjü.

¹³ Nuc'ua e Jesús o xipji c'e bëzo c'ü mi manda 'naja ciento tropa:

—Ma dya ín nzungüe. C'ua ja nzi vi 'ñejmegüe, je rga cjanu rgá jogü c'ín ch'i'i.

Ixco jogü c'ua c'e t'i c'e ndajme c'ü.

Jesús sana a la suegra de Pedro

¹⁴ O ma c'ua e Jesús cja o ngumü e Pedro. O chöt'ü c'ua c'ü mi sö'dyë c'ü nu to'o e

Pedro, mi sö pa'a c'ü. ¹⁵ Nuc'ua e Jesús cjanu o ndötpü c'ua a dyë. Jo ni c'ueñe c'ua c'e pa'a. Cjanu o nanga c'ua c'e ndixü o dyät'ä o jñönü ro ziji.

Jesús sana a muchos enfermos

¹⁶ Nuc'ua 'ma ya vi nguibi e jyarü, o sinpiji e Jesús na puncjü nte c'o vi zürü o ndajma c'ü dya jo. E Jesús, nguextjo c'ü o mama ro mbedye c'o ndajma, y go mbedye c'ua c'o. Y texe c'o mi sö'dyë, o jocü c'o. ¹⁷ Nguec'ua ma zädä c'o vi mama c'e profeta Isaías: “Angueze me go juentsqueji o 'ñe jocüzüji c'o ngueme c'o mi sufregöji”, eñe c'e profeta.

Los que querían seguir a Jesús

¹⁸ Ya vi mundo na puncjü nte cja e Jesús. Nguec'ua va ña e Jesús va xipji c'o o discípulo ro dat'üji cja 'na bü, ngue c'ua ro mbes'eji a 'nanguarü cja c'e trazapjü. ¹⁹ Cjanu o sä c'ua 'naja bëzo c'ü mi xöpü c'ü o ley Mizhocjimi c'ü o ë xipji e Jesús:

—Xöpüte, rá tjünt'ü in xütçje rá më nu ja c'o rí sätc'e.

²⁰ Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Ante c'ü rá më, ixtí tsjijñi c'ü rá xi'tsc'ö. Yo min'ño bübü o tjocüji, y yo s'ü pë's'i o t'oxüji. Nutscö, zö rvá ëcjö cja Mizhocjimi pero dya rí pë'sc'ö ja rá oxü, eñe e Jesús.

²¹ Nuc'ua cjanu o mama c'ua 'naja c'ü mi tjünt'ü a xütjü e Jesús, o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, dyacö sjëtsi ot'ü rá ma'a, rá ma ögü mi tatagö, cja rrü mëgövi.

²² O xipji c'ua e Jesús:

—Yo nte, chjëntjui c'ü ya ndüji na ngue dya creozüji. Jyëzgue anguezeji ra dyögüji c'o nín mi añimaji. Nu'tsc'e chjünt'ü ín xütçjö rá mëgövi.

Jesús calma el viento y las olas

²³ Cjanu o dat'ü c'ua e Jesús cja c'e bü. Cjanu o möji c'ua c'o o discípulo. ²⁴ Jo ni vü'ü c'ua 'naja tandajma. Me mi pjö's'ü c'e ndeje ma mbo'o c'e bü'ü. Pero e Jesús ma ñjtjo c'ü. ²⁵ Nuc'ua c'o discípulo o chëzhiji a jmi e Jesús, o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, pjöçjme para dya rá quibigöjme.

²⁶ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'eji, çjenga in s'ü'üji? Çcjo dya in ejmezügöji c'ü sö rá pjö'c'eji?

Cjanu o nanga c'ua e Jesús, cjanu o huënc'h'i c'e ndajma, 'ñe c'e ndeje. Ixco böbü c'ua c'e ndajma 'ñe c'e ndeje. ²⁷ Me co nguijñi c'ua c'o discípulo, mi mamaji:

—Çpje ma poder c'ü pë's'i ne bëzo nu, nguec'ua ätä e ndajma 'ñe ne ndeje?

Los hombres endemoniados de Gadara

²⁸ Nuc'ua o zät'äji a 'nanguarü cja c'e trazapjü cja c'e lugar c'ü mi chjü a Gadara. O ë c'ua yeje bëzo c'o mi o'o o mü'bü o demonio c'o ngue o dyoji e Satanás c'ü dya jo; o 'ñe chjëji e Jesús. Je vi 'ñejui a nde cja c'o panteón cja campo santo. Me ma s'ovi 'ñe me ma cuëvi, nguec'ua dya cjó mi sö cjó xi ro cjogü cja c'e 'ñiji c'ü. ²⁹ Nuc'ua c'o demonio o tsjapüji o mapjü na jens'e c'o bëzo va xipjivi e Jesús:

—Jesús, o T'itsc'e Mizhocjimi, çpje in pë'sc'ü rí ñugöjme? Çcjo vi 'ñecje a 'ñecjua rí ë tsjacüjme rá sufrejme dya? Maco dya be sädä c'e pa 'ma ra tjün ngüenda, eñe c'o bëzo va 'ñö'p'üji o mü'bü c'ü dya jo ro ñavi.

³⁰ Na jë nu ja ma ñönü na puncjü o cuchi.

³¹ Nguec'ua va tsja c'o demonio o dyötüji e Jesús, o xipji:

—Ma rí pjongüzüjme cja o mü'bü yo bëzo, jyëzgujme rá ma quichc'öjme cja yo cuchi.

³² Cjanu o mama c'ua e Jesús:

—Pedyeji ma tsich'iji, embeji.

Nuc'ua c'o demonio go mbedyeji, go ma nguich'iji cja c'o cuchi. Nuc'ua texe c'o cuchi nde va dacütjoi va zöbüji cja c'e dyä'ä. Go ma jyäji c'ua cja c'e trazapjü. Nzhangua ndüji.

³³ Nuc'ua c'o mi pjörü c'o cuchi go cjuan'diji c'ua, go möji na niji cja c'e jñiñi; o ma cösteji texe c'o vi jñandaji, o xipji ja va jogü c'o bëzo c'o vi dyo'o o mü'bü c'o demonio. ³⁴ Nuc'ua cjanu o mbedye texe c'o mi cãrã cja c'e jñiñi, o ma nuji e Jesús. 'Ma o zät'äji, o xipji c'ua e Jesús c'ü pje cjint'o tsja, ro mbedye cja c'ü o jñiñiji.

9

Jesús sana a un paralítico

¹ Nuc'ua cjanu o dat'ü e Jesús cja c'e bü, xo 'ñe c'o o discípulo. Cjanu o mbes'eji a 'nanguarü cja c'e trazapjü, o zät'äji nu cja

c'e jñiñi nu ja mi oxü e Jesús. ² O êjê c'ua ja nzi nte ma siji 'na bëzo c'ü dya mi sö ro 'ñõmü; ma tñji cja 'naja pjingua. Mi junt'ü o mü'büji c'ü mi sö e Jesús ro jocü c'e bëzo. Nuc'ua 'ma o mbãrã e Jesús c'ü mi ejmeji, o zopjü c'ua c'e bëzo c'ü dya mi sö ro 'ñõmü, o xipji:

—Dya rí sũgue, sê'ê; ya ró perdonaots'ü dya in nzhunc'e, eñe e Jesús va xipji c'e bëzo.

³ Xo mi cãrã nu, ja nzi xöpüte; o dyãrãji e Jesús o perdonao c'e bëzo. Nguec'ua ma nguiñji o mü'bütsjêji: “Nujne Jesús chjëntjui c'ü o zadü Mizhocjimi nu”, ma nguiñji. ⁴ Ixmi pãrã e Jesús c'o mi cjiñi anguezeji, guec'ua va xipji c'ua:

—¿Jenga in cjiñji c'o na s'o a mbo cja in mü'bügueji? ⁵ Ró xipji ne bëzo: “Rí perdonaots'ü in nzhunc'e”, ró embe, pero dya cjó sö ra mbãrã cjo ya ma o nzhübü. Pero 'ma rá xipji ne bëzo: “Nu'tsc'e, ñanga rí nzhodü”, rá embe; 'ñe 'ma ra nanga c'ua ne bëzo ra nzhodü, ixtí pãrãgueji 'ma c'ü dya rí xi'ts'iji o bëchjine. ⁶ Nutscö rvã êcjö cja Mizhocjimi, ya ch'acö poder cja ne xoñijõmü rá perdonaots'üji in nzhübüji. Unnc'ejí dya ngüenda ngue c'ua rí pãrãji c'ü rí pë'sc'ö c'e poder, embeji.

Cjanu o zopjü c'ua c'e bëzo c'ü dya mi sö ro 'ñõmü, o xipji:

—Nu'tsc'e, ñanga, chuns'ü nu in os'ü, ma'a in nzumü, embeji c'e bëzo.

⁷ O nanga c'ua c'e bëzo, cjanu o ma c'ua o ngumü. ⁸ Nuc'ua c'o nte 'ma mü o jñandaji ja va jogü c'e bëzo, me go nguiñji c'ua, na ngue nunca mi jandaji a cjanu. Me xo go mamaji me na jo Mizhocjimi, na ngue vi tsja a cjanu vi unü poder cja yo nte.

Jesús llama a Mateo

⁹ Nuc'ua o mbedye nu e Jesús, o cjogü nu ja ma jü'ü 'naja bëzo c'ü mi chjü'ü e Mateo, c'ü mi cobra o contribución. E Jesús o jñanda c'e bëzo, o xipji:

—Chjünt'ü in xütçjö rá mëgövi, embe.

Ixco böbü c'ua e Mateo o mëvi e Jesús.

¹⁰ 'Na nu pa, ya vi mimi e Jesús a mbo 'na ngumü, ma siji o xedyi. Go êjê c'ua na puncjü c'o mi cobra o contribución, c'o mi xiji ma s'onte, xo 'ñe c'o dya mi sũpü o ley c'o menzumü a Israel, guec'ua xo ma sjiji

ma s'oji. O 'ñe ziji o xedyi co e Jesús, 'ñe c'o o discípulo. ¹¹ C'o fariseo o jñandaji c'ü ma jñji e Jesús c'o bëzo, guec'ua va xipji c'ua c'o o discípulo e Jesús:

—¿Jenga nin xöpütegueji nde si'iji o xedyi co nujo cobra o contribución 'ñejyo 'ñaja yo na s'o?, eñe c'o fariseo.

¹² E Jesús o dyãrã c'o vi mama c'o fariseo, cjanu o xipji c'ua 'na ejemplo:

—Nu c'o dya sö'dyë, dya ni jyodü cjó ra dyät'ã c'o; nguextjo c'o sö'dyë. Je xo ga cjatjonu yo tñ o nzhübü, ngue c'o ni jyodü ra jocüji yo. ¹³ In pãrãji o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava: “C'ü ni pötcöji o animal, cja rrí pãscöji c'o, na jo c'ü. Pero c'ü xenda rí negö, ngue c'ü rí juentsqueji yo nin minteji”, eñe Mizhocjimi. Nujnu, ngue 'naja jña c'ü ni jyodü rí ma xörüji, xa'ma ra zi'ch'i in mün'c'ejí nu. C'ua ja nzi ga mama ne jña nu, rí juentsetegö. Nguec'ua, dya ngue c'o cja pü cja na jo c'ü rvã 'ñe xipji ra nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. Ngue c'o pãrã tñ o nzhübü.

Le preguntan a Jesús sobre el ayuno

¹⁴ Nuc'ua c'o o discípulo e Juan o säji nu ja mi bübü e Jesús, o xipji:

—Nutscöjme rí mbempcjöjme na puncjü, xo 'ñe yo fariseo. ¿Jenga dya mbempje yo in discipulogue?

¹⁵ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji 'naja jña ngue c'ua ro mbãrãji jenga dya mi mbempje c'o o discípulo. O xipji:

—'Ma ra chjüntü 'naja sê, 'ma dya be cjuarü c'e chjüntü, dya sö ra ndumü c'o o dyoji, na ngueje xe bübüjtjo c'e sê a nde anguezeji. Pero ra zädã c'o pa 'ma ra s'inbiji c'e sê. Nuc'ua cja ra mbempjeji rgá ndumüji 'ma.

¹⁶ Sido o ña e Jesús o xipji 'na ejemplo, o mama a cjava:

—'Na zëbitu, dya cjó sö ra mbã't'ã 'na bitu c'ü nuevo. Na ngue ro ñungü c'e nuevo bitu. Nuc'ua nu ja ya mi xüt'ü, xenda ro xüt'ü. ¹⁷ Dya xich'iji o õt'apjü cja zëmbota, na ngueje ro xüt'ü c'e zëmbota, ro pjödü c'e t'apjü. Dya cja ro jogü c'ua c'e zëmbota. Je xich'iji o õt'apjü cja mbota c'o cja nuevo, ngue c'ua dya ra xüt'ü c'e mbota ra pjödü c'e t'apjü, eñe e Jesús va xipji 'na ejemplo.

La hija de Jairo, y la mujer que tocó la ropa de Jesús

¹⁸ 'Ma ndänt'ä ma mama e Jesús c'o jña c'o, o ã c'ua 'naja bëzo c'ü pje mi pjëzhi cja c'o menzumü a Israel; o 'ñe ndüñijö mü a jmi e Jesús, o xipji:

—C'ín xunt'igö cja ndü mi ndajme. Pero rí ma'a, rí ma 'ñe's'e in dyëgue, ra tetjo.

¹⁹ Cjanu o böbü c'ua e Jesús o mëvi c'e bëzo, xo 'ñe c'o o discípulo. ²⁰ Nuc'ua cjanu o ëjë c'ua 'naja ndixü c'ü mi sö'dyë, c'ü ya mi pa 'na doce cjë c'ü mi dagü o cji. O ã chëzhi a xütjü e Jesús, o 'ne ndötpü o fleco c'ü o bitu c'ü mi je'e e Jesús. ²¹ Na ngueje mi cjiñi c'e ndixü: “Nguextjo c'ü rá tjötpü o bitu nu, ixta ndixqui”, eñe. ²² Nuc'ua e Jesús o jñanda c'e ndixü, o xipji:

—Dya rí sügue, süngü; ya jots'ügue dya, na ngueje in ejmezügö c'ü sö rá jocüts'ü in nzeme.

Nuc'ua ndeze c'e ndajme c'ü, o jogü na jo c'e ndixü.

²³ Nuc'ua o zät'ä e Jesús cja o ngümü c'e bëzo c'ü pje mi pjëzhi, cjanu o cjogü a mbo'o. O jñanda c'ua c'o mi jüxü o pito, 'ñe c'o nte c'o me mi huëñi. ²⁴ O mama c'ua e Jesús o xipji:

—C'ueñeji va. Na ngueje ne xunt'i nu, dya tñü nu, itjo nu.

Nuc'ua c'o nte me go tsjapütjoi burla e Jesús. ²⁵ Nuc'ua e Jesús o pjongü a tji c'o nte, cjanu o cjogü a mbo nu ja ma o'o c'e añima, cjanu o pënchp'i a dyë. Jo ni nanga c'ua c'e xunt'i. ²⁶ Nuc'ua texe cja c'e xoñijö mü, me mi nädätjoi c'ü vi tsja e Jesús vi tsjapü o te c'e xunt'i.

Jesús sana a dos ciegos

²⁷ O mbedye c'ua e Jesús cja o ngümü c'e bëzo. 'Ma ya mi ma'a, ma ã c'ua a xütjü yeje bëzo c'o mi ndëzhö, mi mapjüvi mi mamavi:

—Nu'tsc'e o mboxbëchets'ü e David, juentscöbe.

²⁸ Nuc'ua 'ma mü o zät'ä e Jesús nu cja c'e ngümü nu ja mi oxü, o ã c'ua c'o mi ndëzhö, o chëzhivi a jmi. Nuc'ua e Jesús o xipjivi:

—¿Cjo in ejmevi c'ü sö rá jocüts'üvi in chövi?

Cjanu o ndünrüvi c'ua:

—Jã, sö rí jocüzübe, ín Jmutsc'öbe, eñevi.

²⁹ Nuc'ua e Jesús o ndötpü a nzhö'ö c'o mi ndëzhö, o xipjivi:

—Rá jocüts'üvi c'ua ja nzi gui 'ñejmevi, eñe e Jesús.

³⁰ Jo ni jogü c'ua a nzhövi. Cjanu o xipjivi c'ua e Jesús c'ü dya cjó ro ma ngös'üvi.

³¹ Pero 'ma ya vi mbedyevi, mi mamavi texe cja c'e xoñijö mü, mi xipjiji c'o nte c'ü vi tsja e Jesús.

Jesús sana a un mudo

³² Nzi va mbedye c'o mi ndëzhö, o ã c'ua c'o ma siji 'naja bëzo c'ü mi ngone, ma sinpiji e Jesús. Nu c'e bëzo vi zürü 'naja ndajma c'ü dya jo. ³³ Nuc'ua e Jesús o pjongü c'e ndajma. Cjanu o ña c'ua na jo c'ü mi ngone. C'o nte, me co nguiñiji c'ua cjanu o mamaji:

—Nunca rí jandagöji va a Israel c'ü ri jogü yo ngone.

³⁴ Pero c'o fariseo mi mamaji:

—Ngue e Satanás c'ü dya jo c'ü unü poder ne bëzo nu, nguec'ua ga pjongü yo ndajma yo dya jo.

Jesús tiene compasión de la gente

³⁵ Mi nzhodü e Jesús texe cja c'o jñiñi, 'ñe cja c'o ndajñiñi, mi xöpüji cja c'o o nintsjimi anguezeji, y mi xipjiji o jña Mizhocjimi. Mi xipjiji ja rvá manda nu c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi a jens'e. Mi jocü texe c'o mi sö o ngueme, 'ñe texe c'o mi sö'ö na ü. ³⁶ E Jesús 'ma mü o jñanda c'o nte, me go juentseji c'ua anguezeji, na ngueje mi chjëntji nza cja ndënchjürü c'ü dya bübü o mbörü, ya me ni pizhiji, ya me xo ni ponch'ü o mü'büji. ³⁷ E Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo va jyëtspiji ndëxü c'o nte'e:

—Na puncjü yo ndëxü yo ya jogü, pero ts'ëtjo yo ndagrëxü. ³⁸ Mizhocjimi ngue o cjaja yo ndëxü. Nguec'ua rí dyötqueji angueze ra ndjä c'o xe 'ñaja mbëpji ra ëji, ra 'ñe pëpji cja ne dagrëxü.

10

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹ Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'o doce o discípulo ro chëzhiji a jmi. Cjanu o unüji poder ngue c'ua ro sö ro pjongüji o ndajma c'o dya jo, y ro jocüji texe c'o ndötc'ijeme, 'ñe texe c'o mi sö na ü.

² Nujyo, ngue o tjü'ü c'o doce discípulo c'o o xipjiji c'ua apóstole: E Simón c'ü xo mi xiji Pedro, 'ñeje e Andrés c'ü nu cjuarma, 'ñe e

Jacobo c'ü nu t'i e Zebedeo, 'ñe e Juan c'ü nu cjuarma e Jacobo. ³ Xo 'ñe e Felipe, 'ñe e Bartolomé, 'ñe e Tomás. Xo 'ñe e Mateo c'ü mi cobra o contribución, 'ñe e Jacobo c'ü nu t'i e Alfeo, 'ñe e Lebeo c'ü xo mi xiji Tadeo. ⁴ Xo 'ñe e Simón c'ü mi revolucionario, 'ñe e Judas Iscariote c'ü ro dyëdyi c'o nte ro ma zürüji e Jesús.

Jesús manda a los discípulos a predicar

⁵ E Jesús ya mi ngue ro ndäjä c'o doce apóstole, nguec'ua va xipjiji c'ü ro tsjaji. O xipjiji a cjava:

—Dya rí möji cja o 'ñiji yo dya menzumü a Israel, dya xo rí sät'äji cja o jñiñi yo menzumü a Samaria. ⁶ C'ü rí tsjagueji, rí möji cja yo ín menzumüji a Israel, na ngue anguezeji chjënji nza cja ndëchjürü c'o ya bëzhi. ⁷ 'Ma rí möji, rí zopjüji c'o nte rí xiji c'ü ya ngue ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi a jens'e. ⁸ Rí jocüji c'o ri sò'dyë. Y rí tsjapüji ra te'e c'o ya rguí ndü'ü. Y rí dyät'äji c'o ri sò o lepra. Y rí pjongüji o ndajma c'o dya jo cja o mü'bü yo nte. 'Ma rí pjösc'ëji a cjanu yo nte, dya rí cobraji. Na ngueje o dya c'ütjoji Mizhocjimi ne poder.

⁹ Y 'ma rí möji, dya rí jñünc'ëji oro, ni plata, ni pje ma t'opjü. ¹⁰ Dya xo rí tsanaji mape c'ü pje rguí tsant'aji o pje rguí jñunt'üji para cja 'ñiji. Dya xo rí tsanaji o bitu, ni xo rí tsidyiji mbäcua c'ü rguí pötüji. Dya xo rí jñünüji 'na chäjä rguí dänäji. Rí xi'tsc'öji a cjanu, na ngue 'na mbëpji ni jyodü ra ch'unü c'ü ra zi'i c'ü, 'ñe c'ü ra jye'e.

¹¹ 'Nu 'ma ja c'o rí sätc'ëji, zö pje nde ma jñiñi o ndajñiñi, rí tsjaji t'önü nu, cjó ngue c'ü na jonte nu cja c'e jñiñi. Nguec'ua je rí oxüji cja o ngumü c'ü, hasta 'ma cja rí ñe rí pedyeji; dya rí pötqueji ngumü rguí oxqueji. ¹² 'Ma rí tsjogüji cja c'e ngumü, rí ma'tp'üji Cjimi c'o ri cãrã nu. ¹³ Nu 'ma ra dyä'tc'ëji in jñagueji c'o ri cãrã nu, ix na cjuana ra mbös'ü Mizhocjimi anguezeji c'ua ja nzi vi zenguaji. Pero 'ma dya ra dyä'tc'ëji, iyö 'ma. ¹⁴ 'Ma dya ra säc'ëji, 'ma dya ra dyä'tc'äji c'o rí xipjiji, rí pedyeji 'ma cja c'e ngumü, 'ñe cja c'e jñiñi; rí pjë'biji o jömü c'o ya rguí jyäs'ä in mbäcuaji, ngue c'ua ra unü ngüenda c'o menzumü nu, que vi tsjaji c'o na s'o, dya säc'ëji. ¹⁵ Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu pa c'ü ra tjün ngüenda, xenda

ra sufre c'o ri cãrã c'e jñiñi, que na ngueje ra sufre c'o ma cã a Sodoma, 'ñe a Gomorra c'o o chjotü Mizhocjimi mi jinguã na ngueje c'ü me ma s'oji.

Persecuciones

¹⁶ 'Dyäräji c'ü rí xi'tsc'öji. Rí täc'öji nza cja o ndëchjürü a nde cja o min'ño. Rí pjöngüendaji na jo cja yo nte, pero dya cjó pje rí tsjapüji. Rga cjatsc'ëji o mbaro yo dya pje cja c'o na s'o. ¹⁷ Rí pjötpüji ngüenda yo nte, na ngueje ra zints'iji nu ja ra jñün'c'üji ngüenda c'o pje pjëzhi. Y ra ndaxc'üji cja c'o o nintsjimiji anguezeji. ¹⁸ Ra zints'iji cja c'o o gobernador 'ñe cja c'o rey, na ngueje in ejmezgöji. Nguec'ua rí xiqueji anguezeji 'ñe c'o 'ñaja nte, ja ga czazgö. ¹⁹ 'Ma ra zints'iji, dya rí tsjijñiji c'ü ja rguí chjünrüji, o c'ü pje rí manji. Na ngueje c'e ndajme c'ü, ra ch'a'c'üji c'o rí mamaji. ²⁰ Na ngue c'ü rí ñagueji, dya ngue c'ü rí tsjijñitsjëji; ngue o Espiritu Mizhocjimi c'ü nin Tatagueji ra dya c'ëji c'e jña'a.

²¹ 'Cãrã c'o ra nzhö'ö nu cjuarma ra mbö't'üji. Cãrã o tata c'o ra nzhö'ö nu t'i. Cãrã t'i c'o ra chütsjëji nu tataji 'ñe o nanaji, y ra mbö't'üji. ²² Ra nuc'üji na ü texe yo nte, na ngue c'ü ni 'ñejmezügöji. C'o ra sido ra 'ñejmezü, zö ra mbö't'üji, ra salva c'o. ²³ 'Ma ra ndäc'äji cja 'na jñiñi, rí c'ueñeji c'ua rí möji c'ü 'naja jñiñi. Na cjuana rí xi'tsc'öji, dya be xi ri nzhonnc'ëji texe cja yo jñiñi a Israel 'ma rá ëgö na yeje cja Mizhocjimi.

²⁴ Xe sido o ña e Jesús o xipji 'na ejemplo c'o o apóstole, o mama:

—Xenda respetaoji 'na xöpüte que na ngue c'o o discípulo. Y xenda respetaoji 'naja lamu que na ngue c'o o mbëpji. ²⁵ Nguec'ua 'ma ra sufre 'na xöpüte, xo ni jyodü ra sufre c'o o discípulo. Y 'ma ra sufre 'na lamu, xo ni jyodü ra sufre c'o o mbëpji. Y 'ma ra mama yo nte ra xiji dya jo 'naja bëzo, xenda ra xiji dya jo c'o ri cãrã o ngumü.

A quién se debe tener miedo

²⁶ 'Nguec'ua, dya rí sügueji c'ü ra tsja c'ëji yo nte. Pero rí tsjacjuanaji rí zopjüji, na ngueje ni jyodü ra jñandaji c'ü dya be jandaji dya, y ni jyodü ra mbäräji c'ü dya be päräji dya. ²⁷ Na puncjü c'o

ín jñagö, nguextjots'c'ejí í dyäräji 'ma mi cārātsjēgöji. Nguéc'ua ni jyodü rí xipjiji yo nin minteji texe c'ua ja rí chjēji. C'o jña c'o rí xi'tsc'ötsjēji, rí xipjiji ngue c'ua ra dyäräji texeji. ²⁸ Dya rí sūgueji c'o ra mbö'tc'üji in cuerpoji, pero in aljmaji, dya ra sö ra mbö'tc'üji c'o. Nu c'ü rí sūgueji ngue Mizhocjimi c'ü sö'ö ra mbohc'üji a ma a linfiernu, nu ja me ra sufre in cuerpoji, xo 'ñe in aljmaji.

²⁹ 'Mizhocjimi c'ín Tatagöji pjörü yo ts'ins'ü. Nguéc'ua 'ma dya ra ne angueze, dya ra sö ra ndü ne rí 'na ts'ins'ü; maco dya ni muvi yo, pöji yeje por 'na cinco. ³⁰ Xo 'ñe in ñixtegueji, zö dya ni muvi yo, pero Mizhocjimi pârã ja nzi sö'ö yo. ³¹ Nu'tsc'ejí xenda ni muvits'ügueji que na ngueje na puncjü o ts'ins'ü. Nguéc'ua dya rí sūgueji, xo ra mbö'c'ejí Mizhocjimi.

Los que reconocen a Jesucristo delante de la gente

³² 'Texe c'o ra xipji yo nte c'ü pãcöji, xo rá xipjigö c'ü mi Tatagö c'ü búbü a jens'e c'ü rí pârãgö c'o. ³³ Pero texe c'o ra xipji yo nte c'ü dya pãcöji, xo rá cãnbãgöji a jmi c'ü mi Tatagö c'ü búbü a jens'e, rá xipji c'ü dya rí pãrgö c'o.

Jesús es causa de división

³⁴ 'In pēzhgueji rvá ēcjö cja ne xoñijö mü ngue c'ua dya cja ra chü yo nte. Pero dya rí tsijñiji a cjanu. Dya ngue c'ü rvá ēcjö c'ü. Na ngueje c'ü rvá ēcjö, ra búbü o chü cja yo nte. ³⁵ Na ngue c'ü rvá ēcjö, cãrã bëzo c'o ra jyonbüji o chü, ra tsja c'o o t'iji. Cãrã ndixü c'o ra jyonbüji o chü, ra tsja c'o o xunt'iji. Cãrã ndixü c'o ra jyonbüji o chü, ra tsja c'o o cjöji. ³⁶ C'o ra nu'u na ü c'o ri ejmezü, ngue c'o ri cãrã nu ngumütsjēji.

³⁷ 'Ma cjó c'o ne ra ndennguegö, ni jyodü xenda ra nezegö que na ngue c'ü nu tata 'ñe nu nana. Y ni jyodü xenda ra neze que na ngue c'ü nu t'í 'ñe nu xunt'i. 'Ma jiyö, dya ra sö rá cjapcö ín ntegö c'ü. ³⁸ 'Ma cjó c'o ne ra ndennguegö, ni jyodü ra búbü dispuesto ra sufreji o ra ndüji. 'Ma jiyö, dya ra sö rá cjapcö ín ntegö c'o. ³⁹ C'o dya búbü dispuesto ra sufre na ngueje dya ne ra ndüji, dya ra chöt'üji c'ü rguí búbüji. Pero

c'o búbü dispuesto ra bö't'ü na ngueje c'ü ni 'ñejmezügöji, ra chöt'üji c'ü rguí bünji.

Premios

⁴⁰ 'C'o ra recibidots'üji, chjëntjui c'ü ri nguetscö ra recibidozögö c'o. Y c'o ra recibidozögö, chjëntjui c'ü ri recibidoji c'ü o ndäcjägö. ⁴¹ C'o ra säjä 'naja profeta na ngue c'ü ni ña o jña Mizhocjimi, Mizhocjimi ra unüji c'o na jo, c'ua ja nzi rgá unü c'o profeta. C'o ra säjä 'na nte c'ü cja na jo na ngue c'ü ni tsja na jo, xo ra unüji c'o na jo c'ua ja nzi rgá unü c'o cja na jo. ⁴² Rí xi'tsc'öji, 'ma cjó c'o ra unütjo 'naja ts'ixalo jörteje 'naja yo ín mbēpji yo dya nda pjēzhi, na ngue ín discí pulogö, nuc'o, na cjuana ra unü Mizhocjimi c'o na jo c'o, eñe e Jesús.

11

Los enviados de Juan el Bautista

¹ Nuc'ua 'ma o nguarü e Jesús o xipji c'o doce o discí pulo c'ü ro tsjaji, cjanu ndäji o möji. Cjanu o mbedye c'ua e Jesús, cjanu o ma cja c'o o jñiñi anguezeji, ngue c'ua ro xöpü c'o nte y ro zopjüji.

² E Juan xe ma o'otjo a pjörü. Nuc'ua 'ma o mbãrã angueze c'o mi cja e Jesucristo, o ndjä c'ua yeje c'o o discí pulo o säjui cja e Jesús. ³ O xipjivi: —¿Cjo ngue'tsc'e Cristo c'ü ro ējē, o xe rá te'bejme c'ü xe 'naja?

⁴ Cjanu o ndünrú c'ua e Jesús o xipjivi:

—Mēvi ma xipjivi e Juan yo ín ärävi, 'ñejyo ín jandavi. ⁵ Rí ma xipjivi e Juan c'ü ya janda yo mi ndēzhö; xipjivi c'ü ya nzhodü yo mi me'dye; xipjivi c'ü ya jogü yo mi sö'ö o lepra, 'ñe yo mi ngogö, ya ärã yo. Xo rí xipjivi c'ü ya tetjo yo ya vi ndü, 'ñe c'ü rí zopcjö yo dya pje pē's'i, rí xipjivi nu o jña Mizhocjimi nu me na jo. ⁶ Xo rí xipjivi, 'ma cjó c'o ra sido ra 'ñejmezü y dya ra yembeñe c'ü rguí xögü co nutscö, ngue nu rguí mäjã 'ma c'ü, eñe e Jesús va xipji c'o o discí pulo e Juan.

⁷ O ma c'ua c'o yeje o discí pulo e Juan. Nuc'ua e Jesús o mbürü o xipji c'o nte c'ua ja ma cja e Juan, o mama:

—'Ma í ma ñuji e Juan cja c'e majyadü, ¿pje mi cjiññiji rvi ma chöt'üji? ¿Cjo mi cjiññiji c'ü rvi chöt'üji 'naja bëzo c'ü ri pötpü o jña, nza cja ga pötü o lugar 'naja xitji 'ma juant'a e ndajma? ⁸ ¿Pje mi cjinncjeji

c'ü rvi ma chöt'üji? ¿Cjo mi cjinncjeji c'ü rvi chöt'üji 'naja bëzo c'ü ri je bitu c'o me ni muvi? Tsjijñiji. C'o je'e bitu c'o me ni muvi, ngue c'o rey 'ñe c'o cãrã cja o palacio.

⁹ Nama, ¿pje mi cijijñiji c'ü rvi ma chöt'üji 'ma? ¿Cjo mi cijijñiji c'ü rvi chöt'üji 'naja profeta? Jã, rí mangö ngue 'naja profeta. Pero xenda ni muvi o bëpji angueze que na ngueje c'o 'ñaja profeta. ¹⁰ Je t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü mama ja ga cja e Juan:

Dyärã, ró juajnügö 'na bëzo ra zopjü yo nte ra xipjiji ín jñagö.

Ra ot'ü in xo'ñigue, ngue c'ua 'ma rí mague, ya rguí bübü dispuesto yo nte ra dyä'tc'äji, eñe.

¹¹ Na cjuana rí xi'tsc'öji, dya ch'unü 'naja bëpji yo nte c'ü ni muvi nza cja c'ü o unü Mizhocjimi e Juan. Zö me ma nojo c'e bëpji c'ü mi pë's'i e Juan, 'ñe me ma zö, pero xenda na zö 'ma cjó c'o ra tsjapü Mizhocjimi o nte, eñe e Jesús.

¹² Xe sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Bübü c'o zopjü yo nu minteji, xipjiji c'ü ni jyodü ra unü o mü'büji Mizhocjimi ra tsjapüji o Jmuji. Pero ndeze c'o pa 'ma o mbürü e Juan Bautista o zopjü yo nte, hasta yo pa dya, nu c'o ga cjanu ga zopjü yo nu minteji, sufreji cja dyë yo nte. Y c'o nte c'o jodü Mizhocjimi co texe o mü'bü, ngue c'o cchapü Mizhocjimi o nte. ¹³ Texe c'o o jña Mizhocjimi c'o o dyopjü c'o profeta, 'ñe c'o xiji ley, mi mamaji c'ü ro ëjë c'e pa 'ma ro manda Mizhocjimi. Pero 'ma o mbürü e Juan o zopjü yo nte, ya ma sädã c'e pa. ¹⁴ Nu 'ma in ne rí creoji c'ü rí xi'tsc'öji, rí xi'tsc'öji e Juan o pätpã e Elías c'ü mi te'begueji ro ëjë na yeje. ¹⁵ Nu'tsc'ëji bübü in tsöji, rí dyärãji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji.

¹⁶⁻¹⁷ 'Rã xi'tsc'öji ja ga cja yo nte yo cjë yo rí cãrãji dya. Anguezeji chjëntjui nza cja yo ts'it'i yo junrú cja chöjmü yo eñe cjaji o mbaxua, ma't'üji o dyoji mamaji: “Ró pjë'pc'ijme o flauta, pero nu'tsc'ëji dya i nemeji”, embeji yo nu dyoji. O 'ma jiyö, eñeji cjaji como que ya vi ndü 'na nte, eñe pa ögüji c'e ãnima, xipjiji nu mit'iji: “Me ró nzhumüjme rvã xörüjme, pero nu'tsc'ëji dya i huëgueji”, eñeji. ¹⁸ Je xo ga cjatjonu yo nte yo cãrã yo cjë dya. 'Ma o mbürü e Juan o pëpji, o xögü, dya cjó go zivi o

xëdyi c'ü rví mãjä. Nguec'ua yo nte mamaji: “E Juan bübü o mü' bü c'ü dya jo”, eñeji. ¹⁹ Nuc'ua nutscö rvã ëcjö cja Mizhocjimi, rí mãjä rgã sigöji o xëdyi. Nguec'ua ga mama yo nte: “Chjã, 'na bëzo nu me ñönü, y me si o vinu. Me xo joji yo cobra o contribución, 'ñe yo 'ñaja yo xiji na s'o”, eñeji. Pero rí xi'tsc'öji, c'o ätä Mizhocjimi unüji ngüenda Mizhocjimi me pãrã na jo c'ü cja'a; nguec'ua nde nan'ño bëpji va dyacöbe e Juan.

Los pueblos desobedientes

²⁰ Nuc'ua e Jesús o mbürü o huënc'h'i c'o mi menzumü cja ja nzi c'o ndajñiñi. Na ngueje angueze vi jocü na puncjü c'o mi sö'dyë, 'ñe vi tsjapü o te ja nzi c'o ya vi ndü'ü, y na puncjü c'o pje nde vi tsja'a. Pero dya go nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. O mama a cjava e Jesús va huënc'h'iji:

²¹ —Nu'tsc'ëji in menzumüji a Corazín, 'ñetsc'ëji in menzumüji a Betsaida, juentsc'ëji ra tsja'c'ü Mizhocjimi rí sufreji. Na ngueje cja in jñiñiji ró cjagö na puncjü c'o na nojo c'o nunca mi jandagueji, pero dya go nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi. Nu 'ma je ri ngueje a ma a Tiro 'ñeje a ma a Sidón c'ü ro jizhi a cjanu, ya rví mezhe c'ü ro nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi c'o mi menzumü nu, zö ma s'oji. Ya rví jye'ëji c'o na ãrã, y ya rví minji cja bozivi c'ü ro jizhiji c'ü ya vi nzhogü o mü'büji.

²² Nguec'ua rí xi'tsc'öji 'ma ra tjün ngüenda, xenda ra jñus'ü c'ü rguí sufregueji que na ngue c'ü ra sufre c'o mi menzumü a Tiro, 'ñe c'o mi menzumü a Sidón. ²³ Nu'tsc'ëji in menzumüji a Capernaum, in pëzhgueji c'ü me na jotsc'ëji rí sätc'ëji a jens'e; pero rí xi'tsc'öji ra tsja'c'üji rí ma sufregueji a linfiernu. Na ngueje cja in jñiñiji ró cjagö na puncjü c'o me na nojo, pero dya nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi. Nu 'ma je ri ngueje a ma a Sodoma c'ü ro cjagö a cjanu, xe ri büntjo dya c'e jñiñi. ²⁴ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, nu pa c'ü ra tjün ngüenda, xenda ra jñus'ü c'ü rguí sufregueji que na ngueje c'ü ra sufre c'o mi menzumü a Sodoma, embeji.

Vengan a mí y descansen

²⁵ C'e ndajme, o dyötü Mizhocjimi e Jesús o mama:

—Mi Tatats'ügö, in mandague a jens'e ñe textjo cja ne xoñijömmü. Rí da'c'ü 'na pöjö na ngueje yo jña yo, dya i unügue c'ü rvi mbārā c'o cja pü me pārā. C'ü i tsjague, i unngue c'ü ro mbārā c'o dya mi pārā. ²⁶ Jã, mi Tatats'ügö; je ga cjanu vi ñegue.

²⁷ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Texe o poder, ya nde dyacö mi Tatagö. Dya cjo pãcö c'ua ja ga cjazgö; nguextjo mi Tatagö c'ü pãcö. Dya cjo xo pārā mi Tatagö; nguextjozgo o T'izgö rí pārãgö. Y nutscö rí jíchi c'o rí ne rá jíchi c'ua ja ga cja c'ü mi Tatagö; ngue c'ua xo ra mbārā c'o. ²⁸ Cãrãtsc'ejí in jonnc'ejí rí tsjaji c'o ne Mizhocjimi, pero ya tögü in mün'c'ejí. Chjã'dãji co nutscö, rá da'c'öji ra söya in mün'c'ejí, dya cja pje rí mbeñejí. ²⁹ O nzhünü äräji 'ma 'huëch'íji. Je xo rga cjatsc'ejí nu, rí dyãtcöji in jñagö. Dya rá huënch'ejí rga jí'tsc'öji. Dya xo rí cja pütsjé na nozü c'ü rguí bëzhgueji in tseji. Nguec'ua ra söya in mün'c'ejí, dya pje rí mbeñejí. ³⁰ Na ngueje in jñagö chjëntjui nza cja 'na yugo c'ü dya ga ü'ü nu; dya xo rí sögueji na jyü yo rí xi'ts'íji rí tsjagueji.

12

Los discípulos recogen trigo en el día de descanso

¹ 'Na nu pa, o cjogü e Jesús c'ua ja mi cja o ndëxü; mi ngue c'e pa 'ma mi söya c'o menzumü a Israel. Mi sant'a c'o o discípulo e Jesús, nguec'ua ma tücüji o ñirëxü c'o mi tjõt'üji; cja rrü zaji. ² Nuc'ua 'ma mü o jñanda c'o fariseo c'o mi cja c'o discípulo, cjanu o xiji c'ua e Jesús:

—Jñant'ma yo in xöpque, na cjaji c'o mama o ley Mizhocjimi c'ü dya rá cjaji yo pa yo rí söyaji.

³ O ndünrö c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ejí ya i xörügueji nu c'ü o tsja e David 'ñe c'o mi dyoji, 'ma ya mi sant'aji; maco dya in so'büji anguezeji. ⁴ O cjogü e David cja o ngumü Mizhocjimi nu ja ma sjü. Cjanu o jñü c'ua c'o tjömëch'i c'o mi jüsp'üji Mizhocjimi nu. Nuc'ua e David 'ñe c'o mi dyoji o ziji c'o tjömëch'i. Maco mama c'o ley c'ü dya mi sö e David ro zi c'o, ni ri ngue c'o mi dyoji; mi nguextjo mböcjimi c'o mi sö'ö ro zi c'o. ⁵ Nu'tsc'ejí

ya xo i xörügueji c'ü mama c'e ley ja ga tsja o mböcjimi. Mama c'e ley c'ü pëpji yo mböcjimi a mbo cja c'e templo yo pa yo rí söyaji, pero dya pë's'íji nu s'ocüji; maco sjüpa yo. ⁶ Rí xi'tsc'öji zo'c'üji dya nu 'naja nu xenda na sjü que na ngueje c'e templo. ⁷ Ya t'opjü a cjava: “C'ü ni pötcöji o animale cja rrí päscöji c'o, na jo c'ü. Pero c'ü xenda rí negö, ngue c'ü rí juentsqueji yo nin minteji”, eñe Mizhocjimi. Nu'tsc'ejí in fariseoji, nu 'ma rvi unnc'ejí ngüenda c'ü pje ne ra mama ne jña nu, dya rvi so'bügueji 'ma nujo in discipulogö yo dya pë's'i nu s'ocü ga ndücüji yo ñirëxü ra zaji ne sjüpa. ⁸ Nutscö rvã äcjö cja Mizhocjimi, nguextjozgo sö rá mangö ja rguí süpüji yo pa yo rí söyaji, embeji c'o fariseo.

El hombre de la mano seca

⁹ Cjanu o mbedye c'ua e Jesús nu, o ma cja c'ü o nintsjimi anguezeji. ¹⁰ Ma bübü nu 'naja bëzo c'ü mi dyot'ü 'naja o dyë. C'o fariseo c'o mi cãrã nu, mi jodü ja rvã ngöt'üji e Jesús cja c'o pje mi pjëzhi; nguec'ua va dyönüji e Jesús, o xiji:

—¿Cjo mama ne ley c'ü sö rá ät'ãji yo sö'dyë ne pa nu rí söyaji?, eñejí.

¹¹ O ndünrö c'ua e Jesús o xipjiji:

—'Ma ri 'ñegueji 'naja ndëchjürü, nu 'ma ra zo'o cja 'na pozo c'ü dya be cjuarü, ra zo'o nu pa c'ü rí söyaji, ¿cjo dya ri ma tsjünc'ejí c'ü? ¹² Rí xi'tsc'öji c'ü xenda ni muvi 'naja nte que na ngueje 'naja ndëchjürü. Nguec'ua na jo rá pjös'üji nu pa c'ü rí söyaji c'o pje ni jyodü yo nín minteji.

¹³ Nuc'ua e Jesús o zopjü c'e bëzo c'ü mi dyot'ü a dyë, o xipji:

—C'uana dya in dyë.

Cjanu o c'uana c'ua o dyë. Ixco jogü c'ua, c'ua ja nzi ma cja c'ü 'naja o dyë. ¹⁴ Cjanu o mbedye c'ua c'o fariseo. Mi pötma mamaji ja rvã mbö't'üji e Jesús.

Una profecía acerca de Jesús

¹⁵ Ya xmi pārã e Jesús c'o mi ne ro tsja c'o fariseo ro mbö't'üji angueze; nguec'ua va mbedye nu. Na puncjü o nte c'o o möji angueze. Y angueze o jocü c'ua texe c'o mi sö'dyë. ¹⁶ Pero o mama e Jesús o xipji c'o nte c'ü dya cjo ro ma ngös'üji c'ü pje mi pjëzhi angueze. ¹⁷ Nguec'ua ya ma sädã

o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta Isaías:

¹⁸ Bñnc'ua nín mbëpcjō nu ró juajnügō, nu me rí s'ia, nu me rí mápägō.

Angueze rá unngō ín Espíritu, ngue c'ua ra xipji yo dya menzumü a Israel ja rgá jogüji a jmi Mizhocjimi.

¹⁹ Nujnu, dya cjó ra zövi o jña nu. Dya xo ra ña rrã jens'e nu, ni xo ra ña cja nda'ñi c'ü rguí dyärã na puncjü o nte.

²⁰ Cãrã nte c'o nza cja 'naja dye'e c'ü ya cho't'ü, na ngue dya ga zëzhi ga 'ñejmeji.

Xo cãrã c'o nza cja 'naja sivi c'ü me pjüt'ü, na ngue dya nda búbü jya 's'ü o mü'büji.

Pero nín mbëpcjō, dya ra chjotü c'o; ra mbös'ü c'o. Nguec'ua ra zädã c'ü ra tsjaji c'o na jo.

²¹ Yo dya menzumü a Israel nguejyo ra 'ñench'e o mü'büji rgá nde'beji angueze, eñe c'e profeta va pãtpã Mizhocjimi.

Nguec'ua 'ma o ã e Jesús o 'ñe zopjü c'o nte, ma sädã c'ü vi mama c'e profeta.

Acusan a Jesús de tener el poder del demonio

²² C'ü 'na nu pa, o ã c'o ma siji 'naja bëzo c'ü vi zürü 'naja o ndajma c'ü dya jo; o sinpiji a jmi e Jesús. Nu c'e bëzo mi ndëzhō, y mi ngone. Nuc'ua e Jesús o jocü c'ua c'e bëzo. Nuc'ua c'e bëzo, cjanu o ña c'ua y o jñanda c'ua. ²³ Nguec'ua me mi cijjñi texe c'o nte mi mamaji:

—Pãrã, ¿cjo ri ngue o mboxbëche e David nu rí te'beji ra manda?, mi eñeji.

²⁴ Nuc'ua 'ma mü o dyärã c'o fariseo c'o mi mama c'o nte, cjanu o manji c'ua:

—Je ngue e Satanás c'ü dya jo c'ü manda cja yo demonio c'ü o unü ne poder ne bëzo nu; nguec'ua ga pjongü yo demonio, eñeji.

²⁵ Ixmi pãrã e Jesús c'o mi cijjñi c'o fariseo, nguec'ua va xipji:

—Cja 'na ndajñiñi c'ü ra chütsjëji, ra chjorü 'ma c'o ri cãrã nu. Texe o ndajñiñi 'ñeje texe o ngumü, 'ma ra pötca chütsjë c'o ri cãrã nu, ra chjorüji 'ma. ²⁶ Xo 'ñetjo e Satanás 'ma ro pjongü c'o demonio c'o ngue o dyoji, ro chütsjë 'ma c'o. Y 'ma rva cjanu, ¿ja rvã sō xe ro manda 'ma c'ü? ²⁷ ¿Jenga

in xitscōji ngue e Satanás c'ü o dyacō ne poder nu rgá pjongü yo demonio? Maco c'o in dyocjeji xo pjongüji yo. Ixi 'ñetsetjo c'ü na s'o guí tsjijñiji. ²⁸ Rí xi'tsc'ōji ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü o dyacō ne poder nu rí pjongü yo demonio. Nguec'ua rí jñunt'ü in mün'c'ëji c'ü na cjuana ya sãjä a ndetsc'ëji nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda.

²⁹ 'Rí önnc'üji, ¿ja rgá sō'ō cjó ra cjogü cja nu ngumü 'naja bëzo c'ü me na zëzhi, cja rrü jñünbü c'o ri pë's'i, 'ma dya ot'ü ra jyü'tp'ü a dyë c'ü na zëzhi? Nuc'ua ya ra sō ra pōnbü 'ma texe c'o ri pë's'i cja o ngumü. Je xo ga cjazgō nu, ya ró tōpü c'ü dya jo ngue c'ua sözgō rá pjongü dya yo demonio.

³⁰ 'C'o dya tenngue co nuzgō, chjëntjui c'ü ri nugü na ü c'o. C'o dya ra xipji yo nte ra creozüji, chjëntjui c'ü ri c'a's'üji yo nte ngue c'ua dya xo ra creozüji.

³¹ 'Nguec'ua rí xi'tsc'ōji, texe c'o o nzhubüji ra sō ra perdonaoji yo nte. Xo 'ñe texe c'o s'o va jña c'o ra xiji Mizhocjimi. Pero c'o ra zadü o Espíritu Mizhocjimi ra mamaji o bëpji o Espíritu ngueje o bëpji c'ü dya jo, nuc'o, nunca ra perdonaoji c'o. ³² C'o pje nde ra xitscōji nutscō rvã ëcjō cja Mizhocjimi, ra sō ra perdonaoji c'o. Pero c'o ra zadü o Espíritu Mizhocjimi, nunca ra perdonaoji c'o, ni ri ngue yo cjë dya, ni xo ri ngueje c'o cjë c'o va ëjë 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijōmü.

El árbol se conoce por su fruto

³³ 'Na za'a c'ü na jo'o, quis'i c'o na jo. 'Na za'a c'ü dya ga jo'o, quis'i c'o dya ga jo. Je xo ga cjatjonu 'na nte. C'ü ni tsja 'na nte, je ngue c'ü ni 'mãtpãtjo c'e nte cjo na jo cjo jiyō. Nguec'ua 'ma na jo c'ü cja'a 'na nte, dya rí mangueji c'ü dya jo c'e nte. ³⁴ Tsijjñiji o pozü, na s'oji na ngueje po'o o posuña a ne. Je xo ga cjatsc'ëji nu; na s'otsc'ëji, nguec'ua ga mbedye in teji c'o na s'o. Na ngue c'o rí pë'sc'ōji cja ín mü'büji, ngue c'o pedye cja ín tegōji. ³⁵ C'o nte c'o cja na jo, mama c'ü na jo c'o, na ngueje pë's'iji na jo cja o mü'büji. Pero c'o nte c'o cja na s'o, mama c'o na s'o jña c'o, na ngueje pë's'iji na s'o cja o mü'büji. ³⁶ Nutscō rí xi'tsc'ōji, texe jña c'o ra mbedye o ne yo nte, zō dya ra nguijñi o ñi'iji, ra jñünpüji ngüenda c'o, nu

pa c'ü ra tjün ngüenda. ³⁷ C'o jña c'o na jo c'o in mangueji dya, ngue c'o rguí pedyeji na jo c'o. Pero c'o jña c'o na s'o c'o in mangueji dya, ngue c'o rguí tsja'c'üji rí sufregueji c'o, eñe e Jesús.

La gente mala pide una señal milagrosa

³⁸ Cjanu o mama c'ua ja nzi c'o xöpüte ñe c'o fariseo, o xiji e Jesús:

—Xöpüte, rí negójme c'ü pje rí tsjague c'ü rá jandgójme, ngue c'ua rá pã'c'öjme pje pjë'tsc'e.

³⁹ Cjanu o ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—Me na s'o yo nte yo cãrã yo cjë dya, na ngueje ya jyëziji Mizhocjimi cja rrü ndeñeji c'o dya cjuana. Nguéc'ua ga dyörüji c'ü pje ra jñandaji, ngue c'ua ra mbãrãji pje pjëtscö. Pero dya ra ch'unüji c'ü ra jñandaji; nguextjo c'ua ja va tsja e Jonás c'ü mi profeta. ⁴⁰ O mezhe jñipa cja 'na jñixömmü o dyo'o e Jonás a mbeme c'e trajmõ. Je xo rga czazgö nu nutscö rvã ëcjö cja Mizhocjimi, ra mezhe jñipa cja 'na jñixömmü rá o'o a jömmü. ⁴¹ C'e pa 'ma ra tjün ngüenda, ra bübü nu c'o mi cãrã a Nínive, xo 'ñejoy nte yo cãrã yo cjë dya. E Jonás o ma zopjü c'o mi menzumü a Nínive; nguéc'ua va nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. Pero nu'tsc'ëji in cãrãji yo cjë dya, dya nzhogü in mü'büji, maco zo'c'ëji dya nu pjëzhi xenda na nojo que na ngue e Jonás. Nguéc'ua ra jñün'c'ëji ngüenda rí sufregueji. ⁴² C'e pa 'ma ra tjün ngüenda, ra bübü nu c'e ndixü c'ü mi manda a ma Sur, xo 'ñejoy nte yo cãrã yo cjë dya. Nu c'e ndixü o ëjë ndeze nu ja tjørü ne xoñijömmü, o ë dyärã c'o mi mama e Salomón c'ü mi pë's'i na puncjü o pjeñe. Pero nu'tsc'ëji in cãrãji yo cjë dya, dya in ne rí dyärãji; maco büncc'ua dya nu 'naja nu xenda pë's'i o pjeñe que na ngueje e Salomón. Nguéc'ua ra jñün'c'ëji ngüenda rí sufregueji.

El espíritu malo que regresa

⁴³ "Naja demonio c'ü dya jo 'ma ra mbedye cja o mü'bü 'naja nte, ra nzhodü c'ua ja na dyodü; jodü c'ua ja ra söya, pero dya ra chöt'ü. ⁴⁴ Nguéc'ua ra mama c'e demonio c'ü dya jo: "Rá nzhogü rá magö nu ja mi büncc'ö, nu ja ró pedyegö", ra 'ñeñe. Nuc'ua 'ma ra zãt'ã nu, ra chöt'ü c'ü ya rguí baxü, y ya xo rguí jocüji na jo, pero dya cjó

ri bübü. ⁴⁵ Nuc'ua ra ma c'ua c'e demonio xe ra ma siji c'o xe siete c'o nu midemonioji c'o xenda na s'o que na ngueje angueze; ra ë cjogüji cja o mü'bü c'e bëzo, ra mimiji nu. Nuc'ua xenda ra sufre c'e nte c'ü, que na ngueje 'ma ot'ü. Na ngue xenda ra manda c'ü dya jo. Je xo rga cjanu rgã zãdã yo nte yo cãrã yo cjë dya yo me na s'o ga tsja, eñe e Jesús.

La madre y los hermanos de Jesús

⁴⁶ 'Ma ndãnt'ã ma ña e Jesús ma zopjü c'o nte, ya mi böbü a tji c'ü nu nana, 'ñe c'o nu cjuarma e Jesús; na ngue mi ne ro ñaji. ⁴⁷ O mama c'ua 'naja c'o nte o xipji e Jesús:

—Bübü a tji c'ü nin nana, 'ñe c'o nin cjuarma; ne rí ñagueji c'o.

⁴⁸ O ndünrú c'ua e Jesús o xipji c'e nte:

—Rã xi'tsc'öji cjó rí czapcö mi nanagö 'ñe c'o mi cjuarmagö, embe c'e nte.

⁴⁹ Nuc'ua e Jesús jo ni c'uana c'ua a dyë nu ja mi cãrã c'o o discípulo, cjanu o mama:

—Je büncc'ua yo rí czapcö mi nanagö 'ñejoy rí czapcö mi cjuarmagö. ⁵⁰ Na ngueje texe c'o ra tsja c'ua ja ga ne'e c'ü mi Tatagö c'ü bübü a jens'e, nuc'o, rí czapcö mi cjuarmagö c'o, 'ñe mi cjügö c'o, 'ñe mi nanagö c'o.

13

El ejemplo del sembrador

¹ C'e pa c'ü, o mbedye e Jesús cja c'e ngümü nu ja mi oxü, o ma mimi c'ua a ñünü cja c'e tazapjü. ² Nuc'ua cjanu o jmurü na puncjü o nte nu ja mi bübü angueze. Nuc'ua e Jesús o dat'ü cja 'naja bü'ü, cjanu o mimi. Texe c'o nte mi böbütjoji a ñünü cja c'e ndeje.

³ Nuc'ua e Jesús o xipji na puncjü o ejemplo c'o nte, o mama:

—Dyärãji c'ü rá xi'tsc'öji. 'Na mbondëxü o mbedye, o ma mbodü o ndëxü. ⁴ Nuc'ua 'ma ya ma podü, bübü o ts'indëxü c'o o zobütjo cja 'ñiji. Cjanu o ë c'ua o s'ü, o 'ñe mbëchiji c'o. ⁵ Bübü o ts'indëxü c'o je zobütjo cja o mbondojo nu ja dya ma pizhi o jömmü. Dya mezhe o mbes'e, na ngueje dya ma pizhi o jömmü. ⁶ Nuc'ua 'ma o mbes'e e jyarü, o zant'a c'o ndëxü ixco dyot'üji, na ngueje dya ma pizhi e jömmü c'ü rví tsizi o dyü'ü. ⁷ Bübü o ts'indëxü c'o o zobütjo nu ja mi bodü o ndö o bidyi. 'Natjo

c'ua va mbes'eji. Ts'i vi nocü c'o bidyi, nguec'ua va mbö't'ütjo c'o ts'indëxü. ⁸ Bübü o ts'indëxü c'o je zobü c'ua ja ma jo jömü. Nuc'o, o jogü na jo c'o. Bübü c'o o unü 'na ciento ts'indëxü nzi 'na mata; 'ñaja c'o o unü sesenta; 'ñaja c'o o unü treinta. ⁹ Nu'tsc'eji bübü in tsögueji, rí dyäräji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji, eñe e Jesús va xipji ejemplo c'o nte.

El propósito de los ejemplos

¹⁰ Nuc'ua cjanu o chëzhi c'o o discípulo a jmi, o xipjiji:

—¿Pje ni mangue yo ejemplo gui zopjü yo nte?

¹¹ O ndünrö c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'eji ya ch'a'c'eji rí pãrãgueji c'ua ja ga manda Mizhocjimi a jens'e, c'ü dya mi 'mãrã 'ma ot'ü. Pero yo 'ñaja nte, dya ch'unü ra mbãrãji. ¹² C'o pãrã ja ga manda Mizhocjimi, Mizhocjimi ra unü c'ü xenda ra mbãrã c'o. Pero c'o dya unü ngüenda, ra jñünbüji c'ü ts'iquë c'ü pãrãji. ¹³ Yo nte, ya jñandaji c'o na jo c'o rí cjagö pero dya mbãrãji. O dyäräji c'o rí xipjiji pero dya ngötcöji 'ñi. Dya xo zo'o o mü'büji c'o rí xipjiji. Nguec'ua rgá xicöji o ejemplo rgá zopjüji dya, nguec'ua dya unüji ngüenda. ¹⁴ Ya va sädã anguezeji c'ü o mama e Isaías. O mama a cjava:

Rí dyäräji pero dya ra zo in mü'büji.

Rí jñandaji pero dya rí pãrãji.

¹⁵ Yo nte, ya tsot'ü o mü'büji. 'Ma ro xogü o mü'büji, xa'ma ro zo in jñagö.

Y'ma cjó c'o zopjüji, dya cja cjapüji ngüenda. 'Ma ro tsjapüji ngüenda, xa'ma ro dyäräji, y ro mbãrãji pje ri pjëzhi.

Ya c'uinch'itjo a nzhöji. 'Ma ro jñandaji, xa'ma ro mbãrãji, ro nzhogü o mü'büji.

Nuc'ua ro salvagö yo, ro jopcüji o mü'büji c'o na s'o, eñe c'e profeta va pätpã Mizhocjimi.

¹⁶ Xe sido o ña e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Nu'tsc'eji 'ma in jandaji yo rí cjagö, in pãrãji. Y 'ma in ärãji yo rí mangö, in pãrãji pje pjëzhi. Nuc'ü, ngue c'ü rguí mächjeji c'ü.

¹⁷ Na cjuana rí xi'tsc'öji, na puncjü profeta c'o mi cãrã mi jinguã, 'ñe na puncjü nte c'o mi cja na jo, c'o me mi ne ro jñanda yo in

jandgueji, pero dya go jñantji. Xo mi ne ro dyäräji yo in ärãgueji, pero dya go dyäräji.

Jesús explica el ejemplo del sembrador

¹⁸ Nu'tsc'eji rá xi'ts'iji pje ne ra mama c'e mbondëxü c'ü ró xi'ts'iji mi ndajme. ¹⁹ Ma cjó c'o ra dyärã ja ga cja ga manda Mizhocjimi, nu 'ma dya ra zo'o na jo o mü'bü, ra ã c'ua c'ü dya jo, ra 'ñe jñünbü c'o jña. Nuc'o, ngue c'o ts'indëxü c'o o zontjo cja 'ñiji c'o. ²⁰ Nu c'o o zontjo cja mbondojo, ngueje c'o ärã o jña Mizhocjimi c'o. Nuc'ua me mäjã ga 'ñejme c'o. ²¹ Pero dya xo so'o na jo o mü'bü c'o y dya sido ejmeji. Na ngue c'ü ni 'ñejmeji o jña Mizhocjimi, ra nu'uji na ü, ra tsja yo nte. O ra chötüji o ndumü. Nguec'ua ra nguijñiji: “¿Pje ra dyeje c'ü rá sidogö?”, ra 'ñeñeji. Ixta jyëztjoji c'ua. ²² Nu c'o ts'indëxü c'o o zontjo cja bidyi, ngueje c'o ärã o jña Mizhocjimi. Nuc'ua me cjijñiji pje nde ra mbë's'iji cja ne xoñijömmü; y nu c'o pë's'iji ngue c'o ni dy-onpüji c'o. Nguec'ua ga jyombeñeji c'o jña c'o vi dyärãji, y dya cjaji c'ua ja va dyärãji. ²³ Nu c'o ts'indëxü c'o o zobü c'ua ja ma jo jömü, ngueje c'o so'o na jo o mü'büji 'ma ärãji o jña Mizhocjimi. Nguec'ua ga tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Nguec'ua chjëntcjuí c'o ndëxü c'o o unü ciento nzi 'naja, o nza cja c'o o unü sesenta, o nza cja c'o o unü treinta.

El ejemplo de la mala hierba entre el trigo

²⁴ Nuc'ua e Jesús o mama c'ü 'na ejemplo, o xipjiji:

—Mizhocjimi a jens'e o 'ñeme 'naja c'ü ra manda. Nuc'ü, chjëntcjuí nza cja 'naja bëzo c'ü o juajnü ndëxü c'o na jo, cjanu o mbodü cja o juajma. ²⁵ Mi bübü 'na bëzo c'ü mi nu'u na ü c'ü vi mbodü o ndëxü. Nuc'ua 'ma ya ma ñji c'o nte, cjanu o ma c'ua c'e bëzo c'ü xömmü, o ma mbonbü o ndömpjin'ño nu ja ya vi mbodüji c'o ndëxü, cjanu o mbedye cja c'e juajma o ma c'ua. ²⁶ Nuc'ua 'ma ya ma nguñji c'o ndëxü, ya xo nde ma nzhäjñã c'ua c'o pjñ'ño. Nguec'ua va 'ñetse c'ü dya nde mi ndëxü c'o. ²⁷ Nuc'ua c'o mbëpji o ã o 'ñe xiji c'ü nu lamu: “Nu'tsc'e in lamutsc'öjme, ¿cjo dya i juajnü o ndëxü c'o na jo, i podü cja in juancje? Maco nde cja'a o pjñ'ño.” ²⁸ O ndünrö c'ua angueze

o xipjiji: “Pe ngue 'naja c'ü nugü na ü c'ü o ma mbodü c'o”, embeji c'o mbëpji. O mama c'ua c'o mbëpji: “¿Cjo in negue rá ma ta't'üjme?”²⁹ O mama c'ua c'e lamu: “Iyö. Na ngueje 'ma rí cha't'üji c'o, 'na rí ts'ü's'ütjoji 'ma c'o ndëxü.”³⁰ Jyëziji 'natjo c'ua ra nocüji hasta 'ma ra zädä dagrëxü. Nuc'ua rá zopjü c'o ndagrëxü rá xipjiji c'ü ot'ü ra ngä'maji c'o pjín'ño ra ndüt'üji o manaxo, cja rrü ndüt'üji cja sivi. Nuc'ua ra mbäräji c'o ndëxü, cja rrü ndeñeji c'ua ra 'ñe dyütcüji cja in ch'ujmü, rá embeji c'o ndagrëxü.”

El ejemplo de la semilla de mostaza

³¹ Xe go ña e Jesús, o xipji c'ü 'na ejemplo c'o o discípulo, o mama:

—C'ü ni manda Mizhocjimi chjëntjui nza cja 'na ndömortasa c'ü o jñü 'naja bëzo, cjanu o ma ndujmü cja o juajma.³² O ndömortasa xenda ts'iquë cja yo 'ña ndömpjin'ño, pero 'ma go nocü, xenda na nojo yo que na ngueje yo pje nde ma c'ajna, na ndã ã yo. Nguec'ua va chëzhi yo s'ü va 'ñe jä's'äji o t'oxüji nu.

El ejemplo de la levadura

³³ O mama c'ua c'ü 'na ejemplo, o xipjiji:

—C'ü ni manda Mizhocjimi chjëntjui nza cja ixcjüjnü c'ü o jñü 'naja ndixü o huanba jñi vola o jocjüjnü, hasta 'ma o ixqui texe c'e cjüjnü, embeji.

El uso que Jesús hacía de los ejemplos

³⁴ Texe c'o jña c'o o mama e Jesús va xipji c'o nte, nde go mama o ejemplo. Dya zopjüji ne rí 'naja jña c'ü dya ro mama o ejemplo.³⁵ Nguec'ua ya ma sädä o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta:

Texe c'o rá xipjiji, rá mama o ejemplo. Rá mangö c'o dya 'mãrã ndeze 'ma o dyät'ä Mizhocjimi ne xoñijö mü.

Jesús explica el ejemplo de la mala hierba entre el trigo

³⁶ Nuc'ua e Jesús o 'ñezhe c'o nte. Cjanu o cjogü c'ua a mbo cja c'e ngumü nu ja mi oxü. Xo sä c'ua c'o o discípulo o 'ñe xipjiji:

—Xitscöjme ja ga cja c'o ndömpjin'ño c'o o ma mbodüji cja juajma, c'ü i xipji c'o nte.

³⁷ O ndünrü c'ua angueze:

—Nu c'ü o mbodü na jo ndëxü nguezgö rvá ëcjö cja Mizhocjimi.³⁸ C'e juajma, ngue ne xoñijö mü c'ü. C'o na jo ndëxü, ngue c'o o t'i Mizhocjimi c'ü manda. Nu c'o pjín'ño, ngue c'o nte c'o o t'i c'ü dya jo.³⁹ Nu c'ü mi üvi c'e lamu, ngue c'ü dya jo c'ü. C'e dagrëxü, ngue 'ma ra nguins'i nu xoñijö mü. Nu c'o ndagrëxü, ngue c'o o anxe Mizhocjimi.⁴⁰ C'ua ja nzi va jmutüji c'o pjín'ño cjanu ndüt'üji cja trasivi, je xo rga cjanu 'ma ra nguins'i nu xoñijö mü.⁴¹ C'o ra tsjapüji a cjanu ra sufre, ngue c'o cja na s'o, 'ñe cjapü nu minteji xo ga tsjaji c'o na s'o. Na ngueje nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, rá täcjö c'o in anxe ra ë ra 'ñe jmutüji anguezeji, cja rrü pjongüji nu ja ri mandagö.⁴² Cja rrü mboch'üji a ma a linfiernu nu ja me rva yorü 'naja trasivi. Je ra huëji nu, y me ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufreji na puncjü.⁴³ Nuc'ua c'o vi tsja na jo ra bübüji nu ja ra manda c'ü nu Tataji c'ü bübü a jens'e, me ri juës'i c'o nza cja e jyarü. Nu'tsc'eji bübü in tsöji, rí dyäräji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji.

El ejemplo del tesoro escondido

⁴⁴ C'ü ni manda Mizhocjimi, xo chjëntjui nza cja 'naja caja c'ü mi quiji na puncjü c'o me ni muvi, c'ü vi dyögüji cja 'naja juajma. O chöt'ü 'naja bëzo, cjanu o dyögütjo na yeje. Me go mäjä c'e bëzo na ngue vi chöt'ü c'e caja, nguec'ua va ma mbö'ö texe c'o mi pë's'i, cjanu o ma ndö mü c'e juajma ngue c'ua ro tsjapü o cjaja c'e caja.

El ejemplo de la perla de mucho valor

⁴⁵ "Ma cjö c'o jodü ja rgá tsjapü o t'i Mizhocjimi c'ü manda, nuc'ü, chjëntjui nza cja 'na comerciante c'ü mi jodü perla c'o me ni muvi.⁴⁶ Nuc'ua o mbärã c'e bëzo ja mi pë's'iji 'naja perla c'ü me mi muvi na puncjü. Nguec'ua va ma mbö c'ua texe c'o mi pë's'i, cjanu o ndö mü c'ua c'e perla.

El ejemplo de la red

⁴⁷ C'ü ni manda Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e, chjëntjui 'naja rre c'ü ra mbät'äji cja tazapjü, ra zo'o texe c'o pje nde ma jmö.⁴⁸ Nuc'ua 'ma ya ra nizhi c'e rre, c'o mbëjmö ra pjons'üji a ma a ñünü. Cja rrü mimiji c'ua, ra juajnüji c'o na jo jmö, ra dyüt'üji cja c'o o bos'iji c'o. Pero c'o jmö c'o dya s'a'a,

ra mboztjoji nu c'o. ⁴⁹ Je xo rga cjatjonu, 'ma ra nguins'i nu xoñijõmü. Ra ã c'o o anxe Mizhocjimi ra 'ñe pjongüji c'o nte c'o na s'o a nde cja c'o na jo. ⁵⁰ Nuc'ua ra mboch'üji c'ua ja rva yorü 'naja trasivi nu ja ra huëji, y me ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufreji na puncjü.

Tesoros nuevos y viejos

⁵¹ Xe go xipjiji c'ua:

—¿Cjo i pārãgueji dya texe yo ya ró xi'tsc'õji?

O ndünrö c'ua anguezeji:

—Jã, ín Jmuts'ügõjme, ya ró pārãjme.

⁵² Nuc'ua angueze o xipjiji c'ua:

—I pārãji c'o ejemplo c'o ró xi'tsc'õji. Nguec'ua rí xi'tsc'õji, texe c'o ya mbãrã na jo ja ga manda Mizhocjimi a jens'e, chjëntjui 'naja bëzo c'ü ri pë's'i 'naja caja c'ü ri quiji c'o cja nuevo, 'ñe c'o ya mezhe. 'Ma pje c'o rguí jyodü c'o ri cãrã o ngumü c'e bëzo, ra ma c'e bëzo ra ma ngama, o ra ma jñümü nu ja ri pë's'i c'o.

Jesús en Nazaret

⁵³ Nuc'ua 'ma mü o nguarü e Jesús o mama c'o ejemplo, cjanu o mbedye c'ua nu. ⁵⁴ Cjanu o ma nu ja mi menzumü. Cjanu o cjogü a mbo cja nintsjimi o xöpü c'o nu menzumüji. Nguec'ua anguezeji me co nguiñiji, o mamaji:

—¿Ja va mbãrã nu, 'ñe ja ga tsja'a yo me na nojo yo nunca rí nugõji? ⁵⁵ ¿Cjo dya nguejnu o t'i c'ü mi yaxü nu? ¿Cjo dya ngue nu nana c'ü ni chjü e María? ¿Cjo dya ngue nu cjuarma e Jacobo, 'ñe e José, 'ñe e Simón, 'ñe e Judas? ⁵⁶ ¿Cjo dya xo bübü c'o nu cjü cja ne jñiñi va? Nama, ¿ja va mbãrã 'ma ne bëzo c'ü ni tsja yo? Maco xo menzumü va nu, eñeji.

⁵⁷ Nguec'ua ma ünbüji e Jesús. E Jesús o xipji c'ua anguezeji:

—'Na profeta nde respetaoji nu ja dya ri menzumü y ätäji. Pero nu ja ri menzumü, dya respetaoji c'ü. Ni xo ri ngue c'o ri cãrã cja ngumü, dya xo respetaoji c'ü.

⁵⁸ Nuc'ua e Jesús dya jocü nu na puncjü c'o mi sö'dyë, ni pje xe ro tsja, na ngueje dya mi ejmeji angueze.

14

La muerte de Juan el Bautista

¹ E Herodes mi manda cja c'e xoñijõmü a Galilea. Nuc'ua c'o pa c'o, o dyärã e Herodes me mi mama c'o nte c'o mi cja e Jesús. ² O mama c'ua e Herodes o xipji c'o o mbëpji:

—Nu c'ü me nädãji, ngue e Juan c'ü mi jichi yo nte. O ndü, pero pe ya tetjo, nguec'ua na zëzhi angueze ga jocü c'o sö'dyë. Y xo cja'a a cjanu na puncjü c'o na nojo, embeji.

³⁻⁴ 'Ma xe mi bübütjo e Juan, e Herodes mi bün'hui c'ü nu bëpe c'ü mi chjü Herodías. Nu c'e ndixü mi ngue o su e Felipe c'ü nu cjuarma e Herodes. Nguec'ua ma mama e Juan ma xipji e Herodes:

—Dya pje ga jo rí 'ñenpe nu su nin cjuarma, embe.

O ã c'ua 'na nu pa, o manda e Herodes o zürüji e Juan, o jyüt'üji co cadena, cjanu o ngot'üji a pjörü. ⁵ Y nuc'ua e Herodes mi ne ro mbó't'ü e Juan. Pero mi sũ'ü 'na pje ro tsjapü c'o nte, na ngueje mi junt'ü o mü'büji c'ü mi profeta e Juan mi pätpã Mizhocjimi ma zopjü c'o nte. ⁶ Nuc'ua 'ma o cumple o cjë e Herodes, o mbita o tsjaji o mbaxua. Nuc'ua c'ü o xunt'i e Herodías o neme a jmi nu ja ma cãji. Me go mäjã c'ua e Herodes. ⁷ O xipji c'ua c'e xunt'i:

—C'ua ga mbãrã Cjimi 'ma pje rí dyötcü, nutscö rá da'c'ü, eñe e Herodes.

⁸ Nuc'ua c'ü nu nana c'e xunt'i o dyüt'ü o xipji c'ü pje ro dyötü e Herodes. O ma c'ua c'e xunt'i o ma xipji:

—Ixtí dyacö dya a ñi e Juan c'ü jichi yo nte, dyacö co 'naja mblato, eñe c'e xunt'i.

⁹ Me condumü c'ua c'e rey Herodes. Pero jo ni mbeñe c'ü vi nädã Cjimi, 'ñe c'ü ya vi dyärã c'o nte c'o ma cãã nu. Nguec'ua va manda ro unüji c'e xunt'i c'ü vi dyörü. ¹⁰ O manda ro ma jñüpcüji a ñi e Juan nu cja c'e pjörü. ¹¹ Nuc'ua 'ma ya vi jñüpcüji o ñi, cjanu o jünji c'ua cja 'naja mblato, cjanu o unüji c'e xunt'i. Cjanu o ma c'ua c'e xunt'i o ma unü c'ü nu nana.

¹² Jo ni säjä c'ua c'o o discípulo e Juan, o 'ñe ndunüji c'ü o cuerpo e Juan. Cjanu o ma dyögüji c'ua c'ü. Cjanu o möji c'ua, o ma xiji e Jesús c'ü ya vi bö't'ü e Juan.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹³ Nuc'ua 'ma o mbārã e Jesús c'ü vi mbö't'üji e Juan, o mbedye c'ua ja mi bübü. O ma c'ua cja 'naja bü'ü; je ro zät'ä nu ja dya cjó mi ndeñe, nu ja ro büntsjë. O mbārã c'ua c'o nte c'ü vi dat'ü e Jesús cja c'e bü, ro mbes'e a 'nanguarü cja c'e tazapjü. Nguec'ua va mbedyeji cja c'o o jñiñiji, o ngös'üji a ñünü ngue c'ua ro zät'äji nu ja ro zät'ä e Jesús. ¹⁴ Nuc'ua 'ma mü o mbes'e cja c'e bü, e Jesús o jñanda c'ü ya ma cãã na puncjü o nte. Y e Jesús o juentseji anguezeji, o jocü c'o mi sö'dyë. ¹⁵ Nuc'ua 'ma ya vi nzhã, o chëzhi c'o o discípulo a jmi, o xiji:

—Nu va ja rí cãrãji, majyadü va. Ya xo nzhã'ä. Nguec'ua rí xipji yo nte ra möji cja c'o jñiñi, ra ma ndömüji c'ü ra ziji.

¹⁶ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Dya ni jyodü ra ma yo. Nu'tsc'ëji rí unngueji c'ü ra ziji.

¹⁷ O ndünrü c'ua c'o discípulo o mamaji:

—Tsi'ch'atjo tjömëch'i c'o jünji a ñecjua, cja na yeje jmõ'õ. Nguec'ua, ¿ja rgá sö rá huiñigójme yo nte yo me na puncjü?

¹⁸ O mama c'ua e Jesús:

—Ma tsincöji a ñecjua c'o tjömëch'i 'ñe c'o jmõ.

¹⁹ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o nte ro mimiji cja t'ëbi. Cjanu o jñü c'ua c'o tsi'ch'a tjömëch'i, 'ñe c'o yeje jmõ. Jo ni nä's'ä c'ua a jens'e va unü 'na pøjö Mizhocjimi. Cjanu o xëdyi c'ua c'o tjömëch'i, o unü c'o o discípulo. Nuc'ua c'o discípulo o unüji c'o nte. ²⁰ Go ñönüji texeji go nijmiji na jo. Xe go nguistjoji c'ua c'o ya nde mi ts'ipëraso, xe go nizhtjo doce bos'i. ²¹ Tsi'ch'a mil c'o bëzo c'o vi ñönü; dya bezhe c'o ndixü, ni ri ngue c'o ts'it'i, ni xo ri ngue c'o ts'ixut'i.

Jesús camina sobre el agua

²² Nuc'ua e Jesús o xänbã c'o o discípulo ro dat'üji cja c'e bü'ü, ro möji a 'nanguarü cja tazapjü. Nuc'ua 'ma ya mi ma c'o discípulo, e Jesús o xipji c'o nte ro möji o ngumüji.

²³ Nuc'ua 'ma ya vi ma c'o nte, o ma e Jesús cja 'naja t'ëje, o ma dyötü Mizhocjimi. Nuc'ua 'ma ya vi xömü, ya mi 'natsjë nu e Jesús. ²⁴ Nu c'e bü'ü ya mi pa a nde cja c'e tazapjü. Pero me mi pjat'ü na zëzhi c'e ndeje cja c'e bü'ü, na ngueje c'e ndajma je

mi 'ñeje nu ja mi ma c'e bü. ²⁵ Nuc'ua 'ma ya ma 'ñetsajömü, o ma e Jesús mi nzhodü a xes'e cja c'e ndeje; mi ma'a nu ja ma cã c'o o discípulo cja c'e bü. ²⁶ Nuc'ua c'o discípulo, 'ma mü o jñandaji ma nzhodü e Jesús a xes'e cja c'e ndeje, me co züji c'ua go mapjüji na jens'e go manji:

—Chjä 'na piche nu va ë nu, eñeji va mapjüji.

²⁷ Nuc'ua e Jesús o zopjüji o xipjiji:

—Nguezgö. Dya ra pi'tsc'ëji, dya rí sũgueji.

²⁸ Jo ni ndünrü c'ua e Pedro o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, nu 'ma ngue'tsc'e, xitscö xo rá nzhodü a xes'e cja c'e ndeje rá ma tjün'c'ü.

²⁹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Chjä'dä, Pedro.

O dagü c'ua e Pedro cja c'e bü, o nzhodü a xes'e cja c'e ndeje; mi ma'a nu ja ma ëjë e Jesús. ³⁰ Nuc'ua 'ma o zö'ö e Pedro que ma zëzhi c'e ndajma, me go zü c'ua go mbürü go nguibi c'ua. Jo ni mapjü c'ua na jens'e, o mama:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, tsjüxcö; 'ma jiyö rá quibigö cja ne ndeje.

³¹ Jo ni c'uana c'ua a dyë e Jesús go pënc'h'i e Pedro, o xipji:

—Nu'tsc'e dya in ejmezügö na jo. ¿Jenga i yembeñe?

³² Nuc'ua 'ma ya vi ndes'evi cja c'e bü'ü, o böbü c'ua c'e ndajma. ³³ Nuc'ua c'o discípulo c'o mi cãã cja c'e bü'ü, o ndüñijömüji a jmi e Jesús, o xipjiji:

—Na cjuana o T'itsc'e Mizhocjimi, embeji.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

³⁴ 'Ma ya vi zät'äji a 'nanguarü cja c'e tazapjü, o mbes'ëji c'ua. Mi xiji a Genesaret c'e xoñijömü. ³⁵ Nuc'ua c'o bëzo c'o mi menzumü nu, o mbãrãji c'ü mi ngue e Jesús c'ü vi zät'ä nu. Nguec'ua o ndäjãji c'o ro ma cöste nu cja c'e jñiñi. Cjanu o sinpiji e Jesús texe c'o mi sö'dyë. ³⁶ O tsja c'o nte o dyötüji sjëtsi e Jesús c'ü ro ndötpüji zö ri nguextjo o fleco c'ü o bitu angueze. Nuc'ua texe c'o o ndötpü, nde go ndis'i c'o.

15*Lo que hace impuro al hombre*

¹ Nuc'ua c'o fariseo 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, o mbedyeji a Jerusalén o säji cja e Jesús, o xipji:

²—¿Jenga yo in discipulogue, dya sūpūji yo tjürü yo o zocüzüji c'o in mboxatitaji? Maco dya xindyēji 'ma go ziji o xēdyi.

³ O ndünrū c'ua e Jesús o xiji:

—Nu'tsc'ejī, ¿jenga in sūpqueji yo o tjürü c'o in mboxatitaji? Maco dya in cjaji c'ü manda Mizhocjimi. ⁴ Mizhocjimi mama a cjava: “Respetaoji nin tataji, 'ñe nin nanaji, y rí pjös'üji c'o rguí jyodüji. C'ü ra zadü nu tata o nu nana, ra mböt't'üji c'ü”, eñe Mizhocjimi. ⁵⁻⁶ Pero nu'tsc'ejī nan'ño gui mangueji. In mangueji 'ma pje ni jyodü c'o nu tata 'naja nte, ra sö ra mama c'e nte ra xipji c'o nu tata: “Perdonaozüvi pero c'ü ro pjöxc'övi, ya ró mama rá mbeñe Mizhocjimi. Nguec'ua dya sö rá pjöxc'övi”, ra 'ñembevi. Nguec'ua nu'tsc'ejī in fariseoji 'ñetsc'ejī in xöpüteji in cjapüji c'ü dya ni muvi c'ü manda Mizhocjimi, na ngueje in jizhiji yo o tjürü c'o in mboxatitaji. ⁷ Nu'tsc'ejī in cjapqueji c'ü me na jotsc'ejī, pero dya cjuana. Na cjuana c'ü o mama e Isaías c'ü ja ga cjatsc'ejī. O mama a cjava:

⁸ Nujyo nte yo, sūcö yo, pero nguextjo co o neji.

C'o o mü'büji, na jē bübü co nutscö.

⁹ Bē ga zūcö yo. Jizhiji yo o tjürü yo nte; cjapüji c'ü ri ngueje o jña Mizhocjimi yo, eñe e Isaías va pätpä Mizhocjimi.

¹⁰ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o nte:

—Chēzhiji ga 'ñeva. Dyäräji na jo, ngue c'ua rí päräji ja ga cja. ¹¹ Zö dya ra xindyē 'na nte ante c'ü ra zi o xēdyi, pero dya ngue c'o jñönü c'o ra s'onbü o mü'bü c'ü rrä s'o c'e nte, iyö. C'ü ra s'onbü o mü'bü c'e nte, ngue c'o na s'o c'o ra nguijñi a mbo o mü'bü, cja rrü ña c'o na s'o, embeji.

¹² Nuc'ua c'o discipulo o chēzhiji a jmi, o xiji:

—¿Cjo i unnc'e ngüenda o üdü c'o fariseo 'ma o dyäräji c'o jña c'o i mangue?

¹³ O ndünrū c'ua e Jesús o mama:

—Texe c'o za'a c'o dya ngant'a mi Tatagö c'ü bübü a jens'e, ra c'üs'ü c'o. ¹⁴ Jyēziji yo fariseo. Na ngueje cjapü jizhiji c'ü na jo 'ñiji c'o nte c'o dya pje pärä, pero anguezeji chjēntji c'ü ri ndēzhöji. In pärägueji 'ma ra

tsja 'naja ndēzhö ra ngüjnü nu mindēzhövi, ra zo'ovi nza yejui cja cöt'ü 'ma.

¹⁵ O ndünrū c'ua e Pedro o xipji e Jesús:

—Xitscöjme ja ga cja c'e ejemplo c'ü i xitsijme mi ndajme.

¹⁶ O ndünrū c'ua e Jesús o mama:

—¿Cjo xo 'ñetsc'ejī xo bē'tsc'ejī c'ü rí pärägueji ja ga cja o jñönü? ¹⁷ Texe jñönü c'o c'üt'ü 'naja nte'e, je nde sät'ä a mbeme c'o, y je nde ni mbedye a ndü'bü c'o. ¹⁸ Pero c'o jña c'o pedye a ne 'naja nte, je ni 'ñeje cja o mü'bü c'o. Nuc'o, ngue c'o ni s'onbü o mü'bü c'e nte c'ü, ngue c'ua na s'o. ¹⁹ Je ngueje cja o mü'bü yo nte, nu ja ni 'ñeje c'ü ni nguijñiji s'opjeñe, 'ñe c'ü ni pöt'üntēji, 'ñe c'ü ni tsäji o ndixü, 'ñe yo ndixü c'ü ni tsäji o bēzo. Je xo ni 'ñeje nu c'ü pje ni pönüji, 'ñe c'ü ni xosp'üji o bēchjine nu mintēji, 'ñe c'ü ni santeji. ²⁰ Nujyo, nguejyo ni s'odü o mü'bü 'naja nte yo, dya ngue c'ü dya ni xindyē 'ma go zi o xēdyi.

Una mujer extranjera que creyó en Jesús

²¹ Nuc'ua o mbedye nu e Jesús, o ma a ma cja c'o jñiñi a Tiro 'ñe a Sidón. ²² Nuc'ua 'ma ya mi pa e Jesús cja 'ñiji, o ē c'ua 'naja ndixü c'ü mi menzumü a Canaán, c'ü vi mbedye cja c'ü o jñiñi. Mi mapjü mi mama:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügö o mboxbēchets'ü e David, juentsquegö. Na ngueje in xunt'i me 'nanga mböt't'ü; ya zürü 'naja s'ondajma.

²³ Pero e Jesús dya go ndüntü c'ü. Nuc'ua c'o o discipulo e Jesús o chēzhiji a jmi e Jesús, o dyötüji na puncjü o xipji:

—Xöpüte, pjös'ü ne ndixü, cja rrī xipji ra ma. Na ngue mapjü na jens'e ga ndünt'ü in xütjüji.

²⁴ O mama c'ua e Jesús:

—C'ü vi ndäcjö Mizhocjimi, ngue c'ü rá pjös'ü yo in menzumügöji a Israel yo chjēntji nza cja ndēchjürü c'o ya bēzhi. Nguextjo yo vi ndäcjä rá pjös'ü.

²⁵ Nuc'ua c'e ndixü o ējē, o 'ñe ndüñijöümü a jmi e Jesús, o xipji:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, pjöxcügö.

²⁶ O ndünrū c'ua e Jesús:

—Dya jo ra jñünbüji o xēdyi yo t'i, c'ü ra panbaji o dyo'o.

²⁷ O mama c'ua c'e ndixü:

—Jã, na cjuana c'ü in mangue, ín Jmuts'ügö. Pero zö jyëtsquijme dyo'o c'o in menzumügueji a Israel, in pärãgue ja ga cja yo dyo'o, siji c'o ngünxëdyi c'o jãbã cja o mexa nu jmuji, c'o jã'bã c'o ts'it'i.

²⁸ O ndünrũ c'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e ndixũ, na jo c'ua ja gui 'ñejme c'ü rá pjöxc'ü. Rá pjöxc'ü c'ua ja gui ñe, embe.

Ixco jogü c'ua c'e ndajme c'ü o xünt'i c'e ndixũ.

Jesús sana a muchos enfermos

²⁹ Nuc'ua xe go matjo e Jesús, o cjogü a ñünũ cja c'e tazapjü c'ü ni chjũ a Galilea. O ma cja 'na t'eje, o mimi c'ua nu. ³⁰ O sä c'ua na puncjü o nte nu ja mi bübü e Jesús, ma sinpiji c'o mi sö'dyë. Ma sinpiji c'o mi me'dye, 'ñe c'o mi ndëzhö, 'ñe c'o mi ngone, 'ñe c'o mi dodyë, 'ñe c'o xe 'ñaja ndötc'ijeme. Ma ë'p'ëji a jmi e Jesús. Nde go jocüji c'ua anguezeji. ³¹ C'o nte o jñandaji c'o mi ngone o mbürũ o ña'a c'o, 'ñe c'o mi dodyë me go jogü c'o, 'ñe c'o mi me'dye me go nzhodü na jo c'o, 'ñe c'o mi ndëzhö me co jñanda c'ua c'o. Nguec'ua c'o nte me go nguijñiji na ngue nunca mi jandaji a cjanu. Y me co ma't'üji c'ua c'ü o Mizhocjimi c'o menzumü a Israel, mi mamaji c'ü me na nojo angueze.

Jesús da de comer a cuatro mil hombres

³² Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'o o discípulo ro chëzhiji a jmi, cjanu o xipji:

—Rí juentscö yo nte, na ngueje ya ëdyi jñipa c'ü ya rí cãrgöji va yo, y dya cja jünji pje ra ziji. Dya rí ne rá täjä ra ma o ngumüji c'ü dya ra ziji o xëdyi; ra tögüji cja 'ñiji.

³³ O ndünrũ c'ua c'o o discípulo o xipji e Jesús:

—¿Ja rá tötc'öjme tjömëch'i c'ü rguí nijmi yo nte yo na puncjü? Na ngueje rí cãrgöji va cja ne majjadü.

³⁴ O ndünrũ c'ua e Jesús o xipji:

—¿Ja nzi tjömëch'i va jüngueji?

O manji anguezeji:

—Yencho tjömëch'i, cja na ja nzitjo jmõ'õ.

³⁵ Nuc'ua e Jesús o manda c'o nte ro minji a jömü. ³⁶ Cjanu o jñũ c'ua c'o yencho tjömëch'i, cja na 'ñe c'o jmõ'õ, cjanu o unũ 'na pöjõ Mizhocjimi. Cjanu o xëdyi c'ua, cjanu o unũ c'o o discípulo. Nuc'ua c'o o

discípulo o unüji c'ua c'o nte. ³⁷ Nuc'ua go ñönüji texeji go nijmiji na jo. Y xe go nguistjoji c'o ts'ipëraso c'ü vi mboncjütjo, c'o xe yencho bos'i c'o go nizhtjo. ³⁸ Mi nziyo mil c'o bëzo c'o vi ñönü; dya mbezheji c'o ndixũ, ni ri ngueje c'o ts'it'i, ni xo ri ngueje c'o ts'ixut'i. ³⁹ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o nte ro möji o ngumüji. Cjanu o dat'ü c'ua cja c'e bü'ü, o ma cja c'o jñiñi a ma a Magdalá.

16

Los fariseos y los saduceos piden una señal milagrosa

¹ Ma ya vi zät'ä nu e Jesús, o säjä c'ua c'o fariseo 'ñe c'o saduceo. Chaque o ë dyönüji e Jesús o xipji:

—Jítscöjme 'na señal a jens'e c'ü me na nojo, ngue c'ua rá pärãjme pje pjë'tsc'e.

² O ndünrũ c'ua e Jesús o xipji:

—'Ma ya mbat'ütjo a jens'e 'ma nzhä'ä, in mangueji ya ra jopa c'ü na ye nu pa. ³ 'Ma xörũ 'ma va cjins'i tangömü, in mangueji ra 'ñe dyebe 'ma. Nu'tsc'eji in cjapüji na jots'üji, in unüji ngüenda ja ga 'ñetse a jens'e, nguec'ua in pärãji ja ga cja yo jopa, 'ñe yo ra 'ñeje dyebe. Pero dya in unnc'eji ngüenda ja ga pëpji Mizhocjimi yo cjë yo rí cãrãji dya. ⁴ Nu'tsc'eji in cãrãji yo cjë dya, na s'otsc'eji i jyëzgueji Mizhocjimi. Nguec'ua in ötcügöji pje rí jñandgueji ngue c'ua rí pärãgueji pje pjëtscö. Pero dya ra ch'a'c'eji pje rí jñandgueji; nguextjo c'ü o tsja e Jonás c'ü mi profeta, embeji.

Ixco ma c'ua e Jesús o zogütjo c'o fariseo 'ñe c'o saduceo.

La levadura de los fariseos

⁵ Nuc'ua c'o discípulo o möji a 'nanguarü cja c'e tazapjü. O jyombeñeji, dya jñünüji o tjömëch'i. ⁶ Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Pjötüpüji ngüenda c'o o levadura c'o fariseo 'ñe c'o saduceo.

⁷ C'o discípulo mi pötma mamaji:

—Xitscöji a cjanu e Jesús, na ngueje c'ü dya ró jüngöji o tjömëch'i.

⁸ Mi pärã e Jesús c'ü mi cijñiji, nguec'ua va xipji c'ua:

—Nu'tsc'eji, dya in ejmezügöji na jo. ¿Jenga in pötqui dyönütsjëji na ngue c'ü dya i jñüji o tjömëch'i? ⁹ ¿Cjo dya be in pärãgueji

c'ü sö rá da'c'ejí c'ü rí sí'íjijí? ¿Cjo dya in mbenn'ejí c'o tsi'ch'a tjómëch'i? Maco o nijmi c'o tsi'ch'a mil o bëzo. ¿Cjo dya i tsi's'itjoi ja nzi bos'i c'o o mboncjütjoi? ¹⁰ ¿Cjo dya xo in mbeñejí c'o yencho tjómëch'i? Maco xo nijmi c'o nziyo mil o bëzo. Maco xo i tsi's'itjoi ja nzi bos'i c'o ts'ipëraso c'o o mboncjütjoi. ¹¹ Ró xi'tsc'öjijí rí pjötpüjijí ngüenda c'o o levadura c'o fariseo 'ñe c'o saduceo, pero dya ngue c'o tjómëch'i c'o ró mangö. ¿Jenga dya in unnc'ejí ngüenda?

¹² Nuc'ua, cja mbârã c'ua c'o discípulo pje mi ne ro mama e Jesús va xipjijí ro mbötpüjijí ngüenda c'o o levadura c'o fariseo, 'ñe c'o saduceo. O mbârãjijí e Jesús vi jyëtsi o levadura c'o o tjürü c'o fariseo 'ñe c'o saduceo. O unüjijí ngüenda c'ü ro mbötpüjijí ngüenda c'o o tjürüjijí, dya ro tsjajijí.

Pedro declara que Jesús es el Cristo

¹³ Nuc'ua e Jesús o ma a ma cja c'e jñiñi a Cesarea de Filipo. 'Ma o zät'ã nu, o tsja t'önü e Jesús o xipjijí c'o o discípulo:

—¿Pje mama yo nte'e pje pjëtscö nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjijijí?

¹⁴ Anguezejijí o manjijí:

—Bübü c'o mama ngue'tsc'e e Juan c'ü mi jichi yo nte; 'ñaja c'o mama ngue'tsc'e c'e profeta Elías; 'ñaja c'o mama ngue'tsc'e c'e profeta Jeremías, o 'ma jiyö, c'ü 'naja profeta c'o ya ndü.

¹⁵ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjijijí:

—Natsc'ejijí, ¿pje xo in manguejijí, pje pjëtscö?

¹⁶ O ndünrü c'ua e Simón Pedro o xipjijijí:

—Nutscö rí mangö ngue'tsc'e Cristo. Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjijijí c'ü ixi бүбү.

¹⁷ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjijijí:

—Nu'tsc'e Simón, o t'itsc'e e Jonás, dya cjó xi'tsc'e 'na nte c'ü o T'izgö Mizhocjijijí. Nu c'ü o tsja'c'e i pãrägue, ngueje mi Tatagö c'ü бүбү a jens'e. Nguec'ua ngue nu rguí mäjje. ¹⁸ Nutscö xo rí xi'tsc'ö ngue'tsc'e e Pedro. Nza cjatsc'e 'na ndojo c'ü ni jyäbãjijí ngümü. Na ngue c'e jna c'ü rí xipjijijí yo nte, na puncjü c'o rá cjapcö in ntegö. Zö ra ndüjijí, pero ra büntjoi na ye co nuzgö c'o. ¹⁹ Rá da'c'ü poder cja c'o nte c'o unü o mü'büjijí Mizhocjijijí c'ü manda. Rá da'c'ü poder cja ne xoñijö mü rí xipjijijí pje ni mbë

c'o na s'o c'o dya ra tsjajijí, y xo rí xipjijijí pje ni mbë c'o na jo c'o ra tsjajijí. Nu c'ü rí xipjijijí, ngue c'ü mama Mizhocjijijí pje ni mbë c'o na jo ra tsjajijí, 'ñe pje ni mbë c'o dya jo c'o dya ra tsjajijí.

²⁰ Cjanu o xipjijijí c'ua c'o o discípulo:

—Dya cjó rí xiquejijí cjo nguetscö Cristo, embejijí c'o.

Jesús anuncia su muerte

²¹ Ndeze c'o pa c'o, o mbürü e Jesús o xipjijijí c'o o discípulo c'ü mi jyodü ro zädä. O xipjijijijí:

—Ni jyodü rá magö a ma a Jerusalén, ra jñünncöjijí ngüenda rá sufregö na puncjü; ra tsja c'o tita c'o manda, 'ñe c'o ndamböcjijijí, 'ñe c'o xöpüte. Xo ni jyodü ra mbötcöjijí, pero rá tetcjö c'ü na jñi nu pa, embejijí c'o discípulo.

²² Nuc'ua e Pedro o ndans'avi e Jesús ro ñatsjévi. Cjanu o mama c'ua e Pedro o huënc'h'i e Jesús:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, ra juen'tsc'e Mizhocjijijí, dya ra jyëzi c'ü ra tsja'c'üjijí yo in mangue.

²³ Nuc'ua e Jesús o jñanda e Pedro, o xipjijijijí:

—C'ueñe in jmigö, na ngueje i dyätque c'ü dya jo i xitscö yo jña yo. Na ngueje c'e pjeñe c'ü in cjijñigue dya, dya ngue c'ü cjijñijijí Mizhocjijijí; ngueje c'ü cjijñijijí yo nte.

²⁴ Nuc'ua e Jesús o xipjijijijí c'o o discípulo:

—'Ma cjó c'o ne ra ndennguegö ra tsja c'ua ja nzi rgá cjagö, ni jyodü dya cja ra tsja c'o netsjé angueze. Y ra бүбү dispuesto ra sufre o ra ndü'ü. Y ra tsjacjuana ra ndennguegö. ²⁵ 'Ma cjó c'o dya бүбү dispuesto ra sufre o ra ndü nguec'ua dya ra ne ra ndenngue co nutscö, dya ra chöt'üjijí c'ü rguí бүбүtjoi. C'o tenngue co nutscö, zö ra mbö't'üjijí, pero ra chöt'üjijí c'ü rguí бүбүtjoi.

²⁶ Nu 'ma ro tsja 'naja nte ro tsjapü o cjaja texe yo бүбү va cja ne xoñijö mü, pero 'ma dya ro 'ñejmezü, ¿pje ro dyeje 'ma? Na ngueje ro jyëzi Mizhocjijijí c'e nte. Y 'ma ya jyëzi Mizhocjijijí c'e nte, zö ro tsja c'e nte ro unü c'ua Mizhocjijijí texe c'o ri pë's'i, pero dya ro ë бүбү 'ma Mizhocjijijí co c'e nte. ²⁷ Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjijijijí, rá ëcjö na yeje co c'o in anxe. Me rrã zö c'ua ja rva ëcjö, c'ua ja ga cja me na zö c'ü mi Tatagö. Nuc'ua c'o o tsja na jo, rá unüjijijí c'o na jo. Pero c'o o tsja na s'o, rá cjapüjijijí ra

sufreji. ²⁸ Na cjuana rí xi'tsc'öji, bünc'ua ja nzi yo dya ra ndũ hasta 'ma cja ra jñandgöji c'ua ja rga cjazgö, 'ma rá ěcjö rá ě manda. Nutscö rvá ěcjö cja Mizhocjimi, ra jñandgöji c'ua ja ga cjazgö me rrã zëzhizgö, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

17

La transfiguración de Jesús

¹ Xe go mezhtjo c'ua 'nanzo, e Jesús o zidy e Pedro, 'ñe e Jacobo, 'ñe e Juan c'ü nu cjuarma e Jacobo. O mötsjëji c'ua cja 'na t'eje c'ü me ma jens'e. ² 'Ma mi cãrãji nu, 'nangua juëns'i c'ua o jmi e Jesús nza cja e jyarü. Y c'o o bitu, me ma t'öxü me mi juëns'i. ³ Cjanu o 'ñetse c'ua e Moisés, 'ñe e Elías, ya mi ñaji e Jesús. ⁴ Jo nu ña c'ua e Pedro o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmutsc'öjme, me na jo rí cãrãjme va co nu'tsc'e 'ñe e Moisés 'ñe e Elías. 'Ma in negue, rá ät'äjme va jñi ngumü. 'Naja c'ü rá ä'tc'öjme, 'naja c'ü rá ä'tp'äjme e Moisés, 'naja e Elías.

⁵ 'Ma ndänt'ä ma ña e Pedro, o sä c'ua 'naja ngömü c'ü me mi juëns'i, o 'ñe ngobü anguezeji. Xo t'ärä c'ua 'naja jña cja c'e ngömü c'ü mi mama a cjava:

—Nujnu ngue ín Ch'igö, nu me rí ne'e y me rí mápägö. Ni jyodü rí dyätqueji nu.

⁶ Nuc'ua 'ma mü o dyärä a cjanu c'o discípulo, 'nangua nügüji na ngueje me co pizhiji va züji. ⁷ Nuc'ua o chëzhi e Jesús o 'ñe's'e o dyë c'o discípulo, o xipjiji:

—Nu'tsc'eji ñangueji, dya rí sÿji.

⁸ Nuc'ua 'ma o jñüs'ü o ñi c'o discípulo, dya cja jñandaji e Moisés 'ñe e Elías; ya mi nguextjo e Jesús.

⁹ Nuc'ua 'ma ya ma sjöbüji cja c'e t'eje, cjanu o mama e Jesús o xipjiji:

—Dya cjó rí xipjiji yo cja jñandaji. Nutscö rvá ěcjö cja Mizhocjimi, 'ma rá tügö cja rrü tegö, cja rí xipjiji 'ma yo nte.

¹⁰ Nuc'ua c'o discípulo o dyönüji e Jesús:

—¿Jenga mama c'o xöpü o ley Mizhocjimi c'ü ni jyodü ot'ü ra ějë na yeje e Elías, cja rrü ějë Cristo?

¹¹ O ndünrö c'ua e Jesús o mama:

—Na cjuana c'e jña c'ü mamaji, c'ü ot'ü ra ě na yeje e Elías ra 'ñe jocü texe. ¹² Pero nuzgö rí xi'tsc'öji, e Elías ya ě na yeje c'ü.

Pero dya go mbãrã yo nte pje mi pjëzhi c'ü; go tsjapüji c'ü go ne anguezeji. Je xo rga cjazgö nu. Nutscö rvá ěcjö cja Mizhocjimi, rá sufregö c'ua ja rgá ne yo nte.

¹³ O mbãrã c'ua c'o discípulo c'ü vi mama e Jesús. O unüji ngüenda cjó mi ngue c'ü vi jyëtsivi e Elías; o mbãrãji c'ü vi jyëtsivi e Juan c'ü mi jichi yo nte cja ndare.

Jesús sana a un muchacho epiléptico

¹⁴ Nuc'ua 'ma o zät'äji cja c'o nte, o peje c'ua 'naja bëzo cja c'o nte, o 'ñe ndüñijömü a jmi e Jesús, o xipji:

¹⁵ —Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, juentsquegö c'ín ch'i, na ngueje me pö't'ü o taque, ndajmetjo ga ndü. Ya na puncjü ga zo a sivi, y na puncjü ga c'ot'ü cja ndeje. ¹⁶ Ró sinpigö yo in discípulo; anguezeji dya go sö go jocüji.

¹⁷ Cjanu o ndünrö c'ua e Jesús o xipji c'o discípulo:

—Nu'tsc'eji in cãrãji dya yo cjë dya, dya jo ga pjeñe c'o in cijjñiji. ¿Jenga dya in creozüji rá pjöxc'üji rí tsjaji c'o na nojo? Maco ya mezhe rí cãrãgöji, ya mezhe rí pë'sc'ö paciencia co nu'tsc'eji. Ma sinquiji a 'ñecjua c'e t'i.

¹⁸ Nuc'ua o tsja e Jesús o huëench'i c'e ndajma c'ü dya jo c'ü vi zürü c'e t'i, o xipji ro mbedye. Jo ni mbedye c'ua c'e ndajma. Ixco jogü c'ua c'e t'i c'e ndajme c'ü.

¹⁹ Nuc'ua o chëzhi c'o discípulo a jmi e Jesús, o xipjitsjëji:

—¿Jenga dya sö ro pjombgüjme c'e ndajma?

²⁰ O ndünrö c'ua e Jesús o xipjiji:

—Na ngueje dya in ejmeji na jo. Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu 'ma rí jñunt'ü in mün'c'eji c'ü ra dya c'eji Mizhocjimi c'ua ja nzi gui dyötqueji, ra sö rí xipjiji ne t'eje: “Chjans'a ga manu”, rí 'ñembeji, ra ma c'ua. Nu 'ma rí 'ñejmeji a cjanu Mizhocjimi, texe nde ra sö rí tsjaji, zö dya nda in ejmeji. ²¹ Na puncjü o ndajma nza cja c'e ndajma c'ü vi zürü c'e t'i, pero dya ra mbedye ne ri 'naja c'o. Nguextjo 'ma rí dyötüji Mizhocjimi y rí mbempjeji, ra mbedye c'ua c'o.

Jesús anuncia otra vez su muerte

²² Nuc'ua 'ma mi nzhodüji a ma a Galilea, o mama e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Nutschö rvá ěcjö cja Mizhocjimi, ra nzhögügöji cja yo nte. ²³Y ra mbötücüi. Pero c'ü na jñi nu pa'a rá tetcjö, embeji.

Me co nzhumüji c'ua na puncjü anguezeji.

El pago del impuesto para el templo

²⁴Nuc'ua 'ma o zät'äji a Capernaum, o sä c'ua c'o mi jmutü o merio c'o mi örüji para cja c'e templo. O chëzhiji c'ua a jmi e Simón Pedro, o xipjiji:

—Na nin xöpütegueji, ¿cjo xo cjöt'ü c'o örüji?

²⁵O ndünrö c'ua e Pedro o xipjiji:

—Jä, xo cjöt'ü c'ü, embe c'o.

Nuc'ua 'ma o cjögü e Pedro a mbo cja c'e ngümü, ya xmi pätpä e Jesús c'ü pje ro mama e Pedro. Nguec'ua ot'ü o ña c'ua e Jesús o xipji:

—Yo rey yo manda cja ne xoñijöümü, 'ma jñ'p'üji o t'opjü, ¿cjo ngue c'o nu menzumüji c'o ötüji, o ngue c'o dya menzumüji? ¿Pje in mangue, Simón?

²⁶O ndünrö c'ua e Pedro o mama:

—Ngue c'o dya o menzumüji c'o ötüji.

O xipji c'ua e Jesús:

—Jä, ngue c'o dya o menzumüji. Nguec'ua nujo nu menzumüji, dya ni jyodü ra ngöt'ü 'ma yo. ²⁷Pero pa dya ra üdü c'o örü ra nguiñji na s'o rí cjaji, na jo rá cjöt'üji c'ü örüji. Nguec'ua rí mague cja c'e tazapjü, ma pä't'ä 'naja gancho. Nuc'ua c'e jmö c'ü ot'ü rí sürü, rí pënc'h'i rí xejpje a ne'e. Rí chöt'p'ü c'ua 'naja t'opjü rí jñü'p'ü, ya xtí ma tsjöt'ü c'ü t'ötcüvi.

18

¿Quién es el más importante?

¹Nuc'ua c'e ndajme c'ü, o jmurü c'o discípulo cja e Jesús, o mamaji:

—¿Cjó ngue c'ü nda na nozgöjme, nutschöjme ró unü in mü'büjme Mizhocjimi c'ü manda?, eñeji.

²Nuc'ua e Jesús o ma't'ü 'naja ts'it'i. O 'ñe'p'e c'ua a nde anguezeji. ³Cjanu o xipjiji:

—Nu'tsc'eji in cjapüji na nots'üji. Na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji, ni jyodü rí jyëziji c'e pjeñe c'ü in cjiñji a cjanu, rí tsjaji nza cja 'na ts'it'i c'ü dya cjapü na nojo. 'Ma jiyö, dya ra sö Mizhocjimi a jens'e ra tsja'ceji

o ntetsc'eji ra mandats'üji. ⁴Ne ts'it'i, dya cjapü na nojo nu. Nu c'o ga cjanu rgá tsja, ngue c'o nda rrã nojo cja c'o cjapü Mizhocjimi o nte. ⁵C'o ra recibido 'naja ts'it'i nza cja ne ts'it'i, na ngueje c'ü ni 'ñejmezgö c'e ts'it'i, chjëntjui c'ü ri nguezgö recibidozgö c'o.

El peligro de caer en pecado

⁶'Cãrã c'o chjëntjui nza cja ts'it'i na ngueje dya cjapüji na nojo pero ejmezgö c'o. 'Ma cjó c'o ra tsjapü ra tsja na s'o 'na c'o ejmezgö, ra nduns'ü 'ma na puncjü o nzhubü. Xenda rvá jo ro 'nutpü 'na travacjünü o dyizi c'e nte c'ü, cja rrü ma pant'aji cja trazapjü nu ja na jé'ë, que na ngueje c'ü ro tsjapü ro tsja na s'o a cjanu 'na c'ü ejmezgö. ⁷Siempre bübü o nte c'o cjapü ra tsja c'o na s'o yo nu minteji. Juejme c'o cjapü a cjanu yo nu minteji; Mizhocjimi ra tsjapü me ra sufreji.

⁸'Maco in mamaji ngue in dyëgueji o in cuagueji c'ü cja'cüji rí tsjaji c'o na s'o, dyocüji 'ma, panaji. Na ngueje zö ri 'natjo in dyëji zö ri 'natjo in cuaji, pero xenda na jo rí ma bübütjoji co Mizhocjimi, que na ngueje 'ma ri tñ nza ye in dyëji 'ñe in cuaji ra pantc'aji cja c'e tasivi c'ü nunca ra juench'e.

⁹Maco in mamaji ngue in chögueji c'ü cja'ceji rí tsjaji c'o na s'o, jñü'müji 'ma, panaji. Na ngueje zö ri 'natjo in chöji pero xenda na jo rí ma bübütjoji co Mizhocjimi, que na ngueje ri yeje in chöji ra pantc'aji cja c'e sivi a linfiernu.

El ejemplo de la oveja perdida

¹⁰'Pjöt'püji ngüenda, dya rí tsjapüji menu ne ri 'naja yo chjëntjui ts'it'i na ngueje ejmezüji. Na ngue rí xi'tsc'öji cãrã c'o o anxe Mizhocjimi c'o pjörü na jo yo. Y c'o anxe cãrãji a jmi c'ü mi Tatagö c'ü bübü a jens'e. ¹¹C'ü rvá ěgö cja Mizhocjimi, ngueje c'ü rvá ě jodü c'o ya bëzhi, rá salvaji.

¹²'¿Pje in mangueji? 'Ma ri tsãjã 'naja ciento ndënc'hjürü 'naja bëzo, 'ma ra xögü 'naja, ¿cjo dya ra zogü c'o noventa y nueve, ra ma jyodü c'ua c'ü ya rguí bëzhi? Jä, ra ma jyodü. ¹³Na cjuana rí xi'tsc'öji 'ma ra chöt'ü c'ü vi xögü, xenda ra mähä c'ü, que na ngueje c'o noventa y nueve c'o dya bëzhi. ¹⁴Je xo ga cjatjonu c'ü mi Tatagö c'ü

bübü a jens'e; dya ne'e c'ü ra bēzhi o aljma ne ri 'naja yo ejmezgö, zö chjëntji ts'it'i c'ü dya c'apüji na nojo.

Cómo se debe perdonar al hermano

¹⁵ "Ma ra tsja'c'ejji na s'o nin cjuarmaji, möji rí ma zopjütsjēji. 'Ma ra dyä'tc'äji c'o rí xipcjeji, ya i jo'tp'ügueji 'ma c'e cjuarma c'ü. ¹⁶ Pero 'ma dya ra dyä'tc'ä c'o rí xipjiji, sidijji xe 'naja o yeje cjuarma, ngue c'ua ra búbü c'o ra mbārā c'ua ja rguí ñaguevi c'e cjuarma c'ü pje tsja'c'ejji. ¹⁷ Nu'ma dya xo ra tsjapü ngüenda c'e cjuarma c'o yeje o jñi c'o rí möji, nu'ma, rí möji rí ma cösteji 'ma jmurü c'o cjuarma. 'Ma ra tsja c'e cjuarma, dya ra dyätā texe c'o cjuarma, dya cja rí tsjapüji nin cjuarmaji 'ma. Na ngueje chjëntjui c'o dya rí menzumügöji c'o dya ma't'ü Mizhocjimi. Y chjëntjui yo publicano yo xiji na s'o.

¹⁸ 'Nu'tsc'ejji rí xipcjeji yo nin cjuarmaji pje ni mbē c'o na s'o c'o dya ra tsjaji. Xo rí xipcjeji pje ni mbē c'o na jo c'o ra tsjaji. Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu c'ü rí xipcjeji ngueje c'ü mama Mizhocjimi.

¹⁹ 'Na cjuana rí xi'tsc'öji na yeje, 'ma in yejui, 'ñe 'ma 'natjo jña c'ü in mavi gui dyötüvi Mizhocjimi nucjuā cja ne xoñijö mü, nuc'ua c'ü mi Tatagö c'ü búbü a jens'e ra tsja c'ua ja gui dyötquevi c'ü. ²⁰ Na ngueje nu c'ua ja ri búbü c'o ra matcügö, zö ri yetjo o jñitjo, nujnu je rá bünc'ö a nde.

²¹ Nuc'ua o chēzhi e Pedro o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, ¿ja nzi ra zäs'ā rga perdonaogö yo mi cjuarma 'ma ra tsjacö c'o na s'o? ¿Cjo sietetjo vez rga perdonaogö?

²² Cjanu o ndünrū c'ua e Jesús o xipji:

—Dya rí xi'tsc'ö sietetjo. Rí xi'tsc'ö rí perdonaogue hasta setenta c'o nde ga siete; siempre rí perdonaogue.

El ejemplo del siervo que no quiso perdonar

²³ 'Nu c'ü manda a jens'e chjēnjui nza cja 'naja c'ü manda c'ü o mbeñe o tsjaji ngüenda c'o nu mbēpji. ²⁴ Nuc'ua 'ma o mbürü o tsja ngüenda, o sinpiji 'naja bēzo c'ü mi tunpü na puncjü millón o mbēxo. ²⁵ Pero c'e bēzo, dya mi jün pje rví ngö't'ü c'o mi tū'ü. O manda c'ua c'ü nu lamu ro mböji c'e bēzo, 'ñe c'ü nu su, 'ñe c'o o t'i, 'ñe c'o pje

xe mi pē's'i, ngue c'ua ro ngö't'ü c'o mi tū c'ü. ²⁶ Jo ni ndüñijö mü c'ua c'e mbēpji a jmi c'ü nu lamu, o xipji: "Nu'tsc'e ín lamuts'ügö, mbāxtjo nin chjü, chepquegö ngue c'ua rá cjö'tc'ü texe c'o rí tun'c'ü", eñe c'e mbēpji c'ü mi tū na puncjü o merio. ²⁷ Nuc'ua c'e lamu o juentse c'e mbēpji. Cjanu o 'ñeme c'ua libre, o perdonaogö texe c'o mi tunpü. ²⁸ Nuc'ua 'ma o mbedye c'e mbēpji, cjanu o chjēvi c'ua c'ü 'naja nu mimbēpji c'ü mi tunpü angueze como yetjo ciento mbēxo. Jo ni pēnc'h'i c'ua go nde'chp'e o dyizi, o xipji: "Tsjötc'ü c'o in tuncü", embe c'ü nu mimbēpji. ²⁹ Nuc'ua c'ü nu mimbēpji jo ni ndüñijö mü a jmi, o xipji: "Mbāxtjo nin chjü, xe rí chepque; jo rá 'ñe cjö'tc'ü texe c'o rí tun'c'ü." ³⁰ Pero c'e mbēpji, dya go ne go nde'be c'ü nu mimbēpji. Go zidi c'ua ro ma ngot'üji a pjörü hasta 'ma cja ro ngö't'ü texe c'o mi tunpü. Cja rrü 'ñemeji c'ua libre c'ü. ³¹ Nuc'ua 'ma o unü ngüenda c'o nu mimbēpji c'ü vi ngot'üji a pjörü c'e mbēpji, me co nguñijji c'ua; go möji go ma ngösp'üji c'ua c'ü nu lamuji. ³² Nuc'ua c'e lamu o zojnü c'ua c'ü o mbēpji c'ü vi tsjapü na s'o c'ü nu mimbēpji, o xipji: "Nu'tsc'e ín mbēpjits'ügö, me na s'otsc'e. Nu'tsc'e me mi tuncügö na puncjü; pero ró perdonaots'ü texe c'o, na ngueje me vi dyötcö favor. ³³ Na c'ü nin mimbēpjigüevi, ¿cjo dya xo mi jyödü rvi juentsque c'ü, nzi rvá juen'tsc'egö?", embe. ³⁴ Nuc'ua me co üdü c'e lamu. Cjanu o nzhö c'ua c'ü o mbēpji nu ja me ro tsjapüji me ro sufre c'ü, hasta 'ma cja ro ngö't'ü texe c'o mi tunpü. Cja rrü 'ñemeji 'ma libre c'ü. ³⁵ Je xo rga cjatsc'ejji nu; 'ma pje ra tsja'c'ejji 'naja yo nin cjuarmaji, nu 'ma dya rí perdonaogö co texe in mü'büji, dya xo ra perdonaots'üji in nzhubüji c'ü mi Tatagö c'ü búbü a jens'e, eñe e Jesús.

19

Jesús enseña sobre el divorcio

¹ Nuc'ua 'ma ya vi nguarü e Jesús vi xipji c'o jña c'o o discípulo, cjanu o mbedye c'ua a Galilea; o ma cja 'na xoñijö mü c'ü je tsja a Judea, c'ü je búbü a 'nanguarü cja c'e ndare a Jordán. ² Mi pöji na puncjü nte e Jesús. C'o mi sö'dyē, mi jocü e Jesús nu cja c'e xoñijö mü c'ü.

³ O säjä c'ua ja nzi c'o fariseo a jmi e Jesús. Chaque o tsjapüji t'önü e Jesús, mi cjiññiji 'na xo ro jyopü c'ü ro mama. O dyönüji:

—¿Ja ga mama cja o ley Mizhocjimi? ¿Cjo na jo 'na bëzo ra mbëzi nu su 'ma dya cjacjuana, 'ma pje c'o cja'a?

⁴ O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—¿Cjo dya i xörügueji ja va tsja Mizhocjimi? Ndeze 'ma ot'ü o 'ñeme e bëzo 'ñe e ndixü. ⁵ Nguec'ua yo bëzo ra zogü nu tata 'ñe nu nana, ra min'hui c'ü nu su. Ya ri 'natjo o ts'inguevi c'ua nza yejui. Je ga cjanu ga mama Mizhocjimi. ⁶ Nguec'ua dya cja ri yeje, ya ri 'natjo o ts'inguevi c'ua. Mizhocjimi ya 'ñe'chp'e e bëzo e ndixü, ngue c'ua dya ra xöcü e bëzo.

⁷ Nuc'ua c'o fariseo o xipji:

—Maco o manda e Moisés e bëzo ro unü xiscömü c'ü rví mbëzi nu su.

⁸ O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'ejí, na me in mü'bügueji, dya in ne rí s'iyagueji c'o nin suji. Nguec'ua va dya c'ejí sjëtsi e Moisés rí pëziji c'o. Pero 'ma o mbürü o ngärã yo nte, dya ma cjanu ma tsja c'o. ⁹ Dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. Dya ra jogü ra tsja 'na bëzo ra mbëzi nu su, 'ma dya 'ñeje nan'ño bëzo c'e ndixü c'ü. Na ngueje 'ma ra mbëzi ga cjanu c'ü nu su'u cja rrü chjüntüvi c'ü xe 'na ndixü, tsãjä ndixü 'ma c'e bëzo c'ü. Xo 'ñe 'na bëzo, 'ma ra mbärã c'ü vi bëzi c'e ndixü c'ü, y ra chjüntui, xo ra mbë's'i nu s'ocü 'ma c'e bëzo c'ü, chjëntjui c'ü xo ri tsãjä ndixü c'ü, embeji.

¹⁰ O mama c'ua c'o discípulo:

—In mangue c'ü dya sö 'na bëzo ra mbëzi o su, zö dya gusta o jmandago c'ü cja. Nguec'ua xenda na jo, dya ra chjüntüji.

¹¹ O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—Dya texeji sö ra tsjaji c'ua ja vi mangueji c'ü dya ra chjüntüji. Nguextjo c'o ya unü Mizhocjimi a cjanu c'o dya ra chjüntü. ¹² Bübü c'o dya chjüntü na ngueje ya c'i'p'iji. Bübü c'o dya chjüntü na ngue ndeze 'ma mü o mus'ü nu nana ixca cjatjonu c'o, dya chjüntü. Bübü c'o dya chjüntü na ngueje ne ra mbëpiji Mizhocjimi c'ü manda a jens'e. Nu c'o unü ngüenda c'ü vi ch'unü dya ra chjüntü, dya ra chjüntü c'o.

Jesús bendice a los niños

¹³ Nuc'ua c'o nte o siji ja nzi o ts'it'i, o sinpiji e Jesús ngue c'ua ro 'ñe's'e o dyë cja c'o ts'it'i, ro dyötpü Mizhocjimi c'o. Nuc'ua c'o o discípulo o huënc'h'i c'o nte c'o vi siji c'o ts'it'i. ¹⁴ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Jyëziji yo ts'it'i ra ëji cja ín jmigö; dya rí ts'a's'üji yo. Na ngue nu c'o ra ëjë co nuzgö nza cja yo ts'it'i, ngueje c'o cja pü Mizhocjimi o nte c'o.

¹⁵ Nuc'ua 'ma o nguarü e Jesús o 'ñe's'e o dyë cja c'o ts'it'i, o mbedye c'ua nu.

Un joven rico habla con Jesús

¹⁶ O ëjë c'ua 'naja bëzo o 'ñe xipji e Jesús:

—Na jots'ügue, xöpüte. ¿Pje ni mbë c'ü na jo rá c jagö, ngue c'ua rá bübütjo?

¹⁷ O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—¿Jenga in xitsi na jözü? Dya cjo bübü c'ü na jo'o; nguextjo Mizhocjimi. Pero rá xi'tsc'ö c'ü i dyöngü. Nu 'ma in ne rí bübütjo, rí tsja c'o mandazüji Mizhocjimi.

¹⁸ O ndünrö c'ua c'e bëzo o mama:

—¿Pje ma mandamiento c'o ni jyodü rá ätcö?

O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—Nujyo nguejyo rí tsjague. Dya rí pö't'unte. Dya rí tsãjä o ndixü. Dya pje rí pönü. Dya rí xos'ü o bëchjine. ¹⁹ Respetao nin tata 'ñe nin nana. S'iya yo nin minteji c'ua ja nzi gui s'iyatsjëgue.

²⁰ O mama c'ua c'e bëzo:

—Texe yo, ya nde ró c jagö yo ndeze cja mi ts'iquëgö. ¿Pje xe bëtsi dya 'ma?

²¹ O mama c'ua e Jesús o xipji:

—Nu 'ma in ne rí bübütjo, ma'a ma pö'ö texe c'o in pë's'i, cja rrí unü c'o merio c'o dya pje pë's'i. Dya ra me'ts'e c'ua ixtí chennguegö rá më. 'Ma rí tsjague a cjanu, rí pë's'igue 'ma a jens'e c'o me ni muvi.

²² Nuc'ua 'ma mü o dyärã c'e bëzo c'o vi mama e Jesús, me co ndümü va ma'a, na ngueje mi pë's'i na puncjü.

²³ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu c'o pë's'i na puncjü, na s'ëzhi para ra unü o mü'büji Mizhocjimi ra tsjapüji o Jmuji. ²⁴ 'Naja camello, dya sö ra cjogü cja c'ü o xägö 'naja dyepjadü. Je xo ga cjatjonu 'na nte c'ü pë's'i na puncjü, dya sö ra unü o mü'bü Mizhocjimi ra tsjapü o nte.

²⁵ 'Ma mü o dyärä c'o discipulo c'o vi mama e Jesús, me co pizhi na puncjü c'o, o mamaji:

—¿Ja rgá sö cjó ra jogü o mü'bü c'ü ra salva 'ma?, eñeji.

²⁶ Nuc'ua e Jesús cjanu o jñandbaji a jmi c'o o discipulo, o xipjiji:

—Dya cjó sö yo nte ra jocütsjé o mü'bü c'o na s'o, pero Mizhocjimi nde sö ra tsja texe.

²⁷ O ndünrú c'ua e Pedro o xipji:

—Nutscöjme ró sogüjme texe c'o mi pë's'ijme, ró tennc'ejme co nu'tsc'e. Nazgöjme, ¿pje xo ra ch'acöjme?

²⁸ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—'Ma ya ndo ri nuevo ne xoñijömmü 'ñe a jens'e, nutscö rvá ëgö cja Mizhocjimi rá mimigö nu ja rá mandagö. Xo 'ñetsc'ejí i chennguegöji, na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji, xo rí mimigueji nu ja rá mandagö. Nguéc'ua rí jñünpüji ngüenda c'o o mboxbëche c'o doce o t'ie Israel. ²⁹ Cãrã c'o ejmezügö. Nguéc'ua ra zogü nu ngümüji, o nu cjuarmaji, o nu cjüji, o nu tataji, o nu nanaji, o nu suji, o nu t'iji, o o juajmaji. Pero rí xi'tsc'öji c'o ra tsja a cjanu, ra ch'unüji c'ü rrã puncjü que na ngueje 'naja ciento c'ü ra yepe c'ü mi pë's'iji ot'ü. Xo ra ch'unüji c'ü rguí bübütjoji. ³⁰ C'o cchapü vi tsjaji c'o me ni muvi, dya rguí muvi a jmi Mizhocjimi c'o. C'o unü ngüenda c'ü dya ni muvi c'ü cjaji, rguí muvi na puncjü a jmi Mizhocjimi c'o.

20

El ejemplo de los trabajadores

¹ C'ü manda a jens'e chjënjuí nza cja 'naja bëzo c'ü tjë'ë o juajma. Xörtjo o mbedye, o ma jyodü mbëpji c'o ro mbëpi c'ü o juajma.

² Nuc'ua c'e bëzo o ñaji c'o ro pëpji, o xipjiji c'ü ro ngö't'üji 'naja merio denario nu pa nzi 'najaji. Cjanu o xipjiji c'ua ro möji cja c'ü o juajma ro ma pëpji. ³ O mbedyetjo c'ua na yeje c'e lamu 'ma ya mi ngue ro zünü nueve c'ü xörü, o jñanda c'o 'ñaja bëzo c'o ma cã cja chöjmü c'o dya mi pë's'i bëpji.

⁴ Cjanu o xipji c'ua c'o: “Nu'tsc'ejí xo rí möcjeji cja c'ín juancjö, rá cjö'tc'üji na jo.” Anguezeji go möji c'ua cja c'e bëpji. ⁵ Nuc'ua c'e lamu o matjo c'ua na jñi 'ma ya mi ngue ro zünü jñislarü, o ma jyodü c'o 'ñaja mbëpji. Ndo nzhögü o mbedyetjo c'ua 'ma ya mi

ngue ro zünü jñi c'ü nzhä, c'ü xe ro ma jyontjo o mbëpji. ⁶ Xo mbedye 'ma ya mi ngue ro zünü tsi'ch'a c'ü nzhä, o jñanda c'o 'ñaja c'o dya xo mi pë's'i o bëpji, o xipjiji: “¿Jenga in cãrãtjoji va texe ne pa dya? Maco dya in pëcjeji.” ⁷ O ndünrú c'ua anguezeji o mamaji: “Dya rí pëpcjöjme dya, na ngueje dya cjó xitscöjme o bëpji.” O ndünrú c'ua c'e bëzo o xipjiji: “Nu'tsc'ejí xo rí möcjeji rí ma pëcjeji cja c'ín juancjö, rá cjö'tc'üji na jo.” ⁸ Nuc'ua c'ü nzhä'ä c'e pa c'ü, o ma c'e lamu c'ü mi ngue o cjaja c'e juajma, o ma xipji c'ü o mbëpji c'ü mi manda c'o mbëpji: “Ma't'ü c'o mbëpji rí tsjö't'üji. Ot'ü rí tsjö't'ü c'o cja ró ma jodü, cja rguí nguarü c'o ts'i vi pëpji.” ⁹ O ëjë c'ua c'o cja vi nguich'i c'e bëpji 'ma mü o zünü tsi'ch'a c'e nzhä, o ts'ö't'üji 'naja denario nzi 'najaji. ¹⁰ Nuc'ua c'o ot'ü o pëpji, mi pëzhiji xe ro jñus'ü c'ü ro ts'ö't'ü anguezeji, pero xo ts'ö't'üji 'na denario nzi 'naja anguezeji. ¹¹ Nuc'ua 'ma ya vi jñüji c'ü vi ts'ö't'üji, o mbürü o reclamaoji, o zopjüji c'e lamu. ¹² O xipjiji: “Nujyo bëpja, cja pëpji 'natjo hora, pero nde 'na vi tsjötcütjojme. Maco nuzgöjme 'napa rvá pëpji; ró sufregöjme jyarü.” ¹³ O ndünrú c'ua c'e lamu o xipji 'naja c'o mbëpji c'o mi reclamao: “Nu'tsc'e bëzo, dya pje rí jün'c'üts'ügö, maco i xitscö na jo ro cjö'tc'ü 'naja denario. ¹⁴ Nguéc'ua rí mague, jñünü c'ü in rayague. Ró ne ró cjö't'ügö yo cja bëpja ró ma siji, c'ua ja xo nzi rgá cjö'tc'ügö. ¹⁵ Na, ¿cjo dya sö rá cjacö c'ü rí negö in meriogö? ¿Cjo in nepque c'ü ró cjö't'ügö yo 'ñaja mbëpji na ngueje na jontezügö?”, embe. ¹⁶ Nguéc'ua rí xi'tsc'öji, c'o cchapü vi tsjaji c'o me ni muvi, dya rguí muvi a jmi Mizhocjimi c'o. C'o unü ngüenda c'ü dya ni muvi c'ü cjaji, rguí muvi na puncjü a jmi Mizhocjimi c'o.

Nuevamente Jesús anuncia su muerte

¹⁷ O ë 'na nu pa, ya mi nguins'i e Jesús ga ma a Jerusalén. O xöcü c'ua c'o doce o discipulo cja 'ñiji, o ñatsjéji o xipjiji:

¹⁸ —Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. Ya rrã möjö a ma a Jerusalén nu ja ra nzhögügöji nutscö rvá ëgö cja Mizhocjimi. Ra nzhögügöji cja o dyë c'o ndamböcjimi 'ñe c'o xöpü o ley Mizhocjimi, ngue c'ua ra

jñüncöji ngüenda c'ü rguí mbötcöji. ¹⁹ Ra nzhögügöji c'ua cja o dyë c'o dya menzumü a Israel c'ü me rguí tsjacöji burla, ra mbäräzüji, cja rrü ndät'äzüji cja ngronsi. Nuc'ua c'ü na jñi nu pa, rá tetcjö.

Lo que pidió la madre de Jacobo y Juan

²⁰ Nuc'ua o ëjë c'ua c'ü nu su e Zebedeo c'ü ya vi ndü, ma siji c'o o t'i. O 'ñe ndüñijömmü a jmi e Jesús, o xipji:

—Rvá ã rvá 'ñe ö'tc'ü 'na favor.

²¹ O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—Dya ndumü, xitsi pje ni 'ñeje.

O ndünrö c'ua c'e ndixü o xipji:

—Mamague yo yeje ín ch'igö ra mimivi co nu'tsc'e nu ja rí mandague; 'naja ra mimi cja in jodyëgue, nu 'naja ra mimi c'ü 'nanguarü.

²² O ndünrö c'ua e Jesús o xipji c'o ye o discípulo c'o mi ngue o t'i c'e ndixü:

—Dya in unnc'evi na jo ngüenda c'ü na ötcügö nu nin nanavi. ¿Cjo ra sö rí sufreguevi c'o rá sufregö?

O ndünrövi c'ua:

—Jã, ra sözübe, eñevi.

²³ Nuc'ua e Jesús o xijui:

—C'o rá sufregö, jã na cjuana xo rí sufreguevi c'o. Pero dya nguezgö toczü rá unü cjó ra mimi cja ín jodyë, ne ri ngue c'ü 'nanguarü. Nguextjo c'ü mi Tatagö c'ü ya juajnü cjó ra mimi nu.

²⁴ Nuc'ua 'ma o dyärä c'o diez discípulo c'ü vi mama c'e ndixü, go ünbüji c'ua c'o ye discípulo. ²⁵ Pero e Jesús o xipjiji ro chëzhiji cja o jmi, cjanu o xipjiji c'ua:

—In pärägueji ja ga cja c'o pje nde pjëzhi cja yo nte yo dya pärä Mizhocjimi, cja püji yo nte ra tsjaji c'ü mandaji. Y xipjiji ra tsjaji c'o söji na jyü. ²⁶ Nu'tsc'ëji, dya rga cjatsc'ëji c'o pje pjëzhi. 'Ma bübüts'ëji 'naja c'ü ne ra mbëzhi na nojo cja Mizhocjimi, ni jyodü ra mböxc'üji 'ma c'ü, dya ra mandatsc'ëji. ²⁷ Y c'o ra ne ra tsja in xo'ñigueji, ni jyodü ra mbë'pc'iji c'o, dya me ra mandatsc'ëji. ²⁸ Nutscö c'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi, dya ngue c'ü ra mböxcö yo nte; ngue c'ü rá pjösc'ö yo. Xo rvá ëcjö rá tügö, ngue c'ua rá cjö'tp'ü o nzhübü na puncjü o nte, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

Jesús sana a dos ciegos

²⁹ Nuc'ua 'ma ya ma pedyeji a Jericó, mi pöji na puncjü nte e Jesús. ³⁰ Cja c'e 'ñiji c'ü mi pöji, ma jü'ü yeje c'o mi ndëzhö. Nuc'ua c'o mi ndëzhö 'ma o mbärävi ya ma cjogü e Jesús cja c'e 'ñiji, o mapjüvi c'ua na jens'e mi mamavi:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöbe o mboxbëchets'ü e David, juentsquegöbe.

³¹ Nuc'ua c'o nte o huënc'h'iji c'ua c'o mi ndëzhö, o xipjiji c'ü ro ngo't'ü a nevi. Pero anguezevi, xenda go mapjüvi c'ua na jens'e mi mamavi:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöbe o mboxbëchets'ü e David, juentsquegöbe.

³² O böbü c'ua e Jesús o ma't'üvi o xipjivi:

—¿Pje in neguevi c'ü rá pjöxc'üvi?

³³ O ndünrövi c'ua:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'öbe, jocüzügöbe ín chöbe ngue c'ua rá jandgöbe, eñevi.

³⁴ E Jesús o juentsevi o ndötpüvi c'ua a nzhövi. Jo ni jñandavi c'ua, cjaxnu ndeñevi co e Jesús o möji c'ua.

21

Jesús entra en Jerusalén

¹ Ya vi zät'äji a Betfagé cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos, ya xo mi bëxtjo ro zät'äji a Jerusalén. Nuc'ua e Jesús o ndäjä yeje c'o o discípulo c'o ro ot'ü a xo'ñi. ² O xipjivi:

—Mëvi cja ne jñiñi nu bübü a xo'ñi. Rí chöt'üvi nu 'na burru c'ü ri 'nünt'ü, c'ü ri siji o t'i. Rí xäpcävi c'e suburru rí dyënquivi ga 'ñecjua nza yejui. ³ 'Ma cjó c'o pje ra xi'ts'ivi, rí xipjivi a cjava: “Ngue c'ín Jmugöji ni jyodü yo”, rí 'ñembevi. Nuc'ua ixta jyë'tsc'itjo rí dyëvi, eñe e Jesús.

⁴⁻⁵ Mi jinguã vi mama a cjava 'na c'o o profeta Mizhocjimi:

Xipjiji c'o menzumü a ma a Sion c'ü ya va ëjë anguezeji nu nu ra tsjapüji o Jmuji.

Xipjiji c'ü dya pje cja pü na nojo nu, na ngue va chägätjo 'na burru nu, eñe c'e profeta.

Nguec'ua 'ma o tsja e Jesús o xipji c'o ye o discípulo ro ma ë'ëvi c'e burru, o mbürü o zädä c'ua c'e jña c'ü vi mama c'e profeta.

⁶ Cjanu o ma c'ua c'o yeje discípulo o tsjavi c'ua ja nzi va xipjivi e Jesús. ⁷ O ë'ëvi c'e burru 'ñe c'ü o t'i. O ngäsp'ävi c'ua c'o o

bituvi c'o mi tëjëvi. Cjanu o chägä c'ua e Jesús. ⁸ Ma puncjü nte c'o mi pöji. Bübü c'o mi xī'mi o bituji cja c'e 'ñiji; 'ñaja c'o mi ocü o dyë c'o za'a mi xī'p'ñji. ⁹ C'o nte c'o mi ot'ü a xo'ñi, 'ñe c'o ma bēpja, mi mapjüji mi mamaji:

—Me na nojo nu o mboxbēche e David. Me na jo nu o 'ñeme Mizhocjimi ra mandazüji. Xo 'ñeje c'o cārā a jens'e ra mamaji: “Me na nojo nu”, eñeji va mamaji.

¹⁰ Nuc'ua 'ma mü o zät'ä e Jesús a Jerusalén, dya mi pārā pje ro nguiñi c'o mi menzumü nu. Mi mamaji:

—¿Cjó ri nguexã nu?

¹¹ Nuc'ua c'o nte c'o mi pöji e Jesús, mi mama c'o:

—Nujnu ngue e Jesús nu profeta, nu je menzumü a Nazaret c'ü tsjaja a Galilea, eñeji.

Jesús purifica el templo

¹² Nuc'ua e Jesús o cjogü a mbo c'ü o templo Mizhocjimi, cjanu o pjongü a tji texe c'o nte c'o pje nde ma pö, 'ñe c'o pje nde ma tōmü nu. Xo tunbü c'o o mexa c'o mi pötü o merio, 'ñe c'o o silla c'o mi pö o mbaro. ¹³ Cjanu o xipjiji:

—Je t'opjü a cjava: “Nu ín nzungö rguí xiji ngumü c'ua ja ra dyötüji Mizhocjimi”, eñe o jña Mizhocjimi. Nu'tsc'ejji na cjapcütjaji nín nzungö nza cja 'ma ri ngue o ngumü o mbē'ē c'ua ja tsjōjōji, embeji c'o pje ma pö, 'ñe c'o pje ma tōmü, 'ñe c'o ma pötü o merio.

¹⁴ O ëjë c'ua ja nzi c'o mi ndēzhö 'ñe c'o mi me'dye, o chēzhiji a jmi e Jesús a mbo cja c'e templo. E Jesús o jocü c'ua c'o. ¹⁵ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, o jñandaji c'o o tsja e Jesús o jocü c'o mi sö'dyë. Xo jñandaji c'o t'i'i c'o ma mapjü a mbo cja c'e templo. O dyäräji mi mamaji: “Me na nojo nu o mboxbēche e David”, mi eñe c'o t'i. Me co üdü c'ua c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. ¹⁶ Nguéc'ua va mamaji o xipjiji e Jesús:

—¿Cjo in ärägue nu na s'o nu mama yo t'i?

O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Jã, rí ärägö yo. ¿Cjo dya i xörügueji c'ü mama a cjava:

Ngue yo ts'it'i 'ñe yo sibatjo yo i xöcü ra tōjōji c'o me na zö o alabanza rgá ma'tc'üji, eñe o jña Mizhocjimi?

¹⁷ Nuc'ua e Jesús o zogü c'o nte cja c'e templo, cjanu o mbedye c'ua nu a Jerusalén, o ma a ma a Betania o ma oxtjo nu.

Jesús maldice a la higuera sin fruto

¹⁸ Nuc'ua c'ü xörü, xörütjo o mbedye nu, o nzhogütjo ga 'ñe a Jerusalén. O zant'a c'ua.

¹⁹ O jñanda c'ua 'naja za'a c'ü mi ngue higo, c'ü bēxtjo mi 'netjo cja c'e 'ñiji. O ma nu'u, pero ojtjo dya pje chöt'ü c'ü ri quis'i. Mi nguextjo o xi c'o mi cans'a. O mama c'ua e Jesús o xipji c'e higo:

—Dya cja xe ra nguis'its'ü, embe.

'Nangua dyoxotjo c'ua c'e za'a. ²⁰ Nuc'ua 'ma o jñanda c'o discípulo c'ü vi dyot'ü c'e za'a, me co nguiñiji c'ua, mi mamaji:

—¿Jenga ixco dyot'ü dya ne higo?

²¹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Na cjuana rí xi'tsc'öji, 'ma rí jñunt'ü in mün'c'ejji c'ü ra dyä'tc'ejji Mizhocjimi 'ma rí dyötqueji, y 'ma dya rí yembeñeji, dya nguextjo nu ró cjapü ne higo nu ra sö rí tsjagueji. Xo ra sö rí xipjigüeji ne t'eje nu bübü nu: “C'ueñe c'ua, ma so'o cja ne ndeje”, rí 'ñembeji. Ra ma c'ua, ra ma zo'o nu. ²² Texe c'o pje nde rí dyötüji Mizhocjimi, 'ma rí jñunt'ü in mün'c'ejji c'ü ra dyä'tc'ejji c'ü, nde ra ch'a'c'ejji c'ua ja nzi gui dyötüji, embeji c'o discípulo.

La autoridad de Jesús

²³ Nuc'ua e Jesús o cjogü a mbo nu cja c'e templo, o mbürü o xöpü c'o nte. Nuc'ua 'ma ya ma xöpü e Jesús, cjanu o säjä c'ua c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o tita c'o pje nde mi pjēzhi cja c'o nte, o 'ñe dyönüji e Jesús, o xipjiji:

—¿Pje pjē'tsc'e c'ü in cjague yo? ¿Cjó ngue c'ü o 'ñempe'e rí tsjague yo?

²⁴ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Xo rá önn'c'ügöji 'naja t'önü. 'Ma xo rí xitscöji c'e t'önü c'ü rá önn'c'üji, xo rá xi'tsc'öji 'ma c'ü pje pjē'tscö nguéc'ua rí cjagö yo. ²⁵ ¿Cjó 'ñeme e Juan c'ü mi jichi yo nte co ndeje? ¿Cjo ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñeme, o ngueje yo nte?, embeji.

Anguezeji me mi pötma ñatsjēji c'ua, mi mamaji:

—Ma rá xipjiji ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñeme, ra xitscöji 'ma: “¿Jenga dya i 'ñejmegueji 'ma c'ü mi xi'ts'iji e Juan?”, ra 'ñenzgöji nu. ²⁶ Dya xo ra sö rá xipjiji ngueje yo nte yo o 'ñeme, na ngue rí sūgöji yo nte 'na pje c'o ra tsjacöji. Na ngue yo nte mamaji c'ü mi profeta e Juan, mi pätpä Mizhocjimi ma zopjüji, eñeji ma mantsjéji.

²⁷ O ndünrū c'ua anguezeji o xipjiji e Jesús:

—Dya rí pärägöjme cjó 'ñeme e Juan, eñeji. Xo va ndünrütjo c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dya xo rá xi'tsc'öji pje pjëtscö nguec'ua rí cjagö yo.

El ejemplo de los dos hijos

²⁸ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Tsjiññiji c'e jña c'ü rá xi'tsc'öji dya. Mi bübü 'naja bëzo c'ü mi 'ñeje yeje o t'i. 'Na nu pa o ma c'ua c'e bëzo, o ma xipji c'ü 'naja o t'i: “Nu'tsc'e ín ch'itsc'ö, mague ma pëpi nu pa dya, cja ín juancjö.” ²⁹ O ndünrū c'ua c'e t'i o xipji: “Iyö. Dya rá magö”, eñe. Nuc'ua o nzhogü o mü'bü, o ma c'ua a bëpi. ³⁰ Xo ma c'e bëzo cja c'ü 'naja o t'i, o xitjo c'ua ja nzi va xipji c'ü 'naja o t'i. O ndünrū c'ua c'e t'i o mama: “Jā papá, jo rá magö”, eñe. Pero dya go ma. ³¹ ¿Pje in mangueji c'o yeje t'i? ¿Ja ngue c'ü o tsja c'ü mi ne'e c'ü nu tatavi?

O mama c'ua anguezeji:

—Nu c'ü ot'ü o xipji, eñeji.

Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Je xo ga cjatjonu yo publicano, 'ñe c'o ndixū c'o tsājā o bëzo, nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi 'ma rí zopcjöji. Nguec'ua rí xi'tsc'öji c'ü na cjuana, yo publicano 'ñe c'o ndixū c'o tsājā o bëzo, sö Mizhocjimi a jens'e ra tsjapüji o nte ra mandaji anguezeji. Pero nu'tsc'ejji, dya sö. ³² O ëtsc'ejji e Juan, o 'ñe xi'ts'iji ja rvi mimiji na jo. Pero dya i 'ñejmegueji c'ü o xi'tsc'ejji c'ü. Yo publicano 'ñe c'o ndixū c'o tsājā o bëzo o 'ñejmeji c'ü. Nu'tsc'ejji zö xo i jñandgueji ja ma creo c'o, pero nu'tsc'ejji dya go nzhogü in mü'bügueji c'ü rvi creoji c'ü mi xi'tsc'ejji e Juan.

El ejemplo de los trabajadores malvados

³³ 'Dyäräji nu xe 'naja jña nu rá xi'tsc'öji. Mi bübü 'na bëzo c'ü mi tjë o juajma. Nuc'ü, o ngant'a o uva cja c'ü o juajma, cjanu o

ngot'ü o za'a a squina c'e juajma. Cjanu o dyö'büji nu ja ro jyät'äji o uva cja rrü yödüji, ngue c'ua ro mbedye o ndeje o uva. Cjanu ndä's'ä c'ua 'naja ts'ingumü nu ja ro mimi c'ü ro mbörü cja c'e juajma.

'Cjanu o unü c'ua media c'o ro mbëpi c'o uva. Cjanu o ma c'ua na jë. ³⁴ Nuc'ua 'ma ya mi ngue ro jogü c'o uva, c'e lamu o ndäjä c'o o mbëpi ro möji ja c'o mi pëpi c'o uva, ngue c'ua ro unüji c'o uva c'o mi toca c'ü nu lamuji. ³⁵ Nuc'ua c'o mi pëpi c'o uva, o zürüji c'ua c'o mbëpi c'o vi ndäjä c'e lamu. 'Naja c'ü o s'odüji, 'naja c'ü o mbö't'üji, 'naja c'ü o pjat'üji o ndojo. ³⁶ Nuc'ua c'e lamu o yepe o ndäjä c'o 'ñaja o mbëpi c'o xe ma puncjü. Nuc'ua c'o mi pëpi c'o uva, o yepe o tsjapütjoji c'o mbëpi c'ua ja nzi va tsjapüji c'o ot'ü.

³⁷ Nuc'ua c'ü na jñi, o ndäjätsjë c'ua c'ü o t'i, o mama: “Nu nín ch'igö xenda ra dyätäji nu”, eñe c'e lamu. ³⁸ Nuc'ua c'o mi pëpi c'o uva, 'ma mü o jñandaji ma ëjë c'ü o t'i c'e lamu, me co pötcua mamaji: “Nujnu nguejnu ra zopcüji texe yo pë's'i c'ü nu tata nu. Mö rá pö't'üji ngue c'ua rá cjapcöji ín tsjaji yo ra zopcüji nu.” ³⁹ Nuc'ua 'ma o säjä c'ü o t'i c'e lamu, jo ni zürüji c'ua c'ü, go pjongüji cja c'e juajma, o mbö't'üji.

⁴⁰ Xe sido o ña e Jesús o dyönüji:

—'Ma ra ëjë c'e lamu c'ü ngue o cjaja c'e juajma, ¿pärrã ja gui tsjiññiji? ¿Pje me ra tsjapüji c'o pëpi c'o uva?

⁴¹ O ndünrū c'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita, o xiji e Jesús:

—Nu c'e lamu, dya ra juentse c'o ya tsja na s'o, ra mbö't'üji c'o. Ra unü c'ua media c'o 'ñaja nte c'o ra unü c'ü ra toca angueze 'ma ra jogü c'o uva, eñe c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita.

⁴² O ndünrū c'ua e Jesús o xipjiji va jyëtsitsjë 'na ndojo:

—¿Cjo dya i xörügueji c'o ya t'opjü c'ü mama a cjava:

Nu c'e ndojo c'ü dya ne c'o mi jäbä o ngumü, ngue c'ü ot'ü ya jñumüji cja squina c'ü.

Ngueje Mizhocjimi c'ü o tsja a cjanu.

Nguec'ua me rí mäcjöji rgá jandgöji. ¿Cjó ro nguiñi c'ü ro zädä a cjanu?, eñe.

⁴³ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, ra zädä 'ma dya cja ra tsja c'üji o ntets'üji ra mandats'üji

Mizhocjimi. Ra tsjapü o nte c'o 'ñaja nte c'o ra tsja c'ua ja nzi ga ne angueze. ⁴⁴ C'o ra pjeñe cja c'e ndojo c'ü rí xi'tsc'öji, ixta 'huagü na jo c'o. Y 'ma ra ë zë'bi c'e ndojo cja 'na nte, ixta nzhench'e 'ma c'e nte, embeji c'o.

⁴⁵ Nuc'ua 'ma mü o dyärä c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo c'o jña c'o mi mama e Jesús, o unüji c'ua ngüenda c'ü mi ngueje anguezeji mi jyëtsiji. ⁴⁶ Nguec'ua mi jodü ja rvá zürüji e Jesús. Pero mi sñji c'o nte, na ngueje c'o nte mi junt'ü o mü'büji que mi profeta e Jesús mi pätpä Mizhocjimi ma ña'a.

22

El ejemplo del casamiento

¹ Nuc'ua e Jesús xe go mama c'ua ja xe nzi ejemplo, o xipjiji:

² —Nu c'ü manda a jens'e chjënjuí nza cja 'na c'ü manda c'ü xiji rey; ro dyät'ä 'na jñönü 'ma ya ro chjüntü c'ü o t'i. ³ O ndäjä c'o o mbëpji o ma zojnüji c'o ya vi xipji ro ëjê cja c'e chjüntü. Pero dya go ne go ëji. ⁴ Nuc'ua c'e rey o xipji c'o 'ñaja mbëpji: “Möji cja c'o ya ró xipjigö ra ëjê, ma xipjiji c'ü ya jogü c'o jñönü, ya mbö't'üji c'o ín ts'inzhünü 'ñe c'o pje nda ma animale c'o ma pi. Xipjiji c'ü ya nde jogü texe cja ne chjüntü, nguec'ua ra ëji”, eñe c'e rey va xipji c'o o mbëpji. Cjanu o ma c'ua c'o mbëpji o ma xipjiji. ⁵ Pero c'o ya vi s'ojnü, dya go tsjapüji ngüenda ro möji. C'ü o tsjaji, 'naja c'ü o ma cja o juajma, 'naja c'ü o ma ma mbö'ö. ⁶ C'o 'ñaja o zürüji c'o mbëpji c'o vi ndäjä c'e rey, o mbäräji, cjanu o mbö't'üji. ⁷ 'Ma mü o mbärä c'e rey c'ü vi tsjapüji c'o o mbëpji, me co üdü c'ua c'ü. O ndäjä c'ua c'o o tropa o ma mbö't'üji c'ua c'o bëzo c'o vi mbö'tp'ü c'o o mbëpji. Cjanu o ndü'tp'üji c'ü o jñiñiji. ⁸ Nuc'ua c'e rey o xipji c'ua c'o 'ñaja o mbëpji: “Yo jñönü ya jogü yo. Pero c'o ró zojnü, dya go ne go ëji. Nguec'ua na jo, dya ra ngäräji dya cja ne chjüntü. ⁹ Nguec'ua möji dya ga ma a ñünü, c'ua ja ni mbedye c'o 'ñiji, rí ma xipjiji texe c'o rí chjëji, c'ü ra ëji cja ne chjüntü”, eñe c'e rey. ¹⁰ O mbedye c'ua c'o mbëpji o möji cja 'ñiji, o ma siji texe c'o mi chjëji c'o ma s'o 'ñe c'o ma jo. Nuc'ua me go ndüji cja c'e chjüntü.

¹¹ 'Nuc'ua 'ma o cjogü c'e rey a mbo ngue c'ua ro jñanda c'o vi siji c'o mbëpji, o jñanda c'ua 'na bëzo c'ü dya mi je o bitu c'ua ja nzi ma jyeji 'ma mi cjaji chjüntü. ¹² O xipji c'ua: “Nu'tsc'e bëzo, ¿ja vi tsjogue va? Maco dya in jegue c'o bitu c'o jeji 'ma chjüntüji.” C'e bëzo dya go ndünrü. ¹³ Nuc'ua c'e rey o xipji c'o mi pjöste cja c'e chjüntü: “Jyü'tp'üji a ngua 'ñe a dyë ne bëzo nu. Ma pant'aji nu ja na bëxömü nu ja me ra huë, y me ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufre na puncjü”, embeji c'o pjöste. ¹⁴ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, na puncjü c'o s'ojnü pero ja nzitjo c'o juajnüji, eñe e Jesús va nguarü va zopjüji.

El asunto de los impuestos

¹⁵ Nuc'ua o mbedye c'o fariseo, mi pötma mamaji ja rvá dyönüji e Jesús c'ü rví jyopü angueze, ngue c'ua ro sö ro ngöt'üji cja c'o pje mi pjëzhi. ¹⁶ Nuc'ua c'o fariseo o ndäji c'o o discípulo anguezeji, o möji co c'o no dyoji e Herodes, o ma xipjiji e Jesús:

—Xöpüte, rí pârägöjme c'ü na cjuana c'ü in mangue, 'ñe c'ü in jizhigue c'ü na cjuana ja ga cja o 'ñiji Mizhocjimi. Xo rí pârägöjme, dya cjó in sügue rí zopjü, na ngueje dya in cjaque ngüenda zö pje ri pjëzhi 'na nte. ¹⁷ Nguec'ua rí xitsijme pje xo in cjiñigue, ¿cjo na jo rá cjöt'üji o contribución c'ü örü e César c'ü mero manda, o jiyö?, eñeji.

¹⁸ Pero e Jesús ya xmi pätpä c'ü ma s'o ma mbeñe anguezeji. Nguec'ua ixco xipjiji:

—Nu'tsc'eji in cja püji na jots'üji, chaque in öngöji. ¿Jenga na sögöji? ¹⁹ Jítscöji c'e merio ja ga cja c'ü örü e César.

Anguezeji o ma jünpüji c'ua 'naja merio c'ü mi xiji denario. ²⁰ Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—¿Cjó o ñi nu cuat'ü ne merio, 'ñe cjó o tjü nu juns'ü?

²¹ O ndünrü c'ua anguezeji o xiji:

—Ngue e César.

O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'ü toca e César, rí unüji e César. C'ü toca Mizhocjimi, rí unüji Mizhocjimi.

²² 'Ma o dyäräji c'o jña c'o, me co nguiñiji c'ua, cjanu o jyanbüji c'ua e Jesús, o möji.

La pregunta sobre la resurrección

²³ C'o saduceo mamaji c'ü dya ra sö ra te c'o añima. Nuc'ua c'e pa c'ü, o ëjê ja

nzi anguezeji cja e Jesús, cjanu o dyönüji o xipjiji:

²⁴ —Nu'tsc'e xöpüte, o mama e Moisés 'ma cjó c'o ra ndü, 'ma dya be 'ñejui t'i c'ü nu su, nuc'ua c'ü nu su ra chjüntüvi 'ma c'ü 'naja o cjuarma c'e bëzo c'ü ya ndü. Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi ndü, je ngue o tjü angueze c'ü ra jñusp'üji c'e t'i c'ü ot'ü ra jmus'ü. ²⁵ Nuzgöjme, mi bübüzgöjme yenchó bëzo c'o mi cjuarma. 'Naja anguezeji o chjüntü, pero o ndü, dya jmusp'ü t'i c'ü. Nuc'ua c'ü na ye nu cjuarma o chjüntüvi c'e ndixü. ²⁶ C'ua ja nzi va ndü c'ü ot'ü, je xo va cjatjonu c'ü na yeje, 'ñe c'ü na jñi. Nde va cjatjoji c'ua nza yenchoji, dya jmusp'üji o t'i. ²⁷ Nuc'ua 'ma ya vi ndü nza yencho c'o bëzo, xo ndü c'ua c'e ndixü. ²⁸ Nguec'ua rí önnc'üjme, 'ma ra te c'o añima ja c'o nzi gui mangue, ¿cjó ngue c'ü ra tsjapü nu su c'e ndixü? Na ngueje nza yenchoji nde go tsjapü o suji.

²⁹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dya jo c'ua ja gui mbeñegueji. Na ngueje 'ma in xörügueji o jña Mizhocjimi, dya in unnc'ëji ngüenda pje ne ra mama yo; dya xo in pârâgueji ja ga cja c'ü me na zëzhi Mizhocjimi. ³⁰ Yo nte chjüntüji. Xo 'ñe c'o o t'iji, chjüntpüji. Pero 'ma ra te c'o añima, dya cja ra chjüntüji. Na ngue ra chjëntji nza cja c'o o anxé Mizhocjimi c'o dya chjüntü. ³¹ ¿Cjo dya i xörügueji yo o jña Mizhocjimi c'ü mama ra tetjo c'o añima? ³² Mama a cjava o jña: “Nguezgö o Mizhocjimizü e Abraham, 'ñe e Isaac, 'ñe e Jacob”, eñe Mizhocjimi. Nguec'ua ixi 'ñetsetjo zö ya ndü e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob, pero bübütjoji y ra tetjoji, eñe e Jesús.

³³ Nuc'ua 'ma mü o dyärä c'o nte c'o jña c'o mi xöpü e Jesús, me mi sñji, dya mi pârâ pje ro nguiñiji.

El mandamiento más importante

³⁴ Xo 'ñe c'o saduceo dya cja mi pârâji pje ro manji. Nuc'ua 'ma mü o mbârâ a cjanu c'o fariseo, cjanu o chëzhiji c'ua a jmi e Jesús. ³⁵ 'Naja anguezeji c'ü me mi pârâ o ley Mizhocjimi, chaque o tsjapü t'önü e Jesús ngue c'ua ro zö'ö, o xipji:

³⁶ —Xöpüte, ¿ja ngue c'ü xenda ni muvi mandamiento cja o ley Mizhocjimi?

³⁷ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—C'ü rí tsjaji, rí ñeji Mizhocjimi c'in Jmugueji. Rí ñegueji co texe in mü'büji, 'ñe co texe in aljmaji, 'ñe co texe in pjeñeji. ³⁸ Nujnu nguejnu ot'ü yo o mandamiento Mizhocjimi, ngue nu nda ni muvi. ³⁹ Bübü c'ü 'naja o mandamiento angueze c'ü xo chjënjuji nu cja ró xi'ts'iji c'ü mama a cjava: “Rí s'iyaji yo nin minteji, c'ua ja nzi gui s'iyatsjëgueji”, eñe Mizhocjimi. ⁴⁰ Nu 'ma rí tsjague c'ü mama nujyo yeje o mandamiento Mizhocjimi, ya xo i tsjague 'ma c'ü mama texe o jña Mizhocjimi yo xiji ley, 'ñe yo o dyopjü c'o profeta, eñe e Jesús.

¿De quién es hijo el Cristo?

⁴¹ Nuc'ua 'ma xe ma cãjä c'o fariseo, o ña e Jesús. ⁴² O xipjiji:

—¿Pje xo in mangueji ja rga cja c'ü ri ngue Cristo? ¿Cjó ri ngue o mboxbëche?

O ndünrüji c'ua:

—Ri mboxbëche cja e David.

⁴³⁻⁴⁴ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Na jo c'ü. Pero 'ma o mama e David c'ü ja ga cja e Cristo, ¿jenga o mama: “Nuc'ü, in Jmugö c'ü”, eñe? In pârâgueji o Espiritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e David o dyopjü a cjava:

Mizhocjimi o zopjü in Jmugö o xipji:

“Mimi cja in jodyëgö.

Rí da'c'ü rí mandague hasta 'ma cja rí chöpü yo nuc'ü na ü”, eñe Mizhocjimi va dyopjü e David.

⁴⁵ E David o nädä e Cristo o mama: “Ngue in Jmugö”, eñe. ¿Pje ne ra mama c'ü ri mboxbëche e Cristo cja e David 'ñe c'ü xo ri ngue o Jmu?, eñe e Jesús va tsjapü t'önü c'o fariseo.

⁴⁶ Nguec'ua anguezeji dya sö ro ndünrüji. Ndeze c'e pa c'ü, dya cja cjó xe rezga xe ro dyönüji e Jesús.

23

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

¹ Nuc'ua e Jesús o zopjü c'o nte 'ñe c'o o discípulo, o xipjiji:

² —Nujyo xöpü o ley Mizhocjimi 'ñe yo fariseo, ya ngamaji ra xöpüji yo nte, ra xipjiji ja ga cja c'ü o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. ³ Nguec'ua texe c'o ra xi'tsc'ëji yo, nde rí tsjagueji, dya rí

jyëzgueji. Pero dya rí tsjagueji c'ua ja ga tsja anguezeji. Na ngueje mamaji c'ü na jo, pero dya cjaji. ⁴ Anguezeji xipjiji yo nte c'o ley c'o na s'ëzhi, dya sö ra cumpleji. Nguec'ua chjëntjui c'ü ri ät'äji o trapöjô c'o ri tütüji, c'o me na jyü rgá nduns'üji. Pero anguezeji dya ne ra mbasp'üji ne rí 'naja o ñidyëji. ⁵ Texe c'o cja yo fariseo 'ñe yo xöpü o ley Mizhocjimi, cjaji c'ü rguí jñanda yo nte. C'ü cjaji, ät'äji xenda na nojo yo ts'icüero yo tjün't'üji cja o yüdüji 'ñe a nzhë'ëji, nu ja pä't'äji o jña Mizhocjimi. Xo ät'äji xenda na maja yo fleco yo 'nüns'ü a squina o bituji. ⁶ Ma cjaji mbaxua, me juajnüji o lugar c'o xe na jo'o ja ra mimiji ra ziji o xëdyi, ngue c'ua yo nte ra jñandaji anguezeji ra mamaji me na joji. Xo 'ñe 'ma pöji cja nintsjimi, me xo juajnüji o lugar c'o na jo nu ja ra mimiji. ⁷ Me neji ra tsja yo nte ra mbësp'iji t'ëcjañö mü rgá zenguaji cja chöjmü. Me xo ne o mü'büji ra mama yo nte ra xiji xöpüte.

⁸ Pero nu'tsc'ëji in discí pulots'ëji, dya rí ñe'ëji c'ü cjó ra xi'tsc'ëji xöpüte. Na ngueje 'natjo c'ü in xöpütegueji c'ü nguezgö e Cristo o 'ñempque Mizhocjimi, y textsc'ëji in cjuarmaji. ⁹ Dya cjó rí xipjiji tata cja ne xoñijö mü c'ü rí sÿji nza cja Mizhocjimi. Na ngueje 'natjo c'ü nin Tatagueji; ngueje c'ü bübü a jens'e. ¹⁰ Dya xo rí ñe'ëji ra xi'ts'iji jmu, na ngueje 'natjo c'in Jmugueji, c'ü nguezgö e Cristo. ¹¹ Nu 'ma in negueji ra mbë'tsc'ëji na nojo, ni jyodü rí pjöstegueji cja yo in cjuarmaji. ¹² Na ngueje c'o ra tsjapütsjé rrä nojo, ra tsjapüji dya pje rguí muvi c'o. Y c'o dya ra tsjapü na nojo, ra tsjapüji na nojo c'o.

¹³ Nu'tsc'ëji in xöpüji o ley Mizhocjimi, 'ñetsc'ëji in fariseoji, in cjaqueji na jots'üji pero dya cjuana. Juentsc'ëji ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngueje in c'asp'üji yo nte, ngue c'ua dya unü o mü'büji Mizhocjimi c'ü manda. Nu'tsc'ëji dya in jëziji ra mandats'üji c'ü, y c'o ne'e c'ü ra manda Mizhocjimi cja anguezeji, in c'asp'üji.

¹⁴ Nu'tsc'ëji in xöpüji o ley Mizhocjimi, 'ñetsc'ëji in fariseoji, in cjaqueji na jots'üji, juentsc'ëji ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngueje in jünbügueji c'o pë's'i c'o ndixü c'o ya ndü nu xïra. Y para dya ra mama yo

nte na s'otsc'ëji, chaque me mezhe gui dyötqueji Mizhocjimi. Nguec'ua rí xi'tsc'öji, 'ma ra jñün'c'üji ngüenda Mizhocjimi, xenda ra jñu's'üts'üji c'ü rguí sufregueji.

¹⁵ Nu'tsc'ëji in xöpüteji 'ñetsc'ëji in fariseoji, in cjaqueji c'ü na jots'üji, juentsc'ëji ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngue in pes'ëji cja mar in sätc'ëji texe cja ne xoñijö mü. In xöpüji yo nte, xa'ma cjó ra 'ñejme c'ua ja nzi gui 'ñejmegueji. Nuc'ua c'o nte c'o ejme c'ua ja gui xiqueji, xenda cja na s'o c'o, que na ngue'tsc'ëji. Nguec'ua xenda pë's'i o s'ocüji c'ü rguí möji a ma a linfiernu.

¹⁶ Nu'tsc'ëji in xöpüteji 'ñetsc'ëji in fariseoji, in cjaqueji in jizhigueji nu o 'ñiji Mizhocjimi, pero ya tsot'ü in chögueji in chjëntcjeji nza cja 'na ndëzhö. Juentsc'ëji, ra castigaots'üji Mizhocjimi, na ngueje in mamaji: "Ma cjó c'o ra nädä nzi ga mbärä ne templo, dya xo rguí muvi 'ma. Nguec'ua dya ni jyodü ra mama c'o na cjuana. Pero 'ma cjó c'o ra nädä c'o traste de oro c'o bübü a mbo cja ne templo, ni muvi 'ma c'ü ra nädä. Nguec'ua ni jyodü ra mama c'o na cjuana", in eñeji. ¹⁷ Nu'tsc'ëji ya tsot'ü in chöji, dya in päräji ja ga cja. Rí xi'tsc'öji c'ü xenda ni muvi ne templo, que na ngueje c'o traste de oro c'o bübü a mbo. C'ü na sjü c'o traste de oro, je ni 'ñeje cja ne templo. ¹⁸ Dya xo in cjaqueji me ni muvi c'e arta nu ja pö'tp'üji animale Mizhocjimi, cja rrü ndü'tp'üji nu. Na ngueje in mangueji: "Ma cjó c'o ra nädä nzi ga mbärä c'e arta, dya ni muvi 'ma c'ü ra nädä. Pero 'ma cjó c'o ra nädä c'o animale c'o tjü'tp'üji nu, ni muvi 'ma", in eñeji. ¹⁹ Nu'tsc'ëji ya tsot'ü in chöji, dya in päräji ja ga cja. Rí xi'tsc'öji c'ü xenda ni muvi c'e arta, que na ngue c'o animale c'o tjü'tp'üji Mizhocjimi nu. Na ngue c'ü na sjü c'o animale, je ni 'ñeje cja c'e arta. ²⁰ C'ü ra nädä nzi ga mbärä c'e arta, nädä 'ma c'e arta 'ñe texe c'o animale c'o tjü'tp'üji Mizhocjimi nu. ²¹ C'ü ra nädä ne templo, xo nädä 'ma Mizhocjimi c'ü bübü cja ne templo. ²² C'ü ra nädä nzi ga mbärä a jens'e, nädä 'ma c'ua ja manda Mizhocjimi, xo nädä 'ma Mizhocjimi c'ü manda nu.

²³ Nu'tsc'ëji in xöpüteji 'ñetsc'ëji in fariseoji, in cjaqueji c'ü na jots'üji, in mbeñeji Mizhocjimi in unüji c'o in xits'ajna, 'ñe

c'o 'ñaja in pjin'ñoji. Na jo rí tsjaji a cjanu, dya rí jyëzigueji. Pero juentsc'ejí, ra castigaots'üji Mizhocjimi, na ngue dya in cö'tp'üji 'ñi c'o jña c'o xenda ni muvi cja o ley Mizhocjimi. Mama c'e ley rá cjaji c'o na jo, 'ñe rá juentseteji, 'ñe rá cumpleji c'ua ja nzi rgá mamaji. Nujoyo, nguejyo xenda mi jyodü rvi tsjagueji yo. ²⁴ ¿Ja rgá sö rí jíchiji yo dya pärā ngue c'ua ra mbārāji o 'ñiji Mizhocjimi? Maco ya tsot'ü in chöji, dya xo in pärāgueji. C'ü ni jyodü rí tsjaji, dya in cjaji. Y c'ü dya nda ni muvi, ngue c'ü in jodü rí tsjaji c'ü. Nguec'ua in chjëntcjeji nza cja 'na bëzo c'ü ro ma cja mëjë ro paxü c'e ndeje ngue c'ua dya ro ts'üt'ü o ts'imörö. Cja rrü zitjo c'e ndeje, maco ri o'o nu 'na camello.

²⁵ 'Bübü o nte c'o pe'ch'e a xes'e o mojmü 'ñe o xalo, pero dya xibi na jo a mbo. Nguec'ua na s'o a mbo c'o mojmü 'ñe c'o xalo. Je xo ga cjatsc'ejí nu, nu'tsc'ejí in fariseoji. In xindyëji in tjintsiji c'ü ni xes'ets'üji pero bübü a mbo in mü'büji c'o na s'o; me in jodü ja rguí tsjapü in tsjacjeji c'o pë's'i yo nin minteji. Juentsc'ejí ra castigaots'üji Mizhocjimi. ²⁶ Nu'tsc'ejí in fariseoji, ya tsot'ü in chögueji, dyärāji c'ü rá xi'tsc'öji. Ot'ü rí jyodüji ja rgá ndin'tsc'i in mü'büji. Nuc'ua, rrā jo c'ü ni xes'ets'üji 'ñe a mbo in mü'büji.

²⁷ 'Nu'tsc'ejí in xöpüteji 'ñetsc'ejí in fariseoji in cjapüji na jots'üji, juentsc'ejí ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngueje in chjëntcjeji nza cja o panteón cja campo santo. Ch'öxcüji a xes'e c'ü ni 'ñetse na zö, pero a jömmü me jä'ä c'o o ndo'dye c'o añima, 'ñe cjo ts'ë me na xī'ī. ²⁸ Je xo ga cjatsc'ejí nu, a xes'ets'üji in jizhiji c'ü ni mama yo nte na jotsc'ejí. Me in cjapqueji c'ü na jots'üji, pero a mbo in mü'büji me bübü na puncjü c'o na s'o.

²⁹ 'Nu'tsc'ejí in xöpüteji 'ñetsc'ejí in fariseoji, juentsc'ejí ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngueje in cjapüji c'ü na jots'üji, pero dya cjuana. In jä'p'āji panteón c'ua ja dyögüji c'o profeta mi jinguā, 'ñe in ä'tp'āji me na zö'ö c'ua ja dyögüji c'o 'ñaja c'o o tsja na jo. ³⁰ In mamaji 'ma ya ri bünc'ejí c'o cjë 'ma mi cārā c'o in mboxpalegöji, dya rvi pjösp'ügueji 'ma mi pö't'üji c'o

profeta. ³¹ Nguec'ua in mantsjëgueji ngue o mboxbëchets'üji c'o o mbö't'ü c'o profeta. ³² Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí cjuatügueji c'o na s'o c'o xe bëzhtjo ro tsja c'o in mboxpaleji.

³³ 'C'o in mboxpalegueji, ma s'oji nza cja o c'ijmi. Nu'tsc'ejí je xo ga cjatsc'ejí nu. Nguec'ua, ¿ja rgá sö rí c'ueñeji c'ü dya ra jñün'c'üji ngüenda rguí möji a ma a linfiernu? ³⁴ Nutscö rá täjä o profeta 'ñe c'o pärā o 'ñiji Mizhocjimi, 'ñe c'o ra xöpü o jña angueze. Anguezeji, bübü c'o rí chät'āji cja ngronsi rguí pö't'ügueji; 'ñaja c'o rí cha's'üji cja nintsjimi. Y nzi 'na jñiñi rí chāji c'o. ³⁵ Cja ne xoñijömmü ya mbö't'üji na puncjü o nte c'o mi cja na jo. C'ü ot'ü o mbö't'üji mi ngue e Abel c'ü mi cja na jo. C'ü bëpja o mbö't'üji mi ngue e Zacarías c'ü mi mböcjimi c'ü mi ngue o't'i e Berequías. I tsjogüji a nde nu ja na sjü 'ñe cja c'e arta nu ja tjü'tp'üji animale Mizhocjimi, i pö't'üji e Zacarías. Na ngue c'ü rí tsjapüji ra sofre c'o rá täjä ra ë zo'c'üji, ra jñün'c'üji ngüenda Mizhocjimi c'ü nde ngue in s'ocügueji c'ü vi mbö't'üji texe c'o mi cja na jo ndeze e Abel hasta e Zacarías. Nguec'ua me ra tsja'c'üji rí sufreji na puncjü. ³⁶ Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu'tsc'ejí in cārāji yo cjë dya, ngue'tsc'ejí rí sufregueji yo.

Jesús llora sobre Jerusalén

³⁷ 'Nu'tsc'ejí in menzumüji a Jerusalén, in pö't'üji c'o profeta, 'ñe in pjat'üji o ndojo c'o va täjä Mizhocjimi va ë zo'c'üji. Na puncjü rvá juen'tsc'öji. Mi negö ro jmu'tc'ejí c'ua ja nzi ga tsja 'na ngöñi, juis'i c'o o ts'ingöñi a mbo cja o juaja, pero dya xo i ñe ri chëzhgueji. ³⁸ Tsjiñiji. Xe jārätjo a Jerusalén nu nin ndajñiñigueji, pero ya jyëtsc'iji dya Mizhocjimi. ³⁹ Rí xi'tsc'öji ndeze ne ndajme dya, dya cja xe rí jñandgöji va hasta 'ma cja rí mamaji: “Me na jo nu va ëjë nu o 'ñeme Mizhocjimi ra manda”, rí 'ñeñeji.

24

Jesús dice que el templo será destruido

¹ Nuc'ua 'ma ma pedye e Jesús cja c'e templo, o ëjë c'ua c'o o discípulo o chëzhiji a jmi, ngue c'ua ro jíchiji e Jesús c'ü me ma zö c'e templo. ² Cjanu o mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Me in jandgueji ne templo. Pero na cjuana rí xi'tsc'öji, ra zädä c'o pa 'ma dya cja ra jyäns'ä yeje ndojo c'o dya ra yät'ä.

Señales antes del fin

³ Nuc'ua e Jesús o ma cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos, o mimi c'ua nu. Nuc'ua c'o o discípulo o éji a jmi, o 'ñe xipjiji:

—Xitscöjme jinguã ra yät'ä ne templo. Xo rí xitscöjme pje ma señal c'ü rga pãrgöjme 'ma rí 'ñecje na yeje, y 'ma ra nguins'i ne xoñijömmü.

⁴ Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Pjötöpüji ngüenda c'ü dya cjó ra dyon'c'ejí. ⁵ Na ngueje ra éjē na puncjü c'o ra jñüncügö ín chjü, ra mamaji ngueje Cristo anguezeji, ngue c'ua ra dyonpüji na puncjü yo nte. ⁶ Y rí dyäräji ri cjaji o chü. Xo ra mbezheji ya ri cjaji o chü. Pjötöpüji ngüenda c'ü dya rí sügueji, na ngueje ni jyodü ra zädä yo. Pero dya be ri sädä 'ma ra nguins'i nu xoñijömmü. ⁷ Yo país ra chüji co yo 'ñaja país. C'o rey ra chüji co c'o 'ñaja rey. Na puncjü c'ua ja ra sufreji o tjimi, 'ñe c'ua ja ra mbi'i na zēzhi ne xoñijömmü. ⁸ Nujyo, nguejyo rguí mbürü ra sufreji yo.

⁹ 'Nuc'ua texe cja yo país ra nuc'ejí na ü, na ngueje c'ü ni 'ñejmezügöji. Ra nzhöc'ügueji nu ja rí sufreji, y ra mbö'tc'ejí. ¹⁰ Nuc'ua na puncjü c'o ra xögü cja Mizhocjimi, y ra pötca nzhötsjēji o dyoji, y ra pötca nuji na ü. ¹¹ Na puncjü c'o ra 'ñe tsjapü ri ña o jña Mizhocjimi, ra 'ñe dyonpü na puncjü o nte. ¹² Na puncjü c'o dya cja ra s'íya o dyoji, na ngue dya cja ri ätäji Mizhocjimi. ¹³ C'o sido ra 'ñejmezüji, ra ma bübütjoji co Mizhocjimi. ¹⁴ Nuc'ua textjo cja ne xoñijömmü ri cãrã c'o ra zopjü yo nte ra xipjiji ra dyätäji Mizhocjimi na ngue ngueje c'ü manda. Nu'ma, ngue 'ma ya ra nguins'i nu xoñijömmü.

¹⁵⁻¹⁶ 'Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü c'e profeta Daniel o mama c'ü ra ē 'naja nte c'ü me rrã s'o a jmi Mizhocjimi, ra 'ñe chjotü texe, y ra 'ñe mimi c'ua ja me na sjü. Nu'tsc'ejí ri xörüji yo jña yo, rí unüji na jo ngüenda c'ü rguí pãrãji. Nguéc'ua 'ma rí jñandaji c'ü ya ri bübü nu c'e nte, rí c'ueñeji rí möji a ma cja t'eje, nu'tsc'ejí ri cãrãji a Judea. ¹⁷ Nu'tsc'ejí ri tagãji a xes'e cja in nzungueji, ixtí c'ueñeji, dya

pje rí chunüji c'o ri pē's'iji a mbo cja in nzungueji. ¹⁸ Nu'tsc'ejí ri bunc'ejí cja jua-jma, dya rí nzhogueji cja in nzungueji c'ü rí 'ñe tsanagueji in bituji. ¹⁹ Juejme c'o ri ndunte 'ñe c'o ri jötü o lälē c'o pa c'o. ²⁰ Dyötüji Mizhocjimi ngue c'ua 'ma rí c'ueñeji, dya ri ngue c'o pa c'o ri jãrã o sē, ni xo ri ngue nu pa c'ü rí söyaji. ²¹ Na ngueje me ra sufreji na puncjü c'o pa c'o, c'ü nunca go sufreji a cjanu ndeze 'ma o jyans'ü ne xoñijömmü. Y dya cja xe ra sufreji c'ua. ²² Pero Mizhocjimi ra tsjapü c'ü dya nda ra mezhe c'o pa c'o ra sufreji, ngue c'ua dya ra chjorü texe c'o nte. Ra tsjapü c'ü dya ra mezhe c'o pa c'o, na ngue ri cãrã c'o ya juajnü Mizhocjimi.

²³ 'Nuc'ua 'ma cjó c'o ra xi'ts'iji: “Je bunc'ua e Cristo” o ra xi'ts'iji: “Je bübü nu e Cristo”, ra 'ñents'ejí, dya rí creoji c'o xi'tsc'ejí a cjanu. ²⁴ Na ngueje ra éjē c'o ra tsjapü ri ngueje e Cristo. Xo ra ē c'o ri cjapü profeta ri cjapü ri ñaji o jña Mizhocjimi. Ra tsjaji c'o me na nojo c'o nunca mi janda c'o nte, nguec'ua me ra nguiññiji. C'o ri cjapü a cjanu profeta, ra tsjaji a cjanu, ngue c'ua xa'ma ra sö ra dyonpüji c'o ya juajnü Mizhocjimi ra tsjapü o nte. ²⁵ Nguéc'ua rí xi'ts'iji dya, ante c'ü ra zädä c'o pa c'o. ²⁶ Nguéc'ua 'ma ra xi'ts'iji: “Je va bübü e Cristo cja majyadü”, dya rí pedyeji rí ma ñu'uji. O 'ma ra xi'ts'iji: “Je na bübü a mbo cja 'na ngumü c'ü”, dya xo rí creoji c'o xi'ts'iji. ²⁷ 'Ma go juēs'i dyebe nu ja ni mbes'e e jyarü, ixi 'ñetse textjo a lado hasta nu ja ni nguibi e jyarü. Je xo rga cjatjonu 'ma rá ěcjö na yeje cja Mizhocjimi, ra jñandgöji texe cja ne xoñijömmü. ²⁸ Dyäräji ne jña nu rá xi'tsc'öji dya: “C'ua ja ri 'mana c'e animale c'ü ya rguí ndü, je nguejnu ra jmurü c'o ndopare.”

Cómo vendrá el Hijo del Hombre

²⁹ 'Nuc'ua 'ma ra nguarü ra sufreji c'o pa c'o, ra bēxömmü e jyarü. Y dya ra 'ñetse e zana. Ra jyäbã yo seje. Y ra 'ñünü nujyo na zēzhi a jens'e. ³⁰ Nuc'ua ra jñandaji 'na señal a jens'e c'ü rguí mbãrã yo nte c'ü ya rva ěcjö na yeje cja Mizhocjimi. Y texe c'o ri cãrã cja ne xoñijömmü, me ra nzhumü rgá huēji na ngueje ra jñandgöji rva ěcjö na yeje cja Mizhocjimi. Ra jñandgöji rva ěcjö cja

ngõmü, ra jñandgöji c'ü me rrã zëtsi 'ñe me rrã zözü. ³¹ Nuc'ua, ra mbë'biji na jens'e 'na corneta, y nutscö rá tãjä c'o ín anxe ra 'ñe jmutüji c'o ya ró juajnügö c'o ri cãrã texe cja ne xoñijõmü.

³² 'Nu'tsc'eji rí unüji ngüenda yo za yo xiji higo. 'Ma ya ra dogü, 'ma ya pjürü peje o xi, in pãrãgueji ngue 'ma ya ra paja ne xoñijõmü. ³³ Je xo rga cjatjonu, 'ma rí jñandaji ya ra zädã texe yo rí xi'tsc'õji, rí pãrãji 'ma c'ü ya ngue ra nguins'i ne xoñijõmü. ³⁴ Na cjuana rí xi'tsc'õji, c'o ri cãrã c'o pa c'o, dya ra ndü texe c'o, hasta 'ma cja ra zädã texe yo rí xi'tsc'õji. ³⁵ Ra nguarü e jens'e 'ñe ne xoñijõmü, pero nín jñagö nunca ra nguarü nu.

³⁶ 'Dya cjó pãrã pje ma pa, ni pje ma ndajme 'ma ra zädã c'o, ni xo ri pãrã c'o o anxe Mizhocjimi, ni xo ri pãrãgö nutscö o T'izgö Mizhocjimi. Nguextjo mi Tatagö c'ü pãrã.

³⁷ 'C'ua ja nzi ma cja c'o cjë 'ma mi bübü e Noé, je xo rga cjatjonu, 'ma rá ëcjö na yeje cja Mizhocjimi. ³⁸ C'o cjë 'ma mi bübü e Noé, 'ma dya be mi ëjë c'e tradyebe, mi ñõnüji 'ñe pje nde mi si'iji. Mi chjüntüji, xo mi chjüntpüji o t'iji hasta 'ma cja zädã c'e pa 'ma mü o cjogü e Noé a mbo cja c'e barco. ³⁹ Dya mbãrãji cjo ro 'ñeje c'e tradyebe hasta 'ma cja 'ñeje, go chjorüji c'ua texeji. Je xo rga cjatjonu, 'ma rá ëcjö na yeje cja Mizhocjimi. ⁴⁰ Na ngueje ye bëzo c'o rva bübü cja juajma. 'Naja c'ü rá sidyi, 'naja c'ü rá sogü. ⁴¹ Ye ndixü c'o 'natjo c'ua rva cüjnü. 'Naja c'ü rá sidyi, 'naja c'ü rá sogü.

⁴² 'Nguec'ua rí xi'tsc'õji rí pjötpüji ngüenda, na ngueje dya in pãrãji c'e ndajme 'ma rá ëcjö nutscö in Jmuzgöji. ⁴³ 'Na bëzo c'ü ri xo'tp'üji o ngumü, nu 'ma ro mbãrã pje ma ndajme c'ü xõmü c'ü ro ëjë c'e mbë'ë, dya ro ïji; ro nde'betjo, dya ro jyëzi ro xo'tp'ü c'ü nu ngumü. ⁴⁴ Je xo rga cjatsc'eji nu, rí pjötpüji ngüenda, na ngueje nutscö rá ëcjö na yeje cja Mizhocjimi c'e ndajme c'ü dya ri tepcöji.

El siervo fiel y el siervo infiel

⁴⁵ 'Nza cja 'na lamu c'ü 'ñeje 'na mbëpji c'ü cjacjuana, 'ñe c'ü pãrã ra pëpji na jo. Ra tsja c'e lamu ra xipji c'e mbëpji c'ü ra 'huinbi c'o ri cãrã cja ngumü, ra unüji o xëdyi 'ma nzi

ga zant'aji. Ra ma c'ua c'e lamu. ⁴⁶ Nuc'ua, 'ma ra nzhogü c'e lamu, 'ma ra ë chõt'ü c'e mbëpji rrã cja'a c'o vi xipji, me ra mäjã 'ma c'e mbëpji c'ü. ⁴⁷ Na cjuana rí xi'tsc'õji, c'e lamu ra unü c'e mbëpji c'ü ra mbötpü texe c'o ri pë's'i c'e lamu. ⁴⁸⁻⁵⁰ Pero 'ma ri s'ombëpji c'e mbëpji, 'ñe ra mamatsjë: "C'ín lamugö ra mezhtjo c'ü", ra 'ñeñe, 'ñe 'ma ra yabü c'o nu mimbëpji, 'ñe me ra ziji o xëdyi 'ñe ra tiji co c'o me t'ij, nuc'ua ra ëjë c'ü o lamu nu c'e pa c'ü dya ri te'be, 'ñe c'e ndajme c'ü dya ri pãrã. ⁵¹ Nuc'ua c'e lamu ra manda ra ndas'üji na puncjü co chirrio c'e mbëpji, cja rrü pant'aji c'ua ja rva cã c'o mi cjavü mi cja na jo. Je ra huë nu c'ü, 'ñe ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufre na puncjü.

25

El ejemplo de las muchachas

¹ 'Rá xi'tsc'õji dya 'na ejemplo c'ü ja rgã manda Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Mi bübü dyëch'a xunt'i c'o mi tunü o sivi. O mbedye o möji, ro ma ndünrüji 'na t'i c'ü ya ro chjüntü. ² Tsi'ch'a anguezeji c'o dya mbeñe na jo, pero c'o tsich'a o mbene na jo c'o. ³ Nu c'o dya mi jün o pjeñe, o ndunü o siviji, pero dya xe go ndunüji petroleo c'ü ro xich'iji 'ma ro tjeze c'ü mi tjë. ⁴ Nu c'o o mbeñe na jo, o ndunüji petroleo co o botiaji, 'ñe c'o xe mi po'o c'o o siviji. ⁵ Nuc'ua xe mezhtjo ro säjä c'e t'i c'ü ro chjüntü. Nguec'ua c'o xunt'i o ndägãji o t'ij, o ïji. ⁶ Nuc'ua c'ü ndexõmü, o dyãrãji 'na jña c'ü mi mapjü mi mama: "Ya va ëjë nu ra chjüntü; pedyeji ma chjünrüji" ⁷ O böbü c'ua texe c'o xunt'i, cjanu o jocü c'o o siviji. ⁸ Nu c'o dya mi pë's'i o pjeñe, o xipji c'o vi mbeñe na jo: "Dyacõjme ts'ë in petroleooji, na ngueje ya ne ra juench'etjo yo ín sivigõjme" ⁹ O ndünrü c'ua c'o vi mbeñe na jo, o xipji: "Iyö, dya ra sö rá da'c'üjme. Na ngueje 'ma rá da'c'üjme, dya ra zögõjme, ni xo ri ngue'tsc'eji. Moji ma chõmüji nu ja pöji", eñe c'o xunt'i c'o vi mbeñe na jo va xampja. ¹⁰ Nuc'ua 'ma cja vi mötji, o säjä c'ua c'e t'i c'ü ro chjüntü. Nu c'o ya vi xampja na jo, o cjogüji c'ua co angueze cja c'e ngumü nu ja ro tsjaji c'e chjüntü. Jo nu ngot'üji c'ua c'e ngoxtji. ¹¹ Dya mezhe c'ua o säjä c'o xunt'i c'o vi ma

ndõmü o petroleo, o mamaji: “Xocüzüjme, nu'tsc'e nin t'ecjañõmü.” ¹² O ndünrú c'ua c'e t'i o xipjiji: “Na cjuana rí xi'tsc'õji, dya rí pã'c'õji”, embeji.

¹³ Nguéc'ua rí xi'tsc'õji, rí pjõtpüji ngüenda, na ngueje dya in pãrãgueji ja ma pa, ni pje ma ndajme 'ma rá êcjõ na yeje cja Mizhocjimi.

El ejemplo de los talentos

¹⁴ Xe rá xi'tsc'õji c'ü 'na ejemplo c'ü ja ga manda c'ü o ñeme Mizhocjimi. Mi bübü 'na bëzo c'ü ro ma ne jê'ê. O ma't'ü c'o o mbëpji, o zopcüji c'o mi pë's'i ngue c'ua ro mbõtpüji.

¹⁵ C'ü 'na mbëpji o zopcüji tsi'ch'a ts'icaja o merio; c'ü 'na o zopcüji ye ts'icaja; c'ü 'na ozopcüji 'naja ts'icaja. O zopcüji c'ua ja nzi rvá sò ro pëpji nzi 'naji. O ma c'ua na jê c'e lamu. ¹⁶ Nuc'ua c'ü vi s'opcü tsi'ch'a ts'icaja, o ma ndõmü c'o ro mbõ'õ c'ü. Y o ndõjõ c'o xe 'na tsi'ch'a ts'icaja o merio. ¹⁷ Je xo va cjatjonu c'ü vi s'opcü ye ts'icaja, o ndõjõ c'o xe 'na yeje ts'icaja. ¹⁸ Pero nu c'ü vi s'opcü 'na ts'icaja, o ma dyõ'bü a jõmü, cjanu dyõpcütjo nu c'o o merio c'ü nu lamu.

¹⁹ 'O mezhe c'ua na puncjü pa, cja nzhogü c'ü nu lamu c'o mbëpji, o zojnüji ngue c'ua ro tsjaji ngüenda. ²⁰ O sä c'ua c'ü vi s'opcü tsi'ch'a ts'icaja o merio, xe ndo ma jüntjo c'o xe tsi'ch'a ts'icaja. Cjanu o xipji c'ua c'ü nu lamu: “Nu'tsc'e in lamuts'ügõ, i socüzü tsi'ch'a ts'icaja. Xe va êcjuã yo xe 'na tsi'ch'a yo ró tõcjõ”, êne. ²¹ O mama c'ua c'e lamu o xipji: “Me na jo ga mbëpjits'ügue. I tsjacjuana i tsjague na jo'o co c'o ts'ëtjo c'o ró socüts'ügõ. Nudya rá da'c'ü o bëpji c'o xenda ni muvi. Tsjogü me rá mäjui na ngue i pëpquigõ na jo.” ²² Xo säjä c'ua c'ü vi s'opcü yeje ts'icaja, o xipji c'ü nu lamu: “Nu'tsc'e in lamuts'ügõ, i socüzügõ ye ts'icaja. Nudya bünc'ua yo xe 'na yeje ts'icaja yo ró tõcjõ”, eñe c'e mbëpji. ²³ Nuc'ua c'ü nu lamu o xipji angueze: “Me na jo ga mbëpjits'ügue, i tsjacjuanague i tsjague na joco c'o ts'ëtjo c'o ró socüts'ügõ. Nudya rá da'c'ü o bëpji c'o xenda nu muvi. Tsjogü me rá mäjui na ngue i pëpcõ na jo”, embe. ²⁴ Xo sä c'ua vi s'opcü 'naja ts'icaja, o xipji c'ü nu lamu: “Nu'tsc'e in lamuts'ügõ, rí pã'c'ãgõ nu'tsc'e in dacüjme o bëpji c'o na jyü; maco ngue'tsc'e in cjaþü in tsjacje yo rí tõgõjme.

Zõ nguetscõjme rí podüjme c'o in nzhëxügüe ñe rí cjaime texe, pero ngue in ch'ujmügüe nu ja rí üt'õjme c'o ndëxü. ²⁵ Nguéc'ua ró sügõ, ró ma õ'ts'üts'ü nin ts'icaja nu i socüzügõ. Bünc'ua dya nin ts'icajague.” ²⁶ O mama c'ua c'ü nu lamu o xipji: “Na s'o ga mbëpjitsc'e, me na mañats'ü. Nu'tsc'e in pãrãgue rí cjaþü in tsjacjõ c'o ndëxü, zõ dya rí podügõ ni xo rí pitsigõ; ngue'tsc'eji in cjaime texe c'e bëpji. ²⁷ Nguéc'ua ma jo rvi ma socüzü cja banco yo in meriogõ. Nguéc'ua 'ma ro êcjõ, ro dyacõji yo in tsjacjõ, ñe c'o ya rví ndõjõ yo”, embe. ²⁸ Cjanu o xipji c'ua c'o o mbëpji: “Jñünbüji ne ts'icaja nu jün nu, unnüji nujjnu quiji dyëch'a ts'icaja. ²⁹ C'o ch'unü pje rguí pëpji, 'ma ra ndõji, xe ra ch'unü 'ma c'o. Pero 'ma dya ra pëpji c'o vi ch'unü ra jñünbüji 'ma c'o vi ch'unüji. ³⁰ Rí pant'aji ne s'ombëpji a ma a linfiernu nu ja na bëxõmü. Nujnu, nguejnu je ra huë nu ne mbëpji, ñe me ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufrenu”, eñe c'e lamu va xipji c'o o mbëpji.

El juicio de las naciones

³¹ Nu 'ma rá êcjõ na yeje cja Mizhocjimi, me rrã zëzhizügõ. Rá dyocjõjme texe c'o o anxe Mizhocjimi. Nuc'ua rá mimi nu ja me na zõ'õ, ngue c'ua rá jünpü ngüenda yo nte. ³² Nuc'ua texe yo cãrã cja ne xoñijõmü, ra ngãrãji cja in jmigõ. Nuc'ua rá xõcüji nza cja 'na mbõrü xõcü c'o o ndëchjürü cja c'o chiva. ³³ C'o rí jyëtscõ ndëchjürü rá cama cja in jodyë c'o, y nu c'o chiva rá cama c'ü 'nanguarü. ³⁴ Nuc'ua nutscõ rí mandagõ rá xicõ c'o ri cãrã in jodyë: “Nu'tsc'eji na jots'üji cja jmi Mizhocjimi nu mi Tatagõ, chjä'dãgueji. Rá da'c'üji dya, c'ü xo rí mandagueji. Ndeze 'ma dya be mi t'ät'ã nu xoñijõmü, o xõcüts'üji a cjanu xo rí mandagueji. ³⁵ Rá ca'c'üji a cjanu, na ngueje 'ma mi santc'õ, nu'tsc'eji mi dacõji c'ü ro sigõ. Y 'ma mi türegõ, nu'tsc'eji mi dacõji ndeje. Y 'ma ró sãt'ãgõ cja in jñiñigueji i säcjõji zõ dya mi ngue in menzumüzgõji. ³⁶ Y 'ma dya mi cãjãgõ pje ro jegõ, nu'tsc'eji mi dacõji c'ü ro jegõ. Y 'ma mi sò'dyëgõ, nu'tsc'eji mi pa cjinngõji. Y 'ma mi cjocõ a pjörü, nu'tsc'eji mi pa nugõji nu”, rá embe c'o ri cãrã cja in jodyë. ³⁷ Rá ndünrú c'ua c'o vi tsja na jo, ra xitscõji: “Nu'tsc'e

ín Jmuts'ügöjme, ¿jinguã ró jantc'ajme mi santc'e c'ü ró da'c'öjme 'na xëdyi? ¿Jinguã mi turegue c'ü ró da'c'üjme ndeje? ³⁸ ¿Jinguã ì sät'ägue cja ín jñiñigöjme c'ü ró sác'öjme? ¿Jinguã dya mi cägue bitu c'ü ró da'cüjme c'ü ri jyegue? ³⁹ ¿Jinguã ró jantc'ajme mi södyëgue, o c'ü mi cjo'cügue a pjörü c'ü ró ma cjinn'ijme?", ra 'ñenzgö c'o vi tsja na jo. ⁴⁰ Nutscö rí mandagö rá tjünrü c'ua rá xipjiji: “Nu cjuana rí xi'tsc'öji, c'ü vi pjös'ügueji yo mi ts'icjuarmagö nujyo dya pje mi pjëzhi, xo 'ñetscö xo ì pjöxcöji”, rá embe c'o.

⁴¹ 'Nuc'ua rá xipji c'o ri cãrã ín scerda: “Nu'tsc'ëji, me na s'otsc'ëji, c'ueñeji cja ín jmigö, möji cja sivi c'ü nunca ra juench'e, c'ü o dyät'ã Mizhocjimi c'ua ja ra sufre c'ü dya jo, 'ñe c'o demonio c'o ngue o dyoji. ⁴² Na ngueje 'ma santc'ö dya ì dyacöji c'ü ro si. Y 'ma mi sufregö 'nure, dya ì dyacöji ts'ë ndeje. ⁴³ Y 'ma ró sät'ägö cja ín jñiñgueji, cya ì recibidozöji. Y 'ma dya mi cägö bitu c'ü ro je'e, dya ì dyacöji c'ü ro jegö. Y 'ma mi sö'dyëgö 'ñe 'ma mi cjocö a pjörü, dya mi pa cjinn'igöji.”

⁴⁴ Nuc'ua anguezeji xo ra ndünröji ra xitscöji: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, ¿jinguã ró jantc'ajme mi sant'ague o mi sufregue 'nure, o ì sät'ägue cja ín jñiñigöjme c'ü dya ró pjöxc'ume? ¿Jinguã dya mi cägue bitu c'ü rvi jye, o mi sö'dyëgue, o mi cjo'c'e apjörü, c'ü dya ró cö'tc'üjme 'ñi?” ⁴⁵ Nuc'ua rá tjünrü rá xicöji: “Na cjuana rí xi'tsc'öji, dya ì pjösc'ëji a cjanu ne rí 'na yo mi cjuarmagö yo dya pje mi pzëshi. C'ü dya vi pjösc'ëji yo, xo 'ñezgö, dya xo ì pjöxcöji”, rá embeji.

⁴⁶ Nuc'ua rá tãgöji ra möji nu ja nunca ra nguarü rgá sufreji. Pero c'o vi tsja na jo, ra möji ra ma ngãrãji a jmi Mizhocjimi para siempre.

26

Planes para prender a Jesús

¹ Nuc'ua 'ma o nguarü e Jesús o mama c'o jña c'o, xe go xipji c'ua c'o o discípulo:

² —In pãrãji ya bëzhtjo yepa ra zädä c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua. Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ra nzhögögöji ngue c'ua ra ndät'azüji cja ngronsi, embeji.

³ Nuc'ua c'e xömü c'ü, o ma c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita c'o pje nde mi pjëzhi, o ma jmurüji cja c'e palacio nu ja mi bübü c'ü mi mero ndamböcjimi c'ü mi chjü Caifás. ⁴ O ñaji ja rva cja rvá zürüji e Jesús c'ü dya ro mbãrã c'o nte. Ro zürüji ngue c'ua ro mbö't'üji. ⁵ Mi mamaji:

—Dya ra jogü rá sürüji cja ne mbaxua; 'na ra huëni yo nte ra tsja o dyëji, eñeji.

Una mujer unge a Jesús

⁶ 'Na nu pa, mi bübü e Jesús a Betania nu cja nu ngümü e Simón c'ü mi sö 'na ngueme c'ü ni chjü lepra. ⁷ O säjä c'ua 'na ndixü nu ja mi bübü e Jesús, ma tû 'na botia ndojo c'ü mi po'o c'o me ma jo ma jyärã. Me mi muvi na puncjü o merio c'ü. Cjanu xisp'i o ñi e Jesús 'ma ya ma jü'ü cja mexa. ⁸ C'o o discípulo e Jesús o jñandaji c'ü vi tsja c'e ndixü. Me co üdüji c'ua go mamaji:

—Chjä, jyäctjo. ¿Jenga ya bëzhi yo me ni muvi? ⁹ Mi sö ro bö'ö na mizhi nu, ngue c'ua c'o merio c'o, ro ch'unü yo dya pje pë's'i, eñe c'o.

¹⁰ O unü ngüenda e Jesús c'o vi mama c'o discípulo, o xipjiji c'ua:

—¿Jenga na molestaoji ne ndixü? Maco na jo c'ü o tsjacö nu. ¹¹ Nu'tsc'ëji xe rí mintcjeji nujyo dya pje pë's'i, pero nutscö ra zädä 'ma dya cja rá bünc'ö a ndetsc'ëji. ¹² Ne ndixü nu, ya xisquigö ín cuerpo nujyo na jo ga jyärã, ngue c'ua ya na seguro c'ü rgá dyögüzgöji. ¹³ Na cjuana rí xi'tsc'öji, texe cja ne xoñijömmü c'ua ja ra zopjüji yo nte ra xipjiji ja ga cjazgö, nde ra nädãji nu o tsja ne ndixü nu, ngue c'ua ra mbeñeji nu na jo nu o tsjacö, eñe e Jesús.

Judas traiciona a Jesús

¹⁴⁻¹⁵ C'o doce discípulo, mi bübü 'naja c'ü mi chjü Judas Iscariote. Nuc'ü, o ma c'ua cja c'o ndamböcjimi, o ma xipjiji:

—¿Ja nzi rí tsjöt'cügöji ngue c'ua rá nzhö'c'üji e Jesús?

Nuc'ua c'o ndamböcjimi o ngö't'üji treinta merio o plata e Judas. ¹⁶ Ndeze c'ua, o mbürü e Judas o jyodü c'ü ja rvá tsjapü, ngue c'ua ro nzhö e Jesús.

La Cena del Señor

¹⁷ Ya vi zädä c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, 'ma mi siji o tjömmëch'i c'o dya mi bãs'ä.

C'ü ot'ü pa c'ü mi pjongüji c'e mbaxua, o ëjë c'ua c'o discípulo cja e Jesús, o xipjiji:

—¿Ja ngue c'ua in ne rá ma át'ájme o jñõnù c'ü rí sigue rgui sūpque ne mbaxua?

¹⁸ O ndünrù c'ua e Jesús o xipji c'ua yeje c'o o discípulo:

—Mëvi a ma a Jerusalén rí ma zopjüvi c'e bëzo c'ü ya in pārãguevi, rí xipjivi: “Va täcjöbe c'e xöpüte rá xi'ts'ibe c'ü ya va sädä c'ü ra sufre. Nguéc'ua c'e mbaxua je ra zūpü cja in nzungue co c'o o discípulo, va 'ñenzgöbe c'e xöpüte.” Je rí xipjivi a cjanu.

¹⁹ Nuc'ua c'o discípulo o mëvi c'ua ja va xipjivi e Jesús, o ma dyät'ävi c'e jñõnù c'ü rví zūpüji c'e mbaxua c'ü ni chjū Pascua.

²⁰ Nuc'ua 'ma ya vi nzhä, o mimi c'ua e Jesús cja c'e mexa ro ziji o xëdyi c'o doce o discípulo. ²¹ 'Ma ndänt'ä ma siji o xëdyi, e Jesús o xipjiji:

—Na cjuana rí xi'tsc'öji, bübüts'ëji 'na c'ü ra nzhögügö cja o dyë c'o ra mbötcö, embeji.

²² Anguezeji 'ma o dyäräji a cjanu, me go ndumüji c'ua. O mbürü o mama nzi 'naja anguezeji mi xipjiji e Jesús:

—¿Cjo nguetscö, ín Jmuts'ügö?

²³ O ndünrù c'ua e Jesús o mama:

—'Naja c'ü ya ndü'bü o xëdyi co nuzgö cja ne mojmü nu rrä sigöji, ngue c'ü ra nzhögügö c'ü. ²⁴ Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ra mbötcöji c'ua ja nzi ga t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Pero juejme c'e bëzo c'ü ra nzhögügö. Xenda rvá jo c'ü dya ro jmus'ü c'e bëzo c'ü, na ngueje ra ma sufre na puncjü.

²⁵ O ndünrù c'ua e Judas nu c'ü ro nzhö'ö, o mama:

—¿Cjo nguetscö, xöpüte?

O ndünrù c'ua e Jesús o xipji:

—Ya i mantsjëgue, ngue'tsc'e.

²⁶ 'Ma ndänt'ä ma siji o xëdyi, o jñü c'ua e Jesús 'na tjömëch'i, o unü 'na pöjö Mizhocjimi. Cjanu o xënmbi c'o o discípulo, o xipjiji:

—Jñüji ne tjömëch'i nu rrä xëñc'iji, rí siji. Nujnu ngue ín cuerpogö nu.

²⁷ Cjanu o ndës'i c'ua c'e vaso. O unü 'na pöjö Mizhocjimi, cjanu unü c'o o discípulo, o xipjiji:

—Sigueji c'ü po'o nu in texeji. ²⁸ Na ngueje nujnu, ngue ín tsjigö nu. Na ngue c'ü rga pjödügö ín tsji rá tügö, Mizhocjimi ra tsja dya c'ua ja nzi va mama; ra perdonao dya o nzhubü na puncjü o nte. ²⁹ Rí xi'tsc'öji, ndeze dya, dya cja xe rá sigö o ndeje o uva hasta 'ma cja ra zädä c'e pa 'ma 'natjo c'ua rá cäräji nu ja rá mandagö, c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi c'ü mi Tatagö. Cja rá sigöji 'ma c'o cja nuevo c'o me xe rrä jo, eñe e Jesús.

Jesús anuncia que Pedro le negará

³⁰ Nuc'ua o tōji 'na himno va ma'tüji Mizhocjimi. Cjanu o mbedyeji c'ua a tji, o möji cja c'e t'ëje c'ü ni chjū Olivos. ³¹ Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Texets'ügueji nde rí jyëzguigöji ne xömü dya, na ngue c'ü ra tsjacügöji. Na ngueje ya t'opjü a cjava: “Rá nzhö'ö c'e mbörü ra mböt'üji. Nguéc'ua c'o o ndëncjürü ra mböt'ü c'o”, eñe. ³² Pero 'ma rá tegö a nde cja c'o aña, ot'ü rá magö a ma a Galilea, ngue c'ua 'ma rí sätc'ëji nu, ya rva bünc'ö nu.

³³ O ndünrù c'ua e Pedro o xipji:

—Zö texe ra jyëts'igüejji, pero nuzgö nunca rá jëts'igö, eñe.

³⁴ E Jesús o xipji c'ua:

—Na cjuana rí xi'tsc'ö, dya be ri huë'ë o tare ne xömü dya, 'ma ya na jñi rgui tsädä c'ü dya in pãcãgö.

³⁵ O mama c'ua e Pedro:

—Zö rá tügö co nu'tsc'e, pero nunca rá cädägö c'ü rgá pã'c'ägö, eñe c'ü.

Xo nde va mantjo c'ua texe c'o discípulo.

Jesús ora en Getsemaní

³⁶ Nuc'ua o möji nu ja mi chjū Getsemaní. Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Mimiji va, ndeze c'ü rá magö a manu, rá ma ötü Mizhocjimi c'ü mi Tatagö, eñe.

³⁷ Nuc'ua e Jesús o zidi e Pedro 'ñe nza yeje c'o o t'i e Zebedeo. O mbürü o ndumü c'ua e Jesús, y me mi cijjñi na puncjü.

³⁸ Nuc'ua o xipjiji:

—Me rí ndumügö, rí sö ra mbötcügö c'ü rgá sentiogö. Chepquetjoji va, dya rí iji, eñe e Jesús.

³⁹ Xe go ma c'ua xe ts'iquë a ma a xo'ñi, o ndüne a jömü, o dyötü Mizhocjimi o mama:

—Mi Tatats'ügö, 'ma ra sö, rí ts'a's'ü c'ü dya ra zädä c'ü rá sufregö. Pero dya rí tsjague c'ua ja rgá negö, tsjague c'ua ja nzi gui ñegue, eñe e Jesús va dyötü Mizhocjimi.

⁴⁰ O nzhogü c'ua e Jesús nu ja mi cãrã c'o jñi o discípulo, o 'ñe chöt'ü ya nde vi ïtjo c'o. E Jesús o xipji c'ua e Pedro:

—¿Cjo dya mi sö rvi chepquegöji 'na ts'indajme c'ü dya rvi ïcjeji? ⁴¹ Dya rí ïji. Dyötqueji Mizhocjimi ngue c'ua dya ra ndö'c'ejí c'ü dya jo. Jã, a mbo in mün'c'ejí in neji c'ü dya rí ïji ngue c'ua rí dyötqueji Mizhocjimi. Pero yo in cuerpoji, ya mbo o cuë yo, embeji c'o.

⁴² Nuc'ua o ma na yeje, o ma dyötü Mizhocjimi o mama:

—Mi Tatats'ügö, 'ma dya sö ra cjogü c'ü rá sufregö, rí ne rá sufregö 'ma. Na ngue je rí negö rí tsjacö c'ua ja nzi gui ñegue, eñe e Jesús va dyötü Mizhocjimi.

⁴³ O nzhogü c'ua na yeje, o ã chöt'ütjo ya ma ïtjoji na yeje, na ngueje me mi tãgãji na puncjü o t'ïji. ⁴⁴ Ndo zogütjtoji c'ua, o ma dyötü Mizhocjimi c'ü na jñi, o mantjo c'ua ja nzi va mama 'ma ot'ü. ⁴⁵ Nuc'ua ndo go nzhogü go ëtjo c'ua cja c'o o discípulo, o xipjiji:

—¿Cjo xe in ïcjeji 'ñe in söyaji? Maco ya zädä ne ndajme nu ra nzhögügöji nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi. Ra nzhögügöji cja dyë c'o nte c'o me cja na s'o. ⁴⁶ Ya va säjä nu ra nzhögügö. Nguec'ua rí ñangaji; rá chjëji.

Llevan preso a Jesús

⁴⁷ 'Ma ndãnt'ã ma ña e Jesús, o säjä e Judas c'ü mi ngue 'naja c'o doce discípulo. Ma dyoji na puncjü nte c'o vi ndãjä c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o tita c'o pje nde mi pjëzhi cja c'e jñiñi, ma jünji tratjëdyi 'ñe ngarrote. ⁴⁸ E Judas c'ü ro nzhö e Jesús, ya vi xipji a cjava c'o nte c'o mi pöji:

—Nu c'ü rá tjünegö, ngue c'ü in jonnc'ejí c'ü. Nguec'ua rí pënc'h'iji c'ü, embeji.

Nguec'ua ya mi päxtjo c'ua c'o nte.

⁴⁹ Nuc'ua e Judas ixco sãtjo cja e Jesús, o zengua. Jo ni zü'tp'ü c'ua o jmi. ⁵⁰ Nuc'ua e Jesús o xipji:

—¿Pje vi 'ñecje, bëzo?

Nuc'ua o säjä c'o nte, ixco pënc'h'iji c'ua e Jesús ngue c'ua ro zidyiji.

⁵¹ Nuc'ua 'naja c'o mi dyoji e Jesús o ngübü c'ü o tratjëdyi, o mbetspi 'naja o ngö 'naja c'o o mbëpji c'ü mi mero ndamböcjimi.

⁵² Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Tsöt'ü nin chjëdyi c'ua ja mi o'o. Na ngueje texe c'o ra pö't'unte co tjëdyi, tjëdyi rguí nzhü c'o. ⁵³ ¿Pje in mangue? ¿Cjo dya sö rá ötcö c'ü mi Tatagö, angueze ixta ndãjä c'ü ra cjogü doce mil o anxe ra ã mböxcüji? Jã, sö. ⁵⁴ Pero 'ma ra ã c'o anxe, ja rgá zädä 'ma yo ya t'opjü yo ni jyodü rá sufregö.

⁵⁵ Nuc'ua c'e ndajme c'ü, o mama e Jesús o xipji c'o nte:

—¿Ja cja c'ü in cjagueji? Maco i pedyeji cja c'in jñiñiji va ã sücöji nza cja 'ma ri nguezgö 'na mbë'ë, va jünji in chjëdyiji 'ñe in ngarroteji. Pama mi cãrãgöji cja c'e templo mi jí'tsc'öji, maco dya mi pënzhuigöji 'ma. ⁵⁶ Pero texe yo, ya va sädä yo, ngue c'ua ra zädä c'ü o dyopjü c'o profeta, embeji.

Nuc'ua texe c'o discípulo o c'ueñeji o zogüji e Jesús.

Jesús delante de la Junta Suprema

⁵⁷ 'Ma ya vi pënc'h'iji e Jesús, o zidyiji cja e Caifás c'ü mi mero ndamböcjimi, nu ja ya vi jmurü c'o tita 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. ⁵⁸ 'Ma ya mi pöji, e Pedro mi bëpjatjo na jë, hasta 'ma o zãt'ã nu cja c'ü o tji c'ü mi mero ndamböcjimi. O cjogü c'ua e Pedro a mbo, o ma mimi nu ja ma cã c'o mbëpji, ngue c'ua ro nu'u pje ro tsjapüji e Jesús.

⁵⁹ Ma cã nu, c'o ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o ya vi jmurü ro jñünpüji ngüenda e Jesús. Nuc'ua mi jodüji testigo c'o ro xosp'ü o buëchjine e Jesús, ngue c'ua ro bö't'ü. ⁶⁰⁻⁶¹ Pero dya mimi yeje testigo c'o ro mama 'natjo o jñavi. Nuc'ua 'ma ya vi mezhe ts'ë, o ëjë c'ua yeje testigo o 'ñe ngöt'üvi o mamavi:

—Nujne Jesús o mama a cjava: “Sö rá yã'tp'ägö nu o templo Mizhocjimi. Nuc'ua jñipatjo rá jãbã ngue c'ua ra jyãrãtjo na yeje”, eñe.

Nuc'ü, ngue c'ü o mama c'o testigo.

⁶² O böbü c'ua c'ü mi mero ndamböcjimi o xipji e Jesús:

—¿Cjo dya sö rí chjünrügüe? ¿Pje in mangue co nujyo jña yo na xi'tsc'ejí?

⁶³ Pero e Jesús dya go ndünrö c'ü. Nuc'ua c'ü mi mero ndamböcjimi o dyönü o xipji:

—Xitsijme nza mbârã Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e, ¿cjo ngue'tsc'e Cristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi, o jiyö?

⁶⁴ O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—C'ua ja gui mangue, nguezgö. Nutscö rvá êcjö cja Mizhocjimi, rí jñandgöji rva êcjö cja ngömü a jens'e. Rí jñandgöji ri pë'sc'ö texe poder cja o jodyë Mizhocjimi c'ü me na zëzhi.

⁶⁵ Go üdü c'ua c'ü mi mero ndamböcjimi, go ts'üdü c'o o bitu c'o mi je'e c'ü, o mama:

—I dyäräji o zadü Mizhocjimi nu. ¿Pje xe ni jyongöji o testigo? Cja i dyäräji ya zadü Mizhocjimi nu. ⁶⁶ ¿Pje xo in mangueji?

O ndünrö c'ua anguezeji o mamaji:

—Pë's'i nu s'ocü c'ü rguí bö't'ü nu, eñe c'o ma jünpü ngüenda e Jesús.

⁶⁷ Jo nu zosp'üji c'ua a jmi e Jesús. Bübü c'o mi ya'bü co punte, ñaja c'o mi pjë'chp'i a jmi c'ü dya mi janda e Jesús cjo mi ngue.

⁶⁸ Nguec'ua mi xipjiji e Jesús:

—Maco in mangue ngue'tsc'e e Cristo, rí xitscöjme cjo ngue c'ü na pjë'chc'i in jmi dya.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁹ E Pedro ya vi mintjo nu cja c'e tji. Mi bübü nu 'na ndixü c'ü mi pëpji nu. Nu c'e ndixü o chëzhi a jmi e Pedro, o xipji:

—Nu'tsc'e, xo mi dyocjevi e Jesús nu menzumü a Galilea.

⁷⁰ O ngädätjo c'ua e Pedro o mama:

—Dya rí pärägö pje pjëzhi c'ü in mangue. Nde go dyärätjo c'ua texe c'o mi cãrã nu.

⁷¹ Nuc'ua e Pedro o mbedye c'ua cja c'e ngoxtji. Mi bübü nu c'ü 'na ndixü c'ü xo mi pëpji nu. Angueze o jñanda e Pedro mi böbü nu, nguec'ua va xipji c'o mi cãrã nu:

—Xo 'ñe ne bëzo nu, nde mi bübüvi e Jesús nu menzumü a Nazaret, eñe.

⁷² E Pedro o yepe o ngädätjo c'ua, o mama:

—C'ua ga mbârã Mizhocjimi, dya rí pärägö ne bëzo nu.

⁷³ Dya mezhe c'ua o chëzhi a jmi e Pedro nu c'o mi böntjo nu, o xipjiji:

—Na cjuana xo ngue'tsc'e 'naja yo o dyoji nu, na ngueje c'ua ja gui ña, ixi 'mã'tc'ätjo.

⁷⁴ Nuc'ua e Pedro o mama:

—C'ua ga mbârã Mizhocjimi, dya rí pärögö ne bëzo nu. 'Ma dya cjuana c'ü rí xi'tsc'öji, ra zücö 'ma c'ü.

Jo ni huë c'ua 'na tare. ⁷⁵ O mbeñe c'ua e Pedro c'o jña c'o vi xipji e Jesús c'ü dya be ri huë tare 'ma ya na jñi rví ngädã c'ü mi pärã. Cjanu o mbedye c'ua e Pedro a tji, me go huë c'ua co texe o mü'bü.

27

Jesús es entregado a Pilato

¹ Nuc'ua c'ü xörü, texe c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita cja c'e jñiñi mi pötma dyü't'üji ja rvá tsjapüji e Jesús ngue c'ua ro mbö't'üji.

² O jyü'tp'üji c'ua o dyë e Jesús, cjanu zidyiji a ma cja e Pilato c'ü mi gobernador.

La muerte de Judas

³⁻⁴ Nuc'ua 'ma o mbârã e Judas c'ü vi jñünpüji ngüenda e Jesús ro bö't'ü, me co nguijñi c'ua c'ü, na ngue vi nzhö'ö. Nuc'ua cjanu o jñünü c'ua c'o treinta merio o plata o ma zogütjo cja c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o tita, cjanu o mama:

—Ró cjangö c'o na s'o. Na ngue ró nzhö'ö c'ü ra bö't'ü 'na bëzo c'ü dya pje tsja, eñe c'ü. Anguezeji cjanu o mamaji c'ua:

—¿Pje pë'sc'ü rá nugöjme? Nu'tsc'e rí ñu'u ja rguí tsjapü.

⁵ Nuc'ua e Judas o mbozö c'o merio a mbo cja c'e templo. Cjanu o ma c'ua, o ma ngant'atsjë tjüjmü o dyizi, cjanu o chjüns'ütsjë cja 'na za'a.

⁶ Nuc'ua c'o ndamböcjimi o mbëchiji c'o merio, cjanu o mamaji:

—Nguejyo o 'nömü 'na nte c'ü rguí bö't'ü. Nguec'ua dya ra sö rá üt'üji nu ja quiji c'o ni mbeñeji Mizhocjimi. Na ngue je ga mama a cjanu in leyji, eñeji.

⁷ Nuc'ua 'ma ya vi ñaji, cjanu o jñüji c'o merio, o ma ndömüji c'ü o juajma 'na bëzo c'ü mi ät'ã o traste. O ndömüji ngue c'ua je ro dyögüji nu, c'o dya ri menzumü cja c'e ndajñiñi c'ü. ⁸ Nguec'ua c'e juajma c'ü, xe ni chjütjo dya: “Juajma c'ü o 'nömü co c'ü vi nzhü 'na nte.” ⁹ Je va cjanu va zädã o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta Jeremías: “C'o o mboxbëche e Israel o mamaji c'ü mi muvitjo treinta merio o plata c'e nte c'ü. Nguec'ua o ngö't'üji, cjanu o nguis'iji c'o merio. ¹⁰ Nuc'ua co c'o merio,

o ma ndõmüji c'ü o juajma c'e bëzo c'ü mi ät'ä o traste, o ndõmüji c'ua ja nzi va xitsi Mizhocjimi ro tsjapüji c'o merio”, eñe e Jeremías. Nguec'ua 'ma o ndõmüji c'e juajma, o zädä c'e jña c'ü vi mama e Jeremías.

Jesús ante Pilato

¹¹ E Jesús ma bõntjo a jmi c'e gobernador c'ü mi chjü Pilato. Nuc'ua c'e gobernador o dyönü o xipji:

—¿Cjo ngue'tsc'e o rey yo menzumü a Israel?

O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—Jä, c'ua ja gui mangue, nguetscö.

¹² Nuc'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita o ngõt'üji e Jesús cja c'e gobernador, pero e Jesús dya mi tjünrö c'ü. ¹³ Nuc'ua e Pilato c'ü mi gobernador o xipji:

—¿Cjo dya in ärague texe yo pje nde xi'ts'iji?

¹⁴ Pero dya go ndünrö e Jesús ne ri 'naja jña c'o pje nde ma xipjiji. Nguec'ua c'e gobernador, dya mi pärä pje ro nguijñi.

Jesús es sentenciado a muerte

¹⁵ Tsjë'ma mi cjaji c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, y xo mi cja c'o nte mi ötüji 'na favor c'e gobernador. Mi ötüji ro 'ñeme libre 'naja bëzo c'ü ma o'o a pjörü. Y c'e gobernador cja rrü 'ñeme c'ua libre c'e nte. ¹⁶ C'o pa c'o, ma o'o a pjörü 'na bëzo c'ü mi chjü Barrabás c'ü me mi näntji ma s'o. ¹⁷⁻¹⁸ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita, mi mbidiaji e Jesús, nguec'ua va nzhöji cja e Pilato. E Pilato o unü ngüenda pje vi nzhöji, nguec'ua va dyönüji:

—¿Ja ngue c'ü in negueji rá pjongü cja ne pjörü ra ma libre? ¿Cjo ngue e Barrabás o ngue e Jesús nu xiji Cristo?

¹⁹ Ma jü'ü e Pilato nu ja mi jün ngüenda. Nuc'ua c'ü nu su e Pilato o mbenpe 'na jña, o xipji: “Dya pje rí tsjapü c'e bëzo c'ü dya pje tsja c'o na s'o. Na ngueje mi xõmü ró cjinch'i angueze, me ró sufre rvá cjinch'i”, eñe c'e ndixü. Nguec'ua e Pilato xenda mi ne ro 'ñeme libre e Jesús.

²⁰ Pero c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita mi üt'üji c'o nte ro dyötüji e Pilato ro 'ñeme libre e Barrabás, y xo ro dyörüji c'ü ro mböt'üji e Jesús. ²¹ Cjanu o mama c'ua e Pilato o xipjiji:

—¿Ja ngue c'ü in negueji rá eme libre?

Anguezeji nzhangua ndünröji c'ua:

—Rí 'ñeme libre e Barrabás, eñeji.

²² Nuc'ua e Pilato o mama:

—¿Pje rá cjapcö 'ma ne Jesús nu xiji e Cristo?

Cjanu o mama c'ua texe c'o nte:

—Chät'ä cja ngronsi nu.

²³ Nuc'ua e Pilato o mama:

—¿Pje ni mbë c'ü na s'o c'ü o tsja nu?

Anguezeji xenda go mapjüji na jens'e o mamaji:

—Mangue ra dät'ä cja ngronsi nu, eñeji.

²⁴ Nuc'ua o nu'u e Pilato c'ü dya mi sö ja rvá tsjapü, ro 'ñeme e Jesús. Na ngue xenda mi huëñi c'o nte, 'na ro tsjaji o dyëji. Nguec'ua e Pilato o ma tjë 'na mojmü o ndeje, cjanu o xindyë a jmi cja c'o nte, o mama:

—Ra böt'tü ne bëzo c'ua ja nzi gui mangueji, pero dya pje rí tö'tp'ügö nada nu. Nguec'ua rí xindyëgö c'ü rguí pärägueji c'ü dya rí pë'sc'ö in s'ocü; ngue'tsc'ëji in pë's'i nin s'oqueji c'ü ra böt'tü nu, eñe e Pilato va xipji c'o nte.

²⁵ Cjanu o ndünrö c'ua texe c'o menzumü a Israel o mamaji:

—Dya ra tsja, nguezgöjme rá tuns'ü in nzhubüjme c'ü rguí böt'tü nu. Xo 'ñe c'o in ch'igöjme xo ra nguejmeji responsable. Xo 'ñe c'o in bëchejme.

²⁶ Nuc'ua e Pilato o 'ñeme c'ua libre e Barrabás c'ua ja va dyörü c'o nte. Cjanu o manda c'ua e Pilato o ndas'üji e Jesús co chirrio. Nuc'ua 'ma o nguarü o ndas'üji, cjanu o nzhöji e Jesús ngue c'ua ro ma ndät'äji cja ngronsi.

²⁷ Nuc'ua c'o o tropa c'e gobernador o zidyiji e Jesús o möji cja c'ü o palacio. Nzhangua jmurü c'ua texe c'o tropa c'o mi cãrã nu. ²⁸ Cjanu o ts'osp'üji c'ua c'o o bitu e Jesús. Cjanu o jyecheji c'ua 'naja bitu c'ü ma mbaja. ²⁹ Nuc'ua o dyät'äji 'na corona c'ü mi dyavo bidyi, cjanu jñu'tp'üji a ñi e Jesús. Cjanu o ngö'tp'üji 'na xitji cja o jodyë e Jesús. Nuc'ua cjanu o ndüñijõmüji a jmi, me mi pätäji mi xipjiji:

—Nu'tsc'e o reyts'ügue yo menzumü a Israel, sido rí mandague, mi embeji ma tsjapüji burla.

³⁰ Me mi sos'üji, y o jñünbüji c'ua c'e xitji c'ü vi ngö'tp'üji a dyë. Co nuc'ü, mi ya'p'üji a ñi. ³¹ Nuc'ua 'ma o nguarü o eñbeji, o ts'osp'üji c'ua c'e mbabitu c'ü vi jyecheji. Cja ndo nu jyecheji c'ua c'o o bitutsjë. O zidyiji c'ua nu ja ro ma ndät'äji cja ngronsi.

La crucifixión

³² Nuc'ua 'ma ya ma pedyeji cja c'e ndajñiñi, o chjëji 'na bëzo c'ü mi chjü Simón, c'ü mi menzumü a Cirene. Nuc'ü, o tsjapüji o nduns'ü c'e ngronsi c'ü mi tuns'ü e Jesús c'ü rvi ndät'äji.

³³ O zät'äji c'ua, nu ja ni chjü'ü Gólgota c'ü ne ra mama: T'ejeñinte. ³⁴ Nuc'ua mi unüji e Jesús ro zi o vino c'ü vi chjanbaji c'ü ma cjö'ö. 'Ma mü o zö, dya go ne go zi c'ü.

³⁵ Nuc'ua c'o tropa 'ma o nguarü o ndät'äji e Jesús cja c'e ngronsi, o eñeji c'ua, cjó ngue c'ü ro tsjapü o cjaja c'o o bitu e Jesús. Nguec'ua va zädä c'o vi mama 'na profeta: "O eñeji cjó ngue c'o ro ngana c'o ín bitugö", eñe cja o jña Mizhocjimi c'ü o dyopjü c'e profeta. ³⁶ Cjanu o mintji nu, mi pjörütjoji e Jesús. ³⁷ Cjanu o cuatüji a ñi c'e ngronsi c'ü mi t'opjü, ngue c'ua ro 'mãã pje vi tjünpü nguenda angueze. Mi t'opjü a cjava: "Nujnu, ngueje e Jesús nu o rey yo menzumü a Israel."

³⁸ Nuc'ua xo ndät'äji nu, yeje mbë. 'Naja c'ü o ndät'äji bëxtjo cja o jodyë e Jesús, 'naja c'ü o ndät'äji c'ü 'nanguarü. ³⁹⁻⁴⁰ Nu c'o mi cjogü nu, me mi juant'ü a ñi ma zadüji e Jesús, mi xipjiji:

—Nu'tsc'e mi mangue rvi yä't'ä c'e templo, y c'ü na jñi nu pa rvi cjuatü rvi jyäbätjo na yeje. 'Ma ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi, 'ñemetsjë dya, dyagü cja ne ngronsi, mi embeji e Jesús.

⁴¹ Xo ma mantjo c'ua c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o xöpüte, 'ñe c'o fariseo, 'ñe c'o tita. Me mi cjapüji burla e Jesús, mi mamaji:

⁴² —Maco o mbös'ü na puncjü o nte nu, maco dya sö ra 'ñemetsjë ra dagü cja ne ngronsi. 'Ma ngueje nu ra manda a Israel nu, ra dagü dya 'ma cja ne ngronsi, ngue c'ua rá ejmegöji 'ma nu. ⁴³ Maco mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi nu, na ngueje mi mama nu: "Nguezgö o T'izügö Mizhocjimi", mi eñe nu. Nguec'ua 'ma s'ia Mizhocjimi nu,

sö ra ë dya Mizhocjimi ra 'ñe 'ñeme cja ne ngronsi, mi eñeji ma tsjapüji burla.

⁴⁴ Nuc'ua c'o ye mbë c'o 'natjo c'ua vi ndät'äji e Jesús, xo nde ma xitjo c'ua c'o na s'o jña c'o.

Muerte de Jesús

⁴⁵ Nuc'ua 'ma cja vi zünütjo jñislarü, o bëxömü c'ua textjo cja ne xoñijömmü, hasta 'ma cja zünü jñi c'ü nzhä. ⁴⁶ Nuc'ua 'ma ya mi ngue ro zünü jñi c'ü nzhä, o mapjü c'ua na jens'e e Jesús o mama:

—Elí, Elí, lama sabactani, mi eñe.

C'e jña ne ra mama: "Nu'tsc'e ín Mizhocjimits'ügö, ín Mizhocjimits'ügö, ¿jenga i jyëzguigö?"

⁴⁷ C'o mi cãã nu, o dyäräji c'o vi mama e Jesús. Bübü anguezeji c'o o mama c'ua:

—Nujnu, ma't'ü e Elías rguí 'ñeje a jens'e.

⁴⁸ Cjanu o cjuan'di c'ua 'naja anguezeji, o ma cãã c'ua 'naja esponja. Cjanu o ngant'a cja vinagre, cjanu o ngãsp'ã cja 'na xitji, mi unüji e Jesús ro züt'ü. ⁴⁹ Pero c'o 'ñaja mi mamaji:

—Jyëzi, rá nuxãji cjo ra ëjë e Elías ra 'ñe 'ñeme nu.

⁵⁰ Nuc'ua e Jesús ndo go yepco mapjütjo na jens'e, ixco ndütjo c'ua. ⁵¹ Nzi va ndü e Jesús, o chödü a nde c'e manta c'ü mi 'nüns'ü a mbo cja c'e templo, c'ü mi cjot'ü nu ja me ma sjü. O xüt'ü ndeze nu ja mi 'nüns'ü hasta a jömmü. Go mbi c'ua na zëzhi ne xoñijömmü, go chädätsjë c'o ndojo.

⁵² C'o panteón nu ja mi cöt'üji o aña, go xogü c'o. Go yepe go mintjo na puncjü c'o nte c'o mi ejme Mizhocjimi c'o ya vi ndü.

⁵³ 'Ma mü o te e Jesús, cja xo mbedyeji c'ua anguezeji nu ja vi ngöt'üji, cjanu o möji c'ua a Jerusalén c'ü ngue o ndajñiñi Mizhocjimi. Na puncjü nte c'o mi cãã nu, c'o o ndäcä anguezeji c'ü ya vi tetjoji.

⁵⁴ C'ü o xo'ñi c'o tropa, 'ñe c'o o tropa c'o mi pjörü e Jesús, o unüji nguenda c'ü mi mbi ne xoñijömmü, 'ñe c'o pje nde mi cja. Me go zü c'ua c'o, go mamaji:

—Na cjuana mi ngue o T'i Mizhocjimi nu, eñeji.

⁵⁵ Ma jë ts'ë cja c'e ngronsi, mi cãã na puncjü o ndixü, mi jandaji e Jesús. Anguezeji mi pöji e Jesús ndeze a Galilea, mi pjös'üji c'ü. ⁵⁶ Cja c'o ndixü c'o, mi bübü

nu e María Magdalena, 'ñe e María c'ü nu nana e Jacobo 'ñe e José. Xo mi bübü nu, c'ü nu su e Zebedeo.

Jesús es sepultado

⁵⁷⁻⁵⁸ Mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü José c'ü mi menzumü a Arimatea. Mi pë's'i na puncjü o merio. Nu c'e bëzo mi ätpä o jña e Jesús. 'Ma ya vi nzhä, o ma c'ua e José cja e Pilato, o ma dyötü c'ü o cuerpo e Jesús. Nuc'ua e Pilato o manda ro unüji c'e cuerpo. ⁵⁹ Nuc'ua e José o ndunü c'ü o cuerpo e Jesús, cjanu o mböch'ü 'na t'öxbitu. ⁶⁰ E José mi pë's'i 'na cueva c'ü dya cjó be mi cöt'üji nu, vi manda ro dyöt't'üji cja peña. Je o ma ngöt'ü c'ua nu, c'ü o cuerpo e Jesús. Cjanu o ngot'ü c'ua co 'na tralaja. Cjanu o ma c'ua c'ü. ⁶¹ Nuc'ua e María Magdalena, 'ñe c'ü 'na María, o mintjovi a jmi cja c'e cueva.

La guardia delante del sepulcro de Jesús

⁶²⁻⁶³ Nu c'e pa c'ü, ngue 'ma mi preparao c'o menzumü a Israel, na ngue c'ü na jyas'ü mi ngue c'e pa 'ma söyaji. Nuc'ua c'ü na jyas'ü, c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo o möji cja e Pilato, o xipjiji:

—Nu'tsc'e nin t'ecjañö mü, cja ró mbennc'öjme ja va mama c'e dyonpüte Jesús 'ma xe mi büntjo. O mama: “Ma ya rguí zö'ö jñipa 'ma rá tügö, rá tetcjö”, eñe c'ü. ⁶⁴ Nguéc'ua rí mandague ra ma mbörüji cja c'e cueva hasta 'ma cja ra zö c'o jñipa. Na ngue 'ma jiyö, 'na ra ëjë c'o o discípulo ra 'ñe ngüs'üji c'e añima. Nuc'ua c'o discípulo ra xiji yo nte: “Ya tetjo e Jesús a nde cja c'o añima”, ra 'ñeñeji. Nu 'ma rga cjanu, xenda ra dyonpüji 'ma yo nte, que na ngue 'ma mi büntjo c'ü, eñe c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo va xipjiji e Pilato.

⁶⁵ Cjanu o mama c'ua e Pilato:

—Rá da'c'ejí tropa ra ma mbörüji. Möji co anguezeji, tsjaji c'ua ja gui mbeñegueji, ngue c'ua dya cjó ra sö ra 'ñe ngüs'ü c'e añima.

⁶⁶ Nuc'ua o möji anguezeji. Y pa dya cjó ro 'ñe ndörü c'e cueva, o meyaji c'ua c'e tralaja, cjanu o ngamaji c'o tropa o mbörüji nu.

28

La resurrección de Jesús

¹ Nuc'ua 'ma ya vi cjogü c'e pa 'ma mi söyaji, 'ma ya ma jya's'ü c'ü ot'ü pa'a nu ngo'o, o ëjë c'ua e María Magdalena, 'ñe c'ü 'naja María ro 'ñe nu'uvi c'e cueva. ² Nuc'ua o ëjë c'ua 'naja c'o o anxe Mizhocjimi, vi 'ñeje a jens'e o 'ñe chjen'chp'e c'e tralaja c'ü mi cjot'ü c'e cueva. Co nu c'ü vi 'ñe chjen'chp'e c'e tralaja, o mbi'i ne xoñijö mü. Nuc'ua c'e anxe cjanu mimi c'ua a xes'e cja c'e tralaja. ³ C'e anxe me mi juëns'i nza cja 'ma go juë's'i e dyebe. C'o o bitu me mi jyaxtjo nza cja xitsji. ⁴ Nu c'o tropa 'ma o jñandaji c'e anxe c'ü vi 'ñe a jens'e, me co mbi'ch'i va pizhiji c'ua, y me co privaji. ⁵⁻⁶ Nuc'ua c'e anxe o xipji c'o ndixü:

—Rí pãrãgö in jodüguevi e Jesús c'ü o ndät'äji cja ngronsi. Pero dya rí süguevi, na ngueje dya cja bünc'ua c'ü; ya tetjo c'ua ja nzi vamama. Chjä'dä rí ñu'uvi nu ja ngöt'üji. ⁷ Nuc'ua 'ma rí cjuarü rí ñuvi, rí mëvi na niji rí ma xipjivi c'o o discípulo e Jesús c'ü ya tetjo. Xipjiji c'ü ra ot'ü angueze ra ma a Galilea, je ra chjëji nu. Ya ró xi'ts'ivi, eñe c'e anxe.

⁸ Nuc'ua c'o ndixü ixco mbedyevi c'ua cja c'e cueva. Me mi süvi, me xo mi mëjävi. O mëvi c'ua na niji ro ma xipjivi c'o discípulo c'o jña c'o vi dyärävi. ⁹ 'Ma ndänt'ä ma mëvi, cjanu o ë c'ua e Jesús o 'ñe chjëji o zenguavi. Nuc'ua anguezevi o chëzhivi a jmi, o ndüñijö müvi o nda'p'üvi a ngua, o ma't'üvi c'ua. ¹⁰ E Jesús o xipji c'ua c'o ndixü:

—Dya rí süguevi. Mëvi rí ma xipjivi c'o mi cjuarmaji ra möji a Galilea, je rá chjëjme nu.

Lo que contaron los soldados

¹¹ Nuc'ua 'ma ya vi ma c'o ye ndixü, ja nzi c'o tropa c'o mi pjörü c'e cueva o möji a ma a Jerusalén, o ma ngös'üji c'o ndamböcjimi texe c'o vi ts'a. ¹²⁻¹³ Nuc'ua c'o ndamböcjimi o jmurüji c'ua co c'o tita. Nuc'ua 'ma o nguarü o ñatsjëji, cjanu o unüji na puncjü o merio c'o tropa, cjanu o xipjiji:

—Nu'tsc'ejí rí xipjiji yo nte c'ü o ëjë c'o o discípulo e Jesús mi xömü, o 'ñe ndunüji c'ü o cuerpo 'ma ya vi zü'c'ejí t'ijí. ¹⁴ Nu 'ma ra mbãrã c'e gobernador c'ü vi ñc'ejí, jo rá ma jo'tp'ügöjme c'ü. Nguéc'ua dya rí sügueji, embeji c'o tropa.

¹⁵ Nuc'ua c'o tropa o nguiji c'ua c'o merio. Cjanu o ma tsjaji c'ua ja nzi va manda c'o ndamböcjimi. O xipjiji c'o nte c'ü vi 'ñeje c'o o discípulo e Jesús, vi 'ñe ndunüji c'ü o cuerpo. Nguéc'ua hasta yo pa dya, xe mantji cja yo menzumü a Israel c'ü o ma ngüs'üji c'ü xöümü c'ü o cuerpo e Jesús.

Jesús comisiona a los apóstoles

¹⁶ Nuc'ua c'o once discípulo cjanu o möji a ma a Galilea cja c'e t'eje nu ja ya vi xipjiji e Jesús ro möji. ¹⁷ Nuc'ua 'ma o jñandaji e Jesús, cjanu o ndüñijöümüji o ma't'üji. Pero bübü c'o discípulo c'o mi yembeñe mi mamaji:

—Pärã, ¿cjo ri ngue e Jesús nu?, mi eñe c'o.

¹⁸ Nuc'ua e Jesús o chëzhi a jmi anguezeji, o zopjüji o xipjiji:

—Nutscö ya nde ch'acügö texe poder c'ü na zëzhi a jens'e, 'ñe cja ne xoñijöümü.

¹⁹ Nguéc'ua nu'tsc'eji rí möcjeji cja yo nte yo cãrã texe cja ne xoñijöümü, rí xöpüji o jña Mizhocjimi ngue c'ua ra 'ñejmezüji. Y 'ma rí jichiji cja ndeje, rí ñänbãji o tjü Mizhocjimi c'ü mi Tata, 'ñezgö nu T'izü, 'ñe o Espíritu. ²⁰ Rí xöpüji yo nte ra tsjaji texe c'o ya ró xi'ts'iji. Jñunt'ü in mün'c'eji nutscö rí bübü co nu'tsc'eji textjo yo cjë, hasta 'ma ra nguarü ne xoñijöümü, dya rá jëtsc'iji. Je rga cjanu, amén.

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN MARCOS

Juan el Bautista predica en el desierto

¹⁻² Rá xi'tsc'öji ja ga cja e Jesucristo c'ü o T'i Mizhocjimi. Ne historia o mbürü 'ma mi zopjü e Juan c'o nte, c'ua ja nzi va dyopjü mi jinguã e Isaías c'ü mi profeta. O dyopjü a cjava:

Dyärä, ró juajnügö 'na bëzo ra zopjü yo nte ra xipjiji ín jñagö.

Ra ot'ü in xo'ñigue ngue c'ua 'ma rí mague, ya rguí bübü dispuesto yo nte ra dyä'tc'äji.

³ Ri bübü 'na nte c'ü je ra mapjü cja ndajyadü, ra mama a cjava:

“Rí jyëzigueji c'e 'ñiji c'ü na s'o, na ngueje ya ngue ra ëjë c'ü ín Jmugöji c'ü bübü a jens'e”, ra 'ñeñe c'e nte.

⁴ Mi ngueje e Juan c'ü o mapjü a cjanu. O ma cja ndajyadü o ma jichi c'o nte cja ndeje. O zopjüji o xipjiji:

—Ra nzhogü in mü'büji, rí jiji, ngue c'ua Mizhocjimi ra perdonao in nzhubügueji, eñe.

⁵ Texe c'o mi cãrã a Judea 'ñe cja c'e jñiñi a Jerusalén o möji cja c'e ndajyadü o ma dyäräji c'o mi mama e Juan. O mamaji c'o na s'o c'o mi cjaji. Nuc'ua e Juan o jichiji cja c'e ndare c'ü ni chjü a Jordán.

⁶ E Juan mi je'e 'na bitu c'ü vi t'ät'ä o xi o camello, y mi nzünt'ü 'naja xipjadü. Mi sa'a c'o mi nza cja o t'ünxü 'ñe mi si o ot'apjü ngüjnü. ⁷ O mama a cjava e Juan o xipji c'o nte:

—Ra ëjë 'naja bëzo c'ü me pjëzhi na nojo; nutscö rí menutjogö que na ngueje 'na mbëpji. Bübü o mbëpji c'o o cjaja c'ü nu lamu, xäpcäji o correa cja o tñza c'ü nu lamu ga mbös'ü. Nutscö, dya pje pjëtscö rá pjösc'ö a cjanu nu c'ü va ëjë. ⁸ Nutscö rí jichi co ndeje yo nte. Pero nu c'ü cja va ëjë, 'ma rí 'ñench'e in mü'büji angueze, nuc'ü, ra dya c'üji o Espiritu Mizhocjimi c'ü.

El bautismo de Jesús

⁹ E Jesús ma bübü a Nazaret c'ü tsja a Galilea. O ë 'na nu pa, o mbedye o ma nu ja ma bübü e Juan. E Juan o jichi cja c'e ndare

a Jordán. ¹⁰ Nuc'ua e Jesús, 'ma o mbes'e cja c'e ndeje o jñanda c'ua o xogü a jens'e. Xo o jñanda ma sjöbü o Espiritu Mizhocjimi nza cja 'na mbaro, ma ë ndägä a xes'e angueze. ¹¹ O dyäräji c'ua 'naja c'ü o ña a jens'e o mama:

—Ngue'tsc'e ín Ch'itsc'ö, me rí s'iyats'ü, me rí mä'c'ägö.

Tentación de Jesús

¹² Nuc'ua o Espiritu Mizhocjimi o ndjä e Jesús, o ma cja 'na ndajyadü. ¹³ O mezhe nu cuarenta pa'a. Mi cãrã nu, c'o animal c'o na sate. Xo mi bübü nu, e Satanás nu c'ü dya jo; mi xipji e Jesús c'ü ro tsja c'o na s'o. Nuc'ua o ë c'ua c'o o anxe Mizhocjimi, o ë mbös'üji e Jesús.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹⁴ 'Ma o ngot'üji e Juan a pjörü, nuc'ua e Jesús o nzhogü o ma cja c'e xoñijö mü a Galilea. Mi zopjü o jña Mizhocjimi c'o nte, mi xipjiji ja rvá sö ro 'ñemeji libre cja c'o na s'o. ¹⁵ Mi xipjiji:

—Ya zädä yo pa, ya ngue ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi. Tsjapüji ra nzhogü in mü'bügueji, 'ñejmeji o jña Mizhocjimi.

Jesús llama a cuatro pescadores

¹⁶ 'Na nu pa, mi nzhodü e Jesús a jmi c'e zapjü a Galilea. O jñanda c'ua yeje bëzo c'o ma pä't'ä o t'ös'üvi cja c'e zapjü. C'o bëzo mi cjuarma c'o. 'Naja c'ü mi chjü Simón. C'ü 'naja mi chjü Andrés. Anguezevi mi mbajmövi. ¹⁷ Cjanu o mama c'ua e Jesús o xipjivi:

—Nu'tsc'evi in mbajmövi dya. Pero chjünt'üvi ín xütjcö, rá jí'ts'ivi rí zopjüvi yo nte ngue c'ua anguezeji xo ra ndünt'üji ín xütjügö, embevi.

¹⁸ Jo ni zogüvi c'ua c'o o t'ös'üvi, cjanu o ndünt'üvi c'ua o xütjü e Jesús.

¹⁹ Xe möji a ma xo'ñi. E Jesús o jñanda c'ua xe yeje bëzo c'o xo mi cjuarmavi. 'Naja c'ü mi chjü Jacobo. Nu c'ü nu cjuarma mi chjü Juan. Mi ngue o t'ivi e Zebedeo. Ma cäji cja 'na bü; ma jocüji c'o o t'ös'üji. ²⁰ E Jesús o ma't'ü c'ua c'o yeje cjuarma. O jyëzivi c'ua c'ü nu tatavi cja c'e bü co c'o mbëpji. Nuc'ua o ndünt'üvi a xütjü e Jesús.

Un hombre que tenía un espíritu malo

21 O möji c'ua a Capernaum. Nuc'ua nu pa c'ü söyaji, e Jesús o cjogü a mbo cja o nitsjimi anguezeji. Je mi xöpü c'o nte nu. 22 C'o nte me mi dyönütsjéji na ngueje mi ña e Jesús c'o jña c'o vi unü Mizhocjimi. Mi mamaji: “Nu ne bëzo nu, nandyo ga xöcüji. Maco, dya xöcüji c'ua ja nzi ga cja c'o xöpü o ley Mizhocjimi”, mi eñeji. 23 O cjogü c'ua a mbo cja c'e nitsjimi 'naja bëzo c'ü mi o'o o mü'bü 'naja demonio. O mapjü c'e bëzo o mama:

24 —Nu'tsc'e Jesús in menzumü a Nazaret, ¿pje in pè's'i c'ü rí ñu co nutscöjme? ¿Cjo vi 'ñecje rí tsjacü rá ma sufridogöjme? Nutscö rí pã'c'ã. Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi, dya bübüts'ü c'o na s'o.

25 E Jesús o huënch'i c'ua c'e demonio o xipji:

—Tso't'ü in te. Pedye cja ne bëzo.

26 Nuc'ua c'e demonio o mapjü na jens'e, o tsjapü o nügü c'e bëzo. O mbedye c'ua cja c'e bëzo. 27 Me co nguijñi c'ua c'o nte, mi pötma dyönüji o mamaji:

—¿Pãrã, pje ne ra mama nu cja'a ne bëzo? Xipji yo demonio ra mbedye, y pedye yo, o 'ñeñeji.

28 Nguec'ua dya mezhe c'ua, me mi nãntji e Jesús texe cja c'o jñiñi c'o tsja a Galilea.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

29 Nuc'ua e Jesús o mbedye cja c'e nitsjimi co e Simón 'ñe e Andrés 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan. Cjanu o möji cja o ngumü e Simón 'ñe e Andrés. 30 C'ü nu to'o e Simón mi orü cja ngama; nuc'ü, mi sö o pa'a c'ü. O xipjiji c'ua e Jesús mi sö'dyë c'e ndixü. 31 Cjanu o ma c'ua nu ja mi orü c'e ndixü. O pënchp'i o dyë'ë, o xos'ü nu ja mi orü. O c'ueñe c'ua c'e pa'a. Nuc'ua c'e ndixü o dyät'ã c'ua jñõnü, cjanu o 'huiñiji.

Jesús sana a muchos enfermos

32 Nuc'ua 'ma ya vi nguibi e jyarü, o sinpiji e Jesús texe c'o mi sö'dyë 'ñe c'o mi bübü demonio cja o mü'bü. 33 Texe c'o mejñiñi o jmurüji a jmi cja c'e ngumü. 34 E Jesús o jocü na puncjü c'o mi sö'dyë. Xo o pjongü na puncjü o demonio cja o mü'bü yo nte. Dya mi jëzi ra ñaji, na ngueje mi pãrãji pje mi pjëzhi e Jesús.

Jesús predica en Galilea

35 Nuc'ua c'ü xörü ts'i vi nanga e Jesús. Xe mi xömütjo. O mbedye cja c'e ngumü. O ma cja 'na ndajyadü, mi ötü Mizhocjimi nu. 36 E Simón 'ñe c'o mi joji angueze o ma jyodüji e Jesús. 37 'Ma o chöt'üji o xipjiji:

—Texe yo nte me jonc'üji, o 'ñeñeji.

38 O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Möjõ cja yo jñiñi yo bëxtjo, ngue c'ua xo rá zopjü yo nte yo cãrã, rá xipjiji o jña Mizhocjimi. Na ngueje ngueje yo rvã êcjõ yo.

39 O ma c'ua cja c'o dyaja jñiñi c'o tsja a Galilea, mi zopjüji cja c'o o nitsjimiji 'ñe mi pjongü o demonio.

Jesús sana a un leproso

40 O êjë c'ua 'naja bëzo c'ü mi sö o lepra. O ndüñijõmü a jmi e Jesús, o dyötü ro jopcü. O xipji:

—Nu 'ma in ne'e, ra sö rí jocüzü ne lepra.

41 E Jesús o juentse c'ua c'e bëzo. Cjanu o c'uana c'ua o dyë o ndörü c'e bëzo, o xipji:

—Rí negõ ra jogüts'ü, eñe.

42 Jo ni c'ueñe c'ua c'e lepra c'ü mi sö c'e bëzo. O jogü c'ua. 43 E Jesús o 'ñezhe c'ua, o xipji:

44 —Pjötpügue ngüenda c'ü dya cjó rí ma xipjigue ja va jogüts'ü. C'ü rí tsja, rí ma cja c'e mböcjimi rí ma jizhitsjë c'ü ya jogüts'ü. Cja rrí unügue c'ua, c'ua ja nzi va manda e Moisés. Nuc'ua ra mbãrã yo nte c'ü ya jogüts'ü, eñe.

45 O mbedye c'ua c'e bëzo. Zõ vi xipji e Jesús c'ü dya cjó ro xipji, pero xenda o mama c'ü mi cja e Jesús. Nguec'ua e Jesús dya cja mi sö ro zät'ã cja 'na jñiñi na ngueje texe c'o nte ya mi pãrãji angueze. Nguec'ua je mi bübü nu ja dya cjó mi ndeñe. C'o nte c'o ja nde mi 'ñeje mi sät'ãji nu ja mi bübü e Jesús.

2

Jesús sana a un paralítico

1 'Ma ya vi cjogü ja nzi pa, e Jesús o nzhogü a Capernaum. O dyãrãji c'ua mi mama c'o nte, ya vi zät'ã e Jesús nu cja c'e ngumü nu ja mi oxü. 2 O jmurü c'ua na puncjü nte nu ja mi bübü angueze. Me mi nzhüji, dya cja mi sö ro cjogüji cja ngoxtji. E Jesús ma zopjü c'o nte o jña Mizhocjimi.

3 Nuc'ua o êjë nziyo bëzo c'o ma tuns'ü 'naja

bëzo c'ü dya mi sö ro 'ñömü. Ma sinpiji e Jesús. ⁴ Pero dya sö ja rvá tsjocüji cja o jmi e Jesús, na ngueje me mi nzhüji nu cja c'e ngumü. O ndes'ëji c'ua a xes'e cja c'e ngumü. O xä's'äji c'ua c'e techo, cjanu o sjö'büji c'e bëzo co texe c'ü mi os'ü. ⁵ E Jesús o unü ngüenda, c'o bëzo ya vi 'ñejmeji c'ü ro tsja angueze, ro jocü c'e bëzo. O mama c'ua e Jesús o xipji c'e bëzo:

—Nu'tsc'e sē, ró perdonats'ü in nzhubügue, eñe.

⁶ Xo mi junrü nu, ja nzi c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. O nguiñiji o dyönütsjëji a cjava: ⁷ “¿Jenga ña a cjanu ne bëzo nu ngueje Jesús? Chjëntjovi c'ü o zadü Mizhocjimi nu. Maco dya cjó sö cjó ra perdonao nzhübü; nguextjo Mizhocjimi c'ü sö.” ⁸ Exmi pârâtjo e Jesús c'o mi cjiñi anguezeji, nguec'ua o xipji c'ua:

—¿Jenga in cjiñiji a cjanu cja in mü'büji? ⁹ Ró xipji ne bëzo nu dya sö ra 'ñömü: “Ró perdonats'ü in nzhubügue.” Xo sö rá xipjigö ne bëzo: “Rí ñanga, rí chuns'ü yo in pjizhī, ma in nzungue.” ¿Ja ngue c'ü xenda na s'ëzhi c'ü ra zädä? ¹⁰ Rvá ëcjö cja Mizhocjimi, rí negö rí pârâgueji sö rá perdonagö yo nzhübü, nguec'ua dyäräji dya c'ü rá xipji ne bëzo.

O xipji c'ua:

¹¹ —Rí ñanga, chuns'ü nu in pjinguã nu in pjizhī, ma'a in nzumü, embe.

¹² O nanga c'ua c'e bëzo c'ü dya mi sö ro 'ñömü; o nduns'ü o pjinguã c'ü mi pjizhī, cjanu o ma o ngumü. Texeji o jñandaji 'ma o nanga c'e bëzo. Me go pizhiji go mamaji:

—Me na nojo Mizhocjimi. Nudya ró jan-daji yo nunca rmí jandaji.

Jesús llama a Leví

¹³ E Jesús o ma na yeje a ñünü c'e zapjü a Galilea. Me mi jmurü c'o nte nu ja mi bübü. E Jesús o xöpüji c'ua. ¹⁴ O mbedye c'ua nu, e Jesús; o jñanda e Leví c'ü nu t'i e Alfeo. Je mi junrü nu ja mi cobra o contribución. E Jesús o xipji c'ua:

—Chjünt'ü in xütjügö.

Cjanu o bübü c'ua e Leví, o ndünt'ü a xütjü e Jesús.

¹⁵ 'Na nu pa 'ma mi si xëdyi e Jesús cja o ngumü e Leví, mi cārã na puncjü c'o mi cobra o contribución 'ñe c'o nte c'o mi xiji

na s'o na ngueje dya mi sūpüji o ley c'o menzumü a Israel. 'Natjo c'ua mi siji xëdyi co e Jesús 'ñe c'o o discípulo. Na ngueje na puncjü c'o mi tjünt'ü a xütjü e Jesús. ¹⁶ Mi cārã o fariseo c'o mi xöpü o ley c'o menzumü a Israel. O jñandaji 'natjo c'ua ma siji xëdyi e Jesús 'ñe c'o mi cobra contribución 'ñe c'o dya mi sūpü o leyji. Nguec'ua o xipji c'ua c'o o discípulo e Jesús:

—¿Jenga nin xöpütegueji 'natjo c'ua siji o xëdyi yo cobra o contribución 'ñejyo dyaja yo na s'o'o?, eñe c'o fariseo.

¹⁷ E Jesús o dyärã c'o vi mama c'o fariseo, cjanu o xipji c'ua:

—Nu c'o dya sö'dyë, dya ni jyodü o médico c'o. C'o ni jyodü o médico ngueje c'o sö'dyë. Je xo ga cjatjonu, dya ngue c'o mama cja na jo, c'ü rvã ã rá xipji ra nzhögü o mü'büji cja Mizhocjimi; ngue c'o pârã tû o nzhübü c'ü rvã ã rá xipji ra nzhögü o mü'büji.

Le preguntan a Jesús sobre el ayuno

¹⁸ Mi mbempje c'o o discípulo e Juan 'ñe c'o fariseo. Nuc'ua o ëjë ja nzi nte nu ja mi bübü e Jesús, o xipji:

—C'o o discípulo e Juan me mbempje c'o; me ötüji Mizhocjimi. Je xo ga cjatjonu c'o o discípulo c'o fariseo. Maco yo in discipulogue siji o xëdyi 'ma mbempje c'o dyaja.

¹⁹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—'Ma ra chjüntü 'naja sē, 'ma dya be cjuarü c'e chjüntü, ¿cjo ra ne ra mbempje c'o o dyoji? 'Ma ndânt'ã xe bübütjo c'e sē a nde anguezeji, dya ra mbempjeji. ²⁰ Pero ra zädä c'o pa 'ma ra zinbiji c'e sē. Nuc'ua cja ra mbempjeji 'ma.

²¹ O sido o ña e Jesús o xipji c'ü 'na jña:

—'Ma cjó c'o cãjã 'naja zëbitu c'ü ya xüt'ü, dya ra mbä't'ã c'ua co 'naja bitu c'ü cja dadyo. 'Ma rga cjanu, ra ñungü c'e bitu c'ü cja dadyo; xenda ra xüt'ü c'ua c'e zëbitu.

²² Dya cjó xo xich'i o ôt'apjü cja zëvota, na ngueje ro xüt'ü c'o zëvota, ro pjödü c'e t'apjü. O ôt'apjü je xich'iji cja vota c'o cja dadyo, eñe.

Los discípulos recogen trigo en el día de descanso

²³ 'Na nu pa 'ma mi söya c'o menzumü a Israel, e Jesús 'ñe c'o o discípulo o cjogüji

c'ua ja mi cja o ndëxü. C'o discípulo mi tücüji o ñirëxü, mi tjõ't'ü co o dyëji, jo rron zaji. ²⁴ Nuc'ua c'o fariseo o xipjiji e Jesús, o mamaji:

—Jñanda yo in discípuogue, na tücüji yo ñirëxü, maco mama c'ü o ley Mizhocjimi c'ü dya sö rá cjaji a cjanu yo pa yo rí söyaji.

²⁵ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji ya i xörügueji nu c'ü o tsja e David 'ñe c'o mi dyoji, 'ma ya mi sant'aji.

²⁶ O cjogü e David cja o ngumü Mizhocjimi nu ja ma sjü. Nuc'ua e David 'ñe c'o mi dyoji o ziji c'o tjõmëch'i c'o mi jüsp'üji Mizhocjimi nu. O tsjaji 'ma mi mero ndamböcjimi e Abiatar. Maco mama c'e ley c'ü dya cjó sö cjó ro zi c'o; nguextjo mböcjimi c'o sö ro zi c'o. Pero e David o zi; xo o unü o zi c'o mi dyoji angueze.

²⁷ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Mizhocjimi ot'ü o dyät'ä yo nte; cjanu o dyät'ä c'e pa c'ü ra söya yo nte. O tsja a cjanu ngue c'ua ra mbös'ü yo nte. Dya ot'ü o dyät'ä nu pa c'ü rí söyaji cja o dyät'ä c'ua yo nte ngue c'ua rvá züpüji c'e pa. ²⁸ Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi. Nguextjozgo sö rá mangö ja rguí süpüji yo pa yo rí söyaji, embeji c'o fariseo.

3

El hombre de la mano seca

¹ Nuc'ua e Jesús o ma na yeje cja c'ü o nitsjimi anguezeji. Mi bübü nu 'naja bëzo c'ü mi dyot'ü o dyë. ² Xo mi cãrã nu, c'o nte c'o mi jodü ja rvá ngõt'üji e Jesús cja c'o pje mi pjëzhi. Nguéc'ua me mi jandaji e Jesús, mi nuji cjo ro jocü o nte c'e pa c'ü mi söyaji. ³ Nuc'ua e Jesús o xipji c'e bëzo c'ü mi dyot'ü o dyë:

—Xä'dägue a 'ñecjua.

⁴ Nuc'ua e Jesús o tsja t'önü o xipji c'o nte:

—¿Ja ngue c'ü mama c'ü ín leygöji rá cjaji yo pa yo rí söyaji? ¿Cjo je mama a cjanu c'e ley rá cjaji c'o na jo o rá cjaji c'o na s'o? ¿Cjo je mama a cjanu c'e ley rá pjös'üji yo ín minteji ngue c'ua dya ra ndüji, o rá pö't'üji?, eñe.

C'o nte dya pje o ndünrú c'o. O ngo't'ü o neji. ⁵ E Jesús o nguinch'i na jo c'o nte. Mi üdü c'ü, pero mi juentseji. Me mi cijñi e

Jesús na ngueje me ma me o mü'büji. Cjanu o xipji c'e bëzo:

—C'uana in dyë.

Cjanu o c'uana c'ua o dyë; o jogü c'ua. ⁶ Pero c'o fariseo o mbedyeji cja c'e nitsjimi. O ma ñaji c'ua co nu c'o mi tjünt'ü a xütjü e Herodes. Mi jodüji ja rvá mbö't'üji e Jesús.

Mucha gente a la orilla del lago

⁷ E Jesús 'ñe c'o o discípulo o möji c'ua cja c'e zapjü a Galilea. Na puncjü nte c'o o ndünt'ü c'ua a xütjü. Mi menzumüji a Galilea. ⁸ 'Ma o dyärãji c'o mi cja e Jesús, xo o ëjë na puncjü nte c'o mi menzumü a Judea, 'ñe a Jerusalén, 'ñe a Idumea, 'ñe c'o mi menzumü a 'nanguarü a Jordán. Xo o ëjë c'o mi menzumü texe a ma a Tiro 'ñe a Sidón. O ë nuji e Jesús. ⁹ Me ma pizhi c'o nte c'o ma ëjë. E Jesús o xipji c'o o discípulo ro xöpcüji 'naja bü ngue c'ua dya ro s'is'iji. ¹⁰ Na ngueje na puncjü c'o ya vi jocü. Nguéc'ua texe c'o mi sö'dyë me mi chütüji, mi ne ro zät'äji cja o jmi e Jesús, ro ndörüji. ¹¹ Nu c'o demonio 'ma o jñandaji e Jesús, o ndüñijömmüji a jmi angueze. Mi mapjüji mi mamaji:

—Ngué'tsc'e o T'its'ü Mizhocjimi.

¹² E Jesús o huënc'h'iji o xipjiji c'ua c'ü dya cjó ro ma ngös'üji c'ü pje mi pjëzhi angueze.

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹³ Nuc'ua, o ma e Jesús cja 'na t'eje. O zojnü c'ua c'o bëzo c'o mi ne angueze. O möji nu ja mi bübü angueze. ¹⁴ Cjanu o 'ñeme c'ua doce c'o ro dyoji angueze. O xipjiji:

—Ró empc'egöji rí ma zopjügueji yo nte ín jñagö. ¹⁵ Xo rí da'c'üji rí mandaji ngue c'ua rí jocüji c'o sö'dyë, y rí pjongüji o demonio, embeji c'o.

¹⁶ Nuyo, ngue o tjü'ü c'o doce discípulo c'o o 'ñeme e Jesús: e Simón c'ü xo o jñusp'ü Pedro; ¹⁷ 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan c'ü nu cjuarma; o t'ivi e Zebedeo. E Jesús o jñusp'üvi c'ü 'naja o tjüvi Boanerges. C'e tjü'ü ne ra mama ngue bëzo c'ü na zëzhi nza cja 'ma yürü e dyebe. ¹⁸ Xo o 'ñeme e Andrés 'ñe e Felipe 'ñe e Bartolomé 'ñe e Mateo 'ñe e Tomás 'ñe e Jacobo c'ü nu t'i e Alfeo. Xo o 'ñeme e Tadeo 'ñe e Simón c'ü

mi revolucionario. ¹⁹ Xo o 'ñeme e Judas Iscariote, nu c'ü ro nzhö e Jesús.

Acusan a Jesús de tener el poder del demonio

Nuc'ua e Jesús 'ñe c'o o discípulo o cjogüji a mbo cja 'naja ngumü. ²⁰ O ëjë c'ua na yeje me na puncjü nte. Nguec'ua e Jesús 'ñe c'o o discípulo dya mi sö ro ziji xëdyi. ²¹ Mi cãrã c'o nte c'o mi mama c'ü ya mi loco e Jesús. Nu c'ü nu mamá e Jesús 'ñe c'o o cjuarma, 'ma o dyärãji c'ü mi mama c'o nte, o möji c'ua, ngue c'ua ro ma sijiji e Jesús.

²² Vi 'ñeje a Jerusalén c'o mi xöpü o ley yo menzumü a Israel. Mi mamaji:

—Bübü demonio cja o mü'bü ne Jesús. Nguetsjë e Satanás c'ü dya jo c'ü pjös'ü ne bëzo, nguec'ua pjongü o demonio.

²³ E Jesús o ma't'ü c'ua c'o nte o xipjiji jña c'ü ro mbãrãji pje mi mama angueze. O mama e Jesús:

—¿Ja rgã sö e Satanás ra pjongü o demonio? Maco nguetsjë o mbëpji. ²⁴ Cja 'na ndajñiñi c'ü ra chütsjëji, ra chjorü 'ma c'o ri cãrã nu. ²⁵ Cja 'na ngumü, 'ma ra pötca chütsjë c'o ri cãrã nu, ra chjorüji 'ma. ²⁶ Xo nzitjo e Satanás 'ma ro pjongü c'o demonio, xo ro chütsjëji. 'Ma rva cjanu, ¿ja xe rvã sö ro manda 'ma c'ü?

²⁷ 'Dya cjó sö ra cjogü cja o ngumü 'naja bëzo c'ü me na zëzhi, cja rron jñünbü c'o ri pë's'i, 'ma dya ot'ü ra jyü'tp'ü o dyë c'e bëzo c'ü na zëzhi. Nguec'ua ra sö ra pönbü 'ma texe c'o ri pë's'i cja o ngumü.

²⁸ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Rí xi'ts'iji, texe c'o na s'o c'o cja'a yo nte ra sö ra perdonaoji. Xo texe c'o me xipji na s'o jña, Mizhocjimi xo ra sö ra perdonaoji. ²⁹ Pero c'o ra zadü o Espíritu Mizhocjimi ra mamaji o bëpji o Espíritu Mizhocjimi ngueje o bëpji c'ü dya jo, nuc'o, dya ra perdonaoji. Nuc'o, tû o nzhübü c'ü dya ra perdonao Mizhocjimi.

³⁰ O mama a cjanu e Jesús na ngueje mi cãrã c'o o mama: “Bübü demonio cja o mü'bü e Jesús.”

La madre y los hermanos de Jesús

³¹ O säjä c'ua c'ü nu mamá e Jesús, cja na 'ñeje c'o o cjuarma e Jesús. Mi böbütjoji a tji. O ndãjãji c'ua c'ü ro ma xipji e Jesús ro mbedye ro ë ñaji. ³² Nu ja mi bübü e Jesús

mi junrü na puncjü o nte. O mama c'ua c'o nte o xipjiji e Jesús:

—Nin mamá 'ñe c'o nin cjuarma cãrãji a tji, neji c'ü rí ñaji.

³³ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'o nte:

—¿Cjó ngueje mi mamágö 'ñe mi cjuarmagö?

³⁴ O jñanda c'ua c'o 'natjo c'ua mi junrüji. O mama:

—Je bübü va yo ngueje mi mamágö 'ñe mi cjuarmagö. ³⁵ Na ngueje texe c'o ra tsja c'ua ja ga ne'e Mizhocjimi, nuc'o, ngueje mi cjuarmagö c'o, 'ñe mi cjügö c'o, 'ñe mi mamágö.

4

El ejemplo del sembrador

¹ E Jesús o ma na yeje cja c'e zapjü a Galilea. Mi xöpü c'o nte nu. Cjanu o jmurü na puncjü nte nu ja mi bübü angueze. Nuc'ua e Jesús o dat'ü cja 'na bü'ü; je o mimi nu. C'e bü mi bübü cja ndeje. Texe c'o nte mi böbütjoji a ñünü cja c'e ndeje. ² Nuc'ua e Jesús o xipjiji na puncjü jña c'o mi ngue ejemplo. O xipjiji a cjava:

³ —Dyärãji c'ü rá xi'ts'iji: 'Na mbonzhëxü o mbedye o ma mbodü o ndëxü. ⁴ Nuc'ua 'ma ya ma podü, bübü o ts'indëxü c'o o zobütjo cja 'ñiji nu ja mi cjogü o nte. O ëjë c'ua c'o s'ü o mbëchiji c'o ts'indëxü. ⁵ Bübü o ts'indëxü c'o je zobütjo cja o mborojö nu ja dya ma pizhi o jömü. Dya mezhe va mbes'e, na ngueje dya mi jäs'ã na puncjü jömü. ⁶ Nuc'ua 'ma o mbes'e e jyarü, o banü c'o ndëxü o dyot'üji. Na ngueje dya vi mbeje o dyüji. ⁷ Bübü o ts'indëxü c'o o zobütjo nu ja mi bodü o ndöbidi. 'Natjo c'ua va mbes'eji. Ndajme o nocü c'o bidyi, nguec'ua dya jyëzi ro nocü c'o ndëxü. Nguec'ua dya nguiji. ⁸ Bübü o ts'indëxü c'o o zobü c'ua ja ma jo jömü. Nuc'o, o nocü, o jogü na jo. Nzi 'na c'o ndëxü c'o o mbes'e, bübü c'o o unü treinta ts'indëxü. Dyaja c'o o unü sesenta; dyaja c'o o unü 'na ciento.

⁹ 'Ma o nguarü o xipjiji a cjanu o mama c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'eji bübü in tsögueji, rí dyärãji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji.

El propósito de los ejemplos

¹⁰ Nuc'ua 'ma ya mi bübütsjē e Jesús, o ējē c'o doce discípulo, cja na 'ñeje ja nzi c'o dyaja nte c'o vi dyärä c'o o mama e Jesús. O ē dyönüji e Jesús o mamaji:

—¿Pje ne ra mama yo jña yo i xitsijme?

¹¹ O ndünrū c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ejī o dya'c'üji Mizhocjimi rí pārāji c'ü dya mi pārā c'o nte 'ma ot'ü; o dya'c'üji rí pārāji c'ua ja ga manda Mizhocjimi. Yo dyaja nte, rí xipjigō o ejemplo yo. ¹² Ngue c'ua zō ra jñandaji y ra dyärāji, pero dya ra mbārāji pje ne ra mama yo jña. Na ngueje 'ma ro zo o mü'büji, ro nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. Nuc'ua Mizhocjimi ro perdonao o nzhubüji.

Jesús explica el ejemplo del sembrador

¹³ Nuc'ua e Jesús xe o xipjiji:

—¿Cjo dya in pārāgueji pje ne ra mama yo jña yo cja ró xi'ts'iji? ¿Ja rgá sō rí pārāgueji pje ne ra mama yo dyaja ejemplo yo rá xi'ts'iji? ¹⁴ Nu c'o jña c'o ró xi'ts'iji je a cjava c'o: Nu c'ü podü o ts'indëxü chjëntjovi nu c'ü zopjü o jña Mizhocjimi yo nte. Nu c'o ts'indëxü ngueje o jña Mizhocjimi c'o. ¹⁵ O ndëxü c'o o zobütjo cja 'ñiji, chjëntjoji c'o nte c'o ärä o jña Mizhocjimi, nuc'ua va ējē e Satanás c'ü dya jo, va ē jünbū c'o jña c'o bübü cja o mü'büji. ¹⁶ C'o ndëxü c'o o zobütjo cja mborojo, ngueje c'o ärä o jña Mizhocjimi, nuc'ua me mājā ga 'ñejme c'o. ¹⁷ Pero dya si'ch'i cja o mü'büji c'o jña. Nuc'ua 'ma ra ējē c'ü ra sufridoji 'ñe ra nuji na ü na ngue c'ü ni 'ñejmeji c'o jña, nuc'ua exta tōgüji, dya cja ra sidoji. ¹⁸ Nu c'o ts'indëxü c'o o zobütjo nu ja mi bodü o ndö o bidyi, ngue c'o ärä o jña Mizhocjimi. ¹⁹ Pero me mbeñeji c'o o bēpjiji, 'ñe me jodüji ja rgá ndōjōji na puncjü o ch'opjü, 'ñe me mápāji yo bübü cja ne xoñijōmü; cjaji c'o netsjēji. Nguec'ua dya cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ²⁰ C'o ndëxü c'o o zobü c'ua ja ma jo jōmü ngue c'o nte c'o ärä o jña Mizhocjimi. Nuc'o, ejme co texe o mü'bü c'o. Nguec'ua cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Chjëntjoji c'o ndëxü c'o me xo jogü na jo. Bübü c'o o unü treinta ts'indëxü; dyaja c'o o unü sesenta; dyaja c'o o unü 'na ciento.

El ejemplo de la lámpara

²¹ Sido o ña e Jesús o xipjiji:

—'Ma tjütüji 'na sivi, dya co'büji co 'naja cja. Dya xo emeji a mbo cja 'na ngama. Je ē's'ēji nu ja na ts'ijens'e, ngue c'ua ra jñandaji. ²² C'ua ja ga cja c'o, je xo ga cjatjonu in jñagō. Zō dya pārā dya yo nte, pje ne ra mama in jñagō, pero ra zādā 'ma ra mbārāji. Zō bübü o jña c'o dya mi pārāji 'ma ot'ü, pero ra xogü o ndö yo nte, ra unüji ngüenda ja ga cja. ²³ Nu'tsc'ejī bübü in tsōgueji, rí dyärāji na jo yo jña yo rí xi'tsc'ōji.

²⁴ Xo o mama e Jesús o xipjiji:

—Rí dyätāji na jo yo o jña Mizhocjimi yo in ärāji; ra dya'c'üji mas rí pārāji. ²⁵ 'Ma rí unnc'ejī na jo ngüenda yo jña, Mizhocjimi ra dya'c'üji xenda rí tendiogüeji yo. Zō in cjiññiji c'ü ya i pārāji 'na jña, pero 'ma dya rí unüji ngüenda, ra jñünnc'üji 'ma c'ü ts'iquē c'ü ya in pārāji.

El ejemplo de la semilla que crece

²⁶ Xe o ña e Jesús o mama:

—C'ü ni manda Mizhocjimi chjëntjovi nza cja 'na bëzo c'ü podü o ndëxü cja o juajma. ²⁷ 'Ma xōmü ijī c'e bëzo. 'Ma ya ra jyas'ü, ra nanga ra ma pēpji. Nu c'o ndëxü c'o o mbodü nocü c'o. Pero dya pārā c'e bëzo ja ga mbes'e c'o, ni ri ngueje ja ga te'e c'o. ²⁸ Ngue e jōmü c'ü je cja pü ra te'e c'o ndëxü, 'ñe ra ngui'iji. Ot'ü ra mbes'e, nuc'ua ra nocü, cja rron c'os'ü o ngui'iji. Nuc'ua ya ra ngui'i o ndëxü. ²⁹ Nuc'ua 'ma ya ra jogüji ya ra ndagüji c'ua, na ngueje ya ni dyot'üji.

El ejemplo de la semilla de mostaza

³⁰ Xe o ña e Jesús o xipjiji:

—Rá xi'ts'iji pje nza cja c'ü ni manda Mizhocjimi. ³¹ C'ü ni manda Mizhocjimi, chjëntjovi nza cja 'na ndömortasa c'ü o jñü 'na bëzo, cjanu o ma ndujmü. O ndömortasa xenda ts'iquē cja yo dyaja ndöpjindyō. ³² Pero 'ma ra nocü, xenda na nojo yo, que na ngueje yo pje nde ma c'ajna, na ndā'ā yo. Nguec'ua ga ējē yo s'ü ga dyät'āji o t'oxüji nu.

El uso que Jesús hacía de los ejemplos

³³ Na puncjü ejemplo c'o mi mama e Jesús ma xipji c'o nte o jña angueze. O xipjiji texe yo jña yo mi sō ro tendioji. ³⁴ Dya zopjüji ne rí 'naja jña c'ü dya ro

gyëntspiji 'na ejemplo. Pero o xipji na jo c'o o discípulo ja cja. O xipjiji 'ma mi cārātsjēji.

Jesús calma el viento y las olas

³⁵ Nuc'ua c'ü nzhä'ä c'e pa'a c'ü, o mama e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Möjō je rá pes'eji 'nanguarü a manu cja ne zapjü, eñe.

³⁶ O ñezheji c'ua c'o nte. O dat'ü e Jesús cja 'na bü. C'o o discípulo xo o dat'üji nu, o möji e Jesús. Mi jārā nu, ja xe nzi o ts'ibü'ü c'o xo dat'ü c'o nte, xo möji e Jesús. ³⁷ Jo ni vü'ü c'ua 'na ndajma c'ü me ma zēzhi. Me mi pjō's'ü c'e ndeje ma mbo'o c'e bü'ü. Mi cjiññiji ro nizhi ndeje c'e bü'ü. ³⁸ E Jesús je mi orü cja o squina c'e bü'ü. Ma ĩjĩ. Mi jü's'ü o ñi cja 'na almada. C'o o discípulo o zopjüji c'ua e Jesús. O xipjiji:

—Nu'tsc'e xöpüte, ñanga. ¿Cjo dya in juentsquegōjme? 'Na rá tūgōjme.

³⁹ O nanga c'ua e Jesús. O huēnch'i c'e ndajma. O xipji c'e ndeje:

—Söya, juemegue.

Cjanu o böbü c'ua c'e ndajma; c'o ndeje, dya cja mi pjō's'ü. ⁴⁰ Nuc'ua o mama e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Nu'tsc'eji, ¿jenga in sūji? ¿Cjo dya in ejmezügōji rí pjō'c'ügōji?

⁴¹ C'o discípulo me mi sūji, mi pötma mamaji:

—¿Pārā, pje pjēzhi ne Jesús? Maco manda ra böbü e ndajma ñe yo ndeje, y nujyo, ätäji nu.

5

El hombre endemoniado de Gadara

¹ O zāt'āji c'ua a Gadara c'ü bübü a 'nanguarü c'e zapjü a Galilea. ² 'Ma ya vi mbes'e e Jesús cja c'e bü, o ĩjē c'ua 'na bëzo c'ü je vi ñeje cja panteón cja campo santo. O ĩ chjēvi e Jesús. ³ Nu c'e bëzo, mi bübü demonio cja o mü'bü. Dya cja mi bübü cja ngumü c'e bëzo; ya je mi bübü cja panteón cja campo santo. Dya cja mi sö ro ndün't'üji co cadena. ⁴ Na ngueje ya ma puncjü vi ndün'tp'üji o dyē ñe o ngua co cadena. Nu c'e bëzo mi c'üdütjo c'o cadena. Dya mi sö ro zürüji. ⁵ Xōmü ndempa mi nzhodü c'e bëzo cja t'eje ñe cja campo santo. Mi mapjü. Xo mi jüntsje o ndojo cja rron dyodütsje o ts'ingue. ⁶ Nuc'ua c'e bëzo o jñanda e Jesús

'ma ma ĩjē na jē. O cjuañi c'ua c'e bëzo. 'Ma o zāt'ā a jmi e Jesús, cjanu o ndüñijōmü nu.

⁷ O mapjü na jens'e o mama:

—Nu'tsc'e Jesús, o T'its'ü Mizhocjimi a jens'e, ¿pje in pē'sc'ü rí ñugue co nutscö? Rí ö'tc'ügö, dya rí tsjacügö rá ma sufrido.

⁸ O mama a cjanu na ngueje e Jesús o mama:

—Nu'tsc'e demonio, pedyegue cja ne bëzo.

⁹ E Jesús o dyönü c'ua c'e demonio:

—¿Pje ni chjütsc'e?

Cjanu o ndünrü c'ua:

—Ni chjüzü Legión na ngueje na puncjüzüjme, eñe.

¹⁰ C'e demonio c'ü mi chjü Legión mi ötü na puncjü e Jesús c'ü dya ro manda c'o demonio ro mbedyeji cja c'e xoñijōmü.

¹¹ Mi cārā na puncjü o cuchi cja c'e t'eje ma ñōnūji. ¹² Nuc'ua c'o demonio o dyötüji e Jesús o xipjiji:

—Chäcōjme nu cja yo cuchi ngue c'ua je rá quich'igōjme nu.

¹³ Nuc'ua e Jesús o jyēzi c'ua c'o demonio ro möji nu cja c'o cuchi. O mbedye c'ua c'o demonio cja o mü'bü c'e bëzo. Je ma nguich'iji c'ua cja c'o cuchi. Nuc'ua texe c'o cuchi cjanu o zōbuji cja c'e dyä'ä, o ma jyäji nu cja c'e ndeje. O tsjünt'üji nu. C'o cuchi mi sö yeje mil c'o.

¹⁴ O cjuañi c'ua nu c'o mi c'as'ü c'o cuchi. O ma cōxteji cja c'e jñiñi ñe texetjo c'ua ja mi cjogüji. O mbedye c'ua c'o nte cja c'e jñiñi, o ma nuji pje na mbjē c'o vi ts'a. ¹⁵ O zāt'āji c'ua ja mi bübü e Jesús, o chöt'üji nu c'e bëzo c'ü vi mbedye c'o demonio. Mi junrü c'e bëzo, ya mi je'e o bitu, ya vi ndümbeñe. O züji c'ua. ¹⁶ O ña c'ua c'o nte c'o vi jñanda, o xipjiji c'o ma säjä ja va tsja e Jesús va pjongü c'o demonio c'o mi bübü o mü'bü c'e bëzo. Nde xipjiji ja va ma nguich'i c'o demonio cja c'o cuchi. ¹⁷ Nuc'ua c'o nte ya mbürü o dyötüji e Jesús ro mbedye nu ja je mi jnorü o xoñijōmü anguezeji.

¹⁸ O dat'ü c'ua e Jesús cja c'e bü. Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi pjombgü demonio cja o mü'bü mi ötü e Jesús c'ü ro mëvi. ¹⁹ Pero e Jesús dya jyēzi ro mëvi, o xipji:

—Nzhogü, ma in nzungue. Rí xipji c'o in dyocjeji texe c'ua ja va juen'tsc'e Mizhocjimi ñe c'ua ja va mböxc'ü, embe.

²⁰ O ma c'ua c'e bëzo cja c'o dyëch'a jñiñi c'o xiji Decápolis, o ma mama texe c'o vi tsja e Jesús 'ma o juentse. Texe c'o nte me mi dyönütsjëji ja va jocü e Jesús c'e bëzo.

La hija de Jairo, y la mujer que tocó la ropa de Jesús

²¹ Ma ya mi bübü e Jesús cja c'e bü, cjanu o möji c'ua c'ü 'na lado c'e zapjü. 'Ma o zät'äji nu, o jmurü c'ua na puncjü o nte a ñünü c'e ndeje nu ja mi bübü e Jesús. ²² O ëjë c'ua 'naja bëzo c'ü mi chjü Jairo. Nuc'ü, mi xo'ñi nu cja 'na nitsjimi a Israel. O jñanda mi bübü e Jesús, o ndüñijömmü c'ua cja o jmi. ²³ Mi mama c'e bëzo mi ötü e Jesús:

—Nu c'ü in xunt'igö ya ngue ra ndü. Xä'dä rí ma 'ñe's'e in dyë, ngue c'ua ra jogü y ra bübüttö.

²⁴ O ma c'ua e Jesús, o mëvi c'e bëzo. Me ma puncjü nte mi pöji e Jesús, me mi chütüji ma möji. ²⁵ Xo mi pa 'na ndixü c'ü ya vi mezhe doce cjë c'ü mi dagü o cji. ²⁶ Ya vi dyät'ä cja na puncjü o médico, hasta ya vi ndeze texe o merio. Pero dya cjó ro jocü; xenda mi cjatjo, sido mi sufrido. ²⁷ C'e ndixü o dyärä c'o mi mamaji c'o mi cja e Jesús. Nuc'ua c'e ndixü je mi pa a xütjü e Jesús; o ndönbü c'ua o bitu. ²⁸ Na ngueje mi cjijñi c'e ndixü: “Nguextjo c'ü rá tjönbü o bitu nu, exta ndixqui”, eñe. ²⁹ Exo böbü c'ua c'o cji c'o mi dagü. Exo zö c'ua c'ü ya vi jogü c'o me mi sufrido. ³⁰ O mbärä e Jesús c'ü cjó c'o vi jocü. O ñezhe a nde c'o nte, o mama:

—¿Cjó ngue c'ü o ndönnü in bitu?

³¹ O ndünrü c'ua c'o o discípulo o xipjiji:

—Nu'tsc'e in cjague t'önü cjó ngue c'ü o ndö'tc'ü in bitu. Maco me nzhü'ü yo nte, me s'ixc'igüeji, embeji.

³² Pero e Jesús mi janda texe cja c'o nte ngue c'ua ro jñanda cjó mi ngue c'ü vi ndötpü o bitu. ³³ C'e ndixü mi pärä c'ü ngue e Jesús vi jocü. Nguéc'ua o ndüñijömmü cja o jmi, cjanu o xipji c'ua c'ü mi ngue angueze vi ndönbü o bitu ngue c'ua ro ndis'i. Nu c'e ndixü me mi sũ, me mi mbĩ. ³⁴ O mama c'ua e Jesús o xipji c'e ndixü:

—Nu'tsc'e süngü, ya jots'e dya, na ngueje i 'ñejmezügö c'ü ro sö ro jo'c'üts'ü. Me rí mäjä rguí ma dya; dya cja rí sögue dya, c'ü me mi sufridogü.

³⁵ 'Ma xe ma ña e Jesús, o säjä c'ua 'naja c'ü je vi 'ñeje cja o ngumü e Jairo, o ë xipji e Jairo:

—Nu c'ü rvá ëcjö, nu c'ü in xunt'i ya ndü c'ü. Dya cja ni jyodü rí xipji ne xöpüte ra ëjë nu.

³⁶ E Jesús dya tsjapü ngüenda c'o mi mamaji. C'ü o tsja, o xipji c'e bëzo c'ü mi xo'ñi:

—Dya rí sũ'ü. Extí jñunt'ü in mü'bü c'ü ra bübüttö c'ü in xunt'igüe.

³⁷ Nuc'ua e Jesús o zidy e Pedro 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan c'ü nu cjuarma e Jacobo ro möji angueze. Nguextjo c'o o möji cja o ngumü c'e bëzo c'ü mi xo'ñi cja c'e nitsjimi. Dya jyëzi c'o dyaja ro möji. ³⁸ O zät'äji c'ua cja c'e ngumü. O jñanda e Jesús c'o nte c'o mi cärä nu, me mi mapjü ma huëpji c'e aña. ³⁹ Nuc'ua e Jesús o cjogü a mbo. O mama c'ua o xipjiji:

—¿Jenga me in mapjü gui huëpji ne xunt'i? Dya tũ nu, ñjttö.

⁴⁰ Nuc'ua c'o nte o ndenbetjoji e Jesús va tsjapüji burla. Nuc'ua e Jesús, c'ü o tsja, o pjongü a tji c'o nte. Cjanu o tsjocü c'ü nu papá 'ñe c'ü nu mamá c'e xunt'i, cja na 'ñe c'o jñi discípulo c'o mi dyoji e Jesús. Nuc'o, 'ñe e Jesús o cjogüji a mbo nu ja ma o'o c'e xunt'i. ⁴¹ Nuc'ua e Jesús o pënchp'i o dyë c'e xunt'i, o xipji:

—Talita, cumi, o 'ñembe.

C'o jña c'o, ne ra mama: Nu'tsc'e xunt'i, rí xi'ts'i, ñanga.

⁴² O nanga c'ua c'e xunt'i, o nzhodü c'ua. Ya mi pë's'i doce cjë'e c'e xunt'i. Me co zũ c'ua c'o mi cärä nu. Dya mi päräji pje ro nguiñjiji. ⁴³ Nuc'ua o xipji e Jesús anguezeji c'ü dya cjó ro xipjiji c'ü vi jñandaji. Cjanu o mama ro unüji pje ro zi c'e xunt'i.

6

Jesús en Nazaret

¹ Cjanu o mbedye c'ua nu e Jesús, o ma nu ja mi menzumü. O möji c'o o discípulo. ² Nuc'ua c'e pa c'ü mi söyaji, o mbürü o xöpü yo nte a mbo cja c'e nitsjimi. Na puncjü nte c'o mi ärä, me mi önütsjëji mi mamaji:

—¿Cjó jíchi ne bëzo? ¿Ja va mbärä nu, 'ñe ja ga tsja c'o me na nojo c'o nunca rí ärägöji? ³ ¿Cjo dya nguejnu e yaxü nu, o t'i e María? ¿Cjo dya ngue nu cjuarma e Jacobo 'ñe e

José 'ñe e Judas 'ñe e Simón? ¿Cjo dya xo bübü c'o o cjü cja ne jñiñi va?, eñeji.

Nguec'ua ma ünbüji e Jesús. ⁴ E Jesús o xipji c'ua anguezeji:

—'Na profeta nde respetaoji nu ja dya ri menzumü y ätäji. Pero nu ja ri menzumü, dya respetaoji c'ü. Ni xo ri ngue c'o o dyoji, ni ri ngue c'o ri cãrã o ngumü, dya xo respetaoji c'ü, embeji.

⁵ E Jesús dya sö ro tsja c'o na nojo cja c'e jñiñi. Nguextjo o 'ñe's'e o dyë ja nzi c'o mi sö'dyë. O jocüji c'ua. ⁶ Me mi cijñi e Jesús na ngueje dya mi ejmeji angueze. Nuc'ua e Jesús o ma cja c'o ts'ijñiñi c'o bëxtjo mi jãrã, o ma xöpü c'o nte.

Jesús manda a los discípulos a predicar

⁷ Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'o doce o discípulo ro ëjëji cja o jmi. Cjanu o ndäjãji c'ua nde yeje nde yeje ro ma zopjüji c'o nte. Xo o unüji c'ü ja rvã sö ro pjongüji o demonio cja o mü'bü yo nte. ⁸ O xipjiji, dya pje ro ndunüji c'o rví jyodüji cja 'ñiji. Nguextjo 'na ch'ãjä c'ü ro jñünü nzi 'najaji. Dya ro ndunüji xëdyi ne ri ngueje merio. Dya xo ro nganaji mape. ⁹ Nguextjo o tjãza ro ndin'ch'iji. Dya xo ro jyãns'p'ã o bituji. ¹⁰ Xo o mama e Jesús o xipjiji:

—Cja ngumü c'ua ja rí sãt'ãji, je rí oxüji nu hasta 'ma cja rí ñe rí pedyeji, dya rí pötqueji ngumü rguí oxqueji. ¹¹ 'Ma rí sãt'ëji cja 'na jñiñi, 'ma dya ra sãc'ëji, 'ma dya ra dyã'tc'ãji c'o rí xipjiji, rí pedyeji 'ma nu. Rí jyã'bãji o jömü c'o ya rguí jyã's'ã in cuaji, ngue c'ua ra unü ngüenda c'o menzumü nu, que vi tsjaji na s'o, dya sãc'ëji. Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu pa c'ü ra tjün ngüenda, xenda ra sufrido c'o cãrã c'e jñiñi c'ü, que na ngueje ra sufrido c'o mi cãrã a Sodoma, 'ñe a Gomorra c'o o chjotü Mizhocjimi mi jinguã na ngueje c'ü me ma s'oji.

¹² Nuc'ua c'o discípulo o möji c'ua. O ma zopjüji c'o nte. Mi xipjiji c'ü mi jyodü ro nzhogü o mü'büji. ¹³ Mi pjongüji na puncjü o demonio cja o mü'bü c'o nte. Xo mi cosp'üji aceite na puncjü c'o mi sö'dyë, y o jocüji.

La muerte de Juan el Bautista

¹⁴ E Herodes c'ü mi manda a Galilea, o dyãrã texe c'o na nojo c'o mi cja e Jesús, na

ngueje texetjo me mi mama c'o nte c'o. O mama c'ua e Herodes:

—E Juan c'ü mi jichi yo nte cja ndeje, ya tetjo, ya bübütjo na yeje. Nguec'ua na zëzhi angueze ga tsja'a na puncjü c'o na nojo, embeji.

¹⁵ Bübü c'o mi mama:

—C'ü cja yo me na nojo, ngueje c'e profeta Elías c'ü ya ëjë na yeje.

Dyaja c'o mi mama:

—Ngueje 'naja profeta c'ü chjëntjovi nza cja c'o profeta c'o mi cãrã mi jinguã.

¹⁶ Pero e Herodes 'ma o dyãrã o mama:

—C'ü cja'a yo, ngueje e Juan c'ü ró mandagö o jñüpcüji o ñi. Ya te'etjo c'ü, embeji.

¹⁷ Ngue e Herodes c'ü vi manda o ma zürüji e Juan; cjanu o ngot'üji c'ua a pjörü. O tsja a cjanu e Herodes na ngueje, 'ma xe mi bübütjo e Juan, e Herodes vi chjüntüvi c'ü nu bëpe c'ü mi chjü Herodías. Nu c'e ndixü mi ngue o su e Felipe c'ü nu cjuarma e Herodes. ¹⁸ Nguec'ua o mama e Juan o xipji e Herodes:

—Dya sö rí 'ñejegue nu su nin cjuarma, embe.

¹⁹ Nuc'ua e Herodías me mi ünmbü e Juan. Me mi ne ro mbö't'ü, pero dya mi sö. ²⁰ Na ngueje e Herodes mi sü e Juan, na ngueje mi pãrã mi ngueje 'naja bëzo c'ü mi cja c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Nguec'ua e Herodes dya mi jëzi cjó pje ro tsjapü e Juan. Me mi mäjã e Herodes ma dyãrã c'o mi mama e Juan, pero dya go creo na ngueje mi yembeñe. ²¹ O ë c'ua 'na nu pa'a, o chöt'ü e Herodías ja rvã mbö't'ü e Juan. C'e pa c'ü, vi sãs'ã o cjë e Herodes. O tsja mbaxua e Herodes. O zojnü c'o mi menzumü a Galilea c'o pje mi pjëzhi 'ñe c'o jmu 'ñe c'o comandante. ²² Nuc'ua c'ü o xunt'i e Herodías o ë neme a jmi nu c'o mi cãrã cja c'e mbaxua. Me go mäjã c'ua e Herodes 'ñe c'o mi cãrã nu. Nuc'ua e Herodes c'ü mi rey o xipji c'e xunt'i:

—Dyötcü texe c'ü rí ñe, nde rá da'c'ü.

²³ Xo o mama:

—C'ua ga mbãrã Cjimi 'ma pje rí dyötcü, zö ri ngue nde'e c'o rí mandagö, nutscö rá da'c'ü, eñe e Herodes.

²⁴ O mbedye c'ua c'e xunt'i, o ma xipji c'ü nu mamá:

—Xitsi, ¿pje rá ötü e Herodes?

O ndünrü c'ua c'ü nu mamá o xipji:

—Dyötpü o ñi e Juan c'ü mi jichi cja ndeje yo nte.

²⁵ Nuc'ua nzi va cjogü c'e xunt'i nu ja mi bübü c'e rey Herodes, o xipji:

—Rí negö extí dyacü o ñi e Juan c'ü mi jichi yo nte, jñüncü cja 'na tramojmü, eñe c'e xunt'i.

²⁶ Me co nguiñi c'ua c'e rey Herodes. Pero jo ni mbeñe c'ü vi nädä Cjimi, 'ñe c'ü ya vi dyärä c'o nte c'o ma cã'ã nu; nguec'ua dya o ne ro xipji c'e xunt'i c'ü dya ro unü.

²⁷ C'e rey jo ndäjä c'ua 'na xondaro c'ü ro ma jñüpcü o ñi e Juan. O ma c'ua c'e xondaro, o ma jñüpcü o ñi e Juan nu cja c'e pjörü. ²⁸ Cjanu o jün c'ua cja 'na tramojmü, cjanu o unü c'e xunt'i. Cjanu o ma c'ua c'e xunt'i o ma unü c'ü nu nana.

²⁹ Nuc'ua c'o o discípulo e Juan, 'ma o dyärä mi mamaji c'ü vi bö't'ü e Juan, o möji o ma nduns'üji o cuerpo. Cjanu o ma dyögüji c'ua.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

³⁰ Nuc'ua c'o discípulo c'o vi ndäjä e Jesús o nzhogüji nu ja mi bübü angueze, o xipji e Jesús texe c'o vi tsjaji 'ñe c'o vi xöpüji c'o nte. ³¹ Ma puncjü nte c'o mi ma mi 'ñeje, nguec'ua e Jesús 'ñe c'o o discípulo dya mi sö ro ziji xëdyi. Nguec'ua o mama e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Möjō nu ja dya cjó ndeñe. Rá cārātsjēji nu ngue c'ua rá sōyaji 'na ndajme, eñe.

³² O mötsjēji c'ua cja 'naja bü o zāt'äji nu ja dya mi cārā o nte. ³³ Na puncjü nte c'o o jñanda 'ma o möji. O mbārāji mi ngueje e Jesús 'ñe c'o o discípulo. Nguec'ua c'o nte o mbedyeji cja c'o jñiñi o nzhodütjoji va möji. Ot'ü o zāt'ä c'o nte nu ja ro zāt'ä e Jesús 'ñe c'o o discípulo. ³⁴ 'Ma o mbes'e e Jesús cja c'e bü, o jñanda ya mi cārā na puncjü nte. Mi chjëntjoji nza cja o ndēchjürü 'ma dya cjó pjörü. E Jesús me mi juentse c'o nte. O mbürü o xöpüji c'ua, o xipji na puncjü jña. ³⁵ Nuc'ua 'ma ya o nzhä'ä, o ëjē c'o o discípulo e Jesús cja o jmi angueze, o xipji:

—Ya nzhä'ä. Nu va rí cārāji, ndajyadü va.

³⁶ Xipji yo nte ra möji cja yo jñiñi yo bëxtjo, 'ñe a ma a ñünü c'ua ja cārā o nte, ngue c'ua ra ndömüji pje ra ziji.

³⁷ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'ejí rí unügeje pje ra ziji.

Anguezeji o ndünrüji o mamaji:

—¿Cjo in ne rá ma tōmüjme ye mil mbëxo o tjōmëch'i c'ü rá unüjme c'ü ra ziji?

³⁸ O ndünrü c'ua e Jesús, o dyönüji:

—¿Ja nzi tjōmëch'i in jünji? Ma ñuji.

O ma nuji c'ua. Cjanu o ëji c'ua, o mamaji:

—Rí jünjme tsi'ch'a tjōmëch'i cja na yeje jmō'ō.

³⁹ O mama c'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Xipji yo nte ra mimiji cja o t'ëbi. Nde ra jyadüji rgá mimiji, embeji.

⁴⁰ Nuc'ua c'o nte o mimiji. O xögüji, bübü c'o nde mi ciento va mimiji. ⁴¹ Nuc'ua e Jesús o jñü c'o tsi'ch'a tjōmëch'i 'ñe c'o yeje jmō. Cjanu o nã's'ä c'ua a jens'e va unü na pōjö Mizhocjimi. Cjanu o xëdyi c'ua c'o tjōmëch'i. Cjanu o unü c'o o discípulo ngue c'ua ro unüji c'o nte. Xo o xēmbiji texeji c'o yeje jmō'ō. ⁴² O ziji texeji o nijmiji. ⁴³ Nuc'ua c'o discípulo o nguis'iji c'ua c'o tjōmëch'i 'ñe c'o jmō c'o o mboncjütjo. O nizhitjo doce bos'i. ⁴⁴ Nu c'o bëzo c'o o zi c'o tjōmëch'i 'ñe c'o jmō mi sö tsi'ch'a mil.

Jesús camina sobre el agua

⁴⁵ Nuc'ua e Jesús o xänbä c'o o discípulo ro dat'üji cja c'e bü'ü, ro möji a Betsaida cja c'ü 'nanguarü c'e tazapjü. Nuc'ua 'ma ya mi ma c'o discípulo, e Jesús o xipji c'o nte ro möji o ngümüji. ⁴⁶ Nuc'ua 'ma ya vi ma c'o nte, o ma e Jesús cja 'na t'eje, o ma dyötü Mizhocjimi. ⁴⁷ Nuc'ua 'ma ya vi xömü, nu c'e bü'ü ya mi pa a nde cja c'e tazapjü. Pero e Jesús mi 'natsjē a ñünü cja c'e ndeje. ⁴⁸ O jñanda e Jesús dya mi sö c'o o discípulo ro ndütüji c'e bü na ngueje c'e ndajma mi 'ñeje nu ja mi möji. Nuc'ua 'ma ya ma 'ñetsajōmü, o ma e Jesús mi nzhodü a xes'e cja c'e ndeje; mi ma nu ja ma cã'ã c'o o discípulo cja c'e bü'ü. Mi ne ro cjogütjo e Jesús. ⁴⁹⁻⁵⁰ Nuc'ua c'o o discípulo, 'ma o jñandaji ma nzhodü e Jesús a xes'e cja c'e ndeje, mi cjijñiji mi ngueje 'na piche. Me co züji texeji. O mapjüji o mamaji:

—Chjä, 'na piche nu va ë nu, eñeji.

Nuc'ua e Jesús o zopjüji o xipji:

—Nguezgö. Zëchi in mü'büji, dya rí sūgueji.

⁵¹ O dat'ü c'ua e Jesús cja c'e bü nu ja ma cã'ã c'o o discípulo. O söya c'ua c'e ndajma. C'o discípulo me mi sūji me mi dyönütsjéji ja va zädä c'ü o söya c'e ndajma. ⁵² Na ngueje dya mi päräji pje mi ne ro mama 'ma o tsjapü e Jesús o puncjü c'o tjömech'i. Ma me o mü'büji, dya mi sö ro nguijñiji pje mi ne ro mama c'o na nojo c'o mi cja e Jesús.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

⁵³ O zät'äji c'ua cja 'nanguarü c'e zapjü cja c'e xoñijöümü c'ü xiji Genesaret. O ndün't'üji na jo c'e bü'ü. ⁵⁴ 'Ma o mbes'eji cja c'e bü'ü, c'o nte c'o mi cãrã nu, exo mbãrãji mi ngue e Jesús c'ü vi säjä. ⁵⁵ O ma cöxteji texe cja c'e jñiñi. Cjanu o mbürü o sinpiji e Jesús c'o mi sö'dyë co texe c'o ma os'üji. O sinpiji nu c'ua ja mi äräji mi bübü e Jesús. ⁵⁶ Texe c'ua ja mi sät'ä e Jesús, cja o ts'ijñiñi 'ñe cja o ndajñiñi 'ñe cja o ngümü c'o mi jãrätsjé cja batjü, mi emeji nu c'o mi sö'dyë cja o 'ñiji. C'o nte o dyötüji e Jesús c'ü ro ndötpüji zö ri nguextjo o fleco c'ü o bitu angueze. Texe c'o o ndötpü, o ndis'i c'o.

7

Lo que hace impuro al hombre

¹ Nuc'ua c'o fariseo 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, o mbedyeji a Jerusalén o säjäji cja e Jesús. ² O jñandaji c'ü dya o xindyë c'o o discípulo e Jesús ante c'ü ro ziji o xëdyi. ³ Nu c'o fariseo 'ñe c'o dyaja menzumü a Israel mi cjaji c'ua ja nzi ma tsja o tjürü c'o o mboxtitaji. Nguéc'ua dya ra ziji xëdyi 'ma dya ot'ü ra xindyëji. ⁴ 'Ma ra nzhogüji cja chöjmü, cja ra ziji xëdyi 'ma ya ra nguarü ra xindyëji na jo. Na puncjü tjürü c'o mi sūpüji. Mi xibiji o xalo 'ñe o s'äbã 'ñe o mojmü c'o mi dyavo metal. ⁵ Nuc'ua c'o fariseo 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi o xipjiji e Jesús o mamaji:

—¿Jenga yo in discípuogue, dya sūpüji yo tjürü yo o zocüzüji c'o mi tataji? Maco dya xindyëji 'ma siji o xëdyi.

⁶ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'eji in cjaqueji c'ü me na jotsc'eji, pero dya cjuana. Na cjuana c'ü

o mama e Isaías c'ü ja ga cjatsc'eji. O mama a cjava va pätpä Mizhocjimi:

Nujoyo nte yo, sūcö yo, pero nguextjo co o neji.

O mü'büji, na jë jyadü co nuzgö.

⁷ Bë ga zücö yo. Jizhiji yo o tjürü o nte, cja püji c'ü ri ngueje o jña Mizhocjimi yo jizhiji, eñe e Isaías.

⁸ Dya in cjaji c'ü manda Mizhocjimi. Nguéje c'o o tjürü yo nte c'o in cjaji.

⁹ Xo o xipjiji:

—In cjiñiji na jo c'ü in cjaji. Dya in cja püji ngüenda c'ü manda Mizhocjimi, ngue c'ua gui tsjatsjéji in chjürüji. ¹⁰ O mama a cjava e Moisés: “S'iyaji nin tataji, 'ñe nin nanaji. C'ü ra zadü nu tata o nu nana, ra mbö't'üji c'ü”, eñe e Moisés. ¹¹ Pero nu'tsc'eji in mangueji 'ma pje ni jyodü c'o nu tata 'naja nte, sö ra mama c'e nte ra xipji c'o nu tata: “Dya sö rá pjöxc'üvi. Ya ró mama rá unügö Mizhocjimi texe c'o ro sö ro da'c'üvi”, ra 'ñembevi. ¹² Nguéc'ua dya cja in jëziji pje xe ra unü c'ü nu tata 'ñe c'ü nu nana. ¹³ A cjanu in cja püji c'ü dya ni muvi c'ü mama Mizhocjimi, na ngueje in jizhiji yo o tjürü c'o nin mboxtitaji. Na puncjü c'o in cjaji a cjanu.

¹⁴ Nuc'ua e Jesús o xipji na yeje c'o nte:

—Chëzhiji a 'ñecjua. Dyätcäji in texeji, ngue c'ua rí päräji ja ga cja'a. ¹⁵ Dya ngueje o jñöñü c'o ra zì 'na nte c'ü ra tsjapü ra tsja c'o na s'o. C'ü ra tsjapü ra tsja na s'o, ngue c'o na s'o c'o ra nguijñi a mbo o mü'bü. ¹⁶ Nu'tsc'eji bübü in tsöji, rí dyäräji yo jña yo.

¹⁷ Nuc'ua e Jesús o xögü cja c'o nte, o cjogü a mbo c'e ngümü. Nuc'ua c'o o discípulo e Jesús o dyönüji pje mi ne ro mama c'o jña c'o cja vi mama angueze. ¹⁸⁻¹⁹ O ndünrü c'ua e Jesús o mama:

—¿Cjo xo 'ñetsc'eji xo bë'tsc'eji rí pärägueji ja cja c'o jña c'o cja ró mangö? O jñöñü c'o si 'naja nte, dya s'onbü o mü'bü, na ngueje je sät'ä cja o pjeme, y je nde ni mbedye a ndü'bü c'o.

A cjanu o mama e Jesús c'ü nde na jo texe o jñöñü c'o pje nde si yo nte. ²⁰ Xe o ña e Jesús o mama:

—Nu c'o bübü cja o mü'bü 'na nte ngue c'o ni s'onbü c'e nte c'ü. ²¹⁻²² Na ngueje je ngueje cja o mü'bü yo nte, nu ja ni 'ñeje c'o

pjeñe c'o na s'o, nguec'ua ga tsãji o ndixũ, 'ñe yo ndixũ tsãji o bëzo, 'ñe cjaji a cjanu c'o pje nde na s'o, 'ñe pje c'o pñũji, 'ñe pñũt'ũteji, 'ñe nepeji c'o pñũs'i yo nu minteji, 'ñe nuji na ü, 'ñe ojnũteji, 'ñe cjaji texe c'o va ëjẽ o pjeñeji, dya c'a's'ũji, 'ñe envidiaji, 'ñe santeji, 'ñe cjaþũtsjẽji na nojo, 'ñe dya þãrãji pje na mbëjẽ c'o na jo. ²³ Texe yo na s'o nguejyo ni s'odũ o mü'bũ 'naja nte, na ngueje je ni 'ñeje cja o mü'bũ.

Una mujer extranjera que creyó en Jesús

²⁴ Nuc'ua o mbedye nu e Jesús, o ma cja c'o jñiñi a Tiro 'ñe a Sidón. O cjogü a mbo cja 'na ngumü. Mi ne c'ü dya cjó ro mbãrã cjo mi bübü nu; pero o mbãrãji. ²⁵ 'Naja ndixũ o dyärã mi mamaji mi bübü e Jesús. C'ü o ts'ixunt'i c'e ndixũ mi bübü demonio cja o mü'bũ. Nuc'ua c'e ndixũ o ma nu ja mi bübü e Jesús; o ndũñijõmü cja o jmi. ²⁶ C'e ndixũ je mi menzumü a Fenicia c'ü tsja a Siria. Dya mi menzumü cja c'o mi Israel. C'e ndixũ o dyõtü e Jesús ro þjongü c'e demonio cja c'ü nu ts'ixunt'i. ²⁷ O ndünrũ c'ua e Jesús o xipji:

—Ot'ü ra zi'i yo t'i; na ngueje dya jo ra jñũnbũji o xëdyi yo t'i, c'ü ra panbaji o dyo'o.

²⁸ O ndünrũ c'ua c'e ndixũ o xipji:

—Jãgã, na cjuana c'ü in mangue, in Jmuts'ügö. Pero zö jyentsquijme dyo'o c'o in menzumügueji a Israel, in þãrãgue ja ga cja yo dyo'o, si'iji c'o ngünxëdyi c'o jãbã cja mexa, c'o jã'bã c'o ts'it'i.

²⁹ O ndünrũ c'ua e Jesús o xipji:

—Na jo c'ua ja gui mangue. Nguec'ua sö rí nzhogü cja in nzungue. C'e demonio ya mbedye cja in xunt'i.

³⁰ O ma c'ua c'e ndixũ, o zãt'ã o ngumü. O nu'u ya vi mbedye c'e demonio cja c'e xunt'i, ya mi söya c'e xunt'i.

Jesús sana a un sordomudo

³¹ Nuc'ua e Jesús o mbedye na yeje cja c'o jñiñi c'o mi jãrã a Tiro, o cjogü cja c'o jñiñi c'o mi jãrã a Sidón 'ñe a Decápolis. O zãt'ã cja c'e zapjü a Galilea. ³² O sinpiji c'ua 'naja bëzo c'ü mi ngogö, xo mi c'üjne c'e bëzo. O dyõtüji e Jesús ro 'ñe's'e o dyë cja c'e bëzo. ³³ E Jesús o xöcü c'ua c'e bëzo c'ü mi ngogö. O c'ua't'ã c'ua o ñidyë cja o ngö'ö. Cjanu o zos'ü o ñidyë, o ndötpü c'ua o c'ijñi c'e bëzo.

³⁴ O nã's'ã c'ua a jens'e e Jesús. O yeya, o mama c'ua:

—Efata, eñe.

C'e jña ne ra mama: “Xogü.”

³⁵ Ya o dyärã c'ua c'e bëzo. Xo o jogü c'ua o c'ijñi, o ña c'ua na jo. ³⁶ E Jesús o manda c'ua c'ü dya cjó ro ma xipjiji c'ü vi tsja angueze. Pero 'ma o xipjiji dya ro mamaji, xenda mi mamaji c'ua. ³⁷ Me mi sũ c'ua c'o nte, mi mamaji:

—Me na jo texe yo cja'a ne bëzo nu. Cjaþü ra dyärã yo ngogö, 'ñeje ngone cjaþü ra ña'a.

8

Jesús da de comer a cuatro mil personas

¹ Dya mezhe c'ua, o jmurü na yeje na puncjü o nte. Mi ojtjo pje ro ziji. Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'o o discípulo c'ü je ro chëzhiji cja o jmi, cjanu o xipjiji:

² —Rí juentscö yo nte, na ngueje ya pa jñipa c'ü ya ró cãrãgöji va, y dya cja jünji pje ra ziji. ³ 'Ma rá tãjãji ra möji o ngumüji c'ü dya ra ziji o xëdyi, ra tögüji cja 'ñiji. Cãrã yo vi 'ñeje na jẽ.

⁴ O ndünrũ c'ua c'o o discípulo o xipjiji e Jesús:

—¿Ja ri bübü va o tjõmëch'i c'ü rguí nijmi yo nte yo na puncjü? Na ngueje rí cãrãgöji va cja ne ndajyadü.

⁵ O ndünrũ c'ua e Jesús o dyönüji:

—¿Ja nzi tjõmëch'i in jüngueji?

Anguezeji o mamaji:

—Yenhotjo yo rí jünjme.

⁶ Nuc'ua e Jesús o manda c'ua c'o nte ro mimiji a jõmü. Cjanu o jñü c'ua c'o yencho tjõmëch'i. Cjanu o unü na pøjö Mizhocjimi. Cjanu o xëdyi c'ua c'o tjõmëch'i, cjanu o unü c'o o discípulo. Nuc'ua c'o o discípulo o unüji c'ua c'o nte'e. ⁷ Xo mi jünji ja nzi ts'ijmõ. E Jesús xo o unü na pøjö Mizhocjimi c'o jmõ, cjanu o xipji c'o o discípulo xo ro unüji c'ua c'o nte. ⁸ O ziji c'ua; o nijmiji na jo. Nuc'ua o nguis'itjoji c'ua c'o ts'ipëraso c'o vi mboncjütjo. O nizhi yencho bos'i c'o. ⁹ Nu c'o nte c'o o zi, mi nziyo mil c'o. Nuc'ua e Jesús o xipji c'ua c'o nte ro möji o ngumüji. ¹⁰ Cjanu o dat'ü c'ua cja c'e bü'ü co c'o o discípulo. O möji c'ua cja c'o jñiñi a ma a Dalmanuta.

Los fariseos piden una señal milagrosa

¹¹ 'Ma ya vi zät'äji nu, o säjä c'ua c'o fariseo. O ë zöji o jña e Jesús. O dyötüji c'ü pje ro jñandaji c'ü rví ñeje a jens'e, ngue c'ua ro mbârâji pje mi pjëzhi e Jesús. ¹² O yeya e Jesús o xipjiji:

—Yo nte yo cãrã yo cjë dya, ¿jenga örüji pje ra jñandaji ngue c'ua ra mbârâji pje pjëtscö? Na cjuana c'ü rí mangö, dya ra ch'unüji c'ü ra jñandaji.

¹³ O ma c'ua e Jesús o zogütjo c'o fariseo. O dat'ü cja c'e bü, o möji c'o o discípulo c'ü 'na lado cja c'e zapjü.

La levadura de los fariseos

¹⁴ C'o o discípulo e Jesús, 'natjo tjömëch'i c'ü vi jñünüji 'ma o dat'üji cja c'e bü, na ngueje vi jyombeñeji. ¹⁵ Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Pjötüpüji ngüenda c'o o levadura c'o fariseo ñe c'o o levadura e Herodes.

¹⁶ C'o discípulo mi pötma mamaji:

—Xitscöji a cjanu ne Jesús, na ngueje c'ü dya ró jüngöji o tjömëch'i.

¹⁷ Mi pãrã e Jesús c'ü mi cjijñiji, nguec'ua o xipjiji c'ua:

—¿Jenga in pötqui mamaji na ngue c'ü dya j jñüji o tjömëch'i? ¿Cjo dya be in pãrãgueji c'ü sö rá da'c'ejí c'ü rí si'iji? ¿Cjo ya me na me in mü'bügueji? ¹⁸ ¿Cjo dya in jandagueji co in chöji? Bübü in tsöji. ¿Cjo dya pje in äräji? ¿Cjo dya in mbeñeji? ¹⁹ Nu 'ma ró xënmbi c'o tsi'ch'a tjömëch'i, o nijmi c'o tsi'ch'a mil o bëzo. ¿Ja nzi bos'i o ts'ipëraso c'o i tsis'iji?

Anguezeji o ndünrüji o xipjiji:

—O nizhi doce c'o bos'i c'o o mboncjü.

²⁰ Xe o ña e Jesús o xipjiji:

—Nu 'ma ró xënmbi c'o yencho tjömëch'i, o nijmi c'o nziyo mil o bëzo. ¿Ja nzi o bos'i o ts'ipëraso c'o i tsis'iji?

Anguezeji o ndünrüji o xipjiji:

—O nizhi yencho c'o bos'i c'o o mboncjü.

²¹ Nuc'ua o mama e Jesús o xipjiji:

—¿Cjo dya be in tendioji ja cja c'ü rí xi'ts'igöji?

Jesús sana a un ciego en Betsaida

²² Nuc'ua o zät'ã e Jesús ñe c'o o discípulo a Betsaida. C'o nte o sinpiji 'naja bëzo c'ü mi ndëzhö. Mi ötüji e Jesús ro ñe's'e o dyë cja

c'e bëzo c'ü mi ndëzhö. ²³ Nuc'ua e Jesús o pënchp'i o dyë, o zidyí a ñünü cja c'e jñiñi. Cjanu o ngosp'ü c'ijñi o ndö'ö. Cjanu o ñe's'e c'ua o dyë'ë. O mama c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'e, ¿cjo ya in janda?

²⁴ O ndünrü c'ua c'e bëzo o mama:

—Rí jandagö yo bëzo; ñetse nza cja za'a. Pero nzhodüji.

²⁵ Nuc'ua e Jesús o ñe's'e na yeje o dyë cja o ndö c'e ndëzhö. O nguinch'i c'ua na jë c'e bëzo. O jogü o ndö'ö. Ya ndäcã c'ua na jo texe. ²⁶ E Jesús o ndäjä c'ua cja o ngumü. O mama e Jesús o xipji c'e bëzo:

—Dya rí sät'ã cja c'e jñiñi. Dya cjó rí ma xipji nu, c'o ró cjagö.

Pedro declara que Jesús es el Cristo

²⁷ Nuc'ua e Jesús ñe c'o o discípulo o möji cja c'o jñiñi c'o tsja a Cesarea de Filipo. 'Ma mi pöji cja ñiji o tsja t'önü e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—¿Pje mama yo nte pjëtsigö?

²⁸ O ndünrü c'ua anguezeji:

—Bübü c'o mama ngue'tsc'e e Juan c'ü mi jichi cja ndeje yo nte. Dyaja c'o mama ngue'tsc'e e Elías. Dyaja c'o mama ngue'tsc'e 'naja c'o profeta c'o mi cãrã mi jinguã.

²⁹ O mama c'ua e Jesús o dyönüji:

—Natsc'ejí, ¿pje in mangueji? ¿Pje pjëtsigö?

O ndünrü c'ua e Pedro o xipji:

—Ngue'tsc'e e Cristo o ñempc'egue Mizhocjimi rí mandague.

³⁰ Nuc'ua e Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo c'ü dya cjó ro xipjiji c'ü mi ngue Cristo c'ü.

Jesús anuncia su muerte

³¹ Nuc'ua o mbürü e Jesús o xipji c'o o discípulo c'ü mi jyodü ro zädã. O xipjiji:

—Nutscö rvã ëcjö cja Mizhocjimi, ni jyodü me rá sufrídogö na puncjü. Ra jñüncü ngüenda c'o tita c'o pje pjëzhi, ñe c'o ndamböcjimi, ñe c'o xöpü o ley Mizhocjimi, ra mamaji c'ü na s'o c'ü rí cjagö. Nuzgö ra mbötcügöji. Nuc'ua c'ü na jñi nu pa, rá tegö rá bübütjo na yeje.

³² O xipjiji na jo'o yo jña'a yo. Nuc'ua e Pedro o xöcü 'na lado e Jesús, y o mbürü o hüench'i. ³³ O ñezhe c'ua e Jesús, o jñanda

c'o dyaja o discípulo. O mama c'ua e Jesús o huëñch'i e Pedro:

—C'ueñe cja ín jmgö, Satanás. Nu c'ü ñ cjiñgüe, dya pje ngue c'ü cjiñi Mizhocjimi; ngueje c'ü je cjiñi yo nte.

³⁴ Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'ua c'o nte ñe c'o o discípulo; o xipjiji:

—Ma c'j'ó c'o ne ra ndünt'ü ín xütjügö, dya ra tsja c'ua ja nzi ga netsjé. Ra bübü dispuesto ra sufrido o ra ndü. Y ra ndenngue co nutscö. ³⁵ Na ngueje nu c'o dya bübü dispuesto ra sufrido o ra ndüji, dya ra chöt'üji c'ü rguí bübütjoji. Pero nu c'o bübü dispuesto ra bö't'ü na ngue c'ü ni ñejmezügöji ñe c'ü ni xipjiji yo nte xo ra ñejmezüji, ra chöt'üji c'ü rguí bübütjoji. ³⁶ Nu 'ma ro tsja 'na nte ro tsjapü o cjaja texe yo bübü va cja ne xoñijö mü, pero 'ma ro jyëzi Mizhocjimi c'e nte, ¿pje rví muvi? ³⁷ Na ngueje, 'ma ya jyëzi Mizhocjimi 'na nte, dya ra sö c'e nte pje ra unü Mizhocjimi ngue c'ua ra ñ bübü Mizhocjimi co angueze. ³⁸ Yo pa dya yo, ya mbëtspiji o jña Mizhocjimi; me cjaji na s'o. Nu c'ü ra tseje rgá ñejmezü ñe ín jñagö, nuzgö dya rá recibido angueze 'ma rá ëcjö na yeje cja Mizhocjimi. Rá ëcjö na yeje; c'ua ja ga cja me na zö c'ü mi Tatagö, je rga czjagö nu 'ma rá ëcjö. Rá ëcjö co o anxé Mizhocjimi; me rrä zözgöjme.

9

¹ Xo o mama e Jesús:

—Na cjuana rí xi'tsc'öji, bübü nu yo cãrã va, yo dya ra ndü'ü hasta 'ma cja ra nu'uji ja ga cja 'ma ra manda Mizhocjimi co texe o poder.

La transfiguración de Jesús

² Ma ya vi cjögü ñanto pa, e Jesús o zidy e Pedro ñe e Jacobo ñe e Juan. O mötsjéji cja 'na t'eje c'ü me ma ndã'ã. 'Ma mi jandaji, 'nangua o pötü c'ua o jmi e Jesús. ³ Xo pötü c'ua ja ma ñetse o bitu, me mi juës'i, me ma t'öxü nza cja xitsji. Ni ri 'naja mbedye cja ne xoñijö mü c'ü ra tsjapü me rrä t'öxü a cjanu. ⁴ Jo ni ñetse c'ua e Elías ñe e Moisés, mi ñaji e Jesús. ⁵ Nuc'ua o ña c'ua e Pedro o xipji e Jesús:

—Xöpüte, me na jo rí cãrãgöji va. Rá ät'äjme jñi ts'ingümü co dyëza. 'Naja c'ü

rá ä'tc'öjme, 'naja c'ü rá ä'tp'äjme e Moisés, 'naja c'ü rá ä'tp'äjme e Elías, eñe.

⁶ O mama a cjanu e Pedro na ngueje me mi sü angueze ñe c'o yeje c'o mi dyoji. Nguec'ua dya mi pãrã pje ro mama. ⁷ O säjä c'ua 'na ngö mü c'ü o ñ ngobü anguezeji. O dyäräji c'ua 'na jña cja c'e ngö mü c'ü mi mama a cjava:

—Nujnu ngue ín Ch'igö nu me rí s'iya. Dyätäji angueze.

⁸ Nuc'ua 'ma o ndäcã c'o discípulo, dya cja jñandaji e Moisés ñe e Elías; ya mi nguextjo e Jesús c'ü mi bübü.

⁹ Nuc'ua 'ma ya ma sjöbüji cja c'e t'eje, cjanu o mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dya c'j'ó rí xipjiji yo cja ñ jñandaji. Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi. 'Ma rá tügö, rá tegö na yeje. Cja rí xipjiji 'ma yo nte.

¹⁰ Nguec'ua mi cjiñitsjéji c'o vi jñandaji. Dya c'j'ó mi xipjiji. Pero mi pötma mamaji pje mi ne ro mama c'ü ro te'e cja c'o añima.

¹¹ Nuc'ua c'o discípulo o dyönüji e Jesús:

—¿Jenga mama c'o xöpü o ley Mizhocjimi c'ü ni jyodü ot'ü ra ëjë na yeje e Elías, cja rron ëjë e Cristo?

¹² O ndünrü c'ua e Jesús o mama:

—Na cjuana c'e jña c'ü mamaji, c'ü ot'ü ra ëjë na yeje e Elías ra ñ jocü texe. ¿Pje mama cja o jña Mizhocjimi? Mama a cjava c'ü me rá sufridogö, nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi. Xo ra tsjacüji c'ü dya pje ni muvizügö. ¹³ Nuzgö rí xi'tsc'öji, e Elías ya ëjë na yeje c'ü. O tsjapüji c'ü me mi ne anguezeji, c'ua ja nzi ga t'opjü c'ü ro tsjapüji.

Jesús sana a un muchacho que tiene un espíritu malo

¹⁴ Nuc'ua 'ma o zät'äji nu ja mi cãrã c'o dyaja discípulo, o jñandaji na puncjü nte c'o ya vi jmurü nu. Mi cãrã nu c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. Mi söji jña co c'o discípulo.

¹⁵ Nuc'ua c'o nte 'ma o jñandaji e Jesús, me co mäjäji. O cjuañiji o ma zenguaji angueze.

¹⁶ Nuc'ua e Jesús o dyönüji:

—¿Ja cja c'e jña c'ü ñ mangueji?

¹⁷ O ndünrü c'ua 'naja bëzo c'ü ma dyoji c'o nte, o mama:

—Xöpüte, ró sin'c'igö ín ch'igö na ngueje bübü demonio cja o mü'bü c'ü cjapü ra ngone. ¹⁸ C'e demonio texe c'ua ja pënch'i

me cchapü ra ñus'ü. Me pjont'ü pjügü a ne'e. Me s'i'ch'i o s'ibi; me zëchi o cuerpo. Ró xipji yo in discípuologue ro pjombgüji c'e demonio; dya sö ra pjongüji, eñe.

¹⁹ O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'ejí in cãrãji yo cjë dya, dya in ejmeji. ¿Jenga dya in creozüji rá pjöxc'üji rí tsjaji c'o na nojo? Maco ya mezhe rí cãrãgöji, ya mezhe rí pë'sc'ö paciencia co nu'tsc'ejí. Sinquiji ne t'i'i.

²⁰ O sinpiji c'ua. C'e demonio 'ma o jñanda e Jesús, exo tsjapü o mbi'ch'i c'e t'i. O nügü c'e t'i; mi ñus'ü. Me mi pjont'ü pjügü a ne'e.

²¹ Nuc'ua e Jesús o tsja t'önü, o xipji c'ü nu tata c'e t'i'i:

—¿Jinguã ndeze o mbürü c'ü sufrido a cjanu ne t'i?

O ndünrö c'ua c'ü nu tata c'e t'i o mama:

—Ndeze 'ma cja mi ts'it'i me sufrido a cjanu. ²² C'e demonio ya na puncjü ga tsjapü ga zo'o cja sivi 'ñe cja ndeje, ngue c'ua ra mbö't'ü. Nu 'ma sö pje rí tsjague, juentsquegöbe, pjöxcügöbe.

²³ O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—In öngü, ¿cjo sö pje rá cjagö? Rí önn'ügö, nu'tsc'e, ¿cjo ra sö rí 'ñejmegue Mizhocjimi? Nu c'ü ejme Mizhocjimi, Mizhocjimi ra tsja texe c'o ra dyötü.

²⁴ Exo mapjü c'ua na jens'e c'ü nu tata c'e t'i, o mama:

—Rí ejmegö Mizhocjimi. Pero bëtsi, nguec'ua rí ö'tc'ügö rí pjöxcü rá ejmegö Mizhocjimi texe c'ua ja nzi ga ne angueze.

²⁵ Nuc'ua 'ma o jñanda e Jesús ma jmurü na puncjü nte, o huënch'i c'ua c'e demonio, o xipji:

—Nu'tsc'e demonio in cchapü ra ngone 'ñe ra ngogö ne t'i, rí mandats'ü rí pedye cja ne t'i. Y dya cja nzho xe rí tsich'i cja o mü'bü.

²⁶ Nuc'ua c'e demonio o mapjü; o tsjapü me mi mbi'ch'i c'e t'i. Cjanu o mbedye c'ua c'e demonio. Nuc'ua o jändü c'e t'i. Mi nza cja c'ü ya vi ndü. Nguec'ua na puncjü nte c'o mi mama: “Ya ndü'ü.” ²⁷ Nuc'ua e Jesús o pënchp'i a dyë'ë, o xos'ü. O böbü c'ua c'e t'i'i.

²⁸ Nuc'ua e Jesús o cjogü a mbo cja c'e ngümü nu ja mi oxü. C'o o discípulo o xipjitsjéji c'ua:

—¿Jenga dya sö ro pjombgüjme c'e demonio?

²⁹ O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—'Na demonio nza cja nu c'ü cja ró pjongü, dya cjó ra sö ra pjongü 'ma dya ra dyötü Mizhocjimi 'ñe ra mbempje.

Jesús anuncia otra vez su muerte

³⁰ Nuc'ua o möji a ma a Galilea. E Jesús dya mi ne cjó ro mbãrã ja mi bübü angueze.

³¹ Na ngueje mi xöpü c'o o discípulo. O xipji:

—Nutsco rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ra nzhögögöji cja yo nte ra mbötcüji. Nuc'ua c'ü na jñi nu pa, rá tetjogö, embeji.

³² Anguezeji, dya mi pãrãji pje mi ne ro mama c'o jña c'o. Mi süji ro dyönüji ja ma cja c'o jña.

¿Quién es el más importante?

³³ E Jesús 'ñe c'o o discípulo o zãt'ãji a Capernaum. 'Ma ya mi cãrãji cja ngümü, o mama c'ua e Jesús o dyönüji:

—¿Ja cja c'o mi mamagueji 'ma ma ëji cja 'ñiji?

³⁴ C'o discípulo dya ndünrüji na ngueje vi pötva dyönüji cja 'ñiji cjó ngue nza texeji ro nguejme na nojo. ³⁵ Nuc'ua o mimi e Jesús, cjanu o ma't'ü c'ua c'o doce discípulo o xipji:

—'Ma cjó c'o ne ra nguejme na nojo, ni jyodü dya ra tsjapü na nojo; ra pjöxte, ra mbös'ü texe yo nu minteji.

³⁶ Nuc'ua e Jesús o ziji c'ua 'na ts'it'i. O 'ñeme c'ua a nde nu ja mi cãrãji. O ndës'i c'ua. Cjanu o xipji:

³⁷ —'Naja nte c'ü s'iya 'naja yo ts'it'i na ngueje c'ü ejmezügö c'e nte, nguetscö s'iyazü. 'Ma cjó c'o s'iyazü, dya nguextjözügö c'ü s'iya, xo s'iya Mizhocjimi c'ü o ndãcjã va cja ne xoñijö mü.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor

³⁸ O mama c'ua e Juan o xipji e Jesús:

—Xöpüte, ró jandajme 'na bëzo c'ü mi nãnn'ãgue in chjü ma pjongü yo demonio. Ró xipji me c'ü dya ro tsja a cjanu na ngueje, dya rí dyocjöji c'ü.

³⁹ O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—Dya rí ts'a's'üji c'e nte. Na ngueje dya cjó nãngã in chjügö ga tsja c'o na nojo, nuc'ua cja rron mama na s'ozügö. ⁴⁰ Na ngueje nu c'ü dya nugüji na ü, ngue in

dyocjöji c'ü. ⁴¹ Na cjuana rí xi'ts'iji, nu c'ü ra dya'c'üji ndeje rí siji na ngueje ín ntets'üji nutscö e Cristo, nuc'ü, Mizhocjimi ra ngö't'ü c'ü.

El peligro de caer en pecado

⁴² "Ma cjó c'o ra tsjapü ra tsja na s'o 'naja yo ts'iquë yo ejmezügö, xenda rvá jo ro jyü'tp'üji 'na travacjünü o dyizi c'e nte c'ü, cja rron pant'aji c'ua cja trazapjü, que na ngueje c'ü ro tsjapü ro tsja na s'o 'naja c'ü ejmezügö. ⁴³ Maco in mamaji ngue in dyëji c'ü cja'c'ü rí tsjaji c'o na s'o, dyocüji 'ma. Xenda na jo rí ma bübütjoji co Mizhocjimi c'ü ri 'natjo in dyëji que na ngueje ri bübü nza yeje in dyëji ri möji a linfiernu cja c'e sivi c'ü dya ra juench'e. ⁴⁴ Cja c'e lugar, dya tũ c'o dyoxü c'o jä'ä cja c'o ya ndü; 'ñe c'e sivi dya juench'e. ⁴⁵ Maco in mamaji ngue in cuaji c'ü cja'c'ü rí tsjaji c'o na s'o, dyocüji 'ma. Xenda na jo rí ma bübütjoji co Mizhocjimi c'ü ri docuaji que na ngueje ri bübü nza yeje in cuaji, ra pantc'aji cja c'e sivi c'ü dya ra juench'e. ⁴⁶ Cja c'e lugar, dya tũ c'o dyoxü c'o jä'ä cja c'o ya ndü; 'ñe c'e sivi dya juench'e. ⁴⁷ Maco in mamaji ngue in chöji cja'c'ü rí tsjaji c'o na s'o, jñü'müji 'ma. Xenda na jo rí tsjogüji nu ja manda Mizhocjimi c'ü ri 'natjo in chöji que na ngueje ri bübü nza yeje in chöji, ra pantc'aji cja c'e sivi a linfiernu. ⁴⁸ Cja c'e lugar, dya tũ c'o dyoxü c'o jä'ä cja c'o ya ndü; 'ñe c'e sivi dya juench'e.

⁴⁹ 'Mi jinguã mi tjüt'üji o animal c'o mi unüji Mizhocjimi; xo mi ü's'üji õ c'o. Texts'üji in chjentjoji c'o animal c'o mi tjüt'üji na ngueje rí tsjogüji na puncjü c'o na s'ëzhi. ⁵⁰ Na jo o õ'õ. Pero 'ma rrã 'huë'ë c'o õ'õ, ¿ja xe rgá õxcü 'ma? Nu'tsc'eji ni jyodü rí chjentjoji c'e õ'õ c'ü na quijmi. Ni jyodü rí pötqui ñe'eji.

10

Jesús enseña sobre el divorcio

¹ Nuc'ua o mbedye c'ua nu, e Jesús. O ma cja c'o jñiñi c'o tsja a Judea. O mbes'e c'ü 'nanguarü c'e ndare a Jordán. Nuc'ua na yeje o jmurü na puncjü nte nu ja mi bübü e Jesús, c'ua ja nzi va jmurüji nu ja ot'ü mi bübü. O xöpüji c'ua ja nzi va xöpü c'o dyaja

nte. ² O säjä c'ua c'o fariseo. Chaque o tsjapüji t'önü e Jesús. C'ü mi 'ñejeji, ngue c'ü ro zöji e Jesús. Mi cijñiji 'na ro jyopü c'ü ro mama. O dyönüji:

—¿Ja ga mama cja o ley Mizhocjimi, cjo na jo 'na bëzo ra mbëzi nu su'u?

³ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—¿Pje mama cja yo mandamiento yo o dyopjü e Moisés?

⁴ O mama c'ua c'o fariseo:

—E Moisés o unü sjëtsi e bëzo ro unü xiscöma c'ü rví mbëzi nu su.

⁵ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'eji me na me in mü'büji, dya in s'iyaji c'o nin suji, nguec'ua o dya'c'eji sjëtsi e Moisés rí pëziji c'o. ⁶ Pero 'ma o mbürü o ngärã yo nte, dya ma cjanu. Na ngueje ndeze 'ma ot'ü, Mizhocjimi o 'ñeme e bëzo 'ñe e ndixü. ⁷ Nguec'ua nu yo bëzo ga zogüji nu tata 'ñe nu nana, ga mimivi c'ü nu su. ⁸ C'o mi yeje ya ri 'natjo o ts'inguevi. Dya cja ri yeje, ya ri 'natjo o ts'inguevi c'ua. ⁹ Nu c'o o tsjapü Mizhocjimi ra 'natjovi, dya ra xöcü e bëzo.

¹⁰ Nuc'ua e Jesús 'ñe c'o o discípulo o cjogüji a mbo cja 'na ngumü. Nuc'ua c'o discípulo o dyönüji ja ma cja c'o cja vi mama. ¹¹ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu c'ü ra mbëzi nu su, cja rron chjüntüvi c'ü 'naja ndixü, tsãjä ndixü 'ma c'ü. ¹² Nu 'ma ngueje e ndixü ra mbëzi nu xïra cja rron chjüntüvi c'ü 'naja bëzo, tsãjä bëzo 'ma c'e ndixü c'ü.

Jesús bendice a los niños

¹³ Ma ëjë c'o nte ma siji c'o o ts'it'iji cja o jmi e Jesús, ngue c'ua e Jesús ro 'ñe's'e o dyë anguezeji ro dyötpüji Mizhocjimi. Nuc'ua c'o discípulo 'ma o jñandaji c'o, o huënc'h'iji c'ua c'o ma siji c'o ts'it'i. ¹⁴ Pero e Jesús 'ma o jñanda c'ü mi cja c'o o discípulo, o üdü c'ua. O xipjiji:

—Jyëziji yo ts'it'i ra ëji cja in jmigö; dya rí ts'a's'üji yo, na ngueje nu c'o va ëjë co nuzgö nza cja yo ts'it'i, ngueje c'o cjapü Mizhocjimi o nte c'o. ¹⁵ Na cjuana rí xi'tsc'öji, 'ma cjó c'o dya ra ëjë co nuzgö c'ua ja nzi ga 'ñeje yo ts'it'i, 'ma dya ra unü o mü'bü Mizhocjimi ra dyätä, dya ra sö Mizhocjimi ra tsjapü o nte, eñe e Jesús.

16 Nuc'ua o ndës'i c'ua nzi 'naja c'o ts'it'i. O 'ñe's'e o dyë anguezeji o dyötpüji Mizhocjimi nzi 'naja.

Un joven rico habla con Jesús

17 'Ma ya mi pedye e Jesús ro ma cja 'ñiji, o cjuañi 'na bëzo o säjä nu ja mi bübü e Jesús. O ndüñijömmü cja o jmi, cjanu o mama c'ua:

—Na jots'ügue, xöpüte. ¿Pje na mbë c'ü rá cjagö ngue c'ua ra ch'acü rá bübüttö co Mizhocjimi para siempre?

18 E Jesús o xipji:

—¿Jenga in xitsi na jözü? Dya cjó bübü c'ü na jo'o; nguextjo Mizhocjimi. 19 In pärâgue c'o o mandamiento Mizhocjimi c'o o dya'c'üji. Mama a cjava c'o: “Dya rí tsâji ndixü; yo ndixü dya ra tsâjâji bëzo. Dya rí pö't'üteji. Dya pje rí pönüji. Dya rí xos'üji bëchjine. Dya cjó rí dyonpüji. Rí respetaoji nin tataji 'ñe nin nanaji.”

20 O ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Xöpüte, texe yo, ya nde ró cjagö yo ndeze 'ma cja rmi ts'iquëgö.

21 E Jesús 'ma o jñanda c'e bëzo, o ne'e, cjanu o xipji:

—Nu'tsc'e, xe bëzhi 'naja c'ü rí tsjague. Ma pögue texe c'o in pë's'i, unügue c'o dya pje pë's'i. A cjanu rí pë's'igue a jens'e c'o me ni muvi. Cja rrí 'ñecje rí chjünt'ü in xütjügö.

22 Nuc'ua 'ma o dyärä c'e bëzo c'o vi mama e Jesús, me co ndumü va ma'a, na ngueje mi pë's'i na puncjü.

23 Nuc'ua e Jesús o jñanda texe c'o mi cãrä nu, o xipji c'ua c'o o discípulo:

—Nu c'o me pë's'i na puncjü, me na s'ëzhi c'ü ra unü o mü'büji Mizhocjimi ra dyätäji angueze.

24 'Ma o dyärä c'o discípulo c'o vi mama e Jesús, o züji. Pero e Jesús o xipjiji na yeje:

—Nu'tsc'ëji in ch'its'üji, me na s'ëzhi c'ü ra tsjapü o nte Mizhocjimi nu c'o cijñi me ra mbös'üji c'o pë's'iji. 25 'Naja camello, dya sö ra cjogü cja o xägö 'na dyepjadü. Je xo ga cjatjonu 'na nte c'ü pë's'i na puncjü, dya sö ra unü o mü'bü Mizhocjimi ra tsjapü o nte.

26 Nuc'ua anguezeji xenda mi süji c'ua. O mamaji:

—'Ma a cjanu, ¿cjó ngue c'ü ra sö ra jogü o mü'bü?

27 E Jesús cjanu o jñandaji c'ua, o xipjiji:

—Dya cjó sö yo nte ra jocütsjë o mü'bü; pero Mizhocjimi sö ra jopcü o mü'büji. Na ngueje Mizhocjimi sö ra tsja texe.

28 O mama c'ua e Pedro:

—Nutscöjme ró sogüjme texe c'o mi pë's'ijme ngue c'ua rí tjünt'ügöjme in xütjügue.

29 O ndünrü c'ua e Jesús o mama:

—Cãrä c'o ejmezügö c'o ra zopjü in jñagö yo nte. Nguec'ua ra zogü o ngümüji, o nu cjuarmaji, o nu cjüji, o nu 'ninzhömmüji, o nu cjüjuëji, o nu tataji 'ñe nu nanaji, o nu t'iji, o o juajmaji. 30 C'o ra tsja a cjanu, ra ch'unüji c'ü rrä puncjü que na ngueje 'naja ciento c'ü mi pë's'iji 'ma ot'ü. Ra ch'unüji o ngümüji, 'ñe nu cjuarmaji, 'ñe nu cjüji, 'ñe nu 'ninzhömmüji, 'ñe nu cjüjuëji, 'ñe nu nanaji, 'ñe nu t'iji, 'ñe o juajmaji. Xo ra nuji na ü; ra tsja yo nte. Xo ra ch'unüji c'ü rguí bübüttöji co Mizhocjimi. 31 Je a cjanu, c'o cjavü vi tsjaji c'o me ni muvi, dya rguí muvi a jmi Mizhocjimi c'o. C'o unü ngüenda c'ü dya ni muvi c'ü cjaji, rguí muvi na puncjü a jmi Mizhocjimi c'o.

Nuevamente Jesús anuncia su muerte

32 E Jesús 'ñe c'o o discípulo mi pöji cja 'ñiji, mi cjins'iji a ma a Jerusalén. Mi ot'ü a xojñi e Jesús. Me mi sü c'o discípulo 'ñe c'o nte c'o mi tjünt'ü a xütjü. Nuc'ua e Jesús o xöcü c'o doce o discípulo, o ñatsjëji o xipjiji c'ü ro tsjapü c'o nte ro sufre angueze. 33 O xipjiji a cjava:

—Ya rrä möjö a ma a Jerusalén nu ja ra nzhögügöji nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi. Ra nzhögügöji cja o dyë c'o ndamböcjimi 'ñe c'o xöpü o ley Mizhocjimi, ngue c'ua ra jñüncöji ngüenda c'ü rguí mbötcöji. Ra nzhögügöji c'ua cja o dyë c'o dya menzumü a Israel. 34 Me ra tsjacüji burla ra zoxcüji, ra ndaxcüji o chirrio, ra mbötcüji. Nuc'ua c'ü na jñi nu pa, rá tetcjö rá bübüttö na yeje.

Jacobo y Juan piden un favor

35 Nuc'ua e Jacobo co e Juan, c'o o t'i e Zebedeo, o chëzhivi a jmi e Jesús. O xipjivi:

—Nu'tsc'e, xöpüte, rí negöbe rí tsjacübe 'na favor nu rá ö'tc'übe.

36 O ndünrü c'ua e Jesús o xipjivi:

—¿Pje na mbëjë c'ü in nevi rá cja'c'üvi?

37 O ndünrüvi o xipjivi:

—Dyacübe sjëtsi rá mimigöbe nu ja rí mandague; 'naja cja in jodyë, 'naja cja c'ü 'naja in dyë.

³⁸ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'o yeje o discípulo:

—Dya in unnc'evi ngüenda c'ü in ötcügövi. Nuzgö rá sufridogö c'o ra tsjacü yo nte; y rá tügö. Nu'tsc'evi dya, ¿cjo ra sö rí sufridovi c'o?

³⁹ O ndünrüvi c'ua:

—Jägã, ra sözübe, eñevi.

Nuc'ua e Jesús o xipjivi:

—Nuzgö rá sufridogö y rá tügö. Jã, na cjuana xo rí sufridoguevi y rí chüguevi.

⁴⁰ Pero dya nguezgö toczü rá unü cjó ra mimi cja in jodyë, ne ri ngue c'ü 'nanguarü. Nguextjo c'ü mi Tatagö c'ü ya juajnú cjó ra mimi nu.

⁴¹ Nuc'ua c'o dyëch'a discípulo 'ma o dyärãji, o mbürü o ünbüji c'ua e Jacobo 'ñe e Juan. ⁴² Pero e Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo ro chëzhiji, cjanu o xipjiji c'ua:

—In pärãgueji ja cja c'o pje nde pjëzhi cja yo nte yo dya pärã Mizhocjimi, cjaþüji yo nte ra tsjaji c'ü mandaji. Y xipjiji ra tsjaji c'o söji me na jyü. ⁴³ Nu'tsc'ëji, dya rga cjatsc'ëji c'ua nzi ga cja c'o pje pjëzhi. 'Ma bübüts'ëji 'naja c'ü ne ra tsjapü na nojo a jmi Mizhocjimi, ni jyodü ra mböxc'üji 'ma c'ü, dya ra mandats'üji. ⁴⁴ Y c'o ra ne ra tsja in xojñigueji, ni jyodü ra mbë'pc'iji c'o, dya me ra mandats'üji. ⁴⁵ Nutscö c'ü rvã ëcjö cja Mizhocjimi, dya ngue c'ü ra mbëpqui yo nte'e; ngue c'ü rá pëpcö yo. Xo rvã ëcjö rá tügö, ngue c'ua rá cjö'tp'ü o nzhubü na puncjü o nte'e, c'ü rga emeji libre, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

Jesús sana a Bartimeo el ciego

⁴⁶ O zät'ãji c'ua a Jericó. Nuc'ua o mbedyeji nu, e Jesús 'ñe c'o o discípulo 'ñe na puncjü nte. Cja c'e 'ñiji c'ü mi pöji, mi junrü 'naja bëzo c'ü mi ndëzhö c'ü mi chjü Bartimeo. Mi ngueje nu t'i e Timeo. Mi örü o merio. ⁴⁷ C'e bëzo 'ma o dyärã mi ngueje e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret c'ü ma cjogü, o ña c'ua na jens'e o mama:

—Nu'tsc'e Jesús o mboxbëchets'ü e David, juentsquegö.

⁴⁸ Na puncjü c'o nte o huënc'h'iji c'ua c'e bëzo o xipjiji ro ngo't'ü o ne. Pero nuc'ü, xenda o mapjü na jens'e:

—Nu'tsc'e o mboxbëchets'ü e David, juentsquegö.

⁴⁹ Nuc'ua e Jesús o böbü c'ua o mama:

—Ma't'üji ne bëzo ra chëzhi cja in jmigö.

O ma't'üji c'ua c'e bëzo c'ü mi ndëzhö o xipjiji:

—Böbü dya, mama e Jesús rí chëzhigüe cja o jmi. Jñunt'ü in mü'bügüe ra joguts'ü.

⁵⁰ Nuc'ua c'e bëzo o ngama c'ü mi tējë. Exco böbü c'ua o chëzhi cja e Jesús.

⁵¹ Nuc'ua o dyönü e Jesús o xipji c'e bëzo:

—¿Pje in ne c'ü rá cja c'ü?

O ndünrü c'e bëzo c'ü mi ndëzhö o mama:

—Xöpüte, rí negö rí xocüzü in chö rá janda.

⁵² E Jesús o xipji c'ua:

—Sö rí magüe dya. Ya na jots'ü na ngueje j 'ñejme c'ü ro jo c'üts'ü.

Jo ni zätã c'ua o ndö c'e bëzo, ya jñanda c'ua. Cjanu o ndünt'ü a xütjü e Jesús nu ja mi ma'a.

11

Jesús entra en Jerusalén

¹ Nuc'ua o zät'ãji a Betfagé 'ñeje a Betania a jmi c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos; ya mi ngue ro zät'ãji a Jerusalén. Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'ua yeje c'o o discípulo. ² Cjanu o xipjivi:

—Mëvi cja ne jñiñi nu järã a xojñi. 'Ma rí sät'ãvi nu, rí chöt'üvi 'na burru c'ü 'nünt'ü, nu c'ü dya cjó be chägã. Rí xäpcãvi, jo rrí sijivi. ³ Nu 'ma cjó c'o ra dyönnc'üvi: “¿Jenga in xäpcãvi ne burru?”, ra 'ñents'evi, nu'ma, rí xipjivi a cjava: “Ngue c'ü in Jmugöji c'ü ni jyodü; pero jo rá ë socüts'ütjojme”, rí 'ñembevi c'o.

⁴ O mëvi c'ua, o chöt'üvi c'e burru. Mi 'nünt'ü a jmi 'na ngoxtji nu ja mi cjogü 'na 'ñiji. O xäpcãvi c'ua. ⁵ Nu c'o mi cãrã nu, bübü c'o o xipjivi:

—¿Pje na cjaguevi? ¿Jenga na xäpcãvi ne burru?

⁶ Anguezevi o ndünrüvi c'ua ja nzi va xipjivi e Jesús. Nguéc'ua va jyëziji o mëvi c'ua. ⁷ O sijivi c'ua c'e burru cja e Jesús. Cjanu o ngãsp'ãvi c'o mi tējëvi cja xütjü c'e burru. Nuc'ua o chägã c'ua e Jesús. ⁸ Ma

puncjü nte c'o mi pöji. Dyaja c'o mi xĩ'mi o bituji cja c'e 'ñiji; dyaja c'o mi ocü o dyëza mi xĩ'p'ĩji.

⁹ C'o nte c'o mi ot'ü a xojñi, 'ñe c'o ma bēpja, mi mapjüji mi mamaji:

—Me na jo nu va ējē nu o 'ñeme Mizhocjimi ra mandazüji. ¹⁰ Me na jo c'ua ja rgá manda nu; ra manda c'ua ja nzi va manda ín mboxtitaji e David. Me na nojo Mizhocjimi.

¹¹ Nuc'ua o zāt'ä e Jesús a Jerusalén. O cjogü c'ua a mbo cja c'e templo. O nu'u texe c'o mi cjaji nu. Ya mi nzhä'ä, ngue c'ua o mbedye nu o ma a Betania. O möji c'o doce o discipulo.

Jesús maldice a la higuera sin fruto

¹² Nuc'ua c'ü na jyas'ü, o mbedyeji a Betania o möji a Jerusalén, ya mi sant'a e Jesús. ¹³ O jñanda c'ua na jē mi 'ne'e 'na za'a c'ü mi ngue higo c'ü mi cans'a o xi. O ma nu'u cjo ri quis'i c'e higo. 'Ma o zāt'ä cja c'e higo, o chöt'ü mi nguextjo o xi c'o mi cans'a; na ngueje dya mi ngueje o pa'a c'o quis'i o higo. ¹⁴ O mama c'ua e Jesús o xipji c'e higo:

—Dya cja ra nguis'its'ü c'ü cjó ra zi'i, embe.

O dyärä c'o o discipulo.

Jesús purifica el templo

¹⁵ O zāt'äji c'ua a Jerusalén. Nuc'ua e Jesús o cjogü a mbo cja c'e templo, cjanu o pjongü a tji texe c'o nte c'o pje nde ma pö, 'ñe c'o pje nde ma tömü nu. Xo o tunbü c'o o mexa c'o mi pötü o merio, 'ñe c'o o silla c'o mi pö o mbaro. ¹⁶ Y dya mi jēzi cjó pje ro ndunü a mbo cja c'e templo. ¹⁷ O xöpü c'ua c'o nte, o xipjiji:

—Ya t'opjü a cjava: “Nu ín nzungö ngue ngümü c'ua ja ra dyötü Mizhocjimi yo nte yo cārā texe cja ne xoñijömmü”, eñe o jña Mizhocjimi. Nu'tsc'eji na cjapcütjoji nu ín nzungö nza cja 'ma ri ngue o ngümü o mbē'ē c'ua ja tsjōjōji, embeji c'o.

¹⁸ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi o dyäräji c'o mi mama e Jesús; nguec'ua mi jodüji ja rvá mböt'üji angueze. Anguezeji me mi sūji na ngueje texe c'o nte me mi mājā ma dyäräji c'o jña c'o mi mama e Jesús. ¹⁹ Nuc'ua c'ü nzhä'ä

o mbedye e Jesús 'ñe c'o o discipulo cja c'e jñiñi.

La higuera se seca

²⁰ Nuc'ua 'ma o cjogüji c'ü na jyas'ü o jñandaji c'e higo; ya vi dyot'ü na jo texe. ²¹ O mbeñe c'ua e Pedro 'ma ot'ü o nuji c'e higo; o mama c'ua o xipji e Jesús:

—Xöpüte, jñanda ne higo nu i xipji c'ü dya cja ro nguis'i, ya o dyot'ü.

²² O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Ni jyodü rí jñunt'ü in mü'büji ra dya c'üji Mizhocjimi c'ua ja nzi gui dyötüji.

²³ Na cjuana rí xi'ts'igöji, 'ma rí jñunt'ü in mü'bügueji c'ü ra zädä c'ü in mangueji, y 'ma dya rí yembeñeji, ra sö rí xipjiji ne t'eje nu: “C'ueñe c'ua, ma so'o cja ne ndeje”, rí 'ñembeji. Ra tsja c'ua, c'ua ja gui mangueji. ²⁴ Nguec'ua rí xi'ts'igöji, texe c'o pje nde rí dyötüji Mizhocjimi, rí jñunt'ü in mü'bügueji c'ü ya o dya c'üji Mizhocjimi c'ü i dyötüji. Nuc'ua ra zädä a cjanu. ²⁵ 'Ma in ötüji Mizhocjimi, ni jyodü rí perdonaoji 'ma cjó pje o tsja c'eji. Ngue c'ua c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e xo ra perdonaots'üji in nzhubügueji. ²⁶ Pero 'ma dya rí perdonaogüji c'ü cjó pje cja c'üji, dya xo ra perdonaots'üji in nzhubüji 'ma, c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e.

La autoridad de Jesús

²⁷ O zāt'äji c'ua a Jerusalén. 'Ma mi nzhodü e Jesús a mbo c'e templo, o ējē c'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi 'ñe c'o tita, o säjäji cja o jmi e Jesús. ²⁸ O dyönüji:

—Nu'tsc'e rí xitscöjme pje pjētsc'e nguec'ua in cjague yo. ¿Cjó ngue c'ü o 'ñempc'e rí tsjague yo?

²⁹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Xo rá önnc'ügöji 'naja t'önü. 'Ma rí xitscöji c'ü rá önnc'üji, xo rá xi'tsc'öji 'ma c'ü pje pjētscö nguec'ua rí cjagö yo. ³⁰ ¿Cjó o 'ñeme e Juan mi jichi yo nte cja ndeje? ¿Cjo ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñeme, o ngueje yo nte? Xitscöji xā, embeji.

³¹ Anguezeji mi pötü ma mamaji c'ua:

—'Ma rá mamaji ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñeme, ra xitscöji: “¿Jenga dya i 'ñejmegueji 'ma c'ü mi xi'ts'iji e Juan?”, ra 'ñenzgöji. ³² Y

'ma rá mamaji ngueje yo nte c'o o 'ñeme e Juan, dya xo ra sö, eñeji ma mantsjëji.

Na ngueje mi sũji yo nte pje c'o ro tsjapũji. Na ngueje yo nte mi ejmeji na cjuana mi profeta e Juan. ³³ O ndũnrũ c'ua anguezeji o xipjiji e Jesús:

—Dya rí pãrãgøjme cjó 'ñeme e Juan, eñeji.

Xo o ndũnrũ c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dya xo rá xi'tsc'õji pje pjëtscõ nguec'ua rí cjagõ yo.

12

El ejemplo de los trabajadores malvados

¹ Nuc'ua e Jesús cjanu o zopjũ c'o nte, o xipjiji 'na ejemplo:

—Mi bũbũ 'na bëzo c'ũ mi tjẽ 'na juajma. O ngant'a o uva cja c'ũ o juajma, cjanu o ngot'ũ c'ua. Cjanu o dyõ'bũ nu ja ro yödũji c'o uva. Cjanu o ndã's'ã c'ua 'naja ts'ingumũ nu ja ro mimi c'ũ ro mbõrũ cja c'e juajma. Cjanu o unũ c'ua media c'o ro mbëpi c'o uva. Cjanu o ma c'ua na jẽ.

² Nuc'ua 'ma ya mi ngue ro jogũ c'o uva, cjanu o tsja c'e lamu o ndãjä 'naja o mbëpji o ma'a nu ja mi pëpji c'o uva, ngue c'ua ro unũji c'o uva c'o mi toca. ³ Nuc'ua c'o mi pëpi c'o uva o zürũji c'e mbëpji c'ũ cja vi sãjä. O mbãrãji c'e mbëpji; cjanu o pjongũji. Dya pje unũji. ⁴ Nuc'ua c'e lamu o ndãjä c'ua c'ũ 'naja o mbëpji. 'Ma o zãt'ã nu ja mi pëpji c'o uva, o s'onbũji o ñi'i; me co tsjapũji na s'o. ⁵ Nuc'ua c'e lamu cjanu o ndãjä c'ua c'ũ 'naja o mbëpji. Nuc'ũ, o mbõ't'ũji c'ũ. C'e lamu xe o ndãjä na puncjũ c'o dyaja o mbëpji. Pero c'o mi pëpi c'o uva, nde o tsjapũji na s'o. Dyaja c'o o mbãrãji; dyaja c'o o mbõ't'ũji.

⁶ 'Nu c'e lamu, xe mi bũntjo 'naja c'ũ xe ro ndãjä. Mi ngueje nu t'i'i c'ũ me mi s'ia. O ndãjä c'ua c'e t'i'i. O mama c'e lamu: "Nu nu ín ch'igõ, ra dyãtãji nu." ⁷ Pero 'ma o zãt'ã c'e t'i, c'o mi pëpi c'o uva o põtva mamaji: "Nujnu, ngueje nu ra zopcũji ne juajma ra tsjapũ o tsjaja. Mõ rá põt'ũji ngue c'ua rá cjapcõji ín tsjacjõji ne juajma", eñeji. ⁸ Nuc'ua o zürũji c'e t'i. O mbõ't'ũji. Cjanu o pjongũji o cuerpo cja c'e juajma.

⁹ Xe sido o ña e Jesús o xipjiji:

—¿Cjo ín pãrãgueji pje ra tsja dya c'e lamu? ¿Pje ra tsjapũ c'o pëpi c'o uva? C'ũ

ra tsja, ra ã mbõ't'ũji. Nuc'ua cja rron unũ o media c'o 'ñaja nte ra mbëpi c'o uva.

¹⁰ '¿Cjo dya i xõrũgueji c'o ya t'opjũ? Je mama a cjava c'o:

Nu c'e ndojo c'ũ dya ne c'o mi jãbã c'e ngumũ,

ngue c'ũ ot'ũ ya jñumũji cja squina c'ũ.

¹¹ Ngueje Mizhocjimi c'ũ ín Jmugõji c'ũ o tsja a cjanu.

Nguec'ua me rí cjiñiji jenga va tsja a cjanu, eñe o jña Mizhocjimi.

¹² Nuc'ua mi jodũji ja rvã zürũji e Jesús. Na ngueje 'ma o mama e Jesús c'e ejemplo, o mbãrãji c'ũ mi nguetsjë anguezeji vi jyëtsiji c'o mi pëpi c'o uva. Pero dya zürũji na ngueje me mi sũji c'o nte. O jyëziji c'ua, o mõji.

El asunto de los impuestos

¹³ Nuc'ua o ndãjäji c'ua cja e Jesús, ja nzi o fariseo 'ñe c'o político c'o mi tjünt'ũ a xütjũ e Herodes. Ro ma tsjapũji t'õnũ e Jesús. Ro dyãrãji c'ua, xama pje c'o ro mama angueze, ngue c'ua ro sö ro ngõt'ũji cja c'o pje mi pjëzhi. ¹⁴ O zãt'ãji cja e Jesús o xipjiji:

—Xõpũte, rí pãrãgøjme c'ũ na cjuana c'ũ ín mangue. In xõpũgue c'ũ na cjuana ja ga cja o 'ñiji Mizhocjimi. Dya cjó ín sũgue rí zopjũ, na ngueje dya ín cjapque ngüenda zõ pje ri pjëzhi 'na nte. Nguec'ua rí xitsijme pje ín cjiñigue, ¿cjo na jo rá cjõt'ũji o contribución c'ũ örũ e rey César o maxque jiyõ?, eñeji.

¹⁵ Pero e Jesús ya xmi pãtpã c'ũ ma s'o c'o mi mbeñeji. Nguec'ua o xipjiji:

—¿Jenga chaque ín õnngũji? Jñũncũji 'na merio ngue c'ua rá nu'u.

¹⁶ O ma jünpũji c'ua 'naja merio. Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—¿Cjó o ñi nu cuat'ũ ne merio 'ñe cjó o tjũ nu juns'ũ?

O ndũnrũji c'ua o mamaji:

—Ngueje e César.

¹⁷ O ndũnrũ c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'ũ toca e César, rí unũji e César. C'ũ toca Mizhocjimi, rí unũji Mizhocjimi, eñe e Jesús.

Me co nguiñiji c'ua c'ũ vi ndũnrũ e Jesús.

La pregunta sobre la resurrección

¹⁸ C'o saduceo mi mamaji c'ü dya ra sö ra te yo añima. O säjä c'ua ja nzi anguezeji cja e Jesús o dyönüji:

¹⁹ —Xöpüte, e Moisés o dyopjü cja ín leygöji, 'ma c'jó c'o ra ndũ, 'ma dya be 'ñejui t'i c'ü nu su, nu'ma, c'ü nu su ra chjüntüvi 'ma c'ü 'naja o cjuarma c'e bëzo c'ü ya ndũ. Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi ndũ, je ngue o tjü c'ü ra jñusp'üji c'e t'i c'ü ot'ü ra jmus'ü. ²⁰ Mi bübü yenchó bëzo c'o mi cjuarma. 'Naja anguezeji o chjüntü pero o ndũ, dya 'ñejui t'i c'ü nu su. ²¹ Nuc'ua c'ü na yeje o cjuarma xo chjüntüvi c'e ndixü. Xo ndütjo, dya 'ñejui t'i. Je xo va cjatjonu c'ü na jñi. ²² Nde va cjatjoji c'ua nza yenchóji. O chjüntüji c'e ndixü nza texeji. Y o ndüji, dya 'ñeji t'i. Cjanu o ndü c'ua c'e ndixü. ²³ Nguec'ua rí önnc'üjme, 'ma ra te c'o añima, ¿c'jó ngue c'ü ra tsjapü nu su nza yenchóji? Na ngueje nza yenchóji nde o tsjapüji o suji, eñe c'o saduceo.

²⁴ O ndünrö c'ua e Jesús o xipjiji:

—In jyopüji na ngueje, dya in unnc'eji ngüenda pje ne ra mama o jña Mizhocjimi; dya xo in pãrãgueji ja ga cja c'ü me na zëzhi Mizhocjimi. ²⁵ Yo nte chjüntüji. Xo 'ñe c'o o t'iji, chjüntpüji. Pero 'ma ra te'e c'o añima, dya cja ra chjüntüji a cjanu. Na ngueje ri chjëntjoji nza cja c'o o anxe Mizhocjimi c'o cãrã a jens'e. ²⁶ Ëxi 'mãrãtjo cja o jña Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés, c'ü ra te c'o añima. ¿Cjo dya i xörügueji c'e pasaje nu ja mama c'ü mi tjë c'e bidyi? O dyopjü e Moisés ja va zopjü Mizhocjimi. O mama a cjava Mizhocjimi: “Nguezgö o Mizhocjimi e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob.” ²⁷ Mizhocjimi dya ngue o Mizhocjimi c'o añima, ngue o Mizhocjimi c'o bübütjo. Nguec'ua exi 'ñetsetjo, zö ya ndũ e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob, pero bübütjoji y ra tetjoji. Nu'tsc'eji me in jyopüji, dya in cjiñijiji na jo, eñe e Jesús.

El mandamiento más importante

²⁸ O säjä c'ua 'naja c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi o dyärã 'ma mi söji o jña'a, y o mbãrã vi ndünrö na jo e Jesús. O chëzhi c'ua cja o jmi e Jesús, o dyönü:

—¿Ja ngue c'ü xenda ni muvi c'o o ley Mizhocjimi?

²⁹ O ndünrö c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'ü xenda ni muvi c'o o ley Mizhocjimi je mama a cjava: “Dyärãji, nu'tsc'eji in menzumüji a Israel. Mizhocjimi c'ü ngueje ín Jmugöji, 'natjo c'ü. ³⁰ Nguec'ua rí ñegueji Mizhocjimi co texe in mü'büji, 'ñe co texe in aljmaji, 'ñe co texe in pjeñeji, 'ñe co texe c'ü na zë'ts'iji.” Nujnu nguejnu xenda ni muvi yo o ley Mizhocjimi. ³¹ C'ü na yeje o ley Mizhocjimi, chjëntjovi nu cja ró xi'ts'iji. Je mama a cjava: “Rí s'iyaji yo nin minteji, c'ua ja nzi gui s'iyatsjégueji”, eñe Mizhocjimi. Ojtjo xe 'naja o ley Mizhocjimi c'ü xenda ni muvi nza cja yo.

³² Nuc'ua o mama c'e bëzo c'ü mi xöpü o ley Mizhocjimi:

—Xöpüte, na cjuana c'ü in mangue. 'Natjo Mizhocjimi. Dya bübü xe 'naja c'ü ri Mizhocjimi. ³³ C'ü rá neji Mizhocjimi co texe ín mü'büji, 'ñe co texe ín pjeñeji, 'ñe co texe ín aljmaji, 'ñe co texe c'ü na zëtsiji, y rá s'iyaji ín minteji c'ua ja nzi rgá s'iyatsjëji, ngue c'o xenda ni muvi. Xenda ni muvi que na ngueje texe c'o animal c'o rá pö't'üji cja rron tjü'tp'üji Mizhocjimi, 'ñe c'o pje nde rá unüji.

³⁴ Nuc'ua 'ma o dyärã e Jesús vi ndünrö na jo c'e bëzo, o xipji c'ua:

—Dya nda bë'ts'i c'ü ra tsja'c'ü o t'its'ü Mizhocjimi c'ü manda texe.

Nuc'ua dya c'jó cja rezga pje xe ro dyönü e Jesús.

¿De quién es hijo el Cristo?

³⁵ E Jesús ma xöpü c'o nte cja c'e templo o xipjiji:

—C'o xöpü o ley Mizhocjimi mamaji e Cristo ri mboxbëche cja e David. ³⁶ Maco nguetsjë e David o mama a cjava 'ma o 'ñünbü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi:

Mizhocjimi o zopjü c'ü ín Jmugö o xipji: “Mimi cja ín jodyëgö. Rí da'c'ü rí mandague hasta 'ma cja rí chöpü yo nuc'ü na ü”, eñe Mizhocjimi.

³⁷ E David o nädã e Cristo o mama: “Ngue ín Jmugö”, eñe. ¿Pje ne ra mama c'ü ri mboxbëche e Cristo cja e David 'ñe c'ü xo ri ngue o Jmu?

C'o nte c'o mi ärã, ma puncjüji. Me mi mäjã ma dyärãji c'o mi mama e Jesús.

Jesús acusa a los maestros de la ley

³⁸ E Jesús 'ma ma xöpüji o xipjiji:

—Rí pjötpüji ngüenda cja yo xöpü o ley Mizhocjimi. Anguezeji cja püji na nojoji ga nzhodüji na maja o bituji. Me xo neji cjo ra mbësp'iji t'ecjañmü rgá zenguaji cja o chöjmü. ³⁹ 'Ma pöji cja nitsjimi, me juajnuji o lugar c'o na jo ja ra mimiji. Y 'ma cja mi mbaxua, me xo juajnüji o lugar c'o me na jo. ⁴⁰ Anguezeji jünbüji c'o pë's'i c'o ndixü c'o ya 'nanxü. Pero me cja püji na joji; me mezhe ga dyötüji Mizhocjimi. Nguéc'ua Mizhocjimi ra tsjapü xenda ra sufridoji que na ngueje 'ma dya ri xöpüteji.

La ofrenda de la viuda pobre

⁴¹ 'Na nu pa e Jesús o mimi a mbo c'e templo a jmi cja c'e ts'icaja nu ja mi mbeñeji Mizhocjimi. O jñanda c'o nte mi junt'üji o merio cja c'e caja. Na puncjü c'o rico mi junt'üji na puncjü merio. ⁴² Xo o ëjë 'na 'nanxü c'ü dya pje mi pë's'i, o ë jñunt'ü yeje ts'imerio; mi ts'iquëtjo mi muvi c'o. ⁴³ Nuc'ua e Jesús o ma't'ü o discípulo ro chëzhiji cja o jmi, o xipjiji:

—Na cjuana rí xi'ts'iji, nu e 'nanxü, nu dya pje pë's'i, nu c'ü o jñunt'ü nu, xenda ni muvi a jmi Mizhocjimi, que na ngue c'o o dyüt'ü yo dyaja. ⁴⁴ Na ngueje anguezeji o mbeñeji Mizhocjimi o unüji c'o vi mboncjü. Nu ne ndixü nu dya pje pë's'i, o unü texe c'o rví ma ndömü pje ro zi, eñe.

13

Jesús dice que el templo será destruido

¹ Nuc'ua 'ma ya mi mbedye e Jesús cja c'e templo, o mama c'ua 'naja c'o o discípulo:

—Xöpüte, jñanda yo ndojo, me na zö yo. Me na jo va dyät'äji ne templo.

² O ndünrö c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nujyo in jandaji va cja ne templo, ra zädä c'o pa 'ma dya cja ra jyäns'ä yeje ndojo c'o dya ra yät'ä.

Señales antes del fin

³ Nuc'ua e Jesús o ma cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos c'ü tsjinch'ivi a jmi c'e templo; o mimi c'ua nu. Nuc'ua e Pedro 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan 'ñe e Andrés o dyönütsjëji e Jesús c'ü dya cjo ro dyärä, o mamaji:

⁴ —Xitscöjme jinguã ra zädä yo. ¿Pje ma señal c'ü rá jandajme ngue c'ua rá päräjme 'ma ya ri ngue ra zädä yo?

⁵ Cjanu o ndünrö c'ua e Jesús o xipjiji:

—Pjötpüji ngüenda c'ü dya cjo ra dyon'c'üji. ⁶ Na ngueje ra ëjë na puncjü c'o ra jñüncügö in chjü, ra mamaji ngueje Cristo anguezeji, ngue c'ua ra dyonpüji na puncjü yo nte.

⁷ 'Rí dyäräji ri cjaji o chü. Xo ra mbezheji ya ri cjaji o chü. Dya rí sügueji, na ngueje ni jyodü ra zädä a cjanu. Pero dya be ra nguins'i ne xoñijömmü. ⁸ Na ngueje yo ndajñiñi ra pötü rgá chüji yo nu mindajñiñiji; xo nzitjo c'o jmu ra pötü rgá chüji c'o nu mijmuji. Na puncjü c'ua ja ra mbí'í na zëzhi ne xoñijömmü, 'ñe c'ua ja ra zöji o tji-jmi. Nujyo nguejyo rguí mbürü ra sufridoji yo.

⁹ 'Nu'tsc'eji, rí pjötpüji na puncjü ngüenda, na ngueje ra nzhöc'ügueji nu ja ra jñün'c'üji ngüenda. Ra dyëts'iji nu cja c'o nitsjimi. Ra zints'iji cja yo rey 'ñe yo gobernador na ngue c'ü ri ejmezüji y ri nänngäji in chjügö. 'Ma ra zints'iji a cjanu cja c'o pje pjëzhi, ra sö rí xipjiji ja cjazgö. ¹⁰ Texetjo cja ne xoñijömmü ri cãrã c'o ra zopjü yo nte ra xipjiji o jña Mizhocjimi, ra xipjiji ja ga manda. Nu'ma, ngue 'ma ya ra nguins'i ne xoñijömmü. ¹¹ 'Ma ra zints'iji cja c'o pje pjëzhi, extí jñunt'ü in mü'büji c'ü dya ni jyodü rí tsjijñiji ja rguí chjünrüji, ante c'ü ra jñün'c'üji ngüenda. Na ngueje c'e ndajme c'ü, Mizhocjimi ra dya'c'üji o jña c'ü rí mangueji. Na ngueje dya ngue'tsc'eji rí ñaji; nu c'ü ra ña ngueje o Espíritu Mizhocjimi. ¹² Ra zädä 'ma ri ngue nu c'o ri cjuarma ra nzhöji nu cjuarmaji c'ü ra mbö't'üji; o ri ngue nu tataji 'ñe nu nanaji ra nzhöji nu t'iji c'ü ra mbö't'üji; xo nzitjo c'o t'i ra nzhöji nu tataji 'ñe nu nanaji c'ü ra mbö't'üji. ¹³ Texe yo nte ra nuc'üji na ü, na ngueje c'ü ri ejmezügöji. Pero 'ma sido rí 'ñejmezüji texe yo pa yo ri bübüji cja ne xoñijömmü, nuc'ua rí bübütoji co Mizhocjimi a jens'e.

¹⁴ 'Rí xörügueji, rí tsjapüji ngüenda yo jña yo rá xi'ts'iji. Nu c'ü me na s'o c'ü cja pü ra s'odü texe, 'ma ya rí jñandaji c'ü je ri bübü cja c'e templo, nuc'ua nu'tsc'eji ri cãrãji a Judea, rí c'ueñe rí möji cja t'eje.

¹⁵ Nu'tsc'ejí ri tågäji a xes'e cja in nzungueji, extí c'ueñeji, dya pje rí chunüji c'o ri pë's'iji a mbo cja in nzungueji. ¹⁶ Nu'tsc'ejí ri bünc'ejí cja juajma, dya rí nzhogueji cja in nzungueji c'ü rí tsanngueji c'ü rí chëji. ¹⁷ Juejme c'o ri ndunte 'ñe c'o ri jötü o lële c'o pa c'o. ¹⁸ Dyötüji Mizhocjimi ngue c'ua 'ma rí c'ueñeji, dya ri ngue c'o pa c'o ri jārā o sē. ¹⁹ Na ngueje me ra sufridoji na puncjü c'o pa c'o, c'ü nunca sufridoji a cjanu ndeze 'ma o dyät'ä Mizhocjimi ne xoñijömmü. Y dya cja xe ra sufridoji c'ua. ²⁰ Pero Mizhocjimi ra tsjapü c'ü dya nda ra mezhe c'o pa c'o ra sufridoji, ngue c'ua dya ra chjorü texe c'o nte. Ra tsjapü c'ü dya ra mezhe c'o pa c'o, na ngue ri cārā o nte Mizhocjimi c'o ya juajnü.

²¹ 'Nuc'ua 'ma cjó c'o ra xi'ts'iji: “Je bünc'ua e Cristo” o “Je bübü nu e Cristo”, ra 'ñents'ejí, dya rí creogueji c'ü xi'tsc'ejí a cjanu. ²² Na ngueje ra ëjë c'o ra tsjapü ri nguejeji e Cristo. Xo ra ëjë c'o ri c'apü profeta, ri c'apü ri ñaji o jña Mizhocjimi, ra 'ñe jíchiji señal yo nte. Y ra tsjaji c'o me na nojo c'o ra jñanda c'o nte. Ra tsjaji a cjanu, ngue c'ua 'na xo ra sö ra dyonpüji c'o ya juajnü Mizhocjimi. ²³ Nguéc'ua extí xi'ts'iji dya, ante c'ü ra zädä c'o pa c'o; ngue c'ua rí pjötpüji ngüenda.

Comó vendrá el Hijo del Hombre

²⁴ 'Nuc'ua 'ma ra nguarü ra sufridoji c'o pa c'o, ra bëxömmü e jyarü. Y dya ra 'ñetse e zana. ²⁵ Ra jyäbä yo seje. Y ra 'ñünü nujo na zëzhi a jens'e. ²⁶ Nuc'ua ra jñandgöji nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi. Ra jñandgöji rva ëcjö cja ngömmü, ra jñandgöji c'ü me rrä zëtsi 'ñe me rrä zözü. ²⁷ Nuc'ua rá tājägö c'o ín anxe c'o cārā a jens'e ra ë jmutüji c'o ró juajnü c'o ri cārā texe cja ne xoñijömmü.

²⁸ 'Nu'tsc'ejí rí unüji ngüenda yo za yo xiji higo. 'Ma ya ra dogü, 'ma ya pjürü peje o xi, in pârāgueji ngue 'ma ya ra paja ne xoñijömmü. ²⁹ Je xo rga cjatjonu, 'ma rí jñandaji c'ü ya ra zädä yo rí xi'tsc'öji, rí pârāgueji 'ma c'ü ya ra nguins'i ne xoñijömmü. ³⁰ Na cjuana rí xi'tsc'öji, c'o ri cārā c'o pa c'o, dya ra ndü texe c'o, hasta 'ma cja ra zädä texe yo rí xi'tsc'öji. ³¹ Ra

nguarü e jens'e 'ñe ne xoñijömmü, pero nín jñagö nunca ra nguarü nu.

³² 'Dya cjó pârā pje ma pa, ni pje ma ndajme 'ma ra zädä c'o, ni xo ri pârā c'o o anxe Mizhocjimi, ni xo ri pârāgö nutscö o T'izgö Mizhocjimi. Nguextjo mi Tatagö c'ü pârā.

³³ 'Pjötpüji ngüenda; chepquegöji; sido rí dyötüji Mizhocjimi, na ngueje dya in pârāgueji jinguā ra zädä c'e pa'a c'ü. ³⁴ Rí chjëntcjöbe nza cja 'na bëzo c'ü ri ngue o c'aja 'na ngumü c'ü ro ma na jē. O zojnü c'o o mbëpji, o xipjiji c'o bëpji c'o ro tsjaji nzi 'najaji. C'e mböngoxtji o xipji c'ü ro mbörü, dya ro ñjī. ³⁵ Nguéc'ua rí xi'ts'iji rí chepquegöji na ngueje, dya in pârāji ja hora rá ëcjö na yeje. Dya in pârāji cjo ya ri nzhä, o cjo ya ri ndexömmü, o cjo ri ngue 'ma huë o chare, o cjo ya rguí jyas'ü. ³⁶ Rí chepquegöji na ngueje 'nandga ëcjö, 'na rá ë tö'c'üji rrü ñjtjoi. ³⁷ Nujoyo rí xi'ts'iji, rí xipjigö texe, sido rí chepquegöji.

14

Conspiración para prender a Jesús

¹ Ya mi bëzhtjo yepa ro zädä c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, 'ma mi siji o tjömmëch'i c'o dya mi bāns'ä. C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi mi jodüji ja rvá zürüji e Jesús c'ü dya cjó ro mbārā, ngue c'ua ro mbö't'üji. ² Mi mamaji:

—Dya ra jogü rá sürüji cja ne mbaxua; 'na ra huëñi yo nte ra tsja o dyëji, eñeji.

Una mujer unge a Jesús

³ 'Ma mi bübü e Jesús a Betania nu cja o ngumü e Simón c'ü mi sö lepra, o säjä c'ua 'na ndixü nu ja mi bübü e Jesús, ma tū 'na botia ndojo c'ü mi po'o c'o me ma jo ma jyärä. Me mi muvi na puncjü merio c'ü. O mbārā c'e botia, cjanu o xisp'i o ñi e Jesús 'ma ya ma jü cja mexa. ⁴ C'o mi cārā nu, bübü c'o o üdü. O pötva mamaji:

—¿Jenga o tsja a cjanu? O nda pjödü ne perfume nu me na jo ga jyärä. ⁵ Mi sö ro bö'ö nu, ro cjogü jñi mil mbëxo nu. C'o merio c'o, ro sö ro ch'unü yo dya pje pë's'i, eñe c'o.

Mi ünmbüji c'e ndixü, mi huëñch'iji.

⁶ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Jyëziji. ¿Jenga na huënc'h'iji ne ndixũ nu? Me na zö nu o tsjacü nu. ⁷ Nu'tsc'ejji, xe rí mintc'ejji nujo dya pje pë's'i, nguec'ua 'ma rí ñegueji, ra sö rí pjös'üji. Pero nutscö ra zädä 'ma dya cja rá bünc'ö a ndetsc'ejji. ⁸ Ne ndixũ nu, o tsja nu c'ü o sö o tsja. Ya xisquigö ín cuerpo nujo na jo ga jyärä, ngue nu ya na seguroa c'ü rguí dyögüzügöji. ⁹ Na cjuana rí xi'tsc'öji, texe cja ne xoñjömü c'ua ja ra zopjüji yo nte ra xipjiji ja ga czazgö, nde ra nädäji nu o tsja ne ndixũ nu, ngue c'ua ra mbeñeji nu o tsjacü, eñe e Jesús.

Judas traiciona a Jesús

¹⁰ E Judas Iscariote c'ü mi ngueje 'naja c'o doce o discipulo e Jesús, o ma cja c'o ndamböcjimi o ma xipjiji c'ü ro nzhö e Jesús. ¹¹ Nuc'ua c'o ndamböcjimi me co mäjäji 'ma o dyäräji c'ü ro tsja e Judas. Anguezeji o mamaji c'ua c'ü ro ngö't'üji e Judas. Angueze o jyodü c'ü ja rvá tsjapü ngue c'ua ro nzhö'ö e Jesús.

La Cena del Señor

¹² Ya vi zädä c'ü ot'ü pa c'e mbaxua 'ma mi siji o tjömëch'i c'o dya mi bäs'ä. Ngueje c'e pa 'ma mi jyodü ro mbö't'üji 'na ts'imë c'ü rví pjongüji c'e mbaxua. C'o o discipulo e Jesús o xipjiji:

—¿Ja ngue c'ua in ne rá ma ät'äjme o jñönü c'ü rí sigue rguí süpü ne mbaxua?

¹³ Nuc'ua e Jesús o ndäjä yeje c'o o discipulo, o xipjivi:

—Mëvi cja c'e jñiñi. 'Ma rí sät'ävi nu, rí chjëji 'na bëzo c'ü ri tunü 'na xäjnä ndeje. Rí chjünt'üvi a xütjü c'e bëzo. ¹⁴ Nu ja ra cjogü angueze rí xipjivi c'e bëzo c'ü menzumü nu: “C'ü rvá ëcjöbe, mama c'e xöpüte, ¿ja bübü c'e cuarto nu ja ra mimi co c'o o discipulo ra ziji c'ü rguí züpüji ne mbaxua?” Je rga cjanu rguí xipjivi c'e menzumü. ¹⁵ Nuc'ua angueze ra jí'ts'ivi 'na jyäxcumü c'ü na nojo c'ü ya bübü texe c'o ni jyodü. Ngueje nu rí dyät'ävi o jñönü c'ü rá siji, eñe e Jesús.

¹⁶ Anguezevi o mëvi c'ua cja c'e jñiñi, o chöt'üvi c'ua ja nzi va xipjivi. O dyät'ävi c'ua o jñönü c'o ro ziji rvá züpüji c'e mbaxua.

¹⁷ Nuc'ua c'ü nzhä o möji e Jesús co c'o doce o discipulo. ¹⁸ O mimiji cja mexa. 'Ma ndänt'ä ma siji o xëdyi, e Jesús o xipjiji:

—Na cjuana rí xi'ts'igöji, bübü 'najats'ügueji nu va rrä siji o xëdyi c'ü ra nzhögügö cja o dyë c'o ra mbötcü, embeji.

¹⁹ Anguezeji 'ma o dyäräji a cjanu, me go ndumüji c'ua. O mbürü o dyönüji e Jesús nzi 'naja anguezeji:

—¿Cjó je ngueje c'ü, cjo nguetscö?

²⁰ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Ngueje 'najats'ügueji in doceji c'ü je tü'bü o xëdyi co nuzgö cja ne mojmü nu rrä sigöji, ngue c'ü ra nzhögügö c'ü. ²¹ Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ra mbötcüji c'ua ja nzi ga t'opjü. Pero juejme ne bëzo nu ra nzhögügö. Xenda rvá jo c'ü dya ro jmus'ü ne bëzo nu; me ra sufrido na puncjü nu.

²² 'Ma ndänt'ä ma siji o xëdyi, o jñü 'naja tjömëch'i e Jesús, o unü na pöjö Mizhocjimi. Cjanu o xënmbi c'ua c'o o discipulo, o xipjiji:

—Jñü'üji ne tjömëch'i nu rrä xëñc'iji, rí si'iji. Nujnu ngue ín cuerpogö nu.

²³ Cjanu o ndës'i c'ua c'e vaso. O unü na pöjö Mizhocjimi, cjanu o unü c'o o discipulo. O ziji c'ua texeji. ²⁴ O mama e Jesús o xipjiji:

—Nujnu ngue ín tsjigö nu. Na ngue c'ü rga pjödügö ín tsji rá tügö, Mizhocjimi ra tsja dya, c'ua ja nzi va mama ra tsja; ra perdonao dya o nzhübü na puncjü o nte'e.

²⁵ Rí xi'tsc'öji, ndeze dya, dya cja xe rá sigö o ndeje o uva hasta 'ma cja ra zädä c'ü rá mandagö, c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Cja rá sigö 'ma c'o cja dadyo, eñe e Jesús.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

²⁶ 'Ma o nguarü o tøjöji 'na himno, o mbedyeji o möji cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos. ²⁷ E Jesús o xipjiji c'ua:

—Texets'ügueji nde rí xögüji ne xömü dya, na ngue c'ü ra tsjacügöji dya. Na ngueje ya t'opjü a cjava: “Nuzgö rá pö't'ügö c'e mbörü. Nuc'ua c'o o ndënchjürü ra mböt'ü c'o”, eñe c'ü t'opjü. ²⁸ Pero 'ma ya rá tegö a nde cja c'o añima, ot'ü rá magö a ma a Galilea, ngue c'ua 'ma rí sätc'ejji nu, ya rva bünc'ö nu.

²⁹ O ndünrü c'ua e Pedro o xipjiji:

—Zö texe ra jyëtsc'igüejji, però nuzgö dya rá jëtsc'igö, eñe.

³⁰ E Jesús o ndünrū c'ua o xipji:

—Na cjuana rí xi'tsc'ö, dya be ri huë'e na yeje o chare ne xömü dya, 'ma ya na jñi rgui tsädä c'ü dya in pãcãgö.

³¹ Xenda o mama na zëzhi c'ua e Pedro:

—Jiyö. Zö rá tügö co nu'tsc'e, pero dya pje rá cädägö c'ü rgá pã'c'ö, eñe c'ü.

Xo nde va mantjo c'ua texe c'o discípulo.

Jesús ora en Getsemaní

³² O möji c'ua nu ja ni chjū Getsemaní. Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Mimiji va; rá ma ötügö Mizhocjimi, eñe.

³³ Nuc'ua e Jesús o zidy e Pedro 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan. O mbürü o ndumü c'ua e Jesús, y me mi cijñi na puncjü. ³⁴ Nuc'ua o xipjiji:

—Me ndumü in mü'bügö, rí sö ra mbötcügö c'ü rgá sentiogö. Chepqueji va, dya rí ñji, eñe e Jesús.

³⁵ Xe ma c'ua xe ts'iquë a ma xojñi, o ndüne a jömü, o dyötü Mizhocjimi, 'ma ro sö, ro cjogütjo c'ü dya ro zädä c'ü ro tsjapüji c'e hora. ³⁶ O mama:

—Mi Tatats'ügö. Sö rí tsjague texe. Tsjapü ra cjogü c'ü dya ra zädä c'ü rá sufridogö. Pero dya rí tsjague c'ua ja nzi rgá negö; tsjague c'ua ja nzi gui ñegue, eñe.

³⁷ O nzhogü c'ua e Jesús nu ja mi cãrã c'o jñi o discípulo; o chöt'ü ya nde vi ñjtjo c'o. E Jesús o xipji c'ua e Pedro:

—Nu'tsc'e Simón, ¿cjo in ñcje? ¿Cjo dya mi sö ri chepque 'na hora c'ü dya rvi ñcje?

³⁸ Cjanu o xipjiji texeji:

—Dya rí ñjji. Dyötqueji Mizhocjimi ngue c'ua dya rí dyätäji c'ü dya jo. Cja in mü'büji, na cjuana in ne rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi; pero in cuerpoji ya mbo o cuë yo.

³⁹ Nuc'ua o ma na yeje e Jesús; o ma dyötü Mizhocjimi. O mama c'o jña c'o vi mama 'ma ot'ü. ⁴⁰ O nzhogütjo na yeje; o chöt'ü ya nzho ma ñjtjoji na ngueje me mi tãgã o t'ñi anguezeji. Dya mi pãrãji ja rvã ndünrūji.

⁴¹ O nzhogü c'ua c'ü na jñi, o xipjiji:

—¿Cjo ya in ñcjeji 'ñe ya in söyaji? Ya na jo dya. Ya zädä ne ndajme. Nutscö rvã ecjõ cja Mizhocjimi, ya ra nzhögüji cja dyë c'o nte c'o cja c'o na s'o. ⁴² Ya rí ñangaji dya. Ya va säjä nu ra nzhögügö. Mö rá chjèji.

Llevar preso a Jesús

⁴³ 'Ma xe ma ña e Jesús, o säjä e Judas c'ü mi ngue 'naja c'o doce discípulo. Ma dyoji na puncjü nte c'o vi ndäjä c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, 'ñe c'o tita, ma jünji tratjedyi 'ñe ngarrote. ⁴⁴ E Judas c'ü ro nzhö e Jesús, ya vi xipji a cjava c'o nte c'o mi pöji:

—Nu c'ü rá tjünegö, ngue c'ü in jodügueji c'ü. Nguet'ua rí pënc'h'iji na jo c'ü, c'ü dya ra c'ueñe, empji.

⁴⁵ Nuc'ua e Judas 'ma o säjä, exco chëzhi a jmi e Jesús, o xipji:

—Nu'tsc'e in xöpütets'ügö.

Jo ni ndüne c'ua a jmi. ⁴⁶ Nuc'ua c'o nte exco pënc'h'iji c'ua e Jesús ngue c'ua ro zidyiji.

⁴⁷ Nuc'ua 'naja c'o mi dyoji e Jesús o ngübü c'ü o tratjedyi, o jñüpcü o ngö 'naja c'o o mbëpji c'ü mi mero ndamböcjimi. ⁴⁸ E Jesús o xipjiji c'ua:

—I pedyeji cja c'in jñiñiji va ñe sücöji nza cja 'ma ri ngezgö 'na mbë, va jünji in chjedyiji 'ñe in ngarroteji. ⁴⁹ Pamü mi cãrãgöji cja c'e templo mi xö'c'üji, maco dya mi pënzhuigöji 'ma. Pero ya va sädä yo, ngue c'ua ra zädä c'ü o dyopjü c'o profeta cja o jña Mizhocjimi, embeji.

⁵⁰ Nuc'ua texe c'o discípulo o c'ueñeji o zogüji e Jesús.

El joven que huyó

⁵¹ Pero mi bübü 'naja t'i c'ü mi tjünt'ü a xütjü e Jesús. Nguetjo 'na manta mi tëjë c'e t'i. C'o nte o pënc'h'iji. ⁵² Pero c'e t'i o mbägã c'ü o manta. O cjuañi, o matjo manguerga.

Jesús delante de la Junta Suprema

⁵³ C'o nte o zidyiji e Jesús nu ja mi bübü c'ü mi mero ndamböcjimi. Ya vi jmurü texe c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. ⁵⁴ 'Ma ya mi pöji, e Pedro mi bëpjtjo na jë, hasta 'ma o zãt'ã nu cja c'ü o tji c'ü mi mero ndamböcjimi. O cjogü c'ua e Pedro a mbo, o ma mimi nu ja mi cãrã c'o mbëpji. Ma pa't'ü cja sivi e Pedro.

⁵⁵ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o dyaja c'o ya vi jmurü ro jñünpüji ngüenda e Jesús, mi jodüji o testigo c'o ro mama vi tsja na s'o e Jesús, ngue c'ua ro sö ro mböt'üji. Pero dya mi tö'tp'üji. ⁵⁶ Ma puncjü c'o mi mama vi tsja

na s'o e Jesús, pero dya ma cjuana. Dya mimi yeje testigo c'o ro mama 'natjo o jñavi.
⁵⁷ O böbü c'ua o testigo c'o dya ma cjuana c'o o mama a cjava:

⁵⁸ —Nutscöjme ró äräjme ne Jesús o mama: “Rá tunbügö nu ne templo nu o dyät'ä yo nte. Nuc'ua jñipatjo rá jäbä c'ü 'naja c'ü dya ra jyäbä yo nte”, o 'ñeñe.

⁵⁹ Zo mi mamaji a cjanu, pero dya mi 'natjo o jñavi.

⁶⁰ O böbü c'ua c'ü mi mero ndamböcjimi a nde nu ja mi cãrã c'o nte, o dyönü e Jesús:
 —¿Cjo dya pje rí chjünrügüe? ¿Pje in mangue co nujyo jña yo na xi'tsc'eji?

⁶¹ Pero e Jesús, dya pje ndünrü. Nuc'ua c'ü mi mero ndamböcjimi o dyönü na yeje o xipji:

—¿Cjo ngue'tsc'e e Cristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi c'ü me na jo?

⁶² O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Jägã, nguezgö. Nutscö rvã ëcjö cja Mizhocjimi, ra zädã 'ma rí jñandgöji 'ma rá mimigö cja o jodyë Mizhocjimi c'ü me na zëzhi. Rí jñandgöji rva ëcjö cja ngömü a jens'e.

⁶³ O üdü c'ua c'ü mi mero ndamböcjimi, o ts'üdü c'o o bitu c'o mi je'e c'ü, o mama:

—¿Pje xe ni jyongöji o testigo? ⁶⁴ Cja j dyäräji o zadü Mizhocjimi nu. ¿Pje in mangueji?

Texeji mi mamaji mi jyodü ro bö't'ü e Jesús.

⁶⁵ Nuc'ua mi bübü c'o o zosp'ü a jmi e Jesús. O ngo'tp'üji o ndö. Cjanu o ya'büji. Cjanu o xipji:

—Rí xitscöjme cjó ngue c'ü na yapc'ü dya. Nu c'o policía xo o mbë'chp'iji a jmi.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁶ E Pedro mi büntjo nu cja c'e tji. O ëjë c'ua 'naja ndixü c'ü mi pëpi c'ü mi mero ndamböcjimi. ⁶⁷ Nu c'e ndixü 'ma o jñanda e Pedro c'ü ma pa't'ü cja sivi, o nguinch'i. Cjanu o xipji:

—Nu'tsc'e, xo mi dyocjevi e Jesús nu menzumü a Nazaret.

⁶⁸ O ngädätjo c'ua e Pedro o mama:

—Dya rí pärägö c'ü. Dya xo rí pärägö pje pjëzhi c'ü in mangue.

O mbedye c'ua a ma tji cja c'e ngoxtji. Jo ni huë c'ua 'na chare. ⁶⁹ Nuc'ua c'e ndixü

c'ü mi mbëpíte o jñanda na yeje e Pedro, o xipji c'ua c'ü na yeje c'o mi cãrã nu:

—Ne bëzo nu, ngue 'naja o dyoji e Jesús, eñe.

⁷⁰ E Pedro o ngädätjo na yeje. Dya mezhe c'ua, c'o mi cãrã nu, o xipji na yeje e Pedro:

—Na cjuana xo ngue'tsc'e 'naja o dyoji nu, na ngueje in menzumü a Galilea; c'ua ja gui ña, exi 'mã'tc'ätjo.

⁷¹ Nuc'ua e Pedro o mbürü o ña, o mama c'ü ro zübü Mizhocjimi 'ma dya ma cjuana c'ü mi mama. O mama:

—C'ua ga mbãrã Mizhocjimi, dya rí pärägö ne bëzo nu in mangueji.

⁷² Jo ni huë c'ua na yeje 'na chare. O mbeñe c'ua e Pedro c'o jña c'o vi mama e Jesús vi xipji: “Ma dya be ri huë na yeje 'na chare, ya na jñi rguí mamague c'ü dya in päcãgö”, vi 'ñeñe. Me go huë c'ua e Pedro.

15

Jesús ante Pilato

¹ Nuc'ua c'ü xörü, c'o ndamböcjimi o jmurüji co c'o tita 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi 'ñe c'o dyaja c'o ro jñü ngüenda. Mi pötma dyü't'üji. O jyü'tp'üji o dyë e Jesús, cjanu o zidyiji o ma nzhötüji e Pilato. ² O mama c'ua e Pilato o dyönü e Jesús:

—¿Cjo in reygue cja yo menzumü a Israel?

O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Jägã, nguetscö c'ua ja vi mangue.

³ C'o ndamböcjimi me mi ñaji ma xiji e Pilato c'ü vi tsja e Jesús na puncjü c'o ma s'o. ⁴ Nuc'ua e Pilato o dyönü na yeje o xipji e Jesús:

—¿Cjo dya in tjünrü? Maco na puncjü yo pje nde xi'ts'iji.

⁵ Pero dya ndünrü e Jesús. Nguet'ua dya mi pärã pje ro nguijñi e Pilato.

Jesús es sentenciado a muerte

⁶ Tsjë'ma 'ma mi cjaji c'e mbaxua, c'o nte mi ötüji c'e gobernador ro pjongü libre 'naja bëzo c'ü ma o'o a pjörü. ⁷ C'o pa c'o, ma o'o a pjörü 'na bëzo c'ü mi chjü Barrabás, 'ñe c'o o dyoji. Na ngueje vi chüji c'e gobierno, y mi pöt'üji o nte. ⁸ Nuc'ua c'o nte o chëzhiji a jmi e Pilato, o dyötüji c'ü ro pjongü libre 'naja bëzo c'ü ma o'o a pjörü c'ua ja nzi ma cja tsjë'ma. ⁹ O ndünrü c'ua e Pilato o xipji:

—¿Cjo in neji rá pjongü libre nu c'ü ngue in reygueji nu'tsc'eji in menzumüji a Israel?

¹⁰ O mama a cjanu e Pilato na ngueje o unü ngüenda, c'o ndamböcjimi mi envidiaji e Jesús nguec'ua je va nzhöji c'ua angueze. ¹¹ C'o ndamböcjimi o dyü't'üji c'ua c'o nte ro dyörüji e Barrabás c'ü ro pjongüji libre cja pjörü. ¹² O dyönü c'ua na yeje e Pilato:

—¿Pje rá cjapcö 'ma ne bëzo nu in mangueji ngue in reygueji?

¹³ Anguezeji o mapjüji na yeje o mamaji: —Chät'ä cja ngronsi.

¹⁴ Nuc'ua e Pilato o mama:

—¿Pje na mbë c'o na s'o c'ü o tsja nu?

Pero anguezeji xenda mi mapjüji mi mamaji:

—Chät'ä cja ngronsi.

¹⁵ E Pilato mi ne ro tsjapü ro mäjä c'o nte; nguec'ua va pjongü c'ua e Barrabás. Cjanu o manda c'ua o ndas'üji e Jesús co chirrio. Nuc'ua 'ma ya o nguarü o ndas'üji, cjanu nzhöji ngue c'ua ro ma ndät'äji cja ngronsi.

¹⁶ Nuc'ua c'o xondaro o zidyiji e Jesús o cjogüji a mbo cja o palacio c'e gobernador. O jmutüji c'ua texe c'o tropa. ¹⁷ Cjanu o jyecheji c'ua e Jesús 'na bitu c'ü ma cjipobü. O dyät'äji 'na corona c'ü mi dyavo bidyi, cjanu o jñu'tp'üji a ñi e Jesús. ¹⁸ Nuc'ua o mbürü o mapjüji o mamaji:

—Nu'tsc'e o Jmuts'ügue yo menzumü a Israel, sido rí tsjague Rey, mi empji.

¹⁹ Mi ya'p'üji o ñi co 'naja xitji, cja ma zos'üji. O ndüñijömjüji a jmi, mi cjapü mi t'ecjañumü ma zopjüji, me mi mbätäji. ²⁰ 'Ma o nguarü o tsjapüji burla, o ndonsp'üji c'ua c'e bitu c'ü ma cjipobü c'ü vi jyecheji. Cja ndo nu jyecheji c'ua c'o o bitutsjë. O zidyiji c'ua nu ja ro ma ndät'äji cja ngronsi.

La crucifixión

²¹ 'Ma ya mi sidyiji e Jesús, o chjëji 'na bëzo c'ü mi menzumü a Cirene c'ü vi 'ñeje cja juajma. Nuc'ü, mi chjü Simón c'ü; mi ngueje nu tata e Alejandro 'ñe e Rufo. O tsjapüji e Simón o nduns'ü c'e ngronsi c'ü mi tuns'ü e Jesús.

²² O zät'äji c'ua, nu ja ni chjü'ü Gólgota c'ü ne ra mama: nu t'eje nu ni chjü T'ejeñinte.

²³ Nuc'ua mi unüji e Jesús ro zi o vino c'ü vi

chjanbaji o mirra. Pero e Jesús dya o zi'i. ²⁴ O ndät'äji c'ua cja ngronsi. Cjanu o eñeji cjó ngue c'ü ro ngana nzi 'naja o bitu, cjanu o jjadüji c'o o bitu.

²⁵ Ya vi zünü nueve c'ü xörü 'ma o ndät'äji e Jesús. ²⁶ O cuatüji a ñi c'e ngronsi c'ü mi t'opjü, ngue c'ua ro 'mārã pje vi tjünpü ngüenda angueze. Mi t'opjü a cjava: “Nujnu, o Rey yo menzumü a Israel nu.”

²⁷ Nuc'ua xo ndät'äji nu, yeje mbë. 'Naja c'ü o ndät'äji cja o jodyë e Jesús, 'naja c'ü o ndät'äji c'ü 'nanguarü. ²⁸ A cjanu o zädä c'ü t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava: “Mi pëzhiji mi ngue 'naja yo cja na s'o.”

²⁹ Nu c'o mi cjogü nu, me mi juant'a a ñi ma zadüji e Jesús, mi xipjiji:

—Nu'tsc'e mi mangue rvi yä't'ä ne templo, y c'ü na jñi nu pa ri cjuatü ri jyäbätjo na yeje. ³⁰ Rí 'ñemetsjë dya, dyagü cja ne ngronsi, mi empji e Jesús.

³¹ Xo ma cjanu ma mama c'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. Me mi cjapüji burla e Jesús, mi pötma mamaji:

—Maco mamaji me o mbös'ü na puncjü o nte nu, maco dya sô ra 'ñemetsjë ra dagü cja ne ngronsi. ³² 'Ma nguejnu e Cristo nu ra manda a Israel, ra dagü dya cja ne ngronsi, ngue c'ua rá jandaji 'ñe rá ejmegöji 'ma nu.

Nuc'ua c'o yeje c'o 'natjo c'ua vi ndät'äji e Jesús, xo mi xipjivi c'o na s'o jña c'o.

Muerte de Jesús

³³ Nuc'ua 'ma ya vi zünü nisiarü, o bëxömü c'ua texetjo cja ne xoñijömjü, hasta 'ma cja zünü jñi c'ü nzhä. ³⁴ Nuc'ua 'ma o zünü jñi c'ü nzhä, o mapjü c'ua na jens'e e Jesús o mama:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani?, mi eñe. C'e jña ne ra mama: Nu'tsc'e in Mizhocjim-its'ügö, ¿jenga i jyëzguigö?

³⁵ C'o mi cārã nu, o dyäräji c'o vi mama e Jesús. Bübü anguezeji c'o o mama c'ua:

—Dyäräji, nujnu, ma't'ü e Elías rguí 'ñeje a jens'e.

³⁶ Cjanu o cjuañi c'ua 'naja anguezeji, o ma cãjä 'naja esponja. Cjanu ngant'a cja vinagre, cjanu ngäsp'ã cja 'na xitji, mi unüji e Jesús ro züt'ü. O mama c'ua:

—Rá nuxäji cjo ra ëjë e Elías ra ë 'ñeme nu.

³⁷ Nuc'ua e Jesús o mapjü na jens'e, cjanu o ndü c'ua. ³⁸ Y o chödü a nde c'e manta c'ü mi cjot'ü a mbo cja c'e templo nu ja me ma sjü; exo ndöt'ü c'ü 'na lado a ndü'bü. ³⁹ C'e capitán c'ü mi xojñi cja c'o xondaro, mi böbü a jmi e Jesús. 'Ma o unü ngüenda ja va mapjü e Jesús cjanu o ndü, o mama c'ua: —Na cjuana mi ngue o T'i Mizhocjimi nu, eñe.

⁴⁰ Xo mi bübü ja nzi ndixü c'o mi janda ndeze na jé'ë. Mi bübü e María Magdalena 'ñe e María c'ü nu nana e Jacobo c'ü mi menor. Nuc'ü, xo mi ngue nu nana e José. Xo mi bübü e Salomé. ⁴¹ 'Ma mi bübü a Galilea e Jesús, xo mi tjünt'üji o xütjü angueze; mi pëpji angueze. Xo mi cãã c'o dyaja ndixü c'o ma puncjü c'o vi möji e Jesús a Jerusalén.

Jesús es sepultado

⁴² C'e pa'a c'ü, ngue 'ma mi preparao nu c'o menzumü a Israel, na ngueje c'ü na jyas'ü ri ngue nu pa 'ma söyaji. ⁴³ Nuc'ua c'ü nzhä'ä o säjä 'na bëzo c'ü mi chjü José c'ü mi menzumü a Arimatea. Mi ngue 'naja c'o mi pjëzhi na nojo c'o mi jün ngüenda. Nuc'ü, xo mi te'be c'ü ro ë manda nu c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi. E José dya zü, o ma cja e Pilato, o ma dyötü c'ü o cuerpo e Jesús. ⁴⁴ E Pilato dya mi sö ro 'ñejme c'ü ya vi ndü e Jesús. O zojnü c'ua c'e capitán; o dyönü cjo ma cjuana ya vi ndü. ⁴⁵ O ndünrü c'ua c'e capitán o xipji que jãgã ya vi ndü. Nuc'ua e Pilato o manda ro unüji c'e cuerpo e José. ⁴⁶ Nuc'ua e José o ma ndömü 'na t'öxbitu. Cjanu o ts'üpcü c'ua o cuerpo e Jesús cja c'e ngronsi. Cjanu o mböch'ü c'e bitu. Cjanu o ma ngöt'ü cja 'na cueva c'ü vi dyö't'üji cja 'na dyä c'ü peña. Cjanu o chjen'chp'e c'ua 'na tralaja va ngot'ü. ⁴⁷ E María Magdalena co e María c'ü nu mamá e José o jñandavi nu ja je ngue c'ua vi ngöt'üji e Jesús.

16

La resurrección de Jesús

¹ Nuc'ua 'ma ya vi cjogü c'e pa 'ma mi söyaji, o ma c'ua e María Magdalena, 'ñe e María c'ü nu nana e Jacobo, 'ñe e Salomé. O ma ndömüji o pjindy o c'o ma jo ma yüdü ngue c'ua ro ma ngã's'ãji a xes'e c'e añima. ² Nuc'ua c'ü ot'ü pa nu ngo 'ma ya ma

jya's'ü, o ma c'o ndixü cja c'e cueva. O zät'ãji 'ma ya vi mbes'e e jyarü. ³ Mi pötma mamaji:

—¿Cjó ra chjen'chp'e c'e tralaja cja c'e cueva? Dya ra sözgöji.

⁴ Pero 'ma o jñandaji, o nuji na jo ya vi chjen'chp'ejji c'e tralaja c'ü mi c'ot'ü c'e cueva. ⁵ O nguich'iji c'ua cja c'e cueva; o jñandaji 'naja t'i c'ü mi junrü cja o jodyë. Mi je'e 'naja t'öxbitu c'ü ma maja. Me co züji c'ua. ⁶ O mama c'ua c'e t'i, o xipjiji:

—Dya rí sũ'üji. In jodüji e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret nu c'ü o ndät'ãji cja ngronsi. Ya te'etjo c'ü; dya cja bünc'ua c'ü. Rí ñu'uji va ja ngöt'üji. ⁷ Möji, ma xipjiji c'o o discípulo c'ü ra ot'ü angueze ra ma a Galilea, je rí chjëji nu, c'ua ja nzi va mama. Xo rí xipjiji a cjanu e Pedro c'ü o discípulo, eñe c'e t'i.

⁸ Nuc'ua c'o ndixü o c'ueñeji cja c'e cueva na ngueje me mi mbĩ'tji 'ñe me mi süji. Dya cjó xo mi xipjiji na ngueje mi süji.

Jesús aparece a María Magdalena

⁹ E Jesús o te'e xörtjo c'ü ot'ü pa nu ngo. Nu 'ma ot'ü o jizhitsjé e Jesús, ngue e María Magdalena c'ü o jñanda. E Jesús vi pjombgü yenko demonio cja o mü'bü c'e ndixü. ¹⁰ O ma c'ua e María Magdalena, o ma ngös'ü c'o mi dyoji e Jesús. Me mi cjiñjiji; me mi huëji. ¹¹ 'Ma o dyäräji mi mama e María Magdalena c'ü mi bübü e Jesús y vi jñanda angueze, dya mi ejmeji.

Jesús aparece a dos de sus discípulos

¹² Nuc'ua e Jesús o jizhitsjé na yeje. Ngueje yeje o dyoji c'o o jñanda 'ma mi pévi cja batjü. Nandyo va jñandavi e Jesús. ¹³ C'o yeje o nzhogüvi o ma ngös'üji c'o dyaja o dyoji. Pero dya o 'ñejmeji.

Jesús comisiona a los apóstoles

¹⁴ Nuc'ua e Jesús o jizhitsjé a nde cja c'o once o discípulo; o jñandaji. Ma siji xëdyi 'ma o jñandaji e Jesús. E Jesús o huënc'h'iji na ngueje dya mi ejmeji, ma me o mü'büji. Dya mi ejmeji nu c'o ya vi jñanda vi te'e e Jesús. ¹⁵ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Möji texe cja ne xoñijömü; rí ma zopjüji texe yo nte, rí xipjiji in jñagö. ¹⁶ Nu c'o ra 'ñejmezügö 'ñe ra ji'iji, ra jogü o mü'bü c'o. Nu c'o dya ra 'ñejmezügö, Mizhocjimi ra

tsjapü ra sufridoji. ¹⁷ Nu c'o ra 'ñejmezügö, Mizhocjimi ra unüji c'ü ra tsjaji señal c'ü ra 'ñetse na zëzhiji. Nguéc'ua ra nänngäji ín chjügö rgá pjongüji o demonio. Ra ñaji nandyo jña. ¹⁸ Ma ra ngü's'üji o c'ijmi, dya pje ra s'odüji. Dya xo ra s'odüji 'ma ra ziji o veneno. Ra 'ñe's'e o dyëji cja c'o sö'dyë, ra jogü c'ua c'o.

Jesús sube a los cielos

¹⁹ Nuc'ua e Jesucristo c'ü ín Jmugöji, 'ma o nguarü o ña, Mizhocjimi o zidyí a jens'e. Je ma mimi nu cja o jodyë Mizhocjimi. ²⁰ C'o discípulo o möji, o ma zopjüji texe yo nte. E Jesucristo c'ü ín Jmugöji o mbös'üji o tsjaji o señal c'o me ma nojo; nguéc'ua o 'ñetse c'ü na cjuana c'o mi mamaji. Je va cjanu, amén.

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN LUCAS

Prólogo

1-2 Nu'tsc'e Teófilo nin t'ecjañõmü, ya in pârâgue nu c'o o zädä a ndezgõjme. Bübü c'o mi pöji e Jesucristo ndeze 'ma o mbürü o zopjü c'o nte. O jñandaji c'o mi cja angueze. Anguezeji xo mamaji o jña e Jesucristo ma zocüjme. Nguec'ua бүбү c'o ya dyopjü c'ua ja ma cja 'ma mi nzhodü e Jesucristo cja ne xoñijõmü. ³ Nguec'ua xo ró cjiñigõ xo na jo rá opjügõ c'ua ja va cja. Na ngue ya ró cjangõ na jo t'õnü ró pârâgõ na jo ja ma cja ndeze 'ma o mbürü. Ngue c'o rí xi'tsc'õ dya cja ne carta, nu'tsc'e Teófilo nin t'ecjañõmü. ⁴ Rí xi'tsc'õ yo, ngue c'ua rí pârâgue c'ü na cjuana c'o o xi'tsc'eji.

Un ángel anuncia el nacimiento de Juan el Bautista

⁵ O mbürü ne historia 'ma mi rey e Herodes a Judea. Mi бүбү 'naja mböcjimi c'ü mi chjü e Zacarías. 'Ma mi pëpji c'o mböcjimi cja c'e grupo c'ü mi xiji Abías, xo mi pëpji e Zacarías. C'ü nu su, mi mboxbêche cja e Aarón, mi chjü e Elisabet c'ü. ⁶ E Zacarías 'ñe e Elisabet, ma jo a jmi Mizhocjimi nza yejui. Mi nzhodüvi na jo cja o 'ñiji Mizhocjimi, mi ätävi c'o o ley. Dya cjó sö pje ro xipjivi. ⁷ Pero dya mi 'ñejevi t'i. Na ngue dya mi muxt'i e Elisabet. Ya mi pale e Zacarías, ya xo mi male e Elisabet.

⁸ O zädä c'e zana c'ü ro mbëpi Mizhocjimi c'o mböcjimi c'o mi xiji Abías. ⁹ Na nu pa, o echaji suerte, o toca e Zacarías o cjogü a mbo cja c'ü o templo Mizhocjimi o jyät'ä c'o ma jo ma jyärä nza cja o nguichjünü. ¹⁰ 'Ma ma jät'ä e Zacarías c'o ma jo ma jyärä, mi cärä a tji na puncjü o nte, mi ötüji Mizhocjimi. ¹¹ 'Nango jñetse c'ua 'naja c'o o anxe Mizhocjimi, o jñanda e Zacarías mi böbü c'e anxe cja o jodyë cja c'e mexa nu ja mi jät'ä c'o me ma jo ma jyärä. ¹² E Zacarías 'ma mü o jñanda c'e anxe, me go pizhi me go zü. ¹³ O mama c'ua c'e anxe o xipji:

—Nu'tsc'e Zacarías, dya rí sũ. Rvá 'ne xi'tsc'õ o dyä'tc'ä Mizhocjimi c'ü i dyötü. E Elisabet c'ü nin sugue ra nduns'ü 'na

ts'it'i; rí 'ñecjevi 'na ts'it'i c'ü rí jñusp'üvi o tjü e Juan. ¹⁴ Me ra mäjä na puncjü in mü'bügüe. Xo 'ñe na puncjü o nte ra mäjä 'ma rí 'ñecjevi in ch'igüe. ¹⁵ Na ngue 'ma ra nocü, me rguí muvi a jmi Mizhocjimi. Dya ra zi o vino ne ri 'naja c'o ni tñji. O Espiritu Mizhocjimi ra 'ñünbü o mü'bü e Juan ndeze 'ma ra nduns'ü nu nana, nguec'ua ra dyätä na jo Mizhocjimi. ¹⁶ Ra zopjü yo nte, ngue c'ua na puncjü yo in menzumügüeji a Israel ra jyëziji c'o na s'o, ra nzhogüji a jmi Mizhocjimi c'ü in Jmugöji. ¹⁷ E Juan, ot'ü ra zopjü yo nte; cja ra ëjë c'ua c'ü in Jmugöji. C'ua ja nzi ma cja c'e profeta Elías, je xo rga cjatjonu e Juan. Ra mbë's'i o poder Mizhocjimi c'ua ja nzi va mbë's'i e Elías. Nguec'ua 'ma ra zopjü yo nte, ra jyëziji c'o na s'o. C'o dya ne ra dyärä, ra nzhogü o mü'büji ra dyäräji. Nguec'ua yo tata 'ñe yo t'i ra ngäräji na jo. C'e t'i ra zopjü yo nte, ngue c'ua 'ma ra ëjë c'ü in Jmugöji, ra dyätäji c'ü, eñe c'e anxe.

¹⁸ Nuc'ua e Zacarías o xipji c'e anxe:

—¿Ja rga pârâgõ cjo na cjuana ra zädä yo? Na ngue ya rí palegõ. Ya xo male c'ü mi sugõ, eñe.

¹⁹ O ndünrü c'ua c'e anxe o xipji:

—Nguetscö e Gabriel rí zo'c'õ. Rí бүбүgõ a jmi Mizhocjimi. O xitscö Mizhocjimi ró ëjë ró ë zo'c'ü, ró xi'tsc'õ yo me na jo. ²⁰ Rá da'c'ü 'na señal c'ü rguí pârâgue na cjuana c'ü ra zädä yo ró xi'ts'i. Ngue c'ü rí ngonegue dya. Dya ra sö rí ña'a hasta 'ma cja rí 'ñecjevi in ch'i. Rí ngone na ngue dya i creo yo ró xi'ts'i. Texe yo ró xi'ts'i, ra zädä yo, 'ma ra zädä c'o pa, eñe c'e anxe.

²¹ C'o nte mi te'beji ro mbedye e Zacarías. Mi sũji 'na pje c'o vi tsja e Zacarías, na ngue vi mezhe a mbo cja c'e templo. ²² Nuc'ua e Zacarías 'ma mü o mbedye, dya cja mi sö ro zopjüji. Mi jizhitjo co o dyë, na ngue ya mi ngone. O mbärä c'ua c'o nte, pje c'o vi jñanda e Zacarías a mbo cja c'e templo.

²³ O cjogü c'ua c'o pa c'o mi toca e Zacarías o tsja o bëpji de mböcjimi. Cjanu o ma c'ua o ngumü. ²⁴ Nuc'ua 'ma mü o cjogü c'o pa, o ndunte c'ua e Elisabet c'ü nu su. O tsot'ü c'ua tsi'ch'a zana cja nu ngumü, o mama:

²⁵ —Mi bëzhgõ in tse cja yo nte, na ngue dya mi muxt'igõ. Pero me na jo

va s'iyazügö dya Mizhocjimi c'ín Jmugöji, ngue c'ua dya cja rá bēzhgö ín tse.

Un ángel anuncia el nacimiento de Jesús

²⁶ O mezhe c'ua ñanto zana, Mizhocjimi o xipji c'e anxe Gabriel o ma cja 'na jñiñi c'ü ni chjü a Nazaret c'ü tsja a Galilea. ²⁷ O ma zopjü 'naja xunt'i c'ü cja mi xunt'itjo. C'e xunt'i ya mi ñavi 'na bëzo ro chjüntüvi. C'e bëzo, mi chjü e José c'ü. Mi mboxbēche cja e David. C'e xunt'i, mi chjü e María. ²⁸ O cjogü c'ua c'e anxe nu ja mi bübü c'e xunt'i, o xipji:

—Cjimi, süngü. Me s'iyats'ü Mizhocjimi, y bübü co nu'tsc'e. Xenda ra intsjimits'ü que na ngue texe yo 'ñaja ndixü, eñe c'e anxe.

²⁹ Nuc'ua e María 'ma mü o jñanda c'e anxe 'ñe 'ma mü o dyärä c'o jña c'o o mama, go zü c'ua o mü'bü, dya mi pãrã pje mi ne ro mama c'o jña. ³⁰ O mama c'ua c'e anxe o xipji:

—Nu'tsc'e María, dya rí sũ. Mizhocjimi me s'iyats'ü. ³¹ Nudya rí ndunte rí mus'ü 'na ts'it'i c'ü rí jñusp'ü o tjü e Jesús. ³² Nuc'ü, ra mbēzhi na nojo c'ü, na ngueje ngue o T'i Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji ra 'ñeme c'ü nu T'i ra manda c'ua ja mi manda e David c'ü nu mboxpale. ³³ Ra tsja jmu cja yo o mboxbēche e Jacob, ra manda para siempre.

³⁴ O ndünrũ c'ua e María o xipji c'e anxe:

—¿Ja rgá sô ra zädä yo? Dya be rí juntabe o bëzo.

³⁵ O ndünrũ c'ua c'e anxe o xipji:

—Ra ëjë o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e, ra ëjë co texe o poder, ra 'ñe dya c'ü rí chuns'ü 'na ts'it'i. Nguec'ua c'e ts'it'i c'ü rí 'ñeje, ngueje o T'i Mizhocjimi. Nuc'ü, dya ra tsja na s'o, eñe c'e anxe.

³⁶ O sïdo o ña c'e anxe o xipji e María:

—Tsjijñi c'ü o tsjapü Mizhocjimi e Elisabet c'ü ín prima. Zö ya male, pero ya xo ndunte dya c'ü. Mi xiji c'ü dya mi muxt'i, pero ya zö 'ñanto zana ndeze 'ma mü o ndunte. ³⁷ Na ngueje Mizhocjimi sô ra tsja texe, eñe c'e anxe.

³⁸ O mama c'ua e María:

—Rí bñnc'ö dispuesto ra tsjacö Mizhocjimi c'ua ja nzi gui mangue. Na ngue ín Jmugö c'ü; nutscö ngue o mbëpjizü.

Nuc'ua cjanu o ma c'ua c'e anxe.

María visita a Elisabet

³⁹ Nuc'ua cjanu o ma c'ua e María o zät'ä cja 'na jñiñi c'ü tsja a Judea, c'ü ma jä'ä cja t'eje. ⁴⁰ Nuc'ua 'ma o zät'ä cja o ngumü e Zacarías, o zenguante e María, cjanu o cjogü a mbo. ⁴¹ 'Ma mü o dyärä e Elisabet mi zenguante e María, c'e ts'it'i c'ü mi tũ e Elisabet o 'ñömü a mbeme. Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi me co 'ñünbü o mü'bü e Elisabet. ⁴² Nguec'ua va mapjü na jens'e, o mama:

—Xenda go intsjimits'ü Mizhocjimi que na ngue texe yo 'ñaja ndixü. Me xo ra intsjimi c'e ts'it'i c'ü ín tũgue. ⁴³ Va ëcje va 'ñe zenguazü, maco ngue o nanats'ügue c'ü ín Jmugö. ¿Ja va zocü Mizhocjimi i 'ñe zenguazügö? ⁴⁴ 'Ma nzi rvá ärägö 'ma mi zenguante, ixco 'ñömü ín pjeme c'e ts'it'i, na ngue me co mäjä. ⁴⁵ Nu'tsc'e i creo c'o o xi'ts'i Mizhocjimi. Ngue c'ü rguí mäjägue. Na ngue ra zädä c'ua ja nzi va mama, eñe e Elisabet.

⁴⁶ O mama c'ua e María:

Me na nojo Mizhocjimi, rí unügö 'na pöjö co texe ín mü'bü.

⁴⁷ Me rí mähägö Mizhocjimi c'ü ra 'ñevguegö libre cja c'o na s'o.

⁴⁸ Zö me ni muvi c'ü ín Jmugö, zö dya pje ni muvizügö, pero me go s'iyazgö. Ndeze nudya, texe c'o ra ngärã c'o cjë c'o va ëjë, ra mamaji o tsjacü Mizhocjimi rá mähjô.

⁴⁹ Na ngue o tsjacü c'o me na nojo. Angueze sô ra tsja texe; ojtjo xe 'naja c'ü ri chjëntjui c'ü. Me na sjü, 'ñe me na jo c'ü.

⁵⁰ Ndeze 'ma o mbürü o ngärã yo nte, Mizhocjimi juentse c'o sũ angueze.

⁵¹ Mizhocjimi cja'a yo me na nojo, na ngue me na zēzhi.

C'o me cjäpü na nojo ga nguijñi o mü'bü, Mizhocjimi cjäpü dya ni muvi c'o.

⁵² Yo manda c'o me cjäpü na nojo, Mizhocjimi pjongü c'o, ngue c'ua dya cja pje ra mbēzhiji.

C'o dya cjäpü na nojo, cjäpüji c'ü rguí muvi c'o.

⁵³ C'o unü ngüenda bëzhiji na puncjü, ch'unüji c'o na jo, dya cja pje ra bëzhiji.

C'o cjiñi dya pje bëzhiji, Mizhocjimi c'apüji ra bëzhiji texe.

54-55 Yo nte a Israel yo ma't'ü Mizhocjimi, me pjös'üji yo.

Mizhocjimi me juentse yo, na ngue sido mbeñe c'ua ja va mama va xipji e Abraham c'ü ín mboxpalegöji, 'ñe c'o o t'i, 'ñe c'o o bëche ro juentseji, dya ro jyëziji, eñe e María va xipji e Elisabet.

56 O mezhe jñi zana e María mi bübüvi e Elisabet. Nuc'ua cjanu o ma c'ua o ngumü.

Nacimiento de Juan el Bautista

57 Nuc'ua o zädä c'e pa c'ü ro zö'dyë e Elisabet. O 'ñeje 'na ts'it'i. 58 C'o mi chångumüji e Elisabet 'ñe c'o o dyoji 'ma mü o dyäräji Mizhocjimi vi juentse na puncjü e Elisabet vi unü 'na ts'it'i, o mäji c'ua na puncjü co angueze. 59 'Ma o zö chjün, o ëjë c'ua c'o ro circuncidao c'e ts'it'i. Xo ëjë c'o o dyoji e Elisabet. Mi ne ro jñusp'üji e Zacarías c'e ts'it'i, na ngue mi ngueje o tjü c'ü nu tata. 60 O ndünrü c'ua e Elisabet c'ü nu nana c'e ts'it'i o mama:

—Iyö. Rguí chjü e Juan.

61 O mama c'ua c'o o dyoji e Elisabet:

—¿Jenga rí jñusp'ü a cjanu? Maco dya cjó bübü c'ü ni chjü Juan yo ín dyoji, eñe c'o o dyoji e Elisabet.

62 Cjanu o tsjaji seña co o dyëji va dyönüji e Zacarías pje ma tjü mi ne ro jñusp'ü c'ü o ts'it'i. 63 Nuc'ua e Zacarías xo o tsja c'ua seña va dyörü pje rví dyopjü. Cjanu o dyopjü c'ua: “Rguí chjü e Juan”, eñe va dyopjü. Me co nguijñiji c'ua texeji cjanu o mamaji:

—Pärã, ¿jenga o jñusp'üvi a cjanu?, mi eñeji.

64 'Nango ña c'ua e Zacarías o unü 'na pöjô Mizhocjimi. 65 Nuc'ua texe cja c'o jñiñi c'o tsja a Judea c'o järä cja t'eje, me mi sñji me mi mamaji c'o me ma nojo c'o vi zädä. 66 C'o nte c'o mi ärä, mi cjiñiji o mü'büji mi mamaji:

—Pärã, ¿pje ra mbëzhi c'e ts'it'i?, eñeji.

Na ngue mi unüji ngüenda mi bübüvi Mizhocjimi c'e ts'it'i.

El canto de Zacarías

67 O Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Zacarías o ña c'o o unü Mizhocjimi ro mama:

68 Rí unügö 'na pöjô Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji nutscöji rí menzumüji a Israel. Na ngue o ëjë ra 'ñe mböxcöji nutscöji o ntezgöji, ra 'ñevgüegöji libre.

69 Mizhocjimi o xipji o ëjë 'na c'ü me na zëzhi ra 'ñevgüegöji libre.

Nuc'ü, je ri mboxbëche cja e David c'ü mi pëpi Mizhocjimi.

70 Ngue c'ü o mama c'o o profeta Mizhocjimi c'o mi cärã mi jinguã. Na ngue Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'büji o zopjüji c'o nte.

71 O mamaji c'ü ra salvazüji Mizhocjimi cja o dyë c'o rí üji c'o nugüji na ü.

72 O mamaji c'ü ra mbeñe Mizhocjimi ra tsja c'ua ja nzi va mama; ra s'iyazüji c'ua ja nzi va s'ia c'o ín mboxpaleji.

73 Ngue c'e jña c'ü o mamatsjë na cjuana Mizhocjimi va xipji e Abraham c'ü ín mboxpaleji.

74 O mama Mizhocjimi c'ü ra salvazüji cja o dyë c'o nugüji na ü, ngue c'ua dya rá sñji rga ma't'üji c'ü.

75 Y ngue c'ua rá cjaji c'ua ja nzi ga ne angueze c'o na jo, texe yo pa yo rí cäräji cja ne xoñijö mü.

76 Nu'tsc'e ín ch'itsc'ö, ngue o profetats'ü Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e.

Rí ot'ügüe a xo'ñi cja c'ü ín Jmugöji, ngue c'ua 'ma ra ëjë angueze, ya rguí bübü dispuesto yo nte ra dyätäji c'ü.

77 Nu'tsc'e rí zopjügüe yo nte, ngue c'ua ra mbäräji ja rgá sö ra salvaji ra perdonaoji c'o na s'o, ngue c'ua ra tsjapüji o nte Mizhocjimi.

78 Na ngueje me s'iyazüji Mizhocjimi me juentsqueji. O xipji o ëjë c'ü ixmi bübüvi a jens'e, ra 'ñe dyacüji jya's'ü cja ín mün'c'öji.

79 Nutscöji rí nteji rí nzhodüji cja bëxö mü. C'o dya ra nzhogü o mü'bü, ra ma sufreji 'ma ra ndüji. Pero nu c'ü ra ëjë, ra dyacüji jya's'ü cja ín mü'büji.

Y ra jítscöji c'e 'ñiji ja rgá sö ra mäjä ín mün'c'öji, dya cja pje rá mbeñeji, eñe e Zacarías.

80 C'e ts'it'i c'ü mi chjü Juan, go nocü c'ua. Xo go nzhodü na jo cja o 'ñiji Mizhocjimi. Mi bübü cja majyadü hasta 'ma cja mü o

zädä c'e pa 'ma o mbürü o zopjü c'o nu menzumüji a Israel.

2

Nacimiento de Jesús

¹ C'o pa c'o, e César Augusto mi manda cja c'o país. O manda o tsjaji 'na censo ngue c'ua ro mbārā ja nzi o nte c'o mi cārā texe c'o país nu ja mi manda. ² C'e censo c'ü ot'ü o dyät'äji, o tsjaji 'ma mi gobernador e Cirenio a Siria. ³ Nguec'ua texe c'o nte mi jyodü ro möji nu ja mi menzumüji, je ro ma jñu's'üji o tjüji. ⁴⁻⁵ Mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü e José. Mi bübü a Nazaret c'ü tsja a Galilea. Ya mi ñavi ro chjüntüvi e María. Nuc'ua e José o mëvi e María a ma a Belén c'ü tsja a Judea nu ja mi menzumü e David mi jinguā. Je mëvi nu, na ngue e José mi mboxbêche cja e David. O mëvi ro ma jñu's'üvi o tjüvi. 'Ma mü o mëvi, ya mi ndunte e María. ⁶ Nuc'ua 'ma mi bübüvi a Belén, o zädä c'e pa 'ma ro zö'dyë. ⁷ O mus'ü c'ua c'ü nu ts'it'i c'ü ot'ü. Cjanu o mbös'ü o bitu, cjanu o ngöbü c'ua nu ja mi ñönü o burru 'ñe o nzhünü. Na ngue dya cja mi jjadü cja c'e mesón nu ja mi oxü c'o nte.

Los ángeles y los pastores

⁸ Mi bëxtjo cja c'e jñiñi a Belén, mi cārā o mbörü cja batjü, mi pjörüji c'o o ndëchjürüji 'ma xömü. ⁹ 'Nango zät'ä c'ua 'na o anxe Mizhocjimi nu ja mi cārā c'o mbörü. Y nu c'ü o jya's'ü Mizhocjimi me go juëns'i nu ja mi cārāji. Me co pizhiji c'ua. ¹⁰ Nuc'ua c'e anxe o xipji c'o mbörü:

—Dya rí sūji. Dyäräji, rá xi'tsc'öji yo me na jo yo me rguí mäcjeji. Me xo ra mājā yo nte texe cja ne xoñijömmü. ¹¹ Na ngue nudya o jmus'ü 'na ts'it'i cja c'e jñiñi nu ja mi menzumü e David. Ngueje e Cristo c'ü ín Jmuji. Nuc'ü, ra 'ñempc'ëji libre c'ü. ¹² Nujnu ngue nu rguí pāragueji nu. Rí chöt'üji c'e ts'it'i c'ü ri bös'ü o bitu. Rí chöt'üji ri orü nu ja ñönü o burru, eñe c'e anxe.

¹³ 'Nango 'ñetse c'ua cja c'e anxe na puncjü c'o o anxe Mizhocjimi, mi unüji 'na pöjü Mizhocjimi mi mamaji:

¹⁴ Rí unüji na puncjü 'na pöjü Mizhocjimi a jens'e c'ü me na nojo. Na ngue me go ne go mbös'ü yo nte, ngue c'ua ra

mājā o mü'büji, dya cja ra mbeñeji c'o na s'o, eñe c'o anxe.

¹⁵ Nuc'ua cjanu o ma c'ua c'o anxe o möji a jens'e nu ja vi 'ñeji. Nuc'ua cjanu o pötü va mama c'ua c'o mbörü:

—Möjü a Belén, rá ma nuji nujyo ya zädä yo o xitsiji c'o o anxe Mizhocjimi, eñeji.

¹⁶ Nuc'ua ixco möji dya c'ua na niñi, o ma chöt'üji e María 'ñe e José 'ñe c'e ts'it'i. C'e ts'it'i je mi orü nu ja mi ñönü o burru 'ñe o nzhünü. ¹⁷ Nuc'ua c'o mbörü, 'ma o jñandaji c'e ts'it'i, o zopjüji texe c'o mi cārā nu, o xipijji c'o vi dyäräji pje ro mbëzhi c'e ts'it'i. ¹⁸ C'o o dyärä, o nguijñiji: “Pārā, ¿ja rga cja yo?”, eñeji. ¹⁹ Pero e María o mbë's'i texe c'o jña. Mi sido mi cjijñi o mü'bü pje mi ne ro mama c'o, dya go jyombeñe. ²⁰ O nzhogü c'ua c'o mbörü, mi mamaji me na nojo Mizhocjimi. Y mi unüji 'na pöjü na ngue texe c'o vi dyäräji 'ñe c'o vi jñandaji. Na ngue ya vi zädä c'ua ja nzi va xipji c'e anxe anguezeji.

El niño Jesús es presentado en el templo

²¹ 'Ma o zö chjün ngue c'ua ro circunci-daoji c'e ts'it'i, o jñusp'üji o tjü e Jesús, c'ua ja nzi va mama c'e anxe ante c'ü ro ndunte e María.

²² Nuc'ua o zäs'ä c'o pa c'o o jogü e María c'ua ja ga mama c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés. E José e María o mëvi a Jerusalén o zidyivi c'e ts'it'i c'ü mi ngue e Jesús, ngue c'ua ro presentaovi a jmi Mizhocjimi. ²³ O tsjavi a cjanu, na ngue c'ü o ley Mizhocjimi mama a cjava: “Texe c'o ts'it'i c'o ot'ü rí 'ñecjeji, rí xöcügueji ra mbëpji Mizhocjimi”, eñe. ²⁴ Xo o ma unüvi c'o ro mbäsp'äji Mizhocjimi c'ua ja nzi ga mama cja c'ü o ley Mizhocjimi: “Rí unüji yeje vilo Mizhocjimi. O 'ma jiyö, yeje mbaro”, eñe.

²⁵ Mi bübü 'na bëzo a Jerusalén c'ü mi chjü e Simeón. Mi cja na jo, y mi sū Mizhocjimi. Mi te'be c'e pa 'ma ro 'ñeme libre Mizhocjimi c'o nu menzumüji a Israel, ro unüji c'ü rví mājā. Mi ätä o Espiritu Mizhocjimi c'ü me mi 'ñünbü o mü'bü. ²⁶ O Espiritu Mizhocjimi ya vi tsjapü ro mbārā e Simeón c'ü dya ro ndü hasta 'ma cja ro jñanda nu c'ü vi juajnü Mizhocjimi ro 'ñe salva c'o nte. ²⁷ 'Na nu pa, o Espiritu

Mizhocjimi o 'ñünbū o mü'bū e Simeón o ma cja c'e templo. Ngue c'e pa 'ma xo ma'a nu e José 'ñe e María o zidyivi c'e ts'it'i o ma presentaovi c'ua ja nzi ma mama c'e ley.

²⁸ Nguec'ua 'ma o cjogü e José 'ñe e María, o tsja c'ua e Simeón o ndës'i e Jesús, o unü 'na pöjō Mizhocjimi o mama:

²⁹ Nu'tsc'e mi Jmuts'ügö; nutscö in mbëpjizü. Jyëzgue rá tügö, rá ma söyagö cja in jmigue. Na ngue ya zädä c'ua ja nzi vi xitsi.

³⁰ Ya ró jandagö dya, nu i xipji o ëjë ra 'ñe 'ñevgüegöjme libre.

³¹ Nujnu, ya i mbeñe i juajnü ra salva yo nte texe cja ne xoñijömmü.

³² Nujnu, ra unü jya's'ü cja o mü'bū yo dya menzumü a Israel ngue c'ua ra mbä'c'äji. Xo 'ñe yo menzumü a Israel yo vi juajnügue, ra mbäräji c'ü me na nots'ügue, eñe e Simeón va unü 'na pöjō Mizhocjimi.

³³ E José 'ñe e María me go nguijñivi c'o vi mama e Simeón ja rvá cja c'e ts'it'i.

³⁴⁻³⁵ Nuc'ua e Simeón cjanu o dyötpüvi Mizhocjimi. Cjanu o xipji e María c'ü nu nana e Jesús:

—Dyärä c'ü rá xi'tsi. Mizhocjimi o xipji o ëjë ne ts'it'i ngue c'ua 'ma ya ra nocü, ra 'ñetse yo nte ja ga nguijñi o mü'büji. Yo ín menzumügöji a Israel, na puncjü c'o dya ra dyätpä o jña nu, nguec'ua dya ra salvaji. Y xo na puncjü c'o ra dyätpä o jña, nguec'ua ra salvaji. Me ra nu'uji na ü nu. Nguec'ua xo 'ñetsc'e me ra sufre in mü'bügue nza cja 'ma cjó c'o ri tjocüts'ü 'na tjëdyi, eñe e Simeón.

³⁶ Mi bübü 'na ndixü c'ü mi 'ñünbū o mü'bū Mizhocjimi ma zopjü c'o nte. Nuc'ü, mi chjü e Ana. Mi ngue o xunt'i e Fanuel, mi mboxbëche cja e Aser. Angueze ya mi male. Ts'i vi ndü c'ü nu xïra, vi mimivi sietetjo cjë. ³⁷ Y ndeze 'ma o ndü c'ü nu xïra, ya vi mezhe ochenta y cuatro cjë. Mi bübü cja c'e templo, dya mi c'ueñe nu. Mi ötü Mizhocjimi zö xömmü zö ndempa. Y mi mbempje. ³⁸ 'Ma xe mi bübü nu e José 'ñe e María 'ñe e Jesús, o ëjë c'ua e Ana o unü 'na pöjō Mizhocjimi. Nuc'ua o mbürü e Ana o xipji c'o nte pje ro mbëzhi c'e ts'it'i. Na ngue

mi cãrã a Jerusalén c'o mi te'be ro ëjë 'naja c'ü ro 'ñeme libre anguezeji.

El regreso a Nazaret

³⁹ Nuc'ua e José 'ñe e María, 'ma ya vi tsjavi texe c'ua ja nzi ga mama c'ü o ley Mizhocjimi, cjanu o nzhogü o mëvi a Nazaret c'ü mi ngue o jñiñivi c'ü tsja a Galilea. ⁴⁰ C'e ts'it'i o nocü mi te na zëzhi. Y mi cjiñi na jo o ñi, y mi pãrã na jo Mizhocjimi. Mizhocjimi mi bübü co angueze.

El niño Jesús en el templo

⁴¹ Tsjë'ma tsjë'ma mi pjongüji a Jerusalén c'e mbaxcua c'ü mi chjü Pascua. Nguec'ua 'ma mi sädä c'e mbaxcua, e José 'ñe e María mi pëvi nu. ⁴² 'Ma ya mi pë's'i e Jesús doce cjë, e José 'ñe e María o zidyivi e Jesús o möji a Jerusalén cja c'e mbaxcua. Na ngue tsjë'ma mi pëvi nu. ⁴³ 'Ma mü o cjogü c'e mbaxcua, e José 'ñe e María o mbedyevi a Jerusalén ro möji c'o 'ñaja nte c'o vi 'ñeje a Galilea. Dya mbärävi cjo vi nguejme e Jesús a Jerusalén. ⁴⁴ Mi pëzhivi e Jesús ma dyoji c'o nte. Nguec'ua o nzhodüji 'napa cja 'ñiji. Nuc'ua cjanu o jyodüvi e Jesús cja c'o o dyoji, 'ñe cja c'o nu menzumüji c'o mi pãrãji. ⁴⁵ Pero dya go chöt'üvi. Nguec'ua o nzhogüvi c'ua o mëvi na yeje a Jerusalén o ma jyodüvi.

⁴⁶ Nuc'ua 'ma o zö jñipa ndeze 'ma o mbedyevi a Jerusalén, o chöt'üvi e Jesús a mbo cja c'e templo. Ma jü a nde cja c'o xöpüte c'o mi jizhi o ley Mizhocjimi. E Jesús mi ärä c'o mi mamaji, y mi cjäpüji o t'önü c'o. ⁴⁷ C'o xöpüte xo mi cjäpüji t'önü e Jesús. O unüji ngüenda e Jesús me mi pë's'i na puncjü o pjeñe, me ma jo va ndünrü. Nguec'ua va nguijñiji c'ua:

—¿Ja ni 'ñeje c'ü pãrã nu? Maco cja ts'it'i nu, eñeji.

⁴⁸ Nuc'ua e José 'ñe e María 'ma mü o jñandavi e Jesús ma jü a nde cja c'o xöpüte, me go nguijñivi. Cjanu o mama c'ua e María:

—Nu'tsc'e ín ch'itsc'ö, çjenga i tsjacübe a cjanu? Nin tatague 'ñetscö me rí sufregöbe rgá jonc'ügöbe.

⁴⁹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjivi:

—Dya ni jyodü rí jyongüvi. ¿Cjo dya in pārāvi ni jyodü rá bübü cja o ngumü c'ü mi Tata, rá cjagö c'o o bēpji?, eñe.

⁵⁰ Anguezevi dya mi pārāvi pje mi ne ro mama c'o jña c'o vi xipjivi.

⁵¹ Nuc'ua e Jesús o mbedye a Jerusalén co e José 'ñe e María, o möji a Nazaret. Na ngue e Jesús mi ätä c'ü o tata 'ñe c'ü o nana. C'o jña c'o vi mama e Jesús, o mbeñe e María cja o mü'bü pje mi ne ro mama. ⁵² E Jesús o nocü na jo, y mi cjiñi na jo o ñi. Nguec'ua Mizhocjimi mi bübü co angueze, y me mi mápä c'ü. Xo 'ñe yo nte, me xo mi mápäji c'ü.

3

Juan el Bautista predica en el desierto

¹ O mezhe c'ua ja nzi cjë, mi emperador e Tiberio César. Ya mi quince cjë c'ü mi emperador. Mi gobernador e Poncio Pilato a Judea. E Herodes mi gobernador a Galilea. E Felipe mi gobernador a Iturea 'ñe a Traconite. E Lisantias mi gobernador a Abilinia. ² E Anás 'ñe e Caifás mi mero ndamböcjimi c'o. C'o pa c'o, e Juan c'ü nu t'i e Zacarías mi bübü cja majjadü. 'Na nu pa, Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Juan o mbürü o zopjü c'o nte. ³ Nguec'ua mi nzhodü bēxtjo cja c'e ndare a Jordán, mi xipji c'o nte ro nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi ro jyéziji c'o na s'o, 'ñe ro ji'iji. Nu'ma, ro perdonao 'ma Mizhocjimi c'o na s'o c'o mi cjaji. ⁴ Mi jinguã c'e profeta Isaías o dyopjü 'na libro. O dyopjü c'ü ro bübü 'na nte cja 'na majjadü c'ü ro mapjü, ro zopjü c'o nte ro xipjiji:

“Rí jyēzgueji c'e 'ñiji c'ü na s'o, rí jyēzgueji c'e 'ñiji c'ü mogü. Na ngue ya ngue ra ë c'ü ín Jmugöji c'ü bübü a jens'e.

⁵ 'Ma ra ëjë 'na c'ü manda, rí parejaogöji o 'ñiji, y rí nderesaoji c'o 'ñiji c'o mogü. Je xo rga cjatsc'ejji nu, rí jyéziji c'e 'ñiji c'ü na s'o c'o in tēpiji.

⁶ Na ngue ra ëjë nu c'ü o juajnü Mizhocjimi ra salva yo nte texe cja ne xoñijömmü”, ro 'ñeñe c'e nte.

Je ga cjanu va mama e Isaías c'ü ro mama c'e nte. Nguec'ua 'ma o mbürü e Juan o zopjü c'o nte, o zädä c'e jña c'ü vi mama e Isaías.

⁷ Na puncjü o nte c'o mi pedye cja c'o o jñiñiji mi pöji cja e Juan ngue c'ua ro jiji cja c'e ndare. Nguec'ua o mama e Juan va xipjiji:

—Nza cjatsc'ejji o c'ijmi yo sū ga c'ueñe 'ma tjë o batjü. In sūji ra jñün'c'üji ngüenda Mizhocjimi rí sufregueji, nguec'ua va ëgueji va 'ñe jigueji. ⁸ Pero 'ma na cjuana o nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi, rí tsjaji na jo, ngue c'ua ra jñetse ya nzhogü in mü'büji. In pēzhgueji ra recibidots'üji Mizhocjimi, na ngue o mboxbēchets'üji e Abraham. Pero rí xi'tsc'öji, dya cja rí tsjijñiji c'ü ni jyodü ra recibidots'üji. Na ngue me na zēzhi Mizhocjimi, sö ra tsjapü yo ndojo ra mbēzhi nte c'o ra jñu's'ü e Abraham, xo ra 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi.

⁹ Nza cjatsc'ejji za'a c'o dya jo c'o quis'i, c'o ya juns'ütjo jacha cja o dyü'ü, na ngue ya ra dyocüji. Texe za'a c'ü dya jo c'o quis'i, ya bübü ra dyéziji cja rrü mboch'üji cja sivi. Je xo rga cjanu rgá tsja'c'üji, nu 'ma dya ra nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi.

¹⁰ C'o nte mi önüji mi mamaji:

—¿Pje ni mbë c'ü ni jyodü rá cjajme 'ma, ngue c'ua dya ra tsjacüjme Mizhocjimi rá ma sufrejme?

¹¹ O ndünrü c'ua e Juan o xipjiji:

—Nu c'ü cãjã yeje pajna, ra unü 'na pajna c'ü dya cãjã. Nu c'ü pë's'i pje ra zi, ra unü c'ü dya pë's'i, eñe e Juan.

¹² Xo ëjë ja nzi c'o mi cobra o ndüvajma, o ëji ro 'ñe ji'iji. O xipjiji e Juan:

—Xöpüte, ¿pje ni mbë c'ü ni jyodü rá cjagöjme?

¹³ O ndünrü c'ua e Juan o xipjiji:

—Rí cobraji ja c'o nzi ga mama c'o ley; dya rí jñu's'üji rguí cobraji.

¹⁴ Xo o tsja t'önü c'o tropa o mamaji:

—Nuzgöjme, ¿pje xo ni jyodü rá cjagöjme? O ndünrü c'ua e Juan o xipjiji:

—Bübü 'ma in pizhiji yo nte, o in pezheji o bëchjine ngue c'ua ra ch'a'c'üji o merio. Pero dya cja rí tsjaji a cjanu. Rí mäji co c'o in rayaji c'o cjö'tc'üji.

¹⁵ C'o nte me mi cjiñiji e Juan, cjo mi ngue Cristo c'ü mi te'beji ro ëjë. ¹⁶ O mama c'ua e Juan o xipjiji:

—Bübü o mbēpji c'o o cjaja c'ü nu lamu, xäpcäji o correa cja o mbäcua c'ü nu lamu

ga mbös'ü. Nutscö ni pje pjëtscö rá pjösc'ö a cjanu nu c'ü va ëtjo. Na ngue me na nojo na puncjü angueze; nutscö rí menutjogö que na ngue 'na mbëpji. Nutscö rí jichi co ndeje yo nte. Pero nu c'ü cja va ëtjo, 'ma rí 'ñench'e in mü'büji angueze, ra dya'c'üji o Espíritu Mizhocjimi c'ü. 'Ma jiyö, ra dya'c'üji rí ma sufreji cja sivi.

¹⁷ Xe go sido go ña e Juan o xipjiji:

—'Na campesino ra jñüs'ü o yelgo, cja rrü mbitsi na jo o ndëxü. C'o ndëxü ra dyüt'ü cja c'ü o t'ujmü c'o, pero c'o paxa ra ndüt'ü co sivi c'o. Je xo ga cjanu rgá tsja nu c'ü cja va ëtjo. Ya bübü angueze ra recibido c'o ra nzhogü o mü'bü, pero c'o dya ra nzhogü o mü'bü, ya bübü ra mboch'üji a sivi c'ü dya ra juench'e, eñe e Juan.

¹⁸ Nujyo, ngue yo o mama e Juan va xipji c'o nte ja rva cja e Cristo. Y na puncjü o jña c'o xe go xipjiji. ¹⁹ C'e gobernador Herodes vi mimivi e Herodías c'ü nu su e Felipe. E Felipe mi ngue c'ü nu cjuarma e Herodes. Y mi cja c'o na s'o e Herodes. Nguec'ua e Juan va huëch'i e Herodes mi xipji c'ü dya jo c'o mi cja. ²⁰ Nuc'ua e Herodes go tsja c'ua mas c'o na s'o, go manda o ma pant'aji a pjörü e Juan.

El bautismo de Jesús

²¹ 'Ma mi jichi e Juan c'o nte cja c'e ndare a Jordán, xo ji'i e Jesús. E Jesús 'ma o nguarü o ji'i, cjanu o dyötü c'ua Mizhocjimi. 'Ma ma ötü Mizhocjimi, go xogü a jens'e c'ua. ²² Y o zöbü o Espíritu Mizhocjimi c'ü mi nza cja 'na mbaro, o ëjë o 'ñe ndägä a xes'e e Jesús. O dyäräji c'ua 'naja c'ü o ña a jens'e o mama:

—Ngue'tsc'e in Ch'itsc'ö, me rí s'iyats'ü, me rí mä'c'ägö.

Los antepasados de Jesucristo

²³ E Jesús ya mi pë's'i treinta cjë 'ma mü o mbürü o zopjü c'o nte. C'o nte mi mamaji e Jesús mi ngueje nu t'i e José. E José mi t'i cja e Elí. ²⁴ E Elí mi t'i cja e Matat. E Matat mi t'i cja e Leví. E Leví mi t'i cja e Melqui. E Melqui mi t'i cja e Jana. E Jana mi t'i cja e José. ²⁵ E José mi t'i cja e Matatías. E Matatías mi t'i cja e Amós. E Amós mi t'i cja e Nahum. E Nahum mi t'i cja e Esli. E Esli mi t'i cja e Nagai. ²⁶ E Nagai mi t'i cja e Maat. E Maat mi t'i cja e Matatías. E Matatías mi

t'i cja e Semei. E Semei mi t'i cja e José. E José mi t'i cja e Judá. ²⁷ E Judá mi t'i cja e Joana. E Joana mi t'i cja e Resa. E Resa mi t'i cja e Zorobabel. E Zorobabel mi t'i cja e Salatiel. E Salatiel mi t'i cja e Neri. ²⁸ E Neri mi t'i cja e Melqui. E Melqui mi t'i cja e Adi. E Adi mi t'i cja e Cosam. E Cosam mi t'i cja e Elmodam. E Elmodam mi t'i cja e Er. ²⁹ E Er mi t'i cja e José. E José mi t'i cja e Eliezer. E Eliezer mi t'i cja e Jorim. E Jorim mi t'i cja e Matat. ³⁰ E Matat mi t'i cja e Leví. E Leví mi t'i cja e Simeón. E Simeón mi t'i cja e Judá. E Judá mi t'i cja e José. E José mi t'i cja e Jonán. E Jonán mi t'i cja e Eliaquim. ³¹ E Eliaquim mi t'i cja e Melea. E Melea mi t'i cja e Mainán. E Mainán mi t'i cja e Matata. E Matata mi t'i cja e Natán. ³² E Natán mi t'i cja e David. E David mi t'i cja e Isaí. E Isaí mi t'i cja e Obed. E Obed mi t'i cja e Booz. E Booz mi t'i cja e Salmón. E Salmón mi t'i cja e Naasón. ³³ E Naasón mi t'i cja e Aminadab. E Aminadab mi t'i cja e Aram. E Aram mi t'i cja e Esrom. E Esrom mi t'i cja e Fares. E Fares mi t'i cja e Judá. ³⁴ E Judá mi t'i cja e Jacob. E Jacob mi t'i cja e Isaac. E Isaac mi t'i cja e Abraham. E Abraham mi t'i cja e Taré. E Taré mi t'i cja e Nacor. ³⁵ E Nacor mi t'i cja e Serug. E Serug mi t'i cja e Ragau. E Ragau mi t'i cja e Peleg. E Peleg mi t'i cja e Heber. E Heber mi t'i cja e Sala. ³⁶ E Sala mi t'i cja e Cainán. E Cainán mi t'i cja e Arfaxad. E Arfaxad mi t'i cja e Sem. E Sem mi t'i cja e Noé. E Noé mi t'i cja e Lamec. ³⁷ E Lamec mi t'i cja e Matusalén. E Matusalén mi t'i cja e Enoc. E Enoc mi t'i cja e Jared. E Jared mi t'i cja e Mahalaleel. E Mahalaleel mi t'i cja e Cainán. ³⁸ E Cainán mi t'i cja e Enós. E Enós mi t'i cja e Set. E Set mi t'i cja e Adán. E Adán mi t'i cja Mizhocjimi na ngue o dyät'ä Mizhocjimi c'ü.

4

Tentación de Jesús

¹ O Espíritu Mizhocjimi me go 'ñünbü o mü'bü e Jesús o mbedye cja c'e ndare a Jordán, o ma cja 'na majyadü nu ja dya cjó mi ndeñe. Na ngue mi ätä o Espíritu Mizhocjimi. ² O mezhe nu cuarenta pa. Xo mi bübü nu, e Satanás nu c'ü dya jo, mi xipji e Jesús c'ü ro tsja c'o na s'o. C'o cuarenta pa,

dya pje zi e Jesús. 'Ma ya vi cjogü c'o pa c'o, o zant'a c'ua e Jesús. ³ Nuc'ua e Satanás nu c'ü dya jo, o xipji e Jesús:

—Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi, nguec'ua rí xipjigüe yo ndojo ra mbëzhi o xëdyi rí sigüe, eñe c'ü dya jo.

⁴ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Dya rá ä'tc'ägö c'ü in xitsi. Na ngue je t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü dya nguextjo xëdyi rga minc'öjme. C'ü xenda ni jyodü, ngue c'ü rá cjaime texe ja c'o nzi ga mama Mizhocjimi.

⁵ Nuc'ua c'ü dya jo o zidy e Jesús cja 'na t'eje c'ü ma ndä'ä. O mezhe 'na ndajme o jíchi texe yo jñiñi cja ne xoñijömmü. ⁶ Nuc'ua c'ü dya jo o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e rá da'c'ü rí mandague texe cja yo jñiñi yo in jandague. Xo rá da'c'ü texe yo me ni muvi yo bübü cja yo jñiñi. Texe yo, ya ch'acügö yo. Ra sö rá unü c'ü rí ne rá unü. ⁷ Nu 'ma rí ndüñijömmü rí matcügö, rí tsjapü in tsjacje texe yo.

⁸ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e Satanás, dya rá ma'tc'ö. Na ngue ya t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü rá ndüñijömmüjme rá ma't'üjme Mizhocjimi c'ü ngue in Jmuji. Y nguextjo angueze rá pëpijme, enzgöjme c'ü.

⁹ Xo tsja c'ü dya jo o zidy e Jesús a ma a Jerusalén, o 'ñe's'e c'ua a xes'e cja 'naja c'o torre c'o mi bübü cja c'e templo. O xipji c'ua:

—Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi, nguec'ua rí dacügüe dya a ma a jömmü. ¹⁰ Ni jyodü rí tsjague a cjanu, na ngue ya xo t'opjü o jña Mizhocjimi:

Mizhocjimi ra xipji c'o o anxe rguí 'ñeji a jens'e ra 'ñe mböxc'üji.

¹¹ Ra 'ñe penhc'iji ngue c'ua dya ra s'onnc'ü in cua 'ma rí sos'ü cja ndojo, eñe c'ü ya t'opjü.

Ngue c'ua rí dacügüe ndezgua hasta jömmü, eñe c'ü dya jo.

¹² Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Dya rá dacü c'ua ja gui xitscö. Na ngue ya xo t'opjü c'ü dya rá söjme o jña Mizhocjimi c'ü in Jmugöji, enzgöjme. Nguec'ua dya rá dacü a ma a jömmü para rá nugö cjo ra mböxcö Mizhocjimi, eñe e Jesús.

¹³ Nuc'ua c'ü dya jo, dya mi pärã pje xe ro xipji e Jesús para ro tsja c'o na s'o, nguec'ua va c'ueñe ja nzi pa, cja ro nzhogü na yeje pje xe ro 'ñe xipji.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹⁴ Nuc'ua e Jesús o nzhogü o ma a Galilea. Mi bübüvi texe c'ü o poder o Espíritu Mizhocjimi. Nguec'ua texe cja c'o jñiñi c'o mi tsja a Galilea, o mbürü o mamaji c'o ma nojo c'o mi cja e Jesús. ¹⁵ Mi cja e Jesús mi jíchiji cja c'o o nintsjimiji. Texeji mi mamaji:

—Ne bëzo bübüvi Mizhocjimi.

Jesús en Nazaret

¹⁶ O ma c'ua e Jesús a Nazaret nu ja mi menzumü. Nuc'ua c'e pa c'ü mi söyaji, o cjogü a mbo cja c'e nintsjimi ja c'o nzi ma cja c'ü o tjürü. Cjanu o mimi nu. Cjanu o böbü c'ua ro xörü. ¹⁷ Cjanu o ch'unü c'ua c'e libro c'ü vi dyopjü e Isaías c'ü mi profeta. Cjanu o xücü c'e libro c'ü mi 'mans'a, o chöt'ü nu ja mi t'opjü a cjava:

¹⁸ O Espíritu Mizhocjimi bübü co nutscö, na ngue o juancügö.

O juancügö rá zopjü c'o unü ngüenda bëzhiji na puncjü, rá xipjiji jña c'o rguí mäji.

O juancügö rá cja pü ra mäjã c'o me nzhumü o mü'bü.

O juancügö rá zopjü yo nte yo dya libre, rá xipjiji ja rgã sö ra 'ñemeji libre.

C'o ndëzhö, rá cja pü ra jñandaji.

C'o me sufre, rá emeji libre.

¹⁹ O juancügö rá xipji yo nte c'ü ya zädã c'o pa c'o o juajnü Mizhocjimi ra salvaji.

²⁰ Cjanu o mbans'a c'ua c'e libro, cjanu o unü c'ü mi pëpij cja nintsjimiji. Cjanu o mimi c'ua ro jíchi c'o nte. Texe c'o mi cãrã cja c'e nintsjimi me mi cjinch'iji angueze, mi te'beji pje pjëzhi c'o ro mama. ²¹ Nuc'ua cjanu o ña e Jesús o xipjiji:

—Nu o jña Mizhocjimi nu cja ró xörügö, ya zädã dya a ndetsc'ëji nu, eñe.

²² C'o nte, me co nguijñiji y me go mamaji:

—Me na jo yo jña yo mama nu, pero ¿ja ga mbãrã nu? Maco ngue nu t'i e José c'ü mi ngue in menzumügöji.

²³ O mama e Jesús o xipjiji:

—In pärãji c'e jña c'ü rí mangöji: “Nu'tsc'e médico, rí dyät'ätsjë ante c'ü rí dyät'ã c'o

'ñaja." Pe ngue c'ü in cjiññiji dya, cja in mü'büji. Pe xo in ne rí xitscöji a cjava: "Ró äräjme i tsjague c'o me na nojo a Capernaum, maco dya in cjague yo cja in jñiñgöji", rí 'ñenzgöji.

²⁴ O sido o ña e Jesús o mama:

—Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji, c'o na cjuana. Yo nte, dya respetaoji 'na profeta 'ma ngue nu menzumütsjéji. ²⁵ Dyäräji na jo c'ü xo rá xi'tsc'öji. Ya in päräji ja ma cja mi jinguã 'ma mi bübü e Elías. O mezhe jñi cjé nde c'ü dya go 'ñeje o dyebe, nguec'ua mi bübü 'na tjijmi texe cja c'o jñiñi. C'o pa c'o, mi cãrã va a Israel na puncjü o ndixü c'o ya vi ndü nu xïra. ²⁶ Pero dya ngue anguezeji c'o o xipji Mizhocjimi e Elías ro 'ñe mbös'ü. O xipji o ma a Sarepta c'ü bëxtjo jãrã a Sidón, o ma mbös'ü 'na ndixü nu c'ü vi ndü nu xïra, maco dya mi menzumü a Israel. ²⁷ C'o cjé c'o mi bübü e Elías, mi cãrã va a Israel na puncjü c'o mi sô c'e ngueme c'ü xiji o lepra. Pero dya cjó jogü ne ri 'naja anguezeji. Nguextjo e Naamán c'ü mi menzumü a Siria c'ü o jogü.

²⁸ Nuc'ua c'o mi cãrã cja c'e nintsjimi, 'ma mü o dyäräji c'o jña c'o, me co sjëyaji c'ua na puncjü. ²⁹ Go böbüji c'ua, cjanu o pjongüji e Jesús cja c'ü o jñiñiji, o zidyiji cja c'e dyä'ä nu ja mi jäs'ä c'e jñiñi. O zidyiji ro ma pa'maji a jömü. ³⁰ Pero e Jesús o cjogütjo a nde anguezeji, o ma c'ua.

Un hombre que tenía un espíritu malo

³¹ Nuc'ua e Jesús o zöbü o ma c'ua a Capernaum c'ü mi ngue 'na jñiñi a Galilea. Chjüma chjüma c'o pa c'o mi sôyaji, mi jíchi c'o nte cja c'e nintsjimi. ³² C'o nte me mi sÿji mi cjiññiji:

—Nunca rí äräji a cjanu. Je ni 'ñeje cja Mizhocjimi c'o jña c'o xitsiji nu, eñeji.

³³ Cja c'e nintsjimi, mi bübü 'na bëzo c'ü vi zürü 'naja o s'ondajma e Satanás nu c'ü dya jo, c'ü o tsjapü o mapjü c'ua na jens'e c'e bëzo. ³⁴ O mama:

—Nu'tsc'e Jesús in menzumü a Nazaret, ¿pje in pë'sc'ü rí ñu co nuzgöjme? ¿Cjo vi 'ñeje rí tsjacü rá ma sufregöjme? Nutscö rí pã'c'ã. Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi, dya bübüts'ü c'o na s'o.

³⁵ E Jesús o huëñch'i c'ua c'ü o s'ondajma c'ü dya jo o xipji:

—Tso't'ü in te. Pedye cja ne bëzo.

Nuc'ua c'ü o s'ondajma c'ü dya jo o tsjapü o nügü c'e bëzo a nde c'o nte c'o mi cãrã. O mbedye c'ua c'e s'ondajma cja c'e bëzo y dya pje tsjapü. ³⁶ Me co nguiñi c'ua c'o nte, o mamaji:

—¿Pje pjëzhi c'ü pë's'i ne bëzo c'ü me na nojo? Manda yo o s'ondajma c'ü dya jo nza cja c'ü ri pë's'i o poder. Xipjiji ra mbedyeji, cja na mbedyeji c'ua.

³⁷ Nguec'ua texe cja c'o jñiñi c'o tsja a Galilea, me mi mamaji c'o ma nojo c'o mi cja e Jesús.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

³⁸ Nuc'ua e Jesús o böbü o mbedye cja c'e nintsjimi. Cjanu o ma c'ua o zät'ä cja nu ngümü e Simón. C'ü nu to'o e Simón, mi sô pa'a. O xipjiji c'ua e Jesús ro jocü. ³⁹ Nuc'ua e Jesús o ëjë nu ja mi orü c'e ndixü. Cjanu o huëñch'i c'ua c'e pa'a. O c'ueñe c'ua c'e pa'a. O nanga c'ua na zëzhi c'e ndixü, cjanu o dyät'ä o jñönü cjanu o ziji.

Jesús sana a muchos enfermos

⁴⁰ 'Ma ya ma quibi e jyarü, ma ëjë c'o nte ma siji c'o o dyoji c'o mi sô pje nde ma ngueme, ma sinpiji e Jesús. Nuc'ua e Jesús mi ë's'ë o dyë nzi 'naja c'o mi sô'dyë, y mi jogüji. ⁴¹ Na puncjü c'o mi sô'dyë c'o o mbedye o s'ondajma c'ü dya jo. Nzi ma mbedye, nzi ma mamaji:

—Ngue'tsc'e o T'its'ü Mizhocjimi, eñe c'o s'ondajma.

E Jesús mi huëñch'iji, dya mi jëzi ra ñaji, na ngue mi päräji e Jesús mi ngue e Cristo.

Jesús predica en Galilea

⁴² Nuc'ua 'ma mü o jyas'ü, o mbedye e Jesús o ma cja 'na majyadü nu ja dya cjó mi ndeñe. Nuc'ua c'o nte mi jodüji e Jesús. 'Ma mü o chöt'üji, mi sÿjmüji ngue c'ua dya ro xögü co anguezeji. ⁴³ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Xo ni jyodü rá ma zopjü c'o nte c'o cãrã c'o nan'ño jñiñi, rá xipjiji ni jyodü ra dyätäji Mizhocjimi, na ngueje ngue c'ü manda. Ngue c'ü vi juancügö Mizhocjimi rá cjagö, eñe.

⁴⁴ O ma c'ua cja c'o 'ñaja jñiñi c'o mi tsja a Galilea, mi zopjüji cja c'o o nintsjimiji.

5

La pesca milagrosa

¹ Na nu pa, e Jesús mi бүбү cja squina c'e zapjü c'ü ni chjü Genesaret. O ëjë c'ua na puncjü o nte, me mi chütüji ngue c'ua ro dyäräji o jña Mizhocjimi. ² E Jesús o jñanda c'ua yeje бү'ü c'o ma jä'ä cja squina c'e zapjü. C'o mbëjmõ ya vi mbes'ëji cja c'o бү, mi pe'ch'ëji c'o o rreji. ³ E Jesús o dat'ü c'ua cja 'naja c'o бү c'ü mi ngue o cjaja e Simón. Cjanu o xipji c'ua e Simón xe ro ndütü c'e бү a ma cja c'e ndeje. O mimi c'ua cja c'e бү, o jíchi c'o nte. ⁴ Nuc'ua 'ma mü o nguarü o ña, o xipji e Simón:

—Mague cja c'e ndeje nu ja xenda na jë'ë. Rí pät'äji c'o in rreji ngue c'ua rí sürüji o jmõ.

⁵ O ndünrü c'ua e Simón o xipji:

—Xöpüte, 'naxõmü ró pëpjijme, dya ró sürüjme. Pero rá pät'ägõ ne rre ja c'o nzi gui xitsi, eñe.

⁶ O tsjaji c'ua ja va xiji. O zürüji c'ua na puncjü o jmõ, nguec'ua ya ma xüt'ü c'e rre.

⁷ Nuc'ua o juäjpjã o dyëji c'o o dyoji c'o ma cãjä cja c'ü 'naja бү, ngue c'ua ro ëji ro 'ñe mbös'üji. O ëjëji c'ua, o nichiji nza yeje c'o бү, ya mi ne ro nguibi c'o. ⁸ E Simón Pedro 'ma mü o jñanda c'o jmõ, o ndüñijõmü a jmi e Jesús, o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügõ, rí sũ rgá бүбү in jmigue. Na ngue me na s'ozgõ, rí tũ ín nzhübü, eñe.

⁹ Me mi sũ e Simón Pedro na ngue ma puncjü c'o jmõ c'o vi zürüji. Xo mi sũ c'o mi dyoji e Pedro cja c'e бү. ¹⁰ Xo mi sũ e Jacobo 'ñeje e Juan c'o mi ngue o t'i e Zebedeo. Mi ngue o dyoji e Simón Pedro. E Jesús o xipji c'ua e Simón:

—Dya rí sũ; chenngue dya co nutscõ. Nu'tsc'e mi mbëjmõgue, mi tennc'e o jmõ. Pero nudya rá jí'ts'i rí zopjü yo nte, ngue c'ua ra dyä'tc'äji ra ndennc'ëji, xo ra creozüji.

¹¹ Nuc'ua e Simón Pedro 'ñe c'o o dyoji cjanu o pjons'üji a squina c'e бү. O zogüji texe nu, o möji e Jesús, ngue c'ua ro dyätpäji o jña.

Jesús sana a un leproso

¹² Na nu pa, e Jesús mi бүбү cja 'na jñiñi nu ja xo mi бүбү 'na bëzo c'ü me mi sõ o

lepra. C'e bëzo 'ma o jñanda e Jesús, o ëjë o 'ñe ndüñijõmü a jmi, o dyõtü ro jocü, o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügõ, nu 'ma in ne'e, sõ rí jocüzü ne lepra, eñe c'e bëzo.

¹³ E Jesús o c'uana c'ua o dyë o ndörü, o xipji:

—Rí negõ ra jogüts'ügue, eñe.

Jo ni c'ueñe c'ua c'e lepra. ¹⁴ E Jesús o xipji c'ua c'e bëzo:

—Dya cjó rí ma xipjigue ja va jogüts'ü. Nguextjo c'e mböcjimi rí ma jíchitsjë c'ü ya jogüts'ü. Cja rrí unügue c'ua, ja c'o nzi va manda e Moisés. Nuc'ua ra mbãrã yo nte c'ü ya jogüts'ü, eñe.

¹⁵ Zõ vi xipji e Jesús c'e bëzo c'ü dya cjó ro xipji, pero xenda go mamaji c'o mi cja e Jesús. Nguец'ua o ëjë na puncjü o nte ro dyäräji e Jesús, y ngue c'ua e Jesús ro jocü c'o mi sõ'dyë. ¹⁶ Nguец'ua e Jesús mi xõgü mi pa cja c'e majjadü nu ja dya cjó mi ndeñe, mi ötü Mizhocjimi.

Jesús sana a un paralítico

¹⁷ Na nu pa e Jesús mi xöpü c'o nte. Xo mi cãrã nu, ja nzi c'o fariseo 'ñe ja nzi c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. Vi 'ñeji texe cja c'o jñiñi c'o mi tsja a Galilea 'ñe c'o mi tsja a Judea. Xo mi cãrã c'o vi 'ñeje a Jerusalén. C'ü o poder Mizhocjimi mi бүбүvi co e Jesús ro jocü c'o mi sõ'dyë. ¹⁸ O ëjë c'ua ja nzi bëzo c'o ma tuns'ü 'na bëzo cja 'na pjinguã. C'e bëzo, dya mi sõ ro 'ñõmü. Mi ne ro tsjocüji nu ja ma бүбү e Jesús, ngue c'ua ro ngõbüji a jmi ro jocü. ¹⁹ Pero dya sõ ja rvá tsjocüji, na ngue me mi ndüji nu cja c'e ngumü. O ndes'ëji c'ua a xes'e cja c'e ngumü. O xo's'üji c'ua c'o mi t'üs'ü, cjanu o sjõ'büji c'e bëzo a jmi e Jesús a nde cja c'o nte. ²⁰ Nguец'ua o unü ngüenda e Jesús c'ü mi junt'ü o mü'büji c'ü ro tsja angueze ro jocü c'e bëzo. Nguец'ua o mama c'ua e Jesús o xipji c'e bëzo:

—Nu'tsc'e sē, rá perdonaots'ü dya in nzhübü, eñe.

²¹ Nuc'ua c'o xöpüte 'ñe c'o fariseo o nguijñiji: “¿Pje pjëzhi ne bëzo nu mama perdonao o nzhübü? Chjëntjovi c'ü ro zadü Mizhocjimi nu. Maco dya cjó sõ ra perdonao o nzhübü; nguextjo Mizhocjimi.”

²² Mi pãxtjo e Jesús c'o mi cjiñi anguezeji, nguec'ua o xipji c'ua:

—¿Jenga in cjiññiji a cjanu in mü'büji?
 23 Ró xipji ne bëzo: “Rá perdonats'ü dya in nzhübü”, ró embe, pero dya cjó sö ra mbārā cjo ya ma o nzhübü. Pero 'ma rá xipji ne bëzo: “Rí ñanga rí nzhodü”, rá embe; nu 'ma ra nanga c'ua ne bëzo ra nzhodü, nu'ma, ixtí pãrãgueji 'ma c'ü dya rí on'c'üji. 24 Nutscö rvá ëjë cja Mizhocjimi, ya ch'acö poder cja ne xoñijö mü rá perdonats'üji c'o na s'o c'o in cjaji. Unnc'ëji dya ngüenda ngue c'ua rí pãrãji c'ü rí p'esc'ö c'e poder, embeji.

Cjanu o zopjü c'ua c'e bëzo c'ü dya mi sö ro 'ñö mü, o xipji:

—Rí ñanga, chunsc'e nu in pjinguã nu in os'ü, ma'a in nzümü, embeji c'e bëzo.

25 O nanga c'ua c'e bëzo c'ü dya mi sö ro 'ñö mü. Texeji o jñandaji 'ma mü o nanga c'e bëzo. Nuc'ua c'e bëzo o nduns'ü c'ü o pjinguã c'ü mi os'ü, cjanu o ma o ngümü, me mi unü 'na pöjö Mizhocjimi. 26 C'o nte, me go pizhiji go mamaji:

—Me na nojo Mizhocjimi. Nudya ró jan-daji yo me na nojo. ¿Cjó ro nguiññi c'ü ri p'ë's'i poder a cjanu 'na nte?

Jesús llama a Leví

27 O mbedye c'ua nu e Jesús, o jñanda 'naja bëzo c'ü mi chjü e Leví c'ü mi cobra o contribución. Mi junrü nu ja mi cobrají o contribución. E Jesús o xipji c'ua:

—Chengue co nutscö rí dyätcä ín jña.

28 Nuc'ua e Leví o zogü texe c'e bëpji c'ü mi cja, o böbü o mëvi e Jesús.

29 E Leví o manda o dyät'äji o jñö nü cja nu ngümü, o mbita e Jesús. Xo ma'a nu, na puncjü c'o mi cobra o contribución, o ma ziji o xëdyi e Jesús 'ñe e Leví. 30 C'o xöpüte 'ñe c'o fariseo mi so'büji ma xipjiji c'o o discípulo e Jesús:

—¿Jenga 'natjo c'ua in sigueji o xëdyi yo cobra o contribución yo me cja c'o na s'o?

31 O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu c'ü dya sö'dyë, dya ni jyodü o médico. C'o ni jyodü o médico, ngueje c'o sö'dyë. 32 Je xo ga cjatjonu, dya ngue c'o cjapü cja na jo c'ü rvá 'ñe xipji ra nzhögü o mü'büji cja Mizhocjimi; ngue c'o pãrã tü o nzhübü.

Le preguntan a Jesús sobre el ayuno

33 O xipjiji c'ua e Jesús:

—C'o o discípulo e Juan me mbempjeji y me ötüji Mizhocjimi. Je xo ga cjatjonu c'o o discípulo c'o fariseo. Maco yo in discí pulogue siji o xëdyi 'ma mbempje c'o 'ñaja.

34 O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji 'na jña, ngue c'ua ro mbārãji jenga dya mi mbempje c'o o discípulo. O xipjiji:

—'Ma ra chjüntü 'na s'ë, 'ma dya be cjuarü c'e chjüntü, dya sö rí tsjapüji c'o o dyoji ra nzhümüji. Na ngueje xe ri bübü tjo c'e s'ë a nde anguezeji. 35 Pero ra zädä c'o pa 'ma ra zinbiji c'e s'ë. Nuc'ua cja ra mbempjeji rgá nzhümüji 'ma.

36 O sido o ña e Jesús o xipjiji c'ü 'na ejemplo:

—'Ma cjó c'o cãjã 'na zëbitu c'ü ya xüt'ü, dya ra xüt'ü 'na bitu c'ü nuevo cja rrü mbä't'ä cja c'e zëbitu. Na ngue 'ma rga cjanu, ra s'odü 'ma c'ü cja dadyo. Y c'e ts'ipëraso c'ü vi xüt'ü cja c'ü cja dadyo, dya xo ra chjënjuí c'e zëbitu. 37 Yo nte, dya xich'iji o ö't'apjü cja zëcuëro. Na ngue ro xüt'ü c'o zëcuëro, ro pjödü c'e t'apjü. Y dya cja ro jogü c'ua c'o zëcuëro. 38 Ni jyodü ra xich'iji o ö't'apjü cja cuëro c'o cja nuevo, ngue c'ua dya ra s'odü o cuëro ra pjödü c'e t'apjü.

O mama a cjanu e Jesús ngue c'ua ro unü ngüenda c'o nte 'ma ro dyätpäji o jña, pero 'ma ro sido ro tsjaji c'o tjürü c'o mi cjaji, ro s'odü o mü'büji. 39 Xo mama e Jesús, 'ma cjó c'o me süpü c'o o tjürü c'o in mboxatitaji, nu 'ma ra dyärä ja ga cja o 'ñiji angueze, nu'ma, 'na ra mama c'e nte: “Dya rí negö, na ngue xenda na jo ne 'ñiji nu ya rí pagö.”

6

Los discípulos recogen trigo en el día de descanso

1 'Na c'o pa c'o mi söya c'o mi menzumü a Israel, e Jesús 'ñe c'o o discípulo mi cjögüji nu ja mi cja o ndëxü. C'o discípulo mi tütüji o ñirëxü, mi tjö't'ü co o dyëji, cja ma zaji. 2 Mi cãrã ja nzi c'o fariseo c'o o xipji c'o discípulo:

—¿Jenga in tütüji o ñirëxü? Maco mama c'ü o ley Mizhocjimi c'ü dya sö rá cjaji a cjanu yo pa yo rí söyaji.

³ O ndünrū c'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'ejī ya ī xörügueji nu c'ü o tsja e David 'ñe c'o mi dyoji, 'ma ya mi sant'aji; maco dya in so'büji angueze. ⁴ O cjogü e David cja o ngumü Mizhocjimi nu ja ma sjü. Cjanu o jñü c'ua c'o tjömëch'i c'o mi jüsp'üji Mizhocjimi nu. Nuc'ua e David 'ñe c'o mi dyoji o ziji c'o tjömëch'i. Maco mama c'e ley c'ü dya cjó mi sö ro zi c'o; mi nguextjo mböcjimi c'o mi sö ro zi c'o.

⁵ O sido o ña e Jesús o xipji:

—Nutschö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, sö rá mangö ja rguī sūpüji yo pa yo rí söyaji, embeji c'o xöpüte 'ñe c'o fariseo.

El hombre de la mano seca

⁶ Nuc'ua c'ü xe 'na nu pa c'ü mi söyaji, o cjogü e Jesús a mbo cja c'e nintsjimi. Cjanu o jíchi c'o nte. Mi bübü nu 'na bëzo c'ü mi dyot'ü o jodyë. ⁷ C'o xöpüte 'ñe c'o fariseo me mi jandaji e Jesús, mi nuji cjo ro jocü o nte c'e pa c'ü mi söyaji. Mi jodüji ja rvá ngöt'üji e Jesús cja c'o pje mi pjëzhi. ⁸ E Jesús ixmi pärã c'o na s'o c'o mi mbeñe anguezeji. O xipji c'ua c'e bëzo c'ü mi dyot'ü o dyë:

—Böbügüe, rguī 'ñeje a nde, eñe.

Cjanu o böbü c'ua c'e bëzo o ma a nde.

⁹ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o xöpüte 'ñe c'o fariseo:

—Rá cja c'üji 'na t'önü. ¿Ja ngue c'ü mama c'ü ín leygöji rá cjaji yo pa yo rí söyaji? ¿Cjo mama rá cjaji c'o na jo o rá cjaji c'o na s'o? ¿Cjo mama rá pjös'üji yo nín minteji o rá pöt'üji?, eñe.

¹⁰ Nuc'ua e Jesús o nguinch'i na jo texe c'o nte c'o mi cãrã a jmi. Cjanu o xipji c'e bëzo:

—C'uana in dyë, eñe.

Cjanu o c'uana c'ua o dyë, y ixco jogü c'ua. ¹¹ Pero c'o xöpüte 'ñe c'o fariseo me go sjëyaji, mi pötma mamaji ja rvá sö pje ro tsjapüji e Jesús.

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹² C'o pa c'o, o ma e Jesús cja t'eje. 'Naxömü va dyötü Mizhocjimi nu.

¹³ Nuc'ua 'ma mü o jyas'ü, o ma't'ü c'o o discípulo. Cjanu o xöcü doce anguezeji c'o xo jñusp'ü o tjü apóstole. ¹⁴ O juajnü e Simón c'ü xo jñusp'ü e Pedro. Xo juajnü e Andrés c'ü nu cjuarma e Simón. Xo juajnü e Jacobo 'ñe e Juan 'ñe e Felipe 'ñe e Bartolomé. ¹⁵ Xo juajnü e Mateo 'ñe e Tomás 'ñe e Jacobo c'ü

mi t'i cja e Alfeo. Xo juajnü e Simón c'ü mi revolucionario. ¹⁶ Xo juajnü e Judas c'ü nu cjuarma e Jacobo. Xo juajnü e Judas Iscariote, nu c'ü ro mbö e Jesús.

Jesús enseña a mucha gente

¹⁷ E Jesús 'ñe c'o o discípulo o zöbüji c'ua cja c'e t'eje, o zät'äji cja 'na batjü o böbüji nu. Mi cãrã nu na puncjü o nte c'o mi dyoji e Jesús c'o mi ätpä o jña. Xo mi cãrã na puncjü c'o 'ñaja nte. Vi 'ñeji a Judea 'ñe a Jerusalén. Je xo vi 'ñeji texe a squina c'e mar a ma a Tiro 'ñe a Sidón. Vi 'ñeji ro 'ñe dyäräji e Jesús. Xo vi 'ñeji ngue c'ua e Jesús ro jocü c'o mi sö'dyë. ¹⁸ Nuc'ua e Jesús o jocüji hasta c'o vi zürü c'o o s'ondajma e Satanás nu c'ü dya jo, xo jocü c'o. ¹⁹ Texe c'o nte mi jodü ja rvá ndörüji e Jesús, na ngue mi pë's'i o poder mi jocü c'o mi sö'dyë.

La felicidad y la infelicidad

²⁰ Nuc'ua e Jesús o jñanda c'o nte c'o mi dyoji c'o mi ätpä o jña, o xipji:

—Nu'tsc'ejī zö in pöbreji, pero 'ma in jodügüeji Mizhocjimi, ngue c'ü rguī mäjceji. Na ngue ya ngue in Jmugueji dya Mizhocjimi.

²¹ 'Zö in sant'aji dya, pero ngue c'ü rguī mäjceji. Na ngue Mizhocjimi ra dya c'üji c'o me nda na jo, dya pje ra bë'ts'iji.

'Zö me in nzhumüji dya, pero ngue c'ü rguī mäjceji. Na ngue Mizhocjimi ra tsja c'ü me rí mäjceji.

²² 'In ätcäji ín jñagö nutschö rvá ëjë cja Mizhocjimi. Nguéc'ua bübü 'ma ra nuc'üji na ü yo in menzumügüeji, ra pjongüts'üji a nde anguezeji ra xi'ts'iji c'o me na s'o rgá zanc'ejī. Zö ra tsja c'üji a cjanu, pero ngue yo rguī mäjceji yo. ²³ C'o pa 'ma ra tsja c'ejī ga cjanu, me rí mäjceji na puncjü. Na ngue Mizhocjimi a jens'e ra ngö'tc'üji na jo. C'o in mboxpalegueji xo tsjaji a cjanu o tsjapüji o sofre c'o profeta c'o mi cãrã mi jinguã.

²⁴ "Ma in ricoji, nu 'ma in mápäji c'o in pë's'iji, nu'ma, juentsc'ejī 'ma, na ngue ra tsja c'üji Mizhocjimi rí sufrejī.

²⁵ "Ma in pëzhgüeji c'ü dya pje bë'ts'iji, juentsc'ejī. Na ngue ra tsja c'üji rí sant'aji.

"Ma me in mäjä gui minc'ejī dya, 'ma dya in mápqueji Mizhocjimi, juentsc'ejī. Na

ngue ra tsja'c'üji me rí nzhumüji me rí huëgueji.

²⁶ 'Juentsc'ejji na ngue c'ü ra tsja'c'üji Mizhocjimi, nu 'ma ra mama texe yo nte c'ü na jots'üji. Je xo va cjanu va tsja c'o in mboxpalegueji, o mamaji c'ü me ma jo c'o profeta c'o dya ma cjuana.

El amor a los enemigos

²⁷ 'Nu'tsc'ejji in äräji, rí xi'ts'iji rí s'iyagueji c'o in üji, rí tsjaji na jontets'üji cja c'o nuc'üji na ü. ²⁸ Rí ma'tp'üji Mizhocjimi c'o sanc'üji. Xo rí dyötpüji Mizhocjimi c'o jün'sc'üji o bëchjine. ²⁹ 'Ma cjó c'o ra yapc'ü in jmiji cja in jodyëji, xo rí jyëziji ra yapc'üji c'ü 'na lado. 'Ma cjó c'o ra ngannc'aji c'ü in tëjëji, xo rí jyëziji ra ngannc'aji c'ü in jeji. ³⁰ 'Ma cjó c'o pje ra dyö'tc'üji, unüji c'ü ni jyodü c'o. 'Ma cjó c'o pje ra jñünc'üji 'ma ngue in tsjacjeji, dya cja rí dyötüji. ³¹ C'ua ja nzi gui ñegueji c'ü ra s'iyats'üji yo nte, je xo rgui s'iyagueji a cjanu anguezeji.

³² 'Ma nguextjo c'o s'iyats'üji c'o in s'iyaji, ¿ja bübü c'o na jo c'o in cjagueji 'ma? Maco c'o cja na s'o, xo s'iyaji c'o s'iya anguezeji. ³³ Nu'tsc'ejji, 'ma nguextjo c'o pjöxc'üji c'o in pjös'üji, ¿ja bübü c'o na jo c'o in cjagueji 'ma? Maco c'o cja na s'o, xo pjös'üji c'o pjös'ü anguezeji. ³⁴ Nu 'ma nguextjo c'o pe'sc'ejji c'o in pesp'ejji, ¿ja bübü c'o na jo c'o in cjagueji 'ma? Maco c'o cja na s'o, pötca pesp'ejji 'ma pje c'o ni jyodü c'o o dyoji. ³⁵ Rí s'iyagueji c'o in üji, rí tsjaji na jontets'üji y rí pesp'ejji. Dya rí pëtsaji c'ü pje ra nzhocüts'üji. 'Ma rí tsjaji a cjanu, ra ngö'tc'üji na jo 'ma Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Y ra jñetse ngue o t'its'üji 'ma angueze. Na ngue me na jo angueze, me pjös'ü texe yo nte, zö cãrã c'o na s'o c'o dya unü 'na pöjõ. ³⁶ Rí juentsqueji yo nte c'ua ja nzi ga juen'tsc'ejji Mizhocjimi c'ü in Tataji.

No juzguen a otros

³⁷ 'Dya cjó rí so'büji. 'Ma jiyö, ra jñün'c'ejji ngüenda Mizhocjimi. Dya cjó rí xipjiji: "Na s'ots'ügue", rí ñembeji. 'Ma jiyö, xo ra mama Mizhocjimi: "Na s'ots'ügueji", ra 'ñents'ejji. Nguextjo Mizhocjimi ra mama ja ngue c'ü na jo y ja ngue c'ü na s'o. Rí perdonaogueji yo nin minteji; Mizhocjimi ra perdonaots'üji. ³⁸ 'Ma cjó c'o pje ni jyodü,

rí unügueji. Mizhocjimi ra dya'c'ejji c'ua texe c'o ni jyodüts'üji, hasta ra mboncjütjo. Ra dya'c'üji c'ua ja nzi gui unnc'ejji.

³⁹ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—¿Ja gui tsjijñiji? ¿Cjo sö 'naja ngorö ra jíchi o 'ñiji c'ü 'na ngorö? Dya sö. Na ngue ra zo'oví cja t'ore nza yejuí. ⁴⁰ 'Na c'ü cja xötpü, dya xo'ñi cja c'ü nu xöpüte. Cja ra xötpü na jo. Nu'ma, ya ri nza cja c'ü nu xöpüte 'ma.

⁴¹⁻⁴² '¿Jenga in so'büji yo nin minteji? Maco c'o na s'o c'o cja'a yo nin minteji, pe ts'iquë nza cja 'na ngümpaxa c'ü ri o'o o ndö 'na nte, pero c'o na s'o c'o in cjagueji, na nojo nza cja 'na dyaxü. ¿Jenga dya in unnc'ejji ngüenda c'o na s'o c'o in cjagueji? ¿Pje ma jmi in pe'sc'ejji c'ü in xiqueji yo nin minteji: "Jyëzguijme rá cjü'pc'öjme ne ngümpaxa nu o'o nin chögue", in embeji? Maco dya ixi cjübügueji c'o dyaxü c'o o'o in chögueji. Nu'tsc'ejji in cjapqueji na jots'üji, pero dya cjuana. C'ü rí tsjagueji, ot'ü rí tsjünc'ejji c'o dyaxü c'o o'o in chögueji, ngue c'ua ra sö rí jñandaji na jo rí tsjü'p'üji c'e ngümpaxa c'ü o'o a nzhö c'ü nin minteji, eñe e Jesús.

El árbol se conoce por su fruto

⁴³ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—'Na za'a, 'ma dya quis'i o fruta, dya sö ra mamaji na jo c'ü. Pero 'ma quis'i o fruta, dya sö ra mamaji na s'o c'ü. ⁴⁴ Nzi 'naja za'a 'mãrã co c'o quis'i. Dya quitsiji o higo cja o bidyi; dya xo quitsiji o uva cja o pëdyi. ⁴⁵ Je xo ga cjatjonu, 'na nte c'ü na jo, mama o jña c'o na jo, na ngue bübü o mü'bü c'o na jo. 'Na nte c'ü na s'o, mama c'o na s'o, na ngue bübü o mü'bü c'o na s'o. C'o bübü o mü'bü 'na nte, ngue c'o ra mbedye o ne.

Las dos bases

⁴⁶ '¿Jenga in xitsiji: "Nu'tsc'e Señor, in Jmuts'ügöjme", in enzgöji? Maco dya in cjaji c'ua ja nzi rgá xi'ts'iji. ⁴⁷ C'o ra ëjëzögö, 'ma ra dyätcãji in jña 'ñe 'ma ra tsjaji c'o rí mangö, rá xi'ts'iji cjó chjëntjui c'o. ⁴⁸ Chjëntjui nza cja 'na bëzo c'ü ro jyäbã na jo 'na ngumü. Ro dyö'bü na jë, cja rrü ngü'p'ü c'ua c'e cimientu co peña. Nuc'ua 'ma ro c'os'ü c'e ndare, ro pjat'ü na zëzhi cja c'e ngumü. Pero dya ro tunbü, na ngue vi tjäbã co peña. ⁴⁹ Pero yo o dyärã yo

ró xi'ts'iji, 'ma dya ra tsjaji yo, chjëntjui 'na bëzo c'ü ro jyäbä 'na ngumü c'ü dya ro ngü'p'ü o cimientu, ro 'ñe's'etjo a xes'e cja e jômü. Nuc'ua c'e ndare ro pjat'ü na zëzhi cja c'e ngumü, cja rrü tunbü c'ua.

7

Jesús sana al siervo de un oficial romano

¹ E Jesús 'ma mü o nguarü o zopjü c'o nte, cjanu o ma c'ua cja 'naja jñiñi c'ü mi chjü a Capernaum. ² Cja c'e jñiñi mi bübü nu 'naja bëzo c'ü mi manda c'o tropa romano. Mi 'ñeje 'na mbëpji c'ü mi s'iyä, c'ü mi sö'dyë, ya mi ngue ro ndü. ³ Nuc'ua c'ü mi manda c'o tropa, o dyärä c'o mi cja e Jesús mi jocü c'o mi sö'dyë. O tsja c'ua c'e bëzo o zopjü ja nzi c'o pje mi pjëzhi cja c'o menzumü a Israel, o xipjiji:

—Möji, ma dyötüji favor e Jesús rí xipjiji ra ëjë ra 'ñe jocü nu ín mbëpji.

⁴ C'o pje mi pjëzhi o möji c'ua cja e Jesús, o ma xipjiji:

—Rvá 'ne ö'tc'üjme favor. Sö'dyë c'ü o mbëpji c'e bëzo c'ü manda cja c'o tropa; va pen'c'e 'na jña c'e bëzo rí mague, rí ma tsjapü ra ndis'i c'ü o mbëpji. Na jo rí mague. ⁵ Na ngue zö dya ín menzumügöji c'e bëzo, pero s'iyazügöji nutscöji rí menzumüji a Israel. Nutscöjme o jyäpcäjme ín nintsjimi-jme, embeji e Jesús.

⁶ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Mö.

Cjanu o möji c'ua. 'Ma ya mi ngue ro zät'äji cja c'ü o ngumü c'e bëzo c'ü mi manda c'o tropa, cjanu o tsja c'e bëzo o xipji ja nzi c'o o dyoji:

—Möji ma chjünrüji e Jesús.

Cjanu o möji c'ua. 'Ma mü o chjëji e Jesús 'ñe c'o pje mi pjëzhi, o xipjiji c'ua e Jesús c'ua ja nzi va mama c'e bëzo:

—Rvá 'ñe tjün'c'üjme rá xi'ts'ijme c'ü mama c'e bëzo c'ü manda c'o tropa. Nuc'ü, mama a cjava: “Perdonaozü ró ö'tc'ü favor ri mague ín nzumügö, pero dya ni jy-odü. Nu'tsc'e me na jotsc'e, nuzgö rí tügö ín nzhubü. Nguéc'ua dya rí tsjögü cja ín nzumü. ⁷ Nguéc'ua dya rvá ma nu ja mi bünc'e ro ö'tc'ü ri ma tsjapü ra ndis'i c'ü ín mbëpji. Pero 'ma rí mamague c'ü ra jogü c'ü ín mbëpji, rí pärägö ra jogü 'ma. ⁸ Nza

cjazgö, o ch'acügö rí manda cja c'o tropa. 'Ma rí xipjigö 'na tropa ra ma'a ra ma tsja 'na bëpji, jo rrü ma c'ua. 'Ma rí xipji c'ü 'na tropa ra ëjë, ra ëjë c'ua. Y 'ma rí xipji c'ü ín mbëpji ra tsja 'na bëpji, ra tsja c'ua. Nguéc'ua rí pärägö 'ma rí mamague c'ü ra jogü c'ü ín mbëpji, ra jogü 'ma”, eñe c'e bëzo va penpe 'na jña e Jesús.

⁹ E Jesús 'ma mü o dyärä c'e jña c'ü vi pejë c'e bëzo, me co mäjä na ngue c'e bëzo mi junt'ü o mü'bü c'ü ro tsja e Jesús ro jocü c'e mbëpji. Cjanu o ñezhe c'ua e Jesús o xipji c'o nte c'o mi pöji:

—Dyäräji na jo c'ü rá xi'ts'iji. Nutscöji rí menzumüji a Israel rí ma't'üji Mizhocjimi, pero dya cjó rí töt'ügö yo ín menzumüji c'ü ri ench'e o mü'bü Mizhocjimi c'ua ja nzi ga tsja c'e bëzo c'ü junt'ü o mü'bü c'ü rá cjapü ra ndis'i c'ü o mbëpji, eñe e Jesús.

¹⁰ C'o vi ma ndünrü e Jesús, cjanu o nzhögüji c'ua cja o ngumü c'e bëzo, o 'ñe chöt'üji c'ü ya vi ndis'i c'e mbëpji c'ü mi sö'dyë.

Jesús resucita al hijo de una viuda

¹¹ 'Na nu pa, o mbedye e Jesús nu ja mi bübü, ro ma cja 'naja jñiñi c'ü mi chjü'ü a Naín. Mi pöji angueze na puncjü c'o o discípulo 'ñe na puncjü c'o nte. ¹² 'Ma ya mi ngue ro zät'äji cja o ngoxtji c'e jñiñi a Naín, o jñandaji c'ua ma pedye o nte ma tuns'üji 'na añima ro ma dyögüji. Mi nguextjo c'e t'i c'ü mi 'ñeje c'ü nu nana. Ya vi ndü c'ü nu xíra c'e ndixü. Mi pöji c'e ndixü na puncjü c'o o menzumüji. ¹³ Nuc'ua e Jesús c'ü ín Jmugöji, 'ma mü o jñanda me mi huë c'e ndixü, me go sentio o xipji c'ua:

—Dya rí huë, eñe.

¹⁴ Cjanu o ëjë c'ua e Jesús a jmi cja c'e caja, cjanu o 'ñe's'e o dyë. C'e caja, dya mi cjo'bü. C'o mi tuns'ü c'e caja o böbüji. Cjanu o mama c'ua e Jesús o xipji c'e añima:

—Nu'tsc'e së, rí xi'tsc'ö rí ñanga.

¹⁵ Go nanga go mimi c'ua c'e t'i c'ü mi añima, y cjanu o ña c'ua. O mama c'ua e Jesús o xipji c'e ndixü:

—Bübü dya va nin ch'igue, eñe.

¹⁶ C'o nte, me go pizhiji c'ua texeji o mamaji:

—Me na nojo Mizhocjimi. Ya ndo bübüzgöji 'na profeta nu me na nojo.

Nujnu, o 'ñeme Mizhocjimi ra mböxcüji nutscöji o ntezgöji, eñe c'o nte.

¹⁷ Me mi nântji c'ua e Jesús texe a Judea, na ngue vi tsjapü o te c'e t'i c'ü vi ndü, o bübütjo na yeje. Xo mi nântji e Jesús texe cja c'o jñiñi c'o mi chäjtjoji.

Los enviados de Juan el Bautista

¹⁸ Nuc'ua c'o o discípulo e Juan o möji, o ma xipjiji e Juan c'o mi cja e Jesús. Nuc'ua e Juan o juajnü yeje c'o discípulo c'o vi säjä.

¹⁹ Cjanu o xipjivi:

—Mëvi cja e Jesús, rí ma dyönüvi a cjava: “¿Cjo ngue'tsc'e c'ü rí te'bejme ra ëjë, o rá te'bejme c'ü 'naja”, rí 'ñembevi c'ü.

²⁰ Nuc'ua cjanu o ma c'ua c'o bëzo o zät'ävi cja e Jesús, cjanu o xipjivi:

—C'ü rvá ëgöbe; e Juan c'ü mi jichi yo nte cja c'e ndare a Jordán o xitsibe ro 'ñe önc'übe, ¿cjo ngue'tsc'e c'ü rí te'bejme, o rá te'bejme c'ü 'naja?

²¹ C'e ndajme 'ma mi bübü nu c'o o discípulo e Juan, e Jesús mi jocü na puncjü o nte c'o me mi sofre o ngueme. Xo mi cãrã nu na puncjü o nte c'o vi zürü o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. E Jesús o tsjapü o mbedye c'o s'ondajma c'o. Y na puncjü c'o mi ndëzhö, o jocü e Jesús ngue c'ua va jñanda c'o mi ndëzhö. ²² Nuc'ua e Jesús cjanu o xipji c'o yeje o discípulo e Juan:

—Nzhogü rí mëvi cja e Juan, rí ma xipjivi nu yo i jñandavi ró cjagö. Xo rí xipjivi yo i dyärävi ró xipjigö yo nte. Xipjivi ya janda yo mi ndëzhö, 'ñe yo mi me'dye ya nzhodüji na jo. Xipjivi e Juan, yo mi sö o lepra c'ü vi pëgaji, ya jogü yo. Xipjivi, yo mi ngogö, ya äräji dya. Y bübü c'o ya vi ndü y go tetjoji, ya bübütjoji dya. Xipjivi e Juan c'ü rí zopjügö yo pöbre rí xipjiji ja rgá jogü o mü'büji cja Mizhocjimi. ²³ Xipjivi, 'ma cjó c'o ra sido ra 'ñejmezü y dya ra yembeñe c'ü rguí xögü co nutscö, ngue c'ü rguí mäjã c'o, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo e Juan.

²⁴ O ma c'ua c'o o discípulo e Juan. Nuc'ua e Jesús o zopjü c'o nte o xipjiji ja ma cja e Juan, o dyönüji:

—Ma i möcjeji a ma cja c'e majyadü i ma ñuji e Juan, pe mi cjijñiji rvi chöt'üji 'na bëzo c'ü ri pötpü o jña, nza cja ga pötü o lugar 'na xitji 'ma juant'ü e ndajma. ²⁵ Pe mi cjijñigueji rvi chöt'üji 'na bëzo c'ü ri je'e

bitu c'o me ni muvi. Tsjijñiji; c'o je'e bitu c'o me ni muvi, ngue c'o rey 'ñe c'o cãrã cja o palacio. ²⁶ Ma i ma ñuji e Juan, pe mi cjijñiji rvi chöt'üji 'naja profeta. Jã, rí mangö ngue 'na profeta e Juan. Pero xenda ni muvi o bëpji angueze que na ngue c'o 'ñaja profeta. ²⁷ Je t'opjü o jña Mizhocjimi ja ga cja e Juan c'ü mama a cjava:

Dyärã, ró juajnügö 'na bëzo ra zopjü yo nte ra xipjiji ín jñagö.

Ra ot'ü in xo'ñigue ngue c'ua 'ma rí mague, ya rguí bübü dispuesto yo nte ra recibidots'üji, eñe.

²⁸ Rí xi'tsc'öji, cja yo nte, dya cjó ch'unü 'na bëpji c'ü rrí muvi nza cja c'ü o unü Mizhocjimi e Juan. Zö me ma nojo c'e bëpji c'ü mi pë's'i e Juan, 'ñe me ma zö, pero xenda na zö 'ma cjó c'o ra tsjapü Mizhocjimi o nte, eñe e Jesús.

²⁹ C'o nte 'ma mü o dyäräji c'e jña c'ü vi mama e Jesús, o unüji 'na pöjö Mizhocjimi. Xo 'ñe c'o mi cobra o contribución. Na ngue vi möji cja e Juan, vi ma j'i'iji y vi nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. ³⁰ Pero c'o fariseo 'ñe c'o mi xöpü c'o ley, iyö c'o. Vi tsjapüji c'ü dya mi muvi c'e bëpji c'ü vi ch'unü e Juan, dya go ma jiji. Maco Mizhocjimi vi mbeñe ro perdonao texe c'o nte. ³¹ O mama c'ua e Jesús:

—Rá xi'tsc'öji ja ga cja yo nte yo cjë yo rí cãrãji dya, c'o dya dyätä e Juan ni ri nguetscö. ³² Anguezeji chjëntjui nza cja yo ts'it'i yo junrü cja chöjmü yo eñe cjaji o mbaxua, ma't'üji o dyoji mamaji: “Ró pjë'pc'ijme o flauta, pero nu'tsc'eji dya i nemeji”, embeji yo nu dyoji. O 'ma jiyö, eñeji cjaji como que ya vi ndü 'na nte, eñe pa ögüji c'e ãñima, xipjiji nu mit'iji: “Me ró nzhumüjme rvá xörüjme, pero nu'tsc'eji, dya i huëgueji”, eñeji. ³³ C'ua ja nzi ga cja yo ts'it'i, je xo ga cjatjonu yo nte yo cãrã yo cjë dya. 'Ma o mbürü e Juan o mbëpi Mizhocjimi, o xögü, dya cjó go zivi o xëdyi c'ü rví mäjã. Nguec'ua yo nte mamaji: “E Juan pë's'i 'naja o s'ondajma c'ü dya jo”, eñeji. ³⁴ Nuc'ua nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, rí mäjã rgá sigöji o xëdyi. Nguec'ua ga mama c'o nte c'o dya ne ra dyärã o jña Mizhocjimi: “Chjã, 'naja bëzo nu me ñöñü, y me si o vinu. Me xo joji

yo cobra o contribución, 'ñe yo 'ñaja yo xiji na s'o", eñeji. ³⁵ Pero rí xi'tsc'öji, c'o ätä Mizhocjimi unüji na jo ngüenda Mizhocjimi me cjijñi na jo o ñi, me pãrã na jo c'ü cja'a; nguec'ua nde nan'ño bẽpji va dyacöbe e Juan.

Jesús en la casa de Simón el fariseo

³⁶ 'Na nu pa, 'naja c'o fariseo o mbita e Jesús ro ma o ngumü ro ziji o xedyi. O ma c'ua e Jesús o zät'ä cja o ngumü c'e bëzo, o cjogü a mbo cjanu o ziji o xedyi c'e bëzo c'ü vi mbita. ³⁷ Cja c'e jñiñi mi bübü ' na ndixü c'ü mi cja na puncjü c'o na s'o. O mbãrã c'ua c'e ndixü c'ü mi bübü e Jesús cja o ngumü c'e bëzo mi siji o xedyi. Cjanu o ëjë c'ua c'e ndixü cja o ngumü c'e bëzo, ma tũ'ü 'na ts'ibotia de ndojo c'ü mi po'o o aceite c'o ma jo ma jyärã. ³⁸ Cjanu o ë ndüñijö mü cja o ngua e Jesús. Me mi huë c'e ndixü, me co mbögü o nguizhö va mbe'chp'e o ngua e Jesús. Nuc'ua co c'o o ñixte, cjanu o ndintspi o ngua, y me co zü'tp'ü o ngua. Cjanu o ndü c'ua c'e aceite c'ü vi tũ, o ngosp'ü o ngua. ³⁹ C'e fariseo c'ü vi mbita e Jesús, 'ma mü o jñanda c'o mi cja c'e ndixü, cjanu o nguijñitsjẽ c'ua: "Ne bëzo, 'ma na cjuana ri profeta nu, ro mbãrã 'ma cjó ngue ne ndixü nu na tjörü. Ro mbãrã pje ma ndixü nu, ro mbãrã c'ü me cja na s'o nu." ⁴⁰ O mama c'ua e Jesús o xipji c'e fariseo:

—Simón, bübü 'na jña c'ü rí ne rá xi'ts'i.

O ndünrũ c'ua c'e bëzo:

—Xitsigö, xöpüte.

⁴¹ O mama c'ua e Jesús:

—Mi bübü yeje bëzo c'o mi tũ ngüenda mi tunpüji 'na bëzo. C'ü 'naja mi tũ cuatro mil o mbẽxo; c'ü 'naja mi tũ cuatro ciento. ⁴² Dya mi jünvi pje rví ngõt'üvi. Nguec'ua c'e bëzo o perdonaovi nza yejui. ¿Ja gui tsjijñi yo yeje bëzo yo o perdonaovi? ¿Ja va ngue c'ü xenda ra gradecido ra ne'e c'e bëzo c'ü ya perdonaovi?

⁴³ O ndünrũ c'ua e Simón o xipji:

—Pe ngue c'e bëzo c'ü xenda mi tũ na puncjü o merio, xenda ra gradecido c'e bëzo c'ü vi perdonaovi texe c'o mi tunpü.

E Jesús o xipji c'ua:

—Na cjuana c'ua ja vi tsjijñi.

⁴⁴ Nuc'ua e Jesús o jñanda c'e ndixü, cjanu o xipji c'ua e Simón:

—¿Cjo i unü na jo ngüenda c'ü o tsja ne ndixü? Ró säcjö cja in nzumügüe, nu'tsc'e, dya i dyacö ndeje c'ü ro pe'ch'e ín cua, c'ua ja nzi ga cja ín chjürügöji. Pero ne ndixü o mbechque ín cua co o nguizhö, cjanu o ndintsqü ín cua co o ñixte. ⁴⁵ Nu'tsc'e, dya i sütcü ín jmi; pero ne ndixü, me sütcü ín cua. ⁴⁶ Nu'tsc'e, dya pje i xisqui ín ñi; pero ne ndixü o ngoscü ín cua o aceite yo na jo ga jyärã. ⁴⁷ C'ü vi tsja a cjanu ne ndixü, ixi 'ñetse c'ü o unü ngüenda c'ü tũ na puncjü o nzhubü y ya nzhogü o mü'bü. Nguec'ua Mizhocjimi ra perdonao c'o na puncjü o tsja c'o na s'o. Pero 'ma cjó c'o dya ra unü ngüenda cjo ri tũ o nzhubü, 'ma dya ra unü ngüenda c'ü ni jyodü ra perdonao Mizhocjimi c'ü, nu'ma, dya xo ra neze 'ma c'ü.

⁴⁸ Nuc'ua e Jesús o xipji c'e ndixü:

—Rí perdonaots'ü c'o na s'o c'o i tsja, eñe.

⁴⁹ C'o nte c'o ma siji o xedyi e Jesús 'ñe e Simón, mi pötma mamaji:

—¿Cjó ngue ne bëzo nu? A poco sö ra perdonaozgöji c'o na s'o.

⁵⁰ Nuc'ua e Jesús o xipji c'ua c'e ndixü:

—Ya jogü in mü'bügüe, na ngue i 'ñench'ezü in mü'bü, i creo c'ü ro perdonaots'ü Mizhocjimi. Ma dya, dya cja rí mbeñe c'o na s'o.

8

Mujeres que ayudaban a Jesús

¹ C'o pa c'o, e Jesús mi sät'ä cja texe c'o jñiñi 'ñe c'o ts'ijñiñi. Mi zopjü c'o nte mi xipjiji ja rvá jogü o mü'büji, ngue c'ua Mizhocjimi ro tsjapüji o nte anguezeji. Mi pöji e Jesús c'o doce o discípulo. ² Xo mi pöji e Jesús ja nzi ndixü c'o vi zürü c'o o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo, 'ñe c'o mi sö'dyë. Mi pöji e Jesús na ngue angueze vi pjongü c'o s'ondajma, y vi jocü c'o mi sö'dyë. C'ü 'na ndixü mi chjü e María c'ü mi menzumü a Magdala. Nu c'e ndixü, vi zürü siete c'o o s'ondajma c'ü dya jo, pero vi pjongü e Jesús c'o. ³ C'ü 'na ndixü mi chjü e Juana. C'e ndixü, mi ngue o su e Chuza c'ü mi ngue o ngapta e Herodes, mi manda cja c'o o mbẽpji. C'ü 'naja ndixü, mi chjü e Susana. Xo mi pöji e Jesús c'o 'ñaja ndixü c'o ma puncjü. Mi pjös'üji e Jesús co c'o o merioji.

El ejemplo del sembrador

⁴ Mi pedye na puncjü o nte cja o jñiñiji, mi pöji e Jesús. 'Na nu pa 'ma ya ma caji na puncjüji, e Jesús o zopjü c'o nte o xipjiji 'na ejemplo, o mama a cjava:

⁵ —'Na mbonzhëxü o mbedye o ma mbodü o ndëxü. Nuc'ua 'ma ya ma podü, bübü o ts'indëxü c'o o zobütjo cja 'ñiji nu ja mi cjogü o nte. O ëjë c'ua c'o s'ü o 'ñe jñüs'üji c'o ts'indëxü. ⁶ Bübü o ts'indëxü c'o je xo zobütjo nu ja c'o dya ma pizhi e jömü. Nuc'ua 'ma mü o mbes'e, o dyot'ü c'o ndëxü na ngue mi ojtjo o c'ajömü. ⁷ Bübü o ts'indëxü c'o o zobütjo nu ja mi bodü o ndö o bidyi. 'Natjo c'ua va mbes'eji. Ts'i vi nocü c'o bidyi, nguec'ua va mbö't'ütjo c'o ts'indëxü, dya jyëzi ro nocü na nojo. ⁸ Bübü o ts'indëxü c'o o zobü c'ua ja ma jo o jömü. 'Ma ya mü o nocüji, o jogüji na jo o unüji 'naja ciento ts'indëxü nzi 'na mata.

'Ma mü o nguarü o xipjiji a cjanu yo, go ña c'ua na jens'e e Jesús o mama:

—Nu'tsc'eji bübü in tsögueji, rí dyäräji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji.

El propósito de los ejemplos

⁹ Nuc'ua c'o o discípulo e Jesús cjanu o dyönüji e Jesús o mamaji:

—¿Pje ne ra mama yo jña yo i xitsijme?

¹⁰ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'eji o dya c'üji Mizhocjimi rí pāräji c'ü dya mi pārä c'o nte 'ma ot'ü; o dya c'üji rí pāräji ja ga manda Mizhocjimi. Yo 'ñaja nte, rí xipjigö o ejemplo yo, ngue c'ua zö ra jñandaji y ra dyäräji, pero dya ra mbäräji pje pjëzhi c'ü ne ra mama c'o jña.

Jesús explica el ejemplo del sembrador

¹¹ 'C'e ejemplo c'ü ró xi'ts'iji, je a cjava. C'o ndëxü c'o ró xi'tsc'öji, ngue c'o ró jyë'tsc'öji o jña Mizhocjimi. ¹² C'o ndëxü c'o o zobütjo cja 'ñiji, ró jyë'tsc'öji c'o ärä o jña Mizhocjimi. Nuc'ua va ëjë e Sathanas c'ü dya jo, va 'ñe jünbü c'o jña cja o mü'büji. Nguec'ua, dya ra 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi. Nguec'ua, dya ra ndintspiji o mü'büji c'o na s'o. ¹³ C'o ndëxü c'o o zobütjo nu ja c'o dya ma pizhi o jömü, ró jyë'tsc'öji c'o me mäjä ga dyärä o jña Mizhocjimi, y me mäjä ga creoji. Pero nujyo, dya jëzitsjë ra zi'ch'i na jo o mü'büji c'o jña. Nguec'ua

'ma va ëjë c'o ra sufreji, dya sido creoji Mizhocjimi, xögüji. ¹⁴ Nu c'o ndëxü c'o o zobütjo nu ja mi bodü o ndö o bidyi, rá jyë'tsc'öji c'o ärä o jña Mizhocjimi, nuc'ua me mbeñeji c'o o bëpjiji, 'ñe me jodüji ja rgá ndöji na puncjü o t'opjü, 'ñe me mápäji yo bübü cja ne xoñijömü ga tsjaji c'o netsjëji. Nguec'ua, dya caji ja nzi ga ne Mizhocjimi. ¹⁵ C'o ndëxü c'o o zobü c'ua ja ma jo jömü, ró jyë'tsc'öji c'o ärä o jña Mizhocjimi c'o creo co texe o mü'bü. Zö pje c'o ra sufreji pero sido nzhodüji cja o 'ñiji Mizhocjimi. Nguec'ua chjëntjui nza cja c'o ndëxü c'o ra jogü na jo.

El ejemplo de la lámpara

¹⁶ "Ma tjütüji 'naja sivi, dya co'büji co 'naja s'äbä. Dya xo emeji a mbo cja ngama. Je ë's'ëji nu ja na ts'ijens'e, ngue c'ua ra sö ra jñanda c'o ri cjogü a mbo cja ngumü. ¹⁷ Je xo ga cjatjonu in jñagö. Zö rí xi'tsc'ötsjëji dya yo in jñagö, pero ni jyodü rí xipcjeji yo nte. Zö dya pāräji, pero ni jyodü ra mbäräji ngue c'ua ra bübü o jya's'ü Mizhocjimi cja o mü'büji.

¹⁸ 'Pjötüpüji na puncjü ngüenda rí dyäräji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji. 'Ma rí unnc'eji ngüenda yo jña, 'ñe 'ma rí 'ñench'e in mü'bügueji yo, nu'ma, mas rí tendiogueji 'ma yo. Zö in cjiñiji c'ü ya i jñüs'üji 'na jña, pero 'ma dya rí unüji ngüenda, ra jñünnc'üji 'ma c'ü ts'inguilëjë c'ü ya in pāräji.

La madre y los hermanos de Jesús

¹⁹ 'Na nu pa, o ëjë c'ü nu nana e Jesús, 'ñe c'o nu cjuarma, ro säji nu ja mi bübü e Jesús. Pero dya mi sö ro cjogüji nu ja ma bübü, na ngue me ma puncjü o nte c'o ma cã nu. ²⁰ O mama c'ua c'o nte o xipjiji e Jesús:

—Nin nana 'ñe c'o nin cjuarma cãräji a tji; ne anguezeji rí ñaji.

²¹ O ndünrü e Jesús o xipji c'ua c'o nte:

—C'o rí cjacpö mi nanagö 'ñe mi cjuarma, ngueje c'o ärä o jña Mizhocjimi c'o cja ja c'o nzi ga mama.

Jesús calma el viento y las olas

²² 'Na nu pa, o dat'ü e Jesús cja 'naja bü co c'o o discípulo. O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Mö rá pes'eji nu 'nanguarü a manu cja ne trazapjü, eñe.

Cjanu o möji c'ua. ²³ Ma ya mi möji, o zürü c'ua t'ĩĩ e Jesús. Jo ni ějē c'ua 'na trandajma c'ü me mi vü cja c'e zapjü. Ya ma pjürü ma po'o o ndeje cja c'e bü c'ü mi pjö's'ü o ndajma; mi bübü peligro c'ü ro nguibiji. ²⁴ O ějē c'ua c'o discípulo a jmi e Jesús, o zopjüji o xipjiji:

—Rí ñanga, xöpüte, ya rá quibiji.

O zö c'ua e Jesús o nanga c'ua. Cjanu o huēnch'i c'ua c'e ndajma, 'ñe c'o ndeje c'o me mi pjö's'ü. Ixco söya c'ua c'e ndajma, 'ñe c'o ndeje, dya cja mi pjö's'ü. ²⁵ O mama c'ua e Jesús o xipji c'o discípulo:

—¿Jenga dya mi creozüji c'ü ro pjö'c'öji?, eñe.

C'o discípulo me mi süji mi pötma mamaji:

—¿Mbãrã, pje pjēzhi e Jesús? Maco manda ra böbü e ndajma 'ñe yo ndeje, y nujyo, ätäji nu. Nunca rí jandaji a cjanu.

El hombre endemoniado de Gadara

²⁶ O zät'äji c'ua cja c'e país c'ü ni chjü a Gadara c'ü bübü a 'nanguarü a Galilea cja c'e trazapjü. ²⁷ Ma ya vi mbes'e e Jesús cja c'e bü, o ějē c'ua 'naja bëzo c'ü je vi peje cja c'e jñiñi a Gadara, o 'ñe chjēvi e Jesús. Nu c'e bëzo, ya vi mezhe vi zürü o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. Dya cja mi je'e o bitu. Dya cja xo mi bübü cja ngumü; je mi bübü cja panteón cja campo santo. ²⁸ Ma mü o jñanda c'e bëzo e Jesús, o mapjü c'ua na jens'e, cjanu o ndüñijömü cja jmi e Jesús, cjanu o mama na jens'e:

—Nu'tsc'e Jesús, o T'its'ü Mizhocjimi, ¿pje pē'sc'ü rí ñugue co nutscö? Rí ö'tc'ügö, dya rí tsjacü rá ma sufregö.

²⁹ O mama a cjanu na ngue e Jesús mi manda c'ü o s'ondajma c'ü dya jo ro mbedye cja c'e bëzo. C'ü o s'ondajma c'ü dya jo, ya vi mezhe vi zürü c'e bëzo. C'o nte mi tjün't'üji co cadena c'e bëzo, mi tjün'tp'üji o dyē 'ñe o ngua, ngue c'ua dya ro nzhodü libre. Pero mi c'üdütjo c'o mi ndün't'üji. Y c'ü o s'ondajma c'ü dya jo mi cjapü c'e bëzo ra nzhodü cja majyadü. ³⁰ E Jesús o dyönü c'e bëzo:

—¿Pje ni chjütsc'e?

Cjanu o ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Ni chjüzü Legión, eñe.

C'e jña legión ne ra mama: “Na puncjü.” Mi chjü a cjanu c'e bëzo, na ngue na

puncjü o s'ondajma c'o vi cjogü a mbo cja o mü'bü. ³¹ C'o s'ondajma mi ötüji na puncjü e Jesús c'ü dya ro manda ro möji nu ja c'o va 'nün't'ü c'o nu mis'ondajmaji.

³² Ma cã na puncjü o cuchi cja c'e t'eje ma ññöñji. Nuc'ua c'o o s'ondajma c'ü dya jo, o dyötüji e Jesús ro unü sjētsi anguezeji ro ma nguich'iji cja o mü'bü c'o cuchi. O unüji c'ua sjētsi. ³³ Nuc'ua c'o s'ondajma o mbedyeji cja o mü'bü c'e bëzo, cjanu o ma nguich'iji cja o mü'bü c'o cuchi. Nuc'ua c'o cuchi cjanu o zöbüji texeji cja c'e dyä'ä, o ma zo'oji cja c'e trazapjü o nguibiji.

³⁴ Nuc'ua c'o mi pjörü o cuchi, 'ma mü o jñandaji, o c'ueñeji c'ua na zēzhi o ma mamaji cja c'e jñiñi, 'ñe texe cja c'o lugar nu ja c'o mi cãrã o nte. ³⁵ Nuc'ua c'o nte o mbedyeji c'ua, o ma nuji c'o vi tsja e Jesús. O zät'äji c'ua ja mi bübü e Jesús, o chöt'üji nu c'e bëzo c'ü vi mbedye c'o o s'ondajma c'ü dya jo, mi junrü cja o ngua e Jesús, ya mi je'e o bitu, ya mi tjümbeñe. O züji c'ua.

³⁶ O ña c'ua c'o nte c'o vi jñanda, o xipjiji c'o ma säjä ja va tsja e Jesús va pjongü c'o s'ondajma c'o mi bübü o mü'bü c'e bëzo.

³⁷ Nuc'ua c'o mi menzumü cja c'e país a Gadara, me mi süji mi xipjiji e Jesús:

—Rí ö'tc'üjme favor rí pedye cja nín jñiñigöjme.

O dat'ü c'ua e Jesús cja c'e bü, ngue c'ua ro nzhogü nu ja vi 'ñeje. ³⁸ Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi mbedye c'o s'ondajma, mi ötü c'ü ro möji e Jesús 'ñe c'o o discípulo. Pero e Jesús o xipji:

³⁹ —Nzhogü, ma in nzumü. Rí mama c'ü ja va mböxc'ü Mizhocjimi, embeji c'e bëzo.

Nuc'ua cjanu o ma c'ua c'e bëzo, o ma mama texe cja c'e jñiñi ja va cja va pjongü e Jesús c'o s'ondajma c'o vi zürü c'e bëzo.

La hija de Jairo, y la mujer que tocó la ropa de Jesús

⁴⁰ Nuc'ua 'ma mü o nzhogü na yeje e Jesús nu ja vi 'ñeje, texe c'o nte o recibidoji na ngue mi te'beji angueze. ⁴¹ O ějē c'ua 'naja bëzo c'ü mi chjü e Jairo. Nuc'ü, mi xo'ñi cja 'na nintsjimi nu ja mi pa c'o mi menzumü a Israel mi pa ma't'üji Mizhocjimi. O ndüñijömü a jmi e Jesús mi xipji ro mëvi cja o ngumü. ⁴² Na ngue mi 'ñeje 'natjo o xunt'i c'ü mi ëdyi doce cjē'ë.

Nuc'ü, ya ma tũ'ũ. 'Ma ya mi ma e Jesús, me ma puncjü o nte c'o mi pöji, dya mi sö ro ma na niiji.

⁴³ Cja c'o nte c'o mi pöji e Jesús, xo mi pa 'na ndixũ c'ü ya vi mezhe doce cjë c'ü mi dagü o cji. Ya vi ndeze texe o merio c'o mi jün, 'ma mi pa cja o médico. Pero dya cjó mi sö ro jocü. ⁴⁴ Nuc'ua c'e ndixũ cjanu o ëjë a xütjü e Jesús, cjanu o ndönbü cja squina c'ü o bitu c'ü mi tējë. Ixco böbü c'ua c'o mi xot'ü.

⁴⁵ Nuc'ua e Jesús cjanu o mama:

—¿Cjó ngue c'ü o ndöcügö?

Cjanu o ngädätjoi texeji. Nuc'ua e Pedro 'ñe c'o 'ñaja discípulo cjanu o xipjiji e Jesús:

—Nu'tsc'e xöpüte, in önügue cjó ngue c'ü o ndö'c'ügue. Ngue yo nte yo me s'ixc'igüe.

⁴⁶ O ndünrũ c'ua e Jesús o mama:

—Rí pãrãgö bübü c'ü o ndöcügö. Na ngue nutscö ró pãrã o mbedyezü c'ü na zëzhi, eñe.

⁴⁷ O unü c'ua ngüenda c'e ndixũ c'ü mi pãrã e Jesús c'ü vi ndönbü o bitu. Nguec'ua o ëjë cja e Jesús, me mi mbi'i. Cjanu o ndüñijö mü a jmi, cjanu o xipji c'ua c'ü mi ngue angueze vi ndönbü o bitu ngue c'ua ro ndis'i c'e ngueme c'ü mi sö. Y o xipji nzi va ndönbü nzi va ndis'i. O dyärã texe c'o nte.

⁴⁸ O ndünrũ c'ua e Jesús o xipji c'e ndixũ:

—Nu'tsc'e süngü, o ndixc'i na ngue i creozü c'ü ro jocüts'ü. Mizhocjimi rí mëvi; dya cja ra mbeñe in mü'bü.

⁴⁹ 'Ma xe ma ña e Jesús, o säjä c'ua 'naja c'ü vi 'ñeje cja o ngumü c'e bëzo c'ü mi xo'ñi cja c'e nintsjimi, o 'ñe xipji c'e bëzo:

—C'ü rvã ëcjö, c'ü in xunt'i ya ndü c'ü. Dya cja pje ni jyodü rí xipji ne xöpüte xe ra ëjë nu.

⁵⁰ 'Ma mü o dyärã e Jesús, cjanu o xipji c'e bëzo c'ü mi xo'ñi:

—Dya rí sũ'ũ. Ixtí jñunt'ü in mü'bü c'ü rá cjapcö ra tetjo in xunt'i ra bübüttö na yeje.

⁵¹ 'Ma mü o zät'äji cja o ngumü c'e bëzo, dya jyëzi e Jesús cjó ro cjögü; nguextjo e Pedro 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan, 'ñe c'ü nu tata c'e xunt'i, 'ñe c'ü nu nana. ⁵² C'o nte c'o ma cã nu, mi huëji texeji y me mi mapjü ma huëpji c'e aña. O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dya rí huëji. Dya tũ'ũ ne xunt'i, itjo dya nu.

⁵³ Nuc'ua c'o nte o tjezhetjoi va tsjapüji burla e Jesús. Na ngue mi pãrãji c'ü ya vi ndü c'e xunt'i. ⁵⁴ Nuc'ua e Jesús o pënchp'i o dyë c'e xunt'i, o ma't'ü na jens'e o xipji:

—Rí ñanga, xunt'i.

⁵⁵ Cjanu o te c'ua c'e xunt'i o bübüttö na yeje; ixco nanga c'ua c'ü. Nuc'ua e Jesús o xipjiji ro unüji pje ro zi c'e xunt'i. ⁵⁶ C'ü nu tata c'e xunt'i 'ñe c'ü nu nana me go pizhivi, dya mi pãrã pje ro nguijñivi. Nuc'ua e Jesús o xipjivi c'ua c'ü dya cjó ro xipjivi c'ü vi tsjapü o te c'e xunt'i.

9

Jesús envía a los doce discípulos

¹ E Jesús o ma't'ü c'o doce o discípulo ro ëji cja o jmi. Cjanu o unüji poder ngue c'ua ro sö ro pjongüji texe yo o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo, 'ñe ro jocüji c'o mi sö c'o pje nde ma ngueme. ² O xipjiji ro ma zopjüji c'o nte ro xipjiji c'ü ngue Mizhocjimi c'ü manda, nguec'ua mi jyodü anguezeji ro dyätãji c'ü. Xo xipjiji ro ma jocüji c'o mi sö'dyë. ³ O xipjiji:

—Dya pje rí jñünüji c'o pje rguí jyodüts'üji cja 'ñiji. Dya pje rí jñünüji c'ü rguí chãji. Dya xo rí tsanaji mape c'ü pje rguí tsant'aji o pje rguí jñunt'üji. Dya xo rí jñünüji pje rí siji ni rí ngue o merio. Dya xo rí tsanaji o bitu c'ü rguí pötüji. ⁴ Cja ngumü c'ua ja rí sät'äji, je rí oxüji nu hasta 'ma cja rí ñe rí pedyejji; dya rí pötqueji ngumü rguí oxqueji. ⁵ 'Ma rí sätc'ejji cja 'na jñiñi, 'ma dya cjó ra recibidots'üji, rí pedyegueji 'ma nu. 'Ma rí pedyegueji, rí jyã'bãji o jö mü c'o ya rguí jyäs'ã in mbäcuaji, ngue c'ua ra unü ngüenda c'o menzumü nu, c'ü vi tsjaji na s'o, dya recibidots'üji, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

⁶ Go mbedye go ma c'ua c'o apóstole, mi nzhodüji texe cja c'o jñiñi mi zopjüji c'o nte mi xipjiji ja rvã jogü o mü'büji cja o jmi Mizhocjimi. Texe c'ua ja mi sät'äji, mi jocüji c'o mi sö'dyë.

La muerte de Juan el Bautista

⁷ E Herodes c'ü mi manda cja c'e país a Galilea, o dyärã texe c'o na nojo c'o mi cja e Jesús. Dya mi pãrã pje ro nguijñi, na ngue bübü c'o mi mama: “E Juan ya tetjo,

ya bübütjo na yeje. Ngue c'ü cja yo me na nojo”, eñe c'o. ⁸ Bübü c'o mi mama: “C'ü cja yo me na nojo, ngueje c'e profeta Elías c'ü ya ëjë.” Bübü c'o mi mama: “Ya te'e c'ü 'naja c'o profeta c'o mi cãrã mi jinguã, ya bübütjo na yeje.” ⁹ O mama e Herodes:

—E Juan, maco ró mandagö o jñüpcüji o ñi. Pero, ¿cjó ri ngue c'ü cja c'o me na nojo c'o rí arägö?

Nuc'ua e Herodes me mi jodü ja rvã jñanda e Jesús.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹⁰ O nzhogü c'ua c'o discípulo c'o xo mi xiji apóstole, o xipjiji e Jesús c'o bëpji c'o vi tsjaji. Nuc'ua e Jesús o zidyí c'o apóstole o möji nu ja dya mi cãrã o nte, bëxtjo cja c'e jñiñi c'ü mi chjü a Betsaida. ¹¹ Pero c'o nte go mbãrãji nu ja ro zãt'ã e Jesús 'ñe c'o o discípulo, nguec'ua xo möji nu. E Jesús o recibido c'o nte, o xipjiji c'ü ngue Mizhocjimi c'ü manda, nguec'ua mi jyodü anguezeji ro dyãtäji c'ü. Y o jocü c'o mi sö'dyë.

¹² Nuc'ua 'ma ya o nzhã'ã, o ëjë c'o doce discípulo cja jmi e Jesús, o xipjiji:

—Xipji yo nte ra möji cja yo jñiñi yo bëxtjo, 'ñe texe cja c'o lugar nu ja cãrã o nte, ngue c'ua ra chõt'üji pje ra ziji, y ra oxüji. Na ngue rí cãrãji va cja 'naja majyadü.

¹³ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'eji rí unügueji c'ü pje ra ziji.

Anguezeji o ndünrüji o mamaji:

—Dya rí jünjme c'ü ra zi yo; nguextjo tsi'ch'a tjömech'i cja na yeje jmõ. ¿Cjo in ne rá ma tömjme c'ü ra zi yo nte yo me na puncjü?, embeji e Jesús.

¹⁴ Mi tsi'ch'a mil c'o bëzo. O mama c'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Xipjiji ra xögüji nde ri cincuenta rga mimiji.

¹⁵ Cjanu o tsja c'ua c'o discípulo ja c'o nzi va manda e Jesús, o xipjiji ro mimi texe c'o nte. ¹⁶ Nuc'ua e Jesús o jñü c'o tsi'ch'a tjömech'i 'ñe c'o yeje jmõ. Cjanu o nã's'ã c'ua a jens'e va unü 'na pöjõ Mizhocjimi. Cjanu o më'ch'i c'ua c'o tjömech'i 'ñe c'o jmõ. Cjanu o unü c'o o discípulo ngue c'ua ro unüji c'o nte. ¹⁷ O ziji texeji o nijmiji na jo. Nuc'ua cjanu o nguis'itjõji c'ua c'o ya nde

mi ts'ipëraso c'o o mboncjütjo, y go nizhitjo doce bos'i.

Pedro declara que Jesús es el Cristo

¹⁸ 'Na nu pa, e Jesús mi cãrãtsjëji co c'o o discípulo, mi ötü Mizhocjimi. 'Ma mü o nguarü o dyötü Mizhocjimi, cjanu o dyönü c'o discípulo:

—¿Pje mama yo nte cjó nguetscö?

¹⁹ O ndünrü c'ua anguezeji:

—Bübü c'o mama ngue'tsc'e e Juan c'ü mi jichi yo nte co ndeje. Bübü c'o mama ngue'tsc'e e Elías. Bübü c'o mama o te 'naja c'o 'ñaja profeta c'o mi cãrã mi jinguã; mamaji ngue'tsc'e c'e profeta.

²⁰ O mama c'ua e Jesús o dyönüji:

—Nu'tsc'eji, ¿pje xo in mangueji? ¿Cjó nguetscö?

O ndünrü c'ua e Pedro o xipji:

—Ngue'tsc'e e Cristo o 'ñempc'e Mizhocjimi rí mandague.

Jesús anuncia su muerte

²¹ O mama c'ua e Jesús o xipji c'o discípulo:

—Pjötüpüji na puncjü ngüenda c'ü dya cjó be rí xipcjeji c'ü nguetscö e Cristo. ²² Zö rvã ëcjö cja Mizhocjimi, pero ni jyodü me rá sufregö na puncjü. Ra jñüncü ngüenda yo tita c'o pje pjëzhi, 'ñe yo ndamböcjimi, 'ñe yo xöpü o ley Mizhocjimi, ra mamaji c'ü na s'o c'ü rí c jagö. Y ra mbötcügöji. Nuc'ua 'ma ra cjogü jñipa, rá tetcjö rá bübütjo na yeje, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

²³ O mama e Jesús o xipji texe c'o nte:

—'Ma cjó c'o ne ra ndenngue co nuzgö, ni jyodü c'ü dya cja ra tsja c'o netsjë angueze. Y pama ra bübü dispuesto ra sufre o ra ndü. Y ra sido ra dyãtcã in jña. ²⁴ C'o dya bübü dispuesto ra sufre na ngue c'ü dya ne ra ndüji, dya ra chõt'üji c'ü rguí bübüji. Pero c'o bübü dispuesto ra bö't'ü na ngue c'ü ni dyãtcãji in jña, ra chõt'üji c'ü rguí bünji. ²⁵ Nu 'ma ro tsja 'na nte ro tsjapü o cjaja texe yo bübü va cja ne xoñijömmü, pero 'ma dya ro dyãtcã in jña, ¿pje ro dyeje 'ma? Na ngue ro jyëzi Mizhocjimi c'e nte. ²⁶ Nutscö rvã ëcjö cja Mizhocjimi. Rí xi'tsc'öji rá ëcjö na yeje; me rrã zö c'ua ja rva ëcjö, c'ua ja ga cja me na zö c'ü mi Tatagö, 'ñe c'o o anxe. 'Ma cjó c'o ra zü, y ra mama: “Dya rí pãrãgö

e Jesús, dya xo rí ätpägö o jña”, ra 'ñeñe; nu'ma, xo rá mangö c'ü dya rí pãrãgö c'o, 'ma rá êcjö na yeje. ²⁷ Rí dyärãji na jo yo rá xi'tsc'öji. Bübü va ja nzi yo dya ra ndü'ü hasta 'ma ra nuji ja ga cja 'ma rá mandagö, nutscö o 'ñempquegö Mizhocjimi.

La transfiguración de Jesús

²⁸ 'Ma ya vi cjogü 'nanzo c'ü vi mama e Jesús c'o jña c'o, o zidy e Pedro 'ñe e Juan 'ñe e Jacobo, o nguins'iji cja 'na t'eje, ngue c'ua e Jesús ro ma dyötü Mizhocjimi. ²⁹ 'Ma ma ötü Mizhocjimi, o pötü c'ua ja ma jñetse o jmi. Xo pötü c'ua ja ma jñetse o bitu; me ma t'öxü me mi juëns'i. ³⁰ Jo ni jñetse c'ua yeje bëzo c'o mi ngue e Moisés 'ñe e Elías, vi 'ñejui a jens'e mi ñaji e Jesús. ³¹ Anguezevi me mi juëns'ivi. Mi mamavi ja rvá cja c'ü ya mi ngue ro zädä; mi mamavi c'ü ja rvá mbö't'üji e Jesús a Jerusalén. ³² E Pedro 'ñe e Juan 'ñe e Jacobo me ma êjë o t'ijji, pero dya go ñji. Nguec'ua o jñandaji me mi juëns'i e Jesús ma zö. Xo jñandaji nza yeje bëzo c'o mi böbüji co e Jesús. ³³ Nuc'ua 'ma ya mi ma e Moisés 'ñe e Elías, jo ni ña c'ua e Pedro o xipji e Jesús:

—Xöpüte, na jo rí cãrãgöjme va co nu'tsc'e 'ñe e Moisés 'ñe e Elías. Rá ät'äjme jñi ts'ingumü de dyëza. 'Naja c'ü rá ä'tc'öjme, 'naja c'ü rá ä'tp'ägöjme e Moisés, 'naja c'ü rá ä'tp'ägöjme e Elías, eñe.

Dya mi pãrã pje ro mama e Pedro. ³⁴ 'Ma ndänt'ä ma ña e Pedro, o säjä c'ua 'na ngömü o 'ñe ngobü anguezeji. 'Ma mü o ngobüji c'e ngömü, o züji c'ua. ³⁵ O dyärãji c'ua 'na jña cja c'e ngömü c'ü mi mama a cjava:

—Nujnu ngue ín Ch'igö nu me rí ne'e. Dyätãji angueze, eñe.

³⁶ 'Ma ya vi nguarü c'e jña, c'o discípulo o jñandaji c'ü nguextjo e Jesús c'ü mi bübü. C'o pa c'o, dya cjó xipjiji c'o vi jñandaji.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu malo

³⁷ Nuc'ua c'ü na ye nu pa, cjanu o zöbüji c'ua cja c'e t'eje. O êjë c'ua na puncjü o nte o 'ñe ndünrüji e Jesús. ³⁸ Nuc'ua 'naja bëzo c'ü ma dyoji c'o nte, o mapjü o xipji e Jesús:

—Xöpüte, rí ö'tcl'ö rí 'ñe ñutcü nu ín ch'i. Na ngueje nguextjo nu rí 'ñeje nu. ³⁹ 'Naja

yo o s'ondajma c'ü dya jo, nu ndajmetjo ga zürü nín ch'igö, cjavü ra mapjü. Me xo cjavü ra mbi'ch'i hasta 'ma ra pjont'ü o pjügü. Xo cjavü ra nügü hasta ya me ni c'anga. Mezhe ga mbö't'ü, dya ne ra jyëzi. ⁴⁰ Ró xipji c'o in discípuogue ro pjongüji c'e s'ondajma; dya sö ro pjongüji, eñe.

⁴¹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji texeji:

—Nu'tsc'eji ín cãrãji yo cjë dya, ya s'odü in mü'büji. ¿Jenga dya ín creozüji rá pjöxc'üji rí tsjaji c'o na nojo? Maco ya mezhe rí cãrãgöji, ya mezhe rí pë'sc'ö paciencia co nu'tsc'eji.

Cjanu o xipji c'e bëzo:

—Siji ga 'ñecjua nin ch'igue.

⁴² 'Ma ya ma siji c'e t'i, nuc'ua c'ü o s'ondajma c'ü dya jo o tsjavü o nügü c'e t'i, ixco mbö't'ü. Nuc'ua e Jesús cjanu o huënc'h'i c'ua c'e s'ondajma, o xipji ro mbedye cja c'e t'i; ixco ndis'i c'ua c'e t'i. Nuc'ua e Jesús cjanu o xipji c'e bëzo:

—Bübü dya c'ua nin ch'igue; ya jogü nu.

⁴³ Texe c'o o jñanda, o unüji ngüenda c'ü me na zëzhi Mizhocjimi, ngue c'ua va jocü e Jesús c'e t'i. Y mi cijñiji mi mamaji:

—Nunca rí jandaji a cjanu, eñeji.

Jesús anuncia otra vez su muerte

'Ma mi cijñi c'o nte c'ü vi tsja e Jesús, o ña c'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

⁴⁴ —Nu'tsc'eji, dyärãji na jo yo rá xi'tsc'öji. Nutscö rvá êcjö cja Mizhocjimi, pero ra nzhögögöji cja yo nte ra mbötcüji, eñe e Jesús.

⁴⁵ Anguezeji, dya mi pãrãji pje mi ne ro mama c'o jña c'o; dya jyëziji ro mbãrãji c'o. Mi süji ro dyönüji ja ma cja c'o jña.

¿Quién es el más importante?

⁴⁶ Nuc'ua c'o discípulo o mbürü o ñatsjëji, cjó mi ngue anguezeji c'ü xenda ro mbëzhi na nojo. ⁴⁷ E Jesús mi pãrã c'o mi cijñiji cja o mü'büji. O ma't'ü c'ua 'naja ts'it'i ro êjë a jmi. ⁴⁸ Cjanu o xipjiji c'ua:

—'Ma cjó c'o ra recibido ne ts'it'i y ra mbös'üji nu, nguetscö recibidozü c'o. Na ngue je ga cjanu rgá negö. 'Ma cjó c'o ra recibidozügö, xo recibido Mizhocjimi c'ü o xitsigö ró ëgö cja ne xoñijömmü. Zö ra mbë'ts'iji na nojo, zö dya pje ra mbë'ts'iji,

pero 'ma rí pjös'üji c'o pje ni jyodü, rrã nots'üji cja ín jmigö 'ma.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor

⁴⁹ O ndünrö c'ua e Juan o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e xöpüte, ró jandajme 'na bëzo c'ü mi nãnc'ägue ín chjũ ma pjongü yo o s'ondajma c'ü dya jo. Ró xipjijme c'ü dya cja ro tsja a cjanu, na ngue dya rí dyocjöji c'ü.

⁵⁰ O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—Dya rí ts'a's'üji c'ü. 'Na nte zö dya rí dyocjöji c'ü, pero 'ma dya nugüji na ü, nu'ma, bübü co nutscöji ' ma c'ü.

Jesús reprende a Jacobo y a Juan

⁵¹ Nuc'ua c'o pa, ya mi ngue ro zädä 'ma ro zidyiji e Jesús a jens'e. Zö mi pärã e Jesús c'ü me ro sufre a Jerusalén, pero sido mi nzhodü para ro zät'ä nu. ⁵² Nuc'ua cjanu o xipji c'o ro ot'ü ro ma. Anguezevi o mëvi c'ua o zät'ävi cja 'na jñiñi c'ü tsja a Samaria, o jyodüvi nu ja ro oxüji e Jesús. ⁵³ Pero c'o mi menzumü nu, dya ne ro recibidoji e Jesús. Na ngue o unüji ngüenda c'ü je mi ma e Jesús a Jerusalén. ⁵⁴ Nuc'ua e Jacobo 'ñe e Juan c'o mi discípulo, 'ma mü o dyärävi c'ü dya ro recibidoji e Jesús, cjanu o ma xipjivi e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, mi jinguã o mama e Elías c'ü ro jyäbã o sivi a jens'e ro castigao c'o mi cja na s'o. ¿Cjo ín ne rá cjabe a cjanu rá mamabe ra jyäbã o sivi, ra chjorü c'o nte na ngue dya recibidots'üji?, eñevi.

⁵⁵ Nuc'ua e Jesús o jñanda na jo anguezevi, cjanu o huënc'h'ivi o mama:

—In pëzhguevi c'ü na jo c'ü cja i manguevi. Pero ixtí xi'tsc'övi, dya ngue Mizhocjimi c'ü o 'ñünc'ü in mü'büvi i manguevi a cjanu. ⁵⁶ C'ü rvã ëcjö cja Mizhocjimi, ró ëcjö cja ne xoñijömmü, dya ngue c'ü rá chjotü yo nte; ngueje c'ü rá salva yo, eñe.

Nuc'ua, dya oxüji cja c'e jñiñi, o möji c'ua c'ü 'na jñiñi.

Los que querían seguir a Jesús

⁵⁷ 'Ma ya mi pöji cja 'ñiji, o ëjë c'ua 'na nte cja o jmi e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, rá tennc'e co nu'tsc'e rá më c'ua ja rí mague.

⁵⁸ Cjanu o ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—Ante c'ü rá më, ixtí tsjijñi c'ü rá xi'tsc'ö. Yo min'ño pë's'i o tjocü ja obüji, y yo s'ü pë's'iji o t'oxüji. Pero nutscö, zö rvã ëcjö cja Mizhocjimi, pero dya rí pë'sc'ö ja rá oxü, eñe e Jesús.

⁵⁹ Xe go ña c'ua e Jesús o xipji c'ü 'na nte:

—Chjä'dã rá mö.

O ndünrö c'ua o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, dyacü sjëtsi ot'ü rá ma'a, rá ma ögü mi tatagö, cja rrü mëgövi.

⁶⁰ E Jesús o xipji c'ua:

—Yo nte, chjëntjui c'ü ya ndüji, na ngue dya creozüji. Jyëzgue anguezeji ra dyögüji c'o nín mi añimaji. Nu'tsc'e rí chenngue co nutscö rá jí'ts'i rí zopjügue yo nte, rí xipjiji ni jyodü ra dyätäji Mizhocjimi, na ngue angueze ngue c'ü manda, eñe.

⁶¹ Cjanu o ña c'ua c'ü 'naja o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, rá mëgövi; nguextjo c'ü rí jyëzgui ot'ü rá ma ëzhë c'o cãrã ín nzungö.

⁶² O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—'Ma cjó c'o übü o tjäjä, dya ñezhe ra jñanda a xütjü. 'Ma jiyö, ra s'odü 'ma c'e tjäjä. Je xo ga cjatjonu, 'ma cjó c'o ra ndenngue co nuzgö, ni jyodü ra sido ín 'ñijigö co texe o mü'bü; dya me ra mbeñe c'o bëpji c'o vi zogü, ne ri ngue c'o o dyoji. 'Ma jiyö, dya ra sö Mizhocjimi ra tsjapü o nte 'ma c'ü.

10

Jesús envía a los setenta

¹ 'Na nu pa, e Jesús c'ín Jmugöji o juajnü c'o xe 'ñaja nte c'o ro mbëpi angueze; o zäs'äji setenta. Cjanu o xipji c'ua nde yeje rvã möji; ro möji c'o jñiñi nu ja ro ma angueze, ro ma zopjüji c'o nte. ² Ante c'ü ro möji, e Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo va jyëtspi o ndëxü c'o nte:

—C'o ndëxü me na puncjü c'o, pero c'o ndagrëxü, ts'ëtjo c'o. Nguéc'ua rí dyötüji Mizhocjimi c'ü o cjaja c'o ndëxü, ra juajnü c'o xe 'ñaja mbëpji ra ëji ra 'ñe pëpjiji cja ne ndagrëxü. ³ Möji, ma zopjüji yo nte. Pero pjötpüji ngüenda, na ngue ín chjëntcjeji nza cja o ndëncjürü a nde cja o min'ño.

⁴ Dya rí tsanaji o mape c'ü pje rí jñunt'üji o c'ü pje rí tsant'aji. Dya xo rí tsidyiji

c'o rí chin'ch'iji. Dya ra mezhe rguí zenguategueji cja 'ñiji. ⁵ Cja c'e ngumü c'ua ja rí sät'äji nzi 'naja jñiñi, xipjiji c'o ri cãrã c'e ngumü: "Mizhocjimi ne ra mböxc'üji", rí 'ñembeji c'o. ⁶ Nu 'ma c'jó c'o ri búbü nu c'ü rí te'be nu c'ü ra 'ñe 'ñeme libre c'o nte, ix na cjuana ra tsja Mizhocjimi ra salvaji c'ua ja nzi vi zenguagueji. 'Ma dya ra dyä'tc'äji, iyö 'ma. ⁷ C'ü ot'ü ngumü nu ja ra recibidots'üji, je rí oxügueji nu hasta 'ma cja rí ñe rí pedyeji; dya rí pötüji o ngumü. C'o ra dya'c'üji rí sigueji, rí siji c'o; dya rí tsegueji. Na ngue c'o o mbëpji Mizhocjimi ni jyodü ra ch'unü c'ü ra zi'iji. ⁸ Texe jñiñi c'ua ja rí sät'äji, rí siji c'o ra ch'a'c'üji. ⁹ Rí jocüji c'o ri sö'dyë nu. Y rí xipjiji: "Ya ngue ra mandats'üji c'ü o 'ñeme Mizhocjimi", rí 'ñembeji. ¹⁰ 'Ma ja c'o rí sät'äji cja 'naja jñiñi, 'ma dya ra recibidots'üji, rí böbüji cja 'ñiji cja rri xipjiji c'o nte: ¹¹ "Ne xijö mü cja in jñiñigueji nu o jyäs'ä in cuabe, rá tjintsibe dya, ngue c'ua rí pãrãji c'ü i tsjaji na s'o, dya i recibidozübe. Dyãrãji na jo c'ü rí xi'ts'ibe. Zö dya i recibidozübe, pero ya ngue ra manda c'ü o 'ñeme Mizhocjimi", rí 'ñembeji.

¹² O sido o ña e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Rí xi'tsc 'öji, c'o jñiñi c'o dya ra recibidots'üji, me ra sufreji c'e pa 'ma ra jñü ngüenda Mizhocjimi. Xenda ra sufreji que na ngue c'ü ra sufre c'o mi menzumü a Sodoma, zö me ma s'o c'o o tsjaji.

Los pueblos desobedientes

¹³ 'Juejme yo menzumü a Corazín 'ñe yo menzumü a Betsaida, na ngue Mizhocjimi ra tsjapü me ra sufre yo. Nu cja yo yeje jñiñi, ró c'jagö na puncjü c'o me na nojo, pero dya go jyëziji c'o na s'o c'ü ro nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. Nu 'ma ri ngue a ma a Tiro 'ñeje a ma a Sidón c'ü ro c'jagö a cjanu, ya rví mezhe c'ü ro nzhogü o mü'bü cja Mizhocjimi c'o mi menzumü nu, zö ma s'oji. Ya rví jyeji c'o na ãrã, y ya rví minji cja bozivi c'ü ro jizhiji c'ü ya nzhogü o mü'büji. ¹⁴ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, 'ma ra jñü ngüenda Mizhocjimi, xenda ra jñus'ü c'ü ra sufre yo menzumü a Corazín 'ñe yo menzumü a Betsaida, que na ngue c'ü ra sufre c'o mi menzumü a Tiro 'ñe a Sidón. ¹⁵ Yo menzumü a Capernaum, c'japüji c'ü

me na joji, c'jijñiji c'ü ra zät'äji a jens'e. Pero Mizhocjimi ra tsjapü ra ma sufreji a linfiernu.

¹⁶ "Ma c'jó c'o ra dyä'tc'ägueji, nguetscö ra dyätcägö c'o. 'Ma c'jó c'o dya ra dyä'tc'ägueji, nguetscö, dya ne ra dyätcägö c'o. 'Ma c'jó c'o dya ra dyätcägö, dya xo ra dyätä Mizhocjimi c'ü o 'ñembgue, eñe e Jesús va xipji c'o setenta c'o vi juañü.

Cjanu o mbedye c'ua c'o setenta o möji o ma zopjüji c'o nte.

Regreso de los setenta

¹⁷ 'Ma mü o nzhogü c'o setenta, me mi mäji. O xipjiji e Jesús:

—Dya nguextjo yo nte yo o dyätcäjme, xo 'ñe o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. Ró nãnnc'äjme in chjügue rvá xipjijme ro mbedyeji cja o mü'bü c'o nte; go mbedyeji c'ua.

¹⁸ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Ró jandagö e Satanás c'ü dya jo, ixco ndögü a jens'e go säjä a jö mü, chjëntjui nza cja 'ma go pjäjnã o rayo va tögü 'na sivi.

¹⁹ Ró da'c'üji poder rí yödüji o c'ijmi 'ñeje o alacrán. Ró da'c'üji poder rí chöpüji e Satanás c'ü rí üji. Nguec'ua, dya ra sö pje ra tsja'c'üji. ²⁰ In mäcjeji na ngue o dyä'tc'äji c'o o s'ondajma c'ü dya jo. Pero nujyo, dya ngue yo rguí mäcjeji yo. C'ü rguí mäcjeji, ngue c'ü ya juns'ü in chjügueji a jens'e na ngue ya ngue o ntetsc'ejji dya Mizhocjimi, eñe e Jesús va xipji c'o setenta.

Jesús se alegra

²¹ Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Jesús, o tsjapü me go mäjä na puncjü, o dyötü 'na pöjö Mizhocjimi o xipji:

—Mi Tatats'ügö in mandague a jens'e 'ñe cja ne xoñijö mü. Yo jña yo, dya i unü ro mbãrã c'o c'japü me pãrã. I unügue o mbãrã yo nza cja o ts'it'i yo unü ngüenda c'ü dya pãrãji. Nguec'ua rí da'c'ü 'na pöjö. Na jo, na ngue je ga cjanu vi ñegue, mi Tatats'ügö.

²² Cjanu o mama c'ua e Jesús:

—Dya c'jó pãrã c'jó nguetscö; nguextjo mi Tatagö pãcägö. Dya c'jó xo pãrã mi Tatagö; nguextjozügö o T'izü, rí pãrãgö c'ü. Y nutscö rí jíchi c'o rí ne rá jíchi c'ua ja ga cja mi Tata, ngue c'ua xo ra mbãrã c'o. Je ga cjanu va dyacö mi Tata rí c'jagö; o dyacö texe o poder.

²³ Nuc'ua e Jesús cjanu o xipjitsjé c'o discípulo:

—Mizhocjimi o dya'c'üji in jandaji yo rí c'jagö. Ngue nu r'gui m'äc'jeji nu. ²⁴ Rí xi'tsc'öji, na puncjü c'o profeta c'o mi c'ärä mi jinguã 'ñe c'o mi manda a Israel, c'o mi ne ro jñanda yo in jandaji y ro dyäräji yo in äräji. Pero dya jñandaji yo, dya xo dyäräji, eñe e Jesús.

Ejemplo del buen samaritano

²⁵ O böbü c'ua 'na c'ü me mi p'ärä o ley Mizhocjimi, o dyönü e Jesús ngue c'ua ro mbärä pje pjézh'i c'ü ro mama. O xipji:

—Nu'tsc'e xöpüte, ¿pje ni mbë c'ü rá c'jagö ngue c'ua ra dyacü Mizhocjimi c'ü rá bübü'tjo co angueze para siempre?, eñe.

²⁶ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'ua:

—¿Pje ni mbë c'ü t'opjü cja o ley Mizhocjimi c'ü in xörü?

²⁷ O ndünrü c'ua c'e bëzo o xipji:

—Je mama a cjava o ley Mizhocjimi: “Rí ñeji Mizhocjimi co texe in mü'büji, 'ñe co texe in aljmaji, 'ñe co texe in fuerzaji, 'ñe co texe in pjeñeji. Y rí s'iyaji yo nin minteji ja c'o nzi gui s'iyatsjégueji.”

²⁸ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Na jo c'ua ja vi chjünrü. Tsjague yo, ngue c'ua rí bübü'tjogue.

²⁹ C'e bëzo, dya mi ne ro bëzhi o tse. Nguec'ua va dyönü:

—¿Cjó ngue c'ü ni jyödü rá s'iyagö?

³⁰ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Mi bübü 'na bëzo c'ü mi menzumü a Jerusalén; o mbedye nu o zöbü a Jericó. Nuc'ua cjanu o ëjë c'ua o mbë'ë o p'ench'iji c'e bëzo, o ts'osp'üji c'ua c'o o bitu o mbäräji. Cjanu o möji c'ua, o mbëztjoji nu c'e bëzo; ya mi ngue ro ndü. ³¹ Xo ma sjöbü 'na mböcjimi cja c'e 'ñiji. 'Ma mü o zät'ä nu ja mi 'mana c'e bëzo c'ü vi p'ench'i o mbë, o jñanda pero o ngös'ütjo cja c'e 'ñiji. ³² Xo ma sjöbü 'na levita. 'Ma ya mi ngue ro zät'ä nu ja mi 'mana c'e bëzo, jo nu jñanda, xo go ngös'ütjo c'ua c'ü. ³³ Xo ma sjöbü 'naja c'ü mi menzumü a Samaria c'ü mi chägä 'na burru. Zö mi nan'ño menzumü pero 'ma mü o zät'ä, o ndäcä o juentse c'ua c'ü.

³⁴ Nuc'ua cjanu o ndü c'ua o aceite 'ñe o vinu, cjanu o xisp'i c'e bëzo nu ja vi s'odü. Cjanu o jyü'tp'ü c'ua o manta. Nuc'ua cjanu

o 'ñe's'e c'ua cja o burru, cjanu o zidy cja 'naja mesón c'ua ja mi oxü c'o nte. O mbörütjo c'ua nu. ³⁵ Nuc'ua c'ü jyas'ü, o jñümü c'ua yeje merio, cjanu o unü c'ua c'ü mi ngue o c'aja c'e mesón, o xipji: “Pjörü ne bëzo nu. Nu c'o xe rí gasto, 'ma rá nzhogü, rá c'jõ'tc'ü”, eñe c'e bëzo.

³⁶ O sido o ña e Jesús o xipji c'e bëzo c'ü mi p'ärä o ley Mizhocjimi:

—¿Pje in c'ijñigue? ¿Cjó ngue nza jñi, c'ü o s'iya c'e bëzo c'ü vi p'ench'i o mbë?

³⁷ O ndünrü c'ua c'ü mi p'ärä o ley Mizhocjimi, o xipji e Jesús:

—Nu c'ü o s'iya, ngue c'ü o juentse o mbös'ü.

Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Mague, y xo rí tsjague a cjanu.

Jesús en la casa de Marta y María

³⁸ E Jesús mi pöji c'o o discípulo. O zät'äji c'ua cja 'na jñiñi. Mi bübü nu 'naja ndixü c'ü o mbitaji e Jesús ro ma cja o ngümü. C'e ndixü mi chjü e Marta. ³⁹ E Marta mi 'ñeje 'naja o c'jüjuë c'ü mi chjü e María. E María mi junrü cja o ngua e Jesús, mi ätpä o jña. ⁴⁰ Pero e Marta me ma jñünt'ü c'o ma cja'a, ma ät'ä o jñönü. Nuc'ua o ma xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, ¿cjo dya in c'japü nguenda nu mi tsjjuë? O jyëzguitsjé rá ät'ätsjögö texe o jñönü. Xipjigue ra mböxcü.

⁴¹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Marta, ¿jenga in mangue a cjanu? Me in jñünt'ügue c'o na c'jague. ⁴² C'ü xenda ni muvi rí tsjague, ngue c'ü na cja dya e María ätcä in jñagö. Nguec'ua na jo ra sido ra mimi ra dyätcägö in jña.

11

Jesús y la oración

¹ 'Na nu pa, e Jesús mi ötü Mizhocjimi. Nu 'ma o nguarü, o mama c'ua 'naja c'o o discípulo o xipji:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügöjme, e Juan mi jíchi c'o o discípulo ja rvá dyötüji Mizhocjimi. Nu'tsc'e, xo rí jítscöjme ja rga ötcöjme Mizhocjimi.

² O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—'Ma rí dyötqueji Mizhocjimi, rí xipjiji a cjava: Mi Tatats'ügöjme, je in bübü a jens'e, rí pjöxcüjme nutscöjme rí c'äräjme cja ne

xoñijõmü, ngue c'ua rá sũc'ũjme ja c'o nzi ga zũc'ũ c'o cãrã a jens'e.

Xo rí pjõxcũjme ngue c'ua dya ra mezhe ra zãdã c'ũ rá ä'tc'õjme ja c'o nzi ga dyã'tc'ã c'o cãrã a jens'e. Na ngue ngue'tsc'e in mandague.

Xo rí õ'tc'õjme rá cjajme c'ua ja nzi gui ñegue.

³ Dyacõjme dya o xëdyi c'o rá sigõjme ne pa dya.

⁴ Perdonaozũgõjme c'o na s'o c'o rí cjajme. Na ngue rí perdonaogõjme 'ma cjó c'o pje cjacũjme. Dya rí jyëzgue ra ndõcõjme c'ũ dya jo. Pjõxcũjme ngue c'ua dya rá cjajme c'o na s'o.

Je rga cjanu rgui dyõtũji Mizhocjimi.

⁵⁻⁶ O sido o ña c'ua e Jesús o xipjiji:

—'Ma va sãjã 'naja c'ũ in jogueji c'ũ ndexõmü va 'ñe zenguats'ũji, 'ma ojtjo pje rí ungueji c'ũ ra zi c'ũ, nuc'ua in põcjeji cja 'naja in dyocjeji in pa xipjiji: “Nu'tsc'e rí jogõvi, rvã ne õ'tc'ũ 'na favor rí pesque jñi tjõmëch'i, na ngue cja sãjã cja in nzungõ 'naja c'ũ rí jogõbe, c'ũ vi 'ñeje na jë. Ojtjo pje rá unũgõ c'ũ ra zi”, in embeji. ⁷ Ra ndũnrũ c'ũ bũbũ a mbo: “¿Jenga va 'ñe molestaozũ? Ya ró tranca na jo ne ngoxtji. Ya rrũ ñgõjme yo in ch'igõ cja pjinguã. Dya sõ rá nanga rá da'c'ũ c'ũ in pesque”, ra 'ñents'ejí c'ũ. ⁸ Zõ ra xi'ts'iji a cjanu, pero sido in õtũji. Zõ ngue in dyocjeji c'ũ, pero dya ra dya'c'ũji. Pero rí mangõ ra dya' c'ũji 'ma rí sido rí dyõtũji favor. Na ngue ra xicha ra pe'sc'ejí c'ũ. ⁹ Nguec'ua rí xi'tsc'õji, sido rí dyõtqueji Mizhocjimi ra dya'c'ũji. Sido rí ma't'ũji Mizhocjimi ra dyã'tc'ejí c'ũ in õtũji. ¹⁰ Na ngue texe c'o ra dyõrũ, ra ch'unũ c'o. Y texe c'o ra jyodũ, ra chõt'ũ c'o. Y texe c'o ra mapjũ, ra dyãtãji c'o.

¹¹ 'Nu'tsc'ejí in 'ñecjeji in ch'igueji, 'ma ra ëjẽ cja in jmiji in ch'igueji ra dyõ'tc'ũji 'na tjõmëch'i, ¿cjo rí unũgueji 'na ndojo? Iyõ, dya sõ. O 'ma ra dyõ'tc'ũji 'na jmõ, ¿cjo rí unũgueji 'na c'ijmi? Iyõ, dya xo sõ. ¹² O 'ma ra dyõ'tc'ũji 'na blanquillo, ¿cjo rí unũgueji 'na alacrán? Iyõ. ¹³ Maco in nteji in cjají c'o na s'o, pero in pjëchi rí unũji c'o na jo yo in ch'igueji. Nguec'ua ixtí jñunt'ũ in mü'bũji, mi Tataji c'ũ bũbũ a jens'e ra dya'c'ũji o Espiritu c'ũ ra ã bũbũ a mbo in mü'bũji 'ma

rí dyõtqueji; 'ñe texe c'o ni jyodũts'ũji, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

Acusan a Jesús de tener el poder del demonio

¹⁴ E Jesús o chjëji 'na bëzo c'ũ vi zürũ o s'ondajma c'ũ dya jo. C'e s'ondajma mi cchapũ ra ngone c'e bëzo. Nuc'ua e Jesús cjanu o pjongũ c'ua c'e s'ondajma cja c'e bëzo. 'Ma mü o mbedye c'e s'ondajma, ixco ña c'ua c'e bëzo. Nguec'ua c'o nte me co nguijñiji cjanu o mamaji:

—Nunca rí jandaji a cjanu.

¹⁵ Anguezeji bũbũ c'o mi mama:

—C'ũ unũ o poder ne bëzo ra pjongũ o s'ondajma c'ũ dya jo, nguetsjẽ e Beelzebú c'ũ dya jo, c'ũ manda cja c'o s' ondajma, eñeji.

¹⁶ Bũbũ c'o o mama:

—'Ma vi 'ñecje cja Mizhocjimi, rí tsjague 'na señaal c'ũ me na nojo c'ũ rá jandagõjme.

¹⁷ E Jesús mi pãrã c'o mi cijjñiji; nguec'ua va xipjiji c'ua:

—Cja 'na ndajñiñi c'ũ ra chũtsjëji, ra chjorũ 'ma c'o ri cãrã nu. Texe o ndajñiñi 'ñe texe o ngumũ, 'ma ra põtca chũtsjẽ c'o ri cãrã nu, ra chjorũji 'ma. ¹⁸ Xo 'ñetjo e Satanás 'ma ro pjongũ c'o o s'ondajmatsjẽ, ¿ja rvã sõ xe ro manda 'ma c'ũ? ¹⁹ ¿Jenga in xitscõji ngue e Beelzebú c'ũ dya jo c'ũ o dyacõ ne poder nu rgã pjongũ yo o s'ondajma? Maco c'o in dyocjeji xo pjongũji yo. Ixi 'ñetsetjo c'ũ in cijjñiji na s'o. ²⁰ Rí xi'tsc'õji o dyacũ Mizhocjimi o poder; nguec'ua rgã pjongõ yo. Nguec'ua rí jñunt'ũ in mü'bũji c'ũ na cjuana ya sãjã a ndetsc'ejí nu c'ũ o 'ñeme Mizhocjimi ra manda.

²¹ 'Naja bëzo c'ũ na zëzhi, 'ma jün o arjma c'o na jo, nu'ma, pjõrũ na jo o ngumũ. A cjanu, dya cjó sõ cjó ra 'ñe põnbũ c'o pë's'i. ²² Pero 'ma ra ëjẽ 'naja c'ũ xenda na zëzhi, ra ndõpũ c'ũ ngue o cjaja c'e ngumũ, ra jñũnbũ c'o o arjma c'o mi confiao ro mbõs'ũ. Y ra ndunbũ c'o ri pë's'i cja c'e ngumũ ra jyanbũ c'ua c'o o dyoji. Je xo ga cjanu, nutscõ xenda na zëtscõ que na ngue e Satanás c'ũ dya jo; nguec'ua sözgo rá pjongũ dya c'o o s'ondajma.

²³ C'o dya tenngue co nuzgõ, chjëntjui c'ũ ri nugũ na ü c'o. C'o dya ra xipji yo nte ra

creozüji, chjëntjui c'ü ri c'a's'üji yo nte ngue c'ua dya xo ra creozüji.

El espíritu malo que vuelve

²⁴ "Na s'ondajma 'ma ra mbedye cja 'na nte, ra nzhodü c'ua ja na dyodü, ra jyodü c'ua ja ra söya pero dya ra chöt'ü. Nguec'ua ra mama c'e s'ondajma: "Rá nzhogü rá magö nu ja mi bünc'ö, nu ja ró pedyegö", ra 'ñeñe. ²⁵ Nuc'ua 'ma ra zät'ä nu, ra chöt'ü c'ü rguí baxü y ya xo rguí jocüji na jo, pero dya cjó ri bübü. ²⁶ Nuc'ua ra ma c'ua c'e s'ondajma xe ra ma siji xe siete c'o nu mis'ondajmaji c'o xenda na s'o que na ngue angueze; ra 'ñe cjogüji cja o mü'bü c'e bëzo, ra mimiji nu. Nuc'ua xenda ra sufre c'e nte c'ü, que na ngue 'ma ot'ü. Na ngue xenda ra manda c'ü dya jo.

La felicidad verdadera

²⁷ 'Ma mi mama e Jesús c'o jña, o mapjü c'ua 'na ndixü c'ü mi bübü a nde c'o nte, o xipji e Jesús:

—Me na jo va unü Mizhocjimi c'ü in nanague; o unü o muxc'ügue 'ñe o jö'tc'ü. Mizhocjimi ra intsjimi na puncjü c'ü.

²⁸ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'ua:

—C'o ra intsjimi Mizhocjimi, ngueje c'o ra dyärä o jña Mizhocjimi 'ñe ra tsjaji ja c'o nzi ga mama.

La gente mala pide una señal milagrosa

²⁹ Nuc'ua 'ma xe ma jmurü c'o nte nu ja mi bübü e Jesús, o xipjiji c'ua:

—Yo nte yo cärä yo cjë dya, na s'oji. Nguec'ua ga dyörüji c'ü pje ra jñandaji, ngue c'ua ra mbäräji pje pjëtscö. Pero dya ra ch'unüji c'ü ra jñandaji. ³⁰ 'Ma mü o ma e Jonás a Nínive o ma zopjü c'o nte, o creo c'o nte na ngue e Jonás vi mbedye cja o ne c'e trajmō nu ja ya vi dyo'o jñipa. Je xo rga cjazgö nu. Na ngue c'o ra tsjacüji 'ñe c'o rá cjagö, na puncjü yo nte yo cärä yo cjë dya, ra 'ñejmezüji ra unüji ngüenda c'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi. Pero dya rá cjagö señal c'ü ra jñanda yo nte ja c'o nzi ga dyörüji.

³¹ C'e pa 'ma ra jñü ngüenda Mizhocjimi, ra bübü nu c'e ndixü c'ü mi manda a ma a Sur, xo 'ñejyo nte yo cärä yo cjë dya. Nu c'e ndixü vi ëjë ndeze nu ja tjorü ne xoñijōmü, o'ñe dyärä c'o mi mama e Salomón na ngue mi pë's'i na puncjü o pjeñe. Pero nu'tsc'ej

in cäräji yo cjë dya, dya in ne rí dyäräji; maco zo'c'üji dya nu 'naja nu xenda pë's'i o pjeñe que na ngue e Salomón. Nguec'ua ra jñün'c'üji ngüenda rí sufreji. ³² C'e pa 'ma ra jñü ngüenda Mizhocjimi, ra bübü nu c'o mi cärä a Nínive, xo 'ñejyo nte yo cärä yo cjë dya. E Jonás o ma a Nínive o ma zopjü c'o mi menzumü nu; nguec'ua va jyëziji c'o na s'o o nzhogüji cja Mizhocjimi. Pero nu'tsc'ej in cäräji yo cjë dya, dya nzhogü in mü'büji, maco zo'c'üji dya nu 'naja nu xenda pjëzhi na nojo que na ngue e Jonás. Nguec'ua ra jñün'c'üji ngüenda Mizhocjimi rí sufreji.

La lámpara del cuerpo

³³ "Ma tjütüji 'na sivi, dya emeji nu ja tsjötü. Dya xo co'büji co 'na caja. Je ë's'ëji nu ja na ts'ijens'e, ngue c'ua ra sö ra jñanda c'o ri cjogü a mbo cja ngümü. ³⁴ C'ü rgá jandagöji, ngue in chöji. 'Ma na jo in chöji, rí jandaji na jo e jya's'ü. Pero 'ma s'odü in chöji, chjëntjui c'ü ri bübüji cja bëxö mü 'ma. Je xo ga cjatsc'ej nu. 'Ma na jo in mü'büji, dya tsot'ü in chöji. Nguec'ua in unüji na jo ngüenda c'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi. Pero 'ma na s'o in mü'büji, iyö 'ma. ³⁵ Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí pjötpügueji ngüenda rí jyëziji c'ü ra zi'ch'i in mü'bügueji o jya's'ü Mizhocjimi. 'Ma jiyö, ra bübüts'üji o bëxö mü. ³⁶ Pero 'ma rí unnc'ej ngüenda c'o jña c'o rí xi'tsc'öji, 'ma rí jyëziji c'ü ra zi'ch'i in mün'c'ej o jya's'ü Mizhocjimi, ra bübüts'üji na puncjü o jya's'ü 'ma. A cjanu rí pärägueji na jo 'ma, cjó nguetscö, 'ñe rí pärägueji ja rguí minc'ej, eñe e Jesús.

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

³⁷ Nuc'ua 'ma mü o nguarü e Jesús o ña c'o jña, o ëjë c'ua 'naja c'o fariseo o 'ñe xipji e Jesús ro mëvi nu ngümü ro ma ziji o xëdyi. O mëvi c'ua. 'Ma o zät'ävi cja c'e ngümü o cjogüvi a mbo, o mimi e Jesús cja mexa. ³⁸ Nuc'ua c'e fariseo o jñanda c'ü dya go xindyë e Jesús ante c'ü ro zi o xëdyi. Nguec'ua va nguijñitsjë c'ua: "¿Jenga dya go xindyë nu, maco je ga cjanu in chjürügöjme?" ³⁹ O mama c'ua e Jesús c'in Jmugöji:

—Bübü o nte c'o pe'ch'e a xes'e o mojmü 'ñe o xalo, pero dya xibi na jo a

mbo. Nguéc'ua na s'o a mbo c'o mojmü 'ñe c'o xalo. Je xo ga cjatsc'ejí nu nu'tsc'ejí in fariseoji. In xindyéji in tjintsiji c'ü ni xes'ets'üji pero bübü a mbo in mü'büji c'o na s'o; me in jodü ja rguí tsjapü in tsjacjeji c'o pë's'i yo nin minteji. ⁴⁰ Nu'tsc'ejí, dya in unnc'ejí ngüenda ja ga cja. O ngambgagöji Mizhocjimi. Ne angueze c'ü dya nguextjo c'ü ni xes'ets'üji c'ü ra 'nin'tsc'íji; ne c'ü xo ra 'nin'tsc'íji in mü'büji. ⁴¹ Rí dyötüji Mizhocjimi ra ndin'tsc'íji in mü'büji. Nu'ma, dya cja cjó pje rí jñünbüji. Y rí unüji co texe in mü'büji c'o pje ni jyodü. Nuc'ua rrã jo c'ü ni xes'ets'üji, xo 'ñe a mbo in mü'bügieji.

⁴² 'Nu'tsc'ejí in fariseoji, in mbeñeji Mizhocjimi in unüji o xits'ajna 'ñe o lota 'ñe c'o 'ñaja pjín'ño c'o cja'a cja in juajmaji. Na jo rí tsjaji a cjanu, dya rí jyéziji. Pero juentsc'ejí, ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngue dya in cjaji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi, y dya in neji angueze co texe in mü'büji. Nujyo, ngueje yo xenda mi jyodü rvi tsjagüeji yo.

⁴³ 'Nu'tsc'ejí in fariseoji, juentsc'ejí ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngue 'ma in pöcjeji cja nintsjimi, me in juajnüji o lugar c'o xenda na jo nu ja rí mimiji. Me xo in neji c'ü ra mbë'sc'íji t'ecjañö mü rgá zenguats'üji cja chöjmü.

⁴⁴ "Ma dya já'p'äji o panteón a xes'e nu ja t'ögü o añima, yo nte nzhodüji a xes'e na ngue dya pãrãji cjo je t'ögü nu 'na añima. Nguéc'ua mamaji contaminaoji. Je xo ga cjatsc'ejí nu, nu'tsc'ejí in xöpüteji 'ñetsc'ejí in fariseoji. In cjapüji na jots'üji; nguec'ua yo nte nzhodüji co nu'tsc'ejí. Pero dya pãrãji c'ü bübü in mün'c'ejí c'o na s'o. Nguéc'ua xo ra s'odü o mü'büji. Nguéc'ua juentsc'ejí ra castigaots'üji Mizhocjimi, eñe e Jesús.

⁴⁵ O ndünrü c'ua 'naja c'o me mi pãrã o ley Mizhocjimi, o xipji e Jesús:

—Xöpüte, c'ü vi xipjigue yo fariseo, xo 'ñezgöjme xo i huënzhuigöjme.

⁴⁶ E Jesús o mama c'ua o xipji c'e bëzo:

—Nu'tsc'ejí in pãrãji o ley Mizhocjimi, juentsc'ejí xo ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngue in xipjiji yo nte c'o ley c'o na s'ëzhi c'o dya sô ra cumpleji. Chjëntjui c'ü ri ätc'ejí

o trapöjö c'o ri tütüji, c'o me na jyü rgá nduns'üji. Pero dya in ne rí pasp'üji ne ri 'naja in ñidyëgieji.

⁴⁷ 'Juentsc'ejí ra castigaots'üji Mizhocjimi. In já'p'äji o panteón c'ua ja t'ögü c'o profeta. Nguéje c'o in mboxpalegieji c'o o mbö't'ü c'o. ⁴⁸ C'o in mboxpalegieji o mbö't'üji c'o profeta; nu'tsc'ejí in já'p'äji o panteón c'ua ja t'ögü c'o profeta. A cjanu, ixí 'ñetse c'ü in mäji c'o vi tsja c'o in mboxpaleji.

⁴⁹ 'Mizhocjimi ix mi pãrã c'ü ro zädä a cjanu; nguec'ua va mama: "Rá juajnügö o profeta 'ñe o apóstole ra zopjüji c'o nte. Bübü c'o ra mbö't'üji; bübü c'o ra nu'ují na ü, ra tsjapüji ra sufreji." ⁵⁰⁻⁵¹ Ndeze 'ma o jyas'ü ne xoñijö mü, ya mbö't'üji na puncjü o profeta. C'ü ot'ü o mbö't'üji, mi ngue e Abel. C'ü bëpja o mbö't'üji, ngue e Zacarías c'ü o mbö't'üji a tji cja c'e lugar c'ü na sjü, nu ja chäjui c'e arta nu ja päsp'äji o animale Mizhocjimi. Nu'tsc'ejí in cãrãji yo cjë dya, in cjiññiji ja c'o nzi ma nguiññi c'o in mboxpalegieji. Nguéc'ua ra jñün'c'ejí ngüenda Mizhocjimi c'ü xo ngue in s'ocügüeji c'ü vi mbö't'üji ndeze e Abel hasta e Zacarías. Nu'tsc'ejí in cãrãji yo cjë dya, ngue'tsc'ejí rí tsjöt'üji.

⁵² 'Mama o ley Mizhocjimi ra ëjë 'naja c'ü ra 'ñe salvats'üji. Zö in pãrãgieji na jo o ley, pero dya in unüji ngüenda c'ü nguetscö ró ëjë. C'o cja ni unütjo ts'ë ngüenda cjó nguetscö, nan'ño gui xipjiji c'o. Nguéc'ua, dya xo pãrãji ja rgá sô ra salvaji. Juentsc'ejí, ra castigaots'üji Mizhocjimi.

⁵³ 'Ma o nguarü e Jesús o mama c'o jña, nuc'ua c'o xöpüte 'ñe c'o fariseo me go sjëyaji o dyönüji na puncjü o t'önü e Jesús. ⁵⁴ Me mi te'beji pje ro mama e Jesús, nza cja yo nte 'ma te'beji 'na animale ra zürüji. Mi te'beji, xa'ma pje c'o ro mama e Jesús nguec'ua ro sô ro ngöt'üji cja c'o mero mi pjëzhi na nojo.

12

Jesús enseña contra la hipocresía

¹ Ma jmurü na puncjü o nte cja jmi e Jesús; dya 'mãrã ja nzi mil mi cãrã. Mi pötma chütüji. Nuc'ua o mbürü e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Pjötöpügueji na puncjü ngüenda c'ü dya rí tsjaji nza cja yo fariseo. Anguezeji cja püji na joji, pero bübü o mü'büji c'o na s'o, chjëntjui nza cja o cjüjnü 'ma ya ixqui 'ma chjanbaji o cjüjnü c'o dya ixqui. ² Yo fariseo, zö cädäji c'o na s'o c'o cja 'ñe c'o cjiñiji, pero ra zädä 'ma ra jñetse c'o. Y zö cja para dya cjó ra mbārā, pero ra zädä 'ma ra mbārāji. ³ C'o jña c'o in ñatsjēji cja in nzümüji, ra zädä c'ü ra mbārā texe yo cārā cja in jñiñiji.

A quién se debe tener miedo

⁴ 'Nu'tsc'eji rí dyocjōji, dyārāji c'ü rá xi'tsc'ōji. Dya rí sügueji yo nte. Zö ra mbö'tc'üji in cuerpoji, pero dya xe sö pje xe ra tsja'c'üji. ⁵ Rá xi'tsc'ōji dya, cjó ngue c'ü rí sügueji. Sügueji Mizhocjimi c'ü sö ra mbö'tc'üji c'ü xo sö ra pantc'aji a linfiernu. Jā, ngue c'ü rí xi'tsc'ōji rí sügueji c'ü.

⁶ 'Yo ts'ins'ü, maco ni muvitjo yeje centavo por ts'ch'a, pero Mizhocjimi pjörü yo. ⁷ Xo 'ñe in ñixtegueji, zö dya ni muvi yo, pero Mizhocjimi pārā ja nzi sö'ö yo. Mizhocjimi pjörü yo ts'ins'ü; xo ra mbö'c'ügueji. Na ngue xenda ni muvits'ügueji a jmi que na puncjü o ts'ins'ü. Nguéc'ua dya rí sügueji pje ra tsja'c'üji yo nte.

Los que reconocen a Jesucristo delante de la gente

⁸ 'Rí xi'tsc'ōji, nu c'ü ejmezü c'ü ra xipji yo nte c'ü rvá ěcjō cja Mizhocjimi, nutscö rá xipji c'o o anxe Mizhocjimi c'ü ngue in ntegö c'ü. ⁹ Pero 'ma cjó c'o ra xipji yo nte c'ü dya ejmezü 'ñe dya pácāgö, nu'ma, rá xipjigö c'o o anxe Mizhocjimi c'ü dya xo rí pārāgö c'e nte c'ü.

¹⁰ 'Ma cjó c'o dya ra unü ngüenda c'ü rvá ěcjō cja Mizhocjimi; zö ra zangüji, pero ra sö ra perdonaoji c'o. 'Ma cjó c'o ra 'ñünbü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi nguéc'ua ra mbārā c'e nte pje pjētscö, pero 'ma dya ra 'ñejmezü, chjëntjui c'ü ro zadü o Espíritu Mizhocjimi. Nu'ma, dya ra perdonaoji 'ma c'ü.

¹¹ 'Nu'tsc'eji in tenngueji co nutscö, ra zints'iji cja nintsjimi ra jñün'c'üji ngüenda c'o pje pjēzhi nu. O ra zints'iji cja o juesi, o c'o xenda pjēzhi na nojo. Pero dya rí tsjijñiji ja rguí chjünrüji, 'ñe pje rí mangueji. ¹² Na

ngue o Espíritu Mizhocjimi ra mböxc'üji c'e ndajme c'ü, ra jí'ts'iji c'ü rguí jyodü rí mamaji.

El peligro de las riquezas

¹³ O ña c'ua 'naja c'o nte o xipji e Jesús:

—Xipjigüe nín cjuarma rá jyadübe c'o o zogü c'ü mi tatagöbe.

¹⁴ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e in cjiñi c'o na s'o. Dya 'ñembgüegö Mizhocjimi rá cja gō juesi rá jyan'c'üvi c'o o zogü nin tatavi.

¹⁵ O sido o ña e Jesús o xipji texe c'o nte:

—Pjötöpügueji na puncjü ngüenda c'ü dya rí jyodüji ja rguí pē's'iji na puncjü o merio. Dya xo rí jyodüji ja rguí chjēji na puncjü o juajma, ni xo rí ngue o animale rí tsāji na puncjü. Zö rí pē's'i 'na nte na puncjü, pero dya ngue c'ü na cjuana rguí mājā o mü'bü c'e nte.

¹⁶ Cjanu o xipjiji 'na ejemplo c'o nte, o mama:

—Mi bübü 'na bëzo c'ü mi pē's'i na puncjü. C'o o juajma o unü na puncjü o ndēxü. ¹⁷ Nguéc'ua va mamatsjē c'ua: “¿Pje xe rá cja gō? Na ngue ojtjo ja xe rá üt'ü yo ndēxü, na ngue ya nizhi cja yo in ch'ujmü.”

¹⁸ O mama c'ua: “C'ü rá cja'a, rá mandagö ra yātcaji yo in ch'ujmü, cja rrü jyāpcāji c'o xenda rrā nojo. Nguéc'ua je rá üt'ügö texe nu c'o in nzhēxü 'ñe texe c'o rí pē'sc'ö. ¹⁹ Rí pē'sc'ö na puncjü dya; ra mezhe na puncjü o cjē. Rá söyagö dya. Rá mägö dya, rga sigö o xēdyi, y pje c'o nde rá sigö”, eñe. ²⁰ O mama c'ua Mizhocjimi o xipji c'e bëzo: “Nu'tsc'e in cjiñigüe na s'o. Ixtí chūgue dya ne xömü. Me i jyodü ja vi pē'sc'e na puncjü, pero dya ra sö rí chunügüe yo”, eñe Mizhocjimi va xipji c'e bëzo.

²¹ O sido o ña e Jesús o xipji c'o nte:

—C'ua ja va tsjapü Mizhocjimi c'e bëzo, je xo rga cjanu rgá tsjapü texe c'o ra jyodü ja rgá mbē's'i na puncjü, y dya ra jyodüji Mizhocjimi para ra ch'unüji c'ü na cjuana ni muvi.

Dios cuida a sus hijos

²² E Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo:

—Nguéc'ua rí xi'tsc'ōji, dya rí tsjijñiji ja rguí chöt'üji c'ü rí siji. Dya xo rí tsjijñigüeji c'ü pje rí jyeji. ²³ Mizhocjimi o ngampc'aji va. Nadya, ¿cjo dya xo ra dya'c'üji c'ü rí

siji, 'ñe c'ü rí jyegueji? ²⁴ Tsjiññiji yo s'ü. Dya podüji o ndëxü, dya xo tagüji, dya pje xo üt'üji cja t'ujmü. Maco Mizhocjimi 'huiñi yo. Nu'tsc'ejji, xenda ni muvits'ügueji que na ngue yo s'ü. Nguec'ua, ¿cjo dya xo ra 'huintsc'ejji Mizhocjimi? ²⁵ Dya cjo bübütsc'ejji c'ü sö ra chäcä 'naja nde metro c'ü xe rrä ndä. ²⁶ Maco dya sö rí chäcäji 'na nde metro c'ü xe rrä ndäts'üji, ¿jenga in cjiññiji ja rgui chöt'üji c'ü pje rí sigueji 'ñe c'ü pje rí jyeji?

²⁷ 'Unüji ngüenda ja ga te yo lirio. Dya pëpji, dya xo jench'ejji o tjüjmü para ra dyät'äji o bituji. Pero me na zö yo. E Salomón mi pjëzhi na nojo, mi je o bitu c'o me ma zö. Pero xenda na zö yo lirio. ²⁸ Yo pjññi cja'a cja juajma, pero ra xörü münü ra ngant'aji cja hornu ra ndüt'üji yo; maco Mizhocjimi unü c'ü na zö o ndäjnä yo. Natsc'ejji, ¿cjo dya xo ra dya'c'üji Mizhocjimi c'ü rí jyegueji? Nguec'ua, ¿jenga dya in junt'ü in mü'büji c'ü ra dya'c'üji Mizhocjimi c'o ni jyodüts'üji? ²⁹ Nguec'ua, dya me rí tsjiññiji ja rgui chöt'üji c'ü pje rí siji. ³⁰ Na ngue yo dya pärä Mizhocjimi ngueje yo me jodü ga cjanu yo. Pero nu'tsc'ejji in 'ñecjeji c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e c'ü pärä c'ü nde ni jyodüts'üji texe yo. ³¹ Nu'tsc'ejji ot'ü rí jyodüji ja rgui tsjaji ja c'o nzi ga mandats'üji Mizhocjimi, na ngue in Jmugueji c'ü. Nu 'ma rí tsjaji a cjanu, texe yo, nde ra dya'c'üji yo.

Riqueza en el cielo

³² 'In chjëntcjeji nza cja o ndëchjürü. Y ja nzitjots'üji. Pero dya rí sügueji. Na ngue c'ü in Tatagöji ne ra dya'c'üji c'ü rgui bübütjoji co angueze nu ja manda, na ngue o ntets'üji dya. ³³ Pöji c'o in pë's'iji 'ñe rí unüji c'o pje ni jyodü. 'Ma rí pë's'itjogueji in merioji, 'na ra ë o mbë ra 'ñe pönc'üji. O 'ma jiyö, ra s'odü c'o. Pero 'ma rí unügueji c'o pje ni jyodü, rí pë'sc'ejji 'ma a jens'e c'o na cjuana ni muvi c'o dya ra s'odü. Nujnu, dya sät'ä o mbë ra pönc'üji c'o. Dya xo bübü o dyoxü ra tsjapü ra dya c'o. ³⁴ Nu 'ma rí pë's'igueji na puncjü cja ne xoñijömmü, je rgui mäcjeji 'ma c'o ri pë's'iji cja ne xoñijömmü. Pero 'ma ra bë'sc'iji na puncjü a jens'e, je rgui mäcjeji 'ma c'o ri pë's'iji a jens'e.

Hay que estar preparados

³⁵⁻³⁶ "Ma ra ma 'na bëzo cja chjüntü, c'o o mbëpji ra nde'beji hasta 'ma cja ra nzhogü. Ra xa'maji na jo, y ra ndütüji o sivi. Ra nde'beji ngue c'ua 'ma ra nzhogü c'ü nu lamuji ra ma't'ü cja ngoxtji, jo rrü xopcüji ra cjogü c'ua a mbo. Je xo rgui tsjagueji a cjanu rí chepqueji, na ngue rá ëcjö na yeje. ³⁷ 'Ma ra nzhogü c'e lamu, 'ma ra chöt'ü rrä te'betjo c'o mbëpji, ra tsja c'e lamu ra mähä c'o mbëpji. Na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji, c'e lamu ra xipji c'o mbëpji ra mimiji cja mexa. Nuc'ua ra ts'o's'ü c'ü mi tējë ra 'huiñi c'o mbëpji. ³⁸ Zö ya rguí ndexömmü 'ma ra säjä c'e lamu, o zö ya rguí 'ñetsajömmü, pero ni jyodü c'o mbëpji ra nde'beji, dya ra ñi. 'Ma ra 'ñe chöt'ü c'e lamu c'ü rrä te'betjo c'o mbëpji, ra tsja c'e lamu me ra mähä c'o. ³⁹ 'Na bëzo c'ü ri xo'tp'üji o ngumü, nu 'ma ro mbärä pje ma ndajme c'ü ro ëjë c'e mbë, dya ro ñi, ro nde'betjo, dya ro jyëzi ro xo'tp'ü c'ü nu ngumü. ⁴⁰ Je xo rga cjatsc'ejji nu rí pjötpüji ngüenda, na ngue nutscö rá ëcjö na yeje cja Mizhocjimi c'e ndajme c'ü dya ri tepcöji.

El siervo fiel y el siervo infiel

⁴¹ Nuc'ua e Pedro o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügöjme. C'o jña c'o cja i mangue, ¿cjo nguetscöjme i xitscöjme c'o, o ngue texe yo nte?

⁴² O ndünrü c'ua e Jesús c'in Jmugöji:

—Para rí pärägueji, rá xi'tsc'öji 'na ejemplo. 'Na lamu 'ñeje 'na mbëpji c'ü manda cja c'o nu mimbëpji. 'Ma cjacjuana c'e mbëpji, 'ñe 'ma pärä ra pëpji na jo, ra tsja c'e lamu ra xipji c'e mbëpji ra 'huinbi c'o nu mimbëpji 'ma nzi ga zant'aji. Ra ma c'ua c'e lamu. ⁴³ Nuc'ua 'ma ra nzhogü c'e lamu, 'ma ra 'ñe chöt'ü c'e mbëpji rrä cja'a c'o vi xipji, me ra mähä 'ma c'e mbëpji. ⁴⁴ Na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji, c'e lamu ra unü c'e mbëpji c'ü ra mbötpü texe c'o ri pë's'i c'e lamu. ⁴⁵⁻⁴⁶ Pero 'ma ri s'ombëpji c'e mbëpji, 'ñe ra mamatsjë: "C'in lamugö ra mezhtjo c'ü", ra 'ñeñe, 'ñe 'ma ra yabü c'o nu mimbëpji zö bëzo zö ndixü, 'ñe me ra zi o xëdyi 'ñe ra zi c'o rguí tñ, nuc'ua, ra ëjë c'ü o lamu c'e pa c'ü dya ri te'be, 'ñe c'e ndajme c'ü dya ri pärä. Nuc'ua c'e lamu ra manda ra jyüt'üji na puncjü co

chirrio c'e mbëpji, cja rrû pant'aji c'ua ja rva cã c'o vi tsja na s'o.

⁴⁷ C'o mbëpji c'o pãrã c'o ne c'o nu lamu, pero 'ma dya c'aji c'o, ni xo ri te'beji ra nzhogü c'o nu lamu, ra jyüt'üji na puncjü 'ma c'o. ⁴⁸ Bübü o mbëpji c'o dya nda pëpji na jo, na ngue dya nda pãrãji pje pjëzhi c'ü ne c'o nu lamu. Anguezeji mercedo xo ra jyüt'üji co chirrio. Pero dya nda ra jyüt'üji, na ngue dya nda pãrãji c'o ne c'o nu lamu. Nu c'o ch'unü ra mbãrã c'o ne Mizhocjimi ra tsjaji, ni jyodü ra tsjaji c'o. Nu c'o xenda ch'unü ra mbãrã, ngue c'o ni jyodü xenda ra tsjaji. 'Ma jiyö, xenda ra castigaaji 'ma c'o.

Jesús es causa de división

⁴⁹ Na ngue c'ü rvá ëcjö cja ne xoñijömmü, ra zädã 'ma ra bübü o chü cja ne xoñijömmü. Rí negö c'ü ya ri sädã. ⁵⁰ Pero ni jyodü ot'ü rá sufregö na puncjü. Me rí cjiñigö; me rí negö c'ü ya rva sufregö. ⁵¹ In pëzhgueji rvá ëcjö cja ne xoñijömmü ngue c'ua dya cja ra chü yo nte. Pero dya ngue c'ü rvá ëcjö c'ü. Na ngue c'ü rvá ëcjö, ra bübü o chü cja yo nte. ⁵² Ndeze nudya, ra bübü o chü. Cja 'na ngumü c'ü ri cãrã tsi'ch'a o nte, jñi c'o ra nu'u na ü c'o yeje, na ngue c'ü ri ätcãvi ín jña. O 'ma jiyö, yeje c'o ra nu'u na ü c'o jñi. ⁵³ Na bëzo ra nu'u na ü c'ü nu t'i; o c'e t'i ra nu'u na ü c'ü nu tata. 'Na ndixü ra nu'u na ü c'ü o xunt'i; o c'e xunt'i ra nu'u na ü c'ü nu nana. 'Na ndixü ra nu'u na ü c'ü nu cjö'ö; o c'e cjö'ö ra nu'u na ü c'ü nu cö'ö.

Las señales de los tiempos

⁵⁴ E Jesús o sido o ña, o xipji c'ua c'o discípulo 'ñe c'o 'ñaja nte:

—'Ma in jandaji 'na trangömmü va cjin's'i, ix in mangueji c'ua: "Ra 'ñeje o dyebe", in eñeji. Y ra 'ñeje. ⁵⁵ 'Ma in unüji ngüenda vü'ü c'e ndajma c'ü je ni 'ñeje a ma a Sur, in mamaji c'ü me rrã pa. Y me rrã pa. ⁵⁶ In unüji ngüenda ja ga 'ñetse a jens'e ngue c'ua in pãrãji ja ga cja yo jopa 'ñe yo ra 'ñeje o dyebe. Maco ya i dyãrãji na puncjü c'o rvi pãrãgueji c'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ¿jenga dya in ejmezüji?

Procura ponerte en paz con tu enemigo

⁵⁷ Nguец'ua rí önn'c'üji, ¿jenga dya in c'aji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi? ⁵⁸ 'Na nte c'ü

pje vi tsjapü c'ü 'na nte, 'ma ra zidyiji cja juesi, 'ma cja ri pëtjovi cja 'ñiji, na jo ra zopjü c'e nte c'ü pje vi tsjapü, ra ñavi ja rgã reglavi. 'Ma jiyö, ra zidyiji cja c'e juesi. Nuc'ua c'e juesi ra nzhö'ö cja c'e mböpjörü. Y c'e mböpjörü ra pant'a a pjörü c'ü. ⁵⁹ Dya ra mbedye nu, hasta 'ma cja ra ngöt'ü texe c'o tü. Je xo rga cjatsc'ejí nu, 'ma dya rí dyötüji Mizhocjimi ra perdonaots'üji c'o na s'o c'o in tunpüji, nu'ma, ra castigaots'üji 'ma c'ü.

13

Importancia de un cambio de actitud

¹ Mi cãrã nu c'o cja vi säjä. Nuc'ua cjanu o ñaji c'ua o xipjiji e Jesús ja va bö't'ü ja nzi nte c'o mi menzumü a Galilea. Nuc'o, vi möji cja c'e templo o ma unüji c'o o animaleji ro mbãsp'ãji Mizhocjimi. Nuc'ua e Pilato o manda c'o o tropa o ma mbö't'üji c'o nte. ² O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'o nte c'o o mbö't'üji, in pëzhgueji c'ü xenda mi cja c'o na s'o c'o, que na ngue c'o 'ñaja o menzumüji, nguec'ua va mbö't'üji c'o. ³ Pero rí xi'tsc'öji, dya je ga cjanu. Xo 'ñetsc'ejí xo rí chügueji, 'ma dya rí jyëziji c'o na s'o, 'ma dya ra nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi. ⁴ In mbeñeji ja va tunü c'e torre c'ü xiji Siloé. O ndibi c'o nte, o ndüji dieciochoji. In pëzhgueji c'ü xenda mi cja c'o na s'o c'o, que na ngue c'o 'ñaja c'o cãrã a Jerusalén. ⁵ Pero rí xi'tsc'öji, dya je ga cjanu. Xo 'ñetsc'ejí xo rí chügueji 'ma dya rí jyëziji c'o na s'o, 'ma dya ra nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi.

El ejemplo de la higuera sin fruto

⁶ O sido o ña e Jesús o xipjiji 'na ejemplo, o mama:

—Mi bübü 'na bëzo c'ü mi pë's'i 'na huerta c'ü mi cja o uva. Nujnu, xo vi 'ñench'e nu 'na fruta c'ü ni chjü higo. 'Na nu pa, o ëjë c'e bëzo cja c'e huerta ro ë nu'u cjo mi quis'i o higo. Pero dya pje chöt'ü. ⁷ Nuc'ua cjanu o xipji c'ü o mbëpji c'ü mi pjörü c'o uva: "Ya sö jñi cjë c'ü rvá ë nu'u ne higo cjo quis'i, pero dya pje rí töt'ü. Ixtí dyëch'i. 'Ma jiyö, bëzhitjo tiempo ja 'ne'e." ⁸ Nuc'ua o ndünrü c'e mbëpji o mama: "Nu'tsc'e ín lamuts'ügö, rí ö'tc'ügö xe rí jyëzi ne cjë dya nu, ndezc'e rá tsötpügö e jömmü y xo rá jä'tp'ã o lama.

⁹ Nu 'ma ra nguis'i, dya rá ëch'iji 'ma. Nu 'ma jiyö, rá ëch'igö ja nzi gui xitsi."

Jesús sana en día de descanso a una mujer jorobada

¹⁰ 'Na nu pa c'ü mi söyaji, o ma e Jesús cja 'na nintsjimi. O ma xöpü c'o nte. ¹¹ Mi bübü nu 'na ndixü c'ü mi sö'dyë. Ya vi mezhe dieciocho cjë vi zürü 'naja o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo, mi cjäpü ra zö'dyë mi mocü ma nzhodü. Dya mi sö ro xos'ü o xütjü ro böbü derecho. ¹² E Jesús 'ma mü o jñanda c'e ndixü o ma't'ü o xipji:

—Chjä'dä a 'ñecjua.

Cjanu o xipji:

—Süngü, ra c'ueñe dya c'ü in sögue na ü, embe.

¹³ Cjanu o 'ñe's'e o dyë cja c'e ndixü. Nuc'ua c'e ndixü cjanu o xos'ü o xütjü o böbü derecho. Cjanu o unü 'na pöjö Mizhocjimi o mama:

—Me na jo Mizhocjimi o tsjacü o ndixqui.

¹⁴ C'ü mi xo'ñi cja c'e nintsjimi, dya go ne a cjanu. Na ngue mi xabaro 'ma mü o jocü e Jesús c'e ndixü; mi ngue c'e pa 'ma mi söyaji. Go üdü c'e bëzo o xipji c'o nte:

—In päräji 'ñanto pa nu ngo c'ü ni jyodü rá pëpjiji. Ngue c'o pa c'o na jo rí 'ñeji ngue c'ua ra ndixc'i in nzemeji. Dya rí 'ñecjeji dya, na ngue ngueje ne pa nu rí söyaji, embeji c'o nte.

¹⁵ O ndünrü c'ua e Jesús c'ín Jmugöji o xipji c'e bëzo, 'ñe c'o mi dyoji:

—¿Jenga in mangueji na s'o c'o rí cjägö rí jocü c'o sö'dyë ne pa 'ma rí söyagöji? Maco nu'tsc'ejí in xäpcägueji c'o in nzhünüji 'ma xabaro, 'ñe c'o in burruji, cja rrí ma unüji o ndeje. ¹⁶ Nujne ndixü nu, je mboxbëche cja e Abraham. Ya vi zürü c'ü dya jo, chjëntjui c'ü ro ndün't'ü o tjüjmü para dya ro nzhodü libre. Ya vi mezhe dieciocho cjë. Maco in xäpcägueji in animaleji, na ne ndixü, ¿cjo dya xo mi jyodü ro emegö libre nu?

¹⁷ C'o mi nu'u na ü e Jesús, 'ma mü o dyäräji c'o jña, o bëzhi o tseji c'ua, dya sö pje xe ro mamaji. Pero c'o 'ñaja nte, me go mäji na ngue c'o me ma nojo c'o mi cja e Jesús, 'ñe c'o me ma zö.

El ejemplo de la semilla de mostaza

¹⁸ Xe go ña e Jesús o xipji:

—Rá xi'tsc'öji 'na jña ngue c'ua rí päräji ja ga manda Mizhocjimi. ¹⁹ C'ü ni manda Mizhocjimi, chjëntjui nza cja 'naja ndömortasa c'ü o jñü 'na bëzo, cjanu o ma ndujmü cja o juajma. Nuc'ü, o mbes'e o nocü, o chjënjui 'naja za'a c'ü na ndä. O ëjë c'ua o s'ü o 'ñe dyät'ä o t'oxüji nu.

El ejemplo de la levadura

²⁰ Xo mama c'ua na yeje e Jesús:

—Rá xi'tsc'öji c'ü 'na jña ngue c'ua rí päräji ja ga manda Mizhocjimi. ²¹ C'ü ni manda Mizhocjimi, chjëntji nza cja o ix-cjünü c'ü o jñü 'naja ndixü o huanba jñi vola o jocjünü, hasta 'ma o ixqui texe c'e cjünü.

La puerta angosta

²² E Jesús sido mi mbeñe c'ü mi jyodü ro ma a Jerusalén. Pero mi sät'ä nzi 'na jñiñi, mi xöpü c'o nte. ²³ 'Na nte o dyönü e Jesús:

—Nu'tsc'e xöpüte, ¿cjo ja nzitjo c'o ra zät'ä nu ja bübü Mizhocjimi?

Nuc'ua e Jesús o ndünrü o xipji c'o nte:

²⁴ —Me rí jyodüji rí sät'äji nu ja manda Mizhocjimi. Na ngue c'ü rguí sätc'ejí nu, na s'ëzhi, chjëntjui c'ü ri cjogü 'na nte cja 'na ngoxtji c'ü me s'is'i. Rí xi'tsc'öji, na puncjü c'o ra jyodü ja rgá cjogüji, pero dya ra sö ra cjogüji. ²⁵ Nu c'ü o cjaja c'e ngumü, ra zädä 'ma ra ngot'ü c'e ngoxtji. 'Ma cja rí sät'äji 'ma ya rguí cjot'ü c'e ngoxtji, dya cja ra xocüts'üji. Zö rí bönc'ejí nu cja c'e ngoxtji rí püt'üji rí mamaji: “Nu'tsc'e in Jmuts'ügöjme, xocüzüme”, rí 'ñembeji, pero dya ra xocüts'üji. C'ü ra tsja ra xi'ts'iji: “Dya rí pä'c'öji, dya ngue in ntetsc'öji”, ra 'ñents'ejí c'ü. ²⁶ Nuc'ua rí xipcjeji: “Maco nutscöjme ró sigöji o xëdyi, 'ñe 'ma mi jizhigue cja c'o 'ñiji cja c'o in jñiñigöjme, xo ma bünc'öjme nu, mi äräjme.” ²⁷ Ra ndünrü c'ua angueze ra xi'ts'iji: “Ya ró xi'tsc'öji c'ü dya rí pä'c'öji. Nu'tsc'ejí i tsjaji c'o na s'o. C'ueñeji cja in jmigö in texeji.” ²⁸ Nuc'ua me rí huëgueji y me ra nguünxt'ü in s'ibi rguí sufreji. Na ngue ri jandagueji e Abraham, 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob 'ñe texe c'o profeta ri cārāji co Mizhocjimi nu ja ri manda, pero nu'tsc'ejí dya ra xocüts'üji. ²⁹ Ra ëjë na puncjü o nte, ra 'ñe ngārāji nu ja ri manda Mizhocjimi, me ra mäji cja o jmi. Rguí

'ñeji nu ja ni mbes'e e jyarü 'ñe nu ja ni nguibi. Xo rguí 'ñeji a ma a norte 'ñe a ma a sur. ³⁰ C'o cchapü cja na jo nguec'ua pëzhiji ra zät'äji nu ja manda Mizhocjimi, dya ra zät'ä c'o. C'o unü ngüenda c'ü dya ni muviji a jmi Mizhocjimi, ra zät'ä c'o.

Jesús llora sobre Jerusalén

³¹ C'e pa c'ü, o ëjë ja nzi o fariseo o 'ñe xipjiji e Jesús:

—Pedye va rí mague. Na ngue ne ra mbö'tc'ü e Herodes c'ü manda va.

³² O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Zö pë's'i na puncjü o pjeñe e Herodes c'ü ne ra mbötcügö c'ü, pero möji ma xipjiji c'ü ni jyodü rá pjongü o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo, Rá jocü c'o sö'dyë. Xipjigüeji c'ü rá c jagö yo, hasta 'ma cja rá cjuatügö ne bëpji. ³³ Zö ne ra mbötcügö c'ü, pero rá sido rá c jagö ne bëpji hasta 'ma rá cjuatügö. Na ngue je ngueje a Jerusalén nu ja pö't'üji texe c'o ña o jña Mizhocjimi; dya ngue va. Nu'tsc'ëji rí xiqueji a cjanu e Herodes.

³⁴ O sido o ña e Jesús o mama:

—Nu'tsc'ëji in menzumüji a Jerusalén, in pö't'üji c'o profeta 'ñe in pjat'üji o ndojo c'o juajnü Mizhocjimi ra zo'c'üji. Ró juen'tsc'öji na puncjü. Mi negö ro jmu'tc'üji c'ua ja nzi ga tsja'na ngöñi juis'i c'o o ts'ingöñi a mbo cja o juaja, pero dya xo i ñeji ri dyätcäji in jña. ³⁵ Dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. Xe järätjo a Jerusalén nu nin jñiñigüeji, pero ya jyëts'ëji dya Mizhocjimi. Rí xi'tsc'öji, ndeze ne ndajme dya, dya cja xe rí jñandgöji va hasta 'ma cja rí mamaji: “Me na jo nu va ëjë nu o 'ñeme Mizhocjimi ra manda”, rí 'ñeñeji.

14

Jesús sana a un hombre con enfermedad de hinchazón

¹ O ëjë 'na nu xabaro, e Jesús o ma cja o ngumü 'naja c'o fariseo c'ü mi xo'ñi cja 'naja nintsjimi, o ma ziji o xëdyi. C'o ma cã'ã nu, me mi jandaji e Jesús me mi äräji xa'ma ro mama o jña c'o dya mi jyodü.

² Nu a jmi e Jesús, mi bübü 'na bëzo c'ü mi sö'dyë, mi pjänt'ä texe o cuerpo. ³ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o fariseo 'ñe c'o mi pãrä o ley Mizhocjimi:

—¿Pje mama o ley Mizhocjimi? ¿Cjo na jo rá jocüji yo sö'dyë 'ma xabaro? Maco ngue nu pa nu rí söyaji.

⁴ Anguezeji dya ndünrüji. Nuc'ua e Jesús o 'ñe's'e c'ua o dyë c'e bëzo c'ü mi pjänt'ä, o jocü cjanu o xipji:

—Ma dya in nzumü, embe.

⁵ Cjanu o xipji c'o fariseo:

—'Ma ri 'ñegueji 'na burru o 'na ts'inzhünü, nu 'ma ro zo'o cja 'na pozo, ro zo'o c'ü xabaro c'ü ngue 'ma rí söyaji, ¿cjo dya ri ma tsjünc'ëji c'ü?

⁶ Anguezeji dya mi pãräji ja rvá ndünrüji.

Los invitados al casamiento

⁷ E Jesús o jñanda c'o nte c'o vi mbitaji ro ziji o xëdyi, me mi juajnüji c'o xenda na jo nu ja ro mimiji. Nguec'ua va mama e Jesús o xipjiji:

⁸ —'Ma cjó c'o ra mbitats'üji rí möji cja chjüntü, dya rí ma mimiji nu ja xenda na jo. 'Na ra ëjë 'naja c'ü vi mbitaji c'ü xenda ri pjëzhi na nojo que rá ngue'tsc'ëji.

⁹ Nuc'ua ra ëjë nu c'ü o mbitats'üji ra 'ñe xi'ts'iji: “Chjench'e xe rí mimi a ma c'ua. Na ngue nu ja in junrügüe, ra mimi ne bëzo”, ra 'ñents'ëji. Nuc'ua ix 'na tsetjo rguí ma minc'ëji cja squina. ¹⁰ C'ü rí tsjagueji 'ma ra mbitats'üji, rí minc'ëji a squina, ngue c'ua 'ma ra säjä in jmigüeji nu c'ü o mbitats'üji, xa'ma ra xi'ts'iji: “Nu'tsc'e rí jogövi na jo, je rguí 'ñe cjuã rí mimi nu ja xe na jo”, ra 'ñents'ëji. Nuc'ua c'o rrü jü'ü cja mexa, ra unüji ngüenda c'ü me nets'ëji c'ü o mbitats'üji. ¹¹ C'ü ra tsjapütsjë na nojo, ra tsjapüji c'ü dya pje rguí muvi. C'ü ra unü ngüenda c'ü dya ni muvi, ra tsjapüji c'ü rguí muvi a jmi Mizhocjimi.

¹² O sido o ña e Jesús o xipji c'e bëzo c'ü vi mbita:

—'Ma in ät'ägüe 'na jñönü, in mbita c'o in negue, 'ñe c'o in cjuarma, 'ñe c'o 'ñaja in dyocjeji, 'ñe c'o bëxtjo in cãrägüeji c'o jün o t'opjü. Nuc'o, nguextjo c'o in mbitague c'o. Rí xi'tsc'ö c'ü dya cja rí tsjague a cjanu. Na ngue anguezeji xo ra mbitats'üji rí mague rí ma siji o xëdyi cja o ngumüji. A cjanu, ra ngö'tc'ütjoji c'ü vi mbitague anguezeji, pero dya ra ngö'tc'ü Mizhocjimi. ¹³ C'ü rí tsjague 'ma rí dyät'ä 'na jñönü, xo rí mbitague c'o pöbre c'o dya pje pë's'i, c'o ch'odyë 'ñe c'o

me'dye 'ñe c'o ngorö. ¹⁴ 'Ma rí tsjague a cjanu, me rí mäjague 'ma. Na ngue dya ra sö ra ngö'tc'üji ra mbitats'üji c'ua ja nzi vi mbitague anguezeji. Nguéc'ua 'ma ra bübütjo na yeje c'o vi tsja na jo, xo rí tegue ra ngö'tc'ü Mizhocjimi.

El ejemplo de la gran cena

¹⁵ 'Naja c'o mi junrü cja mexa, 'ma mü o dyärä c'o vi mama e Jesús, o xipji:

—Me ra mäjä c'o ra mbita Mizhocjimi ra ma ziji o xëdyi nu ja manda angueze.

¹⁶ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Mi bübü 'na bëzo c'ü ro tsja 'na mbaxua ro dyät'ä o jñönü. Na puncjü o nte c'o o mbita. ¹⁷ Nuc'ua 'ma o zädä c'e hora 'ma ro ziji o xëdyi, c'e bëzo o xipji c'ü o mbëpji: “Mague cja c'o ró mbita, ma xipjiji ra ëji dya, na ngue ya jogü texe”, eñe c'e bëzo. ¹⁸ Nuc'ua texeji o mbürü o mamaji ro perdonoji na ngue dya mi sö ro möji. Nu ja ot'ü o zät'ä c'e mbëpji, o xipjiji a cjava: “Perdonozü, dya sö rá ma sigö o xëdyi. Cja ró tömügö 'na juajma; ni jyodü rá ma nu'u.”

¹⁹ C'ü 'naja o mama: “Perdonozü, dya sö rá ma sigö o xëdyi. Cja ró tömügö tsi'ch'a yonda o nzhünü; ni jyodü rá ma nugö cjo na jo ga pëpji c'o.” ²⁰ C'ü 'naja o mama: “Cja ró chjüntü, nguec'ua dya ra sö rá ma sigö o xëdyi.” ²¹ Cjanu o nzhogütjo c'ua c'e mbëpji o ma xipji c'ü nu lamu c'o vi mama c'o vi mbita. Nuc'ua c'e lamu go sjëya c'ua o xipji c'ua c'ü o mbëpji: “Mague dya cja yo 'ñiji. Ja c'o rí chjëji c'o pöbre, rí sigue c'o. Rí sigue c'o ch'odyë 'ñe c'o me'dye 'ñe c'o ngorö”, eñe. O ma c'ua c'e mbëpji. ²² Nuc'ua 'ma mü o nzhogü, o mama: “Nu'tsc'e ín lamuts'ügö, ró c jagö ja c'o nzi vi xitsi ró ma sigö o nte. Pero xe jyardütjo cja nin nzungue.” ²³ O ndünrü c'ua c'e lamu o xipji c'ü o mbëpji: “Pedyegue cja ne jñiñi, rí mague texe c'ua ja bübü o 'ñiji ja c'o cjogü o nte, rí sido rí xiqueji ra ëji, ngue c'ua ra ndüji cja ín nzungö. ²⁴ Rí xi'tsc'ö, nu c'o ot'ü ró mbitagö ro ëjë, nuc'o, dya ra zi yo jñönü yo ró ät'ägö ne ri 'naja c'o”, eñe.

Lo que cuesta seguir a Cristo

²⁵ Na puncjü o nte c'o mi pöji e Jesús. 'Na nu pa 'ma mi pöji cja 'ñiji, e Jesús o ñezhe c'ua o xipji c'o nte:

²⁶ —'Ma cjo c'o ne ra ndenngue co nuzgö, ni jyodü xenda ra nezegö que na ngue c'ü nu tata 'ñe c'ü nu nana. Ni jyodu xenda ra nezegö que na ngue c'ü nu su 'ñe c'o o t'i. Ni jyodü xenda ra nezegö que na ngue c'o nu cjuarma 'ñe c'o nu cjü. 'Ma jiyö, dya ra sö ra ndenngue co nuzgö. Ra tsja ja c'o nzi rgá negö; dya cja ra tsja ja c'o nzi ga netsjë. ²⁷ 'Ma cjo c'o ne ra ndenngue co nuzgö, ni jyodü ra bübü dispuesto ra sufreji o ra ndüji. 'Ma jiyö, dya ra sö ra ndenngue co nuzgö. ²⁸ 'Ma cjo c'o ne ra jyäbä 'na ngümü, ni jyodü ot'ü ra tsja ngüenda, cjo ra zäs'ä c'ü rguí cjuatü c'e ngümü. ²⁹ 'Ma jiyö, 'ma ya rguí ngü'p'ü c'e cimient, pero 'ma dya ri säs'ä c'ü rguí cjuatü c'e ngümü, texe c'o vi jñanda c'e bëzo mi jäbä o ngümü, ra ndenbeji rgá tsjapüji burla. ³⁰ Ra mamaji: “Ne bëzo o mbürü o jyäbä 'na ngümü, pero dya zäs'ä c'ü rvi cjuatü”, ra 'ñeñeji. ³¹ Xo rí tsjijñigueji ja ga cja ga tsja yo rey. 'Na rey c'ü ë'ë diez mil c'o o tropa, dya ixta ma chüvi c'ü 'na rey c'ü va ëjë va ë'ë veinte mil c'o o tropa. Ot'ü ra nguiñi cjo ra sö ra ndöpü c'o va ëjë. ³² 'Ma ra unü ngüenda c'ü dya ra sö, ra ndäjä c'ua c'o ra ma ndünrü c'e rey 'ñe c'o o tropa 'ma xe na jë va ëtjoji, ra ma reglaji para dya ra chüji. ³³ Je xo ga cjatsc'ejji nu. Ante c'ü rí chenngueji co nuzgö, ni jyodü rí tsjijñiji na jo cjo sö rí sidoji. 'Ma dya ín bübüji dispuesto rí sogüji texe c'o ín pë's'iji, dya ra sö rí chenngueji co nuzgö 'ma.

Cuando la sal deja de estar salada

³⁴ O sido o ña e Jesús o mama:

—Na jo o õ'õ. Pero 'ma ra bëzhi c'ü na õxü, çja xe rgá sö xe ra õxcü? ³⁵ Zö ra huanbaji o lama cja rrü jyä'tp'äji cja jömü, pero dya cja rguí muvi. Nguéc'ua ra mbozüji. Nu'tsc'ejji ín äräji yo jña, rí tsjapüji na puncjü ngüenda yo.

15

El ejemplo de la oveja perdida

¹ Ma ëjë cja e Jesús c'o mi cobra o contribución 'ñe c'o 'ñaja c'o mi nántji mi cja c'o na s'o. Ma ëji ro ë dyäräji c'o mi mama e Jesús. ² Nguéc'ua c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi 'ñe c'o fariseo, mi tsjojneji ma zo'büji e Jesús mi mamaji:

—Ne bëzo nu, me ne yo cja na s'o ra dyoji co angueze. Y me siji o xëdyi yo.

³ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

⁴ —'Ma ri tsãgueji 'na cien o ndënchjürü, 'ma ri bëzhi 'naja, ri sogueji cja batjü c'o noventa y nueve, cja rrĩ möji c'ua ri ma jyodüji c'e ndënchjürü c'ü ri bëzhi. Ri jyodüji hasta 'ma cja ri chöt'üji, zö ri 'natjo ndënchjürü. ⁵ Nuc'ua 'ma ri chöt'üji, me ri mäjceji c'ua na puncjü, ri tsö's'üji in jyögueji. ⁶ Nuc'ua 'ma ri säcjeji in nzumüji, ri ma xipjiji c'o in dyocjeji 'ñe c'o bëxtjo in cãrãji: "Rí mbitats'ü rí ma cja in nzumü rá mäjji. Na ngue ya ró töt'ü c'ü in nzhënchjürü c'ü rvá bëzhi", ri 'ñeñeji. ⁷ Rí xi'tsc'öji, je xo ga cjatjonu 'ma ra nzhogü o mü'bü 'na nte c'ü vi tsja c'o na s'o, me ra mäjji a jens'e. Xenda ra mápäji c'e nte que rá ngue c'o noventa y nueve nte c'o cjäpü cja na jo y dya unüji ngüenda c'ü ni jyodü ra nzhogü o mü'büji.

El ejemplo de la moneda perdida

⁸ "Na ndixü c'ü ri jün diez merio de plata, 'ma ro bëzhi 'naja, ro ndütü 'na sivi ro jyodü c'e merio. Ro paxü na jo cja c'e ngümü ro jyodü hasta 'ma cja ro chöt'ü. ⁹ Nuc'ua 'ma ro chöt'ü, ro xipji c'o o dyoji 'ñe c'o bëxtjo ri cãrãji: "Rí mbitats'ü rí mague cja in nzumü rá mäjji. Na ngue ya ró töt'ü c'e merio c'ü rvá bëzhigö", ro 'ñeñe. ¹⁰ Rí xi'tsc'öji, je xo ga cjatjonu 'ma ra nzhogü o mü'bü 'na nte c'ü vi tsja c'o na s'o, me ra mäjji Mizhocjimi 'ñe c'o o anxe c'o cãrã a jmi.

El ejemplo del hijo pródigo

¹¹ Xo mama c'ua:

—'Naja bëzo mi 'ñeje yeje t'i. ¹² Nu c'e t'i c'ü mi sëbi o ma cja c'ü nu tata, o ma xipji: "Mi tatats'ügö, dyacö c'ü toczü yo in pë'sc'e", embe. Nuc'ua c'e bëzo o jyadü c'ua c'o mi pë's'i o unü nza yeje c'o o t'i. ¹³ Dya mezhe c'ua pa, c'e t'i c'ü mi sëbi o jmutü texe c'o mi pë's'i, cjanu o ma c'ua o zät'ä cja 'na país c'ü ma jë. Nuc'ua o ndeze nu texe o merio va tsja c'o na s'o; dya mbörütsjë ja rvá mimi. ¹⁴ Nuc'ua 'ma mü o ndeze texe o merio, o ëjë c'ua 'naja tjiimi cja c'e país. Nuc'ua c'e t'i mi ojtjo pje ro zi. ¹⁵ Cjanu o ma c'ua cja 'naja bëzo cja c'e país, o ma xipji: "¿Cjo dya in pë's'i o bëpji rí dyacö?", eñe. C'e bëzo, dya mi ne ro unü o bëpji, pero c'e t'i sido mi örü. Nguec'ua c'e bëzo, zö dya

mi ne, pero o unü o bëpji, o ndjäjä cja c'ü o hacienda ro ma ts'as'ü o cuchi. ¹⁶ C'e t'i, dya mi nijmi c'ü mi ch'unü ro zi. Nguec'ua me mi ne c'ü xo ro ch'unü c'o mi si c'o cuchi, ngue c'ua ro nijmi. Pero dya cjo mi unü. ¹⁷ O nzhogü o mü'bü c'ua c'o na s'o c'o vi tsja, o mama: "Mi tatagö tsãjä na puncjü o mbëpji. Anguezeji poncjütjo c'ü siji; nutscö rí sufregö va o tjiimi. ¹⁸ Ixtá magö dya cja mi tata, rá ma xipji: Mi tatats'ügö, 'ma ró xögö co nu'tsc'e, ró cja'c'ö c'o na s'o, 'ñe cja o jmi Mizhocjimi. ¹⁹ Dya ga jozgö c'ü xe rí xitsi in ch'izügö. Tsjacü rá cjägö 'naja in mbëpjizügö, rá embe." ²⁰ Ixco ma c'ua cja c'ü nu tata.

"Ma xe ma jëtjo ma ëjë c'e t'i, c'e bëzo o jñanda c'ü o t'i. O juentse c'ua, o cjuan'di o ma ndünrö. Cjanu o ndaja, me go zü'tp'ü o jmi. ²¹ Nuc'ua c'e t'i o xipji: "Mi tatats'ügö, 'ma ró xögö co nu'tsc'e, ró cja'c'ö c'o na s'o, 'ñe cja o jmi Mizhocjimi. Dya ga jozgö c'ü xe rí xitsi in ch'izügö." ²² Nuc'ua c'e bëzo o xipji c'o o mbëpji: "Ma tsãji c'e bitu c'e xenda na jo, rí jyecheji nu in ch'igö. Rí jñu'tp'üji 'na anilio cja o dyë. Rí chin'chp'iji o dyatsi a ngua. ²³ Ma siji c'e ts'inzhünü c'ü na pi, pö't'üji rá saji rá cja'ji 'na mbaxua. ²⁴ Dya mi pärägö ja vi ma'a nu in ch'igö. Mi pëzhgö 'na ya vi ndü. Pero ya nzhogütjo, bübü dya", eñe c'e bëzo va xipji c'o o mbëpji. O mbürü o tsjaji c'ua c'e mbaxua.

²⁵ 'C'e t'i c'ü mi nzhasë ma bübü'tjo cja juajma. Nuc'ua 'ma mü o nzhogü, 'ma ya mi ngue ro säjä cja c'e ngümü, o dyärä mi pjë'biji o bizhi 'ñe mi nemeji. ²⁶ O ma't'ü c'ua 'naja c'o mbëpji, cjanu o dyönü pje pjëzhi c'o mi cja'ji. ²⁷ O ndünrö c'ua c'e mbëpji o xipji: "Ngue nin cjuarma c'ü ya nzhogü. O säjä na jo, dya pje tsja. Nguec'ua o manda nin tatague o mbö't'üji c'e ts'inzhünü c'ü ma pi." ²⁸ Cjanu o üdü c'ua c'ü mi nzhasë, dya mi ne ro cjogü a mbo. O mbedye c'ua c'ü nu tata o xipji ro cjogü. ²⁹ O ndünrö c'ua c'e t'i o xipji c'ü nu tata: "Dyärä rá xi'ts'i. Nutscö na puncjü o cjë'e c'o ya ró pë'pc'i na zëzhi nza cja 'ma ri nguetscö in mbëpjigue. Nu c'ü in mandazü, nde rí cjägö texe. Pero dya nunca in dacügö 'na animale c'ü rga mägöjme c'o rí päcöjme. Ni ri 'naja ts'ichivo ri dacügö. ³⁰ Pero 'ma

o säjä dya nu in ch'igue nu na s'o, i manda o mbö'tp'üji c'e ts'inzhünü c'ü ma pi; maco o nde'tsc'e in meriogüe ma dyoji c'o ndixü c'o na s'o, c'o nde ga dyonpütjo o bëzo.”
³¹ O ndünrö c'ua c'e bëzo o xipji c'ü nu t'i: “Nu'tsc'e ín ch'itsc'ö, rí bübütjogövi. Texe c'o ín tsjagö, ngüe in tsjagüe. ³² Dya mi pãrãgö ja vi ma'a nu nin cjuarma; mi pëzhgö 'na ya vi ndü. Pero ya nzhogütjo, bübü dya. Nguéc'ua rá cjaji na jo mbaxua rá mäji.”

16

El ejemplo del mayordomo que abusó de confianza

¹ E Jesús xo xipji c'o o discípulo:

—Mi bübü 'na bëzo c'ü mi rico c'ü mi 'ñeje 'na mbëpji c'ü mi pjötpü texe c'o mi pë's'i c'ü nu lamu. C'e mbëpji mi s'onbü c'o mi pë's'i c'ü o lamu. Nguéc'ua mi bübü c'o o ma cja c'e lamu o ma cösteji. ² Nuc'ua c'e lamu o zojnü c'ü o mbëpji. 'Ma mü o ëjë c'e mbëpji, o mama c'ua c'e lamu o xipji: “¿Jenga vi tsjacügö a cjanu yo rí äragö? Magüe ma chjënquigö c'o xiscö mü c'o juns'ü ja nzi o merio c'ü tuncügö yo nte. Nuc'ua, dya cja xe rí pëpquigö”, eñe c'e lamu va xipji c'e bëzo. ³ Nuc'ua c'e mbëpji cjanu o ma c'ua o mamatsjë c'ua: “Nu c'ü ín lamugö ya ra pjongüzü c'ü dya cja rá pëpigö c'ü. ¿Ja rga cjazgö dya? Dya zëtsi rá cjagö bëpji c'o na jyü, y dya sö rá örü pje rá sigö, na ngüe rí tsegö. ⁴ Ya ró mbeñegö dya c'ü rá cjagö, ngüe c'ua 'ma ra zädä c'ü dya cja rá pëpigö c'ín lamugö, ra recibidozü yo nte cja o ngümüji”, eñe. ⁵ Cjanu o zojnü c'ua texe c'o mi tunpü o merio c'ü nu lamu, cjanu o ñatsjëvi c'ua nzi 'naji. O mama c'e bëzo va dyönü c'ü ot'ü o säjä: “¿Ja nzi ín tunpügüe c'ü ín lamugö?” ⁶ O mama c'ua c'e nte: “Rí tunpü 'na ciento barri o aceite.” O mama c'ua c'e mbëpji: “Bübü dya c'ua nin vale rí xüt't'ü. Ixtí dyät'ä c'ü 'na vale rí jñu's'ütjo cincuenta, cja rrí jñu's'ü in chjügüe.” ⁷ Nuc'ua cja ndo nu ëjë c'ua c'ü ndo 'naja. Cjanu o mama c'e mbëpji o xipji: “¿Ja nzi ín tügüe?” Angueze o mama: “Rí tunpü 'na ciento mape o ndëxü.” O mama c'ua c'e mbëpji: “Bübü dya c'ua nin vale rí xüt't'ü. Ixtí dyät'ä c'ü 'na vale rí jñu's'ütjo ochenta”, eñe. Je ga cjanu va tsja

c'e mbëpji o jñu's'ütjo menu c'o mi tñ c'o nte. Cjanu o ma c'ua cja c'ü nu lamu o ndënbi c'o xiscö mü c'o mi ngüe c'o vale c'o cja vi dyät'ä. ⁸ O mezhe ts'ë, nuc'ua c'e lamu cja mbärã c'o na s'o c'o vi tsja c'e mbëpji, cjanu o mama: “¿Ja va ndöcügö c'e s'ombëpji? Me pë's'i na puncjü o pjeñe”, eñe. C'ua ja nzi va tsja c'e mbëpji, je xo ga cjatjonu c'o nte c'o dya pãrã Mizhocjimi, me pë's'iji na puncjü o pjeñe ja ga tsjaji na jonteji cja yo nu minteji, que na ngüe yo nte c'o bübü o mü'bü o jya's'ü Mizhocjimi.

⁹ O sido o ña e Jesús o xipji:

—Yo nte cjaji na s'o co o merioji; nu'tsc'ëji rí tsjaji na jontets'üji co ín merioji. Rí unüji yo nte c'o pje ni jyodü; rí gastoji in merioji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. Nguéc'ua 'ma rí chüji, 'ma rí sät'äji a jens'e, Mizhocjimi me ra mä'c'äji ra xi'ts'iji na jo vi tsjagüeji.

¹⁰ 'C'o ra tsja c'o na jo co o merioji, xo ra tsjaji na jo c'o o bëpji Mizhocjimi c'o nda ni muvi que na ngüe o merio. Pero c'o dya ra tsja c'o na jo co o merioji, dya xo ra tsjaji na jo c'o o bëpji Mizhocjimi. ¹¹ Zö cja c'o na s'o yo nte co o merioji, pero nu'tsc'ëji ni jyodü rí tsjaji rrã jontets'üji. 'Ma dya rí tsjaji na jo co ín merioji, dya xo ra dya'c'üji o bëpji Mizhocjimi c'ü nda ni muvi. ¹² 'Ma dya rí tsjaji na jo co o merio c'ü tjeze, ¿ja rgá sö ra dya'c'üji Mizhocjimi c'o dya ra tjeze rí tsjapüji in tsjacjeji?

¹³ “Ma cjó c'o ra mbëpi yeje lamu, dya ra sö ra dyätävi nza yejui. Na ngueje c'ü 'naja ri nu'uji na ü, ra tsja c'e mbëpji; c'ü 'naja ri ne. O 'ma jiyö, 'naja c'ü ri ätä; 'naja c'ü ri cja pü dya rguí muvi. Je xo ga cjatsc'ëji nu, 'ma rí jyodüji ja rgui pë's'iji na puncjü cja ne xoñijö mü, nu'ma, dya rí pëpqueji 'ma Mizhocjimi co texe in mü'büji.

¹⁴ C'o fariseo c'o mi cãrã nu, 'ma mü o dyärã c'o jña c'o mi mama e Jesús, o tsjaji c'ua burla. Na ngüe anguezeji me mi neji o merio. ¹⁵ O mama c'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'ëji ín cja püji me na jots'üji cja yo nte, pero Mizhocjimi pä'tc'ã in mü'büji. C'o ín cjaji c'o mama yo nte na jo, Mizhocjimi mama na s'o c'o.

La ley y el reino de Dios

¹⁶ 'Texe c'o o jña Mizhocjimi c'o xiji ley 'ñe profeta, mamaji c'ü ro ëjë c'e pa 'ma

ro manda Mizhocjimi. Pero 'ma o mbürü e Juan o zopjü yo nte, ya ma sädä c'e pa. Ndeze c'o pa c'o, hasta nudya, bübü c'o zopjü yo nte, xipjiji c'ü ya ëjë c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Nguec'ua bübü o nte c'o me jodü ja rgá ndeñeji angueze.

¹⁷ 'Zö ra manda dya, nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi, pero xo na cjuana texe c'o mama o ley Mizhocjimi. Zö ra nguins'i e jens'e 'ñe ne xoñijömü, pero dya ra cjogü o ley Mizhocjimi. C'o mama o ley Mizhocjimi na s'o c'o in cjaji, ix na cjuana na s'o c'o.

Jesús enseña sobre el divorcio

¹⁸ "Ma cjo c'o ra mbëzi nu su, cja rrü chjüntüvi c'ü xe 'na ndixü, nu'ma, cja c'o na s'o chjëntjui 'ma ri tsäjã o ndixü. Y c'e bëzo c'ü ra chjüntüvi c'e ndixü c'ü vi bëzi, xo cja na s'o c'ü chjëntjui c'ü ri tsäjã o ndixü.

El hombre rico y Lázaro

¹⁹ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Mi bübü 'naja bëzo c'ü mi rico. Mi je'e o bitu c'o me ma jo, nza cja o bitu c'o je'e o rey. Pama me mi mäji c'o o dyoji mi cjaji o mbaxua. ²⁰ Cja ngoxtji c'ü o ngumü c'e bëzo, vi 'ñemeji 'na bëzo c'ü mi pöbre c'ü mi dya o ts'ingue texe cja o cuerpo. Nuc'ü, mi chjü e Lázaro. ²¹ Mi sant'a na puncjü. Nguec'ua me mi ne xa'ma ro ch'unü pje ro zi'i, zö ri nguextjo c'o mëxëdyi 'ñe c'o jñönü c'o mi jãbã a jömü cja c'ü o mexa c'e bëzo c'ü mi rico. C'o dyo, mi jösp'üji cja o cuerpo c'ü mi s'odü. ²² O ë 'na nu pa, o ndü c'e bëzo c'ü mi pöbre. Nuc'ua c'o o anxe Mizhocjimi o zidyiji a jens'e nu ja bübü e Abraham. 'Ma mü o ndü c'e bëzo c'ü mi rico, o dyögüji na jo. ²³ Nuc'ua 'ma me mi sufre a linfoiernu c'e bëzo, o nä's'ä o jñanda e Abraham mi bübü a jens'e. Xo jñanda mi bübü nu e Lázaro a jmi e Abraham. ²⁴ O mapjü c'ua na jens'e o mama: "Nu'tsc'e Abraham, mi mboxpalets'ügö, juentsquegö. Xipji e Lázaro ra ëjë ra 'ñe popjü o ñidyë cja ndeje ra jötcü in ts'ijñi. Na ngueje rrã sufregö na puncjü cja ne sivi." ²⁵ O ndünrü c'ua e Abraham o xipji: "Nu'tsc'e in mboxbëchets'ügö, mbeñegue. 'Ma mi bübügue a xoñijömü, mi pë's'igue texe c'o mi negue y me mi mäpägue c'o; maco e Lázaro mi bëzhi pje ro zi 'ñe pje ro jye. Pero nudya, mäjã, dya cja sufre dya.

Nu'tsc'e in sufregue c'ua. ²⁶ Dya nguextjo nu; xo bübü 'na cöt'ü c'ü na jë a ndetsc'e 'ñezgöbe. Nguec'ua yo cãrã a 'ñecjua, dya sö ra mbes'e a ma c'ua ja in bunc'ëji. Ni xo ri ngueje c'o cãrã a ma c'ua, dya sö ra mbes'ëji a 'ñecjua." ²⁷ Cjanu o mama c'ua c'ü mi rico: "Mi mboxpalets'ügö, rí ö'tc'ü na puncjü rí xipji e Lázaro ra ma cja o ngumü mi tata. ²⁸ Na ngueje rí 'ñeje tsi'ch'a in cjuarma. Rí chãjä e Lázaro ra ma zopjü c'o mi cjuarma, ra xipjiji ra nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. Xa'ma dya ra ëjë anguezeji va ja rí sufregö." ²⁹ O ndünrü c'ua e Abraham o xipji: "Anguezeji tjëji c'ü o dyopjü e Moisés 'ñe c'o o dyopjü c'o profeta. 'Ma ra dyätãji c'o, dya ra zät'ãji nu ja na bunc'e." ³⁰ O ndünrü c'ua c'ü mi rico o mama: "Iyö, dya ra tsjapüji ngüenda c'o. Pero 'ma cjo c'o ra te'e yo ya ndü ra ma'a nu ja cãrã c'o in cjuarma, ra nzhogü o mü'büji 'ma." ³¹ O ndünrü c'ua e Abraham o xipji: "Nu 'ma dya cja püji ngüenda c'o o dyopjü e Moisés 'ñe c'o o dyopjü c'o profeta, dya xo ra creoji zö ra tetjo 'naja yo ya ndü."

17

El peligro de caer en pecado

¹ O sido o ña e Jesús o xipji c'o discípulo:

—Siempre bübü o nte c'o cja pü ra tsja c'o na s'o yo nu minteji. Juejme c'o cja pü a cjanu yo nu minteji; Mizhocjimi ra tsjapü me ra sufreji. ² Xenda rvã jo 'ma ro 'nutpü 'na travacjünü o dyizi c'e nte c'ü, cja rrü pant'aji cja trazapjü nu ja na jë'ë, que na ngueje c'ü ro tsjapü ro tsja na s'o a cjanu 'naja c'o dya pje pjëzhi c'o ejmezü. ³ Nguec'ua rí pjötpüji ngüenda.

"Ma pje ra tsja c'üji yo nin cjuarmaji, rí zopjüji. Y 'ma ra nzhogü o mü'büji, rí perdonaogueji 'ma. ⁴ Zö siete vez nu pa c'ü pje ra tsja c'üji 'ñe siete vez ra 'ñe xi'ts'iji: "Perdonaözügö, ró cja c'ügö c'o na s'o", ra 'ñents'ëji, pero ni jyodü rí perdonaogueji c'ü.

El poder de la fe

⁵ Nuc'ua c'o apóstole o xipjiji e Jesús:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügöjme, pjöxcüjme xenda rá creojme Mizhocjimi ngue c'ua rá perdonaojme c'ua ja nzi gui xitsijme.

⁶ E Jesús c'in Jmugöji o xipjiji c'ua:

—Zö ts'ëtjo gui 'ñejmeji Mizhocjimi, pero 'ma rí jñunt'ü in mü'büji c'ü ra dyä'tc'äji Mizhocjimi c'ü rí dyötqueji, ra sö rí xipjiji ne za'a nu 'ne nu: “Ts'üs'ü va, ma 'ne'e cja ne trazapjü”, rí 'ñembeji. Ra tsja c'ua.

El deber del que sirve

⁷ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Tsjiñiji ja ga tsja 'na bëzo c'ü 'ñeje o mbëpji. Ra ma c'e mbëpji ra ma huajma, o ra ma ts'as'ü o nzhünü. 'Ma ra nzhogü c'e mbëpji, dya ra mama c'e lamu: “Ixtí tsjogü rí sigue o xëdyi”, ra 'ñeñe, iyö. ⁸ C'ü ra mama: “Ma dyät'ä c'ü rá sigö ne nzhä. Nuc'ua rí xa'ma rí sirvezü c'ü rá sigö hasta 'ma cja rá cjuarü rá si. Cja rí sigue o xëdyi”, ra 'ñeñe. ⁹ Zö ra tsja c'e mbëpji ja c'o nzi va xipji, pero c'e lamu, dya ra unü 'na pöjö c'e mbëpji. ¹⁰ Je xo rga cjatsc'ejji nu. Zö rí tsjaji texe c'o ra xi'ts'iji Mizhocjimi, pero dya rí mangueji c'ü ni jyodü ra ngö'tc'üji c'ü. Na ngue c'o rí tsjaji ngue c'o ni jyodü rí tsjaji, eñe e Jesús.

Jesús sana a diez leprosos

¹¹ E Jesús 'ma mi ma a Jerusalén, mi nzhodü cja c'e 'ñiji nu ja mi chäjui a Samaria 'ñe a Galilea. ¹² 'Ma ya ma sät'ä cja 'naja ts'ijñiñi, o chjëji dyëch'a bëzo c'o mi sö 'na ngueme c'ü ni chjü lepra. Pero dya chëzhiji cja o jmi, o böbütojji na jë. ¹³ Cjanu o mapjüji c'ua o mamaji:

—Jesús in xöpütegue, juentsquegöjme.

¹⁴ Nuc'ua e Jesús 'ma mü o jñanda c'o bëzo, o xipjiji c'o:

—Möji cja c'o mböcjimi ra nu'c'üji c'ü ya jogüts'üji dya, embeji c'o.

O möji c'ua. 'Ma ya mi möji, ixco ndis'iji na jo c'e ngueme. ¹⁵ Nuc'ua 'naja anguezeji, 'ma mü o nu'u c'ü ya vi jogü, o nzhogü o mapjü c'ua na jens'e va unü 'na pöjö Mizhocjimi. ¹⁶ Cjanu o ndüne a jömü cja o ngua e Jesús, o unü 'na pöjö. C'e bëzo mi menzumü a Samaria c'ü. ¹⁷ O mama c'ua e Jesús:

—Maco nza dyëch'a c'o mi sö c'e ngueme ró jocü, ¿jenga dya nzhogü c'o nueve ro ë unüji 'na pöjö Mizhocjimi? ¹⁸ Nguextjo ne bëzo nu dya in menzumögöji nu o nzhogü o ë unü 'na pöjö Mizhocjimi.

¹⁹ Cjanu o xipji c'ua c'e bëzo:

—Böbü rí mague. Ya jogüts'ü na ngue i creozügö.

Cómo llegará el reino de Dios

²⁰ Nuc'ua c'o fariseo o dyönüji e Jesús:

—¿Jinguã ra mbürü ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi?

O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Zö cjó c'o me ra jñanda c'o señal, pero dya ra sö ra mbärâji jinguã ra mbürü Mizhocjimi ra manda. ²¹ Zö ra mamaji: “Je bübü a 'ñecjua nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda”, ra 'ñeñeji, zö ra mamaji: “Je bübü a manu nu”, pero dya rrü cjuana. Na ngue ya manda Mizhocjimi a ndetsc'ejji.

²² O sido o ña e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Nutsçö rvá ëcjö cja Mizhocjimi y rá ëcjö na yeje. Pero ante que rá ëcjö, ra zädä o pa 'ma me rí sufregueji. Nguec'ua me rí ñeji rá ëcjö rá cärägöji va, zö ri 'natjo pa c'ü ri neji rí söyagueji c'ü dya rí sufregueji. Pero dya be ri sädä. ²³ Ri bübü o xöpüte c'o dya cjuana ra xi'ts'iji: “Chjä'dä co nuzgöjme, na ngue bübü a 'ñecjua c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda.” O ra xi'ts'iji: “Je bübü a manu c'ü”, ra 'ñents'ejji. Dya rí cheñeji anguezeji, dya rí creoji c'o. ²⁴ 'Ma go juë's'i e dyebe, ixi 'ñetse textetjo. Je xo rga cjatjonu 'ma rá ëcjö na yeje, ra jñandgagöji texe cja ne xoñijöümü.

²⁵ Pero ot'ü ni jyodü rá sufregö na puncjü. Na ngue yo nte yo in menzumögöji, dya ra 'ñejmezüji. ²⁶ C'ua ja nzi ma cja c'o cjë 'ma mi bübü e Noé, je xo rga cjatjonu 'ma rá ëcjö na yeje cja Mizhocjimi. ²⁷ C'o cjë 'ma mi bübü e Noé, 'ma dya be mi ëjë c'e tradyebe, mi ñöñüji 'ñe pje nde mi si'iji. Mi chjüntüji, xo mi chjüntpüji hasta 'ma cja zädä c'e pa 'ma mü o cjogü e Noé a mbo cja c'e bü. Dya creoji cjo ro 'ñeje c'e tradyebe hasta 'ma cja 'ñeje, go chjorüji c'ua texeji. ²⁸ C'ua ja xo nzi ma cja c'o cjë 'ma mi bübü e Lot, je xo rga cjatjonu 'ma rá ëcjö na yeje. Mi siji o xëdyi. Y pje c'o nde mi pa tömüji y pje c'o nde mi pöji. Mi podüji o ndëxü. Mi jäbäji o ngümüji. ²⁹ Pero c'e pa 'ma mü o mbedye e Lot a Sodoma, o jyäbä o sivi a jens'e, 'ñe o asufre; o chjotüji texeji. ³⁰ Je xo rga cjanu c'e pa 'ma rá ëcjö na yeje, 'ma ra jñandgöji texeji cjó nguetsçö.

³¹ 'C'e pa c'ü, c'o ri bübü cja azotea a xes'e cja c'o o ngümüji, dya ra dagüji pje c'o ra ma

psongüji a mbo. C'o ri bübü cja juajma, dya ra nzhogüji cja o ngumüji. ³² Rí mbeñegueji ja va tsjapüji c'ü o su e Lot. ³³ Nu c'o dya ra ndenngue co nuzgö, c'o ra tsjatsjé c'o netsjéji rgá mäpäji yo bübü cja ne xoñijômü, dya ra bübü co Mizhocjimi c'o. Nu c'o ra ndenngue co nuzgö, zö ra mbö't'üji c'o, pero ra ma ngäräji co Mizhocjimi c'o.

³⁴ "Ma ri xömü 'ma rá êcjö, ri bübü yeje c'o 'natjo c'ua ri orüvi. 'Naja c'ü rá sidyi, 'naja c'ü rá sogü. ³⁵ O 'ma ri ndempa 'ma rá êcjö, yeje ndixü c'o rrä cüjnüvi. 'Naja c'ü rá sidyi, 'naja c'ü rá sogü. ³⁶ Yeje c'o ri bübü cja juajma. 'Naja c'ü rá sidyi, 'naja c'ü rá sogü.

³⁷ O ndünrö c'ua c'o apóstole o mamaji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, ¿ja ngue c'ua rí tsjague a cjanu?

O ndünrö c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu ja 'mana 'na animale c'ü ya ni ndü c'ü ya na xī, je nguejnu jmurü o ndopare nu. Je xo ga cjatjonu, nu ja cja'a yo nte c'o me na s'o c'o rá cjavü ra sufre, je ngue nu rá xöcögö a cjanu yo.

18

El ejemplo de la viuda y el juez

¹ Nuc'ua e Jesús o mama 'na jña, ngue c'ua ro unüji ngüenda mi jyodü ro sido ro dyötüji Mizhocjimi, dya ro tögü o mü'büji.

² O xipjiji:

—Cja 'naja jñiñi mi bübü 'na juesi c'ü dya mi sū Mizhocjimi, dya xo mi respetao yo nte. ³ Nu cja c'e jñiñi xo mi bübü 'na ndixü c'ü vi ndü nu xīra. Mi pa cja c'e juesi mi pa xipji: “Rvá êjë rvá 'ne xi'ts'i 'na nte c'ü o ndenngui ín juajma. Rí zojnügüe rí castigao”, eñe. ⁴⁻⁵ O mezhe ja nzi pa, c'e juesi dya mi cjavü ngüenda c'e ndixü c'ü mi ötü. Xe go mezhtjo, cjanu o mamatsjé: “Dya rí sūgö Mizhocjimi, ne xo ri ngue yo nte. Pero ne ndixü, me xichazü na ngue sido va êjë. Rá cjavö ja c'o nzi ga dyötcü, ngue c'ua dya cja ra êjë ra ã molestaozü”, eñe.

⁶ O mama e Jesús c'ü ín Jmugöji:

—Tsjijñiji na jo c'ü o mama c'e juesi. ⁷ Zö ma s'o c'e juesi, pero o mbös'ü c'e ndixü. Nguec'ua rí xi'tsc'öji, c'o o nte Mizhocjimi, 'ma ra dyötüji Mizhocjimi xömü ndempa, Mizhocjimi ra mbös'ü c'o. Zö bübü 'ma ra mezhe, pero ra zädä 'ma ra dyätä c'o

o nte ja c'o nzi ga dyötüji. ⁸ Rí xi'tsc'öji, 'ma ra zädä c'e pa, ixta mbös'ü c'o o nte. Nutscö 'ma rá êcjö na yeje cja Mizhocjimi rá 'ñe manda, ja nzitjo nte c'o ri bübü c'o ri tepquegö 'ñe ri ejmezü, eñe e Jesús.

El ejemplo del fariseo y el cobrador de impuestos

⁹⁻¹⁰ Ma cãã nu ja nzi c'o mi cjavü me na joji, 'ñe mi cjavüji menu c'o 'ñaja nte. Nguec'ua e Jesús o mama 'na ejemplo o xipjiji:

—O nguins'i yeje bëzo a ma cja c'e templo, ro ma dyötüvi Mizhocjimi. C'ü 'naja mi fariseo. C'ü 'naja mi cobra o contribución.

¹¹ C'e fariseo o bóbütjo mi cjavü na nojo cja jmi Mizhocjimi o mama: “Mizhocjimi, rí da'c'ü 'na pöjö na ngueje dya nza cjavö c'o 'ñaja nte. Na mbëji, na s'o cjavü, tsäji o ndixü. Dya xo nza cjavö ne bëzo nu cobra o contribución. ¹² Yendgá mbempje nu ngo. Y rí da'c'ü ín diezmo texe c'o rí tögö”, eñe. ¹³ Nu c'ü mi cobra o contribución mi jyadüvi na jë; dya mi ne ro nä's'ä a jens'e. Mi ya'bü o tijmi mi mama: “Mizhocjimi, me na s'o c'o rí cjavö; rí tögö na puncjü ín nzhübü. Rí ö'tc'ü rí juentsque rí perdonaozü”, eñe.

¹⁴ Nuc'ua o nzhögüvi o mëvi o ngumüvi. Rí xi'tsc'öji, Mizhocjimi o perdonao c'e nte c'ü mi cobra o contribución. Pero c'e fariseo, dya perdonaoji c'ü. C'ü ra tsjavütsjé na nojo, ra tsjavüji c'ü dya pje rguí muvi. C'ü ra unü ngüenda c'ü dya ni muvi, ra tsjavüji c'ü rguí muvi a jmi Mizhocjimi.

Jesús bendice a los niños

¹⁵ Ma êjë c'o nte ma siji c'o o ts'it'iji cja o jmi e Jesús, ngue c'ua e Jesús ro 'ñe's'e o dyë anguezeji ro dyötpüji Mizhocjimi. Nuc'ua c'o discípulo 'ma mü o jñandaji c'o, o huënch'iji c'ua c'o ma siji c'o ts'it'i. ¹⁶ Pero e Jesús o xipji c'o nte, na jo ro siji c'o ts'it'i. Cjanu o xipji c'o o discípulo:

—Jyëziji yo ts'it'i ra ãji cja ín jmigö; dya rí ts'asp'üji. Na ngue c'o va êjë co nuzgö nza cja yo ts'it'i, ngueje c'o cjavü Mizhocjimi o Jmu. ¹⁷ Dyäräji na jo c'ü na cjuana c'ü rá xi'tsc'öji. 'Ma cjö c'o dya ra êjë co nuzgö c'ua ja nzi ga 'ñeje yo ts'it'i, dya ra sö ra tsjavüji Mizhocjimi o Jmuji, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

Un joven rico habla con Jesús

¹⁸ O mama c'ua 'naja c'ü mi xo'ñi cja 'na nintsjimi o xipji:

—Nu'tsc'e xöpüte, me na jots'ügue. ¿Pje ni mbë c'ü rá cjagö ngue c'ua ra ch'acü c'ü rga bübütjo co Mizhocjimi para siempre?

¹⁹ E Jesús o xipji:

—¿Pje ni xitsi na jözü? Dya cjó bübü c'ü na jo; nguextjo Mizhocjimi. ²⁰ In pârâgue c'o o mandamiento Mizhocjimi c'o o dya'c'üji: “Dya rí pö't'üteji. Dya rí tsâji o ndixü. Dya pje rí pönüji. Dya rí pezheji o bëchjine. Rí respetaoji nin tataji 'ñe nin nanaji.” Xo 'ñe c'o 'ñaja mandamiento, xo in pârâgue c'o, eñe e Jesús.

²¹ O ndünrö c'ua c'e bëzo:

—Texe yo, ya nde ró cjagö yo ndeze 'ma mi ts'iquëgö.

²² Nuc'ua e Jesús 'ma mü o dyärä c'o, o xipji:

—Xe bëzhtjo 'naja c'ü rí tsjague. Ma pögue texe c'o in pë's'i, rí unü c'o dya pje pë's'i. A cjanu rí pë's'igue a jens'e c'o me ni muvi. Cja rrí chenngue co nuzgö rá më.

²³ Nuc'ua 'ma mü o dyärä c'e bëzo c'o o mama e Jesús, me co ndumü c'ua, na ngue mi pë's'i na puncjü. ²⁴ E Jesús 'ma mü o jñanda me go ndumü c'e bëzo cjanu o mama c'ua:

—Nu c'o pë's'i na puncjü, me na s'ëzhi para ra unü o mü'büji Mizhocjimi ra tsjapüji o Jmuji. ²⁵ 'Naja camello, dya sö ra cjogü cja o xägö 'na dyepjadü. Pero rí xi'tsc'öji, xenda sö ra cjogü a cjanu 'na camello, que na ngue 'na nte c'ü pë's'i na puncjü ra unü o mü'bü Mizhocjimi ngue c'ua Mizhocjimi ra tsjapü o nte.

²⁶ C'o mi ärä, o mamaji:

—'Ma ga cjanu, ¿ja rgá sö cjó ra salva 'ma?

²⁷ O ndünrö c'ua e Jesús o mama:

—C'ü dya sö yo nte ra tsja, Mizhocjimi sö ra tsja.

²⁸ Nuc'ua e Pedro o mama:

—Nutscöjme ró sogüjme texe c'o mi pë's'ijme ró tennc'öjme co nu'tsc'e.

²⁹ O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—Dyäräji na jo c'ü na cjuana c'ü rá xi'tsc'öji. Cärä c'o ra unü o mü'bü Mizhocjimi ra tsjapüji o Jmuji. Nguéc'ua ra zogü o ngumüji, o nu tataji 'ñe nu nanaji, o nu cjuarmaji, o nu cjüji, o nu suji, o

nu t'iji, ngue c'ua ra tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ³⁰ C'o ra tsja a cjanu, ra ch'unüji c'ü rrä puncjü que na ngue c'ü mi pë's'iji 'ma ot'ü. Y 'ma ya rguí nguins'i ne jens'e 'ñe ne xoñijö mü, ra bübütjoji co Mizhocjimi.

Nuevamente Jesús anuncia su muerte

³¹ 'Na nu pa e Jesús o xöcü c'o doce o discípulo, o ñatsjëji o xipji:

—Ya rrä mö a ma a Jerusalén. Ra zädä texe c'o o dyopjü c'o profeta c'ü rá sufregö nutscö rvá ëjë cja Mizhocjimi. ³² Ra nzhögögöji cja o dyë c'o dya menzumü a Israel, me ra tsjacüji burla ra zoxcüji. Y pje c'o me nde ra tsjacüji. ³³ Ra mbäräzüji ra mbötcüji. Nuc'ua c'ü na jñi nu pa, rá tetcjö rá bübütjo na yeje, eñe e Jesús.

³⁴ C'o doce discípulo, dya mbäräji c'o jña. Dya mi unüji ngüenda c'ü ja rvá zädä c'ü ro sufre e Jesús. Dya be mi ch'unü ro mbäräji.

Jesús sana a un ciego de Jericó

³⁵ E Jesús 'ma ya mi ngue ro zät'äji a Jericó c'o o discípulo, nu cja c'e 'ñiji mi junrö 'na bëzo c'ü mi ngorö. Mi örü o merio. ³⁶ 'Ma mü o dyärä mi cjogü na puncjü o nte, o tsja t'onü pje mi cja c'o nte c'o mi cjogü. ³⁷ O xipji:

—Cjogü e Jesús nu menzumü a Nazaret, embeji c'ü.

³⁸ Nuc'ua c'e bëzo o ña c'ua na jens'e o mama:

—Nu'tsc'e Jesús o mboxbëchets'ü e David, juentsquegö.

³⁹ C'o nte c'o mi ot'ü a xo'ñi o huënc'h'iji c'ua c'e bëzo o xipji c'ü ro ngo't'ü o ne. Pero nuc'ü, xenda go mapjü na jens'e:

—Nu'tsc'e o mboxbëchets'ü e David, juentsquegö.

⁴⁰ Nuc'ua e Jesús o böbü c'ua o mama:

—Siji ga 'ñecjua ne bëzo.

Nuc'ua 'ma mü o zät'ä, o dyönü e Jesús o xipji c'e bëzo:

⁴¹ —¿Pje in ne rá cja'c'ü?

O ndünrö c'e bëzo o mama:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, rí ne c'ü rí xocüzü in chö rá janda.

⁴² E Jesús o xipji c'ua:

—Jñandague. Ró jocüts'ü na ngue i creozü.

⁴³ Jo ni zätä c'ua o ndö o jñanda. Cjanu o möji c'ua e Jesús. Y o unü 'na pöjö

Mizhocjimi. C'o nte 'ma mü o jñandaji o jogü c'e bëzo, o mamaji:

—Me na jo Mizhocjimi, eñeji.

19

Jesús y Zaqueo

¹ E Jesús 'ñe c'o mi pöji, o zät'äji a Jericó o cjogüji cja c'e jñiñi. ² Mi bübü nu 'na bëzo c'ü mi chjü Zaqueo c'ü mi jefe cja c'o mi cobra o contribución. Nuc'ü, mi rico c'ü. ³ E Zaqueo, 'ma mü o dyärä o cjogü e Jesús cja c'e jñiñi, mi jodü ja rvá jñanda. Pero dya mi sö, na ngue mi pöji e Jesús na puncjü o nte, 'ñe dya ma ndã e Zaqueo. ⁴ Nuc'ua o ot'ü a xo'ñi o ma ndes'e cja 'na za'a c'ü mi chjü sicómoro. O ndes'e nu, ngue c'ua ro jñanda e Jesús. Na ngue je ro cjogü nu e Jesús 'ñe c'o mi pöji. ⁵ Nuc'ua 'ma mü o cjogü e Jesús a ngua c'e za'a, o nã's'ä c'ua o xipji:

—Zaqueo, dyagü na zëzhi. Na ngue rá oxü cja in nzungue dya, eñe.

⁶ Nuc'ua e Zaqueo ixco dagü c'ua. Me co mäjä va mëvi e Jesús cja ngümü. ⁷ C'o nte 'ma mü o jñandaji c'o, me mi tsjojne ma zo'büji e Jesús mi mamaji c'ü vi ma oxü e Jesús cja ngümü 'na bëzo c'ü ma s'o. ⁸ 'Ma mi cãrãji cja c'e ngümü, o böbü e Zaqueo o xipji e Jesús c'ü in Jmugöji:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, bübü c'ü ni jyodü rá xi'tsc'ö. C'o rí pë's'i, rá unügö nde, yo dya pje pë's'i. 'Ma ró cjopcö rvá cobra, rá nzhopcö xe 'na nziyo c'ü ró cjopcö.

⁹ O mama c'ua e Jesús:

—Nudya o jogü o mü'bü ne bëzo 'ñe yo cãrã o ngümü. Ixna cjuana mboxbëche dya nu, cja e Abraham. ¹⁰ C'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ngue c'ü rá jodü c'o cja na s'o, ngue c'ua rá emeji libre cja c'o na s'o. 'Ma jiyö, ra bëzhiji.

El ejemplo de las diez monedas

¹¹ C'o nte xe mi cjiñiñi c'o jña c'o vi xipjiji e Zaqueo. Mi unüji ts'ë ngüenda e Jesús mi ngueje c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi ro 'ñe manda. Na ngue c'ü ya mi ngue ro zät'äji a Jerusalén, mi pëzhiji c'ü ya mi ngue ro manda e Jesús. Nguéc'ua e Jesús xe go ña o xipjiji 'na jña c'ü rví unüji o ngüenda c'ü dya be ro manda. ¹² O mama:

—'Naja rey mi 'ñeje 'na t'i. C'e t'i ya mi ngue ro ma cja 'na país c'ü ma jë, je ro ch'unü nu c'e poder c'ü ro manda. Jo rrü nzhogü ro ë manda. ¹³ Ante c'ü ro ma, o ma't'ü diez c'o o mbëpji, cjanu o unüji 'na merio c'ü me ni muvi nzi 'naji. Cjanu o xipjiji: “Rí pëpjiji co yo merio, ngue c'ua 'ma rá nzhogö, ya rguí ndöjõ”, embeji c'o mbëpji. Cjanu o ma c'ua. ¹⁴ C'o o menzumü c'e t'i, mi nuji na ü c'ü. Nguéc'ua va ndäji c'o xo ro ma'a nu ja ro ma c'e t'i, ro mamaji: “Dya rí negöjme ra mandazüjme nu”, ro 'ñeñe c'o ro ma zogü 'na jña. ¹⁵ Pero o ch'unü poder c'e t'i ro manda. Nuc'ua 'ma mü o nzhogü, o manda o zojnüji c'ua c'o mbëpji c'o vi unü o merio, ngue c'ua ro mbãrã ja nzi vi ndö nzi 'na c'o. ¹⁶ O ëjë c'ua 'naja mbëpji o mama: “Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, i socüzü 'na merio c'ü me mi muvi. Xo va ëcjuã yo xe 'na dyëch'a merio yo ró töcjö”, eñe. ¹⁷ Angueze o xipji: “Me na jo ga mbëpjits'ü. I tsjacjuana i tsjague na jo c'o ts'ëtjo c'o ró socüts'ügö. Nudya rá da'c'ü rí mandague cja dyëch'a jñiñi”, eñe c'e t'i c'ü ya mi rey. ¹⁸ O ëjë c'ü 'naja mbëpji o mama: “Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, i socüzü 'na merio c'ü me mi muvi. Nudya xo va ëcjuã yo xe 'na ts'ich'a merio yo ró tögö”, eñe. ¹⁹ O ndünrü c'ua c'e rey o xipji: “Nu'tsc'e rá da'c'ü rí mandague ts'ich'a jñiñi.” ²⁰ O ëjë c'ua c'ü 'naja mbëpji o mama: “Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, bübü c'ua nu in merio. Ró pös'ü cja 'na ts'imbayo ró pë's'i na jo. ²¹ Ró sügö ró mama, zö rá pëpcjö na zëzhi, pero pje ra dyeje c'o, ró eñegö. Na ngue nu'tsc'e in dacüjme o bëpji c'o na jyü. Zö rí pë'pc'ijme, ngue'tsc'e in cjapü in tsjacje yo rí tögöjme. Zö nguetscöjme rí podüjme c'o in nzhëxügue 'ñe rí cjaime texe, ngue in ch'ujmügue nu ja üt'üji c'o ndëxü”, eñe c'e mbëpji. ²² O ndünrü c'ua c'e rey o xipji: “Na s'o ga mbëpjits'ügue. Na ngue c'o in mangue, ixi 'ñetsetjo c'ü na s'o ga mbëpjits'ügue. Nu'tsc'e in pãrãgue c'ü rí da'c'öji o bëpji c'o na jyü, 'ñe rí cjapü in tsjacjö c'o in pëpjigueji, 'ñe je ngue in ch'ujmügö nu ja üt'üji c'o ndëxü c'o in podügueji cja in juancjö. ²³ Maco in pãrãgue yo, ¿jenga dya i mague cja banco ri ma sogü nu, nu in meriogö? 'Ma rva cjanu, 'ma ro ëcjö, ro dyacöji ne merio, 'ñe

c'o ya rví ndõjõ nu”, embe. ²⁴ O sido o ña c'e rey o xipji c'o mi cãrã nu: “Jñünbüji ne merio ne bêzo, unüji nu o ndõjõ 'na dyëch'a merio.” ²⁵ Anguezeji o xipjiji: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, maco ya jün dyëch'a merio.” ²⁶ O mama c'ua c'e rey: “Rí xi'tsc'öji, c'o ch'unü pje rguí pëpjiji, 'ma ra ndõji, xe ra ch'unü 'ma c'o. Pero 'ma dya ra pëpjiji c'o vi ch'unüji ra ndõji, nu'ma, ra jñünbüji 'ma c'o vi ch'unüji. ²⁷ C'o nte c'o nugü na ü, c'o dya go ne c'ü ro mandagö anguezeji, ma siji a 'ñecjua c'o, rí pöt'üji cja ín jmigö c'o”, eñe c'e rey.

Jesús entra en Jerusalén

²⁸ Nuc'ua e Jesús 'ma mü o nguarü o mama c'o jña, go sido go ndëpi c'e 'ñiji c'ü mi ma a Jerusalén, mi pöji co c'o o discípulo. ²⁹ 'Ma ya mi ngue ro zät'äji a Betfagé 'ñeje a Betania cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos, o ma't'ü c'ua yeje c'o o discípulo. ³⁰ Cjanu o xipjivi:

—Mëvi cja ne jñiñi nu bübü a ma a xo'ñi. 'Ma rí sät'ävi nu, rí chöt'üvi 'na ts'iburru c'ü 'nünt'ü, nu c'ü dya cjó be chägä. Rí xäpcävi, cja rrí sijivi. ³¹ 'Ma cjó c'o ra dyönn'üvi: “¿Jenga ín xäpcävi ne burru?”, ra 'ñents'evi, nu'ma, rí xipjivi a cjava: “Ngue c'ü ín Jmugöji c'ü ni jyodü”, rí 'ñembevi c'o.

³² O ma c'ua c'o yeje o ma chöt'üvi ja c'o nzi va mama e Jesús. ³³ 'Ma ma xäpcävi c'e ts'iburru, cjanu o mama c'ua c'o mi ngue o cjava c'e ts'iburru o xipjivi:

—¿Jenga ín xäpcävi ne ts'iburru?

³⁴ Anguezevi o mamavi:

—Ngueje c'ü ín Jmugöji c'ü ni jyodü.

³⁵ Nuc'ua 'ma mü o nguarü o xäpcävi, cjanu o sinpivi c'ua e Jesús. Cjanu o ts'o's'üvi c'o mi tējēvi, cjanu o ngāsp'ävi c'e ts'iburru. Cjanu o 'ñes'evi c'ua e Jesús. ³⁶ Nu ja mi pa e Jesús, c'o nte xo mi c'o's'üji c'o mi tēji, cja ma xī'p'īji cja c'e 'ñiji. ³⁷ 'Ma ya mi ngue ro zät'äji cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos, nza texe c'o nte c'o mi pöji e Jesús o mäji o mapjüji c'ua na jens'e o mamaji:

—Me na jo Mizhocjimi, me na nojo yo o dyacöji ró jandaji. ³⁸ Me na jo nu va ëjē nu o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Ya dyacöji Mizhocjimi c'ü rá pötca mähäji angueze, dya pje rá mbeñeji; me na nojo Mizhocjimi, eñe c'o nte.

³⁹ Nuc'ua c'o ja nzi fariseo c'o mi dyoji c'o nte, o mamaji o xipjiji e Jesús:

—Xöpüte, huënc'h'i yo nte yo ín pöcjeji, xipji ra ngo't'ü o neji.

⁴⁰ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Rí xi'tsc'öji, 'ma dya ra mapjü yo, ra mapjü yo ndojo.

⁴¹ Nuc'ua 'ma ya mi ngue ro zät'äji, 'ma mü o jñanda e Jesús c'e jñiñi a Jerusalén, o huë'e na ngue ja ma cja c'o mi menzumü nu. ⁴² O mama:

—Quera ri unnc'ëji ngüenda c'o mi xi'tsc'öji. Nu'ma, ri salvageji 'ma. Pero ya tsot'ü in chögueji. ⁴³ Ngue c'ua ra zädä c'o pa 'ma ra ëjē c'o nuc'üji na ü ra 'ñe dyö'büji o sanja ra mundoji c'e jömü, ra ngäräji texe lado cja in jñiñigueji. Nguec'ua dya ra sö rí pedyeji, dya xo ra sö cjó ra cjogü ra 'ñe mböxc'üji. ⁴⁴ Ra yä'tc'äji nin jñiñigueji; dya ra nguejme ne ri 'na ndojo a xes'e cja c'ü nín mindojovi. Y ra mbö'tc'üji. Na ngue dya i tsjapüji ngüenda nu nu o 'ñeme Mizhocjimi ro ë 'ñempc'ëji libre.

Jesús purifica el templo

⁴⁵ Nuc'ua cjanu o cjogü a mbo cja c'e templo. Cjanu o pjongü c'o pje mi pö'ö cja c'e templo, 'ñe c'o pje mi tömü. ⁴⁶ O xipjiji:

—Ya t'opjü a cjava: “Nín nzungö ngue 'na ngumü c'ua ja ra dyötüji Mizhocjimi”, eñe o jña Mizhocjimi. Nu'tsc'ëji na cjapcütjoji nín nzungö nza cja 'ma ri ngue o ngumü o mbē'ë c'ua ja tsjōji, embeji c'o.

⁴⁷ Nuc'ua pama mi pa cja c'e templo mi xöpü c'o nte. C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, 'ñe c'o 'ñaja c'o mi pjēzhi na nojo, mi jodü ja rvá mbö't'üji e Jesús. ⁴⁸ Dya mi töt'üji ja rvá tsjapüji, na ngue texe c'o nte me mi mä ma dyäräji c'o jña c'o mi mama e Jesús.

20

La autoridad de Jesús

¹ 'Na nu pa, e Jesús mi xöpü c'o nte nu cja c'e templo mi xipjiji c'ü mi jyodü ro unü o mü'büji Mizhocjimi na ngue ngueje c'ü manda. O säjä c'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o mi pjēzhi na nojo. ² O dyönüji e Jesús:

—Nu'tsc'e rí xitscöjme pje pjë'tsc'e c'ü in cjague yo. ¿Cjó ngue c'ü o 'ñempc'e rí tsjague yo?

³ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—Xo rá önnc'ügöji 'na t'önü c'ü rí xitscöji dya. ⁴ ¿Cjó 'ñeme e Juan ro jichi yo nte? ¿Cjo ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñeme, o ngueje yo nte?, embeji.

⁵ Anguezeji pötü va mamatsjëji c'ua:

—'Ma rá mamaji ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñeme, ra xitscöji: “¿Jenga dya i creoji 'ma c'ü mi xi'ts'iji e Juan?”, ra 'ñenzgöji. ⁶ 'Ma rá mamaji c'ü ngueje yo nte c'o o 'ñeme, ra pjacüji o ndojo yo nte. Na ngue cjapüji c'ü mi profeta e Juan, eñeji.

⁷ Cjanu o ndünrüji c'ua o mamaji c'ü dya mi pãrãji cjo ngue c'ü vi 'ñeme e Juan.

⁸ Nuc'ua e Jesús o mama o xipjiji:

—Dya xo rá xi'tsc'öji pje pjë'tscö nguec'ua rí cjagö yo.

El ejemplo de los trabajadores malvados

⁹ Nuc'ua e Jesús cjanu o zopjü c'o nte, o xipjiji 'na ejemplo:

—Bübü 'na bëzo c'ü tjë 'na juajma. O ngant'a o uva cja c'ü o juajma. Cjanu o unü c'ua media c'o ro mbëpi c'o uva. Cjanu o ma c'ua na jë; o mezhe c'ua. ¹⁰ Nuc'ua 'ma ya mi ngue ro jogü c'o uva, cjanu o tsja c'e lamu o ndäjä 'naja o mbëpji o ma'a ja c'o ma cja'a c'o uva, ngue c'ua ro unüji c'o uva c'o mi toca. Nu c'o pëpi c'o uva, o mbärãji na puncjü c'e mbëpji c'ü cja vi säjä, cjanu o pjongüji, dya pje unüji. ¹¹ Nuc'ua c'e lamu o ndäjä c'ua c'ü 'naja o mbëpji. 'Ma o zät'ä nu ja pëpiji c'o uva, xo mbärãji c'ü, me go mbätãji. Cjanu o pjongüji, dya pje unüji. ¹² Nuc'ua c'e lamu cjanu o ndäjä c'ua c'ü 'naja o mbëpji. Nuc'ü, o xo'tp'üji o cji, cjanu o pjongüji.

¹³ 'Nuc'ua c'ü o cjaja c'o uva o mama: “¿Ja rga cjapügö dya? C'ü rá cjagö, rá täjä nu in ch'igö nu me rí negö. Xa'ma ra respetaoji nu”, eñe. ¹⁴ C'o pëpi c'o uva, 'ma mü o jñandaji ma ëjë c'e t'i, o pötü va mamaji c'ua: “Nujnu, ngueje nu ra zopcüji ne huerta ra tsjapü o cjaja. Mö rá pöt'üji ngue c'ua rá cjapcüji in tsjacjöji ne huerta”, eñeji. ¹⁵ Nuc'ua cjanu o ma pjongüji c'e t'i cja c'e huerta, cjanu o mbö't'üji. Ya nguarü ne ejemplo. ¿Cjo in pãrãgueji pje ra tsja dya

c'e lamu? ¿Pje ra tsjapü c'o pëpi c'o uva? ¹⁶ C'ü ra tsja, ra ëjë ra ë mbö't'ü c'o pëpi c'o uva. Nuc'ua cja rrü unü o media c'o 'ñaja nte ra mbëpi c'o uva.

C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xopü o ley Mizhocjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o mi pjëzhi na nojo, 'ma mü o dyärãji, o mamaji:

—Dya ra jyëzi Mizhocjimi ra zädä c'ua ja nzi vi mangue.

¹⁷ Nuc'ua e Jesús o jñandbaji na jo o jmiji, o xipjiji:

—¿Jenga in mangueji c'ü dya ra zädä? Maco xo t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava:

Nu c'e ndojo c'ü dya go ne c'o mi jäbä c'e ngümü, ngue c'ü ot'ü ya jñumüji dya a squina c'ü, eñe.

¹⁸ C'o ra pjeñe cja c'e ndojo, ixta 'huagü na jo c'o. Y 'ma ra ëjë c'e ndojo ra 'ñe zë'bi 'na nte, ixta nzhench'e 'ma c'e nte, embeji c'o.

El asunto de los impuestos

¹⁹ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, mi jodüji ja rvá sö ro zürüji e Jesús. Na ngue 'ma mü o mama e Jesús c'e jña, o mbärãji c'ü mi nguetsjë anguezeji vi jyëtsiji c'o mi pëpi c'o uva. Pero dya zürüji na ngue mi sÿji c'o nte. ²⁰ C'ü o tsjaji, o xipjiji ja nzi c'o o dyoji ro ma chëzhiji cja c'o nte c'o mi xöpü e Jesús, ro ma tsjapüji t'önü e Jesús. Xa'ma pje c'o ro mama angueze, ngue c'ua ro sö ro ngöt'üji cja c'e gobernador. Pero ro tsjapüji c'ü mi ne ro mbärãji. ²¹ O mama c'ua anguezeji o xipjiji e Jesús:

—Nu'tsc'e xöpüte, rí pãrãgöjme c'ü in mague c'o na jo, 'ñe in xöpügue na jo yo nte. In xipji c'ü na cjuana yo nte, zö pjëzhiji zö dya pje pjëzhiji. Xo rí pãrãgöjme c'ü in xöpügue c'ü na cjuana ja ga cja o 'ñiji Mizhocjimi. ²² Xitscöjme pje mama o ley Mizhocjimi. ¿Cjo na jo rá cjöt'üji o contribución c'ü örü e rey César o jiyö?, eñeji.

²³ E Jesús mi pãrã c'o na s'o c'o mi cijjñiji; nguec'ua va xipjiji:

—¿Jenga chaque va 'ñe öngüji? ²⁴ Jítsiji 'na merio.

O jíchiji c'ua 'na merio. O mama c'ua e Jesús:

—¿Cjó o ñi nu cuat'ü ne merio 'ñe cjo o tjü nu juns'ü?

O ndünrüji c'ua o mamaji:

—Ngueje e César.

²⁵ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'ü toca e César, rí unüji e César. C'ü toca Mizhocjimi, rí unüji Mizhocjimi, eñe e Jesús.

²⁶ Na jo va ndünrú e Jesús, y vi dyärä c'o nte c'o ma puncjü. Nguec'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o xöpüte, dya sö pje ro chö'tp'üji angueze. O unüji ngüenda c'ü me na jo va ndünrú. O nguijñiji c'ua:

—Nunca rí ärägöji c'ü ri ña a cjanu 'na nte, eñeji.

Y dya cja pje dyönüji.

La pregunta sobre la resurrección

²⁷ C'e partido c'ü mi xiji saduceo mi mamaji c'ü dya ra sö ra te yo añima. O säjä c'ua ja nzi anguezeji cja e Jesús o xipjiji:

²⁸ —Xöpüte, e Moisés o dyopjü cja ín leygöji, 'ma cjó c'o ra ndü, 'ma dya be 'ñejui t'i c'ü nu su, nu'ma, c'ü nu su ra chjüntüvi 'ma c'ü 'naja o cjuarma c'e bëzo c'ü ya ndü. Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi ndü, je ngue o tjü c'ü ra jñusp'üvi c'e t'i c'ü ot'ü ra jmus'ü. ²⁹ Nuzgøjme, mi bübüzgøjme siete bëzo c'o mi cjuarmaji. 'Naja anguezeji o chjüntü pero o ndü, dya 'ñejui t'i c'ü nu su. ³⁰ Nuc'ua c'ü na yeje o cjuarma xo chjüntüvi c'e ndixü. Xo ndütjo, dya 'ñejui t'i. ³¹ Je xo va cjatjonu c'ü na jñi, hasta o llega nza sieteji. O chjüntüvi c'e ndixü nza texeji. Y o ndüji, dya 'ñeji t'i. ³² Cjanu o ndü c'ua c'e ndixü.

³³ 'Ma ra te c'o añima ja c'o nzi gui mangue, ¿cjó ngue c'ü ra tsjapü nu su c'e ndixü? Na ngue nza sieteji nde go tsjapü o suji, eñe c'o saduceo.

³⁴ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—Yo nte cja ne xoñijömmü chjüntüji. Xo 'ñe c'o o t'iji chjüntpüji. ³⁵ Yo nte, dya texeji ra teji ra ma ngärãji a jens'e; nguextjo c'o ya rguí jogü cja jmi Mizhocjimi. 'Ma ra te c'o, dya ra chjüntüji, dya cjó xo ra chjüntpüji. ³⁶ Na ngue dya cja ra ndüji. Nguec'ua ri chjëntjui c'o o anxe Mizhocjimi c'o dya chjüntü ni ri tû. Y ri chjëntjui nza cja Mizhocjimi, na ngue ya rguí tetjoji ya rguí bübütjoji na yeje. ³⁷ Ixi 'ñetsetjo cja o jña Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés, c'ü ra te c'o añima. Ngue cja c'e pasaje nu ja mama c'ü mi tjë c'e bïdyi. O dyopjü ja va mama Mizhocjimi. O mama a cjava:

“Ngue o Mizhocjimizü e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob”, eñe Mizhocjimi cja c'o o dyopjü e Moisés. ³⁸ Mizhocjimi dya ngue o Mizhocjimi c'o añima, ngue o Mizhocjimi c'o bübütjo. Ngue c'ua ixi 'ñetsetjo, zö ya ndü e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob, pero bübütjoji y ra tetjoji, eñe e Jesús.

³⁹ Nuc'ua ja nzi c'o fariseo o xipjiji c'ua e Jesús:

—Xöpüte, me na jo gui mangue, embeji.

⁴⁰ Dya cjó cja rezga pje xe ro dyönü e Jesús.

¿De quién es hijo el Cristo?

⁴¹ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'o xöpü o ley Mizhocjimi mamaji e Cristo ri mboxbëche cja e David. ⁴² Maco nguetsjë e David o dyopjü a cjava cja Salmo:

Mizhocjimi o zopjü c'ü ín Jmugö o xipji:

“Mimi cja ín jodyëgö.

⁴³ Rí da'c'ü rí mandague hasta 'ma cja rí chöpü yo nuc'ü na ü”, eñe Mizhocjimi cja c'o o dyopjü e David.

⁴⁴ E David o nädä e Cristo o mama: “Ngue ín Jmugö”, eñe. ¿Pje ne ra mama c'ü ri mboxbëche e Cristo cja e David 'ñe c'ü xo ri ngue o Jmu?, eñe e Jesús va xipji c'o nte.

Jesús acusa a los maestros de la ley

⁴⁵ Nuc'ua e Jesús o zopjü c'o o discípulo; ma dyärä c'o nte. ⁴⁶ O xipjiji:

—Rí pjötpüji ngüenda cja yo xöpü o ley Mizhocjimi. Anguezeji cja püji na noji ga nzhodüji na maja o bituji. Me xo neji cjó ra mbësp'iji t'ecjañömmü rgá zenguaji cja o chöjmü. 'Ma pöji cja nintsjimi, me juajnüji o lugar c'o na jo ja ra mimiji, ngue c'ua yo nte ra jñandaji anguezeji ra mamaji me na joji. Y 'ma go tsjaji o mbaxua, me xo juajnüji o lugar c'o me na jo. ⁴⁷ Anguezeji jünbüji c'o pë's'i yo ndixü yo ya ndü nu xïra. Pero me cja püji na joji; me mezhe ga dyötüji Mizhocjimi. Na ngue c'ü ni tsjaji c'o na s'o, Mizhocjimi ra tsjapü xenda ra sufreji que na ngue 'ma dya ri xöpüteji.

21

La ofrenda de la viuda pobre

¹ Nuc'ua e Jesús o jñanda c'o rico mi junt'ü o merioji cja c'e cja nu ja mi mbeñeji

Mizhocjimi. ² Xo jñanda o êjê 'na ndixũ c'ü mi pöbre c'ü ya vi ndũ nu xĩra, o 'ñe jñunt'ü yeje merio c'o dya nda mi muvi. ³ O mama c'ua e Jesús:

—Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. C'o yeje merio c'o o jñunt'ü ne ndixũ nu pöbre, xenda ni muvi a jmi Mizhocjimi que na ngue c'o o jñunt'ü yo 'ñaja. ⁴ Yo rico o mbeñeji Mizhocjimi o unüji c'o vi mboncjü. Nu ne ndixũ o unü texe c'o mi jün c'o rvi ma ndõmü c'ü ro zi, eñe.

Jesús dice que el templo será destruido

⁵ Mi bübü ja nzi c'o o mama ja ma cja c'e templo. O mamaji c'ü me ma zö c'o ndojo c'o vi dyät'äji c'ü; me xo ma zö c'o mi dornao c'e templo c'o vi unü c'o nte. O mama c'ua e Jesús:

⁶ —Nujyo in jandaji, ra zädä c'o pa 'ma dya cja ra jyäns'ä yeje ndojo c'o dya ra yät'ä.

Señales antes del fin

⁷ O mamaji c'ua:

—Xöpüte, ¿jinguã ra zädä yo? ¿Pje ma señal c'ü rá jandajme ngue c'ua rá päräjme 'ma ya ri ngue ra zädä yo?

⁸ O ndünrũ c'ua e Jesús:

—Pjötpüji ngüenda c'ü dya rí creogueji c'o ra 'ñe dyon'c'üji. Ra êjê na puncjü c'o ra jñüncügö ín chjü, ra mamaji ngueje Cristo anguezeji. Y bübü c'o ra mama c'ü ya ra nguins'i e jens'e 'ñe ne xoñijõmü. Dya rí cheñeji anguezeji. ⁹ Y rí dyäräji ri cjaji o chũ. Xo ra mbezheji ya ri cjaji o chũ. Dya rí sügueji, na ngue ni jyodü ra zädä a cjanu. Pero dya be ra nguins'i ne xoñijõmü.

¹⁰ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Yo país ra chüji co yo 'ñaja país. C'o rey ra chüji co c'o 'ñaja rey. ¹¹ Ra mbi na zëzhi ne xoñijõmü. Y na puncjü o jñiñi ja c'o ra sufreji o tjiimi 'ñe na puncjü o jñiñi c'o ra nzhodü o ngueme c'o me na s'ëzhi. Ra jñandaji a jens'e c'o nunca jandaji nguec'ua me ra züji.

¹² 'Ante c'ü ra zädä yo, ra zü'c'üji yo nte ra tsja'c'üji c'ü rí sufregueji. Ra zints'iji cja yo nintsjimi ra jñün'c'üji ngüenda ra pantc'aji a pjörü. Y ra zints'iji cja yo rey 'ñe yo gobernador. Nujyo, ra tsja'c'üji yo, na ngue c'ü ri ejmezüji y ri nänngäji ín chjügö. ¹³ 'Ma ra zints'iji a cjanu cja c'o pje pjëzhi, ra sö rí

xipjiji ja ga cjazgö. ¹⁴ Ixtí jñunt'ü in mü'büji c'ü dya ni jyodü rí tsjijñiji ja rguí chjünrüji, ante c'ü ra jñün'c'üji ngüenda. ¹⁵ Na ngue nutscö rá da'c'üji o jña c'ü rí mangueji, 'ñe o pjeñe. Nguec'ua c'o nuc'üji na ü, dya ra sö pje ra xi'ts'iji. Dya xo ra sö ra xi'ts'iji: “Dya cjuana c'ü in mangueji”, ra 'ñents'eji. ¹⁶ Bübü 'ma ri ngue nin tataji 'ñe nin nanaji ra zints'iji cja c'o pje pjëzhi. Bübü 'ma ri ngue nin cjuarmaji o ngue 'na in dyocjeji, o ngue 'na c'ü in jogueji. Bübüts'üji c'o ra mbö't'üji. ¹⁷ Texeji ra nuc'üji na ü, na ngue nu'tsc'eji ri ejmezüji y ri nänngäji. ¹⁸ Pero dya ra sö pje ra tsja'c'üji, 'ma dya ra ne Mizhocjimi, ni ri ngue 'naja in ñixteji ra ndö'tc'üji. ¹⁹ Zö ra tsja'c'üji yo, pero 'ma rí sido rí 'ñejmeji Mizhocjimi, rí bübütjogueji 'ma.

²⁰ "Ma rí jñandaji c'ü ya ri cãrã o tropa texe lado a Jerusalén, ngue 'ma rí pärãgueji 'ma c'ü ya ra zädä ra yä't'äji. ²¹ 'Ma rí jñandaji a cjanu, nu'tsc'eji ri cãrãji a Judea rí c'ueñe rí möji cja t'eje. Nu'tsc'eji ri cãrãji mero a Jerusalén, rí pedye rí möji. Nu'tsc'eji ri cãrãji cja in juancjeji ri pëpjiji, dya cja rí nzhogüji a Jerusalén; ixtí möji. ²² C'o pa c'o, yo nte ra sufreji na ngue c'o na s'o c'o vi tsjaji. Ra zädä c'o t'opjü o jña Mizhocjimi. ²³ Juejme c'o ri ndunte 'ñe c'o ri jötü o lëlë c'o pa c'o. Me ra sufreji va a Judea texeji; Mizhocjimi ra castigao yo nte. ²⁴ Cãrã c'o ra mbö't'üji co tjëdyi. Cãrã c'o ra dyëdyiji cja c'o nan'ño país. C'o dya menzumü a Jerusalén, ngueje c'o ra manda nu, hasta 'ma ra zädä c'ü ya mama Mizhocjimi c'ü dya cja ra mandaji.

Cómo vendrá el Hijo del Hombre

²⁵ 'Ra jñandaji c'o nunca jandaji, na ngue nan'ño rgá jñetse e jyarü 'ñe e zana 'ñe yo seje. Y cja ne xoñijõmü me ra yu'u na jens'e yo mar rgá pjö's'ü e ndeje. Nguec'ua yo nte, me ra züji, dya ra mbärãji pje ra tsjaji. ²⁶ Me ra jyoji na ngue c'ü me ri süji c'o xe ra zädä. Na ngue yo bübü a jens'e ra pötü c'ü dya ri nza cja 'ma ot'ü. ²⁷ Nuc'ua ra jñandgöji rva êcjö cja ngõmü, ra jñandgöji c'ü me rrã zëtsi 'ñe rrã zözü. ²⁸ 'Ma ra mbürü ra zädä yo, me rí mäji rguí chepquegöji. Na ngue dya cja ra mezhe rá 'ñe empc'öji libre c'o ri sufregueji.

²⁹ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Tsjijniji ja ga cja c'e za'a c'ü ni chjü higo, 'ñe yo pje nde ma za'a. ³⁰ 'Ma in jandaji ya peje o xi, in päräji ya ra ëjê c'o pa 'ma ra paja ne xoñijö mü. ³¹ Je xo rga cjatjonu, 'ma rí jñandaji c'ü ya ra zädä yo rí xi'tsc'öji, rí pärägueji 'ma c'ü ya rá mandagö nutscö o 'ñevguegö Mizhocjimi.

³² 'Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji dya. C'o ri cãrã c'o pa c'o, dya ra ndü texe c'o, hasta 'ma cja ra zädä texe yo rí xi'tsc'öji. ³³ Ra nguarü e jens'e 'ñe ne xoñijö mü, pero nín jñagö nunca ra nguarü nu.

³⁴ 'Pjötüpüji na puncjü ngüenda c'ü dya rí mäpäji yo bübü cja ne xoñijö mü, nza cja c'o si o t'apjü cja na tji. Dya xo rí mamaji ja rguí chöt'üji pje rí siji 'ñe pje rí jyeji. 'Ma rí tsjaji a cjanu, ra meze in mü'büji. Nguéc'ua 'ma ra zädä c'e pa 'ma rá ëcjö na yeje, dya ri tepqueji. ³⁵ 'Ma ra ëjê c'e pa, ra sufre texe yo cãrã cja ne xoñijö mü c'o dya ri tepque. ³⁶ Nu'tsc'eji rí chepqueji. Rí sido rí dyötüji Mizhocjimi ra dya'c'üji rí zëzhgueji, ngue c'ua dya rí sufreji c'o ra zädä. Y ngue c'ua 'ma rá ëcjö na yeje cja Mizhocjimi, 'ma rá jün'c'üji ngüenda, dya pje rá tö'tc'üji.

³⁷ 'Ma ndempa e Jesús mi xöpü cja c'e templo. 'Ma xö mü mi pedye mi pa oxü cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos. ³⁸ 'Ma xörü, ts'i mi 'ñeje c'o nte cja c'e templo, ma ë ätpäji o jña.

22

Conspiración para prender a Jesús

¹ Ya mi ngue ro zädä c'e mbaxua c'ü mi chjü Pascua, 'ma mi siji o tjömech' i c'o dya mi bãs'ä. ² C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi mi ne ixto mbö't'üji e Jesús. Pero mi süji c'o nte. Nguéc'ua me mi jodü ja rvá sö ro mbö't'üji.

³ C'ü dya jo mi dyojui e Judas Iscariote c'ü mi ngue 'naja c'o doce o discípulo e Jesús. O 'ñünbü o mü'bü e Judas. ⁴ Nuc'ua e Judas o dyätä c'ü dya jo, o ma cja c'o ndamböcjimi 'ñe c'o comandante cja c'e templo, o ma ñaji ja rvá tsja e Judas ngue c'ua anguezeji ro sö ro zürüji e Jesús. ⁵ Anguezeji me co mäji c'ua, o mamaji c'ü ro ngö't'üji e Judas. ⁶ Nuc'ua e Judas o mama c'ü ro tsja ja c'o nzi va xipjiji. Nuc'ua mi jodü ja rvá zidy anguezeji nu ja c'o ma bübü e Jesús, ngue

c'ua ro sö ro zürüji e Jesús 'ma dya ri cãrã c'o nte.

La Cena del Señor

⁷ O zädä c'ua c'e pa 'ma mi jyodü ro mbö't'üji 'na ts'imë c'ü ro zaji c'ü rví pjongüji c'e mbaxua. Xo ro ziji o tjömech'i c'o dya mi bãs'ä. Tsjë'ma mi cjaji a cjanu. ⁸ Nuc'ua e Jesús o ma't'ü e Pedro 'ñe e Juan o xipjivi:

—Mëvi ma dyät'ävi o jñönu ngue c'ua rá süpcöji ne mbaxua.

⁹ O ndünrö c'ua anguezevi o dyönüvi:

—¿Ja ngue c'ua in ne rá sigöji, ngue c'ua rá ma ät'äbe?

¹⁰ O ndünrö c'ua e Jesús o xipjivi:

—Dyärävi c'ü rí xi'ts'ivi. 'Ma rí sät'ävi cja c'e jñiñi, rí chjëji 'na bëzo c'ü ri tunü 'na xäjnä o ndeje. Rí möji angueze, xo rí tsjogüvi cja c'e ngümü nu ja ra cjogü angueze. ¹¹ Rí xipjivi c'ua c'e bëzo c'ü menzumü nu: “C'ü rvá ëcjöbe, mama c'e xöpüte rá ë xi'ts'ibe, ¿ja bübü c'e cuarto nu ja ra mimi co c'o o discípulo ra ziji c'ü rguí züpüji ne mbaxua?” Je rga cjanu rguí xipjivi c'e menzumü. ¹² Nuc'ua angueze ra jí'ts'ivi 'na jyäxcümü c'ü na nojo c'ü ya bübü texe c'o ni jyodü. Nguéje nu rí dyät'ävi o jñönu nu, eñe e Jesús.

¹³ Anguezevi o mëvi c'ua, o ma chöt'üvi c'ua ja nzi va xipjivi. O dyät'ävi c'ua o jñönu c'o ro ziji rvá züpüji c'e mbaxua.

¹⁴ Nuc'ua 'ma mü o zädä c'e hora c'ü ro ziji c'e jñönu, o mimi c'ua e Jesús cja c'e mexa. Xo 'ñe c'o o discípulo. ¹⁵ O mama c'ua e Jesús:

—Me rí negö c'ü 'natjo c'ua rá siji c'ü rga süpcöji ne mbaxua ante c'ü rá sufregö. ¹⁶ Rí xi'tsc'öji, dya cja rá sigö c'ü rga süpcö ne mbaxua; ya ra mbötcüji ja c'o nzi ga mbö't'üji o ts'imë c'o ni züpüji ne mbaxua. Nuc'ua, ngueje nu ja manda Mizhocjimi cja rá sigöji na yeje 'ma.

¹⁷ O ndü c'ua 'na vaso, cjanu o unü 'na pöjö Mizhocjimi. O mama c'ua:

—Chüji nu, rí siji in texeji. ¹⁸ Rí xi'tsc'öji, dya cja rá sigö o ndeje o uva hasta 'ma ra zädä c'ü rá mandagö nutscö o 'ñevguegö Mizhocjimi, embeji c'o discípulo.

¹⁹ Cjanu o jñü c'ua 'na tjõmëch'i o unü 'na pøjõ Mizhocjimi. Cjanu o xënbi c'ua c'o o discípulo, o xipjiji:

—Nujnu ngue ín cuerpogõ nu. Co nín cuerpogõ, rá päjtc'ägõji c'ü rvi chũji. Nu na cjagueji dya, dya rí jyombeñe rí tsjagueji nu, ngue c'ua rí mbenzgjõji, eñe.

²⁰ Nuc'ua 'ma ya vi nguarü vi ziji c'e tjõmëch'i, e Jesús xo ndü c'e vaso. O yepe o unü 'na pøjõ ja c'o nzi va jñü c'e tjõmëch'i. Cjanu o xipji c'o o discípulo:

—Nujnu ngue ín tsjigõ nu. C'ü rga pjödü ín tsji rá tügõ, ngue c'ü rgui pärägueji c'ü ra perdonaots'üji Mizhocjimi ja c'o nzi va mama.

²¹ "Tsjijniji c'ü rá xi'tsc'õji. Nu c'ü ra nzhögügõ cja o dyë yo nte ngue c'ua ra mbötcüji, ngueje 'naja yo rrã sigõji o xëdyi.

²² C'ü rvã ëcjõ cja Mizhocjimi, ngue c'ü ra mbötcüji ja c'o nzi va mama Mizhocjimi. Pero juejme ne bëzo nu ra nzhögügõ. Ra tsjapü Mizhocjimi me ra sufre nu.

²³ Nuc'ua anguezeji pötü va dyönüji cjó mi ngue anguezeji c'ü ro tsja a cjanu ro nzhõ e Jesús.

Se discute quién sería el más importante

²⁴ C'e xõmü, c'o discípulo o zõji o jña cjó mi ngue anguezeji c'ü ro tsja xo'ñi. ²⁵ Nuc'ua o mama e Jesús o xipjiji:

—C'o o rey c'o nte c'o dya mat'ü Mizhocjimi, me mandaji yo nte. Me xipjiji c'ü pje ra tsja yo nte, maco ne c'o rey c'ü ra xiji me na jonteji. ²⁶ Nu'tsc'ëji, dya je rga cjatsc'ëji nu. Bübüts'üji c'o ra ch'unü ra mbëzhiji na nojo, pero ni jyodü ra pjõsteji nza cja 'na t'i c'ü xe sëbi. Zõ bübüts'ëji c'o ra mandatsc'ëji, pero ni jyodü ra mböxc'üji nza cja 'ma ri ngue 'na mbëpji. ²⁷ ¿Ja ngue c'ü mamaji c'ü xenda na nojo? ¿Cjo ngue c'ü mimi cja mexa ga zi o xëdyi, o ngue c'ü sirve o jñõnü? Ngueje c'ü mimi cja mexa. Maco rí pjõstegõ a ndetsc'ëji.

²⁸ "Zõ dya ätcägõ yo nte, zõ me nugüji na ü, pero nu'tsc'ëji sido in nzhodüji co nuzgõ.

²⁹ Nguec'ua rí da'c'ü rí mandaji, ja c'o nzi va dyacügõ mi Tatagõ. ³⁰ 'Ma rá mandagõ, nu'tsc'ëji rí mimiji co nuzgõ rá siji o xëdyi. Y rí tsjaji juesi rí jñünpüji ngüenda c'o ín menzumüji a Israel c'o tsja cja c'o doce estado.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³¹ Xo mama c'ua e Jesús c'ín Jmugõji:

—Nu'tsc'e Simón, dyärã na jo c'ü rí xi'tsc'õ. E Satanás c'ü dya jo, o ch'unü sjëtsi ra zöc'üji in texeji. Ne angueze rí xõgueji co nuzgõ rí pjõt'üji, nza cja ga mböt'ü o paxa 'ma pitsiji o ndëxü. ³² Nu'tsc'e Simón, rí pärägõ ra mezhe 'na ndajme ra ndõ'c'ü c'ü dya jo. Pero ró õ'tc'ü Mizhocjimi c'ü rí sido rí creozügõ. 'Ma ra nzhogü in mü'bügue, rí pjõs'ü yo nin cjuarma xo ra zëzhiji.

³³ O ndünrü c'ua e Simón Pedro o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügõ, rí bübü dispuesto rá mëgõvi, zõ ra pantcavi a pjörü. Xo rí bübü dispuesto rá tügõ co nu'tsc'e.

³⁴ E Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e Pedro, rí xi'ts'i, ante c'ü ra huë o tare, ya na jñi rgui mamague c'ü dya in päcägõ.

Se acerca la hora de prueba

³⁵ O sido o ña e Jesús o xipji c'o discípulo:

—'Ma i möcjeji i ma zopjüji yo nte, ró xi'tsc'õji c'ü dya i tsanaji o mape, ni xo i jñünüji o merio. Xo ró xi'tsc'õji c'ü dya i tsidyiji c'o ri chin'ch'iji. ¿Cjo pje c'o o bë'ts'iji 'ma?

O ndünrü c'ua anguezeji o mamaji:

—Iyõ, dya pje bëtsijme.

³⁶ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nudya, c'o cãjãts'üji mape ra ngana c'o. Xo rí jñünüji o merio. Na ngue dya cja ra recibidots'üji nza cja 'ma ot'ü. C'o dya jün o tjëdyi, ra mbõji c'ü tëji ra ndõmüji. ³⁷ Na ngue rí xi'ts'iji c'ü ni jyodü ra zädã o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava rá sufregõ: "Yo nte ra mamaji c'ü me na s'o c'ü", eñe. Jã, ni jyodü ra zädã texe c'ü ya t'opjü ja rga sufregõ.

³⁸ O mama c'ua c'o discípulo:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügõjme, bübü va yeje tjëdyi.

O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Na jotjo co nujoyo.

Jesús ora en Getsemani

³⁹ Cjanu o mbedye c'ua e Jesús o ma cja c'e t'ëje c'ü ni chjü Olivos, o ma'a ja c'o nzi ma cja o tjürü. Xo möji co c'o o discípulo.

40 'Ma mü o zät'äji cja c'e t'eje, o mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dyötüji Mizhocjimi c'ü dya rí dyätäji c'ü dya jo 'ma ra zöc'üji, embeji c'o.

41 Nuc'ua cjanu o xögü co anguezeji, o ma c'ua na ts'ijē, nza cja 'ma ja c'o sobü 'na ndojo 'ma c'jó c'o pana. O ndüñijöümü c'ua va dyötü Mizhocjimi. 42 O mama:

—Mi Tatats'ügö. 'Ma rí ñegue, rí ts'a's'ü c'ü dya ra zädä c'ü rá sufregö. Pero dya rí tsjague c'ua ja rgá negö; tsjague c'ua ja nzi gui ñegue, eñe.

43 O 'ñetse c'ua 'na anxe c'ü vi 'ñeje a jens'e cja Mizhocjimi, o 'ñe tsjapü o zēzhi e Jesús. 44 Me ma sufre e Jesús. Xe ma ötü Mizhocjimi co texe o mü'bü. O jenzhe, me ma puncjü ma mbibi a jöümü nza cja o cji.

45 Nuc'ua 'ma mü o nguarü o dyötü Mizhocjimi, o böbü. Cjanu o ma c'ua nu ja mi bübü c'o o discípulo. O chöt'üji ma ñji, na ngue c'o mi cijñiji ro sufre e Jesús. 46 O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—¿Jenga in ñcejeji? Rí ñangaji rí dyötüji Mizhocjimi, ngue c'ua dya rí dyätäji c'ü dya jo, 'ma ra zöc'üji.

Llevan preso a Jesús

47 'Ma xe ma ña e Jesús, o säjä c'ua na puncjü o nte. Mi ot'ü a xo'ñi c'ü mi chjü e Judas c'ü mi ngueje 'naja c'o doce discípulo. Cjanu o chēzhi c'ua cja e Jesús cjanu o zü'tp'ü o jmi. 48 Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e Judas. Rvá écjö cja Mizhocjimi. Maco va ē sütcü in jmi ngue c'ua yo va dyocjeji ra mbäcöji nguetscö e Jesús, ngue c'ua ra zinzgöji.

49 C'o mi dyoji e Jesús, 'ma mü o jñandaji c'ü ya ro zidyiji e Jesús, o xipjiji c'ua:

—¿Cjo na jo rá ya'büjme co tjēdyi yo?

50 Cjanu o tsja c'ua 'na c'o discípulo o ya'bü 'na tjēdyi 'naja c'o o mbēpji c'ü mi mero ndamböcjimi, o jñüpcü o ngö cja o jodyē. 51 O ndünrö c'ua e Jesús o mama:

—Iyö. Jyēziji ra tsjacüji c'ua ja c'o nzi ga neji, embeji c'o discípulo.

Nuc'ua e Jesús o jopcü c'ua c'ü o ngö c'e mbēpji. 52 Nuc'ua e Jesús cjanu o zopjü c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o comandante cja c'e templo, 'ñe c'o 'ñaja c'o pje mi pjēzhi c'o vi 'ñe zidy e Jesús, o xipjiji:

—¿Jenga in cjagueji a cjanu? I pedyeji cja c'in jñiñiji va ē sücöji nza cja 'ma ri nguezgö 'na mbē, va jünji in chjēdyiji 'ñe in ngarroteji. 53 Pama mi bünc'öji co nu'tsc'eji cja c'e templo, maco dya mi sücügöji 'ma. Pero nudya, ngue ne hora nu ya ch'a'c'üji rí tsjacöji yo. Ngue ne hora nu ya ch'unü e Satanás c'ü dya jo, ra tsja ja c'o nzi ga ne.

Pedro niega conocer a Jesús

54 Nuc'ua anguezeji o pēnch'iji e Jesús, cjanu o zidyiji cja o ngümü c'ü mi mero ndamböcjimi. 'Ma ya mi möji, e Pedro mi bēpjtjo na jē cja e Jesús. 55 'Ma mü o zät'äji, o 'ñörüji c'ua 'na sivi a nde cja c'e tji, o mimiji c'ua o pa't'üji. E Pedro xo mimi co anguezeji. 56 'Na ndixü c'ü mi mbēpite nu, o jñandaji e Pedro mi junrö cja o jya's'ü c'e sivi. O nguinchp'i c'ua o jmi, cjanu o mama:

—Nujnu, nde mi dyoji e Jesús.

57 O ngädä c'ua e Pedro o mama:

—Dya rí pärägö nu.

58 Dya mezhe c'ua, c'ü 'naja nte o jñanda mi junrö nu e Pedro, cjanu o xipji:

—Xo ngue'tsc'e 'naja c'o nde mi dyoji e Jesús.

O mama c'ua e Pedro:

—Nu'tsc'e bëzo, dya nguetscö.

59 O mezhe c'ua 'na hora, cjanu o mama c'ua c'ü 'naja:

—Na cjuana rí pärägö, ne bëzo nu, nde mi dyoji e Jesús. Xo menzumü a Galilea nu.

60 O mama c'ua e Pedro:

—Nu'tsc'e bëzo, dya rí pärägö c'ü in mangue.

Nuc'ua 'ma mi ña e Pedro, cjanu o huē c'ua 'na tare. 61 Nuc'ua e Jesús c'ü in Jmugöji o jñandaji e Pedro. Nuc'ua e Pedro o mbeñe c'o jña c'o vi xipji c'in Jmugöji: “Ante c'ü ra huē o tare, ya na jñi rgui mamague c'ü dya in päcägö”, vi 'ñeñe. 62 Nuc'ua e Pedro o mbedye a tji, me go huē co texe o mü'bü.

Se burlan de Jesús

63 C'o bëzo c'o mi pjörü e Jesús, me mi cja püji burla e Jesús, y mi päräji. 64 Cjanu o ngo'tp'üji o ndö co 'na ts'imbayo. Cjanu o ya'büji o jmi, o xipjiji:

—'Ma o 'ñempc'e Mizhocjimi, mamague c'jó ngue c'ü o mbäräts'ü, embeji.

65 Y pje c'o nde mi xipjiji ma zadüji.

Jesús delante de la Junta Suprema

⁶⁶ Nuc'ua 'ma ya mü o jyans'ü, o jmurü c'ua c'o tita c'o pje mi pjézhí cja c'e jñiñi, 'ñe c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. O zidyiji c'ua e Jesús nu ja ro jñünpüji ngüenda. O jñünpüji c'ua ngüenda o xipjiji:

⁶⁷ —¿Cjo ngue'tsc'e e Cristo? Xitsijme.

O ndünrú c'ua angueze o xipjiji:

—Zö ro xi'ts'iji, pero dya in creozüji.

⁶⁸ Nu 'ma xo ro önn'ügöji, dya xo ri chjünrügüje. Dya xo ri xäcüzüji. ⁶⁹ Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, dya ra mezhe rá ma mími cja o jodyë Mizhocjimi c'ü me na zëzhi.

⁷⁰ Texeji o mamaji c'ua:

—¿Cjo ngue'tsc'e o T'its'ü Mizhocjimi 'ma?

O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—Jã, nguezgö c'ua ja vi mangueji.

⁷¹ Anguezeji o mamaji c'ua:

—¿Pje xe ni jyodü o testigo? Nuzgötsjëji ró äräji c'o o mama.

23

Jesús ante Pilato

¹ Cjanu o böbüji c'ua texeji, cjanu o zidyiji c'ua e Jesús cja e Pilato. ² O mbürü o xipjiji e Pilato c'ü vi tsja na s'o e Jesús, o mamaji:

—Nu ne bëzo nu, ró tö'tp'üjme mi onpü yo in menzumügöjme, mi xipjiji c'ü dya cja ra dyätäji c'ü in gobiernogue. Mama c'ü dya rá cjö't'üjme o contribución e César. Xo mama c'ü nguetsjë angueze e Cristo c'ü te'be yo nte ra manda.

³ O mama c'ua e Pilato o xipji e Jesús:

—¿Cjo in reygue cja yo menzumü a Israel?

O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—Jã, nguetscö c'ua ja vi mangue.

⁴ Nuc'ua e Pilato, o xipji c'o ndamböcjimi 'ñe c'o nte:

—Dya pje rí tö'tp'ügö c'o na s'o ne bëzo nu.

⁵ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o nte, sido mi xipjiji e Pilato c'ü vi tsja na s'o e Jesús, o mamaji:

—Nujne bëzo nu, xöpü yo nte texe cja yo in jñiñigöjme. O mbürü a ma a Galilea. Nuc'ua ma ëjë ma xöpü texe cja yo jñiñi hasta 'ma cja mü o säjä a 'ñeva a Jerusalén,

xo xöpü va. Nguec'ua yo nte ne ra tsjaji o chü, dya cja ra dyätäji in gobiernogue, mi ëñeji ma ngöt'üji e Jesús.

Jesús ante Herodes

⁶ Nuc'ua e Pilato 'ma mü o dyärä c'o vi mamaji, cjanu o tsja c'ua t'önü:

—¿Cjo menzumü a Galilea ne bëzo?

⁷ Nuc'ua e Pilato, 'ma mü o mbärä c'ü je mi menzumü e Jesús a Galilea, o manda c'ua ro zidyiji e Jesús cja e rey Herodes c'ü mi bübü a Jerusalén c'o pa c'o. Na ngue ngueje e Herodes c'ü mi manda a Galilea.

⁸ Nuc'ua e Herodes, 'ma mü o jñanda e Jesús, me co mäjä na puncjü. Na ngue ya vi mezhe mi ne ro jñanda, na ngue mi ärä c'ü me mi näntji e Jesús. Mi te'be c'ü ro tsja e Jesús o señal c'o me na nojo, ngue c'ua ro jñanda. ⁹ Nguec'ua va tsjapü na puncjü t'önü e Jesús. Pero dya go ndünrú. ¹⁰ Xo mi cärä nu c'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. Me mi ñaji ma ngöt'üji e Jesús. ¹¹ E Herodes 'ñe c'o o tropa, me mi mbäxtjoji e Jesús mi cjäpüji menu. Cjanu o jyecheji c'ua 'na bitu c'ü me mi muvi, c'ü mi nza cja c'o je'e o rey. Nuc'ua cjanu o manda o zidyiji na yeje cja e Pilato. ¹² E Pilato 'ñe e Herodes ot'ü mi üvi. Pero c'e pa c'ü, o jovi.

Jesús es sentenciado a muerte

¹³ Nuc'ua e Pilato o zojnü texe c'o ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o mi pjézhí na nojo 'ñe c'o nte. ¹⁴ O xipjiji:

—Nu'tsc'ëji i sinquigöji ne bëzo nu, i xitsiji c'ü onpü yo nte ngue c'ua ga ne ra tsjaji revolución. Pero dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. Ró önügö na jo ne bëzo; i dyäräji in texeji. Dya pje ró tö'tp'ügö c'o in mangueji.

¹⁵ Ni xo ri ngue e Herodes, dya pje xo chö'tp'ü nu. Nguec'ua va manda i sigueji na yeje a 'ñeva. Dyäräji na jo. Dya pje tsja c'o na s'o ne bëzo, c'o rga pöt'üji. ¹⁶ Pero ante c'ü rá eme libre, rá manda ra jyüt'üji o chirrio, eñe e Pilato.

¹⁷ Tsjë'ma mi cja c'e mbaxua c'ü mi chjü Pascua, y tsjë'ma mi cja c'o nte mi ötüji e Pilato ro 'ñeme libre 'na bëzo c'ü ma o'o a pjörü. Nuc'ua e Pilato mi eme c'ua libre c'e nte. ¹⁸ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o nte, dya neji c'ü ro 'ñemeji libre e Jesús. Nguec'ua va mapjüji texeji o mamaji:

—Pö't'ü ne bëzo. Rí negöjme rí 'ñeme libre e Barrabás, eñe c'o.

¹⁹ E Barrabás vi pant'aji a pjörü na ngue vi pjütü 'na chü a Jerusalén, vi chüji c'e gobierno, y mi pö't'ü o nte. ²⁰ E Pilato ndo zopjütjo na yeje c'o nte, na ngue mi ne ro 'ñeme libre e Jesús. ²¹ Pero anguezeji o mapjüji c'ua na jens'e o mamaji:

—Chät'äji cja ngronsi, chät'äji cja ngronsi.

²² Nuc'ua c'ü na jñi, o mama c'ua e Pilato o xipjiji:

—¿Pje ni mbë c'ü o tsja c'ü na s'o? Dya pje rí tö'tp'ügö c'o na s'o c'ü rga pö't'üji. Pero ante c'ü rá eme libre, rá manda ra jyüt'üji o chirrio, eñe.

²³ Pero c'o ndamböcjimi 'ñe c'o nte sido mi mapjüji na jens'e, sido mi mamaji c'ü mi jyödü ro ndät'äji e Jesús cja ngronsi. O ndöji na ngue sido mi mapjüji. ²⁴ Nguec'ua e Pilato o mama c'ü ro tsja ja c'o nzi ma dyörü anguezeji. ²⁵ O 'ñeme c'ua libre c'e bëzo ja c'o nzi ma dyörüji; maco vi tsja c'o na s'o. C'ü vi pant'aji a pjörü, ngue c'ü vi pjütü 'na chü 'ñe mi pö't'ü o nte. E Pilato xo manda c'ü ro ndät'äji e Jesús ja c'o nzi ma neji.

La crucifixión

²⁶ Ma ya mi sidyiji e Jesús ro ma ndät'äji cja ngronsi, o pëñch'iji 'na bëzo c'ü mi menzumü a Cirene c'ü vi 'ñeje cja juajma. Nuc'ü, mi chjü Simón c'ü. O tsjapüji e Simón ro nduns'ü c'e ngronsi ro bëpja cja e Jesús.

²⁷ Mi bëpja ma möji na puncjü o nte. Na puncjü c'o ndixü me mi ndumüji ma huëpiji e Jesús. ²⁸ E Jesús o jñanda c'o ndixü o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji ndixü in menzumüji a Jerusalén, dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. Dya rí huëji por nutscö; huëtsjëgueji 'ñe rí huëpiji in ch'igüej. ²⁹ Na ngue ra zädä c'o pa 'ma me rí sufregueji. Nguec'ua ra mamaji: “Xenda rvá jo 'ma dya ro muxt'i yo ndixü 'ñe 'ma dya ro ndunteji 'ñe 'ma dya ro jötüji o lëlä”, ra 'ñeñeji. Na ngue ra sufreji na puncjü. ³⁰ Nuc'ua ra mama c'o nte: “Quera ro yëbi yo t'ëje 'ñe yo ts'it'ëje ro ndivguiji. Xe na jo que na ngue c'ü rá sufregöji yo na s'ëzhi”, ra 'ñeñeji. ³¹ Nutscö, zö dya pje ró cjagö, pero rá sufregö na puncjü. Nadya

yo menzumü va yo tuns'ü na puncjü o nzhubü, ¿pje ra tsjapüji yo?, eñe e Jesús.

³² 'Ma mü o zidyiji e Jesús, xo mi sidyiji yeje bëzo c'o xo ro ndät'äji cja ngronsi. Nuc'o, vi tsja na s'o c'o. ³³ Nuc'ua 'ma mü o zät'äji nu ja mi chjü T'ejeñinte, o ndät'äji cja ngronsi nu, e Jesús 'ñe c'o vi tsja na s'o. 'Naja c'ü o ndät'äji cja ngronsi cja a lado o jodyë e Jesús; 'naja c'ü o ndät'äji c'ü 'nanguarü. ³⁴ O mama c'ua e Jesús:

—Mi Tatats'ü in bübü a jens'e, rí ö'tc'ü rí perdonaogue yo. Na ngue dya päräji c'ü cjacü yo, eñe.

Nuc'ua c'o tropa o eñeji cjó ngue c'ü ro tsjapü o cjaja c'o o bitu e Jesús. ³⁵ C'o nte mi böbü mi jandaji e Jesús. Anguezeji 'ñe c'o pje mi pjëzhi, me mi c'apüji burla e Jesús mi mamaji:

—Maco mamaji o mbös'ü na puncjü o nte nu, maco dya sö ra 'ñemetsjë ra dagü cja ne ngronsi. Maco mi mama ngueje nu o juajnü Mizhocjimi ra manda, maco dya dagü dya cja ne ngronsi, eñeji.

³⁶ C'o tropa xo mi c'apüji burla e Jesús. Mi chëzhiji cja o jmi e Jesús, mi unüji ro zi o vino c'o dya nda ma jo. ³⁷ Mi xipjiji:

—Nu 'ma ngue'tsc'e o rey yo menzumü a Israel, ts'ügütsjë dya, dyagü cja ne ngronsi.

³⁸ Axes'e cja o ñi c'e ngronsi, mi cuat'ü 'na xiscömü c'ü mi t'opjü o letra c'e jña griego, 'ñe o latín 'ñe hebreo. Mi t'opjü a cjava: “Nujnu, o Rey yo menzumü a Israel nu.”

³⁹ Nuc'ua 'naja c'o vi tsja na s'o c'ü xo mi dat'ä nu, o zadü e Jesús o xipji:

—Nu 'ma ngue'tsc'e e Cristo, 'ñemetsjë dya, dyagü cja ne ngronsi. Xo rí 'ñevguegöbe libre.

⁴⁰ O ndünrü c'ua c'ü 'naja c'ü mi dat'ä nu, o huëñch'i o xipji:

—Nu'tsc'e, dya in sūgue Mizhocjimi. ¿Jenga in sadūgue ne bëzo? Nujnu, xo na sufre yo rrä sufregövi. ⁴¹ Nutscövi, rí mercedovi rá sufregövi yo, na ngue ró cjavi c'o me na s'o. Pero ne bëzo, dya pje tsja nu.

⁴² O sido o ña c'ua c'e bëzo o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, rí ö'tc'ü c'ü rí mbenzegö 'ma rí nzhogue na ye rí ë mandague, eñe.

⁴³ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Dyärä na jo c'ü rá xi'tsc'ö. Ne pa dya, rí bübügüe co nutscö a jens'e nu ja me na zö.

Muerte de Jesús

⁴⁴ Nuc'ua 'ma mü o zünü jñislarü, o bëxömü c'ua texe cja ne xoñijömmü hasta 'ma mü o zünü jñi c'ü nzhä. ⁴⁵ O bëxömü e jyarü. Y o chödü a nde c'e manta c'ü mi cjot'ü a mbo cja c'e templo nu ja me ma sjü.

⁴⁶ Nuc'ua e Jesús o mapjü na jens'e o mama: —Nu'tsc'e mi Tatats'ügö, sinngui dya ín aljma.

Nuc'ua 'ma mü o nguarü o mama c'o, cjanu o ndü c'ua.

⁴⁷ Nuc'ua c'ü mi manda c'o tropa, 'ma mü o jñanda c'o me na nojo, o ma't'ü Mizhocjimi o mama:

—Ne bëzo, na cjuana c'ü dya tsja c'o na s'o.

⁴⁸ Na puncjü o nte c'o vi ma jñanda pje ro tsjapüji e Jesús. 'Ma mü o jñandaji ja va ndü, o nzhogüji mi ya'büji o tijmiji. Na ngue me mi süji 'na pje ro zädä. ⁴⁹ C'o mi dyoji e Jesús, ma bübütjoji na jë, xo jñandaji. Xo 'ñe c'o ndixü c'o mi pöji e Jesús ndeze 'ma mü o mbürü o xöpü c'o nte a Galilea.

Jesús es sepultado

⁵⁰ Mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü José. Mi menzumü a Arimatea c'ü mi tsja cja c'e estado de Israel. Ma jonte c'e bëzo, y mi cja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. Mi ngue 'na c'o mi pjëzhi na nojo c'o mi jün ngüenda.

⁵¹ Pero dya go ne c'o vi tsja c'o 'ñaja, 'ma mü o mamaji mi jyodü ro mbö't'üji e Jesús. Mi te'be c'ü ro ë manda nu c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi. ⁵² Nuc'ü, o ma c'ua cja e Pilato o ma dyötü c'ü o cuerpo e Jesús. ⁵³ Cjanu o ma ts'üpcü c'ü o cuerpo cja c'e ngronsi. Cjanu o mböch'ü 'na bitu. Cjanu o ma ngöt'ü cja 'na cueva c'ü vi dyö't'üji cja peña, c'ü dya cjó be mi cöt'üji. ⁵⁴ Nu c'e pa c'ü, ngue 'ma mi preparao c'o menzumü a Israel, na ngue c'ü na jyas'ü mi ngue c'e pa 'ma söyaji. Ya mi ngue ro nguibi e jyarü, ya mi ngue ro mbürü c'e xabaro.

⁵⁵ C'o ndixü c'o mi pöji e Jesús ndeze 'ma mü o mbürü o xöpü c'o nte a Galilea, xo möji e José. O ma nuji c'e cueva ja ngöt'üji o cuerpo e Jesús. ⁵⁶ Cjanu o nzhogüji a Jerusalén, o dyät'äji o perfume 'ñe o unguento, ngue c'ua ro ma ngosp'üji

o cuerpo e Jesús. Nuc'ua c'ü na ye nu pa, 'ma mi söya yo menzumü a Israel, o söya c'ua c'o ndixü ja c'o nzi ma mama cja c'o o mandamiento Mizhocjimi.

24

La resurrección de Jesús

¹ Nuc'ua c'ü ot'ü pa nu ngo'o 'ma ya ma jya's'ü, o ma c'o ndixü cja c'e cueva, o ndunüji c'o perfume c'o vi dyät'äji. Xo möji c'o 'ñaja ndixü. ² 'Ma mü o zät'äji cja c'e cueva, o chöt'üji ya vi chjen'chp'eji c'e tralaja c'ü mi c'ot'ü c'e cueva. ³ Pero 'ma mü o cjogüji a mbo, dya chöt'üji c'ü o cuerpo e Jesús c'ín Jmugöji. ⁴ Go züji c'ua, dya mi pärä pje ro tsjaji. 'Nango jñetse c'ua yeje anxe c'o mi 'ñetse nza cja o bëzo, mi bübüvi o jmiji, me mi juëns'i o bituvi. ⁵ Me go pizhi c'ua c'o ndixü o ñücüji a jömmü. O mama c'ua c'o anxe o xipjiji:

—¿Jenga ín jodüji a nde cja yo aña nu c'ü bübütjo? ⁶ Dya bübü va c'ü; ya tetjo. Mbeñeji na jo c'o o xi'tsc'eji e Jesús 'ma mi bübü a Galilea. ⁷ O xi'tsc'eji c'ü vi 'ñeje cja Mizhocjimi pero mi jyodü ro nzhöji angueze cja c'o nte c'o cja na s'o, ro ndät'äji cja ngronsi. Nuc'ua c'ü na jñi nu pa, ro tetjo ro bübütjo na yeje, eñe c'o anxe va xipjivi c'o ndixü.

⁸ O mbeñe c'ua c'o ndixü c'o vi mama e Jesús. ⁹ Cjanu o mbedyeji nu, o möji c'ua nu ja mi cãrã c'o once apóstole 'ñe c'o 'ñaja, o ma xipjiji c'o vi mama c'o anxe. ¹⁰ C'o o ma xipji c'o apóstole, mi ngueje e María Magdalena 'ñeje e Juana 'ñe e María c'ü nu nana e Jacobo. Xo mi ngue c'o 'ñaja ndixü c'o mi dyoji. ¹¹ C'o apóstole o nguijniji c'ü mi jyo c'o ndixü. Nguec'ua dya go creoji c'o o xipjiji.

¹² Pero e Pedro ixco cjuan'di go ma cja c'e cueva. 'Ma mü o zät'ä nu, o dãnä o jñanda a mbo. C'ü o jñanda, nguextjo c'e manta c'ü vi mböch'üji o cuerpo e Jesús. Cjanu o ma c'ua, me mi cjiñi pje mi ne ro mama c'o vi jñanda.

En el camino a Emaús

¹³ C'e pa c'ü, yeje anguezeji mi mëvi cja 'na ts'ijñiñi c'ü ni chjü Emaús. C'e jñiñi mi jyadüvi once kilómetro a Jerusalén. ¹⁴ 'Ma mi pëvi, mi pötma mamavi ja va ndät'äji e

Jesús cja ngronsi 'ñe ja va ngöt'üji cja cueva. Xo mi mamavi ja ga cja c'o vi mama c'o ndixü c'ü vi te e Jesús. ¹⁵ 'Ma mi ñavi 'ñe mi pötma dyönüvi, nuc'ua e Jesús o chëzhi ts'ë c'ua, cjanu o möji c'ua. ¹⁶ Anguezevi o jñandavi e Jesús, pero dya mbârâvi c'ü mi ngue e Jesús. ¹⁷ O mama c'ua e Jesús o xipjivi:

—¿Pje ni mbë c'o pötqui mamavi gui mëvi, nguec'ua me in ndumüvi?, eñe e Jesús.

¹⁸ 'Naja c'o bëzo mi chjü e Cleofas. O ndünrü c'ua o xipji e Jesús:

—¿Cjo dya in bübügue va a Jerusalén? Maco texe yo nte pârâji c'o o zädä va yo pa yo.

¹⁹ O ndünrü c'ua e Jesús o dyönüvi:

—¿Pje ni mbë c'o o zädä?

O ndünrüvi c'ua o xipjivi:

—Ngueje c'o o tsjapüji e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret. Mizhocjimi o 'ñeme ro zopjü yo nte. Mi cja ja c'o nzi ma ne Mizhocjimi; mi ña na jo o jña Mizhocjimi y mi cja c'o me na nojo. Nguec'ua yo nte me mi nântji c'ü, me mi mamaji c'ü me ma jo c'ü. ²⁰ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja in menzumüji c'o pjëzhi na nojo, o zidyiji e Jesús nu ja jñünpüji ngüenda. Y o mbö't'üji cja ngronsi. ²¹ Nutscöjme mi dyocjömje e Jesús, mi pëzhgöjme mi ngue angueze c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi ro salvazüji nutscöji rí menzumüji a Israel, ro 'ñevgueji libre cja c'o nugüji na ü. Pero ya pa jñi pa ndeze 'ma mü o ndü. ²²⁻²³ Mi xörü, ts'i vi mbedye ja nzi ndixü c'o in dyocjömje o möji cja c'e cueva nu ja ngöt'üji e Jesús. Dya chöt'üji c'ü o cuerpo pero 'ma mü o nzhogüji, o xitsijme c'ü o jñetse yeje anxe c'o o xipjiji c'ü ya te e Jesús ya bübütjo na yeje. Nguec'ua ró sügöjme ró mamajme: “Xa'ma ya te e Jesús. Pero, ¿pârâ cjo na cjuana?”, ró mamajme a cjanu. ²⁴ Nguec'ua bübü ja nzi c'o in dyocjömje c'o o ma cja c'e cueva o ma nuji. O chöt'üji ja c'o nzi va mama c'o ndixü, dya cja mi o'o e Jesús a mbo cja c'e cueva. Pero dya jñandaji c'ü. Nguec'ua, ¿pârâ cjo ya tetjo?

²⁵ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjivi:

—Nu'tsc'evi, dya in pârâvi na jo c'o o dyopjü c'o profeta. Dya i jyëzi ro zi'ch'i in mü'büvi c'o jña. Nguec'ua dya in creovi texe

c'o o dyopjüji. ²⁶ Mi jyodü e Cristo me ro sufre rvá ndü, cja rrü ma c'ua a jens'e nu ja ra manda, eñe e Jesús.

²⁷ Nuc'ua e Jesús o xipjivi pje mi ne ro mama c'o o jña Mizhocjimi c'o vi dyopjü e Moisés 'ñe c'o vi dyopjü texe c'o profeta. Nde vi dyopjüji ja rvá cja e Cristo.

²⁸ Ya mi ngue ro zät'äji cja c'e ts'ijñiñi nu ja mi möji. E Jesús mi cjavü c'ü ro cjogütjo xe ro ma c'ü 'na jñiñi. ²⁹ Nuc'ua anguezevi o züjmüvi c'ua o xipjivi:

—Oxque co nutscöbe na ngue ya nzhä, dya ra mezhe ra xömü, eñevi.

Nguec'ua o cjogüji a mbo cja c'e ngümü ro oxüji. ³⁰ Nuc'ua 'ma ya ma jüji cja mexa, e Jesús o jñü c'ua 'na tjömëch'i, cjanu o unü 'na pöjö Mizhocjimi, cjanu o xënbivi c'ua.

³¹ Nuc'ua ixco xogü o ndövi, cja mbârâvi c'ua c'ü mi ngue e Jesús c'ü mi ñaji. Nuc'ua 'nangua ojtjo c'ua e Jesús; dya cja jñandavi.

³² Nuc'ua o pötü va mamavi:

—'Ma ró ñaji e Jesús cja 'ñiji, 'ma o xitsivi pje ne ra mama c'o o jña Mizhocjimi, me go zi'ch'i in mü'büvi y me ró mäcjövi, eñevi.

³³ Ixco nzhogüvi o mëvi c'ua a Jerusalén. 'Ma mü o zät'ävi, o chöt'üvi ya vi jmurü c'o once apóstole 'ñe c'o mi dyoji. ³⁴ O mama c'ua anguezeji o xipjiji c'o yeje c'o cja vi säjä:

—Ya tetjo c'ü in Jmugöji. E Pedro o jñanda c'ü bübütjo c'ü, embeji c'o yeje.

³⁵ Anguezevi o mamavi c'ua c'ü vi chjëji e Jesús cja 'ñiji pero dya mi pârâvi cjo mi ngue c'ü. Cja mbârâvi 'ma mü o xënbivi c'e tjömëch'i cjanu o unüvi.

Jesús aparece a los discípulos

³⁶ 'Ma mi mamaji c'o, jo ni 'ñetse c'ua e Jesús a nde anguezeji o zenguaji.

³⁷ Nuc'ua anguezeji me go züji. Mi pëzhiji mi ngue 'na espíritu c'ü mi 'ñetse nza cja 'na nte. ³⁸ Nuc'ua e Jesús o mama c'ua:

—Dya rí süji; dya rí tsjijñiji. ³⁹ Jñandgaji c'ü nguetscö e Jesús. Chjönngüji ngue c'ua rí pârâgueji c'ü dya nguezgö 'na espíritu. Na ngue bübü in ts'ingue 'ñe in nzho'dyë.

⁴⁰ 'Ma mü o mama a cjanu, cjanu o jíchiji o dyë 'ñe o ngua. ⁴¹ Anguezeji me co mäji c'ua na puncjü. Pero o nguijñiji: “Pârâ, ¿cjo na cjuana yo rí jandagöji 'ñe yo rí ärâji”, eñeji.

Nguec'ua dya nda mi creoji cjo vi te e Jesús.
O mama c'ua e Jesús:

—¿Cjo bübü pje rá sigö?

⁴² Nuc'ua o unüji 'na përaso o jmõ c'ü vi jñaxaji, cja na 'ñe 'na përaso o panal c'ü mi po'o o miel. ⁴³ O jñü c'ua e Jesús c'e jmõ 'ñe c'e panal, cjanu o zi c'ua; anguezeji o jñandaji. ⁴⁴ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—'Ma ot'ü mi bübügö co nu'tsc'eji, ró xi'tsc'öji c'ü mi jyodü ro zädä c'o t'opjü cja c'o ley c'o o dyopjü e Moisés, 'ñe c'o o dyopjü c'o profeta, 'ñe c'o t'opjü cja yo salmo. C'o ró xi'tsc'öji, ngueje yo ya zädä.

⁴⁵ Nuc'ua e Jesús o zopjüji, guec'ua va mbārāji pje mi ne ro mama c'o mi t'opjü cja o jña Mizhocjimi. ⁴⁶ Cjanu o xipjiji:

—C'ua ja nzi ga t'opjü o jña Mizhocjimi, mi jyodü ro tūgö nuzgö e Cristo, cja rrū tetcjö c'ü na jñi nu pa. ⁴⁷ Xo ni jyodü ra zopjüji yo nte ra xipjiji ra 'ñench'ezüji o mü'büji ra jyéziji c'o na s'o. A cjanu ra perdonaoji c'o na s'o c'o vi tsjaji. Ot'ü ra zopjüji yo cārā a Jerusalén, cja rrū ma zopjüji yo cārā texe cja ne xoñijömü. ⁴⁸ Ngue'tsc'eji i jñandgueji yo o zädä, ngue'tsc'eji rí zopjüji yo nte. ⁴⁹ Rá täjä o Espíritu Mizhocjimi ra ëjë ra ë bübü cja in mü'büji ja c'o nzi va mama Mizhocjimi. Rí che'beji va a Jerusalén hasta 'ma cja ra ëjë a jens'e, ra 'ñe dya c'üji o poder ja rgui zopjüji yo nte.

Jesús sube a los cielos

⁵⁰ 'Na nu pa, e Jesús o möji c'o apóstole o zät'äji c'ü 'nanguarü a Betania. Nuc'ua e Jesús o c'uã'sã c'ua o dyë o dyötpü Mizhocjimi c'o o apóstole. ⁵¹ 'Ma mi ötpüji Mizhocjimi, ixco ma c'ua e Jesús go zidyi Mizhocjimi a jens'e. ⁵² Anguezeji o ndüñijömüji o ma't'üji c'ua e Jesús. Cjanu o nzhogüji a Jerusalén, me mi mäji. ⁵³ Sido mi pöji cja c'e templo mi unüji 'na pöjö Mizhocjimi. Je va cjanu, amén.

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN JUAN

La Palabra de Dios hecha hombre

¹ Mi jinguã 'ma dya be mi át'ä Mizhocjimi e jens'e 'ñe ne xoñijõmü, ya exmi bübü e Jña'a. E Jña'a ngueje o T'i Mizhocjimi. E Jña'a mi bübüvi Mizhocjimi. Ngueje Mizhocjimi nu e Jña'a. ² Nunu, ya exmi bübüvi Mizhocjimi. ³ Texe yo bübü ngueje e Jña'a o dyät'ä. ⁴ Ngue angueze c'ü dacüji c'ü rí bübüji. Ngueje angueze c'e jya's'ü ngue c'ua ra sö rá pãrãji Mizhocjimi. ⁵ C'e Jña je jya's'ü cja e bẽxõmü. E bẽxõmü, dya sö'ö ra ts'a's'ü e jya's'ü.

⁶ Mi bübü 'naja bëzo c'ü mi chjũ Juan. Mizhocjimi o juajnü c'e bëzo. ⁷ O xipji c'o nte ja ma cja c'e jya's'ü, ngue c'ua ro 'ñench'e o mü'büji c'ü. ⁸ E Juan dya mi ngueje c'e jya's'ü. C'ü vi juajnü Mizhocjimi c'ü, ngue c'ü ro xipji c'o nte ja ma cja c'e jya's'ü. ⁹ E Jña'a c'ü ngue c'e jya's'ü c'ü na cjuana, ya mi ngue ro mbürü ro pẽpji va. Nuc'ü, ngue c'e jya's'ü, ngue c'ua yo nte sö ra mbãrã Mizhocjimi.

¹⁰ Mi bübü cja ne xoñijõmü. Ngueje angueze o dyät'ä ne xoñijõmü. Pero c'o mi cãrã cja ne xoñijõmü, dya o tsjapüji ngüenda que ngueje c'e jya's'ü c'ü na cjuana. ¹¹ Nuc'ua o mimi cja ne xoñijõmü; o jmus'ü cja c'o menzumü a Israel. Pero anguezeji dya go säjäji, zõ mi ngue o menzumüji c'ü. ¹² Pero texe c'o o säjä, 'ñe o 'ñench'e o mü'büji; nuc'o, o unüji c'ü nguejeji o t'i Mizhocjimi. ¹³ C'ü ni tsjacõji o t'izgõji Mizhocjimi, dya ngue c'ü vi muxcüji c'o ín tataji; ngue c'ü je ga ne a cjanu Mizhocjimi.

¹⁴ C'e Jña'a c'ü ngue e Jesucristo, o ẽ jmus'ü cja ne xoñijõmü nza cjazgõji rí nteji. O mimi a nde nu ja rí cãrãjme. Ró nugõjme c'ü me na zõ angueze. Me na zõ na ngueje nguetjo c'ü 'natjo o T'i Mizhocjimi. Nuc'ü, ró unnc'õjme ngüenda c'ü me s'iyazügõji, y na cjuana c'o o mama. ¹⁵ E Juan o mama c'o ma cjuana ja ga cja e Jesucristo. O mama na zẽzhi:

—Nunu ngueje nu mi xi'ts'igõji nu 'ma ró xi'ts'iji: “Nu c'ü va bẽpjazügõ ra ot'ü, na ngueje ya exmi bübü 'ma dya be rmi bübügõ.”

¹⁶ E Jesucristo me s'iyazüji; dacüji texe c'o ni jyodü ín mü'büji. ¹⁷ Mi jinguã e Moisés o unü c'ü o ley Mizhocjimi c'o ín mboxatitagõji. Nudya, ya ẽjẽ e Jesucristo. Nguec'ua rgá pãrãgõji me s'iyazüji Mizhocjimi, y na cjuana c'o ya mama. ¹⁸ Dya cjó janda Mizhocjimi. Pero c'ü 'natjo o T'i Mizhocjimi o jtscõji ja ga cja Mizhocjimi. Angueze pãtpã o mü'bü Mizhocjimi.

Juan el Bautista habla en favor de Jesucristo

¹⁹ 'Na nu pa'a, c'o mi menzumü a Jerusalén o ndãjäji c'o ro ma tsjapü t'õnü e Juan. O ndãjäji o mbõcjimi 'ñe o Levita o zãt'ãji cja e Juan, o dyõnũji:

—¿Cjó ngue'tsc'e?

²⁰ E Juan exo xipjiji c'ü na cjuana. O mama:

—Nuzgõ, dya nguetscõ e Cristo.

²¹ O dyõnũji c'ua:

—¿Cjó ngue'tsc'e 'ma? ¿Cjo ngue'tsc'e Elías?

O mama:

—Nuzgõ, dya nguetscõ.

Xo o dyõnũji:

—¿Cjo ngue'tsc'e c'e profeta c'ü rí te'bejme ra ẽjẽ?, eñeji.

O ndünrũ e Juan, o mama:

—Jiyõ. Dya nguetscõ.

²² O xipjiji c'ua:

—Xitscõjme cjó ngue'tsc'e, ngue c'ua rá xipijme nu c'o o ndãcjãjme. ¿Pje ín mamague dya, cjó ngue'tsc'e?

²³ O mama c'ua e Juan:

—In pãrãgueji ja va mama c'e profeta Isaías. O mama c'ü ro bübü cja ndajyadü 'na nte c'ü ri mapjü ri xipji yo nte: “Jyẽziji c'o 'ñiji c'o na s'õ, na ngueje ya ra ẽjẽ c'ín Jmugõji”, ro 'ñeñe. Nguetscõ c'e nte c'ü o mama c'e profeta, eñe e Juan.

²⁴ Ngue c'o fariseo c'o vi ndãjä o mbõcjimi 'ñe o Levita cja e Juan. ²⁵ O dyõnũji:

—¿Jenga ín jichigue co ndeje yo nte 'ma dya ngue'tsc'e e Cristo, 'ma dya xo

ngue'tsc'e e Elías, ne ri ngue'tsc'e c'e profeta?, mi eñeji.

²⁶ O ndünrü c'ua e Juan, o mama:

—Nutschö rí jichi yo nte cja ndeje. Bübü a nde nu va in cãrãgueji 'naja nu c'ü dya in pãrãgueji; ²⁷ ngueje nu va bẽpjazügö. Nutschö dya pje pjẽtschö. Nuc'ü, me pjẽzhi na nojo.

²⁸ Nuyo, je o zãdã a Betãbara, 'naja jñiñi cja c'ü 'nanguarü c'e ndare c'ü ni chjü Jordán, nu ja je mi jichi yo nte, e Juan.

Jesús, el Cordero de Dios

²⁹ C'ü na yejnu pa'a o jñanda e Juan, ma ãjẽ e Jesús nu ja mi búbü angueze. O mama c'ua e Juan:

—Jñandaji dya. Va ãjẽ nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra ndunbü o nzhübü yo cãrã cja ne xoñijõmü. Ngueje o Ts'imẽ Mizhocjimi. ³⁰ Ngueje nu ró xi'ts'iji nu, va bẽpjazügö 'naja bẽzo c'ü ra zopjü yo nte. Ya exmi búbü, 'ma dya be rmí búbügö. Ngueje nu xenda pjẽzhi que na nguetscö. ³¹ Nuzgö dya mi pãrãgö c'ü pje pjẽzhi nu. Rvá ãjẽgö rvã jichite cja ndeje ngue c'ua yo menzumü a Israel ra mbãrãji angueze.

³² O sido o ñatjo e Juan, o mama:

—Ró janda o Espiritu Mizhocjimi c'ü ma sjöbü a jens'e nza cja 'na mbaro. Je o ã söya a xes'e angueze. ³³ Nuzgö, dya mi pãrãgö c'ü pje pjẽzhi nu. Pero Mizhocjimi, nu c'ü o juancö ró ã jichi cja ndeje yo nte, ya vi xitsi: “Nu c'ü rí jñanda ra zãt'ã in Espiritugö c'ü ra söya a xes'e angueze ngueje c'ü ra ndãjä o Espiritu Mizhocjimi ra búbü cja o mü'büji.”

³⁴ Ró jandagö o ãjẽ o Espiritu Mizhocjimi co nu e Jesús, nguec'ua rí xi'ts'iji na cjuana, exi ngueje nu o T'i Mizhocjimi nu.

Los primeros discípulos de Jesús

³⁵ C'ü na yejnu pa'a mi búbütjo nu, e Juan co yeje c'o o discípulo. ³⁶ O jñanda e Juan mi cjogü e Jesús. O mama c'ua:

—Pa nu, o Ts'imẽ Mizhocjimi.

³⁷ O dyärã c'ua yeje c'o o discípulo e Juan. Ya ndünt'üvi c'ua a xütjü e Jesús. ³⁸ O ñezhe c'ua e Jesús. O jñanda mi tjünt'üvi a xütjü. O xipjivi:

—¿Pje in jodüvi?

Anguezevi o mamavi:

—Xöpüte, ¿ja je ngue c'ua in búbü?, o 'ñembevi.

³⁹ O mama c'ua e Jesús:

—Xã'dãvi ngue c'ua rí jñandavi ja je rí búbü.

Ya o möji c'ua. Ya o jñandavi nu ja je mi búbü. C'e pa'a c'ü, o nguejmetjoi nu e Jesús, na ngueje ya mi zünü dyẽch'a c'ü xörü.

⁴⁰ E Andrés, c'ü nu cjuarma e Simón Pedro mi ngueje 'naja c'o yeje c'o vi dyärã nu c'o o mama e Juan, cja nu o ndünt'üvi a xütjü e Jesús. ⁴¹ E Andrés o chõt'ü e Simón c'ü nu cjuarma. O xipji:

—Ya ró chjẽgøjme nu c'ü o ndãjä Mizhocjimi, eñe. Nuc'ü, ngue c'ü xiji Mesías.

⁴² Nuc'ua e Andrés o zidy e Simón o mëvi c'ua ja mi búbü e Jesús. E Jesús o jñanda c'ua. O xipji:

—Ngue'tsc'e e Simón, nu t'its'ü e Jonás. Rguí chjütsch'e e Cefas, eñe.

Ne jña Cefas ne ra mama Pedro.

Jesús llama a Felipe y a Natanael

⁴³ C'ü na yejnu pa'a o ne c'ua e Jesús o ma a Galilea. O chjẽvi e Felipe. O xipji:

—Chjünt'ü in xütjü.

O mëvi c'ua. ⁴⁴ E Felipe mi menzumü a Betsaida, nu ja mi menzumü e Andrés 'ñe e Pedro. ⁴⁵ E Felipe o ma xipji e Natanael:

—E Moisés o dyopjü cja o ley Mizhocjimi c'ü ra ãjẽ Mesías. Je xo va dyopjü c'o profeta. Ya ró chjẽjme dya c'ü. Ngueje e Jesús c'ü menzumü a Nazaret, c'ü o t'i e José.

⁴⁶ E Natanael o xipji e Felipe:

—¿Cjo sö ra búbü a Nazaret c'ü na jo?

O ndünrü c'ua e Felipe:

—Xã'dã rí ñu'u.

⁴⁷ E Jesús o jñanda ma ãjẽ e Natanael. O mama c'ua:

—Va ã c'ua 'naja yo menzumü a Israel nu na cjuana. Nunu, dya onpüte nu.

⁴⁸ E Natanael o xipji e Jesús:

—¿Ja cja dya, c'ü ya in pãcãgö?

O ndünrü c'ua e Jesús. O xipji:

—'Ma dya be mi zon'c'ü e Felipe, nu 'ma mi búbügü cja ngua c'e higo, ró jantc'a 'ma, y rí pã'tc'ã in mü'bü.

⁴⁹ O ndünrü e Natanael, o xipji:

—Xöpüte, exi ngue'tsc'e o T'its'ü Mizhocjimi. Nu'tsc'e, ngue'tsc'e j 'ñe ngue c'ua rí mandazüji rí menzumüji a Israel.

⁵⁰ O ndünrü e Jesús, o xipji:

—In ejmezü dya, na ngueje mi pã'tc'ã in mü'bü 'ma mi bünc'e cja ngua c'e higo. Pero xenda na nojo c'o rí jñanda.

⁵¹ 'Na cjuana rí xi'ts'iji, rí jñandaji ra xogü a jens'e; 'ñe rí jñandaji c'o anxe Mizhocjimi ra möji a jens'e, ra nzhogüji nu ja rá bünc'ö, nutscö rvá êcjö cja Mizhocjimi.

2

Un casamiento en Caná de Galilea

¹ C'ü na jñi nu pa'a o tsjaji 'naja chjüntü a Caná c'ü tsja a Galilea. Je o ma nu c'ü nu mamá e Jesús. ² Xo o zojnüji cja c'e chjüntü e Jesús co c'o o discípulo. ³ O tjezetjo c'ua c'e vino. C'ü nu mamá e Jesús o xipji:

—Ya ndezejei o vinoji.

⁴ E Jesús o xipji c'ua:

—¿Jenga in xitsigö a cjanu? Dya be sädä c'e hora 'ma ra 'mãrã cjó nguetscö.

⁵ C'ü nu mamá e Jesús o xipji c'o mi pjöxte:

—Rí tsjaji texe c'ü ra xi'ts'iji e Jesús.

⁶ Mi jãrã nu, 'ñanto tras'ãbã c'o mi ngueje ndojo c'o mi xich'iji ndeje. Nu c'e ndeje c'o mi po'o nu, mi ngue para ro xindyë c'o mi menzumü a Israel, c'ua nzi va manda o ley anguesji. C'o tras'ãbã mi süjü ochenta o 'na ciento litro nzi 'naja. ⁷ E Jesús o xipji c'o mi pjöxte:

—Nu'ts'c'eji, nichiji ndeje yo tras'ãbã.

Cjanu o nichiji c'ua. Nde o jaxcüji na jo c'o tras'ãbã. ⁸ E Jesús o xipjiji c'ua:

—Dyö'büji dya, chunbüji c'ü manda cja ne chjüntü.

Cjanu o ndunüji c'ua. ⁹ C'ü mi manda, o zö'ö ts'iquë c'ü e ndeje c'ü vi mbëzhi vino. Dya mi pãrã ja je vi tñji. Pero c'o mböxte mi pãrãji na ngueje vi dyö'büji c'e ndeje. O tsja c'ua c'ü mi manda, o ma't'ü c'ua c'ü e t'i'i c'ü cja vi chjüntü. ¹⁰ Cjanu o xipji c'ua:

—'Ma cjaji chjüntü, ot'ü xisp'iji vino c'ü na jo'o. Nuc'ua 'ma ya ra nijmiji, cja rrö xisp'iji c'ü dya nda jo. Nu'tsc'e mi pë's'itjo c'ü xenda na jo vino. Cja na unügue dya.

¹¹ Nujyo, o tsja'a e Jesús a Caná c'ü tsja a Galilea. Nguejyo o mbürü o jizhi c'ü dya nunca mi janda c'o nte. A cjanu o mbãrãji c'ü me na nojo angueze. C'o o discípulo o 'ñejmeji c'ua angueze.

¹² Nu 'ma o nguarü yo, o zöbüji a ma a Capernaum e Jesús 'ñe c'ü nu mamá 'ñe

c'o o cjuarma 'ñe c'o o discípulo. Nunu, o mimiji ja nzitjo pa'a. Dya o mezheji.

Jesús purifica el templo

¹³ Ya mi ngue ro zädä c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua c'ü cja yo menzumü a Israel. Nuc'ua o ma a ma a Jerusalén e Jesús. ¹⁴ O chöt'ü c'o mi pö o nzhünü 'ñe o ndëchjürü 'ñe o mbaro cja c'e templo. C'o mi pötü o merio xo nde mi junrü nu c'o. ¹⁵ E Jesús o dyät'ä c'ua 'naja o chirrio. Cjanu o ndas'üji va pjongüji cja c'e templo texeji co c'o o nzhünüji 'ñe c'o o ndëchjürüji. Cjanu o pjö'tp'ü o merio c'o mi pötü o merio. O tunbüji c'o o mexaji. ¹⁶ O xipji c'ua c'o mi pö'ö c'o mbaro:

—Nuyo, pjongüji va yo. Nu'tsc'eji, dya rí tsjapcüji chöjmü nu o ngumü mi Tatagö.

¹⁷ Nuc'ua c'o o discípulo o mbeñeji c'ua c'o ya t'opjü, c'ü mama a cjava: “Na ngueje c'ü me rgá pjörügö in nzungue, me ra nugöji na ü”, eñe va zopjü Mizhocjimi.

¹⁸ Nuc'ua c'o menzumü a Israel, o tsjapüji t'önü e Jesús, o xipjiji:

—¿Pje rí jítsijme ngue c'ua rá pãrãjme pje pjé'ts'igue nguec'ua in cjague nu yo in cjague?

¹⁹ O ndünrü c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Yä't'äji nu e templo nu. Na jñi nu pa'a rá bö'bütjo.

²⁰ O mama c'ua c'o menzumü a Israel:

—O mezhe cuarenta y seis cjë'e va dyät'äji nu. Nu'tsc'e in mama jñipatjo rí bö'bü.

²¹ Pero e Jesús je mi mama e templo c'ü je mi nguetsjë angueze. ²² 'Ma o te'e cja yo añima e Jesús, nuc'ua c'o o discípulo o mbeñeji c'ü vi mama yo. Nuc'ua ya o 'ñejmeji c'ua yo vi t'opjü 'ñe c'e jñ'a c'ü vi mama e Jesús.

Jesús conoce a todos

²³ 'Ma mi bübü e Jesús a Jerusalén cja c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, na puncjü nte c'o o 'ñejme c'o mi cja e Jesús. 'Ma o jñandaji c'o mi cja angueze c'o nunca mi jandaji, ya o 'ñejmeji c'ua. ²⁴ Pero e Jesús mi pãrã c'ü dya ro ndünt'üji o xütjü. Mi pãrã na ngueje mi pãtpãji o mü'büji. ²⁵ Dya mi jyodü cjó ro xipji ja ma cja c'o nte. Na ngueje angueze nde mi pãrã nu c'o mi cjiñiji.

3

Jesús y Nicodemo

¹ Mi bübü 'naja c'o fariseo c'ü mi chjü Nicodemo. Mi jmu'u cja c'o menzumü a Israel. ² Nuc'ü, o ëjë 'na nu xömü cja e Jesús. O xipji:

—Xöpüte, rí pârâgöjme o juan'c'ü Mizhocjimi rí xöpügue yo nte. Na ngueje 'ma dya ri bübügue co Mizhocjimi, dya ro sö ri tsjague 'ma, nuyo in jizhigue yo nunca mi jandajme.

³ O ndünrü c'ua e Jesús, o xipji:

—Na cjuana c'ü rí xi'ts'i. Nu c'ü dya ra jmus'ü na yeje, dya ra sö ra nu'u c'ü ra manda Mizhocjimi a jens'e.

⁴ O xipji c'ua e Nicodemo:

—¿Ja rgá sö ra jmus'ü 'naja nte 'ma ya zöya? ¿Cjo ra sö ra cjogü cja o pjeme nu nana ra jmus'ü na yeje?

⁵ O ndünrü e Jesús:

—Rí xi'ts'igö c'ü na cjuana. Nu c'ü dya ra jmus'ü cja ndeje 'ñe cja o Espíritu Mizhocjimi, dya ra sö ra nu c'ü ra manda Mizhocjimi a jens'e. ⁶ Yo nte'e unüji o ts'ingue c'o nu t'iji, nguec'ua xo ga nte c'o t'i. Je xo ga cjatjonu 'ma cjó c'o ra 'ñejme, Mizhocjimi unü c'ü o Espíritu ngue c'ua c'e nte ra tsjapü o t'i 'ma Mizhocjimi. ⁷ Dya me rí tsjijñi c'ü ró xi'ts'i, ni jyodü ra jmuxc'ü na yeje. ⁸ E ndajma ja nde vü'ü. In ärä vü'ü. Pero dya in pârâ ja je ni 'ñeje, ne ja je ni ma'a, na ngueje dya sö rí jñandgue. Je xo ga cjatjonu, dya sö rí jñandgue Mizhocjimi 'ma unü o Espíritu 'na nte ga tsjapü o t'i.

⁹ O ndünrü c'ua e Nicodemo, o xipji:

—Nuyo, ¿ja rga sö ra ts'a'a yo?

¹⁰ O ndünrü e Jesús, o xipji:

—Ngue'tsc'e in xöpüte cja yo in menzumüji a Israel. ¿Cjo dya in pârâ yo rrâ xi'ts'i? ¹¹ Nuzgö rrâ xi'ts'igö c'ü na cjuana. Nu c'o rí pârâgöjme rí xi'tsc'öjme. Nu c'o ró nujme rí mamajme na cjuana. Pero dya in ejmeji c'o rí xi'tsc'öjme. ¹² Nu 'ma rí xi'ts'iji c'o tsjaja cja ne xoñijömmü, dya in ejmeji. ¿Ja rguí 'ñejmeji 'ma rá xi'ts'iji c'o tsjaja a jens'e?

¹³ 'Dya cjó nguins'i a jens'e ngue c'ua ra mbârâ ja ga cja Mizhocjimi. Pero bübü c'ü pârâ. Nutscö rvá ëjë a jens'e cja Mizhocjimi nu ja exmi bübügö, nguetscö rí pârâgö.

¹⁴ 'Ma ma ëjë c'o c'ijmi ma ë saji c'o in

mboxtitagöji cja c'e ndajjadü, e Moisés o dyät'ä 'na c'ijmi de bronce, cjanu o ndün't'ü cja 'na za'a c'ü ma jens'e. Nguec'ua 'ma mi janda c'o nte, dya mi tñji c'o vi za o c'ijmi. Xo rga cjatjonu, xo ni jyodü ra ndüntcüji cja ngronsi, nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi. ¹⁵ Nguec'ua texe c'o ra 'ñench'ezügö cja o mü'bü nde ra bübütjoji, dya ra ndüji, eñe e Jesús.

El amor de Dios para el mundo

¹⁶ Mizhocjimi me s'iya texe yo cârâ cja ne xoñijömmü. Nguec'ua va nzhö c'ü nu T'i c'ü 'natjo para o ndü va ngötcü in nzhübüji; nguec'ua texe c'o ra 'ñench'e o mü'bü angueze, dya ra ndüji, ra bübütjoji. ¹⁷ C'ü vi ndäjä Mizhocjimi c'ü nu T'i'i cja ne xoñijömmü, dya ngue c'ü ra tsjapü ra ngöt'ü o nzhübü yo cârâ cja ne xoñijömmü. O ndäjä ngue c'ua o ngö'tp'ü c'o nzhübü c'o tñji. A cjanu, nu c'o ench'e o mü'bü angueze, ra bübütjoji.

¹⁸ Nu c'ü ejme c'ü nu T'i Mizhocjimi, dya ra tsjapü Mizhocjimi ra ma sufrido. C'ü dya ejme, o mama Mizhocjimi c'ü ra tsjapü ra ma sufrido. Na ngueje o ndäjä c'ü 'natjo o T'i, pero dya ne c'e nte ra 'ñejme. ¹⁹ E jya's'ü o ëjë cja ne xoñijömmü. Pero yo nte mi neji bëxömmü. Dya neji e jya's'ü na ngueje na s'o cjaji. Nguec'ua ra ma ngöt'üji o nzhübüji. ²⁰ Texe c'o cja na s'o me ünmbüji e jya's'ü. Dya xo ne ra säjäji cja e jya's'ü na ngueje 'ma ro säjäji cja e jya's'ü ro tjandbaji 'ma c'o na s'o c'o cjaji. ²¹ Nu c'o cja na cjuana, va ëji cja e jya's'ü ngue c'ua ra tjandbaji c'ü vi tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi.

Juan el Bautista vuelve a hablar de Jesús

²² 'Ma o nguarü yo, o ma c'ua e Jesús co nu c'o o discípulo a ma Judea. O nguejme nu co anguesji. Mi jichite nu. ²³ E Juan xo mi jichite a Enón bëxtjo a Salim. Mi jichite nu, na ngueje mi po na puncjü ndeje nu. O ëjë c'o nte'e ma ë ji'iji. ²⁴ Dya be mi cjot'ü cja pjörü 'ma, e Juan.

²⁵ Nuc'ua c'o o discípulo e Juan o zöji jña 'naja bëzo c'ü mi menzumü a Judea. O zöji jña c'ua ja ga cja c'ü mi jichite e Jesús, 'ñe c'ü mi jichite e Juan. ²⁶ O möji cja e Juan. O xipjiji:

—Xöpüte, c'e bëzo, nu c'ü mi bübüguevi mbes'e a manu cja c'e ndare a Jordán, nu c'ü i xitsijme cjó ngueje, ya jichi yo nte. Nudya nde pöji texeji nu ja bübü angueze.

²⁷ O ndünrö e Juan, o mama:

—Na jo c'ü. Na ngueje Mizhocjimi o unü c'e böpji nguec'ua ga tsja c'ua. ²⁸ Nu'tsc'eji in pärätsjëji ró mamagö, “Dya nguetscö e Cristo. O dácjätjogö ró ot'ü ró xipji yo nte c'ü va ëjë e Cristo. Cja rron 'ñeje angueze.” ²⁹ Rá xi'ts'iji 'na jña. 'Ma cjaji chjüntü, ngue c'ü jovi c'e t'i c'ü ra 'ñe'chp'e a dyë c'e xunt'i. Pero c'ü jovi c'e t'i me mäjä ga dyärä ña'a c'e t'i ga zopjü c'e xunt'i. Je xo ga czazgö nu, me rí mäjö na ngueje ya ngue e Jesús c'ü ya zopjü dya yo nte. ³⁰ Na ngueje xenda ra mbëzhi na nojo angueze. Dya cja pje ra mbëtscö.

El que viene de arriba

³¹ 'Nu c'ü vi 'ñeje a jens'e ngue c'ü manda texe. Nutscö je ró tegö cja ne xoñijö mü rí mama c'o tsjaja cja ne xoñijö mü. Nu c'ü exmi bübü a jens'e ngue c'ü manda texe.

³² Nuc'ü, mama c'o o jñanda a jens'e 'ñe c'o o dyärä. Pero dya cjó ejme c'o mama.

³³ Nu c'ü ejme c'o mama, ya o jñunt'ü o mü'bü c'ü na cjuana c'ü mama Mizhocjimi.

³⁴ Na ngueje nu c'ü o ndäjä Mizhocjimi, mama o jña Mizhocjimi. Mizhocjimi o unü o Espiritu ra ña o jña. Dya ënmbitjo ga unü o Espiritu. ³⁵ Mizhocjimi me s'iya c'ü nu T'i'i. O nzhötü texe cja o dyë'ë. ³⁶ Nu c'ü ench'e o mü'bü e Jesucristo c'ü nu T'i Mizhocjimi, ra bübütjo, dya ra ndü. Nu c'ü dya ench'e o mü'bü c'ü nu T'i Mizhocjimi, ra ndü'ü, dya ra bübü. Mizhocjimi ünmbü c'ü.

4

Jesús y la mujer de Samaria

¹ C'o nte ya mi pjürü mi nädäji e Jesús mi mamaji:

—E Jesús xenda na puncjü o nte c'o xöpü que na ngue c'o mi xöpü e Juan. Y xenda na puncjü o nte c'o jichi co ndeje, mi eñeji.

² Bueno, dya mi ngue e Jesús c'ü mi jichi c'o nte, mi ngue c'o o discipulo. O üdü c'ua c'o fariseo va dyäräji c'ü mi mama c'o nte.

³ Nguec'ua 'ma o mbärä a cjanu e Jesús, o mbedye c'ua a Judea co c'o o discipulo, o möji na yeje a Galilea.

⁴ Mi jyodü ro cjogü a Samaria ngue c'ua ro zät'ä a Galilea. ⁵ O zät'äji c'ua cja 'na ndajñiñi c'ü mi tsja a Samaria c'ü mi chjü Sicar. O juajma e Jacob bëxtjo mi tizhi cja c'e jñiñi. Nu c'e juajma vi zopcü c'ü nu t'i c'ü mi chjü José. ⁶ Mi bübütjo nu o pozo e Jacob. E Jesús ya me vi mbo o cuë ma nzhodü cja 'ñiji. O mimi a jmi cja c'e pozo. Ya mi zünü 'ñanto c'ü nzhä 'ma o zät'äji. ⁷ O ëjë c'ua 'naja ndixü c'ü mi menzumü a Samaria. O ë ngüs'ü ndeje. Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Dyacü ts'iquë ndeje, rá si'i, eñe.

⁸ C'o o discipulo e Jesús vi möji cja c'e ndajñiñi. O ma ndömüji c'ü ro ziji e Jesús.

⁹ O mama c'ua c'ü e ndixü a Samaria, o xipji e Jesús:

—Maco in menzumü a Israel. ¿Jenga in ötcügö ndeje c'ü rí sigue? Nutscö rí ndixü y rí menzumü a Samaria, eñe.

C'o menzumü a Israel, dya ñuji c'o menzumü a Samaria. ¹⁰ O ndünrö e Jesús, o xipji:

—Nu 'ma ri pärägue c'ü unü Mizhocjimi 'ñe cjó je nguetscö c'ü xi'ts'i, “Dyacü ts'iquë ndeje rá si”, nu'tsc'e ri dyötcü, nuc'ua ro da'cügö ndeje c'ü sido rí bübütjo, eñe e Jesús.

¹¹ O ndünrö c'ua c'e ndixü:

—Nu'tsc'e sē'ë, ojtjo pje rguí tsjüs'ügue. Me na jē'ë ne pozo. ¿Ja je ngue c'ua peje c'e ndeje c'ü sido rá bübütjo? ¹² Ne pozo nu, o dyacöjme e Jacob c'ü mi mboxtitagöjme. Nuc'ü, mi si'i ne ndeje. Xo 'ñe c'o o t'i, 'ñe c'o o animaleji. Nu'tsc'e, ¿cjo xenda pjē'tsc'e na nojo que na ngueje e Jacob? A poco rí dyacö ndeje c'ü xenda na jo, eñe c'e ndixü.

¹³ O ndünrö e Jesús, o xipji:

—C'ü ra zi ne ndeje nu, ra türetjo. ¹⁴ Nu c'ü ra zi c'e ndeje c'ü rá unügö, dya cja ra ndüre. C'e ndeje c'ü rá unügö, ra bübü cja o mü'bü; ra chjëntjovi nza cja ndeje c'ü peje cja mëjë, nguec'ua sido ra bübütjo c'e nte, eñe e Jesús.

¹⁵ O ndünrö c'ua c'e ndixü:

—Nu'tsc'e, sē, dyacö c'e ndeje c'ü. Ngue c'ua dya cja rá türe. Ngue c'ua dya cja xo rá ë cjus'ü a 'ñecjua.

¹⁶ Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Ma zojnü nin xïra. Nuc'ua rí 'ñejevi a 'ñecjua.

17 O ndünrū c'e ndixū:

—Dya rí 'ñecjö ín xīra.

O xipji c'ua e Jesús:

—I mamague c'ü na cjuana, dya in 'ñecje nin xīra. 18 Na ngueje ya mi 'ñeje tsi'ch'a nin xīra. Nu c'ü in 'ñeje dya, dya ngueje nin xīra. I mamague na cjuana yo.

19 O ndünrū c'ua c'e ndixū, o mama:

—Nutschö, sē, rgá cjiñigö ngue'tsc'e 'na profeta. 20 Nu c'o ín mboxtitajme o ma't'üji Cjimi cja ne t'eje nu. Nu'tsc'eji in menzumügueji a Israel in mamagueji ngueje a Jerusalén nu ja je rá ma't'üji Cjimi, eñe c'e ndixū.

21 O ndünrū e Jesús, o xipji:

—Dyätcägö yo rá xi'ts'i. Ra zädä yo pa'a nu 'ma dya cja rguí jyodü rí möji cja ne t'eje; dya cja xo rguí jyodü rí möji a Jerusalén ngue c'ua rí ma't'üji ín Tataji Mizhocjimi. 22 Nu'tsc'eji in ma't'ügueji Cjimi, pero dya in pārāji ja ga cja c'ü. Nutschöjme rí ma't'ügöjme Cjimi, pero rí pārājme ja ga cja c'ü. Na ngueje nu c'ü ra jopcü o mü'bü yo nte, je vi 'ñeje cja yo menzumü a Israel. 23 Ya säjä yo pa, c'ü ni jyodü yo nte ra mbārāji c'ü na cjuana ja ga cja Mizhocjimi, 'ñe ra ma't'üji co texe o mü'büji. 'Ma ra tsjaji a cjanu, na cjuana rgá ma't'üji 'ma Mizhocjimi. Mizhocjimi ne'e cjó c'o ra ma't'ü a cjanu. 24 Mizhocjimi ngueje Espiritu, dya sö rá jandaji. Nguéc'ua c'o ra ma't'ü Mizhocjimi ni jyodü ra mbārāji a cjanu, c'ü dya ngue 'na ts'ita c'ü sö ra jñandaji. Pero ra ma't'üji Mizhocjimi co texe o mü'büji, eñe e Jesús.

25 O ndünrū c'ua c'e ndixū:

—Rí pārāgö ra ējē e Mesías; 'ma ra ējē c'ü, ra nda xitsiji texe ja cja, eñe c'e ndixū.

C'e jña Mesías ne ra mama: “Ngue Cristo c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda.”

26 O ndünrū c'ua e Jesús:

—Nguetscö e Cristo; rí ñagövi.

27 Nuc'ua o säjä c'o o discípulo. Me mi cjiñiji c'ua, jenga mi ñavi 'na ndixū. Pero dya cjó xipji:

—¿Jenga in ñavi ne ndixū? ¿Pje in önü nu?, ro 'ñeñeji.

28 Nuc'ua c'e ndixū o zogütjo c'ü nu xäjñä. O ma c'ua cja c'e ndajñiñi. O ma xipji c'o nte:

29 —Xä'däji dya. Mö rá ma nuji 'naja bëzo c'ü o xitsi texe c'o ró cjagö. 'Na ri ngueje e Cristo c'ü.

30 Nuc'ua o mbedyeji cja c'e ndajñiñi. O möji nu ja je mi bübü e Jesús. 31 'Ma ndänt'ä ma ñaji c'e ndixū c'o nte, nuc'ua c'o o discípulo ma xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e, xöpüte; ni jyodü rí sigue xēdyi.

Pero dya o zi'i. 32 E Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo:

—Nuzgö rí pē's'igö c'ü rá si'i; nu'tsc'eji dya in pārāgueji.

33 Nuc'ua c'o discípulo mi pötma mamaji:

—¿Cjó ngue c'ü ro tunpü c'ü ra zi'i nu?

34 E Jesús o xipji c'ua:

—C'e jñöñü c'ü ni zēzhi ín mü'bü, ngue c'ü rí cjagö c'ü ne'e nu c'ü o ndäcjägö, y rá cju-atpügö texe c'ü ne angueze. 35 ¿Cjo dya in mamagueji xe bëzhi nziyo zana cja ra zädä dagrēxü? Pero rí xi'tsc'öji, jñanchjāji dya, yo nte yo va ējē ra dyārāji yo ín jñagö, chjēntjoji nza cja o ndēxü c'o ya na jo ra dagü. 36 Nu c'ü tagü jo mājā c'ü; na ngueje bübü c'o ra 'ñejmezü. Sido ra bübütjoji; dya ra ndüji. Nguéc'ua c'ü tagü 'ñe c'ü podü 'natjo c'ua ra mājāvi. 37 Na ngueje na cjuana c'ü je mama a cjava: “Naja ngue c'ü podü. C'ü 'naja ngue c'ü tagü.” 38 Ró täc'ägöji rí chagüji nu ja dya i pēpiji. Nandyo c'o o pēpiji. Nu'tsc'eji in tagüji c'o o mbodü anguezeji.

39 Na puncjü c'o mi menzumü cja c'e ndajñiñi c'ü mi tsja a Samaria o 'ñejmeji e Jesús na ngueje c'o vi mama c'e ndixū. Vi mama c'e ndixū: “O xitsi texe c'o ró cjagö”, eñe. 40 'Ma o säjä c'o mi menzumü a Samaria nu ja mi bübü e Jesús, c'o nte mi süjmüji ja nzi pa e Jesús. Nguéc'ua va nguejme c'ua yepa nu. 41 Xenda na puncjü c'o o 'ñejme c'ua na ngueje c'o mi mama e Jesús. 42 O mama c'ua c'o nte, o xipji c'e ndixū:

—Ya rí pārājme na cjuana ne bëzo nu, ngueje nu o ējē ra 'ñeme libre yo cārā cja ne xoñijömmü, ngueje e Cristo. Rí ejmegöjme na ngueje c'o i xitscöjme; y ya xo ró ärätsjējme c'o mama angueze.

Jesús sana al hijo de un empleado del gobierno

43 'Ma ya vi mezhe yepa nu, cjanu o mbedye c'ua nu. Cjanu o ma a Galilea.

⁴⁴ Na ngueje ya vi mama e Jesús: “Dya respetaoji 'na profeta cja o jñiñitsjējē.” ⁴⁵ 'Ma o zāt'ä a Galilea e Jesús, c'o mi cārã nu, me co mājã va jñandaji. Na ngueje xo vi möji cja c'e mbaxua a Jerusalén c'ü ni chjũ Pascua, vi jñandaji texe c'o vi tsja nu e Jesús.

⁴⁶ O yepe o ma c'ua e Jesús a Caná c'ü tsja a Galilea. Nujnu, nguejnu vi tsjapü c'ü e ndeje o mbězhi vino. Nujnu, mi búbü nu, 'naja c'ü mi jmu'u. Nu c'ü nu t'i'i mi sō'dyē. Je mi búbü a Capernaum. ⁴⁷ Nu c'e jmu o dyärã je vi mbedye a Judea e Jesús; ya vi zāt'ä a Caná c'ü je tsja a Galilea. O ma c'ua nu ja je mi búbü e Jesús. O ma dyötü na puncjü ro zöbü a Capernaum, ro ma jopcü c'ü nu t'i'i na ngueje ya ma tũ'ü. ⁴⁸ Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Maco rí xi'tsc'öji cjó je nguetscö, pero *in* ne rí jñandgueji c'ü rá cjagö c'ü me rrã nojo c'ü rí mangueji: “Nunca rí jandgöji a cjanu”, rí 'ñeñeji. 'Ma jiyö, dya rí 'ñejmezüji.

⁴⁹ C'e jmu o xipji:

—Nu'tsc'e nin t'ecjañumü, na jo ya rí sjöbü, ngue c'ua xe rí sürü rí jocü *in* ch'i. Ya va tũ'ü.

⁵⁰ O mama c'ua e Jesús:

—Mague dya. Nu c'ü *in* ch'i'i, dya ra ndũ'ü c'ü. Ra búbütjo.

Nuc'ua c'e bëzo o 'ñejme c'o jña c'o o xipji e Jesús. O ma c'ua. ⁵¹ 'Ma ya ma sjöbü angueze, o mbedye c'ua c'o o mbëpji. O ma ndünrũji. O xipjiji:

—Nu c'ü *in* ch'i'i búbütjo c'ü.

⁵² Nuc'ua c'ü nu tata c'e t'i o tsja t'önü ja hora o mbürü o jogü. O xipjiji c'ua:

—A ndä'ä 'ma o zünü siete, o c'ueñe c'e pa'a.

⁵³ Nuc'ua c'e tata ya o mbärã mi ngueje c'e hora c'ü vi xipji e Jesús: “*In* ch'i'i ra búbütjo.” Nuc'ua c'ü o tata c'e t'i o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo cja na 'ñe texe c'o mi cārã o ngümü.

⁵⁴ 'Ma o mbedye e Jesús a Judea o ma a Galilea o jocü c'e t'i'i, ngue c'ü na yeje c'ü o jizhi e Jesús c'o nunca mi janda c'o nte.

5

Jesús sana al paralítico de Betesda

¹ Nuc'ua 'na nu pa mi cja o mbaxua c'o menzumü a Israel. O ma c'ua a Jerusalén

e Jesús. ² Cja c'e ngoxtji a Jerusalén nu ja mi cjocüji o ndënchjürü, nujnu, bëxtjo mi búbü 'na t'ore. Cja c'e jña hebreo ni chjũ Betesda c'ü e t'ore. Mi jārã tsi'ch'a o porta nu. ³ Nunu mi orü nu, na puncjü c'o mi sō'dyē. Mi cārã c'o mi ndëzhö, 'ñe c'o mi me'dye, 'ñe c'o dya mi sö ro 'ñöümü. Mi te'beji ro pjö's'ü c'e ndeje. ⁴ Na ngueje mi búbü 'ma mi dat'ü 'naja o anxe Mizhocjimi nu ja je mi po c'e ndeje. Me mi ñus'ü c'e ndeje. C'ü ot'ü mi dat'ü cja c'e ndeje 'ma ya ra nguarü ra ñus'ü, mi jogü c'o pje nde ma ngueme c'o mi sō'ö. ⁵ Mi búbü nu, 'naja bëzo c'ü ya mi pa'a treinta y ocho cjë'e c'ü mi sō'dyē. ⁶ 'Ma o jñanda e Jesús mi orü c'e bëzo, o mbärã ya vi mezhe mi sō'dyē. Nuc'ua e Jesús o dyönü c'ua:

—¿Cjo *in* ne ra jots'ü?

⁷ O ndünrũ c'ü mi sō'dyē:

—Nu'tsc'e nin t'ecjañumü, nuzgö, ojtjo cjó ra ngöcügö cja ne t'ore 'ma pjö's'ü ne ndeje. 'Ma cja rí negö rá dat'ü, ya ni ot'ü ni dat'ü 'naja.

⁸ O ndünrũ c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'e ñanga dya, xos'ü c'ü *in* pjžhĩ, nzhodü dya.

⁹ Nuc'ua exo jogü c'ua c'e bëzo. Ya o nduns'ü c'ua c'ü mi pjžhĩ. Nuc'ua ya o nzhodü c'ua c'e bëzo. Nu pa c'ü o nzhodü c'e bëzo ngue c'e sjüpa 'ma mi söyaji. ¹⁰ Nguec'ua c'o pje mi pjžzhi cja c'o nte a Israel o xipjiji c'ü vi jogü:

—Ngue nu pa dya nu rí söyaji. Mama cja o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés, dya pje ra sö rí chunü nu *in* pjžhĩ nu pa dya.

¹¹ O ndünrũ c'ua c'e bëzo:

—Nguejetsjē c'ü o jocüzü c'ü o xitsitsjējē: “Xos'ü nu *in* pjžhĩ, rí nzhodü dya.”

¹² O dyönüji c'ua:

—¿Cjó ngue c'e bëzo c'ü o xi'ts'i: “Rí xos'ü nu *in* pjžhĩ rí nzhodü?”

¹³ C'ü ya vi jogü, dya mi pãrã cjó ngue c'ü vi jocü. Na ngueje e Jesús vi xögü vi cjogü cja c'o nte c'o ma puncjü. ¹⁴ Nu c'e ndajme c'ua, e Jesús o chöt'ü c'e bëzo a mbo cja c'e templo. O xipji:

—Jñanda dya, xã. Ya o jots'ü dya. Dya cja rí tsja dya c'o na s'o. 'Na pje ne ra ts'a'c'ü c'ü xenda rí sufrido.

15 O ma c'ua c'e bëzo. O ma xipji c'o mi pjëzhi cja c'o nte a Israel:

—Ngueje e Jesús c'ü o tsjacö o jozü.

16 Nguec'ua c'o nte a Israel me mi nuji na ü e Jesús. Mi jodüji ro mbö't'üji na ngueje mi cja'a yo, c'e sjüpa 'ma mi söyaji. 17 Pero o mama e Jesús:

—Mi Tatagö c'ü bübü a jens'e pëpjitjo; 'ñetscö xo rí pëpjitjogö, eñe e Jesús.

18 Nuc'ua c'o mi pjëzhi cja c'o nte a Israel xenda mi jodüji c'ua ro mbö't'üji. Na ngueje e Jesús dya mi süpü c'e pa'a c'ü söyaji; xo mi mama: “Mizhocjimi nguejmi Tatagö.” A cjanu mi cjavü ra mbârâji c'ü Mizhocjimi angueze.

La autoridad del Hijo de Dios

19 Nuc'ua e Jesús, o xipjiji:

—Na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji. Nuzgö exi ngue o T'izgö Mizhocjimi. Nguec'ua nunca rí cjavö c'ü rí netsjögö. C'ü rí cja'a, nguextjo c'ü rí janda cja'a Mizhocjimi c'ü mi Tata. Na ngueje c'o cja'a mi Tata xo rí cjavö yo, na ngue o T'izü Mizhocjimi. 20 Mi Tata me s'iyazü. Nguezgö o T'izü angueze. Mi Tata jitsi texe c'o cja'a angueze. Xe ra jitsi c'o xenda na nojo bëpji que na ngueje yo, c'o rá cjavö. Nguec'ua me rí tsjijñigueji. 21 Mi Tata xos'ü c'o ya ni ndü'ü. Ünüji c'ü ra bübüttöji. Nuzgö o T'izü Mizhocjimi, xo ga cjavözögö. Rá ünütjo ra bübüji, nu c'o rí ne rá ünütjo. 22 Mi Tata dya cjo ra jñünpü ngüenda. Ya o dyacügö mi Tata rá jñünpü ngüenda texe yo nte. 23 Nguec'ua, ra respetaozgöji c'ua ja nzi ga respetaoji mi Tata. Nu c'ü dya neze, dya xo ne mi Tata c'ü o ndäcjä.

24 'Yo nte, chjëntjui c'ü ya ni ndüji, na ngueje tüji o nzhubüji. Pero rí xi'tsc'öji c'ü na cjuana, nu c'ü ra dyätcä in jñagö, 'ñe ra 'ñejme nu c'ü o ndäcjä, exta bübüttöji. Nguec'ua dya rá jñünpü ngüenda ra ma sufrido. 25 Na cjuana c'ü rí xi'ts'igöji, yo nte yo ya ni ndü, ya ngue ra zädä y ya zädä dya, c'ü ra dyärâji in jña'a, nutscö o T'izü Mizhocjimi. Nu c'o ra dyätcägö, rá ünüji c'ü ra bübüttöji. 26 Na ngue c'ua ja nzi ga cja Mizhocjimi je xo ga cjavönu, nutscö o T'izü. Exo rí bübüttöjögö. 27 Mizhocjimi xo o dyacü rá jñünpü ngüenda yo nte. Na ngueje rvä ëcjö cja Mizhocjimi. 28 Dya cja rí tsjijñiji: “Pero, ¿ja rgä sö ne bëzo ra

tsja yo?”, in mangueji a mbo in mün'c'ëji. Na ngueje ra ts'a c'o xe rrâ nojo, ra ëjë nu pa'a 'ma ra dyätcä in jñagö texe c'o ya ndü. 29 Texeji ra mbes'ëji c'ua ja t'ögüji. Nu c'o o tsja c'ü ne Mizhocjimi, ra ch'unüji c'ü sido ra bübüttöji. Nu c'o dya o tsja c'ü ne Mizhocjimi, ra jñünpüji ngüenda; ra sufridoji, dya ra nguarü.

Pruebas de la autoridad de Jesús

30 Xe ma ña'a e Jesús. O mama:

—Nunca rí cjavö c'ü rí netsjögö. Nu c'ü xitsi in Tatagö a jens'e ngue c'ü rí cjavö c'ü. Rí jñünpügö ngüenda texe yo cärä cja ne xoñijö mü. Na jo c'ua nzi rga cjavö rá jñünpüji ngüenda, na ngueje dya rí jodügö rá cja c'ü rí netsjë. Nuzgö rí cjavö c'ü ne'e mi Tatagö c'ü o ndäcjä. Nguextjo c'o rí cjavö c'o. 31 'Ma ri nguextjözögö ri mama c'ü exi ngue o T'izgö Mizhocjimi, ro sö ri mangueji 'ma, c'ü dya cjuana. 32 Pero rí xi'ts'iji, bübü ne 'naja c'ü mama pje pjëtscö. Rí pärägö c'ü na cjuana c'ü mama angueze. 33 Nu'tsc'ëji i chäjägueji o mböcjimi 'ñe o levita o ma tsjavüji t'önü e Juan pje pjëtscö. Angueze o xipjiji c'ü na cjuana. 34 Zö na cjuana c'ü o mama e Juan, dya nda ni muvi na ngueje nguextjo bëzo. Pero rí mbeñc'ëji c'o jña c'o o mama e Juan. Ngue c'ua ra sö rí 'ñejmezüji, rá jocuts'ü in mü'büji. 35 'Na sivi ü's'üji cja 'ñiji. Je xo ma cjavönu e Juan, mi jítsc'ëji o 'ñiji Mizhocjimi. Nu'tsc'ëji i mäjâji ja nzi pa co c'o vi xi'ts'iji. 36 E Juan o mama pje pjëtsgö; pero bübü c'o xenda ni 'ñetse pje pjëtsgö. Ngue c'o rí cjavö c'o o dyacü mi Tatagö a jens'e. Rá cjavötügö texe nu c'o o dyacü rá cjavö. Nuc'o, ngue c'ü ni 'mārā c'o, c'ü na cjuana o ndäcjä mi Tata. 37 A cjanu, mi Tata c'ü o ndäcjägö mama na cjuana pje pjëtsgö, zö nunca in ätpäji o jña'a 'ñe dya xo xögü in chöji ngue c'ua rí pärägueji ja ga cja c'ü. 38 Dya xo in ench'e in mü'büji o jña Mizhocjimi, na ngueje dya in ejmezögöji nutscö o ndäcjä mi Tata. 39 In xörüji na jo cja o jña Mizhocjimi, na ngueje in cjincjeji 'ma rí xörügueji ra ch'a'c'üji c'ü rí bübüttöji. Nguetsjë yo jña'a yo je mama pje pjëtsgö. Nguetscö rí ünügö c'ü rí bübüttöji. 40 Pero dya pje in neji rí 'ñejmezüji. 'Ma rí 'ñejmezüji ro da'c'ëji 'ma c'ü rí bübüttöjueji.

41 'Nuzgö dya pje rí jodütsjögö c'ü ra mama yo nte na nozgö. 42 Pero nutscö rí päjt'ägöji cja in mü'büji. Rí pärägö c'ü dya pje in s'iyaji Mizhocjimi. 43 Mi Tata a jens'e o ndäcjä ró ěcjö ngue c'ua rá cjagö c'ü ne angueze. Pero nu'tsc'ejji, dya pje in säcjägöji. 'Ma cjó c'o ra ě mama c'ü pjězhi na nojo, nuc'ü, ngue c'ü rí säjäji c'ü. 44 ¿Ja rgá sö rí 'ñejmezüji? Dya sö. Na ngueje me in unüji ngüenda c'ü mama yo nin minteji na jotsc'ejji. Dya in ne rí unüji ngüenda o jña Mizhocjimi c'ü xi'tsc'ejji cjó je ngue c'ü exna cjuana na jo'o. 45 Dya rí tsjijñigüeji c'ü rá cö'c'öji a jmi in Tatagö a jens'e. Bübü c'ü na cö'c'ejji. Ngueje o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. In cjiñigüeji c'ü me na jotsc'ejji na ngueje in tjëji c'e ley, pero je ngue c'ü ni 'ñetse c'ü na s'o in cjaji. 46 Nu 'ma ri 'ñejmegüeji yo o dyopjü e Moisés, xo ri 'ñejmezügöji; na ngueje e Moisés o dyopjü cja o jña Mizhocjimi c'ua ja ga cjazgö. 47 'Ma dya in ejmeji yo o dyopjü e Moisés, ¿ja rgui 'ñejmezügöji c'ü rí mangö?

6

Jesús da de comer a cinco mil hombres

1 'Ma ya o nguarü yo, o ma e Jesús nu 'nanguarü c'e zapjü a Galilea c'ü xo ni chjü Tiberias. 2 Me mi pöji na puncjü o nte'e. Na ngueje mi nuji c'o mi jizhi 'ma mi jocü c'o mi sö'dyë. 3 O ma e Jesús cja 'na t'eje. O mimi nu co nu c'o o discípulo. 4 Ya mi ngue ro zädätjo c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua c'ü cja yo nte a Israel. 5 O jñe'ch'e c'ua e Jesús, o jñanda me ma puncjü o nte c'o ma ějë nu ja mi bübü angueze. O dyönü c'ua e Felipe:

—¿Ja je rá tömüji c'ü ra zi'i yo?

6 Mi mama yo, na ngueje ma sö e Felipe, mi cja e Jesús. E Jesús ya mi pärä c'ü ro tsja'a. 7 Nuc'ua o ndünrü e Felipe:

—Yeje ciento mbëxo tjömech'i, dya ra zöji, zö rá xënji nde ri nde'ejji.

8 Nuc'ua o ña c'ua 'naja c'o o discípulo c'ü mi ngueje e Andrés c'ü nu cjuarma e Simón Pedro, o xipji e Jesús:

9 —Bübü va 'naja t'i, nu jün tsi'ch'a tjömech'i ndëxü, cja na yeje jmö'ö. Pero, ¿ja ra zö texeji? Na puncjüji.

10 Nuc'ua o mama e Jesús, o xipji c'o o discípulo:

—Nudya, xipjiji ra mimi dya, yo nte'e.

Mi cja na puncjü o pjindyö nu ja mi cäräji. O mimiji c'ua. Po mi tsi'ch'a mil o bëzo. 11 Nuc'ua o jñü c'o tjömech'i e Jesús. Cjanu o unü 'na pöjö Mizhocjimi. Nuc'ua, cjanu o unü c'ua c'o o discípulo. Nuc'ua c'o o discípulo o unüji c'o ya vi mimi. Ya nde unüji c'ua c'o jmö'ö. O zi'iji. O ziji texe c'o mi neji. 12 O nijmiji na jo. O xipji c'ua e Jesús c'o o discípulo:

—Tsis'iji yo ya mboncjü, yo nde ndetjo, ngue c'ua dya pje ra nguejme.

13 O jmutüji c'ua c'o nde mi ndetjo. O nizhi doce cánista nu c'o tsi'ch'a tjömech'i ndëxü. Nuc'o, ngue c'o o mboncjü c'o vi ziji.

14 Nuc'ua c'o nte 'ma o jñandaji c'o vi tsja'a e Jesús mi mamaji:

—Na cjuana ngueje ne profeta nu ro ějë cja ne xoñijöümü.

15 O mbärä e Jesús mi neji ro zidyiji ngue c'ua ro tsjapüji a fuerza ro manda. Nguec'ua va xögü e Jesús o matsjê na yeje cja 'na t'eje.

Jesús camina sobre el agua

16 Nuc'ua 'ma ya o nzhä'ä, ya o zöbü c'ua c'o o discípulo, o zät'äji cja c'e zapjü. 17 Cjanu o dat'üji cja 'naja bü'ü. Je mi möji nu 'nanguarü c'e ndeje a ma Capernaum. Ya vi xömütjo. E Jesús dya be ma säjä nu ja mi bübü anguesji. 18 Me mi pjö's'ü c'e ndeje na ngueje mi vü na zëzhi e ndajma. 19 'Ma ya vi möji tsi'ch'a o 'ñanto kilometro o jñandaji e Jesús c'ü mi nzhodü xes'e e ndeje. Ya mi ngue ro zät'ä cja c'e bü'ü. Me co züji c'ua. 20 Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Nguetscö e Jesús. Dya rí sügueji.

21 Nuc'ua anguesji o mäjäji. O xipjiji c'ua e Jesús ro dat'ü cja c'e bü'ü. Exo zät'ä c'ua c'e bü'ü cja c'e jñiñi nu ja je mi möji.

La gente busca a Jesús

22-24 Mi cärä c'o nte c'o vi nguejme 'nanguarü c'e trazapjü nu ja vi unü 'na pöjö Mizhocjimi e Jesús cjanu unüji o tjömech'i c'o o ziji. Anguezeji vi unüji ngüenda c'ü mi 'natjo bü'ü c'ü mi järä c'e xömü. Y 'ma vi dat'ü c'o discípulo cja c'e bü'ü, dya dat'ü e Jesús co anguezeji, nguec'ua c'o discípulo vi mötsjêji. Nguec'ua c'ü na yejnu pa c'o nte mi jodüji e Jesús, pero dya o chöt'üji. Dya

xo jñandaji c'o o discípulo. Nguéc'ua como vi sājā ja nzi bü'ü c'o vi 'ñeje a Tiberias, o tsja c'ua c'o nte o dat'üji cja c'o bü, o möji c'ua a Capernaum o ma jyodüji e Jesús.

Jesús, el pan de la vida

²⁵ 'Ma o chöt'üji a Capernaum nu 'nanguarü cja e ndeje o xipjiji:

—Xöpüte, ¿jinguā i sājāgue a 'ñecjua?

²⁶ O ndünrū c'ua e Jesús:

—Na cjuana c'ü rí xi'ts'igöji. Ró da'c'ejí tjömëch'i ngue c'ua ri unnc'ejí ngüenda c'ü ngue o T'izgö Mizhocjimi, ngue c'ua ri 'ñejmezüji. Pero c'ü va 'ñe jongöji, dya ngue para rí 'ñejmezüji. Ngué c'ü in neji rá da'c'üji na yeje c'o ra nijmi in pjemeji. ²⁷ C'e jñönü c'ü rí sigöji, tjezetjo c'ü. Nguéc'ua, dya me rí jyonnc'ejí c'o. Jyodüji c'e jñönü c'ü dya ra tjeze, c'ü sido rí bübütjoji. Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, nguetscö rá da'c'üji c'e jñönü c'ü sido rí bübütjoji. Mizhocjimi c'ü mi Tatagö ya jizhi c'ü o ndäcjä rá da'c'ejí a cjanu.

²⁸ O ndünrū c'ua c'o nte o xipjiji e Jesús:

—¿Pje rá cjaime ngue c'ua rá cjaime c'ü ne'e Mizhocjimi?

²⁹ O ndünrū c'ua e Jesús. O xipjiji:

—Nunu, ngueje c'ü ne Mizhocjimi: rí 'ñejmezügöji na ngueje o ndäcjä angueze.

³⁰ O xipjiji c'ua:

—¿Pje na mbë c'o rí jítscöjme ngue c'ua rá jandagöjme; ngue c'ua rá ejmets'üjme? ¿Pje na mbëje c'o rí tsjague? ³¹ C'o ín mboxtitaji o ziji o maná nu cja ndajyadü, 'ma mi cārāji nu, co e Moisés. C'ua ja nzi ga t'opjü: “O unüji ro ziji tjömëch'i c'o vi 'ñeje a jens'e”, eñe. ¿Cjo xo sö rí tsjague a cjanu?

³² O ndünrū c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Na cjuana c'ü rí xi'ts'ijí. E Moisés dya ngue c'ü o dya'c'üji o tjömëch'i c'o vi 'ñeje a jens'e; ngue mi Tatagö. C'e tjömëch'i c'ü o zi c'o ín mboxtitaji, dya ngue c'ü exna cjuana ni muvi. Mi Tatagö je unü c'e tjömëch'i c'ü exna cjuana ni muvi c'ü vi 'ñeje a jens'e. ³³ Na ngueje o tjömëch'i Mizhocjimi ngueje c'ü vi 'ñeje a jens'e c'ü unü c'ü ra bübütjo co cārā texe cja ne xoñijö mü, eñe e Jesús.

³⁴ O xipjiji c'ua:

—Nu'tsc'e nin t'ecjañumü, sido rí dyacöjme ne tjömëch'i nu.

³⁵ E Jesús o xipjiji:

—Nuzgö, nguetscö e tjömëch'i c'ü ra dya'c'ejí c'ü rguí bübütjogueji. Nu c'ü ra ëjë co nuzgö, dya ra zant'a. Nu c'ü ra 'ñejmezügö, dya ra ndüre. ³⁶ Ya ró xi'ts'ijí, zö xi i jñandgaji ró c jagö c'ü na nojo, pero dya pje in ejmezügöji. ³⁷ Texe nu c'o dacügö mi Tata, ra ëjëji co nutscö ra 'ñejmezüji. Nuzgö, dya rá täjägö ra ma c'o. ³⁸ Rvá ëjëgö a jens'e; dya pje ngue c'ü rá c jagö c'ü rá ne'e. Rá cja'a c'ua ja ga ne'e mi Tatagö c'ü o ndäcjä. ³⁹ Nunu, ngueje c'ü ne'e Mizhocjimi, nu c'ü o ndäcjä; ne'e c'ü dya rá bëzhi ne ri 'naja c'o o dyacü. 'Ma rá ëcjö na yeje rá xos'üji. ⁴⁰ Nunu, ngueje c'ü ne'e mi Tata c'ü bübü a jens'e: texe c'o unü ngüenda nguezgö o T'izü Mizhocjimi, y ejmezügöji, ra ch'unü c'ü rguí bübütjoji co Mizhocjimi. 'Ma rá ëcjö na yeje rá xos'üji.

⁴¹ C'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel mi pötma mamatsjëji na ngueje dya mi ejmeji c'ü vi mama e Jesús: “Nguetscö e tjömëch'i c'ü vi 'ñeje a jens'e.” ⁴² Mi mamaji c'ua:

—Nunu, ¿cjo dya ngueje e Jesús nu o t'i e José? Nu tata 'ñe nu nana rí pârägöji. Nunu, ¿jenga mama dya nu: “Rvá ëjë a jens'e”?

⁴³ E Jesús o xipjiji c'ua:

—Dya rí pötqui mamatsjëgueji yo. ⁴⁴ Dya cjó sö ra ëjë co nutscö nu 'ma dya ra 'ñünbü o mü'bü mi Tata c'ü bübü a jens'e c'ü o ndäcjä. Nuzgö, 'ma rá ëcjö na yeje rá xos'ü nu c'o. ⁴⁵ Ya t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'o o dyopjü c'o profeta: “Mizhocjimi ra nda xöpüji.” A cjanu texe c'o ätä mi Tata, 'ñe pârāji pje pjëzhi c'ü mama, va ëji co nutscö.

⁴⁶ 'Zö ätpäji o jña Mizhocjimi, pero dya jandaji ja ga jmi. C'ü o jñanda nguextjozügö rvá ëjëgö cja Mizhocjimi. Nguézgö ró janda mi Tata. ⁴⁷ Na cjuana c'ü rí xi'ts'igöji, nu c'ü ejmezügö ra ch'unü c'ü rguí bübütjo co Mizhocjimi para siempre. ⁴⁸ Nguetscö e tjömëch'i ngue c'ua rí bübütjogueji. ⁴⁹ Nu c'o nin mboxtitaji o ziji c'e maná nu cja ndajyadü. Pero o ndü'ü c'o. ⁵⁰ Nguetscö nu e tjömëch'i nu vi 'ñeje a jens'e. Nguéc'ua nu c'ü ra zi'i nu, dya ra ndü'ü, ra bübütjo. ⁵¹ Exi rgá büntcjö, nguéc'ua sö rá da'c'üji c'ü rí bübütjogueji. Je rvá ëjëgö a jens'e. 'Ma cjó c'o ra zi'i nu e tjömëch'i ra ch'unü c'ü rguí bübütjo. Ne tjömëch'i c'ü rá unügö nu,

ngueje ín cuerpogö. Nuzgö rá unügö ngue c'ua ra bübü'tjo yo cãrã texe cja ne xoñijö'mü.

⁵² Nuc'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel mi ña, mi ñatsjëji. Mi mamaji:

—¿Ja rgá sö ra dyacöji o cuerpo rá siji?

⁵³ E Jesús o xipjiji:

—Na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji. Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi. 'Ma dya rí si'iji ne tjömëch'i c'ü ngueje ín cuerpogö, 'ñe 'ma dya rí si'iji ín tsjigö, dya rí bübüji. ⁵⁴ Nu c'o ra zi'i e tjömëch'i c'ü ngueje ín cuerpogö 'ñe ra zi ín tsjigö ra ch'unü c'ü rguí bübü'tjoi. Nutscö 'ma rá ëcjö na yeje rá xos'ü nuc'o.

⁵⁵ C'e jñö'nü c'ü na cjuana c'ü rí siji ngue ín cuerpogö c'ü; 'ñe ín tsji'igö. ⁵⁶ Nu c'ü ra zi nu e jñö'nü c'ü ngueje ín cuerpogö, 'ñe ra zi ín tsjigö ra bübü'üzgö. Y nutscö je rá bünc'ö cja o mü'bü angueze. ⁵⁷ Mi Tata c'ü o ndäcjä exi bübü'tjo c'ü. Nguet'ua exo rgá bübü'tjogö. Nu c'ü ra zi c'e jñö'nü c'ü ngue ín cuerpogö 'ñe ín tsjigö, xo ra bübü'tjo, na ngueje exi rgá büntcjö. ⁵⁸ Nguetscö e tjömëch'i, rvá ëjëgö a jens'e. Dya nza czazgö c'e maná c'ü o zi ín mboxtitaji. Nuc'o, o ndü c'o. Pero c'ü ra zi'i nu e tjömëch'i c'ü nguetscö, dya ra ndü, ra bübü'tjo co Mizhocjimi para siempre.

⁵⁹ Nu yo jña'a yo, o mama e Jesús 'ma mi bübü a Capernaum 'ma mi xöpü c'o nte cja c'ü o nintsjimiji.

Palabras de vida eterna

⁶⁰ Na puncjü c'o mi tjünt'ü a xütjü e Jesús, 'ma o dyäräji, o mamaji:

—Me na jyü yo jña'a yo. ¿Cjó ra sö'ö ra dyätä yo?

⁶¹ O mbärätsjë e Jesús c'o mi mamatsjëji. O xipjiji c'ua:

—¿Cjo in ne rí chjench'ëji a xütjü na ngueje ró xi'ts'iji yo jña'a yo? ⁶² ¿Pje rí tsjagueji 'ma, 'ma rí jñandgaji rá magö a jens'e nu ja ot'ü rmí bünc'ö? Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi. ⁶³ Ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü da'c'üji rí bübüji. Dya pje ni muvi e cuerpo. Yo jña'a yo rí xi'ts'igöji je va ëjë cja o Espíritu Mizhocjimi yo. Ngueje yo da'c'üji rí bübü'tjoi. ⁶⁴ Pero bübü'ts'ügueji c'o dya pje ejmezügö.

E Jesús ya mi pärã ndeze 'ma ot'ü cjö ngue c'o dya mi ejme. Ya nde mi pärätjo cjö ngueje c'ü ro nzhö'ö. ⁶⁵ O mama c'ua e Jesús:

—Ya ró xi'ts'iji, dya cjó ra sö ra ëjë co nuzgö, 'ma dya ra 'ñünbü o mü'bü mi Tata c'ü bübü a jens'e.

⁶⁶ 'Ma o nguarü o mama yo jña'a, na puncjü c'o o chjench'e a xütjü, dya cja o ndünt'üji o xütjü e Jesús. ⁶⁷ O mama c'ua e Jesús o xipji c'o doce discípulo:

—¿Cjo xo in ne rí chjench'ëji a xütjü, c'ü dya cja rí chjünt'üji ín xütjügö?

⁶⁸ O ndünrü c'ua e Simón Pedro:

—Pero ín Jmuts'üjme, ¿cjó rá ma teñegöjme? Na ngueje nguextjots'ügue in xitsijme ja rga sö rá bübü'tjoi co Mizhocjimi para siempre. ⁶⁹ Nutscöjme rí ejmets'ügöjme. Rí päräjme ngue'tsc'e e Cristo. Ngue'tsc'e o T'its'ü Mizhocjimi c'ü exi bübü'tjo.

⁷⁰ O ndünrü c'ua e Jesús:

—In doceji. ¿Cjo dya ró juan'c'ügöji? 'Najats'ügueji bübü c'ü dya jo cja o mü'bü.

⁷¹ Nu c'ü mi mama e Jesús, mi ngueje e Judas Iscariote, c'ü mi ngue o t'i e Simón. Na ngueje nguejnu ro nzhö'ö e Jesús. Mi ngueje 'naja c'o doce discípulo.

7

Los hermanos de Jesús no le creían

¹ 'Ma o nguarü yo, mi nzhodü e Jesús a Galilea. Dya mi ne ro nzhodü a Judea, na ngueje mi cãrã nu, c'o mi ne ro mbö't'üji e Jesús. ² Ya mi ngue ro zädätjo 'na mbaxua c'ü mi cja c'o nte. Mi ät'äji ts'ingumü c'o mi ngueje o dyëza. Mi mimiji cja c'o ts'ingumü 'ma mi cjaji c'e mbaxua. ³ C'o o cjuarma e Jesús o xipjiji c'ua:

—Na jo rí pedyegue va. Mague a Judea ngue c'ua c'o in discípulo c'o cãrã nu, xo ra jñantc'aji yo in cjague yo me na nojo. ⁴ Nu c'ü ne'e pje ra tsja'a, ra tsja ngue c'ua ra jñanda yo nte. Nu 'ma in cja'a yo me na nojo, jizhitsjëjë ngue c'ua ra jñanda texe yo nte.

⁵ Ne xo ri ngueje c'o o cjuarma, dya xo mi ejmeji e Jesús. ⁶ O mama c'ua e Jesús:

—Dya be va sädä nu 'ma ra mbäräji cjö nguetscö. Nuzgö dya be sö'ö rá magö. Pero nu'tsc'ëji sö rí mötjoi nu hora c'ü in ne rí möji. ⁷ Nu'tsc'ëji, dya sö ra nuc'ëji na ü yo cãrã cja ne xoñijö'mü. Nguetscö je nugüji na ü, na ngueje rí xipjigöji c'ü na cjuana, rí xipjigöji me na s'o cjaji. ⁸ Nu'tsc'ëji, möji cja

c'e mbaxua. Nutscö dya be rá magö cja c'e mbaxua, na ngueje dya be va sädä c'ü ne'e Mizhocjimi c'ü ya rá magö.

⁹ Nu 'ma o mama yo, xe o nguejmetjo a Galilea.

Jesús en la fiesta de las chozas

¹⁰ Nuc'ua o ma cja c'e mbaxua c'o o cjuarma. E Jesús xo ma'a c'ua. Pero nuc'ü, dya cjó o xipji ja va ma. O matsjējē. ¹¹ Nu cja c'e mbaxua, c'o pje mi pjēzhi cja c'o nte mi jodüji e Jesús, mi mamaji:

—¿Ja je ri bübüxã c'e Jesús?, eñeji.

¹² Na puncjü nte c'o me mi tsjojne mi mamaji ja cja mi cja e Jesús. Mi cãrã c'o mi mama: “Na jonte c'e bëzo c'ü.” Nu c'o dyaja mi mamaji: “Dya jonte c'ü. Onpü yo nte.”

¹³ C'o nte mi sÿji c'o pje mi pjēzhi. Nguec'ua dya cjó mi mama na jo ja ma cja e Jesús.

¹⁴ Cja mi patjo nziyo pa'a c'ü mi cjaji c'e mbaxua. Xe mi bëzhi nziyo pa ro nguarü. O zãt'ã c'ua e Jesús cja c'e templo. Ya je nguejnu o xöpü c'ua c'o nte. ¹⁵ C'o pje mi pjēzhi mi cjiññiji: “Nunca rí ärägöji a cjanu.” Pero mi mamaji:

—¿Ja ga mbãrã yo? Dya o ma ja ro xörü.

¹⁶ O ndünrö c'ua e Jesús:

—Nu yo rrã xöpü yo nte, dya rí mamatsjējēgö yo. Nu c'ü o ndãcjägö ngue c'ü je o xöcügö c'ü. ¹⁷ Ma cjó c'o ne ra tsja'a c'ü ne'e Mizhocjimi, ra mbãrã cjo je va ëjē cja Mizhocjimi yo rí xöpügö yo nte, o maxque rí mamatsjējēgö yo. ¹⁸ Nu c'ü xöpü c'ü mamatsjējē, jodütsjējē c'ü ra mama yo nte: “Me na jo 'na xöpüte”, ra 'ñeñeji. Nuzgö rí jodügö c'ü ra mamaji me na jo Mizhocjimi c'ü o ndãcjã. Nuzgö rí mamagö c'ü na cjuana, dya bëchjine.

¹⁹ Nu'tsc'eji, ¿cjo dya o dya'c'üji c'e ley e Moisés? Pero ne ri 'najats'ügueji dya in cjaji c'ü mama c'e ley. Maco mama c'e ley c'ü dya rá pö't'üteji, ¿jenga in jongügöji rí pötcüji?

²⁰ O ndünrö c'ua c'o nte, o xipjiji:

—Nu'tsc'e, bübü demonio cja in mü'bügue. ¿Cjó ngue c'ü ra jyonc'ü ra mbö'tc'ü?

²¹ O ndünrö c'ua e Jesús:

—Natjo c'ü ró cjagö, pero nuc'ua texts'üji me o sjēyats'üji c'ü ró cjagö. ²² Cja

o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés, xi'ts'iji rí meyaji in cuerpoji. C'ü ni tsjaji a cjanu, dya ngue e Moisés c'ü o mbürü; ngueje c'o in mboxtitaji c'o o mbürü ndeze mi jinguã. Bübü 'ma in meyaji in cuerpoji nu pa c'ü rí söyaji. ²³ Nu pa c'ü rí söyaji in meyaji o cuerpo 'na bëzo ngue c'ua rí cumpleji o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. ¿Jenga me in ünngügöji c'ü ró jopcügö texe o cuerpo 'na bëzo nu pa c'ü rí söyaji? ²⁴ Tsjiññiji na jo c'ua ja ga mama o ley e Moisés. Nuzgö, zö ró jocü 'na bëzo c'e pa c'ü rí söyagöji, pero na jo c'ü rvã cjagö.

Jesús habla de su origen

²⁵ Ja nzi c'o mi menzumü a Jerusalén o mamaji c'ua:

—Nujnu, ¿cjo dya ngueje nu jodüji ra mbö't'üji? ²⁶ Maco, ña'atjo dya nu. Dya pje sÿ'ü nu. Dya cjó pje xipji. Mbãrã, c'o pje pjēzhi, ¿cjo rí cjiññiji c'ü ngueje e Cristo nu? Po jiyö. ²⁷ Na ngueje nutscöji rí pãrãgöji na jo ja je menzumü nu. 'Ma ra ëjē e Cristo, nuc'ü, dya cjó ra mbãrã ja rguí 'ñeje.

²⁸ E Jesús o ña'a na jens'e nu cja c'e templo nu ja mi xöpü c'o nte, o xipjiji:

—Nu'tsc'eji, ¿cjo in pãcãji? ¿Cjo in pãrãji na jo ja je rí menzumü? Nuzgö dya ró ëtsjējēgö. Na ngueje bübü 'naja c'ü exna cjuana o ndãcjägö, c'ü dya in pãrãgueji. ²⁹ Pero nuzgö rí pãrãgö c'ü, na ngueje je rvã ëcjö cja angueze. Ngueje angueze o ndãcjägö ró ëjē a 'ñecjua.

³⁰ Nuc'ua, mi ne ro zürüji c'ua. Pero dya cjó o pënch'i, na ngueje dya be ne Mizhocjimi ro zürüji. ³¹ Na puncjü c'o nte c'o mi cãrã nu, o 'ñejmeji e Jesús. Mi mamaji:

—Dya cjó sö ra tsja c'o xe rrã nojo. ¿Cjo ri ngueje e Cristo nu?

Los fariseos mandan policías a llevar preso a Jesús

³² C'o fariseo o dyãrãji c'ua c'o mi mama c'o nte. Na ngueje c'o nte mi tsjojne ma ñaji c'o mi cja'a e Jesús. Nuc'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo o ndãjãji o policía ro ma, ro ma zürüji e Jesús. ³³ O mama c'ua e Jesús:

—Xe quejme ja nzi zana c'ü xe rá mimiji. Nuc'ua ra zãdã c'e pa 'ma rá ma nu ja bübü c'ü o ndãcjã ró ëjē. ³⁴ Nuc'ua rí jjongügöji.

Dya cja rí chöcügöji. Nu ja rá bübügö, dya sö rí möcjeji.

³⁵ Nuc'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel o pötva mamaji:

—Mbārã, ¿ja je ra ma'a nu? ¿Jenga xitsiji c'ü dya cja rá töt'üji? Mbārã, ¿cjo je ra ma cja yo ín menzumügöji a Israel c'o pjöt'ü cja yo dyaja nte? Mbārã, ¿cjo ra ma xöpü c'o dyaja nte'e? ³⁶ Mbārã, ¿ja cja'a nu o mama: “Rí jyongüji pero dya rí chöcüji”? Xo o xitsiji: “Nu ja rá bübügö, dya pje ra sö'o rí sät'äji.”

Ríos de agua viva

³⁷ C'e pa c'ü bëpja c'e mbaxua ngue c'ü xenda mi süpüji. Nuc'ua c'e pa'a c'ü, o böbü e Jesús. O zopjü c'ua c'o nte, o xipjiji:

—'Ma cjo c'o türe, xä'däji co nutscö. Si'iji c'e ndeje c'ü rá da'cüji rí siji. ³⁸ Nu c'o ra 'ñejmezügö, ra zädä anguezeji c'ua ja nzi ga mama cja o jña Mizhocjimi: A mbo cja o mü'bü ra chjëntjovi nza cja 'na mbereje c'ü peje na puncjü o ndeje. Nguec'ua xo ra zi'i c'o dyaja, ngue c'ua xo ra bübütjoji.

³⁹ Nujyo o mama e Jesús, nguejyo ro tsja o Espíritu Mizhocjimi c'ü ro ch'unü nu c'o ro 'ñejme e Jesús. C'e Espíritu dya be ma ëjë c'ü, na ngueje dya be vi ma e Jesús cja nu Tata c'ü bübü a jens'e.

División entre la gente

⁴⁰ Nuc'ua 'ma o dyäräji yo jña'a yo, mi cārã c'o o mama:

—Nunu, na cjuana ngueje e profeta nu mi te'beji.

⁴¹ Dyaja c'o o mama c'ua:

—Ngueje e Cristo nu o ndäjä Mizhocjimi nu.

Mi cārã c'o dyaja c'o o mama:

—Nujnu je menzumü a Galilea. Nguec'ua, ¿ja rgá sö ra tsja e Cristo nu?

⁴² Na, ¿cjo dya mama cja yo ya t'opjü: “E Cristo je ri ngueje o mboxbëche e David”? ¿Cjo dya xo mama: “Je ra te'e cja c'e ts'ijñiñi a Belén nu ja mi menzumü e David”?

⁴³ Nuc'ua a cjanu, o xögü c'ua c'o nte'e, na ngueje dya mi 'natjo o pjeñeji ma nguiñiji e Jesús. ⁴⁴ Mi cārã c'o mi ne ro zürü e Jesús. Pero dya cjo xo o pënc'h'i angueze.

Las autoridades no creen en Jesús

⁴⁵ Nuc'ua c'o policia o nzhogü c'ua c'o. O möji cja c'o ndamböcjimi 'ñe cja c'o fariseo. Nuc'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo o dyönüji c'ua:

—¿Jenga dya i siji e Jesús?

⁴⁶ O ndünrü c'ua c'o policia:

—Nunca rí ärjme ra ña 'na bëzo c'ua nzi ga ña'a c'e bëzo c'ü.

⁴⁷ O ndünrü c'ua c'o fariseo, o xipjiji c'o policia:

—¿Cjo ya xo o dyon'c'ügueji? ⁴⁸ Tsjijñiji dya xã. ¿Cjo ya xo bübü o jmu'u 'ñe o fariseo c'o ya o 'ñejme e Jesús? Iyö. ⁴⁹ Nu yo nte'e yo, dya pje pãrãji o ley Mizhocjimi. Dya pje sö ra zät'äji a jmi Mizhocjimi.

⁵⁰ E Nicodemo nu c'ü vi ma'a 'na nu xöümü cja e Jesús, mi ngueje 'naja c'o fariseo. O mama angueze:

⁵¹ —Cja ín leygöji, dya sö rá mamaji c'o na s'o vi tsja 'na bëzo c'ü dya be ri äräji c'o mama angueze, y c'ü dya be ri pãrãji ja cja c'ü cja'a.

⁵² O ndünrü c'ua c'o fariseo, o xipjiji e Nicodemo:

—Nu'tsc'e, Nicodemo, ¿cjo xo ín menzumügue a Galilea? Ni jyodü rí ñu'u yo ya t'opjü, ngue c'ua rí ñuxã c'ü dya cjo ra te'e a Galilea c'ü ri ngueje profeta.

La mujer adúltera

⁵³ Nuc'ua, como ya vi nguarü c'e mbaxua, o ma nzi 'najaji o ngumüji.

8

¹ E Jesús o ma c'ua cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos. ² Nuc'ua 'ma mi xörtjo c'ü na yejnu pa, e Jesús o ma na yeje cja c'e templo. Nuc'ua texe c'o nte'e o chëzhiji a jmi e Jesús. O mimi c'ua e Jesús. Cjanu o xöpü c'ua c'o nte. ³ Nuc'ua c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi 'ñe c'o fariseo o sinpiji c'ua 'naja ndixü c'ü vi ch'ö'tp'ü bëzo c'ü dya mi ngueje o xïra. O tsjapüji o mimi a nde'e nu ja mi bübü e Jesús. ⁴ O mamaji c'ua:

—Xöpüte, nu e ndixü nu, o zürüji. Mi bübüvi 'na bëzo c'ü dya ngueje o xïra. ⁵ Cja c'e ley c'ü o dyopjü e Moisés o mandazüji rá pjat'üji ndojo yo cja a cjanu. ¿Nu'tsc'e dya, pje rí xitsijme dya?

⁶ Nu yo mi xipjiji nguetjo ma söji, ngue c'ua ro sö ro ngöt'üji cja c'o pje mi pjëzhi.

Nuc'ua e Jesús o ñücü a jōmü. O dyopjü c'ua a jōmü co o ñidyë. ⁷ Nu 'ma sido mi ònütjoji, o jñüs'ü o ñi'i. Cjanu o xipjiji c'ua:

—'Ma bübütsc'ejí 'naja c'ü dya tū o nzhübü ngue c'ü ra ot'ü ra pjat'ü ndojo ne ndixü.

⁸ Nuc'ua o ñücütjo na yeje a jōmü e Jesús. O dyopjü a jōmü co o ñidyë. ⁹ 'Ma o dyäräji, o nguiññiji c'ua cja o mü'büji c'ü mi tūji o nzhübüji. Nuc'ua nde 'naja va möji c'ua. Nu c'o xenda mi tita ngue c'o ot'ü o ma c'o. Cjanu o mbedye c'ua c'o cja mi t'i'i. Nuc'ua ya o nguejmetjsjé c'ua e Jesús 'ñe c'e ndixü c'ü mi junrü a jmi. ¹⁰ Nuc'ua cjanu o jñüs'ü c'ua o ñi'i e Jesús. Dya cjó cja o jñanda. Ya mi ngueto c'e ndixü c'ü xe mi bübü. O xipji c'ua:

—Nu'tsc'e ndixü, ¿ja je cãrã dya, nu c'o mi mama in tūgue nzhübü? ¿Cjo dya cjó pja'c'ü ndojo?

¹¹ C'e ndixü o ndünrú:

—Nu'tsc'e, in Jmuts'ügö, dya cjó pjacö ndojo.

Nuc'ua o xipji e Jesús:

—Ne xo ri nguetscö, dya xo rí xi'ts'i ni jyodü rí chūgue. Ma'a dya. Pero dya cja rí tsja c'o na s'o.

Jesús, la luz del mundo

¹² E Jesús o zopjütjo na yeje c'o nte. O xipjiji: —Nguetscö e jya's'ü cja ne xoñijōmü. Nu c'ü ra ndünt'ü in xütjügö, dya ra nzhodü cja e bēxōmü. Nuc'ü, ra bübü jya's'ü o mü'bü c'ü ra unü c'ü rguí bübütjo.

¹³ Nuc'ua c'o fariseo o xipjiji:

—Nu'tsc'e in mamatsjēgue pje pjēt's'i. Nu c'o in mamague dya cjuana.

¹⁴ O ndünrú c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Zö rí mamatsjēgö pje pjētsi, pero yo rí xi'ts'igöji na cjuana. Na ngueje rí pãrãgö ja je rvã ējē, 'ñe ja rga ma'a. Nu'tsc'ejí, dya in pãrãgueji ja rvã ējēgö. Dya xo in pãrãji ja ngue c'ua rá ma'a. ¹⁵ Nu'tsc'ejí c'ua ja nzi gui tsjinncjeji, in jünji ngüenda in mamaji c'ü na s'ozgö. Pero nutscö, c'ü rvã ēcjö, dya ngue c'ü rá mangö c'ü cja na s'o 'naja, y c'ü cja na jo c'ü 'naja. ¹⁶ Zö dya ngue c'ü rvã ēcjö, pero 'ma rí mangö ja ga cja 'na nte ga nguiññi o mü'bü, na cjuana c'ü rí mangö. Na ngueje c'ü rí mangö, dya ngue c'ü rgá cjiññitsjēgö, ngue c'ü cjiññi Mizhocjimi c'ü o

ndäcjö c'ü rí bübübe. ¹⁷ Ya xo t'opjü cja in leygueji c'ü je mama a cjava: “Nu c'ü mama yeje nte ngue c'o na cjuana.” ¹⁸ Nuzgö rí mama pje pjētsi. Nu c'ü mi Tatagö c'ü o ndäcjä, ngue c'ü xo mama pje pjētsigö.

¹⁹ Nuc'ua o xipjiji c'ua:

—¿Ja je bübü c'ü nin Tata?

O ndünrú c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Ni xo ri nguetscö in pãcãji, ni ri ngueje mi Tata in pãrãji. Nu 'ma ri pãcãgöji, ngue 'ma xo ri pãtcãji mi Tata.

²⁰ E Jesús mi xöpü c'o nte cja c'e templo. Je mi mama yo jña'a yo, nu ja mi sogüji o ofrendaji. Dya cjó o zürü e Jesús, na ngueje dya be mi jēzi c'ü nu Tata Mizhocjimi.

“A donde yo voy, ustedes no pueden ir”

²¹ Nuc'ua o ndünrú c'ua na yeje e Jesús:

—Nutscö ya rá ma'a. Nu'tsc'ejí rí jyongüji. Pero rí chūgueji na ngue c'o in nzhunc'ejí c'o in tūgueji. Nguet'ua nu ja je rá magö, nu'tsc'ejí, dya ra sö rí sät'äji nu.

²² O mama c'ua c'o pje mi pjēzhi cja c'o nte a Israel:

—Nu e bëzo nu, ¿cjo ra pöt'ütsjējē? Nguet'ua mama: “Nu ja je rá magö, nu'tsc'ejí dya ra sö rí sät'äji.”

²³ Nuc'ua o ndünrú c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'ejí, in menzumüji a jōmü. Nutscö, je rí menzumügö a jens'e. Nu'tsc'ejí, in menzumügueji cja ne xoñijōmü. Nutscö, dya pje rí menzumügö va cja ne xoñijōmü. ²⁴ Nguet'ua ró xi'ts'iji: “Rí chūgueji na ngue c'o in nzhunc'ejí c'o in tūgueji.” Na ngueje 'ma dya rí 'ñejmeji nguezgö extí bübü, c'o nzhübü c'o in tūji ngue c'o je rguí chūji c'o.

²⁵ O ndünrú c'ua c'o nte:

—Xitsijme cjó ngue'tsc'e.

Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Ya ró xi'ts'igöji cjó nguezgö. ²⁶ Na puncjü c'o me rí ne rá zo'c'üji. Me na puncjü c'o in cjaji c'o sö rá mama in tūgueji nzhübü. Pero nu c'ü o ndäcjägö ngue c'ü na cjuana c'ü. C'o ró ätpägö o mama angueze nguejyo je rí zopjü yo cãrã cja ne xoñijōmü.

²⁷ E Jesús mi xipjiji mi nguejnu Tata c'ü vi ndäjä. Pero dya mi pãrã c'o nte. ²⁸ O ndünrú c'ua e Jesús:

—Nutscö rvã ēcjö cja Mizhocjimi. Nu'tsc'ejí rí chäpcöji cja ngronsi. Nu'ma,

cja ra zädä 'ma rí unnc'ejí ngüenda c'ü ngeuzgö extí bübü. Dya pje rí c jagö c'ü rí cjatsjê. Ngue yo o xöcü mi Tata, yo rí xi'ts'iji. ²⁹ Nu c'ü o ndäcjä bübü co nuzgö. Dya pje jyëzguigö c'ü rá bübütsjêgö c'ü, na ngueje sido rí c jagö c'o ne angueze.

³⁰ 'Ma o mama yo jña'a yo, na puncjü c'o o creo c'o mi mama e Jesús.

Los hijos de Dios y los esclavos del pecado

³¹ O xipji c'ua e Jesús c'o nte a Israel c'o ya vi 'ñejme angueze:

—'Ma sido rí 'ñejmeji yo jña yo rí ña'a, nu'ma, na cjuana in ätcöji 'ma. ³² 'Ma rí 'ñejmezügöji yo jña yo rí ña'a, rí päräji c'ü na cjuana 'ma. 'Ma rí päräji c'ü na cjuana, ra t'empc'ejí libre 'ma.

³³ O ndüntüji c'ua, o xipjiji:

—Nguetscöjme o mboxbêchejme e Abraham. Dya cjo rí pëpcöjme. ¿Jenga in mamague c'ü ra 'ñempcöjme libre?

³⁴ O ndünrú e Jesús, o mama:

—Na cjuana c'ü rí xi'ts'iji. Texe c'o cja'a c'o na s'o, dya libre c'o. Chjëntjovi nza cja 'na mbëpji c'ü tjünt'ü a xütjü, c'ü dya sö ra xögü cja nu lamu. ³⁵ C'o tjünt'ü a xütjü o nzhubü, dya ngueje o t'i Mizhocjimi c'o. Angueze ra pjongü nu c'o dya ngueje o t'i. C'o o t'i ra sido ra bübütjoi co Mizhocjimi.

³⁶ Nu c'ü na cjuana ra 'ñempc'ejí libre cja c'o na s'o, nguetscö o T'izü Mizhocjimi.

³⁷ Rí pärägö ngue'tsc'ejí o mboxbêchets'üji e Abraham. Pero in ne rí pötcügöji, na ngueje in jñagö, dya pje in ench'e cja in mü'büji.

³⁸ Rí ñagö nu c'o ró nugö cja o jmi mi Tatagö c'ü bübü a jens'e. Nu'tsc'ejí in cjaji nu c'o i dyäräji cja o jmi nin tataji.

³⁹ Nuc'ua o ndünrüji, o xipjiji:

—C'ü mi tatagöjme ngueje e Abraham.

O ndünrü c'ua e Jesús, o xipjiji:

—'Ma ri ngue'tsc'ejí o t'its'üji e Abraham, ri tsjaji c'ü o tsja e Abraham. ⁴⁰ E Abraham, nuc'ü, o dyätä Mizhocjimi c'ü. Pero nudya in jongüji rí pötcüji. E Abraham dya ro tsja a cjanu. Nutscö rí bëzo ró xi'ts'iji c'o na cjuana nu c'o ró ärägö cja Mizhocjimi. Nguec'ua in ne rí pötcüji. ⁴¹ Nu'tsc'ejí in cjaji c'ü cja c'ü nin tatagueji.

O xipjiji c'ua:

—Nutscöjme dya o t'izgöjme nandyo bëzo. 'Natjo mi Tata rí sicjöjme. Ngueje Mizhocjimi.

⁴² E Jesús o xipjiji c'ua:

—'Ma ri ngueje Mizhocjimi nin tatagueji, ri s'iyazügöji 'ma. Na ngueje ngeuzgö 'natjozügö o T'izü Mizhocjimi. Je ró pecjö cja Mizhocjimi. Dya ró ëjêtsjêgö. Ngueje Mizhocjimi je ndäcjö ró ëjê. ⁴³ ¿Jenga dya in päräji ja cja c'ü rí mangö? Dya in päräji na ngueje, dya in ne rí dyätcäji in jña'a.

⁴⁴ Nu'tsc'ejí, nu c'ü nin tatagueji ngueje c'ü dya jo. In ne rí tsjaji nu c'o ne'e nin tatagueji. Ndeze o mbürü, c'ü dya jo ngue mbö't'üte. Nuc'ü, dya pje mama c'ü na cjuana c'ü. Na ngueje c'ü na cjuana, dya pje bübü o mü'bü. Nu 'ma mama c'o dya cjuana ngueje c'o cjiñitsjê cja o mü'bü c'o mama. Na ngueje c'ü dya jo, na mbêchjine. Nguejnu tata nu c'o xo mama c'ü dya cjuana. ⁴⁵ Dya in ejmezüji na ngueje nutscö rí mama c'o na cjuana. ⁴⁶ ¿Cjo bübüts'ejí 'naja c 'ü sö ra mama rí c jagö c'o na s'o? Nu 'ma rí xi'ts'iji c'ü na cjuana, ¿jenga dya pje in ejmezügöji? ⁴⁷ Nu c'o ngueje o t'i'i Mizhocjimi ätpäji o jña'a. Pero nu'tsc'ejí, dya ngue'tsc'ejí o t'its'üji Mizhocjimi na ngueje dya in ätpägueji c'o o jña.

Cristo existió antes que Abraham

⁴⁸ O ndünrü c'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel. Me co üdüji. O xipjiji:

—Rí päräjme na jo, bübü demonio cja in mü'bügue. Je i tegue a ma a Samaria, dya in pärägue ja cja Mizhocjimi.

⁴⁹ O ndünrü c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Dya bübü demonio cja in mü'bügö. C'ü rí mamagö ngue c'ü ne'e mi Tatagö. Nu'tsc'ejí c'ü in cjaji, dya pje in ejmezügöji rvá êcjö cja mi Tatagö Mizhocjimi. ⁵⁰ Dya rí jodügö c'ü rí mangueji na nojozügö; nu c'ü jodü c'ü rí mangueji na nojozügö, ngue mi Tatagö Mizhocjimi. Angueze ra jizhi c'ü na nojozügö. ⁵¹ Na cjuana c'ü rí xi'ts'igöji, nu c'ü sido ra dyätcö yo rí mangö, dya ra ndü'ü, ra bübütjo c'ü.

⁵² Nuc'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel o xipjiji:

—Nudya, rí päräjme na jo dya, bübü demonio in mü'bügue. Ya o ndü'ü e Abraham. Ya xo o ndü'ü c'o profeta. Maco nu'tsc'e

in mama nu c'ü sido ra dyä'tc'ägue, dya ra ndü'ü, sido ra bübü'tjo. ⁵³ Nu'tsc'e in cjinncje xenda na nojots'ügue que na ngueje mi tatajme e Abraham. Nuc'ü, o ndü'ü c'ü. Xo o ndü'ü c'o profeta. ¿Cjó ngue c'ü je na cjapütsjêgue?

⁵⁴ O ndünrü e Jesús, o xipjiji:

—Nu 'ma ri jodütsjêjêgö c'ü ro mama yon te na nojozügö, dya pje rvi muvi 'ma c'o. Mi Tatagö ngue c'ü jodü c'ü ra mamaji a cjanu. Maco in mamagueji que mi Tatagö ngueje in Mizhocjimigueji. ⁵⁵ Nu'tsc'eji, dya in pärâgueji angueze. Pero nutscö rí pärâgö c'ü. 'Ma ro mama c'ü dya rí pärâgö Mizhocjimi, ri nguezgö 'na mbêchjine nza cjatsc'eji. Jo rí pärâgö Mizhocjimi. Rí cjagö c'o mama angueze. ⁵⁶ E Abraham c'ü nin mboxtitaji me co mäjä 'ma o 'ñejme ro jñandga ma êcjö. A cjanu o jñandga. O mäjä c'ua.

⁵⁷ C'o pje mi pjêzhi cja c'o nte a Israel o xipjiji c'ua:

—Dya be xo in nzhodügue ni cincuenta cjê'ê. ¿Ja rvi jñandague e Abraham?

⁵⁸ E Jesús o xipjiji:

—Na cjuana c'ü rí xi'ts'iji. 'Ma dya be mi bübü e Abraham, ya exmi bübügö.

⁵⁹ Nuc'ua o jñüs'üji ndojo c'o ro pjat'üji e Jesús. Pero nuc'ü, o tsjôjô c'ü. Dya cjö jñanda ja va ma. O mbedye cja c'e templo. O ma'a.

9

Jesús sana a un hombre que nació ciego

¹ 'Ma o cjogü e Jesús o jñanda 'naja bëzo c'ü mi ndêzhö. Mi ndêzhö 'ma o jmus'ü c'ü.

² Nuc'ua c'o o discípulo o dyönüji e Jesús, o xipjiji:

—Xöpüte, ¿Cjó ngue c'ü o tsja c'o na s'o, nguec'ua va ndêzhö nu? ¿Cjo ngueje ne bëzo nu ndêzhö maxque ngueje c'o o tata?

³ O ndünrü c'ua e Jesús, o xipjiji:

—C'ü vi ndêzhö, dya ngue c'ü vi tsja c'o na s'o nu. Dya xo ngue c'ü vi tsja c'o na s'o c'o o tata. C'ü vi ndêzhö ngue c'ü rguí 'ñetse c'ü me na nojo c'ü cja'a Mizhocjimi.

⁴ Ni jyodü rá cjagö c'o ne'e nu c'ü o ndäcjä, ndeze 'ma xe ndempa. Va êjê xömü, 'ma dya cja sö cjö ra pëpji. ⁵ Ndeze c'ü xe rá

mimigö cja ne xoñijömmü, nguetscö e jya's'ü cja ne xoñijömmü.

⁶ 'Ma o mama a cjanu o zogü a jömmü o c'ijñi, o mbopjü c'ua c'e jömmü. Cjanu o ngans'a c'o mbêömmü. O ngosp'ü c'ua cja o ndö'ö c'e bëzo c'ü mi ndêzhö. ⁷ E Jesús o xipjiji c'ua:

—Ma xinzhö cja c'e t'ore c'ü ni chjü Siloé, eñe.

C'e tjü'ü ne ra mama 'naja c'ü däjä.

Cjanu o ma'a c'ua c'e bëzo c'ü mi ndêzhö. O ma xinzhö. Nu 'ma o nzhogü c'ua, ya mi janda. ⁸ Nuc'ua c'o o mejñiñi 'ñe c'o ya vi jñanda mi ndêzhö mi mamaji:

—¿Cjo dya ngueje nu mi ndêzhö nu ja nde mi junrü nu me mi örü pje ra zi?

⁹ Mi cãrã c'o mi mama:

—Ngueje nu.

C'o dyaja mi mamaji:

—Dya ngue nu, pero exi nguetjo nu.

O ndünrü c'ua c'ü mi ndêzhö, o mama:

—Nguetscö.

¹⁰ O xipjiji c'ua:

—¿Ja va xogü dya, c'o in chö'ö?

¹¹ O ndünrü c'ua angueze, o mama:

—C'e bëzo c'ü ni chjü'ü Jesús o ngans'a mbêömmü. O ngoscügö in chö'ö. Cjanu o xitsi c'ua: “Ma a Siloé, ma xinzhö.” Ró ma'a c'ua, ró ma xinzhö. Ya o xogü c'ua yo in chögö, ya ró janda.

¹² Nuc'ua o xipjiji:

—¿Ja je bübü dya, c'e bëzo c'ü?

Angueze o ndünrü:

—Dya rí pärâgö ja je bübü.

Los fariseos interrogan al ciego que fue sanado

¹³ O zidyiji nu c'ü mi ndêzhö, o möji cja c'o fariseo. ¹⁴ C'e pa 'ma söyaji ngue 'ma o ngans'a e Jesús o mbêömmü c'ü vi xopcü o ndö'ö c'e bëzo c'ü mi ndêzhö. ¹⁵ Nuc'ua o yepe o ña c'ua c'o fariseo, o dyönüji c'e bëzo pje vi ts'apü ngue c'ua va xogü o ndö'ö. Angueze o xipjiji:

—O ngoscügö mbêömmü in chö'ö. Cjanu ró xinzhö. Nudya ya rí janda dya.

¹⁶ Nuc'ua mi cãrã o fariseo c'o mi mama:

—C'e bëzo c'ü in mangue o jo'c'üts'ü, dya pje vi 'ñeje cja Mizhocjimi c'ü; na ngueje dya pje süpü nu pa c'ü rí söyaji.

Dyaja c'o mi mama:

—C'e bëzo, dya cja'a c'o na s'o. 'Ma ri cja c'o na s'o c'e bëzo, dya ro sò ro tsja'a yo me na nojo yo nunca rí jandaji.

Dya mi 'natjo o pjeñeji.

¹⁷ O yepe o dyönütjoji c'ü mi ndëzhö:

—¿Pje xo in mangue, pje pjëzhi nu c'ü o xo'c'üts'ü in chö'ö?

Angueze c'ua, 'ma o ndünrö o mama:

—Ngueje 'na profeta.

¹⁸ Nu c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel, dya mi ejmeji cjo mi ndëzhö c'e bëzo. Dya mi ejmeji cjo vi xogü c'o o ndö'ö. Cja 'ñejmeji 'ma cja o zojnütjoji nu tata c'e bëzo c'ü vi xogü o ndö'ö, 'ñe nu nana. ¹⁹ O dyönütjoji, o xipjiji:

—¿Cjo ngueje in ch'igüevi nu, nu nu in manguevi exmi ndëzhö 'ma o jmus'ü? ¿Jenga janda dya 'ma?

²⁰ O ndünrö c'ua c'ü nu tata 'ñe c'ü nu nana, o mamavi:

—Rí pärägöbe ngueje in ch'igöbe nu. 'Ma o jmus'ü nu, exmi ndëzhö nu. ²¹ Jenga ya janda dya, dya rí päräbe. Dya xo rí pärägöbe cjo je o xopcü o ndö'ö nu. Ya jo ndümbeñe angueze. Dyönütjéji. Ya ra xi'ts'itsjéji.

²² O mama a cjanu c'ü nu tata 'ñe c'ü nu nana na ngueje mi süvi c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel. Na ngueje ya vi mamaji 'ma cjo c'o ro mama e Jesús ngueje e Cristo, ro pjongüji c'e nte'e cja o nitsjimiji. ²³ Nguec'ua va mama c'ü nu tata c'e bëzo 'ñe c'ü nu nana: “Ya jo ndümbeñe. Dyönütjoji angueze. Ya ra xi'ts'itsjéji.”

²⁴ Nuc'ua o yepe o zojnütjoji c'e bëzo c'ü mi ndëzhö, o xipjiji:

—Unü 'na pöjö Mizhocjimi c'ü o xo'c'üts'ü in chö'ö. Nutscöjme rí päräjme na jo, c'e bëzo cja'a c'o na s'o c'ü.

²⁵ O ndünrö c'ua c'ü mi ndëzhö, o mama:

—Dya rí pärägö c'ü, cjo cja c'o na s'o c'ü. Nguextjo nu rí pärägö, nutscö dya rí jandagö. Nudya rí janda dya.

²⁶ Nuc'ua na yeje o xipjijtoji c'ua:

—Pero, ¿pje o tsja'c'ü? ¿Ja va xo'c'üts'ü in chö'ö?

²⁷ C'ü mi ndëzhö o ndüntüji:

—Ya ró xi'ts'iji, pero dya i dyätcöji. ¿Jenga in ne rí yepe rí dyäräji? Maxque, ¿cjo xo in negueji rí chjünt'üji o xütjü?

²⁸ Nuc'ua o zadütjoji, o mamaji:

—Nu'tsc'e ngue'tsc'e in tjünt'ü a xütjü e Jesús. Nutscöjme rí tjünt'üjme a xütjü e

Moisés. ²⁹ Nutscöjme rí pärägöjme, e Moisés o zopjü c'o nte. O mama c'o jña c'o vi mama Mizhocjimi. Pero c'e bëzo c'ü in mangue o jo'c'üts'ü, dya rí päräjme ja je vi 'ñeje c'ü.

³⁰ O ndünrö c'ua c'e bëzo c'ü mi ndëzhö, o xipjiji:

—Yo in xitsiji, me in cjacüji rá dyäxä. Maco o xocüzügö in chö'ö c'e bëzo, ¿jenga dya in päräji ja je vi 'ñeje c'ü? ³¹ Rí pärägöji, zö ra tsja 'na nte ra dyötü Mizhocjimi ra unü poder, pero 'ma cja na s'o c'e nte, Mizhocjimi dya ra dyärä c'ü örü c'e nte. Pero nu c'o ma't'ü Mizhocjimi 'ñe cja'a c'ua ja ga ne'e angueze, nuc'o, Mizhocjimi ra dyätä c'o. ³² Ndeze 'ma o mbürü ne xoñijömmü, cärä c'o o jmus'ü ndëzhö. Pero dya rí ärägöji c'ü ri bübü 'na bëzo c'ü ri jocü c'o. ³³ Nu c'e bëzo, 'ma dya rí 'ñeje cja Mizhocjimi c'ü, dya xo ro sò'ö pje ro tsja'a.

³⁴ O ndüntüji c'ua, o xipjiji:

—Nu'tsc'e i tsja c'o na s'o; exvi chetjovi in nzhunc'e. ¿Jenga in cjinncje ra sò rí xöcügöjme?

Cjanu o pjongüji c'ua cja c'e nitsjimiji.

Ciegos espirituales

³⁵ O dyärä e Jesús ya vi pjongüji c'e bëzo. Nguec'ua va jyodü ja je mi nzhodü c'e bëzo. 'Ma o chöt'ü, o xipji:

—¿Cjo in ejmegue o T'i Mizhocjimi?

³⁶ O ndünrö angueze, o mama:

—Nu'tsc'e sē'ē, xitsigö cjo ngueje o T'i Mizhocjimi; ngue c'ua ra sò rá ejmegö angueze.

³⁷ O ndünrö c'ua e Jesús:

—Ya i jñandague angueze. Nguetscö rrä ñavi.

³⁸ O mama c'ua c'e bëzo:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, rí ejmets'ü. Ngue'tsc'e o T'its'ü Mizhocjimi.

Cjanu o ndüñijömmü o ma't'ü c'ua.

³⁹ O mama c'ua e Jesús:

—Na ngue c'ü rvá ëcjö, exi 'ñetsetjo ja ga nguijñi o mü'bü yo nte. C'o unü ngüenda c'ü ni jyodü ra xogü o ndöji ngue c'ua ra bübü o jya's'ü Mizhocjimi cja o mü'büji, ra xogü o ndöji ra mbäräji Mizhocjimi. Pero c'o cjiñi ya xogü o ndöji, nuc'o, ra ndëzhöji, dya ra mbäräji c'ü na cjuana.

⁴⁰ O dyärä ja nzi c'o fariseo c'o mi cärä bëxtjo nu ja mi bübü e Jesús, o mamaji c'ua:

—A poco in cjiñigue c'ü xo rí ndèzhöjme.

⁴¹ O ndünrú c'ua e Jesús:

—Ma ri unnc'ejí ngüenda c'ü ni jyonc'ejí o jya's'ü Mizhocjimi, ro perdonaots'üji 'ma c'o na s 'o. Pero in mangueji: “Ya xogü ín chögöjme, rí pãrãjme na jo”, in eñeji. Nguec'ua xe in tütjoji in nzhunc'ejí.

10

El ejemplo del corral

¹ 'Na cjuana c 'ü rá xi'ts'igöji. Nu c'ü dya ra cjogü cja o ngoxtji nu ja cot'üji o ndënchjürü, nu c'ü je dacütjo cja ndüngumü, nuc'ü ngueje mbê'ë c'ü; y xopcü nu ja cjot'ü o ndënchjürü. ² Nu c'ü je cjogü cja o ngoxtji nu ja cjot'ü o ndënchjürü ngueje e mbörü c'ü. ³ E mböngoxtji xopcü ngoxtji e mbörü. C'o ndënchjürü ätpãji o jña'a. Nu c'e mbörü nãnbã o tjü'ü yo o ndënchjürü. Ngueje c'ü pjongü c'ua c'o ndënchjürü ra ma ziji o t'ëbi. ⁴ 'Ma ra mbedye c'o o ndënchjürü, ra ot'ü e mbörü. Cja rron ma c'o o ndënchjürü. C'o ndënchjürü tjünt'üji a xütjü c'e mbörü, na ngueje pãtpãji o jña'a. ⁵ 'Ma ra êjê 'naja c'ü dya pãrãji, dya ra ndünt'üji a xütjü. Nu c'ü ra tsjaji, ra c'ueñeji; na ngueje dya pãtpãji o jña'a c'o nandyo.

⁶ Nu yo jña'a yo, je zopjü e Jesús o fariseo. Pero anguesji dya o mbãrãji ja cja c'ü mi xipjiji.

Jesús, el buen pastor

⁷ O ña c'ua na yeje e Jesús, o xipjiji:

—Na cjuana c'ü rá xi'ts'igöji. Nutscö nguetscö e ngoxtji nu ja cjogü yo ndënchjürü. ⁸ Texe c'o va êts'c'ejí c'o ne c'ü rí chjünt'üji o xütjü, ne ra dyonc'ejí. Ngue o mbê'ë c'o xopcü nu ja cjot'ü o ndënchjürü. Pero c'o ndënchjürü dya pje ätäji. ⁹ Nuzgö nguetscö e ngoxtji nu ja cjogü yo ndënchjürü. Nu c'ü ra 'ñench'ezü o mü'bü, ngue c'ü sö ra cjogü. Nuc'ü, ngue c'ü ra jogü o mü'bü c'ü. Nuc'ü, ra chöt'ü texe c'o ni jyodü o mü'bü. Nguec'ua ra chjëntjovi nza cja 'na ndënchjürü c'ü ra cjogü, ra mbedye, ra chöt'ütjo o t'ëbi c'ü ra zi'i.

¹⁰ 'E mbê'ë ni 'ñetjo ra ã pönü c'o ndënchjürü. Ra mböt'ü texe c'o. Nutscö rvã êjêgö ngue c'ua ra bübü'tjoji. Me ra mãpã Mizhocjimi rgã bübü'tjoji.

¹¹ Va mama c'ua e Jesús:

—Nuzgö nguetscö 'na mbörü c'ü me na jo; ojtjo c'ü ri nza cjazgö. 'Na mbörü c'ü na jo, bübü dispuesto ra ñana c'o ndënchjürü cja c'o mbê'ë, zö ra mböt'üji c'ü. ¹² Pero 'ma cjó c'o ts'ö't'ü ra mbörü c'o ndënchjürü, dya ra mbörü na jo c'o, na ngueje dya exi ngue o cjaja c'o ndënchjürü. Nguec'ua 'ma ra jñanda rva êjê e mindyo, exta zogü c'ua c'o ndënchjürü, ra c'ueñe ra ma. Nguec'ua c'e mindyo ra pënch'i c'o ndënchjürü, nde ra mböt'ü c'ua c'o. ¹³ C'ueñe c'ü mi pjörü na ngueje ts'ö't'ütjo, dya ngueje o cjaja c'o ndënchjürü. Nguec'ua dya cjapü ngüenda pje ra ts'apü c'o.

¹⁴ Xe ma ña'a e Jesús, o mama:

—Nguetscö c'e mbörü c'ü me na jo. Rí pãrãgö c'o ngueje ín nzhënchjürügö. Anguezeji xo pãcãgöji. ¹⁵ A cjanu, xo pãcã mi Tata c'ü bübü a jens'e. Nuzgö xo rí pãrãgö mi Tata. Nuzgö rá tügö ngue c'ua ra bübü'tjo c'o ín nzhënchjürügö. ¹⁶ Xo rí tsãjãgö c'o dyaja ndënchjürü c'o dya be tjünt'ü ín xütjügö. Nuc'o, xo ni jyodü xo rá pjörü c'o. Ra dyãtcãji ín jñagö, ra ndünt'üji ín xütjü. A cjanu ri 'natjo nu ja ri cãrãji, 'ñe ri 'natjo mbörü, c'ü nguezgö.

¹⁷ 'Me s'iyazü mi Tata c'ü bübü a jens'e; na ngueje rá tügö ngue c'ua rá yepe rá bübü'tjo. ¹⁸ Dya cjó ra tsjacü rá tügö. Nguetscö rrã unütsjêjê rá tũ'ü. Sö'ö rá unütsjêgö rá tũ'ü, 'ñe sö'ö rá nanga. Ngueje c'ü vi ndãcjã mi Tatagö c'ü bübü a jens'e.

¹⁹ Na ngueje vi mama yo jña'a yo e Jesús, c'o nte o zöji na yeje co jña, dya mi 'natjo pjeñe mi cjiñiji. ²⁰ Na puncjü anguesji c'o mi mama:

—Bübü demonio cja o mü'bü ne Jesús. Dya pãrã pje mama. ¿Jenga in ätäji c'ü xi'ts'iji nu?

²¹ Dyaja c'o mi mama:

—Ne bëzo nu, 'ma ri bübü c'ü dya jo cja o mü'bü, dya ro mama yo jña yo me na jo. C'ü dya jo, a poco sö'ö ra xopcü o ndö'ö 'na ndèzhö, c'ua ja nzi va tsja ne bëzo.

Las autoridades de Israel rechazan a Jesús

²² C'o pa'a c'o, c'o nte a Jerusalén o tsjaji 'na mbaxua, mi mbeñeji c'e pa 'ma o dyötüji Mizhocjimi ro nintsjimi na yeje c'e templo.

Ma sê c'o pa c'o. ²³ E Jesús je mi nzhodü nu cja c'e templo cja o porta e Salomón. ²⁴ Nuc'ua c'o pje mi pjêzhi cja c'o nte a Israel, o jmurüji a jmi e Jesús, o xipjiji:

—¿Jenga dya rí xitsijme na jo cjó je ngue'tsc'e? Nu 'ma ngue'tsc'e e Cristo extí xitsijme na jo.

²⁵ Nuc'ua o ndünrû e Jesús, o xipjiji:

—Ró xi'ts'iji cjó je nguetscö. Nu'tsc'ejí dya in ejmezüji. Nuzgö rrã c jagö c'o ne'e mi Tata a jens'e. A cjanu, 'mãrã na jo cjó je nguetscö. ²⁶ Nu'tsc'ejí, dya in ejmezüji na ngueje dya ngue'tsc'ejí in nzhênchjürüts'üji.

²⁷ C'o in nzhênchjürügö ätcãji in jñagö. Rí pãrãgö c'o. Anguesji tjünt'üji in xütjügö.

²⁸ Nu c'o in nzhênchjürügö rí unügö c'ü sido ra bübütjoji. Nuc'o, dya ra ndü'ü c'o. Nuc'o, dya cjó sö cjó ra zipqui cja in dyëgö. ²⁹ Mi Tatagö c'ü o dyacügö c'o, ngueje c'ü xenda na nojo texe c'ü. Nguec'ua dya cjó sö cjó ra zinbi cja o dyë'e mi Tatagö c'o. ³⁰ Nutscö co c'ü mi Tata a jens'e rí 'natjobe, eñe e Jesús.

³¹ Nuc'ua o jñüs'ü na yeje o ndojo c'o pje mi pjêzhi cja c'o nte a Israel. Ro pjat'üji e Jesús. ³² O ndünrû c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Na puncjü c'o na jo c'o ya ró jí'ts'iji. Mi Tata a jens'e ngue c'ü o jítsigö c'o. Texe yo ró cja'a, ¿ja bübü c'ü na s'o c'ü rgui pjacüji?

³³ O ndünrû c'ua anguezeji, o mamaji:

—Nu yo na jo in tsjague, dya nguejyo rga pja'c'üjme yo. C'ü rga pja'c'üjme, ngueje c'ü in sadügue Mizhocjimi. Maco xo nguetjots'ügue 'na bëzo; pero in cjapü que nguets'ü Mizhocjimi.

³⁴⁻³⁶ O ndünrû c'ua e Jesús o xipjiji:

—Mbeñeji ja ga t 'opjü cja in leyji. Je t'opjü nu, c'ü ja va sjipji c'o o juajnü Mizhocjimi jinguã ro pätpãji angueze rvã zopjüji c'o nte. Je t'opjü a cjava: “Ngue'tsc'ejí in mizhocjimigüeji”, eñe Mizhocjimi. Rí pãrãgöji c'ü je va mama Mizhocjimi, na ngueje na cjuana c'ü t'opjü cja o jña. C'o nte c'o o juajnü Mizhocjimi mi jinguã, o mama Mizhocjimi o xiji mizhocjimi c'o. Nguec'ua, ¿jenga in mamaji rí sadügö Mizhocjimi na ngueje ró xi'ts'iji: “Exi nguejezü o T'izü Mizhocjimi”, maco Mizhocjimi o ndãcjã ró ëjë cja ne xoñijömmü?

³⁷ Tsjiññiji na jo cjo rí c jagö c'ü ne'e mi Tata; 'ma jiyö, dya rí 'ñejmezüji 'ma. ³⁸ Pero

'ma in jandgaji rí c jagö c'ü ne'e angueze, extí unnc'ejí ngüenda 'ma c'ü bübüzügö mi Tata, 'ñe nutscö rí bünc'öbe angueze. Extí unnc'ejí ngüenda a cjanu zö dya in ejmezüji c'ü ró xi'tsc'öji exi ngue o T'izü Mizhocjimi.

³⁹ Nuc'ua mi neji na yeje ro zürütjoji. Nuc'ua o mbedyetjo e Jesús cja o dyëji.

⁴⁰ O ma mbes'e na yeje cja c'e ndare a Jordán nu ja ot'ü mi jichite e Juan. O nguejme c'ua nu. ⁴¹ Na puncjü c'o o zät'ã cja o jmi'i e Jesús, mi mamaji:

—E Juan dya pje o tsja'a c'ü me na nojo c'ü nunca rí jandaji. Pero ma cjuana c'o o mama e Juan ja ga cja ne bëzo, ne Jesús.

⁴² A cjanu, na puncjü c'o mi cãrã nu, o 'ñench'e o mü'büji e Jesús.

11

Muerte de Lázaro

¹ Mi bübü c'ua 'naja bëzo c'ü mi sö'dyë c'ü mi chjü'ü e Lázaro. Mi menzumü a Betania, nu ja mi menzumü e María 'ñe e Marta c'ü nu cjüjuë. ² Mi ngueje c'e María c'ü je o ngosp'ü o ngua e Jesús c'ü in Jmugöji c'e perfume c'ü ma jo ma yüdü. Cjanu o ndintspi c'ua o ngua'a co o ñixti. Nu c'ü nu 'ninhömmü c'ü mi chjü e Lázaro, ngue c'ü mi sö'dyë c'ü. ³ C'o o cjü e Lázaro o mbenpevi c'ua na jña e Jesús, o xipjivi:

—Nu'tsc'e, in Jmuts'üjme, nu c'ü me in s'iyague, sö'dyë c'ü.

⁴ 'Ma o dyärã e Jesús o mama:

—Nu c'e ndötc'ijeme c'ü, dya ngue c'ü rguí nzhü'ütjo. Na ngueje rá c jagö c'ü rguí unü ngüenda yo nte c'ü me na zëzhi Mizhocjimi. A cjanu xo ra unüji ngüenda nguezgö o T'izü Mizhocjimi, me xo na zëtscö.

⁵ E Jesús me mi s'iya e Marta co c'ü nu cjüjuë 'ñe e Lázaro. ⁶ Nuc'ua 'ma ya vi dyärã mi sö'dyë e Lázaro, xe o nguejmetjo e Jesús yepa nu ja je mi bübü nu 'nanguarü c'e ndare a Jordán. ⁷ 'Ma ya o cjogü c'ua c'o yepa, o xipji c'o o discípulo:

—Möjö a Judea. Rá yepe rá sät'ätjoji nu.

⁸ C'o o discípulo o xipjiji c'ua:

—Xöpüte, dya be mezhe 'ma mi ne ro pja'c'ü ndojo c'o pje pjêzhi cja c'o nte a Israel. ¿Cjo rí matjo na yeje a manu?

⁹ O ndünrû e Jesús, o xipjiji:

—¿Cjo dya cja'a doce hora nu pa'a? Nu c'ü ra nzhodü 'ma ndempa, dya ra pjeñe na ngueje janda e jya's'ü cja ne xoñijö mü. ¹⁰ Nu c'ü ra nzhodü 'ma xö mü ngue c'ü ra pjeñe c'ü, na ngueje dya bübü e jya's'ü c'ü ra jñanda ja ngue c'ua nzhodü.

¹¹ 'Ma o nguarü o mama a cjanu, o mama c'ua:

—Nu c'ü e Lázaro c'ü rí joji ñjñtjo. Rá ma'a, rá ma dyö'ö.

¹² O mama c'ua c'o o discipulo:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'üjme, nu 'ma ñjñtjo, ra jogütjo 'ma.

¹³ C'ü mi mama e Jesús ngue c'ü ya vi ndü'ü e Lázaro. Pero c'o o discipulo o nguiññi mi mama c'ü vi söyatjo vi ñjñ.

¹⁴ Nuc'ua e Jesús ya xo xipjiji na jo:

—E Lázaro ya ndü'ü c'ü. ¹⁵ Na jo c'ü dya mi bübügö nu, ante c'ü ro ndü e Lázaro; ngue c'ua rí ñejmezüji dya, 'ma rí jñandaji c'ü rá cjagö. Möjö dya, rá ma nuji.

¹⁶ O mama c'ua e Tomás c'ü xo mi chjü'ü Cuate, o xipji c'o o midiscipuloji:

—Xo rá möjö ngue c'ua 'natjo c'ua rá ma tñji co e Jesús.

O möji c'ua.

Jesús es la resurrección y la vida

¹⁷ 'Ma o zät'äji, ya o mbärä c'ua e Jesús ya mi pa nziyo pa'a c'ü ya vi c'öt'ü e Lázaro cja cueva. ¹⁸ C'e jñiñi a Betania mi bëxtjo a Jerusalén. Mi jyadütjovi yeje kilometro nde. ¹⁹ Nguec'ua na puncjü c'o mi menzumü a Jerusalén c'o o ma a Betania, o ma jo'tp'üji e Marta ñe e María, na ngueje ya vi ndü e Lázaro c'ü nu 'ninzhö müvi. ²⁰ Nuc'ua o dyärä e Marta ma ëjë e Jesús. Nzi va dyärä, nzi va mbedye; o ma ndünrü. E María o nguentjo nu cja ngümü. ²¹ E Marta o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö, nu 'ma ri bübügue a ñecjua, dya ro ndü'ü 'ma c'ü ín 'ninzhö mü. ²² Nudya, xo rí pärägö, texe c'o rí dyötü Mizhocjimi, nde ra dya c'ü.

²³ O ndünrü c'ua e Jesús:

—Ra te'etjo c'ü nin 'ninzhö mü.

²⁴ O xipji c'ua e Marta:

—Rí pärägö c'e pa'a 'ma ra te'e c'o añima, xo ra te'etjo c'ü mi 'ninzhö mü.

²⁵ O xipji c'ua e Jesús:

—Nuzgö nguetscö rá xos'ü c'o ya ndü, rá cjapü ra te'ejí. Rá unügö c'ü rguí bübüji. Nu c'ü ra ñejmezügö, zö ra ndü'ü, ra te'etjo, ra bübütjo na yeje. ²⁶ Texe c'o bübü c'o ejmezügö, dya ra ndü'üji. ¿Cjo ín ejme yo rrä xi'ts'i?

²⁷ Nuc'ua e Marta o xipji c'ua:

—Jägã, ín Jmuts'ügö. Nutscö rí ejmegö ngue'tsc'e e Cristo, o T'its'ü Mizhocjimi. Ngue'tsc'e o mama Mizhocjimi ri ñecje cja ne xoñijö mü.

Jesús llora junto al sepulcro de Lázaro

²⁸ Nuc'ua 'ma o nguarü o mama a cjanu e Marta, o ma c'ua. O ma zojnü e María c'ü nu cjjuë. O tsjontp'ütjo va ña'a, o xipji:

—E xöpüte va säjä. Zon'c'ü rí ma'a nu.

²⁹ E María nzi va dyärä, nzi va bübü. Nuc'ua o ma'a nu ja je mi bübü e Jesús. ³⁰ E Jesús dya be mi sät'ä cja c'e jñiñi. Xe mi bübütjo nu ja je vi chjëvi e Marta. ³¹ Nuc'ua c'o nte a Israel c'o mi jo'tp'ü e María nu cja ngümü, o jñandaji o bübü zacü e María. O mbedye a tji'i. Anguezeji o ndünt'üji a xütjü, o mamaji:

—Ni ma cja c'e cueva. Ra ma huë'ë nu.

³² Nuc'ua o zät'ä e María nu ja je mi bübü e Jesús. 'Ma o jñanda o ndüñijö mü a jmi'i e Jesús. O xipji c'ua:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö, 'ma ri bübügue a ñecjua, dya ro ndü'ü 'ma c'ü mi 'ninzhö mügö.

³³ Nuc'ua e Jesús o jñanda c'ua e María mi huë'ë; ñe c'o nte a Israel c'o mi dyoji e María xo mi huëji. Nuc'ua me co sentio cja o mü'bü. Me mi chana o mü'bü. ³⁴ O dyönü c'ua e Jesús, o mama:

—¿Ja je ngue c'ua i tsöt'üji c'e añima?

O xipjiji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'üjme, xä'dä rí ë ñu'u.

³⁵ Nuc'ua o huë'ë e Jesús. ³⁶ O mama c'ua c'o nte a Israel:

—Jñandaji. Nujnu me mi s'iya e Lázaro.

³⁷ Mi cãrã anguesji c'o o mama:

—Nu e bëzo nu, maco o xopcü o ndö'ö c'ü mi ndëzhö. ¿Cjo dya ro sö ro jocü e Lázaro ngue c'ua dya ro ndü'ü?

Resurrección de Lázaro

³⁸ Nuc'ua e Jesús me co sentio na yeje cja o mü'bü. Cjanu o ma nu ja vi ngöt'üji e

Lázaro. Mi c'ot'ü 'na ndojo. ³⁹ O mama c'ua e Jesús:

—Tsjüs'üji ne ndojo.

E Marta c'ü nu cjü e Lázaro c'ü ya vi ndü, o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö. Maco ya na xĩĩ c'ü. Ya pa nziyo pa ndeze o ndü.

⁴⁰ O ndünrú c'ua e Jesús, o xipji:

—Ya ró xi'ts'i, nu 'ma rí 'ñejme, rí jñanda c'ü na zèzhi c'ü cja Mizhocjimi.

⁴¹ Nuc'ua o ngüs'üji c'ua c'e ndojo nu ja je vi ngöt'üji c'e añima. E Jesús o nä's'ä c'ua a jens'e, o mama:

—Nu'tsc'e mi Tatats'ü, rí da'c'ü na pöjō na ngueje ĩ dyätcä, y rí tsjague c'ua ja nzi rvá ö'tc'ü. ⁴² Nutscö ya rí pãrãgö sido ĩn ätcä. C'ü cja rvá da'c'ü na pöjō, ngue c'ü ra dyärä yo cãrã a 'ñecjua, ngue c'ua ra 'ñejmeji ngue'tsc'e ĩ chäcjägö.

⁴³ 'Ma o nguarü o mama yo jñ'a'a yo, o mapjü na jens'e:

—Nu'tsc'e Lázaro, pedyegue a tji.

⁴⁴ Nuc'ua e Lázaro c'ü ya vi ndü'ü o mbedye c'ua. Mi 'mans'a o manta. O jmi'i mi bös'ü 'naja bitu. O mama c'ua e Jesús:

—Xäpcäji dya ne manta. Jyèziji ra ma cja o ngumü.

Conspiración para prender a Jesús

⁴⁵ Nuc'ua na puncjü c'o mi menzumü a Jerusalén c'o mi dyoji e María, o 'ñench'e o mü'büji e Jesús. Na ngueje vi jñandaji c'ü vi tsja e Jesús. ⁴⁶ Nuc'ua mi cãrã anguesji c'o o ma c'ua cja o fariseo. O xipjiji c'o vi tsja e Jesús. ⁴⁷ Nuc'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo o jmurüji c'ua. O pötva mamaji:

—¿Pje rá cjagöji? C'e bëzo Jesús, cja'a na puncjü c'o me na nojo. ⁴⁸ 'Ma rá jèzitjoji ra tsja a cjanu, ra nda 'ñejme angueze texe yo ín menzumügöji ra tsjapüji o jmuji. Nguec'ua c'o menzumü a Roma c'o mandazüji dya, ra 'ñe yätcöji ne templo nu ja rí ma't'üji Cjimi. A cja dya nu rá chorügöji.

⁴⁹ 'Naja c'o mi jmurü, mi chjü e Caifás. Nuc'ü, mi mero ndamböcjimi c'e cjë'ë c'ü. O xipjiji:

—Nu'tsc'eji, dya pje ĩn pãrãgueji. ⁵⁰ Dya ĩn pãrãji c'ü xenda na jo c'ü ri 'natjo bëzo c'ü ra ndü ngue c'ua dya ra ndü texe yo nte.

⁵¹ C'e Caifás mi mero ndamböcjimi c'e cjë'ë c'ü, nguec'ua Mizhocjimi o tsjapü o

mama c'ü ro zäda zö dya mi pãrã e Caifás ja cja c'ü mi mama. O mama ro ndü'ü e Jesús ngue c'ua dya ro ndü c'o mejñiñi. ⁵² Dya nguextjo anguezeji c'o dya ro ndü. Xo ro ngärätjo na puncjü nte texe cja ne xoñijöümü c'o dya ro ndü na ngueje ro 'ñench'e o mü'büji e Jesús, ro tsjaji o t'i Mizhocjimi. ⁵³ Ndeze c'e pa c'ü, mi pötma dyü't'ütsjèji ja rvá tsjapüji ro mbö't'üji e Jesús.

⁵⁴ Nuc'ua e Jesús dya cja nzhodü c'ü ro jñanda c'o pje mi pjèzhi a Jerusalén. O mbedye cja c'e xoñijöümü a Judea. Je o ma'a cja c'e xoñijöümü c'ü bübü a jmi'i cja c'e ndajyadü. O ma cja 'naja jñiñi c'ü ni chjü'ü Efraín. Ya je nguejme nu, co nu c'o o discípulo.

⁵⁵ C'e mbaxua c'ü cja yo nte a Israel c'ü ni chjü Pascua ya ma sädätjo. Na puncjü c'o nte o möji a ma Jerusalén 'ma dya be mi sädä c'e mbaxua. Ro 'nintspiji ante c'ü ro mbedye c'e mbaxua. ⁵⁶ Nuc'ua mi jodüji c'ua e Jesús. Mi pötma mamaji 'ma mi bübüji cja c'e templo:

—¿Pje ĩn mangueji? ¿Cjo ra rezga ra èjë e Jesús cja c'e mbaxua?, mi eñeji.

⁵⁷ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo ya vi mandaji, nu 'ma cjó c'o ro mbãrã ja je mi bübü e Jesús ro ngös'üji anguezji ngue c'ua ro ma zürüji.

12

Una mujer unge a Jesús

¹ 'Ma xe mi bëzhtjo 'ñanto pa'a ro zädä c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, o ma c'ua e Jesús a Betania nu ja je mi bübü e Lázaro c'ü vi ndü'ü. Nuc'ü, vi xos'ü cja c'o añima.

² O dyä'tp'äji nu 'na jñönü e Jesús. Ngueje e Marta c'ü mi xisp'i. E Lázaro mi ngue 'naja c'o mi junrü co e Jesús cja mexa. ³ Nuc'ua e María o tũ'ü nde kilo o unguento c'ü mi dyavo nardo. Me mi muvi na mizhi. O ngosp'ü c'ua o ngua'a e Jesús. Cjanu o ndintspi co o ñixti. Nu cja c'e ngumü me co jyä'ä c'ü mi yüdü c'e unguento. ⁴ Xo mi bübü nu, e Judas Iscariote c'ü mi ngue o

t'i e Simón. Mi ngue 'naja c'o o discípulo e Jesús. Ngue c'e Judas c'ü ro nzhö'ö e Jesús. O mama e Judas:

⁵ —¿Jenga dya vi bö'ö jñi ciento mbëxo ne unguento; ro ch'unü c'o dya pje pë's'i?

⁶ C'ü vi mama a cjanu e Judas, dya ngue c'ü mi juentse c'o dya pje mi pë's'i. Na ngue dya mi juentse c'o. C'ü vi mama yo jña'a yo, ngue c'ü mi mbë'ë. Mi pjörü c'e cñimerio, y mi quibi c'o je mi üt'üji nu. ⁷ Nuc'ua e Jesús o māmā:

—Jyëzigue. E María o ngoscü ne ungüento; ngue c'ü ra tsjacüji 'ma ya rga tñ'ü. Pero angueze na mbenze dya. ⁸ Sido in bübügueji yo dya pje pë's'i. Pero nutscö, dya sido rá bünc'öji.

Conspiración contra Lázaro

⁹ Nuc'ua na puncjü o nte c'o mi cārã a Israel o mbārãji mi bübü nu e Jesús, nguec'ua va möji nu. Dya mi nguextjo c'ü ro ma nuji e Jesús. Xo mi möji ro ma nuji e Lázaro, c'ü vi xos'ü cja c'o añima. ¹⁰ Nguec'ua c'o ndamböcjimi o dyüt'ütsjéji ngue c'ua xo ro mbö't'üji e Lázaro. ¹¹ Na ngueje na puncjü o nte a Israel c'o mi xögüji co anguezeji mi möji cja e Jesús. Mi ejmeji angueze, na ngueje vi xos'ü e Lázaro.

Jesús entra en Jerusalén

¹² C'ü na yejnu pa'a na puncjü nte'e c'o vi möji cja c'e mbaxua o dyärãji ro ëjë e Jesús a Jerusalén. ¹³ Nuc'ua o ngant'aji o dyë o palma. Cjanu o mbedyeji c'ua, o ma ndünrüji e Jesús. Mi mapjüji, mi mamaji a cjava:

—Aleluya. Me na jo nu va ëjë nu o 'ñeme Mizhocjimi ra mandazüji nutscöji rí menzumüji a Israel.

¹⁴ E Jesús o chöt'ü 'naja burru. O chägä c'ua, c'ua ja nzi ga t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Mama a cjava c'ü:

¹⁵ Nu'tsc'ejji in menzumüji a Sion, dya rí sñji.

Jñandaji. Va ëjë cjuã in Jmugueji.

Nuc'ü, va chägä 'naja burru c'ü, eñe cja o jña Mizhocjimi.

¹⁶ C'o o discípulo e Jesús, dya be mi pãrãji ja ma cja nu yo jña'a yo. Nuc'ua 'ma ya vi ma a jens'e e Jesús, ngue 'ma cja o mbeñeji c'ü ngueje e Jesús c'ü vi t'opjü yo jña yo. Cja nde o mbeñeji c'ua c'ü vi ts'a a cjanu.

¹⁷⁻¹⁸ C'o nte c'o vi jñanda e Jesús 'ma o tsjapü o te'e e Lázaro 'ma o zopjü ro mbedye cja c'e cueva, nuc'o, o xipjiji c'o dyaja. Nguec'ua va mbārã c'o dyaja, nguec'ua

va ma ndünrüji e Jesús ante c'ü ro säjä a Jerusalén. ¹⁹ O pötva mama c'ua c'o fariseo:

—Nu'tsc'ejji ya i ñutsjéji, dya sö pje rí tsjaji c'ü rí ts'a's'üji e Jesús. Texe yo nte ya tjünt'üji a xütjü angueze, ya nde möji c'ü.

Unos griegos buscan a Jesús

²⁰ Xo mi cārã ja nzi nte c'o mi ña griego c'o vi ma ma't'ü Mizhocjimi cja c'e mbaxua.

²¹ Nuc'ua c'o griego o zät'ãji cja e Felipe c'ü mi menzumü a Betsaida c'ü tsja a Galilea. O dyötüji, o xipjiji:

—Nu'tsc'e së'ë, nutscöjme rí negöjme rá chjéjme e Jesús.

²² O ma c'ua e Felipe; o ma xipji e Andrés. O mëvi c'ua; o ma xipjivi e Jesús c'ü ya mi cārã o griego. ²³ O ndünrü c'ua e Jesús, o mama:

—Ya va sädä rá tügö, rá magö a jens'e cja Mizhocjimi nu ja rvá ëcjö. ²⁴ Nuzgö, na cjuana c'ü rí xí'ts'iji. 'Naja ndëxü c'ü ya ra zobü a jömmü, 'ma ra nguibi a jömmü, ra mbes'e ra unü na puncjü ndëxü. C'e ndëxü 'ma dya ra nguibi a jömmü, ra nguejme 'natjo ndëxü. ²⁵ Nu c'ü s'iyatsjéjé o vida, nuc'ü, ra ndü'ü c'ü. Nu c'ü dya s'iyatsjéjé o vida nu va cja ne xoñijömmü, nuc'ü, sido ra bübü'tjo c'ü. Dya ra ndü'ü. ²⁶ Nu c'ü ne ra ndünt'ü in xütjügö, ni jyodü sido ra 'ñejme in jñagö. Nu ja je rá bübügö je xo ra bübü nu. Mi Tatagö a jens'e ra s'iyā nu c'ü sido ejme in jñagö.

Jesús anuncia su muerte

²⁷ 'Nudya me sufrido in mü'bügö. ¿Pje rá mamagö? ¿Cjo rá xipji mi Tata a cjava: “Mi Tatats'ü rí ts'a's'ü ngue c'ua dya rá tügö”? Jiyö, dya rá xipji a cjanu, na ngueje, ngueje yo rvá ëjë cja ne xoñijömmü. Ró ë rá tügö.

²⁸ Nguec'ua rí tsjague c'ua ja nzi gui ñegue rá tügö, ngue c'ua ra mbārã yo nte c'ü me na nojots'ügue, nu'tsc'e mi Tatats'ü.

Nuc'ua o dyärãji 'naja jña a jens'e, o mama:

—Ya ró jíchi yo nte c'ü me na nojozügö. Pero xe rá jíchitjoji c'ü me na nozgö.

²⁹ C'o nte c'o mi cārã nu, o dyärãji c'e jña c'ü vi 'ñeje a jens'e. O mamaji c'ua c'ü vi yürü. Pero bübü c'o mi mama:

—Ngueje 'naja o anxe Mizhocjimi c'ü o zopjü e Jesús.

³⁰ O ndünrü c'ua e Jesús, o xipjiji:

—I dyäräji c'e jña. Dya pje nguetjözügö o zocü. O zo'c'ü in texeji, ngue c'ua rí unnc'ejí na puncjü ngüenda. ³¹ Na ngue c'o ya ngue ra tsjacöji, ra 'ñetse c'ü nugü na ü yo nte yo cãrã cja ne xoñijömmü. Nguec'ua Mizhocjimi ra tsjapü ra sufridoji. C'ü dya jo c'ü manda cja ne xoñijömmü, Mizhocjimi ya ra pjongü a tji dya c'ü. ³² 'Ma ra ndäpcäji cja ngronsi, nuc'ua yo nte ra nguijñiji cja o mü'büji. Ra mbäräji pje pjëtscö.

³³ Mi mama a cjanu yo, ngue c'ua ro mbäräji ja rvá ndü'ü. ³⁴ O ndüntü c'ua c'o nte, o mamaji:

—Nutscöjme ya ró äräjme c'ü mama cja o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. Mama a cjava: “E Cristo, nu c'ü ra ndäjä Mizhocjimi, sido ra bübütjo”, eñe. ¿Jenga in mangue ni jyodü ra däpc'ä cja ngronsi? Maco in mangue vi 'ñegue cja Mizhocjimi. ¿Cjo dya ri ngue'tsc'e 'ma e Cristo? O, ¿ja ga cja c'ü in xitscöjme?

³⁵ E Jesús o ndünrü c'ua:

—Xe ja nzi pa xe rá bübütjogö rí jya's'ü c'ua in cãrãgueji. Jyëziji ra nguich'i jya's'ü cja in mü'büji 'ma xe rí bübütjogö va, ngue c'ua dya rí nzhodügueji cja bëxömmü. Na ngueje 'ma rí nzhodüji cja bëxömmü, dya rí päräji ja rí möji 'ma. ³⁶ Nudya, nutscö rí jya's'ü xe rí bübügö a nde c'ua ja in cãrãgueji. Rí 'ñejmezüji, ngue c'ua ra bübü o jya's'ü Mizhocjimi a mbo cja in mü'büji.

Nu yo jña'a yo, o mama e Jesús. Cjanu o ma'a c'ua. Dya cja jñandaji ja vi ma'a.

Por qué la gente de Israel no creía en Jesús

³⁷ E Jesús ya vi tsja na puncjü c'o na nojo cja o jmi anguesji; pero dya mi ejmeji angueze. ³⁸ A cjanu o zädä c'o vi mama e Isaías c'ü mi profeta. O mama:

Nu'tsc'e, in Jmuts'ügö. ¿Cjó ngue c'ü ya o 'ñejme nu c'o ró mamaji?

¿Cjó ngue c'ü ya o unü na jo ngüenda c'ü me na zëzhi c'ü in Jmugöji?

Dya cjó 'ñejme. Dya cjó ne ro jñanda, eñe c'e profeta.

³⁹ Nguec'ua dya cjó sö cjó ro 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Xo o mama a cjava e Isaías:

⁴⁰ Mizhocjimi o tsjapü o ndëzhöji. Xo o tsjapü o meze o mü'büji, nguec'ua dya o 'ñejmeji.

'Ma ro unüji na jo ngüenda, 'ma ro 'ñejmeji cja o mü'büji, nu'ma, ro nzhogü o mü'büji, nuc'ua ro mama 'ma Mizhocjimi:

“Nutscö rá jopcüji o mü'büji.”

⁴¹ Nu yo jña'a yo, o mama e Isaías na ngueje o jñanda c'ü me na nojo e Cristo. O mama c'ua ja rva cja e Cristo.

⁴² Na puncjü c'o pje mi pjëzhi mi ejmeji e Jesús. Pero dya mi ne ro mamaji cjo mi ejmeji. Ngue c'o fariseo c'o mi sñji. Mi sñ anguesji ro pjongüji cja o nintsjimiji.

⁴³ Xenda mi sñji c'o mama c'o bëzo que na ngueje c'o mama Mizhocjimi.

Las palabras de Jesús juzgarán a la gente

⁴⁴ Nuc'ua e Jesús o ña na jens'e, o mama:

—Nu c'ü ench'ezügö cja o mü'bü, xo ench'e cja o mü'bü nu c'ü o ndäcjägö.

⁴⁵ Nu c'ü jandgagö, 'ñe unü ngüenda cjó je nguetscö, xo unü ngüenda ja ga cja c'ü o ndäcjägö. ⁴⁶ Ró ëjë cja ne xoñijömmü; nguetscö e jya's'ü. Texe c'o ench'ezügö cja o mü'büji, dya ra nzhodüji cja bëxömmü. ⁴⁷ 'Ma

cjó c'o ra dyärä yo jña yo rí mangö, pero 'ma dya ätcä, dya nguezgö rá mama c'ü ni jyodü ra ma sufrido c'ü. Na ngueje c'ü rvá ëcjö cja ne xoñijömmü, dya ngue c'ü rá cchapü ra ma sufrido yo cãrã; ngue c'ü rá salvaji. ⁴⁸ Nu c'o dya ejmezü y dya xo ätcä yo rí mama, bübü c'ü ra jñünpü nguarü c'ü. Na ngueje 'ma rá ëcjö na yeje, yo jña yo ró mangö ngueje c'ü rguí tjünpü nguarü c'o vi tsja na s'o c'o.

⁴⁹ Na ngueje nutscö, dya ró mamatsjögö yo jña'a yo. Mi Tata a jens'e c'ü o ndäcjä ngueje c'ü o mandazü ró xi'ts'iji yo jña'a yo, xo xitsi ja rvá zo'c'üji. ⁵⁰ Rí pärägö yo jña'a yo o ndäcjä mi Tata ró ë mama ngueje yo jña yo cchapü sido ra bübütjo yo nte. Rí mangö yo jña yo xitsi mi Tatagö.

13

Jesús lava los pies de sus discípulos

¹ 'Ma xe mi bëzhitjo ro zädä c'e mbaxua c'ü xiji Pascua, ya mi pärä e Jesús ya vi zädä c'ü ro ndü; ro mbedye cja ne xoñijömmü. Je ro ma cja nu Tata c'ü bübü a jens'e. Me mi s'iya c'o mi cãrã cja ne xoñijömmü c'o mi ench'e o mü'bü angueze. Y o tsja c'ua c'ü ni 'ñetse me mi s'iyaji na puncjü.

² E Jesús 'ñe c'o o discípulo ma siji xëdyi. E Judas Iscariote c'ü mi nguejnu t'i e Simón, ya vi dyätä c'ü dya jo ro nzhö e Jesús. ³ Ya mi pãrã e Jesús, c'ü nu Tata a jens'e ya vi unü texe poder ngue c'ua ro manda. E Jesús mi pãrã je vi 'ñeje cja Mizhocjimi, y ro nzhögü cja Mizhocjimi. ⁴ O böbü c'ua e Jesús nu ja ma siji o xëdyi, o ngãcã o bitu c'ü mi tējē. Cjanu o ngãjã c'ua 'naja bitu c'ü o mbä'bä. ⁵ Cjanu o xich'i c'ua ndeje 'naja ts'i ndamojmü c'ü mi xindyëji. Cjanu o mbürü o mbe'chp'e o ngua'a c'o o discípulo. Mi tjintspi c'ua co nu c'ü o bitu c'ü mi pä'bä.

⁶ Cjanu o böbü a jmi e Simón Pedro. E Pedro o xipji:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö. ¿Jenga rí pechquegö ín cua'a?

⁷ O ndünrü e Jesús, o xipji:

—Nu yo rrã cjagö, dya in pãrãgue dya. Cja rí pãrã después nu yo rrã cjagö.

⁸ O ndünrü c'ua e Pedro:

—Dya pje rá jë'tsc'i rí pechquegö ín cua'a.

O ndünrü c'ua e Jesús, o xipji:

—Nu 'ma dya rí jyëtsqui rá pe'chc'e, dya pje rí jogövi.

⁹ O mama c'ua e Simón Pedro:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö. Dya nguextjo ín cua c'ü rí pechque. Xo rí pechque ín dyë'ë 'ñe ín jmi'í.

¹⁰ O mama c'ua e Jesús:

—Nu c'o ya xaja, ya nguetjo o nguaji c'ü xe ra be'chp'ëji, ngue c'ua ra nda chjĩzĩ texe. Nu'tsc'ëji ya chjĩzĩts'üji na jo, pero dya chjĩzĩts'üji in texeji.

¹¹ E Jesús ya mi pãrã cjó ngue c'ü ro nzhö'ö, nguec'ua o mama a cjanu: “Dya chjĩzĩts'üji in texeji.”

¹² Nuc'ua 'ma o nguarü o mbe'chp'e o nguaji, cjanu o ngans'a c'ua o bitu, o ndëjē. O mimitjo c'ua na yeje cja mexa. Cjanu o dyönüji c'ua, o xipji:

—¿Cjo in pãrãji yo cja ró cja'c'üji?

¹³ Nu'tsc'ëji in xitsiji que nguezgö in xöpütezüji, nguezgö in Jmuzüji. Na jo c'ü in mamaji, na ngueje na cjuana. ¹⁴ Nuzgö in xöpütezüji, in Jmuzüji, ró pe'chc'egö in cuaji. Nguec'ua, nu'tsc'ëji xo ni jyodü rí pötqui pe'ch'e in cuaji. ¹⁵ Nuzgö c'ua ja nzi rvã cja'c'üji, nu'tsc'ëji, xo ni jyodü rí pötqui tsjagueji a cjanu. ¹⁶ Na cjuana c'ü rí xi'ts'iji,

'naja mbëpji, dya xenda na nojo que na ngueje o lamu. Ne xo ri ngueje c'ü o däjã, dya xenda na nojo que na ngueje nu c'ü o ndäjã. ¹⁷ Nu 'ma in pãrãji yo, me rí mäjãji 'ma rí tsjaji.

¹⁸ 'Rí pãrãgö ja ga cjatsc'ëji nu'tsc'ëji ró juan'c'üji. Rí pãrãgö bübüts'ëji 'naja c'ü ra tsja c'ua ja nzi ga t'opjü c'ü mama a cjava: “Maco mi dyocjöbe c'e bëzo y ma sigöbe o xëdyi, pero ra nzhögü c'ü.” Dya in texeji rí tsjaji yo. ¹⁹ Rí xi'ts'iji yo, 'ma dya be va sädã ngue c'ua 'ma ra zädã yo, rí 'ñejmeji, nu c'ü ya ró xi'ts'iji, rvã ëcjö cja Mizhocjimi. ²⁰ Na cjuana c'ü rí xi'ts'iji, nu 'ma rá täc'öji rí zopjüji yo nte, nu c'ü ra säc'ëji nguetscö säcjö 'ma c'ü. Nu 'ma ra säcjö c'ü, xo säjä 'ma c'ü o ndäcjägö.

Jesús anuncia que Judas lo traicionará

²¹ 'Ma o nguarü o mama a cjanu e Jesús, me go nguijñi go sufrido o mü'bü c'ua. O xipji na jo:

—Na cjuana c'ü rí xi'ts'iji, nu'tsc'ëji bübüts'ëji 'naja c'ü ra nzhögü.

²² Nuc'ua c'o o discípulo mi pötma jñandaji. Dya mi pãrãji cjó ngue c'ü je vi mama.

²³ 'Naja c'o o discípulo 'natjo c'ua mi junrüvi e Jesús. E Jesús me mi s'iya c'e discípulo.

²⁴ E Simón Pedro o tsjapü seña c'e discípulo ngue c'ua ro tsja t'önü cjó je ngue c'ü mi xipji e Jesús. ²⁵ Nuc'ua c'e discípulo c'ü 'natjo c'ua mi junrüvi e Jesús o dyönü:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö, ¿cjó ngue c'ü ra nzhöc'ügue?

²⁶ O ndünrü c'ua e Jesús, o xipji:

—Nu c'ü rá unü ne xëdyi nu rá tü'bü cja ne jñönü ngue c'ü ra nzhögü c'ü.

Cjanu o ndü'bü c'ua, cjanu o unü e Judas Iscariote c'ü nu t'i e Simón. ²⁷ Nuc'ua e Judas, 'ma o jñü'ü c'e xëdyi, o nguich'i c'ua c'ü dya jo cja o mü'bü. E Jesús o xipji c'ua:

—Nu c'o rí tsjague, ya extí ma'a rí ma tsjague c'o.

²⁸ Nu c'o dyaja c'o mi junrü cja mexa, dya pje mbãrãji jenga mi xipji a cjanu. ²⁹ E Judas mi tü'ü c'e cjiñerio. Mi cãrã c'o discípulo c'o mi cijñi e Jesús mi xipji e Judas ro ma ndömü c'o mi jyodü cja c'e mbaxua. Mi cãrã c'o mi cijñi mi xipji e Jesús c'ü ro ma unü merio c'o dya pje mi pë's'i. ³⁰ Nuc'ua e Judas

'ma o jñü'ü c'e xëdyi, exo mbedye c'ua. Ya mi xõmü.

El nuevo mandamiento

³¹ Nuc'ua 'ma o mbedye e Judas, o mama c'ua e Jesús:

—Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, rá cjagö dya nu c'ü rvá ëjë rá cja'a. A cjanu ra 'ñetse c'ü me na nojozügö. A cjanu xo ra 'ñetse c'ü me na nojo Mizhocjimi c'ü ngueje mi Tatagö. ³² C'ü rá cjagö, ya zädä rá cjagö. Nguec'ua ra 'ñetse c'ü me na nojo Mizhocjimi. Nuc'ua Mizhocjimi ra tsjapü ra 'ñetse c'ü me na nojozü, nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi. ³³ Nu'tsc'eji ín ch'itsc'öji, ya 'natjo ndajme xe rá bübü co nu'tsc'eji. Rí jyongügöji. C'ua ja nzi rvá xipji c'o pje pjëzhi cja c'o nte a Israel, a cjanu xo rá xi'ts'igöji dya. Nu ja je rá magö, nu'tsc'eji, dya ra sö rá möcjöji dya. ³⁴ Rí xi'tsc'öji 'na jña nu cja dadyo. Nguejnu rá tsjaji nu. Rí pötqui s'iyaji. C'ua ja nzi rvá s'iyats'ügöji, je xo rgui s'iyagueji a cjanu. ³⁵ 'Ma rá pötqui s'iyaji, a cjanu ra mbärã texe yo nte ngue'tsc'eji ín discípulots'üji.

Jesús anuncia que Pedro le negará

³⁶ E Simón Pedro o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö. ¿Ja je rá mague?

O ndünrü c'ua e Jesús, o xipji:

—Nu ja je rá magö, dya pje ra sö rá möcjöji dya. Cja ne rá sät'ägueji después nu ja je rá sätc'ö.

³⁷ O ndünrü c'ua e Pedro:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö, ¿jenga dya ra sö rá mëgovi dya? Nutscö rá nzhötsjë ngue c'ua ra mbötcüji c'ü dya ra mbö'tc'ügueji.

³⁸ O ndünrü e Jesús, o xipji:

—Nu'tsc'e Pedro, ín mangue rá nzhötsjë ra bö'tc'ü ngue c'ua dya ra bötcügö. Pero na cjuana c'ü rá xi'ts'igö, 'ma rá dyärã ra huë'ë o chare, ya rá pa na jñi rgui tsänngä c'ü ín pãcãgö.

14

Jesús, el camino al Padre

¹ Xe ma ña'a e Jesús, o mama:

—Dya me ra triste ín mü'büji. Rí 'ñench'e ín mü'büji Mizhocjimi. Xo rá 'ñench'ezügö cja ín mü'büji. ² A jens'e nu ja bübü mi Tatagö, nunu, me järã na puncjü ja rá bübügöji. Nuzgö ya rá magö a manu, rá ma

xã'mã nu ja rá bübügueji. Nu 'ma dya ri järã na puncjü o ngumü nu ja rá bübügueji, dya ro xi'ts'iji a cjanu. ³ Nuzgö na cjuana rá magö, rá ma xã'mãgö nu ja je rá bübügueji. Pero rá ëtcjö na yeje. Rá sints'iji ngue c'ua nu ja je rá magö, nu'tsc'eji xo rá ma bübügueji nu. ⁴ Nu'tsc'eji ya ín pãrãji nu ja je rá magö. Xo ín pãrãji c'e 'ñiji c'ü je sät'ä nu.

⁵ Nuc'ua e Tomás o xipji:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'üjme, dya rá pãrãgöjme nu ja je rá mague. ¿Ja rgã sö rá pãrãgöjme c'e 'ñiji c'ü je sät'ä nu?

⁶ O ndünrü c'ua e Jesús, o mama:

—Nuzgö nguetscö e 'ñiji. Nguetscö rá jí'ts'iji c'ü na cjuana ja ga cja Mizhocjimi. Nguetscö rá da'c'üji c'ü sido rá bübütjoji. 'Ma cjó c'o ra 'ñench'ezü cja o mü'bü, ra zät'ä a jens'e 'ma nu ja bübü mi Tatagö. 'Ma jiyö, dya ra sö ra zät'ä. ⁷ Nu 'ma ya ri pãcãgöji, ya xo ri pãrãji mi Tata. Nudya, ya í pãrãji mi Tata, ya í jñandaji dya angueze.

⁸ E Felipe o xipji c'ua:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'üjme, jítsigöjme c'ü nin Tata. Nguextjo c'ü rá negöjme c'ü.

⁹ E Jesús o xipji c'ua:

—Nu'tsc'e Felipe, ya mezhe rá bübügöji. ¿Cjo dya be ín pãrã cjó je nguetscö? Nu c'ü ya o jñandga, ya xo jñanda mi Tatagö c'ü ngueje Mizhocjimi. ¿Jenga ín mamague: “Jítsijme c'ü nin Tata”? ¹⁰ ¿Cjo dya ín ejmegue je rá bübügö cja mi Tata, y mi Tata je bübüzügö? Yo jña'a yo rá xi'ts'igöji, dya pje rá mamatsjögö yo. Ngueje mi Tata c'ü je bübüzügö c'ü xitsi rá cja yo rá cjagö. ¹¹ Ya ró xi'ts'iji rá bübügöbe mi Tata, je xo bübüzügö mi Tata. 'Ma dya sö rá jñunt'ü ín mü'büji c'ü ró xi'ts'itjoji, 'ñejmeji na ngueje yo na nojo yo rá cjagö. ¹² Nuzgö, na cjuana c'ü rá xi'ts'iji, nu c'ü ra 'ñejmezügö, xo ra tsja c'ua ja nzi rgã cjagö. Nuzgö ya ngue rá magö cja mi Tata. Nuc'ua nu c'ü ra 'ñejmezügö rá unü c'ü ra tsja c'ü xenda na nojo que na ngue yo rá cjagö. ¹³ 'Ma rá jyodü rá tsjaji c'ua ja nzi rgã negö, ra sö rá dyötüji mi Tata a jens'e. Nuc'ua rá da'c'üji c'ua ja nzi gui dyötüji c'ü. A cjanu ra 'ñetse c'ü me na nojo mi Tatagö c'ü ngueje Mizhocjimi. ¹⁴ 'Ma pje rá dyörüji na ngueje ín ejmezü, nutscö rá cja'a.

Jesús promete enviar el Espíritu Santo

15 'Nu 'ma in s'iyazüji, rí tsjaji yo rí mandats'ügöji. 16 Nutscö rá ötügö mi Tata a jens'e. Angueze ra ndäjä ne 'naja ra ë bübü co nu'tsc'ejí c'ü ra 'ñe mböxc'üji. Sido ra bübüts'ügueji c'ü. 17 Nu c'ü ra dya'c'üji Mizhocjimi ngueje o Espíritu c'ü ra jí'ts'iji ja ga cja Mizhocjimi. Nu c'o cãrã cja ne xoñijömmü c'o dya ench'ezü cja o mü'büji, o Espíritu Mizhocjimi dya sö ra bübüji, na ngueje dya pãrãji angueze, ni xo pãrãji ja ga pëpji c'ü. Pero nu'tsc'ejí in pãrãgueji na ngueje bübü co nu'tsc'ejí. Xo ra bübü cja in mü'bügueji. 18 Nuzgö dya rá sogüts'üji nza cja 'na jyoya. Nuzgö rá yepe rá nzhogütjogö rá ëjë va ja in cãrãgueji. 19 Dya cja ra mezhe c'ü xe ra jñandga yo cãrã cja ne xoñijömmü. Pero nu'tsc'ejí rí jñandgaji. Sido rá bübüjtjogö, nguec'ua nu'tsc'ejí xo sido rí bübüjtjogö. 20 Nu'tsc'ejí, 'ma ra zädä c'e pa'a c'ü ra ëjë o Espíritu Mizhocjimi, rí pãrãji je rí bünc'öbe mi Tata. Xo rí pãrãji in bünc'ejí co nutscö, 'ñe nutscö rí bünc'ö cja in mü'bügueji. 21 Nu c'ü pãrã yo rí mandagö, c'ü xo ra tsja'a yo rí mandagö, ngueje c'ü s'iyazü c'ü. Mi Tatagö xo ra s'iya nu c'ü s'iyazü. Nuc'ü, xo rá s'iyagö c'ü. Nuc'ü, xo rá cjäpü ra mbãcã na jo'o.

22 O ndünrö c'ua e Judas c'ü dya mi ngueje e Judas Iscariote, o mama:

—Nu'tsc'e, in Jmuts'ügöjme. ¿Ja rgá sö'ö rí tsjacüjme rá pä'c'ãjme c'ü dya ra mbã'c'ã yo cãrã cja ne xoñijömmü?

23 O ndünrö c'ua e Jesús, o xipji:

—Nu c'o s'iyazügö ra tsja'a yo rí mama. Nuc'ua ra tsja mi Tatagö xo ra s'iyaji anguezeji. Nuc'ua nutscöbe rá ë bübügöbe cja o mü'büji. 24 Nu c'o dya s'iyazü, dya xo cja'a yo rí mama. C'o jña'a c'o rí mangö, dya pje rí mamatsjögö yo. Mi Tatagö c'ü o ndäcjägö, xitsi rá mama yo jña'a yo.

25 'Nu yo jña'a yo, rí xi'ts'iji dya yo, nudya xe rí bübü cja in jmiji. 26 Mizhocjimi c'ü ngueje mi Tatagö ra ndäjä nu c'ü ra 'ñe mböxc'üji c'ü ngueje o Espíritu angueze. Nuc'ü, ra pätcägö c'ü. Ra xö'c'üji texe, ra mbeñc'ejí texe c'o ró xi'ts'igöji.

27 'Yo nte 'ma zenguaji yo nín minteji, xipjiji ra söyaji. Pero c'o o mü'büji sido sũ'ü, dya söya. Nutscö, söya in mü'bügö, rá cjäpü ra söya in mü'bügueji. Nuzgö ya rá magö.

Pero dya rí sũ'üji, ra söya in mü'büji. 28 Ya me sũ in mü'bügueji na ngueje ya i dyäräji c'ü ró xi'ts'iji ya rá magö. Rá nzhogü rá êtcjö c'ua ja ri cãrãgueji. Nu 'ma xenda ri s'iyazüji, me ri mäcjeji 'ma, na ngueje rá ma cja mi Tata a jens'e. Na ngueje mi Tatagö xenda na nojo que na nguezgö. 29 Ya ró xi'ts'iji dya, nudya dya be sädä. Ngue c'ua 'ma ra zädä, sido rí 'ñejmezüji.

30 'Dya cja xe rá ñaji na puncjü, na ngueje va ëjë c'o nte c'o pëpi c'ü dya jo. C'ü dya jo manda cja o mü'bü yo cãrã cja ne xoñijömmü. Pero dya sö ra manda cja in mü'bügö. 31 Pero ni jyodü ra mbãrã yo cãrã cja ne xoñijömmü, nuzgö me rí s'iyagö mi Tata. Nguec'ua rí cjägö c'o mandazü mi Tata. Böbüji. Rá pedyeji va.

15

La planta de uva y sus ramas

1 O mama e Jesús:

—Na cjuana nguetscö e za'a c'ü me na jo. Mi Tatagö a jens'e ngue c'ü pjörü c'e za'a c'ü. 2 Texe o dyëza c'ü bübüzügö c'o dya quis'i, ra dyëch'iji. Texe dyëza c'o quis'i, ra dyodüji ngue c'ua xenda ra nguis'i na puncjü. 3 Nu'tsc'ejí ya i 'ñejmeji c'o jña'a c'o ya ró xi'ts'iji, nguec'ua ya jogü in mü'büji dya. 4 Sido rí 'ñejmezügöji, nuc'ua nutscö sido rá bübü cja in mü'büji. Chjëntjovi nza cja 'naja dyëza, 'ma dya ra bübü cja c'e za'a, dya ra nguis'i. Xo rga cjatjots'ügueji nu, nu 'ma dya sido rí 'ñejmezügöji, dya xo sö rí tsjaji nu c'ü rí negö.

5 'Nutscö nguetscö e za'a. Nu'tsc'ejí ngue'tsc'ejí o dyë'ë. Nu c'ü sido ra 'ñejmezügö, nutscö sido rá bübügö cja o mü'bü c'ü. Nuc'ü, ra sö ra tsja nu c'ü rí negö. Nu'tsc'ejí, dya ra sö pje rí tsjaji c'ü rí negö, 'ma dya rí 'ñejmezügöji. 6 Nu c'ü dya sido ra 'ñejmezügö chjëntjovi nza cja 'na dyëza c'ü dya jo, c'ü panatjoji, cja na dyot'ü c'ua, cja na jñüs'üji c'ua, cja na ngöt'üji a sivi, ra ndë'ë.

7 'Nu 'ma sido rí 'ñejmezügöji, nu 'ma sido ra bübü in jñagö cja in mü'bügueji, nuc'ua dyörüji c'ü rí ñe'ejí. A cjanu ra dya'c'üji 'ma. 8 Nu 'ma rí tsjaji c'ü rí negö, ra 'ñetse 'ma c'ü ri ngue'tsc'ejí in discípulots'ügöji. A cjanu ra 'ñetse 'ma, c'ü me na nojo mi Tatagö. 9 C'ua

ja va s'iyazügö mi Tata a jens'e, je xo rvá s'iyats'ügöji. Sido rí tsjaji c'ü rí negö na ngueje rí s'iyats'üji. ¹⁰ Mi Tatagö a jens'e me sido s'iyazügö c'ü, na ngueje rí cjagö c'o mandazü angueze. A cjanu sido rá s'iyats'üji 'ma rí tsjaji c'o rí mandats'üji.

¹¹ 'Ró xi'ts'iji nu yo jña'a yo, ngue c'ua ra mājā in mü'büji c'ua nzi rgá mājägö. A cjanu, na cjuana me rí mājceji 'ma. ¹² Ngueje nu rí mandats'üji nu, rí pötqui s'iyaji c'ua ja nzi rvá s'iyats'ügöji. ¹³ Nu c'ü xenda s'iyate ngue c'ü ra unütsjējē c'ü ra bö't'ü c'ü; ngue c'ua dya ra bö't'ü c'ü jovi. ¹⁴ Nu'tsc'ejí ngue'tsc'ejí rí jogöji, nu 'ma rí tsjaji yo rí mandats'ügöji. ¹⁵ Dya cja rá xi'ts'iji c'ü ri ngue'tsc'ejí in mbēpjits'ügöji, na ngueje 'naja mbēpji dya pārā c'o cja'a o lamu. Rí xi'ts'iji dya, c'ü ngue'tsc'ejí rí jöji dya, na ngueje texe c'o ró ärägö cja mi Tata a jens'e, ya ró xi'ts'iji. ¹⁶ Nu'tsc'ejí dya i juancügöji. Nuzgö nguetscö ró juañc'ügöji. Ró empc'egöji ngue c'ua sido rí tsjaji c'ua ja nzi rgá negö, rí ma zopjüji yo nte ngue c'ua sido ra 'ñejmezüji anguezeji. Nuc'ua texe c'o rí dyötüji mi Tata a jens'e na ngueje in ejmezüji, angueze ra dya c'üji. ¹⁷ Nutscö rí mandats'üji rí pötqui s'iyagueji.

El mundo odia a Jesús y a los suyos

¹⁸ "Ma ra nuc'üji na ü yo cārā cja ne xoñijōmü c'o dya ejmezü, dya me rí tsjijñji. Rí mbeñegueji nutscö ot'ü o nugöji na ü 'ma dya be mi nuc'ejí na ü. ¹⁹ Nu 'ma ri tsjaji c'ü cja yo cārā cja ne xoñijōmü c'o dya ejmezü, nu'ma, ro s'iyats'ügueji 'ma yo. Pero nu'tsc'ejí ya i 'ñejmezügöji na ngueje ró juañc'ügöji. A cjanu, dya pje in cjañi c'ua ja nzi ga tsja c'o dya ejmezü, nguec'ua nuc'ügueji na ü. ²⁰ Mbeñeji c'e jña'a c'ü ró xi'ts'iji: "Naja mbēpji dya xenda na nojo que na ngueje o lamu." Nu 'ma ya nugöji na ü, me trācjāji, xo 'ñetsc'ejí xo ra nugöji na ü, ra ndrāc'āji. 'Ma o dyātcägöji c'o ró xipjiji, xo ra dyā'tc'āgueji c'o rí xipjiji. ²¹ Ra tsja c'üji a cjanu, na ngueje in ejmezügöji. Dya pārāji nu c'ü o ndācjā ró ēcjö cja ne xoñijōmü.

²² Nudya tūji o nzhubüji dya, na ngueje 'ma ró ē zopjügöji in jñagö, dya 'ñejmezüji. ²³ Nu c'ü nugügö na ü, xo nu'u na ü c'ü

mi Tatagö a jens'e. ²⁴ Ró cjagö c'o me na nojo a jmi anguezeji c'ü dya sö cjó ro tsja. Nguec'ua va unüji ngüenda c'ü o ndācjā mi Tatagö. Pero dya 'ñejmezüji. Nguec'ua, dya nguextjozgö nugöji na ü, xo nuji na ü c'ü mi Tatagö. Nguec'ua me tūji o nzhubüji dya. ²⁵ A cjanu, va sādā nu c'ü t'opjü cja o leyji c'ü o unü Mizhocjimi anguezeji. Je mama a cjava: "O nugüji na ü, dya pje rmí cjagö", eñe cja c'e ley.

²⁶ Xe mi ña e Jesús, o mama:

—Nuc'ua 'ma ra ējē nu c'ü ra 'ñe mböxc'üji, ngue c'ü ra mama c'ü ja ga cjazgö c'ü. Nuzgö nguetscö rá tājā ndeze cja mi Tatagö a jens'e nu c'ü ra 'ñe mböxc'üji. Ngueje o Espiritu Mizhocjimi c'ü ra jí'ts'iji c'ü na cjuana. ²⁷ Nu'tsc'ejí xo rí mamaji ja ga cjazgö, na ngueje rí dyocjöji ndeze 'ma ot'ü 'ma ró zopjü yo nte.

16

¹ Nuzgö rí xi'ts'iji yo jña'a yo, ngue c'ua dya rí chjench'ejí a xütjü. ² Yo nte a Israel ra pjongüts'üji cja o nintsjimiji. Ra zādā 'ma ra nguijñji c'ü ri ne Mizhocjimi ra tsja anguezeji ra mbö'tc'üji. ³ Ra tsjaji a cjanu na ngueje dya pārāji mi Tata, ne xo ri nguetscö pācāji. ⁴ Ya ró xi'ts'iji yo, ngue c'ua 'ma ra zādā c'e pa, rí mbeñeji ya rvá xi'ts'igöji yo.

Lo que hace el Espíritu Santo

'Cja rrā xi'ts'iji dya yo jña, na ngueje cja ni jyonc'ejí rí pārāgueji dya. ⁵ Nudya, rá ma'a nu ja je bübü c'ü o ndācjā. Pero nu'tsc'ejí, ne ri 'najats'ügueji, dya cjó öngü ja je rá ma. ⁶ Me in cjiññji na puncjü cja in mü'büji na ngueje ró xi'ts'iji yo. ⁷ Rí xi'ts'igöji c'ü na cjuana. Nuzgö ni jyodü rá magö, na ngueje 'ma dya rá magö, dya ra ējēts'ügueji nu c'ü ra 'ñe mböxc'üji. Nu 'ma rá magö, rá tājā c'ü ra 'ñe mböxc'üji. ⁸ Nu 'ma ra ējē c'ü, ra tsjapü yo cārā cja ne xoñijōmü ra mbārāji c'ü tūji o nzhubüji. Xo ra tsjapü ra mbārāji nguextjozgö me na jozgö, nguextjozgö sö rá jocüji. Ya xo ra tsjapü ra mbārāji ngue Mizhocjimi c'ü ra jñünpü ngüenda anguezeji ra ma sufridoji. ⁹ Nu c'ü ra 'ñe mböxc'üji, ra tsjapü ra mbārāji c'ü tūji o nzhubüji na ngueje dya ench'ezügö cja o mü'büji. ¹⁰ Ra tsjapü

ra mbārāji me na jozgö, nguextjozgö sö rá jocüji. Na ngueje 'ma ya rga tügö, rá tetjogö. Nuc'ua rá magö cja mi Tata. Dya cja xe rí jñandgaji. ¹¹ Nu c'ü ra 'ñe mböxc'üji, ra tsjapü ra mbārāji, Mizhocjimi manda y ra tsjapü ra ma sufrido nu c'o dya ätä angueze. Na ngueje Mizhocjimi ya ri jizhi c'ü ra ma sufrido c'ü dya jo c'ü manda cja ne xoñijö mü.

¹² Xe rí pè's'itjogö na puncjü c'o rá xi'ts'iji. Pero dya be sö rí tendioji ja ga cja nu c'o ro xi'ts'iji. ¹³ Nu 'ma ra êjê o Espiritu Mizhocjimi, nuc'ü, ra jí'ts'iji texe c'o na cjuana. Nuc'ü, dya pje ra ñatsjêjê. Ra mama texe c'o ra dyärä c'o mama Mizhocjimi. Nuc'ü, ra 'ñe ngöxc'üji c'o cja ra zädä. ¹⁴ Angueze ra jí'ts'iji c'ü me na nozgö, na ngueje ra mböxc'üji rí tendioji na jo ja ga cja c'o ín jñagö c'o ya ró xi'tsc'öji. ¹⁵ Texe c'ua ja ga cja mi Tatagö, nuzgö xo ga czazgö nu. Nguец'ua ró mama: “O Espiritu Mizhocjimi ra mböxc'üji rí tendioji na jo ja ga cja c'o ín jñagö c'o ya ró xi'tsc'öji.”

La tristeza se cambiará en alegría

¹⁶ Dya cja ra mezhe c'ü xe rí jñandgagöji. Nuc'ua, dya ra mezhe rí jñandgatjoji na yeje.

¹⁷ Nuc'ua c'o o discipulo bübü c'o o pötva mama:

—¿Ja ga cja yo xitsiji: “Dya cja ra mezhe xe rí jñandgaji, nuc'ua, dya ra mezhe rí jñandgatjoji na yeje”? ¿Jenga nde mama: “Dya rí jñandgaji na ngueje rá magö cja mi Tata”?

¹⁸ Mi mamaji c'ua:

—Pārā, ¿ja ga cja yo mama: “Dya cja ra mezhe”? Nuzgöji, dya rí pārāgöji ja ga cja c'ü mama.

¹⁹ O mbārā e Jesús, mi ne ro dyönüji, nguec'ua o xipjiji c'ua:

—In pötqui dyönütsjêji pje ne ra mama c'ü ró xi'ts'iji c'ü dya cja ra mezhe xe rí jñandgaji, nuc'ua, dya ra mezhe rí jñandgatjoji na yeje. ²⁰ Nuzgö na cjuana c'ü rí xi'ts'iji, nu'tsc'ejji me rí huë'ëji, me rí tristegueji rí mbenzeji. Pero yo cārā cja ne xoñijö mü c'o dya ejmezügö, nuyo, me ra mājā yo. Nu'tsc'ejji me rí tsjijñiji cja ín mü'büji. Pero nu c'ü me rguí tristeji, exi ngue c'ü rguí mäjceji después. ²¹ Naja ndixü, nu 'ma mus'ü o t'i, me sufrido na

ü.ü. Nuc'ua 'ma ya mus'ü c'ü nu ts'it'i, dya cja mbeñe c'ü na ü.ü. Ya mājätjo na ngueje c'ü ya vi mus'ü 'naja ts'it'i cja ne xoñijö mü.

²² Nu'tsc'ejji, je xo ga cjatsc'ejji dya nu. Me ín sufridoji c'ü me ín cjijñiji cja ín mü'büji. Pero rá chjëtjoji na yeje. Nuc'ua me ra mājätjo na yeje ín mü'büji. Dya cjo ra sö ra jñücüts'ügueji c'ü me rí mājäji.

²³ Nu pa'a c'ü rá chjëtjoji na yeje, dya pje rí dyönngüji 'ma. Ya ri pārāji ja ga cja c'ü rí xi'ts'iji dya. Na ngueje ín ejmezüji, sö rí dyötüji mi Tata a jens'e. Nuc'ua ra dya'c'üji c'ua ja nzi gui dyötüji c'ü. ²⁴ Dya be ín nänngäji ín chjügö c'ü pje ni dyötüji mi Tatagö. Dyötüji dya. Texe nde ra dya'c'üji, ngue c'ua me ra mājā ín mü'büji.

Jesucristo, vencedor del mundo

²⁵ Nu yo ró xi'ts'iji, dya be sö rí tendioji na jo ja ga cja yo. Ra zädä 'ma ya rá xi'ts'iji na jo ja ga cja mi Tata. ²⁶ Dya rí xi'ts'iji nguetscö rá ö'tc'üji mi Tata. C'e pa'a c'ü, rí dyötütsjêji mi Tata, rí nänngäji ín chjügö. ²⁷ Na ngueje nguetsjê mi Tata c'ü s'iyats'üji, na ngueje nu'tsc'ejji me ín s'iyazüji. I ñejmeji c'ü je rvä êcjö cja mi Tata c'ü Mizhocjimi. ²⁸ Je rvä êcjö cja mi Tata a jens'e. Ró êcjö cja ne xoñijö mü. Ya ngue rá pedye cja ne xoñijö mü. Rá nzhogü, rá ma cja mi Tata.

²⁹ C'o o discipulo o xipjiji c'ua:

—Nudya, 'ñetse na jo, yo jña yo ín mangue. Ya ró tendiojme ja ga cja c'o ín xitsijme. ³⁰ Nudya ya rí pārāgöjme c'ü nde ín pārāgue texe. In pätcöjme ín mü'büjme, nguec'ua dya ni jyodü rá cja'c'üjme t'önü. Nguец'ua ya rí ejmejme je i pedyegue cja Mizhocjimi.

³¹ O ndünrü c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Nudya, ¿Cjo ya ín ejmezüji dya, 'ma? ³² Ya ngue ra zädä c'e hora, na cjuana ya o zädä, c'ü rí pjötc'ejji ín texeji. Nde 'naja rguí möcjeji cja ín nzungueji. Nuc'ua ya rí sogüzütsjêji. Pero nutscö, dya rí bübütsjêgö. Nuzgö rí bünc'öbe mi Tata c'ü bübü a jens'e. ³³ Nu yo jña'a yo, rí xi'ts'iji yo, ngue c'ua mas rí ñejmezüji, a cjanu rá da'c'üji ra söya ín mü'bügueji. Cja ne xoñijö mü me rí sufridogueji. Pero, dya rí süji na ngueje

ró tǒpügö nu c'ü manda yo cārã cja ne xoñijǒmü.

17

Jesús ora por sus discípulos

¹ Nuc'ua 'ma o nguarü e Jesús o mama yo jña'a yo, o nã's'ä c'ua a jens'e, o mama:

—Nu'tsc'e mi Tatats'ü, ya zädä c'e hora 'ma rá tügö. Tsjapü ra mbārã yo nte cjó je nguetscö. Rí tsjapü ra mbārãji nguetscö in Ch'izgö me na nozgö. A cjanu, ngue c'ua xo ra mbã'c'ãji me na notsc'e, nu'tsc'e mi Tatats'ügö a jens'e. ² Nu'tsc'e mi Tatats'ü, ya i dyacö rá mandagö texe yo nte cja ne xoñijǒmü. Nu c'o ench'ezügö cja o mü'bü, rá unügö c'ü sido ra bübütjoji. ³ Sido ra bübütjoji na ngueje pã'c'ãji, nu'tsc'e nguetsjots'ügue in Mizhocjimigue c'ü na cjuana. Sido ra bübütjoji na ngueje xo pãcãji, nutscö e Jesucristo i chãcjägö cja ne xoñijǒmü.

⁴ 'Nutscö ró jíchi yo nte yo cārã cja ne xoñijǒmü c'ü me na nots'ügue, na ngueje ró cja texe c'o i xitsi. ⁵ Nudya, mi Tatats'ü, rí tsjague ngue c'ua rá bübügö na yeje co nu'tsc'e nu ja me na nojots'ügue. Rí tsja ngue c'ua rá bübügövi c'ua ja nzi rmá bübügövi 'ma dya be mi t'ät'ä ne xoñijǒmü.

⁶ 'Nu c'o cārã cja ne xoñijǒmü yo i dyacü, ngue'tsc'e je i 'ñünbü o mü'büji, ngue c'ua o 'ñench'ezü cja o mü'büji. Nujoyo, ró jíchiji ja ga cjats'ügue, mi Tatats'ü. Anguesji sido cjaji nu c'o in mangue. ⁷ Texe c'o ró cjagö, 'ñe c'o ró mangö, ngue'tsc'e i xitscö ró cjagö, ngue'tsc'e i xitscö ró ñagö. ⁸ Na ngueje ya ró xipjiji c'o jña'a c'o i xitsi ro xipjiji. Anguesji o 'ñejmeji c'o ró xipjiji. Ya xo pãrãji cja o mü'büji c'ü na cjuana je rvá ëcjö cja in dyë'ë. Ya xo 'ñejmeji, ngue'tsc'e i chãcjä cja ne xoñijǒmü.

⁹ 'Nu'tsc'e mi Tatats'ü, nutscö ró ö'tc'ügö yo o 'ñejmets'ü in jñague. Dya rí ö'tc'ügö yo cārã cja ne xoñijǒmü yo dya ejme. C'o rí ö'tc'ügö ngueje c'o i dyacü na ngueje ngue'tsc'e je in 'ñeje dya yo. ¹⁰ Texe yo in ntegö ngueje in ntegue. Texe yo in ntegue ngueje in ntegö. Anguezeji pãcãji exi ngue in Ch'izügö.

¹¹ 'Nutscö je rá magö nu ja je in büncl'e, nu'tsc'e mi Tatats'ü. Dya cja rá bübügö va

cja ne xoñijǒmü. Pero nu yo i dyacü, nuyo, cārãji cja ne xoñijǒmü. Mi Tatats'ü, nu'tsc'e me na jots'ü, rí ö'tc'ü rí tsjapü nu yo i dyacü, ra mbã'c'ãji c'ü xo ngue'tsc'e nu Tatats'üji. A cjanu rí pjörüji. Nguec'ua ra 'natjoji c'ua ja xo nzi ga cjazgövi, rí 'natjogövi, mi Tatats'ü. ¹² Nutscö xe rí bübügö co anguesji, rí pjörügöji, na ngueje me na zë'ts'igue, i dyacügö ja rgá pjörüji. Nguec'ua ne ri 'naja anguesji cjó ró bëzhigö. Nguextjo 'natjo c'ü o dyo'o o mü'bü c'ü dya jo. O bëzhi c'ü, c'ua ja nzi ga mama cja in jñague.

¹³ 'Mi Tatats'ügö, ya rá magö c'ua ja je in büncl'e. Rrã mangö yo jña'a yo, nudya xe rí büncl'ö cja ne xoñijǒmü, ngue c'ua nu yo i dyacö, na cjuana ra mäjãji c'ua ja nzi rgá mäjägö. ¹⁴ Nu yo i dyacü, ró xipjigöji in jñagö. Yo cārã cja ne xoñijǒmü c'o dya ejme, me nuji na ü nu yo ejme in jñagö. Na ngueje c'ua ja nzi ga cjazgö c'ü dya rí tsja va cja ne xoñijǒmü, je xo ga cjatjonu yo ejme in jñagö. ¹⁵ Dya rí ö'tc'ü c'ü rí sidyiji c'ü dya cja ra ngãrãji cja ne xoñijǒmü. Rrã ö'tc'ü rí pjörüji nu va cja ne xoñijǒmü nu ja manda c'ü dya jo. ¹⁶ Na ngueje dya menzumüji va cja ne xoñijǒmü. C'ua ja nzi ga cjazgö, dya rí menzumü va cja ne xoñijǒmü, je xo ga cjatjonu anguesji. ¹⁷ Anguezeji o 'ñejmeji in jñague, nguec'ua nu'tsc'e rí xöcüji ra tsjaji c'ua ja nzi gui ñegue. Ngue in jñague jíchiji c'ü in negue. ¹⁸ I chãcjä, ró ë zopjü yo cārã cja ne xoñijǒmü ró xipjiji yo in jñague. C'ua ja nzi vi chãcjägö cja ne xoñijǒmü, ró juajnü anguesji ra zopjüji yo nte yo cārã cja ne xoñijǒmü. ¹⁹ Rá cjagö c'ua ja nzi gui ñegue rá tügö. Ngue c'ua anguezeji xo ra tsjaji c'ua ja nzi gui ñegue.

²⁰ 'Dya nguextjo yo i dyacü rí ö'tc'ü yo. Xo rí ö'tc'ü c'o cja ra 'ñejmezügö na ngueje c'o in jñagö c'o ra mama yo i dyacü. ²¹ Rí ö'tc'ü, texeji nde ra 'natjoji, c'ua ja nzi ga cjatsc'e mi Tatats'ü, in bübüzügö, nutscö rí bübüts'ügö. Rí ö'tc'ügö, texe yo xo ra 'natjoji co nutscövi. Rí ö'tc'ü a cjanu ngue c'ua yo cārã cja ne xoñijǒmü ra 'ñejmezüji c'ü ngue'tsc'e i chãcjägö. ²² Nu'tsc'e mi Tatats'ü, c'ua ja nzi rgá 'natjovi, xo ró unü anguezeji c'ü ri 'natjoji anguesji co nutscövi. Nguec'ua ri 'natjoji anguesji c'ua ja nzi rgá 'natjovi. ²³ Na ngueje ri bübü cja

o mü'bü anguesji. Y nu'tsc'e mi Tatats'ü, ri bübüzügö. Nguec'ua anguesji na cjuana ra 'natjoji. A cjanu yo cārã cja ne xoñijö mü ra mbārãji ngue'tsc'e i chãcjägö. Xo ra mbārãji ngue'tsc'e mi Tatats'ü in s'iyague anguesji, c'ua ja xo gui s'iyazügö.

²⁴ Nu'tsc'e mi Tatats'ügö, nu yo i dyacü, rí negö c'ü xo ra bübüji nu ja je rá magö. Nguec'ua ra jñandaji c'ü me ma zö'ö rmá bübügö co nu'tsc'e 'ma dya be mi t'ät'ä ne xoñijö mü. Ra jñandaji c'ü ja gui s'iyazügö ndeze 'ma dya be mi t'ät'ä ne xoñijö mü. ²⁵ Nu'tsc'e, mi Tatats'ü, me in cjague me na jo. Yo cārã cja ne xoñijö mü, dya pã'c'ãji. Pero nutscö rí pã'c'ã. Nu yo i dyacü xo pãrãji ngue'tsc'e i chãcjã. ²⁶ Ya ró unüji o mbã'c'ãji, nu'tsc'e mi Tatats'ü. Sido rá unüji yo, ra mbã'c'ãji. Nguec'ua, c'ua ja gui s'iyazü, ra mbārãji cja o mü'büji c'ü xo in s'iyague anguesji. Xo rá bübügö cja o mü'bü anguesji.

18

Llevan preso a Jesús

¹ Ma o nguarü o mama yo jñã'a yo e Jesús, nuc'ua o möji c'ua co o discípulo. O mbes'ejí cja c'e ñinzhe c'ü ni chjü Cedrón, o zät'ãji nu ja je mi bübü 'naja huerta. Nuc'ua e Jesús co c'o o discípulo o cjogüji a mbo cja c'e huerta. ² Nu c'ü e Judas c'ü ro nzhö'ö e Jesús, xo mi pãrã nu cja c'e huerta. Na ngueje e Jesús 'ñe c'o o discípulo sido mi pöji nu. ³ E Judas o dyëdyi c'ua c'o xondaro. Xo dyëdyi c'o policia c'o mi pëpi c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo. Nuc'ua o möji cja c'e huerta. Ma tñji o lámpara 'ñe o tizhi c'o mi tjë'ë. Nde ma jünji c'o rví tsjaji o chü. ⁴ E Jesús ya mi pãrã texe c'o ro tsjapüji c'ü. O ma chjëji c'ua, o dyönüji:

—¿Cjó ngue c'ü in jodügueji?

⁵ O ndünrö c'ua c'o nte c'o ma ë'ë e Judas, o xipjiji:

—Rí jodügöjme e Jesús c'ü menzumü a Nazaret.

E Jesús o xipjiji:

—Nutscö nguetscö e Jesús.

Xo mi bübü co anguesji e Judas, nu c'ü ro nzhö'ö e Jesús. ⁶ Nzi va mama e Jesús: “Nguetscö”, nuc'ua o ndã't'ãtsjëji na zëzhi

o xütjütsjëji, o nügüji. ⁷ E Jesús o yepe o dyönüji c'ua:

—¿Cjó ngue c'ü in jodügueji?

Anguesji o mamaji:

—Rí jodügöjme e Jesús c'ü menzumü a Nazaret.

⁸ Nuc'ua o yepe o ndünrö c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Ya ró xi'ts'iji que nguetscö. Nu 'ma nguetscö in jongüji, jyëtsquiji yo in discípulogö ra möji.

⁹ A cjanu o zädã c'o jñã'a c'o ya vi mama e Jesús. O mama: “Nu c'o i dyacü, dya pje ró bëzhigö ne ri 'naja c'o.” ¹⁰ E Simón Pedro mi jün 'na tjëdyi. O ngübü c'ua c'e tjëdyi cja o xipjadü. Cjanu o ya'bü c'ua c'ü nu mbëpji c'ü mi mero ndamböcjimi. O dyopcü c'ü nu ngö'ö cja o jodyë. Nu c'e mbëpji mi chjü'ü Malco. ¹¹ Nuc'ua e Jesús o xipji e Pedro:

—Tsöt'ü c'ü in chjëdyi cja o xipjadü. Dya rí ts'axcügö c'ü rá cjagö c'ü ne mi Tatagö c'ü bübü a jens'e.

Jesús ante el jefe de los sacerdotes

¹² Nuc'ua c'o xondaro 'ñe c'ü mi manda cja c'o xondaro 'ñe c'o policia c'o mi menzumü a Israel, o zürüji e Jesús. Ya nde jyü'tp'üji c'ua o dyë'ë. ¹³ Nuc'ua ot'ü o zidyiji e Jesús cja nu ndã e Caifás c'ü mi chjü Anás. C'e cjë'ë c'ü, mi mero ndamböcjimi e Caifás. ¹⁴ Mi ngueje e Caifás c'ü vi xipji c'o pje mi pjëzhi a Israel c'ü mi jyodü ro ndü'ü 'naja bëzo ngue c'ua dya ro ndü texe c'o mejñiñi.

Pedro niega conocer a Jesús

¹⁵ E Simón Pedro mi tjünt'ü a xütjü e Jesús. Xo 'ñe 'naja o discípulo xo mi tjünxtjo a xütjü. Nu c'ü mi mero ndamböcjimi mi pãrã c'e discípulo c'ü. O cjogü c'ua c'e discípulo co e Jesús nu ja ma bübü c'ü mi mero ndamböcjimi. ¹⁶ Nu c'e Pedro o nguejmetjo a tji'i cja c'e ngoxtji. O mbedye c'ua c'ü 'naja discípulo c'ü mi pãrã c'e ndamböcjimi. O ma zopjü c'e ndixü c'ü mi mböngoxtji. O jyëziji c'ua o cjogü a mbo c'e Pedro. ¹⁷ Nuc'ua c'e ndixü c'ü mi mböngoxtji, o xipji e Pedro:

—¿Cjo dya xo ngue'tsc'e 'naja o discípulo ne bëzo nu?

O xipji c'ua angueze:

—Nutscö, dya nguetscö o discípulozgö nu.

18 Nuc'ua c'o mbëpji 'ñe c'o policia nde mi böbüji nu. Vi 'ñörüji chjeme na ngueje ma së'ë. Ma pa't'üji. Anguesji nde mi dyoji e Pedro ma pa't'üji cja sivi.

El jefe de los sacerdotes interroga a Jesús

19 Nuc'ua c'e ndamböcjimi o dyönü e Jesús, cjo mi ngue c 'o mi tjünt'ü a xütjü angueze. Xo o dyönü pje nza cja c'ü mi xöpüji. 20 O ndünrü c'ua e Jesús, o xipji:

—Nutscö ró zopjü na puncjü o nte cja ne xoñijöümü. Nutscö sido ró xöpüte cja yo nitsjimi va a Israel. Xo nde ró xöpüte cja c'e templo nu ja je jmurü na puncjü ín menzumügöji. Dya pje ró mamagö c'ü dya cjo ro dyärä. 21 ¿Jenga ín önnügö dya yo? Dyönüji c'o ya o dyärä, pje ni mbë c'ü ró xipjiji. Nuc'o, pärä na jo c'o ró mangö c'o.

22 'Ma o mama a cjanu e Jesús, 'naja c'o policia c'ü mi bübü nu, o chötü 'naja mbädyë e Jesús. O xipji:

—¿Cjo je rga cjanu rguí chjüntügue ne ndamböcjimi?

23 O ndüntü c'ua e Jesús, o xipji:

—Nu 'ma ró tjüntügö na s'o, mamague pje pjëzhi c'ü na s'o c'ü ró xipji. 'Ma ró tjüntügö c'ü na cjuana, ¿jenga í pjëchqui ín jmigö?

24 Nuc'ua e Anás cjanu o ndjäjä e Jesús nu cja e Caifás c'ü xo mi mero ndamböcjimi. Xe mi tjüt'ütjo o dyë e Jesús.

Pedro niega otra vez a Jesús

25 Xe mi böntjo e Simón Pedro, ma pa't'ütjo a sivi. O ña c'ua c'o xo mi cãrã nu, o dyönüji e Pedro:

—¿Cjo dya xo ngue'tsc'e o discí pulots'ü e Jesús?

E Simón Pedro o ngädä, o mama:

—Nuzgö, dya pje nguetscö 'naja o discípulo.

26 C'ü mi mero ndamböcjimi mi 'ñeje 'na o mbëpji c'ü mi ngue o dyojui c'e bëzo c'ü vi dyogü o ngö'ö c'ü vi dyopcü e Pedro. O ña c'ua c'e mbëpji o xipji e Pedro:

—Xo ró jantc'agö cja c'e huerta, nde mi dyocjevi e Jesús.

27 Nuc'ua o ngädätjo na jñi'í e Pedro. Nuc'ua jo ni huë'ë c'ua c'o chare.

Jesús delante de Pilato

28 Nuc'ua o mbedyeji c'ua cja o ngümü e Caifás, o zidyiji e Jesús cja o palacio c'e gobernador. Xöxtjo o zät'äji. Nu c'o pje mi pjëzhi a Israel dya o cjogüji nu cja c'e palacio. Na ngueje mi sÿji 'na ro contaminaoji. C'ua ja nzi ga mama o ley anguesji, 'na ro contaminaoji, dya ro sö ro zi'iji c'ü ch'unü cja c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua. 29 Nuc'ua o mbedye e Pilato nu ja je mi cãrã anguesji. O xipjiji:

—¿Pje vi sicjeji va ne bëzo nu?

30 O ndünrüji c'ua, o xipjiji:

—Nu 'ma dya ro tsja c'o na s'o nu, dya xo ro ã nzhö'c'üjme.

31 O ndünrü c'ua e Pilato:

—Sidyigueji ngue c'ua rí jñünpüji nguenda c'ua ja nzi ga manda in leygueji.

C'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel o ndünrüji c'ua:

—Dya ín jëzguigöjme cjo rá pö't'ügöjme.

32 A cjanu o zädä c'o vi mama e Jesús ja cja rvá ndü'ü. 33 Nuc'ua e Pilato o cjogü na yeje a ma a mbo'o nu cja c'e palacio. Nuc'ua o ma't'ü c'ua e Jesús, o xipji:

—¿Cjo ngue'tsc'e o jmuts'ü yo nte a Israel?

34 O ndüntü c'ua e Jesús, o xipji:

—¿Cjo ín ejmetsjëgue yo, maxque bübü c'ü o xi'ts'í cjo je nguetscö?

35 O ndünrü c'ua e Pilato:

—A poco ín cjinnce xo rí menzumügö a Israel. Nguetsjë c'o ndamböcjimi 'ñe c'o dyaja in menzumütsjëgueji c'o o ã nzhöc'üji va ja rí bünc'ö. Nguet'ua rí önn'ü pje í tsjague.

36 O ndünrü e Jesús, o xipji:

—Nutscö, dya nza czazgö c'o dyaja jmu'u c'o manda cja ne xoñijöümü. 'Ma rva cjanu, nuc'ua nu c'o tjünt'ü ín xütjügö ro ñangagö c'o. Nguet'ua dya ro nzhögüji cja yo ín menzumügöjme va a Israel. Nguet'ua rí xi'ts'í, dya nza czazgö c'o dyaja jmu'u c'o manda cja ne xoñijöümü.

37 O ndünrü c'ua e Pilato:

—¿Cjo ngue'tsc'e 'naja c'ü manda 'ma?

O ndünrü c'ua e Jesús:

—In mamague c'ü rí mandagö. Nguetje c'ü je rvá te'egö c'ü. Nguet'ua rvá ëjë cja ne xoñijöümü ngue c'ua rá mama c'o na cjuana. Texe yo nte c'o ätä c'ü na cjuana pärãji cjo je nguetscö.

38 O dyönü c'ua e Pilato:

—¿Pje ni mbëjë c'ü na cjuana?

Jesús es sentenciado a muerte

'Ma o mama yo, o mbedye na yeje a tji e Pilato nu ja mi cãrã c'o nte a Israel. O xipjiji:

—Dya pje rí töt'p'ü c'ü na s'o c'ü ro tsja c'e bëzo c'ü. ³⁹ Nu'tsc'eji in menzumüji a Israel in pë's'iji 'na tjürü c'ü in cjaji 'ma pedye ne mbaxua nu ni chjü Pascua. In ötcöji rá pjongü libre 'naja c'ü na o'o a pjörü. ¿Cjo in ne rá pjongü libre e Jesús c'ü in jmugueji?

⁴⁰ Nuc'ua o mapjüji na yeje texeji, o mamaji:

—Nuc'ü, dya rí pjongü c'ü. Pjongü e Barrabás.

Nu c'ü e Barrabás mi ngueje 'naja mbë'ë mi pöt'üte c'ü.

19

¹ Nuc'ua e Pilato o manda c'o xondaro o ndas'üji e Jesús. ² Nuc'ua c'o xondaro o mbeji 'naja corona c'ü mi dyavo bidyi. Nuc'ua cjanu o jñusp'üji cja o ñi e Jesús. Cjanu o jyecheji c'ua 'naja bitu c'ü ma cjipobü. ³ Cjanu o chëzhiji a jmi go mbë'chp'iji c'ua o jmi, o xipjiji:

—Nu'tsc'e in jmu'u cja yo nte a Israel, sido rí tsjague jmu'u.

Nuc'ua ya o chötüji c'ua c'o mbädyë.

⁴ Nuc'ua e Pilato o mbedye na yeje a tji. O xipji c'o nte a Israel c'o mi cãrã nu:

—Jñandaji. Rvá siñc'iji a tji e Jesús, ngue c'ua rí pärãji dya pje ró töt'p'ügö c'ü pje ro tsja'a c'ü.

⁵ Nuc'ua o mbedye c'ua a tji e Jesús. Mi juns'ü c'e corona c'ü mi dyavo bidyi. Nde mi je c'e bitu c'ü ma cjipobü. E Pilato o xipji c'ua c'o nte a Israel:

—Jñandaji dya. Ya bübü va ne bëzo.

⁶ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o policia 'ma o jñandaji e Jesús, exo mapjüji c'ua, o mamaji:

—Chät'ä cja ngronsi nu, chät'ä cja ngronsi nu.

O ndünrü c'ua e Pilato:

—Nu'tsc'eji, sidyigueji, rí ma chät'äji. Nuzgö dya pje rí töt'p'ügö c'ü na s'o c'ü ro tsja'a.

⁷ O ndünrüji c'ua:

—Nutscöjme rí pë'sc'öjme in leyjme. C'ua ja nzi ga mandazügöjme c'e ley, ni jyodü ra ndü ne bëzo, na ngueje o tsjapütsjé c'ü ngue o T'i Mizhocjimi.

⁸ Nuc'ua 'ma o dyärã yo jña'a yo, xenda o zü'ü c'ua e Pilato. ⁹ Nuc'ua o cjogütjo c'ua na yeje a mbo cja c'e palacio. O xipji c'ua e Jesús:

—¿Ja je in menzumügie?

E Jesús, dya pje o ndünrü c'ü.

¹⁰ Nuc'ua e Pilato o xipji:

—¿Jenga dya in tjüntcü yo rí zo'c'ü? ¿Cjo dya in pärã pje pjëtsco? Sö rá empc'e libre. Xo sö rá nzhöc'ü c'ü ra ndät'äts'üji cja ngronsi.

¹¹ O ndünrü c'ua e Jesús:

—Dya pje ro sö pje ri tsjacü 'ma dya ro dya'c'ü sjëtsi Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Nguéc'ua nu c'ü o ë nzhögü cja in dyëgue, ngue c'ü xenda na nojo o nzhübü c'ü.

¹² Ndeze c'e ndajme c'ua, e Pilato mi ne ro 'ñeme libre e Jesús. Pero c'o nte a Israel mi mapjüji, mi mamaji:

—Ma rí 'ñeme libre c'e bëzo, dya pje in joguevi 'ma e César c'ü mero jmu cja ne xoñijömmü. Na ngueje 'ma cjó c'o xe ra tsjapü jmu nza cja ga tsja c'e bëzo, nu'ma, chüvi e César 'ma.

¹³ Nuc'ua e Pilato, 'ma o dyärã yo jña'a yo, o zidyitjo na yeje a ma a tji e Jesús. E Pilato o ma mimi c'ua, nu ja je mi jünpü ngüenda c'o nte. Cja jña hebreo mi chjü Gabata c'e lugar, c'ü ne ra mama nu ja vi mbäbäji cemento. ¹⁴ C'e pa'a c'ü, mi ngue 'ma mi preparaoji ngue c'ua c'ü na jyas'ü ro tsjaji c'e ndambaxua c'ü ni chjü Pascua. Ya vi züntü 'ñanto c'ü xörü. Nuc'ua e Pilato o xipji c'o nte a Israel:

—Jñandaji. Bübü va, nu in jmugueji, nu mandats'üji.

¹⁵ Anguesji o mapjüji:

—Sidyí ne bëzo nu, ma chät'ä cja ngronsi.

E Pilato o xipjiji c'ua:

—Nu nin jmugueji, ¿cjo in neji rá tät'ä cja ngronsi?

O ndünrü c'ua c'o ndamböcjimi, o mamaji:

—Nu c'ü in jmujme nguetjo e César.

¹⁶ Nuc'ua e Pilato o nzhö e Jesús ngue c'ua ro dat'ä cja ngronsi. Cjanu o zidyiji c'ua e Jesús.

La crucifixión

¹⁷ Nuc'ua o nduns'ütsjé c'ua c'ü nu ngronsi. O mbedye, o ma nu ja je mi chjü'ü

ñinte. Cja jña hebreo mi chjũ'ũ Gólgota. ¹⁸ Nunu ngue nu ja je ndät'äji cja ngronsi nu. O ndät'äji angueze, cja ne yeje bëzo c'o xo ndät'äji, 'naja cja o jodyë, c'ũ 'naja cja o squierda. E Jesús, mi bübũ a nde'e c'ũ. ¹⁹ E Pilato o dyopjũ c'ua 'naja xiscõma c'ũ ro ma cuatũji c'ua cja o ngronsi e Jesús. C'ũ mi t'opjũ mi mama a cjava: “Nunu ngueje e Jesús, nu je menzumũ a Nazaret. Ngueje o Jmu'u yo nte a Israel.” ²⁰ Na puncjũ c'o nte a Israel c'o o xörũ nu mi cuat'ũ cja o ngronsi e Jesús, na ngueje nu ja vi dät'ä e Jesús mi bëxtjo cja c'e jñiñi. C'o jña'a c'o, mi t'opjũ cja jña hebreo 'ñe cja griego 'ñe cja latín. ²¹ C'o ndambõcjimi cja c'o nte a Israel o ma xipjiji c'ua e Pilato:

—Dya ri dyopjũ a cjava: “Ngueje o Jmu'u yo nte a Israel.” Ri dyopjũ a cjava: “Mi cjavütsjẽ ne bëzo mi ngueje o Jmu'u yo nte a Israel.”

²² O ndünrũ c'ua e Pilato:

—Nuzgõ, nu c'o ya ró opjügõ, dya rá põtügõ.

²³ Nuc'ua c'o xondaro 'ma ya o nguarũ o ndät'äji e Jesús, o nganbaji c'ua c'o o bitu. C'o nziyo xondaro nde 'naja o bitu va ngana c'o. Nde o nganbaji c'ũ mi tẽjẽ. C'ũ mi tẽjẽ mi 'na ma cjatjo va be'e texe, dya mi ch'äcã. ²⁴ O põtva mamatsjẽ anguesji:

—Nu nu mi tẽjẽ, dya rá xũ't'ũji nu. Nu c'ũ rá cjaji, rá eñeji cjó ra ndõjõ ra tsjapũ o cjaja.

A cjanu o zädã c'ũ je t'opjũ c'ũ mama a cjava: “Ra nganngõji ín bitugõ, ra jyadũji nde 'naja rgá nganaji. Y nu c'ũ rí tẽjẽgõ, ra eñeji cjó ra ndõjõ ra ngana c'ũ”, eñe. Nuyo, o tsja a cjanu c'o xondaro.

²⁵ Mi cãrã a jmi cja o ngronsi e Jesús, c'ũ nu nana cja na 'ñe c'ũ nu cjũjuë c'ũ nu nana. Xo mi bübũ nu e María c'ũ nu su e Cleofas, 'ñe e María Magdalena. ²⁶ E Jesús o jñanda c'ua c'ũ nu nana c'ũ mi bübũ nu, 'ñe c'ũ nu discípulo c'ũ mi s'iyã, nde mi bõbüvi nu. Nuc'ua o xipji c'ua c'ũ nu nana:

—Jñanda dya, mamá, nunu ín discípulogõ, nu nde ín bõbüvi, ya ngueje ín ch'igue dya nu.

²⁷ Nuc'ua e Jesús o xipji c'ũ nu discípulo:

—Jñanda, nu mi mamãgõ, ya ngueje nin mamãgue dya nu.

Ndeze c'e hora c'ũ, c'ũ nu nana e Jesús o tsjapũ nu nana c'e discípulo. Nuc'ua c'e discípulo, 'ma o ma o ngumũ, o zidyi c'e ndixũ.

Muerte de Jesús

²⁸ Nu 'ma ya o nguarũ yo, ya mi pãrã e Jesús ya vi nguarũ texe. Nuc'ua o mama c'ua:

—Me rí tũre dya.

A cja dya nu o zädã c'ũ mi t'opjũ.

²⁹ Mi jãrã nu, 'naja s'ãbã c'ũ mi nizhi o vinagre. Nuc'ua o popjũji 'naja esponja cja c'e vinagre. Cjanu o mbans'aji cja 'naja maza c'ũ ni chjũ'ũ hisopo. Nuc'ua o c'uãsp'ãji c'e maza o zät'ä cja o ne'e e Jesús. ³⁰ Nuc'ua e Jesús, 'ma ya o popjũji o ne co c'e vinagre, o mama c'ua:

—Ya o nguarũ texe.

Nuc'ua ya ñücũ c'ua, ngueje 'ma ya o ndũ'ũ.

Un soldado abre con su lanza el costado de Jesús

³¹ Nuc'ua c'o nte a Israel ya mi preparaoji, na ngue c'ũ na jyas'ũ mi ngueje c'e ndambaxua c'ũ ni chjũ Pascua. Nuc'ua o dyõtũji e Pilato ro 'huapcũji o ngua'a c'o aña c'o vi dät'ä cja ngronsi, ro ts'ücũji ngue c'ua dya ro bübũji nu cja ngronsi nu pa c'ũ mi sõya c'o nte. Na ngueje me mi sũpũji c'e pa. ³² O ma c'ua c'o xondaro, o ma 'huapcũji o ngua c'o yeje c'o nde vi dät'ä 'ma o dät'ä e Jesús. ³³ Nuc'ua 'ma o zät'äji cja e Jesús, o nu'uji c'ua, ya vi ndũ'ũ. Nuc'ua dya cja o 'huapcũji o ngua'a.

³⁴ Nuc'ua 'naja c'o xondaro o chjopcũ o ximãtjã e Jesús co 'naja lanza. Nuc'ua ya o mbedye c'ua o cji'i 'ñe o ndeje. ³⁵ Bübũ 'na bëzo c'ũ o jñanda texe yo o tsjapũji e Jesús, nguec'ua ga xi'tsc'eji yo. Angueze pãrã na cjuana yo mama. C'ũ ni xi'tsc'eji yo, ngue c'ũ xo rguí 'ñejmegueji e Jesús. ³⁶ O ts'a'a yo ngue c'ua ro zädã c'o mi t'opjũ c'o mama a cjava: “Angueze, dya pje ra 'huapcũji ne ri 'naja o ndo'dyë.” ³⁷ Xo t'opjũ c'ũ mama a cjava: “Nu c'ũ o chjocũji lanza, nuc'ũ, ra jñandaji c'ũ.”

Jesús es sepultado

³⁸ Mi bübũ 'na bëzo c'ũ mi menzumũ a Arimatea c'ũ mi chjũ José. Nuc'ũ, xo mi ejme e Jesús, pero dya cjó ngõs'ũ na ngueje

mi sũ'ũ c'o dyaja c'o pje mi pjẽzhi cja c'o nte a Israel. C'e bẽzo c'ũ, o ma dyõtũ e Pilato ro unũ sjẽtsi ro ma ts'ũcũ c'e añima c'ũ mi ngueje e Jesús. Nuc'ua e Pilato o unũ sjẽtsi. ³⁹ Nuc'ua xo o ẽjẽ c'ua e Nicodemo, nu c'ũ vi ma'a c'ũ xõmũ cja e Jesús. Mi tũ'ũ o pjindyo c'o mi chjũ mirra 'ñe c'o mi chjũ áloes c'o vi huana. Nu c'o pjindyo c'o, o zõ treinta kilo c'ũ na jyũ'ũ. ⁴⁰ O ndunũvi c'ua c'e añima. O ngos'ũvi c'o mirra 'ñe c'o áloes. Cjanu o mbõs'ũvi manta. Nuc'o, je mi cjavi a cjanu, na ngueje c'o nte a Israel je ga dyõgũji a cjanu. ⁴¹ Cja c'e lugar c'ũ, nu ja je vi dõt'ã e Jesús, mi bũbũ 'naja huerta. Nu cja c'e huerta mi bũbũ 'naja cueva nu ja ro ngõt'ũji o añima. Dya cjo be mi cõt'ũji nu. ⁴² Ya mi ngue ro mbũrũ c'e pa 'ma sõya c'o menzumũ a Israel. Nguec'ua je ngõt'ũvi e Jesús cja c'e cueva, na ngueje mi bẽxtjo nu ja vi ndõt'ãji c'ũ.

20

La resurrección de Jesús

¹ C'ũ ot'ũ pa nu ngo'o, e María Magdalena o ma cja c'e cueva. Xe mi xõmũtjo 'ma o ma. O jñanda c'e ndojo c'ũ mi c'o't'ũ, dya cja mi c'o't'ũ cja c'e cueva. ² Nuc'ua cjanu o ma c'ua na niji. O ma nu ja mi bũbũ e Simón Pedro 'ñe c'ũ 'naja discípulo. Nu c'e discípulo c'ũ, me mi s'iyaji c'ũ, mi cja e Jesús. E María o xipjivi:

—C'ũ ín Jmu'uji, ya o ndunũji c'ũ. Dya pje rí pãrãjme ja je o ngõt'ũji.

³ O ma c'ua e Pedro co c'ũ 'naja discípulo. Je mẽvi nu cja c'e cueva nu ja je vi c'õt'ũ e Jesús. ⁴ O mẽvi na niji nza yejevi. Nu c'ũ 'naja discípulo ngue c'ũ xenda o ma na niji c'ũ. Nuc'ũ, ot'ũ o zõt'ã nu cja c'e cueva c'ũ. ⁵ Nuc'ua o nguĩ'ch'ĩ c'ua c'e discípulo cja c'e cueva. O jñanda c'ua c'o bitu c'o ya mi bådãtjo. Nu c'e discípulo, dya o nguich'i cja c'e cueva. ⁶ O sãjã c'ua e Simón Pedro c'ũ ma tjũnt'ũ a xũtjũ. Ngue c'ũ ya je nguich'i cja cueva c'ũ. O nu'u c'o bitu c'o vi mbõs'ũji ya mi bådãtjo c'o. ⁷ C'e bitu c'ũ mi bõs'ũ o ñi'i e Jesús, dya chjana c'o mi tẽjẽ c'ũ. Mi bådã aparte c'ũ. Mi ch'o't'ũ na jo. ⁸ Nuc'ua ya xo o nguich'i c'ua c'ũ 'naja discípulo c'ũ ot'ũ vi zõt'ã cja c'e cueva. O 'ñejme c'ua e Jesús ya vi te'e. ⁹ Dya be mi pãrãvi ja cja c'ũ

mama yo ya vi t'opjũ c'ũ mama c'ũ mi jyodũ ro te'etjo e Jesús nu ja vi c'õt'ũ cja c'o añima. ¹⁰ Nuc'ua c'o discípulo o nzhogũtjovi. O mẽvi cja o ngumũvi.

Jesús se aparece a María Magdalena

¹¹ Nu c'e María mi bõbũtjo a tji'i. Me mi huẽ'ẽ c'ũ. O nguĩ'ch'ĩ c'ua cja c'e cueva. ¹² Nuc'ua o jñanda c'ua yeje o anxe Mizhocjimi c'o mi je na t'õxũ. Je mi junrũvi nu ja je vi c'õt'ũ e Jesús. 'Naja je mi junrũ nu ja vi jñusp'ũji o ñi'i. C'ũ 'naja je mi junrũ cja o ngua'a. ¹³ Nuc'ua c'o anxe o dyõnũvi e María:

—¿Jenga ín huẽ'ẽgue?

O ndũnrũ c'ua e María:

—Rí huẽ'ẽgõ na ngueje ya o ndunngũgõji c'ũ ín Jmu'ugõ. Dya rí pãrã dya, ja je ma ngõt'ũji.

¹⁴ 'Ma o nguarũ o mama yo jña'a yo, e María o ñezhe a ma a xũtjũ. Ya o jñanda c'ua 'naja c'ũ mi bõbũ cja o xũtjũ. E María dya pje mbãrã c'ũ, cjo mi ngueje e Jesús.

¹⁵ Nuc'ua e Jesús o xipji c'ua:

—¿Jenga ín huẽ'ẽgue? ¿Cjõ ngueje c'ũ ín jodũgue?

E María mi cijjñi mi ngueje c'ũ mi pjõrũ c'e huerta. Nuc'ua e María o xipji:

—Sẽ'ẽ, nu 'ma ì chunũgue ín Jmugõ, xit-sigõ ja je ì ma sogũ, nguec'ua rá magõ nu, rá tunũ.

¹⁶ E Jesús o zopjũ c'ua, o mama:

—Nu'tsc'e María.

O ñezhe c'ua e María. O ña cja jña hebreo, o xipji:

—Nu'tsc'e ngue'tsc'e ín xõpũtets'ũgõ.

¹⁷ E Jesús o xipji:

—Dya rí pẽnzhuigõ, na ngueje dya be rí pagõ cja mi Tata c'ũ bũbũ a jens'e. Nu c'ũ rí tsja, ma cja yo mi cjuarma. Xipjiji, nuzgõ ya rá magõ cja mi Tatagõ a jens'e. Nuc'ũ, xo ngueje nin Tatagueji. Angueze ngueje ín Mizhocjimigõ. Xo ngueje in Mizhocjimigueji.

¹⁸ O ma'a c'ua e María Magdalena, o ma ngõs'ũ c'ua c'o discípulo, o xipjiji:

—Nuzgõ ya ró chjẽgõbe nu c'ũ ín Jmugõji. O xipjiji c'ua c'o jña'a c'o vi mama e Jesús.

Jesús se aparece a los discípulos

¹⁹ Ya mi nzhã'ã c'ũ ot'ũ pa nu ngo'o. Mi cjot'ũ c'e ngoxtji nu ja 'natjo c'ua mi cãrã

c'o o discipulo e Jesús. Vi ngot'üji na jo c'e ngoxtji na ngueje mi sñji c'o nu menzumüji a Israel. O ëjë c'ua e Jesús, o ë böbü a nde anguesji. O ë zenguaji, o xipjiji:

—Cjimi in texeji in cjuarmats'üji. Ra söya in mü'büji, dya cja rí sñgueji.

²⁰ Ma o xipjiji a cjanu, ya o jíchiji o dyë'ë 'ñe c'ü nu ximätjä. Me co mäjä c'ua c'o o discipulo 'ma o jñandaji nu c'ü nu Jmu'ujj. ²¹ E Jesús o xipjitjoji c'ua na yeje:

—Ra söya in mü'büji, dya cja rí sñgueji. C'ua ja nzi va ndäcjö mi Tatagö c'ü bübü a jens'e, xo rgá täc'ägöji rí ma zopjüji yo nte.

²² Ma o nguarü o mama yo jña'a yo, o juipji e Jesús. O xipjiji:

—Ra bübü cja in mü'büji o Espíritu Mizhocjimi. ²³ Nuc'ua, nu c'o rí perdonaogueji o nzhubüji, ya perdonaoji c'ua c'o. Nu c'o dya rí perdonaogueji o nzhubüji, dya perdonaoji c'o.

Tomás ve al Señor resucitado

²⁴ Nu 'ma o ëjë e Jesús, dya mi bübü co anguesji e Tomás c'ü xo mi chjü Gemelo. Nuc'ü, xo mi ngueje 'naja c'o doce discipulo. ²⁵ Nguec'ua c'o dyaja discipulo 'ma o chjëji e Tomás, o xipjiji c'ua:

—Nu'tsc'e, Tomás, nuzgöjme ró jandajme in Jmugöji.

E Tomás o xipjiji:

—Nuzgö dya pje rí ejmegö. Cja rá ejmegö 'ma rá nu'tp'ü o dyë'ë c'ua ja je o ndä'p'äji 'ñe 'ma rá c'uä't'ã in nidyë c'ua ja je o chjopcüji o clavo, y 'ma rá c'uä't'ã in dyë'ë cja o ximätjä nu ja je o chjopcüji. Ngue 'ma cja rá ejme 'ma.

²⁶ Nu 'ma o zö chjün'ü, ma cã'ã na yeje a mbo cja c'e ngumü c'o discipulo. E Tomás xo nde mi bübüji. Mi cjot'ütjo na jo c'o ngoxtji. Nuc'ua o ëjë c'ua e Jesús. O ë böbü a nde anguesji. Nuc'ua o yepe o mamatjo c'ua:

—Cjimi in texeji, in cjuarmats'üji. Ra söya in mü'büji, dya cja rí sñgueji.

²⁷ E Jesús o xipji c'ua e Tomás:

—C'uä't'ã in nidyë dya va. Jñandga in dyëgö. C'uänã in dyë, c'uä't'ã cja in ximätjägö. Dya rí tsijñi cjo dya nguetscö. C'ü rí tsja, 'ñejmegue que nguetscö.

²⁸ Nuc'ua o ndünrü c'ua e Tomás, o xipji:

—Jägã. Ngue'tsc'e in Jmuts'ügö. Ngue'tsc'e in Mizhocjimits'ügö.

²⁹ E Jesús o xipji c'ua:

—Nu'tsc'e Tomás, i 'ñench'ezü cja in mü'bügie na ngueje ya i ñutcü in dyë'ë. Nu c'o dya nutcügö in dyë'ë, pero ra 'ñench'ezü cja o mü'büji, me ra mäjä c'o, eñe e Jesús.

El propósito de este libro

³⁰ Xe ma puncjü c'o ma nojo c'o o tsja'a e Jesús cja o jmi c'o o discipulo. Pero nuc'o, dya pje t'opjü cja nu e libro c'o. ³¹ Nu c'o ya t'opjü dya va, t'opjü ngue c'ua rí 'ñejmeji e Jesús ngueje e Cristo c'ü o T'i Mizhocjimi. A cjanu, nu 'ma rí 'ñench'ejji in mü'büji e Cristo, angueze ra dya c'üji c'ü sido rí bübütjoji co Mizhocjimi.

21

Jesús se aparece a siete de sus discípulos

¹ Dya cja mezhe c'ua, o matjo na yeje e Jesús nu ja mi cãrã c'o o discipulo cja c'e trazapjü a Tiberias, ngue c'ua xe ro unüji ngüenda c'ü vi te'etjo. Rá xi'tsc'öji ja va ts'a. ² Natjo c'ua mi cãrãji e Simón Pedro 'ñe e Tomás c'ü xo mi chjü'ü Gemelo 'ñe e Natanael c'ü mi menzumü a Caná c'ü tsja a Galilea, 'ñe c'o yeje o t'i e Zebedeo, cja na xe yeje c'o o discipulo e Jesús. ³ E Simón Pedro o xipjiji:

—Nuzgö rá ma pagö o jmö'ö.

O ndünrü c'ua c'o dyaja discipulo:

—Xo 'ñezgöjme, xo rá möjö.

Nuc'ua o möji c'ua. O dat'üji cja 'naja bü'ü. C'e xömü c'ü, dya pje o zürüji. ⁴ Nu 'ma ya mi ngue ro jyas'ü, e Jesús ya mi böbü cja ññü cja c'e ndeje. C'o discipulo dya mi pãrãji cjo mi ngueje e Jesús. ⁵ Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ejji in ch'itsc'öji, ¿cjo ya i sürügueji 'na jmö c'ü rí sagueji?

O ndünrüji, o mamaji:

—Jiyö. Ojtjo dya pje rí sürügöjme.

⁶ E Jesús o xipjiji c'ua:

—Pät'äji dya c'e red a ma cja in jodyëji cja e bü'ü, ngue c'ua rí chöt'üji.

Nuc'ua o mbät'äji c'ua. Nuc'ua, dya cja mi sö ro ngüs'üji na ngueje me ma puncjü c'o jmö'ö c'o vi ngäjãji. ⁷ Nuc'ua c'ü o discipulo e Jesús c'ü me mi s'iyä o xipji e Pedro:

—Nunu ngueje in Jmuji nu.

'Ma o dyärä e Simón Pedro mi ngueje o Jmuji, o jye o bitu c'ü vi ndons'ü. Cjanu o dat'ü c'ua cja ndeje. ⁸ Nu c'e bü'ü mi jyadüvi cien metro ro zät'ä a ñünü c'e zapjü. C'o dyaja discípulo ma ëjëji cja c'e bü'ü, ma cjüt'üji c'e red c'ü me mi nizhi o jmõ'õ. ⁹ Ma o zät'äji a ñünü cja c'e zapjü o jñandaji o chjeme c'o ya ma tjë'ë. Mi juns'ü c'ua o jmõ'õ. Xo ma jä'ä o xëdyi. ¹⁰ E Jesús o xipjiji c'ua:

—Ma jñüji dya, ja nzi jmõ'õ c'o i sürüji.

¹¹ E Simón Pedro o ndes'e c'ua cja c'e bü'ü. O ma tũ'ü c'e red. Cjanu o jyät'ä a ndeje, cjanu o ngüt'ü va ma cja ñünü c'e zapjü. C'e red ma nizhi o jmõ'õ c'o nde ma nojo. Ma qui'i 'naja ciento cincuenta y tres o jmõ'õ. Zö xi ma puncjüji, dya pje o xüt'ü c'e red. ¹² O mama c'ua e Jesús, o xipji c'o discípulo:

—Xä'däji dya. Rí siji o xëdyi.

C'o discípulo dya mi rezga ro dyönüji cjó mi ngueje. Anguezeji ya mi pãräji mi ngueje o Jmuji. ¹³ Nuc'ua e Jesús o jñü'ü c'ua c'o xëdyi. Cjanu o unüji. Ya nde unüji c'ua c'o jmõ'õ.

¹⁴ Nunu, ya ma jñi'i ma chjëji e Jesús ndeze vi te'e cja c'o añima.

Jesús habla con Simón Pedro

¹⁵ Nuc'ua 'ma o nguarü o ziji o xëdyi, e Jesús o xipji e Simón Pedro:

—Nu'tsc'e, Simón, o t'its'ü e Jonás, ¿cjo xenda in s'iyazügö que na ngueje yo?

E Pedro o xipji c'ua:

—Jägã. Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, in pãrägue rí nets'egö.

O ndünrö c'ua e Jesús:

—Huiñi c'o in ts'imëgö.

¹⁶ E Jesús o xipji c'ua na yeje:

—Simón, nu'tsc'e o t'its'ü e Jonás, ¿cjo in s'iyazü?

O ndünrö c'ua e Pedro:

—Jägã. Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, in pãrägue rí nets'egö.

O xipji c'ua e Jesús:

—Pjörü c'o in nzhënychjürügö.

¹⁷ E Jesús o xipji c'ua na jñi'i:

—Nu'tsc'e Simón, o t'its'ü e Jonás, ¿cjo in neze?

O nguijñi c'ua e Pedro na ngueje e Jesús vi xipji c'ü na jñi'i: “¿Cjo in neze?” O ndünrö c'ua, o xipji:

—Nu'tsc'e, in Jmuts'ügö, in pãrägue texe. In pãrägue rí netsc'ö na puncjü.

O xipji c'ua e Jesús:

—Pjörü c'o in nzhënychjürügö. ¹⁸ Na cjuana c'ü rí xi'ts'i. Nu'tsc'e, Pedro, ndeze 'ma cja mi t'igue, mi cjague c'ü mi cji in ñigue, y mi pague c'ua ja mi negue. Nu 'ma ya rí titague, rí chjüdügue in dyë'ë, y ra zints'iji nu ja dya rí ñegue rí ma'a.

¹⁹ E Jesús o xipji e Pedro yo jña'a yo, ngue c'ua ro mbärã ja rvá ndü'ü na ngueje sido ro 'ñejme Mizhocjimi. Xo o xipji c'ua:

—Nudya, chjünt'ü in xütjügö dya.

El discípulo amado

²⁰ O ñezhe e Pedro. O jñanda c'e discípulo c'ü mi junrüvi e Jesús 'ma o ziji o xëdyi ante c'ü ro bö't'ü e Jesús. Ngue c'ü vi mama: “Nu'tsc'e, in Jmuts'ü, ¿cjo je ngue c'ü ra nzhöc'ügue?” C'e discípulo ma tjünt'ü a xütjü e Pedro 'ñe e Jesús. E Jesús me mi s'iya c'e discípulo. ²¹ E Pedro 'ma o jñanda c'e discípulo, o xipji c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'e, in Jmuts'ügö, ne bëzo nu, ¿pje ra tsjapüji c'ü ra sufrido nu?

²² O ndünrö c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'e, Pedro, 'ma rá negö xe ra bübü nu hasta cja ne rá ëcjö na yeje, ¿pje mportats'ügue? C'ü ni jyodü rí tsjague, sido rí chjüntc'e in xütjügö.

²³ Nguec'ua c'o cjuarma nde mi mamaji c'ü dya ro ndü'ü c'e discípulo. Pero e Jesús dya vi xipji c'ü dya ro ndü'ü. C'ü vi xipji je ngueje a cjava: “Ma rá negö xe ra bübü angueze cja rá ëcjö na yeje, nu'tsc'e, ¿pje mportats'ügue?”

²⁴ Nu c'e discípulo nguejnu na xi'tsc'eji nu c'o o ts'a'a. Nguejnu na opjü yo jña'a yo. Rí pãrägöjme nu c'ü xi'tsc'eji c'e discípulo, na cjuana yo.

²⁵ Xe bübü'tjo c'o dyaja c'o me na puncjü c'o o tsja'a e Jesús. Nu 'ma ro t'opjü texe c'o, rí cjinncjö, dya xo ro chjënfi cja ne xoñijö'mü c'o libro c'o ro t'opjü. Na cjuana texe yo rí xi'tsc'öji, amén.

LOS HECHOS DE LOS APOSTOLES

La promesa del Espíritu Santo

¹⁻² Nu'tsc'e Teófilo, ya ró pen'c'e 'na carta. Ró xi'tsc'ö ja ga cja c'o o tsja e Jesús hasta 'ma o ma a jens'e, 'ma o zidyí Mizhocjimi. Ró xi'tsc'ö c'o o tsja, 'ñe c'o jña c'o o jíchi va zopjü c'o nte. Ante c'ü ro zidyíji a jens'e e Jesús, o zopjü c'o bëzo c'o vi juajnú c'o mi apóstole. O xipjiji c'ü ro ëjë o Espíritu Mizhocjimi; nguec'ua mi jyodü ro sidoji c'e bëpji c'ü mi cja e Jesús. ³ O ndü e Jesucristo cja ngronsi, cjanu o tetjo c'ua o búbütjo na yeje. Nuc'ua, ante c'ü ro zidyíji a jens'e, xe go mezhe cuarenta pa c'ü xe mi búbütjo cja ne xoñijö mü. Na puncjü vez va jñetse nu ja mi cãrã c'o apóstole, o jizhi c'ü ya vi te'e. Anguezeji o jñandaji c'ü na cjuana vi te. E Jesús o zopjü c'o apóstole o xipjiji c'ü ja rvã manda angueze. Na ngue ngue c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi.

⁴ 'Na nu pa mi cãrãji e Jesús c'o o apóstole. Nuc'ua e Jesús o zopjü c'o apóstole o xipjiji:

—Dyãrãji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. Dya rí pedyeji va a Jerusalén. Rí che'beji ra ch'a'c'üji nu c'ü o mama Mizhocjimi c'ü ya ró xi'tsc'öji. ⁵ Ró xi'tsc'öji e Juan mi jichi yo nte co ndeje. Pero dya cja ra mezhe o pa, ra ëjë o Espíritu Mizhocjimi ra ë búbü cja in mü'bügueji, embeji c'o apóstole.

Jesús sube al cielo

⁶ 'Ma mi cãrãji e Jesús c'o o apóstole, o mama c'ua c'o apóstole o dyönüji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, nutscöjme rí menzumüjme a Israel. 'Ma ot'ü, mi 'ñegöjme ín reygöjme c'o ín menzumügöjme. ¿Cjo ya ngue rí mandague rí tsjague ín reygöjme, ngue c'ua dya cja ra mandazüjme c'o 'ñaja nte?

⁷ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'ü mama Mizhocjimi mí Tata ra zädã, nguextjo angueze ra mama jinguã ra zädã, 'ñe ja rga cja c'o pa c'o. Nu'tsc'eji, dya ngue'tsc'eji tocats'üji rí pãrãji yo. ⁸ C'ü tocats'üji rí pãrãji, ngueje c'ü ra ëts'üji o Espíritu Mizhocjimi ra ë búbü cja in mü'büji ra dya'c'üji poder. Nguec'ua rí zopjügueji yo

nte yo tsja va a Jerusalén rí xipjiji c'o ya í jñandaji ró cjagö, 'ñe c'o idyãrãji ró xi'tsc'öji. Xo rí möji a Judea rí ma zopjüji c'o nte c'o cãrã nu. Xo 'ñe a ma a Samaria, 'ñe texe cja ne xoñijö mü, eñe e Jesús va xipji c'o o apóstole.

⁹ 'Ma o nguarü e Jesús o mama c'o jña c'o, o jñanda c'o apóstole o nguins'i a jens'e e Jesús; o zidyí Mizhocjimi. O cjogü c'ua cja 'na ngö mü; dya cja jñandaji c'ua c'ü. ¹⁰ 'Ma xe mi jandaji a jens'e, 'nango jñetse c'ua yeje anxe c'o mi nza cja o bëzo. Mi je'evi o bitu c'o me ma t'öxü. Mi böbüvi cja o jmi c'o apóstole. ¹¹ O xipjiji c'ua c'o apóstole:

—Nu'tsc'eji ín menzumüji a Galilea, çjenga ín jandaji a jens'e? Mizhocjimi ya zidyí a jens'e e Jesús. Ja c'o nzi vi jñandagueji va ma a jens'e, je xo rga cjatjonu 'ma ra ëjë na yeje, eñe c'o yeje anxe.

Se escoge a Matías para reemplazar a Judas

¹² C'o apóstole mi cãrãji cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivo. O mbedyeji nu, o möji a Jerusalén nu ja vi 'ñeji e Jesús. C'e t'eje mi bëxtjo a Jerusalén; mi jyadütjovi 'na kilómetro. Nguextjo c'ü mi mama c'o ley c'ü mi sö ro nzhodüji c'e pa 'ma mi söyaji. ¹³ C'o apóstole mi chjü e Pedro, 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan 'ñe e Andrés 'ñe e Felipe' ñe e Tomás' ñe e Bartolomé 'ñe e Mateo 'ñe e Jacobo c'ü mi t'i cja e Alfeo. Xo mi chjü e Simón c'ü mi revolucionario, 'ñe e Judas c'ü mi cjuarmavi e Jacobo. 'Ma mü o zãt'ãji a Jerusalén, o cjogüji cja c'e ngumü nu ja mi oxüji cjanu o ndes'eji o cjogüji cja c'e cuarto c'ü mi jãs'ã a xes'e. ¹⁴ Mi 'natjo o pjeñeji ma dyötüji Mizhocjimi. Xo mi búbü nu c'o o cjuarma e Jesús, 'ñe c'ü nu nana c'ü mi ngue e María, 'ñe c'o 'ñaja ndixü. Xo mi ötüji Mizhocjimi.

¹⁵ Nu cja c'e jyãxcumü, mi cãrã 'na ciento viente cjuarma. C'o pa 'ma mi cãrãji nu, o böbü e Pedro a nde cja c'o cjuarma, cjanu o xipjiji:

¹⁶ —Nu'tsc'eji mi cjuarmats'ügöji. Mi jinguã o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e David o dyopjü ja rva cja nu c'ü ro mbös'ü c'o nte ro zürüji e Jesús. E Judas o jizhi ja mi cãrãgöji e Jesús, nguec'ua va zidyíji e Jesús cja c'o pje mi pjëzhi. Nguec'ua o zädã c'ü o

jña Mizhocjimi ja c'o nzi va mama e David.
¹⁷ Mi dyocjōji e Judas. E Jesús xo vi 'ñeme e Judas c'ü ro tsja c'e bēpji c'ü rá cjaji, eñe e Pedro.

¹⁸ E Judas o ngō't'ūji para o tsja na s'o, o zidyi c'o nte c'o o ma zürü e Jesús. Nuc'ua cjanu o ma chjüns'ütsjē; o ndögü a jōmü o mböt'ü texe c'o o xēpjo. Co c'e merio c'ü vi ngō't'ūji e Judas, o ndōmüji 'na juajma.

¹⁹ C'o mi menzumü a Jerusalén, 'ma mü o mbārāji c'o vi tsja e Judas, o jñusp'ūji c'ua c'e juajma mi chjū Acéldama cja o jña anguezeji. C'e tjū Acéldama ne ra mama Cjijuajma c'ü.

²⁰ O sido o ña e Pedro o mama:

—Je t'opjü a cjava cja Salmos:

Dya cja cjó ri bübü cja o ngumü; dya cja cjó ri nzheñe nu, eñe.

Xo mama cja Salmos:

C'e bēpji c'ü o ch'unü ra tsja, ra tsja c'ü 'naja, eñe o jña Mizhocjimi.

²¹ 'Nguec'ua c'ü ro pēpji e Judas, rá juajmüji c'ü ra pēpji. Bübü va o bēzo c'o mi dyocjōji co e Jesús. ²² Mi dyocjōji co e Jesús ndeze c'o pa 'ma mi jichi e Juan c'o nte, hasta 'ma o zidyiji a jens'e e Jesús. 'Naja yo, xo ni jyodü ra tsja apóstole co nutscōji, rá xipjiji yo nte c'ü o te e Jesús, eñe e Pedro.

²³ 'Nguec'ua c'o mi cārā nu, o mamaji c'ü mi bübü yeje c'o dya mi apóstole c'o mi dyoji e Jesús ndeze 'ma mi jichi e Juan c'o nte, hasta 'ma o zidyiji a jens'e e Jesús. Nuc'o, mi chjū e José Barsabás 'ñe e Matías. E José Barsabás xo mi xiji Justo. ²⁴ Nuc'ua o dyötüji Mizhocjimi o mamaji:

—Mizhocjimi ín Jmuts'ügōjme, ín pātcāgōjme ín mü'būjme nutscōjme rí ntegōjme. Rí ö'tc'ōjme c'ü rí jítscōjme yo yeje cjuarma, ja ngue c'ü ya i juajnügue.

²⁵ 'Nguec'ua ra tsja apóstole ra tsja c'e bēpji c'ü ro tsja e Judas. Na ngue e Judas o xōgü co nuzgōjme, o tsja c'o na s'o. 'Nguec'ua va ma sufre, eñeji va dyötüji Mizhocjimi.

²⁶ Nuc'ua cjanu o echaji suerte; o toca e Matías. 'Nguec'ua o zōtjo c'o doce apóstole.

2

La venida del Espíritu Santo

¹ O zādā c'ua c'o pa 'ma mi pjongüji c'e mbaxua c'ü mi chjū Pentecostés. C'o

apóstole 'ñe c'o 'ñaja c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo, 'natjo c'ua mi cārāji. ² 'Nango dyārāji c'ü vi 'ñeje a jens'e c'ü me mi yürü nza cja 'ma vü na zēzhi o ndajma. Me go yürü c'ua na jens'e a mbo cja c'e ngumü nu ja ma jūji. ³ 'Nango jñandaji c'ua o c'ijñi c'o mi 'ñetse nza cja o sivi. Nuc'o, o mböt'ü o 'ñe toca nzi 'naji. ⁴ Nuc'ua o Espiritu Mizhocjimi o cjogü a mbo o mü'bü texeji, me go 'ñünbü o mü'būji. 'Nguec'ua o mbürü o ñaji c'ua nan'ño idioma, ja c'o nzi va unü o Espiritu Mizhocjimi o ñaji.

⁵ Mi cārā a Jerusalén c'o mi ätä Mizhocjimi c'o mi ngue o dyoji c'o menzumü cja c'e país a Israel, pero vi jmus'ūji cja c'o 'ñaja país. ⁶ Anguezeji 'ma mü o dyārāji, o möji c'ua nu ja mi cārā c'o apóstole 'ñe c'o 'ñaja cjuarma. Dya mi pārā pje ro nguijñiji, na ngue mi ārāji mi ñaji o jña c'o mi ña anguezeji. ⁷ Me co zūji c'ua, me co mamaji:

—Nujyo na ña'a, ¿cjo dya menzumüji a Galilea? ⁸ Maco ña ín jñagōji yo, eñeji.

⁹ Nu c'o vi ē dyārā c'o mi ña c'o cjuarma, mi cārā c'o vi jmus'ü cja c'e país c'ü mi chjū a Partia. Xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Media 'ñe a Elam. Xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Mesopotamia. Xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Judea. Xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Capadocia 'ñe a Ponto 'ñe a Asia. ¹⁰ C'o o ē dyārā c'o mi ña c'o cjuarma, xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Frigia 'ñe a Panfilia. Xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Egipto 'ñe a Cirene 'ñe cja c'o 'ñaja país a Cirene a manu. Xo mi cārā c'o vi 'ñeje a Roma. C'o vi 'ñeje a Roma, bübü c'o mi ngue o dyoji c'o menzumü cja c'e país a Israel; bübü c'o dya mi ngue o dyoji c'o menzumü a Israel, pero mi ma't'ūji Mizhocjimi ja c'o nzi ma ma't'ü Mizhocjimi c'o menzumü a Israel. ¹¹ C'o o ē dyārā c'o mi ña c'o cjuarma, xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Creta 'ñe a Arabia. Texe c'o o ē dyārā, pötü va mamaji:

—Rí ārāgōji ña yo bēzo yo ín jñagōji nzi 'nazgōji. Mamaji c'o me na nojo c'o o tsja Mizhocjimi, mi eñeji.

¹² Anguezeji mi sūji, dya mi pārā pje ro nguijñiji. Mi pötü ma mamaji:

—¿Pje ne ra mama c'ü ñaji a cjanu yo ín jñagōji?, eñeji.

13 Bübü c'o me mi tjenbe ma tsjapü burla c'o cjuarma, mi mamaji:
—Nujoyo, ya tĩ yo.

Lo que Pedro dijo a la gente

14 Nuc'ua o böbü c'o doce apóstole. Cjanu o ña c'ua na jens'e e Pedro o zopjü c'o nte c'o vi 'ñe dyärä, o xipjiji:

—Nu'tsc'ejí in cārāji a Jerusalén, dyärāji c'ü rá xi'tsc'öji zö in menzumüji va a Judea o jiyö. Rí unnc'ejí na jo ngüenda. 15 Bübüts'üji c'o pēzhi rí tīgōjme, pero dya ga cjanu. Maco xōxtjo, cja zünü a las nueve. 16 C'ü rgá ñagōjme nan'ño idioma, ya zādä c'ü o mama e Joel c'ü mi profeta. O mama a cjava:

17 O mama Mizhocjimi: C'o cje c'o ya rguí ma ra nguins'i e jens'e 'ñe ne xoñijōmü, rá tājä in Espíritu ra ma bübü cja o mü'bü yo nte yo cārā texe cja ne xoñijōmü. Me ra 'ñünbü o mü'büji.

Nguec'ua c'o sē ra mamaji in jñagö; 'ñe c'o süngü.

C'o sē 'ñe c'o tata ra nguinch'iji o t'ijí ra mbārāji c'o ra zādä.

18 C'o pa c'o, rá unü in Espíritu c'o bëzo 'ñe c'o ndixü c'o pēpquigö.

Ra 'ñünbü o mü'büji ra zopjüji yo nte ra xipjiji in jñagö.

19 Rá jizhigö a jens'e o seña c'o me rrā nojo, c'o me rguí zü yo nte. Xo 'ñe cja ne xoñijōmü.

Ra jñandaji o cji, 'ñe o sivi, 'ñe o bipji c'ü ri nza cja o trangōmü.

20 Ra bëxōmü e jyarü. E zana ri jñetse nza cja o cji.

Nujoyo, rá jizhgö yo. Nuc'ua ra ējē c'in Jmugueji ra 'ñe manda.

Me rrā sjü c'e pa c'ü.

21 Nu c'o ra dyötü Mizhocjimi co texe o mü'bü, ra perdonaoji 'ma c'o na s'o, mama a cjanu o jña Mizhocjimi ja c'o nzi va dyopjü e Joel c'ü mi profeta.

22 O sido o ña e Pedro o mama:

—Nu'tsc'ejí in menzumüts'ügöji a Israel, dyärāji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. Rá xi'tsc'öji ja ga cja e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret. Mizhocjimi o unü poder e Jesús; guec'ua va tsja c'o me na nojo a ndetsc'ejí c'o nunca mi jandagueji. Nuc'o, guec'ua rvi pārāgueji c'ü vi 'ñeje e Jesús cja Mizhocjimi.

23 Pero i dyötüji c'o dya in menzumügöji o ndät'äji cja ngronsi c'ü, maco dya tjēji o ley Mizhocjimi. Nguec'ua in pē's'i in s'ocügueji chjēntjui c'ü ri pō't'ügueji. Mizhocjimi ya mi pārā c'o ri tsjapüji e Jesús. Na guec'ua ndeze mi jinguā o mama c'ü ro ējē e Jesús ro ē ndü. Nguec'ua o jyēzi i tsjaji a cjanu c'o na s'o.

24 Zö o mbö't'üji e Jesús, pero Mizhocjimi o tsjapü o te, o bübütjo na yeje. Dya só ro nguejme cja c'e cueva nu ja vi ngöt'üji. Na guec'ua me na zēzhi e Jesús que na guec'ua e muerte. 25 Mi jinguā o mama e David c'ü ja rvá te e Jesús. O mama:

Rí pārāgö Mizhocjimi bübü co nuzgö, dya jēzguigö.

Nuc'ü, bübü cja in jodyēgö pjöxcügö; dya ni jyodü pje rá sügö.

26 Nguec'ua me mājä in mü'bü, y me rí unü 'na pöjō Mizhocjimi.

Zö rá tügö, pero rí pārāgö c'ü rá tetjo.

27 'Ma rá tügö, rí pārāgö c'ü dya rí jyēzi in aljmagö ra ma nu ja cārā c'o 'ñaja aljma.

Dya xo rí jyēzi ra dya'a in cuerpogö. Na guec'ua in Ch'izügö.

28 I jítscö ja rgá sö rá bübütjo co nu'tsc'e para siempre.

Me rá mājō cja in jmigue, eñe e David.

29 O sido o ña e Pedro o mama:

—Nu'tsc'ejí in menzumüts'ügöji, ixtá xi'tsc'öji ja ga cja, c'ü dya guec'ua e David c'ü ro zādä texe yo jña. E David c'ü in mboxatitagöji o ndü, cjanu o dyögüji c'ua c'ü. Zö ya mezhe, pero rí texeji rí pārāgöji ja dyögüji. 30 E David mi profeta mi mama c'o jña c'o o xipji Mizhocjimi ro mama. Mizhocjimi o mamatsjē na cjuana o xipji e David ja rva cja e Cristo c'ü o mama Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre. O xipji c'ü ri mboxbēche e Cristo cja e David; 'ñe c'ü ro manda ja c'o nzi ma manda e David.

31 Ante c'ü ro ējē e Cristo, o mama e David c'ü ro tetjo e Cristo. O mama c'ü dya ro ma o aljma nu ja cārā c'o 'ñaja aljma; dya xo ro dya'a o cuerpo. 32 Nutscöjme ró jandajme; guec'ua rí xi'tsc'öjme Mizhocjimi o tsjapü o te e Jesús 'ma ya vi ndü. 33 Cjanu o zidyí a jens'e o unü c'ü o mimi cja o jodyē Mizhocjimi nu ja mandavi dya. Nuc'ua Mizhocjimi o tsja ja c'o nzi va mama, o unü

poder e Jesús o ndäjä o Espíritu Mizhocjimi o ëjë cja ne xoñijõmü. Ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü cja'a yo in jandagueji 'ñe yo in äräji. ³⁴ O mama e David:

Mizhocjimi o zopjü c'ín Jmugö o xipji:

“Mimi cja ín jodyëgö.

³⁵ Rí da'c'ü rí mandague hasta 'ma cja rí chõpü yo nuc'ü na ü”, eñe e David.

In pãrãgueji, dya zidyiji e David a jens'e cja o jodyë Mizhocjimi.

³⁶ Nu'tsc'eji ín menzumüts'ügöji a Israel, ixtí jñunt'ü in mün'c'eji ngueje e Jesús c'ü o 'ñeme Mizhocjimi. Ngueje e Jesús c'ü ra 'ñevgueji libre rá cja'püji ín Jmugöji. Maco i dyörüji o ndät'äji cja ngronsi, eñe e Pedro.

³⁷ C'o nte c'o mi cãrã nu, 'ma mü o dyärãji c'o jña, o zi'ch'i o mü'büji, o unüji ngüenda c'ü vi tsjaji c'o na s'o. Cjanu o xipjiji e Pedro 'ñe c'o 'ñaja apóstole:

—Nu'tsc'eji ín menzumüts'ügöjme, ró cja'göjme c'o na s'o. ¿Pje rá cja'göjme dya?

³⁸ O ndünrú c'ua e Pedro o xipjiji:

—C'ü rí tsjaji; jyëziji c'o na s'o, ra nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi. Y rí jigueji. A cjanu rí jizhigueji c'ü rí dyätãji dya e Jesucristo. Nu 'ma rí tsjaji a cjanu, ra perdonaots'üji 'ma Mizhocjimi. Xo ra dya'c'üji o Espíritu ra bübü cja in mü'büji. ³⁹ O mama Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji, c'ü ra dya'c'üji o Espíritu 'ma ra nzhogü in mü'büji. Ra dya'c'üji, 'ñe c'o in ch'igüejji. Xo ra unü o Espíritu c'o nte c'o cãrã na jë. Ra unü o Espíritu texe c'o ra tsjapü o nte, eñe e Pedro.

⁴⁰ Xe na puncjü o jña c'o o mama e Pedro va zopjü c'o nte. Mi zopjüji co texe o mü'bü mi xipjiji:

—Nu'tsc'eji in cãrãji yo cjë dya, na s'o in cjaji. Jyëziji c'o na s'o, ra nzhogü in mü'büji. Nguec'ua ra jogü in mü'büji.

⁴¹ Nu c'o o dyãtpã o jña e Pedro, o jiji. O zö como 'na jñi mil o nte c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, o ndeñeji co c'o ya mi creo. ⁴² Sido mi ärãji c'o jña c'o mi mama c'o apóstole. Me mi mäji ma ngãrãji. 'Natjo c'ua mi siji c'ü mi mbeñeji ja va ndü e Jesús. Sido mi ötüji Mizhocjimi.

La vida de los primeros cristianos

⁴³ O Espíritu Mizhocjimi o unü poder c'o apóstole mi cjaji c'o me na nojo. Nguec'ua c'o nte o unüji ngüenda c'ü na cjuana c'o

mi mama c'o apóstole. Y me mi sñji. ⁴⁴ Nu c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo mi pötü ma s'iyaji. C'o pje mi pë's'i, dya mi ne ro jñütsjëji, mi pjös'üji c'o pje mi jyodü. ⁴⁵ 'Ma cjó pje mi jyodü, mi pa 'na cjuarma mi pa pö 'na juajma o 'na ngumü, o pje c'o mi pa pö. Cja rrü unü c'ua c'o dya pje mi pë's'i.

⁴⁶ Pama mi jmurüji cja c'e templo. Cja o ngumüji mi pötü ma mbitaji mi siji o xëdyi ma mbeñeji ja va ndü e Jesucristo. Y me mi mäji, dya pje mi mbeñeji. ⁴⁷ Mi unüji na puncjü 'na pöjõ Mizhocjimi. C'o nte, mi nuji na jo c'o mi creo e Jesucristo. Pama Mizhocjimi o jopcü o mü'bü na puncjü o nte. Nguec'ua pama mi jmurüji mas c'o ya vi creo.

3

Un cojo es sanado

¹ 'Na nu pa e Pedro o mëvi e Juan cja c'e templo, o ma dyötüvi Mizhocjimi nu. Ya vi zünü jñi'i c'ü nzhã; mi ngue 'naja hora c'o mi pa ötüji Mizhocjimi. ² 'Ma ya mi mëvi, ma tñji 'na bëzo c'ü dya mi sö ro nzhodü. Nuc'ü, je ma cjanu ndeze 'ma o jmus'ü. Nguec'ua pama mi pa emeji c'e bëzo cja 'na o ngoxtji c'e templo, ngue c'ua ro dyötü o merio c'o mi cjogü nu. C'e ngoxtji nu ja mi emeji, ni chjü Na Zö. ³ C'e bëzo o jñanda e Pedro 'ñe e Juan c'ü ya mi ngue ro cjogüvi cja c'e templo. Cjanu o dyötü o merio anguezevi. ⁴ Nuc'ua e Pedro o jñanda na jo c'e bëzo; xo 'ñe e Juan. O mama c'ua e Pedro o xipji:

—Jñandgagöbe, eñe.

⁵ Nuc'ua c'e bëzo o jñanda na jo anguezevi, mi te'be pje ro ch'unü. ⁶ O mama c'ua e Pedro o xipji:

—Dya rí jüngö pje rá da'c'ü; dya rí jüngö plata ni oro. Pero rí xi'tsc'ö ra mböxc'ü e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret. Nuc'ü, ngue c'ü o ndäjä Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre. Nguec'ua rí böbügue rí nzhodü, embeji c'e bëzo c'ü dya mi sö ro nzhodü.

⁷ Nuc'ua e Pedro cjanu o pënchp'i c'ua o jodyë c'e bëzo, cjanu o bö'bü. Ixco jogü c'ua o ngua 'ñe o bola, o zëzhi. ⁸ Nuc'ua ixco böbü c'ua o nzhodü. Cjanu o cjogü c'ua cja c'e templo co e Pedro 'ñe e Juan, mi nzhodü y mi dacü. Mi mama c'ü me na jo

Mizhocjimi, mi unü 'na pöjō. ⁹ C'o nte c'o ma cã'ã cja c'e templo, o jñandaji mi nzhodü c'e bëzo 'ñe mi unü 'na pöjō Mizhocjimi. ¹⁰ Mi pãrãji ngueje c'e bëzo c'ü mi junrü cja o ngoxtji c'e templo c'ü ni chjü Na Zö, mi örü o merio. Me go züji c'ua, dya mi parã pje ro nguijñiji. Na ngueje ya vi jogü c'e bëzo, ya mi nzhodü.

Discurso de Pedro en el Portal de Salomón

¹¹ Cja c'e templo, bübü 'na porta c'ü ni chjü o Portal e Salomón. Je mi bübü nu e Pedro 'ñe e Juan. C'e bëzo c'ü vi jogü o ngua, sido mi dyoji co anguezevi. C'o nte o möji c'ua na niji nu ja mi bübü c'e bëzo 'ñe e Pedro 'ñe e Juan. Me mi sñji, na ngue vi jogü c'e bëzo. ¹² E Pedro 'ma mü o jñanda ya vi mundo c'o nte, cjanu o xipjiji c'ua:

—Nu'tsc'ejí ín menzumütsc'öji a Israel, ¿jenga me ín sñji me ín jandgagöbe? In pëzhgueji c'ü me na jozgöbe 'ñe me na zëzhi ín jñagöbe, nguec'ua rvá jocübe ne bëzo. Pero iyö. ¹³ C'ü o jocü, ngue o T'i Mizhocjimi c'ü mi ma't'ü e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob c'o mi ngue ín mboxatitagöji. Nudya Mizhocjimi ya unü poder e Jesús c'ü o T'i ngue c'ua ra manda. Nu'tsc'ejí i sidijí e Jesús cja jmi e Pilato ngue c'ua ro jñünpüji ngüenda. Mi ne e Pilato ro 'ñeme libre e Jesús, pero dya i ñegueji. ¹⁴ Maco e Jesús dya tsja c'o na s'o, pero dya i ñeji ro 'ñemeji libre c'ü. Maco ngue c'e bëzo c'ü mi pö't'üte c'ü i dyötüji e Pilato o 'ñeme libre. ¹⁵ I dyötüji e Pilato o mbö't'üji e Jesús, maco ngueje c'ü o ngambgagöji va c'ü o dyacüji c'ü rgá bübütjoji. O mbö't'üji e Jesús, pero Mizhocjimi o tsjapü o te'e o bübütjo na yeje. Nutscöjme ró jandajme; nguec'ua rí xi'tsc'öjme o te. ¹⁶ Ngue o poder e Jesús c'ü o tsjapü o zëzhi o ngua ne bëzo, na ngue o 'ñench'e o mü'bü e Jesús, o creo c'ü ro jogü. Nujnu, ín pãrãgueji c'ü dya mi sö ro nzhodü. Pero ín jandaji ya jogü dya. O 'ñench'e o mü'bü e Jesús; nguec'ua o jogü ja c'o nzi gui jñandaji, eñe e Pedro.

¹⁷ O sido o ña e Pedro o mama:

—Nu'tsc'ejí ín menzumüts'ügöji, rí pãrãgö c'ü dya mi pãrãgueji cjo ngueje c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Xo 'ñe c'o mböcjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o pje pjëzhi,

dya xo mi pãrãji. ¹⁸ O zädä ja c'o nzi va mama Mizhocjimi. Mi jinguã Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü texe c'o o profeta o mamaji c'ü ro sufre nu c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi. ¹⁹ Ixtí unnc'ejí ngüenda c'ü i tsjaji c'o na s'o. Nzhogüji cja Mizhocjimi rí dyötüji ra perdonaots'üji. 'Ma rí tsjaji a cjanu, ra perdonaots'üji 'ma. Nuc'ua Mizhocjimi ra dya c'üji me rí mäjceji, dya pje rí mbeñeji. ²⁰ Xo ra ndäjä e Jesús ra ëjë na yeje. Na ngue ngueje c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. ²¹ Pero sido ra bübü e Jesús a jens'e hasta 'ma cja ra zädä c'o o mama Mizhocjimi. Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü c'o o profeta o mamaji ra zädä 'ma ra jogü texe, ja c'o nzi ma cja 'ma cja vi dyät'ä Mizhocjimi e jens'e 'ñe ne xoñijö mü. ²² O mama e Moisés: “Mizhocjimi c'ín Jmugöji o 'ñempquegö rí mamagö o jña. Je xo rga cjatjonu, ra 'ñeme c'ü 'na c'o ín menzumügöji xo ra mama o jña. Texe c'o ra xi'ts'ijí c'ü, rí dyätäji c'ü. ²³ 'Ma cjo c'o dya ra dyätpä o jña, ra pjongüji cja c'o o nte, ra mbö't'üji.” Nuyo, ngue yo o mama e Moisés, eñe e Pedro va xipji c'o nte.

²⁴ O sido o ña e Pedro o mama:

—E Samuel mi ngue c'e profeta c'ü ot'ü o mama yo ya zädä yo cjë dya. Xo mama a cjanu c'o 'ñaja profeta. ²⁵ Mizhocjimi o xipji a cjava e Abraham: “Na ngue c'ü ra tsja c'ü ín mboxbëchegue, rá intsjimigö yo nte yo cãrã texe cja ne xoñijö mü”, eñe Mizhocjimi va xipji e Abraham. C'o ín mboxatitagöji mi te'beji ro zädä c'ü vi mama Mizhocjimi. Nutscöji o mboxbëchezüji anguezeji, nguezgöji ne ra intsjimizüji dya Mizhocjimi ja c'o nzi va xipji e Abraham, 'ñe ja c'o nzi va mama c'o profeta. ²⁶ Mizhocjimi o 'ñeme e Jesús. Nutscöji rí menzumüji a Israel, nguetscöji ot'ü o ë zocüji, ngue c'ua rá jëziji c'o na s'o, ra nzhogü ín mü'büji cja Mizhocjimi. A cjanu ra intsjimizüji. Nguec'ua rí xi'tsc'öji ni jyodü rí dyätpäji dya o jña e Jesucristo, ra nzhogü ín mü'büji cja Mizhocjimi, eñe e Pedro.

4

Pedro y Juan delante de las autoridades

¹ Ma mi ña e Pedro 'ñe e Juan ma zopjüvi c'o nte, o êjê c'ua c'o mböcjimi, 'ñe c'e comandante cja c'e templo, 'ñe c'o saduceo. ² Me mi sjëyaji na ngue e Pedro 'ñe e Juan mi jíchivi c'o nte, mi xipjiji c'ü vi te e Jesús nguec'ua ra zädä 'ma ra te'e texe yo ya ndü. ³ Cjanu o zidyiji c'ua e Pedro 'ñe e Juan o ma pant'aji a pjörü. Je ro dyovi nu hasta c'ü na ye nu pa, na ngue ya vi nzhä. ⁴ Na puncjü c'o o dyärä 'ma mi ña e Pedro, o 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. Nguec'ua o zö como 'na tsi'ch'a mil o bëzo c'o ya mi creo.

⁵ Nuc'ua c'ü na ye nu pa, o zojnüji c'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o menzumü a Israel, 'ñe c'o tita, 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, o jmurüji a Jerusalén. ⁶ Xo mi bübü nu e Anás c'ü mi mero ndamböcjimi, 'ñe e Caifás, 'ñe e Juan 'ñe e Alejandro, 'ñe c'o 'ñaja o dyoji e Anás 'ñe e Caifás. ⁷ O mandaji c'ua o ma siji e Pedro 'ñe e Juan. 'Ma mü o säjui, cjanu o xipjiji ro böbüvi a nde. Cjanu o dyönüji c'ua:

—¿Cjó dya c'üvi poder i jocüvi ne bëzo? ¿Cjó o tjü i ñänbäguevi?

⁸ Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi me go 'ñünbü o mü'bü e Pedro o ndünrü:

—Nu'tsc'ejí in mandaji cja yo nte, 'ñetsc'ejí in titaji. ⁹ Ró cjagöbe c'o na jo, ró pjös'übe ne bëzo nu dya mi sö ro nzhodü. Maco nu'tsc'ejí in cjacübe t'önü ja rvá jocügöbe nu. ¹⁰ Ixtí unnc'ejí ngüenda in texeji, 'ñe texe yo in menzumüji a Israel, ngueje e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret nu c'ü o jocü ne bëzo, nguec'ua böbü dya cja in jmigueji. E Jesús ngue e Cristo c'ü o mama Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre. Nu'tsc'ejí i dyörüji o ndät'äji cja ngronsi. Pero 'ma ya vi ndü, o tsjapü Mizhocjimi o te'e o bübütjo na yeje. ¹¹ In pârâji c'ü mama o jña Mizhocjimi: “Nu c'e piedra c'ü dya go ne c'o mi jäbä o ngümü, ngue c'ü ot'ü ya jñumüji cja squina dya c'ü”, eñe c'e jña. Ya zädä c'e jña. Nu'tsc'ejí, dya i ñeji e Jesucristo. Pero Mizhocjimi ya 'ñeme ra manda. ¹² Ojtjo xe 'naja c'ü ra jocüzü in mü'büji c'o na s'o; nguextjo e Jesucristo. Dya cjó xe ra ndäjä Mizhocjimi ra ã salvazüji; nguextjo e Jesús, eñe e Pedro.

¹³ C'o mi jün ngüenda o nguijñiji c'ua:

—¿Ja ni 'ñeje c'ü ni ñavi a cjanu? Dya süvi, dya xo tsejevi, mi eñeji.

O mamaji a cjanu, na ngue mi pârâji c'ü dya xötpüvi cja yo ley, y dya pje xo mi pjëzhivi. Cjanu o mbeñeji c'ua:

—Mi dyoji e Jesús; ngue c'ü o jíchi yo, eñeji.

¹⁴ Dya mi sö pje ro xipjiji e Pedro 'ñe e Juan. Na ngue o jñandaji mi böbü nu c'e bëzo c'ü ya vi jogü. ¹⁵ Nguec'ua o xipjiji e Pedro 'ñe e Juan ro mbedyevi a tji. 'Ma mü o mbedyevi a tji, nuc'ua cjanu o ñaji ja rvá tsjapüji. ¹⁶ O mamaji:

—¿Ja rga c'apüji? Texe yo cârã va a Jerusalén ya pârâji c'ü o tsjavi c'ü me na nojo, o jocüvi ne bëzo. Dya sö rá cädägöji.

¹⁷ Para dya cja xe ra mbârã yo in menzumügöji a Israel, ni jyodü rá xipjiji yo ye bëzo pje c'o rá c'apüji 'ma sido ra nänmbävi o tjü e Jesús rgá zopjüvi yo nte.

¹⁸ Nuc'ua cjanu o ma't'üji e Pedro 'ñe e Juan. Anguezevi o cjogüvi c'ua na yeje nu ja mi jünji ngüenda. Nuc'ua c'o mi jün ngüenda, cjanu o xipjiji e Pedro 'ñe e Juan:

—Dya cja rí xipjivi yo nte ja ga cja e Jesús. 'Ma xe rí ñänmbävi o tjü, jo rí ñuvi 'ma, embeji e Pedro 'ñe e Juan.

¹⁹ O ndünrü c'ua e Pedro 'ñe e Juan o xipjiji:

—Tsjijñiji. ¿Cjo na jo a jmi Mizhocjimi ot'ü rá ä'tc'ägöbe que na ngue Mizhocjimi? ²⁰ C'o ró jandabe 'ñe c'o ró äräbe, ni jyodü rá xipjibe yo nte c'o.

²¹ Nuc'ua c'o mi jün ngüenda o menasaoji na yeje e Pedro 'ñe e Juan, cjanu o 'ñemeji libre. Dya mi sö pje ro tsjapüji, na ngue mi süji c'o nte. Na ngue c'o nte me mi ma't'üji Mizhocjimi mi mamaji c'ü me na nojo, na ngue vi jogü c'e bëzo. ²² C'e bëzo ya mi pë's'i mas de cuarenta cjë.

Los creyentes piden confianza y valor

²³ E Pedro 'ñe e Juan, 'ma mü o 'ñemeji libre, cjanu o mëvi c'ua nu ja ma cã c'o o dyoji; o ma xipjiji texe c'o vi mama c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita c'o pje mi pjëzhi.

²⁴ 'Ma mü o dyärâji, me go ma't'üji c'ua Mizhocjimi texeji o mamaji:

—Mizhocjimi in Jmuts'ügöjme, me na zë'ts'igue sö rí tsjague texe. Ngue'tsc'e i dyät'ã e jens'e 'ñe ne xoñijömmü, 'ñe yo mar, 'ñe texe yo bübü 'ñe yo cja'a. ²⁵ I chäjä in Espíritu o ã 'ñünbü o mü'bü e David c'ü mi

ngue ín mboxatitagöjme c'ü mi pè'pc'igue. Nguéc'ua o mama a cjava:

C'o 'ñaja nte me üdü ga tsjaji o mbecuë.

Yo nte yo ín menzumügöjme c'ü pje ra tsjaji, pero dya sö.

²⁶ Yo rey cja ne xoñijömmü 'ñe c'o 'ñaja c'o pje pjëzhi o jmurüji, mi nuji na ü Mizhocjimi 'ñe c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi ro manda, eñe in jñague c'ü o mama e David.

²⁷ O sido o dyötüji Mizhocjimi o mamaji:

—Na cjuana o zädä ne jña nu o mama e David; o zädä cja ne ndajñiñi. Yo ín menzumügöjme va a Israel 'ñe c'o 'ñaja nte mi 'natjo o pjeñeji va mamaji c'ü ro mbö't'üji e Jesús c'ü ngue in Ch'igue. Maco dya pje vi tsja. E rey Herodes 'ñe e gobernador Poncio Pilato o jyëzivi o mbö't'üji e Jesús.

²⁸ Nu c'ü o tsjaji, ngue c'ü ya vi mangue ro zädä. I tsjapü o zädä. ²⁹ Mizhocjimi ín Jmuts'ügöjme. C'o o jñünpü ngüenda yo ín cjuarmagöjme, o mamaji c'ü pje ra tsjacüjme 'ma sido rá zopjüjme yo nte. Nguéc'ua rí ö'tc'öjme rí dyacöjme c'ü dya rá süjme, sido rá mamajme in jñague. Na ngue in mbëpjizüjme. ³⁰ Xo rí ö'tc'öjme rí pjöxcüjme. Nguéc'ua 'ma rá nänmbäjme o tjü e Jesús c'in Ch'igue c'ü me in mápägue, nu'tsc'e rí jocü c'o sö'dyë y rí tsja c'o 'ñaja c'o me na nojo. Nguéc'ua yo nte ra unüji ngüenda c'ü na cjuana c'ü rí xipjijme, eñeji va dyötüji Mizhocjimi.

³¹ 'Ma mü o nguarü o dyötüji Mizhocjimi, o mbi c'ua na zëzhi nu ja ma cãji. O Espíritu Mizhocjimi me go 'ñünbü o mü'büji texeji. Nguéc'ua 'ma mü o xipjiji o jña Mizhocjimi c'o nte, sido mi zopjüji, dya mi süji.

Todas las cosas eran de todos

³² C'o mi creo e Jesús, mi 'natjo o mü'büji 'ñe o pjeñeji; mi pötü ma s'iyaji. C'o pje mi pè's'i, dya cjó mama: “Ngue ín tsjacjö nu”, ro 'ñeñeji. Na ngue c'o mi pè's'iji mi cjaüji nde mi ngue o cjaji. ³³ C'o apóstole sido mi zopjüji c'o nte mi xipjiji c'ü vi te e Jesús. O ch'unüji ja va zopjüji; nguec'ua c'o jña o zi'ch'i o mü'bü c'o nte. Mizhocjimi o mbös'ü texeji. ³⁴ C'o mi creo e Jesús, dya cjó cja mi bëzhi. Na ngue 'ma cjó c'o pje mi jyodü, mi pa 'na cjuarma mi pa pö 'na juajma o 'na ngümü. ³⁵ Cja rrü jün c'o merio ra ë unü c'o

apóstole. Nuc'ua c'o apóstole ra unüji c'ua c'o pje mi jyodü. ³⁶ Mi bübü 'na cjuarma c'ü mi chjü e José c'ü mi mboxbëche cja e Leví. Nuc'ü, je mi menzumü a Chipre. C'o apóstole xo jñusp'üji Bernabé c'e cjuarma. C'e tjü Bernabé ne ra mama: Nu c'ü cjacüji rá mäji. ³⁷ C'e cjuarma o mbö 'na juajma, cjanu o jün c'o merio o unü c'o apóstole.

5

El pecado de Ananías y Safira

¹ C'ü 'naja cjuarma mi chjü e Ananías. Mi chjü e Safira c'ü nu su. O mbövi 'na juajma. ² Cjanu o ma c'ua e Ananías o ma unü c'o merio c'o apóstole. Dya unü texe, ndetjo c'o o unü. Pero o tsjapü c'ü vi unü texe. C'ü nu su, mi pärä c'ü ro tsja a cjanu e Ananías c'ü dya ro unü texe. ³ 'Ma mü o unüji c'o merio c'o apóstole, o mama e Pedro o xipji e Ananías:

—Nu'tsc'e Ananías, ¿jenga i dyätägue e Satanás c'ü dya jo 'ma o 'ñünnc'ü in mü'bügue? C'o merio c'o o ngö'tc'üji c'e juajma c'ü i pöguevi, i jñügue 'na parte pero i tsjapü i jñügue texe. Chjëntjui c'ü ri xique 'na bëchjine o Espíritu Mizhocjimi. ⁴ 'Ma dya be mi pöguevi c'e juajma, mi ngue in tsjacjevi; mi sö ri tsjapüvi ja c'o nzi mi ñeguevi. Nuc'ua 'ma vi pöguevi, mi sö ri gastovi c'o merio ja c'o nzi mi ñeguevi. Na ngue mi ngue in tsjacjevi. Nguéc'ua, ¿jenga i tsjijñivi in mü'büvi yo na s'o yo i tsjaguevi? Mi cjaque nguextjözgöjme mi xitscöjme c'o dya cjuana. Pero ngue o Espíritu Mizhocjimi c'ü i xipjigüe c'o, eñe e Pedro.

⁵ Nuc'ua e Ananías 'ma mü o dyärä yo jña yo, cjanu o nügü o ndü. Texe c'o o dyärä c'o jña c'o vi xipjiji e Ananías, me go züji c'ua. ⁶ O ëjë c'ua ja nzi o së o ë mböch'üji o manta c'e añima. Cjanu o ndunüji c'ua o ma dyögüji.

⁷ O mezhe c'ua jñi hora, o cjögü c'ua c'ü o su e Ananías; dya mi pärä cjo vi ndü c'ü nu xíra. ⁸ O mama c'ua e Pedro o xipji c'e ndixü:

—Yo merio yo o jün e Ananías, ¿cjo nguextjo yo o ngö'tc'üji c'e juajma c'ü i pöguevi?

O ndünrü c'ua c'e ndixü:

—Jã, nguextjo yo.

⁹ O ndünrü c'ua e Pedro o xipji:

—¿Jenga i ñaguevi c'ü nin xïra i tsjijñigüevi a cjanu yo na s'o? ¿Cjo i pëzhguevi c'ü dya ro castigaots'üvi o Espiritu Mizhocjimi? Rí ärägö ya va säjä nu c'o o ndunü c'ü nin xïra o ma dyögüji. Xo ra ndunnc'üji in cuerpogue, embeji c'e ndixü.

¹⁰ Ixco nügü c'ua c'e ndixü cja o ngua e Pedro, o ndü. 'Ma mü o cjogü c'o sê, o jñandaji ya vi ndü. O ndunüji c'ua c'e ndixü o ma dyögüji 'na lado nu ja vi dyögüji c'ü nu xïra. ¹¹ Me go zü c'ua texe c'o mi creo e Jesucristo; ñe texe c'o o mbärã ja va ndü e Ananías ñe e Safira.

Muchos milagros y señales

¹² Mizhocjimi o unü o poder c'o apóstole o tsjaji na puncjü c'o na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. C'o cjuarma mi jmurüji cja c'e porta c'ü ni chjü o Portal e Salomón. ¹³ C'o dya mi creo, mi süji ro ndeñeji c'o cjuarma. Pero c'o 'ñaja me mi mamaji c'ü me ma jonte c'o cjuarma. ¹⁴ Na puncjü o nte c'o xo 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'ín Jmugöji; o bëzo ñe o ndixü. ¹⁵ Nguec'ua mi pjongüji c'o mi sö'dyë, mi cö's'üji o ngama ñe o pjinguã, mi pa cöbüji cja 'ñiji. Nguec'ua 'ma ro cjogü e Pedro, xa'ma ro ndöt'ü c'ü o xörü cja c'o mi sö'dyë ro jogüji. ¹⁶ Na puncjü o nte c'o vi 'ñeje cja c'o jñiñi c'o mi bëxtjo a Jerusalén, o siji c'o mi sö'dyë ñe c'o vi zürü o s'ondajma c'ü dya jo. Nde go jogüji.

Los apóstoles son perseguidos

¹⁷ C'ü mi mero ndamböcjimi ñe c'o s'aduceo c'o mi dyoji, me mi sjëyaji. Na ngue na puncjü o nte c'o mi teñe c'o apóstole. ¹⁸ Nguec'ua o zürüji c'o apóstole, cjanu o pant'aji a pjörü nu ja ma cãjä texe c'o mi cja na s'o. ¹⁹ Nuc'ua c'e xömü, o ëjë c'ua 'na o anxë Mizhocjimi o ë xocü c'o ngoxtji cja c'e pjörü, o 'ñeme libre c'o apóstole. Cjanu o xipjiji:

²⁰ —Möji cja ne templo, böbüji nu ja ra jñantc'aji yo nte. Nuc'ua rí xipjiji yo jña yo mama ja rgá sö ra salvaji ra bübüji co Mizhocjimi, embeji c'o.

²¹ O tsjaji ja c'o nzi va xipjiji. C'ü na jyas'ü o möji cja c'e templo o ma jíchiji c'o nte.

C'ü mi mero ndamböcjimi ñe c'o mi dyoji o ëji nu ja mi jünji ngüenda. Cjanu o zojnüji c'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o menzumü

a Israel o jmurüji ngue c'ua ro jñünpüji ngüenda c'o apóstole. Cjanu o mandaji c'o mbëpji ro möji cja c'e pjörü ro ma siji c'o apóstole. ²² 'Ma mü o zät'ä c'o mbëpji cja c'e pjörü, dya cja chöt'üji c'o apóstole. Cjanu o nzhogüji o ë xipjiji:

²³ —Ró ma tötc'öjme cjot'ütjo na jo c'o ngoxtji. Y c'o guardia cja c'e pjörü, böbüji pjörüji. Pero 'ma ró xocüjme c'o ngoxtji ró cjogüjme a mbo, dya cja ró tö't'üjme c'o bëzo c'o ro ma sigöjme, eñeji.

²⁴ C'ü mi mero ndamböcjimi ñe c'o 'ñaja ndamböcjimi ñe c'ü mi comandante cja c'e templo, 'ma mü o dyäräji yo jña, dya mi pärã pje ro nguiñiji. O mamaji:

—Pärã, ¿pje me ra tsja c'o bëzo c'o ró pant'aji a pjörü?

²⁵ Nuc'ua o säjä c'ua 'naja c'ü o ë xipjiji:

—C'o bëzo c'o i pant'aji a pjörü, böbüji cja ne templo jíchiji yo nte, embeji.

²⁶ Nuc'ua c'e comandante ñe c'o mbëpji o möji cja c'e templo o ma siji c'o apóstole, pero dya pje tsjapüji. Na ngue mi süji c'o nte, 'na ro pjat'üji o ndojo. ²⁷ 'Ma mü o siji c'o apóstole, o xipjiji ro böbüji a nde nu ja ro jñünpüji ngüenda. Nuc'ua c'ü mi mero ndamböcjimi cjanu o tsjapü t'önü c'o apóstole. ²⁸ O xipjiji:

—¿Jenga sido in jíchiji yo nte? Maco ró xi'tsc'öjme c'ü dya cja rí ñänbäji o tjü e Jesús. Nudya, texe va a Jerusalén pärãji c'o in mamaji. In neji c'ü ra nguiñi yo nte c'ü ngue in s'ocüjme o mbö't'üji e Jesús.

²⁹ O ndünrü c'ua e Pedro ñe c'o 'ñaja apóstole o mamaji:

—Xenda ni jyodü rá ätcöjme Mizhocjimi que na ngue'tsc'ëji rá ä'tc'öjme. Na ngue in ntetjogueji nza czazgöjme. ³⁰ I dyörüji c'ü ro ndät'äji e Jesús cja ngronsi, nza cja 'ma ro tsja c'o na s'o. Nguec'ua in pë's'i in s'ocügueji chjëntjui c'ü ri pö't'ügueji c'ü. Pero Mizhocjimi c'ü mi ma't'ü c'o in mbox-atitagöji, o tsjapü o te. ³¹ O zidyí a jens'e e Jesús nu ja mimi dya cja o jodyë. O unü c'ü ra tsja in Jmugöji ñe c'ü ra salvazüji nutscöji rí menzumügöji a Israel. Nguec'ua 'ma cjo c'o ra nzhogü o mü'bü, ra perdonao 'ma Mizhocjimi. ³² Rí xi'tsc'öjme yo, na ngue ró jandajme y ró äräjme. Xo ñe o Espiritu Mizhocjimi jizhi c'ü na cjuana c'ü

rí mamajme. Mizhocjimi unü o Espiritu texe c'o ätpä o jña, eñeji.

³³ C'o mi jün ngüenda, 'ma mü o dyäräji c'o jña c'o mi mama e Pedro, me co üdüji c'ua na puncjü, mi ne ro mböt't'üji c'o apóstole.

³⁴ Cja c'o mi jün ngüenda, mi bübü 'na fariseo c'ü mi chjü e Gamaliel. Mi xöpü o ley Mizhocjimi; me mi nántji cja c'o nte. E Gamaliel o böbü, o manda ro pjongüji a tji c'o apóstole. ³⁵ Cjanu o ñatsjéji c'o 'ñaja c'o mi jün ngüenda o xipjiji:

—Nu'tsc'eji rí menzumögöji a Israel. Tsjijñiji na jo c'ü rí tsjapüji yo bëzo.

³⁶ Mbeñegueji c'o pa 'ma mi bübü c'e bëzo c'ü mi chjü e Teudas. Nuc'ü, mi cjavü mi manda. Na puncjü o bëzo c'o mi teñe angueze, mi sö 'na nziyo cientoji. Pero o mböt't'üji c'e bëzo, y o mböt'ü texe c'o mi dyoji. O bëzhi c'ü mi ne ro tsja. ³⁷ Nuc'ua c'o pa 'ma mü o tsjaji o censo, na puncjü o nte c'o mi teñe e Judas c'ü mi menzumü a Galilea. Pero o ndü, y c'o mi dyoji xo mböt'ü c'o. ³⁸ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, jyëziji yo bëzo, dya rí pöt't'üji. Na ngue 'ma nguetsjé anguezeji cjiñiji c'o jña c'o mamaji, 'ñe 'ma ngue o podertsjéji c'ü ni tsjaji yo me na nojo, dya ra mezhe ra chjorü 'ma. ³⁹ Pero 'ma ngueje Mizhocjimi c'ü unü o poder yo bëzo, dya ra sö rí ts'a's'üji. 'Ma rí ts'a's'üji, chjëntjui c'ü in c'a's'üji Mizhocjimi, eñe e Gamaliel.

⁴⁰ C'o 'ñaja cjanu o mamaji:

—Na jo ja c'o nzi vi mangue. Dya rá pöt't'üjme, eñeji.

Cjanu o xipjiji c'o apóstole ro cjogüji na yeje. O mbäräji c'ua, cjanu o xipjiji c'ü dya cja ro xipjiji o jña e Jesús c'o nte. Cjanu o 'ñemeji libre. ⁴¹ C'o apóstole cjanu o mbedyeji, me mi mäji. O mamaji:

—Zö o bëchqui in tseji va mbärüzüji, pero rí mäcjöji. Na ngue Mizhocjimi o dyacüji rí sufregöji por e Jesús, eñeji. ⁴² Sido mi pöji cja c'e templo mi jíchiji c'o nte, mi mamaji e Jesús ngue c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Xo mi xöpüji cja o ngumü c'o nte.

6

Se nombran a siete diáconos

¹ Pama mi creo na puncjü o nte e Jesucristo. Nuc'ua 'ma ya ma puncjü c'o mi

creo, c'o cjuarma c'o mi ña griego o reclamaoji o mamaji:

—Yo ndixü yo in dyocjójme yo ya ndü o xïra, dya nda ch'unüji pje ra ziji. Xenda ch'unü yo ndixü yo ña hebreo, embeji c'o apóstole.

² Nuc'ua c'o apóstole o ñaji cjanu o zojnüji texe c'o mi ätpä o jña Mizhocjimi. 'Ma mü o jmurüji, cjanu o xipjiji c'ua:

—Nutscöjme rí xipijime o jña Mizhocjimi yo nte. Dya ra jogü rá jëzijme ne bëpji para rá nu'ujme cjo pë's'i pje ra zi texe yo cjuarma. ³ Nguec'ua rí xi'tsc'öjme cjuarma, rí juajnügieji siete cjuarma, rá unüji c'e bëpji ra unüji c'ü ra zi c'o cjuarma c'o pje ni jyodü. Rí juajnüji c'o me nántji cjaji na jo, 'ñe ätäji o Espiritu Mizhocjimi, 'ñe pë's'iji na jo o pjeñeji. ⁴ Nutscöjme rí apóstolejme sido rá ötcöjme Mizhocjimi, y sido rá xipijime o jña Mizhocjimi yo nte, eñeji.

⁵ Texe c'o mi cãrã nu, o nguejmeji conforme c'o jña c'o vi mama c'o apóstole. Cjanu o juajnüji c'ua e Esteban c'ü mi creo co texe o mü'bü, y mi ätä o Espiritu Mizhocjimi. Xo juajnüji e Felipe 'ñe e Prócoro 'ñe e Nicanor 'ñe e Timón 'ñe e Parmenas 'ñe e Nicolás. E Nicolás mi menzumü a Antioquía, pero ante c'ü ro creo e Jesucristo, mi creo Mizhocjimi ja c'o nzi ga creo yo menzumü a Israel. ⁶ 'Ma mü o nguarü o juajnüji c'o siete cjuarma, o xipjiji ro böbüji cja o jmi c'o apóstole. Nuc'ua c'o apóstole cjanu o 'ñe's'e o dyëji va dyötpüji Mizhocjimi.

⁷ Nuc'ua mas mi mamaji o jña Mizhocjimi. Nguec'ua me na puncjü o nte a Jerusalén c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Na puncjü o mböcjimi c'o xo dyätpä o jña Mizhocjimi xo 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo.

Toman preso a Esteban

⁸ Mizhocjimi o mbös'ü e Esteban 'ñe o unü poder. Nguec'ua o tsja c'o me na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. ⁹ Mi bübü 'na nintsjimi c'ü mi chjü o Nintsjimi c'o nte c'o ya 'ñemeji libre. C'o mi pa nu, mi bübü ja nzi anguezeji c'o o zöji o jña e Esteban. Mi menzumüji a ma a Cirene 'ñe a ma a Alejandria 'ñe a ma a Cilicia 'ñe a ma cja c'e país a Asia. ¹⁰ O Espiritu Mizhocjimi o

mbös'ü e Esteban o unü o pjeñe ja rvá ñaji c'o. Nguec'ua anguezeji, dya cja sö pje ro mamaji. ¹¹ Nuc'ua cjanu o dyü't'üji c'ua ja nzi o bëzo. Nguec'ua ja c'o nde mi mamaji:

—Ró äräjme e Esteban o zadü e Moisés 'ñe Mizhocjimi, eñeji.

¹² Nguec'ua c'o tita c'o mi manda, 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, 'ñe c'o 'ñaja nte, me co üdüji c'ua na puncjü. Nuc'ua c'o nte c'o vi zöji o jña e Esteban, ixco cjuan'diji go möji nu ja mi bübü e Esteban o ma pënch'iji. Cjanu o zidyiji nu ja ro jñünpüji ngüenda. ¹³ Cjanu o 'ñemeji c'ua o testigo c'o ro mama o bëchjine. O mamaji a cjava:

—Ne bëzo nu, sido sadü ne templo nu me na sjü. Xo sadü o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. ¹⁴ Ró äräjme o mama c'ü ra ëjë e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret ra ë yä't'ä ne templo. Ra xitsiji nan'ño rga cjaji c'o dya nza cja c'o o mama e Moisés, eñe c'o mi mama o bëchjine.

¹⁵ O jmi e Esteban me mi juëns'i nza cja o jmi 'na o anxe Mizhocjimi. Nguec'ua texe c'o mi jün ngüenda, me go jñandbaji o jmi c'ü mi juëns'i.

7

Defensa de Esteban

¹ Nuc'ua c'ü mi mero ndamböcjimi o dyönü e Esteban o mama:

—¿Cjo na cjuana c'ü mama yo?

² O ndünrü c'ua e Esteban o xipji c'o mi jün ngüenda 'ñe c'o 'ñaja nte:

—Nu'tsc'eji ín menzumütsc'öji, dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. Mizhocjimi a jens'e o zopjü e Abraham c'ín mboxatitagöji 'ma mi bübü a Mesopotamia. Dya be mi pa a Harán. ³ O xipji: “Pedyegue cja in jñiñi rí sogü yo in dyocjeji, rí mague nu ja rá jí'tsc'ö”, embeji e Abraham. ⁴ O mbedye c'ua e Abraham a Caldea c'ü tsja a Mesopotamia, o ma mimi a Harán. 'Ma mü o ndü c'ü nu tata e Abraham, Mizhocjimi o xipji e Abraham o ëjë nu va ja rí cãrãji. ⁵ Dya ch'unü e Abraham ne ri 'na juajma c'ü ro tsjapü o cjaja. Pero o mama Mizhocjimi c'ü ro zädä 'ma ro unü e Abraham texe ne país ro tsjapü o cjaja. Xo mama c'ü ro tsjapü o cjaja c'o o mboxbëche c'o ro tsãjä. Zó dya mi 'ñeje e Abraham o t'i, pero Mizhocjimi o mama a cjanu. ⁶ Xo

mama Mizhocjimi: “C'o in mboxbëchegue ra ma mimiji cja c'ü 'na país. Ra mezhe cuatro ciento cjë, nuc'ua c'o menzumü nu, ra tsjapüji me ra sufre c'o in mboxbëche, ra tsjapüji ra mbëpiji anguezeji. ⁷ Pero rá castigao c'e nación c'ü ra mbëpiji. Nuc'ua ra mbedye libre c'o in mboxbëchegue, ra ëji a 'ñeva ra ë matcügöji”, eñe Mizhocjimi va xipji e Abraham.

⁸ O sido o ña e Esteban o mama:

—Mizhocjimi o xipji e Abraham ro circuncidaoji c'ü o t'i 'ñe c'o o bëche. Ngue c'ü rví mbeñeji c'ü vi mama Mizhocjimi ro unü anguezeji. 'Ma mü o jmusp'ü 'na t'i e Abraham, o jñusp'ü o tjü e Isaac. Nuc'ua cjanu o circuncidao 'ma o zö chjün. Je xo va cjanu e Isaac o circuncidao c'ü o t'i c'ü mi ngue e Jacob. Y e Jacob o circuncidao c'o doce o t'i c'o mi ngue ín mboxatitagöji.

⁹ C'o once ín mboxatitagöji me mi sjëyaji na ngue c'ü o tataji xenda mi s'iya e José que na ngue anguezeji. Nguec'ua o mböji e José, o mböpüji c'o mi pa a Egipto o zidyiji nu e José. Pero Mizhocjimi mi bübü co e José, o 'ñeme libre nu ja mi sufre. ¹⁰ O unü na puncjü o pjeñe; nguec'ua e Faraón c'ü mi rey a Egipto me go ne'e e José, o 'ñeme o tsja gobernador texe a Egipto. Xo unü o manda texe cja c'o o mbëpiji e Faraón c'o mi cãrã cja o palacio.

¹¹ O ëjë c'ua 'na tjiimi texe a Egipto, 'ñe texe a 'ñeva nu ja mi xiji Canaán c'o pa c'o. Me mi sufre c'o nte. C'o ín mboxatitagöji mi ojtjo pje ro ziji. ¹² Nuc'ua e Jacob o dyärä mi pöji o ndëxü a Egipto. Nguec'ua o ndjä c'o o t'i c'o mi ngue ín mboxatitagöji o möji a Egipto. ¹³ Nuc'ua 'ma mü o möji na yeje a Egipto, e José o xipjitsjë anguezeji: “Nutscö nguetscö e José ín cjuarmazüji”, eñe. Nuc'ua e José cjanu o jíchi anguezeji a jmi e Faraón. Nguec'ua va mbãrã e Faraón anguezeji mi ngue o cjuarma e José. ¹⁴ Nuc'ua e José o mbenpe 'na jña e Jacob c'ü mi ngue o tata, o xipji ro möji a Egipto texe c'o o t'i 'ñe c'o o bëche. Mi söji como 'na setenta y cincoji. ¹⁵⁻¹⁶ O möji c'ua. Nujnu, je nguejnu o ma ndü e Jacob. Nuc'ua o tüji o cuerpo a 'ñe a Siquem, o ë ngöt'üji cja c'e cueva c'ü vi ndömü e Abraham. VÍ ngö't'ü ja nzi merio de plata c'o o t'i e Hamor c'o mi

menzumü a Siquem c'o mi ngue o c'aja c'e cueva. Je xo ngue a Egipto o ndü c'o o t'i e Jacob c'o mi ngue ín mboxatitagöji. Xo tüji c'o o cuerpoji a 'ñe a Siquem, xo ngöt'üji c'aja c'e cueva.

17 "Ma ya mi ngue ro zädä c'o vi xipji Mizhocjimi e Abraham, me co ngärä na puncjü c'o ín mboxatitagöji c'o mi cärä a Egipto. Me ma puncjüji. 18 Nuc'ua o mimi c'ua rey 'na bëzo a Egipto c'ü dya mi pãrã c'o vi tsja e José. 19 C'e rey o tsjapüji na s'o c'o ín mboxatitagöji, mi xipjiji ra ma mbëziji c'o o ts'it'iji 'ma c'aja mi mus'ütjoji. A cjanu, dya nda rvá puncjüji 'ma. 20 C'o pa c'o, o jmus'ü e Moisés c'ü me ma zö a jmi Mizhocjimi. O mezhe jñi zana, c'ü o tata 'ñe c'ü o nana o mbörüvi e Moisés. 21 Nuc'ua cjanu o pjongüvi c'ua c'aja o ngümüvi. Nuc'ua c'ü o xunt'i c'e rey a Egipto o chöt'ü, o mbörü nza c'aja 'ma ri ngue o t'i. 22 O jíchiji e Moisés texe c'o mi pãrã c'o mi menzumü a Egipto. Nguec'ua mi pjëchi ra ña'a na jo, y mi pjëchi ja rvá tsja na jo 'na bëpji.

23 "Ma ya mi ëdyi cuarenta cjë e Moisés, o nguijñi o mü'bü na jo ro ma nu'u pje mi c'aja c'o ín menzumüji a Israel c'o mi esclavo a Egipto. Na ngue mi ngue o dyoji. 24 O jñanda c'ua 'na c'o mi menzumü a Egipto mi pãrã 'na c'o mi menzumü a Israel. Nuc'ua e Moisés cjanu o ma ñana c'ü mi menzumü a Israel, o mböt'ü c'ü mi menzumü a Egipto na ngue mi pãrã c'e Israelita. 25 O nguijñi e Moisés: "Yo ín menzumügöjme ra unüji ngüenda c'ü o 'ñempquegö Mizhocjimi rá emeji libre", eñe. Je ga cjanu va nguijñi e Moisés c'ü ro unü ngüenda c'o ín mboxatitagöji. Pero dya unüji ngüenda. 26 C'ü na ye nu pa, e Moisés o jñanda mi chü yeje c'o ín mboxatitaji. E Moisés mi jo'tp'üvi o xipjivi: "Nu'tsc'evi, ¿jenga ín pötqui chüguevi? Maco ín dyocjevi", eñe e Moisés. 27 Nuc'ua c'ü mi jonbü o chü c'ü 'na o dyoji, o ndütüji e Moisés cjanu o xipji c'ua: "Nu'tsc'e, ¿pje pë'sc'ü rí ñu co nuzgöbe? Dya c'jó 'ñempc'e rí tsja juesi rí mandazübe. 28 ¿C'jo ín ne rí pötcügö ja c'o nzi vi pöt'ügue c'e Egipcio a ndä'ä?", embeji e Moisés. 29 Nuc'ua e Moisés 'ma mü o dyärä c'o mi mama c'e bëzo, o unü c'ua ngüenda c'ü ya mi pãrãji c'ü vi tsja. Nguec'ua o c'ueñe o ma c'ua a ma

a Madián nu ja dya c'jó mi pãrã. Je chjüntü nu. C'ü nu su o musp'ü yeje o t'i.

30 'O mezhe c'ua cuarenta cjë, e Moisés mi bübü c'aja 'na majjadü; mi bëxtjo c'aja 'na t'eje c'ü ni chjü a Sinaí. O jñetse c'ua 'na o anxe Mizhocjimi c'aja 'na zarza c'ü mi tjë. 31 E Moisés 'ma o jñanda, me co nguijñi, dya mi pãrã pje mi pjëzhi. 'Ma mü o chëzhi ro nu'u, o dyärä c'ua o ña Mizhocjimi. 32 O xipji e Moisés: "Nutscö o Mizhocjimizügö e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob c'o mi ngue ín mboxatitague", eñe Mizhocjimi. Me go mbi c'ua e Moisés, dya c'aja rezga xe ro nu'u. 33 O mama c'ua Mizhocjimi: "Ts'o't'ü c'o ín tin'ch'i. Na ngue me na sjü nu ja ín böbü. 34 C'o ín menzumügue ngue ín ntegö c'o. Rí janda me c'japüji ra sufreji a Egipto. Xo rí ärä me quejaji. Nguec'ua rvá ëgö a jens'e rá emeji libre. Nudya rí xi'tsc'ö rí mague a ma a Egipto. A cjanu rá emeji libre", embeji e Moisés.

35 O sido o ña e Esteban o mama:

—Mizhocjimi o ndäjä e Moisés o nzhogü a ma a Egipto. Maco c'o ín mboxatitagöji vi xipjiji: "Nu'tsc'e, ¿pje pë'sc'ü rí ñu co nuzgöjme? Dya c'jó 'ñempc'e rí tsja juesi rí mandazüjme", embeji c'ü. Mizhocjimi o unü e Moisés mi manda c'aja c'o ín mboxatitagöji o 'ñemeji libre. C'e anxe c'ü vi jñetse c'aja c'e bidyi o mbös'ü e Moisés. 36 E Moisés o tsja o seña c'o me na nojo a Egipto, 'ñe c'aja c'e ndeje c'ü ni chjü Mar Rojo. Nguec'ua va pjongü libre a Egipto c'o ín mboxatitagöji. C'o cuarenta cjë c'o mi cãrãji c'aja c'e majjadü, e Moisés mi manda anguezeji y mi c'aja c'o me ma nojo. 37 E Moisés o xipji c'o nu menzumüji a Israel c'o mi ngue ín mboxatitaji: "Mizhocjimi ra 'ñeme 'na c'o ín menzumügöji ra mama o jña, ja c'o nzi va 'ñempquegö", eñe. 38 E Moisés mi bübü c'aja c'e majjadü co c'o ín mboxatitaji c'o vi jua-jnü Mizhocjimi. Mi cãrãji c'aja o ngua c'e t'eje c'ü ni chjü a Sinaí. 'Na o anxe Mizhocjimi o zopjü e Moisés o xipji c'o o mandamiento Mizhocjimi c'o ro dyätä c'o nte. Nuc'ua e Moisés o xipji c'o ín mboxatitagöji. 'Ma ro dyätãji c'o ley, ro bübütjoji co Mizhocjimi para siempre.

39 'Pero c'o ín mboxatitaji, dya go ne go dyätãji e Moisés. Dya neji ro manda

e Moisés anguezeji. Me mi mbeñeji a Egipto nu ja vi mbedyeji. ⁴⁰ Nguec'ua 'ma mü o mezhe e Moisés a xes'e cja c'e t'eje, c'o ín mboxatitagöji o xipjiji e Aarón: “Rí dyätcäjme 'na ts'ita c'ü ri nza cja 'na ts'inzhünü c'ü rá ma'tc'öjme, c'ü ra zinzijme na jo cja 'ñiji. Na ngue e Moisés c'ü o pjongüzüjme a Egipto, dya rí pārāgöjme pje tsja”, eñeji. ⁴¹ Nguec'ua cjanu o dyät'äji c'ü mi nza cja 'na ts'inzhünü. Cjanu o mböt'üji o animale c'o o mbäsp'äji a jmi. Me go mápäji c'e ts'inzhünü, maco vi dyät'ätjoji co o dyëtsjëji. ⁴² Nguec'ua Mizhocjimi o jyëzi anguezeji. Nguec'ua anguezeji o mbürü o ma't'üji e jyarü 'ñe e zana 'ñe yo seje. Nguec'ua va dyopjü a cjava c'o profeta:

Nu'tsc'eji in menzumüji a Israel, 'ma mi cārāji c'o cuarenta cje cja majyadü, 'ma mi pöt'ügueji o animale cja rrī pä's'äji, ¿cjo nguetscö mi matcügöji? Iyö.

⁴³ C'ü mi ma't'ügueji, ngue e Moloc 'ñe e Renfán. I dyät'äji c'e ts'ingumü nu ja mi tägä e ts'ita Moloc. Xo i dyät'äji e ts'ita Renfán c'ü mi nza cja 'na seje.

Nuc'o, mi tunügueji ja c'o mi pöcjeji. Nguec'ua rá pjongüts'üji rí pjöt'ügueji a Babilonia a manu, eñe c'o profeta.

⁴⁴ O sido o ña e Esteban o mama: —Mizhocjimi o xipji e Moisés ro dyät'ä 'na ngumü de xipjadü nu ja ro bübü Mizhocjimi a nde cja c'o ín mboxatitaji cja c'e majyadü. O mama: “Rí dyät'ä c'ü ri nza cja c'ü ya ró jí'ts'i i jñanda”, embe. ⁴⁵ 'Ma mü o ndü e Moisés, e Josué o tsja xo'ñi mi manda cja c'o o t'i c'o ín mboxatitaji c'o vi mbedye a Egipto. 'Ma mü o säji cja ne país, ya mi cārā c'o 'ñaja nte. Pero Mizhocjimi o pjongü c'o. Nguec'ua c'o ín mboxatitagöji o tsjapüji o cjaji ne país. 'Ma mü o säji, ma tüji c'e ngumü de xipjadü. Mi bübü c'e ngumü de xipjadü hasta c'o pa 'ma mi rey e David. ⁴⁶ Mizhocjimi me mi ne e David. Nguec'ua e David o dyötü sjëtsi Mizhocjimi ro dyä'tp'ä 'na ngumü. Na ngue e Jacob c'ü nu mboxpale xo mi ma't'ü Mizhocjimi. ⁴⁷ Ngue o t'i e David c'ü mi chjü e Salomón c'ü o dyä'tp'ä 'na templo Mizhocjimi. ⁴⁸ Pero Mizhocjimi dya ni jyodü o templo

nu ja ra mimi. Na ngue yo templo rí ä'tc'öji co ín dyëji. Dyäräji c'ü o mama 'na o profeta Mizhocjimi:

⁴⁹ E jens'e ngue nu ja rí bübü rí manda.

Ne xoñijömmü ngue nu ja rí e'me ín cua.

Nguec'ua dya sö rá mimigö cja 'na templo c'ü rí dyät'äji. ¿Ja rgá sö rá mimigö nu?

⁵⁰ Maco ró ät'ägö texe yo bübü 'ñe texe yo cja'a, eñe Mizhocjimi.

⁵¹ O sido o ña e Esteban o xipji c'o mi jün ngüenda:

—Nu'tsc'eji, dya in ne rí dyäräji. Ya meze in mü'büji, ya tso't'ü in tsöji. Zö 'ñünnc'ü in mü'büji o Espiritu Mizhocjimi, pero in cjaji ja c'o nzi gui ñetsjëji. In chjëntcjeji nza cja c'o ín mboxatitagöji. ⁵² Anguezeji o mböt'üji texe c'o profeta. Mi mama c'o profeta c'ü ro ëjë 'naja c'ü me na jo a jmi Mizhocjimi. Pero c'o ín mboxatitaji o mböt'üji c'o. Nu c'ü o ëjë, i sidyiji cja c'o pje pjëzhi o mböt'üji; chjëntjui c'ü ri pöt'ügueji.

⁵³ C'o o anxe Mizhocjimi o ë unüji e Moisés c'ü o ley Mizhocjimi. In tjëgueji c'e ley, pero dya in ätäji, eñe e Esteban.

Muerte de Esteban

⁵⁴ C'o mi jün ngüenda, 'ma mü o dyärä yo jña yo vi mama e Esteban, me go üdüji me mi nguünxt'ü a zibiji. ⁵⁵ Pero e Esteban dya go zü; o Espiritu Mizhocjimi sido mi 'ñünbü o mü'bü. O nä's'ä a jens'e o jñanda nu ja bübü Mizhocjimi me mi juëns'i. Xo jñanda e Jesús mi böbü cja o jodyë Mizhocjimi.

⁵⁶ Cjanu o mama:

—Dyäräji. Rí jandagö ya xogü a jens'e. Rí janda nu vi 'ñeje cja Mizhocjimi, böbü cja o jodyë Mizhocjimi, eñe.

⁵⁷ Anguezeji o ngo't'ü o ngöji co o dyëji, o mapjüji c'ua na jens'e va ma pënc'h'iji e Esteban. ⁵⁸ Cjanu o pjongüji cja c'e ndajñiñi, cjanu o pjat'üji c'ua o ndojo. Ngue c'o testigo c'o vi xosp'ü o bëchjine e Esteban c'o ot'ü o pjat'ü o ndojo. Ante c'ü ro pjat'üji c'ü, o ts'o's'üji c'o mabitu c'o mi jeji, cjanu o unüji 'na sē c'ü mi chjü e Saulo ro mbörü c'o. ⁵⁹ 'Ma mi pjat'üji o ndojo e Esteban, o dyötü c'ua Mizhocjimi o mama:

—Jesús ín Jmuts'ügö, sinngui dya ín aljma, eñe.

⁶⁰ Cjanu o ndüñijömü o mapjü na jens'e o mama:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, na s'o yo na cjacöji. Pero rí ö'tc'ügö rí perdonaogueji yo.

Nuc'ua 'ma mü o nguarü o mama a cjanu, cjanu o ndü c'ua.

8

Saulo persigue a la iglesia

¹ E Saulo me mi mäjä na ngue vi mbö't'üji e Esteban.

C'e pa c'ü, o mbürü o tsjapüji o sufre c'o mi creo e Jesucristo c'o mi cãrã a Jerusalén. Nguec'ua o mböt'üji o möji cja na puncjü o jñiñi a Judea 'ñe a Samaria. Nguextjo c'o apóstole c'o dya c'ueñe; o nguejmetjoji a Jerusalén. ² 'Ma mü o ndü e Esteban, mi bübü c'o mi sũ Mizhocjimi o ma dyögüji me mi huëpji. ³ E Saulo me mi nu'u na ü c'o mi creo e Jesús. O cjogü cja c'o ngumü nu ja mi cãrã c'o cjuarma, o pjongüji cjanu o ma pant'aji a pjörü, zö mi bëzo zö mi ndixü.

Predicación del evangelio en Samaria

⁴ C'o cjuarma c'o vi mbedye a Jerusalén, mi mamaji o jña e Jesucristo texe nu ja c'o mi sät'äji, mi xipjiji c'o 'ñaja nte. ⁵ E Felipe o ma a Samaria o ma xipjiji:

—C'ü o mama Mizhocjimi ra ë 'ñevguegöji libre, ya ëjë. Ngueje e Jesús, eñe.

⁶ Na puncjü o nte c'o o dyärã c'o jña c'o o mama e Felipe. Xo jñandaji c'o me na nojo c'o o tsja. Nguec'ua na puncjü c'o o creo o jña e Jesucristo. ⁷ Na puncjü o nte c'o vi zürü o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. E Felipe mi xipji c'o s'ondajma ro mbedye; mi pedye c'ua c'o s'ondajma mi mapjüji na jens'e. Mi cãrã na puncjü a Samaria c'o dya mi sö ro 'ñömü. Xo na puncjü c'o mi me'dye. O jogü c'o. ⁸ Nguec'ua me mi mäjji cja c'e jñiñi.

⁹ A Samaria mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü e Simón. Ante c'ü ro ma nu e Felipe, mi sëro e Simón mi cja c'o me na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. Mi cjapü me ma nojo. ¹⁰ Texe c'o mi cãrã nu, me mi ätpäji o jña, ndeze c'o dya pje mi pjëzhi hasta c'o mi pjëzhi na nojo. Mi mamaji:

—Nujnu ngue nu vi 'ñeje cja Mizhocjimi nu mero na zëzhi, mi eñeji.

¹¹ C'o nte me mi ätpäji o jña e Simón. Na ngue ya vi mezhe mi cja c'o me na nojo c'o nunca mi jandaji. ¹² Pero 'ma mü o zät'ä a Samaria e Felipe, o xipjiji c'o nte:

—Rí xi'tsc'öji 'na jña c'ü rgui mäcjeji. E Jesucristo ngue c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Ngue c'ü rí dyätäji, embeji.

Nguec'ua na puncjü o bëzo 'ñe o ndixü c'o o dyätpä o jña, cjanu o jiji. ¹³ Xo 'ñe e Simón o creo. Nuc'ua 'ma ya vi ji'i, mi teñe e Felipe. O jñanda mi cja e Felipe o señaal c'o me na nojo. Nguec'ua dya mi pãrã e Simón pje ro nguijñi, na ngue nunca mi janda a cjanu.

¹⁴ C'o apóstole c'o mi cãrã a Jerusalén, o dyäräji c'ü ya mi ätpäji o jña Mizhocjimi a Samaria. Nguec'ua o ndäji e Pedro 'ñe e Juan o mëvi a Samaria. ¹⁵ O mëvi ngue c'ua ro dyötpüvi Mizhocjimi c'o mi creo, ngue c'ua ro ch'unüji o Espíritu Mizhocjimi. ¹⁶ Na ngue dya be mi jizhi o Espíritu Mizhocjimi cjo mi ngue o nte Mizhocjimi c'o mi men-zumü a Samaria. Ya vi jiji, pero nguextjo o tjü e Jesús c'ín Jmugöji c'ü o nãnbäji 'ma o jichiji. ¹⁷ Nuc'ua e Pedro 'ñe e Juan o 'ñe's'e o dyëvi c'o mi creo. O ë c'ua o Espíritu Mizhocjimi o ë bübü cja o mü'büji.

¹⁸⁻¹⁹ E Simón o jñanda e Pedro 'ñe e Juan o 'ñe's'e o dyëvi c'o cjuarma. O jñanda ja ma cja 'ma o ëjë o Espíritu Mizhocjimi. Nguec'ua o xipji e Pedro 'ñe e Juan:

—Dyacövi ne poder rá cjö'tc'üvi o merio. Nguec'ua 'ma cjó c'o rá ë's'ë ín dyëgö, ra ëjë o Espíritu Mizhocjimi ra ë bübü o mü'büji, eñe.

²⁰ O ndünrü c'ua e Pedro o xipji:

—Ra ma a linfiernu in meriogüe. Xo 'ñetsc'e, 'ma dya ra nzhogü in mü'bü. Na ngue in pëzhgue ri chömü c'ü unü Mizhocjimi. ²¹ Dya rí pë's'igue parte cja o jña e Jesucristo, na ngue dya jo in mü'bü a jmi Mizhocjimi. ²² Jyëzi nu na s'o nu in cjijñi, rí dyötü Mizhocjimi. Xa'ma ra perdonaots'ü. ²³ Rí unnc'ö ngüenda c'ü me na s'o in mü'bügie. Xe in bübütjo cja o dyë e Satanás c'ü dya jo c'ü dya ne ra jyëtsc'i, eñe e Pedro va xipji e Simón.

²⁴ O ndünrü c'ua e Simón o mama:

—Dyötcügö Mizhocjimi ngue c'ua dya rá sufregö yo i xitsi, embeji e Pedro.

²⁵ E Pedro 'ñe e Juan o xipjivi o jña Mizhocjimi c'o nte, o mamavi c'o vi jñandavi 'ñe c'o vi dyärävi. Nuc'ua cjanu o mbedyevi nu, ro mëvi a Jerusalén. 'Ma mü o cjogüvi na puncjü o jñiñi c'o tsja a Samaria, o xipjivi o jña e Jesucristo c'o nte.

Felipe y el hombre de Etiopía

²⁶ O ëjë 'na o anxé Mizhocjimi nu ja mi bübü e Felipe, o ë xipji:

—Ixtí mague a ma a sur, rí chëpi c'e 'ñiji c'ü pedyé a Jerusalén c'ü ni ma a Gaza, embe.

C'e 'ñiji cjogü cja 'na majjadü. ²⁷⁻²⁸ Ixco ma c'ua e Felipe. Cja c'e 'ñiji mi pa 'na bëzo c'ü mi menzumü a Etiopía. Mi tågä cja 'na carro c'ü mi cjüt'ü o pjadü. Mi pjëzhi na nojo, mi pjötpü texe c'o mi pë's'i e Candace c'ü mi reína a Etiopía. C'e bëzo ya vi 'ñeje a Jerusalén nu ja vi ma ma't'ü Mizhocjimi. 'Ma mü o jñanda e Felipe c'e bëzo, ya ma nzhogü ro ma cja o país a Etiopía. Mi xörü o jña Mizhocjimi c'ü vi dyopjü e Isaías c'ü mi profeta.

²⁹ Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi o xipji e Felipe:

—Chëzhi cja ne carro.

³⁰ 'Ma mü o chëzhi e Felipe, o dyärä mi xörü c'e bëzo c'o vi dyopjü e Isaías. O mama c'ua e Felipe o dyönü:

—¿Cjo in pārāgue pje ne ra mama yo in xörügue?

³¹ O ndünrü c'ua c'e bëzo o mama:

—¿Ja rgá sö rá pārāgö, 'ma dya cjó ra jítzigö? Ches'e rá min'hui, embe.

³² C'ü o jña Mizhocjimi c'ü mi xörü, je mi t'opjü nu c'ü mama a cjava:

Ra zidyiji c'e nte ja c'o nzi ga zidyiji o ndënjürü, ra mbö't'üji.

Ja c'o nzi ga cja o ndënjürü 'ma äxäji, dya nzama o neji; je xo rga cjatjonu c'e nte 'ma ra tsjapüji c'o na s'o, dya pje ra mama.

³³ Ra tsjapüji burla c'e nte ra jñünpüji ngüenda ra tsjapüji ra sufre, zö dya pje vi tsja.

¿Ja rgá sö ra 'ñeje o t'i cja ne xoñijöümü? Na ngue ra mbö't'üji c'ü, eñe o jña Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Isaías.

³⁴ O mama c'ua c'e bëzo o xipji e Felipe:

—Tsjacü favor rí xitsi cjó ngue c'ü ra sufre a cjanu. ¿Cjo ngueje c'e profeta c'ü o dyopjü ne jña, o ngue c'ü nan'ño?, eñe.

³⁵ Nuc'ua e Felipe o xipji c'e bëzo pje mi ne ro mama c'e jña c'ü mi xörü, o xipji ja va mbö't'üji e Jesús; o xipji ngueje e Jesús c'ü ra salvazüji. ³⁶ Ya mi cjogüvi nu ja mi po'o o ndeje. O mama c'ua c'e bëzo:

—Po'o va o ndeje. ¿Cjo ra sö rá jigö?

³⁷ O ndünrü c'ua e Felipe o xipji:

—Jenga jiyö. Sö, 'ma in creo co texe in mü'bü.

O ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Rí creogö e Jesucristo ngue o T'i Mizhocjimi, eñe c'e bëzo.

³⁸ Cjanu o manda o bö'büji c'e carro. Nuc'ua e Felipe 'ñe c'e bëzo o dagüvi cja c'e carro, cjanu o dat'üvi cja c'e ndeje. O tsja c'ua e Felipe o jichi c'e bëzo. ³⁹ Cjanu o mbes'evi cja c'e ndeje. Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi 'nango zidyí e Felipe. Nguec'ua c'e bëzo dya cja jñanda. Pero sido mi pa cja c'e 'ñiji, me mi mäjä. ⁴⁰ Nuc'ua e Felipe mi bübü a Azoto. O mbedye a Azoto mi sät'ä nzi 'na jñiñi mi xipji c'o nte ja ga cja e Jesucristo, hasta o zät'ä a Cesarea.

9

Conversión de Saulo

¹ E Saulo me mi nu'u na ü c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo c'in Jmugöji, sido mi mama:

—Rá pö't'ügö texe c'o, eñe.

Nguec'ua o ma c'ua cja c'ü mi mero ndamböcjimi. ² O ma xipji:

—Rí ö'tc'ügö rí dyopjügue o carta c'o rá tjëdyi a ma a Damasco, rá jizhi cja c'o nintsjimi. Rí jñu's'ü c'ü ya i dyacügö sjëtsi nguec'ua 'ma cjó c'o rá töt'ügö a Damasco c'o sido o 'ñiji e Jesús, rá tjün't'ü co cadena rá siji a 'ñeva a Jerusalén, zö ri bëzo zö ri ndixü, eñe e Saulo.

O tsja c'ua c'e ndamböcjimi ja c'o nzi va xipji e Saulo. ³ O ma c'ua e Saulo. 'Ma ya mi ngue ro zät'ä a Damasco, 'nango ëjë c'ua a jens'e 'na jya's'ü c'ü me mi juëns'i c'ü o pjat'ü nu ja ma ëjë e Saulo. ⁴ Cjanu o ndögü c'ua e Saulo c'ü mi chägä, cjanu o dyärä c'ü mi mama a cjava:

—Nu'tsc'e Saulo, ¿jenga in cchapü ra sufre yo creozgö? Chjëntjui c'ü ri nguetscö c'ü ri cjacö rá sufre.

⁵ O ndünrü c'ua e Saulo o mama:

—¿Cjó ngue'tsc'e, nu'tsc'e nin t'ecjañõmü?

O ndünrü c'ua c'ü in Jmugöji o xipji e Saulo:

—Nguetscö e Jesús. In cchapü ra sufre yo creozgö. In chjëntjui nza cja 'na nzhünü c'ü dya ne ra dyärä, c'ü me pjech'e c'e maza c'ü ni chjocüji, nguec'ua ga s'odü. Je xo ga cjatse nu, 'ma dya rí dyätcägö in jña, mas ra s'odü in mü'bü.

⁶ Me go zü c'ua e Saulo me go mbi, cjanu o mama:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, ¿pje in ne rá cjangö?

O ndünrü c'ua e Jesús c'in Jmugöji:

—Ixtí mague dya, rí sät'ä cja c'e ndajñiñi a Damasco; nujnu, ra xi'ts'iji c'ü rí tsja, embeji e Saulo.

⁷ C'o bëzo c'o mi pöji e Saulo, me go pizhiji, dya mi sö ro ñaji. O dyäräji c'ü mi ña pero dya jñandaji. ⁸ Nuc'ua e Saulo o nanga nu ja mi 'mana. Nuc'ua 'ma mü o xocü o ndö, dya cja mi janda. Nguec'ua o pënchp'iji o dyë, cjanu o ngüjnüji o zidyiji a ma a Damasco. ⁹ 'Ma mi bübü a Damasco, o zö jñi pa c'ü dya mi janda. Dya zi o jñõnü, ne ri ndeje.

¹⁰ A Damasco mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü e Ananías, mi ench'e o mü'bü e Jesucristo. Mizhocjimi o zopjü a t'jji e Ananías o xipji:

—Nu'tsc'e Ananías.

O ndünrü c'ua e Ananías:

—Mizhocjimi in Jmuts'ügö, xitsigö pje in ne rá cjangö.

¹¹ O mama c'ua Mizhocjimi o xipji:

—Ixtí mague cja c'e calle c'ü ni chjü Derecho. 'Ma rí sät'ä cja o ngümü e Judas, rí tsja t'õnü cjo bübü nu 'na bëzo c'ü ni chjü e Saulo c'ü o jmus'ü a Tarso. Nudya na ötcügö. ¹² Ró unügö o nguinch'i 'na t'jji o jñantc'a nu'tsc'e Ananías, i tsjögü cja c'e ngümü nu ja bübü, cja ni 'ñe's'e in dyëgue. Nguec'ua o jogü o ndö, o sö o jñanda na yeje. Je ga cjanu ró unügö o nguinch'i e Saulo.

¹³ O ndünrü c'ua e Ananías o mama:

—Mizhocjimi in Jmuts'ügö, na puncjü o cjuarma c'o o xitsi ja ga cja e Saulo. O tsjapü me go sufre c'o in ntegue c'o cãrã a

Jerusalén. ¹⁴ Nudya, cja säjä va, tjë 'na carta c'ü o dyopjü c'o ndamböcjimi. C'ü mama c'e carta, e Saulo pë's'i sjëtsi ra zücüjme rí texejme nutscöjme rí ma'tc'öjme, ra pantcajme a pjörü.

¹⁵ O ndünrü c'ua Mizhocjimi o xipji e Ananías:

—Mague. Ya ró juajnügö e Saulo ra zopjü c'o in menzumügueji a Israel 'ñe c'o dya menzumü a Israel, 'ñe c'o o reyji. Nguec'ua ra mbäcãji ja ga cjangö. ¹⁶ Rá xipji e Saulo c'ü ra sufre na puncjü, na ngue ra xipji in jñagö yo nte, eñe Mizhocjimi va xipji e Ananías.

¹⁷ O ma c'ua e Ananías o zät'ä cja c'e ngümü nu ja mi bübü e Saulo. O cjögü a mbo, cjanu o 'ñe's'e c'ua o dyë e Saulo, cjanu o xipji:

—Nu'tsc'e Saulo, mi cjuarmats'ügö. E Jesús c'in Jmugöji o jñetse, i jñanda 'ma ma êcje cja 'ñiji. O ndäcjö ró êjë, ngue c'ua ra jogü in chö rí jñanda na yeje, 'ñe ngue c'ua ra êjë o Espiritu Mizhocjimi ra ê bübü in mü'bü, eñe e Ananías.

¹⁸ Ixco ndögü c'ua cja o ndö e Saulo c'o mi nza cja o ts'ixisquë. Nuc'ua ya jñanda c'ua na jo. Nuc'ua cjanu o ji'i; ngue e Ananías o jichi. ¹⁹ Cjanu o zi o xëdyi; nguec'ua o zëzhi. Nuc'ua e Saulo, o mimiji ja nzi pa a Damasco co c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo.

Saulo predica en Damasco

²⁰ Nuc'ua mi pa cja c'o nintsjimi mi pa zopjü c'o nte, mi xipjiji e Jesús ngue o T'i Mizhocjimi. ²¹ C'o o dyärä mi ña e Saulo, me mi cijjñi mi mamaji:

—Nujnu ngue nu mi cchapü me ra sufre c'o creo e Jesús c'o cãrã a Jerusalén. C'ü vi 'ñeje a 'ñeva ngue c'ü ro zürü yo creo, ro ndün't'üji co cadena cja rrü zidyiji cja c'o ndamböcjimi. Maco nudya, ya xipji o jña e Jesús yo nte, eñeji.

²² Pama Mizhocjimi xenda mi pjös'ü e Saulo ja ma zopjü c'o o menzumüji a Israel c'o mi cãrã a Damasco. O mbenbeji c'o vi dyopjü c'o profeta ja rva cja c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi ro manda. A cjanu o jizhi c'ü ngueje e Jesús c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi. Nguec'ua anguezeji, dya sö pje ro mamaji.

Saulo escapa de aquella gente de Israel que no creía en Jesucristo

²³ O mezhe c'ua, c'o mi menzumü a Israel c'o mi cãrã a Damasco o ñatsjêji o mamaji ja rvã mbö't'üji e Saulo. ²⁴ O mbãrã e Saulo c'ü mi ne ro mbö't'üji. Xömü ndempa mi pjörüji cja o ngoxtji c'e jñiñi, ngue c'ua 'ma ro mbedye e Saulo, ro mbö't'üji. ²⁵ 'Na nu xömü, c'o mi ejme e Jesucristo, o mbös'üji e Saulo o mbedye libre cja c'e jñiñi. O xipjiji e Saulo o dyo'o cja 'na bos'i. Cjanu o sjö'büji cja c'e varda c'ü mi c'ot'ü cja c'e jñiñi.

Saulo en Jerusalén

²⁶ 'Ma mü o zät'ã e Saulo a Jerusalén, mi ne ro ndeñe c'o mi cãrã nu c'o mi creo e Jesucristo. Pero texeji mi süji e Saulo, dya mi creoji c'ü ya mi ätpã o jña e Jesucristo. ²⁷ 'Na cjuarma c'ü mi chjü e Bernabé o recibido e Saulo. Cjanu o zidy cja c'o apóstole o xipjiji:

—'Ma mi pa cja 'ñiji e Saulo, o jñetse c'ín Jmugöji; e Saulo o jñanda. C'ín Jmugöji o zopjü nu. Y 'ma mi bübü a Damasco, o xipji c'o nte ja ga cja e Jesús, dya zü, eñe e Bernabé.

²⁸ Nguec'ua o recibidoji c'ua e Saulo texe ja c'o mi jmurü c'o cjuarma a Jerusalén. ²⁹ Mi zopjü c'o nte mi xipjiji ja ga cja e Jesús c'ín Jmugöji, y dya mi sü. 'Ma mi zopjü c'o o menzumüji a Israel c'o mi ña griego, me mi söji o jña. Anguezeji o ñatsjêji o mamaji ja rvã mbö't'üji c'ü. ³⁰ 'Ma mü o mbãrã c'o cjuarma, o möji e Saulo a ma a Cesarea. Cjanu o xipjiji:

—Ra sö rí sät'ãgue na jo dya a Tarso, embeje e Saulo.

³¹ Nuc'ua c'o cjuarma c'o mi cãrã cja c'e estado de Judea, dya cja mi nuji na ü c'o, dya cja pje mi cjapüji. Xo 'ñe c'o mi cãrã cja c'e estado de Galilea 'ñe cja c'e estado de Samaria. Y xenda mi pãrãji ja ga cja e Jesucristo. Mi süji Mizhocjimi mi ätäji. O Espíritu Mizhocjimi mi pjös'ü anguezeji. Nguec'ua xe na puncjü c'o o creo.

Eneas es sanado

³² E Pedro mi pa texe nu ja mi cãrã o cjuarma. 'Na nu pa, o ma a Lida o ma zengua c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo. ³³ Mi bübü nu 'na bëzo c'ü mi chjü e Eneas. Ya vi mezhe ocho cjë ma o'o cja ngama, dya

mi sö ro 'ñömü. E Pedro o jñanda c'e bëzo. ³⁴ Cjanu o xipji:

—Eneas, e Jesucristo ra jocüts'ü. Rí ñanga rí xã'ma in nzama, embe.

Nuc'ua cjanu o nanga c'ua. ³⁵ C'o mi cãrã a Lida 'ñe c'o mi cãrã a Sarón, o jñandaji ya vi jogü c'e bëzo. O jyëziji c'ua c'o mi creoji, o creoji e Jesucristo.

Resurrección de Dorcas

³⁶ Cja c'e jñiñi a Jope, mi bübü 'na ndixü c'ü mi chjü e Tabita c'ü mi ench'e o mü'bü e Jesucristo. Cja c'e idioma griego mi chjü e Dorcas. C'e ndixü mi unü o merio c'o dya pje mi pë's'i; me ma jonte mi pjös'ü texe c'o nte. ³⁷ C'o pa c'o, o zürü 'na ngueme o ndü. O xatüji o cuerpo, cjanu o ngöbüji cja 'na jyäxcumü. ³⁸ A Jope mi bëxtjo a Lida. C'o cjuarma a Jope o dyärãji e Pedro mi bübü a Lida. Nguec'ua o ndãji ye cjuarma c'o o ma xipji e Pedro:

—Rvã ã ö'tc'öbe favor ixtá mö a Jope, eñevi.

³⁹ Nuc'ua e Pedro o möji c'ua anguezevi. 'Ma mü o zät'ãji, cjanu o zidyji e Pedro cja c'e jyäxcumü. Ma cã nu na puncjü o ndixü c'o ya vi ndü nu xãra. O ma böbüji cja o jmi e Pedro, me mi huëpiji e Dorcas. O jíchiji e Pedro c'o pajna 'ñe c'o 'ñaja bitu c'o vi ndã'bã e Dorcas 'ma xe mi bübü. ⁴⁰ E Pedro o xipji texe c'o ndixü ro mbedyeji. Nuc'ua cjanu o ndüñijömmü o dyötü Mizhocjimi. Cjanu o jñanda c'e ndixü c'ü vi ndü, o xipji:

—Nu'tsc'e Tabita, ñanga.

Nuc'ua c'e ndixü o xocü c'ua o ndö o jñanda e Pedro. Cjanu o nanga o mimi c'ua. ⁴¹ Nuc'ua e Pedro o pënchp'i o dyë c'e ndixü o bö'bü. Cjanu o ma't'ü c'ua c'o ndixü 'ñe c'o 'ñaja c'o o nte Mizhocjimi, o jíchiji c'ü ya vi te e Tabita ya mi bübütjo na yeje. ⁴² Texe c'o mi cãrã a Jope o dyärãji e Pedro vi tsjapü o te c'e ndixü. Nguec'ua na puncjü c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'ín Jmugöji. ⁴³ Nuc'ua e Pedro o mezhe na puncjü o pa va mimi a Jope. Mi oxü cja o ngumü 'na bëzo c'ü xo mi chjü e Simón c'ü mi corti o xipjadü o animale.

10

Pedro y Cornelio

¹ A Cesarea mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü e Cornelio. Mi manda cja 'na cien o tropa c'o mi xiji Tropa Italiana. ² Zö dya mi menzumü a Israel e Cornelio, pero mi sü 'ñe mi ma't'ü Mizhocjimi. Xo 'ñe texe c'o mi cãrã o ngumü. Mi unü o merio c'o dya pje mi pë's'i. Pama mi ötü Mizhocjimi. ³ 'Na nu pa 'ma ya vi zünü jñi c'ü nzhã, Mizhocjimi o unü e Cornelio o jñanda 'na anxe, nza cja 'ma ro nguinch'i 'na t'jĩ. O cjogü nu ja mi bübü o xipji:

—Nu'tsc'e Cornelio, eñe c'e anxe.

⁴ Me go zü e Cornelio me go jñanda c'e anxe. Cjanu o xipji:

—¿Pje pjëzhi, nu'tsc'e nin t'ecjañõmü?

O ndünrü c'ua c'e anxe o mama:

—Rvã ã xi'ts'igö Mizhocjimi mã'c'ägue. Na ngue in ötügue c'ü, 'ñe in unü o merio yo dya pje pë's'i. ⁵ Nudya rí chãjä o bëzo c'o ra ma a Jope ra ma siji 'na bëzo c'ü ni chjü e Simón Pedro. ⁶ Nuc'ü, je oxü cja o ngumü 'na bëzo c'ü xo ni chjü e Simón c'ü corti o xipjadü o animale. C'e ngumü järã a squina cja nezapjü. Ra xi'ts'i e Simón Pedro pje ni jyodü rí tsjague, eñe c'e anxe va xipji e Cornelio.

⁷ O ma c'ua c'e anxe c'ü mi ñavi e Cornelio. Nuc'ua e Cornelio o ma't'ü c'ua yeje c'o o mbëpji, 'ñeje 'na c'o tropa c'ü mi teñe angueze, c'ü xo mi sü Mizhocjimi. ⁸ O xipjiji texe c'o vi mama c'e anxe, cjanu o ndãji c'ua o möji a Jope.

⁹ C'ü na ye nu pa 'ma ya vi zünü jñislarü, mi pöji cja 'ñiji ya mi ngue ro zãt'ãji a Jope. E Pedro o ndes'e a xes'e cja sotea cja c'e ngumü nu ja mi oxü, o dyötü Mizhocjimi. ¹⁰ Nuc'ua cjanu o zãt'a, mi ne o xëdyi. 'Ma ma ät'ãji o jñõnü, mi sö e Pedro nza cja c'ü dya cja mi bübü cja c'e sotea, mi sö nza cja 'ma ro nguinch'i 'na t'jĩ. ¹¹ O jñanda ya vi xogü a jens'e. Cjanu o jñanda nza cja 'na manta c'ü me na nojo c'ü vi 'ñeje a jens'e o säjä a jõmü. O jñetse nza cja c'ü cjõ c'o mi pënc'h'i nza nziyo squina. ¹² Cja c'e manta mi cãã o c'ijmi 'ñe o s'ü, 'ñe c'o pje nde ma animale c'o bübü nziyo o ngua. ¹³ Nuc'ua e Pedro o dyärã 'na jña c'ü vi 'ñeje a jens'e c'ü o mama:

—Nu'tsc'e Pedro, böbü rí pöt't'ügue 'na yo animale rí sa.

¹⁴ O ndünrü c'ua e Pedro o mama:

—Iyö, in Jmuts'ügö, dya ra sö. Nunca rí sagö o ts'ingue c'o na s'o c'o mama in leygue c'ü dya rá sagöjme, eñe e Pedro.

¹⁵ O ndünrü c'ua c'ü mi zopjü e Pedro, o mama:

—Dya rí mangue na s'o nu c'ü ya ró tjintscö, eñe Mizhocjimi.

¹⁶ Jñi vez va xipjiji a cjanu e Pedro. Y jñi vez va ndünrü a cjanu. Nuc'ua c'e manta cjanu o nguins'i c'ua a jens'e nu ja vi 'ñeje. ¹⁷ E Pedro me mi cjiñi o mü'bü pje mi ne ro mama c'o vi jñanda. Jo nu säjä c'ua cja c'e ngoxtji c'o bëzo c'o vi 'ñeje cja e Cornelio. Na ngue ya vi tsjaji t'õnü ja mi bübü o ngumü e Simón. ¹⁸ O zenguateji c'ua, cjanu o tsjaji t'õnü cjo mi bübü nu 'na bëzo c'ü mi chjü e Simón Pedro. ¹⁹ 'Ma mi cjiñi e Pedro pje mi ne ro mama c'o vi jñanda, o ña c'ua o Espiritu Mizhocjimi o xipji:

—Cja säjä jñi bëzo c'o va ã jonc'ü.

²⁰ Dyagü cja ne sotea rí möji co anguezeji. Dya rí yembeñe; nutscö ró täcjö o ëjë c'o, embeji e Pedro.

²¹ O dagü c'ua e Pedro nu ja c'o ma böbü c'o bëzo c'o vi 'ñeje cja e Cornelio, cjanu o xipjiji:

—Nguetscö in jongüji. ¿Pje vi 'ñecjeji?, embeji.

²² Anguezeji o mamaji:

—O ndãcjõjme 'na bëzo c'ü ni chjü e Cornelio c'ü manda o tropa. Nuc'ü, sü Mizhocjimi y cja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo. Texe yo in menzumügueji a Israel mamaji c'ü cja na jo c'e bëzo. Mizhocjimi o ndãjä 'na o anxe o ma zopjü e Cornelio. O xipji c'ü ro ndãcjõjme rá ã sints'ijme rá mö o ngumü, ngue c'ua rí zopjügue. Angueze ra dyärã c'o rí xipjigüe, eñe c'o bëzo va xipjiji e Pedro.

²³ Nuc'ua e Pedro o xipji c'o bëzo o cjogüji cja c'e ngumü o ziji o xëdyi. Y o oxüji. Nuc'ua c'ü na jyas'ü, e Pedro o möji c'o bëzo. Xo möji ja nzi c'o cjuarma c'o mi cãrã a Jope.

²⁴ C'ü na jñi nu pa, o zãt'ãji a Cesarea. E Cornelio ya ma te'be anguezeji; ya vi mbita c'o o dyoji 'ñe c'o mi pãrãji. Nuc'o, ya ma cãji nu. ²⁵ 'Ma mü o zãt'ã e Pedro 'ñe c'o mi pöji cja o ngumü e Cornelio, o mbedye c'ua e Cornelio o recibido e Pedro. O ndüñijõmü cja o jmi, nza cja 'ma ro ma't'ü Mizhocjimi.

²⁶ Nuc'ua e Pedro o pënchp'i o dyë o bö'bü. O xipji:

—Böbü. Dya pje pjëtscö, xo rí ntetjogö nza cjatsc'e.

²⁷ O cjogüvi c'ua mi ñavi. E Pedro o jñanda ya vi jmurü na puncjü o nte. ²⁸ Cjanu o xipjiji:

—In pãrãgueji nutscöjme rí menzumüjme a Israel, dya sö rá dyocjöji nu'tsc'ejí dya in menzumüji a Israel, ni rá cjogüjme cja in nzungueji rá ñaji. 'Ma jiyö, 'na ra pëgazüjme c'o na s'o. Pero o jítscö Mizhocjimi c'ü dya cja rá mangö cjó na s'o. ²⁹ Nguéc'ua 'ma mü o ma xitsi yo bëzo ro ëcjöjme yo, dya ró mangö: "Iyö", ro 'ñeñe. Nu'tsc'e Cornelio, xitscö pje vi chäjä o ma sizgö yo, eñe e Pedro.

³⁰ O mama c'ua e Cornelio:

—Ya sö nziyo pa, mi ötügö Mizhocjimi y mi mbempje. Ya vi zünü jñi c'ü nzhä. O ë c'ua 'na bëzo o ë böbü in jmigö. Mi je'e o bitu c'o me mi juëns'i. ³¹ O xitsi: "Nu'tsc'e Cornelio, Mizhocjimi o dyä'tc'ä c'o in ötü. Angueze pãrã c'ü in cja, in unü o merio yo dya pje pë's'i", enze. ³² Xo xitsi: "Rí chäjä o bëzo c'o ra ma a Jope ra ma siji 'na bëzo c'ü ni chjü e Simón Pedro. Nuc'ü, je oxü cja o ngümü 'na bëzo c'ü xo ni chjü e Simón, c'ü corti o xipjadü o animale. C'e ngümü jãrã a squina cja nezapjü", enzgö c'e bëzo c'ü ró janda. ³³ Nguéc'ua ixtó tãjä yo o ma sits'i. Pöcjü i 'ñeje. Rí cãrãjme a jmi Mizhocjimi rí texejme, rí ne rá ãrãjme c'o o jí'ts'i rí xitscöjme.

Discurso de Pedro en la casa de Cornelio

³⁴ Nuc'ua e Pedro o zopjü c'o nte o xipjiji:

—Dyãrãji na jo. Nudya, rí pãrãgö Mizhocjimi dya juajnü cjó ra s'iyã; ix na cjuana s'iyã texe yo nte. ³⁵ Zö ja menzumü 'na nte, pero 'ma ra zü Mizhocjimi 'ñe ra tsja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo, nu'ma, ra mãpã Mizhocjimi 'ma c'o. ³⁶ Mizhocjimi o ndãjä e Jesucristo o ë zocüjme nutscöjme rí menzumüjme a Israel. O xitscöjme ja rgã sö ra mãjä in mü'büji rí texejí, dya pje rá mbeñeji. Na ngue e Jesucristo ngue in Jmugöji zö ja nde rí menzumüji. ³⁷ In pãrãgueji e Juan mi zopjü c'o nte mi jichiji co ndeje. Nuc'ua e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret, mi nzhodü a

Galilea mi zopjü c'o nte. Xo 'ñe a Judea. ³⁸ Mizhocjimi o 'ñeme e Jesús o zopjü c'o nte. O Espíritu Mizhocjimi c'ü mi bübüvi, o unü o poder. Nguéc'ua mi pjös'ü c'o nte, y mi jocü c'o vi zürü o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. Na ngue Mizhocjimi mi bübü co angueze. ³⁹ Nutscöjme rí apóstolejme ró jandajme c'o o tsja e Jesús a Jerusalén, 'ñe texe yo ja cãrã c'o in menzumügöjme a Israel. Nuc'ua o ndät'ãji e Jesús cja ngronsi va mbö't'üji. ⁴⁰ Pero c'ü na jñi nu pa, Mizhocjimi o tsjapü o te. Cjanu o jizhi c'ü ya vi tetjo. ⁴¹ Pero dya texe yo nte o jñanda 'ma mü o te. Nguetscöjme ró jandajme. Na ngue o juancüjme Mizhocjimi rá xipjijme yo nte. 'Ma ya vi te e Jesús, ró sigöjme o xëdyi angueze. ⁴² O xitscöjme e Jesús rá zopjüjme yo nte, rá xipjijme c'ü ngueje angueze c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda c'o ya rguí ndü 'ñe c'o xe ri cãrã. ⁴³ Texe c'o profeta o mamaji ja ga cja e Jesús. O mamaji 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü c'ü, ra perdonaoji 'ma c'o na s'o c'o vi tsjaji, eñe e Pedro.

Reciben el Espíritu Santo los que no son de Israel

⁴⁴ 'Ma xe mi ña e Pedro, 'nango ëjë c'ua a jens'e o Espíritu Mizhocjimi o ë bübü cja o mü'bü c'o mi ãrã c'o jña. ⁴⁵ C'o vi ëji e Pedro cja o ngümü e Cornelio, ya mi creoji e Jesucristo. Anguezeji xo mi menzumüji a Israel. Nguéc'ua 'ma o ëjë o Espíritu Mizhocjimi, me go nguijñiji cjanu o mamaji:

—¿Cjó ro mama ro unü o Espíritu Mizhocjimi yo dya menzumü a Israel?, eñeji.

⁴⁶ O mbãrãji c'ü vi 'ñeje o Espíritu Mizhocjimi, na ngue o dyãrãji c'o nte mi ñaji nan'ño idioma; xo mi mamaji c'ü me na nojo Mizhocjimi 'ñe me na jo. O mama c'ua e Pedro o xipji c'o o menzumüji:

⁴⁷ —Na jo ra jí'i yo; dya sö rá c'a's'üji. Na ngue Mizhocjimi o unü o Espíritu anguezeji, ja c'o nzi va dyacöji, eñe.

⁴⁸ Nuc'ua e Pedro o xipji c'o nte c'o dya mi menzumü a Israel ro jiji, na ngue xo 'ñench'e o mü'büji e Jesús c'ü in Jmugöji. Nuc'ua anguezeji o xipjiji e Pedro c'ü ro mimi ja nzi pa co anguezeji.

11

Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén

¹ C'o apóstole c'o mi cārã a Judea 'ñe c'o 'ñaja cjuarma, o mbārãji c'ü vi creo o jña Mizhocjimi c'o dya mi menzumü a Israel.

² Cārã a Jerusalén c'o mama ni jyodü rá circuncidaoji. 'Ma mü o nzhogü e Pedro a Jerusalén, anguezeji o huënch'iji c'ua e Pedro. ³ O xipjiji:

—¿Jenga i tsjogü o ngumü c'o dya ín menzumüji i siji o xedyi? Maco dya circuncidao c'o, embeji e Pedro.

⁴ O ndünrü c'ua e Pedro o xipjiji texe ja va cja. O mama:

⁵ —Mi bübügö cja c'e jñiñi a Jope. 'Na nu pa mi ötügö Mizhocjimi. Nuc'ua ró sö nza cja c'ü dya cja mi bübü, nza cja 'ma ro cjinchi 'na t'jñi. Ró janda c'ü mi nza cja 'na manta c'ü ma nojo. O jñetse nza cja c'ü cjó c'o mi pënch'i nza nziyo squina. Vi 'ñeje a jens'e o säjä a jömü cja ín jmigö. ⁶ 'Ma ró janda na jo cja c'e manta, ró janda o c'ijmi 'ñe o s'ü 'ñe o animale c'o na sate, 'ñe c'o 'ñaja animale c'o bübü nziyo o ngua. ⁷ Nuc'ua ró ärägö 'na jña c'ü o mama: “Nu'tsc'e Pedro, böbü rí pöt'ügue 'na yo animale rí sa”, enzgö c'e jña. ⁸ Nuc'ua ró tjünrügö ró xipji: “Iyö, ín Jmuts'ügö, dya ra sö. Nunca rí sagö o ts'ingue c'o na s'o c'o mama in leygue c'ü dya rá sagöjme”, rí embegö. ⁹ Nuc'ua c'e jña c'ü vi 'ñeje a jens'e, o xitsi c'ua na yeje: “Dya rí mangue na s'o c'ü ya ró tjintscö”, enzgö Mizhocjimi. ¹⁰ Jñi vez va xitscö a cjanu. Y jñi vez rvá tjünrü a cjanu. Nuc'ua c'e manta cjanu o nguins'i c'ua a jens'e nu ja vi 'ñeje.

¹¹ Nuc'ua jo nu zät'ä c'ua jñi bëzo cja c'e ngumü nu ja mi bünc'ö. Vi 'ñeji a Cesarea o ã zinzgöji. ¹² O xitsi o Espiritu Mizhocjimi ro möjme c'o bëzo, dya ro yembeñe. Xo 'ñe yo 'ñanto cjuarma, xo ró möcjöjme yo. 'Ma ró sät'äjme, ró cjogüjme cja o ngumü c'e bëzo c'ü vi ndäjä c'o o ma a Jope o ma sizgö.

¹³ Nuc'ua c'e bëzo o xitscöjme c'ü vi jñanda 'na anxe cja o ngumü. C'e anxe o zopjü o xipji: “Rí chäjä c'o ra ma a Jope ra ma siji e Simón Pedro. ¹⁴ Ra xi'ts'i ja rgui salvague, 'ñe texe yo cārã in nzungue”, eñe c'e anxe va xipji c'e bëzo. ¹⁵ 'Ma ró zopjügö c'o mi cārã c'e ngumü, 'nango ëjë c'ua o Espiritu

Mizhocjimi o ë bübü cja o mü'büji, ja c'o nzi va ëjë cja ín mü'bügöji 'ma ot'ü 'ma mi cārãgöji va. ¹⁶ Ró mbeñe c'ua c'e jña c'ü vi mama e Jesús c'ín Jmugöji. O mama: “E Juan mi jichi yo nte co ndeje. Pero ra zädä 'ma ra ëjë o Espiritu Mizhocjimi ra ë bübü cja ín mü'büji”, eñe e Jesucristo.

¹⁷ O sido o ña e Pedro o mama:

—Mizhocjimi o unüji o Espiritu anguezeji 'ma o 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo c'ín Jmugöji, ja c'o nzi va dyacöji 'ma ró ench'e ín mü'bügöji c'ü. ¿Cjó nguetscö c'ü dya ro ätägö Mizhocjimi c'ü dya ro cjogü cja o ngumü c'e bëzo?, eñe e Pedro.

¹⁸ C'o nte c'o vi huënch'i e Pedro, 'ma mü o dyärã c'o mi mama, go juemeji. Cjanu o mamaji:

—Me na jo Mizhocjimi. Xo unü c'o dya menzumü a Israel ra dyärãji o jña. Nguéc'ua 'ma ra jyéziji c'o na s'o ra nzhogü o mü'büji, ra bübütjoji co Mizhocjimi.

La iglesia de Antioquía

¹⁹ 'Ma mü o pjat'üji o ndojo e Esteban, o mbürü o tsjapüji o sufre c'o mi creo e Jesucristo. Nguéc'ua o c'ueñeji o möji cja c'o 'ñaja jñiñi. Bübü c'o o ma hasta cja c'e país a Fenicia, 'ñe c'e país a Chipre, 'ñe c'e jñiñi a Antioquía. Mi xipjiji o jña e Jesucristo c'o nu menzumüji c'o mi cārã nu. Pero c'o dya mi menzumü a Israel, dya mi xipjiji c'o.

²⁰ Mi cārã a Antioquía c'o vi 'ñeje a Chipre 'ñe a Cirene. 'Ma mü o säji nu, o mbürü o zopjüji c'o mi ña griego c'o dya mi menzumü a Israel, o xipjiji o jña e Jesucristo c'ín Jmugöji. ²¹ Mizhocjimi o mbös'ü anguezeji o zopjüji na jo c'o nte. Nguéc'ua c'o dya mi menzumü a Israel, na puncjü c'o o jyëzi c'o mi creoji, o 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo c'ín Jmugöji.

²² C'o cjuarma c'o mi cārã a Jerusalén, o mbārãji c'ü vi creo c'o dya mi menzumü a Israel. Nguéc'ua o ndäji e Bernabé o ma a Antioquía. ²³ 'Ma mü o zät'ä, me go mäjä. Na ngue o unü ngüenda Mizhocjimi vi intsjiimi na puncjü c'o nte. Nuc'ua cjanu o xipjiji sido ro 'ñejmeji co texe o mü'büji e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ²⁴ Ma jonte e Bernabé. Mi cja ja c'o nzi ma 'ñünbü o mü'bü o Espiritu Mizhocjimi. Y mi creo e Jesucristo co texe o mü'bü. Nguéc'ua 'ma

mü o zopjü c'o nte, na puncjü c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'ín Jmugöji.

²⁵ Nuc'ua e Bernabé o mbedye a Antioquía cjanu o ma c'ua a Tarso o ma jyodü e Saulo. ²⁶ 'Ma o chöt'ü, o siji a Antioquía. O mezhevi 'na cjë nu, mi zopjüvi c'o cjuarma y mi jíchivi o 'ñiji e Cristo na puncjü o nte. Je ngue a Antioquía c'ü o mbürü o xiji cristiano c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo.

²⁷ 'Ma mi bübü a Antioquía e Bernabé 'ñe e Saulo, o ëjë ja nzi c'o mi profeta c'o vi 'ñeje a Jerusalén. ²⁸ 'Na c'o profeta mi chjü e Agabo. O Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü. Nguec'ua o böbü nu ja mi jmurü c'o cjuarma, o mama c'ü ro ëjë 'na tjiimi ro sufreji texe cja c'o país. O zädä c'e jña 'ma mi manda e Claudio. ²⁹ Nguec'ua c'o cjuarma c'o mi cãrã a Antioquía o ñaji o mamaji c'ü ro mbenpeji o merio c'o cjuarma c'o mi cãrã a Judea. C'ü ro sô nzi 'naja, ro mbös'üji c'o. ³⁰ Nuc'ua 'ma o jmutüji c'o merio, cjanu o ndäji c'ua e Bernabé 'ñe e Saulo o jñünüvi c'o merio o ma zopcüvi c'o mi pastor cja c'o cjuarma a Judea.

12

Muerte de Jacobo y encarcelamiento de Pedro

¹ C'o pa c'o, mi rey e Herodes. O manda o ma zürüji ja nzi c'o mi ma't'ü e Jesucristo, o tsjapü o sufreji. ² O manda o mböt'üji co tjëdyi e Jacobo c'ü mi ngue o cjuarma e Juan. ³ Nguec'ua me co mäjã c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi creo e Jesucristo. O unü ngüenda e Herodes c'ü me mi mäjji; nguec'ua xo manda o ma zürüji e Pedro. Mi ngue c'o pa 'ma mi siji o tjömëch'i c'o dya mi bãns'ä. ⁴ 'Ma o zürüji e Pedro, o manda e Herodes o pant'aji a pjörü. O manda c'ua dieciseis o tropa ro mbörüji e Pedro; ro pëpji nziyo tropa, cja rrü cambiaji c'ua. O nguijñi e Herodes, 'ma ro nguarü c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, ro jñünpü ngüenda e Pedro cja jmi c'o nte, cja rrü manda ro mböt'üji. ⁵ Nguec'ua mi pjörüji na jo e Pedro. Pero c'o cjuarma c'o mi cãrã a Jerusalén sido mi ötü Mizhocjimi co texe o mü'büji, c'ü ro mbös'ü na puncjü e Pedro.

Dios libra de la cárcel a Pedro

⁶ 'Na nu xömü 'ma ma bübü e Pedro a pjörü, mi 'nün't'ü o cadena nzi 'na o dyë. Y cada lado mi bübü 'na tropa c'ü xo mi tjün't'ü o dyë c'o cadena. Ma jñi e Pedro. Xo mi bübü yeje tropa c'o mi pjörü cja o ngoxtji c'e pjörü. C'ü na jyas'ü, e Herodes ro jñünpü ngüenda e Pedro cja jmi c'o nte. ⁷ C'e xömü 'nango jñetse 'na o anxe Mizhocjimi. Y me go jya's'ü cja c'e cuarto. C'e anxe o 'ñünmbü o ximatjü e Pedro ngue c'ua o zö. Nuc'ua c'e anxe cjanu o xipji:

—Ixtí ñanga, embeji e Pedro.

Nuc'ua c'o cadena c'o mi 'nün't'ü o dyë, o ndögü c'ua. ⁸ Nuc'ua c'e anxe cjanu o xipji e Pedro:

—Nzünt'ü in mbünt'ü, chin'ch'i in mbäcua.

O tsja c'ua e Pedro ja c'o nzi va mama c'e anxe. Nuc'ua c'e anxe cjanu o xipji:

—Chëjë in bitu cja rrï 'ñeje. Rá ot'ügö, rí bëpjague.

⁹ O mbedye c'ua e Pedro mi bëpja cja c'e anxe. Dya mi pãrã cjo ix na cjuana mi pedye cja c'e pjörü. Mi sô nza cja 'ma ro nguinch'i 'na t'jji. ¹⁰ O cjogüvi yeje ngoxtji nu ja xo mi pjörü o tropa. Cjanu o zät'ävi cja c'e ngoxtji de t'ëzi c'ü mi mbedyeji a tji. C'e ngoxtji o xogütsjé c'ua. O mbedyevi c'ua o caminaovi 'na calle. 'Nango ojtjo c'ua c'e anxe, ya mi 'natsjé e Pedro. ¹¹ Nuc'ua cjanu o mbãrã c'ua e Pedro c'ü na cjuana vi mbedye cja c'e pjörü. Cjanu o mama c'ua:

—Nudya, rí pãrãgö Mizhocjimi o ndjäjä c'ü o anxe o ë 'ñevgue libre. Nguec'ua dya ro tsjacügö e Herodes ja c'o nzi ga ne c'o ín menzumügö c'o dya creo, eñe.

¹² 'Ma mü o mbãrã e Pedro c'ü na cjuana vi mbedye libre, cjanu o ma c'ua cja o ngümü e María c'ü nu nana e Juan c'ü xo mi chjü Marcos. Nujnu, mi jmurü na puncjü o cjuarma mi ötüji Mizhocjimi. ¹³ 'Ma mü o zät'ä e Pedro cja c'e ngümü, o toca cja c'e ngoxtji. O mbedye c'ua 'na xunt'i cja c'e patio o ma dyärã cjó mi ngue. C'e xunt'i mi chjü e Rode. ¹⁴ C'e xunt'i o mbãtpã o jña e Pedro 'ma mü o zenguete, pero dya xopcü c'e ngoxtji. Na ngue me go mäjã. Cjanu o cjuan'di o cjogü a mbo, o ma xipji c'o ma cã nu:

—E Pedro böbü cja ngoxtji, embeji c'o.

¹⁵ O ndünrü c'ua anguezeji o mamaji:

—Nu'tsc'e in locague, eñeji.

O mama c'ua c'e xunt'i:

—Iyö. Na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji, embeji c'o.

Anguezeji cjanu o mamaji:

—Iyö, dya ngue. Pe ngueje c'e anxe c'ü pjörü c'ü, eñeji.

¹⁶ E Pedro sido mi toca cja c'e ngoxtji. Nuc'ua c'o ma cã a mbo, cjanu o ma xopcüji c'e ngoxtji. 'Ma mü o jñandaji c'ü mi ngue e Pedro, me go nguijniji c'ua o mamaji:

—Pärã, ¿ja va mbedye a pjörü nu?

¹⁷ Nuc'ua e Pedro cjanu o tsja c'ua o seña co o dyë ro ngo't'ü o neji. Cjanu o xipjiji ja va ñeme libre Mizhocjimi angueze. Xo xipjiji:

—Nujyo, rí xipjigüjeji e Jacobo ñe c'o ñaja cjuarma, eñe.

Cjanu o mbedye c'ua, o ma c'ü 'na lugar.

¹⁸ C'ü na jyas'ü, me mi sũ c'o tropa me mi pötü ma mamaji c'ü dya mi pärãji ja vi ma e Pedro. ¹⁹ Nuc'ua e Herodes o ndãjä c'o o ma jyodü e Pedro, pero dya chöt'üji. Nguec'ua o tsjapü t'önü c'o tropa c'o mi pjörü e Pedro, cjanu o manda o mbö't'üji c'o. Cjanu o mbedye a Judea o ma a Cesarea o ma mimi nu.

La muerte de Herodes

²⁰ E Herodes me mi ünübü c'o mi menzumü a Tiro ñe a Sidón. Nguec'ua anguezeji mi jodüji ja rvá jo'tp'üji c'ü. Na ngue c'o mi siji, mi tömüji cja c'e país nu ja mi manda e Herodes. Mi bübü 'na bëzo c'ü mi pjözhi na nojo cja o palacio e Herodes. Nuc'ü, mi chjü e Blasto. C'o mi cãrã a Tiro ñe a Sidón o möji cja e Blasto o ma ngö't'üji o merio o xipjiji:

—Pjöxcüjme rá jo'tp'ügöjme ne rey Herodes, embeji.

Nguec'ua e Blasto cjanu o ma cja e Herodes o ma xipji c'ü mi ne c'o mi menzumü a Tiro ñe a Sidón ro ñaji e Herodes.

²¹ Nuc'ua e Herodes o mbã's'ã 'na pa, c'ü ro ñaji c'o mi menzumü a Tiro ñe a Sidón. 'Ma mü o zädã c'e pa, e Herodes o jye'e c'o me na zö, na ngue mi rey. Cjanu o ndägã cja c'ü o silla c'ü xiji trono. Cjanu o zopjü c'o nte. ²² Nuc'ua c'o nte chaque o mapjüji c'ua na jens'e o mamaji:

—Nu na ña'a, dya nte nu, Mizhocjimi nu, eñeji.

²³ E Herodes o jyëzi c'o nte o ma't'üji angueze. Dya mama:

—Dya rí matcügöji; nguextjo Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e rí ma't'üji, ro ñeñe.

Nguec'ua o ëjë 'naja o anxe Mizhocjimi o ë tsjapü o zö'dyë e Herodes, o ngã'ã o dyoxü a mbeme. C'o dyoxü o zapü a mbo o pjeme; dya mezhe o ndü.

²⁴ Xe na puncjü o nte c'o o dyärã o jña Mizhocjimi o ñench'e o mü'bü e Jesucristo.

²⁵ E Bernabé ñe e Saulo, 'ma o ma unüvi c'o merio c'o cjuarma a Judea, cjanu o mbedyevi a Jerusalén o nzhogü o mëvi a Antioquía mi sivi e Juan c'ü xo mi chjü Marcos.

13

Bernabé y Saulo comienzan su trabajo misionero

¹ C'o cjuarma c'o mi cãrã a Antioquía, mi bübü c'o mi profeta ñe c'o mi xöpüte mi jizhiji o jña Mizhocjimi. Mi ngue e Bernabé, ñe e Simón c'ü mi xiji Negro, ñe e Lucio c'ü mi menzumü a Cirene, ñe e Manaén c'ü junto va tevi e Herodes c'ü mi manda a Galilea, ñe e Saulo. ² 'Na nu pa, mi ma't'üji Mizhocjimi y mi mbempjeji. Nuc'ua o Espiritu Mizhocjimi o ña c'ua o xipjiji:

—Ya ró juajnügö e Bernabé ñe e Saulo ra mbëpquivi. Ixtí chãgueji ra ma tsjavi c'e bëpji, embeji c'o.

³ Nuc'ua 'ma mü o nguarü o ma't'üji Mizhocjimi ñe o mbempjeji, cjanu o ñe's'eji o dyëji e Bernabé ñe e Saulo. Cjanu o ndãji ro mëvi cja c'o ñaja jñiñi ro ma mbëpivi Mizhocjimi.

Los apóstoles predicán en Chipre

⁴ Ngueje o Espiritu Mizhocjimi c'ü o ndãjä e Bernabé ñe e Saulo. Nuc'ua anguezevi cjanu o zidyivi e Marcos o möji c'ua a Seleucia. Nuc'ua o mbedyeji nu, o möji c'ua cja 'na barco o zät'ãji cja c'e isla c'ü ni chjü a Chipre c'ü bübü a nde cja c'e ndeje.

⁵ O zät'ãji a Salamina c'ü tsja a Chipre. Nuc'ua cjanu o möji c'ua cja c'o nintsjimi c'o bübü a Chipre nu ja ma't'ü Mizhocjimi c'o menzumü a Israel. E Bernabé ñe e Saulo o zopjüvi c'o mi jmurü nu, o xipjiji o jña Mizhocjimi. Mi dyoji e Marcos ngue c'ua ro mbös'ü anguezevi. ⁶⁻⁸ Cja c'e isla a Chipre,

mi gobernador e Sergio Paulo. Nuc'ü, mi pë's'i na puncjü o pjeñe. Mi dyojui e Sergio Paulo 'na bëzo c'ü mi menzumü a Israel c'ü mi cëro. Nuc'ü, mi chjü e Barjesús. Xo mi xiji e Elimas. Nuc'ü, mi cjavü mi ña o jña Mizhocjimi, pero dya ma cjuana. E Bernabé 'ñe e Saulo 'ñe e Marcos o zät'äji texe cja c'o jñiñi cja c'e isla a Chipre. 'Ma mü o zät'äji cja c'e jñiñi a Pafos, nuc'ua e Sergio Paulo o zojnü c'ua anguezeji. Na ngue me mi ne ro dyärä o jña Mizhocjimi. 'Ma mü o ña e Bernabé 'ñe e Saulo, dya go ne e Elimas. Me mi jodü ja rvá ts'a's'ü, ngue c'ua c'e gobernador dya ro creo o jña Mizhocjimi c'o mi mama e Bernabé 'ñe e Saulo. ⁹ Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Saulo c'ü xo ni chjü e Pablo, me go jñanda e Elimas. ¹⁰ Cjanu o xipji:

—Nu'tsc'e in cjavü in jíchi yo nte, pero me na s'o c'o in cjague. In onpügue yo nte in xipjiji c'o dya cjuana. O t'its'ü e Satanás c'ü dya jo, in cjague o bëpji c'ü. In nague na ü texe c'o na jo. Me na jo o 'ñiji Mizhocjimi, pero nan'ño gui jíchigue yo nte in xipjiji c'o dya cjuana. ¹¹ Dyärä. Ra castigaots'ügue dya Mizhocjimi ra tsja'c'ü rí ndëzhögue. Ra mezhe ja nzi o pa, dya rí jñanda o jya's'ü e jyarü, eñe e Pablo.

Nuc'ua o bëxöümü o ndö e Elimas, dya cja mi janda. Nguéc'ua mi örü cjó ro pënchp'i o dyë ro ngüjnü. ¹² 'Ma mü o jñanda c'e gobernador ja va ndëzhö e Elimas, me go nguijñi c'ua:

—Nunca rí janda a cjanu. Me na zëzhi o jña Mizhocjimi, eñe.

Nguéc'ua o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo.

Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia

¹³ Nuc'ua e Pablo 'ñe c'o mi dyoji, cjanu o ndes'eji c'ua cja 'na barco o mbedyeji a Pafos o möji c'ua a Perge c'ü tsja cja c'e estado de Panfilia. 'Ma mü o zät'äji nu, nuc'ua e Juan Marcos o jyanbüji co anguezevi, o nzhogü o ma c'ua a Jerusalén. ¹⁴ Nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé o mbedyevi a Perge o mëvi c'ua a Antioquía c'ü bëxtjo cja c'e estado de Pisidia. Nuc'ua c'e pa 'ma mi söya c'o mi menzumü a Israel, o mëvi cja c'e nintsjimi, cjanu o mimivi c'ua. ¹⁵ Cjanu o böbü c'ua 'na c'ü o xörü o jña Mizhocjimi.

O xörü 'na pasaje cja c'o ley c'o o dyopjü e Moisés, 'ñe 'na pasaje c'ü o dyopjü c'o profeta. Nuc'ua c'o mi manda cja c'e nintsjimi, cjanu o mandaji 'naja c'ü o ma xipji e Pablo 'ñe e Bernabé:

—Mi cjuarmats'ügövi, 'ma in jünguevi 'na jña, xitscöjme, embeji c'o.

¹⁶ Cjanu o böbü c'ua e Pablo o tsja o seña co o dyë c'ü dya cjó ro ña. Cjanu o mama:

—Nu'tsc'eji in menzumüts'ügöji a Israel, 'ñetsc'eji dya in menzumüji a Israel pero in süji Mizhocjimi, dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. ¹⁷ Mizhocjimi o juajnü c'o in mboxatitaji nutscöji rí menzumüji a Israel, o tsjavüji o nte. 'Ma mi cärä anguezeji a ma a Egipto, Mizhocjimi o intsjimi anguezeji, nguec'ua va ngäräji na puncjü. Nuc'ua o pjongüji libre cjanu o möji c'ua, na ngue me na zëzhi angueze. ¹⁸ O mezhe c'ua cuarenta cjë mi pjörü Mizhocjimi anguezeji 'ma mi nzhodüji cja c'e majyadü. Zö mi cjaji c'o na s'o, pero Mizhocjimi mi pësp'iji paciencia anguezeji. ¹⁹ Mizhocjimi o chjotü c'o siete raza c'o mi cärä a Canaán. Cjanu o unü a Canaán c'o in mboxatitagöji o tsjavü o cjaji. ²⁰ O mezhe cuatro ciento cincuenta cjë va 'ñeme Mizhocjimi c'o mi cja juesi cja c'o nte, hasta e Samuel c'ü mi bëpja juesi, c'ü xo mi profeta. ²¹ O mezhe c'ua, c'o in mboxatitaji o dyötüji Mizhocjimi ro 'ñeme 'naja anguezeji c'ü ro tsja rey. O 'ñeme c'ua e Saúl c'ü mi t'i cja e Cis, 'ñe mi mboxbëche cja e Benjamín. O mezhe cuarenta cjë c'ü mi rey, mi manda cja c'o in mboxatitaji. ²² Nuc'ua Mizhocjimi dya cja jyëzi xe ro manda e Saúl; o 'ñeme c'ua e David o tsja rey. O mama Mizhocjimi: “E David c'ü nu t'i e Isaí, me rí mápägö c'ü; rí janda ätcägö c'ü. Ra tsja ja c'o nzi rgá negö”, eñe Mizhocjimi. ²³ O mama Mizhocjimi c'ü ro 'ñeme 'na c'o o mboxbëche e David ro 'ñe 'ñevguegöji libre nutscöji rí menzumüji a Israel. Ya tsja Mizhocjimi ja c'o nzi va mama, o ndäjä 'naja c'ü o ë 'ñevgueji libre cja c'o na s'o c'o rí cjaji. Nuc'ü, ngueje e Jesús. ²⁴ Ante c'ü ro zopjü e Jesús c'o nte, e Juan ya mi pëpi Mizhocjimi. Mi zopjü c'o in menzumügöji mi xipjiji ro jyëziji c'o na s'o, ro nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. ²⁵ E Juan, 'ma ya mi ngue ro nguarü c'ü

mi pēpi Mizhocjimi, o xipji c'ua c'o nte: “In pēzhgueji nguetscö c'ü o mama Mizhocjimi ra ē 'ñempc'ejji libre, pero dya nguetscö; ngue c'ü cja va ējē. Bübü o mbēpji c'o xāpcā o mbācua c'ü nu lamu ga mbös'ü. Nutscö, dya pje pjētscö rá pjösc'ö a cjanu c'ü cja va ējē. Na ngue angueze me na nojo na puncjü; nutscö, dya pje ni movizügö”, eñe e Juan.

²⁶ O sido o ña e Pablo o mama:

—Rí zo'c'öji nu'tsc'ejji ín menzumüts'ügöji a Israel, o mboxbēchezüji e Abraham. Xo rí zo'c'öji nu'tsc'ejji dya ín menzumüji a Israel pero ín sūji Mizhocjimi. Mizhocjimi ne c'ü rí pāragueji ja rgá sō rí salvagueji ín texeji. ²⁷ Ma mü o ējē e Jesús, c'o ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o pje mi pjēzhi, dya mi pārajji cjo vi 'ñeje cja Mizhocjimi. Ni xo ri ngue c'o 'ñaja nte a Jerusalén dya xo mi pārajji. Dya unüji ngüenda cjo ya vi zädä o jña Mizhocjimi c'o vi dyopjü c'o profeta, maco chjüma'ma xabaro mi xörüji o jña Mizhocjimi. C'o profeta o mamaji c'ü mi jyodü ro ndü e Jesús. Nguec'ua va zädä c'o vi dyopjü c'o profeta. ²⁸ Zö dya chö'tp'üji c'ü vi tsja na s'o c'ü rví ndü, pero o dyötüji e Pilato c'ü ro manda ro mbö't'üji c'ü. ²⁹ Nguec'ua va zädä texe c'o mi t'opjü cja o jña Mizhocjimi ja rvá tsjapüji e Jesús. Nuc'ua, bübü c'o o ma ts'üpcü o cuerpo cja c'e ngronsi, cjanu o ma ngöt'üji cja 'na cueva. ³⁰ Zö ya vi ndü e Jesús, pero Mizhocjimi o tsjapü o te'e o bübütjo na yeje. ³¹ O mezhe c'ua ja nzi c'ü o jñetse e Jesús, o jñanda na puncjü o nte c'ü ya vi te. C'o o jñanda, ngue c'o mi nzhodüji e Jesús ante c'ü ro mbö't'üji. Mi nzhodüji ndeze 'ma o mbürü o zopjü c'o nte a Galilea, hasta o zät'ä a Jerusalén. Nguec'ua zopjüji yo nte, xipjiji o te e Jesús.

³²⁻³³ 'Rí xi'tsc'öbe c'ü rguí mäjceji. Nu c'e jña c'ü o xipji Mizhocjimi c'o ín mboxatitagöji, ya zädä yo cjē yo rí cārāgöji nutscöji o mboxbēchezüji c'o. O tsjapü o te e Jesús ja c'o nzi ga t'opjü cja Salmo dos. Je mama a cjava c'e Salmo: “Ixi ngue'tsc'e ín Ch'itsc'ö. Ne pa dya, ró jizhi que nu'tsc'e ín Ch'itsc'ö”, eñe Mizhocjimi. ³⁴ Mizhocjimi xo mama: “Rá intsjimits'ü ja c'o nzi rvá xipjigö e David.” C'ü vi mama a cjanu Mizhocjimi, ngue c'ü ro tsjapü ro te e Jesús,

c'ü dya ro dya'a o cuerpo. ³⁵ Nguec'ua mama a cjava c'ü 'na Salmo: “Rí pāragö c'ü dya rí jyēzi ra dya'a ín cuerpogö. Na ngue j juancügö”, eñe. ³⁶ E David o tsja rey cja c'o o menzumüji c'o mi ngue ín mboxatitagöji; o tsja ja c'o nzi va mama Mizhocjimi. Pero 'ma o ndü, o dyögüji a lado nu ja ya vi dyögüji c'o ín mboxatitaji. Cjanu o dya'a o cuerpo. ³⁷ Pero 'ma mü o ndü e Jesús, Mizhocjimi o tsjapü o te, dya go dya'a o cuerpo. ³⁸ Nguec'ua rí xi'tsc'öji nu'tsc'ejji ín menzumüts'ügöji, ngueje e Jesús c'ü ra perdonaots'üji ín nzhubüji c'o ín tūji. ³⁹ C'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés, dya ra 'ñempc'ejji libre cja c'o na s'o. Pero 'ma rí 'ñench'e ín mü'büji e Jesucristo, ra 'ñempc'ejji libre texe cja c'o na s'o. ⁴⁰ Pjötöpüji na puncjü ngüenda. Na ngue 'ma dya rí 'ñench'e ín mü'büji e Jesucristo, ra zädä 'ma rí sufregueji ja c'o nzi va dyopjü c'o profeta. Je dyopjüji a cjava:

⁴¹ Nu'tsc'ejji ín cjacüji burla. Pero jñant'maji, rá c jagö c'o me na nojo, c'ü dya rí creoji zö cjó ra xi'ts'iji.

Y rí mangueji: “¿Ja rgá sō ra zädä yo?”

Pero rí chüji, eñe Mizhocjimi.

⁴² Nuc'ua e Pablo 'ñe c'o mi dyoji, cjanu o mbedyeji c'ua cja c'e nintsjimi. C'o nte me go mamaji c'ua:

—Tsjacüjme favor rí 'ñejui ra chjün, rí ē yepe rí xitscöjme yo j xitsijme dya.

⁴³ 'Ma mü o nguarü c'e culto, na puncjü c'o mi menzumü a Israel c'o o ndeñe co e Pablo 'ñe e Bernabé. Xo 'ñe c'o dya mi menzumü a Israel pero mi ma't'üji Mizhocjimi, anguezeji xo na puncjü c'o o ndeñe co e Pablo 'ñe e Bernabé. Nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé o zopjüvi c'ua anguezeji o xipjiji:

—Nu'tsc'ejji rí sido rí dyätpäji o jña e Jesucristo. Ngueje c'ü o ndäjä Mizhocjimi o ē mböxcüji.

⁴⁴ Nuc'ua c'ü na ye nu xabaro, o ē c'ua texe c'o mi cārā c'e jñiñi o ē dyäräji o jña Mizhocjimi. ⁴⁵ C'o mi menzumü a Israel, 'ma mü o jñandaji xo vi jmurü na puncjü o nte c'o dya mi menzumü a Israel, o sjëyaji c'ua na puncjü. O zadüji e Pablo o mamaji c'ü dya ma cjuana c'ü mi mama. ⁴⁶ Dya zü e Pablo 'ñe e Bernabé, o mamavi:

—Nu'tsc'ejí rí menzumügöji a Israel, ngue'tsc'ejí ot'ü ró xi'tsc'öbe o jña Mizhocjimi. Pero dya i ñeji. Nguec'ua, zö Mizhocjimi ne ra 'ñempc'ejí libre cja c'o na s'o, pero dya sö. Na ngue dya in creoji c'ü xi'ts'iji. Nguec'ua dya cja rá zo'c'öbe; rá zopjübe c'o dya ngue in menzumügöji.

⁴⁷ Ngue c'ü o xitsibe Mizhocjimi. O mama a cjava:

Ró juan'c'ü rí zopjü yo nte yo dya menzumü a Israel yo cãrã texe cja ne xoñijö mü,

ngue c'ua ra salvaji ra bübü in jya's'ügö cja o mü'büji, eñe Mizhocjimi.

A cjanu va mama e Pablo.

⁴⁸ C'o dya mi menzumü a Israel, 'ma mü o dyärãji c'o jña c'o o mama e Pablo, me go mãji o mamaji c'ü me na jo o jña Mizhocjimi. Bübü c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesús. Nguec'ua o bübütojí co Mizhocjimi. Nuc'o, ngue c'o ya vi juajnú Mizhocjimi. ⁴⁹ Nuc'ua o jña e Jesucristo c'in Jmugöji, o mamaji texe c'o jñiñi cja c'e estado. ⁵⁰ Nuc'ua c'o mi menzumü a Israel, o dyüt'üji c'o ndixü c'o pje mi pjëzhi cja c'e jñiñi c'o mi ma't'ü Mizhocjimi. Xo dyüt'üji c'o bëzo c'o pje mi pjëzhi. Nguec'ua o nuji na ü e Pablo 'ñe e Bernabé, cjanu o pjongüji nu. ⁵¹ Nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé 'ma mü o mbedyevi nu, cjanu o jyä'bãvi c'ua o jö mü c'o mi jäs'ã cja o mbãcuavi, ngue c'ua ro mbãrã c'o mi menzumü nu, c'ü vi tsjaji c'o na s'o, dya recibidoji anguezevi. Cjanu o mëvi cja c'e jñiñi a Iconio. ⁵² C'o mi cãrã a Antioquía c'o vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, zö mi nuji na ü c'o, pero o Espíritu Mizhocjimi me go 'ñünbü o mü'büji o tsjapüji me go mãji.

14

Pablo y Bernabé en Iconio

¹ 'Ma mi bübüvi e Pablo 'ñe e Bernabé a Iconio, o mëvi cja c'e nintsjimi nu ja mi pa c'o mi menzumü a Israel. O zopjüvi c'o nte ja c'o nzi ma zopjüvi cja c'o 'ñaja jñiñi. Nuc'ua na puncjü c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. C'o o creo, mi cãrã c'o mi menzumü a Israel; xo mi cãrã c'o dya mi menzumü a Israel. ² C'o mi menzumü a Israel c'o dya go ne go creo, o dyüt'üji c'o dya mi menzumü a Israel. Nguec'ua va

nguijñiji c'o na s'o, o nuji c'ua na ü e Pablo 'ñe e Bernabé. ³ E Pablo 'ñe e Bernabé o mezhe va mimivi a Iconio. Mi zopjüvi c'o nte, dya mi süvi. Mi xipjiji:

—Me s'iyats'üji e Jesucristo c'ü in Jmugöji, mi eñevi.

Nguec'ua c'ü in Jmugöji o unüvi poder o tsjavi c'o na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. Nguec'ua va mbãrãji c'ü na cjuana c'o mi mama e Pablo 'ñe e Bernabé. ⁴ C'o mi cãrã a Iconio, dya mi 'natjo o pjeñe ma nguijñiji. Mi cãrã c'o mi teñe c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi ätpã o jña e Jesucristo; mi cãrã c'o mi teñe c'o apóstole c'o mi ngue e Pablo 'ñe e Bernabé. ⁵ Nuc'ua c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi ätä c'o apóstole, cjanu o ma ñaji c'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'e jñiñi. Xo ñaji c'o 'ñaja nte c'o dya mi menzumü a Israel. O mamaji c'ü ro tsjapüji burla c'o apóstole, cja rrü pjat'üji o ndojo. ⁶⁻⁷ Pero e Pablo 'ñe e Bernabé o mbãrãvi. Nguec'ua o c'ueñe o mëvi c'ua a Listra 'ñe a Derbe c'o tsja cja c'e estado de Licaonia. Nujnu, o zopjüvi c'o nte o xipjiji ja rvã sö e Jesús ro 'ñeme libre anguezeji cja c'o na s'o. Xo zopjüji c'o nte cja c'o 'ñaja jñiñi c'o bëxtjo mi chãji.

Apedrean a Pablo en Listra

⁸ A Listra mi bübü 'na bëzo c'ü dya mi sö ro nzhodü, mi junrü a jö mü. Je ma cjanu ndeze 'ma o jmus'ü. ⁹ Nuc'ü, o dyärã mi ña e Pablo 'ma mi zopjü c'o nte. E Pablo o jñanda na jo c'e bëzo, o mbãrã c'ü mi junt'ü o mü'bü c'e bëzo c'ü ro sö Mizhocjimi ro jocü. ¹⁰ Nguec'ua o ña c'ua na jens'e e Pablo o xipji c'e bëzo:

—Böbü dya, rí böbü derecho, eñe.

O böbü na zëzhi, cjanu o nzhodü c'ua.

¹¹ Na puncjü o nte c'o o jñanda e Pablo ja va jocü c'e bëzo. O mapjüji c'ua na jens'e o ñaji c'e jña Licaonia o mamaji:

—Nujyo, ngue yo in ts'itagöji yo rí ma't'üji. O mbëzhi o nte nza czazgöji. O ëjui nu ja rí cãrãgöji o ë nugüji, eñeji.

¹² Cjanu o jñusp'üji c'ua ts'ita Júpiter e Bernabé. E Pablo, o jñusp'üji ts'ita Mercurio, na ngue mi ngue e Pablo c'ü mi zopjü c'o nte. ¹³ A tji cja o ngoxtji c'e jñiñi nu ja mi cjogüji, mi jãrã 'na templo nu ja mi ma't'üji e Júpiter. Nuc'ua c'ü mi mböcjimi cja c'e templo o siji o toro cja o ngoxtji c'e jñiñi. C'o toro ya vi ndepeji o ndãjnã. C'e

mböcjimi 'ñe c'o nte mi ne ro mbö't'üji c'o toro, cja rrü mbäsp'äji e Pablo 'ñe e Bernabé c'ü rví ma't'üji. ¹⁴ E Pablo 'ñe e Bernabé 'ma mü o mbārāvi c'ü mi ne ro tsja c'o nte, o cjuan'divi o cjogüvi a nde nu ja mi cārā c'o nte. O ts'üdü o bituvi, o mapjüvi c'ua na jens'e o mamavi:

¹⁵ —Nu'tsc'eji in bēzoji, çjenga in ne rí pötcübe o toro? Maco rí ntetjogöbe nza cjatsc'eji. C'ü rvā ēcjöbe, rá xi'tsc'öbe ja rgá sō ra 'ñempc'eji libre cja c'o na s'o. Ni jyodü rí jyēziji yo ts'ita. Dya cja rí creoji, na ngue dya sō ra mböxc'üji. Rí 'ñench'e in mü'büji Mizhocjimi c'ü bübü para siempre, c'ü o dyät'ä e jens'e 'ñe ne xoñijö mü, 'ñe texe yo bübü a jens'e 'ñe yo bübü cja ne xoñijö mü. Xo dyät'ä yo ndeje 'ñe texe c'o cā'ā nu. ¹⁶ Mi jinguā Mizhocjimi o jyēzi texe c'o nte mi cjaji ja c'o nzi ma netsjēji. ¹⁷ Pero Mizhocjimi mi unü c'o mi jyodü c'o nte; xo 'ñetscöji dacöji c'o pje ni jyodüzüji. Va penqueji o dyebe; dacüji o ts'itjō. Nguec'ua me rí mäcjöji, bübü c'ü rá sigöji. A cjanu, ngue c'ü rga pārāgöji bübü Mizhocjimi, eñe e Pablo 'ñe e Bernabé.

¹⁸ Zō mi mamavi a cjanu, pero c'o nte siempre mi ne ro mbö'tp'üji o toro anguezevi. Pero o sido o xipjivi c'ü dya ro tsjaji a cjanu.

¹⁹ Cjanu o säjä c'ua a Listra ja nzi o nte c'o mi menzumü a Israel, vi 'ñeji a Antioquía 'ñe a Iconio. O dyüt't'üji c'ua c'o mi cārā a Listra o pjat'üji o ndojo e Pablo. Cjanu o ngüt'üji c'ua va pjongüji a tji cja c'e jñiñi. Mi pēzhiji ya vi ndü. ²⁰ Nuc'ua cjanu o ē c'ua c'o cja vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, o ē böbüji nu ja mi 'mana e Pablo. Nuc'ua e Pablo cjanu o nanga c'ua, o cjogü na yeje cja c'e jñiñi. C'ü na ye nu pa, o mbedyevi nu e Bernabé o mēvi a Derbe.

²¹ A Derbe o zopjüvi c'o nte o xipjiji o jña Mizhocjimi. Na puncjü c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Nuc'ua cjanu o nzhogü o mēvi a Listra 'ñe a Iconio 'ñe a Antioquía. ²² O zopjüvi c'o mi creo e Jesucristo, o xipjiji:

—Nu'tsc'eji sido rí 'ñejmeji e Jesucristo. Dya pje rí tsjjijñiji 'ma pje c'o cja'c'üji. Na ngue 'ma cjó c'o unü o mü'bü Mizhocjimi ra dyätä, nuji na ü 'ma c'o, y pje c'o cja'püji, embeji c'o.

Nguec'ua o zēzhiji, dya züji. ²³ Nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé cjanu o juajnüvi c'ua c'o ro tsja pastor nzi 'naja jñiñi. C'o cjuarma c'o mi cārā nu, 'ñe c'o apóstole o mbempjeji. Nuc'ua c'o apóstole o dyötüvi Mizhocjimi ro mbös'ü c'o pastor 'ñe c'o 'ñaja cjuarma, na ngue vi creoji. Cjanu o mbedyevi o mēvi c'ua.

Pablo y Bernabé vuelven a Antioquía de Siria

²⁴ O huench'evi c'ua cja c'e estado de Pisidia o zät'ävi a Perge c'ü tsja a Panfilia. ²⁵ 'Ma mü o nguarü o zopjüvi c'o mi cārā nu, cjanu o zöbüvi o mēvi a ma a Atalia. ²⁶ Nujnu, o ndes'evi cja 'na barco c'ü mi ma a Antioquía c'ü tsja a Siria. Je mi mēvi nu, na ngue nujnu ngueje nu ja vi dyötü Mizhocjimi c'o cjuarma, ro mbös'ü e Pablo 'ñe e Bernabé cja c'e bēpji. Je mi mēvi nu, na ngue ya vi cjuatüvi c'e bēpji. ²⁷ 'Ma o zät'ävi a Antioquía, o zojnüvi c'ua c'o cjuarma. 'Ma mü o jmurüji, nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé o xipjiji ja va mbös'ü Mizhocjimi va zopjüvi c'o nte. Xo xipjiji Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü c'o dya mi menzumü a Israel, xo dyätpäji o jña e Jesucristo. ²⁸ O mezhe c'ua na puncjü o pa, mi cārāji co c'o mi cārā a Antioquía c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo.

15

La reunión en Jerusalén

¹ C'o pa c'o, xo säjä c'ua ja nzi o bëzo a Antioquía c'o vi 'ñeje a Judea. O zopjüji c'o cjuarma o xipjiji:

—'Ma dya ra circuncidaots'üji ja c'o nzi va dyopjü e Moisés, dya ra sō rí salvagueji, embeji c'o cjuarma c'o mi cārā a Antioquía.

² E Pablo 'ñe e Bernabé o mamavi c'ü dya ro sō ro circuncidaoji c'o mi menzumü a Antioquía. Nguec'ua va zöji c'ua o jña c'o. Nguec'ua c'o cjuarma a Antioquía o xipjiji e Pablo 'ñe e Bernabé ro mēvi a Jerusalén, 'ñe ja nzi anguezeji, ro ma ñaji c'o apóstole 'ñe c'o pastor, ro dyönüji cjo mi jyodü ro circuncidaoji c'o dya mi menzumü a Israel.

³ Cjanu o möji c'ua. Bübü o cjuarma c'o o ma zogüji. 'Ma o cjogüji a Fenicia 'ñe a Samaria, o zät'äji c'o jñiñi nu ja mi cārā o cjuarma. O xipjiji c'ü ya vi creo na puncjü o

nte c'o dya mi menzumü a Israel. Nguéc'ua me co mājā c'o cjuarma.

⁴Ma mü o zāt'āji a Jerusalén, c'o apóstole 'ñe c'o pastor 'ñe c'o 'ñaja cjuarma o recibidoji e Pablo 'ñe e Bernabe 'ñe c'o ma dyoji. Nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé cjanu o mamavi ja va mbös'ü Mizhocjimi o zopjüvi c'o dya mi menzumü a Israel. ⁵Mi bübü nu ja nzi o fariseo c'o vi creo e Jesucristo. O böbüji c'ua cjanu o mamaji:

—Ni jyodü rá circuncidaogöji c'o dya menzumü a Israel c'o ätpä o jña e Jesucristo. Xo rá xipjiji ni jyodü ra dyätäji o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés, eñeji.

⁶Nguéc'ua o tsjaji 'na junta, o jmurü c'o apóstole 'ñe c'o pastor o ñaji ja rvá xipjiji c'o dya mi menzumü a Israel. ⁷Nuc'ua 'ma ya vi mezhe vi zöji o jña, o böbü e Pedro o xipjiji:

—Mi cjuarmats'ügöji, in pārāgueji ya mezhe ja nzi cjē, Mizhocjimi o juancügö nguetscö ot'ü ró zopjügö c'o dya menzumü a Israel ró xipjiji ja rvá 'ñemeji libre cja c'o na s'o. 'Ma o dyäräji c'o ró xipjiji, o creoji. ⁸Ja c'o nzi va dyacöji Mizhocjimi o Espíritu, je xo ga cjanu va unü yo dya menzumü a Israel c'o ya 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Na ngue Mizhocjimi pātpā o mü'bü texe yo nte. ⁹Angueze dya juajnü cjó ra s'iya. O ndintspi o mü'bü yo dya menzumü a Israel 'ma o 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo, ja c'o nzi va ndintsqui in mü'bügöji. ¹⁰Maco Mizhocjimi ya recibido yo dya menzumü a Israel, ¿jenga in xipjiji ni jyodü ra dyätäji c'o ley? Dya rí tsjaji a cjanu; 'na ra ünnc'üji Mizhocjimi. C'o in mboxatitagöji mi söji na jyü c'o ley, dya sö ro cumpleji c'o. Ni xo ri nguetscöji. ¹¹Rí pārāgöji na s'ozgöji pero ra salvazügöji Mizhocjimi na ngue me s'iyazüji e Jesús c'in Jmugöji. Je xo rga cjanu rgá salva yo dya menzumü a Israel, eñe e Pedro.

¹²'Ma mü o nguarü o ña e Pedro, dya cjó cja ndünrü. Nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé o zopjüvi c'o mi cārā nu, o xipjiji ja va mbös'üvi Mizhocjimi va zopjüvi c'o dya mi menzumü a Israel. O mbös'ü o tsjavi c'o na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. ¹³'Ma mü o nguarü o ñavi, cjanu o ña c'ua e Jacobo o xipji c'o mi cārā nu:

—Mi cjuarmats'ügöji, dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. ¹⁴Ya xitsiji e Simón Pedro c'ü ya mezhe Mizhocjimi xo juentse yo dya menzumü a Israel, xo tsjapü o nte yo.

¹⁵Nujyo, ngue yo o dyopjü c'o profeta c'ü ro zädä. C'o o dyopjüji je mama a cjava:

¹⁶Yo nte, dya cja matcüji ja c'o nzi va matcüji cja c'e ngumü de xipjadü c'ü o dyät'ä e David.

Nguéc'ua 'ma ra zädä c'o pa, rá nzhogö rá cjanü yo nte ra matcüji na yeje.

¹⁷⁻¹⁸Rá cjanü in ntegö c'o 'ñaja nte, zö ja nde menzumüji.

Ra jyongüji ra mbācāji, eñe Mizhocjimi.

Nujyo, o jítscöji ndeze mi jingüa yo.

Je ga cjanu va mama c'o profeta.

¹⁹O sido o ña e Jacobo o mama:

—C'ü rí mangö, yo dya menzumü a Israel c'o ya ejme dya Mizhocjimi, dya ni jyodü rá xipjiji ra circuncidaoji ja c'o nzi ga mama c'o ley. ²⁰C'ü rá cjaji, rá penpeji 'na carta rá xipjiji c'ü dya ra zaji o ts'ingue o animale c'o päsp'äji yo ts'ita. C'o bëzo, dya ra tsäji o ndixü; c'o ndixü, dya xo ra tsäji o bëzo. Xo 'ñe c'o dya be chjüntü. Xo rá xipjiji, dya ra zaji o ts'ingue o animale c'o dya mbedye o cji. Dya xo ra ziji o cji. ²¹Rá xipjiji a cjanu. Na ngue ya mezhe jizhiji o ley e Moisés texe cja c'o ciudad. 'Ma xabaro xörüji cja nintsjimi c'e ley, eñe e Jacobo.

²²Nuc'ua o nguejme conforme c'o apóstole 'ñe c'o pastor 'ñe c'o 'ñaja cjuarma. O juajnüji c'ua yeje cjuarma c'ü ro möji a Antioquía e Pablo 'ñe e Bernabé. Nuc'o, mi xo'ñivi cja c'o cjuarma. C'ü 'naja mi chjü e Judas Barsabás; c'ü 'naja mi chjü e Silas. ²³O dyopjüji 'na carta o jñu's'üji a cjava:

“Nutscojme rí apóstolegöjme 'ñetscöjme rí pastorgöjme rí pen'c'öjme ne carta. Rí zenguats'üjme cjuarma, nu'tsc'eji dya in menzumüji a Israel in cārāji a Antioquía 'ñe texe cja ne estado de Siria 'ñe ne estado de Cilicia. ²⁴C'ü rgá pen'c'öjme ne carta, ró ärägöjme bübü c'o o mbedye va ja rí cārägöjme c'o o ñe nuc'üji. O xi'ts'iji ni jyodü ra circuncidaots'üji 'ñe rí tsjaji c'o mama o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. Nguéc'ua dya in pārāji ja ngue c'ü rí creoji. Nu c'o o ñe xi'ts'iji a cjanu, dya ró tågöjme c'o. ²⁵Ya ró ñagöjme ró juajnjme yeje

cjuarma rá täcjöjme ra ěji e Bernabé 'ñe e Pablo, ra 'ñe zenguats'üji. Me rí s'iyagöjme anguezevi. ²⁶ Zö cjogüvi na puncjü peligro 'na ra mbö't'üji c'o, pero sido zopjüvi yo nte, xipjiji o jña e Jesucristo c'ín Jmugöji. ²⁷ Ró juajnüjme e Judas 'ñe e Silas ra ěji e Bernabé 'ñe e Pablo. E Judas 'ñe e Silas ra xi'ts'iji nu yo ró opjüjme cja ne carta. ²⁸ O Espíritu Mizhocjimi o dyacöjme o pjeñe, o jítscöjme c'o rá xi'tsc'öjme rí tsjaji. Y na jo, nguextjo c'o rá xi'tsc'öjme c'o. 'Ma jiyö, 'na rí sögueji na jyü. ²⁹ Yo rá xi'tsc'öjme, ngue c'ü dya rí saji o ts'ingue o animale c'o päsp'äji yo ts'íta. Dya xo rí siji o cji. Dya xo rí saji o animale c'o dya mbedye o cji. Nu'tsc'ejji in bëzoji, dya rí tsäji o ndixü; 'ñetsc'ejji in ndixüji, dya rí tsäji o bëzo. Xo 'ñetsc'ejji dya be in chjüntüji. 'Ma dya rí tsjaji yo na s'o, in cjaji na jo'ma. Zenguaji, Mizhocjimi ra mböxc'üji", eñe c'e carta va dyopjüji.

³⁰ Cjanu o ndäji c'ua e Judas 'ñe e Silas o ndëdyivi c'e carta, o möji e Bernabé 'ñe e Pablo a Antioquía. 'Ma mü o zät'äji, cjanu o xipjiji c'ua c'o cjuarma a Antioquía ro jmurüji. 'Ma o jmurüji, o unüji c'ua c'e carta. ³¹ 'Ma mü o xörüji c'e carta, me go mäji na ngue ma jo c'o jña c'o mi t'opjü nu. ³² E Judas 'ñe e Silas mi profetavi. O xipjivi na puncjü o jña c'o cjuarma, o jíchiji ja ga cja o jña Mizhocjimi. Nguéc'ua c'o cjuarma xenda go zëzhiji cja o jña Mizhocjimi. ³³ E Judas 'ñe e Silas o mezhevi ja nzi pa a Antioquía. Nuc'ua 'ma mü o nzhogüvi nu ja vi 'ñeji e Bernabé 'ñe e Pablo, c'o cjuarma a Antioquía o xipjiji anguezevi:

—Mizhocjimi ra mböxc'üvi. Xipjivi ra mbörü Cjimi c'o o ndäc'äji, eñeji.

³⁴⁻³⁵ E Pablo 'ñe e Bernabé xe go mimivi a Antioquía. Anguezevi 'ñe c'o 'ñaja xöpüte mi jizhiji mi mamaji o jña Mizhocjimi.

Pablo comienza su segundo viaje misionero

³⁶ O mezhe c'ua ja nzi o pa, o mama c'ua e Pablo o xipji e Bernabé:

—Na jo rá më cja c'o jñiñi nu ja ya ró zopjüvi o jña Mizhocjimi c'o nte. Rá ma zenguavi c'o cjuarma, rá nuvi pje cjaji, eñe e Pablo.

³⁷ E Bernabé mi ne ro zidyivi e Juan Marcos. ³⁸ Pero o mama e Pablo c'ü xenda na jo

'ma dya ro zidyivi c'ü. Na ngue e Marcos vi jyanbüji co anguezevi a Panfilia; dya sido cja c'e bëpji co anguezevi. ³⁹ Nguéc'ua o zövi c'ua o jña e Bernabé e Pablo. Nguéc'ua va xögüvi c'ua. Nuc'ua e Bernabé cjanu o mëvi e Marcos. O mbes'evi cja 'na barco o mëvi a Chipre. ⁴⁰ Nuc'ua e Pablo o juajnü e Silas ro mëvi ro mbëpivi Mizhocjimi. C'o cjuarma a Antioquía o dyötpüji Mizhocjimi ro mbös'ü e Pablo 'ñe e Silas. Cjanu o mëvi c'ua. ⁴¹ O zät'ävi texe cja c'e estado de Siria 'ñe cja c'e estado de Cilicia. E Pablo mi zopjü c'o cjuarma; nguec'ua va zëzhiji cja o jña Mizhocjimi.

16

Timoteo acompaña a Pablo y a Silas

¹ Nuc'ua cjanu o mëvi c'ua a Derbe 'ñeje a Listra. Mi bübü nu 'na t'i c'ü mi chjü e Timoteo. Nuc'ü, mi ench'e o mü'bü e Jesucristo. C'ü nu nana mi menzumü a Israel, y xo mi ench'e o mü'bü e Jesucristo. C'ü nu tata mi menzumü a Grecia. ² C'o cjuarma a Listra 'ñe a Iconio mi mamaji c'ü mi cja na jo e Timoteo. ³ E Pablo o ne o zidyivi e Timoteo ngue c'ua ro mbös'üvi cja c'e bëpji. Pero ot'ü o circuncidao. Na ngue c'o mi menzumü a Israel c'o mi cãrã cja c'o jñiñi nu ja ro möji e Pablo e Silas e Timoteo, mi pãrãji c'ü mi griego c'ü o tata e Timoteo, dya mi menzumü a Israel. 'Ma o nguarü o circuncidao, cjanu o möji c'ua. ⁴ Texe cja c'o jñiñi ja c'o mi pöji, mi zopjüji c'o cjuarma mi xipjiji c'o vi mama c'o apóstole 'ñe c'o pastor c'o mi cãrã a Jerusalén. ⁵ Nguéc'ua c'o cjuarma xenda go mbãrãji go creoji e Jesucristo. Pama mi bübü c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo.

La visión que Pablo tuvo de un hombre de Macedonia

⁶ Nuc'ua mi ne ro möji a Asia ro xipjiji o jña e Jesucristo c'o nte. Pero o Espíritu Mizhocjimi o tsjapü o mbãrãji c'ü dya ro möji nu. Nguéc'ua va cjogütjoi cja c'e estado de Frigia 'ñe cja c'e estado de Galacia. ⁷ 'Ma ya mi ngue ro zät'äji cja c'e estado de Misia, mi cja ro möji a Bitinia. Pero o Espíritu e Jesucristo dya jyëzi ro möji. ⁸ Nguéc'ua va cjogütjoi c'ua cja c'e estado de Misia, dya mamaji o jña Mizhocjimi nu.

Nuc'ua o zät'äji a Troas c'ü tsja a Misia. ⁹Na nu xömü 'ma mi cārāji a Troas, Mizhocjimi o jíchi e Pablo c'ü o jñanda, nza cja 'ma ro nguinch'i 'na t'jī. O jñanda 'na bëzo c'ü mi menzumü cja c'e estado de Macedonia. Mi böbü ma xipji e Pablo: “Möji a Macedonia rí ma pjöxcüjme”, eñe c'e bëzo. ¹⁰Nutscö e Lucas, je ngue a Troas ró chjögöjme e Pablo 'ñe c'o mi dyoji. Na ngue c'ü o jñanda e Pablo c'ü o jíchi Mizhocjimi, ró pārajme Mizhocjimi mi jítscöjme c'ü ro ma zopjüjme c'o mi cārā a Macedonia ro ma xipjijme o jña e Jesucristo. Ixtó xampjajme ro möcjöjme nu.

Pablo y Silas en Filipos

¹¹Ró tes'ejme c'ua cja c'e barco c'ü ró töt'üjme a Troas ró möjme derecho ró sät'äjme a Samotracia. C'ü na ye nu pa, ró sät'äjme a Neápolis ró dagüjme cja c'e barco. ¹²Nuc'ua ró pedyejme nu ró sät'äjme a Filipos nu ja cārā na puncjü o nte c'o vi 'ñeje a Roma o 'ñe mandaji nu. A Filipos ngue 'na jñiñi c'ü me na nojo cja c'o 'ñaja jñiñi c'o tsja a Macedonia. Ró mimijme ja nzi pa nu. ¹³'Ma mü o zädä c'e pa 'ma söya c'o menzumü a Israel, ró pedyejme cja o ngoxtji c'e jñiñi ró möcjöjme a squina cja 'na ndare nu ja mi pa ötüji Mizhocjimi. Ró mimijme ró jíchijme c'o ndixü c'o mi jmurü nu. ¹⁴'Na c'o ndixü c'o mi ärä c'o mi mamajme, mi ngue 'na ndixü c'ü mi chjü e Lidia. Mi menzumü a Tiatira mi pö o bitu c'o ma cijpobü. Nuc'ü, mi ma't'ü Mizhocjimi. Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü o creo c'o jña c'o o mama e Pablo. ¹⁵Cjanu o ji c'ua, 'ñe c'o mi cārā o ngumü. Nuc'ua cjanu o xitscöjme:

—Nu 'ma in mangueji c'ü na cjuana rí ench'e in mü'bügö c'ü in Jmugöji, rí mbitats'üji rá mö in nzungö rí ma oxqueji nu, enzgöjme c'ü.

O zümpcöjme ró oxüjme nu.

¹⁶'Na nu pa, mi pöcjöjme nu ja mi pa ötüjme Mizhocjimi. Ró chjögöjme 'na xunt'i c'ü mi esclavo. Mi o'o o mü'bü 'na o espíritu e Satanás c'ü dya jo, mi unü poder mi divinao. C'o o lamu c'e xunt'i mi töji na puncjü o merio co c'ü mi divinao c'e xunt'i. ¹⁷Nuc'ü, mi tjünt'ü in xütjögöjme nu ja mi pöcjöjme e Pablo, mi mapjü na jens'e mi mama:

—Nu yo bëzo, ngue o mböpji Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Xi'ts'iji ja rgá sö rí salvagueji, eñe c'e xunt'i.

¹⁸O mezhe c'ua na puncjü o pa, mi cja a cjanu c'e xunt'i mi tjünt'ü in xütjögöjme mi mama a cjanu. O xicha c'ua e Pablo o pjünü o jñanda c'e xunt'i. Cjanu o xipji c'ua c'ü o espíritu c'ü dya jo:

—Me na zézhi e Jesucristo; rí xi'tsc'ö rí pedye cja ne xunt'i.

Cjanu o mbedye c'ua.

¹⁹C'o o lamu c'e xunt'i o mbārāji c'ua c'ü dya cja ro ndöji na puncjü o merio. Nguec'ua cjanu o zürüji c'ua e Pablo 'ñe e Silas o zidyiji a fuerza a jmi c'o pje mi pjézhi, ngue c'ua ro jñünpüji ngüenda. ²⁰'Ma mü o zät'äji cja c'o pje mi pjézhi, cjanu o xipjiji c'ua:

—Nu yo bëzo, je menzumüvi a Israel. Va ē xipjiji nan'ño jña yo nte ga dyonpüji. Nguec'ua dya pārāji ja ngue c'ü ra creoji. ²¹Mamavi o jña c'o mama in leygöji c'ü dya sö rá cjaji ni xo rá creoji. Na ngue rí menzumügöji a Roma, eñeji.

²²Nguec'ua c'o nte o üdüji, mi ne ro mbārāji e Pablo 'ñe e Silas. C'o pje mi pjézhi cjanu o ts'ünbüvi c'ua o bitu e Pablo 'ñe e Silas. Cjanu o mandavi o mbārāji co dyenza. ²³Nuc'ua 'ma mü o nguarü o mbārāji na puncjü, cjanu o pant'aji c'ua a pjörü. Cjanu o xipjiji c'ua c'e mböpjörü ro mbörüji na jo e Pablo 'ñe e Silas para dya ro mbedyevi. ²⁴Nguec'ua c'e mböpjörü o tsja ja c'o nzi va xipjiji, o siji e Pablo 'ñe e Silas o ē tsjocüji mas a mbo cja c'e pjörü. Cjanu o ngö'tp'üji c'ua o nguavi cja yeje dyaxü c'o vi dyö't'üji, para dya ro sö ro mbedyevi.

²⁵Nuc'ua c'ü ndexömü e Pablo 'ñe e Silas mi ötüvi Mizhocjimi y mi tövi o himno ma ma't'üvi Mizhocjimi. C'o 'ñaja c'o ma o'o a pjörü mi ärāji. ²⁶'Nango mbi c'ua na zézhi ne xoñijömmü go 'ñömmü c'o cimienta cja c'e pjörü go xögü c'o ngoxtji. C'o cadena c'o mi 'nün't'ü c'o ma o'o a pjörü, o ndögü nu ja mi sa'a cja ndüngümü. ²⁷C'e mböpjörü 'ma mü o zö, o jñanda ya vi xögü c'o ngoxtji cja c'e pjörü. O ngübü c'ua o tjedyi ro pö't'ütsjē. Na ngue mi pözhi ya vi c'ueñe texe c'o ma o'o cja c'e pjörü. ²⁸Nuc'ua e Pablo o mapjü c'ua na jens'e o xipji:

—Dya rí pö't'ütsjë; rí cãxtjogöjme rí texe-jme, eñe.

²⁹ Nuc'ua c'e mböpjörü o manda o tñji o sivi. Cjanu o cjuan'di o ma a mbo cja c'e pjörü, me mi mbi. Cjanu o ndññijömmü cja o jmi e Pablo 'ñe e Silas. ³⁰ Cjanu o zidyivi a tji o xipjivi:

—Nu'tsc'evi nin t'ecjañömmüvi, ¿pje ni jy-odü rá c jagö ngue c'ua rá salvagö?

³¹ Cjanu o ndünrövi o xipjivi:

—Rí 'ñench'e in mü'bü e Jesucristo rí ts-japü in Jmugue. Ra 'ñempc'e libre texe cja c'o na s'o; xo 'ñe yo cãrã in nzumü, embeji c'e mböpjörü.

³² Nuc'ua cjanu o xipjivi o jña Mizhocjimi c'e bëzo 'ñe texe c'o mi cãrã o ngumü.

³³ Nuc'ua mismo c'e xömmü, c'e mböpjörü ixco zidy c'ua e Pablo 'ñe e Silas nu ja mi po o ndeje o mbe'chp'evi nu ja vi s'odü. Nuc'ua cjanu o jichiji co ndeje c'e mböpjörü 'ñe c'o mi cãrã o ngumü. ³⁴ Nuc'ua c'e mböpjörü cjanu o zidy e Pablo 'ñe e Silas cja o ngumü, o ma unüvi o xëdyi o zivi. Me go mäjã c'ua c'e mböpjörü 'ñe c'o mi cãrã o ngumü, na ngue vi 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi.

³⁵ Nuc'ua c'ü na jyas'ü, c'o pje mi pjëzhi cjanu o zopjüvi c'ua c'o policia o xipjiji:

—Mëvi ma xopcüvi c'o bëzo c'o ró pant'aji a pjörü.

³⁶ 'Ma mü o zät'ävi nu, o xipjivi c'e mböpjörü. Nuc'ua c'e mböpjörü cjanu o ma xipji e Pablo:

—C'o pje pjëzhi o ndävi c'o o ã mama c'ü sö rí pedyevi libre. Nguéc'ua pedyevi, Mizhocjimi rí möji, eñe c'e mböpjörü.

³⁷ Pero e Pablo dya nguejme conforme o xipji c'o policia:

—C'o pje pjëzhi o mandavi o mbärãzübe na puncjü, me go bëchquibe in tsebe cja yo nte, zö dya jñüncübe ngüenda. Y o pandgabe a pjörü. O tsjacübe a cjanu, maco rí menzumügöbe a Roma. Nudya, nevi c'ü rá pedyebe, c'ü dya ra mbärã yo nte. Iyö. Ma xipjivi ra ëjui ra 'ñe pjongüzübe libre.

³⁸ Cjanu o ma c'ua c'o policia cja c'o pje mi pjëzhi, o ma xipjivi ja va mama e Pablo. 'Ma mü o dyärã c'o pje mi pjëzhi c'ü mi menzumü a Roma e Pablo 'ñe e Silas, me go züvi c'ua. ³⁹ Cjanu o mëvi c'ua cja c'e pjörü o ma xipjivi e Pablo 'ñe e Silas:

—Perdonaozübe c'ü ró cja c'öbe.

Cjanu o pjongüvi c'ua libre cja c'e pjörü. Cjanu o xipjivi:

—Rí ö'tc'üjme 'na favor rí pedyevi cja ne jñiñi, eñe c'o pje mi pjëzhi.

⁴⁰ Nuc'ua e Pablo 'ñe e Silas 'ma mü o mbedyevi libre cja c'e pjörü, cjanu o ma zenguavi e Lidia. Nuc'ua cjanu o zopjüvi c'o cjuarma c'o mi cãrã nu; nguec'ua o mäji y o zëzhiji. O mbedye o möji c'ua co e Timoteo.

17

El alboroto en Tesalónica

¹ O zät'äji c'ua a Anfípolis 'ñe a Apolonia pero o cjogütjoji, o zät'äji cja c'e jñiñi a Tesalónica. Nujnu, bübü nu 'naja nintsjimi nu ja ma't'ü Mizhocjimi c'o menzumü a Israel. ² Texe nu ja mi sät'ã e Pablo mi pa cja nintsjimi. Nguéc'ua o mezhe jñi nzo, chjünma mi pa cja c'e nintsjimi a Tesalónica mi pa jíchi o jña Mizhocjimi c'o nte. ³ O jíchiji c'o mama o jña Mizhocjimi, ngue c'ua ro mbärãji mi jyodü ro sufre rvã ndü e Cristo, cja rrü tetjo c'ua na yeje. O xipjiji:

—In te'beji c'ü o mama Mizhocjimi ra ã 'ñevgueji libre. Pero rí xi'tsc'öji, nuc'ü, ya ëjë. Nguéje e Jesús.

⁴ C'o menzumü a Israel, bübü c'o o creo o ndeñeji e Pablo 'ñe e Silas. C'o dya menzumü a Israel c'o xo mi sñ Mizhocjimi, na puncjü c'o xo creo e Jesucristo. Nuc'o, mi bübü ja nzi ndixü c'o pje mi pjëzhi. ⁵ Nuc'ua c'o menzumü a Israel c'o dya mi creo, me go sjëyaji c'ua na ngue c'o nte o ndeñeji e Pablo 'ñe e Silas. Nguéc'ua cjanu o möji cja chöjmü nu ja mi cãrã c'o bëzo c'o ma s'o c'o dya mi pëpji c'o ja nde mi nzhodü. O xipjiji ro möji anguezeji. 'Ma mi pöji, o mbürü o mapjüji c'ua na jens'e. Nguéc'ua va mundo c'ua na puncjü o nte. Nuc'ua cjanu o möji cja o ngumü e Jasón, Cjanu o xo'tp'üji o ngumü cjanu o cjogüji, ngue c'ua ro pjongüji e Pablo 'ñe e Silas ro zidyiji nu ja ro jñünpüji ngüenda a jmi c'o nte. ⁶ Pero dya chöt'üji. Nguéc'ua o pënch'iji c'ua e Jasón 'ñe ja nzi c'o 'ñaja cjuarma, o zidyiji a fuerza cja c'o pje mi pjëzhi cja c'e jñiñi. O mapjüji na jens'e mi mamaji:

—E Pablo 'ñe e Silas nzhodüvi onpüvi yo nte. Nguéc'ua texe cja ne xoñijömmü bübü

c'o ya s'onbüji o mü'bü na ngue c'o jña c'o mamavi. Nudya, va ëjui va ë oncügöji. ⁷ Nu ne Jasón o recibido cja o ngumü c'o, ngue c'ua sido oxüvi. C'o creo ja c'o nzi ga mama anguezevi, dya cjaji ja c'o nzi ga manda e César c'ü mero manda; mamaji e Jesús ngueje c'ü mero manda, eñeji.

⁸ C'o nte 'ñe c'o pje mi pjëzhi 'ma mü o dyäräji a cjanu, me go züji, dya mi pärä pje ro tsjaji. ⁹ Nuc'ua c'o pje mi pjëzhi cjanu o cobrají o merio e Jasón 'ñe c'o 'ñaja cjuarma, o xipjiji c'ü ro nzhopcüji c'o merio 'ma ro mbedye e Pablo 'ñe e Silas cja c'e jñiñi. Cjanu o 'ñemeji c'ua libre.

Pablo y Silas en Berea

¹⁰ Nuc'ua c'o cjuarma cjanu o xipjiji e Pablo 'ñe e Silas c'ü ro mbedyevi c'e xömü, ro mëvi a ma a Berea. 'Ma mü o zät'ävi nu, o mëvi cja c'e nintsjimi nu ja ma't'ü Mizhocjimi c'o menzumü a Israel. ¹¹ C'o mi cãrã a Berea xenda mi äräji que na ngue c'o mi cãrã a Tesalónica. O dyäräji co texe o mü'büji c'o jña c'o mi mama e Pablo 'ñe e Silas. Pama mi nuji cja o jña Mizhocjimi cjo na cjuana c'o mi mamavi. ¹² Nguec'ua c'o menzumü a Israel, na puncjü c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Xo 'ñe na puncjü o ndixü c'o pje mi pjëzhi c'o mi griego c'o dya mi menzumü a Israel, xo creoji e Jesucristo. Xo 'ñe o bëzo c'o mi griego. ¹³ Nuc'ua c'o mi cãrã a Tesalónica c'o mi menzumü a Israel, o mbãrãji c'ua e Pablo 'ñe e Silas vi mëvi a Berea; e Pablo mi zopjü c'o nte mi xipjiji o jña Mizhocjimi. Ixco möji c'ua o ma dyü't'üji c'o nte, ngue c'ua me go mundoji va mapjüji. ¹⁴ Nuc'ua c'o cjuarma ixco ndãji c'ua c'o ro ma caminao e Pablo ro zät'äji a squina cja c'e mar. E Silas 'ñe e Timoteo o nguejmevi a Berea. ¹⁵ C'o cjuarma o ma caminaoji e Pablo hasta o zät'äji a Atenas. Nuc'ua e Pablo o mama c'ua o xipjiji:

—'Ma rí nzhogueji a Berea, xipjiji e Silas 'ñe e Timoteo ra tsjavi posible ra ëjui, dya ra mezhevi.

Pablo en Atenas

¹⁶ E Pablo mi te'be e Silas 'ñe e Timoteo ro säjui a Atenas. Me go sufre o mü'bü, na ngue o jñanda mi tãgã na puncjü o ts'ita cja c'e jñiñi. ¹⁷ Nguec'ua mi pa cja c'e nintsjimi mi ñaji c'o mi menzumü a Israel mi xipjiji

ja ga cja c'ü na cjuana. Xo mi ñaji c'o dya mi menzumü a Israel c'o xo mi ma't'ü Mizhocjimi. Y pama mi pa cja c'e chöjmü mi ñaji c'o mi pa nu. ¹⁸ Nujnu, mi pa nu c'o mi xiji epicureo c'o mi xötpü o jña e Epicuro, 'ñe c'o mi xiji estoico c'o mi xötpü o jña e Zenón. Anguezeji o zöji o jña e Pablo. Bübü c'o o mama:

—Mbãrã, çpje ra xitscöji ne bëzo nu ja nde pezhe o jña?, eñeji.

Bübü c'o o mama:

—Nza cja c'ü xitscöji rá creoji nan'ño ts'ita c'o ma't'üji nan'ño jñiñi, eñeji.

O mamaji a cjanu na ngue e Pablo mi xipji anguezeji ja ga cja e Jesús 'ñe c'e Resurrección. Anguezeji dya tendioji, mi cja püji e Jesús 'ñe c'e Resurrección mi ngue o tjü yeje ts'ita. ¹⁹ O zidyiji c'ua e Pablo nu ja mi chjü a Areópago nu ja mi jünji ngüenda. Cjanu o xipjiji:

—Rí ne rí xitscöjme ne jña nu in jizhgue ngue c'ua rá pärãjme. ²⁰ In mangue yo nunca rí ärãjme. Rí ne rá pärãjme ja ga cja yo, embeji e Pablo.

²¹ C'o mi menzumü a Atenas 'ñe c'o dya mi menzumü a Atenas c'o mi cãrã nu, sido mi mamaji c'o jña c'o nuevo y me mi ne ra dyäräji c'o jña c'o nuevo.

²² Nuc'ua e Pablo cjanu o böbü c'ua nu ja mi jünji ngüenda nu ja mi chjü a Areópago, cjanu o mama:

—Nu'tsc'eji in bëzoji in cãrãji va a Atenas, rí unnc'ö ngüenda c'ü me in ma't'üji o ts'ita.

²³ 'Ma mi nzhodügö mi janda yo ts'ita yo in ma't'üji, ró janda 'na altar c'ü juns'ü a cjava: “Ne altar ngue para c'e ts'ita c'ü dya rí pärãgöji”, je juns'ü a cjanu. Nudya rá xi'tsc'öji ja ga cja c'ü dya in pärãji pero in mamaji in ma't'üji, c'ü ngueje Mizhocjimi.

²⁴ 'Mizhocjimi o dyät'ä e jens'e 'ñe ne xoñijö mü, 'ñe texe yo bübü 'ñe yo cja'a. Nuc'ü, manda texe a jens'e 'ñe texe cja ne xoñijö mü. Nguec'ua dya bübü a mbo o templo 'ñe o ts'ingumü nu ja ra mimi. Na ngue nuyo, ät'ätjoji co dyë yo. ²⁵ Nu'tsc'eji in cjiñiñi c'ü pje c'o ni jyodü yo ts'ita rí unügueji. Pero Mizhocjimi dya pje ni jyodü. Maco ngue angueze o ngambgagöji va cja ne xoñijö mü, y dacüji c'ü rgã bübüji 'ñe c'ü rgã tsjons'ü in jñüji. Xo dacüji texe c'o ni jyongüji.

²⁶ Mizhocjimi o ngama texe yo raza 'ñe yo nación. Na ngue je mboxbëchiji cja c'e bëzo c'ü ot'ü o dyät'ä Mizhocjimi. O mama Mizhocjimi jinguã ro mimi nzi 'na raza yo cãrã dya, 'ñe ja ngue c'ua ro ngãrãji. Xo 'ñe c'o cja ra ngãrã. ²⁷ O ngama a cjanu Mizhocjimi yo raza, ngue c'ua texeji ra jyodüji angueze, ra mbãrãji ja ga cja, ra 'ñench'e o mü'büji. Na ngue dya jë bübü Mizhocjimi co nuzgöji rí nteji. ²⁸ Na ngue dacüji c'ü rgá bübüji 'ñe c'ü rgá 'ñõ'müji ín dyëji 'ñe ín cuaji. Nguéc'ua sö rá mamaji bübü co nutscöji c'ü. Xo mama a cjanu 'naja c'o in menzumügueji c'o mi xiji poeta c'o mi pjëchi ra ña c'o pje nde ma jña. O mama: "O t'izgöji Mizhocjimi", eñe. ²⁹ Nu 'ma o t'izgöji Mizhocjimi, ni jyodü rá unnc'öji ngüenda c'ü dya Mizhocjimi yo ts'ita yo ät'ä yo nte. Na ngue ät'äji ja c'o nzi ga neji, de oro o de plata o de ndojo. ³⁰ 'Ma ot'ü, Mizhocjimi mi pësp'i na puncjü paciencia c'o mi ma't'ü yo ts'ita. Na ngue dya mi pãrãji. Pero nudya, mama Mizhocjimi c'ü ni jyodü ra nzhogü o mü'bü texe yo cãrã cja ne xoñijõmü. ³¹ Mizhocjimi ya juajnü 'na pa 'ma ra jñüncüji ngüenda. O 'ñeme 'na bëzo c'ü ra jñüncüji na jo ngüenda. 'Ma o ndü c'e bëzo, Mizhocjimi o tsjapü o te. Ngué c'ü rga pãrãgöji rí texeji, c'e bëzo ngueje c'ü ra jñüncüji ngüenda, eñe e Pablo.

³² 'Ma mü o dyãrãji c'ü mi mama e Pablo c'ü vi te e Jesús 'ma ya vi ndü, bübü c'o o tsjapü burla va ndenbe e Pablo. Bübü c'o o mama:

—Xe rí xitscöjme 'na nu pa, eñeji.

³³ Nguéc'ua e Pablo o mbedye nu ja mi cãrãji. ³⁴ Bübü c'o o ndeñe e Pablo o 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. 'Na anguezeji mi chjü e Dionisio. Mi ngue 'na c'o bëzo c'o mi jün ngüenda. Xo creo 'na ndixü c'ü mi chjü e Dámaris.

18

Pablo en Corinto

¹ Nuc'ua e Pablo o mbedye a Atenas o ma a Corinto. ² Nujnu, o chjëvi nu 'na bëzo c'ü xo mi Israelita, pero vi jmus'ü cja c'e estado de Ponto c'ü tsja a Asia. Nuc'ü, mi chjü e Aquila. Cja vi 'ñejui c'ü nu su a Italia nu ja mi bübüvi. Na ngue e Claudio c'ü mi mero mi manda o xipji texe c'o mi menzumü a

Israel ro mbedyeji a Roma c'ü tsja cja c'e país a Italia. C'ü nu su e Aquila mi chjü e Priscila. E Pablo o ma zengua e Aquila 'ñe e Priscila cja o ngumüvi. ³ C'e bëpji c'ü mi cja e Aquila 'ñe e Priscila, mi mismotjo c'e bëpji c'ü mi cja e Pablo. Mi tä'bãji o xipjadü o animale mi pöji. Y nu c'o mi tömü, mi ät'äji o ngumüji. Nguéc'ua e Pablo o mimiji co anguezevi, mi tä'bãji o xipjadü. ⁴ E Pablo mi pa 'ma xabaro cja c'e nintsjimi mi ñaji c'o menzumü a Israel 'ñe c'o dya menzumü a Israel, mi xipjiji ro dyätpãji o jña e Jesucristo.

⁵ Nuc'ua cjanu o säjä c'ua e Silas 'ñe e Timoteo, vi 'ñejui cja c'e estado de Macedonia. Nuc'ua e Pablo pama mi zopjü c'o mi menzumü a Israel mi xipjiji:

—Rí xi'tsc'öji c'ü na cjuana, e Jesús ngue c'ü o mama Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre, embeji.

⁶ Anguezeji dya go ne go creoji, y o zadüji e Pablo. Nguéc'ua e Pablo o juancja o bitu ngue c'ua ro unüji ngüenda c'ü ro mbedye cja c'e nintsjimi, dya cja ro ma zopjü anguezeji. Cjanu o mama c'ua:

—C'ü rí ma sufregueji, dya ngue ín s'ocügö; ngueje in s'ocügueji. Na ngue 'ma ró xi'tsc'öji ri 'ñench'e ín mü'büji e Jesucristo, dya i dyätcãji. Nudya, rá zopjügö yo dya menzumü a Israel, eñe e Pablo.

⁷ Cjanu o mbedye c'ua cja c'e nintsjimi. O cjogü c'ua cja 'na ngumü c'ü bëxtjo mi jãrã cja c'e nintsjimi. C'e ngumü mi ngue o ngumü e Justo. Nuc'ü, dya mi menzumü a Israel pero mi ma't'ü Mizhocjimi. Nu cja c'e ngumü ngue nu sido mi ña e Pablo o jña Mizhocjimi. ⁸ C'ü mi manda cja c'e nintsjimi, mi chjü e Crispo. Nuc'ü, o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'ín Jmugöji; xo 'ñe texe c'o mi cãrã o ngumü. C'o mi menzumü a Corinto, na puncjü c'o o dyätã e Pablo cjanu o creoji e Jesucristo. Cjanu o jiji. ⁹ Na nu xõmü Mizhocjimi o unü e Pablo o jñanda nza cja 'ma ro nguinch'i 'na t'jĩ, o xipji:

—Dya rí sũ. Sido rí zopjügue yo nte, dya rí jueme. ¹⁰ Na ngue rí bübügö co nu'tsc'e. Dya rá jëzi cjó pje ra tsja'c'ü. Na ngue cja ne jñiñi cãrã na puncjü o nte c'o ra

dyätcä ín jña; nutscö rá cjäpü ín ntegö, eñe Mizhocjimi.

¹¹ O mezhe 'na cjë nde va mimi e Pablo a Corinto mi jíchi o jña Mizhocjimi c'o nte.

¹² E Galión mi gobernador cja c'e estado de Acaya. 'Na nu pa, c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi ätpä o jña e Jesucristo, o jmurüji o ñaji. Cjanu o ma zürüji e Pablo o zidyiji a jmi e Galión nu ja mi jün ngüenda.

¹³ Cjanu o xipjiji c'ua e Galión:

—Ne bëzo nu, onpü yo nte xipjiji nan'ño rgá ma't'üji Mizhocjimi. Maco dya mama a cjanu c'o ley, eñeji va xipjiji e Galión.

¹⁴ Nuc'ua e Pablo ya mi ngue ro ndünrü. Pero e Galión o ña c'ua o xipji c'o mi menzumü a Israel:

—Nu'tsc'ejí in menzumüji a Israel, sido va ã molestaozögöji, ya xichazögö co nu'tsc'ejí. 'Ma ro pö't'unte ne bëzo, o pje c'o ro tsjäpü 'na nte, ro ä'tc'öji 'ma. ¹⁵ Pero dya pje tsja nu. C'ü ni ñugueji na ü nu, ngue c'ü dya jizhi ja c'o nzi ga mama c'o in leygueji. Nan'ño jña c'o mama y nan'ño tjü c'ü nädä. Nguec'ua ngue'tsc'ejí sö rí reglatsjëji; nutscö dya pë'sc'ü rá nugö yo, embeji c'o.

¹⁶ Cjanu o manda o pjongüji c'o mi menzumü a Israel nu ja mi jün ngüenda.

¹⁷ Nuc'ua c'o dya mi menzumü a Israel, o pëñch'iji c'ua e Sóstenes c'ü mi manda cja c'e nintsjimi a Corinto, o mbäräji a jmi e Galión nu ja mi jün ngüenda. Pero e Galión dya tsjäpü ngüenda.

Pablo vuelve a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero

¹⁸ E Pablo xe go mezhe c'ua na puncjü o pa, o mimi a Corinto. Nuc'ua cjanu o 'ñezhe c'ua c'o cjuarma. Cjanu o möji c'ua e Aquila 'ñe e Priscila a ma a Siria, mi pöji cja 'na barco. 'Ma mü o zät'äji a Cencrea, o 'ñaxpaji o ñi na ngue ya vi cumple c'e promesa c'ü vi mama va xipji Mizhocjimi.

¹⁹⁻²¹ O mbedyeji nu, o zät'äji a Efeso. E Pablo cjanu o cjögü cja c'e nintsjimi o ñaji c'o mi menzumü a Israel o xipjiji ja ga cja e Jesucristo. Anguezeji mi süjmüji e Pablo xe ro mezhe rvá mimiji. Pero e Pablo o ndünrü o mama c'ü dya mi sö. Cjanu o 'ñezhe anguezeji o xipjiji:

—Ni jyodü rá magö a Jerusalén rá ma süpcö c'e mbaxcua c'ü ya ra zädä. Pero 'ma ra ne Mizhocjimi, rá nzhogü rá ã zenguats'üji na yeje.

Cjanu o ma ndes'e cja 'na barco c'ü mi cjögü a Efeso, o mbedye nu. E Aquila 'ñe e Priscila o nguejmevi a Efeso. ²² 'Ma mü o zät'ä c'e barco cja c'e jñiñi a Cesarea, o dagü e Pablo o ma'a nu ja mi jmurü c'o cjuarma a Jerusalén, o ma zenguaji. O mbedye c'ua nu, cjanu o ma c'ua a Antioquía. ²³ O mezhe ja nzi pa va mimi nu. Cjanu o mbedye o ma cja c'e estado de Galacia 'ñe cja c'e estado de Frigia. O zät'ä texe cja c'o jñiñi nu ja mi cärä c'o mi ätpä o jña e Jesucristo, o zopjüji. Nguec'ua o mäji y o zëzhiji.

Apolos predica en Efeso

²⁴ Dya go mezhe go säjä c'ua a Efeso 'na bëzo c'ü mi chjü e Apolos. Mi Israelita pero vi jmus'ü a Alejandría. C'e bëzo mi pärä na jo o jña Mizhocjimi, y mi pjëchi ra zopjü na jo c'o nte. ²⁵ Nuc'ü, ya vi jíchiji ja ga cja o 'ñiji e Jesús c'ín Jmugöji. Mi zopjü c'o nte co texe o mü'bü, mi xipjiji ja ga cja e Jesús ja c'o nzi va dyärä. Pero dya mi pärä na jo ja ga cja. E Apolos mi pärä e Juan mi jichi co ndeje c'o nte. Pero dya mi pärä ja ga nänbäji dya o tjü e Jesucristo 'ma jichiji c'o ench'e o mü'bü angueze. ²⁶ Nuc'ua e Apolos o mbürü o zopjü c'o nte cja c'e nintsjimi, o xipjiji texe c'ü mi pärä ja ga cja e Jesús. Y dya mi sü. Nuc'ua e Priscila 'ñe e Aquila 'ma mü o dyärävi mi ña e Apolos, o zidyivi o ngümüvi. Cjanu o ñatsjëji c'ua o xipjivi c'o jña c'o xe mi bëzhi ro mbärä. ²⁷⁻²⁸ Nuc'ua e Apolos cjanu o mama c'ü ro ndes'e cja 'na barco ro ma cja c'e estado de Acaya. Nguec'ua c'o cjuarma a Efeso o xipjiji e Apolos:

—Jã, na jo rí mague, embeji c'ü.

Cjanu o dyopjüji 'na carta ro ndëdyi e Apolos, ngue c'ua c'o cjuarma a Acaya ro recibidoji c'ü. 'Ma o zät'ä a Acaya, Mizhocjimi o unü poder e Apolo o zopjü c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi creo e Jesucristo. Mi söji o jña anguezeji nu ja mi cärä texe c'o nte mi äräji. Mi zopjüji co texe o mü'bü mi xipjiji ja ga mama o jña Mizhocjimi; nguec'ua c'o nte va mbäräji e Jesús ngueje c'ü o mama Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre. Nguec'ua c'o mi söji o jña e

Apolos o bëzhiji. Nguéc'ua c'o ya vi creo e Jesucristo xenda go zëzhiji.

19

Pablo en Efeso

¹Ma mi bübü e Apolos a Corinto c'ü tsja a Acaya, e Pablo mi nzhodü cja c'o jñiñi c'o mi jără cja t'eje. Cjanu o zät'ä a Efeso. Cjanu o chjëji nu, ja nzi c'o mi ätpä o jña e Jesucristo.

²Cjanu o xipjiji c'ua:

—Ma i creogueji, ¿cjo o ëjë o Espíritu Mizhocjimi cja in mü'bügueji?

O ndünrü c'ua anguezeji o mamaji:

—Dya rí äräjme cjo bübü o Espíritu Mizhocjimi.

³O ndünrü c'ua e Pablo o mama:

—¿Ja vi jigueji 'ma?

O ndünrü c'ua anguezeji:

—O nzhogü in mü'büjme ja c'o nzi va mama e Juan, cja rrü jigöjme.

⁴O ndünrü c'ua e Pablo o xipjiji:

—Ma mi jichi e Juan c'o nte, mi xipjiji ro jyëziji c'o na s'o ro 'ñench'e o mü'büji c'ü cja ro ëjë, c'ü ngueje e Jesús. Ngueje c'ü o mama Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre cja c'o na s'o, eñe e Pablo.

⁵Ma mü o dyäräji a cjanu, cjanu o jiji c'ua na yeje. O nänbäji o tjü e Jesús c'ín Jmugöji va jichiji. ⁶Nuc'ua e Pablo o 'ñe's'e o dyë anguezeji. Nuc'ua o ëjë c'ua o Espíritu Mizhocjimi o ë bübü cja o mü'büji. Nuc'ua o mbürü o ñaji c'ua nan'ño idioma, y mi mamaji o jña Mizhocjimi. ⁷Anguezeji mi söji 'na doce bëzo.

⁸O mezhe jñi zana e Pablo mi pa cja c'e nintsjimi, mi pa ñaji c'o nte mi xipjiji mi jyodü ro 'ñench'e o mü'büji e Jesús, na ngue ngueje angueze c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. ⁹Pero bübü c'o o meze o mü'bü, c'o dya go 'ñejme e Jesucristo. Anguezeji o zopjüji c'ua c'o 'ñaja c'o mi jmurü cja c'e nintsjimi, o xipjiji c'ü dya ma jo o 'ñiji e Jesús. Nguéc'ua e Pablo o mbedye cja c'e nintsjimi, dya cja mi pa zopjü nu c'o nte. Nuc'ua e Pablo 'ñe c'o mi teñe angueze, cjanu o möji c'ua cja 'na scuela nu ja mi xöpüte 'na bëzo c'ü mi chjü e Tiranno. Nuc'ua e Pablo pama mi pa cja c'e scuela mi pa zopjü c'o nte. ¹⁰O mezhe yeje cjë c'ü mi pa zopjü c'o nte nu. Nguéc'ua

texe c'o mi cãrã cja c'e estado de Asia, o dyäräji o jña e Jesucristo c'ín Jmugöji, zö mi menzumü a Israel zö dya mi menzumü a Israel. ¹¹Mizhocjimi o unü poder e Pablo o tsja c'o na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. ¹²Nguéc'ua c'o ts'imbayo c'o mi jüt'ü o ñi e Pablo 'ñe c'o o péchera, mi canaji mi pa cuatüji c'o mi sö'dyë 'ñe c'o vi zürü c'o o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. Nguéc'ua mi jogü c'o mi sö'dyë y mi pedye c'o s'ondajma.

¹³Bübü c'o menzumü a Israel c'o mi nzhodü mi cjua'ma c'o vi zürü o s'ondajma c'ü dya jo. Mi nänbäji o tjü e Jesús c'ín Jmugöji ma cjua'maji, xa'ma ro mbedye c'o s'ondajma. Mi mamaji:

—Pedye cja ne nte. Rí xi'tsc'ö co o poder e Jesús c'ü nädä e Pablo ga zopjü yo nte, embeji c'o s'ondajma.

¹⁴Cja c'o menzumü a Israel, mi bübü 'na ndamböcjimi c'ü mi chjü e Esceva. Mi 'ñeje yencho t'i c'o mi nänbä o tjü e Jesús ma cjua'maji. ¹⁵'Na nu pa 'ma o nänbäji a cjanu o tjü e Jesús, o ndünrü c'ua c'e s'ondajma o mama:

—Ri pãrãgö cjo ngueje e Jesús. Xo rí pãrãgö cjo ngueje e Pablo. Natsc'ej, ¿pje pjë'tsc'ej?, eñe.

¹⁶Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi zürü c'e s'ondajma, 'nango dacü o ma ndaji c'o o t'i e Esceva. Me go mbäräji go ndöpüji. Nuc'ua o mbedyeji c'ua cja c'e ngümü, ya mi nzergatjoji y ya me vi s'odüji. ¹⁷Nuc'ua c'o mi cãrã a Efeso c'o mi menzumü a Israel, 'ma mü o mbäräji c'ü vi tsja c'o o t'i e Esceva, me go züji c'ua. Xo 'ñe c'o dya mi menzumü a Israel. Na ngue mi pãrãji, zö mi nänbäji o tjü e Jesús pero dya mi creoji, nguec'ua va tsjapüji a cjanu c'o o t'i e Esceva. Nguéc'ua o mamaji c'ü me na nojo e Jesús c'ü in Jmugöji.

¹⁸O ëjë c'ua na puncjü c'o ya mi creo e Jesucristo pero sidó mi cëroji, mi divinaoji y pje c'o nde mi cjaji. O mamaji c'ü dya ma jo c'o mi cjaji, y dya cja ro tsjaji. ¹⁹Bübü o cëro c'o mi cja o magia. O ma tjëji c'o o libroji c'o mi juns'ü c'o magia, cjanu o ndüt'üji a jmi texe c'o nte. O tsjaji ngüenda c'ü ja nzi mi muvi c'o libro; o zäs'ä cincuenta mil o merio de plata. ²⁰Na puncjü o nte c'o o creo

e Jesucristo co texe o mü'bü. Na ngue me na zëzhi o jña Mizhocjimi.

²¹ Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Pablo ro ma na yeje cja c'e estado de Macedonia 'ñe cja c'e estado de Acaya, ro ma zengua c'o cjuarma. Nuc'ua cja rrü ma a ma a Jerusalén. O mama:

—'Ma rá sät'ä a Jerusalén, xo ni jyodü rá ëjë a Roma, eñe.

²² Nuc'ua e Pablo o ndäjä yeje c'o nu mimbëpjiji o mëvi a Macedonia. Nuc'o, mi ngueje e Timoteo 'ñe e Erasto. E Pablo xe nguejme o mimi cja c'e estado de Asia.

El alboroto en Efeso

²³ 'Na nu pa 'ma xe mi bübü e Pablo a Efeso, me mi huëñi c'o nte me mi mapjüji. Na ngue mi bübü c'o dya go ne o 'ñiji Mizhocjimi. ²⁴ Mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü e Demetrio. Mi ät'ä o ts'inana de plata c'o mi xiji ts'ina Diana. Xo mi ät'ä o ts'ingumü nu ja mi tägä c'o ts'ina Diana. Mi tsäjä o mbëpji c'o mi pjëchi ra dyät'ä o ts'inana; nguec'ua mi tōji na puncjü o merio. ²⁵ E Demetrio o zojnü c'ua c'o o mbëpji 'ñe c'o 'ñaja c'o mi ät'ä o ts'inana. 'Ma mü o jmurüji, cjanu o xipjiji c'ua:

—Nu'tsc'ëji nin t'ecjanömüji, in pârâji rí tōji na puncjü o merio rgá ät'äji yo ts'inana. ²⁶ Pero xo in pârâji ja ga cja ga tsja e Pablo, zopjü yo nte xipjiji c'ü dya mizhocjimi yo ts'inana; na ngue rí ät'ätjoji co in dyëgōji yo. Xo in ärâji mama a cjanu e Pablo cja c'o 'ñaja jñiñi. Nguec'ua na puncjü o nte c'o dya cja ma't'ü yo ts'inana; ya creoji c'o mama e Pablo. Dya nguextjo va a Efeso; xo 'ñe texe cja ne estado de Asia. ²⁷ Bübü peligro ra tsjacüji burla yo nte, dya cja ra ndömüji yo ts'inana yo rí ätc'ōji. Y dya nguextjo nu, xo ra tsjapüji c'ü dya cja ni muvi o templo e ts'ina Diana. Dya cja ra züpüji e ts'ina Diana. Maco nudya ma't'üji texe va a Asia 'ñe texe cja ne xoñijōmü.

²⁸ 'Ma mü o dyärâji c'o o mama e Demetrio, me go sjëyaji c'ua na puncjü o mapjüji c'ua na jens'e o mamaji:

—Me na nojo e ts'ina Diana nu rí ma'tc'ōji nutscōji rí menzumüji a Efeso, eñeji.

Y sido mi mapjüji a cjanu. ²⁹ Nguec'ua texe c'o nte cja c'e jñiñi o mbürü o huëñiji, pero dya mi pârâji pje mi pjëzhi. Nuc'ua

cjanu o cjuan'di o möji c'ua nu ja mi cjaji o junta. 'Ma mü o möji nu, o pënch'iji e Gayo 'ñeje e Aristarco c'o mi dyoji e Pablo, o zidyiji a fuerza nu ja mi cjaji o junta. Anguezevi mi menzumüvi a Macedonia.

³⁰ E Pablo mi ne ro cjogü a nde cja c'o nte ro ñaji. Pero c'o mi creo e Jesucristo, dya jyëziji ro cjogü. ³¹ C'o pje mi pjëzhi c'o mi manda cja c'e estado de Asia, bübü c'o mi joji e Pablo. Anguezeji o ndäji c'o o ma'a nu ja mi bübü e Pablo o ma dyötüji 'na favor c'ü dya ro ma cja c'e junta, 'na pje c'o ro tsjapüji. ³² C'o nte me mi huëñiji. Nan'ño c'o mi mama c'o 'ñaja; nan'ño c'o mi mama c'o 'ñaja. Nguec'ua na puncjü c'o dya mi pârâ pje vi jmurüji. ³³ Nuc'ua c'o menzumü a Israel c'o dya mi creo e Jesucristo, o juajnüji 'na c'o o dyoji c'ü mi chjü e Alejandro para ro frentaoji co c'o nte. Bübü c'o o xipji e Alejandro pje vi jmurüji cja c'e junta. Nuc'ua e Alejandro o tsja o seña co o dyë ngue c'ua ro ngo't'ü o ne c'o nte. Na ngue mi ne ro xipjiji c'o nte c'ü dya mi ngue o s'ocü c'o mi menzumü a Israel. ³⁴ Pero c'o nte, 'ma mü o jñandaji e Alejandro mi menzumü a Israel, cjanu o mapjüji c'ua na yeje. O mezhe c'ua yeje hora junto va mapjüji a cjava:

—Me na nojo e ts'ina Diana nu rí ma'tc'ōji nutscōji rí menzumüji a Efeso, eñeji va mapjüji.

³⁵ Nuc'ua c'ü mi representante cja c'e jñiñi, o xipji o ngo't'ü o ne c'o nte. Cjanu o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji in menzumüts'ügōji a Efeso. Yo nte yo cârâ texe cja ne xoñijōmü pârâji nutscōji rí menzumüji a Efeso rí pjörügōji e ts'ina Diana c'ü vi 'ñeje a jens'e o säjä a jōmü. Xo rí pjörügōji o templo. ³⁶ Maco nde pârâji a cjanu y dya cjó sö ra ngädä, na jo, dya rí mapjüji. Dya pje rí tsjaji. ³⁷ I siji yo yeje bëzo, maco dya pje pönüvi cja o templo c'ü in ts'inanaji. Dya xo zadüvi c'ü. ³⁸ Nujyo, 'ma o tsjavi na s'o, 'ma pje c'o o tsjapüji e Demetrio 'ñe yo 'ñaja yo ät'ä yo ts'inana, nu'ma, sö anguezeji ra möji cja juesi. Nuc'ua c'e juesi ra jñünpü nguenda yo yeje bëzo. ³⁹ 'Ma ngue 'na jña c'ü xe na s'ëzhi, rá ñaji 'ma ra zädä c'e pa 'ma rá cjaji junta, ja c'o nzi ga mama cja c'o ley. ⁴⁰ Nu

c'o mandazüji, ra ëji ra ë huënzghöji jenga me ró huëñji. Ra nguiñji rí ne rá c'aji o revolución, dya cja rá átáji o gobiernoji. Dya ra sö pje rá xipjiji, eñe c'e representante.

⁴¹ Nuc'ua 'ma mü o nguarü o ña, cjanu o xipji c'ua c'o nte ro möji o ngumüji.

20

Viaje de Pablo a Macedonia y a Grecia

¹ 'Ma o nguarü o huëñi c'o nte, nuc'ua e Pablo o mbenpe 'na jña c'o mi ejme e Jesucristo ro jmurüji. 'Ma mü o jmurüji, cjanu o zopjüji. Cjanu o 'ñezheji cjanu o ma a ma a Macedonia. ² O zät'ä cja c'o jñiñi nu ja mi cãrã o cjuarma, me go zopjüji ngue c'ua o mäji y o zëzhiji. Cjanu o mbedye a Macedonia o ma c'ua a Grecia c'ü xo xiji a Acaya. ³⁻⁶ O mezhe jñi zana va mimi nu. Nuc'ua o mama ro ndes'e cja barco ro ma a Siria. C'o mi menzumü a Israel c'o dya mi creo, mi mamaji ja rvá mböt'üji e Pablo 'ma ro ma cja barco. O mbãrã c'ua e Pablo; nguec'ua dya ndes'e cja barco. C'o o ndes'e ngue c'o mi dyoji e Pablo. Mi ngue e Sópater c'ü mi menzumü a Berea, 'ñe e Aristarco 'ñe e Segundo c'o mi menzumü a Tesalónica, 'ñe e Gayo c'ü mi menzumü a Derbe, 'ñe e Timoteo. Xo 'ñe e Tíquico 'ñe e Trófimo c'o mi menzumü cja c'e estado de Asia. Anguezeji ot'ü o möji cja barco. Pero e Pablo o nzhogü o ma na yeje a Macedonia. Nujnu, je ro ma ndes'e cja barco. Nutscö e Lucas ró chjögöbe e Pablo a Filipos c'ü tsja a Macedonia. O zädä c'ua c'e mbaxua 'ma siji o tjömëch'i c'o dya bãns'ä. 'Ma o cjogü c'e mbaxua, ró tes'ebe cja barco a Filipos xo ró mëbe a Troas. O mezhe tsi'ch'a pa, cja ró sät'äbe nu. Ya ma tepquegöbe c'o cjuarma c'o vi ot'ü. Ró mimijme siete pa nu.

Visita de Pablo en Troas

⁷ C'ü ot'ü pa nu ngo, ró jmurüjme c'o cjuarma c'o mi cãrã a Troas, ngue c'ua ro sijme o tjömëch'i c'ü rva mbeñejme ja va ndü e Jesucristo. E Pablo o zopjü c'o cjuarma, na ngue ro pedeyjme c'ü na ye nu pa. O mezhe ndexömü va ña. ⁸ Mi tjë na puncjü o sivi nu ja mi jmurüjme cja c'e ngumü c'ü na jñi piso. ⁹ 'Na t'i c'ü mi chjü e Eutico mi tãgã cja ventana. O zürü o t'jñi

na ngue o mezhe va ña'a e Pablo. Nguec'ua va ndögü a jömü. 'Ma ró dagüjme ró ma nujme, ya vi ndü. ¹⁰ E Pablo xo dagü cja c'e jyäxcumü, o ma ndaja c'e t'i c'ü ya vi ndü. Nuc'ua cjanu o xitscöjme c'ua:

—Dya rí sñji. Mizhocjimi o tsjapü o te, ya bübütjo na yeje, enzgöjme.

¹¹ Nuc'ua e Pablo 'ñezgöjme ró tes'ejme na yeje cja c'e jyäxcumü. E Pablo o më'ch'i c'e tjömëch'i c'ü rvá mbeñejme ja va ndü e Jesús. Cja rrü sigöjme o xëdyi. E Pablo cjanu o ñaji c'ua c'o cjuarma hasta 'ma o jyas'ü. Cjanu o ma c'ua. ¹² O zidyiji e Eutico cja o ngumü, me mi mäji. Na ngue vi ndü pero Mizhocjimi o tsjapü o te na yeje.

Viaje desde Troas a Mileto

¹³ Ante c'ü ro mbedye e Pablo a Troas, o xitscöjme ro tes'ejme cja barco nu, ro möjme a Asón; angueze ro matsjë cja 'ñiji.

¹⁴ Nguec'ua 'ma ró chjögöjme e Pablo a Asón, xo ndes'e cja c'e barco. Cja rrü möcjöjme a Mitilene nu ja mi ma c'e barco.

¹⁵ C'ü na ye nu pa, o mbedye nu c'e barco ró möjme ró cjogüjme a lado cja c'e isla a Quío. C'ü na jñi nu pa, ró sät'äjme cja c'e isla a Samos, y ró oxüjme cja c'e jñiñi a Trogilio. C'ü na ngiyo nu pa, ró sät'äjme a Mileto.

¹⁶ E Pablo mi xädä ro ma a Jerusalén, xa'ma ro zät'ä nu 'ma ro pjongüji c'e mbaxua c'ü ni chjü Pentecostés. Nguec'ua ya vi juajnü 'na barco c'ü ro cjogütjo a Efeso c'ü dya ro böbü. Na ngue dya mi ne ro metscöjme cja c'e estado de Asia.

Discurso de Pablo a los ancianos de Efeso

¹⁷ 'Ma ró sät'äjme a Mileto, e Pablo o ndäjä c'o o ma a Efeso o ma siji c'o mi pastor cja c'o cjuarma. ¹⁸ 'Ma o ëji, nuc'ua e Pablo cjanu o xipji c'ua anguezeji:

—In pãrãgueji ja rvá minc'ö a ndetsc'ejji ndeze c'e pa 'ma cja rvá sägö va a Asia. ¹⁹ Ró pëpcö Mizhocjimi co texe in mü'bü. Y dya ró cjapü na nozü. Me mi huëgö na ngue c'o nte c'o dya go ne go creo. Y me mi sufregö na ngue c'o in menzumügöjme a Israel me mi jodü ja rvá mbötcüji. ²⁰ Ró xi'tsc'öji texe c'o mi jyodü ri pãrãgueji; dya ró co'bügö ne ri 'na jña. Ró zo'c'üji 'ma mi jmurügueji; xo ró zo'c'üji cja in nzungueji. ²¹ Ró zopjügö

c'o ín menzumügöjme a Israel, ró xipjiji co texe ín mü'bü ro jyëziji c'o na s'o ro nzhogüji cja Mizhocjimi, y ro 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo c'ín Jmugöji. Xo 'ñetsc'ejji, dya ín menzumügueji a Israel, xo ró zo'c'öji a cjanu. ²² Nudya rrã magö a Jerusalén. Na ngue o Espíritu Mizhocjimi jítscö c'ü ni jyodü rá magö nu. Dya rí pãrã pje ra tsjacüji nu. ²³ Pero texe cja c'o jñiñi ja rí sãtc'ö, o Espíritu Mizhocjimi xitscö c'ü ra pantcaji a pjörü nu, 'ñe me rá sufregö. ²⁴ Pero dya ra tsja zö rá sufregö zö ra mbötcüji. C'ü rí negö, ngue c'ü rá cjuatü ne bëpji nu o dyacü e Jesús c'ín Jmugöji. O dyacü rí zopjügö yo nte rí xipjiji me s'iyá Mizhocjimi anguezeji; ne ra 'ñemeji libre cja c'o na s'o.

²⁵ "Ma mi bübü co nu'tsc'ejji, mi xi'tsc'öji c'ü ri unü in mü'bügueji e Jesús c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Nudya rí xi'tsc'öji c'ü dya cja rá chjégöji. ²⁶ Tsjijñiji na jo c'ü rí xi'tsc'öji, na ngue ya rá jyanbüji ne pa dya. 'Ma cjó c'o bübüts'üji c'ü dya ra salva, c'ü ra ma sufre, dya ngue ín s'ocügö. ²⁷ Na ngue ró xi'tsc'öji texe c'o ne Mizhocjimi rá pãrãgöji 'ñe rá cjaji; dya ró co'bügö ne ri 'na jña. ²⁸ Rí pjötpüji ngüenda ja rguí minc'ejji. Xo rí pjörüji texe c'o 'ñaja cjuarma c'o ma't'ü e Jesucristo c'ín Jmugöji. Na ngue chjëntjui nza cja o ndëncjürü. O Espíritu Mizhocjimi o dya'c'üji ne bëpji rí tsjaji o mbörü. Rí pjörüji na jo, na ngue o pjödü o cji va ndü e Jesús; nguec'ua va tsjapü o ndëncjürü c'o. ²⁹ Rí pãrãgö 'ma rá jyanbüji, 'ma rá magö, ra ëjë c'o na s'o ga xöpünte. Nuc'o, ri chjëntjui nza cja o min'ño c'o me na sate, ra ë pjö't'üji c'o ndëncjürü. ³⁰ Xo ra bübüts'üji c'o ra jíchi c'o ya rí creo e Jesucristo, ra xipjiji o jña c'o dya cjuana, ngue c'ua c'o ya rí creo ra ndeñeji co anguezeji. Nguec'ua c'o ya rí creo e Jesucristo, bübü c'o ra creo c'o xöpünte. ³¹ Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí pjötpügüejji na puncjü ngüenda. Mbeñegueji, ró minc'ö jñi cjë a ndetsc'ejji. Zö xömü zö ndempa pero sido mi zo'c'öji. Mi xi'tsc'öji ja rvi minc'ejji hasta bübü 'ma mi huëgö por nu'tsc'ejji.

³² 'Nudya cjuarma, rí ötcö Mizhocjimi ra mbö'c'üji y ra tsja'c'üji ra zi'ch'i in mü'bügueji o jña c'ü mama ja ga s'iyazügöji. Me na zëzhi o jña, ra mböxc'üji ra tsja'c'üji

xenda rí dyätäji Mizhocjimi. Nguec'ua ra dya'c'üji c'o me na jo a jens'e c'o ra ch'unü texe c'o cjavü o nte. ³³ 'Ma mi bübügö co nu'tsc'ejji, dya cjó mi nepegö o merio ne ri ngue o bitu. ³⁴ In pãrãji mi pëpcjö c'ü ma tötc'ö c'ü mi sigö 'ñe c'o mi jegö, 'ñe c'ü mi si c'o mi dyocjömme 'ñe c'o mi jeji. ³⁵ Ró jí'ts'iji 'na tjürü c'ü xo rí tsjaji. Rí pëpcjeji ngue c'ua rí pjös'üji c'o pje ni jyodü. Rí mbeñegueji c'ü o mama e Jesús c'ín Jmugöji: "Xenda rí mäcjeji 'ma rí unüji, que na ngue 'ma ra ch'a'c'üji", eñe va mama.

³⁶ Nuc'ua e Pablo 'ma o nguarü o zopjü a cjanu c'o pastor, cjanu o ndüñijömmü o dyötü Mizhocjimi co texe anguezeji. ³⁷ Nuc'ua anguezeji me go huëji c'ua, na ngue ya ro ma e Pablo. Me go ndaji y me go zü'tp'üji o jmi. ³⁸ Me mi sentioji na ngue c'o jña c'o vi mama e Pablo c'ü dya cja ro chjëji. Nuc'ua ró möcjömme e Pablo; anguezeji o ma zogüzjümme hasta cja c'e barco.

21

Viaje de Pablo a Jerusalén

¹ Nuc'ua 'ma mü o 'ñetscöjme c'o cjuarma, cja rrü möjme c'ua cja c'e barco. Ró möcjömme derecho cja c'e isla c'ü ni chjü a Cos. C'ü na ye nu pa, ró möjme a Rodas. 'Ma ró pedyejme nu, ró möjme a Pátara. ² Nujnu, ró jodüjme nu 'na barco c'ü ro ma a Fenicia. 'Ma ró tö't'üjme, ró tes'ejme cja rrü möjme. ³ 'Ma ma möcjömme, ró jandajme c'e isla c'ü ni chjü a Chipre ró cjogüjme cja o jodyë. Ró sidojme hasta ró sãt'äjme cja c'e jñiñi c'ü ni chjü a Tiro c'ü tsja a Siria. Ró dagüjme cja c'e barco, na ngue je ro sjö'büji nu c'o mi tunü c'e barco. ⁴ A Tiro ró jodüjme ja mi cãrã c'o mi ätpä o jña e Jesucristo. Nujnu, ró minc'öjme nu siete pa. O Espíritu Mizhocjimi ya vi jíchi c'o cjuarma c'ü me ro sufre e Pablo a Jerusalén. Nguec'ua o xipjiji e Pablo c'ü dya ro ma nu. ⁵ 'Ma o zädä c'o pa 'ma ro mbedye c'e barco, ró pedyejme cja c'e jñiñi a Tiro ro möjme. Nuc'ua texe c'o cjuarma 'ñe c'o o suji 'ñe c'o o t'iji o ma caminaozjümme 'ma ró pedyejme cja c'e jñiñi. 'Ma ró sãt'äjme cja squina c'e mar, ró ndüñijömmüjme ró ötcöjme Mizhocjimi. ⁶ Cjanu pötü rvá chagöjme, cjanu o 'ñetscöjme c'ua. Nuc'ua cja rrü

tes'ejme cja c'e barco; anguezeji cjanu o nzhogüji o ngumüji.

⁷ 'Ma ró pedyejme a Tiro, ró möjme a Tolemaida c'ü tsja a Fenicia. 'Ma ró dagüjme nu, dya cja ró möcjöjme cja barco. A Tolemaida ró ma zengujme c'o cjuarma, y ró minc'öjme 'napa co anguezeji. ⁸ Nuc'ua c'ü na ye nu pa, 'ma ró pedyejme a Tolemaida, cja rrü möjme a Cesarea. 'Ma ró sät'äjme nu, ró cjogüjme cja o ngumü e Felipe ró oxüjme nu. Nuc'ü, mi zopjü c'o nte mi xipjiji ja rvá sö ro salvaji. E Felipe mi ngue 'na c'o siete c'o vi juajnüji ro unü pje ro zi'i c'o ndixü c'o ya vi ndü nu xíra. ⁹ E Felipe mi tsãjã nziyo o xunt'i c'o dya mi chjüntü. Mi mamaji o jña Mizhocjimi ja c'o nzi ma 'ñünbü o mü'büji. ¹⁰ Ró minc'öjme nu ja nzi pa. O ëjë c'ua 'na bëzo c'ü mi chjü e Agabo vi 'ñeje a Judea. Xo mi profeta mi mama o jña Mizhocjimi. ¹¹ O sãjã nu ja mi cãrãjme. Cjanu o nganba c'ua c'ü mi nzünt'ü e Pablo, cjanu o jyüt'ü c'ua o ngua 'ñe o dyë. Cjanu o mama:

—Rí xi'tsc'öji c'ü mama o Espíritu Mizhocjimi. C'o cãrã a Jerusalén c'o dya ätpä o jña e Jesucristo, je xo rgá cjanu rgá jyü'tp'üji o dyë 'ñe o ngua ne bëzo nu ngue o cjaja ne mbünt'ü, cja rrü zidyiji ra ma nzhöji cja o dyë c'o dya menzumü a Israel.

¹² 'Ma ró äragöjme c'o o mama e Agabo, nuzgöjme 'ñe c'o cjuarma c'o mi cãrã a Cesarea me ró ötcöjme na puncjü e Pablo c'ü dya ro ma a Jerusalén. ¹³ O ndünrü c'ua e Pablo o xitscöjme:

—¿Jenga in huëji? In cjacüji xo rá sentiogö. ¿Cjo in neji c'ü dya rá cjagö ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi? Rí bübü dispuesto ra zücüji a Jerusalén ra jyütcüji in dyë 'ñe in cua, ra pantcaji a pjörü. Dya nguextjo nu; xo rí bübü dispuesto ra mbötcüji na ngue rí pëpigö e Jesús c'in Jmugöji, eñe.

¹⁴ 'Ma dya dyätcãjme, dya cja pje ró xipjijme. Ró mamajme:

—Ra zädã rí tsjague ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi.

¹⁵ Nuc'ua ró xampjajme, cja rrü möjme c'ua a Jerusalén. ¹⁶ Bübü ja nzi cjuarma a Cesarea c'o o ma zogüzüjme hasta ró sät'äjme a Jerusalén. C'o cjuarma o zinzgöjme cja o ngumü e Mnasón c'ü mi

menzumü a Chipre; je ró oxüjme nu. C'e bëzo, ya vi mezhe vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo.

Pablo visita a Jacobo

¹⁷ C'o cjuarma a Jerusalén me go mäji va recibidozüjme. ¹⁸ C'ü na ye nu pa, ró möcjöjme e Pablo ró ma zengujme e Jacobo. Ya xo ma cãjã nu texe c'o pje mi pjëzhi cja c'o cjuarma. ¹⁹ 'Ma ró cjuarü ró zengujme, nuc'ua e Pablo cjanu o xipji c'o cjuarma ja va mbös'ü Mizhocjimi angueze va zopjü c'o nte c'o dya mi menzumü a Israel. ²⁰ 'Ma o dyärãji c'o o mama e Pablo, o mama c'ü me na nojo Mizhocjimi 'ñe me na jo. Cjanu o xipjiji c'ua e Pablo:

—Na jo c'ua ja gui mangue, cjuarma. Pero dyärã na jo c'o rá xi'tsc'öjme. Cãrã na puncjü mil c'o in menzumügöji c'o ya creo e Jesucristo. Anguezeji me süpüji c'o ley c'o o dyopjü e Moisés. Y neji texe c'o cjuarma xo ra züpüji c'o. ²¹ Anguezeji äräji nan'ño gui jíchigue c'o in menzumügöji c'o cãrã c'o nan'ño jñiñi; äräji in xipjiji c'ü dya cja ra dyätãji c'o o dyopjü e Moisés; äräji in xipjiji c'ü dya cja ra circuncidaoji c'o o t'iji, ni xo ra tsjaji c'o 'ñaja in chjürügöji. ²² Yo in menzumügöji ra mbãrãji c'ü i 'ñecje, ra mundoji 'na pje c'o ra tsja'c'üji. Nguéc'ua, ¿ja rga cja püji? ²³ Na jo rí tsjague c'o rá xi'tsc'öjme dya. Bübüzgöjme nziyo cjuarma yo o tsja promesa va xipjiji Mizhocjimi. ²⁴ Rí möcjeji yo cjuarma cja ne templo rí chömügue o animale c'o rí unügueji. Nuc'ua yo cjuarma ra unüji c'o mböcjimi ra mbãsp'ãji Mizhocjimi. A cjanu ra jogüji a jmi Mizhocjimi. Nuc'ua ra sö ra 'ñaxpaji o ñiji, na ngue ya rguí cumpleji c'o promesa. Nuc'ua yo in menzumügöji ra mbãrãji c'ü dya cjuana c'ü äräji; in cjague ja c'o nzi ga mama c'o ley c'o o dyopjü e Moisés. ²⁵ Dya rí xi'tsc'öjme c'ü ni jyodü ra dyätã c'o ley c'o dya rí menzumügöji. Na ngue ya ró ñagöjme ró penpejme 'na carta ró xipjijme c'o ni jyodü ra tsjaji. Ngue c'ü dya ra zaji o ts'ingue o animale c'o bãsp'ã yo ts'ita. Dya xo ra ziji o cji. Dya xo ra zaji o ts'ingue o animale c'o dya mbedye o cji. C'o bëzo, dya ra tsãji o ndixü; c'o ndixü, dya xo ra tsãji o bëzo, eñe e Jacobo.

Toman preso a Pablo en el templo

²⁶ C'ü na ye nu pa, e Pablo o möji c'ua c'o nziyo cjuarma o cjogüji cja c'e templo. Nuc'ua e Pablo o xipji c'e mböcjimi c'ü ya mi ngue ro cumple c'o bëzo c'o promesa c'o vi xipjiji Mizhocjimi. Xo mama e Pablo:

—Nutschö nguetscö rá tömügö c'o animale c'o ra dya'c'ü yo bëzo, rí päsp'ägue Mizhocjimi, eñe.

²⁷⁻²⁸ Nuc'ua ya mi ngue ro zädä c'o xe siete pa 'ma ro cumpleji c'o promesa. C'o menzumü a Israel c'o vi 'ñeje cja c'e estado de Asia, bübü c'o o jñanda e Pablo cja c'e templo. O pënch'iji c'ua e Pablo, cjanu o mapjüji c'ua na jens'e o mamaji:

—Nu'tsc'eji in bëzoji rí menzumüji a Israel, pjöxcüjme rá pënch'ijme ne bëzo. Ngueje nu nzhodü texe cja ne xoñijöümü, jíchi yo nte c'o me na s'o. Nujnu, ña'a contra nutscöji o ntezgöji Mizhocjimi. Xo ña'a contra o ley e Moisés, 'ñe ne templo nu me na sjü. Y dya nguextjo nu; o siji yo dya rí menzumügöji o cjogüji cja ne templo nu me na sjü o contaminaoji, eñeji.

²⁹ C'o vi 'ñeje a Asia o mamaji a cjanu, na ngue o jñandaji a Jerusalén e Tróximo c'ü mi menzumü a Efeso mi dyojui e Pablo. Mi pëzhiji e Pablo xo vi siji e Tróximo cja c'e templo.

³⁰ Me co üdü c'ua texe c'o mi cārā cja c'e jñiñi. Go cjuan'diji c'ua go mundoji. Cjanu o pënch'iji e Pablo go pjongüji cja c'e templo. Ixco ngot'üji c'ua c'o ngoxtji. ³¹ C'o nte mi ne ixto mbö't'üji e Pablo. Pero bübü c'o o ma cja c'e bëzo c'ü mi manda 'na mil o tropa romana, o ma xipjiji c'ü ya vi mundo texe c'o mi menzumü a Jerusalén ma huëñiji.

³² Nu c'e bëzo, ixco ma't'ü c'ua c'o tropa 'ñe c'o mi manda cada cien tropa, ixco dagüji c'ua cja c'e jyäxcumü nu ja mi cārāji c'ü mi chäjui c'e templo, o möji nu ja mi cārā c'o nte. C'o nte 'ma mü o jñandaji c'e bëzo 'ñe c'o tropa, o jyëziji c'ua, dya cja mbārāji e Pablo. ³³ O säjä c'ua c'e bëzo, cjanu o manda o pënch'iji e Pablo cjanu o ndün't'üji yeje cadena. Nuc'ua cjanu o zopjü c'o nte o dyönüji pje mi pjëzhi e Pablo y pje vi tsja.

³⁴ C'o nte me mi huëñiji. Nan'ño c'o mi mama c'o 'ñaja; nan'ño c'o mi mama c'o 'ñaja. Nguec'ua dya mi sö ro mbārā c'e bëzo

pje vi tsja e Pablo. Nguec'ua cjanu o manda ro zidyiji e Pablo a mbo cja c'e jyäxcumü. ³⁵⁻³⁶ 'Ma o zät'ä c'o tropa 'ñe e Pablo cja c'e dezhe c'ü rví ndes'eji cja c'e jyäxcumü, c'o tropa o ndës'iji c'ua e Pablo cjanu o ngö's'ü o jyöji. Na ngue c'o nte me mi chütüji y me mi mapjüji na jens'e mi mamaji:

—Pö't'üji ne bëzo.

Pablo hace su defensa delante de la gente

³⁷⁻³⁸ 'Ma ya mi ngue ro cjogü c'o tropa a mbo cja c'e jyäxcumü, o mama c'ua e Pablo o xipji c'e bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa: —¿Cjo sö rá xi'tsc'ö 'na jña?, eñe e Pablo.

O ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Mi pëzhgö mi ngue'tsc'e c'e bëzo c'ü menzumü a Egipto. Pero dya ngue'tsc'e, na ngue in ñague griego. Nuc'ü, mi dyoji c'o rí xicöjme o pö't'unte. Dya be mezhe mi jodü ja rvá tsjaji o revolución ro ndöpüji ne gobierno. C'e bëzo o dyëdyi nziyo mil c'o mi pö't'üte o möji cja majyadü nu ja dya cjó nzheñe, eñe c'e bëzo va xipji e Pablo.

³⁹ O ndünrü c'ua e Pablo o mama:

—Nutschö rí Israelitagö. O jmuxcü a Tarso c'ü tsja cja c'e estado de Cilicia. Rí tsjagö cja 'na jñiñi c'ü me manda. Rí ö'tc'ü favor rí jyëzgui rá zopjügö yo nte, eñe.

⁴⁰ O unü c'ua sjëtsi. Nuc'ua e Pablo o böbü cja c'e dezhe, o tsja o seña co o dyë ro ngo't'ü o ne c'o nte. Nguec'ua, dya cja nda mi mapjüji na jens'e. Nuc'ua e Pablo o ña c'ua c'e idioma hebreo va zopjü c'o nte, o mama:

22

¹ —Nu'tsc'eji in menzumüts'ügöji, nu'tsc'eji pjë'ts'iji in jünji ngüenda 'ñetsc'eji dya pje pjë'ts'iji, rí zo'c'öji. Dyärägueji na jo c'ü rá xi'tsc'öji, ngue c'ua rí pärägueji c'ü dya rí cjangö c'o na s'o, eñe e Pablo.

² 'Ma o dyärāji e Pablo mi ña hebreo, xe go juemeji c'ua. O mama c'ua e Pablo:

³ —Xo rí Israelitagö nza cjatsc'eji. O jmuxcügö a Tarso c'ü tsja a Cilicia, pero ró tegö va cja ne ndajñiñi. Nu c'ü o jítscö, mi ngue e Gamaliel. O jítscö na jo c'o ley c'o o unü Mizhocjimi c'o in mbox-atitagöji. Mi sügö Mizhocjimi; 'ma cjó c'o mi pëzhgö c'ü dya mi sü Mizhocjimi, mi sjëyazgö na puncjü ja c'o nzi gui tsjagueji dya. ⁴ Nguec'ua mi nugö na ü c'o mi tēpi o

'ñiji e Jesús, mi negö c'ü ro mbö't'üji texeji. Mi mandagö ra ndün't'üji o cadena cja rrü pant'aji a pjörü, zö mi bëzo zö mi ndixü. ⁵ Nu mero ndamböcjimi 'ñe yo jün ngüenda cja yo ín menzumüji, pãrãji c'ü na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji je ma czazgö nu. Na ngue anguezeji o dyacüji o carta c'ü ro tjëdyi a ma a Damasco ro jíchi c'o mi manda cja c'o nintsjimi nu. Nuc'ua ró ma c'ua ro ma sürü c'o mi creo e Jesús c'o mi cãrã nu, cja rrü tjün't'üji co cadena ro ëji va a Jerusalén ngue c'ua ro castigaoji.

Pablo cuenta de su conversión

⁶ "Ma mi pagö cja 'ñiji, 'ma ya mi ngue ro sät'ã a Damasco, ya vi jñisariü. 'Nango ëjë c'ua a jens'e 'na jya's'ü c'ü me mi juëns'i c'ü o pjat'ü nu ja mi pagö. ⁷ Ró tögü a jömmü c'ü mi chãgãgö. Cja rrü ärãgö 'na jña c'ü o xitscö a cjava: "Nu'tsc'e Saulo, ¿jenga in cjavü ra sufre yo creozügö? Chjëntjui c'ü ri nguetscö ri cjacö rá sufre", enzgö. ⁸ Ró tjüntügö ró xipji: "Nu'tsc'e nin t'ecjañömmü, ¿cjó ngue'tsc'e?" O ndünrü c'ua c'ü mi ña: "Nguetscö e Jesús mi menzumügö a Nazaret. In cjavü ra sufre yo creozgö; chjëntjui c'ü ri nguetscö ri cjacö rá sufre", enzgö. ⁹ C'o mi pöcjöjme, me co züji. O jñandaji c'e jya's'ü pero dya dyãrãji pje pjëzhi c'ü o mama c'e jña c'ü mi zocügö. ¹⁰ Ró mamagö c'ua: "Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, ¿pje in ne rá cjavö?", ró embe. O ndünrü c'ua c'ín Jmugö o xitsi: "Ixtí mague dya, rí sät'ã a Damasco. Nujnu, ra xi'ts'iji nu, c'e bëpji c'ü ya mama Mizhocjimi rí tsjague", enze. ¹¹ Nuc'ua, dya cja mi jandagö na ngue me mi juëns'i c'e jya's'ü. Nguец'ua c'o mi pöcjöjme o pënzhuji ín dyë, cjanu o ngüncüji o zinziji a Damasco.

¹² 'Mi bübü 'na bëzo a Damasco c'ü mi chjü e Ananías. Mi sü Mizhocjimi mi ätä c'o ley. C'o ín menzumügöji c'o mi cãrã nu, mi mamaji c'ü mi cja na jo. ¹³ O ëjë c'ua e Ananías nu ja mi oxügö, o böbü ín jmigö o xitsi: "Nu'tsc'e Saulo mi cjuar-mats'ügö. Ra jogü dya in chö rí jñanda na yeje", enze. Ixco jogü c'ua ín chö ró janda e Ananías. ¹⁴ Nuc'ua e Ananías cjanu o xitscö: "Mizhocjimi c'ü mi ma't'ü c'o ín mboxatitagöji, o juan'c'ügue ndeze mi jin-guã ngue c'ua rí pãrãgue c'o ne angueze rí

tsja. O dya'c'ügue i jñanda e Jesús nu c'ü me na jo a jmi Mizhocjimi. Xo dya'c'ü i dyãrã o zo'c'ü. ¹⁵ Nguец'ua rí xipjigue yo nte ja ga cja e Jesús; rí xipjiji ja ga cja c'ü i jñanda 'ñe c'o i dyãrã. ¹⁶ Nudya, dya cja pje rí che'be; ixtí jigue dya. Rí 'ñench'e in mü'bü e Jesús y rí tsjavü in Jmugue. 'Ma rí tsjague a cjanu, ra ndin'tsc'i in mü'bü c'o na s'o", enzgö e Ananías.

Pablo cuenta cómo fue enviado a los que no eran de Israel

¹⁷ "Ma ró nzhogö a Jerusalén, ró ëjë cja ne templo ró ë ötü Mizhocjimi. 'Ma mi ötügö Mizhocjimi, o dyacü c'ü ró janda, nza cja 'ma ro cjinch'i 'na t'ijí. ¹⁸ Ró janda e Jesús; o xitsi: "Pura pedyegue a Jerusalén, na ngue zö rí xipjigue yo nte ja rvã zo'c'ügö y ja vi jñandgagö, pero dya ra creots'üji", enzgö. ¹⁹ Pero ró xicö c'ua: "Iyö ín Jmuts'ügö; ra creozüji. Pãrãji mi pagö cja c'o nintsjimi mi pa jodü c'o mi creots'ü. Mi mandagö ra pant'aji a pjörü y ra mbãrãji. ²⁰ 'Ma o mama e Esteban c'ü me na jots'ügue, 'ma o mbö't'üji c'ü, xo mi bönc'ö nu, me mi mäcjö. Ró pjötpü o bitu c'o o mbö't'ü c'ü", ró embe c'ín Jmugö. ²¹ O ndünrü c'ua o mama: "Pedyegue, rá täc'ã rí mague na jë nu ja cãrã c'o dya menzumü a Israel, rí ma zopjüji", enzgö. Nujyo, ngueje yo o mama e Pablo va xipji c'o nte.

Pablo en manos del comandante

²² C'o nte o dyãrãji na jo, hasta 'ma cja mama e Pablo c'ü vi ch'unü o bëpji mi zopjü c'o dya menzumü a Israel. Nuc'ua cjanu o mapjüji c'ua na yeje o mamaji:

—Pö't'üji ne bëzo. Dya cja xe ra mimi cja ne xoñijömmü, eñeji.

²³ 'Ma mi mapjüji na jens'e, xo mi juant'aji o bituji y mi vos'üji o jömmü a jens'e. Na ngue me mi üdüji. ²⁴ Nuc'ua c'ü mi manda c'o tropa, o manda o zidyiji e Pablo a mbo cja c'e jyãxcumü nu ja mi cãrã c'o tropa. Cjanu o manda ro ndas'üji o chirrio, ngue c'ua ro mama e Pablo pje vi tsja, nguec'ua ma mapjü c'o nte. ²⁵ Ante c'ü ro ndas'üji, o ndün't'üji o xipjadü. Mi böbü nu 'na bëzo c'ü mi manda cien tropa. Nuc'ua e Pablo cjanu o xipji c'ua c'e bëzo:

—Mama cja c'o ley c'ü dya sö rí chas'üji o chirrio c'o menzumü a Roma. Ni jyodü ot'ü

rí jñünpüji ngüenda pje mbë c'ü o tsja, eñe e Pablo.

²⁶ C'e bëzo 'ma o dyärä c'o o mama e Pablo, cjanu o ma c'ua cja c'e bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa, o ma xipji:

—Pjötpü ngüenda ne bëzo, c'ü dya pje xe rí tsjapü. Na ngue menzumü a Roma.

²⁷ Nuc'ua c'e bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa, cjanu o ëjë c'ua nu ja mi bübü e Pablo, o ë xipji:

—Xitsi. ¿Cjo in menzumügue a Roma?

O ndünrü c'ua e Pablo:

—Jä.

²⁸ O ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Maco ró cjöt'ügö na puncjü o merio para ró cjagö menzumü a Roma.

O ndünrü c'ua e Pablo o mama:

—Nutschö rí menzumügö a Roma ndeze 'ma o jmuxcügö, eñe.

²⁹ Nuc'ua c'o ya mi ngue ro ndas'ü o chirrio e Pablo, o ndans'aji c'ua. Nuc'ua c'ü mi manda texe c'o tropa, xo zü c'ua. Na ngue vi manda o ndün't'üji co xipjadü e Pablo, maco mi menzumü a Roma.

Pablo delante de la Junta Suprema

³⁰ C'ü mi manda c'o tropa, mi ne ro mbärä jenga mi mama c'o mi menzumü a Israel c'ü mi jyodü ro ndü e Pablo. Nguец'ua c'ü na ye nu pa, o xipji c'o ndamböcjimi 'ñe texe c'o mi jün ngüenda ro ë jmurüji. Nuc'ua cjanu o xäpcä e Pablo, cjanu o dagüvi cja c'e jyäxcumü. Cjanu o cjogüvi nu ja mi jünji ngüenda. Cjanu o xipji e Pablo ro bübü cja o jmiji.

23

¹ Nuc'ua e Pablo o jñanda na jo c'o mi jün ngüenda, cjanu o xipjiji:

—Nu'tsc'eji in menzumüts'ügöji, sido rí jodü rá cjagö ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo, eñe.

² Nuc'ua c'ü mi mero ndamböcjimi c'ü mi chjü e Ananías, cjanu o xipji c'o bëxtjo mi bübü cja e Pablo ro mbë'chp'iji o ne. ³ O ndünrü c'ua e Pablo o xipji c'ü mi mero ndamböcjimi:

—Nu'tsc'e in cjapü na jots'ügue, pero na s'o c'o in cjague. Mizhocjimi ra castigaots'ü. In cjapü in jüncüji ngüenda ja c'o nzi ga mama c'o ley; maco in manda ra mbëchqiji in te, eñe e Pablo.

⁴ O ndünrü c'ua c'o bëxtjo mi bübü, o mamaji:

—¿Jenga i sadügue nu? Maco o 'ñeme Mizhocjimi ra tsja mero ndamböcjimi.

⁵ O ndünrü c'ua e Pablo o mama:

—Nu'tsc'eji in menzumüts'ügöji, dya mi pärägö cjo mi mero ndamböcjimi nu. 'Ma ro pärägö, dya ro xipji a cjanu. Na ngue cja o ley Mizhocjimi, mama c'ü dya pje rá xicöji yo in menzumügöji yo pje pjëzhi.

⁶ Nuc'ua e Pablo o unü c'ua ngüenda c'o mi jün ngüenda, mi cärä 'na partido c'o mi saduceo, mi cärä 'na partido c'o mi fariseo. Nguец'ua o ña c'ua na jens'e:

—Nu'tsc'eji in menzumüts'ügöji, rí fariseogö o t'izgö 'na fariseo. In jüncüji ngüenda na ngue rí creogö c'ü ra zädä c'e pa 'ma ra te'e texe c'o ya ndü.

⁷ Nuc'ua c'o fariseo 'ñe c'o saduceo, dya cja mi 'natjo o pjeñeji; ya nde mi nan'ño ma nguiñji c'ua. ⁸ Na ngue yo saduceo mamaji c'ü dya cja ra te c'o ya ndü. Xo mamaji c'ü ojtjo anxe. Xo mamaji c'ü dya bübü e Satanás c'ü dya jo, ne ri ngue c'o o mbëpji. Yo fariseo creoji bübü nza texe yo. Xo creoji c'ü ra te c'o ya ndü. ⁹ Nuc'ua c'o mi jün ngüenda o mbürü o zöji o jña, o ñaji na jens'e. Cjanu o bübü c'ua, ja nzi c'o fariseo c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, o mamaji:

—Dya pje rí tö'tp'ügöjme c'o na s'o c'o ri cja ne bëzo. 'Na ri ngueje 'na o anxe Mizhocjimi c'ü o zopjü. 'Ma ga cjanu, na jo, dya pje rá cjapüji. Na ngue 'ma rá c'a's'üji nu, chjëntjui c'ü ro c'a's'üji Mizhocjimi.

¹⁰ Nuc'ua c'o fariseo mas go zöji o jña c'o saduceo, y o mbürü o chüji. Nuc'ua c'e bëzo c'ü mi manda c'o tropa, o zü c'ua 'na ro mbäräji e Pablo ro s'odü na puncjü. Nguец'ua o ma't'ü c'o tropa o dagüji cja c'e jyäxcumü o ë ñanaji e Pablo a nde c'o saduceo, cjanu o zidyiji c'ua na yeje cja c'e jyäxcumü.

¹¹ Nuc'ua c'e xömü c'ü na ye nu pa, 'nango jñetse c'ua e Jesucristo c'in Jmugöji mi bübü cja o jmi e Pablo, o xipji:

—Nu'tsc'e Pablo, dya rí sügue; rí mäcje. I zopjügue yo nte va a Jerusalén, i xipjiji ja ga czazgö. Xo ni jyodü rí mague a Roma xo rí zopjügue c'o nte c'o cärä nu, eñe e Jesús va xipji e Pablo.

Planes para matar a Pablo

¹² C'ü na ye nu pa, c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi creo e Jesucristo, o mamaji c'ü ro mbö't'üji e Pablo. O juraji Mizhocjimi va mamaji:

—Dya cja rá siji o xëdyi ne ri ndeje, hasta 'ma rá cjuarü rá pö't'üji e Pablo. Ra zücöji Mizhocjimi 'ma dya rá c jagöji a cjanu.

¹³ Mi sö mas de cuarenta c'o o mama a cjanu. ¹⁴ Anguezeji cjanu o möji c'ua cja c'o ndamböcjimi 'ñe ja nzi c'o mi jün ngüenda, o ma xipjiji:

—Nutscöjme ró nádäjme Mizhocjimi. Ró mamajme c'ü dya cja rá sijme o xëdyi ne ri ndeje, hasta 'ma rá cjuarü rá pö't'üjme e Pablo. Ra zücüjme Mizhocjimi 'ma dya rá cjamme a cjanu. ¹⁵ Nguéc'ua nu'tsc'eji 'ñe c'o 'ñaja c'o jün ngüenda, chaque rí penpeji 'na jña c'e bëzo c'ü manda c'o tropa ra sin'c'iji e Pablo. Rí xipcjeji ni jyodü xenda rí pãrãgueji pje pjëzhi c'ü o tsja e Pablo. Nutscöjme ya rí bübüjme rá pö't'üjme ante c'ü ra säjä va, eñeji.

¹⁶ A Jerusalén mi bübü nu c'ü nu sobrinu e Pablo, o t'i c'ü nu cjü. Nuc'ü, o dyärä c'o mi mama c'o bëzo ro mbö't'üji e Pablo 'ma ro cjogü. Cjanu o ma c'ua cja c'e jyäxcumü o ma xipji e Pablo. ¹⁷ Nuc'ua e Pablo cjanu o ma't'ü c'ua 'naja c'o bëzo c'o mi manda cien tropa, cjanu o xipji:

—Rí ö'tc'ü favor rí mëvi ne t'i cja c'e bëzo c'ü manda texe yo tropa; va jün 'na jña pje ra xipji, embe.

¹⁸ O zidi c'ua cja c'e bëzo c'ü mi manda c'o tropa, cjanu o xipji:

—C'ü rvá ëcjöbe, o matcügö c'e bëzo c'ü ró cotc'öji c'ü ni chjü e Pablo. O dyötcü favor ró sigö ne t'i; va jün 'na jña pje ra xi'ts'i, embe.

¹⁹ Nuc'ua c'e bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa, cjanu o pënchp'i c'ua o dyë c'e t'i, cjanu o ndans'avi ro ñatsjëvi. Cjanu o dyönü:

—¿Pje pjëzhi c'ü rí xitsi?

²⁰ O ndünrü c'ua c'e t'i:

—Yo menzumü va, ya ñaji. Ra xörü chaque ra ë dyö'tc'üji rí sidyi e Pablo nu ja jünji ngüenda. Ra xi'ts'iji c'ü ni jyodü xenda ra mbärãji pje pjëzhi c'ü o tsja e Pablo. ²¹ Nguéc'ua rí ö'tc'ügö c'ü dya rí tsjague c'ü ra ë xi'ts'iji. Na ngue sö mas de

cuarenta bëzo c'o ne ra mbö't'ü e Pablo. Ya te'beji dya c'ü, ngue c'ua 'ma rí tsjogüvi, ra mbö't'üji. Anguezeji ya nádäji Mizhocjimi o mamaji a cjava: “Dya cja rá siji o xëdyi ne ri ndeje, hasta 'ma rá cjuarü rá pö't'üji e Pablo. Ra zücüji Mizhocjimi 'ma dya rá c jagöji a cjanu”, eñe anguezeji. Nguéc'ua te'beji dya, c'ü rí tsjague ja c'o nzi rgá ë xi'ts'iji.

²² O ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Pjötöpügue na puncjü ngüenda, dya cjó rí xipji c'ü i xitscö yo. Mague dya, embe c'e t'i.

Envían a Pablo ante Félix el gobernador

²³ Nuc'ua c'e bëzo cjanu o ma't'ü c'ua yeje c'o mi manda cien tropa, o xipjivi:

—Mandaguevi yo yeje ciento tropa yo nzhontjo ra xampjaji rí möji a Cesarea. Rí pedyeji 'ma ra unü a las nueve ne xömü. Xo rí möji setenta tropa c'o chägä o pjadü, cja na yeje ciento c'o qui o lanza. ²⁴ Xo rí xöcüvi o pjadü c'o ra chägä e Pablo. Rí pjörüji na jo, ngue c'ua ra zät'ä na jo cja e Félix c'ü gobernador, embeji c'o yeje c'o mi manda cien tropa.

²⁵ Nuc'ua c'e bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa, cjanu o dyopjü 'na carta c'ü ro mbenpe e Félix. O jñu's'ü a cjava:

²⁶ “Nu'tsc'e Félix in gobernadorgue, rí zenguats'ügö nin t'ecjanömü. Nguetscö e Claudio Lisias rí pen'c'ö ne carta. ²⁷ Rí xi'tsc'ö ne bëzo nu va siji yo tropa. C'o menzumü a Israel o zürüji ne bëzo, ya mi ngue ro mbö't'üji. 'Ma ró pãrãgö c'ü menzumü a Roma nu, ixtó ëdyigö in tropa ró ma ñanajme ró cjocüjme cja c'e jyäxcumü. ²⁸ Nutscö mi ne ro pãrãgö pje vi tsja ne bëzo, na ngue c'o nte mi mamaji c'ü vi tsja na s'o. Nguéc'ua ró dagübe cja c'e jyäxcumü ró sidyi ne bëzo nu ja jün ngüenda c'o menzumü a Israel.

²⁹ Mi mama c'o nte c'ü vi tsja na s'o nu. Pero ró unnc'ö ngüenda nguextjo c'o o ley anguezeji c'o mi mamaji c'ü dya ätä nu. Dya pje ró tö'tp'ügö c'o na s'o c'o ro tsja, c'ü rva pö't'ü ni xo ri ngue c'ü rva pant'a a pjörü. ³⁰ Nuc'ua o ëjë 'naja c'ü o 'ñe xitsi c'ü mi cãrã o bëzo c'o ya vi ñaji ja rvá mbö't'üji ne bëzo. Nguéc'ua ró täcjö yo tropa o siji nu. Y c'o nte c'o mama c'ü o tsja na s'o nu, ró xipjiji ra ëji ra ë xi'ts'iji”, eñe va dyopjü c'e

bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa c'o ma cãjä cja c'e jyäxcumü.

³¹ Nuc'ua c'o tropa cjanu o tsjaji ja c'o nzi va xipjiji; o zidyiji e Pablo c'e xömü a Antípatris. ³² C'ü na ye nu pa, c'o tropa c'o mi nzhontjo o nzhogüji cja c'e jyäxcumü nu ja vi mbedyeji. C'o tropa c'o mi chägä o pjadü ngue c'o o möji e Pablo. ³³ 'Ma o zät'äji a Cesarea, o unüji c'e carta c'e gobernador, cjanu o nzhöji e Pablo. ³⁴ Nuc'ua c'e gobernador 'ma o nguarü o xörü c'e carta, cjanu o dyönü e Pablo pje ma estado mi tsja. 'Ma o mbärã mi tsja a Cilicia, cjanu o mama c'ua:

³⁵ —'Ma ra säjä c'o mama i tsjague c'o na s'o, rá jün'c'ügö ngüenda, embeji e Pablo.

Cjanu o manda o zidyiji e Pablo cja o palacio e Herodes nu ja ro oxü. Xo manda ro mbörüji nu.

24

Defensa de Pablo delante de Félix

¹ O mezhe c'ua tsi'ch'a pa, o säjä c'ua a Cesarea e Ananías c'ü mi mero ndamböcjimi, 'ñe ja nzi c'o mi jün ngüenda. Ma siji 'na licenciado c'ü mi chjü e Tértulo. O möji cja c'e gobernador ngue c'ua ro cusaji e Pablo. ² Nuc'ua c'e gobernador o manda o siji e Pablo. 'Ma mü o säjä e Pablo, nuc'ua e Tértulo o mbürü o cusa e Pablo, o xipji c'e gobernador:

—Nu'tsc'e Félix nin t'ecjañömmü. Na ngue in gobernador, rá cãräjme na jo, dya cjó rá chüjme. In pjöxcüjme na puncjü; nguec'ua dya pje bëtsköjme. ³ Nguec'ua rá da'c'üjme na puncjü 'na pöjö nu'tsc'e Félix, me na jon-tets'ü. ⁴ Dya rá ne rá bë'chc'ijme na puncjü in tiempo. Pero rá ö'tc'üjme rá dyätcãjme na ngue na jontets'ü. Dya puncjü o jña c'o rá ñagöjme. ⁵ Ne bëzo ró tö'tp'üjme me na s'o c'o cja'a. Nzhodü texe cja ne xoñijömmü, zopjü c'o in menzumügöjme. Nguec'ua anguezeji, dya cja ne ra dyätäji in gobiernogue. C'o teñe angueze, ni chjü nazareno. Anguezeji dya cja ma't'üji Mizhocjimi nza cjazgöjme; nan'ño ga creoji. ⁶ Ne bëzo ya mi ngue ro contaminao c'in templogöjme, pero ró sürüjme. Mi ne ro jünpüjme ngüenda ja c'o nzi ga mama c'o in leygöjme. ⁷ Pero o metio e Lisias c'ü manda c'o tropa nu, o möji

c'o o tropa nu ja mi jünpüjme ngüenda ne bëzo, o ma zinnguijme a fuerza. ⁸ Cjanu o xitsijme ro ëcjöjme cja in jmigue. Nguec'ua 'ma rá tsjapü t'önü ne bëzo, rá pãrägue c'ü na cjuana c'ü rá xi'tsc'öjme o tsja na s'o nu.

⁹ C'o 'ñaja c'o mi menzumü a Israel cjanu o mamaji c'ua:

—Na cjuana yo mama e Tértulo, embeji c'e gobernador.

¹⁰ Nuc'ua c'e gobernador cjanu o tsjapü c'ua o seña e Pablo ro ña. O mama c'ua e Pablo:

—Rí pãrägö ya pa ja nzi cjë c'ü in gobernador in jüngue ngüenda cja in paísgöjme. Nguec'ua rá mägö; dya rá sū rá tjünrügö. ¹¹ Ya mezhe como 'na doce pa, ró magö a Jerusalén ró ma ma't'ügö Mizhocjimi. 'Ma rá tsja t'önü, rá pãrägue c'ü na cjuana yo rá xi'tsc'ö. ¹² Nujyo, mamaji ró cjägö c'o na s'o 'ma ró magö a Jerusalén. Pero dya cjó ró sögöbe o jña para ro mundo c'o nte; ni ri ngue cja c'e templo, ni ri ngue cja c'o nintsjimi, ni ja xo ri ngue cja c'e ndajñiñi a Jerusalén. ¹³ Nujyo xi'tsc'eji, dya sö ra mamaji c'ü na cjuana. ¹⁴ Nutscö na cjuana rá creogö c'e jña c'ü cja jizhi Mizhocjimi. Nujyo in menzumügöjme, mamaji c'ü nan'ño rgá creogö dya. Pero dya cjuana c'ü mama yo. Na ngue rá ma't'ügö Mizhocjimi c'ü mi ma't'ü c'o in mboxatitagöjme. Rí creogö texe c'o mama c'o ley, 'ñe texe c'o o dyopjü c'o profeta. ¹⁵ Rí creogö c'ü o mama Mizhocjimi ra te c'o ya ndü, c'o o tsja na jo 'ñe c'o o tsja na s'o. Nu yo in menzumügöjme xo creoji a cjanu. ¹⁶ Siempre rá jodügö rá cjägö c'o na jo, ngue c'ua dya rá cjägö na s'o a jmi Mizhocjimi, ni pje rá cjäpcö yo nín minteji.

¹⁷ 'Ró magö ja nzi vez a Jerusalén, pero o mezhe ja nzi cjë c'ü cja ró magö. Mi doce pa, 'ma ró magö nu, ró jünügö c'o ró unü c'o pobre. Xo ró jünü c'o ro unügö Mizhocjimi. ¹⁸ 'Ma ró unügö Mizhocjimi cja c'e templo c'o ofrenda c'o mi jünügö, o jñandgaji nu. Pero nujyo, dya ngue yo o jñandga. C'o o jñandga, ngueje ja nzi in menzumügöjme c'o vi 'ñeje a Asia. Ya rvá cumplegö c'o rvá mama ro cjägö, ja c'o nzi ga cja in chjürügöjme. Dya mi dyocjöjme na puncjü o nte; dya cjó xo ró sögöbe o jña c'ü

ro mundo o nte. ¹⁹ C'o vi 'ñeje a Asia c'o o jñandga cja c'e templo, 'ma o jñandgaji ró cjagö c'o na s'o, sö ra ëji ra 'ñe mamaji. ²⁰ O 'ma jiyö, rí dyönü yo ín menzumügöjme cjo ró cjagö c'o na s'o 'ma mi bünc'ö a jmi yo, 'ma mi jüncüji ngüenda. ²¹ 'Ma o jñüncüji ngüenda, ró ñagö na jens'e ró mama a cjava: "In jüncüji ngüenda na ngue rí creogö c'ü ra te texe c'o ya ndü", ró embeji. Nu c'o ró mama a cjanu, dya s'o c'o, eñe e Pablo.

²² E Félix ya mi pãrã na jo'o ja ma cja o 'ñiji e Jesucristo. Pero dya nguarü o jñünpü ngüenda e Pablo. O xipjiji c'o nte:

—'Ma ra ëjë e Lisias c'ü manda c'o tropa, rá jünpü na yeje ngüenda ne bëzo cja in jmigüejji, eñe.

²³ Cjanu o ma't'ü c'ua 'na c'o mi manda cien tropa, o xipji c'ü ro mbörüji e Pablo, pero ro jyéziji ro nzhodü libre cja c'e palacio, y c'o o dyoji e Pablo mi sö ro ma zengüajji ro ma zopcüji c'o mi jyodü.

²⁴ O mezhe c'ua ja nzi pa, o ëjë c'ua na yeje e Félix nu ja mi jün ngüenda, ma dyojui c'ü nu su c'ü mi chjü e Drusila. E Drusila mi menzumü a Israel. Nuc'ua e Félix o manda ro ma siji e Pablo. 'Ma o säjä e Pablo, o zopjü e Félix 'ñe e Drusila o xipjivi ja ga cja e Jesucristo. ²⁵ O mama e Pablo ni jyodü 'na nte ra tsja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo, y ra mbörütsjé ja rgá mimi, dya ra tsja ja c'o nzi ga netsjé. Na ngue ra zädä c'e pa 'ma ra jñünpü ngüenda Mizhocjimi texe yo nte. O zü c'ua e Félix cjanu o xipji e Pablo:

—Mague dya cja c'e palacio. 'Ma xe rá pë'sc'ö tiempo, rá zon'c'ü na yeje.

²⁶ C'ü vi mama e Félix c'ü ro ma e Pablo, xo ngueje c'ü mi te'be xa'ma ro unü o merio e Pablo, ngue c'ua ro 'ñeme libre. Nguec'ua na puncjü vez va zojnü o ñavi. ²⁷ O mezhe c'ua yeje cjë. Nuc'ua ya ro mbedye gobernador e Félix; ro tsja gobernador e Porcio Festo. E Félix dya 'ñeme libre e Pablo, na ngue mi ne ro unü favor c'o mi menzumü a Israel c'o mi nu'u na ü e Pablo.

25

Pablo delante de Festo

¹ 'Ma o tsja gobernador e Festo, o mezhe jñi pa, cjanu o mbedye a Cesarea o ma c'ua a Jerusalén. ² Nuc'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o pje mi pjëzhi cja c'o menzumü

a Israel, o xipjiji e Festo c'ü vi tsja na s'o e Pablo. ³ O mamaji:

—Tsjacüjme favor rí manda ra siji a 'ñecjua e Pablo, eñeji.

O mamaji a cjanu, na ngue ya vi mamaji ja rvá mbö't'üji e Pablo 'ma ro cjogü cja 'ñiji.

⁴ O ndünrü c'ua e Festo:

—Je va c'ot'ü a Cesarea e Pablo. Dya ra mezhe rá magö nu. ⁵ Nguec'ua yo pje pjëzhits'üji rá möcjöjme a Cesarea. 'Ma pje c'o o tsja c'e bëzo, ra xitscöji 'ma rá sät'äjme nu, eñe e Festo.

⁶ E Festo o mezhe como dyëch'a o ocho pa a Jerusalén. Cjanu o nzhogü o ma a Cesarea nu ja vi 'ñeje. C'ü na ye nu pa, e Festo o mimi nu ja mi jün ngüenda, cjanu o manda o ma siji e Pablo. ⁷ 'Ma o säjä, ya ma cãjä c'o menzumü a Israel c'o vi 'ñeje a Jerusalén. Anguezeje o böbüji cja o jmi e Pablo, o mamaji na puncjü c'o na s'o c'o vi tsja. Pero dya sö ro mamaji c'ü na cjuana.

⁸ O ndünrü c'ua e Pablo o mama:

—Dya pje ró cjagö contra c'o mama ín leygöjme nutscöjme rí menzumüjme a Israel. Dya xo ró contaminao c'ü ín templojme. Dya pje xo ró mangö 'na jña contra e Cesar c'ü mero manda, embeji c'e gobernador.

⁹ E Festo mi ne ro unü favor c'o mi menzumü a Israel c'o mi nu'u na ü e Pablo. Nguec'ua va dyönüji e Pablo:

—¿Cjo in ne rá sintsi a Jerusalén? Je rá ma jün'c'ügö nu ngüenda cjo na cjuana yo mama yo in menzumügeji.

¹⁰ O ndünrü c'ua e Pablo o xipji:

—Iyö. Na ngue je ngue va o 'ñempc'e e César rí jñü ngüenda; dya ngue a Jerusalén. In pãrãgue na jo, c'ü dya pje ró cjapügö yo ín menzumügöjme. ¹¹ 'Ma pje c'o i chötcü c'o na s'o c'o ró cjagö c'ü rga tügö, rí bübü dispuesto rá tügö. Pero 'ma dya cjuana yo mama yo, dya in pë's'i derecho rí nzhögügö cja o dyë yo, c'ü pje ra tsjacüji. Rí negö ra jñüncü ngüenda e César c'ü mero manda a Roma, eñe e Pablo.

¹² Nuc'ua e Festo cjanu o ñaji c'ua c'o mi pjöste c'o mi pãrã c'o ley romana. Cjanu o xipji c'ua e Pablo:

—I dyötcü ngueje e César ra jñün'c'ü ngüenda. Nguec'ua ra zints'iji cja e César.

Pablo delante del rey Agripa

¹³ Dya mezhe pa, e Agripa c'ü mi rey 'ñe e Berenice o säjui c'ua a Cesarea, o'ñe zenguavi e Festo. ¹⁴ O mezhe va mimivi nu na puncjü o pa. E Festo o xipji c'e rey ja ma cja e Pablo, o mama:

—Bübü va 'na bëzo cja ne palacio c'ü dya sö ra mbedye libre ndeze 'ma mi gobernador e Félix. Nuc'ü, ni chjü e Pablo. ¹⁵ 'Ma ró magö a Jerusalén, c'o mero ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o pje pjëzhi cja yo in menzumügueji a Israel, o xitscöji c'ü vi tsja na s'o e Pablo. O dyötcüji c'ü ro mandagö ro mbö't'üji. ¹⁶ Nuc'ua ró xipjigöji: “Iyö. Nutscöjme rí menzumüjme a Roma, dya rí cjaime a cjanu. Zö cjó c'o ra ã mama bübü 'na nte c'ü o tsja na s'o, pero dya xtá pö't'ügöjme. C'e nte c'ü ri mamaji o tsja na s'o, pë'si derecho ra pjendio ra mama cja o jmi c'o va ã cusa o tsja na s'o”, ró embe c'o. ¹⁷ Nuc'ua 'ma o ëji a 'ñeva, c'ü na ye nu pa, ró ma mimigö nu ja rí jün ngüenda. Cja rrü mandagö c'ua o siji e Pablo. ¹⁸⁻¹⁹ Mi pëzhgö 'na pje c'o vi tsja c'e bëzo c'o ma s'o. Pero dya ga cjanu. Na ngue 'ma o böbü o ña c'o mi cusa e Pablo, dya mamaji na cjuana pje pjëzhi c'ü na s'o c'ü vi tsja. C'ü o mamaji, nguextjo c'ü ja ga cja ga ma't'üji Mizhocjimi, 'ñe c'ü nan'ño ga creo e Pablo. Mama e Pablo c'ü o ndü 'na bëzo c'ü mi chjü e Jesús, pero o tetjo na yeje. Anguezeji, dya neji a cjanu. ²⁰ Dya mi pärã ja rva jünpügö ngüenda e Pablo. Na ngue, dya rí pärãgö ja ga cja o religiön yo in menzumügueji a Israel. Nguец'ua ró önü e Pablo cjo mi ne ro sidyigö angueze a Jerusalén, je ro ma tjünpü ngüenda nu. ²¹ Pero dya ne e Pablo je ro ma tjünpü ngüenda a Jerusalén; o xitscö ngueje e César Augusto c'ü ra jñünpü ngüenda. Nguец'ua ró manda sido ra mbörüji va, hasta 'ma cja ra sö rá täjä ra zidyiji nu ja va bübü e César, eñe e Festo va xipji e Agripa.

²² O ndünrö c'ua e Agripa o xipji e Festo:

—Xo rí ne rá ärägö c'o mama c'e bëzo.

O ndünrö c'ua e Festo:

—Ra xörü rí dyärägue.

²³ Nuc'ua c'ü na ye nu pa, o säjä c'ua e Agripa 'ñe e Berenice cja c'e cuarto nu ja mi jün ngüenda c'e gobernador. Mi jevi o bitu c'o me ma zö, y ma dyoji na puncjü c'o o

dyoji. Xo säjä c'o bëzo c'o mi manda 'na mil o tropa. Xo säjä c'o pje mi pjëzhi cja c'e jñiñi a Cesarea. Nuc'ua e Festo o manda o ma siji e Pablo. ²⁴ Cjanu o mama c'ua e Festo:

—Nu'tsc'e Agripa in reygue, 'ñetsc'eji in texeji in cãrãji va. Bübü in jmigueji ne bëzo nu in ne rí dyärãji c'o mama, eñe.

O sido o ña e Festo o xipji e Agripa:

—Texe c'o in menzumügueji a Israel c'o cãrã a Jerusalén, 'ñe c'o cãrã va, o xitscöji c'ü o tsja na s'o ne bëzo. O mapjüji na jens'e va mamaji c'ü mi jyodü ro ndü. ²⁵ Pero dya pje ró tö'tp'ü c'ü rví bö't'ü. Ne bëzo o xitscö ngueje e César c'ü mero manda a Roma ra jñünpü ngüenda. Nguец'ua ró mamagö c'ü rá manda ra zidyiji a manu. ²⁶ Pero dya rí pärã ja rga cja. Na ngue 'ma rá penpe 'na carta e César c'ín jmgö, dya rí pärã pje rá jü'sc'ö, na ngue dya pje rí tö'tp'ügö c'o na s'o ne bëzo. Nguец'ua ró manda o siji cja in jmigueji in texeji rí dyärãji. Nu'tsc'e Agripa in reygue, ngue'tsc'e rí negö rí dyärägue, ngue c'ua rí mamague pje rá jü'sc'ö cja c'e carta. ²⁷ Na ngue 'ma rá mandagö ra zidyiji ne bëzo cja e César ra jñünpüji ngüenda, pero 'ma dya rá mama pje ni cusaji, dya ra jogü, eñe e Festo.

26

Pablo presenta su caso ante el rey Agripa

¹ O mama c'ua e Agripa o xipji e Pablo:

—Sö rí ñague; rí da'c'ü sjëtsi.

Nuc'ua e Pablo o c'ua's'ã o dyë, cjanu o mbürü o ña o mama:

² —Nu'tsc'e Agripa in reygue. Yo in menzumügöji me mamaji c'ü ró cjagö na s'o. Rí mäcjö na ngue ngue'tsc'e rí dyätcä na jo c'o rá mangö. ³ Na ngue in pärãgue na jo yo in chjürügöji nutscöji rí menzumüji a Israel. Xo in pärãgue c'o partido c'o bübüzüji; dya 'natjo rgá cijñiji. Nguец'ua me rí sögöji o jña. Nguец'ua rí xi'tsc'ö rí pëscö paciencia rí dyätcägö.

La vida de Pablo antes de su conversión

⁴ Texe yo in menzumügöji pärãji ja ga cja rgá minc'ö ndeze 'ma cja mi ts'it'igö. Pärãji ja ma minc'ö cja in jñiñigö 'ñe a Jerusalén. ⁵ Ya mezhe pärãji c'ü rí bünc'ö cja c'e partido c'ü ni chjü fariseo. Nutscöjme rí cãrãjme cja c'e partido, xenda rí süpcöjme

c'o ley que na ngue c'o cãrã cja c'ü 'na partido. Yo ín menzumügöji pãrãji. 'Ma ro ne ro xi'ts'iji, ro mamaji c'ü na cjuana yo rí mangö. ⁶ Nudya ín jüncü ngüenda; rí böbügö cja in jmigue na ngue rí creogö Mizhocjimi ra tsjapü ra te c'o ya ndü, ja c'o nzi va xipji c'o ín mboxatitagöji. ⁷ C'o ín menzumügöji c'o tsja cja c'o doce estado, sido ma't'üji Mizhocjimi na ngue te'beji c'e pa 'ma ra te c'o ya ndü. Nu'tsc'e Agripa ín reygue, c'o ín menzumügöji te'beji c'o rí te'begö, maco anguezeji mamaji ró c jagö c'o na s'o, embeji e Agripa.

⁸ O sido o ña e Pablo o xipji texe c'o ma cãjã nu:

—¿Jenga dya ín creoji c'ü sö Mizhocjimi ra tsjapü ra te c'o ya ndü?

Cómo Pablo antes perseguía a los cristianos

⁹ O sido o ña e Pablo o xipji c'e rey:

—'Ma ot'ü mi nugö na ü c'o mi creo e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret, mi cjavü ra sufreji. Mi pëzhgö je ga cjanu ma ne Mizhocjimi. ¹⁰ Ngue c'ü mi c jagö a Jerusalén. O dyacü sjëtsi c'o mero ndamböcjimi mi pant'agö a pjörü c'o o nte e Jesús, maco ma jo a jmi Mizhocjimi c'o. 'Ma mi jünpüji ngüenda, mi mangö c'ü mi jyodü ro ndüji. ¹¹ 'Ma mi tö't'ügö cja nintsjimi c'o mi creo e Jesús, mi cjavü ra sufreji; xa'ma ro mamaji c'ü dya ma jo e Jesús. Me mi ünbügö na puncjü c'o. Nguéc'ua 'ma mi c'ueñeji, 'ma mi pöji cja c'o jñiñi c'o tsja cja c'o nan'ño país, mi pa jodügöji nu.

Pablo cuenta otra vez su conversión

¹² 'Nguéc'ua 'na nu pa, ró magö a Damasco. Na ngue c'o mero ndamböcjimi ya vi dyacü sjëtsi ro jodügö c'o o nte e Jesús ro cjavüji ro sufreji ja c'o nzi ma negö. ¹³ Nu'tsc'e rey, 'ma mi pagö cja 'ñiji, 'ma ya vi jñislarü, ró jandagö 'nango ëjë a jens'e 'na jya's'ü c'ü o pjat'ü nu ja mi pagö 'ñe c'o mi pöcjöjme. Me mi juëns'i que na ngue e jyarü. ¹⁴ Nguéc'ua ró tögöjme a jömü nu c'o mi chägäjme. Nuc'ua ró äragö c'ü mi ña c'e jña hebreo o xitscö: “Nu'tsc'e Saulo, ¿jenga ín cjavü ra sufre c'o creozgö? Chjëntjui c'ü ri nguetscö ri cjacö rá sufre. In chjëntjui nza cja 'na nzhünü c'ü dya ne ra dyärä, c'ü me pjech'e c'e maza c'ü ni chjocüji;

nguec'ua ga s'odü”, enzgö. ¹⁵ Ró tjünrügö c'ua ró mama: “Nu'tsc'e nin t'ecjañömü, ¿cjo ngue'tsc'e?”, ró embe. O ndünrü c'ua c'ín Jmugö o xitsi: “Nguetscö e Jesús. In cjavü ra sufre yo creozügö; chjëntjui c'ü ri nguetscö ri cjacö rá sufre. ¹⁶⁻¹⁸ Böbü. Ya ró juan'c'ügö rí pëpquigö. Ngue c'o rvá cja'c'ü i jñandga. Nguéc'ua rá täc'ä rí mague cja c'o dya in menzumügueji, rí ma xipjiji ja vi jñandga dya. Xo rí xipjiji c'o cja xe rá jí'tsc'o 'ma rí jñandga. Nudya e Satanás c'ü dya jo, ya ngo'tp'ü o ndöji. Pero 'ma rí zopjügüejí, ra xogü o ndöji, ra zi'ch'i o mü'büji o jya's'ü Mizhocjimi. Nguéc'ua, dya cja ra nzhodüji cja bëxömü; ra jyëziji c'o na s'o, dya cja ra dyätäji c'ü dya jo. Ra 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi. Nuc'ua Mizhocjimi ra perdonaoji anguezeji c'o na s'o c'o cjaví, ra tsjavüji o nte na ngue ri ejmezügö c'o. Bübü c'o in menzumügueji c'o ra jyodü pje ra tsja'c'ü; xo 'ñe c'o dya in menzumügueji. Pero rá empc'egö libre, dya pje ra tsja'c'üji”, enzgö e Jesús. Ngue yo o mama e Pablo va xipji e Agripa.

Pablo obedece la visión

¹⁹ O sido o ña e Pablo o mama:

—Nu'tsc'e Agripa ín reygue, nu c'o o xit-sigö e Jesús 'ma vi 'ñeje a jens'e c'e jya's'ü, ró ätä; ngue yo rí c jagö. ²⁰ Ot'ü ró zopjü c'o cãrã a Damasco. Ró xipjiji mi jyodü ro jyëziji c'o na s'o ro nzhogüji cja Mizhocjimi, cja rrü tsjaji c'o na jo'o ngue c'ua ro jñetse c'ü o nzhogü o mü'büji. Xo ró zopjügö a cjanu c'o nte a Jerusalén 'ñe texe cja c'e estado de Judea. Xo ró magö nu ja cãrã c'o dya ín menzumügöji, ró ma zopjügö anguezeji. ²¹ Nguéc'ua 'ma mi bübügö cja c'e templo, o zücügö c'o ín menzumügöji mi ne ro mbötcüji. ²² Pero dya mbötcüji. Na ngue o mböxcü Mizhocjimi. Nguéc'ua xe rí bübü'tjo, rí böbügö cja in jmigueji. Rí zo'c'üji nu'tsc'eji pjë'ts'iji na nojo, 'ñetsc'eji dya pje pjë'ts'iji. C'ü rí xi'tsc'öji, ngue c'o o mama e Moisés 'ñe c'o profeta ro zädä. Dya rí mangö jña c'o nan'ño. ²³ O mama e Moisés 'ñe c'o profeta, nu c'ü o mama Mizhocjimi ro ë 'ñevgueji libre mi jyodü ro sufre 'ñe ro ndü. Nuc'ua cja rrü te ro bübü'tjo na yeje, ngue c'ua ra zi'ch'i o jya's'ü Mizhocjimi cja

o mü'bü yo menzumü a Israel 'ñe yo dya menzumü a Israel, eñe e Pablo.

Pablo trata de convencer a Agripa de que se haga cristiano

²⁴ 'Ma mi mama a cjanu e Pablo mi pjen-diotsjē, 'nango mapjü c'ua na jens'e e Festo o mama:

—Nu'tsc'e Pablo in locogue, na ngue yo na puncjü yo in studiague.

²⁵ O ndünrü c'ua e Pablo o xipji:

—Nu'tsc'e Festo nin t'ecjanö mü, dya rí locogö. Rí mangö c'o na cjuana. ²⁶ Ne rey pãrã texe yo rí mangö. Nguec'ua dya rí sũgö rí xipjigö texe yo. Rí pãrãgö, nujnu unü ngüenda texe yo o zädã, na ngue texe cja in paísgöjme pãrãji.

²⁷ Nuc'ua e Pablo cjanu o zopjü c'ua e Agripa o xipji:

—Nu'tsc'e Agripa in reygue, ¿cjo in creogue c'ü na cjuana c'o o dyopjü c'o profeta? Rí pãrãgö in creogue.

²⁸ O ndünrü c'ua e Agripa o mama:

—Pe in cijñi rá creogö e Jesús, na ngue yo ja nzitjo jña yo in mangue.

²⁹ O ndünrü c'ua e Pablo o mama:

—Zö ja nzitjo jña, zö na puncjü o jña, pero quera ri creogue e Jesús ja c'o nzi rgã creogö. Xo 'ñe texe yo ãrã yo rí mangö ne pa dya. 'Ma rí creoji, xa'ma dya ra ngo'c'üji ja c'o nzi ga ngocöji, eñe.

³⁰ O böbü c'ua c'e rey 'ñe c'e gobernador 'ñe e Berenice 'ñe c'o ma jü'ü nu. ³¹ Cjanu o mbedyeji o ma ñatsjēji ja rvã tsjapüji e Pablo. O pötü va mamaji:

—C'e bëzo, dya pje cja c'o na s'o c'ü rguü ndü, ni ra dyo a pjörü, eñeji.

³² O mama c'ua e Agripa o xipji e Festo:

—C'e bëzo, 'ma dya ro dyö'tc'ü ra jñünpü ngüenda e César angueze, ro sö ri 'ñemegue libre, eñe.

27

Pablo es enviado a Roma

¹ Nuc'ua e Festo cjanu o mama ro zidyiji e Pablo a Roma c'ü tsja a Italia, ro möji cja barco. E Festo o nzhö e Pablo cja 'na bëzo c'ü mi chjü e Julio c'ü mi manda cien tropa c'o mi xiji grupo Augusto. Xo nzhötüji e Julio c'o ñaja nte c'o ma o'o a pjörü, xo ro zidyiji a Italia. Nutscö e Lucas xo ró

möcjöjme. ² Ró tes'ejme cja 'na barco c'ü vi 'ñeje cja c'e jñiñi a Adramitio, c'ü ro zãt'ã cja c'o jñiñi a Asia c'o jãrã squina cja mar. Cja rrü möjme c'ua. Xo ró möcjöjme 'na bëzo c'ü mi chjü e Aristarco c'ü mi menzumü a Tesalónica c'ü tsja cja c'e estado de Macedonia. ³ C'ü na ye nu pa, ró sãt'ãjme a Sidón. Ma jonte e Julio o unü sjëtsi e Pablo o ma zengua c'o mi pãrã nu. O ziji o xëdyi anguezeji, cjanu o oxüji cja o ngümüji. ⁴ Nuc'ua 'ma ró pedyejme a Sidón cja c'e barco, mi vü na zëzhi e ndajma, mi pjö's'ü c'e ndeje ma pjat'ü cja c'e barco. Na ngue e ndajma je mi 'ñeje nu ja ma möcjöjme. Nguec'ua 'ma ró cjogüjme cja c'e isla c'ü ni chjü a Chipre, ró cjogüjme cja c'e lado o jodyë nu ja mi tsjötü. ⁵ Sido ró möjme cja c'e barco ró cjogüjme bëxtjo cja c'e estado de Cilicia 'ñe cja c'e estado de Panfilia. Ró sãt'ãjme a Mira c'ü tsja cja c'e estado de Licia.

⁶ 'Ma mi cãrãjme a Mira, c'e bëzo c'ü mi manda cien tropa o jyodü 'na barco c'ü ro ma hasta a Italia. O chöt'ü c'ua 'na barco c'ü vi 'ñeje a Alejandría mi ma a Italia. Nuc'ua ró tes'ejme cja c'e barco.

⁷ Ró nzhodüjme ja nzi pa cja c'e ndeje, pero jmanch'a ma möjme. O metscöjme, co trabajo ró cjogüjme a Gnido nu ja mi bëxtjo. E ndajma mi vü na zëzhi, dya mi sö ro möcjöjme derecho. Nguec'ua ró unüjme vuelta cja in squierdajme, ró cjogüjme bëxtjo a Salmón cja c'e isla c'ü ni chjü a Creta. Cja rrü unüjme c'ua vuelta cja in jodyëgöjme, ngue c'ua ro cjogüjme a Creta cja c'e lado a sur nu ja mi tsjötü ts'ë.

⁸ Mi trãvajo, pero ró sãt'ãjme nu ja ni chjü Puertos Buenos c'ü bëxtjo cja c'e jñiñi c'ü ni chjü a Lasea.

⁹ Ya vi metscöjme na puncjü o pa. Ya vi cjogü c'o pa c'o mi mbempje c'o menzumü a Israel. Ya vi zädã c'o pa c'o ma së 'ma mi bübü na puncjü o peligro ro nzhodüjme cja barco. Nguec'ua e Pablo o zopjü c'o mi pöcjöjme. ¹⁰ O xipji:

—Nu'tsc'eji nin t'ecjañö müji, rí mangö 'ma rá sidoji, 'na pje c'o rá cjaji. 'Na ra nguibi ne barco ra bëzhi texe yo tunü. Xo 'ñetscöji rá tñji, eñe.

¹¹ C'e bëzo c'ü mi manda cien tropa, dya

dyätä e Pablo; xenda dyätä c'ü mi ädyi c'e barco 'ñe c'ü o cjaja c'e barco. O mamaji c'ü ro sidogöjme. ¹² Mi bübü ja nzi c'o mi ne ro nguejme c'e barco a Puertos Buenos. Pero xenda ma puncjü c'o dya ne. Na ngue a Puertos Buenos, dya nda ma jo'o ro böbü c'e barco c'o pa c'o ma së. Nguec'ua o mamaji c'ü ro pedyejme a Puertos Buenos ro sidojme, xa'ma ro sö ro sät'äjme a Fenice c'ü ngue c'ü 'na puerto cja c'e isla a Creta. Nujnu, je ro mimijme c'o pa c'o ma së. Na ngue c'e puerto, dya cjogü e ndajme 'ma ni 'ñeje a noroeste 'ñe 'ma ni 'ñeje a suroeste.

La tempestad en el mar

¹³ O pötü c'ua ja mi 'ñeje e ndajma. Dya cja mi 'ñeje nu ja ni nguibi e jyarü, ya je mi 'ñeje a sur. Dya cja mi vü na zëzhi. Nguec'ua c'ü mi ädyi c'e barco 'ñe c'ü o cjaja, mi pëzhivi c'ü ro sö ro sät'äjme na jo a Fenice. Nguec'ua o mandavi o ngüs'üji c'o t'ëzi c'o mi nza cja o gancho c'o mi pënc'h'i c'e barco para dya ro ndütü e ndajma ro ma. Ró möjme c'ua ró cjogüjme bëxtjo a Creta. ¹⁴ Dya go mezhe c'ua go pötü na yeje e ndajma. 'Nango ë c'ua 'na trandajma c'ü vi 'ñeje a noreste cja c'e isla. ¹⁵ Nguec'ua, dya cja sö xe ro möjme derecho ro cjogüjme lado cja c'e isla. Ró jëzijme c'ua c'e barco o ndütü e ndajma. ¹⁶ O zät'ä cja 'na ts'i isla c'ü ni chjü a Clauda, ró cjogüjme cja c'e lado c'ü mi tsjötü. Cja rrü cjüs'üjme c'e ts'ibü c'ü mi cjüt'ü c'e barco, me mi trávajo ma cjüs'üjme. ¹⁷ 'Ma ró cjuarü ró cjüs'üjme c'e ts'ibü, nuc'ua c'o mi pëpji cja c'e barco, cjanu o tsjapüji o ndü c'o cable c'ü mi 'nünt'ü nu, ngue c'ua ro zëzhi c'e barco. Mi sÿji 'na mas ro ndütü e ndajma c'e barco ro zät'ä nu ja ni chjü a Sirte nu ja jä'ä o 'ñöxö mü nu ja dya nda ga jë e ndeje. Mi sÿji 'na ro 'huagü c'e barco 'ma ro zät'ä nu. Nguec'ua va sjö'büji c'e manta c'ü ma mbät'ä, ngue c'ua dya nda ro ndütü e ndajma. O jyëziji c'e barco, dya cja mi ädyiji. ¹⁸ C'ü na ye nu pa, sido mi pa c'e barco ma ndütü e ndajma. Nguec'ua o mboch'üji a ndeje c'o mi tunü c'e barco, ngue c'ua dya nda ro jyübü. ¹⁹ C'ü na jñi nu pa, ró poch'üjme a ndeje texe c'o mi pë's'i c'e barco. ²⁰ O mezhe na puncjü o pa, dya mi cji e jyarü ne ri ngue yo seje. Sido mi vü

na zëzhi e ndajma. Nguec'ua ró mamajme pärã cjo ro pedyejme na jo; 'na ro tÿjme.

²¹ Ya vi mezhe c'ü dya cja mi sijme o xëdyi. Nuc'ua e Pablo o böbü c'ua a ndezgöjme, cjanu o mama:

—Nu'tsc'eji nin t'ecjañö müji, ró xi'tsc'öji c'ü dya ro pedyeji a Puertos Buenos cja c'e isla a Creta. 'Ma ri dyätcäji, xenda rvá jo 'ma; dya ro sufreji. ²² Pero nudya rí xi'tsc'öji, dya rí sÿgueji. Zö ra 'huagü ne barco, pero dya cjó ra ndüzgöji. ²³ Rí xi'tsc'öji a cjanu, na ngue mi xö mü o ëjë 'na o anxe Mizhocjimi cja ín jmigö o ë zocügö. Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e ngue c'ü rí ma't'ügö; ngue o ntezgö c'ü. ²⁴ O xitsi c'e anxe: “Nu'tsc'e Pablo, dya rí sÿgue. Dya rí chÿgue, na ngue ni jyodü rí sät'ägue a Roma rí böbügue a jmi e César c'ü mero manda. Mizhocjimi o dyä'tc'ä c'ü i dyötü, nguec'ua dya cjó ra ndü yo in pöcjeji cja ne barco”, enzgö. ²⁵ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya cja rí sÿgueji. Rí creogö Mizhocjimi c'ü ra zädä ja c'o nzi va xitsi c'ü o anxe. ²⁶ Pero 'ma ra 'huagü ne barco, rá sogöji cja ndeje bëxtjo cja 'na ts'i isla rá pes'eji, eñe e Pablo.

²⁷ Ya vi mezhe ye nzo c'e barco ma ndütü e ndajma. Mi nzhodü cja c'e mar c'ü ni chjü Mar Adria. Ya vi xö mü. Nuc'ua c'ü ndexö mü, c'o mi pëpji cja c'e barco o mamaji:

—Cja c'ü ya rá sät'äji cja 'na isla, eñeji.

²⁸ Cjanu o dyëdyiji ja nzi mi pë's'i c'ü ma jë c'e ndeje. Mi sö treinta y seis metro. Xe möji ts'ë, cjanu o dyëdyiji c'ua na yeje; ya mi sötjo veintisiete. ²⁹ Me go zÿji c'ua, 'na ro sät'äjme nu ja mi quiji o ndojo. Nguec'ua o ma quiji c'o nziyo t'ëzi c'o mi nza cja o gancho c'o mi 'nünt'ü o tÿjmü, cjanu o mboch'üji a ndeje cja o xÿtjü c'e barco ngue c'ua 'ma ro zät'ä a jö mü, xa'ma ro gancha ro böbü c'e barco. Me mi mamaji quera ro jyans'ü. ³⁰ Nuc'ua c'o mi pëpji cja barco, o mbürü o sjö'büji c'ua c'e ts'ibü cja c'e ndeje. C'o t'ëzi c'o mi bübü a xo'ñi c'e barco, mi cjapüji ro ndunüji na ts'ijë cja rrü mboch'üji, ngue c'ua dya nda ro 'ñö mü c'e barco. Pero c'ü mi sjö'büji c'e ts'ibü, ngue c'ü mi ne ro c'ueñeji ro salvaji. ³¹ Nuc'ua e Pablo cjanu o ma't'ü c'e bëzo c'ü mi manda cien tropa, 'ñe c'o o tropa, o xipjiji:

—Nujoyo, ni jyodü, dya ra dagüji cja ne barco. 'Ma jiyö, rí chüji, dya rí salvaji, embeji c'o.

³² Nuc'ua c'o tropa cjanu o ma dyocüji c'o tjüjmü c'o mi sjö'büji c'e ts'ibü; o ndögü a ndeje.

³³ Nuc'ua 'ma ya ma jya's'ü, e Pablo o xipji anguezeji ro ziji o xëdyi. O mama:

—Ya mezhe ye nzo c'ü dya in sigueji o xëdyi. ³⁴ Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí sigueji dya o xëdyi ngue c'ua rí zëzhiji. Nguec'ua, dya rí chügueji ni pje rí tsjaji, eñe.

³⁵ Nuc'ua 'ma o nguarü o mama yo jña, cjanu o jñü c'ua o tjömech'i cjanu o unü 'na pöjö Mizhocjimi a jmi nza texeji. Cjanu o mē'ch'i c'ua, cjanu o zi c'ua. ³⁶ Anguezeji o mbürü o mäji c'ua, dya cja nda mi süji. Xo ziji c'ua o xëdyi. ³⁷ Mi söjme ye ciento setenta y seis mi cārājme cja c'e barco. ³⁸ 'Ma o nguarü o ziji o xëdyi o nijmiji, cjanu o mboch'üji a ndeje c'o mape c'o mi quiji o ndëxü. O tsjaji a cjanu ngue c'ua dya nda ro jyübü c'e barco.

Se hunde el barco

³⁹ Nuc'ua 'ma mü o jyas'ü na jo, ró jandajme c'e isla c'ü ya mi bëxtjo. C'o mi pëpji cja c'e barco, dya mi pärāji ja mi ngue. Pero o jñandaji c'ü ma jä'ä o 'ñöxö mü cja squina c'e ndeje. O mamaji xa'ma ro sö ro zät'ä c'e barco cja c'e 'ñöxö mü. ⁴⁰ Nguec'ua o dyocüji c'o tjüjmü c'o mi 'nünt'ü c'o t'ëzi, ngue c'ua ro ma na yeje c'e barco. Y o xäpcäji c'e za'a c'ü mi dyëji. Xo ngüs'üji c'e manta c'ü ma mbät'ä, ngue c'ua o ndütü e ndajma. Nguec'ua c'e barco o mbürü o ma c'ua cja c'o 'ñöxö mü c'o mi jä'ä a squina c'e ndeje. ⁴¹ Pero o zät'ä c'e barco nu ja dya nda ma jë c'e ndeje nu ja mi sjöbü yeje 'ñinzhe c'o mi chjë nu. Nguec'ua o böbü c'ua c'e barco. A xo'ñi c'e barco o nguibi cja c'e 'ñöxö mü, dya cja mi 'ñö mü. Pero o xütjü c'e barco o 'huagü, na ngue c'o ndeje me mi pjö's'ü na zëzhi. ⁴² Nuc'ua c'o tropa cjanu o mamaji:

—Na jo ixtá pöt'üji yo rvá siji yo ma o'o a pjörü. 'Ma jiyö, 'na ra dyömpüji cja ne ndeje ra c'ueñeji, eñe c'o tropa.

⁴³ C'ü mi manda c'o tropa, dya ne'e c'ü ro mböt'üji e Pablo. Nguec'ua dya jyëzi ro tsjaji ja c'o nzi ma mamaji. Cjanu o xitscöjme:

—'Ma in pjëchi rí dyömpüji cja ndeje, rí dyat'üji cja ndeje rí dyömpüji rí sät'äji cja squina ndeje. ⁴⁴ 'Ma dya in pjëchi rí dyömpüji, rí pënc'h'iji yo tabla yo ni ndunü e ndeje o yo pje nda ma za'a yo vi t'ät'ä ne barco. Ra ndüxc'üji ngue c'ua rí sät'äji cja squina ndeje, enzgöjme.

Nguec'ua ró pesc'öjme cja ndeje rí texe-jme, dya cjó ndüzgöjme.

28

Pablo en la isla de Malta

¹ 'Ma ró pes'ejme cja c'e ndeje, ró pärājme c'e isla mi chjü a Malta. ² C'o mi menzumü nu, ma jonteji. O recibidozujme na jo, o 'ñörüji 'na sivi ró pa't'ujme na ngue ya mi ëjë o dyebe, y ma së. ³ E Pablo xo ma mbëchi 'na cjörü o za'a, cjanu o ma ngā's'ā cja c'e sivi. Nuc'ua 'ma mü o mbürü o pat'ü c'o za'a, 'nango mbedye c'ua 'na c'ijmi c'ü ma sate c'ü mi nza cja 'na pozü. O zapü o dyë e Pablo, o 'nünt'ü, dya ts'i vi c'ügü. ⁴ C'o mi menzumü a Malta 'ma o jñandaji mi 'nünt'ütjo c'e c'ijmi, o pötü va mamaji c'ua:

—Ne bëzo, pe o pöt'üntë nu. Zö o mbes'e cja ndeje, dya ndü'ü, pero ya ngöt'ü dya c'o o tsja na s'o, eñeji.

⁵ Nuc'ua e Pablo o juancja o dyë; o c'ügü c'ua c'e c'ijmi o ndögü cja c'e sivi. Pero dya pje tsja e Pablo. ⁶ C'o mi menzumü nu, mi te'beji c'ü ro pjant'ä o ts'ingue e Pablo, o ro ndü. O mezhe mi te'beji pero dya pje tsja e Pablo. Nguec'ua, dya cja nguijniji c'ü vi pöt'üntë e Pablo. Cjanu o mamaji e Pablo mi ngue 'naja c'o o ts'itaji c'o mi ma't'üji.

⁷ C'ü mi manda cja c'e isla a Malta mi chjü e Publio. Mi tjë o juajma c'o mi bëxtjo nu ja ró pes'ejme cja c'e ndeje. E Publio ma jonte, o recibidozujme na jo. O dyacüjme ja ró oxüjme, xo dyacüjme c'o ró sijme. O metscöjme jñi pa nu. ⁸ C'ü nu tata e Publio, ma o'otjo cja ngama mi sö'dyë. Mi sö o pa'a 'ñeje mi unü posición. Nuc'ua e Pablo o ma'a nu ja ma o'o c'e tita. O 'ñe's'e o dyë, cjanu o dyötpü Mizhocjimi o jocü. ⁹ 'Ma o jogü c'e tita, cjanu o ëjë c'ua c'o 'ñaja c'o mi cārā cja c'e isla c'o mi sö'dyë. E Pablo xo jocü anguezeji. ¹⁰ O dyacüjme na puncjü o regalo. 'Ma o zädä c'e pa c'ü ro tes'ejme cja

barco ro möjme a Italia, xo dyacöjme texe c'o mi jyongöjme.

Pablo llega a Roma

¹¹ O mezhe jñi zana rvá minc'öjme cja c'e isla. Nuc'ua ró tes'ejme cja 'na barco c'ü vi böbü a Malta c'o pa c'o ma sē. C'e barco vi ' ñeje a Alejandría. A xo'ñi cja c'e barco, mi cuat'ü c'e ts'ita Cástor 'ñe c'e ts'ita Pólux. ¹² 'Ma ró sät'äjme a Siracusa, ró cjogüjme cja c'e puerto o metscöjme jñi pa nu. ¹³ 'Ma ró pedyejme a Siracusa, ró cjogüjme bēxtjo cja squina c'e ndeje ró sät'äjme a Regio. C'ü na ye nu pa, o mbürü o vü e ndajma c'ü vi 'ñeje a sur. Nguéc'ua c'ü na jñi nu pa, ró sät'äjme a Puteoli. ¹⁴ Nujnu ró dagüjme cja c'e barco. Ró töt'üjme nu ja mi cārā o cjuarma c'o xo creo e Jesucristo. O mbitazüjme ró mimijme co anguezeji. O mezhe 'na nzo ró mimijme nu. Nuc'ua 'ma ró pedyejme nu, ró möjme cja c'e 'ñiji c'ü ni ma a Roma. ¹⁵ C'o cjuarma a Roma o mbārāji c'ü ma möjme nu. Nguéc'ua o mbedyeji nu, o ma ndüncüjme. Bübü c'o ró chjögöjme cja c'e jñiñi c'ü ni chjū a Foro de Apio; 'ñaja c'o cja ró ma chjögöjme 'ma ró sät'äjme cja c'e jñiñi a Tres Tabernas. 'Ma o jñanda e Pablo c'o cjuarma, o unü 'na pöjō Mizhocjimi y me go mājā o mü'bü. ¹⁶ 'Ma ró sät'äjme a Roma, c'e bēzo c'ü mi manda c'o tropa, o zidyí c'ua c'o bēzo c'o vi siji cja c'e barco c'o ma o'o a pjörü a Cesarea, o zät'äji nu ja mi bübü c'ü mi mero mböpjörü, ngue c'ua ro mbörüji c'o. Pero e Pablo, o jyēziji o mimi cja 'na ngümü aparte; 'natjo tropa c'ü o mbörü.

Pablo predica en Roma

¹⁷ O mezhe c'ua jñi pa, e Pablo o zojnüji c'ua c'o menzumü a Israel c'o mi manda cja c'o nintsjimi a Roma. 'Ma o jmurüji, cjanu o mama c'ua e Pablo o xipjiji:

—Nu'tsc'eji ín menzumüts'ügöji, dya pje cjó ró cjapü ne ri 'naja c'o ín menzumügöji. Pero o zücüji a Jerusalén o zinziji cja c'o manda nu, c'o menzumü va a Roma, o pantcaji a pjörü. C'o ín menzumügöji mamaji rí cjapü c'ü dya ni muvi yo tjürü yo o zocüzüji c'o ín mboxatitaji, pero iyö. ¹⁸ C'o manda nu, c'o menzumü va a Roma, o jñüncüji ngüenda pero dya pje chötcüji c'ü rví mbötcüji. Nguéc'ua mi ne ro 'ñevgueji

libre. ¹⁹ Pero dya go ne a cjanu c'o ín menzumügöji. Nguéc'ua rvá örügö sjētsi o sizgöji va a jmi e César. Dya ngue c'ü rá cusagö c'o ín menzumüji; ngue c'ü ra jñüncü ngüenda e César rá mama pje vi cusazüji anguezeji. ²⁰ 'Nünt'ütjo o cadena ín dyē, na ngue yo me na jo yo rí te'begö. Maco xo te'be a cjanu c'o ín menzumügöji. Nguéc'ü rvá zon'c'üji; ngue c'ua rá xi'tsc'öji ja ga cja c'o na jo c'o ín te'beji, eñe.

²¹ O ndünrü c'ua anguezeji o xipjiji e Pablo:

—Dya rí pāragöjme cjo i tsjague na s'o. Na ngue dya cjó penquejme o carta ndeze a Judea. Dya cjó xo va ējē. C'ü pje ra ē xitscöjme. ²² Rí ne rí zocüjme rí xitscöjme ja ga cja c'o ín creogue. Na ngue rí pārajme, texe cja c'o jñiñi mamaji c'ü dya ga jo o 'ñiji e Jesús.

²³ Cjanu o mbāsp'äji 'na pa c'ü ro ñaji na yeje. 'Ma o zādā c'e pa, o ēji na puncjüji cja c'e ngümü nu ja mi pjörüji e Pablo. O mbürü o ña e Pablo c'ü xörü; o böbü hasta c'ü nzhā. O mbenbeji c'ü mama c'o ley c'o o dyopjü e Moisés, 'ñe c'o o dyopjü c'o profeta; o xipjiji c'ü ya vi zādā c'o vi dyopjüji. O zopjüji a cjanu, ngue c'ua ro unüji ngüenda e Jesús ngueje c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda, ngue c'ua ro 'ñench'e o mü'büji c'ü. ²⁴ Bübü c'o o creo c'o mi mama e Pablo; bübü c'o dya creo. ²⁵ Nguéc'ua, dya mi 'natjo o pjeñe ma nguiñiji. Nuc'ua 'ma ya ro mbedyeji, o mama c'ua e Pablo o xipjiji:

—O Espíritu Mizhocjimi o xipji e Isaías c'ü mi profeta o zopjü c'o ín mboxatitagöji. Na cjuana c'e jña c'ü o mama ja ma cja anguezeji. Dyārāji c'ü o mama. Na ngue je xo ga cjatsc'eji nu. O mama a cjava:

²⁶ Mage cja yo nte, rí ma xipjiji c'ü ra dyārāji pero dya ra mbārāji.

Ra jñandaji pero dya ra mbārāji pje pjēzhi.

²⁷ Yo nte, ya tsot'ü o mü'büji. Na ngue 'ma ro xogü o mü'büji, xa'ma ro zo'o o mü'büji ín jñagö.

Y'ma cjó c'o zopjüji, dya cja cjapüji ngüenda. Na ngue 'ma ro tsjapüji ngüenda, xa'ma ro dyārāji ro mbārāji pje ri pjēzhi.

Ya tsot'ü a nzhöji. Na ngue 'ma ro jñandaji, xa'ma ro mbäräji, ro nzhogü o mü'büji.

Nuc'ua ro salvagö yo, ro emeji libre cja c'o na s'o, embeji e Isaías.

²⁸ O sido o ña e Pablo o mama:

—Dyäräji na jo c'ü rí xi'tsc'öji. Ngueje c'o dya ín menzumügöji c'o ra xipjiji dya o jña Mizhocjimi, ngue c'ua Mizhocjimi ra ñemeji libre cja c'o na s'o. Anguezeji ra dyäräji.

²⁹ 'Ma o nguarü e Pablo o mama c'o jña, cjanu o mbedye c'ua c'o o menzumüji, me mi pötü ma zöji o jña.

³⁰ O mezhe ye cjë va mimi e Pablo cja c'e ngümü. Mi cjöt'ü o renta; nguec'ua mi sö ra recibido c'o mi pa zengua. ³¹ Mi zopjü c'o nte mi xipjiji c'ü ro dyätäji Mizhocjimi, na ngue ngueje c'ü manda. Xo mi jíchiji ja ga cja e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. Dya cjó mi sũ pje ro xipji, y dya cjó mi c'a's'ü.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS ROMANOS

Pablo escribe a la iglesia de Roma

¹ Nguetscö e Pablo. O mbëpjizü e Jesucristo. O 'ñembgüegö Mizhocjimi rá ma nu c'ua ja ra ndäcjä rá ma, rá ma zopjü yo nte rá xipjiji nu jña angueze, nu me na jo.

² Nguejne jña nu ya vi mama Mizhocjimi cja o jña angueze. Ngue c'o profeta c'o o dyopjü c'e jña'a c'ü. ³ Nu jña Mizhocjimi nu me na jo, mama ja cja c'ü nu T'i. O ëjë nza cja 'na nte cja ne xoñijömmü. Mi ngueje 'naja o mboxbëche e David. ⁴ O Espíritu Mizhocjimi me na zëzhi, o tsjapü o nanga c'ü nu T'i 'ma ya vi ndü. A cjanu o 'mārā ngueje o T'i Mizhocjimi. Nujnu ngueje e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ⁵ E Jesucristo o nugü na jo. O ndäcjä rá cja o bëpji angueze. Ngue c'ua ra 'ñejmeji, ra dyätäji angueze, yo nte yo cārā texe cja ne xoñijömmü. A cjanu ra mamaji me na jo, me na nojo e Jesucristo. ⁶ Xo nzitjots'ügueji dya, xo o zon'cüji e Jesucristo.

⁷ Nuts'cüji ín cārāji a Roma, rí pen'cüji ne xiscömā, rí bö'tc'üji Cjimi. Me nets'cüji Mizhocjimi. O zon'cügueji o tsja'cüji o nte angueze. Mizhocjimi c'ü mi Tataji 'ñe e Jesucristo c'ü ín Jmuji me ra nuc'cüji na jo, xo ra tsja'cüji dya pje rí tsjijñiji.

Pablo quiere visitar Roma

⁸ C'ü ot'ü rá xi'ts'iji dya: texe cja ne xoñijömmü mamaji que ín ejmeji e Jesucristo. Nguec'ua rí nädä e Jesucristo rgá unü na pöjō ín Mizhocjimiji. ⁹ Ngue Mizhocjimi c'ü rí pëpigö co texe ín mü'bü; rí mama yo na jo jña c'o mama ja cja c'ü nu T'i. Mizhocjimi pārā na jo, 'ma rí ötügö Mizhocjimi, dya rí jyombeñets'üji. ¹⁰ Rí ötügö Mizhocjimi, 'ma ra ne angueze, rá magö rá ma zenguats'üji. Ya mezhe rí ne rá ma'a. ¹¹ Rí ötügö angueze a cjanu, na ngueje me rí ne rá chjëji. Rí ne rá jí'ts'iji c'ü ya xo o jítsi Mizhocjimi, c'ua ja cja angueze, ngue c'ua xo ra zëzhi ín mü'büji. ¹² Nu c'ü rí mangö dya, rí ne rá bübü c'ua ja ín cārāji

ngue c'ua ra mājā ín mü'bügö. Xo 'ñets'cüji xo ra mājā ín mü'bügüejí na ngueje nde 'natjo c'ü rí ejmeji rí texeji.

¹³ Mi cjuarmats'ügöji. Rí negö rí pārāji, mi ne na puncjü ro ma'a. Pero hasta nudya dya be sō rá ma. Rí ne rá ma ngue c'ua c'ü rí pëpi Mizhocjimi ra tsja'cüji rí zëzhiji, c'ua ja xo nzi rvá cja'a 'ma mi nzhodügö cja yo dyaja jñiñi. ¹⁴ Ni jyodü na puncjü rá zopjü c'o ña griego. Dya nguextjo yo, xo texe yo nde ña nandyo jña. Ni jyodü rá zopjü c'o pjëchi ra xörü 'ñe c'o dya pjëchi ra xörü. ¹⁵ Nguec'ua me rí ne xo rá ma xi'ts'iji nu o jña e Cristo, nu'tsc'cüji ín cārāji a Roma.

El poder del evangelio

¹⁶ Me rí mápägö ne jña nu mama ja cja e Cristo, na ngue me na jo. Yo nte 'ma ārāji ne jña, Mizhocjimi me pëpji na zëzhi ngue c'ua ra 'ñeme libre cja c'o na s'o texe c'o ra 'ñejme. Ot'ü ra dyärä c'o menzumü a Israel ra jogü o mü'büji. Nuc'ua xo ra dyärä c'o dyaja nte, xo ra jogü o mü'büji. ¹⁷ Nu na jo jña jítsiji ja ga sō ra mama Mizhocjimi ya na jözüji dya a jmi angueze. C'ü ra mama Mizhocjimi na jözüji, ni jyodü rá ench'e ín mü'büji e Jesucristo. Y sido rá ejmeji angueze. Je ga cjanu va t'opjü cja o jña Mizhocjimi: “Nu c'ü ra 'ñench'e o mü'bü angueze, nuc'ü, ra mama Mizhocjimi ya perdonao; dya tñ nzhübü dya c'ü. Xo ra bübütjo c'ü, na ngueje ejme”, eñe.

La culpa de la humanidad

¹⁸ Ya 'mārā na jo, Mizhocjimi a jens'e me ra tsjapü ra sufrido c'o dya sū angueze, c'o cja na s'o. Jo pārāji c'ü na cjuana c'ü ne Mizhocjimi ra tsjaji, pero cjaji c'o na s'o. ¹⁹ Pārāji ja cja Mizhocjimi. Nguetsjë angueze o jíchiji. ²⁰ Mizhocjimi me na zëzhi; dya sō rá jandaji angueze. Pero ndeze 'ma o dyät'ä Mizhocjimi e jens'e 'ñe ne xoñijömmü, yo nte pārāji bübü Mizhocjimi. Pārāji me na zëzhi angueze. Na ngueje unüji ngüenda texe yo o dyät'ä c'ü. Nguec'ua 'ma ra tjünpü nguarü c'o cja na s'o, dya ra sō ra mamaji c'ü dya mi pārāji ja ga cja Mizhocjimi. ²¹ Zō xi mi pārāji Mizhocjimi, dya mi cjapüji ngüenda. Dya xo mi unüji na pöjō. O pjeñeji c'ü mi cjjijñiji, dya pje mi muvi. A cjanu, mi nzhodüji cja

bëxōmü; ya mi ojtjo jya's'ü cja o mü'büji. ²² Mi cja püji me mi pârâji. Pero o zädä c'ü dya cja mi pârâji Mizhocjimi. ²³ Dya cja ma't'üji Mizhocjimi c'ü me na nojo c'ü dya sö ra ndü'ü c'ü ra ojtjo. O mbürü o dyät'äji nu c'o ro ma't'üji. O dyät'äji o ts'ita, o ts'inana c'o jñetse nza cjazgöji rí nteji, maco rí tũ'üji. Nde dyät'äji o ts'ita yo 'ñetse nza cja s'ü'ü. Nde o dyät'äji o ts'ita yo tũ nziyo o ngua, y yo cjüt'ü o pjeme. Ngueje yo o ma't'üji yo nza cja 'ma ri ngueje Mizhocjimi.

²⁴ Nguec'ua Mizhocjimi o jyëzi c'ua o tsjaji texe c'o na s'o c'o mi ne o mü'büji. Mi pötma tsjaji c'o na s'o c'o me 'na tseje. ²⁵ Mizhocjimi o jyëzi o tsjaji a cjanu c'o na s'o, na ngue anguezeji ya vi jyëziji Mizhocjimi c'ü ixna cjuana c'ü o dyät'ä texe. Nujyo o dyät'ä Mizhocjimi nguejyo o ma't'üji yo. Mizhocjimi dya cja ma't'üji. Nguetjo angueze me na jo'o; me na nojo. Ni jyodü sido rá ma't'üji. Je rga cjanu.

²⁶ Na ngue c'ü mi cjaji a cjanu, Mizhocjimi o jyëzi c'ua me xe ne'e o cuerpoji c'o me na s'o. C'o ndixü dya cja mi ne ro mimivi co o xïraji. Mi obütsjëji c'o nu mirixüji. ²⁷ Je xo ma cjatjonu c'o bëzo. Dya cja mi mimivi co o suji. Mi obütsjëji co c'o o mibëzoji. Me mi pötma neji o cuerpoji c'ü ro tsjaji c'o na s'o. Mi cjaji me 'na tseje. C'ü na s'o c'ü mi cjaji ngue c'ü je tsjapü me go sufrido o cuerpoji.

²⁸ Dya cja mi ne ro mbârâji ja ga cja Mizhocjimi. Nguec'ua Mizhocjimi o jyëziji c'ua ro nguijñiji o pjeñeji c'o na s'o, c'ü dya cja ro sö ro tsjaji c'ü na jo. Me ma s'o mi cjaji c'o me 'na tseje. ²⁹ Me mi cjaji c'o dya jo. C'o bëzo mi tsäjâji ndixü; c'o ndixü mi tsäjâji bëzo. C'o mi pë's'i c'o dyaja, mi nepeji. Y mi cijñi na s'o o pjeñeji. Me mi pötma envidiaji c'o o minteji. Me mi pöt'üteji. 'Ma ra zöji jña'a, me ma s'o ma santeji. Me mi pjëchiji ra dyonpü o dyoji. Me mi nuji na ü c'o o minteji. Me mi pötma mbechpetsjëji c'o o dyoji. ³⁰ Mi xosp'üji bëchjine c'o o minteji. Mizhocjimi ya me mi nuji na ü c'ü. Me na s'o jña ma ndünrüji. Me mi cja püji na nojoji. Me mi cja püji me na joji. Mi jodüji pje xe ro tsjaji c'ü xenda na s'o. C'o o tataji, dya cja mi ätäji. ³¹ Dya cja xo mi cijñiji c'ü na jo

ngue c'ua ro tsjaji. Dya cja xo mi cumpleji c'ü mi mamaji. Dya cja xo mi s'iyaji o menzumüji. Dya cja xo mi perdonaoji c'o o minteji. Dya mi juentseji c'o o minteji ngue c'ua ro mbös'üji. ³² Je ma cjanu ma tsja c'o nte, y je xo ga cjanu ga tsja dya yo nte. Me cjaji c'o na s'o, zö pârâji mama Mizhocjimi ni jyodü ra ndü c'o. Dya xo nguextjo cjaji a cjanu, me xo mäpäji c'o cja c'ua nzi ga tsja anguezeji.

2

Dios juzga conforme a la verdad

¹ Nu'tsc'ëji, zö cjo c'o ri ngue'tsc'ëji, dya rí tsjijñiji c'ü dya in tñji nzhubü. Nu'tsc'ëji me in so'büji yo in minteji. Pero nu c'o cja in minteji, xo in cjatjogoeji. In mamaji c'ü dya jo c'o cjaji. Dya xo jo c'o in cja gaeji. ² Rí pârâji me na jo'o c'ü cja Mizhocjimi. Me ra jñünpü ngüenda c'o cja'a c'o ya ró xi'ts'iji. Ra tsjapü ra sufridoji. ³ Nu'tsc'ëji me in so'büji c'o dyaja c'o me cja c'o na s'o. Nde 'na ma cjaztjots'üji in cjaji c'o na s'o. ¿Cjo in cijñiji, dya xo ra jñün'c'ü gaeji ngüenda Mizhocjimi? ⁴ Mizhocjimi me na jo, me pëscöji paciencia yo rí cja göji. ¿Cjo in cijñiji c'ü dya ra fastidiao? ¿Cjo dya in pârâji dya, me pëscöji paciencia ngue c'ua ra nzhogü in mü'büji? Pero in cja püji c'ü dya ni muvi c'ü ni mbëscöji paciencia. ⁵ Me na me in mü'büji. Dya in ne ra nzhogü in mü'büji. Me sido in cja gaeji c'o na s'o c'o rguí sufridogoeji nu pa 'ma ra jñüncüji ngüenda Mizhocjimi, texe c'o ró cjaji. C'e pa'a c'ü, ra 'ñetse me na jo rgá jñüncüji ngüenda Mizhocjimi. ⁶ Ra tsjapü ra sufrido nu c'o cja na s'o. Nu c'o cja na jo, ra unüji c'ü na jo. ⁷ Bübü c'o te'be Mizhocjimi ra tsjapüji ra jogüji c'ua ja xo nzi ga cja angueze na jo. Jodüji c'ü ra mama Mizhocjimi cjaji na jo. 'Ma dya ra tögüji rgá tsjaji c'ü ne Mizhocjimi, angueze ra unüji 'ma c'ü ra bübütjoji, dya ra ndüji. ⁸ Pero bübü c'o dya ne ra dyätä yo jña yo na cjuana; cjaji c'o netsjëji. C'ü je ätäji ngue c'ü na s'o c'ü cjaji. Mizhocjimi ra ünmbü c'o. Ra tsjapü ra sufridoji na ngueje cjaji c'ü na s'o. ⁹ Mizhocjimi ra jñünpüji ngüenda ra tsjapü me ra sufrido texe c'o cja na s'o. Ra tjünpü ngüenda c'o menzumü a Israel.

Nuc'ua xo ra tjünpü ngüenda c'o dyaja nte c'o dya menzumü a Israel. ¹⁰ Nu c'o cja na jo, ra chöt'üji c'ü me na zö. Mizhocjimi ra xipjiji cjaji na jo. Xo ra chöt'üji c'ü ra söyaji. Nu c'o menzumü a Israel c'o o tsja na jo, ra chöt'ü c'o. Nuc'ua c'o dyaja nte xo ra chöt'ü c'o.

¹¹ Na ngueje Mizhocjimi nde jyëztjo ga nu'u yo menzumü a Israel 'ñe texe yo dyaja nte. ¹² E Moisés o zopcüji o ley Mizhocjimi nu c'o menzumü a Israel. Dya o zopcüji c'o dya menzumü a Israel. Pero c'o dya menzumü a Israel 'ma ra tsjaji c'o na s'o, ra ndüji, zö dya ra jñünpüji ngüenda Mizhocjimi c'ua ja nzi ga mama c'e ley. Nu c'o menzumü a Israel 'ma ra tsjaji c'o na s'o, Mizhocjimi ra jñünpüji ngüenda cjo o tsjaji c'ü mama c'e ley, cjo jiyö. ¹³ C'o na jo a jmi Mizhocjimi, dya ngue c'o pärätjo c'ü mama o ley angueze. Ngueje c'o cja'a c'ua ja nzi ga mama. ¹⁴ Rí tsjijñiji dya, yo dya menzumü a Israel. Dya tjëji o ley Mizhocjimi. Pero bübü 'ma cjaji c'ü mama c'e ley na ngueje päräji a mbo o mü'büji c'ü na jo. Nu c'ü ni mbäräji a cjanu, chjëntjui c'ü ri tjëji 'na ley. ¹⁵ Nu c'o dya menzumü a Israel, 'ñetse c'ü päräji cja o mü'büji c'ü mama c'e ley. Na ngueje päräji cja o mü'büji 'ma cjaji na jo, y 'ma cjaji na s'o. Bübü 'ma cjijñiji: “¿Jenga ró cja na s'o?” Bübü 'ma mamaji: “Rí pärä ró cjagö na jo”, eñeji. ¹⁶ Ra zädä c'e pa, Mizhocjimi ra unü e Jesucristo ra jñünpü ngüenda texe yo nte. Dya cjó pätcäji ín mü'büji. Pero e Jesucristo pätcäji ín mü'büji c'ü. Ra jñüncüji ngüenda nzi 'nazüji c'o ró cjaji. Ngue c'ü mama o jña e Cristo. Ngue c'o rí xipjigö yo nte.

La gente de Israely la ley de Moisés

¹⁷ Nu'tsc'ejí rí menzumügöji a Israel, ín mangueji ín päräji c'e ley c'ü o zocüzüji e Moisés. Me ín cjaüpütsjéji na nojo ín mangueji nguextjozgöji o ntezgöji Mizhocjimi. ¹⁸ In mangueji ín pärägüejí c'ü ne'e Mizhocjimi. In mamaji: “Rí pärägö c'ü na jo rá cja, na ngueje ró xötpü ne ley”, ín eñeji. ¹⁹ In junt'ü in mü'büji ín pjëchiji rí jíchiji c'o dya be xogü o ndö. In mangueji ín päräji rí xöpüji yo nzhontjo cja bëxömü, ngue c'ua ra bübü jya's'ü cja o mü'büji. ²⁰ In cjijñigüejí me ín päräji rí

zopjütsjé yo dya pärä. In mamaji me ín päräji rí xöpüji yo cja xötpütjo. C'e ley c'ü ín tjëgüejí ín mamaji je t'opjü c'ua c'ü, texe c'o ni jyodü rá päräji, 'ñe texe c'o na cjuana. ²¹ Nu'tsc'ejí ín xöpüji, ¿jenga dya ín cjaji c'ua ja gui xöpüji? Nu'tsc'ejí ín zopjüji yo nte ín xipjiji dya pje ra pönüji, ¿jenga ín pönügüejí? ²² Nu'tsc'ejí ín xipjiji yo bëzo c'ü dya ra tsäjäji ndixü, yo ndixü c'ü dya ra tsäjäji bëzo, ¿jenga ín tsäjägüejí? Nu'tsc'ejí me ín üji yo ts'ita yo tägä cja nitsjimi, ¿jenga ín pönüji nu ja na tägä yo? ²³ Nu'tsc'ejí me ín cjaqueji c'ü me na nojots'üji na ngueje ín tjëji o ley Mizhocjimi, ¿cjo dya ín cjijñigüejí ín bëchpíji o tseje Mizhocjimi na ngueje dya ín cjaqueji c'o mama c'e ley? ²⁴ Je xo ga cjatjonu, ya t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava: “Nu yo dya menzumü a Israel sadüji Mizhocjimi na ngueje c'o menzumü a Israel cjaji c'o na s'o”, eñe.

²⁵ Nutscöji rí menzumüji a Israel rí meyaji ín cuerpoji ngue c'ua ra 'mārā o ntezüji Mizhocjimi. Ngue c'ü rí mangöji rí circuncidaoji. C'ü ni jmeya in cuerpogüejí, ni muvi, 'ma rí tsjaji c'ua ja nzi ga mama o ley Mizhocjimi. Pero 'ma dya rí tsjaji c'ü mama c'e ley, Mizhocjimi jantc'aji nza cja 'ma dya ri jmeya in cuerpoji. ²⁶ Nu c'o dya jmeya o cuerpo, 'ma ra tsjaji na jo c'ua ja nzi ga mama c'e ley, Mizhocjimi nutjoji nza cja c'ü rví jmeya o cuerpoji. ²⁷ Nu c'o ra nguejme c'ua ja va jmus'ü, c'ü dya ra jmeya o cuerpoji, 'ma ra tsjaji c'ü mama c'e ley, jizhiji c'ü dya ga jotsc'ejí nu'tsc'ejí, dya ín cjaji c'ua ja ga mama c'e ley. Jizhiji c'ü dya jotsc'ejí, zö ín päräji c'e ley y zö ya xo jmeya in cuerpoji. ²⁸ Dya ga cjuana ngue o nte Mizhocjimi nu c'ü a xes'etjo mama ngue o nte Mizhocjimi. Dya xo ga cjuana ngue o t'í Mizhocjimi nu c'ü jmeya o cuerpo pero dya ejme Mizhocjimi. ²⁹ Nu c'ü na cjuana ngue o nte Mizhocjimi, ya o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Ngue o Espíritu Mizhocjimi c'ü pötpü o mü'bü. Zö rá cjaji c'ü mama o ley Mizhocjimi, pero dya ngue c'ü rguí pötcü ín mü'büji. Nu c'ü na cjuana ngue o nte Mizhocjimi, Mizhocjimi ra mama na jo'o c'ü, zö dya ra mama yo nte na jo'o c'ü.

3

¹ Yo menzumü a Israel, ¿pje pë's'i 'ma, c'ü dya pë's'i yo dyaja nte? ¿Pje ni muvi c'ü ni jmeya o cuerpoji? ² Ni muvi na puncjü. C'ü xenda ni muvi c'ü pë's'i yo menzumü a Israel, ngueje nu jña Mizhocjimi nu o unüji ra dyätäji. ³ Pero c'o menzumü a Israel cãrã c'o dya ätä o jña Mizhocjimi. Na ngueje c'ü dya ejmeji, ¿pje in cjiññiji, cjo in cjincejji c'ü dya ra cumple Mizhocjimi c'ü o mama ra tsja? Iyö. ⁴ Mizhocjimi tiene que ra cumple texe nu c'o o mama. Exna cjuana Mizhocjimi cja'a c'ü mama, zö ra mama texe yo nte c'o dya cjuana. Je t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava:

Nu'tsc'e Mizhocjimi, na cjuana nu c'ü in mama.

'Ma ra unüji ngüenda ja cja c'ü in cjague, ra mbãrãji in cjague na jo, eñe.

⁵ 'Ma cjo c'o cja na s'o, rí mamaji c'ü dya ätä Mizhocjimi. A cjanu, ixi jñetse c'ü me na jo Mizhocjimi. Maco jñetse c'ü me na jo Mizhocjimi 'ma rí cjaji c'o na s'o, ¿jenga ra castigaozüji Mizhocjimi? Dya rí mangö a cjanu; c'ü rí mangö, ngue c'ü cjiññi yo nte ga cjanu. ⁶ Pero dya cjuana c'ü cjiññiji. Na ngue 'ma dya ro castigao Mizhocjimi, ¿ja rvã sö ro jñünpü ngüenda yo cja na s'o?

⁷ Bübü c'o mama a cjava: “Ma rí mamajme o bëchjine, rí cjaüpüme xenda ra 'ñetse c'ü na cjuana Mizhocjimi, 'ñe c'ü me na jo'o c'ü. Nguec'ua, ¿jenga ra jñüncüji ngüenda Mizhocjimi ra mama c'ü rí tñji in nzhubüji?”, eñeji. ⁸ Mamaji: “¿Cjo dya ra jogü rá cjaji c'o na s'o, ngue c'ua ra 'ñetse na jonte Mizhocjimi?” Bübü nte c'o mama rí mangö a cjanu. Dya cjuana c'ü mamaji. Mizhocjimi ra tsjapü ra sufridoji, na ngue na s'o c'ü mamaji.

Todos somos culpables

⁹ ¿Pje rá mangö 'ma? Rí menzumüji a Israel, ¿cjo xenda na jozüji que na ngueje yo dyaja nte? Jiyö. Ya ró jí'ts'i c'ü nde tjünt'ü a xütjü nzhubü texe yo nte. Nutscöji rí menzumüji a Israel, xo nzitjo yo dyaja nte nde rí cjaji c'o na s'o. ¹⁰ Je xo ga cjatjonu, c'ü t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava:

Dya cjo bübü c'ü rrã jo, ne rí 'naja.

¹¹ Dya cjo pãrã ja ga cja Mizhocjimi. Dya cjo jodü Mizhocjimi.

¹² Ya xögüji cja Mizhocjimi, nza texeji. Ya s'odüji.

Dya cjo bübü c'ü ri cja'a na jo, ne rí 'naja.

¹³ Me na s'o jña c'o mamaji. Onpüji yo nte 'ma ñaji. Me xosp'üji bëchjine.

¹⁴ Pedye a neji c'ü me santeji. Me söji jña'a.

¹⁵ Me ts'iquëtjo c'ü jodüji mbo ra tsja dyëji. Mbö't'üteji.

¹⁶ Me s'odüji texe. Nu ja sät'ãji me cjaüpüji ra sufrido c'o cãrã nu.

¹⁷ Dya pãrãji ja rgã mimiji na jo, c'ü dya ra chüji.

¹⁸ Dya pje süji Mizhocjimi. Je ga cjanu ga mama cja o jña Mizhocjimi.

¹⁹ Rí pãrãgöji c'ü mama o ley Mizhocjimi je sjitscöji, nutscöji rí menzumüji a Israel, na ngueje rí tjëji c'e ley. Nguec'ua ixi 'ñetse c'ü dya nguextjo c'o dya menzumü a Israel c'o na s'o a jmi Mizhocjimi; xo 'ñezgöji rí menzumüji a Israel xo rí tñji in nzhubüji. Dya sö rá mamaji c'ü na jozgöji. ²⁰ A jmi Mizhocjimi dya cjo bübü c'ü dya tñ o nzhubü, zö jodü ra tsja c'ü mama c'e ley. Na ngue c'e ley, ngue c'ü xitscöji c'ü nde rí tñji in nzhubüji.

La salvación es por medio de la fe

²¹ Nudya o tsjacüji rá pãrãji ja rgã sö Mizhocjimi ra mama na jozüji dya. Ngue c'ü rí ench'e in mü'büji e Cristo, dya ngue c'ü rí cjaji c'o mama c'e ley. Ya xo mama a cjanu cja yo vi t'opjü mi jinguã, yo xiji ley 'ñe profeta. ²² Zö cjo c'o ri ngueje, nu c'ü ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi ra mama ya na jo dya c'ü. Yo menzumü a Israel 'ñe yo dyaja nte nde 'na ma cjatjoji. ²³ Na ngueje texe yo nte cjaji c'o na s'o. Dya cjaji c'ü ne Mizhocjimi c'ü ra tsjaji. ²⁴ Na jonte Mizhocjimi. Dacütjoji c'ü dya ró tøjöji. Mizhocjimi mama c'ü dya rí tñji nzhubü na ngueje e Jesucristo o ndü va ngötcüji in nzhubüji. ²⁵ Mi jinguã, Mizhocjimi mi pësp'i na puncjü paciencia c'o mi cja na s'o. Nguec'ua cãrã c'o mi mama c'ü dya mi cjaüpü ngüenda Mizhocjimi zö mi cja na s'o c'o nte. Pero nudya, ya jítscöji Mizhocjimi c'ü ra castigao c'o cja na s'o. Na ngue Mizhocjimi o ndütü e Jesucristo c'o in nzhubügöji, o pjödü o cji

va ngötcüji c'o. Nguéc'ua, 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi ra perdonao o nzhubüji. ²⁶ Mizhocjimi jítisji dya c'ü ra castigao c'o cja na s'o. Na ngueje ya o ndü e Jesucristo, o ngötcüji ín nzhubüji. Pero nu c'ü ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi ra mama c'ü ya perdonao; dya tû o nzhubü dya c'ü.

²⁷ Nguéc'ua, dya sö rá cja püttsjêji na nojo. ¿Cjo pje ro sö ro cjaji c'ü ro cjöt'ütsjêji ín nzhubüji? Jiyö. Dya sö ro cjaji texe c'ü mama o ley Mizhocjimi. Pero 'ma ró ench'e ín mü'büji e Jesucristo c'ü o ngötcüji ín nzhubüji, o mama Mizhocjimi c'ü na jozgöji dya a jmi. ²⁸ Nguéc'ua rí xi'tsc'öji, 'ma rá ench'e ín mü'büji e Jesucristo, nu'ma, ngue 'ma ra mama Mizhocjimi c'ü dya rí tû dya ín nzhubüji. Dya ngue c'ü ri cjaji c'ü mama o ley.

²⁹ Nutscöji rí menzumüji a Israel, ¿cjo nguetjözüji s'iyazgöji Mizhocjimi? ¿Cjo nguextjo ín Mizhocjimigöji? ¿Cjo dya xo ngue o Mizhocjimi yo dyaja nte? Xo nde texe yo dya menzumü a Israel xo ngueje o Mizhocjimiji. ³⁰ 'Natjo Mizhocjimi bübü. Nu c'o menzumü a Israel, Mizhocjimi ra mama c'ü dya tû nzhubü dya c'o, 'ma ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. Xo 'ñeje c'o dyaja nte, Mizhocjimi xo ra mama c'ü dya tû nzhubü dya c'o, 'ma ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. ³¹ ¿Cjo dya pje ni muvi c'ua c'ü o ley Mizhocjimi? Ni muvi c'e ley. Pero 'ma rí ench'e ín mü'büji e Jesucristo, nu'ma, ngue 'ma na cjuana rí cja püji ni muvi c'e ley.

4

El ejemplo de Abraham

¹ Nu e Abraham c'ü ín mboxtitaji, nutscöji rí menzumüji a Israel, ¿pje rá mamaji dya c'ü? ² 'Ma ro mama Mizhocjimi c'ü dya cja mi tû nzhubü e Abraham na ngue c'ü pje vi tsja c'o na jo; nuc'ua e Abraham ro sö ro tsjapütsjê na nojo 'ma. Pero dya ngue c'ü ni tsja 'na nte c'o na jo, c'ü rguí jogü a jmi Mizhocjimi. ³ Nu yo o jña Mizhocjimi yo ya t'opjü mama a cjava: "E Abraham o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi; o creo c'ü ro tsja c'ua ja nzi va mama. Nguéc'ua va mama Mizhocjimi c'ü dya cja

mi tû nzhubü e Abraham." ⁴ 'Naja nte c'ü pëpji, tøjö c'ü ts'ö't'ü; dya ch'unütjo. Pero dya cjó sö ra ndøjö c'ü unü Mizhocjimi. Mizhocjimi dacütjoji. ⁵ Ngue Mizhocjimi c'ü perdonao yo tû nzhubü. Ra mama Mizhocjimi c'ü dya ri tû nzhubü nu c'ü ra 'ñench'e angueze cja o mü'bü. Dya ngue c'ü cjöt't'ü c'ü cja'a c'e nte. Mizhocjimi unütjo c'ü rguí jogü a jmi. ⁶ Je xo ga cjatjonu va mama e David, c'ü me ra mäjä 'na nte 'ma ra mama Mizhocjimi c'ü dya tû nzhubü dya c'ü. Dya ngue c'ü pje vi tsja c'o na jo c'e nte c'ü ro mama a cjanu Mizhocjimi. ⁷ O mama e David:

Me ra mäjä 'na nte, 'ma ra perdonao Mizhocjimi o nzhubü y dya ra castigao.

⁸ Me ra mäjä 'na nte 'ma ya ra mama Mizhocjimi c'ü dya ri tû o nzhubü.

⁹ Rá önnc'üji 'na t'önü dya. ¿Cjo nguetjo c'o menzumü a Israel c'o jmeya o cuerpo c'o ra mäjä a cjanu, maxque xo ra mäjä c'o dyaja nte c'o dya jmeya o cuerpo? Xo ra mäjä c'o. Tsjijñiji e Abraham c'ü mi menzumü a Israel. O 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Nguéc'ua o mama c'ua Mizhocjimi c'ü dya cja mi tû nzhubü e Abraham. ¹⁰ 'Ma o mama a cjanu Mizhocjimi, ¿cjo ya vi jmeya o cuerpo e Abraham, cjo jiyö? Jiyö. Dya be mi jmeya o cuerpo 'ma c'ü. ¹¹ Pero ya vi 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi; nguec'ua o mama Mizhocjimi c'ü dya cja mi tû nzhubü e Abraham. O jmeya o cuerpo c'ü rví jizhi ya vi mama Mizhocjimi c'ü dya cja mi tû nzhubü c'ü. Nguéc'ua e Abraham ngue o mboxtita texe c'o ench'e o mü'bü Mizhocjimi zö menzumüji a Israel, zö jiyö. Zö dya jmeya o cuerpo yo dya menzumü a Israel, pero 'ma ra 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi, ra tsjapüji o mboxbêche 'ma e Abraham. Na ngueje ejmeji c'ua ja nzi xo va 'ñejme e Abraham. Y ra mama Mizhocjimi c'ü ya perdonaoji; dya ri tûji nzhubü. ¹² Xo 'ñetjo yo menzumü a Israel yo ya jmeya o cuerpoji, 'ma ra 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi c'ua ja nzi va tsja e Abraham 'ma dya be mi jmeya o cuerpo, nu'ma, xo ra tsjapüji o mboxbêche 'ma angueze.

La promesa es cumplida por medio de la fe

¹³ Mizhocjimi o xipji e Abraham: “Rá da'c'ö ne xoñijömmü c'ü rí tsjapü in tsjacje, cja na 'ñe c'o in mboxbëche, xo ra tsjapüji o cjajaji.” O xipji a cjanu na ngueje e Abraham vi 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, nguec'ua o mama c'ua Mizhocjimi c'ü dya cja mi tū nzhübü e Abraham. Dya mi ngue c'ü vi tsja c'o mama c'e ley. ¹⁴ 'Ma ri ngue c'o cja c'ü mama c'e ley ro ch'unü ne xoñijömmü, dya rví muvi 'ma c'ü rgá ench'ejí in mü'büji Mizhocjimi. A cjanu, dya xo ro cumple Mizhocjimi c'ü mi mama. ¹⁵ Nu 'ma bübü ley, 'ma dya rí cjaji c'ü mama c'e ley, Mizhocjimi ünngüji. Ra tsjacüji rá sufridoji na ngue c'ü rí cjaji. Pero nu ja ojtjo ley, dya cjó yödü ley.

¹⁶ O sjipji e Abraham ro ch'unü ne xoñijömmü. Xo 'ñe texe c'o o mboxbëche, xo ro ch'unüji. O mama Mizhocjimi ro zädä a cjanu, nu 'ma ro 'ñench'ejí o mü'büji angueze, y dya ro jyodütsjéji ja rvá ndöjji ne xoñijömmü. Nguetsjéje Mizhocjimi ro unütjo. Nguec'ua na cjuana ro tsjapü o tsjaja texe c'o o mboxbëche e Abraham c'o cja ro ngärä. Dya nguextjo c'o o t'i e Abraham c'o tjé c'e ley ro ch'unü. Xo ro ch'unü nu c'o dya tjé c'e ley pero ench'ejí o mü'büji Mizhocjimi c'ua ja nzi va tsja e Abraham. Mizhocjimi o jñanda e Abraham nza cja 'ma ri ngueje in mboxtitagöji texezüji rí ejmeji Mizhocjimi. ¹⁷ Nguec'ua je t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'e jña c'ü vi sjipji e Abraham. Mizhocjimi o xipji a cjava: “Ró juan'c'ü rí tsja mboxtita me na puncjü jñiñi texe cja ne xoñijömmü”, eñe. O mama a cjanu na ngueje e Abraham o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. E Abraham o 'ñejme c'ü mi sö Mizhocjimi ro tsjapü ro zézhi na yeje 'na nte, zö ya ri pale, c'ü dya ro mezhe ro ndü. Xo o jñunt'ü o mü'bü c'ü mi sö Mizhocjimi ro zojnü c'o cja ro jmus'ü nza cja 'ma ya ri cäräji.

¹⁸ E Abraham 'ma ya vi cjogü yo cjé 'ma ro 'ñeje t'i, xe mi te'betjo Mizhocjimi ro unü 'na t'i'i. Mi ejme Mizhocjimi ro cumple c'ü vi mama. Mi ejme ro tsja mboxtita e Abraham na puncjü jñiñi cja ne xoñijömmü. Mizhocjimi ya vi xipji a cjava: “Je rga cjanu c'ü rrä puncjü c'o in

mboxbëche; rrä puncjüji nza cja yo seje a jens'e”, eñe. ¹⁹ E Abraham dya tögü c'ü ro jyézi Mizhocjimi; o 'ñejme cja o mü'bü Mizhocjimi ro cumple c'ü vi mama. Mi pärä c'ü ya mi tita angueze. Ya mi ngue ro sötü 'na ciento cjé'ë. Xo mi pärä ya vi cjogü c'ü ro muxt'i e Sara c'ü nu su'u. ²⁰ Pero sido mi junt'ü o mü'bü c'ü na cjuana c'ü vi mama Mizhocjimi. Me co zézhi na puncjü. O 'ñejme Mizhocjimi ro cumple c'ü vi mama. O mama me na nojo Mizhocjimi. ²¹ E Abraham ya vi jñunt'ü o mü'bü c'ü dya s'ézhi ro tsja Mizhocjimi nu c'ü vi mama. ²² E Abraham o 'ñejme c'ü ro tsja c'ü vi mama. Nguec'ua Mizhocjimi o mama c'ü dya cja mi tū nzhübü e Abraham.

²³ Nu c'o jña c'o ya t'opjü cja o jña Mizhocjimi mama a cjava: “O mama Mizhocjimi, e Abraham dya cja mi tū nzhübü na ngueje o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi.” Pero dya nguextjo e Abraham, ²⁴ xo 'ñezgöji ra mama Mizhocjimi c'ü dya rí tūji nzhübü 'ma rá ench'ejí in mü'büji Mizhocjimi. Ngue Mizhocjimi c'ü o xos'ü e Jesucristo 'ma ya vi ndü. E Jesucristo ngue c'ü in Jmugöji c'ü. ²⁵ Mizhocjimi o ndäjä e Jesucristo o ë ndü. A cjanu o ngötcöji c'o in nzhübüji. Nuc'ua o te'etjo na yeje 'ma ya vi bö't'ü; nguec'ua ya mama Mizhocjimi c'ü dya rí tūji dya nzhübü.

5

El resultado de ser declarados sin culpa

¹ Mizhocjimi mama c'ü dya rí tūji nzhübü dya, na ngueje ya ró ench'ejí in mü'büji e Jesucristo. Ya xo rí pötü rgá nuji dya Mizhocjimi, na ngue c'ü o tsja'a e Jesucristo c'ü ngueje in Jmuji. ² Ya sö rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi c'ü nugüji na jo dya, na ngueje c'ü o tsja e Jesucristo. Me na zö Mizhocjimi. Me rí mäjäji rgá te'beji angueze; c'ua ja nzi ga cja na zö angueze, je xo rga czazgöji nu. ³ C'ü ra tsjacüji c'ua nzi ga cja angueze, dya nguextjo c'ü rgá mäcjöji c'ü. Xo rí mäjäji 'ma pje rí sufridoji. 'Ma rí sufridoji ngue 'ma rí zëzhiji, dya tögü in mü'büji. ⁴ 'Ma rí zëzhiji, rí cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Nguec'ua rí te'beji Mizhocjimi ra tsjacüji c'ua nzi ga cja angueze. ⁵ Rí päräji na cjuana ra

zädä. Rí pãrãji na ngueje me si'ch'i ín mü'bügöji c'ü s'iyazügöji Mizhocjimi. O Espíritu Mizhocjimi c'ü o ch'acüji ra bübü cja ín mü'büji, ngue c'ü cjacüji rá pãrãji me s'iyazüji Mizhocjimi.

⁶ Me ma s'ozgöji. Dya sö pje ro c jagöji c'ü ro jocüzëgöji. Pero o säjä c'e pa o ndü e Cristo c'ü rva tügöji. ⁷ Casi dya cjo bübü c'ü me ri ne o minte ngue c'ua ro pätpä c'ü rví ndü nu minte. 'Na ri bübü c'o ro zëchi o mü'bü c'ü ro pätpä c'ü rví ndü 'na c'ü na jonte. ⁸ Pero ngueje 'ma rmí tñji ín nzhubüji, e Cristo o ë ndü c'ü rva tügöji. Je a cjanu, rí pãrãji Mizhocjimi me s'iyazüji. ⁹ Nudya, ya mama Mizhocjimi c'ü dya rí tñji dya nzhubü na ngueje o ë pjödü o cji e Jesucristo o böbü a nde. Nguec'ua rí pãrãji c'ü dya ra ünngüji Mizhocjimi nu pa c'ü ra jñüncüji ngüenda yo rí cja. ¹⁰ O ë ndü e Jesucristo 'ma mi ünngüji Mizhocjimi. Nguec'ua ya rí joji dya Mizhocjimi. Nguec'ua rí pãrãji sido böbü a ndezügöji; dacüji c'ü sido rá bübüjtjoji. ¹¹ Dya nguextjo rí mäjãji na ngueje rá bübüjtjoji. Exi ngue dya, rí mápãji Mizhocjimi na ngueje e Jesucristo c'ü ín Jmuji o tsjacüji rá pötca nuji Mizhocjimi. Mizhocjimi dya ünngüji dya, na ngueje e Jesucristo o ngötcüji ín nzhubüji.

Adán y Cristo

¹² Nu c'ü e Adán c'ü ot'ü nte o tsja c'ü na s'o. Nguec'ua je va te c'ua e nzhubü cja ne xoñijö mü. Je a cjanu va mbürü c'ü rí tñji. Nguec'ua dya, nde rí tñji, na ngueje nde rí cja c'o na s'o. ¹³ 'Ma dya be mi ch'unü c'ü o ley Mizhocjimi, ya mi cja c'o na s'o cja ne xoñijö mü. Pero 'ma dya bübü ley, dya tjünpüji nguenda cjo tñji, cjo dya tñji nzhubü. ¹⁴ Pero o ndü texe c'o nte zö dya be mi ch'unüji c'e ley. O ndüji texeji ndeze e Adán hasta e Moisés c'ü o dyopjü c'e ley. O ndüji zö dya o tsjaji mismo c'e nzhubü c'ü vi tsja e Adán. E Adán c'ü ot'ü bëzo, dya mi chjëntjui c'e bëzo c'ü mi te'beji cja ro ëjë. Ngueje e Jesucristo.

¹⁵ E Adán o dyacöji c'ü na s'o; e Jesucristo o dyacöji c'ü na jo. Nde rí tñji rí texeji, na ngueje o tsja c'o na s'o 'naja nte c'ü ngueje e Adán. Je xo ga cjatjonu, Mizhocjimi nu'u na jo dya na puncjü nte, unüji c'ü rguí

bübüjtjoji, na ngueje c'ü o tsja na jo 'naja nte, c'ü ngueje e Jesucristo. ¹⁶ E Adán mi 'natjo bëzo. 'Ma o tsja 'natjo nzhubü, ndeze nu'ma, texe yo nte cja c'o na s'o. Nguec'ua va mama Mizhocjimi, texe yo nte tñji nzhubü. Na puncjü nzhubü c'o o tsja yo nte. E Jesucristo o ngö'tp'ü o nzhubü texeji. A cjanu Mizhocjimi sö ra mama c'ü dya tñji dya o nzhubüji. ¹⁷ Na ngueje o tsja c'ü na s'o 'natjo bëzo, texe yo nte tñji. C'ü 'naja bëzo c'ü ngueje e Jesucristo o ngö't'ü texe yo nzhubü. Nguec'ua nu c'o ench'e o mü'bü angueze, ra mama Mizhocjimi c'ü dya tñji nzhubü. Nguec'ua ra 'natjoji co angueze rgá bübüjtjoji.

¹⁸ 'Natjo nzhubü c'ü o tsja 'naja nte, c'ü ngueje e Adán. O mama c'ua Mizhocjimi rí tñji nzhubü rí texeji. Je xo va cjatjonu, na ngue c'ü vi tsja na jo 'natjo nte c'ü ngueje e Jesucristo, ra mama Mizhocjimi c'ü dya rí tñji nzhubü y rá bübüjtjoji. ¹⁹ Na ngueje c'ü dya dyätä Mizhocjimi 'naja nte c'ü ngueje e Adán, ndeze nu'ma, rí tñji nzhubü rí texeji. 'Naja nte, c'ü ngueje e Jesucristo o dyätä Mizhocjimi. A cjanu, na puncjü nte c'o ra mama Mizhocjimi c'ü dya ri tñji o nzhubüji.

²⁰ Mizhocjimi o dyacöji c'ü o ley ngue c'ua ro pãrãji mi tñji na puncjü nzhubü. Zö mi tñji na puncjü nzhubü, me co juentsqueji Mizhocjimi. ²¹ A cjanu, c'o ín nzhubüji mi pötcöji. Pero me co juentscöji Mizhocjimi. O ndäjä e Jesucristo o ë ndü por nutscöji. Nguec'ua na jozgöji dya a jmi Mizhocjimi, y angueze dacüji c'ü rgá bübüjtjoji.

6

Muertos respecto al pecado pero vivos en Cristo

¹ ¿Pje rá mamaji 'ma? ¿Cjo sido rá cja c'o na s'o ngue c'ua xenda ra juentsqueji Mizhocjimi? ² Jiyö. Ya ró tñji. Ya ñevgueji libre cja c'o na s'o; nguec'ua dya cja rá cja c'o. ³ ¿Cjo dya ín pãrãji, nutscöji rí ench'e ín mü'büji e Jesucristo, 'ma ró jiji ró 'natjoji co e Cristo? Ne ra mama, ró 'natjoji co angueze 'ma o ndü. ⁴ 'Ma ró jiji ne ra mama ró 'natjoji co e Jesucristo 'ma o ndü ñe 'ma o t'ögü. Mizhocjimi c'ü na zëzhi o xos'ü nu T'i. A cjanu, c'ua ja nzi va tsjapü o te

angueze, ya xo rí dadyoji ngue c'ua dadyo rga nzhodüji dya.

⁵ Na ngueje 'ma ró 'natjoci co e Jesucristo 'ma o ndü, xo ró 'natjoci co angueze 'ma o te'e. ⁶ Rí pãrãgöji, me mi cjaji c'o na s'o c'ua ja nzi ma netsjëji, pero 'natjo c'ua o dät'ázüji cja ngronsi co e Jesucristo. O dät'ázüji nu, ngue c'ua dya cja rá ne rá cjaji c'o na s'o, ngue c'ua dya cja rá tjünt'üji a xütjü e nzhubü. ⁷ Na ngueje 'naja nte c'ü ya ndü, dya cja cja'a c'o na s'o. ⁸ 'Ma a cjanu ró 'natjoci co e Jesucristo 'ma o ndü, rí pãrãgöji rí bübütjogöji na ngueje bübü angueze. ⁹ Rí pãrãji e Jesucristo o nanga 'ma o ndü. Dya cja sö'ö xe ra ndü. Sido ra bübütjo. ¹⁰ 'Natjo va ndü e Jesucristo; dya ni jyodü ra ngötcüji na yeje ín nzhubüji. Ya bübütjo dya. Sido bübütjo a jmi Mizhocjimi. ¹¹ A cjanu rí jñunt'ü in mü'büji ya xo i chüji, c'ü dya cja rí chjünt'üji a xütjü e nzhubü. Nudya, ya in bübütjoci, c'ü ya je rí chjünt'üji a xütjü ngueje Mizhocjimi. Je a cja c'ua dya, na ngueje ya in 'natjoci co e Jesucristo.

¹² Nguec'ua, dya cja rí sidoji e nzhubü c'ü xe rí tsjaji c'ü ne'e in cuerpoji. ¹³ Dya cja rí jyëziji in cuerpoji xe ra tsja c'o na s'o, ne ri ngue in chöji, ne ri ngue in ts'ijñiji, texe in cuerpoji. Pero rí unüji in mü'büji Mizhocjimi na ngueje i chüji co e Jesucristo, y ya xoxc'üji Mizhocjimi. Xo rí unü in cuerpoji c'ü rguí tsjaji c'o na jo. ¹⁴ Dya cja xe ra mandats'üji e nzhubü. Nudya, dya ra jñün'c'üji ngüenda cjo i tsjaji c'o mama c'e ley. Na ngue Mizhocjimi nuc'üji na jo dya, ya perdonaots'üji.

Un ejemplo tomado de la esclavitud

¹⁵ Ya rí pãrãji Mizhocjimi, dya ra jñüncüji ngüenda cjo ró cjaji c'o mama c'e ley. Na ngue me nugüji na jo Mizhocjimi. ¿Pje rá cjaji 'ma? ¿Cjo rá cjaji c'o na s'o 'ma? Jiyö. Dya rá cjaji c'o na s'o. ¹⁶ ¿Cjo dya in pãrãji nu c'ü in ätäji c'ü in chjünt'üji a xütjü, ngue in jmuji c'ü? 'Ma rí chjünt'üji a xütjü e nzhubü, ngue in jmuji c'ü. Ngue c'ü ra mbö'tc'üji c'ü. 'Ma rí dyätäji Mizhocjimi, ngueje in jmuji c'ü. Ngue c'ü ra tsja'c'üji rí bübütjoci. ¹⁷ Sido mi cjagueji c'o na s'o. Pero rí unü na pöjö Mizhocjimi, ya in ätäji co texe in mü'büji nu na jo jña nu ró xi'ts'iji.

¹⁸ O 'ñempc'ëji libre e Jesucristo c'ü dya cja rí sidoji e nzhubü. Nudya, c'ü je rí sidoji ngue c'ü na jo. ¹⁹ Rrã xi'ts'iji yo jña'a yo, ngue c'ua sö rí tendioji. Sido mi tjünt'üji a xütjü c'o na s'o. C'o ma s'o mi cjaji, xe mi juns'ü c'o mi cjaji c'o na s'o. Nudya ni jyodü rí unü in mü'büji Mizhocjimi, 'ñe in cuerpoji, ngue c'ua rí tsjaji ja c'o nzi ga ne angueze.

²⁰ 'Ma mi tjünt'üji a xütjü e nzhubü, dya mi ätäji Mizhocjimi c'ü xi'ts'iji rí tsjaji na jo. ²¹ Nudya, ya in tsejeji dya c'ü mi cjaji c'o na s'o. ¿Pje mi tøjögueji 'ma c'ü mi cjaji c'o na s'o? C'ü ra ts'ö't'ü c'o cja c'o, ngue c'ü ra ndü. ²² Ya o 'ñempc'ëji libre e Jesucristo ngue c'ua dya cja rí chjünt'üji a xütjü e nzhubü. O 'ñempc'ëji ngue c'ua rí pëpiji Mizhocjimi; sido rí chjünt'üji a xütjü angueze. C'ü ra dya'c'üji, ngue c'ü rí mimiji dya, c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi; y sido rí bübütjoci co Mizhocjimi. ²³ Nu c'ü ra ndünt'ü a xütjü e nzhubü, ra ndü'ü c'ü. Ngueje c'ü je ts'ö't'ü c'ü. Nu c'ü tjünt'ü a xütjü e Jesucristo c'ü in jmuji, sido ra bübütjo c'ü, dya ra ndü. Ngueje c'ü je unü Mizhocjimi.

7

Un ejemplo tomado del matrimonio

¹ Nu'tsc'ëji mi cjuarmats'ügöji, rí zo'c'üji, nu'tsc'ëji in pãrãji c'e ley. ¿Cjo dya in pãrãji, 'ma xe in bübütjoci ngue 'ma in ätäji c'e ley? Dya ngueje 'ma ya ri chüji. ² Mama cja c'e ley, 'naja ndixü c'ü ya chjüntü, dya ra jyanmbüvi c'ü nu xïra 'ma xe ri bübütjo c'ü nu xïra. Pero 'ma ra ndü c'ü nu xïra, dya cja ni jyodü c'e ndixü ra dyätä c'e ley c'ü mama nguextjo nu xïra ra mimivi. Na ngueje ya ndü c'ü nu xïra. ³ Pero 'ma ra 'ñeje c'ü xe 'naja bëzo 'ma xe büntjo c'ü nu xïra, cja'a na s'o c'e ndixü, tsãjã bëzo. Pero 'ma ya rguí ndü c'ü nu xïra, c'e ley c'ü mama ja rvá mimivi c'ü nu xïra, dya cja manda c'e ndixü. Nuc'ua 'ma ra chjüntüvi c'ü 'naja bëzo, dya tsãjã bëzo 'ma.

⁴ Je xo ga cjatjots'ügueji nu, nu'tsc'ëji mi cjuarmats'ügöji. I chügueji na ngueje i 'natjoci co e Cristo 'ma o ndü. I chügueji, nguec'ua dya cja mandats'üji c'e ley. Ya ngue c'ü 'naja c'ü mandats'üji dya. Ngueje e Jesucristo. Mizhocjimi o xos'ü 'ma ya vi ndü. I 'natjoci co e Cristo 'ma o te'e,

ngue c'ua rí mimiji dya, c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ⁵ C'e ley o jítscöji pje pjëzhi c'o na s'o c'o dya ro cjaji. Nguéc'ua, 'ma dya be mi ench'e ín mü'büji e Jesucristo, ma ëjë ín pjeñeji c'ü ro cjaji c'o na s'o c'o mama c'e ley c'ü dya ro cjaji. Mi cjaji; nguec'ua mi tÿji. ⁶ Pero ró 'natjoji co e Cristo 'ma o ndü. Nguéc'ua ya 'ñembgueji libre, dya cja mandazÿji c'e ley. Nguéje Mizhocjimi c'ü rí ätcöji dya. Dya cja rí jodÿji ja rga ätäji c'e ley. Pero sö rá cjaji dya c'o na jo, na ngueje o Espíritu Mizhocjimi bübü cja ín mü'büji.

El pecado que está en mí

⁷ Na ngue c'ü bübü c'e ley, xenda rí cjaji c'o na s'o. ¿Pje rá mangöji dya? ¿Cjo na s'o c'e ley? Jiyö. Pero 'ma dya ro ch'unü c'o ley, dya ro pãrãgö cjo mi tÿgö nzhubü cjo jiyö. A cjanu, 'ma cjó c'o pje ro nepegö, dya ro pãrã c'ü mi tÿ nzhubü 'ma dya ro bübü ley c'ü mama: "Dya cjó pje rí ñepegue", eñe. ⁸ C'ü mama c'e ley, o tsjapü xenda mi 'ñünnü ín mü'bü nguec'ua me mi ne ro cjagö texe c'o na s'o. 'Ma dya ro bübü ley, dya ro unü ngüenda cjo mi tÿ nzhubü. ⁹ 'Ma dya be rmí pãrãgö c'e ley, nutscö mi cjijñigö rmí bünc'ö na jo. Pero 'ma ró pãrã c'e ley, nuc'ua extó pãrã dya rmí bünc'ö na jo, mi tÿgö nzhubü. ¹⁰ Vi ch'unü c'e ley c'ü rva bübüjtjoji. Pero nutscö mi tÿgö. ¹¹ Na ngueje 'ma mi ärä c'e ley, ma ëjë ín pjeñe c'ü ro cjagö c'o na s'o. Mi cjagö c'ü rmí netsjë. A cjanu, me co dyoncü c'o nzhubü c'o mi cjagö. Nu c'o nzhubü c'o mi cjagö ngue c'o ma tÿgö.

¹² Rí pãrãji me na jo c'e ley, c'ua ja nzi ga cja Mizhocjimi me na jo. Texe c'ü mandazÿji c'e ley, me na jo'o. Ngué c'o ne'e Mizhocjimi. ¹³ Nudya, c'e ley c'ü na jo, ¿cjo mi pötcü c'ü? Iyö, dya ngue c'e ley c'ü mi pötcügö; ngueje c'o na s'o c'o mi cjagö. Na jo c'e ley. Pero 'ma mi äragö c'e ley, xenda mi cjagö c'o na s'o. Nguéc'ua ixi 'ñetse c'ü me na s'o c'o va ëjë ín pjeñeji.

¹⁴ Rí pãrãji c'e ley je ni 'ñeje cja o Espíritu Mizhocjimi. Pero nutscö me na s'ozgö. Zö rí ne rá cja na jo, pero rí cja c'ü na s'o. ¹⁵ C'ü rí cjagö, dya rí pãrãgö jenga rí cjagö. Nu c'ü rí pãrãgö na jo rá cja, dya rí cjagö c'ü. Nu c'ü na s'o c'ü rí cjagö, me rí s'o'ogö c'ü. ¹⁶ 'Ma me rí s'o'o yo rí cja'a, ixi 'ñetsetjo c'ü rí pãrãgö c'ü na jo'o c'e ley. ¹⁷ C'o na s'o

c'o va ëjë ín pjeñe, ngue c'o cjacü rá cja c'ü dya rí ne rá cja. ¹⁸ Rí pãrãgö dya pje jozgö. Me na zëzhi c'o na s'o c'o va ëjë ín pjeñe. Nguéc'ua zö rí ne rá cja c'ü na jo, pero dya pje sözögötsjë. ¹⁹ Dya rí cjagö c'ü na jo c'ü rí ne rá cjagö. Nu c'ü na s'o c'ü dya rí ne rá cja'a, ngue c'ü rí cjagö c'ü. ²⁰ Nu 'ma rí cja c'ü dya rí ne rá cja, ngueje c'o na s'o c'o va ëjë ín pjeñegö, cjacü rá cjagö a cjanu.

²¹ Ya rí pãrã 'ma rí ne rá cja c'ü na jo, ya rrü ts'axcü c'o na s'o c'o va ëjë ín pjeñe. ²² Cja ín mü'bü me rí mäpä o ley Mizhocjimi. ²³ Zö rí mäpä o ley Mizhocjimi, y rí pãrã c'ü na jo c'e ley, xe rí cjagö c'o na s'o. Nguéc'ua dya pje sözögötsjë rá cjagö c'ü me ne ín mü'bügö rá ätä Mizhocjimi.

²⁴ Juenzgöji, ¿cjó ra sö ra böbü a nde, ra 'ñembgueji libre c'ü dya cja rá tjünt'ÿji a xütjü rá sidogöji e nzhubü c'ü pötcüji? ²⁵ Rí unügö na pöjö Mizhocjimi. Nguéje e Jesucristo c'ü ín Jmuji c'ü o böbü a nde. O 'ñembguegöji libre. Rí yepe rí mangö, c'e ley c'ü o dyacüji Mizhocjimi, rí pãrã c'ü na jo'o c'ü. Pero c'e ley, dya sö ra 'ñembgueji cja yo nzhubü yo mandazÿji.

8

La vida que es por el Espíritu de Dios

¹ Nuc'ua ya 'ñemeji libre dya, nu c'o 'natjoji co e Jesucristo, c'o cja c'ua ja ga ne o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja o mü'büji, y dya cja'aji c'ua ja ga netsjëji.

² Dya cja mandazÿji e nzhubü c'ü mi pötcüji. Nu c'ü mandazÿji dya, ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü cjacüji rá bübüjtjoji na ngueje e Jesucristo o 'ñembgueji libre.

³ C'e ley, dya sö'ö ro 'ñembguegöji libre, na ngueje ma zëzhi c'o na s'o c'o ma ëjë ín pjeñeji. Pero Mizhocjimi c'ü na zëzhi o 'ñembgueji libre. O ndäjä e Jesucristo c'ü nu T'i cja ne xoñijö mü. Mi nte nza czazgöji, rí tÿji nzhubü. Pero angueze, dya mi tÿ nzhubü. C'o nzhubü c'o mi tÿgöji, ngue c'o je vi ndü angueze c'o. A cjanu mama Mizhocjimi, dya rí tÿji nzhubü dya.

⁴ Nguéc'ua sö rá cjaji dya c'ü mama c'e ley, 'ma rá cjaji c'ü ne'e o Espíritu Mizhocjimi y dya rá cjaji c'ü rí netsjëji.

⁵ Nu c'o cja'a c'ua ja ga netsjëji, me jodÿji c'ü netsjëji. Nu c'o cja'a c'ua ja ga ne o

Espíritu Mizhocjimi, me jodüji c'ü ne'e o Espíritu Mizhocjimi. ⁶ Nu c'ü jodü ra tsja c'ü netsjë, ra ndü'ü c'ü. Nu c'ü ra jyodü c'ü ne o Espíritu Mizhocjimi, ra bübütjo c'ü, dya ra ndü. Ra mbārã c'ü na jo angueze a jmi Mizhocjimi. ⁷ Nu c'ü ra jyodü ra tsja c'ü netsjë, üvi Mizhocjimi c'ü. Dya ne ra dyätpã o ley Mizhocjimi. Dya xo sö'ö ra dyätã. ⁸ Nu c'o cja'a c'ua ja nzi ga netsjëji c'o na s'o c'o va ëjë o pjeñeji, dya sö ra tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi c'ü rguí mājã.

⁹ Pero nu'tsc'ejji in ätäji o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü in mü'büji. Dya in cjaji c'ü in netsjëji. Nu c'ü dya bübü o Espíritu e Cristo cja o mü'bü, dya je ñeje e Cristo c'ü. ¹⁰ Nu 'ma bübü cja in mü'büji e Jesucristo, ra bübütjo in aljmaji na ngueje o jocüts'üji Mizhocjimi. Pero ra ndü'ü in cuerpoji na ngueje in cjaji c'o na s'o. ¹¹ Mizhocjimi o xos'ü e Jesucristo 'ma ya vi ndü. Nu 'ma bübü cja in mü'büji o Espíritu Mizhocjimi, Mizhocjimi c'ü o tsjapü o te'e e Jesucristo 'ma ya vi ndü, xo ra unü fuerza dya, in cuerpoji c'ü ya ra ndü.

¹² Nguец'ua, nu'tsc'ejji mi cjuarmats'ügöji, ni jyodü c'ü dya rá sidoji e nzhubü c'ü rá cjaji c'o ne in cuerpoji. ¹³ Nu 'ma rá sidogeeji e nzhubü, rá chüji 'ma. Pero nu 'ma rá dyätãji o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'büji, dya rá tsjaji c'ü in netsjëji 'ma. Y rá bübütjogeeji 'ma.

¹⁴ Nu c'o ätä o Espíritu Mizhocjimi, y cjaji c'ua nzi ga ne angueze, ngue o t'i Mizhocjimi c'o. ¹⁵ 'Ma mi jyodü ro ätäji e ley, dya mi sö. Me mi süji c'ua. Dya cja rá süji dya, na ngueje ya rá ätäji o Espíritu Mizhocjimi. Nguец'ua ya rá ma'tc'öji a cjava: "Nu'tsc'e Mizhocjimi, mi Tatats'ügöjme", rá empji. ¹⁶ O Espíritu Mizhocjimi cjacüji rá pãrãji cja in mü'büji o t'izüji Mizhocjimi. ¹⁷ Nu 'ma o t'izüji Mizhocjimi, bübü c'ü ch'acüji. Ch'acüji c'ü pë's'i Mizhocjimi c'ü in Tataji. C'ü ch'unü e Jesucristo c'ü nu T'i, xo ñezgöji xo ch'acüji c'ü. Je a cjanu, nu 'ma rá sufridoji na ngueje rá 'natjoji co e Cristo. Nuc'ua 'ma ra ñetse c'ü me na zö e Cristo, je xo rga cjazgöji nu.

¹⁸ C'o me rá sufridoji yo pa dya yo, me ch'iquëtjo, na ngueje c'ü me na nojo c'ü cja rá jandaji. Rá jandaji c'ü me rrã

zö. ¹⁹ Texe c'o o dyät'ã Mizhocjimi me te'beji, me petsaji ra jñandgöji c'ü ya rvã nocüji cja o dyë angueze, nutscöji o t'izgöji Mizhocjimi. ²⁰ Texe yo o dyät'ã Mizhocjimi cja ne xoñijö mü, o tsjapüji o s'odüji. Dya ngue c'ü vi neji a cjanu. Mizhocjimi o tsjapüji a cjanu, ngue c'ua xo ra nde'beji Mizhocjimi c'ü ra jocü texe. ²¹ Mizhocjimi ra jocüji ngue c'ua dya cja ra s'odüji. Ya xo rrã zöji 'ma ra ñeme libre Mizhocjimi c'o o t'i angueze. ²² Rí pãrãji texe yo bübü chjëntjui 'na ndixü c'ü ya ra zö'dyë. Me mapjü ga sufrido yo, je ga cjanu yo ndeze 'ma o mbürü o tsjaji c'o na s'o, hasta nu pa dya. ²³ Dya nguextjo yo, sufrido yo. Xo ñezgöji rá nteji, xo rá sufridoji. Chjëntjui c'ü ri mapjügöji a mbo in mü'büji. Mizhocjimi ya o dyacüji c'ü o Espíritu, nguec'ua ya rá pãrãji nguetscöji o ts'it'izüji Mizhocjimi. Pero xe rá te'beji c'e pa, 'ma ya rrã dadyo in cuerpoji. C'e pa'a c'ü, ra ñetse na jo, c'ü o t'izüji Mizhocjimi. ²⁴ Ya o jocüzüji in mü'büji Mizhocjimi. Rí te'betjoji c'e pa 'ma ya rrã dadyo in cuerpoji. Dya cjó te'be nu c'ü ya zädã. ²⁵ Pero nu 'ma rá te'beji c'ü dya be rá nuji, ni jyodü sido rá te'beji, dya ra tögü in mü'büji.

²⁶ O Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'büji cjacüji sido rá te'beji. Xo pjöxcüji dya. Dya nda rá pãrãji ja rga ötüji Mizhocjimi. Dya rá jünji jña c'ü rga mamaji. Pero o Espíritu Mizhocjimi ötcüji angueze. ²⁷ Mizhocjimi pãtpã o mü'bü yo nte. Xo pãrã pje na ötü o Espíritu. Na ngue o Espíritu ötcüji Mizhocjimi nutscöji o ntezgöji, c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi.

Más que victoriosos

²⁸ Nu c'o s'iyã Mizhocjimi, c'o o zojnü angueze c'ua nzi va ne angueze, rá pãrãji Mizhocjimi cjapü ra mbös'üji texe c'ü ra zädã; zö pje nde ra tsjapüji c'o. ²⁹ Ndeze 'ma ot'ü, ya mi pãrã Mizhocjimi c'o o t'i angueze 'ma dya be mi jmus'üji. Nuc'o, o xöcü Mizhocjimi c'ü ro zädã c'ü exti nguetjoji e Jesucristo c'ü nu T'i. Nguец'ua c'ü nu T'i Mizhocjimi c'ü ngueje e Jesucristo ra ngue o ndasë na puncjü o cjuarma. ³⁰ Nu c'o vi mbeñe Mizhocjimi ro ngue c'o o t'i, xo o zojnü c'o. Nu c'o o zojnü angueze, o tsjapü o

jogüji cja o jmi angueze. Nuc'o, xo o tsjapüji rrã zö'öji nza cja e Jesucristo c'ü nu T'i'i.

³¹ ¿Pje rá mangöji, yo ró xi'ts'iji? Bübüzüji Mizhocjimi. Dya ni jyodü cjó rá sÿji. ³² Mizhocjimi dya mama: “Jyãcãtjo ín Ch'igö; dya rá tájãgö nu”, ro 'ñeñe. Iyö. Pero o ndãjä o ã ndü va pãtcãji. Nuc'ua, ¿cjo dya xo ra dyacüji texe c'ü ngue o tsjaja angueze? ³³ ¿Cjó sö ra mama xe tÿ nzhübü yo o juajnü Mizhocjimi? Dya cjó sö. Nguetsjë angueze mama c'ü ya perdonaozüji, dya rí tÿji nzhübü. ³⁴ Nudya, ¿cjo sö ra mama ni jyodü rá tÿji? Dya cjó sö, na ngueje ngue e Jesucristo c'ü o ndü c'ü rva tÿgöji, cjanu o te. Nudya, bÿbÿtjo dya c'ü, cja o jodyë Mizhocjimi nu ja sido ñacöji cja jmi Mizhocjimi. ³⁵ ¿Cjó sö pje ra tsja c'ü dya cja ra s'iyazüji e Cristo? Dya sö'ö pje ra tsja'a 'naja. Zö pje rá nuji, zö pje rá sufridoji; me s'iyazüji e Cristo. Zö nugüji na ü; zö ri söji tÿjimi; zö ojtjo pje rá jeji, me s'iyazüji e Cristo. Zö ya ngue rá tÿji, zö ra mbötcüji, me s'iyazüji e Cristo. ³⁶ C'ü rrã nuji nguejnu je ga t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Mama a cjava:

Yo nte me cja'a ra mbötcüji texe yo pa'a na ngueje je ngue o t'izüji Mizhocjimi.

Rí chjëntjoi nza cja ndëncjürü c'o ya xöcüji ra mbö't'üji.

³⁷ Zö rí nuji texe yo, sido rí zëzhiji. Na ngueje e Jesucristo c'ü bÿbü cja ín mü'bÿji me na zëzhi c'ü. Me xo s'iyazüji. ³⁸ Cja ín mü'bÿgö rí pãrã na cjuana me s'iyazüji Mizhocjimi. Dya sö pje ra jyanngÿgöji Mizhocjimi c'ü me s'iyazüji. Ne ri ngue c'ü rga tÿji; ne ri ngue c'ü pje ra tsjacüji 'ma xe rí bÿbüji. Ne ri ngue c'o o anxë Mizhocjimi; ne ri ngue e Satanás c'ü dya jo 'ñe c'o o dyoji. Ne ri ngue c'o va sädã dya; ne ri ngue c'o cja ra zãdã. Dya sö pje ra jyanngÿgöji Mizhocjimi c'ü me s'iyazüji. ³⁹ Ne ri ngue c'o bÿbü a jens'e; ne ri ngue c'o bÿbü a jömmü. Texe yo o dyãt'ã Mizhocjimi; dya pje bÿbü c'ü sö ra jyanngÿgöji Mizhocjimi c'ü me s'iyazüji. Na ngue c'ü o tsja e Jesucristo c'ü ín Jmugöji, rí pãrã me s'iyazüji Mizhocjimi.

9

Dios ha escogido a los de Israel

¹ Na cjuana c'ü rí xi'ts'iji na ngueje bÿbüzü e Cristo. Dya bëchjine c'ü rí xi'ts'iji. O Espiritu Mizhocjimi cjacü rá pãrã a mbo ín mü'bÿ c'ü na cjuana c'ü rí xi'ts'iji. ² Na cjuana me rí cijñi na puncjü; me nzhumü ín mü'bÿ c'ü dya c'ueñe. ³ Na ngueje nuzgö rí negö 'ma ro sö, ja rva cjavügö ro pãtpãgö yo ín menzumÿgöjme, dya cja ro bÿbüzü e Cristo, nu 'ma je rva cjanu ro jogü o mü'bÿji, ro bÿbÿtjo yo ín menzumÿgöjme. ⁴ Nu yo ín menzumÿgöjme je menzumÿji a Israel. Ngue c'o o tsjapü Mizhocjimi o t'i. Ngue c'o mi jandaji na zö Mizhocjimi. Ngue c'o o xipji Mizhocjimi pje mi ne angueze. Ngue c'o o ch'unü nu ley Mizhocjimi. Ngue c'o o xipji Mizhocjimi ja rvã ma't'üji angueze. Ngue c'o o xipji Mizhocjimi pje ro tsja angueze. ⁵ Nu c'o o mboxtita yo menzumü a Israel mi ngue c'o mi ma't'ü Mizhocjimi. E Cristo je vi peje nu cja c'o menzumü a Israel 'ma o jmus'ü cja ne xoñijömmü. Angueze ngue Mizhocjimi; manda texe a jens'e 'ñe texe cja ne xoñijömmü. Nguextjo angueze rá ma't'üji. Je rga cjanu, amén.

⁶ Nu c'o mi mama Mizhocjimi ro unü yo menzumü a Israel, jo na cjuana c'o. Pero dya texe c'o menzumü a Israel ngue o t'i Mizhocjimi. ⁷ Nu c'e t'i c'ü mi mama Mizhocjimi ro unü e Abraham, ngue e Isaac. Nguextjo c'o o mboxbëche e Isaac c'ü mama Mizhocjimi ngue c'o o mboxbëche e Abraham. ⁸ C'ü ni tsjapü o t'i Mizhocjimi 'na nte, dya ngue c'ü ri mboxbëche cja e Abraham, ngue c'ü ya mama Mizhocjimi ra tsjapü o t'i. ⁹ O mama Mizhocjimi a cjava, o xipji e Abraham: “Ra chjüncjë dya, rá ëjë. Nguéc'ua e Sara c'ü nin su ra mus'ü 'na ts'it'i”, eñe Mizhocjimi. C'e ts'it'i mi ngue e Isaac.

¹⁰ Nuc'ua e Rebeca mi tÿ yeje ts'it'i c'o mi cuate c'o ro musp'ü e Isaac c'ü mi ngue ín mboxtitagöji. ¹¹⁻¹² Mizhocjimi c'ü zojnü yo nte, juajnü c'o ne ra juajnü. 'Ma dya be mi jmus'ü c'o ye t'i, 'ma dya pje be mi cjaví c'ü na jo ne ri ngue c'ü na s'o, Mizhocjimi o mama, o xipji e Rebeca: “C'ü ot'ü ra jmus'ü, ra mbëpi c'ü va bëpja”, eñe. ¹³ Je xo ga cjatjonu c'ü mama cja c'ü t'opjü: “Nza yeje bëzo, ngue e Jacob c'ü ró

juajnü rá intsjimigö; dya ngueje e Esaú”, eñe Mizhocjimi.

¹⁴ ¿Pje rá mangöji, 'ma? ¿Cjo rá mamaji c'ü dya jo c'ü cja Mizhocjimi? Jiyö. Me na jo ga tsja Mizhocjimi. ¹⁵ O xipji e Moisés: “Nuzgö rá juentscö nu c'ü rí ne rá juentse”, eñe. ¹⁶ Mizhocjimi 'ma ra juentse 'na nte, dya ngue c'ü mi ne c'e nte c'ü rví juentse. Ne xo ri ngue c'ü me mi cja'a c'e nte c'ü rví juentse. Mizhocjimi ra juentse na ngueje ne ra juentse. ¹⁷ Je t'opjü c'ü o mama Mizhocjimi va xipji e Faraón: “Ró juan'c'ügö i tsja rey, ngue c'ua ra 'ñetse c'ü me na zëtsigö. Ró juan'c'ügö ngue c'ua ín chjügö ra 'mãrã texe cja ne xoñijömmü”, eñe. ¹⁸ Nguec'ua 'ñetse Mizhocjimi juentse c'ü ne ra juentse. C'ua ja nzi va tsjapü Mizhocjimi e Faraón ma me o mü'bü, je xo ga cjatjonu c'apü na me o mü'bü nu c'ü ne ra tsjapü a cjanu.

¹⁹ 'Na rí xitsiji: “¿Jenga mama Mizhocjimi c'ü ngue ín s'ocügöji c'ü rí cjaji 'ma? ¿Cjó ngue c'ü sö ra zövi Mizhocjimi? Angueze cja'a c'ü ne'e”, rí 'ñenzgöji. ²⁰ ¿Pje pjë'tsc'e c'ü ni sövi jña Mizhocjimi? 'Na s'äbã, 'ma ro sö ro ña'a, ¿cjo ro xipji c'ü vi dyät'ä: “¿Jenga i dyäcö a cjanu?”, ro 'ñeñe? ²¹ C'ü ät'ä o s'äbã, ¿cjo dya sö ra dyät'ä 'natjo mbëjömü 'na s'äbã c'ü na zö, xo 'ñe 'na s'äbã c'ü rguí dyüt'ü o cañabü?

²² ¿Pje rá mangöji 'ma? Mizhocjimi ne'e ra jizhi c'ü ünmbü nzhubü; y ngue angueze c'ü na zëzhi c'ü sö ra tsjapü ra sufrido c'o tñ nzhubü. Zö Mizhocjimi ra tsjapü ra sufridoji a cjanu, pero pësp'iji na puncjü paciencia anguezeje. ²³ A cjanu Mizhocjimi o mbësp'iji na puncjü paciencia; ngue c'ua ra 'ñetse me na zö c'ü c'apü nu c'o juentse angueze. Mizhocjimi o mama ndeze mi jinguã c'ü ra tsjapü a cjanu anguezeje. ²⁴ Ra tsjapü a cjanu Mizhocjimi nu c'o o zojnü angueze, dya nguextjo c'o menzumü a Israel; xo 'ñe c'o dyaja nte. ²⁵ Je xo ga cjatjonu c'ü mama Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Oseas. O mama a cjava:

C'o dya mi ngue ín ntegö, rá mama ngue ín ntegö dya c'o.

C'ü dya mi s'iyagö, rá xipji dya: “Rí s'iyats'ügö dya”, rá embe.

²⁶ Nu ja vi sjipjiji: “Dya ngue'tsc'eji ín ntets'ügöji”, eñe,

ngueje nu c'ua ja ra sjipjiji ngueje o t'iji Mizhocjimi c'ü bübütjo.

²⁷ Xo 'ñeje e Isaías o mama co texe o mü'bü ja rva cja yo menzumü a Israel. O mama a cjava: “C'o o mboxbëche e Israel rrã puncjüji; ri chjëntjui 'ñöxijömmü a ñünü e ndeje. Zö rrã puncjüji, pero ja nzitjo c'o ra jogü o mü'bü c'o. ²⁸ Dya cja xe ra mezhe ra tsja Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama, ra jñünpü ngüenda yo cãrã cja ne xoñijömmü c'o cja na s'o, ra castigaoji”, eñe. ²⁹ Je xo ga cjatjonu va dyopjü e Isaías c'ü ro zädã. O mama a cjava:

Na ngueje me juentsete Mizhocjimi c'ü manda texe, o jyëzi c'ü xe ro cãrãji ja rí nziji.

'Ma jiyö, ya ro tjorüzüji rí texeji, nza cja c'o mi menzumü a Sodoma 'ñe c'o mi menzumü a Gomorra. O tjorü c'o, eñe.

La gente de Israel y el evangelio

³⁰ ¿Pje rá mangöji 'ma? Nu c'o dya mi menzumü a Israel, dya mi jodüji ja rvá jogüji a jmi Mizhocjimi. Pero o 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi, nguec'ua Mizhocjimi mama c'ü dya tñji nzhubü dya. ³¹ Nu c'o menzumü a Israel mi jodü ro tsjaji texe c'o mama o ley Mizhocjimi ngue c'ua ro jogüji a jmi angueze. Pero dya sö ro tsjaji. Nguec'ua xe tütjoji nzhubü. ³² ¿Jenga xe tütjoji nzhubü? Xe tütjoji nzhubü na ngueje dya 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi. C'ü mi cjaji, mi jodü ro cumpleji ngue c'ua ro jogüji a jmi Mizhocjimi. O pjeñeji cja c'e ndojo, c'ua ja nzi ga t'opjü cja o jña Mizhocjimi. ³³ C'e jña mama a cjava:

Tsjijñiji na jo. Rí emegö a Sion 'na ndojo c'ü ni pje's'eji 'ñe c'ü ni nügüji. C'e ndojo ne ra mama e Cristo. Nu c'ü ra 'ñench'e o mü'bü angueze, dya ra bëzhi o tseje; ra chöt'ü c'ü na cjuana c'ü mama angueze, eñe.

10

¹ Mi cjuarmats'ügöji, c'ü ne'e ín mü'bügö, c'ü rí ötpügö Mizhocjimi yo menzumü a Israel ngue c'ü ra 'ñemeji libre cja c'o na s'o, ra jogü o mü'büji. ² Rí pãrã na jo, me jodüji

c'ü me ra neji Mizhocjimi. Pero dya pârâji ra ma't'üji Mizhocjimi c'ua ja nzi ga ne angueze. ³ Anguezeji dya cja püji ngüenda Mizhocjimi ja rgá sô ra jopcü o mü'büji. C'ü cja, jodütsjêji ra cumpleji o ley Mizhocjimi ngue c'ua ra jogüji cja o jmi. Dya ne ra dyätâji c'ü mama Mizhocjimi, c'ü ja rgá sô ra jopcü o mü'büji. ⁴ C'ü rguí jogü 'na nte a jmi Mizhocjimi, dya ngue c'ü ra cumple c'ü o ley. Na ngue ya êjê e Cristo. Nu c'o ench'e o mü'bü e Cristo, nguextjo c'o mama Mizhocjimi ya jogüji cja o jmi.

⁵ Nu c'o ne c'ü ra jopcü o mü'büji na ngueje jodü ra dyätâji o ley e Moisés, je t'opjü a cjava cja c'e ley: “Para ra bübütjo 'na nte, ni jyodü ra tsja texe c'o mama c'e ley”, eñe. ⁶ Pero nudya, 'ma cjo c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo, ra jogü 'ma a jmi Mizhocjimi. Dya ni jyodü ra nguiñi cja o mü'bü: “¿Cjo ra ma a jens'e ra ma sinqui a 'ñecjua e Cristo?” ⁷ Dya xo ni jyodü ra nguiñi: “¿Cjo ra ma cja c'o ya ndü ra tsjapü ra te'e e Cristo?”, ra 'ñeñe, iyö. ⁸ Pero, ¿pje cjiñi cja o mü'bü nu c'e nte c'ü dya tühübü na ngueje o 'ñench'e o mü'bü e Cristo? Mama c'e nte'e c'ü: “Ya ró ärä o jña e Cristo; bübü o jña cja in mü'bügö, y rí ña'a o jña”, eñe. C'e jña, ngue c'ü rí xipjigö yo nte. ⁹ Rí xi'ts'iji: 'Ma na cjuana rí mangueji e Jesucristo ngue in Jmugueji y 'ma na cjuana in ejmeji cja in mü'bü Mizhocjimi o xos'ü 'ma o ndü, ra jocüts'üji in mü'bü 'ma. ¹⁰ Na ngueje 'ma rí 'ñench'e in mü'büji e Cristo, ra mama Mizhocjimi ya perdonaots'üji, dya in tûji dya nzhubü; y 'ma dya rí tseji rí mangueji e Cristo ngue in Jmugueji, Mizhocjimi ra jocüts'ü in mü'büji 'ma.

¹¹ O jña Mizhocjimi mama a cjava: “Nu c'ü ejme e Jesucristo, dya ra yembeñe na ngueje Mizhocjimi ra tsja texe c'ü o mama”, eñe. ¹² C'ü ra 'ñejme, dya ra tsja zö ri menzumüji a Israel; zö ja nde ri menzumüji. Na ngueje 'natjo o Jmu yo menzumü a Israel y yo dyaja nte. Ra 'nintsjimiji texe c'o ma't'ü angueze. ¹³ Na ngueje ra jogü o mü'bü texe c'o na cjuana ma't'ü c'ü in Jmugöji. ¹⁴ Pero, ¿ja rgá sô ra ma't'üji nu c'ü dya be ejmeji? ¿Ja xo rgá sô ra 'ñejmeji nu c'ü dya be äräji ja ga cja? ¿Ja xo rgá sô

ra dyärâji nu 'ma ojtjo cjo ra zopjüji? ¹⁵ 'Ma dya cjo däjä, ¿ja rgá sô ra zopjüji? Je xo ga cjatjonu, c'ü t'opjü c'ü mama a cjava: “Me na jo 'ma cjo c'o ra ma zopjü yo nte ra xipjiji o jña Mizhocjimi.”

¹⁶ Dya texeji o 'ñejmeji nu o jña e Cristo. Ya zädä c'ua ja nzi va mama e Isaías. O mama a cjava: “Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, ¿cjo ngue c'ü o 'ñejme c'o ró mamajme?”, eñe. ¹⁷ Ot'ü ra dyärä 'na nte o jña e Cristo; nuc'ua ra 'ñejme 'ma.

¹⁸ Pero rí mangö, ¿cjo dya dyärâji? Jä, na cjuana o dyärâji. O jña Mizhocjimi mama a cjava:

Nu e jña'a nu, o mamaji texe cja ne xoñijö mü.

Xo dyärâji texe c'ua ja jnorü ne xoñijö mü.

¹⁹ Rá önnc'üji na yeje. ¿Cjo dya unü ngüenda c'o menzumü a Israel? E Moisés ngue c'ü ot'ü o dyopjü a cjava:

Rá nu na jo yo dya ngue in ntegö, ngue c'ua me rí envidiagueji anguezeji.

Yo nte yo dya pârâ, rá cja püji na jo ngue c'ua rí ünmbügeji yo.

²⁰ Xo 'ñejme e Isaías o zêchi o mü'bü c'ü rví mama a cjava:

C'o dya mi jongü, ngue c'o o chöcügö c'o.

Ró jizhitsjê c'ü rví mbâcã c'o dya mi jodü ja rvá mbâcã, eñe.

²¹ Pero c'ü mi mama ja ga cja yo menzumü a Israel, o mama e Isaías a cjava: “Najpa, 'najpa, rvá te'betê rvá ma't'ü yo nte yo dya ne ra dyätcã. Pero dya cjacüji ngüenda c'ü rí mama”, eñe e Isaías va pätpä Mizhocjimi.

11

Los de Israel que son salvos

¹ Nguec'ua rí mangö: Nudya, ¿cjo ya jyëzi Mizhocjimi yo menzumü a Israel yo o jua-jnü mi jinguã? Jiyö; nutscö rí ejmegö e Jesucristo. Maco nguetscö 'naja yo menzumü a Israel. O mboxbêchezü e Abraham. Je xo rí bêche cja e Benjamín. ² Mizhocjimi dya jyëzi yo o nte angueze yo ya vi xöcü ro tsjapü o t'i angueze. Nudya, ¿cjo dya in pârâji ja ga mama nu t'opjü, nu nädä e Elías, 'ma o ngöt'ü c'o nu menzumüji a Israel? O ngöt'üji a jmi Mizhocjimi. ³ O mama e Elías a cjava: “Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, ya mbö't'üji c'o mi mama in jñague. Ya yä't'äji

c'o altar nu ja mi ma'tc'ügue c'o in nte'e. Ya nguetjozögö xe rí bünc'ö. Nudya jongüji ja rgá mbötcüji”, eñe e Elías. ⁴ ¿Ja va ndüntü c'ua Mizhocjimi? O ndünrü a cjava: “Ró xöcügö yencho mil c'o dya ndüñijö mü a jmi c'e ts'ita Baal. Nuc'o, matcügö c'o”, eñe Mizhocjimi. ⁵ Je xo ga cjatjonu yo pa dya yo. Cãrã ja nzi yo menzumü a Israel yo ejme Mizhocjimi. Angueze o juajnüji na ngueje me na jonte c'ü. ⁶ O unütjoji c'ü ro jogü o mü'büji. Dya ngue c'ü pje vi tsja anguezeji c'o na jo c'ü o jogü o mü'büji. 'Ma ri ngue a cjanu, dya ro ch'unütjoji 'ma.

⁷ ¿Pje rá mangöji 'ma? Yo menzumü a Israel dya chöt'üji c'ü me mi jodüji. Pero c'o o juajnü Mizhocjimi, ngue c'o o chöt'ü c'o. C'o dyaja o tsjapüji ma me o mü'büji. ⁸ Anguezeji cjaji c'ua ja ga mama o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava: “Mizhocjimi o unüji 'na pjeñe c'ü dya ro tsjapüji ngüenda. O tsjapü o ndöji c'ü dya ro jñandaji, 'ñe o ngöji c'ü dya ro dyäräji. Je ga cjatjonu anguezeji hasta yo pa dya”, eñe. ⁹ Xo 'ñeje e David, o mama a cjava:

Me ñönüji na jo nguec'ua ga nguiñiji me mäjã Mizhocjimi ga neji. C'ü o pjeñeji onpütjoji.

Pero Mizhocjimi ra nzhopcüji c'ü cjaji.

¹⁰ Ra ndëzhöji ngue c'ua dya ra sö ra jñandaji. Texe yo pa ra c'oxütjüji, eñe.

La salvación de los que no son de Israel

¹¹ C'ü rí mangö, ¿cjo ya pjeñeji c'ü dya cja ra sö ra böbüji? Jãgã ra sötjo, 'ma ra dyätãji Mizhocjimi. Pero yo menzumü a Israel, dya ne ro dyätãji o jña e Cristo; yo dyaja nte ngueje yo na ätä dya. Nguec'ua sö ra jopcü o mü'büji. A cjanu yo menzumü a Israel ra envidiãji na ngue c'ü ni jopcü o mü'bü dya, yo dyaja nte. ¹² O bëzhi yo menzumü a Israel 'ma dya ne ro dyärãji o jña e Cristo. Mizhocjimi o 'nintsjimi c'ua yo dyaja nte cja ne xoñijö mü. Tsjijñiji. Xenda ra 'nintsjimi texe yo nte cja ne xoñijö mü 'ma xo ra nzhogü o mü'bü yo menzumü a Israel ra 'ñejmeji e Cristo.

¹³ Nu'tsc'ejij in pãrãji, Mizhocjimi o ndãcjã rá zo'c'üji dya, nu'tsc'ejij dya in menzumüji a Israel. Co texe in mü'bü rí zo'c'üji o jña e Cristo. ¹⁴ Xo rí xipji a cjanu yo in menzumügöjme c'ü ya jocüts'ü in mü'büji

Mizhocjimi. Xa'ma xo ra ne ra 'ñejme ja nzi anguesji, ra jogü o mü'büji. ¹⁵ Nu c'o menzumü a Israel, o xögüji cja Mizhocjimi; ngue c'ua Mizhocjimi dya cja cjavü o nte c'o. Nguec'ua nudya, ngue yo dyaja nte cja ne xoñijö mü c'o recibido dya Mizhocjimi. Tsjijñiji, nu 'ma ra 'ñejme e Jesucristo yo menzumü a Israel, ra recibido na yeje Mizhocjimi 'ma yo. Nu'ma, ra chjënjuji c'ü ro nanga c'o ya vi ndü'ü. ¹⁶ E Abraham chjënjuji 'na dyüza. C'o o mboxbëche chjënjuji c'o o dyëza. A cjanu, Mizhocjimi 'ma o xöcü e Abraham xo o xöcü texe c'o o mboxbëche.

¹⁷ Bübü c'o dyëza c'o o 'huacüji cja c'e za'a. Anguesji ngue c'o menzumü a Israel c'o dya ejme e Jesucristo. Nu'tsc'ejij, dya in menzumüji a Israel, in chjënjuji o dyëza 'na olivo c'ü tetsjējē. O ch'äcãts'üji nu ja vi 'huacü c'o dyëza c'e olivo c'ü exvi 'ñench'ejij. Xo 'ñetsc'ejij dya, je ni 'ñeje cja c'e dyü'ü c'ü da'c'üji c'ü ni nocüji. ¹⁸ Zö je ga cjatjonu, dya rí tsjijñiji xenda na jotsc'ejij que na ngueje c'o dyaja c'o o 'huacüji. Nu 'ma ra ëjē in pjeñeji a cjanu, rí unnc'ejij na jo ngüenda c'ü dya je ni 'ñejets'üji c'ü rguí nocü c'e dyü'ü. Ngue c'e dyü'ü c'ü da'c'üji c'ü rguí nocügueji.

¹⁹ 'Na ri bübüts'üji c'ü ra xitsi a cjava: “O 'huacüji c'o dyë olivo ngue c'ua o ch'äcãzögöjme”, ra 'ñenzeji. ²⁰ Jã, na cjuana c'ü in mangueji. Pero pjötpüji ngüenda. ¿Jenga o 'huacüji? O 'huacüji na ngueje dya 'ñejmeji Mizhocjimi. Nu'tsc'ejij o ch'äcãts'üji na ngueje in ejmeji dya Mizhocjimi. Nguec'ua dya rí tsjapütsjējē na nojo. C'ü rí tsjajij, rí süji Mizhocjimi. ²¹ Tsjijñiji na jo. Mizhocjimi o 'huacü yo dyëza c'o je vi mbeje cja c'e za. Pjötpüji ngüenda, 'ma. Mizhocjimi xo sö'ö ra 'huacüts'üji nu'tsc'ejij o ch'äcãts'ügueji cja c'e za'a. ²² Me na jonte Mizhocjimi. Pero me xo cjavü ra sufrido nu c'o dya o 'ñejme. O 'huacüji cja c'e za'a. Pero nu'tsc'ejij, me na jonte c'ua nzi ga nuc'üji 'ma sido rí 'ñejmeji. 'Ma dya sido rí 'ñejmeji, xo ra 'huacüts'ügueji cja c'e za'a. ²³ Xo nzitjo nu c'o menzumü a Israel, 'ma ra nzhogü o mü'büji ra 'ñejmeji Mizhocjimi, xo ra chãcã Mizhocjimi anguezeji. Na ngueje Mizhocjimi me na zëzhi. Sö ra chãcãtjoji na yeje. ²⁴ Na ngueje c'o menzumü a Israel

ngueje c'e olivo c'ü exo 'ñench'ëji. Nu'tsc'ëji ngue'tsc'ëji c'e za c'ü ni chjũ olivo c'ü o tetsjējē. O ch'äcäts'üji cja c'e za c'ü exvi 'ñench'ëji. Xe ra sō ra ch'äcätjo na yeje c'o dyē c'o je vi mbeje cja c'e za c'ü exvi 'ñench'ëji.

La salvación final de los de Israel

²⁵ Mi cjuarmats'üji. Bübü c'ü dya 'mārā 'ma ot'ü c'ü rí negō rí pārāgueji na jo. Rá xi'tsc'öji ngue c'ua dya rí tsjapütsjēji na nojo. Cārā c'o menzumü a Israel c'o o meze o mü'büji. Je rga cjatjoji c'ua dya, hasta 'ma cja ra sötü c'ua texe c'o ra 'ñejme Mizhocjimi yo dyaja nte. ²⁶ Nuc'ua ra jogü c'ua o mü'bü texe yo menzumü a Israel, c'ua ja nzi va t'opjü a cjava:

Ra ējē nu c'ü ra bōbü a nde. Rguí 'ñeje a Sion, ra ndintspi o mü'bü yo o mboxbēche e Jacob.

²⁷ Nujnu ngue nu ró mama 'ma ot'ü c'ü rá cjagō; ró mama c'ü rá tjintspiji o mü'büji, eñe Mizhocjimi c'ü ra tsja'a.

²⁸ Anguezeji üji Mizhocjimi. Dya o dyätäji o jña e Cristo. Nguec'ua ya o säjä c'ua ja in cārāgueji c'e jña. Pero Mizhocjimi o juajnü yo menzumü a Israel na ngueje ngue o mboxbēcheje e Abraham. Mizhocjimi me s'iyaji. ²⁹ Nu c'ü mama Mizhocjimi ra tsja, ra cumple c'ü. O zojnü c'o menzumü a Israel. Mizhocjimi dya pötü c'ü cja'a. ³⁰ Nu'tsc'ëji, dya in menzumüji a Israel, mi jinguã, dya mi negueji rí dyätäji Mizhocjimi. Pero ya juen'tsc'ëji dya angueze, na ngueje yo menzumü a Israel, dya ne ra 'ñejmeji.

³¹ Je xo ga cjatjonu anguezeji, dya ne ra dyätäji. Pero c'ua nzi ga juen'tsc'ëgejeji dya Mizhocjimi, xo ra zädä c'ü ra juentse anguezeji. ³² Mizhocjimi o tsjapü c'ü o 'ñetse c'ü tũ'ũ o nzhubü texe yo nte, yo menzumü a Israel 'ñe yo dyaja nte. Nguec'ua Mizhocjimi sō ra juentseji texeji.

³³ Me na jo c'ü cijjñi Mizhocjimi. Me na nojo c'ü cja'a. ¿Cjó sō ra mbārā jenga cja'a c'ü cja? Pero angueze, me na zō texe c'o cja'a. ³⁴ O jña Mizhocjimi mama a cjava: “¿Cjó ngue c'ü o mbārā c'ü mi cijjñi Mizhocjimi? ¿Cjó ngue c'ü sō ra tsja xöpüte ra xipji Mizhocjimi c'ü ra tsja? Dya cjó sō.

³⁵ ¿Cjó ngue c'ü ya vi mbeñe Mizhocjimi

ante c'ü ro tsja Mizhocjimi ro mbeñe c'e nte? Ojtjo dya cjó bübü”, eñe. ³⁶ Texe yo bübü, texe yo ts'a, je ni 'ñeje cja Mizhocjimi. 'Ma pje c'o ts'a, ngueje angueze vi mbeñe c'ü ro ts'a. 'Ma pje c'o ts'a, ngue c'ü ra 'mārā Mizhocjimi. Dya rá jējiji rga mamaji angueze me na zō'ö. Je rga cjanu, amén.

12

La vida consagrada a Dios

¹ Mi cjuarmats'üji, me co juen'tsc'ëji Mizhocjimi. Nguec'ua rí ö'tc'üji rí nzhötütsjēji Mizhocjimi co texe in mü'büji texe yo pa c'o rí bübüji, rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne angueze c'o na jo. Ngue c'ü ni jyodü rí tsjaji. Ngue c'ü rguí mājā Mizhocjimi.

² O Espiritu Mizhocjimi da'c'üji nuevo in pjeñeji. Nudya c'ü in dadyoji, ni jyodü dadyo rguí nzhodüji. Dya cja rí nzhodüji c'ua ja nzi ga nzhodü nu c'o dya pārā Mizhocjimi. Nuc'ua sō rí pārāji c'ü ne Mizhocjimi. Sō rí pārāji c'ü na jo.

³ Mizhocjimi o dyacü c'ü ja rgá sō rá jí'ts'iji c'ua nzi ga cja angueze. Nguec'ua rrā zo'c'üji. Mizhocjimi o dya'c'üji ja rguí pēpiji angueze. Nguec'ua dya rí tsjijñitsjēji que me na nojots'üji. Dya rí tsjijñiji que xenda ni muvits'üji a jmi Mizhocjimi que na ngueje yo nin cjuarmaji. ⁴ Nu in cuerpoji bübü na puncjü yo ch'äcäzüji. Pero dya 'na ma cjatjo c'ü o bēpiji anguezeji. ⁵ Je xo ga cjatjozögöji nu. Na puncjüzüji. Pero 'natjo in cuerpoji na ngueje e Cristo bübü cja in mü'büji. Rí 'natjo cuerpoji rí texeji; rí pötü rgá pjöxteji.

⁶ Yo bēpiji yo sō rá cjaji, nde nandyo yo, c'ua nzi va dyacüji Mizhocjimi rá cjaji. C'o o ch'unü ra ña o jña Mizhocjimi, ra ña c'ua ja nzi va unü Mizhocjimi ra ña. ⁷ C'o o ch'unü ra tsja mböxte cja o bēpiji Mizhocjimi, ra tsjacjuana. C'o o ch'unü ra xöpü o jña Mizhocjimi, ra xöpü na jo'o. ⁸ C'o o ch'unü ra zopjü yo cjuarma, ra zopjüji na jo o jña Mizhocjimi. Nu c'o ra unü c'ü pje nde pēs'i, ra unü co texe o mü'bü. Nu c'o o ch'unü ra tsja xo'ñi cja o bēpiji Mizhocjimi, ra mbötpü ngüenda ra tsja c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Nu c'ü pjös'ü c'o pje ni jyodü, ra mājā rgá mbös'ü.

Deberes de la vida cristiana

⁹ Rí s'iyaji yo nin minteji co texe in mü'büji. Jyëzgueji c'o na s'o. Sido rí tsjaji c'o na jo. ¹⁰ Rí pötqui s'iyaji na ngueje nde in cjuarmaji in texeji. Dya rí envidiaji yo nin cjuarmaji. Pero rí tsjijñiji c'ü xenda na jo nzi 'naja anguezeji que na ngue'tsc'ejí.

¹¹ C'ü rí tsjaji rí pëpjigüejí na jo; dya rí ndyemeji. Ngueje c'ín Jmugöji in pëpíji. C'ü rí tsjaji, rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'büji.

¹² Rí mäjceji na ngue ra ch'a'c'ejí c'o me na jo'o. Zö pje rí sufridoji, pero dya rí jyëziji Mizhocjimi. Sido rí dyötüji angueze.

¹³ Mizhocjimi ne'e, nu c'o in pë's'i rí unüji nin cjuarmaji 'ma pje ni jyodüji. Rí pjötpüji ngüenda rí säjäji na jo c'o cjuarma c'o va ëjë na jë'ë.

¹⁴ Rí ma'tp'ütjoji Cjimi c'o nuc'üji na ü. Rí xipjiji na jo jña, dya rí sadüji.

¹⁵ 'Ma cjó c'o mäjä, xo rí mäjceji co anguezeji. 'Ma cjó c'o nzhümü o mü'bü, xo rí ndümüji co anguezeji.

¹⁶ Rí pötqui ñuji na jo. Dya rí tsjapüji na nojo c'ü ri nguetjo yo pje pjëzhi rí ñegueji y rí jogueji. Texe yo dya pje pjëzhi, xo rí ñeji yo, xo rí joji yo. Dya rí tsjiñitsjëji c'ü me ri pârâgueji.

¹⁷ 'Ma cjó c'o ra tsja'c'üji na s'o, dya rí nzhopqueji. C'ü rí tsjaji, mimiji na jo a jmi yo nte. ¹⁸ Rí tsjaji posible rí pötqui ñuji texe yo nte, zö dya ra nuc'üji anguezeji. ¹⁹ Nu'tsc'ejí rí s'iyats'üji, 'ma cjó c'o pje ra tsja'c'üji na s'o, dya rí nzhopqueji. Nu'tsc'ejí jyëziji ra nzhopcüji Mizhocjimi. Na ngueje o jña Mizhocjimi je t'opjü a cjava: "Nguetscö rá nzhopcö 'ma cjó c'o pje cjavü na s'o c'ü nu minteji. Nguetscö je rá castigao", eñe c'ín Jmuji. ²⁰ Xo mama a cjava: "Nu 'ma ri sant'a c'ü in üvi, unügue c'ü ra zi'i. Nu 'ma ri türe, unügue ndeje. 'Ma rí tsjague a cjanu, xãmã ra nguijñi, ra tseje na ngue vi tsja'c'ü na s'o", eñe c'ín Jmuji. ²¹ C'ü pje ra tsja'c'üji c'ü na s'o, dya rí jyëzi ra ndõ'c'üji c'ü rí tsjaji c'ua c'ü na s'o. C'ü rí tsjaji, tsjapüji c'ü na jo c'e nte. 'Ma rga cjanu, rí chöpüji c'ü na s'o 'ma.

13

¹ Ni jyodü rí dyätäji yo pje pjëzhi in texeji. Mizhocjimi jëzi yo pje pjëzhi ra mandaji

cja yo nu minteji. Ngue angueze o ngamaji ra tsjaji jmu. ² Nguec'ua, c'ü dya ra dyätä c'o jmu, dya xo ätä Mizhocjimi 'ma c'ü. Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda 'ma. Ra tsjapü ra sufrido. ³ C'ü vi ngamaji c'o pje pjëzhi, dya ngue c'ü ra zü'ü c'o cja na jo; ngue c'ü ra zü'ü c'o cja na s'o. Nu'tsc'ejí, nu 'ma dya in neji rí süji yo pje pjëzhi, tsjagueji na jo 'ma. Nuc'ua anguezeji ra mamaji me na jots'ejí. ⁴ Mizhocjimi o ngamaji yo pje pjëzhi ngue c'ua rí mimiji na jo. Pero nu 'ma rí tsjaji na s'o, rí sügueji 'ma. Na ngueje dya bëvatjo ga mbë's'i poder yo pje pjëzhi ra tsja'c'üji rí sufridoji. Ngue o mbëpjiji Mizhocjimi ngue c'ua ra tsjapü ra sufrido c'o cja'a na s'o. Ra nzhopcüji c'ü vi tsjaji na s'o. ⁵ Nguec'ua rí dyätäji anguezeji. Dya nguextjo c'ü rguí süji c'ü pje ra tsja'c'üji rí sufridoji. Rí dyätäji na ngueje in pârâji c'ü na jo a cjanu. ⁶ Ngue yo ni tsjöt'üji o ndünjuajma yo pje pjëzhi. Na ngue ya ngama Mizhocjimi anguezeji ra mandaji.

⁷ Tsjöt'üji texe c'o in tüji. C'ü in tunpüji faina rí tsjaji. C'ü in tunpüji ndünjuajma, tsjöt'üji. C'ü ni jyodü rí süji, rí süji c'ü. C'ü ni jyodü rí respetaoji, rí respetaoji c'ü. ⁸ Dya cjó pje rí chüsp'üji ngüenda. Pero rí pötqui s'iyaji. C'ü ra s'iya nu minteji, cja'a c'ü mama o ley Mizhocjimi. ⁹ Je t'opjü a cjava: "Dya rí tsäjã ndixü. Ne xo ri ngue e ndixü ra tsäjã bëzo. Dya rí pöt'üte. Dya cjó pje rí pönmbü. Dya cjó rí xosp'ü bëchjine. Dya cjó pje rí ñepe." Nujoyo ley yo, 'ñe c'o pje nde ma ley, ya vi tsjagueji c'ü mama yo, nu 'ma rí dyätäji c'e ley c'ü mama a cjava: "Rí s'iya nin minteji c'ua ja gui ñetsjëgue", eñe. ¹⁰ C'ü ra s'iya nu minteji, dya ra tsjapü c'ü na s'o. Nguec'ua 'ma cjó c'o ra s'iya nu minteji, ya tsja 'ma, texe c'ü mama c'e ley.

¹¹ Dya cja rí jñji, rí söji. Tsjaji c'ü mama Mizhocjimi. Nutscöji ró ench'e in mü'büji e Jesucristo. Dya cja ra mezhe ra cumple texe c'o na jo c'o o mama ra dyacüji. ¹² E xömü ya ni ma'a. Ya va pã'mã a jömü e pa 'ma ra ëjë na yeje e Cristo. Dya cja rá cjavü c'o dya ma jo c'o mi cjavü 'ma rmí nzhodüji cja bëxömü. Rá zëzhiji, rá cjavü c'o na jo. Na ngueje ya rí nzhodüji cja e jya's'ü. ¹³ Rá mimigöji na jo nza cja 'ma rí ngue 'ma ndempa 'ma cjó c'o jandgaji.

Dya me rá cjambaxuaji c'ü me rá tñji. Dya rá tsājāji ndixū, ne ri ndixū ra tsājāji bēzo. Dya rá cjaji c'ü pëndözüji ín cuerpoji. Dya rá cjaji chū. Dya cjó rá envidiaji. ¹⁴ Rí jyēziji e Cristo c'ü búbü cja in mü'büji ra tsja'c'üji rí zēzhiji. Dya rí tsjapüji ngüenda nu in cuerpoji c'ü rguí tsjijñiji ja rguí tsjaji c'ü ne'e nu in cuerpoji.

14

No critiques a tu hermano

¹ Búbü cjuarma c'o cjiñi cja o mü'bü c'ü dya ra jogü ra tsjaji nu c'o in cjagueji, zö in cjiñiji cja in mü'büji ra jogü rí tsjagueji c'o. Rí sājāji c'o cjuarma c'o. Pero dya rí söji jña c'ü rguí xipjiji c'ü dya jo c'ü cjiñi anguezeji. ² Búbü c'o cjiñi na jo ra zi pje nde ma jñönü. Xo búbü c'o ra zitjo c'ajna, na ngueje cjiñiji cja o mü'büji c'ü dya ra jogü ra zaji o ts'ingue. ³ Nu c'ü sa ts'ingue, dya ra tsjapü menu c'ü dya sa ts'ingue. C'ü si c'ajna, dya xo ra mama c'ü dya jo c'ü cja nu c'ü dya si c'ajna. Na ngueje Mizhocjimi sājā nu c'ü sa ts'ingue; xo nzitjo c'ü si c'ajna. ⁴ ¿Jenga in so'büji yo nin cjuarmaji? Maco ngueje o mbēpji Mizhocjimi. Dya ngueje in mbēpjigüejí. Nguetsjē Mizhocjimi mama cjo na jo va mbēpji, cjo jiyö. Mizhocjimi sö ra tsjapüji ra mbēpji na jo na ngueje na zēzhi angueze.

⁵ Búbü c'o cjiñi c'ü búbü pa'a c'o xenda na sjü'ü a jmi Mizhocjimi que na ngueje c'o dyaja pa'a. Búbü c'o cjiñi nde 'na ma cjatjo yo pa'a a jmi Mizhocjimi. Ni jyodü nzi 'naja ra mbārā na jo cja o pjeñe c'ü na jo c'ü cja'a. ⁶ C'o cjapü ngüenda c'o sjüpa, mbeñeji Mizhocjimi ga tsjaji. C'o dya cjapü ngüenda, xo mbeñeji Mizhocjimi. C'o si pje nde ma jñönü, mbeñeji Mizhocjimi na ngueje unüji na pöjō. C'o dya xo si, xo mbeñe Mizhocjimi c'o. Xo unüji na pöjō.

⁷ Dya rí cārātsjēgōji. 'Ma rí tñji, dya xo rí büntsjeji. ⁸ Nu 'ma rí búbüji, ngueje ín Jmuji c'ü rí búbüji a jmi. Nu 'ma rí tñji, xo ngueje a jmi e Jmu c'ü rí tñji. Nguec'ua zö rí búbütjoji o zö ya rga tñji, je 'ñezgōji e Jesucristo. ⁹ E Cristo o tsja o Jmu c'o ya ndü 'ñe yo cārātjo dya. Ngue c'ü vi ndü'ü e Cristo, cjanu o tetjo o búbütjo.

¹⁰ Nu'tsc'eji, ¿jenga in so'bügieji nin cjuarma? ¿Jenga in cjapüji menu nin cjuarma? Maco texezüji nde rá bóbüji a jmi Mizhocjimi c'ü rguí jñüncüji ngüenda. ¹¹ Je t'opjü a cjava c'ü o mama c'ín Jmugōji:

Ixna cjuana rí búbügö. Je xo ga cjatjonu, na cjuana ra ndüñijōmüji texeji cja ín jmigö;

ra mamaji c'ua nguezgö Mizhocjimi rí mandagö texe, eñe.

¹² Nguec'ua nzi 'nazgōji rá nzhötüji ngüenda Mizhocjimi c'ü pje nde ró cjaji nzi 'nazgōji.

No hagas tropezar a tu hermano

¹³ Nguec'ua dya cja rá pötca so'bü ín dyoji. C'ü rá cjaji, rá cjiñiji na jo c'ü dya pje rá cjaji c'ü ra tsjapü ra nügü yo mi cjuarmaji, nguec'ua dya ra xögüji cja e Cristo. ¹⁴ E Jesucristo c'ü búbü cja ín mü'bügö, o tsjacü rá pārā c'ü dya cja c'o na s'o 'naja nte, zö ra za ts'ingue, zö dya ra za ts'ingue. Pero nu c'ü cjiñi c'ü cja c'o na s'o 'ma sa ts'ingue, o ma dya sa ts'ingue; nuc'ü, cja c'o na s'o 'ma c'ü. ¹⁵ 'Ma ra nügü nin cjuarmaji na ngue in sagueji ts'ingue, nuc'ua c'ü in cjagueji je 'ñetse c'ua, dya in s'iyaji nin cjuarmaji. O ndü e Cristo ngue c'ua ro 'ñeme libre nin cjuarmaji. Dya rí tsjapüji ra xögüji cja e Cristo na ngue c'ü in ne rí saji ts'ingue. ¹⁶ Zö in pārāgueji c'o na jo rí tsjaji, pero rí pjötpüji ngüenda ja rguí nzhodüji ngue c'ua, dya ra sö ra mamaji na s'o c'ü in cjagueji. ¹⁷ Ngue Mizhocjimi c'ü mandazüji. Nguec'ua, dya ra tsja zö pje rá siji, zö dya pje rá siji. Nu c'ü ni muvi ngue c'ü rá nzhodüji na jo, 'ñe rá cārāji na jo yo nte. Me xo rá mājāji na ngueje búbü o Espiritu Mizhocjimi cja ín mü'büji. ¹⁸ Nu c'ü pēpi a cjanu e Cristo, Mizhocjimi ra mǎpā c'ü, y yo nte ra mbārā cja o mü'büji na jo ga nzhodü c'ü.

¹⁹ Sido rí jyodüji rí pötqui ñuji, rí pötqui pjös'üji ngue c'ua xenda rí pārāji Mizhocjimi in texeji. ²⁰ Dya pje rí sigueji c'ü rguí s'o'tp'üji c'ü cja Mizhocjimi cja o mü'bü c'ü 'naja. Jā, na cjuana na jo texe yo pje nde ma jñönü. Pero 'ma cjó c'o pje ra zi c'ü rguí tsja c'o na s'o c'ü 'naja, dya rga jo 'ma. ²¹ Na jo c'ü dya rí saji ts'ingue, dya xo rí siji vino. Dya pje rí tsjaji c'ü rí tsjapüji ra nügü nin cjuarmaji, o ra mamaji c'ü dya jo c'ü in cjagueji. ²² Nu c'ü o jí'ts'iji Mizhocjimi

ra jogü rí tsjaji na ngueje in ejmeji angueze, ngue c'ü rí tsjaji c'ü. Pero nin cjuarmaji c'ü ejme cja o mü'bü c'ü dya ra jogü ra tsja a cjanu, dya rí tsjaji a jmi'i c'ü. Nu 'ma in pārã cja in mü'büji na jo in cjaji, me in mäjceji 'ma. ²³ 'Naja cjuarma c'ü dya pārã cjo na jo ra za ts'ingue cjo jiyö, 'ma ra za c'e ts'ingue, cja c'o na s'o 'ma. Na ngueje 'ma dya pārã 'naja cjuarma cjo na jo ra tsja cjo jiyö, pero 'ma ra tsja, cja c'o na s'o 'ma.

15

Agrada a tu prójimo, no a ti mismo

¹ Bübüzügöji rí ejmeji ra jogü pje rá cjaji. Nutscöji rí ejmeji a cjanu, dya rá xipjiji c'o dyaja c'ü ni jyodü ra 'ñejmeji c'ua ja nzi rgá ejmegöji. ² Bübü c'o rí ne rá cjaji c'o rí pārãji c'o na jo. Pero ni jyodü rá cjiññiji yo in cjuarmaji. Na ngueje, dya ra jogü pje rá cjaji c'ü rá cjapcöji ra tsja na s'o anguezeji. Rá cjaji ngue c'ua xenda ra mbärãji Mizhocjimi. ³ Je xo va cjatjonu e Cristo. Dya xo tsjatsjë nu c'ü mi ne'e; o tsja c'ua ja nzi ga t'opjü c'ü mama a cjava: "C'o jña c'o sanc'üji nu'tsc'e in Mizhocjimits'ü, nguetscö je rí sächigö c'o." ⁴ Texe c'o o t'opjü mi jinguã, je vi t'opjü c'o, c'ü rga xörüji ngue c'ua rá pārãgöji. Nguec'ua rá te'beji na jo Mizhocjimi. Yo o jña Mizhocjimi yo t'opjü jítsiji rá sächiji, nde rá mäjäji. ⁵ Ngue Mizhocjimi c'ü cjacüji rá zëzhiji 'ñe rá mäjäji. Angueze ra dya c'üji c'ü 'natjo rguí tsjiññiji, c'ua ja nzi va tsja e Jesucristo. ⁶ Nguec'ua 'natjo jña rí mamaji. Rí mamaji me na jo Mizhocjimi c'ü nu Tata in Jmuji e Jesucristo.

El evangelio anunciado a los que no son de Israel

⁷ Nguec'ua rí pötqui säjäji, c'ua ja nzi va säcjäji e Cristo. 'Ma je rguí tsjaji a cjanu, ra 'mārã Mizhocjimi me na zö'ö. ⁸ Rí mangö e Cristo o tsja mböxte cja yo menzumü a Israel ngue c'ua ro mbärã yo nte c'ü na cjuana c'ü mama Mizhocjimi. O tsja mböxte ngue c'ua ro zädä c'ü vi xipji Mizhocjimi c'o in mboxatitajme. ⁹ O ã tsja mböxte ngue c'ua xo ra juentse yo nte yo dya menzumü a Israel. Nguec'ua anguezeji me ra mamaji c'ü me na zö Mizhocjimi c'ua ja nzi va t'opjü a cjava:

Ngue nu rga tō'c'ügö tjōjō a nde'e cja yo dya menzumü a Israel. Y rá ma'tc'ügö in chjügue, eñe.

¹⁰ Xo mama a cjava:

Nu'tsc'ejji, dya in menzumüji a Israel, rí mäjceji co yo o nte Mizhocjimi.

¹¹ Xo mama:

Nu'tsc'ejji, dya in menzumüji a Israel, rí ma'tc'ejji in Jmuji, in texeji.

Texe yo nte nde ra mamaji me na jo Mizhocjimi.

¹² Je xo ga cjatjonu va mama e Isaías:

Ra ëjë 'naja o mboxbëche e Isaí, nza cja 'ma peje 'na dyüza c'ü ya ni dyocüji.

Ra 'ñemeji ra tsja Jmu cja yo nte yo dya menzumü a Israel.

'Ma ra ëjë c'ü, ngue c'ü ra 'ñench'e o mü'büji, eñe.

¹³ Mizhocjimi dacüji c'ü me rrã te'beji. Rí ötügö ra tsja c'üji rí mäjceji na puncjü. Me ra söya na jo in mün'c'ejji na ngueje in ejmeji angueze. Nguec'ua me xo rí che'beji na jo na ngueje na zëzhi o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü in mü'bügueji.

¹⁴ Mi cjuarmats'ügöji, ya ró junt'ü in mü'bügö na jo c'ü in cjaji. Xo nde in pārãji c'ü ni jyodü. Xo söts'üji rí pötqui zopjüji nzi 'natsc'ejji. ¹⁵ Nujyo rí opjügö, rí zo'c'üji co yo na zëzhi jña ngue c'ua rí mbennc'ejji. Ró opjügö a cjanu na ngueje o 'ñempcö Mizhocjimi rá zo'c'ejji nu'tsc'ejji, dya in menzumüji a Israel. ¹⁶ O 'ñempcö Mizhocjimi rí pëpi e Jesucristo a nde cja yo dya menzumü a Israel. Rí xipjiji o jña Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo, ra mäjä Mizhocjimi. Ngueje o Espíritu Mizhocjimi ra xöcüji.

¹⁷ Me ni muvi c'ü ni mböxcü e Jesucristo c'ü rí pëpi Mizhocjimi. ¹⁸ C'ü rá mama, nguextjo c'ü o mböxcü e Cristo ró cja. Nguec'ua yo dya menzumü a Israel o dyätäji Mizhocjimi na ngue c'ü rvá zopjüji, 'ñe c'ü rvá c jagö. ¹⁹ O Espíritu Mizhocjimi c'ü na zëzhi o 'ñünngügö in mü'bü. O mböxcü ró c jagö c'o na nojo, c'o me mi cjiññi yo nte; nguec'ua mi unüji ngüenda c'ü na cjuana c'o mi mangö. Ró mama na jo nu jña nu mama ja ga cja e Cristo. Ró pjürü ró mama ne jña'a nu ndeze a Jerusalén; ró nzhodü ró zopjü yo nte cja na puncjü jñiñi hasta ró sät'ã a ma a Ilírico. ²⁰ Me ne in

mü'bü rá mama o jña e Cristo nu c'ua ja dya be pārãji e Cristo. Nguéc'ua, dya rí chjëntcjöbe nza cja c'ü jäbã 'na ngumü nu ja ot'ü vi pjütü cimientu c'ü 'naja. ²¹ C'o rí zopjügö, ngue c'o nädãji a cjava cja o jña Mizhocjimi:

C'o dya sjipji ja ga cja Mizhocjimi, ngue c'o ra mbãrã ja ga cja angueze.

Nu c'o dya dyãrã, ngue c'o ra mbãrã c'o.

Pablo piensa ir a Roma

²² Na ngue c'ü rgã nzhoncö cja yo jñiñi nu ja dya be ärãji o jña e Jesucristo, dya sö ro ma zenguats'üji. ²³ Pero nudya, dya cja xe bübü jñiñi a 'ñecjua c'ü xe ni jyodü rá zopjüji. Y ya mezhe cjë'ë me rí ne rá ma zenguats'üji. ²⁴ Nguéc'ua 'ma rá ma a ma a España, rí negö rá cjogü rá ma zenguats'üji. Rí ne rá mimi ja nzi pa co nu'tsc'eji, rá mäcjoji. Nuc'ua ra jogü rí pjöxcüji c'ü rga magö na jo cja 'ñiji. ²⁵ Pero nudya, je rga magö a ma a Jerusalén. Rá ma sopcö o merio c'o o nte Mizhocjimi c'o cãrã nu. ²⁶ C'o ejme Mizhocjimi c'o cãrã a Macedonia 'ñe yo cãrã a Acaya, o ne ro jmutüji merio c'ü ro mbenpeji c'o o nte Mizhocjimi c'o cãrã a Jerusalén c'o dya pje pë's'i. ²⁷ O ne ro tsjaji a cjanu. Na cjuana ni jyodü ra mbös'üji yo menzumü a Israel. Na ngueje anguezeji o mbös'üji yo dya menzumü a Israel 'ma o zopjüji o jña e Cristo. Nguéc'ua yo dya menzumü a Israel ni jyodü xo ra mbös'üji dya, c'o menzumü a Israel. ²⁸ Nguéc'ua rá ma sogü a ma a Jerusalén yo na jmutü c'o menzumü a Macedonia 'ñe c'o menzumü a Acaya. Nuc'ua 'ma rá ma a ma a España, rá cjogü c'ua ja in cãrãgueji. ²⁹ Rí pārãgö 'ma rá sät'ã nu ja in cãrãgueji, xenda ra 'nintsjimizüji e Cristo 'ma.

³⁰ Mi cjuarmats'ügöji rí ö'tc'üji rí pjöxcüji rí dyötcöji Mizhocjimi co texe in mü'büji na ngue c'ü rgã ejmegöji e Jesucristo c'ü in Jmuji. Xo rí dyötcöji Mizhocjimi na ngue c'ü o dyacüji o Espiritu c'ü rá pötca s'iyaji. ³¹ Rí dyötcöji Mizhocjimi c'ü ra böbü a nde, ra mböcü. Na ngueje me cãrã a ma a Judea c'o dya ne ra 'ñejme. Xo rí dyötcöji Mizhocjimi ngue c'ua c'o o nte Mizhocjimi c'o cãrã a ma a Jerusalén me ra mäjäji rgã nguiji c'o merio c'o rá ma sopcüji. ³² Xo rí

dyötcöji Mizhocjimi nu 'ma ra ne angueze, rá mäjä rga sät'ã nu ja in cãrãgueji, ngue c'ua rá söyagö ja nzi pa. ³³ Mizhocjimi ngue c'ü dacüji c'ü ra söya in mü'büji. Angueze ra bübüts'üji, textets'üji. Je rga cjanu, amén.

16

Saludos personales

¹ Rí ne rí pārãji nu e Febe, mi cjügöji na ngue xo ejme e Cristo. Va tjë'ë ne carta. Nu-jnu pjöxte, pëpi in Jmuji nu cja c'o cjuarma c'o cãrã a Cencrea. ² Rí säjägueji nu, c'ua ja xo gui säjäji c'o dyaja c'o ejme c'ü in Jmuji. Rí pjös'üji texe c'o rguí jyodü e Febe. Angueze ya mbös'ü na puncjü cjuarma. Xo me co mböxcü na puncjü.

³ Xipjiji ra mbörü Cjimi nza yejevi e Priscila co e Aquila. Rí mimbëpjijme cja e Jesucristo. ⁴ Nza yejevi mi nzhötsjëvi c'ü rví ndüvi, c'ü dya ro mbötcügö c'o nte. Rí unügö na pöjö anguezevi. Dya xo nguextjozügö. Xo 'ñe texe yo ejme Mizhocjimi yo dya menzumü a Israel, xo unüji na pöjö e Priscila 'ñe e Aquila. ⁵ Xo rí bötpügö Cjimi c'o ejme Mizhocjimi c'o jmurü cja o ngumü e Priscila 'ñe e Aquila. Xo rí bötpügö Cjimi e Epeneto c'ü me rí s'iyagö. Ngué c'ü ot'ü o 'ñejme e Cristo nucjuã a Acaya. ⁶ Xipjiji e María ra mbörü Cjimi. Angueze o pëpji na puncjü a ndetsc'eji. ⁷ Xipjiji ra mbörüvi Cjimi e Andrónico 'ñe e Junias; rí cjajme c'o. Ma bübüjme a pjörü. C'o apóstole mamaji me na jonte anguezevi. Ot'ü o mbãrãvi e Cristo que na nguetscö.

⁸ Xipjiji ra mbörü Cjimi e Amplias. Me rí s'iya na ngueje ejme e Jesucristo c'ü in Jmuji. ⁹ Rí bötpügö Cjimi e Urbano c'ü o mböxcüjme ró pëpijme e Jesucristo. Xo rí bötpügö Cjimi e Estaquis. Rí s'iyagö c'ü. ¹⁰ Xo rí bötpügö Cjimi e Apeles c'ü ya 'mãrã na jo c'ü ejme e Jesucristo. Xo rí xipjiji ra mbörü Cjimi c'o cãrã nu ngumü e Aristóbulo. ¹¹ Xipjiji ra mbörü Cjimi e Herodiön c'ü rí cjabe. Rí bötpügö Cjimi e Narciso 'ñe c'o cãrã o ngumü c'o xo ejme e Jesucristo c'ü in Jmugöji. ¹² Xo rí xipjiji e Trifena 'ñe e Trifosa ra mbörüvi Cjimi. Anguezevi pëpjivi na puncjü c'ua ja ga ne c'ü in Jmuji. Xo rí xipjiji e Pérsida ra mbörü Cjimi. Me rí s'iyagö c'ü. Xo o pëpji na zëzhi

c'ua ja ga ne ín Jmuji. ¹³ Xo rí bötpü Cjimi e Rufo. Nuc'ü, me nädäji c'ü na jo ga dyätä c'ü ín Jmuji. Xo rí bötpügö Cjimi c'ü nu mamá e Rufo c'ü chjënju nza cja 'ma xo ri ngue mi mamágö c'ü. ¹⁴ Xo rí bötpü Cjimi e Asíncrito 'ñe e Flegonte 'ñe e Hermas 'ñe e Patrobas 'ñe e Hermes 'ñe c'o cjuarma c'o jmurü co anguezeji. ¹⁵ Xo rí bötpü Cjimi e Filólogo 'ñe e Julia 'ñe e Nereo 'ñe c'ü nu cjü 'ñe e Olimpas 'ñe texe c'o o nte Mizhocjimi c'o jmurü co anguezeji.

¹⁶ Rí pötqui zenguateji co texe in mü'büji, na ngue c'ü ya je 'ñets'ügueji Mizhocjimi. Bö'tc'üji Cjimi texe yo ja nde jmurü yo ma't'ü e Jesucristo.

¹⁷ Mi cjuarmats'üji, rí ö'tc'üji rí pjötpüji ngüenda nu c'o nan'ño ga jizhi, nguec'ua ga xöcüji c'o cjuarma. Dya rí dyocjeji c'o. ¹⁸ Na ngueje c'o cja'a a cjanu, dya cjaji c'ü manda e Jesucristo c'ü ín Jmuji. Cjatsjëji c'ua ja nzi ga neji. Me t'ecjañumü ga ñaji. Me xo cjapüji me pârâji. A cjanu onpüji c'o cjuarma c'o ts'i ni 'ñejme c'o pje nde sjipjiji. ¹⁹ Pero texe yo nte ya pâ'c'âji nu'tsc'ëji ín ätäji o jña e Cristo. Nguec'ua me rí mä'c'âji. Rí negö rí pârâgueji ja rgui tsjaji na jo; dya rí ne rí pârâgueji c'ü na s'o. ²⁰ Mizhocjimi ngue c'ü cjacüji dya pje rá cjiñiji. Dya ra mezhe, angueze ra tsja'c'ü rí chöpüji c'ü dya jo c'ü ni chjü Satanás. Rí yödütjoji c'ü. Rí ötcö e Jesucristo c'ü ín Jmuji me ra nuc'üji na jo.

²¹ Bö'tc'üji Cjimi e Timoteo c'ü ín mimbëpjibe. Xo 'ñeje e Lucio 'ñe e Jasón 'ñe e Sosípater c'o rí cjajme.

²² Xo bö'tc'üji Cjimi e Tercio nu na opjü ne carta. Xo ejme e Jesucristo c'ü ín Jmuji.

²³ Xo bö'tc'üji Cjimi e Gayo. Angueze o säcjä na jo nu cja ngumü. Xo säjä texe yo cjuarma a 'ñecjua. Xo bö'tc'üji Cjimi e Erasto c'ü ngue tesorero cja ne ndajñiñi va. Xo bö'tc'üji Cjimi e cjuarma Cuarto.

²⁴ Rí ötcö e Jesucristo c'ü ín Jmugöji me ra nuc'üji na jo nza texets'üji. Je rga cjanu, amén.

Alabanza final

²⁵ Me na jo Mizhocjimi c'ü sö'ö ra tsja'c'ü ra zë'ts'iji c'ua ja ga mama o jña e Cristo nu rí mama. Ngue nu cja 'mârâ. Mi jinguã dya cjó mi pârâ nu. ²⁶ Ya 'mârâ ne jña dya nu. Nde 'na ma cjatjo ga mama nu jña'a

nu, 'ñe c'ü o dyopjü c'o profeta. Mizhocjimi c'ü ra bübütjo para siempre, o manda c'ü ro jmama o jña, c'ü ro sjipji texe cja yo jñiñi texe cja ne xoñijömü, ngue c'ua ra dyârâji, ra 'ñejmeji.

²⁷ Nguextjo Mizhocjimi c'ü me pârâ na jo. Dya rá jëziji rá mamaji me na zö'ö Mizhocjimi na ngue c'ü o tsja e Jesucristo. Je rga cjanu, amén.

PRIMERA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS CORINTIOS

Pablo escribe a la iglesia en Corinto

¹ Nutscö e Pablo rí apóstolegö o juancügö e Jesucristo rá zopcjö yo nte. Nguetsjë Mizhocjimi o ne o juancügö a cjanu. Nutscö 'ñe e cjuarma Sóstenes rí pen'c'egöbe ne carta. ² Nu'tsc'ejí in cārāgueji a Corinto c'ü tsja a Grecia, in jmurüji in ma'tc'ejí Mizhocjimi, ngue'tsc'ejí rí pen'c'ejí ne carta. Mizhocjimi o 'ñünnc'ü in mün'c'ejí. Nguec'ua 'ma i 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, o tsja'c'üji Mizhocjimi o ntets'üji. Y o xöcüs'tüji rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne angueze. Dya nguextjots'ejí o ntets'ejí Mizhocjimi; xo ngue o nte angueze texe c'o ma't'ü e Jesucristo c'ín Jmugöji, zö ja nde cārāji. Dya nguextjozgöji in Jmugöji c'ü; xo 'ñe anguezeji, xo ngue o Jmuji. ³ Rí ötcö Mizhocjimi c'ü mi Tatagöji, 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji c'ü ra sido ra nuc'ejí na jo, ngue c'ua ra mājā in mün'c'ejí, dya pje rí mbeñeji.

Bendiciones por medio de Cristo

⁴ Texe 'ma rí ötügö Mizhocjimi, rí unngö 'na pöjö c'ü ya me o mböxc'ügueji na jo. O mböxc'ejí a cjanu, na ngue bübü in mü'büji dya e Cristo Jesús. ⁵ O mböxc'ejí o dya'c'üji c'ü ja rgui pöpqueji c'ü. Nguec'ua sö rí zopcjeji dya yo nte, 'ñe rí pāragueji dya na jo, ja ga cja Mizhocjimi. O dya'c'üji a cjanu Mizhocjimi, na ngueje bübü in mün'c'ejí dya e Jesucristo. ⁶ Nguec'ua ya zādā c'ua ja rvā xi'tsc'öji. Na ngueje 'ma mi bübü co nu'tsc'ejí, ró xi'tsc'öji ro mböxc'üji e Cristo ri nzhodüji na jo cja o 'ñiji Mizhocjimi. Y na cjuana ya o mböxc'üji a cjanu. ⁷ Nguec'ua, dya pje bē'tsc'ejí dya; sö rí pöpqueji na jo dya Mizhocjimi. Y te'be in mün'c'ejí dya c'ü ra ējē na yeje e Jesucristo c'ü in Jmugöji. ⁸ Mizhocjimi ra sido ra dya'c'ejí c'ü rgui zēzhiji, ngue c'ua texe c'o cjē c'o xe rí minc'ejí, dya rí jyēzgueji c'ü. Nguec'ua c'e pa 'ma ra ējē e Jesucristo c'ín Jmugöji, dya pje ra chötcöji c'o na s'o. ⁹ Mizhocjimi o 'ñünnc'ü in mün'c'ejí nzi 'natsc'ejí i 'ñench'e in mü'büji c'ü nu T'í c'ü ngueje e Jesucristo

c'ín Jmugöji. Nguec'ua 'natjo in mü'büji dya co angueze. Ixtí jñunt'ü in mün'c'ejí c'ü ra dya'c'ejí c'ü rgui zēzhiji. Na ngueje angueze cja'a c'ua ja nzi ga mama.

Divisiones en la iglesia

¹⁰ Rí ö'tc'ügöji cjuarma, c'ü ri 'natjo jña c'ü rí ñagueji, dya rí söji o jña. Na ngue je ga cjanu ga mandazüji e Jesucristo c'ín Jmugöji. Dya xo rí xögueji cja yo nin cjuarmaji. Nu c'ü rí tsjagueji, rí pötqui ñeji ngue c'ua ri 'natjo pjeñe c'ü rí tsjijñigueji, 'ñe c'ü rí tsjagueji. ¹¹ Nu'tsc'ejí mi cjuarmats'ügöji, o ngöxcö c'o cārā o ngumü e Cloé c'ü ya in pötqui dyonpüteji. ¹² Bübüts'ejí c'o mama: “Rí teñejme e Pablo. Ngue c'ü xe na jo ga xöpunte”, eñeji. Bübü c'o mama: “Iyö. Ngue e Apolos rí teñejme.” Bübü c'o mama: “Ngue e Pedro rí teñejme.” Bübü c'o mama: “Nutscöjme rí teñejme e Cristo”, eñeji. ¹³ ¿Cjo bübü na puncjü Cristo? Iyö, 'natjo c'ü bübü. Nutscö e Pablo, ¿cjo nguezgö o ndät'āzgöji cja ngronsi c'ü rva päjtc'ägöji? Iyö, dya nguezgö. ¿Cjo ngue in chjügö o nānngägöji 'ma i jigueji? Iyö, dya nguezgö; ngue o tjü e Cristo. ¹⁴ Rí unngö 'na pöjö Mizhocjimi c'ü nguextjo e Crispo 'ñe e Gayo c'o ró jichcö a ndets'ejí. ¹⁵ Na ngue 'ma ro jichcö na puncjü o nte, bübü c'o ro mama: “E Pablo jichi cja ndeje na puncjü o nte, ngue c'ua ra ndeñeji co angueze”, ro 'ñeñeji. ¹⁶ Xo rí mbeñegö xo ró jichcö c'o cārā nu ngumü e Estéfanos: Pero dya cja rí mbeñe cjö je nde ró jichcö. ¹⁷ C'ü vi juancügö e Cristo, dya ngue c'ü rá jichcö yo nte; ngue c'ü rá xipjiji ja ga cja e Jesucristo. 'Ma rí zopcjö yo nte, dya rí jodü rá xicöji jña c'o me na zö, para ra mamaji me rí pāragö. 'Ma rva cjanu, dya ro tsjapü ngüenda 'ma yo nte c'ü o pätcöji e Jesucristo va ndü cja ngronsi.

Cristo, el poder y la sabiduría de Dios

¹⁸ Nutscöjme rí apóstolejme rí zopcjöjme yo nte, rí xicöjme o ndü e Jesucristo va ngötcüji in nzhubüji. Cārā o nte c'o cjapü dya ni muvi yo rí mangöjme a cjanu. Anguezeji ya ni ma ra bēzhi o aljmaji, dya ra salvaji. Pero nutscöji sido jocüzü in mü'büji Mizhocjimi ngue c'ua rá jēzgöji c'o na s'o. Nguec'ua c'o jña c'o mama ja va ndü e Jesucristo cja ngronsi, ngue c'o rgā

pārāgōji c'ü me na zēzhi Mizhocjimi. ¹⁹ Ya zādā c'ü t'opjü ga cjava:

Yo me pārā, rá jünbūji c'ü ni mbārāji.

C'o pē's'i na puncjü o pjeñe, rá cjavü c'ü dya cja rguí muvi c'o ra nguijñi c'o, eñe Mizhocjimi.

²⁰ Yo cārā cja ne xoñijōmü c'o dya pārā Mizhocjimi, bübü c'o me pārā. Xo bübü c'o me pjēchi ra jíchi yo nu minteji. Xo bübü c'o me pjēchi ra zōji o jña yo nu minteji. Pero, ¿pje ni muvi a jmi Mizhocjimi c'o nte c'o? Ya jizhi dya Mizhocjimi c'ü dya ni muvi c'ü pārātsjē yo nte. ²¹ Mizhocjimi pē's'i na jo o pjeñe. Nguéc'ua ndeze mi jinguā o mbeñe c'ü dya ro sō ro nguijñitsjē yo nte ro mbārāji angueze. Mizhocjimi o ne ro salva yo nte, nguéc'ua va juajnü c'o ra zopjü yo nte, ra xipjiji ja ga cja e Jesucristo. Nguéc'ua 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi ra 'ñeme libre cja c'o na s'o. C'o jña c'o mama ja va sufre e Jesucristo, ngue c'o cjavü yo nte c'ü dya ni muvi c'o.

²² Yo ín menzumüjme a Israel örüji 'na señal c'ü ra jñandaji. 'Ma jiyö, dya ra creoji zö cjó c'o ra zopjüji. Yo ín menzumügueji a Grecia me jodüji 'na c'ü me pārā, ra zopjüji. 'Ma jiyö, dya xo ra creoji. ²³ Nutscöjme rí apóstolejme 'ma rí zopcjōjme yo nte, rí xicōjme o ndü e Cristo cja ngronsi por nutscōji. Yo ín menzumüjme a Israel, dya ne ra creoji; cijñijji dya pē's'i poder, na ngue o sufre. Yo ín menzumügueji a Grecia, cjavüji c'ü dya ni muvi c'ü vi ndü a cjanu e Cristo. ²⁴ Pero Mizhocjimi o 'ñünnü ín mü'büjme ja rí nzijme rí menzumüjme a Israel; nguéc'ua rvá ejmegōjme e Jesucristo. Xo 'ñünnü ín mün'c'ejji ja nzitsc'ejji ín menzumügueji a Grecia. Nguéc'ua 'ma rí ärägōji c'ü ja va sufre e Cristo, rí unnc'ōji ngüenda c'ü na zēzhi Mizhocjimi 'ñe c'ü me na jo va mbeñe. ²⁵ Mama yo ín menzumügueji c'ü dya ni muvi c'ü o mbeñe Mizhocjimi. Pero xenda na jo o pjeñe Mizhocjimi que na ngue yo nte. Mama yo ín menzumügōjme c'ü dya ga zēzhi e Jesucristo na ngue o sufre. Pero xenda na zēzhi Mizhocjimi c'ü o jyēzi o sufre e Cristo, que na ngue yo nte. ²⁶ Tsjijñijji cjuarma ja ga cjatsc'ejji. Dya puncjüts'üji c'o pē's'i na puncjü o pjeñe c'ua ja nzi ga mbē's'i yo nte

yo dya pārā Mizhocjimi. Pero Mizhocjimi o 'ñünnü ín mün'c'ejji ín creoji e Jesucristo. Dya xo puncjüts'üji c'o pje pjēzhi, ni xo na puncjüts'ejji c'o ngue o t'i c'o me ma jonte, pero Mizhocjimi o 'ñünnü ín mü'büji ín 'ñejmeji. ²⁷ Nu'tsc'ejji mama yo nte c'ü dya ín jüngueji ín pjeñeji, o juan'c'ejji Mizhocjimi ngue c'ua ra bēchpiji o tseje nu c'o nāntji me pārā. Nu'tsc'ejji mama yo nte c'ü dya pje pjē'tsc'ejji, o juan'c'ejji Mizhocjimi ngue c'ua ra bēchpiji o tseje c'o me nāntji pje pjēzhi. ²⁸ Nu'tsc'ejji cja'c'üji yo nte c'ü dya ni muvitsc'ejji, o juan'c'ejji Mizhocjimi ngue c'ua ra jñünbü c'ü ni muvi c'o nāntji me ni muvi. ²⁹ Je va cjanu va tsja Mizhocjimi. Nguéc'ua dya cjó ra tsjavütsjē na nojo a jmi Mizhocjimi.

³⁰ Nu'tsc'ejji bübü ín mün'c'ejji dya e Cristo; nguéc'ua ín pārāgueji ja ga cja Mizhocjimi. Rí pārāgōji c'ü o ngötcüji e Jesucristo c'o ín nzhunc'ōji; nguéc'ua dya cja rí tñji c'o. Xo rí pārāgōji c'ü sido pēpji cja ín mü'büji ngue c'ua xenda rá cjaji c'ua ja nzi ga ne angueze. Nguetsjē Mizhocjimi c'ü o dyacōji c'ü ni bübü ín mün'c'ōji dya e Cristo. ³¹ Nguéc'ua, dya rá cjavüji na nozüji c'ü rgá pārāgōji yo. Rá cjaji c'ua ja nzi ga t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü mama ga cjava: “Dya ra jogü cjó ra tsjavütsjē na nojo. Nguextjo Mizhocjimi rá cjapcōji na nojo”, eñe c'e jña.

2

El mensaje de Cristo crucificado

¹ Je xo va cjanu rvá cjagö 'ma ró sägö nu va ja ín cārāgueji cjuarma. 'Ma ró xi'tsc'ōji ja ga salvazüji Mizhocjimi, dya zö rvá zo'c'ōji. Dya xo ró xi'tsc'ōji jña c'o mama yo cjavü me pārā. ² Na ngueje ró negö nguextjo ró xi'tsc'ōji ja ga cja e Jesucristo, 'ñe ja va pātcōji va ndü cja ngronsi. ³ Y 'ma ró minc'ōji va, dya mi sögö ma zētscö. Xo mi mbigö ma sügö, 'na dya ro zo'c'ōji na jo. ⁴ Yo nte, me jodü ja rgá 'ñünbü o mü'bü yo nu minteji, nguéc'ua ga mamaji jña c'o 'ñetse me pārāji. Pero nutscö, dya je va cjanu rvá zo'c'ōji. O Espiritu Mizhocjimi o 'ñünnü ín mü'büji ín pārāji c'ü na cjuana c'o mi xi'tsc'ōji. Nguéc'ua vi 'ñench'e ín mü'büji e Jesucristo. ⁵ Dya ró negö c'ü rvi mamaji: “E Pablo pārā na puncjü; na jo ga

zocöji. Nguéc'ua ró creoji e Jesús”, ri 'ñeñeji, iyö. Ró ötügö Mizhocjimi c'ü ro 'ñünc'eji in mü'büji. Nguéc'ua ix na cjuana vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo.

Dios se da a conocer por medio de su Espíritu

⁶ Nutscöjme, zö dya zö rgá zopjüjme yo nte, pero rí pjëhcöjme na jo 'na jña. Pero nguextjo c'o nzhodü na jo co Mizhocjimi c'o rí xicöjme yo. Dya nza cja c'e pjeñe c'ü pë's'i yo nte yo cãrã yo cjë dya yo dya pãrã Mizhocjimi. Ni xo nza cja c'ü pjëchi yo pje pjëzhi yo cjë dya. Na ngueje anguezeji, ra tsjapü Mizhocjimi c'ü dya cja pje ra mbëzhiji. ⁷ C'ü rí xipjijme c'o nzhodü na jo co Mizhocjimi, ngue c'ü cjiñi Mizhocjimi. 'Ma ot'ü, dya cjó mi pãrã c'e pjeñe c'ü. Na ngue dya be mi ch'acöji ro pãrãji. Pero 'ma dya be mi ät'ã ne xoñijömmü, ya xcuí mbeñe Mizhocjimi c'ü ra tsjacüji me rguí muvizgöji cja o jmi. ⁸ C'ü o mbeñe Mizhocjimi, dya mbãrã ne rí 'naja yo pje pjëzhi yo cjë dya. Nguéc'ua va ndät'ãji e Jesucristo cja ngronsi, maco Mizhocjimi e Jesucristo c'ü me na nojo. ⁹ Anguezeji go zädã c'ua ja nzi va t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama ga cjava:

Nunca go jñandaji c'o ya vi preparao Mizhocjimi ra unü c'o ejme angueze 'ñe neji.

Dya xo go dyãrãji c'ü ja ga cja.

Ni xo go nguiñitsjëji cja o mü'büji c'o, eñe c'e jña.

¹⁰ Pero nutscöji 'ma ró ench'e ín mün'c'öji e Jesucristo, o dyacüji Mizhocjimi o Espíritu o ë bübü cja ín mün'c'öji. O Espíritu Mizhocjimi pãrã texe c'ü ya mbeñe Mizhocjimi. Nguéc'ua rgá pãrãgöji yo ya preparao Mizhocjimi ra dyacüji.

¹¹ Dya cjó pãrã texe c'ua ja ga nguiñi c'ü 'na nte. Nguextjo c'e nte, pãrãtsjë o pjeñetsjë angueze. Je xo ga cjatjonu, dya cjó xo pãrã ja ga nguiñi Mizhocjimi; nguextjo c'ü o Espíritu angueze. ¹² Nutscöji, dya ch'acöji rá cjiñi c'ua ja nzi ga nguiñi yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi. Mizhocjimi ya dyacüji o Espíritu, ngue c'ua ra sö rá pãrãgöji c'ua ja va s'iyazgöji Mizhocjimi, 'ñe c'ua ja ga mböxcöji. ¹³ Nujyo, nguejyo rí mangöjme yo. Pero dya ngue ín jñatsjëjme

yo rí cjiñitsjëjme yo rí mangöjme. Yo rí mangöjme, nguejyo jña yo jítsijme o Espíritu Mizhocjimi. Y c'o nte c'o rí xipjijme yo jña yo, ngue c'o ya bübü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi c'o.

¹⁴ C'o nte c'o dya bübü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi, dya ne ra creoji c'o mama c'ü. Na ngue cja püji c'ü dya pje ni muvi c'o mama c'ü. Dya xo sö ra mbãrãji pje pjëzhi c'o mama c'ü. Nguextjo c'o nte c'o bübü o mü'bü angueze c'o sö ra mbãrã pje pjëzhi c'o mama c'ü. ¹⁵⁻¹⁶ Nu c'o bübü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi sö ra mbãrãji c'o na cjuana ni muvi. Je t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi: “Dya cjó sö ra mbãrã c'ü cjiñi c'ín Jmugöji. Nguéc'ua, dya cjó sö ra tsja xöpunte 'na nte, c'ü pje ra jíchi c'ín Jmugöji”, eñe c'e jña. Nuzgöji bübü ín mün'c'öji dya e Jesucristo, nguec'ua rgá mbeñeji c'e pjeñe c'ü cjiñi angueze. Nguéc'ua yo nte me dyätjogöji, dya sö ra mbãrãji ja ga cja rgá mbeñeji. Na ngueje anguezeji, dya bübü o mü'büji o Espíritu Mizhocjimi.

3

Compañeros de trabajo sirviendo a Dios

¹ 'Ma mi bübügö co nu'tsc'eji cjuarma, ró xi'tsc'öji o jña Mizhocjimi. Y xe ro xi'tsc'öji mas o jña, pero dya be sö rvi jñunt'ü in mün'c'eji c'o. Na ngue dya i tsjagueji na jo c'ua ja nzi ga ne o Espíritu Mizhocjimi; i tsjaji c'o in netsjëji. Dya xo i dyätãji na jo e Cristo. ² Nza cjatsc'eji yo lëlä yo sibatjo, yo dya sö ra za o ts'ingue. Ró xi'tsc'öji jña c'o dya s'ëzhi rvi pãrãji. Na ngue dya be sö rvi jñunt'ü in mün'c'eji c'o xe 'ñaja jña. Dya be xo sö. ³ Na ngueje sido in cjagueji c'o in netsjëji. In pötqui huinsteji y me xo in pötqui dyonpütsjëji. C'ü ni tsjagueji a cjanu, je ni 'ñetse nu, c'ü in cjagueji c'o in netsjëji. Je xo ni 'ñetse nu, c'ü in nzhodüji c'ua ja nzi ga nzhodü c'o nte c'o dya pãrã Mizhocjimi. ⁴ Bübütsc'eji c'o mama: “Nutscöjme rí teñejme e Pablo”, eñe c'o cjuarma. Bübü c'o mama: “Nutscöjme rí teñejme e Apolos”, eñeji. Nguéc'ua rí xi'tsc'öji, nza cjatsc'eji yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi.

⁵ Nuzgö e Pablo 'ñe e Apolos, dya ni jyodü rí mangueji nda ni muvizgöbe. Na

ngueje rí mbëpjítjobe cja Mizhocjimi rí nza yejebe, nde ró zo'c'öbe in texeji. Nguec'ua vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo. Rí pëpcjöbe c'ua ja nzi va dyacöbe c'in Jmuji. ⁶Nguetscö e Pablo ot'ü ró zo'c'öji, nguec'ua rí chjëntcjöbe nza cja 'naja c'ü ro ngant'a o planta. E Apolos cja zo'c'ejí nguec'ua chjënjuí nza cja c'ü ro xi'chp'i o ndeje c'o planta. Pero Mizhocjimi ngue c'ü che'ts'ejí c'ü. ⁷Nguec'ua, dya nda ni muvi c'ü cant'a, ni xo rí ngue c'ü xi'chp'i o ndeje. C'ü na cjuana ni muvi, ngue Mizhocjimi c'ü cjavü ra nocü. ⁸C'ü cant'a 'ñe c'ü xi'chp'i o ndeje, nde 'na ma cjatjovi. Pero zö nde 'na ma cjatjovi, ra ts'ö't'üvi c'ua ja nzi va pëpjivi. ⁹Nutscö 'ñe e Apolos rí mimbëpjigöbe cja Mizhocjimi. Nu'tsc'ejí in chjëntcjeji nza cja 'na juajma c'ü ya ndujmüji c'ü ngue o cjaja Mizhocjimi.

O in chjëntcjeji 'na ngumü c'ü na jäbä angueze. ¹⁰Mizhocjimi o dyacö c'ü ja rgá zopcjö yo nte. Nguec'ua rí chjëntcjöbe 'na bëzo c'ü ri pjëchi ra jyäbä na jo 'na ngumü. Nuzgö 'ma ró xi'tsc'öji rvi 'ñejmeji e Cristo, ró chjëntjobe 'na bëzo c'ü ro ngü'p'ü o cimientó 'na ngumü. C'o 'ñaja xöpün-te c'o va 'ñe zo'c'ejí, chjëntjuí 'na bëzo c'ü ro bö'bü o ndüngumü. Pero ni jyodü nzi 'naji ra mbötpüji ngüenda ja ga zo'c'ejí. ¹¹Yo nte, 'ma jäbäji 'na ngumü, ot'ü cjü'p'üji o cimientó. Je xo va cjatjonu, nutscö ot'ü ró zo'c'öji, ró xi'tsc'öji rvi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo. Y dya ra jogü cjó ra 'ñe xi'tsc'ejí nan'ño rguí 'ñejmeji. Na ngue ojtjo xe 'naja c'ü ra salvazüji. ¹²C'o 'ñaja xöpün-te, zö xo ra xö'c'ejí ja ga cja e Cristo, pero ni jyodü ra mbëpji na jo Mizhocjimi. 'Ma ra mbëpji na jo, ra chjëntjuí 'ma 'na bëzo c'ü ri ät'ä 'na ngumü co oro, o co plata, o co ndojo c'o me ni muvi. 'Ma jiyö, ra chjëntjuí 'ma 'na bëzo c'ü ri ät'ä 'na ngumü co zatjo, o co zacatón, o co xitjitjo. ¹³⁻¹⁵'Ma tjë'ë 'na ngumü, jñetse cjo na jo va dyät'äji cjo jiyö. Na ngueje 'ma zatjo o zacatón c'ü vi dyät'äji, ixta chjorü 'ma c'e ngumü. Pero 'ma ndojo vi t'ät'ä, iyö 'ma. Je xo rga cjatjonu c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda, ra 'ñetse ja va mbëpi Mizhocjimi nzi 'na xöpüte, cjo na jo o jiyö. Nu 'ma na jo va mbëpi, ra ts'ö't'ü 'ma c'ü. 'Ma jiyö, ra chjëntjuí 'na bëzo c'ü ri tjë'ë o ngumü.

Zö ra sufre rgá mbedye c'e bëzo ngue c'ua ra salva, pero ra chjorü c'e ngumü c'ü vi dyät'ä. Je xo rga cjatjonu c'o vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo pero dya ga jo va mbëpji c'ü in Jmugöji. Zö ra salvaji, pero dya rguí muvi a jmi Mizhocjimi c'e bëpji c'ü vi tsjaji. Nguec'ua, dya ra ngö't'üji.

¹⁶¿Cjo dya in pãrãji, ngue o templots'üji Mizhocjimi? Na ngue nguetsjë c'ü o Espiritu Mizhocjimi c'ü bübü in mün'c'ejí dya. ¹⁷Nu 'ma rí sido rí huinsteji, ra zädä c'ü rí chjorütsjëji. Dya rí tsjaji a cjanu. Na ngue 'ma in cjaji a cjanu, in s'onbüji o templo Mizhocjimi c'ü me na sjü, c'ü ngue'tsc'ejí. Nu c'o ra sido ra tsjatsc'ejí a cjanu, Mizhocjimi ra tsjavü ra sufre c'o.

¹⁸In cjiññiji c'ü me ni muvi 'ma cjó c'o pãrã na puncjü. Pero dya rí tsjiññiji a cjanu, na ngueje dya cjuana. C'o cjiññitsc'ejí c'ü me pãrã c'ua ja nzi ga mbãrã yo nte yo cãrã yo cjë dya, ni jyodü ra jyëziji c'e pjeñe c'ü cjiññiji a cjanu. Y ra mbürü ra nguiññiji c'e pjeñe c'ü cjiññi Mizhocjimi, zö mama yo nte c'ü dya ni muvi c'ü. A cjanu ra sö ra mbãrãji c'ua c'ü na cjuana. ¹⁹C'o pãrã yo nte cja ne xoñijömmü va, dya ni muvi a jmi Mizhocjimi c'o. Na ngueje je t'opjü c'ü mama ga cjava: "C'o me pãrã, pjëchiji ja ga dyonpüji yo nu minteji. Pero Mizhocjimi c'asp'üji c'ü ni tsjaji ga cjanu", eñe. ²⁰Je xo t'opjü c'ü mama a cjava: "C'o cjavü me pãrã, pãrã c'in Jmugöji c'ü dya ni muvi c'ü cjiññi c'o", eñe. ²¹Nguec'ua rí xi'tsc'öji in texeji, dya rí mamaji c'ü cjó nda ni muvi 'na nte na ngue c'ü pje ni mbëzhi c'ü, nza czazgöjme rí apóstolejme. Na ngue nde rí mbëpjítjogöjme ngue c'ua rá pjöxc'üjme in texeji. ²²Zö ri nguezgö e Pablo, zö ri ngue e Apolos o e Pedro, Mizhocjimi o dyacüjme ne bëpji ngue c'ua rá pjöxc'üjme. Zö pje c'o va sädä yo cjë yo in cãrãji cja ne xoñijömmü, zö pje c'o xe ra zädä, zö rí chügueji, pero Mizhocjimi ya mbeñe ja ga cja texe yo, y ra mböxc'üji. ²³Nguec'ua, dya rí tsjacöjme in jmuzgöjme. Na ngueje e Cristo ngue in Jmugöji c'ü rá ätcöji. Y e Cristo ätä Mizhocjimi c'ü nu Tata.

4

El trabajo de los apóstoles

1 Ni jyodü rí unnc'ejí ngüenda c'ü rí mbëpjítjogöjme cja e Jesucristo. Mizhocjimi o dyacöjme ne bëpji nu, c'ü rí xipjijme yo nte yo o jña yo dya mi pãrãji mi jinguã. 2 In pãrãgueji o mbëpji ni jyodü ra tsjacjuanaji ja c'o nzi ga ne c'o o lamuji. 3 Nguéc'ua, dya nda rí cja'c'öji ngüenda, 'ma ngue'tsc'ejí in mangueji cjo na jo rgá pëpcö e Jesucristo o iyö. Dya xo rí cjacpö ngüenda yo nte zö xitscö yo, cjo na jo rgá pëpcö c'ü o iyö. Dya xo rí mbeñetsjögö ja rgá pëpcö c'ü. 4 Zö rí cjiñitsjé c'ü rgá ätcö na jo, pero dya ngue c'ü rguí mamaji c'ü na jozgö. Nu c'ü ra jñüncügö ngüenda c'ü ja rvá pëpcö c'ü, nguextjo c'in Jmugöji. 5 Nguéc'ua rí xi'tsc'öji, dya rí tsjiñiji 'na nte ja ga mbëpi Mizhocjimi. Na ngueje dya be va sädä c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda Mizhocjimi. Che'beji hasta 'ma cja ra ëjë c'in Jmugöji ra 'ñe tsjapü ra 'ñetse na jo, c'o dya 'ñetse dya. Ra tsjapü ra 'ñetse c'o cjiñi o mü'bü dya yo nte. Nuc'ua nu 'ma na jo rvá pëpcöji c'ü, nguextjo Mizhocjimi ra mama c'ü na jo rvá caji.

6 Mi cjuarmats'ügöji, c'ü rvá xi'tsc'öji yo, ngue c'ü dya rí tsjiñiji e Apolos c'ü me ni muvi, ni ri nguezgö c'ü me ni muvizgö; ngue c'ua rí tsjagueji c'ü t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Nguéc'ua ne rí 'natsc'ejí, dya rí tsjapqueji c'ü me in pãrãgueji c'ü rguí mamaji c'ü me na jo 'na nte'e, 'ñe c'ü rguí tsjapqueji menu c'ü 'naja. 7 Nu'tsc'ejí, ¿cjó dya'c'ejí sjëtsi c'ü in cjinncjeji c'ü xenda na jotsc'ejí que na ngueje c'o 'ñaja? Dya cjó dya'c'ejí sjëtsi. C'ü in pãrãgueji, ¿cjo dya xo dya'c'ejí Mizhocjimi c'ü? Maco o dya'c'ejí, ¿jenga in cjacqueji na nots'üji nza cja 'ma ri ngue in pjeñetsjéji c'ü in cjiñiji?

8 Nu'tsc'ejí in pëzhgueji c'ü dya cja xe ni jyodü rá jí'tsc'öjme. In pëzhgueji c'ü dya pje xe ni jyodü rí pãrãji. In cjacpüji na notsc'ejí nza cja 'ma ya me ri jmugueji; maco zügöjme rí apóstolejme, dya rí söjme cjo ri jmugöjme. Quera ri tsjagueji na jo, ngue c'ua rvá notsc'ejí a jmi Mizhocjimi, ngue c'ua nuzgöjme xo ro mbëtsijme jmu'u co nu'tsc'ejí 'ma. 9 Nutscöjme rí apóstolejme, rí cjiñigö c'ü dya ni muvizgöjme va ngambgöjme Mizhocjimi; rí cjiñigö o ngambgöjme nza cja o nte. C'o ya tjünpü

ngüenda ra bö't'ü. Rí cjiñigö a cjanu, na ngueje cja ne xoñijö mü me bëchquigöjme in tsejme ga jñandgöjme yo nte, na ngue yo rí sufregöjme. Xo 'ñe c'o o anxe Mizhocjimi me xo jandgöjme rí sufregöjme. 10 Nutscöjme rí apóstolejme rí zopjüjme yo nte rí xipjijme ja ga cja e Cristo. Nguéc'ua ga xitscöjme c'ü dya rí pãrã c'ü rí cja-jme. Pero nu'tsc'ejí bübü in mün'c'ejí dya e Cristo, in cjacqueji c'ü me in pãrãgueji. Nutscöjme, mama yo nte c'ü dya ni muvizgöjme; nu'tsc'ejí in cjacpüji c'ü me ni muvitsc'ejí. Nutscöjme me cjacüjme menu yo nte; nu'tsc'ejí me respetaots'üji yo. 11 Hasta yo pa dya, bübü 'ma bëtsijme c'ü rá sijme 'ñe c'ü rá jejme. Yapcüjme yo nte, y ja c'o nde rí nzhonnc'öjme. 12 Zö rí apóstolegöjme pero me po in cuëgöjme rgá pëpcöjme ngue c'ua rá tötc'öjme 'na xëdyi. 'Ma sangöjme yo nte, rí ma'tp'ütjome Cjimi yo. 'Ma cjacüjme yo nte rá sufregöjme, rí pësp'ijme paciencia. 13 Zö pechquejme o bëchjine, pero sido rí zopcjöjme na jo. Yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi, cjacüjme nza cja o cañabü. Hasta nudya cjacüjme c'ü dya ni muvizgöjme.

14 C'ü rvá xi'tsc'öji yo, dya ngue c'ü rvi tsegueji. Ró xi'tsc'öji nza cja 'na bëzo c'ü zopjü o t'i ga unü consejo, na ngueje me ne'e c'e t'i. 15 Zö xi ri sö'ö 'na dyëch'a mil c'o in xöpütegueji c'o o xi'tsc'ejí ja ga cja e Cristo, pero dya in 'ñecjeji na puncjü nin tatagueji. Nguextjozgö chjëntjui c'ü ri nguezgö nin tatazügöji. Na ngue 'ma ró xi'tsc'öji ja rvá jocüts'ü in mü'büji e Jesucristo, i 'ñench'e in mü'büji c'ü. 16 Nguéc'ua rí ö'tc'öji rí nzhodügueji c'ua ja nzi rgá nzhodügö.

17 Ró täjä e Timoteo ra ë nuc'üji. Nuc'ü, rí s'iyagö chjëntjui c'ü ri ngue in ch'igö. Angueze ärä c'ü rí xipjigö, na ngueje xo bübü o mü'bü e Cristo c'ü in Jmugöji. Angueze ra mbennc'ejí ja rgá minc'ö rgá ätcö e Cristo. Je xo rgá jíhcö a cjanu texe c'ua ja nde jmurü c'o cjuarma. 18 Bübüts'ejí c'o cjacpütsjé na nojo, na ngueje pëzhiji c'ü dya rá ëgö nu va ja in cãrãgueji. 19 Pero rí xi'tsc'öji, 'ma ra ne Mizhocjimi, dya ra mezhe rá ëgö rá 'ñe zenguats'üji. Jo rá 'ñe nugö c'o cjacpü me pãrã. Dya rá cjacpü

ngüenda c'o jña c'o ri mama c'o. Pero rá nu'u cjo cjaji ja c'o nzi ga ñünbü Mizhocjimi o mü'büji. ²⁰ C'ü ni mandazüji Mizhocjimi, dya nguextjo jña c'o rí ärägöji. C'ü ni muvi, ngue c'ü rá cjaji c'ua ja nzi ga ñünngü Mizhocjimi ín mün'c'öji. ²¹ ¿Ja ngue c'ü in negueji? ¿Cjo in ne rí sido rí tsjapqueji na notsc'ejí ngue c'ua rá ã huënchc'iji na zézhi? ¿O rí jyéziji c'ü in cjaji a cjanu ngue c'ua jmanch'a rga zo'c'öji, ngue c'ua rí pärägueji na jo c'ü rí s'iyats'ügöji?

5

Se juzga un caso de inmoralidad

¹ Me mamaji c'ü bübüts'ejí 'na cjuarma c'ü dyojui c'ü nu jánana. Me na s'o c'ü cja a cjanu, nguec'ua hasta yo nte yo dya ma't'ü Mizhocjimi mamaji c'ü dya cjó sô ra tsja a cjanu. ² Maco nu'tsc'ejí in sido in cjapqueji c'ü me na jots'ejí. Xenda rvá jo 'ma rvi ndumügueji 'ñe rvi pjongueji c'e cjuarma a ndetsc'ejí. Na ngue me na s'o c'ü cja c'ü. ³ Nutscö, dya rí bünc'ö va ja in cãrãgueji, pero chjëntjui c'ü ri bünc'öji, na ngue rí mbentsc'öji co texe ín mün'c'ö. Nguec'ua chjëntjui nza cja 'ma ri bünc'öji, nutscö ya ró cjiñi ja rga xi'tsc'öji c'ü rí tsjapqueji c'e cjuarma c'ü cja na s'o ga dyojui c'ü nu jánana. ⁴ Rí jmurügueji. Nutscö chjëntjui c'ü xo rá bübü co nu'tsc'ejí. Y xo ra bübü e Jesucristo c'ín Jmugöji co texe o poder angueze. Rí jñünpüji ngüenda c'e cjuarma na ngueje ya dya'c'ejí c'e poder e Jesús c'ín Jmugöji. ⁵ Rí xi'tsc'öji rí pjongüji c'e cjuarma, ngue c'ua Mizhocjimi ra jyézi e Satanás c'ü dya jo ra tsjapü ra sufre o cuerpo, ngue c'ua c'e cjuarma xa'ma ra nzhogü o mü'bü cja Mizhocjimi. Nguec'ua c'e pa 'ma ra ëjë e Jesús c'ín Jmugöji, ya rguí jogü o mü'bü c'e cjuarma c'o na s'o.

⁶ C'ü ni tsjapqueji na jots'ejí, chjëntjui nza cja o levadura c'o ni bãns'ã o tjömëch'i. ¿Cjo dya in pärägueji ra tsjapü ra bãns'ã na puncjü o tjömëch'i, zö ri ts'ëtjo o levadura c'ü ra huanbaji o harina? ⁷ In pärägueji ja ga cja c'e mbaxua 'ma pö't'üji o ts'imé y pjongüji o levadura cja o ngumüji. Je xo ga cjatjo dya nu, o mbö't'üji e Cristo ngue c'ua dya cja ra bübüts'ejí c'o na s'o. Nguec'ua, ja c'o nzi ga pjongüji o levadura, rí pjongüji

c'e cjuarma c'ü cja na s'o a ndetsc'ejí. ⁸ Dya rá cjagöji c'o na s'o. Na ngue chjëntjui o levadura c'o. Rá cjaji c'o na jo'o 'ñe c'o na cjuana. Nuc'o, chjëntjui c'e harina c'ü dya huanbaji o levadura.

⁹ Ró opcjö 'na carta c'ü ró pen'c'ejí. Ró xi'tsc'öji c'ü dya rí dyocjeji c'o tsãjã o ndixü, ni ri ngue c'o ndixü c'o tsãjã o bëzo. ¹⁰ Pe in cjiñi rí ró xi'tsc'öji c'ü dya rí ñaji yo dya cjuarma c'o cja na s'o. Pero dya ngue c'ü ró xi'tsc'öji. Na ngue 'ma dya rí ñaji yo dya cjuarma, ¿ja rgá sô rí chömüji, ja rgá sô rí pögueji, ja rgá sô rí minc'ejí? Na ngue cja yo dya cjuarma, na puncjü c'o tsãjã o ndixü, 'ñe na puncjü c'o me nepe c'o pè's'i nu minteji. Xo na puncjü c'o me pjëchi ja ga dyonpü nu minteji, ngue c'ua pje c'o tjënbiji o pje c'o jünbüji. Xo na puncjü c'o ma't'ü o ts'ita. ¹¹ Rí mbennc'ejí dya c'ü ró xi'tsc'öji cja c'e carta. Ngue c'ü dya rí dyocjeji c'o xiji cjuarma 'ma tsãji o ndixü, o 'ma nepeji c'o pè's'i nu minteji, o 'ma ma't'üji o ts'ita. Dya xo rí dyocjeji c'o xiji cjuarma 'ma so'büteji, o 'ma t'ijí, o 'ma onpüji nu minteji ngue c'ua pje c'o ra ndënbiji o pje c'o ra jñünbüji. Dya xo rí sigueji o xëdyi c'o. ¹²⁻¹³ Yo dya cjuarma, ¿pje pè's'ü rá nugöji co nujyo, c'ü rga jünpügöji ngüenda va yo? Nguetsjë Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda anguezeji. C'o ni jyodü rí jñünpügueji ngüenda nguextjo c'o cjuarma. Nguec'ua rí xi'tsc'öji, pjongueji nu c'ü bün'hui c'ü nu jánana, na ngue me na s'o a ndetsc'ejí.

6

Pleitos delante de jueces que no son creyentes

¹ 'Ma pje c'o cja'c'ejí yo nin cjuarmagueji, in pöcjeji a jmi c'o juesi c'o dya creo Mizhocjimi ngue c'ua ra jñünpüji ngüenda yo nin cjuarmaji. ¿Pje ma jmi in pè's'ejí c'ü in cjagueji a cjanu? Maco dya in pöcjeji a jmi c'o ngue o t'i Mizhocjimi nza cjatsc'ejí. ² ¿Cjo dya in pärägueji 'ma ra zädã c'e pa 'ma ra tjün ngüenda, nguezgöji o t'izgöji Mizhocjimi rá jünpüji ngüenda texe yo cãrã va cja ne xoñijömü? Maco rá jünpüji ngüenda texe yo nte c'e pa c'ü, ¿cjo dya xo sötsc'ejí rí jñünpüji ngüenda dya yo nin cjuarmaji? ³ ¿Cjo dya in pärägueji c'ü xo rá

jünpügöji ngüenda c'o o anxe Mizhocjimi? Y 'ma rá jünpügöji ngüenda c'o o anxe Mizhocjimi, xo sö rá jünpügöji ngüenda yo mi cjuarmagöji c'o pje nde cja va cja ne xoñijömü. ⁴ Nguec'ua 'ma bübüts'c'ejí c'o ts'i pje ma chũ, ¿jenga in pöc'ejí a jmi c'o juesi c'o dya ejme Mizhocjimi? Na ngueje dya pje pjëzhi cja o t'i Mizhocjimi c'o. ⁵ Rí xi'tsc'öji a cjanu ngue c'ua rí tsegueji. A poco dya bübüts'c'ejí 'na cjuarma c'ü pë's'i na jo o pjeñe ra sö ra jñün'c'ejí ngüenda. ⁶ Pero c'ü in cjagueji, in sidyiji yo nin cjuarmaji nu ja ra ma jñünpüji ngüenda. Me na s'o ga cjanu. Pero c'ü xenda na s'o, ngue c'ü in sidyiji yo, a jmi c'o dya ejme Mizhocjimi.

⁷ C'ü ni sidyiji yo nin cjuarmaji ra tjünpüji ngüenda, in jëziji ga ndö'c'ejí c'ü dya jo. ¿Jenga dya in jëztjogueji zö cjó pje ra tsja'c'ejí? ¿Jenga dya in pësp'iji paciencia texe c'o pje nde jünc'ejí 'ñe c'o pje nde tjënc'iji? Xenda na jo rí pësp'iji paciencia a cjanu. ⁸ Maco nu'tsc'ejí, xo bübü 'ma xo in cjaji c'o na s'o, hasta yo nin cjuarmaji in cjapüji, pje c'o in jünbüji.

⁹⁻¹⁰ Pe in cjiññiji zö ra tsja na s'o 'na nte pero sö ra zät'ä nu ja manda Mizhocjimi. Dya cja rí tsjiññiji a cjanu, na ngueje dya cjuana. C'o ma't'ü o ts'ita, dya sö ra zät'äji nu ja manda Mizhocjimi. Ni ri ngue c'o tsäjã o ndixü, ni ri ngue o ndixü c'o tsäjã o bëzo, dya xo sö ra zät'äji nu ja manda Mizhocjimi. Ni xo ri ngue c'o dya be chjüntü c'o cja a cjanu c'o na s'o. Ni xo ri ngue c'o obütsjé nu mibëzoji. Ni xo ri ngue yo mbë'ë, dya xo sö ra zät'äji nu ja manda Mizhocjimi. Ni ri ngue c'o nepe c'o pë's'i nu minteji. Ni xo ri ngue c'o tí'í. Ni xo ri ngue c'o sante. Ni xo ri ngue c'o onpü nu minteji ngue c'ua pje c'o ra ndënbiji o ra jñünbüji. ¹¹ Bübüts'c'ejí c'o je xo ma cjanu ma tsja c'o na s'o. Pero ya i ñe o ndin'tsc'iji in mün'c'ejí. Ya xo o xöcüts'üji Mizhocjimi. Y dya in tñji dya in nzhunc'ejí. Nguetsjé o Espiritu in Mizhocjimigöji c'ü o dya'c'ejí a cjanu. Je dya'c'ejí a cjanu na ngue c'ü vi ndü e Jesucristo c'in Jmugöji por nutscöji.

La santidad del cuerpo

¹² Bübü c'o mama c'ü sö rá cjagöji texe c'o ne in cuerpoji. Pero rí xi'tsc'öji c'ü dya ni jyodü rá cjagöji texe c'o, na ngueje dya

pjöxcöji c'o. Dya xo rá cjagöji c'ua ja nzi rgá netsjégöji. 'Ma jiyö, ra ndöcügöji c'o. ¹³ O jñönü ngue para in pjemegöji. Xo 'ñe in pjemegöji me ne o jñönü. Nguec'ua sö rá sigöji c'o pje nde ma jñönü, na ngueje ra zädä c'e pa 'ma ra chjotü Mizhocjimi o jñönü 'ñe in pjemegöji nza yejui. Pero dya rgá cjanu in cuerpogöji. Nguec'ua in cuerpoji, dya ngue para rá tsäji o ndixü. Xo 'ñe o cuerpo o ndixü, dya ngue para ra tsäji o bëzo. Nín cuerpogöji ngue para rá pëpcöji c'in Jmuji c'ü bübü a jens'e. Y c'in Jmugöji ni jyongöji ra bübü cja in cuerpoji c'ü. ¹⁴ Mizhocjimi o tsjapü o te c'in Jmugöji 'ma ya vi ndü. Nguec'ua je xo rgá cjazgöji nu, ra tsjacöji Mizhocjimi rá tetcjöji c'ü ri nuevo in cuerpoji, na ngueje me na zëzhi angueze.

¹⁵⁻¹⁶ In pärãgueji c'ü mama cja o jña Mizhocjimi: "Ma cjó c'o ra min'hui 'na ndixü, ya ri 'natjo o ts'inguevi c'o mi yeje", eñe. Nguec'ua 'na cjuarma, 'ma ra juntavi 'na ndixü c'ü dya ngue nu su, ya unü o cuerpo c'e ndixü; maco ngue o cjaja e Cristo in cuerpogöji. Nguec'ua 'ma cjó c'o ra tsäjã o ndixü, chjëntjui c'ü ri jünbü o cuerpo c'ü ngue o cjaja e Cristo, cja rrü unü c'e ndixü. Xo 'ñe yo hermana 'ma tsäji o bëzo. ¿Cjo rá cjaji a cjanu? Iyö, dya ra sö. ¹⁷ 'Na nte 'ma ra bübü o mü'bü e Cristo c'in Jmugöji, ya ri 'natjo o mü'büvi.

¹⁸ Pjötpüji na puncjü ngüenda c'ü dya rí tsäc'ejí o ndixü. Xo 'ñetsc'ejí in hermanaji, dya rí tsäc'ejí o bëzo. Xo 'ñetsc'ejí, dya be in chjüntüji, dya xo rí tsjagueji c'o na s'o. Na s'o texe yo nzhubü. Pero 'ma cjó c'o tsäjã o ndixü, me na s'o c'o. Na ngueje unü o cuerpo c'e ndixü, maco ngue o cjaja Mizhocjimi c'ü o cuerpo c'e bëzo. ¹⁹ ¿Cjo dya in pärãgueji, in cuerpogueji ngue o templo o Espiritu Mizhocjimi c'ü me na sjü'ü c'ü bübü in mün'c'ejí? Nguetsjé Mizhocjimi c'ü o dya'c'üji c'ü. Dya ngue in tsjatsjégueji in cuerpoji. ²⁰ Na ngueje Mizhocjimi o ngöt'ü me na mizhi va ndömpc'ejí. Nguec'ua, dya rí tsjaji c'o netsjé in cuerpoji. Rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi, ngue c'ua xenda ra mbärã yo nte c'ü me na nojo angueze.

Consejos sobre el matrimonio

¹ Nudya rá xi'tsc'öji c'o t'önü c'o i dyöngüji cja c'e carta c'ü i penquegöji. Rí xi'tsc'öji, na jo e bëzo dya ra 'ñe nu su'u. ² Pero para dya ra ndô'c'ejí c'ü rguí tsãcjeji o ndixü, ni jyodü nzi 'na bëzotsc'ejí ra 'ñeje nu su'u. Xo 'ñe nzi 'na ndixütsc'ejí ra 'ñeje nu xïra. ³ E bëzo ni jyodü c'ü dya ra ngänbã o cuerpo c'ü nu su. Je xo rgá cjatjonu e ndixü, ni jyodü c'ü dya ra ngänbã o cuerpo c'ü nu xïra. ⁴ Na ngueje c'e ndixü c'ü ya chjüntü, dya mandatsjê c'ü o cuerpo. Ngue c'ü nu xïra c'ü manda c'ü. Xo 'ñetjo e bëzo, dya cja xo mandatsjê c'ü o cuerpo c'ü. Je ngue c'ü nu su c'ü manda c'ü. ⁵ Nu'tsc'ejí in bëzoji, dya rí tsänbãji in cuerpoji yo nin suji. Xo 'ñetsc'ejí in ndixüji, dya xo rí tsänbãji in cuerpoji yo nin xïraji. Ra sô rí pötqui tsädävi a cjanu, nguextjo 'ma rí ñatsjêvi in nza yejui c'ü xenda rí dyötüvi Mizhocjimi. Nu'ma, ra sô rí jyêzi c'ü rguí juntavi 'ma. Pero dya xo ra mezhe pa c'ü rguí pötqui jyêzivi. Nuc'ua ndo rí yepe rí juntavi c'ua. 'Ma jiyö, 'na ra ndô'c'evi 'ma c'ü dya jo, na ngueje dya ra sô rí sëchivi c'ü ne in cuerpovi.

⁶ Dya rí xi'tsc'öji rí chjüntqueji, pero in pë'sc'ejí sjëtsi rí chjüntqueji. ⁷ Quera ro tsja nza cjazgö texe yo cjuarma, dya ro chjüntüji. Pero nzi 'nazgöji sô rá cjaí c'ua ja nzi va dyacöji Mizhocjimi. Bübü c'o ya o ch'unü ra chjüntü, бүбү c'o o ch'unü ra mintsjê.

⁸ Nu'tsc'ejí dya be in chjüntqueji, rí xi'tsc'öji c'ü na jo rí tsjaji nza cjazgö c'ü dya rí chjüntqueji. Xo 'ñetsc'ejí ya ndü nin xïraji, dya cja rí yepe rí chjüntqueji. ⁹ Pero 'ma dya sô rí sëchiji cja in cuerpoji, rí chjüntqueji 'ma. Na ngueje xenda na jo rí chjüntqueji, que na ngue rí sufreji rguí minc'ejí.

¹⁰ Nu'tsc'ejí ya in chjüntüji, dya rí c'uenbeji nin xïraji. Dya nguezgö ró cjiñitsjêgö yo; ngue c'ín Jmugöji c'ü manda ga cjanu. ¹¹ 'Ma бүбүtsc'ejí c'ü ra jyanbüvi c'ü nu xïra, dya cja ra yepe ra chjüntü 'ma c'ü. O ra ma jo'tp'ü c'ü nu xïra, ngue c'ua ra mintjovi c'ua na yeje. Nu'tsc'ejí in bëzoji, dya rí pëzgueji nin suji.

¹² Xo бүбү 'na jña c'ü rá xi'tsc'öji nu'tsc'ejí 'ma dya ejme Mizhocjimi nin suji 'ñe nin xïraji. Dya ngue c'ü ixo mandazü c'ín

Jmugöji; nguezgö rí xi'tsc'öji yo. Nu'tsc'ejí cjuarma, 'ma dya creo Mizhocjimi yo nin sugueji, pero 'ma ne anguezeji xe rí mintcjeji c'o, dya rí jyanbügueji 'ma c'o. ¹³ Xo 'ñetsc'ejí hermana, 'ma dya ejme Mizhocjimi yo nin xïragueji, pero 'ma ne anguezeji xe rí mintcjeji c'o, dya xo rí jyanbügueji 'ma c'o. ¹⁴ Na ngueje Mizhocjimi ra intsjimi c'e bëzo c'ü dya creo, na ngue creo Mizhocjimi c'ü nu su'u. Xo 'ñe c'e ndixü c'ü dya creo, xo ra intsjimiji c'ü, na ngue creo Mizhocjimi c'ü nu xïra. 'Ma jiyö, dya ro intsjimi Mizhocjimi c'o o t'iji 'ma. Pero nudya, ya intsjimi Mizhocjimi c'o. ¹⁵ 'Ma ne ra ma c'ü nin suji o c'ü nin xïraji c'o dya ejme Mizhocjimi, nu'tsc'ejí rí jyêziji ra ma c'o. Nu'ma, dya cja xe ni jyodü xe rí minc'ejí 'ma c'o nin xïraji, o c'o nin sugueji. Na ngue ne'e Mizhocjimi c'ü rá cãrãji na jo. ¹⁶ Nu'tsc'ejí in ndixüji, pe in cjiñiji 'ma dya rí jyêzgueji ra ma yo nin xïraji, xa'ma ra salva 'ma c'o. Pero, ¿ja rguí pãrãgueji? Xo 'ñetsc'ejí in bëzoji, ¿ja xo rguí pãrãgueji cjo ra salva yo nin sugueji, 'ma dya xo rí jyêzgueji ra ma c'o? Dya ra sô rí pãrãgueji.

¹⁷ Nzi 'natsc'ejí rí tsjaji c'ua ja c'o nzi va dya'c'ejí c'ín Jmugöji. Je ga cjanu rgá xipcjö yo cjuarma texe nu ja jmurüji. ¹⁸ Bübütsc'ejí c'o ya circuncidaotsc'ejí in cuerpoji. Nu 'ma ya vi circuncidaotsc'ejí 'ma o 'ñünc'ü in mü'büji Mizhocjimi i 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, nu'ma, dya rí jyodüji ja rguí borraji c'o jmeya. Y 'ma dya vi circuncidaotsc'ejí 'ma o 'ñünc'ü in mü'büji, dya ni jyodü rí circuncidaoji 'ma. ¹⁹ C'ü ni circuncidaoji 'na nte, dya ni muvi c'ü. Dya xo ni muvi c'ü dya ni circuncidaoji. C'ü na cjuana ni muvi, ngue c'ü rá cjaí c'ü mandazüji Mizhocjimi. ²⁰ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, c'ua ja c'o nzi ma cjatsc'ejí 'ma o 'ñünc'ü in mün'c'ejí Mizhocjimi, je rga cjanu rguí minc'ejí nzi 'natsc'ejí. ²¹ Nu 'ma ngue o cjatsc'ejí 'na hacendado 'ma mü o 'ñünc'ü in mü'büji Mizhocjimi, dya rí pë'sc'ejí ndümü zö rí sido ri ngue'tsc'ejí o cjats'üji c'e hacendado c'ü. Pero 'ma ra sô rí reglaji ngue c'ua rí pedyegueji libre, rí tsjaji 'ma. Xenda na jo ga cjanu. ²² C'o ngue o cjaí 'na hacendado 'ma mü o 'ñünbü o

mü'bü Mizhocjimi, ya libre a jmi e Cristo c'o, zö ri sidotjoji ri ngue o cjaja c'e hacedado. Y c'o libre c'o dya c'jó o cjaja, ya ngue o cjaja dya e Cristo c'o, ra mbëpiji angueze. ²³ E Cristo o ngöt'ü me na mizhi va ndömpc'ëji. Nguec'ua, dya xtí dyätqueji c'ü ra xi'ts'iji yo nte; rí dyätäji c'ü xi'ts'iji e Cristo. ²⁴ Mi cjuarmats'ügöji, zö mi libregueji o jiyö 'ma mü o ñünnc'ü in mü'büji Mizhocjimi, zö vi chjüntqueji o jiyö, zö vi circuncidaotsc'ëji o jiyö, pero c'ü ni jyodü, ngue c'ü rí sidoji Mizhocjimi.

²⁵ C'ü ra tsja c'ü dya be chjüntü, dya mandazü c'ín Jmugöji rá xi'tsc'öji. Pero o juentsquegö o dyacö rí apóstolegö. Nguec'ua rí cjiñi rí mamagö jña, c'ua ja nzi ga ne angueze. ²⁶ Rí cjiñigö xenda na jo 'ma dya ra chjüntü dya yo hermano 'ñe yo hermana. Na ngueje ya va sädä c'o pa c'o me ra tsjacüji yo nte rá sufreji va. ²⁷ 'Ma in ñegueji nin suji, dya rí jyodü ja rguí jyanbüji. 'Ma dya in ñegueji nin suji, dya rí jyodüji nin suji 'ma. ²⁸ Pero 'ma rí chjüntqueji, dya s'o c'ü in c'jagueji 'ma. Xo ñetsc'ëji in ndixüji, dya xo ga s'o 'ma rí chjüntqueji. Pero me rí sufregueji va c'o pa c'o ya va sädä. Rí mangö c'ü na jo'o, dya rí chjüntqueji ngue c'ua xa'ma dya nda rí sufregueji 'ma.

²⁹ Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji dya, cjuarma. Ya va sädä c'o pa c'o rá sufreji va. Nguec'ua rí xi'tsc'öji, c'o ya 'ñeje nu su'u, ra mbëpiji Mizhocjimi rgá minji co c'ü nu suji, chjëntjui nza cja c'ü dya ri 'ñeji o suji. ³⁰ C'o cjiñi ga ndümü, ra mimiji nza cja c'ü dya ri ndümüji. C'o mäjä, ra mimiji nza cja c'ü dya ri mäjäji. C'o pje nde tömü, ra mimiji nza cja c'ü dya pje ri pë's'iji. ³¹ Y 'ma bübütsc'ëji c'o mähä yo bübü va cja ne xoñijöümü, dya ra mähäji na puncjü c'o. Na ngue c'o cja yo nte cja ne xoñijöümü, ya va sädä c'ü dya cja rguí muvi c'o.

³² Rí negö c'ü dya pje rí mbennc'ëji cja ne xoñijöümü. C'o cjuarma c'o dya chjüntü, me ne ra mbëpiji c'ín Jmugöji nguec'ua ra mäjä angueze. ³³ Pero c'o cjuarma c'o ya chjüntü, me ne ra tsjaji c'ü cjaji cja ne xoñijöümü. Jodüji ja rgá mäjä c'o nu suji. ³⁴ Je xo ga cjatjonu c'o ndixü c'o ya chjüntü, 'ñe c'o dya chjüntü. Nde nan'ño ga nguiñiji. C'o dya

be chjüntü, me ne ra mbëpiji c'ín Jmugöji. Jodüji ra dyätäji angueze co texe o cuerpoji, 'ñe co texe o mü'büji. Pero c'o ya chjüntü, me ne ra tsjaji c'ü cjaji cja ne xoñijöümü; jodüji ja rgá mäjä c'o nu xiraji.

³⁵ Dya ngue c'ü rgá c'axc'üji c'ü rí xi'tsc'öji c'ü dya rí chjüntqueji. Ngue c'ü rí ne rá pjöxc'ügöji, ngue c'ua ra sö rí sido rí pëpiji na jo c'ín Jmugöji, c'ü ri nguextjo angueze c'ü rí jyodüji c'ü rguí mäjä.

³⁶ 'Ma c'jó c'o 'ñeje 'na xunt'i c'ü dya chjüntü, 'ma ya cjogütjo va xunt'i, 'ma cjiñi c'ü nu tata c'ü ni jyodü ra chjüntü; nu'ma, ra tsja c'e bëzo ja c'o nzi ga nguiñi, ra chjüntpü 'ma c'ü o xunt'i. Dya xo rrä s'o c'ü ra chjüntpü c'ü. ³⁷ Pero 'ma ya mbeñe na jo c'ü dya ra chjüntpü c'ü nu xunt'i, 'ñe 'ma xo janda na jo c'ü dya ni jyodü ra chjüntpü; nu'ma, ra sö ra tsja 'ma c'e bëzo ja c'o nzi ga nguiñi. 'Ma ya nguiñi na jo c'ü dya ra chjüntü c'ü nu xunt'i, na jo c'ü dya ra chjüntpü 'ma c'ü. ³⁸ Nu c'ü ra chjüntpü c'ü nu xunt'i, na jo cja'a c'ü. Nu c'ü dya ra chjüntpü c'ü nu xunt'i, xenda na jo c'ü cja'a c'ü.

³⁹ Dya ra sö 'na ndixü ra jyanbüvi c'ü nu xira, 'ma xe buntjo. Pero 'ma ya rguí ndü c'ü nu xira, ya sö ra chjüntüvi c'ü 'na bëzo 'ma. Pero ra chjüntüvi 'na bëzo c'ü xo ätpä o jña c'ín Jmugöji. ⁴⁰ Pero rí mangö nu 'ma ra mintsjé c'e ndixü, xenda na jo rgá mimi 'ma. Je xo ga cjanu rgá cjiñi c'ü ni zocöji o Espiritu Mizhocjimi.

8

Los alimentos consagrados a los ídolos

¹ Xo 'ñe i tsjacöji t'önü ja ga cja c'o o ts'ingue c'o animale c'o ya vi bäsp'ä cja yo ts'ita. Jä, na cjuana c'ü i xitscöji c'ü rí pärägöji ja ga cja, rí texeji. Pero 'ma c'jó c'o cjiñi me pärä, cjapütsjé na nojo 'ma c'ü. 'Ma c'jó c'o s'iya c'ü nu cjuarma, ngue 'ma pjös'ü na jo 'ma c'ü. ² C'o cjiñi me pärä, ni jyodü ra unüji ngüenda c'ü dya be päräji ja c'o nzi ga jyodü ra mbäräji. ³ C'ü ni muvi, dya ngue c'ü rá pärägöji na puncjü; ngue c'ü rá neji Mizhocjimi. Nu'ma, ra recibidozüji Mizhocjimi.

⁴ I dyönngöji cjo na jo rí sapüji c'o o ts'ingue c'o animale c'o ya vi bäsp'ä cja

yo ts'ita. Rí pãrãgöji, dya pje ni muvi yo ts'ita cja ne xoñijömmü, na ngue 'natjo Mizhocjimi c'ü bübü. ⁵ Cãrã na puncjü c'o xiji mizhocjimi cja ne xoñijömmü 'ñe a jens'e. Na cjuana cãrã na puncjü c'o xiji mizhocjimi c'o cjavü yo nte o jmuji. ⁶ Pero nutscöji rí ejmeji e Cristo, 'natjo Mizhocjimi c'ü rí ma'tc'öji, c'ü ngue ín Tatagöji c'ü o dyät'a texe ne jens'e 'ñe ne xoñijömmü. C'ü vi ngambgöji, nguextjo angueze rá pëpcöji c'ü. Xo 'natjo c'ü rí cjavcöji ín Jmugöji, c'ü ngue e Jesucristo c'ü o dyät'a texe yo bübü. Ngue angueze o dyacöji c'ü rgá bünc'öji dya.

⁷ Pero yo cjuarma, dya texeji pãrãji ga cjanu; dya texeji pãrãji c'ü dya pje ni muvi yo ts'ita. Na ngueje cãrã o cjuarma c'o ot'ü mi ma't'ü yo ts'ita. Nguec'ua 'ma sapüji c'o o ts'ingue c'o animale c'o vi bãsp'ã cja yo ts'ita, xe cjiñiji yo ts'ita 'ma, 'ñe cjiñiji c'ü na s'o c'ü na cjaji. Na ngueje dya be pãrãji cjo na jo xe ra za'aji, cjo jiyö. ⁸ Dya ngue c'ü rá sigöji c'o, c'ü rguí recibidozüji Mizhocjimi. 'Ma rá sigöji c'o, dya pje ra mböxcöji c'o. Ni ri ngue 'ma dya rá sigöji, dya pje xo ra bëtscöji. ⁹ Sö rí sigueji c'o ts'ingue c'o vi bãsp'ã cja yo ts'ita. Pero bübü cjuarma c'o dya be pãrã cjo na jo xe ra ziji cjo jiyö. Nguec'ua rí pjötpügueji ngüenda c'ü dya rí tsjavqueji ra tsja c'o na s'o anguezeji c'ü ra ziji. ¹⁰ Na ngue 'ma rí möji nu ja c'o bübü yo ts'ita rí ma siji c'o ts'ingue c'o vi bãsp'ã yo, 'ñe 'ma ra jñantc'aji 'na cjuarma c'ü dya be pãrã cjo na jo xe ra zi cjo iyö, ¿cjo dya ra tsja c'o na s'o c'ü rguí rezga ra zi c'ü? Jã, ra tsja c'o na s'o c'ü rguí rezga ra zi. ¹¹ Y nu'tsc'ejí na ngue c'ü in cjavqueji me in pãrãji, 'ñe in siji c'o o bãsp'ã cja yo ts'ita, nu'ma, 'na ra bészhi o aljma c'o cjuarma c'o dya be pãrã na jo. Maco c'ü vi ndü e Cristo, ngue c'ü dya ra bészhi, ra büntjo c'o. ¹² Nguec'ua 'ma in sigueji a cjanu, in cjaji c'o na s'o contra e Cristo na ngueje in s'onbüji o bëpji angueze. Ngue c'ü in cjaji 'ma xo si yo nin cjuarmaji nu 'ma dya be pãrãji na jo ra ziji o jiyö. Dya nguextjo c'ü in cjaji c'o na s'o contra anguezeji; xo in cjaji c'o na s'o contra e Cristo. ¹³ Nu 'ma ri cja c'o na s'o 'na mi cjuarmagö, na ngue c'ü rvá sigö c'o ts'ingue c'o vi bãsp'ã cja yo ts'ita,

nu'ma, nunca xe rá sigö 'ma c'o ts'ingue c'o. 'Ma jiyö, rá cjavcö ra tsja c'o na s'o 'ma mi cjuarma.

9

Los derechos de un apóstol

¹ Sö rá cjavgö texe c'o dya mama Mizhocjimi na s'o. Na ngue e Jesucristo o 'ñevgueji libre, nguec'ua dya cja mandazüji c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés. Y na yeje, pjëtscö apóstole. Ró janda e Jesús c'ín Jmugöji. Y 'ma ró pëpcjö a ndetsc'ejí, i 'ñench'e in mün'c'ejí c'ü. ² Bübü c'o mama c'ü dya rí apóstolegö. Pero nu'tsc'ejí in pãrãgueji c'ü rí apóstolegö. Na ngueje bübüts'ejí dya in mün'c'ejí c'ín Jmuji, na ngue ró zo'c'öji.

³ Ngue nu rí xicö c'o cjavcö t'önü pje pjëtscö. ⁴ Nutscöjme rí apóstolejme, rí pë'sc'öjme derecho c'ü ra dyacöjme yo cjuarma c'ü rá sijme. ⁵ E Pedro 'ñe c'o nu cjuarma e Jesucristo c'ín Jmuji 'ñe c'o 'ñaja apóstole, 'ma nzhodü ga zopjüji yo nte, sidyiji o suji c'o xo creo e Jesucristo. Natscö 'ma ri 'ñegö mi su'u, ¿cjo dya xo ro pë'sc'ö derecho ro dyocjöbe c'ü? ⁶ ¿Cjo in cjiñiji nguextjo c'o 'ñaja apóstole c'o pë's'i derecho ra ch'unü c'ü ra ziji? Pe in cjiñiji ni jyodü rá pëpjigö ngue c'ua rá töt'ü c'ü rá sigö; xo 'ñe e Bernabé, ra pëpji para ra chöt'ü c'ü ra zi. ⁷ Rí önn'üji, ¿cjo bübü 'na tropa c'ü ni jyodü ra gastotsjé o merio ra ndömmü c'ü ra zi, 'ñe c'ü ra jye? Iyö, dya bübü. Y c'o cant'a o uva, ¿cjo dya xo sö ra ziji c'o ri quis'i? Jã, sö ra ziji. C'o c'as'ü o ndënchjürü, ¿cjo dya sö ra ziji c'ü o lechi c'o? Jã, xo sö ra ziji. ⁸ ¿Cjo nguextjo rí mangö c'ua ja ga tsja yo nte? Iyö, xo mama ga cjanu yo o mandamiento Mizhocjimi. ⁹ C'o o mandamiento Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés, t'opjü a cjava c'o: "Ma ra yödü o ndëxü c'o in nzhünüji, dya pje rí jñu'tp'üji a ne c'o; jyëziji ra ñönüji." C'ü vi mama a cjanu Mizhocjimi, dya ngue c'ü me s'iyá o nzhünü. ¹⁰ C'e jña je vi t'opjü por nutscöji rí nteji, ngue c'ua rá pãrãgöji, c'ü huajma ni jyodü ra ch'unü o ndëxü c'o ra mbedye cja c'e juajma. Xo 'ñetjo c'ü tagü o ndëxü. Nguec'ua 'ma cja huajmatjo, o 'ma ya tagü, ixta jñunt'ü o mü'bü c'ü ra ch'unü c'o ndëxü.

11 Ró xi'tsc'öji o jña Mizhocjimi. ¿Cjo me rí sögueji na jyü rgui pjöxcö c'o in pë'sc'ëji? 12 C'o 'ñaja xöpüte, mamaji pë's'iji derecho ra dyö'tc'ügueji; nazgö, ¿cjo dya xenda rí pë'sc'ö derecho rá ö'tc'ö? Pero dya pje rí ö'tc'ö. C'ü rí c jagö, rí huanta texe 'ma pje c'o bëtsi, ngue c'ua ra sö rá zopjü na puncjü o nte, ra dyäräji c'e jña c'ü mama ja ga cja e Cristo. 13 ¿Cjo dya in pärägueji, c'o pëpji cja c'ü o templo c'o in menzumüjme a Israel, si'iji c'o pje bübü cja c'e templo? Anguezeji pëpjiji cja c'e arta, nguec'ua ga zipiji c'o o ts'ingue c'o animale c'o pö'tp'üji Mizhocjimi nu. 14 Je xo ga cjatjonu va manda c'in Jmugöji, nu c'o zopjü yo nte ga xipjiji ja rgá sö ra jogü o mü'büji, ni jyodü ra ch'unü c'ü ra ziji, na ngue xipjiji o jña Mizhocjimi. 15 Pero nutscö, dya xo rí örügö c'ü rá sigö, 'ñe c'ü rá jegö. Dya xo ngue c'ü rgá pen'c'öji ne carta, c'ü pje rí dyacöji. Na ngue c'ü dya rgá örügö, ngue c'ü rgá mäcjö c'ü. Nguec'ua xenda na jo c'ü dya rá örügö, zö ro tügö o tjijmi.

16 Rí zopcjö yo nte rí xipjiji ja rgá sö ra 'ñemeji libre cja c'o na s'o. Pero dya ra sö rá cja pütsjé na nojo. Na ngueje pë'sc'ü rá zopjü a cjanu. 'Ma jiyö, juentscö ra jñüncö ngüenda 'ma Mizhocjimi. 17 Dya nguezgö ró juanncjötsjé ne bëpji nu rgá zopjü yo nte. Ma rva cjanu, ro ngötcüji 'ma. Pero o ch'acö ne bëpji; nguec'ua rá c jagö zö dya ró juajnü. 18 ¿Pje ra ts'ötcö 'ma cja ne xoñijömmü? Ojtjo, dya pje ra ts'ötcö. Pero rí mäcjö na ngueje dya pje rí cobragö yo nte, 'ma rí xipjiji ja rgá sö ra jogü o mü'büji. Dya pje rí örügö, zö xi rí pë'sc'ö derecho ra dyacöji.

19 Zö dya ngue o mbëpjizü ne rí 'na nte, pero rí pjös'ügö texe yo nte, ngue c'ua c'o dya be ench'e o mü'bü e Cristo, ra 'ñench'e o mü'büji na puncjüji. 20 'Ma rí bübügö cja c'o in menzumüjme a Israel, rí c jagö nza cja anguezeji ngue c'ua ra 'ñench'e o mü'büji e Cristo. Dya cja rí süpcö c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés, pero 'ma rí cärägöjme c'o me süpü c'o ley, rí c jagö c'ü mama c'o ley, nza cja c'ü me xo ri süpügö, ngue c'ua c'o me süpü c'o ley ra dyätpäji o jña e Cristo. 21 'Ma rí bübügö cja c'o dya tjé c'o ley, rí c jagö nza cja c'ü dya ri mandazü c'o ley, ngue c'ua xo rá tjö c'o dya tjé c'o

ley, ra 'ñejmeji e Cristo. Dya ngue c'ü dya mandazü Mizhocjimi, pero ngue c'ü o jña e Cristo c'ü rí ätägö dya. 22 Cärä o nte c'o cjiñi c'ü bübü o jñönü c'ü dya sö ra ziji. 'Ma rí bübügö co anguezeji, rí c jagö nza cja anguezeji, dya xo rí sigö c'o jñönü. Rí c jagö a cjanu, ngue c'ua rá tjöjögö c'o, ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. Texe cja yo nte, rí c jagö nza cja anguezeji. Rí c jagö texe, ngue c'ua ra bübü c'o ra 'ñejme, ra jogü o mü'büji. 23 Texe nde rí c jagö yo, ngue c'ua xe rrä puncjü o nte c'o ra creo yo jña yo rí xipjiji c'ü ja rgá 'ñemeji libre cja c'o na s'o. Y ngue c'ua xo 'ñezgö xo ra mböxcö yo jña yo.

24 In pärägueji cja 'na carrera, cjaji carrera texeji. Pero 'natjo c'ü ra ndöjö, y ngue c'ü ra ch'unü c'e listón c'ü. Je xo rga cjatsc'ëji nu, rí tsjacjuanaji rgui dyätäji Mizhocjimi, ngue c'ua ra ch'a'c'ëji c'o me na jo. 25 C'o eñe pje nde ma t'eñe, jëziji texe c'o dya ni jyodü ra ziji, 'ñe c'o pje ra tsjaji, ngue c'ua ra sö ra ndöji. Maco ts'i ni tjeze c'ü ra ch'unüji 'ma ra ndöji. Pero nutscöji, c'ü ra dyacöji Mizhocjimi, nunca ra tjeze c'ü. 26 Nutscö, dya nza c jagö c'ü ri cja carrera c'ü dya ri pärä ja ra zät'ä. Dya xo nza c jagö boxeador c'ü me ri c'uana a dyë, pero dya ri sürü ra yabü c'ü 'naja. 27 Rí pjörütsjé ja rgá minc'ö, ngue c'ua dya rá c jagö c'o na s'o c'o ne in cuerpogö. 'Ma jiyö, ra ch'ötcö c'ü dya rvá ätcö na jo Mizhocjimi; zö rvá zopcjö na puncjü o nte.

10

Consejos contra la idolatría

1 Nguec'ua rí negö rí mbeñeji na jo cjuarma, ja va mbös'ü Mizhocjimi c'o in mboxatitagöjme o mbedyeji a Egipto. O ndünt'üji a xütjü cja c'e ngömmü. Y o mbes'ëji na jo cja c'e mar. 2 'Ma o zütüji c'e ngömmü, 'ñe 'ma o mbes'ëji cja c'e mar, o jizhiji texeji c'ü ro dyätäji e Moisés. 3 Mi ojtjo pje ro ziji nu, pero Mizhocjimi sido mi penpeji c'ü ro ziji. Nu c'e jñönü, nde mi siji texeji c'ü. 4 Y xo mi siji texeji c'e ndeje c'ü o unü Mizhocjimi anguezeji. Dya mi bëzhi o ndeje na ngueje mi pöji anguesji 'naja c'ü o tsjapü ro mbeje o ndeje cja c'e ndojo c'ü ro ziji. Mi nguetsjé e Cristo c'ü. 5 Zö vi mbös'üji a cjanu texe c'o vi

mbedye a Egipto, pero yetjo nte c'o o tsja na jo c'ü va mājā Mizhocjimi. Pero c'o 'ñaja c'o ma puncjü, iyö c'o. Nguec'ua va üdü Mizhocjimi, nguec'ua va ndü anguezeji mi bodüji cja c'e majyadü.

⁶ C'ü ja va mbös'üji c'o, 'ñe c'o o tsjapü Mizhocjimi c'o, ngue c'ü xo rga unnc'öji ngüenda, ngue c'ua dya rá ne rá cjaji c'o na s'o, ja c'o nzi ma tsja anguesji. ⁷ Mi cārā anguezeji c'o mi ma't'ü o ts'ita. Na ngueje mama a cjava o jña Mizhocjimi: "O mimi c'o nte, o ziji o xedyi. Cjanu o böbüji c'ua; go nemeji a jmi c'e ts'inzhünü c'ü vi dyät'äji", eñe o jña Mizhocjimi. Nu'tsc'ejji, dya rí tsjagueji a cjanu rí ma'tc'ejji yo ts'ita. ⁸ Mi cārā anguezeji c'o mi tsājā o ndixü. Nguec'ua 'na nu pa, o ndü veintitres milji. Nutscöji, dya rá c jagöji a cjanu. ⁹ Mi cārā anguezeji c'o mi cja na s'o; mi nuji cjo ro castigao Mizhocjimi anguezeji. Nguec'ua ma ëjē c'o c'ijmi mi saji c'o nte; nguec'ua mi tūji. Nutscöji, dya rá söji a cjanu o jña e Jesucristo rá nuji cjo ra castigaozüji o iyö. ¹⁰ Mi cārā anguezeji c'o me mi reclamao. Nguec'ua va mbö't'üji c'o, o tsja 'naja c'o o anxe Mizhocjimi. Nu'tsc'ejji, dya rí reclamaoji a cjanu.

¹¹ Texe c'o o tsjapü Mizhocjimi c'o, ngue c'ü rga unnc'öji ngüenda. Xo t'opjü c'o, ngue c'ua xo ra zi'ch'i in mün'c'öji c'o, ngue c'ua dya xo rá cjaji a cjanu c'o na s'o. Na ngueje ya rí cārāji yo cjē yo ya ni ma ra nguarü. ¹² Nguec'ua rí xi'tsc'öji, c'ü cjiñi me na jo cja o jmi Mizhocjimi, ni jyodü ra mböngüenda c'ü. 'Ma jiyö, 'na ra tsja c'o na s'o. ¹³ Texe yo nte, bübü 'ma va ëjē o pjeñeji ra tsjaji c'o na s'o. Pero Mizhocjimi sö ra mbös'üji na jo; dya ra tsjaji c'o. Nguec'ua 'ma va ëjē in pjeñeji c'o na s'o, dya ni jyodü rí tsjaji c'o. Ixtí jñunt'ü in mün'c'ejji, Mizhocjimi ra dya'c'üji ja rgui zēzhiji ngue c'ua dya rí tsjaji c'o na s'o.

¹⁴ Rí s'iyatsc'öji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya pje rí tsjaji c'ü rgui pē's'iji parte co yo ts'ita. ¹⁵ Rí xi'tsc'öji a cjanu, na ngueje in pārāgueji c'ü na jo. Rí tsjiñi na jo, ngue c'ua rí pārāgueji c'ü na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji. ¹⁶ 'Ma rí jmurügöji rí mbeñeji ja va ndü e Cristo, ot'ü rí unngöji 'na pöjō, cja rrü sigöji c'ü po'o c'e vaso. 'Ma rí c jagöji a cjanu,

rí jizhiji 'ma c'ü 'natjo in mü'büji nzi 'nazgöji rgá pē's'iji parte co e Cristo c'ü o pjödü o cji por nutscöji. Xo 'ñe 'ma rí mē'hc'öji c'e tjömēch'i cja rrü siji, xo rí jizhgöji 'ma c'ü 'natjo in mü'büji nzi 'nazgöji rgá pē's'iji parte co e Cristo c'ü o sufre va ndü por nutscöji. ¹⁷ 'Natjo c'e tjömēch'i c'ü rí sigöji rgá mbeñeji ja va ndü e Cristo. Nguec'ua zö na puncjüzüji rí ejmeji e Cristo, pero 'natjo in mü'büji rgá pē's'iji parte co e Cristo. Na ngueje rí sigöji c'ü 'natjo tjömēch'i rí texeji.

¹⁸ Tsjiñi in menzumügöjme a Israel. Anguezeji 'natjo c'ua mi saji c'o o ts'ingue c'o animal c'o mi päsp'äji Mizhocjimi cja c'e arta. Nguec'ua mi jizhiji c'ü mi 'natjo o mü'büji ma mbē's'iji parte co Mizhocjimi c'ü mi ngue o cjaja c'e arta. ¹⁹ ¿Cjo in unnc'ejji ngüenda yo rí xi'tsc'öji? ¿Cjo in cjinncjeji rí mangö c'ü pje ni muvi yo ts'ita? Iyö. ¿Cjo in cjinncjeji rí mangö c'ü pje ni muvi c'o ts'ingue c'o päsp'äji cja yo ts'ita? Iyö, dya rí mangö ga cjanu. ²⁰ Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. 'Ma pje c'o pöt'ü c'o dya ejme Mizhocjimi, cja rrü mbä's'äji cja c'o o arta anguesji, dya ngue Mizhocjimi c'ü päsp'äji; ngue c'o demonio c'o ngue o dyoji e Satanás c'ü dya jo. Nguec'ua 'ma in sagueji c'o ts'ingue c'o vi mbäsp'äji yo ts'ita, chjëntjui c'ü ri pē's'igueji parte co c'o demonio. Nguec'ua, dya rí negö rí sido rí sagueji c'o o ts'ingue c'o animale c'o vi mbäsp'äji yo ts'ita. ²¹ 'Ma in sigueji c'ü po'o c'e vaso gui mbeñeji e Jesucristo, dya sö rí sigueji c'o vi mbäsp'äji yo ts'ita. 'Ma in sigueji c'o ni pē'sc'ejji parte co e Jesucristo, dya sö rí sigueji c'o rvi pē's'iji parte co c'o demonio. ²² Nu 'ma sido rá sagöji c'o ts'ingue c'o vi mbäsp'äji yo ts'ita, ra üdü 'ma c'in Jmugöji, na ngue dya rí negöji 'ma angueze co texe in mü'büji. A poco in cjiñi c'ü xenda na zētscöji que na ngue angueze.

La libertad y el amor cristiano

²³ Sö rí tsjagueji texe c'o dya mama Mizhocjimi na s'o. Pero dya ni jyodü texe rí tsjagueji c'o. Y texe c'o, dya xo pjöxc'ejji c'o, ni xo ri ngue yo nin cjuarmaji. ²⁴ Dya rí tsjiñi nguextjo cjo in pē'sc'ejji derecho c'ü pje rí tsjaji; xo rí tsjinncjeji yo nin cjuarmaji. Na ngueje dya jo pje rí tsjaji c'ü ra tsjapü ra tsja c'o na s'o yo.

²⁵ Texe c'o pje nde ma ts'ingue c'o pöji cja böngue, ra sö rí sigueji c'o. Dya rí tsjaji t'önü cjo vi mbäsp'äji cja ts'ita c'o ts'ingue. Na ngue dya ni jyodü rí tsjijñiji c'o. ²⁶ Na ngueje ne xoñijö mü, o cjava in Jmugöji nu. Xo 'ñe texe yo bübü.

²⁷ 'Ma cjó c'o ra zon'c'ejí c'o dya ejme Mizhocjimi, ra xi'tsc'ejí rí möji rí ma siji o xëdyi cja o ngumüji, nu 'ma in ne rí möji, rí siji texe c'o ra ch'a'c'ejí. Dya rí tsjapüji t'önü cjo vi mbäsp'äji cja ts'ita c'o jñönü. Na ngueje dya ni jyodü rí pârâgueji. ²⁸ Pero 'ma cjó c'o ra xi'tsc'ejí: "Yo ts'ingue yo ch'a'c'ejí, o bäs'p'ä cja ts'ita yo", ra 'ñents'ejí, dya rí sigueji 'ma. 'Ma jiyö, rí tsjapqueji ra tsja c'ü na s'o 'ma c'ü o xi'tsc'ejí. Na ngueje nuc'ü, cjiñi c'ü dya ga jo ra zi c'e ts'ingue. ²⁹ Dya ngue'tsc'ejí rí tsjijñigueji c'ü dya ra sö rí sigueji, jiyö. C'ü ra nguiñi dya jo ra zi, ngue c'ü o xi'tsc'ejí c'ü vi bäs'p'ä c'e ts'ingue cja yo ts'ita. Nguec'ua dya rí sigueji c'o. Nu'tsc'ejí pe rí xitscöji a cjava: "Rí pë'sc'öjme derecho rá sigöjme c'o pje nde ma jñönü. Nguec'ua, dya cjó pë's'i derecho ra zopcöjme, zö ri cjiñi c'ü dya jo c'ü rí sigöjme. ³⁰ Nguec'ua, ¿jenga sopcöjme 'ma rí sigöjme c'o ts'ingue c'o päsp'äji cja yo ts'ita; maco rí unüjme 'na pöjö Mizhocjimi?", rí 'ñenzgöji. ³¹ Pero rí xi'tsc'öji, 'ma rí sigueji o xëdyi, o 'ma pje c'o nde rí siji, o 'ma pje c'o rí tsjagueji, rí tsjaji c'ua ja ga ne Mizhocjimi, ngue c'ua ra 'mârâ me na jo angueze. ³² Rí tsjaji c'ü dya cjó rí tsjapüji ra tsja c'o na s'o, zö ri ngue yo in menzumüjme a Israel, o zö ri ngue yo in menzumügueji a Grecia, zö creoji Mizhocjimi, zö dya creoji. ³³ Rí tsjaji ja c'o nzi rgá cjagö. Na ngueje nutscö, dya rí cjiñigö nguextjo cjo sö pje rá cjagö. Xo rí cjinncjö yo nte, na ngueje dya ra jogü pje rá cjagö c'ü rá cjapcö yo nte ra tsjaji c'o na s'o. Rí cjagö a cjanu ngue c'ua xa'ma ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo, ra salvaji.

11

¹ Rí cjagö a cjanu, na ngue ngueje o 'ñiji e Cristo. Nu'tsc'ejí rí tsjagueji c'ua ja nzi rgá cjagö.

Las mujeres en el culto

² Me rí mä'c'ägöji cjuarma, na ngue in mbenzgöji texe c'ua ja rí nzhodü. Me xo in

cjaji ja c'o nzi rvá xi'tsc'öji. ³ Pero bübü c'ü xe rí negö rí pârâgueji. Mizhocjimi manda cja e Cristo. E Cristo manda cja e bëzo. E bëzo manda cja e ndixü. ⁴ E bëzo, 'ma ro jñus'ü o tjüs'ü 'ma go dyötü Mizhocjimi o 'ma go mama o jña Mizhocjimi, ro bëzhi o tseje 'ma c'ü. ⁵ Pero e ndixü, nu 'ma dya pje ra ngo'bü o ñi 'ma go dyötü Mizhocjimi o 'ma go ña o jña Mizhocjimi, xo ra bëzhi o tseje 'ma c'ü. Chjëntjui c'ü ro t'âxpâ o ñi c'ü. ⁶ 'Na ndixü c'ü dya ra ngo'bü o ñi, ni jyodü ra t'âxã c'ü. Pero nu 'ma ix 'na tsetjo c'ü rguí t'âxã, ni jyodü ra ngo'bü o ñi 'ma c'ü. ⁷ E bëzo, dya ni jyodü pje ra jñus'ü. Na ngue o dyät'ä Mizhocjimi e bëzo c'ü ixi nguetjo angueze. Nguec'ua ngueje Mizhocjimi c'ü manda cja e bëzo. Pero e ndixü je vi 'ñeje cja e bëzo, nguec'ua ngue e bëzo manda cja e ndixü. ⁸ Dya ngue e ndixü, c'ü vi t'ät'ä e bëzo. Je ngue e bëzo c'ü vi t'ät'ä e ndixü. ⁹ Dya ngue e bëzo o t'ät'ä para ra mbös'üji e ndixü. Ngue e ndixü o t'ät'ä, ngue c'ua ra mbös'üji e bëzo. ¹⁰ C'ü ni ngo'bü o ñi yo ndixü, je jizhiji c'ü dya mandaji cja yo bëzo. Co'büji o ñiji a cjanu, na ngue janda c'o o anxe Mizhocjimi. ¹¹ Mizhocjimi recibido yo bëzo 'ñe yo ndixü nza yejui. Na ngue 'ma ri ojtjo yo bëzo, dya ri bübü 'ma yo ndixü. Y 'ma ri ojtjo yo ndixü, dya ri bübü 'ma yo bëzo. ¹² Na ngueje e Eva c'ü mi ot'ü ndixü, je vi 'ñeje cja e Adán c'ü mi ot'ü bëzo. Je xo ga cjatjonu e bëzo, je ni 'ñeje cja e ndixü. Zö ri bëzo, zö ri ndixü, pero ngue Mizhocjimi o ngambgagöji.

¹³ Nu'tsc'ejí rí tsjijñiji. ¿Cjo na jo ra dyötü Mizhocjimi e ndixü, nu 'ma dya ra ngo'bü o ñi? Iyö, dya ga jo. ¹⁴ 'Ma na maja o ñixte 'na bëzo, dya ni jyodü cjó ra xi'tsc'ejí c'ü ix 'na tsetjo; ixi jñetsetjo. ¹⁵ 'Ma na maja o ñixte 'na ndixü, dya pje ngue 'na tseje. O ch'unü yo ndixü ra mbe o ñixte yo, ngue c'ua ra ngo'p'üji a ñi. ¹⁶ Bübütsc'ejí c'o ra sjëya rgá ndünrü, na ngue yo jña yo rí xi'tsc'öji. Pero rí xicö c'o, dya rí pë'sc'öji xe 'na tjürü que na ngue nu rí xi'tsc'öji rí tso'büji in ñiji. Ni xo ri pë's'iji xe 'na tjürü c'ua ja nde jmurü yo cjuarma ga ma't'üji Mizhocjimi.

Abusos en la Cena del Señor

¹⁷ Bübü 'na jña c'ü rá xi'tsc'öji. C'ü ni jmurügueji, ngue para rí ma't'üji

Mizhocjimi; dya ngue para rí tsjaji yo na s'o. ¹⁸ C'ü xenda ni jyodü rá xi'tsc'öji, rí ärägö 'ma in jmurügueji, nde in xögueji nde ts'i grupotsc'ejí. Pe na cjuana c'o rí ärägö. ¹⁹ A poco in cjiññiji ni jyodü ra bübüts'ejí c'o ts'igrupo, ngue c'ua ra 'ñetsets'üji cjó ngue c'o xenda pãrã na jo ja ga cja, ngue c'ua ra tsjapüji na nojo. ²⁰ Pero 'ma in jmurügueji nde ts'i grupotsc'ejí, ¿ja rgá sô 'natjo c'ua ja rí sigueji c'o rguí mbeñegueji ja va ndü c'ín Jmugöji? ²¹ Na ngueje nde va tûtsjêgueji in jñônüji, cja rrí sitsjêgueji. Nguec'ua sant'a c'o dya nda pë's'i c'ü ra zi, y c'o 'ñaja, ya nijmiji hasta bünc'o ya ne ra títjo. ²² Nama, ¿cjo dya in pë'sc'ejí in nzungueji c'ua ja rí sigueji o xëdyi? Pe in cjiññiji c'ü dya ni muvi c'ü 'natjo c'ua ja rí jmurügueji rí ma'tc'ejí Mizhocjimi. Na ngueje c'ü ni sitsjêgueji in jñônüji, in cjapüji ra tseje c'o dya pje pë's'i. C'ü ni tsjagueji a cjanu, ¿cjo rá xi'tsc'öji c'ü rí mä'c'öji? Iyö, dya ra sô.

La Cena del Señor

²³ Ya ró xi'tsc'öji ja rguí mbeñeji c'ua ja va ndü e Jesús c'ín Jmugöji. Nguetsjê angueze c'ü o xitsigö c'ua ja va cja va tsja'a c'e xömü 'ma o zürüji o zidyiji cja c'o pje mi pjêzhi. O jñü c'e tjömëch'i. ²⁴ Nuc'ua o unü 'na pöjô Mizhocjimi. Cjanu o xëpi c'ua c'o o discípulo. Cjanu o xipjiji c'ua: “Nujyo rí xë'tsc'öji, jñüji rí si'iji yo. Ngue in cuerpogö yo. Co nín cuerpogö, rá päjtc'ägöji c'ü rvi chüji. Nu na cjagueji dya, dya rí jyombeñe rí tsjagueji nu, ngue c'ua rí mbenzgöji”, eñe. ²⁵ Nuc'ua, 'ma ya vi nguarü vi ziji c'e tjömëch'i, e Jesús xo ndü c'ua c'e vaso. O yepe o unü 'na pöjô ja c'o nzi va jñü c'e tjömëch'i. Cjanu o xipji c'o o discípulo: “Nujnu, ngue in tsjigö nu. C'ü rga pjödü in tsji, ngue c'ü rguí pãrãgueji c'ü ra perdonaots'üji Mizhocjimi, ja c'o nzi va mama. Texe 'ma rí sigueji a cjanu, rí mbenzgöji 'ma”, embeji. ²⁶ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, 'ma rí sigueji a cjanu o tjömëch'i, 'ñe c'ü ri po o vaso, in jizhigueji 'ma c'ü o päjtc'äji va ndü c'ín Jmugöji. Rí tsjagueji a cjanu, hasta 'ma ra êjê na yeje.

Cómo se debe tomar la Cena del Señor

²⁷ 'Ma cjó c'o ra zi c'e tjömëch'i 'ñe c'ü ri po'o c'e vaso, 'ma dya ra mbeñe e Jesucristo c'ín Jmugöji ja va ndü, nu'ma,

ra merecido c'ü ra tsjapü Mizhocjimi ra sufre, na ngueje c'ü dya vi tsjapü ni muvi c'ü vi sufre o cuerpo c'ín Jmugöji, 'ñe c'ü vi pjödü o cji. ²⁸ Nguec'ua nzi 'natsc'ejí, ot'ü rí tsjiññiji. Nguec'ua 'ma ri bübüts'üji c'o na s'o, rí dyötüji Mizhocjimi ra perdonaots'ejí c'o. Nuc'ua, cja rrí siji c'ua c'e tjömëch'i, 'ñe c'ü ri po'o c'e vaso. ²⁹ Na ngueje 'ma cjó c'o ra zi'i c'o, nu 'ma dya ra mbeñeji c'ü o cuerpo c'ín Jmuji ja va sufre por nutscöji, Mizhocjimi ra castigao 'ma c'o. Na ngueje dya nguiññiji c'ua ja nzi ga jyodü. ³⁰ Nguec'ua ga bübüts'ejí na puncjü c'o sô'dyë, 'ñe c'o dya ga zëzhi, 'ñe c'o ya ndü. ³¹ Pero 'ma ot'ü rá cjiññiji, dya ra castigaozüji 'ma Mizhocjimi. ³² Castigaozüji a cjanu Mizhocjimi, ngue c'ua rá xötpü rá ätcöji c'ü. Je ga cjanu ga castigaozögöji va c'ü, ngue c'ua c'e pa 'ma ra jñünpü nguenda Mizhocjimi ra ma sufre c'o dya ätpä o jña, dya ra jñüncügöji nguenda 'ma. ³³ Nguec'ua rí xi'tsc'öji cjuarma, 'ma in jmurügueji gui siji o xëdyi, rí pötqui che'beji. ³⁴ Nu'ma cjó c'o ri sant'a, ot'ü ra zi o xëdyi cja o ngumü c'ü. Nu 'ma rí tsjagueji a cjanu cja rrí jmurügueji, dya ra castigaots'üji 'ma Mizhocjimi. Bübü c'o xe rá xi'tsc'öji, pero cja rá ã xi'tsc'öji.

12

Las capacidades que el Espíritu Santo da a cada uno

¹ Rí negö rí pãrãgueji cjuarma, ja ga 'ñünnü in mü'büji o Espíritu Mizhocjimi, ngue c'ua ra sô rá pëpiji Mizhocjimi.

² In pãrãgueji ja ma cjatsc'ejí 'ma dya be mi ench'e in mü'büji e Jesucristo. Mi 'ñünnü'ejí in mü'büji mi ma'tc'ejí o ts'ita yo dya ña. ³ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, 'ma cjó c'o ra zadü e Jesús, ixtí pãrãgueji c'ü dya ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü 'ñünbü o mü'bü c'e nte. Pero 'ma cjó c'o ra mama co texe o mü'bü ngue in Jmuji e Jesús, nu'ma, ngue 'ma 'ñünbü o mü'bü 'ma o Espíritu Mizhocjimi.

⁴ Nde nan'ño ga dyacöji o Espíritu Mizhocjimi nzi 'nazgöji, ngue c'ua xo nan'ño rgá pëpcöji Mizhocjimi. Pero 'natjo c'e Espíritu. ⁵ Nan'ño ga dyacöji c'ua ja rgá pjöstegöji nzi 'nazgöji, pero 'natjo c'ín

Jmuji. ⁶ Nan'ño ga dyacöji c'ua ja rgá pëpjiji, pero 'natjo Mizhocjimi c'ü pjöxcöji rá cjaji texe c'ü rgá pëpcöji. ⁷ C'ü ni 'ñünnü in mün'c'öji o Espíritu Mizhocjimi c'ü rgá pëpcöji Mizhocjimi, ngue c'ü rga pötca pjösteji. ⁸ Bübüzügöji c'o ya ch'unü ja rgá zopjü yo nte, ngue c'ua ra mbârâji c'ü na cjuana. Pero nguetsjë o Espíritu Mizhocjimi c'ü unüji a cjanu. Bübüzügöji c'o ya ch'unü ja rgá zopjü yo nte, ngue c'ua ra mbârâji ja rgá mimiji. Pero nguetsjë c'e Espíritu c'ü 'ñünbü o mü'büji, ngue c'ua ra zopjüji a cjanu. ⁹ Bübüzüji c'o ya ch'unü ra nde'be o mü'büji c'ü ra tsja Mizhocjimi c'o me na nojo. Pero nguetsjë o Espíritu Mizhocjimi c'ü je unüji a cjanu. Bübüzgöji c'o ya ch'unü ja rgá jocü yo sö'dyë. Pero nguetsjë c'e Espíritu c'ü unüji a cjanu. ¹⁰ Bübüzgöji c'o ya ch'unü ja rgá tsja c'o na nojo c'o nunca janda yo nte. Bübüzgöji c'o ya ch'unü ra ñaji o jña Mizhocjimi co poder. Bübüzgöji c'o ya ch'unü, ngue c'ua 'ma cjó c'o ra mama 'na jña, ixta mbârâji cjo je ngue o Espíritu Mizhocjimi c'ü o 'ñünbü o mü'bü, o ngue e Satanás c'ü dya jo. Bübüzgöji c'o ya ch'unü ra ña nan'ño idioma c'o dya pârâji. Bübüzgöji c'o ya ch'unü ra mbârâ, ngue c'ua 'ma cjó c'o ra ña nan'ño idioma, ra xipjiji c'o rrâ cã nu c'o dya ri meya, pje ne ra mama c'o jña. ¹¹ Na puncjü bëpji, pero 'natjo o Espíritu Mizhocjimi c'ü 'ñünnü in mün'c'öji rá cjaji texe yo bëpji. Nde dacüji ja c'o nzi ga netsjë.

Todos pertenecemos a un solo cuerpo

¹² 'Na nte, 'natjo o cuerpo, pero na puncjü yo bübü o cuerpo c'ü. Na puncjü c'o, pero 'natjo cuerpo. Je xo ga cjatjonu e Cristo, 'natjo angueze pero na puncjüzgöji rá bünc'öji c'ü. ¹³ Nutscöji 'ma ró ench'e in mü'büji e Cristo, cja ch'acöji 'ma 'natjo o Espíritu Mizhocjimi c'ü ra bübü in mün'c'öji rá texeji. Nguec'ua rá chjëntcöji 'natjo cuerpo dya, zö ri menzumüji a Israel, o zö ri menzumüji a Grecia. Rí chjëntcöji 'natjo cuerpo dya, zö ri esclavoji, o zö dya ri esclavoji. O ch'acöji 'natjo Espíritu rá texeji.

¹⁴ O cuerpo 'na nte, dya 'natjo c'o bübü; na puncjü c'o. ¹⁵ Zö ro ña in cuagöji ro mama: “Dya rá dyëgö, nguec'ua dya rá bübü cja ne cuerpo”, ro 'ñeñe, pero bübü nín

cuaji cja in cuerpoji. ¹⁶ Xo 'ñe in tsögöji, zö ro ña ro mama: “Dya rá ndögö, nguec'ua dya rá bübü cja ne cuerpo”, ro 'ñeñe, pero xo bübü nín tsöji cja in cuerpoji. ¹⁷ Nu 'ma ri dyavü o ndö texe in cuerpoji, ¿ja rva ärägöji 'ma? Xo 'ñe 'ma ri dyavü o ngö'ö, ¿ja rva püns'üji pje ri jyärä 'ma? ¹⁸ Pero Mizhocjimi o dyätcäji texe yo bübüzüji c'ü ri 'natjo in cuerpoji. Je ga cjanu va ne angueze. ¹⁹ Nu 'ma nde ri bübü aparte yo bübüzüji, ¿ja ri bübü 'ma in cuerpoji? ²⁰ Pero c'ua ja ga cja dya, bübüzüji na puncjü, pero 'natjo in cuerpoji.

²¹ Nu 'ma ro sö ro ña in chögöji, pero dya ro xipji in dyëji: “Dya ní jyodüzü c'ü pje rá pjöxcö”, ro 'ñeñe. Na ngue pötca pjöstevi. Ni xo ri ngue in ñigöji, 'ma ro sö ro ña, pero dya ro xipji in cuaji: “Dya ni jyodüzü c'ü pje rá pjöxcövi”, ro 'ñembevi. ²² Bübü in cuerpoji c'o nza cja c'ü dya nda ni jyodüzüji. Pero ni jyodüzüji texe yo. ²³ Yo bübü cja in cuerpoji c'o rá cjapcöji c'ü dya nda ni muvi, ngue c'o rá co'bügöji na jo c'o. Xo 'ñe yo dya jo ga jñetse, rá co'büji na jo, ngue c'ua xo na jo rgá jñetse yo. ²⁴ Yo bübü in cuerpoji yo jñetse na jo, dya nda ni jyodü rá co'büji yo. Mizhocjimi o dyät'ä yo bübü in cuerpoji, ngue c'ua xenda ni muvi c'o rá cjapüji c'ü dya nda ni muvi. ²⁵ O dyät'äji a cjanu yo, ngue c'ua dya ra pëpjitsjë aparte yo, ra pötca pjösteji. ²⁶ Nguec'ua 'ma ra zö'ö na ü'ü 'na yo bübü in cuerpoji, nde ra zö na ü'ü 'ma texe in cuerpoji. Xo 'ñe 'ma rá pjörüji na jo 'na yo bübü in cuerpoji, xo na jo rgá zö 'ma texe in cuerpoji.

²⁷ Nu'tsc'eji o cuerpots'ügueji dya e Cristo. In bübügueji cja o cuerpo nzi 'natsc'eji.

²⁸ Nutscöji rá jmurüji rá ma't'üji Mizhocjimi, Mizhocjimi ya dyacöji in bëpcjöji nzi 'nazgöji. Bübü c'o ya juajnü Mizhocjimi ra tsja apóstole ra zopjüji yo nte. Ngue c'ü xenda ni muvi cja c'o bëpji c'o dacöji c'ü. Bübü c'o ra mama o jña angueze co poder. Xo ni muvi c'e bëpji c'ü. C'ü na jñi, bübü c'o ra xöpü o nte. Xo ni muvi c'e bëpji c'ü. Bübü c'o ch'unü ja rgá tsja c'o na nojo. Bübü c'o ra tsjapü ra ndis'i c'o ri sö'dyë. Bübü c'o ra pjöste, 'ñe c'o ra tsja xo'ñi ngue c'ua c'o 'ñaja cjuarma ra tsjaji o bëpjiji. Bübü c'o ra ña nan'ño idioma c'o dya pârâji. ²⁹ ¿Cjo

nde rí texcöji rí apóstoleji? ¿Cjo nde rí ñaji o jña Mizhocjimi co poder? ¿Cjo nde rí xöpüji yo nte? ¿Cjo nde ch'acöji ja rga cjaji c'o na nojo? Iyö, dya nde ch'acöji c'o. ³⁰ ¿Cjo nde ch'acöji rá jocüji yo sö'dyë? ¿Cjo nde rí ñaji nan'ño idioma? ¿Cjo nde sö rá xipjiji c'o cjuarma pje ne ra mama 'ma c'ó c'o ra ña nan'ño idioma? Iyö. ³¹ Nu'tsc'ejí rí jyodüji c'ü ra ch'a'c'ejí c'o xenda ni muvi ga bëpji yo cja ró xi'tsc'öji. Pero bübü 'na c'ü rí tsjaji c'ü xenda ni muvi que na ngue yo bëpji yo. Dyäräji na jo dya, c'ü rá xi'tsc'öji.

13

El amor

¹ Zö ch'acö rí ñagö c'o nan'ño idioma, y zö xo ro ñagö ja c'o nzi ga ña c'o anxe, pero 'ma dya ro s'iyá yo nín mintegöji, ri chjëntcjöbe 'ma 'na t'ëzi c'ü zünü na jo, pero dya pje xe ni muvi. O ri chjëntcjöbe o címbalo c'o pjë'biji. Zö ro mbedye na jo jña ín tegö, pero ¿pje rví muvizgö 'ma? ² Zö ch'acö rá ñagö o jña Mizhocjimi co poder, y zö xi ro pãrãgö texe c'o dya mi 'mãrã mi jinguã 'ñe texe c'o na cjuana, pero 'ma dya ro s'iyá yo nín mintegöji, dya pje rví muvizgö 'ma. Zö xi ro ejme na jo Mizhocjimi, nguec'ua ro sö ro xipji yo t'eje: “Chjans'aji ga manu”, ro empji, nuc'ua ro ndans'aji; pero 'ma dya ro s'iyá yo nín mintegöji, dya pje rví muvizgö 'ma. ³ Zö xi ro jüngö texe c'o rí pë'sc'ö ro unügö c'o dya pje pë's'i, pero 'ma dya ro s'iyagö yo nín mintegöji, ¿pje ro dyezgö 'ma? Y 'ma ro zücöji ro pantcöji a sivi, zö ro sêhcö na jo rvá ndë ín cuerpo, pero 'ma dya ro s'iyá yo nín minteji, ¿pje xo ro dyezgö 'ma?

⁴ 'Ma rá s'iyaji yo nín minteji, rá pësp'iji paciencia 'ma c'ó pje nde ra tsjacüji. Rá jodüji ja rga pjös'üji anguesji. 'Ma rá s'iyaji yo nín minteji, dya rá mbidiaji. 'Ma rá s'iyaji yo nín minteji, dya xo rá c'apütsjëji na nojo rga mamaji: “Me na jozgöjme”, rá eñeji. ⁵ 'Ma rá s'iyaji yo nín minteji, dya pje rá mamaji c'ü rguí tseji anguezeji. Dya rá jodüji ja rga pjös'ütsjëji; rá jodüji ja rga pjös'üji yo nín minteji. 'Ma rá s'iyaji yo nín minteji, dya ra ünngöji 'ma c'ó pje ra tsjacüji. Dya xo rá mbeñeji c'o pje vi tsjacöji c'o na s'o. ⁶ 'Ma rá s'iyaji yo nín minteji,

dya rá mäjäji 'ma c'ó c'o ra tsja c'o na s'o. Rá mäjäji 'ma c'ó c'o ra tsja na jo. ⁷ 'Ma rá s'iyaji yo nín minteji, rá pësp'iji paciencia zö c'ó pje ra xitsiji o zö c'ó pje ra tsjacüji. Y rá creoji 'ma ra mama ra tsja c'o na jo.

⁸ Ra zädä c'ü dya cja rguí jyodü c'ó ra ña o jña Mizhocjimi. Xo ra zädä c'ü dya c'ó xe ra unü o Espíritu Mizhocjimi c'ü xe ra ña nan'ño idioma. Xo ra zädä c'ü dya cja rguí jyodü ra dyacöji o Espíritu ja rga pãrãgöji. Pero, zö ya rguí nguins'i ne xoñijö mü, Mizhocjimi ne'e c'ü rá pötca s'iyagöji. ⁹ C'ü rgá pãrãgöji Mizhocjimi nu va cja ne xoñijö mü, dya xo rí pãrãgöji na jo. Xo 'ñe c'o rgá ñagöji o jña, dya xo rí mangöji na jo c'o. ¹⁰ Dya nda rí pãrãgöji na jo. Pero ra zädä c'e pa 'ma rá pãrãgöji na jo.

¹¹ 'Ma cja mi ts'it'igö, mi ñagö nzi ts'it'i, mi mbeñe nzi ts'it'i, mi cjiñi nzi ts'it'i. Pero 'ma ya ró bëzogö, dya cja ró c'agö nzi ts'it'i 'ma. ¹² Je xo ga c'azgöji nu, c'ü rgá pãrãgöji dya, chjëntjui c'ü ri jandatjoi cja jñeje, c'ü dya jñetsezüji na jo. Pero ra zädä c'e pa 'ma rá pãrãji texe c'o dya rí pãrãgöji dya. Dya xo rí pãrãgö na jo dya. Pero ra zädä c'e pa 'ma rá pãrãgö texe c'o na cjuana ja c'o nzi ga mbãcö Mizhocjimi. ¹³ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, ni jyodü sido rá ejmeji Mizhocjimi, 'ñe rá te'beji c'ü ra zädä c'o ya mama angueze, 'ñe rá s'iyaji yo nín minteji. Nujoyo, siempre ni jyodü rá cjaji yo. C'ü xenda ne Mizhocjimi rá cjaji, ngue c'ü rá s'iyaji yo nín minteji.

14

El hablar en lenguas

¹ C'ü rí tsjaji, rí s'iyagueji yo nin minteji. Xo rí ñeji c'ü ra dya'c'ejí o Espíritu Mizhocjimi ja rguí pëpqueji Mizhocjimi. C'e bëpji c'ü xenda rí ñeji, ngue c'ü rí ñagueji o jña Mizhocjimi co poder. ² Nu 'ma c'ó c'o vi unü o Espíritu Mizhocjimi ra ña nan'ño idioma c'ü dya pãrã, dya ngue yo nte yo ri zopjü c'ü. Nguextjo Mizhocjimi c'ü ärã. Na ngueje dya c'ó sö ra mbãrã pje pjëzhi c'ü ri mama c'ü. Na ngueje 'ñünbü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi ra ña o jña c'o dya c'ó ra mbãrã. ³ Pero 'ma c'ó c'o ra ña o jña Mizhocjimi co poder, ngue yo nte yo ri zopjü c'ü, nguec'ua xenda ra mbãrãji Mizhocjimi. Xo zopjüji ja rgá

mimiji. Xo cchapjüji ra mä o mü'büji. ⁴ Pero 'ma cjó c'o ch'unü ra ña nan'ño idioma, nguextjotsjé c'e nte c'ü ri ña, c'ü xenda ra mbārã Mizhocjimi. Pero 'ma cjó c'o ra ña o jña Mizhocjimi co poder, ngueje texe c'o ri jmurü c'o xenda ra mbārãji Mizhocjimi.

⁵ Quera ro dya'c'üji ri ñagueji nan'ño idioma in texeji. Pero c'ü xenda rí negö, ngue c'ü rí ñagueji o jña Mizhocjimi co poder. Na ngueje xenda na jo c'e bēpji c'ü, que na ngue 'ma ri ñagueji nan'ño idioma c'o dya cjó pārã. Pero 'ma sō rí xipjiji c'o ri jmurü pje ne ra mama c'o jña c'o in mamaji gui ñaji nan'ño idioma, nu'ma, na jo 'ma c'ü. Na ngue a cjanu, xenda ra mbārãji Mizhocjimi.

⁶ Tsjijñiji cjuarma. 'Ma ro ēgö ro 'ñe zenguats'üji, 'ma ro ñagö nan'ño idioma, pero 'ma dya ro xi'tsc'öji c'ü vi jítscö Mizhocjimi, o c'ü rí pārãgö, ¿pje ro dyeje 'ma? Nu 'ma dya pje ro xi'tsc'öji o jña Mizhocjimi, o 'ma dya pje ro jí'tsc'öji, ¿pje xo ro dyeje 'ma?

⁷ In pārãji o pito, 'ñe o bizhi. Dya pēs'iji vida, pero zünüji. Pero 'ma dya ra cambia c'e tono c'ü ni mbē'biji yo bizhi, ¿ja rgá sō ra mbārãji 'ma, pje pjēzhi c'ü ri bē'bi? ⁸ Xo 'ñe o corneta. Nu 'ma dya ra mbes'e na jo c'ü ra mbē'biji, ¿ja rgá sō ra xampja 'ma 'na tropa, ra ma cja chū? ⁹ Je xo ga cjatsc'ejji nu. Nu 'ma rí ñaji nan'ño idioma, ¿ja rgá sō cjó ra mbārã pje pjēzhi c'ü ri mangueji 'ma? Chjēntjui c'ü ro ndunü o ndajma c'o jña c'o. ¹⁰ Bübü me na puncjü o idioma yo ñaji cja ne xoñijōmü, y nde t'ärã nza texyo. ¹¹ Pero 'ma dya rá pārãgö c'o jña c'o ri ña 'na nte, ra nguiñi 'ma c'e nte c'ü nguetscö dya rí menzumügöbe c'ü. Xo 'ñezgö xo rá unnc'ö ngüenda c'e nte, c'ü dya ri tsja cja in jñiñigö. ¹² Nu'tsc'ejji in jodüji c'ü ra 'ñünnc'ejji in mün'c'ejji o Espíritu Mizhocjimi, ngue c'ua ra sō rí pēpqueji Mizhocjimi. Nguec'ua rí xi'tsc'öji, rí jyodü rí tsjaji c'o bēpji c'o ra mbös'ü texe c'o ri jmurü xenda ra mbārãji Mizhocjimi.

¹³ Nguec'ua c'ü ña nan'ño idioma, ra dyötü Mizhocjimi ra unü c'ü rguí mbārã pje ne ra mama c'o jña c'o ri ña, ngue c'ua ra xipji c'o 'ñaja. ¹⁴ 'Ma rí ötcö Mizhocjimi, 'ma rí ñagö nan'ño idioma c'ü dya rí pārãgö, pedye in tegö c'o je ni 'ñeje cja in mü'bügö. Pero dya rí cjiñi in ñigö

pje ne ra mama yo jña. ¹⁵ Nguec'ua ni jyodü rá ötügö Mizhocjimi co in mün'c'ö, 'ñe in ñigö, nza yejui. Rá töpü o himno co texe in mün'c'ö 'ñe in ñigö. ¹⁶ 'Ma in unügueji 'na pöjō Mizhocjimi, 'ma rí ñaji nan'ño idioma, nu'ma, ¿ja rgá sō ra mbārã c'o cja vi ndät'ä ra mamaji: "Na cjuana c'ü mama yo", ra 'ñeñeji? Maco dya ra mbārãji pje pjēzhi c'ü vi mangueji vi unngueji 'na pöjō Mizhocjimi. ¹⁷ Jã, pe ri unngueji na jo 'na pöjō Mizhocjimi. Pero 'ma je rga cjanu rguí ñaji nan'ño idioma, dya ra mbös'üji c'o 'ñaja nte c'o ri jmurü. ¹⁸ Rí unngö 'na pöjō Mizhocjimi c'ü xenda rí ñagö nan'ño idioma que na ngue in texegueji. ¹⁹ Pero texe nu ja rí pa zopjügö yo cjuarma, xenda rí ne rá cjiñi in ñigö ja rga ñagö, zö ri tsi'ch'atjo jña, que na ngue c'ü ro ñagö 'na diez mil jña cja nan'ño idioma. Na ngue 'ma rá cjiñi in ñigö ja rga ñagö, rá jíhcö 'ma yo cjuarma.

²⁰ Xo 'ñetsc'ejji cjuarma. 'Ma in ñagueji nan'ño idioma, nu 'ma dya in pārãji pje ne ra mama c'o jña c'o in mangueji, nu'ma, in chjēntcjeji 'ma yo ts'it'i yo dya be cjiñi na jo o ñiji. Na jo rí tsjaji nzi ts'it'i c'ü dya cjó pje rí tsjapqueji c'o na s'o. Pero rí tsjiñiji nzi bēzo. ²¹ Tsjijñiji c'ü ya t'opjü cja o ley Mizhocjimi c'ü mama a cjava: "Rá juajnü c'o nte c'o ri tsja a nan'ño nación c'o ri ña' a nan'ño idioma. Ra ēji ra 'ñe zopjüji in jñagö yo nte. Pero zö xi rá cjagö a cjanu, dya xo ra dyätcö in jña yo nte", eñe Mizhocjimi. ²² Yo nan'ño idioma, ngue yo rguí mbārã yo nte c'ü bübütsc'ejji Mizhocjimi. C'o ra unü ngüenda a cjanu, dya ngue yo ya creo; ngue c'o dya creo. Pero c'ü rgá ñaji o jña Mizhocjimi co poder, dya ngue c'o dya ejme c'o ra unü ngüenda; ngue c'o ya ejme. ²³ 'Ma in jmurügueji, 'ma nde ri ñagueji nan'ño idioma, y 'ma ra cjogü c'o cja ni ndäxtjo, o c'o dya ejme Mizhocjimi, ¿pje ra manxã c'o? ¿Cjo dya ra xi'ts'iji in locoji 'ma in ñagueji a cjanu yo nan'ño idioma? ²⁴ Pero 'ma nde ri mangueji o jña Mizhocjimi, y ra cjogü 'naja c'ü dya ejme, o c'ü cja ni ndäxtjo, ra z'ch'i o mü'bü 'ma c'ü, na ngue c'ü nde vi mangueji. Y ra unü ngüenda c'o na s'o c'o vi tsja c'ü. ²⁵ Cja ra mbeñetsjé a mbo o mü'bü c'o vi tsja na s'o. Cja rrü ndüñijōmü cja in

jmigueji ra ma't'ü Mizhocjimi. Y ra mama na cjuana bübüts'ëji Mizhocjimi.

Hagan todo decentemente y con orden

²⁶ Nguec'ua rí xi'tsc'öji pje rí tsjaji cjuarma. Bübüts'üji c'o ra tō 'na himno. Bübüts'ëji c'o ra ña o jña Mizhocjimi rgá zo'c'ëji. Y c'o ya ch'unüts'ëji ra mbārā, ra jí'tsc'ëji c'o. Bübüts'ëji c'o ra ña nan'ño idioma. Bübüts'ügueji c'o ra mama pje ne ra mama c'o jña c'o. Pero texe yo, rí tsjagueji yo, ngue c'ua texe yo cjuarma xenda ra mbārāji Mizhocjimi. ²⁷ 'Ma c'j' c'o ra ñatsc'ëji nan'ño idioma, ra sō ra ñatsc'ëji yeje o jñi'i. Pero dya ra cjogü jñi'i. Y ra pötü rgá ñaji. Xo ni jyodü c'j' c'o ra xi'ts'ijji pje ne ra mama c'o jña c'o ri ña c'o. ²⁸ 'Ma in jmurügueji, nu 'ma dya ri bübü 'na cjuarma c'ü vi ch'unü ra mbārā pje ne ra mama c'o nan'ño idioma, ra ngo't'ü 'ma a ne'e nu c'ü ri ñatsc'ëji nan'ño idioma. Ra ñatsjē, y ra ñavi Mizhocjimi. ²⁹ Je xo rga cjatjonu c'o ri ña o jña Mizhocjimi, ra ña'a yeje o jñi. Y c'o 'ñaja profeta c'o ri cārā nu, ra unüji ngüenda cjo na jo o iyō. ³⁰ Y zō ya ri ña 'natsc'ëji, pero 'ma ra tsja Mizhocjimi pje c'o ra jíchi 'naja c'ü ri junrütjo, ra ngo't'ü 'ma a ne'e nu c'ü ri ña. ³¹ Nu 'ma rí pötqueji a cjanu, ra sō nde rí mamaji o jña Mizhocjimi in texeji, ngue c'ua nde rí jñüns'üji nde 'na jña. Y nde ra zi'ch'i in mün'c'ëji in texeji. ³² 'Ma c'j' c'o ya ri ña o jña Mizhocjimi, pero 'ma ra 'ñünbü o Espíritu Mizhocjimi o mü'bü c'ü 'naja cjuarma ra ña, dya ni jyodü sido ra ña c'ü ot'ü. Ra sō ra jueme, ngue c'ua xo ra sō ra ña'a c'ü 'na. ³³ Na ngueje Mizhocjimi dya ne'e c'ü rá huēñiji. Ne angueze rá cjaji co orde.

³⁴ 'Ma nde ri jmurgueji, dya ra sō ra zo'c'ëji yo ndixü. Na ngue dya pē's'iji derecho ra ñaji; ni jyodü ra dyätäji c'o pje pjēzhi nu ja in jmurüji. Je ga cjanu ga mama c'ü o ley Mizhocjimi. ³⁵ 'Ma pje c'o ne ra mbārā yo ndixü, ra dyönütsjēji nu xīraji cja o ngumüji. Na ngue ix 'na tsetjo c'ü ra ña 'na ndixü ra zopjü c'o ri jmurü.

³⁶ Rí cja'c'üji t'önü, ¿cjo ngue'tsc'ëji je mbedyets'üji nu o jña Mizhocjimi, nguec'ua dya ne in mü'büji yo rí xi'tsc'öji? ¿O cjo nguextjots'üji in pārāgueji? ³⁷ 'Ma c'j' c'o cjiñits'üji c'ü pätpä Mizhocjimi, 'ñe c'ü

'ñünbü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi ra mbēpi Mizhocjimi, ni jyodü ra unü ngüenda yo rí xi'tsc'öji. Na ngueje ngue o jña c'ín Jmugöji yo. ³⁸ Y c'ü dya ra tsjapü ngüenda yo, dya xo ra tsjapüji ngüenda c'ü.

³⁹ Nguec'ua rí xi'tsc'öji cjuarma, rí jyodüji rí ñagueji o jña Mizhocjimi co poder. Pero 'ma c'j' c'o ra ña nan'ño idioma c'o ra unü o Espíritu Mizhocjimi, dya rí ts'a's'üji c'ü.

⁴⁰ Pero texe rí tsjaji na jo co orde.

15

La resurrección de Cristo

¹ 'Ma ot'ü, ró xi'tsc'öji ja ga cja e Jesucristo. Nudya, cja ndo rá mbennc'ëji na yeje dya c'o jña c'o. Ngue c'o jña c'o i creoji y sido in creoji dya. ² Ró zo'c'öji, i dyätpäji o jña e Jesucristo. Nu 'ma i unnc'ëji na jo ngüenda c'ü ró xi'tsc'öji, 'ñe 'ma rí sido rí creoji, nu'ma, ni ma ra jogü in mün'c'ëji 'ma c'o na s'o.

³ C'ü ró xi'tsc'öji, nguetsjē Mizhocjimi c'ü o jítscö c'o. Y ngue c'o xenda ni jyodü rá pārāgöji. Ró xi'tsc'öji o ndü e Cristo va ngötcüji in nzhunc'öji, ja c'o nzi va mama o jña Mizhocjimi c'ü ro ndü. ⁴ Xo ró xi'tsc'öji o ngöt'üji cja cueva c'ü. Nuc'ua na jñi nu pa, o te'etjo c'ua ja nzi va mama o jña Mizhocjimi c'ü ro tetjo. ⁵ Xo ró xi'tsc'öji 'ma ya vi te'e e Jesucristo, o jñanda e Pedro c'ü ya ndo mi büntjo e Jesucristo. Nuc'ua, o jñanda na yeje e Pedro 'ñe c'o 'ñaja apóstole. ⁶ Nuc'ua, como 'na tsi'ch'a ciento cjuarma c'o 'natjo c'ua mi cārāji c'o o jñanda e Jesucristo. Xe cārātjo na puncjü anguesji, pero bübü c'o ya ndü. ⁷ Nuc'ua, e Jacobo xo jñanda e Jesucristo. Después texe c'o apóstole o jñandaji c'ua.

⁸ Nutscö e Pablo, rí bēpjagö cja c'o apóstole. Na ngueje o mezhe cja ró jandagö e Jesucristo. C'ua ja nzi ga cja 'na lēlē c'ü ya yōxcü 'nanga jmus'ütjo, je xo ma czjagö nu 'ma o tsjacö apóstole; ni xo ró mbeñe c'ü ro czjagö apóstole. ⁹ C'o 'ñaja apóstole, xenda ma jöji que na nguetscö. Dya ma jozgö c'ü ro juancügö Mizhocjimi rá czjagö apóstole. Na ngueje mi czjapcö ra sufre yo o nte Mizhocjimi c'o mi jmurü mi ma't'üji e Jesucristo. ¹⁰ Pero rí apóstolegö dya, na ngue o juentscö Mizhocjimi o dyacö ne bēppi rí apóstolegö. Dya bëva

va juentscö. Na ngueje xenda na puncjü c'ü rí pëpcjö, que na ngueje texe c'o ñaja apóstole. Dya rí cjatsjé ne bëpji nu; ngue Mizhocjimi me pjöxcö na puncjü. ¹¹ Pero zö ri nguezgö, o zö ri ngue c'o ñaja apóstole, nde rí mangöjme c'ua ja va ndü e Jesucristo, cjanu o te c'ua na yeje. Nu yo jña yo, ngue yo in creoji dya yo.

La resurrección de los muertos

¹² Rí zopjüjme yo nte, rí xipijjme c'ü o te'e e Cristo 'ma ya vi ndü o bübütjo na yeje. Maco bübüts'üji c'o mama c'ü dya sö rá tegöji na yeje 'ma ya rga tñji. ¹³ Nu 'ma dya rvá cjuana c'ü ra te'e yo añima, dya xo rvá cjuana 'ma, c'ü o te e Cristo. ¹⁴ Y 'ma dya rvá cjuana c'ü o te e Cristo, dya rví muvi 'ma c'o rí xi'tsc'öji. Ni ri ngue c'o xi'tsc'ëji c'o ñaja apóstole. Dya xo rví muvi 'ma, c'ü ni ñejmegueji e Cristo. ¹⁵ Nu'ma, xo ro ch'ötcöjme c'ü rvá pezhejme o bëchjine c'ü ja va cja va tsja Mizhocjimi. Na ngueje ya ró xi'tsc'öjme c'ü o tsjapü Mizhocjimi o te e Cristo 'ma ya vi ndü. Pero nu 'ma dya rvá cjuana c'ü ra te yo añima, dya xo rvá cjuana 'ma c'ü o tsjapü Mizhocjimi o te e Cristo. ¹⁶ Na ngueje 'ma dya rvá cjuana c'ü ra tsjapü Mizhocjimi ra te yo añima, dya xo rvá cjuana 'ma, c'ü o te e Cristo. ¹⁷ Nu 'ma dya rvá cjuana c'ü o tsjapü Mizhocjimi o te e Cristo, dya pje xo rví muvi 'ma c'ü ni ñench'e in mü'bügueji e Cristo. Xe ri tügueji 'ma in nzhunc'ëji. ¹⁸ Yo ejme e Cristo, bübü c'o ya ndü. Nu 'ma dya rvá cjuana c'ü o te e Cristo, xo ñetjo anguezeji, dya xo ro teji. Nguec'ua ro bëzhiji 'ma. ¹⁹ 'Ma dya rvá cjuana c'ü rá tegöji rá ma cãrãji co e Cristo, juenzgöji 'ma; ¿pje rví muvi 'ma c'ü rgá ätpãji o jña angueze? Nu'ma, xenda na jo c'ü ro mápãji nguextjo yo bübü cja ne xoñijö mü, ja c'o nzi ga tsja yo dya ejme e Cristo.

²⁰ Pero dya je ga cjanu. Na ngueje Mizhocjimi o tsjapü o te e Cristo 'ma ya vi ndü. Nguec'ua 'ma ra zädä c'e pa, cja nde ra te'e texe c'o vi ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'o ya ndü. ²¹ Na ngue c'ü vi ndü 'na nte, nguec'ua nde rgá tñji. Je xo rga cjatjonu, na ngue c'ü vi te'e c'ü 'na nte, nguec'ua xo rá tetcjöji rí texeji co in cuerpoji. ²² O ndü e Adán c'ü mi ngue in mboxpalegöji, na

ngueje o tsja c'o na s'o. O jñuscöji xo rí cjaji c'o na s'o; nguec'ua xo rgá tügöji rí texeji. Je xo ga cjatjonu; ra tsjacöji Mizhocjimi nde rá teji rí texeji co in cuerpoji. Na ngue ya jñuscöji e Cristo; c'ua ja ga cja angueze, je xo ga czazgöji dya nu. ²³ Pero cja rá teji 'ma cja ra zädä c'e pa. Ot'ü o te e Cristo. Nuc'ua 'ma ra ëjë na ye e Cristo, cja ra te texe c'o ench'e o mü'bü angueze. ²⁴ Nuc'ua ra nguins'i ne xoñijö mü. Y c'e poder c'ü pë's'i dya e Cristo ra manda, ra unüji Mizhocjimi, ra tsja e Cristo. Pero ot'ü ra tsja e Cristo ra ndöpü c'o pje nde pjëzhi, zö pje ma poder c'ü me rrã nojo ri pë's'iji. Nguec'ua dya pje xe ra mbëzhiji. ²⁵ Ni jyodü ot'ü ra manda e Cristo, hasta 'ma cja ra ndöpü texe c'o üji, ra chjotpüji texe o poderji. ²⁶ C'ü üvi e Cristo c'ü rguí nguarü ra ndöpüji, ngue e muerte. Nguec'ua dya cja xe rá tñji. ²⁷ Je t'opjü a cjava: “O unüji texe poder ra manda”, eñe. Dya ngue c'ü ra manda e Cristo cja Mizhocjimi; maco nguetsjé Mizhocjimi c'ü o unü c'e poder e Cristo. ²⁸ Nuc'ua, 'ma ya nde ra chjotpüji o poder texe c'o üvi e Cristo, ra nzhopcüji texe poder Mizhocjimi; ra tsja e Cristo c'ü nguetsjé c'ü o T'i. Na ngueje nguetsjé Mizhocjimi c'ü ot'ü o unü c'e poder c'ü. Nguec'ua Mizhocjimi ra mbë's'i na yeje texe o poder.

²⁹ Bübü c'o ji'i c'ü ro ji c'o ya ndü. Nu 'ma dya rvá cjuana c'ü ra te yo añima, dya ro tsjaji 'ma a cjanu. Xo pãrã anguezeji c'ü ra te yo añima, ngue c'ua ga jiji a cjanu.

³⁰ Nutscöjme rí apóstolejme, pama rí cjogöjme peligro rgá zopjüjme yo nte. Nu 'ma dya rvá cjuana ra te yo añima, ¿pje rví muvi 'ma c'ü rgá sufregöjme a cjanu? ³¹ Ya pëpji dya e Cristo Jesús c'ín Jmugöji a mbo cja in mün'c'ëji, nguec'ua nutscö rí mã'c'öji. In pãrãgueji c'ü na cjuana rí mã'c'öji. Je xo ga cjatjonu rí jñunt'ü in mün'c'ëji c'ü na cjuana pama rí cjogü peligro rá tñ. ³² 'Ma ró sufre na puncjü a Efeso, chjëntjui c'ü ro chügöbe o animale c'o me na sate. Nu 'ma dya rvá cjuana c'ü ra te yo añima, ¿pje ro dyeje 'ma, c'ü rvá sufregö a cjanu? Xenda na jo c'ü ro cjaji ja c'o nzi ga mama yo nte. Mamaji anguezeji: “Xe rá sigöji dya, nu dya xe rí bñnc'öji. 'Ma rá tñji, ra nguejme yo. Na

ngue dya cja rá teji”, eñeji.

³³ Dya cja xe rí jyëzgueji cjó xe ra dyon'c'ejí ra xi'tsc'ejí jña a cjanu. Zó xi na jo in chjürügueji, pero nu 'ma rí dyoji c'o cjiñi na s'o, xo rí tsijñiji a cjanu, y rí tsají c'o na s'o 'ma. ³⁴ Chjümbeñegueji. Jyëziji c'ü ni dyocjeji c'o nte c'o, na ngue na s'o ga cjanu. Na ngue anguezeji, dya pãrãji Mizhocjimi. Rí xi'tsc'öji a cjanu, xa'ma rí pjörü in tseji.

Cómo van a resucitar los muertos

³⁵ Bübü c'o ra xitscö: “¿Ja rgá te yo aña? 'Ma rá teji cja t'o, ¿ja rgá cja c'ín cuerpoji 'ma?”, ra 'ñenzgöji. ³⁶ Nu 'ma in mangueji a cjanu, dya in unnc'ejí ngüenda ja ga cja. 'Ma in tujmüji o ndëchjõ, ot'ü in ögüji. Nu 'ma jiyö, dya ro mbes'e 'ma c'o. ³⁷ Y 'ma in tujmüji, dya ngue c'o ts'itjõ c'o in tujmüji; ngue c'o ts'indëchjõ. Je xo ga cjatjonu o ndëxü, o pje c'o nde in podüji. ³⁸ Mizhocjimi cja'a c'ua ja c'o nzi ga ne. Na ngueje unü nzi 'na ts'igrano c'ua ja nzi ga mbes'ejí. Nde nan'ñoji. ³⁹ Je xo ga cjatjonu texe o ts'ingue, dya 'na ma cjatjo yo. Nan'ño o ts'ingue o nte. Xo nan'ño o ts'ingue yo animale nza cja e burro. Y xo nan'ño o ts'ingue o jmõ, 'ñe o ts'ingue yo s'ü. ⁴⁰ Na jo va t'ät'ä yo bübü a jens'e. Xo na jo va t'ät'ä yo cãrã cja ne xoñijõmü, 'ñe yo cja'a. Pero nan'ñovi. ⁴¹ E jyarü 'ñe e zana 'ñe yo seje, nde zãrã yo. Pero nde nan'ño ga zãrãji nzi 'naji. ⁴² Je xo rgá cjatjonu, 'ma ra te'e yo aña. Yo aña yo ögüji, dya'a o ts'ingueji. Pero 'ma ra teji, ra bübü o cuerpoji c'ü dya cja xe ra ndü. ⁴³ 'Ma ya ni ndüji, dya cja ni muvi 'ma c'e cuerpo. Pero 'ma ra teji, ra bübü o cuerpoji c'ü me xe rrã jo. 'Ma ya ni ndüji, dya cja 'ñõmü. Pero 'ma ra teji, ra bübü o cuerpoji c'ü xenda rrã zëzhi. ⁴⁴ Nín cuerpoji nu bübüzüji dya, ngue para rá mimiji cja ne xoñijõmü. Pero ra dyögüji in cuerpoji. Nuc'ua 'ma rá tegöji, ra bübüzüji in cuerpoji para rá ma minc'öji co Mizhocjimi. Bübü in cuerpoji nu rgá cãrãji cja ne xoñijõmü. Pero in cuerpoji c'ua ja rga cja, ngue c'ü rga ma cãrãji co Mizhocjimi. ⁴⁵ Je xo ga cjanu va t'opjü c'ü mama a cjava: “Ma mü o dyät'ä Mizhocjimi c'ü ot'ü Adán, o bübü c'ü o cuerpo c'ü.” Pero 'ma ya vi mezhe, o ëjë e Jesús c'ü sö rá xiji c'ü bëpja Adán. Angueze, Mizhocjimi c'ü. Nguéc'ua

sö ra tsjacöji rá bübütjogöji na yeje. ⁴⁶ C'ín cuerpoji c'ü rga ma cãrãji co Mizhocjimi, dya nza cja nu ot'ü bübü. Nu ot'ü bübü, ngue nín cuerpoji dya, nu rgá cãrãji cja ne xoñijõmü. C'ín cuerpoji c'ü rga ma cãrãji co Mizhocjimi, ngue c'ü cja ra ch'acüji c'ü. ⁴⁷ C'ü ot'ü nte, je vi 'ñeje cja ne xoñijõmü c'ü. Vi t'ät'ätjo co jõmü c'ü. C'ü 'na bëzo, je vi 'ñeje a jens'e c'ü. Nguetsjë c'ín Jmugöji c'ü. ⁴⁸ C'ua ja c'o nzi ma cja c'e bëzo c'ü vi t'ät'ätjo co jõmü, je xo ga cjazgöji nu. Na ngueje xo jõmütjo nín cuerpogöji. Pero rí tsjagöji dya a jens'e, na ngue rí ench'e in mü'büji e Jesucristo. Nguéc'ua, ja c'o nzi ga cja c'ü tsja a jens'e c'ü ngue in Jmugöji e Jesucristo, je xo rgá cjazgöji nu. ⁴⁹ Nutscöji o jñuscöji c'ua ja c'o nzi ma cja c'e bëzo c'ü vi t'ät'ä co jõmü. Je xo rgá cjatjonu, ra jñuscöji c'ua ja c'o nzi ga cja, nu c'ü vi 'ñeje a jens'e.

⁵⁰ Bübü c'ü rá xi'tsc'öji cjuarma. Co nín cuerpogöji nu bübüzgöji dya, dya ra sö ra ch'acöji c'ü rá sätc'öji nu ja manda Mizhocjimi. Na ngueje nín cuerpogöji, bübü ts'ingue, 'ñe o cji nu. Co nín cuerpogöji, dya sö ra ch'acöji dya c'ü rá sät'äji nu ja dya pje dya'a. Na ngueje nín cuerpogöji, dya'a nu. ⁵¹ Dyärã'maji. Rá xi'tsc'öji dya o jña, c'o dya ch'unü ro mbãrã c'o mi cãrã mi jinguã. Dya rá tügöji rí texeji. Pero rí texeji ra pötcüji Mizhocjimi c'ü ja ga cja nín cuerpogöji. ⁵² 'Ma ra zünü c'ü rguí nguarü trompeta, jo rrü pötcüji. 'Ma cjó c'o c'uijmi a nzhö'ö, dya mezhe nada. Je xo rga cjanu rgá pötcöji. Nuc'ua Mizhocjimi ra tsjapü ra te'e texe c'o ya ndü. Ra bübü o cuerpoji c'ü nunca ra ndü. Xo 'ñetscöji ri cãrãji, nde ra pötcügöji. ⁵³ Ni jyodü ra bübüzgöji 'na cuerpo c'ü dya ra dya'a. Na ngue nín cuerpogöji nu bübüzgöji dya, ra dya'a nu. Ni jyodü ra bübüzgöji 'na cuerpo c'ü dya ra ndü. Na ngue nín cuerpoji nu bübüzgöji dya, ra ndü nu. ⁵⁴ Nín cuerpoji nu bübüzgöji dya, ra ndü y ra dya'a nu. Pero ra zädäzgöji c'ü ri nuevo in cuerpoji c'ü dya cja ra ndü. Nu'ma, ya rguí zädä 'ma c'e jña c'ü t'opjü a cjava: “Ya ndöpüji e muerte; ya chjotüji c'ü. ⁵⁵ Zó rá tügöji, zö ra dyögüzüji, pero dya ra ndöcüji e muerte. Na ngue, dya rá quejmeji cja t'o”, eñe o jña Mizhocjimi. ⁵⁶ Rí tñji, na ngueje rí cjaí c'o na s'o. Rí cjaí c'o na s'o,

na ngue dya rí ne rá átäji o ley Mizhocjimi. ⁵⁷ Pero rí unngö 'na pöjō Mizhocjimi. Zō rá tūji, pero ra tsjacūji Mizhocjimi rá tetcjōji na yeje. Na ngue o ndū e Jesucristo c'ū ín Jmugōji va ngōtcūji ín nzhunc'ōji, cjanu o tetjo c'ua na yeje.

⁵⁸ Rí s'iyats'ügōji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'ōji c'ū dya rí yembeñeji c'ū rgui jyēzgueji Mizhocjimi. Rí sido rí pēpiji na puncjü c'ín Jmugōji. Y rí jñunt'ü in mü'būji c'ū dya bēvatjo gui pēpqueji angueze. Na ngue rá tetcjōji na ye.

16

La colecta para los hermanos

¹ Rí xi'tsc'ōji ja ga cja o merio c'o rá jmutūji rá pjōs'ūji c'o o t'i Mizhocjimi c'o cārā a Jerusalén. C'ua ja c'o nzi rvá xipji c'o cjuarma a Galacia, je xo rga cjanu rgui tsjagueji. ² C'ū ot'ü pa nu ngo'o, nzi 'natsc'ejí ra xōcū ja nzi merio c'ua ja va unū Mizhocjimi o ndōjō; ra mbē's'i cja o ngumū c'o. Nguec'ua 'ma rá sácjō va ja in cārāji, dya ní jyodū cja rí jmutqueji 'ma c'o merio. ³ Rí juajnūgueji c'o in confiaoji. Nguec'ua 'ma rá sácjō va, rá tāji ra mōji a ma a Jerusalén. Y rá unūji 'na xiscōmū ra ndēdyiji ngue c'ua c'o cjuarma a Jerusalén ra recibidoji anguezeji. Cja rrū mōji c'ua, ra ma zogūji c'o merio. ⁴ Ma xo ni jyodū rá möcjöjme c'o a ma a Jerusalén, ra jogü.

Planes de viaje de Pablo

⁵ 'Na nu pa, rá cjogü cja c'e nación a Macedonia. Cja rrū 'ñe zenguats'ūji. Na ngueje ni jyodū rá cjogō a Macedonia. ⁶ Ma rá sácjō va ja in cārāgueji, xa'ma rá mimiji co nu'tsc'ejí yo pa yo rrā sē. Nuc'ua 'ma rá pedye, ra sō rí pjōxcōji c'ū rga ma cja 'ñiji. ⁷ Dya ngue c'ū rí ne rá zenguats'ütjōji cja rrū ma, iyō. Ne ín mü'bū rá mimiji ja nzi zana, nu 'ma ra dyacō sjētsi Mizhocjimi c'ín Jmuji. ⁸ Xe rá mimigō ja xe nzi pa a Efeso, hasta 'ma ra cjogü c'e mbaxua Pentecostés. ⁹ Na ngueje ya recibidozūji na jo a Efeso rá ña'a o jña Mizhocjimi, y na puncjü o nte yo rí zopjü. Y xo na puncjü yo nugü na ü.

¹⁰ Xa'ma ra sājā e Timoteo va ja in cārāgueji. Nu 'ma ra sājā, rí pjōtpūji ngüenda c'ū dya rí tsjapūji ra tseje. Na ngue xo pēpi

c'ín Jmugōji c'ū, c'ua ja c'o nzi rgá pēpigō. ¹¹ Dya rí tsjapūji menu c'ū. Nuc'ua, 'ma ra mbedye va, rí pjōs'ūji ra ma, ngue c'ua ra ma nu ja rí bñnc'ō. Na ngueje rí pētsa ra ma nu. Xo 'ñe c'o cjuarma.

¹² E cjuarma Apolos ró otü na puncjü ro ēji c'o cjuarma ro 'ñe zenguats'ūji. Pero angueze o mama c'ū dya ro ēji c'o cjuarma. Cja ra ējē, 'ma ra mbē's'i tiempo.

Saludos finales

¹³ Nu'tsc'ejí rí pjōtpūji ngüenda c'ū dya rí tsjaji c'o na s'o. Sido rí 'ñejmeji Mizhocjimi. Rí zēzhiji zō pje rí sufreji. ¹⁴ Texe c'o rí tsjaji, rí s'iyaji yo nin minteji. ¹⁵ Ya in pārāgueji, e Estéfanos 'ñe c'o cārā nu ngumū ngue c'o ot'ü o dyätpä o jña e Jesucristo va a Acaya c'o. Anguezeji me pjōs'ūji yo o t'i Mizhocjimi. ¹⁶ Nguec'ua rí xi'tsc'ōji rí respetaoji e Estéfanos, 'ñe c'o cārā nu ngumū. Xo 'ñe texe c'o je ga cjanu ga pjōste. Rí respetaoji texe c'o pēpi na zēzhi c'o pje nde ma mbōste. ¹⁷ Me rí mácjō. Na ngueje o ma e Estéfanos, 'ñe e Fortunato, 'ñe e Acaico nu ja rí bñnc'ō; o ma zenguazūji. Chjēntjui c'ū ro päjtc'āgueji c'o, na ngue dya sō rvi möcjeji a manu. ¹⁸ Na ngue c'ū vi mōji anguezeji vi ma zocüzügōji 'na jña, nguec'ua dya cja xe rí mbentsc'ōji dya. Ni xo ri ngue'tsc'ejí, dya cja xe ni jyodū rí mbenzögōji. Nguec'ua rí tsjapūji ngüenda anguezeji, xo 'ñe texe c'o je ga cjanu ga pjōste.

¹⁹ Va bö'tc'ütjōji Cjimi c'o cjuarma texe nu ja jmurūji a ma a Asia. Xo va bö'tc'ütjōji Cjimi e Aquila, 'ñe e Priscila. Xo va bö'tc'ūji Cjimi c'o cjuarma c'o jmurü o ngumū anguezevi. Va bö'tc'ütjōji Cjimi na puncjü anguezeji; ö'tc'ūji ra mbōxc'ūji e Jesucristo c'ín Jmugōji. ²⁰ Va bö'tc'ūji Cjimi texe c'o cjuarma. Rí pōtqui zenguateji co texe in mü'būji. Na ngue o t'itsc'ejí Mizhocjimi.

²¹ Yo jña yo ni nguarü rgá ma'tc'ūji Cjimi, nguezgō e Pablo rí opjügō co ín dyēgō yo.

²² C'o nte c'o dya ne'e e Jesucristo c'ín Jmugōji, jyēzgueji c'o. Xo ra jyēzi Mizhocjimi c'o. Rí mbennc'ejí a cjanu, na ngue ra ējē c'ín Jmugōji.

²³ E Jesucristo c'ín Jmugōji ra mbōxc'ūji.

²⁴ Rí s'iyats'ūji na ngue bñbü e Cristo Jesús a mbo ín mñn'c'ōji. Amén.

SEGUNDA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS CORINTIOS

Pablo escribe a la iglesia en Corinto

¹ Nutscö e Pablo o juancügö e Jesucristo rá c jagö apóstole, rá zopjü yo nte. Je ga cjanu va ne Mizhocjimi. Nutscöbe e cjuarma Timoteo rí pen'c'öbe ne carta. Nu'tsc'ejí o ntetsc'ejí Mizhocjimi in jmurüji a Corinto c'ü tsja a Acaya in ma't'üji Mizhocjimi, ngue'tsc'ejí rí pen'c'öbe ne carta. Dya nguextjotsc'ejí in cārāji a Corinto rí zenguats'ügöbe. Xo 'ñetjo c'o cjuarma c'o cārā c'o 'ñaja jñiñi a Acaya, rí xiqueji ra mbörü Cjimi c'o. ² Rí ötcöbe Mizhocjimi c'ín Tataji, 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji ra sido ra nuc'ejí na jo, ngue c'ua ra mājā in mün'c'ejí, dya pje rí mbeñeji.

Sufrimientos de Pablo

³ Me na jo Mizhocjimi, rí unügö na puncjü 'na pöjō. Ngue nu Tata e Jesucristo c'ín Jmugöji. Mizhocjimi me juentsqueji 'ma pje c'o rí sufregöji, na ngue in Tatagöji c'ü. Y cjacüji rá mājā, na ngue in Mizhocjimigöji c'ü. ⁴ Mizhocjimi cjacö rá mājā. Nguec'ua 'ma cjó c'o ra säjä o ndümü, o pje c'o ra sufre, ra sö rá zopjü c'o, ngue c'ua ra mājā. Rá xicöji ja va tsjacö Mizhocjimi rvá mājā 'ma mi sufregö. ⁵ Me go sufre e Cristo. Je xo ga cjazgönu, me rí sufregö na ngueje rí pēpcö c'ü. Pero angueze bübü in mün'c'ö ngue c'ua me cjacö rá mājā. ⁶ Ró sufregö rvá zo'c'öji. Pero o 'ñempc'ejí libre Mizhocjimi cja c'o na s'o c'o mi cjaji, y me go mājā in mün'c'ejí. 'Ma rí sufregö, Mizhocjimi cjacö rá mājā. Nguec'ua ra sö rá zo'c'öji 'ma pje c'o rí sufregueji ja c'o nzi rgá sufregö; ra sö rá zo'c'öji ngue c'ua xo rí mājceji. Y rí zēzhgueji, dya rí jyēzgueji Mizhocjimi. Ngue c'ua rí unnc'ejí ngüenda, zö rí sufregö, zö cjacö rá mājā, pero nde ngueje para rá pjöxc'öji. ⁷ Zö rí sufregueji c'ua ja nzi rgá sufregö, pero rí pāragö ra tsja'c'ejí Mizhocjimi rí mājceji, ja c'o nzi ga tsjacö rá mājce.

⁸ Rí negö rí pāragueji cjuarma, ja c'o rvá sufregö ga manu a Asia. Me ró sufregö na

puncjü, dya mi pāragö cjo ro huantagö c'o ma s'ēzhi. Ró cjiñigö c'ü ro tügö nu. ⁹ O tsjacü Mizhocjimi ró cjiñi a cjanu, ngue c'ua ro unnc'ö ngüenda c'ü dya mi sö ro sēchitsjögö, ngue c'ua ro junt'ü in mü'bü c'ü ro dyacö Mizhocjimi c'ü rva zēzhi. Na ngueje angueze sö ra tsjapü 'na nte ra bübü na yeje 'ma ya rguí ndü. ¹⁰ Ya ro tügö c'ü me ró sufregö, pero o mböxcö Mizhocjimi. Nguec'ua dya ró tügö. Ngue Mizhocjimi c'ü pjöxcö. Rí pāragö ngueje c'ü ra mböxcö 'ma pje c'o xe rá sufre. ¹¹ Pero ni jyodü rí dyötcüji na puncjü Mizhocjimi ra mböxcö c'ü. A cjanu 'ma ra mböxcö Mizhocjimi, me na puncjü o cjuarma c'o ra unü 'na pöjō Mizhocjimi.

Por qué Pablo se tardó en ir a Corinto

¹² Me rí mājce, na ngueje rí pāragö c'ü na jo rgá zo'c'öji. Xo rí pāragö c'ü na jo rgá zopjügö yo nte, dya rí jodügö c'ü ra ndenngueji co nuzgö. Mizhocjimi me pjöxcö rá minc'ö na jo, 'ñe rá xi'tsc'öji c'ü na cjuana, dya rá xi'tsc'öji o bēchjine. ¹³⁻¹⁴ 'Ma rí pen'c'ejí 'na carta, xo rí xi'tsc'öji c'ü na cjuana, dya rí xi'tsc'öji o bēchjine. Nguec'ua 'ma rí xörügueji, ra sö rí unnc'ejí ngüenda pje pjēzhi c'ü rí mangö. Bübütsc'ejí c'o mājce, na ngueje unüji ngüenda c'ü na cjuana c'o rí xi'tsc'öji. Pero rí te'begö rí mājce na jo in texeji. Nutscö rí te'begö rá mājce c'e pa 'ma ra ējē e Jesucristo c'ín Jmugöji.

¹⁵⁻¹⁶ Ró cjiñi cja in mü'bü nu'tsc'ejí mi mājceji mi creozüji. Nguec'ua ró mbeñegö ro 'ñe zenguats'üji, cja rrü magö c'ua a Macedonia. Nuc'ua 'ma ro pedye a Macedonia, ro nzhögü ro 'ñe zenguats'üji na yeje, ngue c'ua rvi mājceji na yeje. Nuc'ua ro sö ri pjöxcöji ngue c'ua dya pje ro bētscö cja 'ñiji 'ma ro magö a Judea. ¹⁷ Pero dya mi sö ro ēcjö c'ua ja nzi rvá mbeñe. Nguec'ua bübütsc'ejí c'o mama c'ü ró matatjo ro ējē, pero dya ró cjiñi, ngue c'ua dya rvá cumplegö. Bübütsc'ejí c'o mama c'ü rí c jagö c'ua ja nzi ga tsja yo nte; mamaji c'ü rí mantjo c'ü rá c jagö, zö dya rí cjiñi cjo rá cumple. ¹⁸ Rí xi'tsc'öji, Mizhocjimi cumple c'ü mama. Je xo ga cjazgönu, 'ma pje c'o rí xi'tsc'öji, dya rí cjiñigö 'na jña, cja rrü mangö c'ü 'na jña c'ü ri nan'ño. ¹⁹ E Silvano 'ñe e Timoteo 'ñezgö ró zo'c'öjme ró

xi'tsc'öjme ja ga cja c'ü nu T'i Mizhocjimi, c'ü ngue e Jesucristo. Nuc'ü, dya yembeñe o jña c'ü; siempre mama c'ü na cjuana. ²⁰ 'Ma o ëjë e Jesucristo, o zädä c'o ya vi mama Mizhocjimi. E Jesucristo o cumple texe c'o. Nguec'ua rí mangöji me na jo Mizhocjimi, na cjuana texe c'o mama. ²¹ Mizhocjimi ngue c'ü cjacöji rá zëzhgöji, rá sido rá ätpäji o jña e Cristo. Ngue angueze o juancüji. ²² Y o dyacöji o Espíritu o ëjë cja ín mün'c'öji; nguec'ua jñetsezgöji c'ü ya ngue o t'izgöji dya c'ü. Bübü ín mün'c'öji dya o Espíritu Mizhocjimi, ngue c'ua rí pãrãgöji c'ü xe ra dyacöji Mizhocjimi c'o me na jo.

²³ Rá xi'tsc'öji jenga dya ró ëcjö a Corinto c'ua ja nzi rvá mangö. Pãtcö ín mü'bü Mizhocjimi c'ü na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji. 'Ma ro ëcjö c'o pa c'o rvá xi'tsc'öji, rví jyodü ro huënchc'iji na ngueje c'o ma s'o c'o mi bübü a ndetsc'ejí. Nuc'ua me rvi nzhumügueji 'ma. ²⁴ 'Ma ro huënchc'öji, dya ro xi'ts'iji c'ü dya ín creoji na jo. Na ngue ya ín ejmeji e Jesucristo. C'ü rva huënchc'iji, ngue c'ü ro pjöxc'üji xa'ma ri jyëzgueji c'o na s'o, ngue c'ua ri mäcjeji.

2

¹ Ró mbeñegö c'ü dya ro ëcjö c'o pa c'o rvá xi'tsc'öji, na ngueje dya mi negö me ro sentiogö a ndetsc'ejí c'ua ja nzi rvá sentiogö 'na nu vez 'ma ró ñe zenguats'üji. Na ngueje 'ma ro tö'tc'üji c'ü xe ri cjaji c'o na s'o, me ro sentiogö. ² Nuc'ua ro huënchc'öji, nu'tsc'ejí me xo ri sentiogueji 'ma. A cjanu, dya xo ro sö ro mäcjö 'ma. ³ Nguec'ua, dya ró ëcjö. Pero ró pen'c'ejí 'na carta ró huënchc'öji, ngue c'ua 'ma ro ëcjö, ya rvi jyëzgueji c'o na s'o. Nuc'ua, dya cja ro sentiogö, ro mäjä co nu'tsc'ejí. Na ngueje ró cjiñigö, nu'tsc'ejí ín neji c'ü rá mäcjö. 'Ma jiyö, dya xo sö rí mäcjeji. ⁴ 'Ma ró pen'c'ejí c'e carta, me ró cjiñi cjo ri jyëzgueji c'o na s'o. Y me ró huëgö. 'Ma i xörügueji c'e carta, me xo i sentiogueji. C'ü rvá huënchc'öji, dya nguextjo c'ü ri sentiogueji; xo ngue c'ü ri unnc'ejí nguenda me rí s'iyats'üji.

Perdón para el que había hecho mal

⁵ Me ró sentiogö ín mü'bü, na ngue c'ü vi tsja na s'o c'e cjuarma. Pero dya nguextjozgo ró sentiogö, xo ñetsc'ejí. ⁶ Nu'tsc'ejí

i ñagueji i castigaoji c'e cjuarma. Ya na jo, dya cja ni jyodü pje xe rí tsjapüji c'e cjuarma. ⁷ C'ü rí tsjagueji dya, rí perdonaoji na ngueje ya nzhogü o mü'bü. Y rí zopjüji na jo'o ngue c'ua ra mäjä. 'Ma jiyö, ra tögü o mü'bü c'e cjuarma rgá sentio na puncjü. ⁸ Rí ö'tc'üji rí recibidoji na yeje dya c'e cjuarma, ngue c'ua ra unü nguenda c'ü me ín s'iyagueji. ⁹ C'ü rvá pen'c'öji c'e carta, ngue c'ü rva pãrãgö cjo ri tsjagueji c'o rvá xi'tsc'öji rvi castigaoji c'e cjuarma. ¹⁰ 'Ma cjo c'o rí perdonaoqueji, xo ñetscö xo rá perdonagö. Rá perdonao, na ngueje je ga cjanu ga ne e Cristo c'ü jandgagö. Rá perdonao, ngue c'ua rí unnc'ejí nguenda ni jyodü rá perdonaoji. ¹¹ 'Ma jiyö, ra ndöcöji e Satanás nu c'ü dya jo. Rí pãrãgöji, dya ne c'ü dya jo c'ü rá pötca perdonaoji.

Intranquilidad de Pablo en Troas

¹² Ró magö a Troas ró zopjü c'o nte ró xipjiji ja ga cja e Jesucristo c'ín Jmugöji. Y o recibidozöji na jo ró pëpcö c'ín Jmuji rvá zopcjöji. ¹³ Mi te'begö mi cjuarmaji e Tito ro zät'ä a Troas rví ñeje cja in jñiñigueji a Corinto. Pero dya go zät'ä. Nguec'ua me mi mbentsc'öji pje mi cjagueji. Nguec'ua rvá ëzhë c'o cjuarma a Troas, ró ma c'ua a ma a Macedonia; xa'ma je ro chjëgöbe nu e Tito.

Victoriosos en Cristo

¹⁴ Rí unügö 'na pöjö Mizhocjimi. Na ngue bübü ín mün'c'ö e Jesucristo, pjöxcö Mizhocjimi. Nguec'ua pedye na jo ín bëpjigö, zö pje c'o ri cjagö zö ri sufregö. Zö ja c'o ri sät'ägö, rí xipjigö yo nte ja ga cja e Jesucristo. Nguec'ua ga inch'i o jña e Jesucristo texe cja ne xoñijö mü, nzi ga inch'i o nguichjünü texe cja 'na ngümü. Nguec'ua na puncjü c'o ya mbãrã e Jesucristo. ¹⁵ Yo nte me püns'üji na quijmi o nguichjünü. Je xo ga cjatjonu, me mäjä Mizhocjimi, na ngueje rí xipji yo nte ja ga cja e Jesucristo. Je ga cjanu ga ne Mizhocjimi rá cjagö, zö bübü c'o ra dyätpä o jña e Cristo nguec'ua ra jogü o mü'büji, zö bübü c'o dya ra dyätpä o jña nguec'ua dya ra jogü o mü'büji. ¹⁶ Rí zopjü yo nte. Nu c'o ra ñench'e o mü'bü e Jesucristo, ra bübütjo c'o. C'o dya ra ñench'e o mü'bü, ra ndü c'o, dya ra salvaji. Nguec'ua me na sjü'ü ne bëpji. ¿Ja rga cumplegö nu?

17 Cãrã na puncjü c'o xöpü o nte, nan'ño ga jíchiji o jña e Jesucristo, c'aji ra ndöji o merio. Nutscö, dya ga cjanu rgá jizhgö. Rí xipji yo nte c'ü na cjuana ja ga cja e Jesucristo. Ngue Mizhocjimi c'ü o juancügö c'ü xo jandgagö ja rgá cjagö ne böpji. Y pjöxcö e Jesucristo c'ü bübü ín mün'c'ö.

3

El mensaje del nuevo pacto

1 Na ngue c'o cja rvá xi'tsc'öji, bübü c'o ra mama: “Ndo c'apütsjé na nojo e Pablo, me c'apü c'ü me na jo ga xöpüte”, ra 'ñeñeji. C'o nan'ño ga xöpü, tjéji o carta de recomendación. Nguec'ua gui recibidogueji c'o. A poco in c'ijñiji xo ni jyodü rá tjégö 'na carta de recomendación rá jí'tsc'öji, ngue c'ua rí recibidogöji na yeje. A poco in c'ijñiji ni jyodü rí dyacöji 'na carta de recomendación rá jíchi c'o 'ñaja cjuarma, ngue c'ua xo ra recibidogöji. 2 'Ma ró zo'c'öji, i 'ñench'e in mün'c'ejí e Jesucristo. Rí pãrãgö c'ü rí mböpjigö cja Mizhocjimi. 'Ma c'jó c'o xo ra unü ngüenda ja vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, xo ra mbãrãji 'ma c'ü rí mböpjigö cja Mizhocjimi. 3 'Ma ró xi'tsc'öji o jña Mizhocjimi, e Cristo o tsjapü o zi'ch'i in mü'büji c'o jña. Nguec'ua gui nzhodüji c'ua ja nzi ga ne angueze. Nguec'ua in chjëntc'ejí 'na carta de recomendación, ngue c'ua ra unü ngüenda yo nte c'ü rí mböpjigö cja Mizhocjimi. Nu o jña Mizhocjimi, dya jñu's'üji co o tinta; ngue o Espíritu Mizhocjimi o tsjapü o zi'ch'i in mü'büji. Mi jingüã 'ma o dyacöji Mizhocjimi c'o o mandamiento, o jñu's'ü cja laja c'o. Pero nudya, je ngue a mbo cja in mü'büji nu ja jñu's'ü dya o jña.

4 Na ngue pjöxcö e Jesucristo, rí pãrãgö c'ü sô na jo rá pëpcö Mizhocjimi. 5 Nutscö, dya sô rá cjatsjégö c'ü na jo. Ngueje Mizhocjimi c'ü dacö poder ngue c'ua sô rá pëpcö c'ü. 6 O dyacö poder rá pëpcö, rá zopjü yo nte rá xipjiji 'na jña c'ü nuevo c'ü me na jo. C'e jña'a, dya ngue c'o mandamiento c'o o jñu's'üji cja c'o laja 'ñe cja c'o xipjadü; ngueje 'na jña c'ü ra jñu's'ü o Espíritu Mizhocjimi a mbo cja ín mün'c'öji. C'o me jodü ra cumple c'o mandamiento,

ra ndüji, dya ra salvaji. Pero o Espíritu Mizhocjimi ra dyacöji c'ü rga bübütjoji.

7-8 Mizhocjimi o zopjü e Moisés, o unü c'o laja c'o mi juns'ü c'o mandamiento. E Moisés cjanu o tjênpi c'o nu menzumüji a Israel. Me ma zö ma jya's'ü o jmi e Moisés 'ma o ch'unü c'o mandamiento. Nguec'ua c'o nte, dya mi sô ro jñandbaji o jmi. Zö ma zö o jmi e Moisés, pero ts'ë ts'ë va cambia ngue c'ua mi ma ma t'jorü c'ü mi juëns'i. Me ma zö'ö 'ma o ch'unü c'o mandamiento, pero xenda na zö 'ma c'jó c'o ra xipji yo nte ja ga cja e Jesucristo. Na ngueje 'ma c'jó c'o me jodü ra cumple c'o mandamiento, ra ndü 'ma c'o. Pero 'ma c'jó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, ra tsja o Espíritu Mizhocjimi ra unü c'ü rguí bübütjo c'o. 9 Me ma zö 'ma o ch'unü c'o mandamiento, pero dya mi cumplegöji. Nguec'ua rvá unnc'öji ngüenda c'ü rí tügöji ín nzhunc'öji. Pero yo jña yo mama ja ga cja e Jesucristo, mamaji ja rgá sô ra perdonaozgöji ra jogü ín mü'büji a jmi Mizhocjimi. Nguec'ua xenda na zö yo jña yo, que na ngueje c'o mandamiento. 10 E zana na zö ga jñetse, pero 'ma c'jijí e jyarü, dya cja zãrã na jo e zana. Je xo ga c'jatjonu c'o mandamiento. Na zö c'o, pero ya ch'acöji dya 'na jña c'ü xenda na zö. 11 Me ma zö 'ma o ch'unü c'o mandamiento, pero ro zãdã 'ma dya cja ro mandazüji c'o. Nguec'ua ne jña nu cja ch'acöji, xenda na zö nu, na ngueje nunca ra nguarü.

12 Rí pãrãgö c'ü dya ra nguarü ne jña nu. Nguec'ua, dya rí co'bügö ne rí 'naja jña, rí xi'tsc'öji na cjuana texe c'ü ja ga cja. 13 'Ma ra jya's'ü o jmi e Moisés, mi co'bü c'ua o jmi 'na bitu. Mi co'bü o jmi, ngue c'ua c'o nu menzumüji a Israel, dya ro unüji ngüenda c'ü mi ma ma t'jorü nu c'ü mi juëns'i. Pero nutscö, dya rí co'bügö ne rí 'na jña; rí xi'tsc'öji na cjuana texe c'ü ja ga cja. 14 C'o nte c'o mi pöji e Moisés, dya unüji ngüenda pje vi ch'unüji c'o mandamiento. C'ua ja nzi va ngo'bü e Moisés c'ü o jmi, je xo ga c'jatjonu c'o ín menzumügöjme a Israel hasta yo pa dya. 'Ma xörüji c'o mandamiento, nza cja c'ü ya tsot'ü o ndöji, dya unüji ngüenda ja ga cja. Nguextjo 'ma c'jó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, nu'ma, ngue 'ma ra unüji c'ua

ngüenda ja ga cja. ¹⁵ Jã, hasta yo pa dya, 'ma xörüji o ley c'o o dyopjü e Moisés, tsot'ü o ndöji. ¹⁶ Pero 'ma cjó c'o ra nzhogü o mü'bü cja c'ín Jmugöji, dya cja ra tsot'ü 'ma o ndöji, ra unüji c'ua ngüenda c'ü dya ngue c'o mandamiento c'o ra 'ñevgueji libre cja c'o na s'o; nguextjo e Jesucristo ra 'ñevgueji libre. ¹⁷ Ngue c'ín Jmugöji c'ü o dyacüji o Espíritu o ëjê co nuzgöji. 'Ma rá ench'e ín mün'c'öji e Jesucristo c'ín Jmugöji, c'ü o Espíritu ra dyacöji c'ü dya cja rá sũ rga chëzhiji a jmi Mizhocjimi. ¹⁸ Nutscöji, dya cja tsot'ü ín chögöji. Nguec'ua 'ma rá sido rá chëzhiji cja e Jesucristo c'ín Jmugöji, 'ma rá sido rá unüji ngüenda ja ga cja c'ü me na zö angueze 'ñe me na jo, xo 'ñetscöji ya rguí ma ra pötcüji ín mü'büji c'ü. Nguec'ua ja c'o nzi ga cja angueze, je xo rga cjazgöji nu. Na ngueje c'ü o Espíritu ra pépji a mbo ín mü'büji.

4

¹ Mizhocjimi o s'iyazügö o dyacö ne bëpji. Nguec'ua, dya rí sügö rgá zopcjö yo nte, ni xo ri tögü ín mün'c'ö. ² Bübü c'o cja na s'o c'ü ix 'na tsetjo. Me pãrãji ja ga dyonpüji yo nu minteji. Cjapü ñaji o jña Mizhocjimi, pero dya mamaji c'ü na cjuana. Pötüji c'e jña ngue c'ua yo nte ra ndeñeji co anguezeji. Nutscö, dya ga cjanu rgá c jagö. Jandgagö Mizhocjimi c'ü rí mangö c'ü na cjuana c'ü ja ix ga cja o jña. 'Ma ra ne ra unü ngüenda yo nte, ra sö ra mbãrãji texeji c'ü na cjuana c'o rí xipjiji. ³ 'Ma rí xipjigö yo nte ja ga cja e Jesucristo, bübü c'o dya creo c'o rí mangö. Ngueje c'o ya ni ma ra bëzhi o aljma, dya ra salvaji. ⁴ Anguezeji, dya ne ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo; ätäji e Satanás nu c'ü dya jo, ätäji nza cja c'ü ri ngue Mizhocjimi. C'ü dya jo, co'tp'ü o ndöji. Nguec'ua 'ma äräji ja ga cja e Jesucristo, dya jya's'ü o mü'büji. Nguec'ua, dya pãrãji cjo Mizhocjimi e Jesucristo c'ü me na zö. ⁵ Nutscö, dya rí xi'tsc'öji ja ga cjazgö; rí xi'tsc'öji ja ga cja e Jesucristo. Rí xi'tsc'öji ngue ín Jmugöji c'ü. Rí zo'c'öji, na ngueje rí pépcö angueze rgá pjöxc'öji. ⁶ Mi jinguã 'ma mi bëxömütjo, o mama Mizhocjimi que ro bübü o jya's'ü. O bübü c'ua jya's'ü. Je xo va cjatjonu, Mizhocjimi o dyacöji o jya's'ü

a mbo cja ín mün'c'öji. Nguec'ua rí unnc'öji ngüenda, 'ma rí äräji ja ga cja e Cristo, rí pãrãji ja ga cja c'ü me na zö Mizhocjimi. Na ngueje e Cristo, xo Mizhocjimi c'ü.

El vivir por la fe

⁷ Yo nte pë's'iji c'o me ni muvi a mbo cja 'na s'äbã, maco dya ni muvi c'e s'äbã. Je xo ga cjazgönu, me ni muvi o jya's'ü Mizhocjimi c'ü bübü ín mün'c'ö. Pero ín cuerpogö, dya ni muvi, dya ga zëzhi. A cjanu ga jñetse c'ü je ngue Mizhocjimi c'ü me na zëzhi, dya nguetscö. ⁸ Bübü 'ma pje c'o nde rí sufregö. Pero me na zëzhi Mizhocjimi, me pjöxcö na puncjü. Bübü 'ma me cijjñi ín mü'bü ja rga cjapü, pero dya tögü ín mü'bü. ⁹ Me jongö yo nte, me ne ra tsjacüji rá sufre. Pero dya jëzguigö Mizhocjimi. Zö bübü 'ma ya ra mbötcöji, pero xe rí bübütjo. ¹⁰ Ja c'o nde rí nzhodügö, me jongöji ja rgá mbötcöji, ja c'o nzi va mbö't'üji e Jesús. Nguec'ua me rí sufregö. Pero Mizhocjimi pjöcügö. Je ga cjanu ga jñetse c'ü bübütjo e Jesucristo, y dacü c'ü rgá bübütjogö. ¹¹ Nu dya xe rí büntcjö, me jongöji ja rgá mbötcöji, na ngueje rí pépigö e Jesús. Dya pje ga zëtscö, pero angueze cjacü rá zëzhgö. Je ga cjanu ga jñetse c'ü bübü e Jesús a mbo cja ín mün'c'ö. ¹² Na ngue c'ü rgá zo'c'öji, o dya'c'üji nueva vida, pero rí bübü peligro rá tügö.

¹³⁻¹⁴ T'opjü a cjava o jña Mizhocjimi: "Ró creo c'ü ró ärä, nguec'ua rvá mangö", eñe. Je xo ga cjazgönu. Rí creogö zö rá tügö, pero ra tsjacö Mizhocjimi rá bübütjo na yeje, c'ua ja nzi va tsjapü e Jesús o bübütjo na yeje. Y ra zinzgö co nu'tsc'eji, rá ma cãrãji cja o jmi. Nguec'ua rvá zo'c'üji. ¹⁵ Nu yo rí sufregö, ngue para rá pjöxc'öji. Na ngue c'ü rí zo'c'öji, xenda na puncjüts'üji c'o ra unü ngüenda ja ga s'iyazgöji Mizhocjimi. Nguec'ua na puncjü c'o ra unü 'na pöjö Mizhocjimi, ra mamaji c'ü me na nojo angueze, 'ñe me na jo.

¹⁶ Nguec'ua, dya ga tögü ín mün'c'ö. Zö ya ni ma rá titagö, pero pama pama pjöxcö Mizhocjimi, dacö cja ín mün'c'ö c'ü rga zëzhigö. ¹⁷ Yo rí sufregö, nza cja c'ü 'na ts'indajmetjo, chjëntjui c'ü dya rí sufregö. Na ngueje rí pãrãgö ra dyacö Mizhocjimi ja c'o me na zö, c'ü dya ra nguarü. ¹⁸ Dya rí

cjapü ngüenda yo rí janda cja ne xoñijõmü. Rí cjapü ngüenda c'o bübü a jens'e c'o dya rí janda. Na ngueje yo rí janda, ra cjogütjo yo. Pero c'o dya rí janda, ra mezhe c'ü dya ra nguarü c'o.

5

¹ 'Ma rá tügöji, ra chjorü nu ín cuer-pogöji nu rí bübügöji cja ne xoñijõmü. Pero rí pãrãgö ra zädã 'ma ra dyacöji c'ü ri nuevo ín cuerpoji c'ü dya ra chjorü. Ngue Mizhocjimi c'ü ra dyacöji c'ü ri nuevo ín cuerpoji; dya ngue yo nte yo ra dyät'ã. 'Ma ya ri nuevo ín cuerpoji, rá sido rá bübügöji a jens'e para siempre. ²⁻³ Nu dya xe bübü dya ín cuerpogö, me rí sö rgá sufre. Rí negö ra ch'acö c'ü ri nuevo ín cuerpo c'ü dya rá tügö. Na ngueje 'ma rá tügö, ra dya ín cuerpogö, y dya be ri ch'acügö c'ü ri nuevo ín cuerpogö. Cja ra ch'acü a cjanu, 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo. ⁴ Nu dya xe bübü dya ín cuerpogö, me rí sö rgá sufre. Pero dya rí negö rá tügö dya. Na ngueje 'ma rá tügö, ra dya'a ín cuerpogö y dya be ri ch'acügö c'ü ri nuevo ín cuerpo. Rí negö ra ch'acö c'ü ri nuevo ín cuerpo, nu dya xe rí bübügö. Ngue c'ua ra pötcügöji nu ín cuerpo nu ra chjorü, ixta ch'acö c'ü ri nuevo ín cuerpo ngue c'ua dya ra chjorü. ⁵ Nguetsjë Mizhocjimi c'ü o mama ra dyacöji a cjanu. Y ya xipji o Espíritu o ëjë o 'ñe bübü cja ín mün'c'öji. Nguec'ua rí pãrãgöji c'ü xo ra dyacöji c'ü ri nuevo ín cuerpogöji.

⁶ Zö rá tügö, pero dya ra tsja'a, na ngue me mäjã ín mün'c'ö. Nu dya xe rí bübügöji, dya be rí cãrãji a jens'e a jmi c'ín Jmugöji. ⁷ C'ü rí mangö, rí ench'e ín mün'c'öji e Jesucristo, zö dya be rí jandgöji dya c'ü. ⁸ Zö rá tügö, pero dya rí sügö. Na ngue rí pãrãgö nzi rá tügöji, ixtá ma bübügöji a jens'e a jmi c'ín Jmugöji. Zö dya be ri ch'acö c'ü ri nuevo ín cuerpo, pero xenda na jo rá tügö rá ma bübügö a jmi c'ü ín Jmugöji, que na ngue ra mezhe rá sufre rga minc'ö va. ⁹ Zö xe ri bübügö 'ma ra ëjë e Jesucristo, zö ya rga tügö, pero dya ra tsja. Me rí jodügö rá cjagö ja c'o nzi ga ne angueze. ¹⁰ Na ngueje rí texeji rá cãrãji a jmi e Cristo nu ja ra jñüncöji ngüenda, ngue c'ua ra jñetse ja rvá minc'öji, ngue c'ua angueze ra ngötcöji

nzi 'nazgöji texe c'o ró cjaji cja ne xoñijõmü. 'Ma rá cjaji ja c'o nzi ga ne angueze, ra ngötcöji 'ma c'o na jo. 'Ma jiyö, dya ra ngötcöji 'ma; ra jñetse c'ü rvá cjaji c'o na s'o.

El mensaje de la paz

¹¹ Rí sügö c'ín Jmugöji, na ngueje rí pãrãgö ra jñüncü ngüenda c'ü. Nguec'ua rí xipji yo nte ra unüji ngüenda nguetscö 'na xöpüte c'ü na cjuana. Mizhocjimi pãtcö ín mü'bü c'ü rí jodü rá xöpügö ja c'o nzi ga ne. Y rí te'begö c'ü xo 'ñetsc'eji xo rí unnc'eji ngüenda c'ü rí jodü rá xöpügö ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. ¹² Ró xi'tsc'öji na yeje c'ü nguetscö 'na xöpüte c'ü na cjuana. C'ü rgá xi'tsc'öji yo, dya ngue c'ü rí cjapü na nojo; ngue c'ü rguí pãrãgueji ja rguí chjünrüji 'ma pje c'o ra xi'tsc'eji c'o na s'o ga xöpüte. Anguezeji mamaji c'ü dya cjuanazgö 'na xöpüte. Na ngueje cjapüji ni muvi 'na nte, 'ma pje c'o pjëzhi o 'ma pjëchi ra ña'a na jo; dya cjapüji ngüenda c'ü bübü a mbo cja o mü'bü. Rí xi'tsc'öji yo, ngue c'ua ra sö rí xipjiji c'o 'ña xöpüte c'ü na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji. ¹³ Na ngue c'ü rí mangö c'ü na cjuanazgö 'na xöpüte, bübü c'o xi'ts'iji ya rí locogö. Y mamaji c'ü rí cjapcö me na nozü. Pero rí xi'tsc'öji, c'ü rgá mangö na cjuanazgö 'na xöpüte, ngue c'ü rguí jñetse me na nojo Mizhocjimi. Y 'ma rí xi'tsc'öji na jo 'na pjeñe, ngue c'ü rgá pjöxc'öji c'ü. ¹⁴ Na ngue c'ü me go s'iyazgöji e Jesucristo, rí unnc'ö ngüenda xo ni jyodü rá s'iyagö yo nte rga zopcjö yo. Na ngueje ró unü ngüenda o ndü angueze c'ü ro tügöji rí texeji; nguec'ua chjëntjui c'ü ya ró tügöji. ¹⁵ O ndü por nutscöji rí texeji, nguec'ua 'ma rá ench'e ín mü'büji angueze, rá bübütjoji 'ma. Nuc'ua, dya cja rá cjaji ja c'o rgá netsjëji, rá cjaji dya ja c'o nzi ga ne angueze. Na ngueje o ndü por nutscöji, cjanu o bübütjo na yeje. ¹⁶ Nguec'ua nutscö, dya cja rí cjapü ngüenda zö ja ga jñetse 'na nte, o zö pje ri pjëzhi. 'Ma ot'ü, mi cjapcö dya mi muvi e Jesús, mi cjijñigö c'ü mi nguextjo 'na nte. Pero dya cja rí cjijñigö a cjanu, rí unnc'ö dya ngüenda e Jesús ngueje Cristo c'ü ne ra mama: Vi 'ñeje cja Mizhocjimi. ¹⁷ 'Ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo, ya ri nuevo 'ma o mü'bü 'ñe o pjeñe c'ü. Dya cja ri cjijñi

nza cja 'ma ot'ü. Tsjijñiji cjuarma, ya ri nuevo rgá nguijñi o mü'bü 'ma c'e nte.

¹⁸ Nguetsjë Mizhocjimi o tsjacöji ya nuevo dya ín mün'c'öji. O ndäjä e Cristo o ëjë, o 'ñe ndü por nutscöji, ngue c'ua sö ra nugüji dya na jo Mizhocjimi. Y nguetsjë Mizhocjimi c'ü o dyacö ne bëpji rá xipji yo nte, c'ü ya sö rá chëzhiji dya a jmi Mizhocjimi, na ngue angueze ya sö ra recibidozüji. ¹⁹ Mizhocjimi o ndäjä e Cristo o ë ndü por nutscöji rí nteji. Nguец'ua sö dya Mizhocjimi ra perdonaozgöji dya c'o, ra nugüji na jo. O dyacö ne bëpji rá xipji yo nte, c'ü ra sö ra chëzhiji dya a jmi Mizhocjimi. ²⁰ Rí pätpägö e Cristo rgá zopjü yo nte, chjëntjui c'ü ri nguetsjë Mizhocjimi ri ña'a. C'ü ro mama e Cristo, nutscö rí zopjü yo nte co texe ín mün'c'ö, rí xicöji a cjava: “Chëzhgueji dya cja o jmi Mizhocjimi; angueze ra recibidots'üji”, rí embe yo nte. ²¹ E Jesucristo mi ojtjo o nzhubü, nunca mi cja c'o na s'o. Pero Mizhocjimi o tsjapü e Jesucristo o ngötcüji ín nzhunc'öji, nza cja 'ma ri ngue angueze rví tsja c'o na s'o. O tsja a cjanu Mizhocjimi ngue c'ua 'ma rá ench'e ín mün'c'öji e Jesucristo, ra nugüji Mizhocjimi nza cja c'ü nunca rva cjägöji c'o na s'o.

6

¹ Rí pëpcö Mizhocjimi; nguec'ua rí zo'c'öji. In mangueji c'ü in junt'ü in mü'büji que Mizhocjimi nugüji dya na jo. Pero 'ma dya rí tsjaji ja c'o nzi ga ne, nu'ma, 'ñetse c'ü dya cjuana in creoji. ² O mama Mizhocjimi: C'e pa c'ü rvá mangö, ró äjtcl'ägöji 'ma i dyötcöji.

Ró pjöxc'öji c'e pa c'ü ya rvá mangö ro empc'öji libre, eñe Mizhocjimi.

Rí tsjijñiji, ya zädä c'o cjë nu c'o o mama Mizhocjimi. Nudya, ngue dya, sö ra salvatsc'ëji Mizhocjimi.

³ Rí jodü ja rga minc'ö na jo, ngue c'ua dya ra sö cjó ra zopcügö ra mama: “Dya ga jo yo jña yo xitscöji e Pablo. Dya rí negö yo”, ra 'ñeñe. ⁴ Zö pje rí sufregö pero rí sëhcö, dya rí jëzgö ne bëpji. Rí cjägö a cjanu ngue c'ua ra 'mārā na jo'o c'ü ngue o mbëpjizü Mizhocjimi. Bübü 'ma pje c'o nde rí sufregö, dya rí pārā ja rga cjäpü. Pero

rí sëhcö c'o. ⁵ Bübü 'ma jücüji co chirrio. Xo bübü 'ma pantcaji a pjörü. Xo bübü 'ma me jmurü yo nte me mamaji pje ra tsjacöji. Pero rí sëhcö c'o. Rí pëpcö Mizhocjimi hasta ya me ni mbotjo ín cuë. Nguец'ua rí bëzhi na puncjü ín ch'ijñi, y bün'ma dya rí sigö o xëdyi. ⁶ Siempre rí jodügö ja rga cjägö c'o na jo. C'ü rí pārägö ja ga cja Mizhocjimi, ngue c'ü rí xipjigö yo nte. 'Ma cjó pje cjacö, rí pësp'iji paciencia. Rí cjägö na jontezgö ngue c'ua rá pjös'ü yo nín mintegöji. Me pjöxcö o Espíritu Mizhocjimi ja rgá pëpcö Mizhocjimi. Y rí s'iyagö yo nín mintegöji, dya rí cjäpütjo que rí s'iyaji. Nujoyo, ngue yo ni jñetse c'ü ngue o mbëpjizü Mizhocjimi. ⁷ Bübüzgö o poder Mizhocjimi; nguec'ua rgá zopcjö yo nte rí xicöji o jña angueze c'o na cjuana. Ya na jözügö dya a jmi Mizhocjimi; nguec'ua ya dyacö texe c'ü ni jyongö, ngue c'ua rá tögö o nte ra dyätpäji o jña e Jesucristo, 'ñe ngue c'ua dya ra ndöcö e Satanás nu c'ü dya jo. ⁸ Bübü 'ma respetaozüji, bübü 'ma cjacöji c'ü dya ni muvizgö. Bübü 'ma xoscöji o bëchjine, bübü 'ma mamaji c'ü na jontezgö. Pero rí sido rí pëpcö Mizhocjimi rgá zopcjö yo nte. Zö mamaji c'ü rí onpü yo nte, pero rí sido rí xicöji c'ü na cjuana. ⁹ Zö cārā c'o cjacö c'ü dya ni muvizgö, pero bübü c'o unü ngüenda ngue o mbëpjizgö Mizhocjimi. Zö bübü 'ma ya ngue rá tügö, pero rí jñandaji xe rí bübütjo. Zö pencö Mizhocjimi o ndumü, pero dya cjacü rá tügö. ¹⁰ Bün'ma me rí nzhumügö, pero Mizhocjimi cjacö rá mäjä. Zö dya pje rí pë'sc'ö, pero rí xicö yo nte yo jña yo me ni muvi, ngue c'ua ra mbë's'iji c'o na cjuana ni muvi. Dya pje rí pë'sc'ö nzi ga mbë's'i yo nte. Pero rí pë'sc'ö texe c'o na cjuana ni muvi.

¹¹ Mi cjuarmats'üji in cārāji a Corinto, rí xi'tsc'öji texe c'o rí pë'sc'ö cja ín mü'bü, dya pje rí co'bügö ne rí 'na jña. Me rí nets'ëji.

¹² In cjiññiji c'ü dya rí netsc'öji. Nguец'ëji, dya in nezgöji. ¹³ Rí xi'tsc'öji dya, nza cja 'na bëzo c'ü zopjü c'o o t'i. Rí ñezgöji ja c'o nzi rgá netsc'öji.

Somos templo del Dios viviente

¹⁴ Dya sö rá 'hüech'iji cja 'na yovo 'na nzhünü co 'na burru. Je xo ga cjatjonu, dya sö rí nzhodüji c'o dya creo Mizhocjimi

rí tsjaji c'ua ja nzi ga tsja anguezeji. C'o na jo, dya sö ra dyoji c'o na s'o. C'o ya bübü o mü'bü o jya's'ü Mizhocjimi, dya sö ra dyoji c'o nzhodü cja bëxömü.

¹⁵ Dya xo sö e Cristo ri 'natjo o pjeñevi e Satanás nu c'ü dya jo. 'Na nte c'ü ya 'ñench'e o mü'bü e Cristo, dya sö ra nzhodüvi c'ü dya ne ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo. ¹⁶ Cja c'e templo nu ja ma't'üji Mizhocjimi, dya sö ra ndägä o santo. Je xo rga cjatsc'ejji nu, dya rí nzhodüji c'o dya ne ra 'ñejme Mizhocjimi. Na ngueje ngue o templotsc'ejji dya Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. O mama a cjava:

Rá mimigö a nde anguezeji, rá nzhodügö co anguezeji.

Ri nguetscö o Mizhocjimizüji, y rá cjacpö ín ch'igö c'o, eñe Mizhocjimi.

¹⁷ Nguec'ua ni jyodü rí tsjaji ja c'o xo nzi va mama Mizhocjimi:

Rí xögüji cja c'o cja'a na s'o, dya cja rí dyocjeji.

Dya cja rí tsjaji c'o na s'o. Nguec'ua rá recibidotsc'öji.

¹⁸ Ri nguetscö in Tatazügöji. Y rá cja'c'öji ín ch'itsc'öji 'ñe ín xunt'itsc'öji, eñe Mizhocjimi c'ü me na nojo.

7

¹ Rí s'iyatsc'öji cjuarma; nguec'ua rí xi'tsc'öji yo. Na ngue yo o mama Mizhocjimi, ni jyodü rá xögüji texe cja c'o na s'o, ngue c'ua ra ndintsquigöji c'o. Na ngueje 'ma rá cjaji c'o na s'o, ra s'odü ín cuerpogöji 'ñe ín mü'büji. Ni jyodü rá cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi, y nguextjo angueze rá sügöji.

El cambio de actitud de los corintios

² Rí ñezgöji co texe in mün'c'ejji. Dya pje ró cja'c'öji c'ü na s'o ne rí 'natsc'ejji. Dya pje ró xi'tsc'öji c'ü ro s'odü in mün'c'ejji ne rí 'natsc'ejji. Dya ró pe'chc'ejji bëchjine ne rí 'natsc'ejji. ³ C'ü rvá xi'tsc'öji yo, dya ngue c'ü rí mangö c'ü ín cjiñijji c'ü rvá cja'c'öji c'o na s'o. Ya ró xi'ts'ijji c'ü me rí nets'ejji co texe ín mün'c'ö. Zö pje xe rá sufregö, pero rá sido rá nets'ejji hasta rí bübü rá tügö co nu'tsc'ejji. ⁴ Rí xi'tsc'öji me rí mä'c'öji. Y rí xipjigö c'o 'ñaja cjuarma c'ü na jo gui tsjagueji. Zö me rí sufregö, pero me rí mäcjö.

⁵ 'Ma ró sät'ägö a Macedonia, dya sö ro söya ín pjeñegö, na ngue mi bübü c'o pje nde ma problema. Mi sufregö, y me mi mbeñe ín mün'c'ö. ⁶ Pero Mizhocjimi me cjacpü ra mäjä 'ma cjó c'o ya ni tögü o mü'bü. Nuc'ü, xo tsjacö ró mäjä. Na ngueje e Tito o zät'ä nu ja mi bübügö. ⁷ C'ü vi zät'ä e Tito, dya nguextjo c'ü rvá mäcjö c'ü. Xo ró mäcjö, na ngue o xitscö e Tito c'ü vi mäjä angueze 'ma o 'ñe nuc'ejji. O xitscö c'ü me ín ne rí jñandgagöji. O xitscö c'ü me i nzhumügueji por c'ü vi tsjagueji. Xo xitscö c'ü me ín ne rí tsjagueji c'o ya rvá xi'tsc'öji. Nguec'ua xe mas ró mäcjö.

⁸ Me i nzhumügueji 'ma i xörüji c'e carta c'ü ró pen'c'öji. Nguec'ua mi cjiñigö: "Na jo, dya ro penpegöji c'e carta", rí eñetsjögö. Pero rí pärägö dya, dya go mezhe vi nzhumügueji. Nguec'ua rí mäcjö ró pen'c'öji c'e carta. ⁹ C'ü rgá mäcjö, dya nguextjo c'ü vi nzhumügueji. Rí mäcjö na ngueje i nzhümüji c'ua ja nzi va ne Mizhocjimi, i nzhümüji cjanu o nzhogü in mün'c'ejji cja Mizhocjimi. Nguec'ua ixi jñetssetjo c'ü dya ró cja'c'öji na s'o 'ma ró pen'c'öji c'e carta. ¹⁰ 'Ma cjó c'o ra nzhümü ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi, ra nzhogü o mü'bü ra salva. Y dya ra yembeñe c'e nte c'ü xe ra nzhogü cja c'o na s'o. Na puncjü o nte c'o nzhümü, pero dya nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. Nguec'ua ra ndüji, dya ra salvaji. ¹¹ Nu'tsc'ejji i nzhumügueji ja c'o nzi va ne Mizhocjimi; nguec'ua me ín ne rí tsjaji dya c'o na jo. Dya mi cjacqueji ngüenda c'o na s'o c'o mi bübü a ndetsc'ejji. Pero 'ma i xörügueji c'e carta, ix i tsjapüji ngüenda. Y mi negueji ro pärägö c'ü ja ma cja, c'ü dya i pë'sc'ejji in s'ocügueji ín texeji. Me xo i s'ogueji c'ü vi tsja na s'o 'na cjuarmatsc'ejji. Me xo i sügueji. Me xo mi ne ri jñandgagöji, ri xitscöji c'ü ín ne rí dyätcägöji. Xo i castigaoji c'e cjuarma na ngue vi tsja na s'o. I tsjaji texe c'o ró xi'tsc'öji; nguec'ua dya cja pje sö'ö pje xe rá xi'tsc'öji dya. ¹² Ró pen'c'öji c'e carta, ró xi'tsc'öji ri castigaoji c'e cjuarma c'ü vi tsja na s'o. Xo mi juentsegö nu c'ü vi tsjapüji na s'o. Pero c'ü xenda mi cjiñigö, ngue'tsc'ejji. Ró pen'c'ejji c'e carta ngue c'ua ri unnc'ejji ngüenda c'ü ix na cjuana ín nezeji a mbo cja

in mün'c'ejí, 'ñe in ne rí dyätcäji. Je a cjanu va ne Mizhocjimi.

¹³ Nguéc'ua rí mäcjö dya, dya cja pje rí mbeñe dya. Y mas rí mäcjö, na ngueje ya xo vi mäjä e Tito. 'Ma o ëjë e Tito o 'ñe nuc'ejí, i recibidoji in texeji; nguéc'ua dya cja pje xo mbeñe dya c'ü. ¹⁴ Ante c'ü ro ëjë e Tito ro 'ñe zenguats'üji, ya rvá xicö que ri dyätcäji. Y dya ró bëzhgö in tsegö. Na ngue i dyätcäji. Nguéc'ua na cjuana c'o ró xipji e Tito. Je xo ga cjatjonu, texe c'o rí xi'tsc'öji, na cjuana c'o. ¹⁵ E Tito, me nets'ejí na puncjü, na ngueje mbeñe ja c'o vi recibidogueji angueze. Me i sügueji 'ma i dyäräji c'ü o xi'ts'ijí. Me i dyätäji c'ü. ¹⁶ Me rí mäcjö, rí pärägö que rí tsjagueji na jo.

8

Dando generosamente

¹ Rí ne rá xi'tsc'öji cjuarma, c'o o tsja c'o cjuarma c'o jmurü cja c'o jñiñi c'o tsja a manu a Macedonia. Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü c'o cjuarma a Macedonia ra mbös'üji c'o cjuarma a ma a Judea c'o pje ni jyodü. ² C'o cjuarma a Macedonia me go sufreji o prueba, pero me go mäji na puncjü. Nguéc'ua va tsja anguezeji o jmutüji o merio ra mbenpeji c'o cjuarma a Judea. O jmutüji co texe o mü'büji zö dya pje xo teme anguezeji. ³ Rí xi'ts'ijí c'ü na cjuana. Anguezeji o tsjaji mas posible o jmutüji o t'opjü c'ü o söji. Anguezetsjëji o ne o jmutüji. ⁴ O dyötcöji na puncjü c'ü xo ro sö anguezeji ro mbös'üji c'o 'ñaja jñiñi rvá mbenpeji o merio c'o cjuarma a Judea. ⁵ Ya mi te'begö c'ü ro tsja anguezeji ro mbös'üji o merio. Pero dya nguextjo c'ü o tsjaji. Ot'ü o unüji o mü'büji c'in Jmugöji ro dyätäji c'ü, 'ñezgö xo ro dyätcägöji. Na ngue je va cjanu va ne Mizhocjimi. ⁶ Nguéc'ua ró xipji e Tito ra ëjë ra 'ñe cjuatü c'e bëpji c'ü o mbürü a ndetsc'ejí. Na ngue 'ma mi bübü e Tito co nu'tsc'ejí, o xi'tsc'ejí c'ü na jo ri jmutqueji o merio ri pjösc'ejí c'o cjuarma a Judea. ⁷ Na jo gui 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo. In päräji na jo o jña Mizhocjimi, y in päräji ja gui zopjüji na jo yo nte. Me in jodü rí tsjaji c'o na jo. Me xo in nezeji. Ja c'o nzi gui tsjaji texe yo na jo, xo rí pjös'üji

c'o cjuarma a Judea. ⁸ Nujoyo, dya xtí mandats'üji yo. Nguextjo c'ü rí unnc'ejí ngüenda ja ga tsja c'o cjuarma a Macedonia me jodü ra mbös'üji c'o cjuarma a Judea. Nguéc'ua je xo rguí tsjagueji a cjanu. A cjanu ra jñetse c'ua na jo, c'ü na cjuana in nezeji. ⁹ In pärägueji ja va s'iyazgöji e Jesucristo c'in Jmugöji. Nutscöji, dya pje mi muvizgöji cja o jmi Mizhocjimi. E Jesucristo me ni muvi; nuc'ü, ixmi bübüvi Mizhocjimi c'ü. Pero o ëjë cja ne xoñijömmü nza cjazgöji rí nteji, me go tsjapüji dya ni muvi c'ü. Nguéc'ua me ni muvizgöji dya cja jmi Mizhocjimi.

¹⁰ A cjë'e mi negueji ri pjös'üji c'o cjuarma a Judea; nguéc'ua vi jmutqueji ja nzi o merio. Rí cjiñigö, na jo rí cjuatüji c'ü i pjürügueji. ¹¹ C'ü ya i pjürüji, nudya rí cjuatüji co texe in mü'büji ja c'o nzi vi pjürüji. Rí pjös'üji c'o cjuarma c'ü mas ra sötsc'ejí. ¹² 'Ma rí unügueji co texe in mün'c'ejí, ra mäjä 'ma Mizhocjimi. Mizhocjimi dya te'be rí unügueji c'o dya in pë's'ijí, nguextjo c'o sötsc'ejí.

¹³ Rí negö rí pjösc'ejí c'o cjuarma a Judea. Pero dya rí tsjopqueji rguí unüji o merio. 'Ma ga cjanu, ngue'tsc'ejí me rí sufregueji c'o rguí jyodüts'üji. ¹⁴ Rí pjösc'ejí ngue c'ua anguezeji ra mbë's'ijí algo, 'ñetsc'ejí xe xo rí pë'sc'ejí algo. Nu'tsc'ejí xenda in pë'sc'ejí dya; nguéc'ua rí unügueji c'o ni jyodüji anguezeji dya. 'Ma ra zädä 'ma xenda ra mbë's'ijí anguezeji, ra sö anguezeji ra dya'c'ejí c'o rguí jyodüts'üji. Nguéc'ua nde rí pë'sc'ejí algo in texeji. ¹⁵ Mbeñeji ja c'o nzi ga t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Je mama a cjava: "Nu c'o na puncjü va jñüs'ü c'o maná, dya pje go mboncjü c'o. Nu c'o dya nda jñüs'ü, xo zötjo c'o, dya pje go bëzhi c'ü ro zijí."

Tito y sus compañeros

¹⁶ Rí unügö 'na pöjö Mizhocjimi. Na ngueje o 'ñünbü o mü'bü e Tito me xo ne'e c'ü rí tsjagueji a cjanu yo na jo. ¹⁷ 'Ma ró xipji e Tito ra 'ñe xi'ts'ijí rí pjös'üji c'o cjuarma a Judea, me go mäjä va dyätcägö. Ya xmi ne e Tito ra 'ñe nuc'ejí. Na ngue me ne'e ra 'ñe mböxc'üji.

¹⁸ Rá xipji e Tito ra ëji yeje cjuarma. 'Na c'o cjuarma c'o ra ëji e Tito, me nädäji texe nu ja jmurü yo cjuarma. Na ngueje cja'a

c'e cjuarma me zopjü yo nte, me xipjiji ja ga cja e Jesucristo. ¹⁹ C'o congregación o juajnüji c'e cjuarma rá ma sopcöjme c'o merio c'o cjuarma a Judea 'ma rí cjuarü rí jmutqueji. Nguéc'ua 'ma rá ěcjöjme ja nzi cjuarma c'o tsja a Macedonia rá säcjöjme va a Corinto, ya rguí jmutqueji c'o merio. Nguéc'ua rá möcjöjme c'ua c'e cjuarma a ma a Judea, rá pjös'üji c'o merio. A cjanu ra jñetse c'ü me na jo Mizhocjimi. Xo ra jñetse c'ü me in ne rí pjösc'ejí c'o. ²⁰ Rá möcjöjme c'e cjuarma ngue c'ua dya ra jyäxcöji c'o merio c'o na puncjü c'o rrü pjös'üji c'o cjuarma a Judea. ²¹ Pärã c'ín Jmugöji c'ü dya rá tjörügö c'o merio. Pero rá möcjöjme c'e cjuarma. 'Ma jiyö, 'na ra mamaji c'ü ró tjörügö c'o merio.

²² C'e cjuarma c'ü ra ěji e Tito 'ñe c'e cjuarma c'ü cja ró xi'ts'iji, na jonte c'ü. Na puncjü rvá sögö c'e cjuarma; nguec'ua rí pärägö me jodü ja rgá tsja c'o na jo. Nudya, me ne'e angueze ra 'ñe zenguats'üji, na ngueje pärã c'ü rí tsjaji na jo. ²³ Nu'tsc'ejí, 'ma cjó c'o ra dyönnc'ejí: “¿Pje pjëzhi e Tito?”, ra 'ñentsc'ejí, rí xipjigueji: “Ngue o dyojui e Pablo nu pëpjivi. Anguezevi pjöxcöjme”, rí 'ñembeji c'o. 'Ma cjó c'o ra dyönnc'ejí c'ü pje pjëzhi c'o yeje cjuarma c'o ra ěji e Tito, rí xipjiji ngueje c'o vijuajnü c'o congregación. Rí xipjiji c'ü pëpjivi na jo cja Mizhocjimi; nguec'ua ga unü ngüenda yo nte c'ü me na nojo e Cristo. ²⁴ C'o cjuarma c'o ra 'ñe zenguats'üji, rí xicöji c'ü in cjagueji na jo. Rí recibidogueji na jo c'o cjuarma. A cjanu ra jñetse c'ü in s'iyagueji c'o. Ra mbãrã c'ua c'o cjuarma cja c'o 'ñaja congregación c'ü na cjuana c'o rí xicö anguezeji c'ü in cjagueji na jo.

9

La colecta para los hermanos

¹ Zö rí xi'tsc'öji cja ne carta ja rguí pjösc'ejí o merio c'o cjuarma a Judea, pero dya ni jyodü rá xi'ts'iji. ² Na ngueje rí pärägö in ne rí pjös'ügeji. Rí xipjigö c'o cjuarma a ma a Macedonia ja guí tsjagueji nu'tsc'ejí in menzumüji a Corinto c'ü tsja a Acaya. Rí xicöji a cjava: “C'o cjuarma a ma a Acaya, ya bübüji dispuesto ra mbös'üji o merio c'o cjuarma a Judea. Ndeze a cjë'ë, neji

a cjanu”, rí embeji. Nguéc'ua me xo ne o mü'bü c'o cjuarma a Macedonia xo ra mbös'üji c'o cjuarma a Judea. ³ Ró xipji c'o cjuarma a Macedonia c'ü rí pjösc'ejí o merio c'o cjuarma a Judea. Nguéc'ua rá xipji e Tito 'ñe c'o yeje cjuarma ra ěji, ngue c'ua rí pjürü rí jmutqueji c'o merio. 'Ma dya rí jmutügeji, ra mama c'o cjuarma a ma a Macedonia c'ü dya cjuana c'ü ró xicöji. ⁴ Na ngueje 'ma rá ěcjöjme ja nzi o cjuarma c'o tsja a Macedonia rá säcjöjme va a Corinto, 'ma ra chö'tc'ejí anguezeji c'ü dya be ri jmutqueji o merio, rá bëzhgö ín tseje 'ma. Na ngue me rí mäjã rgá xipji c'o cjuarma a Macedonia c'ü rí pjösc'ejí c'o cjuarma a Judea. Xo 'ñentsc'ejí xo rí tsegueji 'ma. ⁵ Nguéc'ua ró cijñigö c'ü mi jyodü ro xipji e Tito 'ñe c'o ra dyoji, ra ěji ante c'ü rá ěcjöjme c'o cjuarma c'o tsja a Macedonia. Ra xi'tsc'ejí ja rguí jmutqueji c'o merio c'o ya i mangueji ri pjösc'ejí c'o cjuarma a Judea, ngue c'ua 'ma rá säcjöjme c'o cjuarma c'o tsja a Macedonia, ya ri quixtjo c'o merio. 'Ma rí unügeji o merio, dya rí tsjijñigueji c'o in meriogueji. Rí unüji co texe in mü'büji.

⁶ 'Ma rí unügeji in merioji, rí mbeñeji yo rá xi'tsc'öji dya: C'ü ts'inguilëtjo o ts'indëchjö ra ndujmü, ts'inguilëtjo o tjö ra xenze c'ü. C'ü na puncjü o ts'indëchjö ra ndujmü, na puncjü o tjö ra xenze c'ü. ⁷ Rí unügeji ja c'o nzi va nguijñi in mü'bügueji nzi 'natsc'ejí. Dya rí sentio rguí unüji. Dya xo rí unüji nza cja c'ü rí cja'cüji a fuerza. Mizhocjimi me ne'e nu c'ü me mäjã ga unü. ⁸ Me na zëzhi Mizhocjimi, sö ra dya'cejí texe c'o na jo, ngue c'ua rí pë'sc'ejí na puncjü, dya ra bë'ts'iji. Nguéc'ua ra sö rí pjösc'ejí c'o pje ni jyodü. ⁹ Ra sö rí tsjaji c'ua ja nzi ga mama o jña Mizhocjimi c'ü t'opjü a cjava:

'Ma cjó c'o ra mbös'ü yo nu minteji c'o pje rguí jyodüji, siempre ra mbë's'i 'ma c'ü, ngue c'ua ra sö ra sido ra mbös'ü yo nu minteji.

¹⁰ Mizhocjimi dacüji o semilla rá tujmüji. Xo dacüji c'o pje rá siji. Je xo rga cjatjonu ra dya'cejí texe c'o ni jyodüts'üji, y mas ra dya'cejí. A cjanu ra sö rí tsjagueji rrü jontetsc'ejí rí pjösc'ejí yo nin mintegeji.

11 Ra dya'c'ejí Mizhocjimi c'o na jo, ngue c'ua rí pjösc'ejí na jo c'o nin cjuarmagueji. Nguéc'ua 'ma rá ma sopcöjme o merio c'o cjuarma, anguezeji ra unüji na puncjü 'na pöjö Mizhocjimi. 12 C'ü rguí pjösc'ejí c'o cjuarma a Judea, na jo c'ü. Na ngueje pje c'o ni jyodüji anguezeji. Pero c'ü xenda ni muvi, ngueje c'ü ra tsja anguezeji ra unüji na puncjü 'na pöjö Mizhocjimi na ngue vi pjösc'ejí c'o. 13 In mangueji c'ü in ätqueji o jña e Cristo. 'Ma rí pjösc'ejí c'o cjuarma a Judea, ra unüji 'ma ngüenda na cjuana in ejmeji e Jesucristo, ra mamaji me na nojo Mizhocjimi. Ra mamaji me na nojo Mizhocjimi por c'ü vi pjösc'ejí na jo anguezeji, 'ñe in pjös'üji 'ma cjó c'o pje ni jyodü. 14 Anguezeji ra mbents'ejí ra dyö'tc'ejí Mizhocjimi. Na ngueje me go 'ñünnc'ü in mün'c'ejí Mizhocjimi i pjös'üji. 15 Dya rí jünji jña ja rga unüji na jo 'na pöjö Mizhocjimi. Na ngue o dyacöji c'ü me ni muvi c'ü ngueje e Jesucristo c'ü o ëjë cja ne soñijömmü por nutscöji.

10

La autoridad de Pablo como apóstol

1 Nutscö e Pablo rí xi'tsc'öji rí dyätcägöji. Pero c'ua ja nzi ma cja e Jesucristo, je xo ga cjazgönu, dya rí cjacö na nojo rgá zo'c'öji, y rí bübü dispuesto rá perdonaotsc'öji. Bübüts'ejí c'o mama me rí sũ rgá zo'c'öji 'ma rí bübü co nu'tsc'ejí, pero c'ü me rí huënchc'öji na zëzhi 'ma rí pen'c'öji 'na carta. 2 Bübüts'üji c'o pëzhi que rí cjatsjögö ne bëpji nza cja 'na nte c'ü dya creo Mizhocjimi. Rí ö'tc'öji rí dyätcäji in texeji. 'Ma jiyö, ya ró cjiñigö, 'ma rá 'ñe zenguats'üji, rá huënch'i na zëzhi c'o mama rí sũ rgá zo'c'öji. Dya rá sũgö. 3 Rí ntetjögö, pero c'ü rgá zo'c'öji, dya nza cja ga zo'c'üji yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi. 4 Cja ne bëpji nu rgá pëpcö Mizhocjimi, dya rí cjiñitsjögö in pjeñe ja rga zopjü c'o mama dya cjuana o jña Mizhocjimi; Mizhocjimi dacö o poder. 5 Yo nte, me cjiñitsjëji o pjeñe ga tsjapüji na nojo. Me üji yo jña yo mama ja ga cja Mizhocjimi. Pero co o poder Mizhocjimi rí zopcjöji, ngue c'ua na puncjü c'o jëzi c'e pjeñe c'ü cjiñijí, cja na dyätäji c'ua e Cristo. 6 Nguéc'ua nu'tsc'ejí rí

dyätcägöji. C'o dya ra dyätcägö, ya rí bübü rá castigaogö c'o.

7 Bübü c'o cjiñitsjë c'ü mbëpjíji cja Mizhocjimi, y mamaji c'ü dya ngue o mbëpjizü c'ü. Nu'tsc'ejí in creogueji c'o, na ngue dya in pätpãji o mü'büji. Bueno, 'ma cjó c'o mama ngueje o mbëpji Mizhocjimi anguezeji, ni jyodü xo ra unüji ngüenda nutscö xo rí mbëpjigö cja Mizhocjimi. 8 Nguetsjë c'in Jmugöji o dyacö poder rá cjägö ne bëpji. Ne bëpji, dya ngue c'ü rá xöcüs'tüji; ngueje c'ü mas rí 'ñejmeji e Jesucristo. Zö xe rá xi'tsc'öji c'ü ja ga mbëtscö na nojo, pero na cjuana. Dya cjó sö ra mama c'ü dya cjuana yo rí mangö c'ü rga bëzhgö in tseje. 9 Ixtí unnc'ejí ngüenda, c'ü rgá pen'c'öji o carta, dya ngue c'ü rguí sũgueji. 10 C'o xöpüte xi'tsc'ejí a cjava: "E Pablo 'ma pen'c'ejí o carta, me huënchc'ijí na zëzhi nza cja c'ü ri pë's'i o poder. Pero 'ma bübü co nu'tsc'ejí c'ü, dya huënchc'ejí a cjanu. Y dya ña na jo", ents'ejí c'o xöpüte. 11 C'o xi'tsc'ejí a cjanu, ni jyodü ixta unüji ngüenda, 'ma rá ëcjö co nu'tsc'ejí rí bübü rá castigaots'üji c'ua ja nzi rgá mangö cja yo carta 'ma dya rí bübü co nu'tsc'ejí.

12 C'o xöpüte, me mamatsjëji c'ü me na jo ga jizhiji. Cjiñitsjëji que na jo ga xöpüntëji, na ngue nde dyotji ga jizhiji. Pero dya ni muvi c'ü ni jyëtsitsjëji a cjanu. Nutscö, dya rá mangö cjo nda na jozgö que na ngue anguezeji. 13 Dya rá cjacpütsjögö a cjanu na nojo. C'ü rá mangö, nguextjo c'ü ja va cja va dyacö Mizhocjimi ne bëpji nu rgá zopcjö yo nte. Ngue angueze o dyacö ró 'ñe zo'c'öji. 14 Nguetscö ot'ü ró 'ñe xi'tsc'öji ja ga cja e Cristo. Nguéc'ua rí pë'sc'ö derecho rá zo'c'öji; nu'tsc'ejí ni jyodü rí dyätcägöji. 15 Dya rí cjägö ja c'o ga tsja c'o xöpüte. Anguezeji pöji nu ja ya vi ma'a c'ü 'naja vi ma zopjü yo nte. Cjacpüji na noji nza cja 'ma ri nguetsjë anguezeji ot'ü vi zopjüji yo nte. Rí te'begö rí 'ñejmeji na jo Mizhocjimi. A cjanu ra sö rá magö cja c'o 'ñaja jñiñi ja c'o nzi va dyacö Mizhocjimi rá ma pëpji. 16 Rá magö cja c'o jñiñi c'o mas na jë, rá ma xipjijí ja ga cja e Jesucristo. Y 'ma rá sät'ägö nu ja ya mbürü o creoji o jña Mizhocjimi, dya rá onpü yo nte, cja rrü mangö: "Na puncjü o nte va yo ya ndenngue co nuzgö", rá eñegö,

iyö. Na ngue ri ngue c'ü 'na cjuarma c'ü ya vi pjütü c'e bēpji.

¹⁷ 'Ma cjo c'o ra mbēpi na jo Mizhocjimi, dya ni jyodü ra mama: "Nutscö ró c jagö ne bēpji." C'ü ni jyodü ra mama: "Mizhocjimi o mböxcü ró pēpjigö ne bēpji", ra ñeñe. ¹⁸ Zö ra mama 'na nte: "Me na jozgö", ra ñeñe, pero dya ngue c'ü ni jñetse cjo na jo. Pero 'ma mama Mizhocjimi c'ü na jo 'na nte, ix na cjuana na jo 'ma c'ü.

11

Pablo y los apóstoles falsos

¹ Xa'ma rí pē'sc'ejí paciencia co nutscö c'o xe rá xi'tsc'öji. Na ngue c'ü rí cjacpö me ni muvi ne bēpji nu rgá zopcjö yo nte, bübü c'o ra mama que rí locogö, dya rí jüngö ín pjeñe. Pero rí ö'tc'öji rí pēscöji paciencia c'o xe rá xi'tsc'öji. ² 'Na bëzo me pjörü c'ü nu xunt'i, ngue c'ua 'ma ra chjüntpü c'ü o xunt'i, dya be ri chjēvi o bëzo. Nguec'ua nguextjo c'ü nu xīra ra dyojui. Je xo ga cjazgö nu, me rí pjö'c'öji c'ua ja nzi ga mbö'c'ejí Mizhocjimi. Rí negö nguextjo e Cristo rí ñegueji. ³ C'e c'ijmí o dyonpü e Eva, mi cjavü mi xipji c'o na cjuana pero iyö. Je xo ga cjatjonu, rí sügö 'na cjo c'o ra dyon'c'üji ra s'onnc'üji ín pjeñeji; nguec'ua dya cja rí ñegueji e Cristo co texe ín mün'c'ejí. ⁴ Ró xi'tsc'öji ja rgá sö e Jesús ra 'ñevgueji libre cja c'o na s'o; nguec'ua vi creogueji. Y Mizhocjimi o dya'c'ejí c'ü o Espíritu o ējē cja ín mün'c'ejí. Pero bübü o xöpüte c'o va ētsjē c'o nan'ño ga zo'c'üji. Maco ín pēsp'iji paciencia anguezeji, xo ni jyodü rí pēscöji paciencia yo rí xi'tsc'öji. ⁵ Anguezeji cjavüji me na noji, mamaji c'ü ngue anguezeji o apóstole e Jesucristo. A poco ín cjiññiji c'ü xenda na nojo anguezeji que rá nguetscö. ⁶ Anguezeji mamaji c'ü dya zö rgá ñagö. Zö ga cjanu, pero rí pârägö na jo yo rí xi'tsc'öji. In pârägueji c'ü rí pârägö na jo. Na ngueje 'ma ró zo'c'öji, dya ró co'bügö ne rí 'naja jña.

⁷ 'Ma ró xi'tsc'öji o jña Mizhocjimi, dya ró jüngö c'o mi dacöji. A poco ín cjiññiji c'ü rvá cja na s'o, na ngue dya ró jün'c'üji. Nu c'ü rvá zo'c'öji, dya ngue c'ü pje ro jün'c'üji; ngueje c'ü rví muvitsc'ejí a jmi Mizhocjimi. ⁸ Ró jüngö c'o merio c'o o dyacö c'o cjuarma

cja c'o 'ñaja congregación. Nguec'ua o sö ró xi'tsc'öji o jña Mizhocjimi. ⁹ 'Ma mi bübü co nu'tsc'ejí, 'ma pje c'o mi bētscö, dya ró ötü ne ri 'natsc'ejí. Pero c'o cjuarma a ma a Macedonia o ndäji c'o o ējē o 'ñe zocüzügöji c'o mi jyodüzü. Nguec'ua dya ró jün'c'üji, dya pje xo rá jün'c'üji. Na ngueje dya rí negö rí sögueji na jyü. ¹⁰ Bübü e Cristo co nutscö; nguec'ua na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji. Me rí mäcjö na ngueje dya ró jüngö c'o mi dacöji nu'tsc'ejí ín tsjaji texe a 'ñe a Acaya. Y nunca dya pje rá jün'c'üji. ¹¹ Bübü c'o mama c'ü dya rí nets'egöji, nguec'ua dya rgá jüngö c'o ri dyacöji. Pero pätcö ín mü'bü Mizhocjimi rí nets'ejí.

¹² C'o 'ñaja xöpüte, neji c'ü rá jüngö c'o ri dyacöji. A cjanu ra sö ra xi'ts'iji: "Jñanchjaji, e Pablo rí chjēntcöjme c'ü", ra 'ñeñeji. Nguec'ua, dya rgá jün'c'üji c'o ri dyacöji, dya xo rá jün'c'üji. ¹³ Anguezeji me nzhodüji ga dyonpüji yo nte. Cjavüji c'ü ri ngue o apóstole e Cristo, maco dya juajnü e Cristo anguezeji. ¹⁴ Dya ni jyodü rí tsjiññiji na puncjü c'ü ni tsja a cjanu anguezeji. Na ngue je xo ga cjanu ga tsja e Satanás nu c'ü dya jo, bün'ma cjavü c'ü ri ngue 'naja c'o o anxe Mizhocjimi. ¹⁵ Nguec'ua dya ni jyodü rí tsjiññiji na puncjü c'o xöpüte c'o cjavü ri xi'tsc'ejí c'o na jo. Na ngueje anguezeji, ngue o mbēpji c'ü dya jo. Mizhocjimi ra tsjavü ra sufreji, na ngueje cjaji na s'o.

Sufrimientos de Pablo como apóstol

¹⁶ Me rí xi'tsc'öji ja ga mbētscö na nojo, pero dya rí ma tsjiññiji cjo rí locogö. Zö rí tsjiññiji c'ü rí locogö, pero xe rí pēscöji paciencia c'ü xe rá mangö c'ü ja ga mbētscö na nojo. Maco ín pēsp'iji paciencia c'o xöpüte c'o cjavü na nojo. ¹⁷ Dya mandazgöji c'ín Jmugöji me rá mangöji pje pjētscöji. Pero xe ni jyodü rá mangö c'ü pje pjētscö, zö rí mangueji rí locogö. ¹⁸ C'o xöpüte me cjavüji na nojo na ngue c'ü pjēzhiji. Xo rá mangö dya c'ü ja ga mbētscö na nojo. ¹⁹ In cjiññiji ín pē'sc'ejí na puncjü ín pjeñeji; nguec'ua gui pēsp'iji paciencia c'o xöpüte c'o cjavü na nojo. ²⁰ C'o xöpüte me mandatsc'ejí, pero ín sido ín pēsp'iji paciencia ín ätägueji c'o. Anguezeji me jün'c'üji ín merioji, pero ín sido ín pēsp'iji paciencia. Anguezeji me cjavüji ín jmugueji, me cja'c'ejí c'ü dya ni

muvitsc'ej. Xo pjë'hc'ej in jmiji, pero in sido in pësp'iji paciencia in ätäji. ²¹ A poco in cjiññiji xe na jo 'ma xo ro cjacö chala a ndetsc'ej ja c'o nzi ga tsja c'o xöpüte. Rí perdonaozgöji c'ü dya ró cja'c'öji a cjanu c'o na s'o.

C'o xöpüte, me mäjä ga tsjapütsjëji na nojo. Je xo rga cjazgö dya nu, c'o mama anguezeji ja ga mbëzhiji na nojo, xo ngue c'o xo sö rá mangö c'ü pje pjëtscö, zö rí mangueji rí locogö. ²² C'o xöpüte cjacüji na nojo na ngueje ñaji hebreo. Xo 'ñezgö xo rí ñagö hebreo. Anguezeji mamaji je menzumüji a Israel. Xo 'ñezgö je xo rí menzumügö nu. Xo mamaji je mboxbëcheji cja e Abraham. Xo 'ñezgö xo ngue o mboxbëchezü c'ü. ²³ Xo mamaji c'ü mbëpjiji cja e Cristo. Nutscö mas na jo rgá pëpcö c'ü. Bueno, rí mangö yo, zö rí tsjiññiji c'ü me rí locogö. Mas ró pëpji na zëzhi que na ngue anguezeji. Mas o jyücüji co chirrio que na ngue anguezeji. Y mas go pantcaji a pjörü. Na puncjü rvá cjogü peligro c'ü ya ro tügö. ²⁴ C'o in menzumügöjme a Israel, tsi'ch'a vez va jyücüji co chirrio. O zö treinta y nueve c'o o dyacöji nzi 'na vez c'ü mi jücüji. ²⁵ Jñi vez va jyücüji co dyenza. 'Na vez o pjacöji o ndojo. Jñi vez va chödü a nde c'o barco 'ma mi nzhodügö cja mar. Nguet'ua 'naxömü cja na 'napa ró sufregö cja ndeje. ²⁶ Na puncjü rgá nzhodügö rgá zopjügö yo nte. Rí cjogü peligro rgá pes'egö cja ndare. Rí cjogü peligro ra ts'acüzgö o mbë'ë. Rí cjogü peligro 'na pje c'o ra tsjacö yo in menzumügöjme, 'ñe c'o dya ngue in menzumügöjme. Rí cjogü peligro 'ma rí nzhodügö cja c'o jñiñi, 'ñe 'ma rí nzhodügö cja majyadü, 'ñe 'ma rí nzhodügö cja barco. Xo rí cjogü peligro 'ma rí chjögöjme c'o cjacü cjuarma. ²⁷ Bübü 'ma rí pëpcö na zëzhi hasta me ni mbotjo in cuëgö, 'ñe me rí sögö na ü. Bübü 'ma rí bëzhi na puncjü in ch'ijgö. Bübü na puncjü 'ma dya rí sigö o xëdyi, na ngueje ojtjo pje rá sigö. Na puncjü rgá tüsëgö, na ngueje bëtsi c'ü rá jegö.

²⁸ Nujyo, dya nguextjo yo rí sufregö yo. Pama me rí mbeñegö c'o cjuarma texe cja c'o congregación. ²⁹ 'Ma bübü 'na cjuarma c'ü dya nda ejme Mizhocjimi, me rí sentiogö nza cja c'ü ri nguetscö c'ü dya nda

ri creo. 'Ma cjó c'o cjacü ra tsja na s'o 'na cjuarma, rí ügöbe c'e nte c'ü. Y rí tsegö nza cja 'ma ri nguezgö ro cjagö c'o na s'o. ³⁰ Pe in neji xe rá mangö c'ü pje pjëtscö. Iyö. C'ü rá cjagö dya, rá xi'tsc'öji ja ga cja c'ü dya zëtscö. ³¹ Na cjuana yo rí xi'tsc'öji; nzi ga mbãrã Mizhocjimi c'ü mi ma't'ü e Jesucristo c'in Jmugöji c'ü ngue o T'i. Me na nojo Mizhocjimi; ni jyodü nunca rá jëzi rga cjacüji na nojo c'ü. ³² 'Ma mi bünc'ö a Damasco, o tsja c'e gobernador c'ü vi 'ñeme e rey Aretas, o ngama c'o mi pjörü cja c'o trangoxtji, ngue c'ua 'ma ro pedyegö, ro ts'acüzüji. ³³ Pero c'o in dyocjöjme go pjongüzüji cja 'na ventana c'ü mi bübü cja c'e varda, cjanu o sjöpcüji cja 'naja bos'i. Ró c'ueñegö c'ua cja c'e ciudad, dya pje tsjacö c'e gobernador.

12

Visiones y revelaciones

¹ Dya ni muvi c'ü me rgá mangö c'ü pje pjëtscö. Pero bübü c'ü xe rá xi'tsc'öji. Rá xi'tsc'öji ja ga cja c'o o dyacö e Jesucristo c'in Jmugöji ró cjinch'igö, 'ñe c'o o jítscö. ²⁻³ Ya cjogü catorce cjë 'ma o zinzgö a jens'e Mizhocjimi. Dya rí pãrãgö cjo o zinzgö co texe in cuerpo, cjo nguextjo in alma c'ü o zinngui. Nguextjo Mizhocjimi pãrã. ⁴ O zinzgö nu ja me na zö. Je ró äragö nu c'o jña'a c'o me na sjü c'o dya sö rá xi'tsc'öji. ⁵ Pero dya rá cjacütsjë na nojo. Nguet Mizhocjimi c'ü rá cjacö na nojo, na ngueje ngue c'ü o zinzgö c'ü. C'ü rá xi'tsc'öji ja ga cjazgö, dya ngue c'ü me na nozgö; ngueje c'ü dya ga zëtscö. ⁶ Zö ri negö ro xi'tsc'öji c'o me na zö rvá jandagö, pero dya ri locogö. Na ngueje na cjuana c'ü ro xi'tsc'öji. Pero dya rá xi'tsc'öji c'o. In jandgaji ja rgá nzhodügö. Xo in äräji c'o jña c'o rí xi'tsc'öji. Nguet'ua dya ni jyodü rá xi'tsc'öji c'o me na zö c'o ró jandagö. 'Ma jiyö, ri cjiññigüej c'ü me na jozgö na puncjü, zö dya ga cjazgö nu.

⁷ Me na zö c'o o jítscö Mizhocjimi. Pero dya go ne Mizhocjimi c'ü rá cjacö na nozü rga mangö c'o ró jandagö nu. Nguet'ua o jyëzi Mizhocjimi e Satanás nu c'ü dya jo cjacü rá sufregö nza cja 'ma ri tjocüzgö 'na bidyi. Nuc'ü, me rí sufregö c'ü, ngue

c'ua dya rá cjacö na nozü. ⁸ Jñi vez rvá ötügö c'ín Jmugöji ro tsjapü ro c'ueñe c'ü rgá sufregö. ⁹ O ndünrú c'ua c'ín Jmugöji o xitsigö: “Me rí s'iyats'ügö. ¿Pje xe ni jy-onc'ü? 'Ma dya pje ga zèzhi 'na nte, je ngue 'ma jñetse c'ü me na zètscö, na ngueje rí pjös'ügö c'ü”, enzgö c'ín Jmugöji. Nguec'ua me rí mäcjö na puncjü na ngue dya pje ga zètscö. Rí mäcjö na ngueje bübüzü o poder e Cristo. ¹⁰ Na ngue c'ü rgá pèpcö e Cristo, me cjacö na s'o yo nte me pjongüzüji cja o jñiñiji, y pje c'o nde rí sufregö. Pero rí mäcjö. Na ngueje 'ma dya ga zètscö, ngue 'ma ix na cjuana na zètsi.

Preocupación de Pablo por la iglesia de Corinto

¹¹ Na ngue me ró xi'tsc'öji pje pjètscö, pe in mamaji c'ü rí locogö. Pero, ¿ja rva cjacü? 'Ma o xi'tsc'ëji c'o xöpüte c'ü dya jo rgá jizhigö, dya i xiqueji c'ü na jo rgá xöpütegö. Nguec'ua ni jyodü rá xi'tsc'öji pje pjètscö. C'o xöpüte cjacüji ri ngue o apóstole e Cristo c'o me ni muvi. Pero xenda na nozgö, zö dya ni muvizgö. ¹² 'Ma mi bünc'ö co nu'tsc'ëji, ró sufregö. Pero ró sido ró pèpcö e Cristo. Y ró cjacö c'o me na nojo c'o nunca mi jandagueji. Nguec'ua vi unnc'ëji ngüenda c'ü na cjuana c'ü mi xi'tsc'öji. Nguec'ua in pârâgueji c'ü ngue o apóstolezö e Jesucristo. ¹³ A poco in cijjñiji c'ü xenda ró s'iyagö na jo c'o 'ñaja congregación que na ngue'tsc'ëji. Bueno, c'ü ró cjacö, ngueje c'ü dya ró jün'c'üji in meriogueji. 'Ma jiyö, rvi sögueji na jyü. Perdonaozgjö c'ü dya ró jün'c'üji in merioji.

¹⁴ Dya ra metscö rá 'ñe nuc'üji. Ra zö'ö na jñi c'ü rga èjë. Y dya rá jün'c'üji in meriogueji. Dya ngue in meriogueji c'o rí mbeñegö, ngue'tsc'ëji me rí mbents'ëji. Dya ngue yo t'i c'o ni jyodü ra mbè's'iji c'ü rguí mbös'üji nu tataji; ngueje yo nzhante c'o ni jyodü ra mbè's'iji c'ü rguí mbös'üji nu t'iji. ¹⁵ Me rí mäcjö rgá pèpcö Mizhocjimi rgá pjöxc'öji, zö me potjo in cuègö. Nza cja c'ü mas rí netsc'öji, y dya nda in nezgöji.

¹⁶ Bübüts'ëji c'ü ra mama, zö dya ró jüngö c'o merio c'o mi dacöji, pero ró jodügö ja rvá on'c'üji. ¹⁷ Rí xi'tsc'öji, 'ma ró xipji c'o cjuarma o èji o 'ñe zo'c'ëji, dya pje xo jñün'c'üji. ¹⁸ Ró xipji e Tito ro èjui c'ü

'na cjuarma, o 'ñe nuc'ëji. ¿Cjo pje c'o o jñün'c'üji e Tito? Iyö, dya pje xo jñün'c'üji. ¿Cjo dya xo mbents'ëji angueze, ja c'o nzi rgá mbents'ëji? Jã, xo mbents'ëji. ¿Cjo dya xo tsja ja c'o nzi rgá cjacö? Jã, je xo va tsjatjo a cjanu.

¹⁹ Nu yo rí xi'tsc'öji, pe in cijjñiji c'ü rrã ñanatsjè cja in jmigueji nza cja 'ma ro cjacö na s'o. Pero dya je ga cjanu. Nu yo rí xi'tsc'öji, jandgagö Mizhocjimi. Y bübü e Cristo co nutscö. Rí s'iyats'öji cjuarma. C'ü rgá xi'tsc'öji yo, ngue c'ü mas rí pârâji Mizhocjimi. ²⁰ Rí negö rí nzhodügueji na jo. In negueji c'ü rá mä'c'öji. Pero rí sügö 'ma rá 'ñe nuc'ëji, 'na rá tö'tc'üji c'ü dya ri nzhodüji na jo. 'Ma rga cjanu, dya ra sö rá mä'c'öji 'ma. Rí sügö 'na rá tö'tc'üji c'ü me ri sögueji o jña, 'ñe me ri ne ra mbè'ts'iji na nojo c'ua ja nzi ga mbèzhi c'o 'ñaja. O rá tö'tc'üji ri pötqui sjëyaji, 'ñe ri pötqui huí's'iji. O rá tö'tc'üji ri pötqui xos'üji o bëchjine, 'ñe me ri pötqui tsjojneji. O rá tö'tc'üji ri cjacquetsjèji rrü notsc'ëji nzi 'natsc'ëji, 'ñe me ri ñatsjè ri ñatsjègueji. ²¹ Bübüts'ëji c'o cja na s'o. In cijjñiji na s'o cja in mü'bügueji. In tsägueji o bëzo o ndixü, 'ñe pje c'o nde in cjaji a cjanu c'o na s'o. Rí sügö, 'ma rá 'ñe nuc'ëji, 'na rá tö'tc'üji c'ü dya be ri nzhogü in mü'büji. Nguec'ua Mizhocjimi ra tsjacö me ra sentio in mü'bügö me rá huè'c'öji.

13

Advertencias y saludos finales

¹ 'Ma rá ècjö na yeje, ya ra zö na jñi c'ü rvá ègö va. Tsjiñiji c'ü t'opjü a cjava: “Ma cjö c'o ra tsja na s'o, ni jyodü yeje o jñi'c'ü o jñanda vi tsja na s'o, c'o ra cöste. Nu'ma, ra sö ra castigaoji 'ma c'ü”, èñe. ² 'Ma ró 'ñe zenguats'üji c'ü na yeje, ró zopjü c'o mi cjats'ügueji na s'o, ró xicöji ro nzhogü o mü'büji. 'Ma jiyö, ro castigaogö c'o, 'ma ro ègö na jñi'i. Nudya, dya rí bünc'ö co nu'tsc'ëji. Pero rí zo'c'öji nu'tsc'ëji in sido in cjaji c'o na s'o, rí xi'tsc'öji, 'ma rá ècjö na jñi, rá castigaots'üji. ³ Nu 'ma dya in pârâgueji cjo rí pätpägö e Cristo, jo rí ñugueji 'ma, 'ma rá ècjö. Me na zèzhi angueze, dya sū ra castigaots'üji. ⁴ 'Ma o ndäbäji e Cristo cja ngronsi, o jñetse nza cja c'ü dya ma zèzhi. Pero bübüts'öji dya c'ü, na ngueje c'ü

o poder Mizhocjimi o tsjapü o bübütjo na yeje. Je xo ga cjazgönu. Na ngueje bübü in mün'c'ö e Cristo, jmanch'a rgá zo'c'öji na jo, nza cja c'ü dya ri pë'sc'ö poder. Pero bübüzü o poder Mizhocjimi. Nguéc'ua 'ma dya ra nzhogü in mü'bügueji, rí bübü rá castigaots'üji.

⁵ Nu'tsc'ejí, ngue'tsc'ejí ni jyodü rí ñutsjëji cjo na cjuana i ñench'e in mün'c'ejí e Cristo. ¿Cjo bübü in mün'c'ejí e Cristo? ¿Cjo ñünnc'ü in mü'büji rí tsjaji ja c'o nzi ga ne? 'Ma jiyö, dya cjuana in ejmeji 'ma. ⁶ Pero 'ma bübü in mün'c'ejí e Cristo, rí te'begö rí unnc'ejí ngüenda xo ñetscö xo bübüzügö c'ü, y ngue o apóstolezügö c'ü. ⁷ 'Ma rá ñe castigaots'üji, nu'ma, rí pãrãgueji c'ü rí bünc'ö o poder e Cristo. Pero rí ötcö Mizhocjimi c'ü rí jyëzgueji c'o na s'o. Zö rí negö ra jñetse c'ü ngue o apóstolezü e Cristo, pero rí negö mas c'ü rí tsjagueji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. ⁸ Ra sö rá zo'c'öji ngue c'ua rí tsjaji c'o na jo. Pero 'ma ya rguí tsjaji c'o na jo, dya cja ra sö rá castigaots'üji 'ma. ⁹ 'Ma na zë'tsc'ejí, 'ma in cjaji c'o na jo, dya ni jyodü rá castigaots'üji co o poder Mizhocjimi. Ngué c'ü rgá mäcjö c'ü. Y ngue c'ü rí ötcö Mizhocjimi, c'ü rí tsjagueji dya c'o na jo. ¹⁰ Mizhocjimi o dyacö poder, pero dya ngue c'ü rga chjojt'öji; ngueje c'ü rga pjöxc'öji mas rí ñejmeji Mizhocjimi. Nguéc'ua nudya dya rí bünc'ö co nu'tsc'ejí, rí pen'c'ejí ne carta rí xi'tsc'öji yo, xa'ma rí dyätcägöji ante c'ü rá ëcjö. 'Ma rí tsjaji a cjanu, dya rguí jyodü rá huënch'öji 'ma rá ëcjö.

¹¹ Ya rá cjuatügö ne carta. Mizhocjimi ra mböxc'üji cjuarma. Jyëziji c'o na s'o, mas rí tsjaji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. Dyätcäji c'o rí xi'tsc'öji, ngue c'ua ra mäjä in mün'c'ejí. Rí tsjijñiji 'natjo in pjeñeji, rí tsãrãgueji na jo. 'Ma rí tsjaji yo, ra bübütsc'ejí Mizhocjimi c'ü s'iyazgöji ñe cjacöji ra mäjä in mün'c'öji, ngue c'ua dya pje rá mbeñeji. ¹² Rí pötqui zengueteji co texe in mü'büji, na ngueje ngue o t'itsc'ejí Mizhocjimi. ¹³ Bö'tc'ütjoji Cjimi c'o cjuarma c'o rí cãrãgöjme.

¹⁴ Rí ötcö Mizhocjimi c'ü mas rí unnc'ejí ngüenda in texeji c'ü me nugüji na jo e Jesucristo c'ín Jmugöji. Xo rí ötcö Mizhocjimi

c'ü mas rí unnc'ejí ngüenda c'ü me s'iyazgöji Mizhocjimi, ñe c'ü bübü in mün'c'öji o Espíritu. Amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS GÁLATAS

Pablo escribe a las iglesias en Galacia

¹ Nguetscö e Pablo rí pen'c'öji ne carta. Bübü c'o xi'tsc'ejí nguetsjê yo nte yo o juancü rá cjagö apóstole. O 'ma jiyö, xi'ts'iji Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü yo nte o juancüji. Pero iyö. C'ü o juancü nguetsjê e Jesucristo c'ü o te 'ma ya vi ndü, 'ñe Mizhocjimi c'ü nu Tata c'ü o tsjapü o te. ² Nu'tsc'ejí in jmurüji a Galacia in ench'e in mün'c'ejí e Jesucristo, ngue'tsc'ejí rí pen'c'öji ne carta. Nutscö 'ñe texe yo cjuarma yo rí cãrãgöjme, rí zenguats'üjme. ³ Rí ötcö Mizhocjimi c'ü mi Tataji, 'ñe e Jesucristo c'in Jmugöji ra sido ra nuc'ejí na jo, ngue c'ua ra mäjä in mü'büji, dya pje rí mbeñeji. ⁴ E Jesucristo o ne o ndü va ngötcüji in nzhunc'öji. O 'ñevgueji libre, ngue c'ua dya cja ra mandazüji c'ü na s'o c'ü bübü cja ne xoñijömmü. O ndü a cjanu e Jesucristo na ngueje je ga cjanu va ne Mizhocjimi c'ü mi Tatagöji. ⁵ Me na nojo Mizhocjimi 'ñe me na jo. Je ga cjanu angueze texetjo c'o cjê, 'ñe 'ma ya rguí nguarü ne xoñijömmü. Amén.

No hay otro mensaje de salvación

⁶⁻⁷ 'Ma ró zo'c'öji, o 'ñünnc'ejí in mün'c'ejí Mizhocjimi o jí'tsc'ejí c'ua ja va s'iyatsc'ejí e Cristo va ndü. Nguet'ua vi 'ñench'e in mün'c'ejí e Jesucristo. Pero nudya va êts'ejí c'o nan'ño ga zo'c'ejí; dya xi'tsc'ejí c'ü nguextjo e Cristo ra salvatsc'ejí. Nguet'ua in yembeñeji; in ne rí creoji c'e jña c'ü xi'tsc'ejí c'o nan'ño xöpüte. ¿Jenga me ts'i ni jyëzgueji a cjanu c'e jña c'ü o dya'c'ejí Mizhocjimi c'ü ja ga cja e Cristo? Mi cjapcö mi nzhodügueji na jo cja o 'ñiji e Cristo. C'e jña c'ü in ne rí creoji, dya ngue c'ü ra 'ñempc'ejí libre cja c'o na s'o.

⁸ Nutscöjme ya ró xi'tsc'öjme ja rga 'ñevgueji libre e Cristo. Nguet'ua rí xi'tsc'öji, zö rí apóstolegö pero 'ma ro xi'tsc'öji nan'ño jña, nu'ma, ro jyëzgö 'ma Mizhocjimi ro tsjacü ro ma sufregö. Je xo rga cjatjonu

c'o o anxe Mizhocjimi c'o ixi cãrã a jens'e, 'ma ro ã xi'tsc'ejí nan'ño jña, xo ro tsjapü Mizhocjimi ro ma sufre 'ma c'o. ⁹ Ya ró xi'tsc'öji ja rguí salvagueji. Xo ró xi'tsc'öji 'ma cjó c'o ra 'ñe xi'ts'iji nan'ño jña, Mizhocjimi ra tsjapü ra sufre c'ü. Y rí yepe rí xi'tsc'öji a cjanu.

¹⁰ C'ü rvá xi'tsc'öji a cjanu, ngue c'ü rguí unnc'ejí nguenda c'ü dya ngue c'o xöpüte c'o rí jodügö ra määgö, ni xo ri ngue'tsc'ejí; ngue Mizhocjimi rí jodü ra määgö. Nu 'ma cjó c'o ri ngueje cja yo nte c'ü ro jodü ro määgö, dya ngue e Cristo c'ü rí pëpcö 'ma.

Cómo llegó Pablo a ser apóstol

¹¹ Rí mbeñejeji cjuarma. C'o jña c'o ró xi'tsc'öji ja ga jogü in mün'c'öji, dya ngueje yo nte yo o nguijñitsjê o mü'bü c'o. ¹² Na ngueje dya cjó xitsigö yo nte ja ga cja, ni cjó xo ro xöcü. Nguetsjê e Jesucristo o jítsi ró pãrãgö ja ga jocüzü in mü'büji.

¹³ Ya ró xi'tsc'öji ja ga cja rmá minc'ö 'ma dya be mi ejmegö e Cristo. Mi cjagö in chjürügöjme nutscöjme rí menzumüjme a Israel. Ró xi'tsc'öji c'ü me mi cjapcö ra sufre c'o o nte Mizhocjimi c'o mi jmurü mi ma't'üji e Jesucristo. Y me mi cjagö ro chjotcö c'o. ¹⁴ Xenda mi cjagö in chjürügöjme, que na ngueje na puncjü c'o in menzumügöjme c'o cja nde mi sëgöjme. Na ngueje xenda mi tëpcö o tjürü c'o mi mboxpalejme. ¹⁵ Pero ante c'ü ro jmuxcü, ya vi xöcüzü Mizhocjimi c'ü ro pëpcö c'ü. Na ngue c'ü vi s'iyazügö Mizhocjimi, o ã 'na nu pa o 'ñünngü in mü'bü. Y nutscö ró ench'e in mü'bü e Jesucristo na ngueje c'ü vi s'iyazügö c'ü. ¹⁶ Y go ne Mizhocjimi go tsjacü ró pãrãgö ja ga cja e Jesucristo c'ü nu T'i. O jítsigö a cjanu ngue c'ua rá magö cja yo nte yo dya menzumü a Israel, rá ma xipjiji ja rgá sö e Cristo ra 'ñeme libre anguezeji cja c'o na s'o. 'Ma o jítsigö a cjanu Mizhocjimi, dya cjó ró önü ne rí 'naja nte ja rva cja rva zopcjö yo nte. ¹⁷ Dya xo ró magö a ma a Jerusalén ro ma önü c'o ot'ü vi mbëzhi apóstole que na nguezgö. C'ü ró cjagö, ixtö xögütsjê ró magö a ma a Arabia. O cjogü ja nzi pa, cja rrü nzhogö ró ã c'ua a Damasco.

¹⁸ Nuc'ua 'ma ya vi cjogü jñi cjê, ró magö a ma a Jerusalén c'ü tsja a Judea. Pero

dya ngue c'ü ro ma önnögö ja rva zopcjö yo nte. Ngue c'ü rvá ma pârãgö e Pedro. Y dya mezhe rvá minc'ö nu, c'ü ro ñabe; yenzotjo. ¹⁹ Xo ró chjägöbe nu, e Jacobo c'ü nu cjuarma e Jesucristo c'ín Jmugöji. Pero c'o 'ñaja apóstole, dya ró chjögöjme c'o. ²⁰ Nujyo rí xi'tsc'öji, dya bëchjine yo. Na cjuana yo, c'ua ja nzi ga mbãtcã ín mü'bü Mizhocjimi.

²¹ Nuc'ua ró pedyegö a Jerusalén ró magö a ma a Cilicia 'ñe a Siria. ²² C'o cjuarma c'o mi jmurü cja c'o 'ñaja jñiñi a Judea, dya be mi pãcãgö c'o. ²³ Pero mi ärãji c'o mi mama c'o o dyoji: “E Pablo dya mi ne cjó ro 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Nguec'ua mi cjacüjme rá sufrejme y me mi ne ro mbötcüjme. Pero nudya, e Pablo xipji dya yo nte xo ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo”, mi eñe c'o cjuarma ma xipjiji c'o o dyoji. ²⁴ Nguec'ua c'o cjuarma c'o mi cãrã a Israel mi mamaji c'ü me na zëzhi Mizhocjimi, na nguezgö e Pablo xo ró ench'e ín mü'bügö e Jesucristo.

2

Los otros apóstoles aceptan a Pablo

¹ O cjögü c'ua catorce cjë ró magö a ma a Jerusalén, ró mëbe e Bernabé. Xo ró sidyibe e Tito. ² Nguetsjë Mizhocjimi o tsjacü ró pârãgö c'ü mi jyodü ro möcjöjme nu. Ró ma ñatsjëjme c'o pjëzhi apóstole nu. Ró xipjiji ja ga cja rgá zopcjö yo dya menzumü a Israel rí xipjiji ja rgá sö e Jesucristo ra 'ñeme libre anguezeji cja c'o na s'o. Mi negö c'ü ro unü ngüenda c'o apóstole, c'o jña c'o rí xipjigö yo nte, chjëntjui c'o jña c'o mama c'o apóstole. 'Ma jiyö 'na dya rví muvi 'ma c'ü rvá pëpcjö na puncjü, 'ñe c'ü cja xe rá pëpcjö. Na ngueje 'na dya ro mböxcügö c'o apóstole cja ne bëpji. ³⁻⁵ Na ngueje cãrã c'o 'ñaja c'o vi mama c'ü ni jyodü ra circuncidaoji yo dya menzumü a Israel ra dyopcüji o cuerpoji. Nutscöji bübü ín mün'c'öji dya e Cristo Jesús; nguec'ua dya cja mandazüji c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés. Pero bübü c'o chaque cjapü cjuarma; mi nugütjojme cjo mi cja-jme c'ua ja nzi ga t'opjü c'o ley cjo iyö. Na ngueje anguezeji mi neji ro nzhogüjme ro jodü ro ätcöjme c'o ley c'o. Mi neji ro

circuncidaoji e Tito c'ü mi dyocjöjme, na ngueje dya mi menzumü a Israel, nguec'ua dya vi circuncidaoji c'ü. Pero dya ró negö ro circuncidaoji e Tito. Ni xo ro negö ro circuncidaoji c'o 'ñaja cjuarma c'o dya menzumü a Israel. Na ngueje mi mbentsc'öji nu'tsc'eji, dya ín menzumüji a Israel, ró negö rí sido rí 'ñejmeji c'ü na cjuana c'ua ja rgui salvagueji. Nguec'ua 'ma ró cjuarü ró ñajme c'o apóstole, cjanu o mama c'ua anguezeji c'ü dya ni jyodü ra circuncidaoji c'o cjuarma c'o dya menzumü a Israel, ni xo ri ngueje e Tito.

⁶ C'o pjëzhi apóstole, dya pje xitsigöji c'ü pje xe ro jíhcö yo dya menzumü a Israel. Para nutscö, dya ra tsja zö pje pjëzhiji, na ngueje Mizhocjimi ra juajnü 'na nte'e zö dya pje ri pjëzhi. ⁷ C'o pjëzhi apóstole, c'ü o tsjaji, o unüji ngüenda c'ü vi juancügö Mizhocjimi rá sätc'ö cja yo dya menzumü a Israel, rá xipjiji ja rgá sö ra jogü o mü'büji. Xo unüji ngüenda vi juajnü Mizhocjimi e Pedro ra zopjü yo menzumü a Israel. ⁸ Xo mbãrãji ngue Mizhocjimi c'ü 'ñünbü o mü'bü e Pedro ra tsja apóstole, ngue c'ua ga zopjü yo menzumü a Israel. Y xo mbãrãji ngue Mizhocjimi c'ü 'ñünngü ín mün'c'ö ngue c'ua xo pjëtsi apóstole rí zopjü yo dya menzumü a Israel.

⁹ C'o apóstole c'o me mi nãntji pjëzhi na puncjü, ngueje e Jacobo 'ñe e Pedro 'ñe e Juan. Anguezeji o unüji ngüenda c'ü vi tsja Mizhocjimi vi tsjacügö apóstole, 'ñe vi mböxcü na puncjü. Nguec'ua va dyacüji o dyëji va mãcãbe e Bernabé, cjanu xitsibe: “Nu'tsc'evi 'ñetscöjme rí mbëpjiji cja e Cristo. Nu'tsc'evi rí ma zopjüvi yo nte yo dya menzumü a Israel, nutscöjme rá ma zopjüjme yo rí menzumüji a Israel. ¹⁰ Pero dya rí jyombeñevi rí pjös'üvi c'o ín menzumügöji c'o dya pje pë's'i”, o 'ñenzgöbe c'o. C'e jña'a ró negö c'ü, na ngueje siempre rí mbeñe c'o cjuarma c'o dya pje pë's'i.

Pablo reprende a Pedro en Antioquía

¹¹ 'Na nu pa, zö mi pãrã e Pedro c'o na jo, pero nan'ño va tsja. Nguec'ua rvá huënchc'ö c'ua. Rá xi'tsc'öji dya, ja va ts'a. Ot'ü o ma e Pedro a ma a Antioquía. ¹² Nuc'ua 'natjo c'ua mi siji o xëdyi c'o cjuarma c'o dya menzumü a Israel. Nuc'ua

cjanu säjä c'ua ja nzi c'o menzumü a Israel c'o mi ngue o dyoji e Jacobo. Nguec'ua mi sũ e Pedro xe ro ziji o xëdyi c'o cjuarma c'o dya menzumü a Israel. Na ngueje 'na ro mama c'o ya vi säjä, jenga mi siji o xëdyi e Pedro c'o cjuarma c'o 'ñaja menzumü. Nguec'ua zö mi pãrã e Pedro ma jo c'ü 'natjo c'ua mi siji o xëdyi c'o cjuarma c'o dya menzumü a Israel, pero go xögü c'ua; dya cja 'natjo c'ua go ziji o xëdyi c'o. ¹³ Xo 'ñetjo c'o 'ñaja cjuarma c'o menzumü a Israel c'o mi cãrã a Antioquía, zö xo mi pãrãji ma jo c'ü 'natjo c'ua mi siji o xëdyi c'o 'ñaja cjuarma, pero xo tsjaji c'ua ja va tsja e Pedro go xögüji. Y 'ma o nu'u ga cjanu e Bernabé, xo xögü c'ü. ¹⁴ Nguec'ua ró unnc'ö ngüenda c'ü dya ma jo c'ü mi xögüji. Na ngueje c'o jña c'o mama ja ga salvazüji, dya mama c'ü rá xögüji a cjanu. Nguec'ua rvá huënc'h'i e Pedro nu ja mi cãrãji texeji, ró xipji a cjava: “Nu'tsc'e in cjague c'ü t'opjü c'o in leygöji c'ü dya rá cjaji nutscöji rí menzumüji a Israel; in sigueji o xëdyi yo dya menzumü a Israel. Dya s'o c'ü in cjague dya a cjanu, na jo c'ü. Nguec'ua, ¿jenga i xögue cja yo cjuarma yo dya menzumü a Israel? Ra nguijñiji c'ü ni jyodü ra tsjaji c'ua ja nzi ga tsja yo in menzumügöji, xo ra jyodü ra cumpleji texe c'o in leygöji. Pero dya ni jyodü.”

La gente de Israel, igual que todos, se salva por fe

¹⁵ Xo ró xipji a cjava e Pedro: “Yo dya menzumü a Israel, dya tjëji c'o o ley Mizhocjimi; nguec'ua nutscöji rí menzumüji a Israel mi xicöji cja'a na s'o c'o. Nutscövi, ixtí menzumügövi a Israel. ¹⁶ Pero ró unnc'övi ngüenda zö ra jyodü 'na nte ra dyätä texe c'o ley, pero xe ri tütjo o nzhubü a jmi Mizhocjimi. Xo ró unnc'övi ngüenda nguextjo 'ma ra tsja 'na nte ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, nu'ma, ra mama Mizhocjimi c'ü dya cja ri tũ o nzhubü 'ma c'ü. Nguec'ua xo 'ñezgövi xo ró ench'e in mün'c'övi e Jesucristo ngue c'ua dya cja xe rá tuns'üvi in nzhunc'övi. Na ngueje je t'opjü a cjava o jña Mizhocjimi: ‘Zö cjó c'o ra tsja ra dyätä texe c'o ley, pero xe ri tütjo o nzhubü a jmi Mizhocjimi c'e nte c'ü', eñe.”

¹⁷ Xe ró xicö e Pedro: “Nutscövi ró negövi c'ü dya cja xe ra búbüzüvi c'o na s'o. Nguec'ua rvá ench'e in mün'c'övi e Cristo. Nguec'ua sö rá jyëtsitsjëvi dya yo dya menzumü a Israel yo xiji na s'o. Na ngueje c'ua ja nzi ga cja anguezeji, dya tjëji c'o in leygöji, je xo ga czazgövi dya nu, dya cja mandazüvi c'o ley. 'Ma ró jëzgövi c'o ley ngue c'ua ro ench'e in mün'c'övi e Cristo, ¿cjo ix ma s'o ga cjanu? Iyö. ¹⁸ Rí xi'tsc'ö na cjuana cjó ngue c'ü cja na s'o. 'Ma cjó c'o ya 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, 'ma ra nzhogü na yeje ra jyodü ra cumple c'o ley, nu'ma, ngue 'ma ix na cjuana tuns'ü o nzhubü c'ü. ¹⁹ Nuzgö ró unnc'ö ngüenda c'ü dya sö ro cumplegö texe c'o ley. C'ua ja nzi ga cja 'na mbëpji c'ü ya ndü'ü, dya cja manda c'ü nu lamu, je xo ga czazgö dya nu, dya cja mandazü c'o ley. Nguec'ua nza czazgö c'ü ya ró tügö. Pero a jmi Mizhocjimi rí büntcjö dya, y nguextjo angueze rí ätcö c'ü. ²⁰ 'Ma o ndü e Cristo cja ngronsi, xo ró tügö nu. Nguec'ua dya cja nza czazgö 'ma ot'ü. Zö xe búbüzü in cuerpogö, pero búbü dya a mbo cja in mün'c'ö e Cristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi. Nguec'ua nudya, rí ench'e in mü'bü c'ü recibidozü dya Mizhocjimi, na ngueje o s'iyazügö e Cristo o ne o pãtcã va ndü c'ü. ²¹ Búbü c'o cjavü dya ni muvi c'ü vi s'iyazüji Mizhocjimi va ndjä c'ü o T'i o ë ndü; mamaji ni jyodü rá cumplegöji c'o ley, ngue c'ua rrã jozüji a jmi Mizhocjimi. Pero nutscö, dya rí mangö a cjanu. Na ngue 'ma rva cjanu, ¿pje ro dyeje 'ma c'ü vi ë ndü e Cristo?”, ró embe e Pedro.

3

La ley o la fe

¹ Nu'tsc'ëji cjuarma in cãrãji a Galacia, ró xi'tsc'öji na jo'o ja va ndü e Cristo cja ngronsi por nutscöji. Pero nudya in ne rí dyärãji 'na jña c'ü dya cjuana. ¿Jenga i jyëzgueji o dyon'c'ëji? Dya in cijjñiji na jo 'na pjeñe. ² Búbü c'ü rí negö rá önn'üji. Mizhocjimi o dya'c'üji o Espíritu o ë búbü cja in mü'büji. ¿Cjo i tsjaji texe c'ü t'opjü c'o ley nguec'ua va dya'c'üji c'ü? Jiyö. O dya'c'üji c'ü, na ngueje 'ma i dyärãji ja ga cja e Cristo, i 'ñench'e in mün'c'ëji c'ü. ³ 'Ma i 'ñench'e in mün'c'ëji e Jesucristo, o tsja

Mizhocjimi o ndäjä o Espiritu ra dya'c'ejí poder rí tsjaji na jo. Maco in jodü rí tsjatsjéji c'o na jo rguí cumplejí c'o ley. Dya jo c'e pjeñe c'ü in cjiñji. ⁴Ma i pjürü i 'ñejmeji o jña e Cristo, i sufregueji na puncjü. Pero 'ma rí jyëzgueji dya c'e jña, dya ni muvi dya 'ma c'ü i sufreji. Xa'ma dya rí jyëzgueji c'ü. ⁵O Espiritu Mizhocjimi da'c'ejí o poder. A cjanu Mizhocjimi da'c'üji in c'ají c'o na nojo c'o nunca mi janda yo nte. ¿Cjo in ätqueji texe c'o ley nguec'ua ga dya'c'ejí Mizhocjimi o poder? Iyö. Da'c'ejí a cjanu o poder, na ngueje 'ma in äräji ja ga cja e Cristo, in creoji.

⁶Je xo va cjatjonu e Abraham mi jinguã, o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, o creó c'ü ro tsja c'ua ja nzi va xipji. Nguec'ua va mama Mizhocjimi c'ü dya cja mi tû o nzhubü e Abraham. ⁷Nguec'ua ixtí unnc'ejí ngüenda, c'o je ga cjanu ga 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, je ngueje c'o na cjuana mboxbêche cja e Abraham c'o, na ngueje ench'e o mü'büji Mizhocjimi c'ua ja nzi va tsja e Abraham. ⁸Mizhocjimi xo xipji a cjava e Abraham: “Na ngue i creó c'ü ró xi'ts'i, ró intsjimits'ü. Je xo rga cjanu yo cãrã texe cja ne xoñijö mü, xo rá intsjimigö yo”, eñe. Nguec'ua t'opjü dya cja o jña Mizhocjimi. O mama a cjanu Mizhocjimi, na ngue ya ixmi pãrã c'ü xo 'ñetjo c'o dya menzumü a Israel xo ro 'ñench'e o mü'büji angueze. Y 'ma ro 'ñenche o mü'büji, dya cja ri tûji o nzhubüji 'ma. ⁹Nguec'ua c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo, ngue c'o ra intsjimi dya Mizhocjimi, ra mama c'ü dya cja ri tûji o nzhubüji, c'ua ja nzi va mama c'ü dya cja mi tû e Abraham o nzhubü, na ngue xo 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi.

¹⁰Cãrã c'o cjiñji c'ü dya cja ri tû o nzhubüji nu 'ma ra cumplejí texe c'o o ley Mizhocjimi. Pero dya cjo sô ra cumple texe c'o o ley Mizhocjimi. Nguec'ua c'o cjiñji a cjanu, ra tsjapü Mizhocjimi ra ma sufreji. Na ngue je t'opjü a cjava o jña Mizhocjimi: “Ma cjo c'o dya ra cumple texe c'ü t'opjü cja o ley Mizhocjimi, ra ma sufre 'ma c'o”, eñe. ¹¹C'o jodü ra cumple texe c'o ley ngue c'ua ra jogüji a jmi Mizhocjimi, rí pãrãgöji c'ü xe tütjoji o nzhubüji a jmi Mizhocjimi. Na ngueje je xo t'opjü a cjava o jña Mizhocjimi:

“C'ü ra 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, ngue c'ü ra mama Mizhocjimi c'ü dya cja ri tû o nzhubü c'ü, y ra ch'unü c'ü rguí bübütjo c'ü”, eñe. ¹²Pero c'o ley, nan'ño ga mamaji. Je t'opü ga cjava c'o ley: “Na nte, 'ma dya ra cumple texe c'o ley, dya ra ch'unü c'ü rguí bübütjo”, eñe c'o ley.

¹³Nguec'ua ixi jñetse cja c'e ley c'ü ro tsjacüji Mizhocjimi ro ma sufreji, na ngueje dya sô ro cumplejí texe c'o mama cja c'e ley. Pero Mizhocjimi o tsjapü o sufre e Cristo c'ü ro ma sufregöji, ngue c'ua dya cja xe ni jyodü rá ma tûji. C'ü rguí unnc'ejí ngüenda c'ü ngue Mizhocjimi o tsjapü o sufre e Cristo, ngue c'e jña c'ü je t'opjü ga cjava: “Mizhocjimi je ngue c'ü c'ajü ra sufre 'ma cjo c'o ra sufre rgá ndü cja ngronsi”, eñe o jña Mizhocjimi. ¹⁴O pãtcãgöji va ndü e Cristo. Nguec'ua nu'tsc'ejí zö dya in menzumüji a Israel, pero xo 'ñetsc'ejí ra intsjimits'üji dya Mizhocjimi c'ua ja nzi va xipji e Abraham, ra perdonaots'üji. Y ra dya'c'üji o Espiritu; 'ñetscöjme xo ra dyacüjme. Na ngue rí ench'e in mü'büji e Jesucristo.

La ley y la promesa

¹⁵Tsjijñji cjuarma, ja rgá c'ají va cja ne xoñijö mü. 'Naja nte 'ma ya rguí mbäbã 'naja xiscö mü, y 'ma ya rguí cuatüji sello c'e xiscö mü c'ü, dya cjo ra sô ra ts'a's'ü ni cjo pje xe ra jñu's'ü c'ü. ¹⁶'Ma mü o mama Mizhocjimi c'ü ro intsjimi c'o nte, dya nãdãji c'o o mboxbêche e Abraham. Na ngue 'ma rva cjanu, rvã puncjü o mboxbêche c'o ro jnãdã 'ma. Pero 'natjo c'ü o mboxbêche e Abraham c'ü o jnãdã, c'ü ngueje e Cristo. Na ngue je ga cjava va mama Mizhocjimi va xipji e Abraham: “Na ngue c'ü ra tsja c'ü in mboxbêchegue, rá intsjimigö c'o nte c'o ri cãrã texe cja ne xoñijö mü”, eñe. ¹⁷Dyãräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. Mizhocjimi o mama c'ü ro intsjimi c'o nte c'o ri cãrã texe cja ne xoñijö mü. C'ü vi mama a cjanu Mizhocjimi, chjëntjui c'ü ro mbäbãvi 'na xiscö mü e Abraham, cja rrü cuatütsjê sello. Xe go mezhetjo c'ua cuatrociento treinta cje'è, cja ch'unü 'ma c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés. Nguec'ua zö bübü c'o ley, pero ya zãdã c'e jña c'ü ot'ü vi mama Mizhocjimi va xipji e Abraham. Na ngueje na cjuana

ya intsjimizüji dya Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama. ¹⁸ C'ü rguí cumple 'na nte o ley Mizhocjimi, dya ngue c'ü rguí perdonao Mizhocjimi c'e nte. Na ngue 'ma dya be mi ch'unü c'o ley, o mama Mizhocjimi 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü, ra perdonao Mizhocjimi c'ua ja nzi va perdonao e Abraham.

¹⁹ ¿Cjo dya ni muvi 'ma c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés? Dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. Zö ya vi mama Mizhocjimi c'ü ro intsjimizüji, pero xo dyacüjme c'o ley nutscöjme rí menzumüjme a Israel, ngue c'ua ro unnc'öji ngüenda rí texeji c'ü rí tügöji ín nzhunc'öji, dya rí ätcöji Mizhocjimi. O dyacüjme c'o ley hasta 'ma cja ro ëjë c'ü o mboxbëche e Abraham c'ü ngue e Jesucristo. Nuc'ü, ngueje c'ü vi mama Mizhocjimi ro intsjimizüji ja c'o nzi va xipji e Abraham. C'o ley, ngue Mizhocjimi o manda c'o o anxe o 'ñe unü c'o ín mboxpalejme c'o. O unüji a dyë e Moisés. ²⁰ 'Ma o unüji c'o ley, dya je ngue anguezeji o unüji; je ngueje a dyë e Moisés c'ü o unüji c'o. Pero 'ma o mama Mizhocjimi c'ü ro intsjimi c'o nte c'o ri cãrã texe cja ne xoñijö mü, nguetsjë Mizhocjimi o zopjütsjë e Abraham.

El propósito de la ley

²¹ ¿Pje rá mangöji 'ma? Maco Mizhocjimi o xipji e Abraham c'ü ro intsjimi yo nte yo cãrã texe cja ne xoñijö mü, ¿cjo dya ni muvi 'ma c'o ley? Iyö, na jo c'o ley. Pero c'o ley, dya sö ra dyacüji c'ü rga bübütjoji, dya sö ra dyacüji poder. 'Ma jiyö, ro sö ro cumplegöji 'ma c'o ley, ngue c'ua dya ro tüji ín nzhunc'öji. ²² Pero dya je ga cjanu. Na ngueje je t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü rí tügöji ín nzhunc'öji rí texeji; dya cjó bübü c'ü rí ätä texe c'o ley. Nguec'ua nudya, 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, ra intsjimi Mizhocjimi c'ua ja nzi va xipji e Abraham, ra perdonaoji.

²³ Nutscöjme rí menzumüjme a Israel, 'ma dya be rmí ench'e ín mü'büjme e Jesucristo, mi mandazüjme c'o ley, pero dya sö ro c jagöjme c'o mi mandazüjme c'o. Mi mandazüjme a cjanu, ngue c'ua 'ma ro ëjë e Jesucristo, ro ench'e ín mün'c'öjme angueze. ²⁴ Tsijñijji ja ga cja c'o pë's'i o

bëpji ra mbörü o t'i. Pjörüji hasta 'ma cja ra ndümbeñe c'o t'i. Je xo ga cjatjonu c'o ley, mi pjöcüjme ngue c'ua 'ma ro ëjë e Cristo, ro ench'e ín mün'c'öjme 'ma c'ü, ngue c'ua ro mama 'ma Mizhocjimi c'ü dya cja ri tügöjme ín nzhunc'öjme. ²⁵ Nguec'ua nudya ya zädä c'ü rí ench'e ín mü'büjme e Jesucristo, nguec'ua dya cja mandazüjme dya c'o ley.

²⁶ Zö ri menzumügueji a Israel o jiyö, pero ya o t'itsc'ëji dya Mizhocjimi, na ngueje ín ench'e in mün'c'ëji dya e Jesucristo. ²⁷ Ya i jigueji, ín 'natjoji co e Jesucristo. C'ua ja ga cja angueze, xo rga cjatsc'ëji dya nu. ²⁸ A jmi Mizhocjimi, dya ra tsja zö ri menzumü a Israel 'naja nte, o jiyö. Dya ra tsja, zö ri esclavo o zö ri libre. Dya ra tsja, zö ri bëzo o zö ri ndixü. Nde 'na ma cjatsc'ëji dya, na ngueje bübü dya e Jesucristo cja ín mün'c'ëji ín texeji. ²⁹ Ngue o ntetsc'ëji dya e Cristo. Nguec'ua zö dya ín menzumüji e Abraham, pero o mboxbëchets'üji dya c'ü, na ngueje ín ench'e in mün'c'ëji dya Mizhocjimi c'ua ja nzi va tsja e Abraham. Nguec'ua xo 'ñetsc'ëji ra dya'c'ëji Mizhocjimi c'ü vi xipji ro unü angueze.

4

¹ 'Ma ra ndü 'na bëzo, ra zopcü c'ü nu t'i'i texe c'o pë's'i. Nuc'ua c'ü nu t'i, zö ri mentsjaja texe c'o o s'opcü, pero 'ma dya be ri tjümbeñe, chjëntjui c'ü rí mbëpjitjo c'ü. ² Na ngueje bübü c'o pjörü c'e t'i c'ü, 'ñe c'o vi s'opcü. Nguec'ua c'e t'i ni jyodü ra dyätä anguezeji hasta 'ma cja ra zädä c'e pa c'ü o mbä's'ä c'ü ndü nu tata, cja ra tsjapü o cjaja 'ma c'o. ³ C'ua ja nzi ga cja c'e t'i, je xo ma cjazgöji nu. 'Ma dya be mi ngue na cjuana o t'izgöji Mizhocjimi, mi nza cjaztjogöji mbëpji na ngue mi mandazügöji c'o ley, 'ñe yo tjürü yo cjaji va cja ne xoñijö mü. ⁴ Pero 'ma mü o zädä c'o pa c'o vi juajnü Mizhocjimi, o ndäjä c'ua c'ü nu T'i c'ü ngue e Jesucristo o ë o 'ñe jmus'ü cja 'naja ndixü, o jmus'ü nza cjazgöji. O ë o 'ñe cumple c'o ley c'o mi mandazüjme nutscöjme rí menzumüjme a Israel. ⁵ O ëjë para o 'ñe ndü va 'ñevgueji libre. Nguec'ua nutscöji, dya cja xe ra mandazüji dya c'o

ley 'ñe yo tjürü, ngue c'ua Mizhocjimi sö ra tsjacüji o t'izgöji dya c'ü.

⁶ Na ngueje o t'itsc'ejí dya Mizhocjimi, nguec'ua Mizhocjimi o dya'c'üji c'ü o Espíritu o ě bübü cja in mün'c'ejí dya. Nuc'ü, 'ñünnc'ejí in mün'c'ejí c'ü, nguec'ua gui xipjiji Mizhocjimi: “Mi Tatats'üjme”, in embeji c'ü. ⁷ Nguec'ua, dya cja in mbëpjitoji ne rí 'natsc'ejí; o t'itsc'ejí dya Mizhocjimi. Nguec'ua ga dya'c'ejí c'ü o mama mi jinguã va xipji e Abraham. Dacüji a cjanu na ngueje c'ü vi 'ñe ndü e Cristo.

Pablo se preocupa por los creyentes

⁸ Ma dya be mi pãrãgueji Mizhocjimi, mi nza cjatjotsc'ejí mbëpji, na ngueje me mi sügueji yo ts'ita, mi cjaí c'o o mandamien-toji. Maco dya Mizhocjimi yo. ⁹ Pero nudya, ya in pãrãgueji dya Mizhocjimi. C'ü xenda na jo, ngue c'ü ya mbã'c'ãji Mizhocjimi ya tsja'c'ejí o t'itsc'ejí dya c'ü. Nguec'ua, ¿jenga in ne rí nzhogü rí dyätqueji c'o ley 'ñe yo tjürü c'o mi mandats'üji? Maco dya sö ra 'ñempc'ejí libre cja c'o na s'o, ni pje ra mböxc'üji c'o. ¹⁰ In süpüji yo pa, 'ñe yo zana, 'ñe yo cjë'ë, cja na 'ñe yo mbaxua. ¹¹ Nguec'ua me rí cjiñi cja in mü'bügö cjo na cjuana i 'ñench'e in mün'c'ejí e Jesucristo. 'Ma jiyö, ¿pje dyeje c'ü rvá pëpcjö na puncjü a ndetsc'ejí?

¹² Nu'tsc'ejí, dya mi mandats'üji c'o ley, na ngueje dya mi tjëgueji c'o. Nutscöjme rí tjëgöjme, pero nutscö ró ench'e in mün'c'ö e Jesucristo, nguec'ua dya cja mandazü c'o. In ne rí cumpleji c'o ley. Pero rí xi'tsc'öji co texe in mü'bü cjuarma, rí tsjaji c'ua ja nzi rgá c jagö dya, dya rí jyëzgueji ra mandats'üji c'o ley. C'ü rvá xi'tsc'öji a cjanu, dya ngue c'ü pje vi tsjacüji, iyö. ¹³ Na ngue rí mbeñegö c'ü na jo vi recibidozüji 'ma. Mi sö'dyëgö 'ma, nguec'ua rvá 'ñe mimigö cja in jñiñiji. Nguec'ua ró xi'tsc'öji ja rgá sö ra salvatsc'ejí e Cristo. ¹⁴ Nu c'e ngueme, zö mi xichats'üji pero dya i tsjapqueji c'ü dya rví muvi c'o jña c'o mi xi'tsc'öji 'ma. Dya xo i xitscöji: “Dya rí ne rá äräjme”, ri 'ñenzgöji. C'ü i tsjaji, i recibidozüji nza cja 'ma ri nguezgö 'naja c'o o anxe Mizhocjimi. I recibidozüji nza cja 'ma ri nguezgö e Cristo Jesús. ¹⁵ ¿Jenga dya cja in ne rí dyätcãji? Maco mi mäcjeji 'ma ró zo'c'öji 'ma ot'ü. Me

mi ne ri pjöxcöji hasta mi cjiñiji quisiera ro sö ri dyacü in chögueji. ¹⁶ Pero nudya, pe rí xitsigöji ya rí nuc'öji na ü dya, na ngueje c'ü rvá xi'tsc'öji c'ü na cjuana.

¹⁷ Nu c'o xöpüte c'o xi'tsc'ejí rí circun-cidaogüeji, me ne ra xi'tsc'ejí jña c'o rgui mägueji, pero dya jo c'ü xi'tsc'ejí c'o. Na ngueje ne ra tsja'c'ejí rí xögueji co nuzgö, cja rrí cheñeji co nu c'o. ¹⁸ Ma cjo c'o ne ra xi'tsc'ejí jña c'o rgui mägueji, na jo c'ü, zö ri bünc'ö co nu'tsc'ejí zö jiyö. Pero ni jyödü ra xi'tsc'ejí jña c'o na cjuana. 'Ma jiyö, dya jo 'ma. ¹⁹ Nu'tsc'ejí in ch'itsc'öji, c'ua ja nzi ga cja 'na ndixü c'ü ya ra zö'dyë sö'ö c'ua ja na ü'ü, je xo ma cjazgö nu; me mi sentio in mü'bü por nu'tsc'ejí hasta 'ma i creoji. Nudya, me sentio na yeje in mü'bü. Na ngueje rí pëtsa c'ü rí jyëzgueji c'e pjeñe c'ü in cjiñiji dya, ngue c'ua ra 'ñetse na jo c'ü na cjuana i 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo. ²⁰ Me cja in mü'bü ro bünc'ö co nu'tsc'ejí, ngue c'ua xenda ro pãrãgö ja rva zo'c'öji. Na ngueje dya rí pãrãgö jenga in ne rí creoji c'o xöpüte c'o va 'ñe on'c'ejí.

El ejemplo de Agar y Sara

²¹ C'o netsc'ejí ra mandats'üji c'o ley, xit-sixãji, ¿cjo dya in unüji na jo ngüenda pje pjëzhi c'ü mama c'o ley? ²² C'o ley, je t'opjü nu, c'ü mi 'ñeje yeje t'i e Abraham. C'ü 'naja, vi mus'ü 'na ndixü c'ü mi mbëpíte. C'ü 'naja, vi mus'ü 'na ndixü c'ü dya cjo mi ngue o mbëpíte c'ü, c'ü mi nguetsjë c'ü nu su e Abraham. ²³ Nu c'ü o t'i c'e mbëpíte, o jmus'ü c'ua ja va netsjë e Abraham. Pero c'ü o t'i c'e ndixü c'ü dya mi mbëpíte, o jmus'ü c'ü, na ngueje Mizhocjimi ya vi xipji e Abraham ro jmus'ü. ²⁴ C'o ndixü c'o, rá jyëtscö c'o ye jña c'ua ja va zocüji Mizhocjimi. C'e mbëpíte c'ü mi chjü'ü e Agar, ngueje c'ü rá jyëtscö c'o ley c'ü, c'o o unü Mizhocjimi c'o in mboxatitajme cja c'e t'eje a Sinaí. Na ngueje c'o me jodü ra cumple c'o ley c'o, nza cjatjo mbëpji, dya libre c'o. Na ngueje me süpüji c'o ley. ²⁵ E Agar, xo rá jyëtscö c'e t'eje a Sinaí c'ü je bübü a Arabia. Xo rá jyëtscö c'e jñiñi a Jerusalén yo pa dya. Na ngueje c'o in menzumüjme a Jerusalén chjëntjui nza cja mbëpji c'o, na ngueje me jodü ra cumpleji c'o ley. ²⁶ Nu c'e ndixü c'ü mi libre c'ü dya

mi mbëpíte, rá jyëtscö c'e Jerusalén a jens'e c'ü. Nutscöji je rí menzumüji nu, nguec'ua dya cja nza czazgöji mbëpji, ya rí libregöji dya. ²⁷ Ra sö rí unnc'ëji ngüenda a cjanu, na ngueje ya t'opjü a cjava:

Mäjägue, nu'tsc'e dya i ndunte, ni xo ri muxt'i.

Mapcje na zëzhi rgui mäcje, nu'tsc'e dya i sö c'ua na ü'ü rvi muxt'i.

Na ngueje zö dya in muxt'igue, pero xenda rrä puncjü c'o in ch'igue, que na ngueje c'o o t'i c'e ndixü c'ü mbëpíte c'ü o musp'ü t'i c'ü nin xïrague, eñe.

²⁸ C'ü o t'i c'e ndixü c'ü mi libre, mi ngue e Isaac. O jmus'ü c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Je xo ga cjatjonu, cjuarma, o t'izgöji Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama.

²⁹ C'o pa c'o, mi nuji na ü c'e t'i c'ü vi mama Mizhocjimi ro jmus'ü; mi cja c'e t'i c'ü vi jmus'ü na ngue c'ü mi netsjë a cjanu c'ü nu tata. Je xo ga cjatjo dya nu, c'o me jodü ra cumple c'o ley, nugüji na ü c'o, nutscöji rí ätäji e Jesucristo. ³⁰ Pero dyärä'maji c'ü t'opjü cja o jña Mizhocjimi: “Chäjnä ne ndixü nu mbëpíte rí xipji ra mëvi nu t'i. Na ngueje nu o t'i ne ndixü nu, dya pje ra ch'unü ni pje xo ra s'opcü nu. Nguextjo nuju t'i ne ndixü nu dya mbëpíte, nu ra s'opcü texe”, eñe cja o jña Mizhocjimi.

³¹ Nguec'ua rí xi'tsc'öji cjuarma, dya cja mandazüji c'o ley, dya cja nza czazgöji c'ü o t'i c'e ndixü c'ü mi mbëpíte. O ñevguegöji libre e Cristo; nguec'ua nza czazgöji dya c'ü o t'i c'e ndixü c'ü dya mi mbëpíte.

5

Sigan firmes en la libertad

¹ E Cristo o ñevgueji libre ngue c'ua dya cja ra mandazüji nza cja o mbëpji. Nguec'ua dya rí tsjapüji ngüenda c'o ñaja xöpüte, dya rí jyëzgueji ra mandatsc'ëji c'o ley.

² C'o xöpüte neji ra circuncidaots'üji. Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji nutscö e Pablo rí apóstolegö. Dya rí jyëziji ra circuncidaots'üji. Na ngueje, dya ngue c'ü rgui salvagueji; nguextjo e Cristo ra salvats'üji.

³ Xo rá yepe rá xi'tsc'öji ñaja jña. Texe c'o cja ra circuncidaots'üji, xo ni jyodü ra tsjaji texe c'o ñaja jña c'ua ja nzi ga mama c'o o

ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés. 'Ma jiyö, dya ra salva 'ma c'o. ⁴ Bübütsc'ëji c'o ne ra cumple c'o ley, na ngueje cjiññiji 'ma ra tsjaji a cjanu, dya cja ri tû o nzhubüji. Pero rí xi'tsc'öji, 'ma cjiññiji a cjanu, dya ench'e o mü'büji 'ma e Cristo, ya xögüji co angueze. Y ya o jyëziji Mizhocjimi, maco o s'iyazüji va ndjä e Cristo. ⁵ Nutscöji ró ench'e in mü'bügöji e Jesucristo, bübü in mün'c'öji dya o Espiritu Mizhocjimi. Nguec'ua rí pärägöji 'ma rá sätc'öji cja jmi Mizhocjimi, ra xitsiji c'ü dya rí tügöji in nzhunc'öji. ⁶ 'Ma cjo c'o bübü o mü'bü e Cristo Jesús, dya ra tsja zö ya vi circuncidaots'üji o jiyö. Na ngueje 'ma cjo c'o ra ñench'e o mü'bü e Jesucristo, ra sö ra s'iya yo nu minteji 'ma. Ngue c'ü ni muvi c'ü.

⁷ Nu'tsc'ëji mi nzhodügueji na jo cja o ñiji e Cristo. ¿Jenga i jyëzgueji o dyon'c'ëji, nguec'ua dya cja in ne rí dyätqueji dya c'o jña c'o na cjuana? ⁸ C'ü o ñünnc'ëji in mü'büji ngue c'ua vi jyëzgueji c'o jña c'o na cjuana, dya ngue Mizhocjimi. C'ü o tsja Mizhocjimi, o ñünnc'ü in mün'c'ëji 'ma ot'ü, ngue c'ua vi ñench'e in mü'büji e Jesucristo. ⁹ Nguec'ua rí pjötpügueji ngüenda c'o jña c'o ni dyon'c'ëji, na ngueje chjëntjui nza cja o ixcjüjnü. In pärägueji co ts'inguilëjé c'ü rrä ixi, ra s'odü texe o cjüjnü. ¹⁰ Bübüzügöji dya c'in Jmugöji, nguec'ua rí juntc'ö in mü'bü c'ü xo rí tsjiññiji c'e pjeñe c'ü rí cjiññigö, c'ü dya nan'ño rgui tsjiññiji. Pero nu c'ü cja'c'ëji rí yembeñeji, ra nduns'ü o nzhubü c'ü, zö cjo ri ngueje y zö pje ri pjëzhi.

¹¹ Rí xipjigö yo nte c'ü o pätcäji va ndü e Cristo cja ngronsi. Nguec'ua ga nugüji na ü. 'Ma ro jü'sc'ö xe 'na jña c'ü xe ro xicöji c'ü ni jyodü ra circuncidaots'üji, jo ri ñu'maji cjuarma, dya cja ro nugü na ü 'ma c'o. ¹² Ya ponch'ü in mün'c'ëji na ngueje c'o xöpüte c'o va ñe xi'tsc'ëji c'ü ni jyodü ra circuncidaots'üji ra dyocüts'üji in cuerpoji. Maco c'o xöpüte c'apüji ni muvi c'ü ni dyopcüji o cuerpo 'na nte, ¿jenga dya ne c'o xöpüte ixta cji'p'itsjëji?

¹³ Nu'tsc'ëji o ñünnc'ü in mü'büji Mizhocjimi i ñench'e in mün'c'ëji e Cristo, ngue c'ua rí libregueji, dya cja xe ra mandats'üji c'o ley. Pero dya rí tsjiññiji: “Rí libregöji dya, nguec'ua sö rá c'aji dya texe

c'ua ja nzi rgá netsjögöji”, rí 'ñeñeji. Iyö. Nu c'ü rí tsjaji, rí pötqui s'iyaji y rí pötqui pjösteji. ¹⁴ Mama a cjava o jña Mizhocjimi: “S'iyagueji yo nin minteji c'ua ja nzi gui s'iyatsjéji”, eñe. Nu 'ma rí s'iyaji a cjanu yo nin minteji, nu'ma, ya i cumpleji 'ma c'ü mama c'o ley. ¹⁵ Pjötöpüji na jo ngüenda. Na ngue 'ma in pötqui ñuji na ü, 'ñe 'ma in pötqui chüji, 'na rí chjorütsjéji 'ma.

Los deseos humanos y la vida por el Espíritu

¹⁶ Dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. Nu 'ma rí dyätäji o Espiritu Mizhocjimi, dya in cjagueji 'ma c'ua ja nzi gui ñetsjéji c'o na s'o. ¹⁷ C'o va ëjë in pjeñetsjéji rá cjaji, dya ne o Espiritu Mizhocjimi c'o. Y c'ü ne o Espiritu Mizhocjimi c'ü rá cjagöji, dya rí netsjögöji c'o. Nguéc'ua bübü 'ma rí yembeñeji c'o rí cjaji. ¹⁸ Pero 'ma rí dyätqueji o Espiritu Mizhocjimi, dya cja xe ra mandats'üji 'ma c'o ley.

¹⁹ Ixi jñetsetjo 'na nte, 'ma cja'a c'ua ja ga netsjé c'o na s'o. C'o nte c'o cja c'ua ja ga netsjé, cãrã c'o 'ñeje ndixü c'o dya ngue nu su'u. Y cãrã ndixü c'o 'ñeje bëzo c'o dya ngue nu xïra. Xo cãrã c'o pje nde cja ga cjanu c'o na s'o, cjaji c'o va ëjë o pjeñetsjéji, dya c'a's'üji. ²⁰ Yo nte c'o cja c'ua ja ga netsjé c'o na s'o, cãrã c'o ma't'ü yo ts'ita. Xo cãrã c'o cëro. Cãrã c'o nu'u na ü yo nu minteji. Cãrã c'o jonbü chü yo nu minteji. Cãrã c'o nepe c'ü pë's'i yo nu minteji. Cãrã c'o me ts'i ni üdü. Cãrã c'o me jodü nguextjo c'o netsjé. Cãrã c'o me xöcü yo nte, y me üji c'o dya ngue o dyotsjéji. ²¹ Yo nte c'o cja c'ua ja nzi ga netsjéji c'o na s'o, cãrã c'o me jodü ja rgá tsjapüji o cjajaji c'o pë's'i yo nu minteji. Cãrã c'o pö't'ünte. Cãrã c'o t'í. Cãrã c'o me cja c'o na s'o cja mbaxua. Y pje c'o xe nde cjaji. Ya ró xi'tsc'öji 'ma ot'ü, y nudya rí yepe rí xi'tsc'öji, c'o cja ga cjanu, dya ra sö ra zät'äji a jmi Mizhocjimi ja manda.

²² Pero 'ma rá ätcöji o Espiritu Mizhocjimi, ra 'ñünngüji 'ma in mün'c'öji ngue c'ua rá s'iyaji yo nín minteji, y rá mápäji Mizhocjimi, y rá mimiji na jo, dya pje rá mbeñeji. Y 'ma rá ätcöji c'ü, rá pësp'iji paciencia zö cjó pje ra tsjacüji, dya pje rá nzhopcüji c'o na s'o. Y rá cjagöji rrã jontezgöji rá pjös'üji yo nín minteji. Y 'ma

pje c'o rá mamaji c'ü rá cjaji, rá cumpleji c'ua ja rvá mangöji. ²³ Xo 'ñeje 'ma rá ätcöji o Espiritu Mizhocjimi, rá ätäji Mizhocjimi, dya rá cjapcöji rrã nozgöji. Y rá pjörütsjéji ngue c'ua dya rá cjatsjéji c'ü rá cijjñitsjéji. 'Ma rá cjagöji a cjanu texe yo na jo, dya bübü ne rí 'naja ley c'ü ri mama na s'o rí cjagöji 'ma. ²⁴ 'Ma o ndü e Cristo cja ngronsi, xo ró tügöji nutscöji ya rí ench'e in mü'büji. Nguéc'ua rí jéziji c'o na s'o c'o netsjé in mü'büji. ²⁵ Je ngue por o Espiritu c'ü ni bübü Mizhocjimi cja in mü'büji dya. Nguéc'ua angueze rá ätcöji dya.

²⁶ Dya rá jodüji c'ü ra mama yo nte c'ü me na jozgöji. Dya cjó rá xipjiji: “Xenda na jozgö que na ngue'tsc'e”, rá embeji. Iyö. Dya xo rá pötca mbidiaji.

6

Ayúdense unos a otros

¹ Mi cjuarmatsc'öji, bübü 'ma ra tsja na s'o 'na cjuarma. 'Ma ga cjanu, nu'tsc'ëji in ätqueji o Espiritu Mizhocjimi ngue'tsc'ëji rí zopjüji, ngue c'ua ra nzhogü o mü'bü ra jyëzi c'o na s'o c'ü. Pero jmanch'a rguí zopjüji, dya rí tsjapütsjéji rrã jots'ëji. Xo rí pjötpügüjeji ngüenda c'ü dya xo ra ndö'c'ü in mün'c'ëji c'ü xo rguí tsjagueji c'o na s'o.

² 'Ma cja na s'o 'na cjuarma, chjëntjui c'ü ri tuns'ü 'na pöjö c'ü me na jyü. Nguéc'ua rí pjösc'ëji 'ma c'ü. O zö pje ri pjëzhi c'ü ni jyodü 'na cjuarma, rí pjösc'ëji c'ü. 'Ma rí tsjagueji a cjanu, ya i tsjagueji c'ü o xitsiji e Cristo.

³ Nu 'ma cjó c'o cijjñitsjé c'ü me na jo c'ü cja'a, pero 'ma dya je ga cjanu ga tsja, nu'ma, dya cjuana 'ma c'ü cijjñi c'e nte.

⁴ Yo nin cjuarmatsjéji, dya ngueje yo rí jñandagueji c'ü cja yo, cja rrã mangueji: “Xenda na jozgö que na ngue ne cjuarma nu”, rí 'ñeñeji. Iyö. Je nguetsjé c'o in cjagueji rí ñuji cjo na jo c'o o jiyö. Y 'ma na jo c'o in cjagueji, je ngue c'o rguí mägueji 'ma c'o. ⁵ Nzi 'nazgöji rá nzhötüji ngüenda Mizhocjimi c'ua ja nzi rvá minc'öji; dya ngueje c'ua ja va mimi c'ü 'naja mi cjuarmagöji.

⁶ C'o xötpü o jña Mizhocjimi ni jyodü ra mbös'üji c'o jizhi o jña Mizhocjimi, ra unüji c'o rguí jyodüji.

⁷ Pe in cjiññiji c'ü dya ra tsja, zö ja rgá mimi 'na nte. Pero rí xi'tsc'öji, dya cja rí tsjiññiji a cjanu, na ngueje dya cjuana. Na ngueje Mizhocjimi dya sö cjó ra tsjapü burla c'ü. Na ngue c'ua ja ga tsja 'na nte, je xo rgá cjanu rgá nzhopcüji c'ü. Chjëntjui nza cja 'na c'ü ra mbodü o ndëxü, ra ndagü o ndëxü. Pero 'ma ra mbodü o ndöbidi, bidyi ra ndagü. ⁸ Nu c'o sido cja'a c'ua ja ga netsjë nguec'ua ga tsjaji c'o na s'o, dya ra bübüji co Mizhocjimi c'o, ra ndüji. Pero c'o sido ätä o Espiritu Mizhocjimi nguec'ua ga tsjaji c'o na jo, ra ch'unüji c'ü rguí bübüji Mizhocjimi, dya ra ndüji. ⁹ Nguec'ua ni jyodü, dya ra tögüzüji rga cjaji c'o na jo. Na ngueje 'ma dya rá jëziji, ra ngötcüji na jo 'ma Mizhocjimi 'ma ra zädä c'e pa 'ma ra tjün ngüenda. ¹⁰ Nguec'ua texe 'ma sö'ö, ni jyodü rá pjös'üji texe yo nín mintegöji. C'o xenda rá pjösc'öji ngue yo mi cjuarmagöji yo ench'e o mü'bü e Cristo.

Advertencias y saludos finales

¹¹ Jñant'maji dya yo letra yo na nojo yo rí opjütsjégö. Ngue yo rguí nguarü. ¹² C'o xöpüte neji c'ü ra mama yo in menzumüjme: “Na jo c'o xöpüte, na ngueje xo cjaji in chjürügöji”, ra 'ñeñeji. Nguec'ua ga xi'tsc'ëji c'o xöpüte c'ü rí circuncidaogëji. Nu 'ma dya ro xi'ts'iji a cjanu, ro tsja yo nte ro nuji na ü 'ma c'o xöpüte. Na ngueje c'o xöpüte creoji c'ü o pätcägöji e Cristo va ndü cja ngronsi. Pero dya neji cjó ra nuji na ü. ¹³ Nu c'o xöpüte c'o xi'tsc'ëji ra circuncidaots'üji, dya xo cumpleji c'o ley. Pero neji c'ü ra circuncidaots'üji ngue c'ua ra mä'c'äji ra mamaji: “Jñant'maji, ya circuncidaoji c'o cārā a Galacia”, ra 'ñembeji c'o nu menzumüji. ¹⁴ Pero nutscö, dya cja rí ne rá cjapcö rguí muvi c'ü rguí circuncidaoji 'na nte o c'o pje ri pjëzhi. C'ü rá cjapcö rguí muvi, nguextjo c'ü o pätcäji e Jesucristo c'in Jmugöji va ndü cja ngronsi. Na ngueje c'ü vi ndü cja ngronsi e Jesucristo, chjëntjui c'ü ró tügö. Nguec'ua dya cja mandazü yo na s'o yo bübü cja ne xoñijömmü. Y nguec'ua yo nte yo dya ejme Mizhocjimi, dya xo cjacü ngüenda yo. ¹⁵ 'Ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo, dya ni muvi c'ü ya vi circuncidaoji o jiyö. C'ü na cjuana ni muvi, ngue c'ü ya ngue o t'i Mizhocjimi 'na nte,

ngue c'ua nuevo ga nguiñi dya, y nuevo ga mimi. ¹⁶ Texe c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo ngue c'ua ra mbös'üji nuevo rgá mimiji, Mizhocjimi ra juentse c'o, y ra unü c'ü rguí mäjä o mü'büji, dya pje ra mbeñeji. Na ngueje c'o ra tsja a cjanu, ngueje c'o ra tsjapü Mizhocjimi o nte c'ua ja nzi va tsja mi jinguä o tsjapü e Israel o nte.

¹⁷ Ndeze dya, ga ma a xo'ñi, dya rí negö cjó ra mama c'ü dya rí apóstolegö o ra tsjapü ni muvi c'ü ni dyopcüji o cuerpoji ga circuncidaoji yo nte. Na ngueje xo 'ñezgö xo bübü yo jñetse cja in cuerpogö, pero ngueje c'ua ja rvá sufregö na ngue rí pëpi e Jesús.

¹⁸ Mi cjuarmats'ügöji, e Jesucristo c'in Jmugöji c'ü bübü cja in mün'c'ëji ra mböxc'üji nuevo rguí minc'ëji. Je rga cjanu, amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS EFESIOS

Pablo escribe a la iglesia en Efeso

¹ Nuzgö e Pablo, rí apóstolegö cja e Jesucristo, na ngueje o ne a cjanu Mizhocjimi. Rí pen'c'ejí ne carta, nu'tsc'ejí in cãrãji a Efeso; o ntets'üji Mizhocjimi na ngueje in ejmeji e Jesucristo. ² Rí ötcö Mizhocjimi c'ü in Tataji, 'ñe e Jesucristo c'ü in Jmugöji ra sido ra nuc'ejí na jo'o. Nguec'ua ra mãjä in mü'büji, dya pje rí mbeñeji.

Bendiciones espirituales en Cristo

³ Me na jo Mizhocjimi c'ü ngueje nu Mizhocjimi c'ü in Jmugöji e Jesucristo. Xo ngueje nu Tata e Jesucristo c'ü in Jmugöji, na ngueje xo Mizhocjimi e Jesucristo. Mizhocjimi ngue c'ü o nintsjimizüji c'ü; na ngueje rí 'natjoji dya co e Cristo. Me co nintsjimizügöji Mizhocjimi co texe c'ü je va ëjë a jens'e cja e Jesucristo. ⁴ 'Ma dya be mí t'ät'ä ne xoñijömmü, o juancügöji Mizhocjimi c'ü ra nguezüji o t'i angueze c'ü dya rá tũ in nzhubüji a jmi angueze. O juancügöji c'ü exti nguetjozügöji e Cristo. ⁵ Me co s'iyazügöji Mizhocjimi. O ne o tsjacüji o t'i. O tsja c'ua ja nzi va nguijñi angueze. Ngue c'ü o ndãjä e Jesucristo c'ü nu T'i cja ne xoñijömmü ngue c'ua o tsjacüji o t'izüji Mizhocjimi. ⁶ Sido rí ma't'ügöji Mizhocjimi na ngueje me co mbenzeji. Mizhocjimi me s'iya c'ü nu T'i. Me xo s'iyazügöji na ngueje rí 'natjoji dya co c'ü nu T'i. ⁷ Me co s'iyazügöji Mizhocjimi. O ndãjä e Jesucristo cja ne xoñijömmü. E Jesucristo o ë pjödü o cji va ndömbgüji. A cjanu o perdonao Mizhocjimi in nzhubügöji. ⁸ Mizhocjimi o jítsiji c'ü me co s'iyazüji. O dyacüji rí pãrãji ja cja angueze. ⁹ Nu c'ü mi ne Mizhocjimi ro tsja'a, dya cjó mi pãrã. Pero ya o tsjacüji Mizhocjimi ró pãrãji dya, nu c'ü o mbeñe o tsja. ¹⁰ Nu c'ü o mbeñe Mizhocjimi ngueje e Cristo ra manda texe c'o búbü a jens'e 'ñe cja ne xoñijömmü. Nguec'ua a cjanu ya ra 'natjoji. Nu c'ü o mbeñe Mizhocjimi ya

cja dya, na ngueje ya zädä c'o cjë c'o ya vi mama.

¹¹ Nutscöji rí 'natjoji co e Cristo. Nguec'ua, c'ua ja nzi va ne Mizhocjimi, o tsjacüji o t'izüji angueze. Na ngueje Mizhocjimi cja'a texe c'ua ja nzi ga nguijñi. ¹² Nutscöjme rí menzumüjme a Israel. 'Ma dya be ma ëjë e Jesucristo, ya rmí te'bejme angueze. Rí cãrãgöjme ja rí nzijme c'ü ot'ü ró ejmejme e Jesucristo. Mizhocjimi o ne o tsjacüjme nguezüjme o t'i angueze; ngue c'ua yo nte ra jñandaji nu c'ü o tsjacüjme angueze, ra mamaji c'ü me na nojo c'ü, 'ñe me na jo. ¹³ Nu'tsc'ejí, dya in menzumügueji a Israel, xo 'ñetsc'ejí i 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo 'ma i dyärãgueji c'e jña c'ü na cjuana c'ü mama ja rga jocüts'ü in mü'büji. Nuc'ua o Espiritu Mizhocjimi c'ü vi mama Mizhocjimi ro ëjë, o ë mimi cja in mü'bügueji. A cjanu xo 'ñetsc'ejí o tsja'c'üji Mizhocjimi o t'its'üji dya. Ya xo in 'natjoji dya co e Jesucristo. ¹⁴ O Espiritu Mizhocjimi búbü cja in mü'bügöji. Ngue angueze cjacüji rí pãrãji, ra cjuatü Mizhocjimi nu c'ü cja'a. Nu c'ü cjacüji Mizhocjimi ngue c'ü exti nguetjozüji e Jesucristo, 'ma rá sät'ãji a jens'e nu ja búbü angueze. Nguec'ua rá ma't'üji dya Mizhocjimi na ngueje me na nojo.

Pablo pide a Dios que dé sabiduría a los creyentes

¹⁵ Rí ärägö c'ü mamaji sido in ejmeji e Jesucristo c'ü in Jmugöji; y me xo in s'iyaji c'o dyaja c'o xo ngue o nte Mizhocjimi. ¹⁶ Nguec'ua nuzgö, dya rí söyagö rgá unü na pöjö Mizhocjimi. Rí mbents'ejí 'ma rí ötügö Mizhocjimi. ¹⁷ Mizhocjimi ngueje o Mizhocjimi c'ü in Jmugöji c'ü ngueje e Jesucristo. Mizhocjimi ngueje mi Tataji c'ü me na nojo. Nuzgö rí ötügö Mizhocjimi xenda ra jí'ts'iji ja cja angueze; ngue c'ua xenda rí pãrãgueji angueze cja in mü'bügueji. ¹⁸ Me rí ötügö Mizhocjimi ra dya'c'üji jya's'ü cja in mü'büji c'ü rí tsjijñigueji na jo, ngue c'ua xenda rí tendiogüejí na jo nu c'ü o tsja'c'üji Mizhocjimi me na zö. O zon'c'ügüejí rí ngue o t'its'üji angueze. Rí ötcö Mizhocjimi ra dya'c'üji xo rí pãrãgueji c'ü exti nguetjots'üji e Jesucristo. Ngue c'ü in te'beji dya. Nguezgöji o t'izüji Mizhocjimi ra dyacöji a

cjanu. ¹⁹ Me rí ötügö Mizhocjimi c'ü xo rí tendiogueji c'ü me na zèzhi Mizhocjimi. Angueze sö ra tsja texe. Nutscöji rí ejmeji Mizhocjimi, ngue o Espíritu angueze c'ü me na zèzhi ga pèpji cja ín mü'bügöji. ²⁰ Mizhocjimi, c'ua ja nzi o pèpji na zèzhi 'ma o xos'ü e Jesucristo 'ma ya vi ndü, je xo va cjanu ga pèpji na zèzhi cja ín mü'bügöji. 'Ma ya vi xos'ü e Jesucristo 'ma ya vi ndü, nuc'ua o tsjapü c'ua o mimi Jmu a jens'e cja o jodyë Mizhocjimi. ²¹ Mizhocjimi o unü e Jesucristo ra manda texe cja yo gobierno, 'ñejyo jmu, 'ñeje texe yo pje nde pjèzhi cja yo nte. E Jesucristo manda texe dya. Dya ra nguarü c'ü ra manda c'ü. ²² Mizhocjimi o unü e Jesucristo ra manda texe; texe bübü a jömü cja o ngua'a. Mizhocjimi o tsjapü e Jesucristo ín ñigöji, nutscöji rí jmurüji rí ejmeji angueze. ²³ Nguetzüji o cuerpozüji angueze. Ngue angueze c'ü manda cja ín mü'bügöji. A cjanu 'ñetse cja ne xoñijömmü ja cja e Jesucristo, 'ñetse c'ü sädä texe c'ü o mbeñe Mizhocjimi.

2

Salvos por el amor de Dios

¹ Nu'tsc'ejji, xo o xoxc'ügueji Mizhocjimi; o dya c'ügueji c'ü gui bübütjogueji. Na ngue c'o na s'o c'o mi cjagueji, chjëntjui c'ü ya rvi chügueji. ² Nu'tsc'ejji mi cjagueji c'o na s'o; mi nzhodügueji c'ua ja nzi ga tsja yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi. Mi ätägüejji e Satanás c'ü dya jo c'ü ndaxojñi texe yo demonio. Ngue e Satanás c'ü pèpji cja o mü'bü yo nte yo dya ätä Mizhocjimi. ³ Nutscöji, dya rmí ätägöji Mizhocjimi. Rmí cjagöji c'o mi netsjèji; texe c'o mi ne ín cuerpogöji. Rmí cjagöji texe c'o ma èjè cja ín ñigöji. Mizhocjimi rmí ünngügöji c'ua ja xo nzi ga ünmbü texe c'o dyaja c'o cja na s'o. Mizhocjimi ra tsjapü ra sufrido c'o. ⁴ Pero Mizhocjimi me juentsquegöji me go s'iyazüji na puncjü. ⁵ Na ngue c'o na s'o c'o mi cjagöji chjëntjui c'ü ya rvá tügöji. Pero o dyacüji Mizhocjimi c'ü rí bübütjoi, na ngueje e Jesucristo bübütjo. A cjanu Mizhocjimi o 'ñevgueji libre cja c'o na s'o, na ngue me s'iyazüji. ⁶ Mizhocjimi o xos'ü e Jesucristo 'ma ya vi ndü; xo 'ñetscöji o xoxcügöji 'ma. Nguet'ua Mizhocjimi o

tsjacüji rí 'natjoi dya, co e Jesucristo c'ü manda a jens'e. C'ua ja nzi ga nugüji dya Mizhocjimi, ya 'natjo c'ua rí mimiji co e Jesucristo. ⁷ Mizhocjimi o tsja texe yo, ngue c'ua texe yo cjè yo va èjè 'ñe 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijömmü; texezüji rá unüji ngüenda c'ü me o s'iyazüji Mizhocjimi, me o juentsquegöji, nutscöji ya rí 'natjoi co e Jesucristo. ⁸ C'ü vi jogü ín mü'bügüejji, dya ngue c'ü rvi tsjagueji c'o na jo. Ngue c'ü me o s'iyats'üji Mizhocjimi. Nguet'ua 'ma i 'ñench'e ín mü'büji e Jesucristo, o jocüts'üji Mizhocjimi ín mü'büji. Mizhocjimi o ne o tsja a cjanu. ⁹ Dya cjó sö cjó ra tsjapütsjè na nojo c'ü ra mama: "Na jözügö a jmi Mizhocjimi na ngueje ró cjagö na jo", ra 'ñeñe. ¹⁰ Ngue Mizhocjimi c'ü o jocüzüji ín mü'bügöji. O tsjacüji rí 'natjoi co e Jesucristo, nguet'ua dadyo ín mü'büji. Nudya, ne'e Mizhocjimi dadyo rga mimiji dya, ngue c'ua rá cjagöji c'o na jo c'ua ja ya nzi va mbeñe Mizhocjimi.

La paz tenemos por medio de Cristo

¹¹ Nu'tsc'ejji, dya ín menzumüji a Israel, mbeñeji ja ma cjats'üji mi jinguã. Nutscöjme rí menzumüjme a Israel mi ocüjme ín cuerpojme ngue c'ua ro 'mãrã mi ngue o ntezüjme Mizhocjimi. Mi mamajme que nu'tsc'ejji, dya mi nguets'üji o ntets'üji Mizhocjimi na ngueje, dya pje mi ocüji ín cuerpogueji. ¹² Mi jinguã Mizhocjimi o mama c'ü ro èjè e Cristo ro 'ñe jopcü o mü'bü yo nte. Nguetscöjme rí menzumüjme a Israel o xitsijme a cjanu Mizhocjimi. Nguet'ua mi te'bejme e Cristo. Nu'tsc'ejji, dya ín menzumüji a Israel, nguet'ua dya mi te'begueji e Cristo c'ua ja nzi rmá te'begöjme. Y dya mi ngue o ntets'üji Mizhocjimi nza czazgöjme. Dya mi pãrãgueji ja ga cja Mizhocjimi. ¹³ Pero nudya, ya ín 'natjoi co e Jesucristo. Nu 'ma ot'ü, dya pje mi ngue'tsc'ejji o ntets'ügueji Mizhocjimi. Pero nudya, dya nguextjözüjme o ntezüjme Mizhocjimi, xo 'ñetsc'ejji ya xo ngue o ntets'üji dya c'ü; na ngueje e Jesucristo o pjödü o cji va ngötcüji ín nzhubüji. ¹⁴ Nutscöjme rí menzumüjme a Israel, 'ñetsc'ejji, dya ín menzumüji a Israel, e Jesucristo ya o tsjacüji ya 'natjo jñiñi c'ua ja rí menzumüji dya. Nutscöjme 'ñetsc'ejji mi

pötü rmá nuji na ü. Pero nudya e Jesucristo ya tsjacüji c'ü rí cārāji na jo dya. ¹⁵ Mi pötü rmá nuji na ü, na ngueje nutscöjme mi tjějme c'o o ley Mizhocjimi; nu'tsc'ejji, dya mi tjěgueji c'o. Pero o 'ñe ndũ e Jesucristo va ngötcüji ín nzhubüji, nguec'ua dya cja mandazüjme c'o ley. A cjanu o tsjacüji ya rí 'natjo ntezüji c'ü cja rí dadyoji; nutscöjme rí menzumüjme a Israel, 'ñetsc'ejji, dya ín menzumüjme a Israel. A cjanu xo o tsjacüji rá cārāji na jo. ¹⁶ Ngue cja ngronsi o ndũ e Jesucristo. O böbü a nde'ezüji 'ñe cja Mizhocjimi, nguec'ua rí pötca mājāji dya Mizhocjimi. Nudya, dya cja rí pötca üji Mizhocjimi. E Jesucristo o ndũ cja ngronsi va ngötcüji ín nzhubügöji. A cjanu, nutscöjme rí menzumüjme a Israel, 'ñetsc'ejji, dya ín menzumüji a Israel, ya rí 'natjo cuerpoji, dya cja rí pötca üji.

¹⁷ O ějē e Jesucristo, nguec'ua rí pārāji ya nugüjme na jo Mizhocjimi, nuzgöjme rí menzumüjme a Israel. Xo 'ñetsc'ejji, dya ín menzumüji a Israel, xo nuc'üji na jo. ¹⁸ Nudya nutscöjme rí menzumüjme a Israel ya sö rá chēzhijme a jmi Mizhocjimi c'ü ngueje ín Tatagöji. Xo 'ñetsc'ejji sö rí chēzhigueji na ngueje 'natjo o Espiritu Mizhocjimi c'ü bübü ín mü'büjueji 'ñe ín mü'bügöjme. ¹⁹ Nu'tsc'ejji, dya ín menzumüji a Israel, nguec'ua dya mi ngue o ntets'üji Mizhocjimi. Pero nudya, ya ngue o ntets'üji dya c'ü. A cjanu xo ín menzumüji dya a jens'e cja Mizhocjimi. ²⁰ Nu'tsc'ejji dya; xo 'ñezgöjme nguezgöji 'na templo nu ja bübü Mizhocjimi na ngueje rí ejmeji e Jesucristo. Angueze ngue c'e ndojo c'ü ot'ü o tjumü cja squina c'ü. Nu c'o apóstole 'ñe c'o profeta o mamaji ja ga cja e Jesucristo. Anguesji ngueje c'o ndojo c'o o jñumüji cja c'e cimientu. Nutscöji rí ejmeji o jña Mizhocjimi, nguezgöji c'o ndojo c'o o dyü's'üji a xes'e cja c'e cimientu. ²¹ Ra nocü c'e templo c'ü nguezgöji o ntezüji Mizhocjimi. Texe c'o ejme e Jesucristo ngue c'o ndojo c'o na jũ's'üji a xes'e cja c'e cimientu. Texe c'o ejme e Jesucristo ya 'natjoji co angueze. C'e templo c'ü na jábāji me na sjũ, na ngueje ngue o tsjaja Mizhocjimi. Nunu, je bübü nu angueze. ²² Xo 'ñetsc'ejji xo na jũ'sc'üjueji cja c'e tem-

plo c'ü ngue o nte Mizhocjimi, na ngueje xo 'ñetsc'ejji bübü ín mü'büjueji dya, o Espiritu Mizhocjimi.

3

Pablo encargado del evangelio para los que no eran de Israel

¹ Nutscö e Pablo, rí mběpjijogö cja e Jesucristo. Nguec'ua rí ogö cja pjörü na ngueje rí zo'c'öji o jña e Jesucristo, nu'tsc'ejji, dya ín menzumüji a Israel. ² Ya jo ín pārājueji me s'iyazügö Mizhocjimi. O 'ñembgö rá xi'ts'ijji c'ü me s'iyats'üji angueze. ³ Ya ró xi'tsc'öji ja nzi jña cja ne carta ngue c'ua rí pārājueji nguetsjē Mizhocjimi o jĩtsi pje na mbē c'ü o mbeñe angueze. Nu c'ü o mbeñe Mizhocjimi, dya mi pārāji mi jinguā. Pero nudya, ya 'mārā dya. ⁴ 'Ma rí xörüjueji c'o jña c'o ró xi'tsc'öji cja ne carta, ra sö rí unüjueji ngüenda c'ü rí pārāgö nu c'o o mbeñe Mizhocjimi, nguec'ua va ndājā e Cristo. ⁵ Nu c'o nte c'o mi cārā mi jinguā, nuc'o, dya mi pārāji c'ü o mbeñe Mizhocjimi c'o. Yo cjē dya yo, o Espiritu Mizhocjimi jíchi c'o apóstole 'ñe c'o profeta, nu c'ü o mbeñe. Nu c'o apóstole 'ñe c'o profeta ngue c'o o xöcü Mizhocjimi ra mběpji angueze. ⁶ Nu c'ü o mbeñe Mizhocjimi ngue c'ü rá 'natjoji co e Jesucristo 'ma rá ench'e ín mü'büji e Jesucristo. A cjanu, nu'tsc'ejji, dya ín menzumüjme a Israel, 'ñezgöjme rí menzumüjme a Israel, nudya, ya rí 'natjo cuerpoji cja e Jesucristo. Nu c'o o mama Mizhocjimi ro dyacüjme, ya xo da'c'üji. ⁷ Me co s'iyazü Mizhocjimi. O juancü ngue c'ua rí zopjü yo nte rí xipjiji ja rgá sö ra jogü o mü'büji. Me na zēzhi o pēpji cja ín mü'bügö 'ma o juancügö. ⁸ Nguezgö e Pablo, xenda rí menutjogö cja texe yo o nte Mizhocjimi. Pero me co s'iyazügö Mizhocjimi. O juancügö rá zo'c'üji, nu'tsc'ejji, dya ín menzumüji a Israel. Rá zo'c'üji o jña e Jesucristo c'ü mama ja ga cja angueze, me na nojo, me s'iyats'üji. ⁹ Mizhocjimi o juancügö rá zopjü yo nte rá xipjiji nu c'ü o mbeñe angueze. Ndeze 'ma o dyät'ā Mizhocjimi e jens'e 'ñe ne xoñijö mü o mbeñe angueze c'ü ra 'natjoji cja e Cristo texe yo nte. Pero c'o nte, dya mi pārāji c'o mi mbeñe Mizhocjimi.

¹⁰ Na ngue c'ü rí zo'c'öji nu'tsc'eji, dya in menzumüji a Israel, in ench'e in mü'büji e Jesucristo. Nguéc'ua nu'tsc'eji 'ñezgöjme rí 'natjoji dya. Na ngue c'ü rí 'natjoji, pãrã yo anxe a jens'e me na nojo Mizhocjimi, me pë's'i na puncjü o pjeñe. Xo 'ñe yo demonio xo pãrãji a cjanu. ¹¹ 'Ma dya be mi t'ät'ä ne xoñijömmü, Mizhocjimi o mbeñe c'ü rá 'natjoji co e Cristo. Ya o ëjê e Jesucristo. Texe c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, 'natjoji co e Cristo. ¹² Nguéc'ua, dya rí sũgöji rgá chëzhiji a jmi Mizhocjimi; na ngueje ró ench'e in mü'büji e Jesucristo; ya rí 'natjoji co angueze. ¹³ Nutscö e Pablo, rrã sufridogö na ngueje rí zo'c'öji nu'tsc'eji, dya in menzumüji a Israel; ngue c'ua rí pãrãgueji nu c'ü o mbeñe Mizhocjimi. Me rí ö'tc'üji, dya ra tögü in mü'bügieji na ngueje c'ü rrã sufridogö. Rí mäcjeji na ngue c'ü rí zo'c'üji o jña Mizhocjimi.

El amor de Cristo

¹⁴ Nu'tsc'eji, dya in menzumüji a Israel, nudya, ya xo ngue o t'its'üji Mizhocjimi dya; na ngueje in ench'e in mü'bügieji e Jesucristo. Nguéc'ua, nutscö e Pablo, rí ndüñijömmü a jmi Mizhocjimi c'ü nu Tata e Jesucristo c'ü in Jmugöji. Me rí unügö na pöjö angueze. ¹⁵ Mizhocjimi xo ngueje nu Tata texe c'o ench'e o mü'bü e Jesucristo. Nguenjnu Tata nu c'o ya ndü c'o vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Xo nguejnu Tata nu c'o bübüttö c'o ench'e o mü'bü e Jesucristo. ¹⁶ Mizhocjimi c'ü in Tatagöji me na nojo; me na zëzhi c'ü. Rí ötügö angueze c'ü xenda rí zëzhiji na ngueje o Espiritu Mizhocjimi bübü cja in mü'bügieji. ¹⁷ Rí ö'tc'üji Mizhocjimi c'ü sido rí 'ñejmegueji e Jesucristo; ngue c'ua sido ra bübü e Jesucristo cja in mü'bügieji. A cjanu rí s'iyaji Mizhocjimi. Xo rí s'iyagueji nin minteji. ¹⁸ A cjanu ra sö rí pãrãgueji co texe yo o nte Mizhocjimi c'ü me s'iyazüji e Jesucristo. Dya ts'iquëtjo va s'iyazüji c'ü. Me s'iyazüji na puncjü. ¹⁹ Rí ö'tc'üji Mizhocjimi c'ü rí pãrãgueji ja me ga s'iyazügöji e Cristo; zö dya sö rá tendioji texe c'ua ja ga s'iyazügöji c'ü. A cjanu xo rí ö'tc'ügöji Mizhocjimi c'ü ra manda cja in mü'bügieji angueze; ngue c'ua rí nocüji cja o dyë angueze. Ngué c'ua,

c'ua ja ga cja angueze, je xo rgá cjats'ügueji nu.

²⁰ Mizhocjimi pëpji cja in mü'bügöji. Sö ra tsja xenda na puncjü que na ngueje c'ü sö rá ötüji. C'ü rí cjiñiji rá ötüji Mizhocjimi, ts'iquëtjo; pero c'o cja'a Mizhocjimi, me na puncjü. ²¹ Me na nojo Mizhocjimi. Texe c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi ra tsjapüji o nte c'o. Ra tsjapüji ri 'natjoji co e Cristo. Texe yo cjë yo va ëjê ra 'ñetse me na nojo Mizhocjimi; xo 'ñe 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijömmü. Je rga cjanu, amén.

4

Unidos por el Espíritu

¹ Nuzgö e Pablo, rí ogö a pjörü na ngueje rí zopjügö yo nte rí xipjiji o jña c'ü in Jmugöji. O zon'c'ügieji Mizhocjimi ri 'natjots'üji co e Jesucristo. Nguéc'ua me rí ö'tc'üji c'ü rí nzhodüji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ² Dya rí tsjapüji c'ü me rrã nojots'üji. Me na jontets'ü rguí mimiji. 'Ma cjó pje ra tsja'c'üji, dya rí tsjapüji na s'o c'o. Rí pësp'iji paciencia, rí s'iyaji. ³ Tsjacjuanagueji rí pötqui ñugueji na jo. A cjanu ri 'na ma cjatjo in mü'bügieji c'ua ja nzi va dya'c'üji o Espiritu Mizhocjimi. ⁴ Na ngueje, nutscöjme rí menzumüjme a Israel, 'ñetsc'eji, dya in menzumüji a Israel, ya 'natjo in cuerpogöji co e Jesucristo. Nutscöji, 'natjo o Espiritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'bügöji. Nuzgöji o zoncüji Mizhocjimi ri nguezüji o t'izüji angueze; nguéc'ua texezüji ya rrã te'begöji c'ü exti nguetjozügöji e Jesucristo. ⁵ 'Natjo in Jmugöji c'ü ngueje e Jesucristo. 'Natjo c'ü jocüzü in mü'bügöji c'ü ngueje e Jesucristo c'ü ró ench'e in mü'büji. Nu'tsc'eji 'ñezgöjme ró jigöji. A cjanu ró jizhiji c'ü rí 'natjoji co e Jesucristo. ⁶ Nuzgöji rí ejmeji e Jesucristo; 'natjo Mizhocjimi c'ü ngueje in Tatagöji. Nguéje angueze c'ü manda texe; je pëpji cja in mü'bügöji, rí ndexeji.

⁷ Rí 'natjoji cja e Jesucristo. Pero angueze nandyo ga dyacüji nzi 'nazgöji ja rgá pëpji angueze. ⁸ Mama a cjava cja o jña Mizhocjimi:

Nu c'ü mi manda o ndöpü c'o mi üji, cjanu o zidyiji; o nguins'i cja t'eje o zät'äji nu ja mi manda.

Nuc'ua c'ü mi manda o jñü c'o vi jñünbüji c'o vi ndöpu, cjanu o unü c'o o nte angueze.

⁹ Je xo va cjatjonu e Jesucristo; o nguins'i o ma a jens'e. Pero ot'ü vi 'ñeje a jens'e o ëjë cja ne xoñijöümü. ¹⁰ Angueze o ëjë cja ne xoñijöümü, nuc'ua 'ma o ndü, 'ma o nanga; cjanu o ma a jens'e. Nguéc'ua angueze manda texe a jens'e 'ñe cja ne xoñijöümü. ¹¹ E Jesucristo o dyacüji nzi 'najazüji ja rgá pëpiji angueze. Bübü c'o o ch'unü ra tsja apóstole. Bübü c'o ra zopjü yo cjuarma ra xipjiji c'ü ne Mizhocjimi. Bübü c'o ra zopjü yo nte ngue c'ua ra mbârâji ja rga jopcü o mü'büji. Bübü c'o ra mbörü o nte Mizhocjimi. Bübü c'o ra xöpü o jña Mizhocjimi yo nte. ¹² A cjanu Mizhocjimi o dyacüji nzi 'nazgöji ja rgá pëpiji angueze, ngue c'ua rá zëzhiji nutscöji o cuerpozüji e Jesucristo. ¹³ Mizhocjimi ne c'ü xenda rá pârâgöji e Jesucristo c'ü nu T'i c'ü ya ró ench'e ín mü'bügöji. Ne Mizhocjimi c'ü sido rá nocüji cja o dyë angueze; ngue c'ua exti nguetjözügöji e Cristo. ¹⁴ Bübü o xöpüte c'o dya pârâ o 'ñiji Mizhocjimi. Me mamaji bëchjine ga dyonpüji yo nte. Nu'tsc'ëji, dya rí 'ñejmeji c'o. Yo ts'it'i me pötüji o pjeñeji; texe c'o ärâji, nde ejmeji. Mizhocjimi, dya ne c'ü rga cjatsc'ëji o ts'it'i. ¹⁵ Mizhocjimi ne c'ü rá s'iyaji yo ín minteji; ne'e c'ü rá mamaji c'ü na cjuana, dya rá cjaji o bëchjine. A cjanu rá nocüji cja o dyë Mizhocjimi; exti nguetjözügöji e Jesucristo. E Jesucristo ngueje ín ñigöji nutscöji rí ejmeji angueze. ¹⁶ Nutscöji ngue o cuerpozüji angueze; rí 'natjoi co angueze. Na ngue c'ü bübü angueze cja ín mü'büji, ra sö rá pötü rga s'iyaji ra sö rá pötü rga pjös'üji, ngue c'ua rí texeji mas rá nocüji cja o dyë Mizhocjimi.

La nueva vida en Cristo

¹⁷ Nguéc'ua me rí ö'tc'üji rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne ín Jmugöji; dya cja rí nzhodügueji c'ua ja nzi ga nzhodü nu c'o dya pje ejme Mizhocjimi. Anguezeji me cjaji c'ua ja nzi ga netsjëji; dya jo c'ü cjiñiji. ¹⁸ Dya bübü o jya's'ü Mizhocjimi cja o mü'büji. Me na me o mü'büji, dya ne ra dyätâji Mizhocjimi, nguéc'ua, dya pârâji Mizhocjimi. A cjanu, dya bübü Mizhocjimi cja o mü'büji. ¹⁹ Me cjaji c'o na s'o, c'o ix 'na tsetjto; pero

dya tsejeji. Me cjaji texe c'o me netsjë o cuerpoji, 'ñe c'o va ëjë o ñiji, dya c'a's'üji c'o. ²⁰ Pero nu'tsc'ëji, ín pârâgueji, dya a cjanu c'ü ne e Jesucristo c'ü rí tsjagueji. ²¹ Nu'tsc'ëji, ya ín pârâgueji ja cja e Jesucristo. In pârâgueji c'o ne angueze rí tsjaji. ²² Ne e Jesucristo c'ü dya cja rí nzhodügueji c'ua ja nzi mi nzhodügueji 'ma dya mi pârâgueji angueze. Nu c'o mi cjagueji 'ma, ma s'o c'o. Mi pëzhgueji c'ü me rí mâceji a cjanu; pero dya ma cjuana. Na ngue c'o mi cjagueji, ngue c'o rvi chügueji c'o. ²³ Nudya, ni jyodü dadyo rguí tsjijñigueji dya. ²⁴ Mizhocjimi ya tsja'c'üji o t'itsc'ëji dya. Nguéc'ua rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne angueze c'o na jo. Na ngueje je ga cjanu angueze, me na jo c'ü.

²⁵ Dya rí pezheji bëchjine. Nu c'ü rí tsjaji, rí pötü rguí xipjiji c'o na cjuana. Rí tsjaji a cjanu na ngueje ya 'natjo ín cuerpoji co e Jesucristo.

²⁶ Nu 'ma ünnc'üji, dya rí jyëziji ra ndö'c'üji c'ü rí tsjagueji na s'o. Dya rí sjëyaji 'napa. ²⁷ 'Ma ín sido ín sjëyaji, ya ín jëziji 'ma c'ü dya jo ra tsja'c'ü rí tsjaji texe c'ua ja nzi ga ne angueze.

²⁸ Nu 'ma ín mbëgue, rí jyëzigue c'o, dya cja rí pönü. Nu c'ü rí tsja, rí pëpiji na jo, ngue c'ua rí pë's'i pje rí unü nu c'o pje ni jyodü.

²⁹ Dya xo rí ñaji na s'o jña. Dya rí ñagueji c'o jña c'o dya pje ni muvi. Rí ñagueji jña c'o na jo c'o ra mbös'ü c'o ärâ. ³⁰ Bübü o Espíritu Mizhocjimi cja ín mü'bügöji. A cjanu rí pârâgöji, 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo, ya exti nguetjözüji angueze. Nguéc'ua rí pjötpügueji ngüenda rí ñagueji jña c'ua ja nzi ga ne o Espíritu Mizhocjimi. 'Ma jiyö, dya ra mäjâ angueze.

³¹ Nguéc'ua, dya cja rí pötqui ñugueji na ü. Nu'tsc'ëji, dya cja rí tsja in cuëji. Rí jyombeñeji 'ma cjó pje ra tsja'c'üji. Dya cjó xo rí sannc'ëji; dya cjó xo rí xosp'üji o bëchjine. Dya cjó cja rí tsjapüji na s'o. ³² Nu c'ü rí tsjagueji, rí pötqui tsjagueji c'o na jo. Nu'tsc'ëji rí pötqui juentsegueji. Rí pötqui perdonaoji na ngueje Mizhocjimi o perdonaots'ügueji in nzhübüji. Na ngueje e Jesucristo o ndü; o ngö'tc'üji ín nzhübüji.

5

Cómo deben vivir los hijos de Dios

¹ Nu'tsc'ejí, o t'its'üji Mizhocjimi dya. Mizhocjimi me s'iyats'üji. Nguéc'ua, nudya, xo rí s'iyagueji dya yo nin minteji.

² Rí s'iyaji rguí nzhodüji, c'ua ja nzi o tsja; o s'iyazüji. O ne o ndũ va ngõtcüji ín nzhubüji. Mizhocjimi me co mǎpǎ e Jesucristo na ngue c'ü o tsja e Jesucristo.

³ Nu'tsc'ejí, ya nguets'üji o ntets'üji Mizhocjimi dya. Nguéc'ua, nudya, rí nzhodügueji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Nu'tsc'ejí, ín bēzoji, dya rí tsǎjǎgueji o ndixũ. Nzitjots'ügueji ín ndixũji, dya rí tsǎjǎgueji o bēzo. Dya rí ñepegueji c'ü pē's'i yo nin minteji. Nuyo, dya rí tsjagueji yo; dya xo rí mamaji yo. ⁴ Dya rí mamaji c'o na s'o jña ngue c'ua dya rí bēzhi in tsejeji. Dya rí ña, ñagueji jña c'o dya pje ni muvi. Dya rí enmbegueji c'o jña c'o mama c'ü rí tsjagueji c'ü na jo. Nu c'ü rí tsjagueji, rí mamaji jña c'o rguí unüji na pōjō Mizhocjimi.

⁵ Ya ín pǎrǎgueji, c'o bēzo c'o tsǎjǎ ndixũ, 'ñe c'o ndixũ c'o tsǎjǎ bēzo, nuc'o, dya ra zāt'ǎji a jens'e nu ja manda e Jesucristo co Mizhocjimi; ne ri ngue c'o nepe c'ü pē's'i c'o dyaja, dya xo ra zāt'ǎji a jens'e. Nuc'o, chjëntjovi c'ü ri ma't'üji yo ts'ita. ⁶ Bübü c'o ra xi'ts'iji c'ü dya ra tsja, zō rí tsjaji a cjanu c'o na s'o. Pero dya cjuana. Nguéc'ua, dya rí jyéziji ra dyon'c'üji. C'o dya ätä Mizhocjimi c'o cja a cjanu c'o na s'o, ya mama Mizhocjimi ra tsjapü ra sufrido c'o.

⁷ Nu'tsc'ejí, dya rí dyocjeji c'o cja'a c'o.

⁸ Me ma bēxõmü a mbo in mü'bügueji. Ya o jya's'ü cja in mü'bügueji na ngueje ya ín 'natjoi co e Jesucristo c'ü ngueje ín Jmugöji dya; nguéc'ua ya ín 'natjoi co angueze. Nguéc'ua rí nzhodügueji c'ua ja nzi ga ne angueze. ⁹ Nu 'ma rí nzhodügueji cja jya's'ü, rrǎ jontets'ügueji 'ma; rí ñagueji c'o na cjuana 'ma, rí mimigueji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ¹⁰ Ni jyodü rí xõtpügueji rí tsjagueji c'o rguí mǎjǎ e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ¹¹ C'o me bübü bēxõmü cja o mü'bü, me cjaji c'o na s'o. Nu'tsc'ejí, dya rí tsjagueji a cjanu. C'ü rí tsjaji, rí zopjüji c'o cja a cjanu, rí xipjiji c'ü dya ne Mizhocjimi a cjanu na ngueje c'ü me na s'o cjaji. ¹² Anguezeji 'ma cǎrǎtsjēji, cjaji

c'o me na s'o. Nguéc'ua me rí tsecjöji rá mamaji c'o cja'a c'o. ¹³ Pero 'ma rá xipjiji ja cja c'ü mama Mizhocjimi; nu'ma, ra unüji ngüenda c'ü na s'o c'ü cjaji. Nuc'ua 'ma ra dyötüji Mizhocjimi, ra ndintspiji c'o o mü'büji, ya ra jya's'ü cja o mü'büji 'ma. ¹⁴ Nguéc'ua mama a cjava cja o jña Mizhocjimi:

Nu'tsc'ejí ín cjaji c'o na s'o, chjëntjovi c'ü ín ĩcjeji, dya ín ätäji Mizhocjimi.

Nguéc'ua rí sögueji rí unnc'ejí ngüenda c'ü na s'o ín cjaji.

E Jesucristo ra dya'c'üji jya's'ü cja in mü'büji, eñe.

¹⁵ Nguéc'ua pjõtpügueji ngüenda ja rguí nzhodügueji. Dya rí nzhodügueji c'ua ja nzi ga nzhodü c'o dya pǎrǎ Mizhocjimi. Rí nzhodügueji na jo, na ngueje ya ín pǎrǎgueji Mizhocjimi c'ü ne angueze rí tsjaji. ¹⁶ Cja ne xoñijõmü me cjaji na puncjü c'o na s'o. Pero nu c'ü rí tsjagueji, sido rí jyodü rí tsjagueji c'o na jo. ¹⁷ Dya rí tsjaji c'o na s'o nza cja c'o dya pǎrǎ Mizhocjimi. Jyodügueji rí pǎrǎgueji c'ü ne Mizhocjimi rí tsjaji. ¹⁸ Dya rí tǐgueji. 'Ma cjó c'o tǐř, sö'õ c'ü me mǎjǎ, pero cja c'o na s'o. Nu'tsc'ejí rí jyéziji o Espiritu Mizhocjimi ra manda cja in mü'büji. Nu'ma, na cjuana ín mǎcjeji 'ma. ¹⁹ Rí põtqui ñagueji o salmo, 'ñeje o himno. Rí ma't'üji ín Jmugöji co texe in mü'bügueji 'ma rí tōjōji o himno. ²⁰ Texe c'o ra tsja'c'üji, pero sido rí unügueji na pōjō. 'Ma rí unüji na pōjō Mizhocjimi rí ñädǎgueji e Jesucristo c'ü ín Jmugöji.

La vida familiar del cristiano

²¹ Me rí põtqui dyätǎji na ngueje ín sügueji c'ü ín Jmugöji.

²² Nu'tsc'ejí ín ndixũji 'ma ya ín chjüntüji, rí dyätǎgueji c'ü nin xǎraji. Na ngueje je ga cjanu ga ne Mizhocjimi rí tsjaji. ²³ Na ngueje e bēzo ngueje o ñi c'ü nu su; c'ua ja xo nzi ga cja e Jesucristo, ngueje o ñi yo ejme angueze. E Jesucristo ngue c'ü jopcü o mü'bü yo ejme angueze. Nu yo ejme e Jesucristo ngue o cuerpo angueze. ²⁴ C'ua ja nzi ga cja'a yo ejme e Jesucristo me ätäji angueze; xo rga cjanu yo ndixũ yo ya chjüntü ni jyodü ra dyätǎ c'ü nu xǎra.

²⁵ Nu'tsc'ejí, ín bēzoji 'ma ya ín chjüntüji, ni jyodü rí s'iyaji c'ü nin su; c'ua ja xo

va s'iya e Jesucristo yo o nte angueze. E Jesucristo o ã ndũ; ngue c'ua ro unũ c'ũ ro bũbũtjo yo o nte angueze. ²⁶ O ndũ e Jesucristo ngue c'ua ra ndintspi o mü'bũ yo o nte angueze. A cjanu o tsjacũji e Jesucristo o ntezũji dya c'ũ. C'ũ rvá jigõji, ne ra mama e Jesucristo o ndintsquigõji c'o na s'o c'o mi cjangõji, na ngueje rí ejmegõji o jña angueze. ²⁷ E Jesucristo o ndintsquiji ín mü'bũji nutscõji o ntezũji c'ũ; ngue c'ua 'ma ra ãjẽ na yeje angueze, me ra mãjä rgá recibidozũji. Na ngueje ya rrã zõzũji a jmi angueze, nza cja 'na novia c'ũ dya pje bũbũ c'o na s'o, na zõ cja jmi c'ũ nu novio. ²⁸ E Jesucristo me s'iya yo o nte angueze. A cjanu, nu'tsc'ejijĩn bẽzoji 'ma ya in chjũntũji, xo ni jyodũ rí s'iyajijĩ c'ũ nin su. 'Ma cjõ c'o s'iya c'ũ nu su, nguetsjẽ o cuerpo c'ũ s'iya c'ũ, na ngueje 'natjo o cuerpovi co nu su. ²⁹ Nguet'ua me s'iya nu su; unũ pje ra zi 'ñe pje ra jye. Na ngueje 'natjo o cuerpovi co c'ũ nu su. Je xo ga cjanu e Jesucristo s'iyazũji nutscõji o ntezũji dya angueze. ³⁰ Na ngueje 'natjo ín cuerpoji co angueze. E Jesucristo ngue ín ñigõji; nutscõji nguetscõji c'o chãcã cja o cuerpo. ³¹ Mama a cjava cja o jña Mizhocjimi: "A cjanu 'ma ra chjũntũ 'na bẽzo, ra zogũ nu tata 'ñejnu mamá, ngue c'ua ra bũbũvi nu su. Nuc'ua ya rí 'natjo o cuerpovi", eñe. ³² Me na zõ a cjanu c'ũ ni 'natjo o cuerpovi 'na bẽzo nu su. Pero c'ũ rí negõ rí unnc'ejijĩ ngũenda, ngue c'ũ xenda ni muvi. Nutscõji rí ejmeje e Jesucristo, 'natjo ín cuerpoji co angueze. 'Ma ot'ũ, dya cjõ mi pãrã a cjanu. ³³ C'ũ rá xi'ts'ijijĩ dya, nu'tsc'ejijĩ cjuarma ya in chjũntũji, ni jyodũ rí s'iyaguejijĩ c'ũ in suguejijĩ c'ua ja xo gui s'iyatsjẽjijĩ. Xo 'ñetsc'ejijĩ in ndixũjijĩ, ni jyodũ nzi 'najats'ũjijĩ rí respetaojijĩ c'ũ in xĩraguejijĩ.

6

¹ Nu'tsc'ejijĩ in t'i'ijijĩ, ni jyodũ rí dyätãjijĩ nin tatajijĩ 'ñejni mamájijĩ, na ngueje e Jesucristo c'ũ ín Jmugõjijĩ ne a cjanu. ² Rí respetaguejijĩ nin tatajijĩ 'ñejni mamájijĩ, na ngueje nujnu manda Mizhocjimi. 'Ma rí tsjaguejijĩ a cjanu, Mizhocjimi ra nintsjim-its'ũjijĩ. Nu e mandamiento nu, ngue nu ot'ũ c'ũ mama Mizhocjimi ra nintsjim-its'ũjijĩ

'ma rí tsjaguejijĩ nu. ³ Mama Mizhocjimi, 'ma rí respetaojijĩ nin tatajijĩ 'ñejni mamájijĩ, rí mãjaguejijĩ 'ma; y rí mimijijĩ na puncjũ cjẽ cja ne xoñijõmũ 'ma.

⁴ Xo 'ñetsc'ejijĩ in tatajijĩ, rí zopjũjijĩ na jo yo in ch'iguejijĩ; dya rí huẽnch'ijijĩ na zẽzhi. 'Ma jiyõ, 'na ra sjẽyajijĩ. Nu c'ũ rí tsjajijĩ, rí jíchijijĩ ra dyärãjijĩ. Rí xõpũguejijĩ o jña Mizhocjimi.

⁵ Nu'tsc'ejijĩ in mbẽpjijijĩ rí dyätãguejijĩ yo in lamujijĩ cja ne xoñijõmũ. Rí dyätãjijĩ co texe in mü'bũjijĩ nza cja gui dyätãguejijĩ e Jesucristo c'ũ in lamuguejijĩ a jens'e. ⁶ Rí pẽpiguejijĩ na jo nin lamujijĩ; dya nguextjo 'ma ra jñantc'ajijĩ anguesjijĩ, para ra mamajijĩ c'ua c'ũ na jo c'ũ in cjaguejijĩ. Rí pẽprijijĩ na jo nin lamujijĩ na ngueje in pẽpiguejijĩ e Jesucristo. Rí pẽpiguejijĩ co texe in mü'bũjijĩ, na ngueje je ga cjanu ga ne Mizhocjimi. ⁷ Me rí mãjäjijĩ rguipẽpiguejijĩ na jo yo in lamujijĩ; na ngueje, dya xo nguextjo yo bẽzo yo in pẽprijijĩ. Xo ngueje e Jesucristo c'ũ ín Jmugõjijĩ in pẽpiguejijĩ c'ũ. ⁸ Ya in pãrãguejijĩ, nu c'ũ ni tsjaguejijĩ na jo cja yo in mintejijĩ, e Jesucristo c'ũ ín Jmugõjijĩ ra ngõ'tc'ũjijĩ c'ũ in tsjaguejijĩ c'o na jo. Dya ra tsja, zõ ri mbẽpjijijijĩ, zõ dya ri mbẽpjijijijĩ.

⁹ Xo nzitjots'ũguejijĩ in lamuguejijĩ, xo rí ñuguejijĩ na jo nuyo in mbẽpjijijijijĩ. Dya rí menasaojijĩ. In pãrãguejijĩ nu c'ũ nu Jmu anguesjijĩ, xo ngueje c'ũ in Jmuguejijĩ c'ũ. Ngueje e Jesucristo c'ũ je bũbũ a jens'e. Angueze dya juajnũ; ra dyõtũ ngũenda yo lamu, xo 'ñe yo mbẽpjijijĩ.

Las armas espirituales del cristiano

¹⁰ Mi cjuarmats'ũgõjijĩ, xe bũbũ c'ũ xe rá xi'tsc'õjijĩ. Ya in 'natjojijĩ co e Jesucristo c'ũ ngueje ín Jmugõjijĩ. Nguet'ua me rí zẽzhijijĩ, na ngueje na zẽzhi angueze. ¹¹ E Satanás c'ũ dya jo, me jodũ ja rga dyoncũjijĩ c'ũ dya cja rá cjajijĩ c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Pero Mizhocjimi me dacũjijĩ ja rga sõ rá zẽzhijijĩ. 'Na xondaro je'e c'ũ pjõtpũ o cuerpo cja chũ. Xo ga cjanu Mizhocjimi me dacũjijĩ c'ũ rgá zẽzhijijĩ, ngue c'ua, dya ra ndõcũjijĩ c'ũ dya jo. ¹² Nu yo rí ügõjijĩ yo rí chũgõjijĩ, dya ngueje yo nte. C'o rí chũgõjijĩ, ngueje c'ũ dya jo 'ñe c'o o mbẽpjijijĩ c'o dya rí jandajijĩ. C'ũ dya jo 'ñe c'o o mbẽpjijijĩ ngue c'o manda cja ne xoñijõmũ. Nuc'o, me na s'o c'o. Ngue c'o cjapũ me na bẽxõmũ cja o mü'bũ yo nte; nguet'ua yo nte, dya

ätäji Mizhocjimi. ¹³ Nguec'ua ni jyodü rí zëzhigueji rguí 'ñejmeji Mizhocjimi. A cjanu, 'ma ra jyonnc'üji chü c'ü dya jo, dya ra ndõ'c'üji 'ma. A cjanu, dya rí ñügüji, dya rí tsjaji c'o na s'o. ¹⁴ A cjanu rí zëzhiji. 'Na xondaro nzünt'ü na jo o mbünt'ü c'ü na jo rga zëzhi. A cjanu ra zë'ts'iji na jo 'ma sido rí mamaji c'ü na cjuana. 'Na xondaro co'bü o tijmi co 'na t'ëzi nguec'ua nu c'o üvi, 'ma pjat'üji, dya ra chõtpü cja ts'ingue. A cjanu 'ma sido rí tsjagueji c'o ne Mizhocjimi, angueze ra mbõ'c'üji na ngueje e Jesucristo ya je bübü cja in mü'bügueji. Nguec'ua dya pje ra nguich'i cja in mü'büji c'o na s'o. ¹⁵ 'Na xondaro tí'ch'í o dyatsi, ngue c'ua dya pje ra chjocü o ngua cja chü. Je xo ga cjatsc'ejí nu. Ya í 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, nguec'ua Mizhocjimi cja'c'üji ra söya in mü'bügueji, dya rí sügueji cja ne chü nu jonnc'üji e Satanás c'ü dya jo. ¹⁶ 'Na xondaro jün 'na escudo ngue c'ua, dya ra chõt'ü c'o flecha c'o ya ri tjë'ë c'o ra pana c'o enemigo. Je xo ga cjatsc'ejí nu, sido rí 'ñejmeji e Jesucristo c'ü o ndin'tsc'igüejí in mü'bügueji. A cjanu, dya ra ndõ'c'üji e Satanás c'ü me jonnc'ü ja rgá ndõ'c'üji. ¹⁷ 'Na xondaro junt'ü 'na casco o ñi ngue c'ua ra mbörü o ñi cja chü. Je xo ga cjats'ügueji nu. In pãrãgueji e Jesucristo o jocüts'üji in mü'büji; o 'ñempc'ejí libre ngue c'ua, dya rí tsjijñiji c'o na s'o cja in ñigüejí. 'Na xondaro xo jün 'na tjëdyi. Co c'e tjëdyi c'ü jün, cjäpü ra c'ueñe c'o chüvi. Je xo ga cjats'ügueji nu. C'ü dya jo, me jonnc'üji chü. Pero in pãrãgueji o jña Mizhocjimi. Co c'e jña, o Espíritu Mizhocjimi ra mbõxc'üji ngue c'ua, dya rí dyätäji c'ü dya jo; rí tsjäpüji ra c'ueñe. ¹⁸ Nu'tsc'ejí, sido rí dyõtügüejí Mizhocjimi ra mbõxc'üji. Xõmü, ndempa rí dyõtügüejí Mizhocjimi. Rí dyõtüji c'ua ja nzi ga ne o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'bügueji. Rí dyõtügüejí Mizhocjimi ra mbõs'ü texe c'o o nte angueze. ¹⁹ Nutscõ e Pablo, xo rí dyõtügüejí Mizhocjimi ra dyacügõ jña rá zopjü yo nte. Xo rí dyõtücüji Mizhocjimi c'ü dya rá sügõ rga zopjüji, pero rá xipjiji na jo c'ü mama Mizhocjimi c'ü ja rgá sõ yo nte ra 'natjoji co e Jesucristo, zõ menzumüji a Israel o jiyõ. ²⁰ Mizhocjimi o 'ñembgüegõ c'ü rá zopjü yo nte rá xipjiji

c'o o jña angueze. Na ngue c'ü rí zopjügõ yo nte, rí ogõ a pjörü. Pero rí dyõtügüejí Mizhocjimi c'ü rá zopjü yo nte c'ua ja nzi ga ne angueze; c'ü dya rá sügõ.

Saludos finales

²¹ E Tíquico c'ü ín cjuarmagõji ra xi'ts'iji pje rí cjägõ 'ñe c'o bëpji c'o rí pëpcõ Mizhocjimi. Nuc'ü, me rí s'iyagõ c'ü. Angueze me pjõxcügõ cja o bëpji ín Jmugõji e Jesucristo. ²² Nguec'ua rvá tãjãgõ e cjuarma Tíquico ngue c'ua rí pãrãgueji pje rí cjäjme. Nguec'ua a cjanu ra mãjä in mü'bügueji.

²³ Rí ötügõ e Jesucristo c'ü ín Jmugõji, 'ñe Mizhocjimi c'ü nu Tata ra tsja'c'üji ra mãjä in mü'büji, dya pje rí mbeñeji. Xo rí ötügõ anguezevi ra dya'c'üji rí põtqui s'iyaji. Ra dya'c'üji a cjanu, 'ma rí jñunt'ü in mü'büji ra dya'c'üji c'o. ²⁴ Nuzgõ, xo rí ötügõ Mizhocjimi ra nintsjimi texe c'o na cjuana ätä ín Jmugõji e Jesucristo, 'ñe neji. Je rga cjanu, amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS FILIPENSES

Pablo escribe desde la cárcel a la iglesia de Filipos

¹ Nutscö e Pablo 'ñe e Timoteo, rí mbëpjjögöbe cja e Jesucristo. Nutscöbe rí pen'c'egöbe ne carta, nu'tsc'ejí cjuarma in cãrãji a Filipos, co texe c'o pastor 'ñe c'o pjös'ü c'o pastor. Nu'tsc'ejí o ntets'üji Mizhocjimi. In 'natjoji co e Jesucristo. ² Mizhocjimi c'ü in Tatagöji 'ñe e Jesucristo c'ü in Jmugöji ra nuc'ejí na jo; y ra tsja'c'üji ra mäjã in mü'büji, dya pje rí mbeñeji.

Oración de Pablo por los creyentes

³ Texe 'ma rí mbents'egöji rí unü na pöjö Mizhocjimi. ⁴ Rí mbents'egöji texe 'ma rí ötügö Mizhocjimi. Me mäjã in mü'bügö rgã ötü Mizhocjimi. ⁵ Rí unügö na pöjö Mizhocjimi na ngueje ndeze nu pa 'ma ot'ü i dyãrägueji c'e jña c'ü mama ja ga cja e Jesucristo, hasta nudya, yo pa dya yo, nutscö 'ñetsc'ejí rí 'natjoji. Na ngueje nu'tsc'ejí sido in ejmegueji e Jesucristo 'ñe in zopjüji yo nte c'ua ja nzi rgã zopjügö. ⁶ Ngue Mizhocjimi c'ü o pëpji cja in mü'bügueji ngue c'ua i 'ñench'e in mü'büji angueze. Rí pãrãgö Mizhocjimi sido ra pëpji cja in mü'büji hasta 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo; ngue c'ua rí nocüji cja o dyë Mizhocjimi. ⁷ Na jo rá mbents'ejí a cjanu, na ngueje me rí s'iyats'üji. Exi 'ñetse pëpji Mizhocjimi cja in mü'büji. Na ngueje dya i jyombeñezügöji c'ü rrã ogö a pjörü. Xo i pjöxcüji 'ma o zinzigöji a jmi c'o pje pjëzhi, 'ma mi xipjigöji ja ga cja o jña e Cristo. ⁸ Mizhocjimi pãrã c'ü me rí s'iyats'ügöji in texeji, na ngueje 'natjo in mü'büji co e Jesucristo c'ü me s'iyazüji. ⁹ Nu'tsc'ejí in s'iyaji Mizhocjimi. Xo in pötqui s'iyaji. Me rí ötügö Mizhocjimi c'ü xenda me rí s'iyaji. A cjanu xenda rí pãrãgueji Mizhocjimi. Xo rí ötügö Mizhocjimi ra jí'ts'iji c'o ne angueze rí tsjaji. ¹⁰ A cjanu sö rí pãrãji c'ü na jo rí tsjagueji. Ngue c'ua 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo, ra 'ñetse vi tsjagueji c'ua ja nzi ga ne angueze, nguec'ua dya ra sö pje ra xi'ts'iji. ¹¹ A cjanu

'ma sido rí 'ñejmeji e Jesucristo c'ü bübü cja in mü'büji, rí tsjaji c'o ne Mizhocjimi 'ma. Nuc'ua ra 'ñetse c'ua c'ü me na nojo Mizhocjimi, 'ñe me na jonte.

Para mí la vida es Cristo

¹² Mi cjuarmats'ügöji, zö rí ogö a pjörü, pero nu o jña e Cristo, dya c'a's'üji. Na cjuana, nudya ngue dya xenda äräji dya, ne jña. ¹³ Texe yo xondaro yo pjörü va cja ne palacio, y texetjo nu va a Roma pãrãji c'ü rí ogö a pjörü na ngueje rí ejmegö e Jesucristo. ¹⁴ Yo cjuarma pãrãji c'ü sido rí ñagö o jña Mizhocjimi zö rí ogö a pjörü. Nguec'ua na puncjü anguezeji xenda o zëzhiji. Nudya, dya cja sÿji ga zopjüji o jña Mizhocjimi yo nte. Na ngueje pãrãji c'ü in Jmugöji, dya jëzguigöji; me pjöxcüji.

¹⁵⁻¹⁷ Bübü cjuarma c'o zopjü yo nte, xipjiji o jña e Cristo, na ngueje me juentsqueji. Anguezeji me neji e Cristo. Xo s'iyazügöji. Pãrãji Mizhocjimi o 'ñembgue rá zopjü yo nte rá xipjiji o jña e Cristo. Pero bübü cjuarma c'o ña o jña e Cristo, na ngueje neji c'ü ra xögü na puncjü cjuarma co nuzgö, cja rrü möji co anguezeji. Anguezeji nzhodüji libre ga zopjüji o jña Mizhocjimi yo nte. Pero xöcüji c'o cjuarma. Cjijñiji, 'ma rá ärägö xögü c'o cjuarma ngue c'ua ra ndünt'ü a xütjü anguezeji, xenda ra sufrido in mü'bügö va a pjörü. ¹⁸ Pero dya ra tsja zö neze c'o cjuarma c'o ña o jña e Cristo, zö nugü na ü c'o. Nu c'ü je me ni muvi, ngue c'ü zopjüji yo nte.

Nguec'ua me mäjã in mü'bügö dya. ¹⁹ Sido rá mäjãgö, na ngueje rí pãrãgö texe c'o ts'acü ra mbedye na jo c'o. Rí pãrãgö ra mbedye na jo na ngueje me in ötcüji Mizhocjimi. Xo pjöxcügö o Espiritu e Jesucristo. ²⁰ Nu c'ü je rí negö, rí te'begö cja in mü'bügö c'ü dya rá sÿgö. Rí ne sido rá zopjü na zëzhi yo nte, rá xipjiji nu o jña e Cristo c'ua ja nzi rvã cjägö 'ma cja rvã ench'e in mü'bügö e Jesucristo. Dya ra tsja zö ra mbötcüji, zö ra 'ñevguegöji libre xe rá mimitjo cja ne xoñijömmü; pero c'ü rí negö ngue c'ü ra unü ngüenda yo nte c'ü me na nojo e Cristo. ²¹ Rí 'natjogöbe co e Cristo, nguec'ua me rí mäjã xe rí bübüjtjogö cja ne xoñijömmü. Pero xenda na jo rá tÿgö, na ngueje rá ma bünc'ö co e Cristo. ²² 'Ma xe rá

mimitjo cja ne xoñijõmü, xe sö rá pëpitjo c'ü mi Jmugöji e Jesucristo. Nuc'ua na puncjü c'o ra dyärä o jña e Cristo. Nguec'ua, dya rí pârãgö ja ngue c'ü xenda na jo; cjo xenda na jo xe rá mimitjogö cja ne xoñijõmü, o cjo ya ra zixqui e Cristo. ²³ Bübü 'ma rí mangö na jo rá tũgö; bübü 'ma xo rí mangö na jo xe rá mimitjogö. Nuzgö, nu c'ü rí negö, rá tũgö ngue c'ua rá ma bübügöbe e Cristo. Ngue c'ü xenda na jo. ²⁴ Pero por nu'tsc'ejí xenda na jo xe rá mimitjo va cja ne xoñijõmü ngue c'ua xe ra sö rá zo'c'üji nu o jña e Cristo. ²⁵ Ni jyodü rá zo'c'üji, nguec'ua rí pârãgö c'ü xe rá mimitjo, rá ã zo'c'üji na yeje, ngue c'ua xenda rí pârãgueji na jo e Cristo, y rí mäjãji rguí 'ñejmeji angueze. ²⁶ 'Ma rá ã zenguats'üji na yeje, rí mäjceji na puncjü, rí mangueji c'ü me na nojo e Jesucristo na ngueje ya rguí pjongüzü libre cja pjörü.

²⁷ Zö rá ãcjö; zö dya rá ãcjö, rí minc'ejí na jo c'ua ja nzi ga mama o jña e Cristo. Nguec'ua rá ärãgö c'ü ri mamaji c'ü sido in ejmeji e Jesucristo; c'ü 'na ma cjatjo c'ü in cjiñijí; c'ü in cjacjuanaji in zopjüji o jña e Jesucristo yo nte. ²⁸ Dya pje rí sũ'üji c'o nuc'üji na ü. Nu c'ü ni nuc'üji na ü exi 'ñetse c'ü ra ndüji. Mizhocjimi, dya ra unüji c'ü ra bübütjoji. Pero nu'tsc'ejí c'ü rguí zëzhigüeji, ri 'ñetse c'ü ya o 'ñempc'ejí libre Mizhocjimi. ²⁹ Mizhocjimi o dya'c'üji c'ü i dyärãji o jña angueze; nguec'ua i 'ñejmeji e Jesucristo. Mizhocjimi xo o dya'c'üji c'ü in sufridoji na ngueje in ejmeji e Jesucristo. Me na jo nu yo o dya'c'üji Mizhocjimi. ³⁰ I jñandgueji o tsjacüji ró sufrido na puncjü, na ngueje rí pëpigö e Jesucristo. Xo in ärãji c'ü rí sufridogö dya. Nu'tsc'ejí 'ñetscö 'na ma cjatjo c'ü rgá c jagöji na s'ëzhi; rí sëchitjoji.

2

La humillación y la grandeza de Cristo

¹ E Cristo bübü cja in mü'bügüeji. Me s'iyats'üji angueze nguec'ua me cja'c'üji rí mäjceji. O Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'büji ngue c'ü cja'c'üji rí s'iyaji yo in minteji. Xo cja'c'üji rí juentseji yo in minteji. ² Na ngueje texe yo cja ró xi'ts'iji, ri 'na ma cjatjo c'ü rí tsjiñijí ngue c'ua rí tsjacüji xenda rá mäjcö. Rí pötqui s'iyaji c'ua ja nzi ga s'iyats'üji e Cristo, ri 'na ma

cjatjo in mü'büji. ³ Dya rí huinsteji, dya rí jyodügüeji ja rgá mbë'ts'iji na nojo. Nu c'ü rí tsjaji, nu'tsc'ejí tsjapüji xenda ni muvi nzi 'na yo nin cjuarmaji que na ngue'tsc'ejí. ⁴ Dya nguetjo cja in bëpjíji rí jyodü rí pëpjíji. Xo rí jyonnc'ejí ja rguí pötü rguí pjös'üji.

⁵ C'ua ja nzi va nguiñi e Cristo Jesús, xo rguí tsjiñigüeji c'ua. ⁶ C'ua ja nzi ga cja Mizhocjimi, xo ga cjanu e Cristo Jesús, na ngueje angueze Mizhocjimi. Pero dya o tsjapütsjé na nojo e Cristo Jesús c'ü dya ro dyätä nu Tata. ⁷ Mizhocjimi angueze, pero o ã jmus'ü nza cjatscöji rí nteji. O ãjé o ã dyätä Mizhocjimi c'ü nu Tata. ⁸ Mi nte'e e Jesucristo. O ne o tsja texe c'ü mi ne Mizhocjimi c'ü nu Tata; nguec'ua o ne o ndü. Je ngue cja 'na ngronsi o ndü. 'Ma cjo c'o tũ cja 'na ngronsi, mamaji c'ü me na s'o c'ü. ⁹ E Cristo Jesús o tsja c'ü mi ne Mizhocjimi. Nguec'ua Mizhocjimi o unü o mbëzhi me na nojo a jens'e. Dya cjo bübü c'ü ra mbëzhi nza cja e Cristo Jesús. Angueze manda texe. ¹⁰ Na ngueje me na nojo e Jesús, nguec'ua ra ndüñijõmüji a jmi angueze texe c'o cãrã a jens'e 'ñe yo cãrã cja ne xoñijõmü, 'ñe c'o cãrã a linfiernu. ¹¹ Texeji ra nãdãji e Jesucristo ngueje c'ü Jmu'u. A cjanu ra 'mãrã c'ü me na nojo Mizhocjimi c'ü nu Tata.

Los cristianos son como luces en el mundo

¹² 'Ma mi bñnc'ö co nu'tsc'ejí i dyätãgüeji Mizhocjimi; i tsjagueji c'o ne angueze. Nudya rí bñnc'ö na jë, pero rí ö'tc'ügöji sido rí dyätãgüeji Mizhocjimi. E Jesucristo o 'ñempc'ejí libre cja c'o na s'o, nguec'ua sido rí tsjacjuanaji, rí sũji Mizhocjimi. ¹³ Ra sö rí dyätãji Mizhocjimi, na ngueje Mizhocjimi ngue c'ü pëpji cja in mü'bügüeji. Ngue angueze cja'c'üji rí ñe rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne angueze. Xo pjöxc'üji nguec'ua sö rí tsjaji c'o.

¹⁴ Nu'tsc'ejí, dya rí pötqui reclamaoji. Dya xo rí pötqui söji o jña. ¹⁵ Nguec'ua, dya ra sö cjo pje ra xi'ts'iji. Ra 'ñetse in ätäji Mizhocjimi co texe in mü'bügüeji. A cjanu ra 'ñetse exi nguetjots'ügüeji Mizhocjimi, nu'tsc'ejí o t'its'üji angueze. In cãrãji a nde yo nte yo dya nzhodü na jo. Pero nu'tsc'ejí 'ñetsets'üji a nde anguesji c'ü bübü o jya's'ü

Mizhocjimi in mü'bügueji. ¹⁶ Nu'tsc'ejí rí zopjügueji yo nte, rí xipjiji ja rgá sö e Cristo ra unü c'ü rguí bübütjoji. Nuc'ua 'ma ra ëjë na yeje e Cristo, me rá má'c'ägöji na ngueje i dyätäji c'ü me ró zo'c'ügöji. ¹⁷ Nu'tsc'ejí in ejmeji e Cristo, ya i unügueji in mü'büji, in pëpiji angueze. Zö ra mbötcügöji, pero nuzgö me rí má'c'ägöji. ¹⁸ Nguec'ua a cjanu xo rí mäjägueji. Rí mäjägueji co nutscö.

Timoteo y Epafrodito

¹⁹ 'Ma ra ne e Jesucristo c'ü ngueje in Jmugöji, rí negö, dya cja ra mezhe c'ü rá täcjö e Timoteo ra ëjë c'ua ja in cārāji. Rá mäcjö 'ma ya rá pāragö pje in cjaji. ²⁰ Dya cjó bübü co nutscö c'ü ri cijñi nza cja e Timoteo. Angueze ra jyodü na cjuana ra mböxc'üji. ²¹ C'o dyaja cjuarma c'o bübü co nutscö dya, jodütsjējēji c'o netsjējēji. Dya pje jodüji c'ü ra mbös'üji c'o dyaja c'ua ja nzi ga ne e Jesucristo. ²² Nu'tsc'ejí ya in pāragueji c'ü na jonte e Timoteo. Nuc'ü, chjëntjovi 'ma ri ngueje in ch'igö, me o mböxcügö na puncjü ró zopjübe yo nte nu o jña e Cristo. ²³ Nuzgö, 'ma rá pāragö cjo ra bötcügö cjo ra pjongüzüji libre, rí negö extá täcjö e Timoteo ra ëjë c'ua ja in cārāgueji. ²⁴ 'Ma ra ne e Jesucristo c'ü in Jmugöji, dya ra mezhe ra pjongüzüji libre xo rá ëcjö c'ua ja in cārāgueji.

²⁵ Rí mangö c'ü xo ni jyodü rá täcjö e cjuarma Epafrodito nu ja in cārāgueji. Ngueje in mimbëpjibe. Ngue c'ü rí dyocjöbe c'ü. Mi zopjügöbe o jña e Cristo yo nte. Nguetsjē e Epafrodito nu c'ü i chäjäji c'ü; guec'ua ro ē mböxcü. ²⁶ E cjuarma Epafrodito me mbents'ejí in texeji. Angueze me ne ra ma zenguats'üji. Me mbents'ejí na ngueje vi pāragueji mi sö'dyē c'ü. ²⁷ Na cjuana nda mi cja c'ü e cjuarma. Ya mi ngue ro ndü'ü. Pero Mizhocjimi o juentse angueze. Xo 'ñezgö, me xo o juentscö Mizhocjimi. Ya mi sufrido in mü'bügö. Pero 'ma ro ndü c'e cjuarma, xenda ro sufrido na puncjü in mü'bügö 'ma. ²⁸ Nguec'ua rí negö extá täjägö c'ua ja in cārāgueji; guec'ua 'ma ya rí jñandaji na yeje angueze, me rí mäjäji. Nutscö dya, dya cja me rá cijñigö 'ma. ²⁹ Nu'tsc'ejí rí mäjägueji rguí tsjocüji in nzumügueji, na ngueje ngue

'naja cjuarma c'ü ejme in Jmugöji e Jesucristo. Rí respetaogueji texe c'o nza cja angueze. ³⁰ Nune cjuarma nu, ya mi ngue ro ndü na ngueje pëpi e Cristo. Nu'tsc'ejí me mi ne ri pjöxcüji. Pero dya söts'ügueji, na ngueje dya mi bünc'ö c'ua ja in cārāgueji. Nguec'ua e Epafrodito mi cja posible ro tsja texe c'o mi jyongü, zö 'na ro bö't'ü angueze.

3

La rectitud verdadera

¹ Nu'tsc'ejí in cjuarmats'ügöji, xe bübütjo c'ü xe rá xi'ts'iji. Sido rí mápagueji c'ü in Jmugöji. Nuzgö, dya pje xichazügö c'ü rá opcjö na yeje c'o ya ró xi'tsc'öji. Nuc'o, ni jyodü rá xi'ts'iji na yeje c'o, ngue c'ua rí mbeñegueji na jo. ² Rí pjötpügueji ngüenda c'o me na s'o ga xöpüte. Nuc'o, chjëntjovi dyo'o c'o me na sate. Anguezeji jodü ra cumpletsjēji c'o na jo, pero cjaji c'o na s'o. Mamaji ni jyodü rí meyaji in cuerpoji; 'ma jiyö, dya ra tsja'c'ejí Mizhocjimi o t'its'üji 'ma. ³ Pero nutscöji na cjuana o t'izüji Mizhocjimi na ngueje ya ró ench'e in mü'büji e Jesucristo; guec'ua rí ma't'üji Mizhocjimi cja in mü'büji. Rí mamagöji nguetjo e Jesucristo c'ü embgueji libre. Dya rí jodüji rá cumpletsjēji c'o na jo. ⁴ Bübü c'o mama ngueje o t'iji Mizhocjimi na ngueje pje pjēzhiji cja yo nte a Israel. Nutscö xenda pjētsi que na ngueje texe anguesji. ⁵ Nutscö je rí menzumügö a Israel. O mboxbëchezügö e Benjamín. 'Ma ya vi cjögü c'o ocho pa 'ma ya vi jmuxcügö, nuc'ua o meyzüji in cuerpogö c'ua ja nzi ga cja yo in menzumüjme a Israel. Rí ñagö c'e jña hebreo. Xo mi ña hebreo mi tatagö 'ñe mi mamágö. Nuzgö ró cjägö c'o mama cja o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. Ró cjägö c'ua ja nzi ga cja c'o fariseo na ngueje xo rmí fariseogö. ⁶ Me mi süpügö c'o in leygöjme, y mi negö texeji nde ro züpüji c'o. Nguec'ua me mi cjapü ra sufrido c'o vi 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. Mi jodü ja rva chjotüji. Nuzgö mi ätägö c'o mama cja o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés, guec'ua dya cjó mi sö ro huēnzgüi. ⁷ Texe yo, ró mangö c'ü me ni muvi yo. Pero ya rí pāragö na jo c'ü dya pje ni muvi yo, mi c'axcöji yo, ngue c'ua dya ro jocüzü in

mü'bügö. Nu c'ü ni muvizügö ngue c'ü bübü e Jesucristo cja ín mü'bügö dya. ⁸⁻⁹ Rí pârâgö na jo c'ü pje mi pjëtsigö, dya pje ni muvi; ne ri ngue c'ü pje xe ra mbëtsi c'ü rguí muvi. Nu c'ü ni muvi ngue c'ü rí pârâgö e Jesucristo c'ü ngueje ín Jmugö. Nu c'o rmí c'apügö me ni muvi, nudya ya rí c'apütjogö ngue cañabü. Nuzgö ró jëzi texe c'o, ngue c'ua ro 'natjobe co e Cristo. Zö ró c'agö c'o mama cja o ley e Moisés, dya ngue a cjanu o jozö a jmi Mizhocjimi. O jocüzügö Mizhocjimi 'ma ró ench'e ín mü'bügö e Jesucristo. Mizhocjimi ra jocü texe c'o ra 'ñejme e Jesucristo. ¹⁰ Rí negö rá pârâgö texe c'ua ja ga cja e Cristo. Mizhocjimi me na zëzhi. O tsjapü o te'e e Jesucristo 'ma ya vi ndü. O te'e ngue c'ua ra dyacüji c'ü rá bübüttöji. Nguec'ua rí negö dadyo rga mimigö dya. O sufrido e Jesucristo; nguec'ua nuzgö, rí ne rá ätägö c'ü, zö xo rá sufridogö. Dya cja xo rí negö ra mandazü yo nzhubü, na ngueje o ndü e Jesucristo va ngötcüji ín nzhubüji. ¹¹ A cjanu, nuc'ua 'ma rá tügö, ra tsjacü Mizhocjimi rá tetcjö nu pa'a 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo.

La lucha para llegar a la meta

¹² Nuzgö dya be exi nguetjozügö e Cristo, texe c'ua ja ga cja angueze. Pero nutscö rí c'acjuanagö ngue c'ua exti nguetjozügö angueze, na ngueje ngue c'ü vi 'ñevgue libre. ¹³ Nu'tsc'ëji mi cjuarmats'ügöji; rí pârâgö c'ü dya be exi nguetjozügö e Cristo, texe c'ua ja ga cja angueze. Pero dya cja rí c'ijñigö c'ua ja nzi rmá c'agö. Nuzgö c'ü rí c'agö, rí c'acjuanagö, sido rá tjünt'ü a xütjü e Cristo; ngue c'ua exti nguetjozügö c'ua ja nzi ga cja angueze. ¹⁴ Nu c'ü rí c'agö rí chjëntcjöbe nza cja 'naja nte c'ü me cja carrea. Nu c'e nte c'ü, ne ra ndöjö c'ü ra ch'unü. A cjanu, nuzgö rí c'acjuanagö, rí tjünt'ügö a xütjü e Jesucristo; ngue c'ua rá tøjö c'ü ra unü Mizhocjimi. Mizhocjimi ra dyacü rá sät'ä a jens'e nu ja bübü angueze; ra dyacü c'ü exti nguetjozügö e Jesucristo.

¹⁵ Ma in c'ijñigüejí c'ü ya exi nguetjots'ügüejí e Jesucristo, ni jyodü rí mbeñegueji c'ü xe bë'ts'iji. Mizhocjimi ra jí'ts'iji c'ü ni jyodü xe rí tsjacjuanagueji sido rí chjünt'üji a xütjü e Jesucristo. ¹⁶ Nu 'ma rí pârâgöji c'ua ja ga

cja e Jesucristo, ni jyodü rá c'agöji c'ua ja nzi ga ne angueze. Dya rá yembeñegöji.

¹⁷ Nu'tsc'ëji ín cjuarmats'ügöji, rí tsjaji c'ua ja nzi rgá c'agö. Nu'tsc'ëji rí unüji ngüenda nu c'o nzhodü c'ua ja nzi rgá nzhodügö. ¹⁸ Cârã na puncjü c'o dya nzhodü a cjanu. Ya na puncjü rgá xi'ts'iji, nudya rí huë'ë dya, rgá xi'ts'iji; dya c'aji c'ua ja nzi ga ne e Jesucristo. Nza cja c'ü me nuji na ü e Jesucristo c'ü o ndü cja ngronsi. ¹⁹ Nu c'ü je ra tsjapüji yo, ngue c'ü ra ndüji; je ra möji a linfiernu. Anguezeji c'atsjëji c'o netsjëji; dya c'aji c'o ne Mizhocjimi. C'aji c'o na s'o c'o ex 'na tsetjetjo, pero me mäpäji c'o. C'o cja'a yo nte cja ne xoñijömmü ngue c'o me jodü ra tsjaji c'o. ²⁰ Pero nutscöji je rí menzumüji a jens'e. Nutscöji rí ten'c'öji je rguí 'ñeje nu, nu c'ü o 'ñevgueji libre. Ngueje e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ²¹ Angueze ra pötcüji ín cuerpoji nu tsjaja cja ne xoñijömmü. Nuc'ua c'ü ín cuerpoji ya exti nguetjo o cuerpo angueze c'ua ja nzi ga cja ndeze o te, o ma a jens'e. Ra pötcügöji ín cuerpoji na ngueje na zëzhi angueze. Nde manda texe.

4

Alégrese siempre en el Señor

¹ Nu'tsc'ëji ín cjuarmats'ügöji, me rí s'iyats'üji. Me rí negö rá ma nuc'üji. Me rí mä'c'ägöji na ngueje i dyätäji o jña Mizhocjimi c'ü ró zo'c'üji. Exi 'ñetse ró pëpcö na jo Mizhocjimi rvá zo'c'üji. Nuzgö rí ö'tc'üji, dya ra tögüts'üji, sido rí dyätäji e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. Rí xi'ts'iji yo, na ngueje me rí s'iyats'ügöji.

² Nudya bübü 'na jña c'ü rá xipjivi yo hermana, e Evodia 'ñeje e Síntique. Nu'tsc'ëvi ni jyodü ri 'na ma c'atjo rguí tsjijñivi na ngueje in ejmevi e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ³ Xo 'ñetsc'e mi cjuarmats'ügö, 'ma rí zopjügö nu o jña e Cristo yo nte, dya tögü ín mü'bügüejí guí pjöxcü. Rí ö'tc'ügö rí zopjü nza yeje c'o hermana ngue c'ua ri ina ma c'atjo rgá nguijñivi. Rí zopjüvi na ngueje nza yeje c'o hermana o mböxcügö 'ma rmí zopjügö nu o jña e Cristo yo nte. Xo o mböxcü e Clemente 'ñe c'o dyaja. Texe c'o, o 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo; nguec'ua o

tjũ'ũ anguesji je t'opjũ cja c'e libro c'ũ quis' i ɔ tjũ c'o ra bũbũtjo.

⁴ Nu'tsc'ejj, dya ra tɔgũ in mü'bũgueji rguj mäjäji, na ngueje in ejmeji e Jesucristo c'ũ in Jmugöji. Nuzgö rá yepcö rá xi'ts'ijj, rí mäjägueji. ⁵ Zö cjó pje ra tsja'c'ũji, pero rí pësp'ijj paciencia. Nuc'ua ra mbärã yo nte c'ũ me na jopũ in mü'bũgueji. Rí tsjaji a cjanu na ngueje e Jesucristo c'ũ in Jmugöji ya ngue ra êjẽ.

⁶ Dya pje rí tsjijñigueji. Rí xipjigueji Mizhocjimi texe c'o ni jyonc'ũji. Rí dyötũgueji angueze. Rí unũji na pøjö.

⁷ Nuc'ua Mizhocjimi ra tsja'c'ũji ra söya in mü'bũgueji c'ũ dya pje rí tsjijñijj, na ngue in 'natjoji co e Jesucristo. Me na nojo Mizhocjimi. Dya cjó sö ra mbärã ja ga tsjacũji rá mäjäji cja in mü'bũji.

Piensen en lo que es bueno

⁸ Xe bũbũtjo c'ũ xe rá xi'ts'ijj cjuarma. Rí unũji ngũenda texe c'o na cjuana, 'ñe texe c'o ni jyodũ rá respetaoji. Rí unũji ngũenda texe c'o na jo, 'ñe c'o dya pje bũbũ c'ũ na s'o. Rí unũji ngũenda texe c'o me na zö, 'ñe texe c'o me na jo rgá äräji. Nguejyo je rí tsjijñijj yo.

⁹ Rí tsjagueji c'o ró jí'tsc'öji. Ya in pärãgueji xo ngue c'o rí cjagö c'o. Nuc'ua ra bũbũ Mizhocjimi cja in mü'bũgueji c'ũ cja'c'ũji rí mäjäji cja in mü'bũji.

Ofrendas de los filipenses para Pablo

¹⁰ E Jesucristo c'ũ in Jmugöji me cjacũgö rá mäjö na ngueje ya na yeje c'ũ i mbenzegöji i pjöxcũji. Dya pje rí mangö c'ũ ya vi jyombeñezũji. Pero dya pje mi töt'ũgueji ja rvi pjöxcũji. ¹¹ Dya rí mangö c'ũ pje ni jyongũ; na ngueje ya rí pärãgö ja rga mäjägö 'ma pje rí pë'sc'ö, y 'ma dya pje rí pë'sc'ö. ¹² Nuzgö ró nugö 'ma rí jün pje rá si; ya xo ró nugö 'ma dya rí jün. Zö rí sant'agö, zö rí nijmigö, zö ri ojtjo, zö ri bũbũ texe; pero nutscö rí pärãgö ja rga mäjägö rga mimigö. ¹³ Nuzgö sö rá cjagö texe na ngueje e Jesucristo cjacũ rá zëzhi. ¹⁴ Zö mi zëzhigö, pero i tsjagueji na jo c'ũ i pjöxcũji c'ũ pje mi jyongũ.

¹⁵ Nu'tsc'ejj cjuarma in cãrãji a Filipos; in mbeñeji 'ma ró pedyegö cja c'e estado de Macedonia. Nu'tsc'ejj cja vi 'ñejmeji ɔ jña e

Jesucristo. Pero i penqueji o ofrenda 'ma. In pärãji nguextjots'ũji i pjöxcũji a cjanu. I tsjagueji na ngueje me i gradecidogueji yo jña yo ró zo'c'ũgöji. Nu c'o cjuarma cja c'o dyaja jñiñi, dya cjó o mbenque o ofrenda 'ma. ¹⁶ 'Ma xe mi bũnc'ö a Tesalónica yengũi pjöxcũji. I penquegöji o ofrenda. ¹⁷ Nuzgö, dya ngue c'ũ me rí negö pje rí dyacũji. Nu c'ũ je rí negö, rí tsjagueji c'ũ ne Mizhocjimi. Nguec'ua xenda ra nintsjimits'ũji 'ma angueze. ¹⁸ Ya rí pë'sc'ö dya texe c'o ni jyongö. Na cjuana poncjütjo. Nuzgö rí mäjö na ngueje ya o dyacũ e Epafrodito nu c'o merio c'o i penqueji. Me xo mäjä Mizhocjimi na ngueje chjëntjovi c'ũ ri unũji angueze nu c'o merio c'o i dyacũji. ¹⁹ Mizhocjimi c'ũ bũbũ a jens'e xo ra dya'c'ũji texe c'o bë'ts'ijj na ngueje texe ngueje ɔ tsjaja angueze. Ra dya'c'ũji na ngueje rí 'natjoji co e Jesucristo. ²⁰ Mizhocjimi c'ũ in Tatagöji me na nojo. Dya ra nguarũ rá mamaji c'ũ me na nojo angueze. Je rga cjanu, amén.

Saludos finales

²¹ Xipjijj ra mbörũ Cjimi texe c'o ya 'ñench'e ɔ mü'bũ e Jesucristo. Nu yo cjuarma yo rí bũnc'öjme bö'tc'ütjoji Cjimi. ²² Yo cjuarma yo cãrã cja ɔ ngumũ e César c'ũ manda, bö'tc'ũji Cjimi. Xo 'ñe texe yo cjuarma yo cãrã va.

²³ E Jesucristo c'ũ in Jmugöji ra nuc'ũji na jo, in texeji. Je rga cjanu, amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS COLOSENSES

Pablo escribe a la iglesia de Colosas

¹ Nutscö e Pablo, rí apóstolegö cja e Jesucristo; na ngueje o ne a cjanu Mizhocjimi. Rí opjügö ne carta rá pen'c'ejí. E Timoteo c'ü ín cjuarmagöji xo va bö'tc'ügueji Cjimi. ² Rí pen'c'ejí ne carta, nu'tsc'ejí in menzumüji a Colosas. Nu'tsc'ejí o ntetsc'ejí Mizhocjimi. Sido in ejmegueji e Jesucristo. Mizhocjimi c'ü ín Tatagöji ra nuc'üji na jo, y ra tsja'c'ü ra söya in mü'bügueji c'ü.

La oración de Pablo por los creyentes

³ 'Ma rí ö'tc'ügöbe Mizhocjimi, rí unübe na pöjö Mizhocjimi c'ü nu Tata e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ⁴ Na ngueje ró ärägöbe mamaji c'ü in ejmegueji e Jesucristo. Me xo in s'iyagueji texe yo dyaja o nte Mizhocjimi. ⁵ Xo in te'begueji Mizhocjimi ra dya'c'üji c'ü 'natjo c'ua rí bübüji a jens'e co angueze. Ngue c'ü o mama nu c'o o xi'ts'iji o jña e Jesucristo. Na cjuana o jña angueze. ⁶ Ya o zo'c'ügueji o jña e Cristo. Nguec'ua vi 'ñench'e in mü'büji angueze, y ya dadyo gui mimiji. Xo zopjüji c'o dyaja nte cja ne xoñijö mü. Nguec'ua xo ejmeji o jña e Jesucristo; y ya xo dadyo ga mimiji dya. 'Ma i dyärägueji o jña e Jesucristo, nuc'ua ya i pärägueji me na cjuana me nugüji na jo Mizhocjimi. ⁷ Ngue e Epafras c'ü rí s'iyaji c'ü o zo'c'ügueji o jña e Jesucristo. Rí mimbëpjijme e Epafras cja e Jesucristo. Nuc'ü, pëpi na jo e Jesucristo c'ü. C'ü ro ëcjö ro ë zenguats'üji, o pätcägö e Epafras o ëjë. ⁸ Angueze o xitsibe c'ü in pötqui s'iyaji yo cjuarma na ngueje o Espíritu Mizhocjimi bübü cja in mü'bügueji.

⁹ Nguec'ua ndeze c'e pa 'ma ró pärägöjme c'ü in ejmeji e Jesucristo, dya rí söyajme rgá ö'tc'üjme Mizhocjimi. Rí ö'tüjme Mizhocjimi ra tsja'c'üji rí pärägueji na jo c'ü ne angueze rí tsjaji. Xo ra tsja'c'üji rí pärägueji c'ü mbeñe Mizhocjimi. Ngue o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'bügueji c'ü ra tsja'c'üji rí pärägueji yo. ¹⁰ Rí ö'tüjme Mizhocjimi c'ü rí nzhodügueji na jo c'ua

ja nzi ga ne e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. A cjanu ra mä'c'äji angueze. A cjanu rí tsjaji c'o na jo; y xenda rí pärägueji angueze. ¹¹ Rí ö'tüjme Mizhocjimi ra dya'c'üji rí zëzhiji na ngueje Mizhocjimi me na zëzhi. Ngue c'ua zö pje c'o rí sufridoji, pero rí mäjceji, dya ra tögü in mü'büji. ¹² Nuzgöjme rí ö'tüjme Mizhocjimi c'ü ín Tataji c'ü sido rí unügueji na pöjö angueze. Na ngueje o jocüts'ü in mü'bügueji. O tsja'c'üji o t'its'üji angueze. Nguec'ua in nzhodügueji cja e jya's'ü; y 'na nu pa rí tsäräji a jens'e cja Mizhocjimi co texe c'o o t'i Mizhocjimi. ¹³ Mizhocjimi o 'ñembgueji libre, ngue c'ua dya cja mandazüji e Satanás c'ü cja pü ra bëxö mü cja o mü'bü yo nte. O tsjacüji Mizhocjimi o t'izüji, nguec'ua c'ü mandazüji dya, ngue e Jesucristo c'ü o T'i. Mizhocjimi me s'iya c'ü nu T'i. ¹⁴ E Jesucristo o ngötcüji ín nzhubüji, nguec'ua va perdonaozüji Mizhocjimi.

La paz con Dios por medio de la muerte de Cristo

¹⁵ Mizhocjimi, dya cjo janda. Pero rí unüji ngüenda ja ga cja, na ngueje texe c'ua ja ga cja angueze je xo ga cjatjonu e Jesucristo c'ü ya exmi bübüvi Mizhocjimi 'ma dya be mi t'ät'ä e jens'e 'ñe ne xoñijö mü. ¹⁶ E Jesucristo o dyät'ä e jens'e 'ñeje ne xoñijö mü c'ua ja nzi ma mbeñe Mizhocjimi. O dyät'ä yo rí jandaji 'ñe c'o dya rí jandaji. O dyät'ä c'o anxe c'o ätä angueze; 'ñe c'o dya cja ätä angueze. O dyät'ä texe, ngue c'ua ra dyätäji angueze, y ngue c'ua ra zädä texe c'o o mbeñe angueze ra tsja'a. ¹⁷ Ya exmi bübü e Jesucristo 'ma dya pje be mi t'ät'ä. Yo o dyät'ä angueze, xe bübütjo yo, na ngueje ngue angueze c'ü pjörü yo. ¹⁸ E Jesucristo ngueje ín ñigöji nutscöji rí ejmeji angueze; nutscöji ngue o cuerpozüji angueze. E Jesucristo o te'e na yeje 'ma ya vi ndü. Ngue c'ü ot'ü o te'e c'ü dya cja ra ndü. Nguec'ua unü c'ü rguí bübütjo c'o ejme angueze. Nguec'ua ngueje angueze c'ü manda texe. ¹⁹ Texe c'ua ja ga cja Mizhocjimi, je xo ga cjatjonu e Cristo. Je va ne a cjanu Mizhocjimi. ²⁰ Mizhocjimi o ndjä e Jesucristo cja ne xoñijö mü ngue c'ua o 'ñe pjödü o cji cja ngronsi. A cjanu e Jesucristo o jocü texe c'ü vi s'odü a jens'e 'ñe

cja ne xoñijõmü, ngue c'ua texe yo nte ra sö ra nzhogüji cja Mizhocjimi.

²¹ Nu'tsc'ejji, dya mi pärãgueji Mizhocjimi. Me mi nugueji na ü Mizhocjimi. Me mi cjagueji c'o na s'o. Pero nudya, ya tsja Mizhocjimi ngue c'ua dya cja in nuji na ü dya c'ü. ²² O ndäjä e Jesucristo o ëjë nza czazgöji rí nteji. O ndü va ngötcüji in nzhubügöji; ngue c'ua dya cja in nugueji na ü dya Mizhocjimi. Nudya, a jmi Mizhocjimi ya 'nin'tsc'iji in mü'büji, dya cja bübüts'üji c'o na s'o. Y dya cjó sö pje ra xi'ts'iji. ²³ Pero ni jyodü sido rí 'ñejmegueji e Jesucristo. Sido rí 'ñejmeji Mizhocjimi, dya rí chjench'egueji. Sido rí che'begueji c'ü ra dya'c'üji e Jesucristo c'ü rí mimiji co Mizhocjimi a jens'e. Nu yo jña'a yo, ya i dyärãgueji yo. Ya xo o dyärãji texe cja yo jñiñi. Nutscö e Pablo, rí zopjügö yo nte rí xipjiji yo jña'a yo.

Pablo encargado de servir a la iglesia

²⁴ Rí mäcjö dya, nu c'ü me rrã sufridogö na ngueje rí zo'c'ügöji o jña Mizhocjimi. E Jesucristo o sufrido ngue c'ua ro ngärã c'o ejme angueze. Nuc'o, ngueje o cuerpo angueze. Nguec'ua rrã sufridogö, y xe rá sufridogö ngue c'ua xenda na puncjü nte ra dyärã o jña Mizhocjimi. ²⁵ Mizhocjimi o 'ñembguegö rá cjagö mbörü cja yo ejme angueze. Nguec'ua rrã zo'c'ügöji dya, yo o jña Mizhocjimi; nguec'ua sö rí pärãgueji na jo, ja cja c'ü mama Mizhocjimi. ²⁶ C'e jña c'ü mama Mizhocjimi, dya mi pärãji ndeze 'ma o mbürü o ngärãji. Pero nudya, yo ejme e Jesucristo, Mizhocjimi cjapüji ra mbärãji c'e jña c'ü dya mi pärãji. ²⁷ Nutscöji rí ejmeji Mizhocjimi, Mizhocjimi ne'e c'ü rá pärãji c'e jña c'ü dya mi 'mãrã mi jinguã. Me na zö c'e jña; mama c'e jña c'ü nu'tsc'ejji, dya in menzumüji a Israel, xo 'ñetsc'ejji bübü e Jesucristo cja in mü'bügueji, nguec'ua in pärãgueji 'na nu pa rí bübüji co angueze a jens'e, y exti nguetjots'üji angueze.

²⁸ Ngueje e Jesucristo c'ü rí nãnc'öjme 'ma rí zopjüjme yo nte. Rí xipjigöjme texe yo nte c'o rí chjögöjme c'ü ni jyodü ra 'ñejmeji e Jesucristo. Rí xipjigöjme ra jyëziji c'o na s'o. Rí xipjigöjme texe c'ua ja ga dyacüjme pjeñe Mizhocjimi, ngue c'ua sido ra 'ñejmeji e Jesucristo. Ngue c'ua a cjanu ra nzhodüji c'ua

ja nzi ga ne angueje na ngueje angueze ri bübü cja o mü'büji. ²⁹ Ngue c'ü rí pëpji na zëzhi texe yo pa, dya pje rí söyagö rgá xipji yo nte c'ua ja ga cja e Jesucristo. Me na zëzhi e Jesucristo c'ü dacü rá zëzhigö ngue c'ua rá cjagö o bëpji angueze.

2

¹ Rí ne rí pärãgueji c'ü me rí mbents'ejji; me rí ö'tc'ügöji Cjimi, nu'tsc'ejji in cãrãji a Colosas. Me xo rí ötpü Cjimi c'o cãrã a Laodicea; xo 'ñe texets'üji cjuarma, dya rí chjögöji. ² Me rí ötügö Mizhocjimi c'ü ra zëzhi in mü'bügueji; c'ü rí pötqui s'iyaji ngue c'ua ri 'natjo in mü'bügueji. Me rí ötügö Mizhocjimi c'ü rí tendiogueji na jo ja ga cja c'e jña c'ü mama Mizhocjimi ja ga cja e Jesucristo. C'e jña, dya mi pärãji mi jinguã. ³ Na ngueje nguextjo e Jesucristo c'ü pärã texe c'ü mbeñe Mizhocjimi. Nu c'ü mbeñe Mizhocjimi ngue c'ü me na zö'ö c'ü. Nu 'ma bübü e Jesucristo cja in mü'bügöji; ngue 'ma rí pärãgöji ja ga cja Mizhocjimi 'ma. ⁴ Nujyo rí mamagö yo, ngue c'ua dya cjó ra dyon'c'üji. Na ngueje bübü c'o me pärã o jña ja ga dyonpü yo nu minteji. ⁵ Nuzgö, zö dya rí bünc'ö nu ja in cãrãgueji, pero rí mbents'ejji cja in mü'bügö. Me rí mäjägö c'ü in nzhodügueji na jo; na cjuana in ejmegueji e Cristo.

⁶ Ya i 'ñench'egueji in mü'büji e Jesucristo. Angueze ngue c'ü in Jmugueji dya c'ü. Nguec'ua sido rí 'ñejmegueji angueze, na ngueje in 'natjoji co angueze dya. ⁷ Ni jyodü xenda rí pärãgueji e Jesucristo. Nuc'ü, bübü cja in mü'bügueji c'ü. Rí zëzhigueji rguí 'ñejmeji angueze, c'ua ja ya nzi va xö'c'üji. Y me rí unügueji na pöjö Mizhocjimi.

La nueva vida en Cristo

⁸ Bübü o xöpüte c'o va ë on'c'üji. Mamaji me pärãji, pero dya pje ni muvi c'ü xi'ts'iji na ngue dya mamaji c'ua ja ga cja e Jesucristo. Nu c'ü xi'ts'iji, ngueje o tjürü yo nte; c'ua ja nzi ga nguijñiji cja ne xoñijõmü. Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí pjötpügueji ngüenda c'ü dya rí jyëziji ra dyon'c'üji.

⁹ E Jesucristo ngue Mizhocjimi. Texe c'ua ja nzi ga cja Mizhocjimi, je xo ga cjatjonu e Jesucristo. ¹⁰ Texe c'o ni jyodüts'üji, ra dya'c'üji Mizhocjimi, na ngueje ya in

'natjoji co e Jesucristo. Ngueje angueze c'ü je manda texe c'o pje nde pjëzhi, c'o pje nde manda, zö ri ngue a jens'e, zö ri ngue cja ne xoñijömü. ¹¹ Nu c'o na s'o ga xöpüte, mamaji c'ü ni jyodü ra circuncidaots'üji ngue c'ua rrä jots'üji a jmi Mizhocjimi. Pero, dya je a cjanu. Na ngueje e Jesucristo o ndin'tsc'iji in mü'büji. Nguec'ua ya na jots'üji dya a jmi Mizhocjimi. ¹² Nu c'ü vi jigueji ne ra mama ya i 'natjoji co e Jesucristo 'ma o ndü, 'ñe 'ma o t'ögü. A cjanu xo i 'natjoji co angueze 'ma o te'e. Nudya ya dadyo in mü'büji dya. Na ngueje in ejmeji Mizhocjimi c'ü me na zëzhi c'ü o xos'ü e Jesucristo 'ma ya vi ndü. ¹³ Na ngue c'o na s'o c'o mi cjagueji, chjëntjui c'ü ya rvi chügueji. Mi cjagueji c'ua ja nzi mi netsjëji. Pero 'ma ró ench'e in mü'büji e Jesucristo, o perdonaozüji Mizhocjimi texe c'o in nzhubügöji, o tsjacüji rá bübüttöji. Na ngueje o te'e e Jesucristo 'ma ya vi ndü, y bübüttö dya. ¹⁴ Dya rmí cjagöji c'ua ja nzi ga mama cja o ley Mizhocjimi; nguec'ua rmí tügöji in nzhubüji c'o ro ma cjöt'üji. Pero e Jesucristo, o ndät'äji cja ngronsi. A cjanu o ndü va ngötcüji in nzhubügöji. Nguec'ua nudya, dya cja mandazüji c'ü o ley Mizhocjimi. ¹⁵ Mi ätägöji c'ü dya jo 'ñe c'o o mbëpji, nguec'ua rvá tuncsc'ö in nzhubüji. Pero 'ma o ndü cja ngronsi e Jesucristo, o ngötcügöji texe in nzhubügöji c'ü. A cjanu e Jesucristo o jizhi c'ü xenda na zëzhi angueze que na ngueje e Satanás c'ü dya jo; o jizhi c'ü nguetsjë angueze c'ü manda texe.

Busquen las cosas que son del cielo

¹⁶ C'o na s'o ga xöpüte so'pc'üji c'o. Mamaji c'ü bübü o ts'ingue c'o dya sö rí sagueji, y bübü c'o dya sö rí sigueji. Xo mamaji c'ü ni jyodü rí süpügueji yo mbaxua, zö ri ngue c'o cjaji chjümü o zä'mä o tsjë'ma. Dya rí jyëziji ra zo'pc'üji a cjanu. ¹⁷ C'o ley c'o mama anguezeji rí tsjaji, ngue c'ü rví unü ngüenda c'o in mboxtitajme c'ü ro ëjë e Cristo. Ya ëjë dya c'ü, nguec'ua dya cja mandazüji c'o ley. ¹⁸ Dya rí 'ñejmeji 'ma cjo c'o ra xi'ts'iji Mizhocjimi dya ra recibidots'üji, nu'tsc'ëji in ench'ëji in mü'büji e Jesucristo. Cärä c'o xöpü c'ü dya cjuana. Mamaji c'ü dya sö rí chëzhiji a jmi

Mizhocjimi na ngueje in ntetjoji. Mamaji ni jyodü rí ma't'üji c'o anxe c'ua ja nzi ga tsja anguezeji. Me cjäpüji na nojo na ngueje dya bübü Mizhocjimi co anguezeji. Mamaji c'ü xenda päräji na ngueje pje c'o cjinch'iji. ¹⁹ C'o xöpüte, dya cjäpüji ngüenda e Jesucristo c'ü me na nojo. E Jesucristo ngueje in ñigöji. Texe c'o ejme angueze, angueze cjäpüji ra nocüji cja o dyë c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi, na ngueje 'natjoji co e Jesucristo.

²⁰ I 'natjogueji co e Jesucristo 'ma o ndü. Ngueje angueze o 'ñempc'ëji libre, nguec'ua, dya cja mandats'ügueji dya c'o ley. ¿Jenga in cjatjogueji nza cja yo nte yo dya pje ejme e Jesucristo? ¿Jenga in ätägueji c'o xi'ts'iji c'o xöpüte? ²¹ Anguesji xi'ts'iji c'ü pje nde ma jñönü na jo rí siji, 'ñe c'ü dya jo rí sigueji. Mamaji c'ü bübü c'o dya jo rí chjörüji. ²² Texe c'o xi'tsc'ëji ngue c'o cjiñitsjë yo nte yo. Zö rí siji, o dya rí siji, nuc'o, dya ngue c'o ra jocüts'ü in mü'bügueji. Nuc'o, ra tjeze c'o. ²³ C'o nte c'o tjünt'ü a xütjü c'o xöpüte mamaji, dya sö ra chëzhiji cja jmi Mizhocjimi; mamaji ni jyodü ra cumpleji c'ü mamatsjëji anguesji na jo ra tsjaji. Mamaji ni jyodü ra huanta o cuerpoji; 'ma jiyö, dya ra recibido Mizhocjimi anguezeji. C'ü ni huantaji a cjanu, nza cja c'ü na jo cjaji. Pero dya pjös'üji ra jyëziji c'o na s'o c'o cjiñi o mü'büji. Na ngue sido cjaji c'o netsjëji.

3

¹ Nu'tsc'ëji i 'natjoji co e Cristo 'ma o te'e, 'ñe 'ma o ma manda cja o jodyë Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Nguec'ua jyodügueji dya, co texe in mü'büji rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne e Jesucristo. ² Rí tsjiñigueji ja ga cja Mizhocjimi c'ü je bübü a jens'e. Dya me rí jyodügueji yo bübü cja ne xoñijömü. ³ Na ngueje nu'tsc'ëji i 'natjogueji co e Jesucristo 'ma o ndü. Nguec'ua xo in 'natjoji co Mizhocjimi c'ü nu Tata, zö dya tjanda. ⁴ Pero 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo; c'ua ja rga jandaji angueze, je xo rgá jñandgagöji a cjanu. Rí bübüttöji na ngueje e Cristo bübü cja in mü'bügöji.

La vida antigua y la vida nueva

⁵ Nu'tsc'ejí í 'natjoi co e Cristo 'ma o ndũ; nguec'ua dya rí tsjaji c'o caji cja ne xoñijõmũ. Nu'tsc'ejí in bẽzoji, dya rí tsãjãgueji ndixũ; xo 'ñetsc'ejí in ndixũji, dya xo rí tsãjãgueji bẽzo. Y 'ma dya be in 'ñeji nin su, dya cjó rí tsjaji c'o na s'o. Dya rí tsjijñigueji c'o me na s'o. Dya xo rí tsjagueji c'o me na s'o. Dya xo rí ñegueji c'o pẽ's'i c'ũ 'naja in dyoji. 'Ma rí ñegueji c'o pẽ's'i c'ũ 'naja, rí pẽ'sc'ejí in s'ocũgueji 'ma, chjẽntjovi 'ma ri ma't'ũji o ts'ita. ⁶ Ngue c'o nte c'o dya atã Mizhocjimi c'o cja a cjanu. Mizhocjimi ra tsjapũ ra ma sufridoji, na ngue yo me na s'o yo caji. ⁷ Xo nzitjots'ũgueji xo mi cjagueji c'o na s'o, dya mi atãgueji Mizhocjimi. ⁸ Nudya ni jyodũ rí jyẽziji texe yo. Dya rí tsjaji cuẽ. Rí jyombeñeji 'ma cjó pje ra tsja'c'ũji. Dya xo rí tsjijñiji c'ũ cjó rí tsjapũgueji c'ũ na s'o. Dya xo rí santegueji. Dya ra mbedye c'o na s'o jña cja in tegueji. ⁹ Dya rí põtqui pezhgueji bẽchjine. Nu'tsc'ejí c'ua ja nzi ma cjats'ũji, dya cja cjatsc'ejí dya nu. Na ngueje í jyẽzgueji c'o na s'o. ¹⁰ Nu'tsc'ejí ya dadyo in mü'bũgueji dya. Ya ni ma ra jñu'sc'ũgueji dya e Jesucristo c'ũ bũbũ cja in mü'bũgueji. Ngue angueze c'ũ cja'c'ũji xenda rí pãrãgueji ja ga cja Mizhocjimi. ¹¹ 'Ma rí ejmegõji e Jesucristo, dya ra tsja zõ rí menzumũgõji a Israel, o zõ dya rí menzumũji nu. Dya xo ra tsja, zõ rí cjagõji c'o tjũrũ c'o cja yo menzumũ a Israel, zõ dya rí cjagõji c'o. Dya xo ra tsja zõ rí pjẽchiji rá xõrũji, zõ dya rí pjẽchcõji. Dya xo ra tsja zõ rí mbẽpcõji, o dya rí mbẽpcõji. C'ũ ni muvi, ngueje e Jesucristo c'ũ ya je bũbũ cja in mü'bũgõji rí texeji 'ñe mandazũji.

¹² Mizhocjimi me s'iyats'ũji. O juan'c'ũji rí tsjagueji o ntets'ũji angueze. Nguec'ua xo rí juentseji yo nte. Rí tsjagueji na jonte. Nu'tsc'ejí, dya rí tsjatsjẽgueji c'ũ me na nots'ũji. Tsjapũji c'ũ xenda na jonte c'o dyaja que na ngue'tsc'ejí. Dya rí nzhopcũji c'ũ cja'c'ũji c'ũ na s'o yo nin minteji. ¹³ Rí põtqui pẽsp'iji paciencia. Rí põtqui perdonaogueji 'ma cjó pje ra tsja'c'ũji. Nu'tsc'ejí o perdonaots'ũgueji e Jesucristo. Nguec'ua xo rí perdonaogueji c'o in dyoji. ¹⁴ Texe yo rrã xi'ts'iji, ni muvi yo. Pero c'ũ xenda ni muvi ngue c'ũ me rí

põtqui s'iyaji. A cjanu rí tsjaji texe c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ¹⁵ Rí põtqui ñegueji na ngueje Mizhocjimi ya o zon'c'ũji c'ũ rí 'natjoi co e Jesucristo. Y rí unũgueji na põjõ Mizhocjimi.

¹⁶ Me na zõ o jña e Cristo; jyẽzi ra zi'ch'i cja in mü'bũgueji. Jyodũji rí pãrãgueji ja ga cja Mizhocjimi. A cjanu rí põtqui xõpũgueji ja cja o jña e Cristo. Rí chõpũgueji o salmo Mizhocjimi, 'ñe o himno. Rí unũji na põjõ Mizhocjimi co texe in mü'bũji. ¹⁷ Texe c'o rí mamagueji, rí mamaji na ngueje o ntets'ũji e Jesucristo. Texe c'o rí tsjagueji, rí tsjaji na ngueje o ntets'ũgueji e Jesucristo. Xo rí unũgueji na põjõ Mizhocjimi c'ũ in Tatagõji, na ngueje c'o o tsja e Jesucristo.

Deberes sociales del cristiano

¹⁸ Nu'tsc'ejí in ndixũgueji 'ma ya in chjũntũji, rí dyãtãji nin xĩraji c'ua ja ga ne'e e Jesucristo c'ũ ngueje in Jmugõji. ¹⁹ Nu'tsc'ejí in bẽzoji 'ma ya in chjũntũji xo rí s'iyagueji c'o in suji. Dya na s'o rguí huẽnch'iji. ²⁰ Nu'tsc'ejí in t'i'iji, rí dyãtqueji nin tataji texe c'ũ ra mandats'ũji; na ngueje je a cjanu ga ne'e e Jesucristo c'ũ ngueje in Jmugõji. ²¹ Nu'tsc'ejí in tataji, rí zopjũji na jo yo in ch'igueji, dya rí huẽnch'iji na zẽzhi. 'Ma jiyõ, 'na ra sjẽyaji, y ra tõgũ o mü'bũji. ²² Nu'tsc'ejí in mbẽpjigueji, tsjagueji texe c'o ra mandats'ũji nu c'o rí pẽpiji cja ne xoñijõmũ. Dya nguextjo 'ma ra jñant'aji anguezeji, para ra mamaji c'ua c'ũ na jo c'ũ in cjagueji. Rí pẽpjiji co texe in mü'bũji na ngueje in sũji Mizhocjimi. ²³ Texe c'o rí tsjagueji, tsjaji co texe in mü'bũji. Dya nguextjo yo nte yo in pẽpiji; xo 'ñe e Jesucristo c'ũ ngueje in Jmugõji, xo in pẽpiji. ²⁴ In pãrãgueji e Jesucristo c'ũ in Jmugõji ra dya'c'ũji nu c'ũ mbeñe Mizhocjimi, na ngueje e Jesucristo ngueje c'ũ in pẽpigueji c'ũ. ²⁵ Mizhocjimi dya juajnũ. Zõ cjó ri ngueje, 'ma ra tsja c'ũ na s'o, Mizhocjimi ra jñũnpũ ngũenda; ra tsjapũ ra sufrido na ngue c'ũ vi tsja na s'o.

4

¹ Nu'tsc'ejí in lamuji, rí tsjapũgueji na jo yo in mbẽpji. Rí tsjõ't'ũji c'ua ja nzi ga pẽpjiji. Rí tsjagueji a cjanu na ngueje in

pārāgueji ín Jmugöji c'ü bübü a jens'e ngue ín lamugueji c'ü.

² Sido rí dyötüji na pöjō Mizhocjimi. 'Ma rí unügueji na pöjō Mizhocjimi, dya rí tsjijñiji yo tsja cja ne xoñijö mü. ³ 'Ma rí dyötüji Mizhocjimi, rí dyötcöjme ra mböxcüjme, ngue c'ua ra sö rá zopjüjme yo nte rá xipjijme c'ü mbeñe Mizhocjimi c'ü dya mi pārāji. Nu c'ü mbeñe Mizhocjimi ngue c'ü rá 'natjoji co e Jesucristo. Nutscö e Pablo, rí ogö a pjörü na ngueje rí zopjügö yo nte rí xipjiji o jña e Jesucristo. ⁴ Rí dyötcüji Mizhocjimi c'ü ra sö rá zopjü na jo yo nte; ngue c'ua ra dyärāji na jo nu c'o o mbeñe Mizhocjimi. A cjanu ne Mizhocjimi c'ü rá ñagö.

⁵ Rí nzhodügueji na jo. A cjanu, nu c'o dya ejme e Jesucristo ra unüji ngüenda c'ü na cjuana o jña e Jesucristo. Jyodügueji ja rguí zopjügueji yo dya ejme e Jesucristo. ⁶ Jyodügueji ja rguí xipjiji c'o o jña e Cristo c'o ni jyodü ra dyärāji. Ngue o Espiritu Mizhocjimi c'ü je bübü cja ín mü'bügueji c'ü je ra mböxc'üji, ngue c'ua rí pārāgueji ja rguí zopjüji nzi 'naja.

Saludos finales

⁷ Texe c'o rí c jagö, ra xi'ts'iji e Tíquico c'ü ín mimbëpjibe. Ngue ín cjuarmagöji c'ü me rí s'iyagöji c'ü. E Tíquico sido pëpi na jo e Jesucristo c'ü ín Jmugöji, y pjöxte na jo. ⁸ Rrā tājägö e Tíquico ngue c'ua rí pārāgueji pje rí c jagöjme. Nu c'o ra xi'ts'iji dya c'ü, ra tsjapü ra mājā ín mü'bügueji. ⁹ Ra ējēvi e cjuarma Onésimo c'ü ngueje ín menzumügueji, nu c'ü me rí s'iyagöji. Nuc'ü, pëpi na jo e Jesucristo. Anguezevi ra xi'ts'iji texe c'o rí c jajme a 'ñecjua.

¹⁰ E Aristarco c'ü rrā ogöbe a pjörü va bö'tc'üji Cjimi ín texeji. Xo va bö'tc'üji Cjimi e Marcos c'ü nu primo hermano e Bernabé. Ya xo ró xi'ts'iji, 'ma ra ē e Marcos va ja ín cārāgueji rí recibidogueji na jo. ¹¹ Xo va bö'tc'üji Cjimi e Jesús, c'ü xo xiji Justo. Cja yo menzumü a Israel c'o ejme e Jesucristo nguextjo e Aristarco 'ñe e Marcos 'ñe e Justo c'o pjöxcügö rá zopjüjme yo nte rá xipjijme ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo, ngue c'ua ra tsjapüji Mizhocjimi o Jmuji. Nza jñi'i yo, me cjacügö ra mājā ín mü'bügö yo. ¹² Xo va bö'tc'ügueji Cjimi e Epafra-

c'ü xo ngueje ín menzumügueji. Nuc'ü, xo pëpi e Jesucristo. E Epafra sido ö'tc'ügueji Mizhocjimi. Me ö'tc'ügueji Mizhocjimi c'ü rí nocüji cja o dyë Mizhocjimi; c'ü rí pārāgueji c'o ne Mizhocjimi rí tsjaji, y rí tsjacjuanaji rí tsjaji c'o. ¹³ Rí mangö, e Epafra me mbents'eji, nu'tsc'eji ín cārāji a Colosas. Me ötü Mizhocjimi ra mböxc'üji. Me xo ötü Mizhocjimi ra mbös'ü c'o cārā a Laodicea 'ñe c'o cārā a Hierápolis. ¹⁴ Xo va bö'tc'ügueji Cjimi e Lucas c'e médico c'ü me rí s'iyagöji. E Demas xo va bö'tc'üji Cjimi.

¹⁵ Nuzgö e Pablo, xo rí bötpügö Cjimi c'o cjuarma c'o cārā a Laodicea. Xo rí bötpügö Cjimi e Ninfas 'ñeje c'o ejme e Jesucristo c'o jmurü cja o ngümü. ¹⁶ Nu 'ma rí xörüji ne carta, nuc'ua rí penpegueji c'o cjuarma a Laodicea xo ra xörüji. Nu'tsc'eji xo rí xörügueji c'e carta c'ü je rá peñe a Laodicea. ¹⁷ Rí negö rí xipjiji a cjava e Arquipo: “Ngue Mizhocjimi o 'ñempc'egue ngue c'ua rí pëpi angueze. Sido rí tsjacjuana rí tsja c'ua ja nzi ga ne angueze”, rí 'ñembeji.

¹⁸ Yo jña yo cja ni nguarü yo rvá bö'tc'üji Cjimi, nguezgö e Pablo ró opjütsjögö yo. Nuzgö rrā ogö a pjörü. Rí ö'tc'üji rí mbenzeji. Mizhocjimi me ra nuc'üji na jo. Je rga cjanu, amén.

PRIMERA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS TESALONICENSES

Pablo y sus compañeros escriben a la iglesia

¹ Nutscö e Pablo 'ñe e Silvano 'ñe e Timoteo rí pen'c'öjme ne carta. Rí pen'c'öjme ne carta nu'tsc'ëji in jmurüji a Tesalónica in ench'e in mün'c'ëji Mizhocjimi c'ín Tatagöji, 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji. Mizhocjimi c'ín Tataji 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji ra sido ra nuc'ügueji na jo, ngue c'ua ra mäjä in mün'c'ëji, dya pje rí mbeñeji.

El ejemplo de fe que daban los de Tesalónica

² Texe 'ma rí ö'tc'öjme Mizhocjimi c'ín Tataji, rí nännc'öjme in chjüji nzi 'natsc'ëji, y rí unngöjme 'na pöjö angueze. ³ Na ngueje sido rí mbeñeime c'o na jo c'o in cjaji. I 'ñench'e in mün'c'ëji e Jesucristo nguec'ua gui tsjaji dya c'o na jo. In s'iyagueji yo nin minteji nguec'ua na zëzhi gui pjösteji hasta 'ma ya me ni mbo in cuëgueji. Xo in te'beji 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo c'ín Jmugöji y rá cārāji a jmi Mizhocjimi c'ín Tatagöji. Nguec'ua c'o pje nde in sufregueji, in sëchqueji c'o. ⁴ Xo rí unngöjme 'na pöjö Mizhocjimi cjuarma, na ngueje rí pārājme me netsc'ëji c'ü, 'ñe o juan'c'ügueji c'ü. ⁵ Rí pārāgöjme c'ü o juan'c'üji Mizhocjimi. Na ngueje 'ma ró 'ñe xi'tsc'öjme ja rga salvats'üji e Jesucristo, dya i dyärägueji nza cja 'ma ri ngue pje nde ma jña'a. Pero o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünnc'üji na zëzhi in mün'c'ëji, nguec'ua vi pārāgueji c'ü ngue o jña Mizhocjimi c'ü rvá xi'tsc'öjme. In pārāgueji c'ü rvá zo'c'öjme a cjanu, nguextjo c'ü ro pjöxc'üjme xo rí 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo.

⁶ Xo rí pārāgöjme c'ü o juan'c'üji Mizhocjimi. Na ngueje i chëpqueji c'ín 'ñijigöjme c'ü ngue o 'ñiji e Jesús c'ín Jmugöji. 'Ma i creoji o jña Mizhocjimi, me go tsja'c'üji yo nte i sufregueji na puncjü; pero o Espíritu Mizhocjimi o dya'c'üji c'ü me go mäjä in mün'c'ëji. ⁷ C'ü vi mäjceji a cjanu vi 'ñejmeji o jña Mizhocjimi, ngue 'na 'ñiji c'ü

o mbürü o ndëpi texe c'o ench'e o mü'bü e Jesucristo c'o tsja a Macedonia 'ñe c'o tsja a Acaya. ⁸ I xipjiji c'o 'ñaja, nguec'ua ja c'o nde go mbārāji o jña e Jesucristo c'ín Jmugöji. Dya nguextjo a Macedonia 'ñeje a Acaya; texe cja yo jñiñi pārāji dya c'ü i 'ñejmeji Mizhocjimi. Nguec'ua, dya ni jyodü pje rá xicöjme ja vi 'ñejmegueji. ⁹ Na ngueje anguezeji mamaji ja va cja vi tsjagueji 'ma ró 'ñe zo'c'öjme. Mamaji c'ü i jyëzgueji c'o ts'ita, i 'ñench'e in mün'c'ëji c'ua Mizhocjimi c'ü ix na cjuana c'ü ixi bübüjto. Nguec'ua nudya in pëpqueji dya angueze. ¹⁰ Xo mamaji c'ü in te'beji rguí 'ñeje na yeje a jens'e e Jesús c'ü nu T'i Mizhocjimi c'ü o tsjapü o te'e 'ma ya vi ndü. Nuc'ü, o ë 'ñevgueji libre cja c'o na s'o c'o rí cjaji, ngue c'ua dya ra tsjacüji Mizhocjimi rá ma sufregöji.

2

El trabajo de Pablo en Tesalónica

¹ In pārāgueji cjuarma, 'ma ró 'ñe zo'c'öjme, dya ndunü ndajma in jñagöjme. ² In pārāgueji ante que ró säjme cja in jñiñigueji, me ró sufregöjme na puncjü a ma a Filipos, y me go bëchquijme in tsegöjme va tsjacüjme c'o na s'o. Xo 'ñe cja in jñiñigueji mi bübü c'o mi cja ro ts'axcüjme. Pero Mizhocjimi o tsjacüjme ró zëzhgöjme ngue c'ua dya ró sügöjme ró xi'tsc'öjme ja ga ne Mizhocjimi ra jogü in mün'c'öji. ³ C'o jña c'o ró xi'tsc'öjme, dya ngue o bëchjine c'o rva creojme. C'ü rvá zo'c'öjme, dya xo ngue c'ü rvi tsjötöjme o me rvi sücüjme. Dya xo ró on'c'öjme c'ü ro xi'tsc'öjme o bëchjine. ⁴ Ngue Mizhocjimi o dyacöjme ne bëpji nu rgá zo'c'öjme, na ngueje o nutcügöjme c'ü rí cjacuanajme. Nguec'ua rvá 'ne zo'c'öjme. Dya ngue c'ü rvá 'ne xi'tsc'öjme jña c'o rvi mäjceji, pero c'ü rví mäjä Mizhocjimi c'ü pätcā in mün'c'öjme. ⁵ In pārāgueji c'ü dya xo ró xi'tsc'öjme c'ü ma jotsc'ëji ngue c'ua rvi creozüjme. Dya xo ró zo'c'öjme para rvi tsjötöjme. Pätcö in mü'büjme Mizhocjimi c'ü na cjuana yo rí xi'tsc'öjme a cjanu. ⁶ Dya ró jodüjme c'ü me ri mäjceji, ró jodügöjme c'ü me ri mäjceji Mizhocjimi. Ni xo ri ngue c'o 'ñaja jñiñi ro jodügöjme c'ü ro mäjceji. O juancüjme e Cristo rá

zopjüjme yo nte. Nguéc'ua ro sö ro cjangöjme c'ü rvi sücüjme. ⁷ Pero dya ró cjangöjme a cjanu. C'ua ja nzi ga tsja 'na ndixü me s'ia ga mbörü c'o o ts'it'i, je xo va cjanu rvá pjö'c'öjme. ⁸ Ró netsc'öjme me na puncjü. Nguéc'ua c'ü mi negöjme, dya nguextjo c'ü ro xi'tsc'öjme o jña Mizhocjimi; xo ró ne ró pjöxc'öjme co texe ín mün'c'öjme. Na ngueje rí netsc'öjme na puncjü. ⁹ In mbeñeji cjuarma, ja ma pëpcjöjme na zëzhi hasta 'ma me mi po ín cuëgöjme. Mi zo'c'öjme o jña Mizhocjimi, pero zö xömü zö ndempa mi pëpcjöjme c'o 'ñaja bëpji, ngue c'ua dya ri tsjötöjme. 'Ma jiyö, 'na rvi sögueji na jyü.

¹⁰ Nu'tsc'ëji in ench'e in mü'büji dya e Cristo, in pârâgueji ja rvá minc'öjme a ndetsc'ëji. Ró ätcöjme Mizhocjimi y ró cjangöjme c'o na jo'o, nguec'ua dya sö cjó pje ro xitscöjme. Xo pârâ Mizhocjimi c'ü je ga cjanu rvá cjangöjme. ¹¹ In pârâgueji c'ü ró zo'c'ötsjëmje nzi 'natsc'ëji, c'ua ja nzi ga tsja 'na bëzo zopjütsjë c'ü nu t'i'i. 'Ma mi nzhumügueji, ró xi'tsc'öjme jña c'ü vi mäcëji. ¹² Xo ró zo'c'öjme na zëzhi c'ü ni jyödü rí nzhodügueji na jo, c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Na ngueje nguetsjë angueze mbitats'üji rí möji nu ja manda angueze nu ja me na zö'ö.

¹³ Rí sido rí unngöjme 'na pöjö Mizhocjimi. Na ngueje 'ma ró xi'tsc'öjme o jña Mizhocjimi, dya i dyärätjoji nza cja 'ma ri ngue o jña yo nte. Pero i jyëziji o zi'ch'i in mü'büji na ngueje i unnc'ëji ngüenda c'ü ngueje o jña Mizhocjimi. Y ixna cjuana ngueje o jña angueze c'ü, c'ü pëpji na zëzhi a mbo cja in mün'c'ëji nu'tsc'ëji in ench'e in mün'c'ëji dya e Cristo. ¹⁴ Nguéc'ua 'ma o tsja'c'ëji yo nte i sufregueji cjuarma, i sëchqueji c'ua ja nzi va sëchi c'o congregación a Judea c'o ench'e o mü'bü e Cristo 'ñe ma't'üji Mizhocjimi. Yo in menzumügueji o tsja'c'ëji i sufregueji, chjëntjui nza cja c'o ín menzumügöjme o tsjapüji o sofre c'o ín dyocjöjme a ma a Judea. ¹⁵ C'o ín menzumügöjme a Judea ngue c'o o mböt'ü e Jesús, maco ngue ín Jmugöji c'ü. O tsjaji c'ua ja nzi va tsja c'o mi mboxpalegöjme va mböt'üji c'o profeta c'o ín menzumütsjëmje. Ngue c'o ín menzumügöjme a Judea c'o o pjongüzüjme

cja in jñiñigueji, 'ñe cja c'o 'ñaja jñiñi. Mizhocjimi üdü na ngue anguezeji cjaji c'o na s'o. Anguezeji na s'o ga ts'asp'üji yo nu minteji. ¹⁶ 'Ma rí zopjüjme c'o dya menzumü a Judea ja rgá salvaji, c'axcöjme c'o ín menzumügöjme a Judea c'o dya ejme e Cristo. Nguéc'ua ya nduns'üji na puncjü o nzhubüji. Nguéc'ua me ra tsjapü Mizhocjimi ra sufreji.

Pablo desea visitar otra vez a los de Tesalónica

¹⁷ Dya mezhe rvá pedyejme cja in jñiñigueji, 'ma ró pjürü ró jonc'üjme cjuarma. Zö mi nzhodüjme na jë'ë, pero ín mün'c'öjme, dya mi nzhodü na jë co nu'tsc'ëji. Me mi mbeñe ín mün'c'öjme ro 'ñe zenguats'üjme. ¹⁸ Nuzgö e Pablo na puncjü mi mbeñe ro 'ñe zenguats'üjme, pero dya ró ëcjöjme na ngueje e Satanás c'ü dya jo, o ts'axcöjme c'ü. ¹⁹ ¿Cjo in cjaqueji c'ü dya rí mä'c'öjme, ngue c'ua dya rvá 'ñe zenguats'üjme? Iyö. Rí junt'ü ín mün'c'öjme c'ü rí tsjagueji c'o na jo. Nguéc'ua 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo c'ín Jmugöji y rá cârâgöji a jmi, me rá mäcöjme 'ma ra xi'tsc'ëji angueze c'ü vi tsjagueji c'o na jo. ²⁰ Jã, ngue'tsc'ëji rí mä'c'öjme.

3

¹⁻² 'Ma ró pedyejme cja in jñiñigueji, me mi mbents'ejme na puncjü. Nguéc'ua rvá mbeñebe e Silvano ró tãjãbe c'ín cjuarmagöji e Timoteo o 'ñe nuc'ëji. Ró tãjãbe zö ro sufregöbe rva quentsjëbe a ma a Atenas. E Timoteo rí pëpcöjme Mizhocjimi rgá xipcjöjme yo nte c'ü ja rgá sö e Cristo ra jopcü o mü'büji ra salvaji. Pero ró täcjöbe c'ü, ro 'ñe zo'c'ëji, ngue c'ua xe nda rvi zëzhgueji, y ngue c'ua ro mäjã in mün'c'ëji. ³ O 'ñe zo'c'ëji e Timoteo ngue c'ua dya ro tögü in mü'büji ri jyëzgueji e Cristo na nguejyo in sufregueji. In pârâgueji c'ü ya ch'acöji rá sufregöji nutscöji rí ätpäji o jña e Jesucristo. ⁴ Na ngue 'ma xe mi bünc'öjme co nu'tsc'ëji, mi xi'tsc'öjme c'ü mi pë'sc'ü ro sufregöji. In pârâgueji dya, c'ü ya zädã c'ua ja nzi rvá xi'tsc'öjme. ⁵ C'ua ja nzi rvá xi'tsc'öjme cja ne carta, me mi mbents'ejme na puncjü. 'Na ya rvi dyon'c'ëji c'ü dya jo, ri jyëzgueji e Cristo.

Y 'ma rva cjanu, ¿pje ro dyeje 'ma c'ü rvá pëpcjõjme a ndetsc'ejí hasta 'ma me mi potjo ín cuëgõjme? Nguec'ua ró tãjä e Timoteo ro ë nuc'üji, para ro pãrãgõ cjo xe ín ejmeji.

⁶ Cja nzhogü e Timoteo, cja jüncübe 'na jña c'ü me rvá mäcjõbe e Silvano. O xitscõbe ín ejmeji na jo e Jesucristo, y ín põtqui s'iyaji. Xo xitscõbe me ín mbenzõjme na puncjü. O xitscõbe me ne in mün'c'ejí rí jñandgõbe ín jmigõbe, c'ua ja xo nzi ga ne ín mün'c'õbe rá jantc'õbe ín jmigueji. ⁷ Nguec'ua zõ pje nde rí cjogüjme, zõ rí sufregõjme cjuarma, pero mäjã ín mün'c'õjme na ngueje sido ín creoji e Jesucristo. ⁸ Nguec'ua 'ma rí sido rí 'ñejmeji e Cristo, nutscõjme rá mäjã rga minc'õjme. ⁹ Me rí mäpcõjme na puncjü Mizhocjimi na ngue ín sido ín ejmegueji e Jesucristo. Dya rí jünjme jña c'ü ja rga nzhopcõjme na jo 'na pøjõ angueze. ¹⁰ Zõ xõmü zõ ndempa rí ötcõjme Mizhocjimi co texe ín mün'c'õjme ra dyacõjme sjëtsi rá jantc'ajme ín jmigueji. Nguec'ua c'ü xe bëtsc'ejí, ra sö rá jí'tsc'õjme. Nguec'ua xenda na jo rguí dyätãji e Jesucristo.

¹¹ Rí ötcõjme Mizhocjimi c'ü mi Tataji, 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugõji ra sizijme na jo rá säjme va ja ín cãrãgueji. ¹² Rí ötcõjme c'ín Jmugõji c'ü ra mbõxc'ejí, ngue c'ua xenda rí põtqui s'iyaji yo nin cjuarmaji, 'ñe c'ü xenda rí s'iyagueji yo nte'e c'ua ja nzi rgã s'iyatsc'õjme. ¹³ Nguec'ua ra sö rí zëzhgueji na jo. Nguec'ua 'ma ra ëjë e Jesús c'ín Jmugõji co texe c'o ejme angueze c'o ya cãrã a jens'e, me rrã jotsc'ejí a jmi Mizhocjimi, c'ü dya ra sö pje ra xi'tsc'ejí.

4

La vida que agrada a Dios

¹ In pãrãgueji cjuarma, ró xi'ts'ijme c'ü ni jyodü rí nzhodüji na jo c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi, ngue c'ua ra mä'c'ejí c'ü. In nzhodüji na jo c'ua ja rvá xi'ts'ijme. Pero rí ö'tc'üjme co texe ín mün'c'õjme c'ü xenda rí tsjaji na jo. Rí xi'tsc'õjme c'ü rí tsjagueji a cjanu na ngueje je ga mandazüji a cjanu e Jesucristo c'ín Jmugõji.

² Ya ín pãrãgueji c'o jña c'o ró xi'tsc'õjme. Nguetsjë e Jesucristo c'ín Jmugõji o

'ñünngü ín mün'c'õjme ró xi'ts'ijme. ³ Ne'e Mizhocjimi c'ü rí tsjaji c'ua ja ga ne angueze c'o na jo. Ne'e c'ü dya rí tsãgueji o ndixü. Ni ri ngue'tsc'ejí ín ndixüji, dya rí tsãji o bëzo. ⁴ Xo ne'e c'ü rí pãrãji nzi 'natsc'ejí ja rguí pjörüji na jo in cuerpoji, ngue c'ua nguextjo c'ü nin chjüntqueji rí mimiji. Na ngueje ni muvi ín cuerpogõji, ni jyodü rá cjaji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo. ⁵ C'ü ne in cuerpoji, dya rí jyëziji ra zints'ijí rí tsjaji c'o na s'o. Ngue c'o dya pãrã ra dyätã Mizhocjimi c'o cja ga cjanu. ⁶ Dya rí 'ñejí c'ü 'na lado 'na ndixü. 'Ma jiyõ, ín cjavüji na s'o c'ü nu xïra; maco ngue nin cjuarmaji c'e bëzo c'ü. Texe c'o ra tsja a cjanu, ra tsjavü c'ín Jmugõji ra sufrejí, na ngue na s'o c'o vi tsjaji. Nujyo, ya ró xi'ts'ijme. ⁷ C'ü vi 'ñünngü ín mü'büji Mizhocjimi, dya ngue c'ü rá cjaji c'o na s'o. Ngue c'ü rá cjaji c'o na jo. ⁸ Nguec'ua 'ma cjo c'o dya ra ne ra dyärã yo jña yo, dya ngue o jña yo nte c'ü na jünpütjo, ngue o jña Mizhocjimi. Maco nguetsjë angueze o dyacüji o Espíritu c'ü me na jo'o, ngue c'ua rá cjaji na jo.

⁹ Dya ni jyodü rá xi'ts'ijí cja ne carta c'ü ni jyodü rí põtqui s'iyaji. Na ngue Mizhocjimi sido jí'ts'ijí ín põtqui s'iyaji. ¹⁰ Xo ín s'iyaji texe yo cjuarma yo cãrã a Macedonia. Pero rí xi'ts'ijme cjuarma, xenda rí põtqui s'iyaji. ¹¹ Dya cja rí tsjijñiji c'e pjeñe c'ü íxtí jyëziji ín bëpjiji. Dya cja rí ma ñu'ují c'o o bëpji c'o 'ñaja. C'ü rí tsjaji, rí pëpjitsjëji ín bëpjiji c'ua ja rvá xi'ts'ijme. ¹² Nguec'ua dya ra bëtsc'ejí pje rí siji 'ñe pje rí jyeji. Y nguec'ua c'o dya pãrã Mizhocjimi ra mamaji na jo ín cjaji.

La venida del Señor

¹³ Rí negõjme rí pãrãji cjuarma, ja rga cja c'o ya ndü'ü. C'o dya ma't'ü Mizhocjimi, 'ma cjo c'o tñ anguezeji, me ndumü ga huëpiji. Na ngue dya pãrãji cjo ra te'e c'e añima ra ma bübüvi Mizhocjimi o jiyõ. Pero nu c'ü rá xi'tsc'õjme dya, ngue c'ü dya rí huëpiji a cjanu c'o ya ndütsc'ejí. ¹⁴ Rí creoji e Jesús o ndü, cjanu o tetjo. Nguec'ua rí pãrãgõji c'o ya ndü c'o vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi xo ra tsjavü ra tetjo c'o, ra ngãrãji e Jesucristo 'ma ra ëjë na yeje.

¹⁵ Yo jña yo rá xi'ts'ijme, ngueje e Jesucristo c'ín Jmugõji c'ü o tsjacõjme ró

pārāgōjme yo. 'Ma ra ējē angueze, c'o xe ri būbūzūji, rá chjēji angueze. Pero dya rá otc'ōji cja c'o ya ndū'ū. ¹⁶ Na ngueje nguet-sjē c'ín Jmugōji c'ü rguí 'ñeje a jens'e. Y ra ña'a na jens'e. Y xo ra ña'a na jens'e 'naja c'o o anxe Mizhocjimi c'ü xenda manda. Y ra mbē'biji o trompeta Mizhocjimi. Nguec'ua c'o añaima c'o vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, ot'ü ra te c'o. ¹⁷ Nuc'ua c'o xe ri būbūzūji, 'nandga zinzgōji cja ngōmü co anguezeji. Nuc'ua, ngue c'ü rga chjēji c'ín Jmugōji. Y nunca ra nguarü rga mintcōji co angueze. ¹⁸ Nujyo, rí pōtqui xipjiji yo, ngue c'ua rí mājāji, dya rí huēpiji c'o ya ndūtsc'ejji.

5

¹ Pero mi cjuarmats'ūji, dya ni jyodü rá xi'ts'ijme cja ne carta jinguā ra ējē e Jesucristo, 'ñe ja rgá cja c'o pa c'o. ² Na ngueje in pārāji na jo, ja rgá zādā c'e pa'a 'ma ra ējē c'ín Jmugōji. Ra zādā c'ü dya ri te'beji, chjēntjui nza cja 'ma ra ējē 'na mbē'ē 'ma xōmü, 'ma dya cjó te'be. ³ C'o dya ri ench'e o mü'bü e Jesucristo ra mamaji: "Rí cārāji na jo, dya pje cjacōji", ri eñeji. Pero nu'ma, ngue 'ma ra ējē c'ín Jmugōji. Y c'ua ja nzi ga cja 'na ndixü c'ü ndunte 'nanga zō na ü, je xo rga cjatjonu anguezeji, 'nandga mbārāji c'ü ya bēzhiji, y ra tsjapūji ra sufreji. Y dya ra sō ja ra mōji c'ü dya ra sufreji. ⁴ Pero nu'tsc'ejji mi cjuarmats'ūji, dya in nzhodūji cja bēxōmü. Nguec'ua c'e pa'a, dya ra zādāts'ūji nza cja 'na mbē'ē. ⁵ Na ngueje textets'ūji būbü in mün'c'ejji o jya's'ü Mizhocjimi. Nguec'ua rí tsārāji e Jesucristo c'e pa 'ma ra ējē. Nutscōji, dya rí nzhodūji cja bēxōmü. ⁶ C'o nzhodü cja bēxōmü ga tsja c'o na s'o, dya cja pūji ngüenda c'e pa c'ü ra zādā. Nza cja c'ü ri itji. Nutscōji, dya rá cjaji a cjanu. Rá te'beji c'e pa y rá pjōtpūji ngüenda ja rga mimiji. ⁷ Yo nte'e, xōmü lji. C'o t'í'í, xōmü t'iji. ⁸ Nutscōji rá cārāji e Jesucristo c'e pa c'ü. Nguec'ua ni jyodü rá pjōtpūji ngüenda rá sido rá ejmeji e Jesucristo. Xo rá sido rá s'iyaji yo nin minteji. Xo rá sido rá te'beji ra 'ñe zinzgōji Mizhocjimi rá mimiji co angueze. Je ga cjanu rga pjörütsjēji in aljmaji. ⁹ Dya ne Mizhocjimi ra tsjacōji rá sufreji. O ne o

ndājā e Jesucristo o 'ñe sufre. Nguec'ua 'ma rá ench'e in mün'c'ōji c'ü, dya ra tsjacōji Mizhocjimi rá ma sufreji. ¹⁰ C'ü ro tūgōji, o ndü e Jesús. Nguec'ua zō ri būbüjtjogōji 'ma ra ējē, zō ya rga tū'ūji, pero rá būbüjtjoji co angueze. ¹¹ Nujyo jña yo, rí pōtqui zopjūji yo. Nguec'ua rí mājāji, y xenda rí zēzhgueji. Ya in pōtqui zopjūji a cjanu, pero rí sidoji.

Pablo aconseja a los hermanos

¹² Būbü c'o in xo 'ñigueji cja o jña c'ín Jmuji. Anguezeji pēpjiji zō ya me rguí mbotjo o cuēji. Y zo'c'ejji 'ma pje in cjaji. Ni jyodü rí respetaoji anguezeji, cjuarma. ¹³ Xo rí xi'tsc'ōjme rí ñeji yo, y rí dyātāji, na ngueje c'e bēpji c'ü cjaji. In texeji rí tsārāji na jo.

¹⁴ Mi cjuarmats'ūji, xo rí xi'tsc'ōjme rí huēnch'iji c'o dya ne ra pēpji. C'o me tōgü o mü'bü, rí xipjiji o jña Mizhocjimi ngue c'ua ra mājā. C'o dya nda ätpā na jo o jña Mizhocjimi, rí pjōs'ūji. Jmanch'a rguí zopjūji texeji, dya ra ünnc'ejji.

¹⁵ Rí pjōtpūji ngüenda c'ü dya rí nzhopqueji 'ma cjó c'o pje ra tsja'c'ūji na s'o. C'ü rí tsjaji, rí pōtqui pjōs'ūji yo nin cjuarmaji, y rí s'iyaji texe yo nte.

¹⁶ Dya rí jyēzi rguí mājāji. ¹⁷ Dya rí jyēzi rguí dyōtūji Mizhocjimi. ¹⁸ Zō pje rí sufreji, pero rí unngueji 'na pōjō Mizhocjimi. Je ga cjanu ga ne Mizhocjimi rí tsjaji nu'tsc'ejji būbü in mün'c'ejji dya e Cristo Jesús.

¹⁹ 'Ma cjó c'o ra 'ñünbü o mü'bü o Espiritu Mizhocjimi ra zo'c'ejji o jña Mizhocjimi, dya rí ts'a's'ūji. ²⁰ Dya rí tsjapūji menu 'ma cjó c'o ra pätpā Mizhocjimi rgá zo'c'ejji. ²¹ Pero dya xtí creoji texe c'o ra xi'ts'iji c'o. Rí tsjijñiji cjo na jo o jiyō. Nu 'ma na jo, rí tsjaji 'ma c'o xi'ts'iji. ²² Rí xōgūji texe cja c'o na s'o.

²³ Mizhocjimi ngue c'ü cja pcūji ra mājā in mü'būji ngue c'ua dya pje rá mbeñeji. Rí o'tc'ōjme ra mbōxc'ejji rí tsjaji texe c'ua ja nzi ga ne angueze. Ra mbō'c'ūji co texe in aljmaji 'ñe in mü'būji 'ñe in cuerpoji. Nguec'ua 'ma ra ējē e Jesucristo c'ín Jmuji, dya pje ra chō'tc'ejji c'o na s'o. ²⁴ Jñunt'ü in mün'c'ejji c'ü ra mbōxc'ejji a cjanu Mizhocjimi, na ngueje ixi nguetsjē o 'ñünnc'ü in mü'būji i 'ñejmeji e Jesucristo.

Saludos y bendición final

²⁵ Mi cjuarmats'ügöjme, rí dyötcüjme Mizhocjimi.

²⁶ Xipjiji texe c'o cjuarma ra mbörüji Cjimi. Xipjiji c'ü rí ne anguezeji co texe ín mü'bü. Na ngue o t'izgöji Mizhocjimi.

²⁷ Nutscö e Pablo rí xi'tsc'öji rí pjötpüji na puncjü ngüenda rí xörüji ne carta nu, ra dyärä texe yo cjuarma. Na ngue je ga cjanu ga ne Mizhocjimi.

²⁸ Rí ötügö e Jesucristo c'ín Jmuji ra sido ra nuc'üji na jo. Je rga cjanu, amén.

SEGUNDA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS TESALONICENSSES

Pablo y sus compañeros escriben a la iglesia

¹ Nutscö e Pablo 'ñe e Silvano 'ñe e Timoteo rí pen'cejme ne carta. Rí zenguats'ujme nu'tsc'ejí in jmurüji a Tesalónica in ench'e in mü'büji Mizhocjimi c'ü mi Tataji, 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji. ² Anguezevi ra nuc'ejí na jo. Xo ra tsja'cüji ra mäjä in mü'büji, dya pje rí mbeñeji.

Dios juzgará a los pecadores cuando Cristo venga

³ Mi cjuarmats'üji, dya rí jëzi rgá unüjme 'na pöjö Mizhocjimi na ngueje xenda in ejmeji na jo e Jesucristo, 'ñe xenda in pötqui s'iyaji in texeji. ⁴ Nguec'ua texe c'o ja nde jmurü c'o ma't'ü Mizhocjimi, rí mäjä rgá xipjijme c'ü me na jo gui tsjagueji. Rí xipjijme c'ü cja'cejí na s'o yo nte, 'ñe me va säts'ejí o ndumü, pero in zëzhiji, dya in jëziji c'ü ni 'ñench'e in mü'büji Mizhocjimi. ⁵ In sufregueji yo, na ngueje in ätqueji Mizhocjimi c'ín Jmugöji. C'ü ni zëzhgüeji cja yo in sufreji, ngue c'ü rguí unnc'ejí ngüenda Mizhocjimi ra ngö'tc'üji na jo 'ma rí sätc'ejí nu ja rí manda angueze. Ra mama c'ü na jo vi tsjagueji, ngue c'ua rí tsärägueji nu co angueze.

⁶ Pero nu c'o cja'cejí na s'o, Mizhocjimi mbeñe c'ü na jo ra tsjapü ra sufreji. ⁷ Xo mbeñe c'ü na jo ra tsja'cejí rí söyaji, dya cja pje rí sufregueji, ni ri nguezgöjme. Nujyo, ra zädä yo, 'ma ra ëjë e Jesucristo rá jandaji rí texeji. Rguí 'ñeje a jens'e. Y na ngueje pë's'i na puncjü o poder, ra dyoji c'o o anxé. Ra ëjë cja 'na trasivi c'ü ri tjë. ⁸ Ra tsjapü ra sufre c'o dya vi 'ñench'e o mü'bü angueze para ro jogü o mü'büji. Na ngue dya ne go dyätäji Mizhocjimi. ⁹ C'o cja a cjanu c'o na s'o, nunca ra zät'äji cja jmi Mizhocjimi, nunca ra jñandaji ja ga cja Mizhocjimi c'ü me na zö'ö 'ñe me na zëzhi. Mizhocjimi ra tsjapü ra sufreji para siempre, na ngue na s'o c'o vi tsjaji. ¹⁰ Nujyo, ra zädä yo, c'e pa 'ma ra ëjë e Jesucristo. Texe c'o ench'e

o mü'bü e Cristo, ngueje o t'i Mizhocjimi c'o. C'e pa 'ma ra ëjë e Jesucristo, ra 'ñetse c'ua c'o o t'i Mizhocjimi c'ü ya ri chjëntji angueze. Na ngueje 'ma ró zo'c'öjme, i 'ñench'e in mün'cejí c'ü. Nguec'ua c'o ra jñanda c'e pa, me ra nguiñiji ra mamaji c'ü me na jo e Jesucristo, 'ñe me na nojo.

¹¹ Nguec'ua dya rí jëzi rgá ö'tc'öjme in Mizhocjimigöji nu c'ü o 'ñünnc'ü in mü'büji i dyätpäji o jña e Jesucristo. Rí ö'tc'öjme ra mböxc'ejí xenda rí 'ñejmeji c'ü. Nuc'ua, ra sö rí tsjaji texe c'o na jo c'o in mbeñe rí tsjaji. Nguec'ua 'ma ra ëjë e Jesucristo, Mizhocjimi ra xi'ts'ijí c'ü i tsjaji c'o na jo. ¹² Y me ra nántji e Jesucristo c'ín Jmugöji ra mamaji me na jo angueze, na ngue vi tsjagueji c'o na jo. Me xo ra nanc'äji me na jots'ejí na ngueje c'ua ja va mböxc'üji angueze.

2

El hombre de pecado

¹⁻² Mi cjuarmats'üji, ró xi'ts'ijme c'ü ra ëjë na yeje e Jesucristo c'ín Jmugöji, ra 'ñe zinzgöji rá bübüji co angueze. Pe bübü c'o xi'tsc'ejí: “O Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Pablo o mama c'ü ya zädä c'o pa 'ma ra ëjë e Jesucristo c'ín Jmugöji”, ents'ejí. O 'ma jiyö, xi'tsc'ejí c'ü rí zopcjöjme yo cjuarma rí xipjijme c'ü ya zädä c'o pa. O 'ma jiyö, c'ü rvá jü'sc'öjme a cjanu cja 'na carta. Pero dya rí mangöjme a cjanu. Nguec'ua dya ra pi'ts'ijí, dya rí süji. ³ Dya rí dyätqueji c'o xi'ts'ijí a cjanu c'o dya cjuana. Na cjuana ra ëjë e Jesucristo. Pero ante c'ü ra ëjë, yo nte dya cja ra züji Mizhocjimi zö ya vi mbäräji o jña. Y ra üji Mizhocjimi. Ante c'ü ra ëjë e Jesucristo, ra ëjë c'e nte c'ü me na s'o c'ü ra juajnü e Satanás c'ü dya jo ra tsjapü o mbëpji. Ra 'ñe jizhi c'ü me ri pjëzhi na nojo. Pero ya mama Mizhocjimi ra ma sufre c'e nte. ⁴ C'e nte c'ü, dya ra ne cjó xe ra ma't'ü Mizhocjimi, ni yo pje nde ma't'ü yo nte. Ra tsjapütsjë na nojo, ra tsjapü dya pje ni muvi yo. Nguec'ua angueze ra mimi cja o templo Mizhocjimi, ra mama ri ngue Mizhocjimi.

⁵ 'Ma xe mi bübügö co nu'tsc'ejí, ró xi'ts'ijí yo. ¿Cjo dya in mbeñeji? ⁶ Nudya in päräji c'ü c'a's'ü, nguec'ua dya be va ëjë c'e nte

c'ü ra juajnü c'ü dya jo. Xo in päräji pje pjëzhi c'ü c'a's'ü. Cja ra 'ñe jizhitsjë c'e nte 'ma ra zädä c'e pa'a c'ü ya ch'unü. ⁷⁻⁸ Nu yo rí xi'ts'iji, ya va pjürü yo, zö dya be jñetse na jo. Ya cãrã o nte c'o dya ne ra dyätä Mizhocjimi, ngue c'ua ga tsjaji c'o na s'o. Pero c'e nte c'ü ra juajnü c'ü dya jo ra tsjapü o mbëpji, dya be va ëjë. Na ngueje bübü c'ü c'a's'ü. 'Ma ya rguí ojtjo c'ü c'a's'ü, ixta jñetse 'ma c'e nte c'ü me na s'o. Pero 'ma ra ëjë e Jesucristo c'ín Jmugöji, nguextjo c'ü ra ña c'o o jña, ixta ndü 'ma c'e nte. Y nguextjo c'ü rva juëns'i e Jesucristo, ra chjotpü c'o na s'o c'o vi tsja c'e nte. ⁹ 'Ma ra ëjë c'e nte, ya ri ench'e o mü'bü e Satanás c'ü dya jo c'ü ra unü poder. Nguec'ua ra tsja na puncjü c'o na nojo. Nguec'ua yo nte'e ra dyonpüji yo, ra creoji c'ü ri mero na zëzhi. ¹⁰ Y na ngue c'ü me rrã s'o c'e nte c'ü, ra zopjü c'o nte c'o ya rguí bëzhi o aljma, ra xipjiji c'o dya cjuana. Na ngueje anguezeji ya ri äräji yo jña yo na cjuana c'ü rvi salvaji, pero dya ri neji. ¹¹ Nguec'ua Mizhocjimi ra mbenpeji c'ü ra pëpji a mbo cja o mü'büji, ngue c'ua ra creoji c'e bëchjine c'ü ri mama c'e nte. ¹² Nguec'ua Mizhocjimi ra tsjapü ra ma sufre texe c'o ya ri ärä yo jña yo na cjuana pero dya ri ätä, y ri mäpäji c'o na s'o.

Escogidos para ser salvados

¹³ Pero nu'tsc'ëji mi cjuarmats'üji, s'iyats'üji c'ín Jmugöji. Ni jyodü c'ü dya rá jëzijme rga unüjme 'na pöjö Mizhocjimi, na ngueje ndeze mi jinguã o juan'c'üji c'ü rguí jogü in mün'c'ëji. Nguec'ua 'ma i creoji yo jña yo na cjuana, o xöcüt's'üji o Espíritu Mizhocjimi o tsja'c'ëji o t'itsc'ëji Mizhocjimi. ¹⁴ 'Ma ró xi'ts'ijme ja rvá jogü in mü'büji, ngue Mizhocjimi o 'ñünc'ü in mü'büji. Ya vi ne Mizhocjimi c'ü me xo rrã jots'üji c'ua ja ga cja e Jesucristo c'ín Jmugöji me na jo.

¹⁵ Nguec'ua dya rí creoji c'o ra xi'ts'iji o bëchjine, dya xo ra pi'ts'iji. Dya xo rí jyëziji c'o jña c'o o dyacöjme Mizhocjimi ró xi'tsc'öjme. Rí sido rí 'ñejmeji c'o ró xi'tsc'öjme 'ma mi bübüjme co nu'tsc'ëji. Xo 'ñe c'o ró xi'tsc'öjme cja carta. ¹⁶⁻¹⁷ Mizhocjimi o s'iyazgöji va ndäjä o T'i. Y o nugüji na jo, nguec'ua va tsjapü o zëzhi in mün'c'öji, dya ni jyodü nunca xe rá süji.

Rí junt'ü in mün'c'öji dya, c'ü rá ma minc'öji co Mizhocjimi. E Jesucristo c'ín Jmuji 'ñe Mizhocjimi c'ín Tataji, rí ötcöjme ra tsjapü ra zëzhi in mün'c'ëji. Y ra mböxc'ëji rí tsjaji texe c'o na jo, y rí mamaji texe c'o na jo.

3

Oren por nosotros

¹ Nguextjo yo rí xi'tsc'öjme yo. Mi cjuarmats'üji rí dyötcüjme Mizhocjimi, ngue c'ua ra sö rá zopjüjme na puncjü o nte rá xipjijme o jña Mizhocjimi, ngue c'ua ra dyätä na puncjü o nte c'ua ja nzi vi dyätqueji. ² Xo rí dyötcüjme Mizhocjimi c'ü ra böbü a nde'e ra mböxcöjme. Na ngueje cãrã nte c'o me na s'o c'o pje nde cjacöjme, na ngueje dya ench'e o mü'büji e Jesucristo. ³ Pero jñunt'ü in mü'büji, ra tsja c'ín Jmugöji c'ua ja va mama. Ra tsja'c'ü ra zë'ts'iji 'ñe ra mbö'c'üji na ngueje c'ü dya jo'o me jodü pje ra tsja'c'üji. ⁴ Na ngue c'ü ya ni mböxc'üji a cjanu c'ín Jmugöji, rí päräjme c'ü in cjaji c'o ró xi'ts'ijme, 'ñe c'ü xe rí tsjaji. ⁵ Rí ö'tc'öjme e Jesucristo c'ín Jmugöji, c'ü rí unnc'ëji na jo ngüenda c'ua ja ga s'iyats'üji Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma pje c'o rí sufreji, rí sëchiji c'ua ja nzi va tsja e Cristo, dya rí jyëziji Mizhocjimi.

El deber de trabajar

⁶ Nujoyo rá xi'tsc'öjme dya cjuarma, nguet-sjë e Jesucristo c'ín Jmugöji c'ü manda. 'Ma mi bübüjme co nu'tsc'ëji, o ch'acöjme ró xi'ts'ijme c'ü ni jyodü rí pëpjiji. 'Ma bübüts'ëji o cjuarma c'o dya ne ra pëpji, dya rí dyocjeji c'o. ⁷ Nu'tsc'ëji in päräji c'ü ni jyodü rí tsjaji c'ua ja nzi rgá cjacöjme. Dya mi ndemegöjme 'ma mi bübüjme a ndetsc'ëji. ⁸ Dya cjó ró sipcöjme o xëdyi c'ü dya ro cjö't'üjme. Ró pëpjijme na zëzhi. Zö xömü zö ndempa mi pëpjijme, ngue c'ua dya rvi tsjötöjme 'ne rí 'natsc'ëji. 'Ma jiyö 'na ri sögueji na jyü. ⁹ Mi pë'sc'öjme derecho ro ch'acöjme c'ü ro sijme, pero dya cjó ró ötcöjme. Ró pëpcjöjme ngue c'ua xo rvi tsjagueji c'e tjürü c'ü rvá cjaime a cjanu. ¹⁰ 'Ma xe mi bübüjme co nu'tsc'ëji, ró xi'tsc'öjme 'ma cjó c'o dya pëpji, dya xo ra zi o xëdyi, ró ents'ëji. ¹¹ Rí äräjme bübüts'üji c'o na maña, dya pëpjiji. C'ü cjaji, me nzhodü

ga nu'tp'üji ɔ bɛpji yo nín minteji c'o dya ni jyodü ra nuji. ¹² Nu'tsc'ejí in cjaji a cjanu, nguetsjë e Jesucristo c'ín Jmugöji c'ü manda yo rá xi'tsc'öjme dya. Rí xi'tsc'öjme c'ü dya cja rí nzhodü rí ñu'tp'ügueji ɔ bɛpji c'o 'ñaja, pero rí pɛpjiji ngue c'ua rí chöt'üji c'ü rí sigueji.

¹³ Mi cjuarmats'üjme in texeji, rí tsjaji c'o na jo. Dya ra tögüts'üji rguí tsjaji a cjanu. ¹⁴ 'Ma cjó c'o dya ra dyätcäjme yo jña yo ró xi'ts'ijme cja ne carta, ixtí unnc'ejí na jo ngüenda cjó ngueje, ngue c'ua dya rí dyoji c'o. Xa'ma ra tseje c'o. ¹⁵ Pero dya rí ñugueji na ü c'o. Jmanch'a rguí zopjüji rí xipjiji ra jyèziji c'o na s'o. Na ngueje ngue nin cjuarmaji.

Bendición final

¹⁶ C'ín Jmugöji ngue c'ü dacöji c'ü rguí mājā ín mün'c'öji. Nguéc'ua rí ötcö angueze ra dya'c'ejí c'ü dya ra nguarü rgá mājā ín mün'c'ejí, zö pje c'o nde rí tsjogüji. Rí ötcö angueze ra bübüts'üji nzi 'natsc'ejí.

¹⁷ Yo jña yo ni nguarü yo rgá ma'tc'üji Cjimi, nguezgö e Pablo rí opjügö co ín dyögö yo. Texe cja yo carta yo rí pejñe, rí opjü ja nzi jña co ín dyögö, ngue c'ua ra 'mārā nguezgö rí pejñe yo. ¹⁸ E Jesucristo c'ín Jmuji ra nuc'üji na jo in texeji. Je rga cjanu, amén.

PRIMERA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A TIMOTEO

Pablo escribe a Timoteo

¹ Nutscö e Pablo rí pen'c'e ne carta. O juancügö e Cristo Jesús rá c'jagö apóstole rá zopjü yo nte. O mandazü Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji rá zopcjöji a cjanu. Mizhocjimi o ndäjä e Jesucristo o ë ñevgueji libre, nguec'ua rí pãrãgöji rá salvagöji. ² Nu'tsc'e Timoteo rí pen'c'e ne carta. Rí cja'c'ö nza cja 'ma rí ngue ín ch'itsc'ö. Na ngueje 'ma ró zo'c'ö, xo ì ñench'e in mü'bü e Jesucristo. Rí ötcö Mizhocjimi c'ín Tataji ra nuc'ü na jo, 'ñe ra juen'tsc'e, ngue c'ua ra mäjä in mü'bügue, dya pje rí mbeñe. Je xo rgá ötcö a cjanu e Jesucristo c'ín Jmugöji.

Advertencia contra enseñanzas falsas

³⁻⁴ Mizhocjimi ne'e c'ü rá ench'e ín mü'büji e Jesucristo. Pero cãrã a Efeso c'o nan'ño ga jizhi. Mamaji ja ma cja c'o ín mboxatitagöji, pero xe jü's'üji jña c'o dya t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Nguec'ua c'o nte c'o arã c'ü mama c'o xöpüte, me söji o jña pje ne ra mama c'o jña, y dya sö ra mbãrãji na jo Mizhocjimi. Y dya ench'e o mü'büji e Jesucristo. Nguec'ua 'ma ró magö a Macedonia, ró xi'tsc'ö ì tsejme a Efeso. Ró xi'tsc'ö rvi zopjü yo nan'ño ga xöpüte, rvi xipjiji c'ü dya cja ro xöpüji a cjanu yo nte, 'ñe dya cja ro mbezheji c'o me mamaji. Y rí xi'tsc'ö dya na yeje, rí zopcjeji c'ü dya cja ra xöpüji a cjanu.

⁵ Ni jyodü rá unü ín mü'büji rá cjaji c'o na jo, 'ñe rá creoji Mizhocjimi co texe ín mü'büji. 'Ma ga cjanu, ra sö rá s'iyaji yo nín minteji, 'ñe rá ne'ejji Mizhocjimi. ⁶ Pero bübü c'o dya ne o mü'bü ra tsja c'o na jo. Dya ätäji na jo Mizhocjimi. Nguec'ua ya xögüji cja c'e 'ñiji c'ü na jo, me mamaji jña c'o dya pje ni muvi. ⁷ Ne anguezeji ra xöpüji yo nte ja ga cja c'ü o ley Mizhocjimi; me xipjiji: "Je ga cjava ne ley", embeji. Pero dya pãrã c'o xöpüte ja ga cja c'e ley, ni xo pãrãji c'o jña c'o mamaji.

⁸ Bueno, rí pãrãgöji c'ü me na jo c'ü o ley Mizhocjimi. Pero ni jyodü rá unüji na jo ngüenda pje vi ch'acöji c'ü. ⁹ C'ü vi ch'acöji c'ü o ley Mizhocjimi, dya ngue para c'o ätä Mizhocjimi c'o cja na jo; ngue para c'o dya ne ra dyärã, ngue c'ua ra unüji ngüenda c'ü na s'o cjaji. C'ü o ley Mizhocjimi ngue para c'o dya ätä Mizhocjimi c'o cja na s'o. Xo ngue para c'o dya sũ Mizhocjimi c'o me yönbü o jña'a. C'ü vi ch'acöji c'ü o ley Mizhocjimi, xo ngue para c'o pãrã nu tata 'ñe nu nana, xo 'ñe c'o pö't'üte. ¹⁰ Xo 'ñe c'o tsãjä o ndixü, 'ñe c'o ndixü c'o tsãjä o bëzo. Xo 'ñe c'o dya be chjüntü c'o cja na s'o. C'ü vi ch'acöji c'ü o ley Mizhocjimi, xo ngue para c'o obütsjëvi nín mibëzovi, 'ñe c'o pönü nu minteji para ra tsjapüji o mbëpjiji, 'ñe c'o mbëchjine, 'ñe c'o nädã Mizhocjimi y mamaji c'o dya cjuana. Xo ngue para c'o pje nde cja, c'o dya ätä o jña Mizhocjimi c'ü me na jo. ¹¹ Mizhocjimi o juancügö rá zopjü yo nte rá xipjiji ja ga cja angueze me na nojo 'ñe me na jo.

Gratitud por la misericordia de Dios

¹² E Cristo Jesús c'ín Jmugöji, ngue c'ü o dyacö ja rgá zopjü a cjanu yo nte. Nuc'ü, rí unügö 'na pöjö na ngueje mi pãrã angueze c'ü ro ätcö, nguec'ua va juancü rí pëpigö c'ü. ¹³ O juancü zö na s'o mi c'jagö 'ma ot'ü. Mi sadügö e Jesucristo. Y mi cjapü ra sofre c'o ätpã o jña c'ü; mi cjapcö ma nozgö, dya mi juentsegö anguezeji. Pero o juentsque e Jesucristo, na ngue dya be mi ench'e ín mü'bügö c'ü, dya mi pãrãgö pje pjëzhi angueze. Nguec'ua mi pëzhgö ma jo c'o mi c'jagö. ¹⁴ O nugü na jo Mizhocjimi o perdonaozü texe c'o na s'o. Nguec'ua rí ench'e ín mü'bü e Cristo Jesús nguec'ua rí s'iyagö dya yo nte.

¹⁵ Bübü 'na jña c'ü na cjuana c'ü ni jyodü ra creo yo nte. Je ga cjava ne jña: "O ëjë e Cristo Jesús cja ne xoñijömmü, o ëjë para o ë jocüzü ín mü'büji nutscöji rí cjaji c'o na s'o." Texe cja yo nte, nutscö xenda ma s'ozgö. ¹⁶ Zö me ma s'o mi c'jagö, pero e Jesucristo o mezhe va mbësquigö paciencia o juentscö a cjanu, ngue c'ua c'o cje c'o ra ëjë, ra unü ngüenda yo nte c'ü me pë's'i paciencia e Cristo ga juentseji. Nguec'ua ra 'ñench'e o mü'büji c'ü, ra ch'unü c'ü

rguí búbütjoi. ¹⁷ Mizhocjimi nunca ra nguarü rgá manda. Zö ya rguí nguins'i ne xoñijõmü, pero Mizhocjimi ra búbütjo para siempre. Dya sö rá jandagöji. Dya cjó búbü c'ü ri pãrã nza cja angueze; ojtjo xe 'na Mizhocjimi. Nguec'ua ni jyodü rá sũgöji c'ü, y rá mamaji c'ü me na nojo. Nunca rá jëziji rga ma't'üji. Amén.

¹⁸ Nu'tsc'e Timoteo ín ch'itsc'ö, 'ma dya be mi pëpque Mizhocjimi, búbü o cjuarma c'o o pãtpã Mizhocjimi va mamaji c'ü rí pëpque na jo c'ü. Nguec'ua rí xi'tsc'ö dya, rí pëpcje na jo cja Mizhocjimi, ja c'o nzi ga tsja na jo o chũ 'na tropa ga mbëpi c'ü nu gobierno. ¹⁹ I'ñench'e in mü'bü e Jesucristo; dya rí jyëzi. Y rí tsja c'o in pãrãgue c'o na jo. Búbü c'o mi pãrã pje pjëzhi c'o na jo, pero go ne go tsjaji c'o na s'o. Nguec'ua o s'odü o mü'büji, dya cja ejmeji e Jesucristo. ²⁰ Nza cja e Himeneo 'ñe e Alejandro. Ró xipji c'o cjuarma o pjongüji anguezevi cja c'o cjuarma. Ngue c'ua ra sö e Satanás c'ü dya jo ra tsjapü ra sufrevi. Xa'ma ra nzhogü o mü'büvi, dya cja ra tsjavi c'o na s'o. Na ngue 'ma cjó c'o ra tsja a cjanu, nu'ma, cja c'ü na s'o, chjëntjui c'ü ro zadü Mizhocjimi.

2

Instrucciones sobre la oración

¹ Nu'tsc'e Timoteo, rá xi'tsc'ö c'ü xenda ni jyodü rí xipcje texe yo cjuarma. Ni jyodü ra chëzhiji a jmi Mizhocjimi ra dyötüji 'ma cjó c'o pje ni jyodü. Y ra unüji 'na pöjõ. 'Ma rí dyötüji Mizhocjimi, dyötpüji texe yo nte. ² Rí dyötpüji Mizhocjimi yo gobierno 'ñe texe yo pjëzhi na nojo, ngue c'ua rá mimiji na jo, rá cãrãji paz. Y ngue c'ua rá sũji Mizhocjimi, 'ñe rá mimiji na jo cja yo nte. ³ Mizhocjimi ne ra salvazüji rí nteji ra jocüzü ín mü'büji. Nguec'ua 'ma rá ötpöji texe yo nte, na jo 'ma, y ra mäjã 'ma angueze. ⁴ Na ngue ne'e angueze ra jogü o mü'bü texe yo nte, ra mbãrãji c'ü na cjuana. ⁵ Na ngue 'natjo Mizhocjimi. Xo 'natjo c'ü ñacöji cja jmi Mizhocjimi; ngueje e Jesucristo. Nuc'ü, Mizhocjimi c'ü, pero xo nte. ⁶ Nuc'ü, o ne o pãtcöji va ndü va ngötcüji c'o na s'o. O 'ñe ndü e Jesús 'ma o zädã c'o pa c'o vi mama Mizhocjimi. Nguec'ua rá unüji ngüenda c'ü ne Mizhocjimi ra 'ñevgueji

libre rí texeji. ⁷ Mizhocjimi o juancü rá cjagö apóstole rá zopjü yo nte rá xipjiji ja ga s'iyazüji c'ü. Pãtcö ín mü'bü e Cristo c'ü dya bëchjine yo rí mangö c'ü o juancü Mizhocjimi; na cjuana. O juancü rá xöpü yo dya menzumü a Israel, ngue c'ua ra mbãrãji c'ü na cjuana, ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo.

⁸ Rí xi'tsc'ö, texe c'ua ja jmurü yo cjuarma, ni jyodü yo bëzo ra dyötüji Mizhocjimi. 'Ma neji c'ü ra tsja Mizhocjimi ra dyätãji, ni jyodü ra tsjaji c'o na jo. 'Ma nzhãnt'ã na ötüji Mizhocjimi, ri 'natjo o pjeñeji, dya cjó ra sjëya na ngue c'ü vi tsja na s'o 'na nu cjuarmaji. ⁹ Yo hermana, rí xipjiji c'ü dya ra jyodüji c'ü rguí jñetse rrü zöji cja yo nte. Búbü o ndixü c'o je'e o bitu c'o dya ni jyodü ra jye'ëji. Cjapüji me rrü zö o ñi'iji. Me teveji o tjeve de oro 'ñe de plata. Je'ëji o bitu c'o me na mizhi ngue c'ua ra mama yo nte me na zöji. ¹⁰ C'ü rguí jñetse na zö yo hermana, ngueje c'ü ra pjösteji cja yo nte. Ngue c'ü ni jyodü ra tsja yo ndixü yo sũ Mizhocjimi. ¹¹ 'Ma jmurü yo cjuarma, ni jyodü yo ndixü ra dyãrãji na jo 'ma cjó c'o ra zopjüji, dya ra ndünrüji. ¹² Dya rí jëzigö yo ndixü ra xöpüji yo cjuarma, ni xo ra mandaji cja yo bëzo. C'ü ra tsjaji, ra dyãrãji, dya pje ra ndünrüji. ¹³ Na ngueje ot'ü o dyät'ã Mizhocjimi c'e bëzo c'ü mi ngue e Adán. Cjanu o dyät'ã c'e ndixü c'ü mi ngue e Eva. ¹⁴ Y 'ma o tsja na s'o e Adán 'ñe e Eva c'ü dya dyätãvi Mizhocjimi, dya ngue e Adán c'ü o dyonpüji. C'ü o creo c'ü o mama e Satanás c'ü dya jo, ngueje e Eva. Ngue e Eva c'ü ot'ü o tsja na s'o. ¹⁵ Nguec'ua yo ndixü, söji na ü 'ma mus'üji o t'i. Pero ra salvaji nu 'ma ra dyãtpãji o jña e Jesucristo. Xo ni jyodü ra s'iyaji yo nín minteji, 'ñe ra tsjaji na jo y ra nguijñiji na jo o pjeñeji.

3

Cómo deben ser los obispos

¹ Na cjuana ne jña'a nu: Na jo, 'ma cjó c'o ne ra tsja pastor cja yo cjuarma. Ngueje 'na bëpji c'ü na jo. ² Para ra tsja pastor 'na cjuarma, ni jyodü ra mimi na jo, ngue c'ua dya cjó sö pje ra xipji. Y nguextjo nu su ra dyojui, dya ra 'ñeje c'ü 'na lado. Ra nguijñi na jo o pjeñe. Y ra mimi na jo cja yo nte.

C'ü ra tsja pastor, xo ni jyodü ra unü sjëtsi ra oxü c'o nan'ño menzumü. Xo ni jyodü ra jíchi na jo yo nte. ³ Xo ni jyodü c'ü dya ra tí'i. Dya xo ra jyodü o chü. Dya xo ra jyodü ja rgá jñü na puncjü o merio. Y 'ma cjó pje ra xipji, ra mbë's'i paciencia, dya ra ndünrü. Dya cjó me ra zövi o jña. Dya xo ra ne'e o merio. ⁴ Ni jyodü ra tsja c'e pastor ra zopjü na jo c'o ri cãrã o ngumü. Ngue c'ua c'o o t'i ra respetaoji ra dyätãji. ⁵ 'Ma dya pãrã 'na bëzo ra manda na jo c'o o t'i, zja rgá sô ra mbörü yo o t'i Mizhocjimi? ⁶ Dya sô ra tsja pastor 'na bëzo nu 'ma cja ni creo. 'Ma jiyö, 'na ra tsjapü na nojo. Nguec'ua Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda ra sufre ja c'o nzi va jñünpü ngüenda e Satanás c'ü dya jo, na ngue xo tsjapü na nojo c'ü. ⁷ C'ü ra tsja pastor, xo ni jyodü ra mimi na jo, ngue c'ua yo nte yo dya ejme e Jesucristo ra mamaji: "Me na jonte nu", ra 'ñeñeji. 'Ma jiyö, ra mamaji c'ü dya jo cja c'ü. Je ga cjanu ga ne e Satanás c'ü dya jo c'ü rá bëzhgö ín tseji cja yo nte.

Cómo deben ser los diáconos

⁸ Je xo rga cjanu yo diácono. Ni jyodü ra mimiji na jo, ngue c'ua yo nte ra respetaoji. C'ü ra mamaji, ra mamaji c'ü na cjuana. Dya ra tí'iji. Dya xo ra jyodü ja rgá jñüji na puncjü o merio. ⁹ Ya ch'acöji rá pãrãji dya yo jña yo dya cjó mi pãrã mi jinguã. C'ü ra tsja diácono ni jyodü ra sido ra creo yo jña yo. Pero dya nguextjo ra creo; xo ni jyodü ra tsja c'o na jo. ¹⁰ Ot'ü ra mama texe yo cjuarma cjo na jo ra tsja diácono c'e cjuarma o jiyö. Nuc'ua 'ma dya pje tö'tp'üji c'o na s'o, na jo ra tsja diácono 'ma c'ü. ¹¹ Je xo rga cjatjonu c'o ndixü c'o ra tsja mböste. Ni jyodü ra mimiji na jo, ngue c'ua yo nte ra respetaoji. Ni jyodü dya ra xos'üji o bëchjine. Ra nguiñiji na jo o pjeñeji. Ra tsjaji na cjuana texe c'o cjaji. ¹² Yo diácono, nguextjo nu suji ra dyojui, dya ra 'ñejeji c'ü 'na lado. Ni jyodü ra zopjüji na jo c'o o t'iji, 'ñe cjó c'o xe bübü o ngumüji, ngue c'ua ra ngãrãji na jo. ¹³ Nu c'o ra tsja na jo diácono, me ra nãdãtjoji cja yo nte c'ü cjaji na jo. Nguec'ua ra sô na jo c'o diácono ra zopjüji yo nte, ra xipjiji ra 'ñejmeji e Jesucristo.

El secreto de nuestra religión

¹⁴ Rí pëtsagö c'ü dya ra mezhe rá ëgö rá 'ñe nuc'ü. Pero nujo, rí xi'tsc'ö cja ne carta yo. ¹⁵ Na ngue 'na ra metse. Rí xi'ts'i yo, ngue c'ua rí pãrãgue ja rgá mimi yo o t'i Mizhocjimi. Yo o t'i, ngue o templo angueze, na ngue angueze bübü cja o mü'büji. Ni jyodü c'o o t'i Mizhocjimi ra zopjüji yo nte ra xipjiji c'o jña c'o na cjuana. Y ra sido ra tsjaji ja c'o nzi ga mama c'o jña c'o. ¹⁶ C'o jña c'o na cjuana c'o rí creogöji, dya mi pãrãji mi jinguã c'o. Y rí mangöji me na zö:

E Jesucristo ngue Mizhocjimi, pero o 'ñe jmus'ü nza czazgöji rí nteji.

O Espíritu Mizhocjimi o tsjapü o jñetse e Jesucristo c'ü ixi ngue o T'i Mizhocjimi.

C'o anxe, me co jñandaji e Jesucristo.

C'o dya menzumü a Israel, sjipjiji ja ga cja e Jesucristo. Nguec'ua texe cja ne xoñijöümü, ench'e o mü'büji c'ü.

O s'idiyi a jens'e e Jesucristo nu ja me na nojo c'ü, 'ñe me na zö.

4

Los que se apartarán de la fe

¹ Mama o Espíritu Mizhocjimi ja rga cja c'o cjë 'ma ya ra nguins'i ne xoñijöümü. Ra bübü o xöpüte c'o ra 'ñünbü o mü'bü e Satanás c'ü dya jo 'ñe c'o demonio, me ra dyonpüji yo nte rgá xöpüji. Nguec'ua bübü c'o ra creo c'o ri mama c'o xöpüte, ra jyëziji c'o jña c'o ya dyacöji Mizhocjimi. ² C'o xöpüte ra tsjapüji me rrã joji, pero ri bëchjine c'o ri mamaji. Me ri cjaji c'o na s'o, pero dya cja ri söji cjo na s'o c'o ri cjaji. ³ C'o xöpüte ra xipjiji c'o nte c'ü dya ra sô ra chjüntüji. Y ra xipjiji c'ü bübü o jñönü c'ü dya jo ra ziji. Maco yo jñönü, nguetsjë Mizhocjimi dacöji yo, nguec'ua nutscöji rí nteji rá unüji 'na pöjô Mizhocjimi, cja rrü sigöji. Nutscöji rí ejmeji e Jesucristo y rí pãrãgöji dya c'ü na cjuana, xo sô rá siji c'o pje nde ma jñönü. ⁴ Na ngueje na jo texe yo o dyät'ã Mizhocjimi. Nguec'ua rá siji texe o jñönü. Pero ot'ü rá unüji 'na pöjô Mizhocjimi cja rrü siji. ⁵ O mama Mizhocjimi na jo rá sigöji c'o pje nde ma jñönü. Nguec'ua 'ma rá unüji 'na pöjô, ra intsjimi 'ma Mizhocjimi c'e jñönü ngue c'ua ra jogü rá siji.

Un buen siervo de Jesucristo

⁶Yo jña yo rí xi'tsc'ö, rí xipcje yo cjuarma. Xo 'ñetsc'e ni jyodü rí xörü c'o jña c'o rí creoji, y rí tsijñi c'o. O jí'tsc'ejí c'o na jo; ni jyodü rí sidogue c'o. 'Ma rí tsjague a cjanu, na jo 'na mbëpjitsc'e cja e Jesucristo. ⁷Dya rí tsjapü ngüenda c'o jña c'o mama c'o na s'o ga xöpüte. C'o pezhe c'o, dya pjöxcöji rá átäji Mizhocjimi, na ngueje dya ni muvi c'o. Nu'tsc'e rí xötpü rí dyätä Mizhocjimi. ⁸'Ma rá xötpü rá cjaji jercicio, rguí muvi para ín cuerpoji, pero ts'inguilëtjo. Pero 'ma rá xötpü rá átäji Mizhocjimi, me rguí muvi na puncjü 'ma. Na ngueje ya mama Mizhocjimi, 'ma cjó c'o ra dyätä angueze, ra tsja angueze ra mbös'üji va, y ra unüji c'ü rguí mimitjoji a jens'e. ⁹Na cjuana ne jña'a nu, y ni jyodü ra creo nza texe yo nte. ¹⁰C'ü rí ench'e ín mü'bügö, ngueje Mizhocjimi c'ü bübütjo 'ñe dacüji c'ü rgá bübütjoji. Rí ench'e ín mü'bü na ngueje ne angueze ra 'ñeme libre yo nte texe cja c'o na s'o. C'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi ra salva c'o. Nguec'ua rí pëpcjö rgá zopjü yo nte hasta me potjo ín cuëgö, y rí sufregö c'o pje nde xitscöji.

¹¹Nujyo jña'a yo, rí xipcjeji ra tsjaji yo, y rí xöpqueji yo. ¹²Bübü c'o ya 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'o cja'c'ü menu na ngueje cja ín t'igue. Pero rí tsja 'na tjürü c'ü na jo, ngue c'ua xo ra tsja anguezeji. Rí ñague jña c'o na jo, y rí nzhodü na jo. Rí s'iya yo nte co texe ín mü'bü. Rí 'ñejme na jo Mizhocjimi. Y dya rí tsjague c'o na s'o. 'Ma rí tsjague a cjanu yo na jo, dya cjó ra tsja'c'ü menu 'ma. ¹³Hasta 'ma cja rá ëgö va ja ín bübü, rí pjötpügüe ngüenda rí xörügüe o jña Mizhocjimi, ra dyäräji texeji. Rí zopjüji y rí xöpüji. ¹⁴C'o cjuarma o pätpäji Mizhocjimi va mamaji c'ü rí tsjague ne bëpji, y c'o tita cja c'o cjuarma o 'ñe'sc'ejí o dyëji. Nguec'ua Mizhocjimi o dya'c'ü ja rguí tsjague ne bëpji. Nguec'ua rí xi'tsc'ö, dya rí jyëzi ne bëpji, sido rí tsjague.

¹⁵Nu yo rí xi'tsc'ö, rí tsijñi yo y rí jyodü rí tsja, ngue c'ua texeji ra jñantc'aji c'ü xenda na jo gui tsja. ¹⁶Rí pjötpütsjë ngüenda ja rguí dyätque Mizhocjimi. Xo rí pjötpü ngüenda ja rguí xöpque c'o 'ñaja. 'Ma rí sido

a cjanu, ra jogü ín mü'bügüe 'ñe c'o o mü'bü c'o ra dyä'tc'ägue.

5

Cómo portarse con los creyentes

¹'Ma pje c'o ra tsja yo cjuarma c'o ya tita, dya rí huënc'h'igue na zëzhi c'o. Rí zopjüji na jo nza cja 'ma ri ngueje nin tatague. Xo 'ñe yo s'ë'ë, rí zopjüji nza cja 'ma ri ngueje nin cjuarma. ²Yo nita, rí zopjüji na jo nza cja 'ma ri ngueje nin nana. Yo süngü, rí zopjüji nza cja 'ma ri ngueje nin cjü'ü; y dya rí tsjapügüe na s'o yo.

³Yo ndixü yo ya ndü nu xïra, 'ma dya 'ñeje cjó ra mbös'ü, rí pjös'üji yo. ⁴Pero 'ma 'ñejeji o t'i'i, ni jyodü c'o o t'i ra mbös'üji c'ü. C'o t'i, 'ma mi ts'it'iji, o mbös'üji anguezeji, o tsja c'ü nu nanaji. Nguec'ua nudya ni jyodü anguezeji ra nzhopcüji ra mbös'üji c'ü. Je xo rga cjanu 'ma 'ñeje o bëche c'e ndixü, ra mbös'üji c'ü. 'Ma ra tsjaji a cjanu, ixi na cjuana respetaoji 'ma c'ü. Y ngue c'ü rguí mäjä Mizhocjimi. ⁵C'e ndixü c'ü dya cjó 'ñeje, junt'ü o mü'bü nguextjo Mizhocjimi ra mbös'ü. Nguec'ua sido ötü Mizhocjimi zö xömü zö ndempa. ⁶Nu c'ü ya ndü nu xïra, nu 'ma me mápä yo bübü cja ne xoñijömmü, chjëntjui c'ü ya ndü, na ngue dya cja mápä Mizhocjimi. ⁷Rí xipjigue c'o cjuarma ra mbös'üji c'o ndixü c'o dya cjó 'ñeje. 'Ma ra tsjaji a cjanu, dya cjó sö cjó pje ra xipjiji 'ma. ⁸C'o ejme Mizhocjimi, ni jyodü ra mbös'üji c'o cãrã o ngumü 'ñe c'o 'ñaja o dyoji. 'Ma cjó c'o dya pjös'ü c'o o dyoji, dya ejme na jo 'ma c'ü. Maco c'o dya ejme, pjös'üji c'o o dyoji.

⁹Yo ndixü yo ya ndü nu xïra, bübü c'o rí juajnügüe ra tsjaji 'na bëpji cja yo cjuarma. Pero ngue 'ma ya ri ëdyi sesenta cjë'ë, 'ñe 'ma 'natjo nu xïra c'ü mi 'ñeje. ¹⁰Xo 'ñe 'ma o tsja na jo nguec'ua ga mama yo nte: "Nujnu, na jo va mbös'ü yo nte'e. O s'iya c'o o t'i, y o unü sjëtsi ro oxü c'o nan'ño menzumü, y o mbe'chp'e o ngua c'o o t'i Mizhocjimi, y o mbös'ü na puncjü c'o mi sufre na puncjü. O mbös'ü 'ma cjó pje mi jyodü", eñe yo nte. 'Ma ga cjanu, na jo ra tsja 'na bëpji cja Mizhocjimi 'ma.

¹¹Yo ndixü yo ya ndü nu xïra c'o cja xe xunt'i, dya rí juajnügüe ra tsjaji 'na bëpji.

Na ngueje 'ma xenda ra neji o bëzo que na ngueje e Cristo, ra ne ra chjüntüji na yeje 'ma. ¹² Na s'o a cjanu, na ngueje dya mbëpji e Jesucristo ja c'o nzi va mamaji. ¹³ Xo 'ñe ra xötpüji rrü mañaji, ra nzhöt'ütjoji cja ngümü. Dya nguejtjo nu; xo ra mamaji jña c'o dya pje ni muvi. Xo ra zo'p'üji c'o o bëpji c'o 'ñaja. Y me ri ña ri ñaji c'o dya ni jyodü ra ñaji. ¹⁴ Nguec'ua yo ndixü yo ya ndü nu xïra c'o cja xe xunt'i, rí negö c'ü ra chjüntüji na yeje, ra mus'üji o t'i'i. Y ra zopjüji na jo c'o cãrã o ngümü ngue c'ua ra ngãrãji na jo. Nguec'ua dya ra sö pje ra xitscöji c'o nugüji na ü. ¹⁵ Bübü ndixü c'o ya ndü nu xïra c'o ya xögü cja o 'ñiji Mizhocjimi. Ya möji c'ü dya jo.

¹⁶ 'Ma ra ndü c'ü nu xïra 'na o dyoji 'na cjuarma, ni jyodü c'e cjuarma ra mbös'ü c'e ndixü. C'e cjuarma, dya ra nde'be texe yo cjuarma ra mbös'üji c'e ndixü. Pero 'ma bübü 'na ndixü c'ü dya cjó 'ñeje cjó ra mbös'ü, ni jyodü texe yo cjuarma ra mbös'üji c'ü.

¹⁷ C'o tita c'o na jo ga manda cja yo cjuarma, 'ma pëpjiji na zëzhi ga zopjüji yo nte 'ñe ga xöpüji, ni jyodü rí pjös'üji na jo o merio. ¹⁸ Na ngueje t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi: "Ma ra yödü o ndëxü c'o in nzhünüji, dya pje rí jñu'tp'üji a ne'e c'o; jyëziji ra ñönüji." Xo t'opjü a cjava: "Na mbëpji pë's'i derecho ra mbös'üji o merio."

¹⁹ 'Ma cjó c'o ra 'ñe xi'tsc'e c'ü o tsja na s'o 'naja c'o tita, dya xtí creogue. Nu 'ma bübü yeje o jñi'i c'o o ndäcã vi tsja na s'o, rí creogue 'ma. ²⁰ 'Ma cjó c'o sido cja na s'o, rí huënc'h'i 'ma cãrãji texeji. Nguec'ua ra zü'ü c'o 'ñaja cjuarma. ²¹ Pãtcö in mü'büvi Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo c'in Jmuji 'ñe c'o o anxe c'o o juajnü. Nguec'ua rí xi'tsc'ö rí pjötpügüe ngüenda ixtí tsjapü na jo t'önü ante c'ü rí huënc'h'i 'na cjuarma. Y dya cjó rí unügüe favor. ²² Dya ts'i rgui juajnü c'o tita c'o ra manda cja yo cjuarma; ot'ü rí ñu'u cjo bübü na jo. Na ngueje 'ma rí juajnügüe 'na tita c'ü cja na s'o, xo in pë's'i in s'ocügüe. Nu'tsc'e xo ni jyodü rí tsjague c'o na jo.

²³ Dya rí sitjogue ndeje. Xo rí si'i ts'inguilëjë vino como 'ñechjë, xa'ma ra ndis'i in pjeme c'ü ndajmetjo ga ü'ü.

²⁴ Bübü o nte c'o ixtí pãrãji c'ü na s'o cjaji. Bübü c'o dya rá pãrãji o nzhübü hasta 'ma cja rá fijaji na jo ja ga nzhodüji. ²⁵ Xo bübü o nte c'o ixi jñetsetjo c'ü cjaji na jo. O 'ma dya jñetse, dya ra mezhe ra 'mãrã.

6

¹ Bübüts'ejji o cjuarma c'o pëpji cja o lamu c'o dya ejme Mizhocjimi. Zö me cjapüji ra pëpjiji o bëpji c'o na jyü, pero ni jyodü ra respetaoji c'o nu lamuji. 'Ma jiyö, ra mama yo nte: "Dya jo Mizhocjimi 'ñe yo o jña", ra 'ñeñeji. ² Bübüts'ejji c'o pëpji cja o lamu c'o ejme Mizhocjimi. C'e cjuarma c'ü mbëpji, zö cjuarmavi dya c'ü nu lamu, pero dya ra jogü ra tsjapü c'ü dya ni muvi c'ü nu lamu. C'ü ra tsja, xenda ra mbëpi na jo'o, na ngueje cjuarma c'e lamu c'ü pëpi, nguec'ua ga tsja c'e mbëpji s'iya c'ü nu lamu. Nujyo rí xöpügüe yo, y rí xipjiji ra tsjaji yo.

La religión y el contentamiento

³ C'o o jña e Jesucristo c'in Jmugöji, me na jo c'o. Na ngueje jítscöji ja rga ätäji Mizhocjimi. Pero bübü c'o nan'ño ga nguiñi 'ñe nan'ño ga xöpü. ⁴ Cjapüji na nojo, pero dya pãrãji ja ga cja. Y s'odü o pjeñeji, nguec'ua me cjaji o t'önü 'ñe me söji o jña. Nguec'ua ne ra huinste rgá xöpüteji, y cjaji o chü, y sadüji c'ü nu mixöpüteji, y me ne ra mbëzhiji c'ü pjëzhi c'o 'ñaja. ⁵ Me söji o jña'a na ngueje ya s'odü o pjeñeji, dya pãrãji c'ü na cjuana. Cjijñiji 'ma ra ma't'üji Mizhocjimi, ra jñüji 'ma na puncjü o merio. Nu'tsc'e, dya rí dyocjeji c'o ga cjanu ga tsja. ⁶ Nu 'ma rá quejmetjoji conforme co nu yo rí pë's'iji, 'ñe 'ma rá süji Mizhocjimi, nu'ma, ngue 'ma rá tõi na puncjü que o merio. ⁷ Dya pje ró jünji 'ma o jmuxcüji cja ne xoñijöümü. Y na cjuana c'ü dya xo sö pje rá jünüji 'ma rá tügöji. ⁸ Nguec'ua 'ma rí pë's'iji pje rá si'iji 'ñe pje rá je'ejji, rá mäjãji, dya pje rá mbeñeji. ⁹ Nu c'o ne ra mbë's'i na puncjü o merio, cjijñiji o mü'bü pje c'o nde ra tsjaji, maco na s'o c'o, dya ni jyodü ra tsjaji. Nguec'ua ga bëzhiji o aljmaji y ra möji a ma a linfiernu. ¹⁰ 'Ma cjó c'o me ne ra jñü na puncjü o merio, ra mbürü ra tsja c'o nde na s'o, ngue c'ua ra jñü. Bübü c'o me ne o merio, nguec'ua ts'ë ts'ë va xögüji cja e

Jesucristo. Nguec'ua dya cja creoji dya c'ü. Nguec'ua me sufre ga ndumü ǝ mü'büji.

La buena lucha de la fe

¹¹ Nu'tsc'e o juan'c'e Mizhocjimi rí pëpque, nguec'ua rí xi'tsc'ö rí xõgue texe cja yo na s'o. Sido rí tsja na jo. Y rí sũgue Mizhocjimi. Y sido rí 'ñejme e Jesucristo. Y rí s'ia yo nte. Zõ pje ri sufregue, pero dya rí jyëzgue Mizhocjimi. Y dya rí tsjapü na nots'ü. ¹² O 'ñünnc'ü in mü'bügue Mizhocjimi nguec'ua i mangue c'o jña c'o me na jo; i mangue e Jesucristo ngue in Jmugue, o dyärä na puncjü o nte. Nguec'ua rí xi'tsc'ö, zõ bübü c'ü c'axc'ü, pero rí sido rí creo e Jesucristo, ngue c'ua siempre rí bübütojogue co Mizhocjimi. ¹³ Jantc'ague Mizhocjimi c'ü dacöji c'ü rgá bübütjoji. Xo jantc'ague e Jesucristo. 'Ma o tsja e Poncio Pilato o tsjapü t'önü e Jesucristo c'ü pje mi pjëzhi, dya zü e Jesús, o mama na jo. ¹⁴ Nguec'ua texe yo rí xi'tsc'ö, xo rí tsjague y dya rí sũ rguí xöpügue yo. Ngue c'ua dya ra s'odü in mü'bü, y ngue c'ua dya ra sö cjó pje ra xi'ts'i. Rí tsjague a cjanu hasta 'ma cja ra ëjë e Jesucristo c'in Jmuji. ¹⁵ Ngue Mizhocjimi ra tsjapü ra jñetse a cjanu e Jesucristo 'ma ra zädä c'e pa c'ü o mama. Na ngueje me na zëzhi Mizhocjimi; ojtjo xe 'naja c'ü ri nza cja angueze me na zëzhi, 'ñe me na jo. Me na nojo Mizhocjimi; manda texe cja yo rey 'ñe cja yo gobierno. ¹⁶ Angueze ixi bübü, y je ni 'ñeje nu, c'ü rgá bübügöji. Bübü cja jya's'ü c'ua ja dya cjó sö cjó ra chëzhi. Dya cjó jñanda Mizhocjimi ne ri 'na nte'e; dya cjó xo sö cjó ra jñanda. Me na jo angueze, y dya nunca ra nguarü c'ü ra manda. Nguec'ua ni jyodü rá sũgöji c'ü. Je rga cjanu, amén.

¹⁷ Nu c'o rico cja ne xoñijõmü, rí xipcjeji c'ü dya ra confiaoji o merio. Na ngue 'na ndajme jünji, 'na ndajme ojtjo. C'ü ra confiaoji, ngue Mizhocjimi c'ü dacöji texe c'o ni jyodüzüji ngue c'ua rá mäjä rga mimiji. ¹⁸ Nguec'ua rí xipcje c'o rico ra mbös'üji c'o pje ni jyodü. 'Ma ra tsjaji ga cjanu, ix na cjuana ri rico 'ma anguezeji a jmi Mizhocjimi. Xipcjeji 'ma cjó pje ni jyodü, ra unüji, dya ra mamaji "jyö." ¹⁹ Nu'ma, ix na cjuana ri ricoji 'ma a jmi Mizhocjimi, y dya ra zü'üji c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda

Mizhocjimi. Na ngueje ra bübütjoji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi.

Encargo final a Timoteo

²⁰ Nu'tsc'e Timoteo, Mizhocjimi o dya'c'e in pãrãgue yo jña yo na cjuana. Nguec'ua rí tsjague yo, 'ñe rí xipji yo nte xo ra tsjaji yo. Bübü c'o me cjapü pãrã pero dya cjuana. Anguezeji me söji o jña c'o dya pje ni muvi. Nu'tsc'e, dya rí dyocjeji c'o xöpü ga cjanu.

²¹ Na ngue c'o xöpü ga cjanu, bübü c'o ya xögü, dya cja ejmeji e Jesucristo.

Mizhocjimi ra mböxc'ü. Amén.

SEGUNDA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A TIMOTEO

Pablo escribe a Timoteo

¹ Nutscö e Pablo rí pen'c'e ne carta. Ndeze mi jinguã Mizhocjimi o mama c'ü ra unü c'ü rguí bübütjo yo nte. Nguec'ua o juancügö rá c jagö apóstole rá zopcjo yo nte, ngue c'ua 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo Jesús, ra bübütjo c'o. ² Nu'tsc'e Timoteo, ngue'tsc'e rí pen'c'e ne carta. Rí cja'c'ü nza cja 'ma ri ngueje ín ch'itsc'ö, y me rí s'iyats'ü. Mizhocjimi c'ín Tataji ra nuc'ü na jo 'ñe ra juen'tsc'e. Xo 'ñe e Cristo Jesús c'ín Jmugöji ra nuc'ü na jo 'ñe ra juen'tsc'e. Nguec'ua ra mäjä in mü'bügue, dya pje rí mbeñe.

Dando testimonio de Cristo

³ C'o ín mboxatitagöji mi ma't'üji Mizhocjimi y mi cjaji na jo. Je xo ga cjazgö nu, rí ma't'ü Mizhocjimi y rí c jagö c'o rí pârägö c'ü na jo. Xo 'ñetsc'e. Nguec'ua 'ma rí ötcö Mizhocjimi xömü ndempa, rí unügö 'na pöjö. ⁴ Ma rí ö'tc'ö Mizhocjimi, rí mbeñegö ja vi huëgue 'ma ró jyanbügövi. Me rí ne rá jantc'a in jmi, ngue c'ua me rá mäjä. ⁵ Ma rí ö'tc'ö Mizhocjimi xo rí mbeñegö ja gui dyätpä o jña e Jesucristo. Ot'ü o creo e Loida c'ü nin nitague, 'ñe e Eunice c'ü nin nana. Y rí pârägö, xo 'ñetsc'e xo in creogue na cjuana e Jesucristo co texe in mü'bügue.

⁶ Nguec'ua rí mbennc'egö ja rvá ë's'ë ín dyëgö cja in ñigue. Mizhocjimi o dya'c'ü ja rguí tsjague 'na bëpji cja yo cjuarma. Rí mbennc'egö dya, rí tsjacjuana rí tsjague c'e bëpji. ⁷ C'ü o dyacöji Mizhocjimi, dya ngue c'ü ra zü ín mü'büji. Ngueje c'ü ra zëzhi ín mü'büji, 'ñe c'ü rá s'iyaji yo nte, 'ñe c'ü rá cjiñiji na jo 'na pjeñe. ⁸ Nguec'ua, dya rí tsejegue 'ma pje ra xi'ts'i yo nte. Rí xipcjeji ja ga cja e Jesucristo c'ín Jmugöji. Nutscö rí xipji c'ü o jña e Jesucristo yo nte, nguec'ua rrü ogö a pjörü. Pero nu'tsc'e, dya rí sügue c'ü rrä ogö a pjörü. Zö ra tsja'c'ü yo nte rí sufregue c'ua ja nzi rgá sufregö, pero xo rí sido rí xipji yo nte ja rgá sö e Jesucristo ra

ndintspi o mü'büji c'o na s'o. Mizhocjimi me na zëzhi; ra dya'c'ü c'ü rguí zëzhgue. ⁹ Nguetsjé Mizhocjimi o 'ñevgueji libre cja c'o na s'o, y o 'ñünngü ín mü'büji rá cjaji c'ua ja nzi ga ne angueze. C'ü vi salvazgöji, dya ngue c'ü rva cjaji c'o na jo. C'ü vi salvazgöji Mizhocjimi, ngue c'ü ya vi ne a cjanu, 'ma dya be mi ät'ä ne xoñijömmü. Me go s'iyazgöji go mama c'ü ro ndäjä e Cristo Jesús. ¹⁰ Rí pârägöji c'ü me s'iyazgöji Mizhocjimi. Na ngueje o ëjë e Jesucristo o 'ñe 'ñevgueji libre. O ndü'ü, cjanu o tetjo o bübütjo na yeje, nguec'ua dya cja ni jyodü rá sügöji c'ü rá tüji. Y cja o jña, rí unüji ngüenda c'ü rá bübütjoji co Mizhocjimi para siempre, zö ya rguí nguins'i ne xoñijömmü.

¹¹ Nu o jña angueze, ngue c'ü vi juancügö Mizhocjimi rá xipji yo nte yo dya menzumü a Israel, 'ñe c'ü rá xöpügöji. ¹² Nguec'ua rrü sufregö a pjörü. Pero dya rí tsegö rgá sufre. Rí ench'e ín mü'bü Mizhocjimi, rí pârägö c'ü na zëzhi angueze, nguec'ua ga tsja'a ja c'o nzi ga mama. Na ngueje ró unü ín mü'bügö c'ü, rí pârägö ra mböcügö ngue c'ua 'ma ra zädä c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda Mizhocjimi, dya pje ra chötcö c'o na s'o.

¹³ Ró xi'tsc'ö c'ü na cjuana ja ga cja Mizhocjimi. Je xo rguí xipjigue a cjanu yo nte, dya nan'ño rguí xipcjeji. Rí sido rí 'ñejme Mizhocjimi y rí s'iyague yo nte. Na ngueje bübü e Cristo Jesús a mbo in mün'c'e. ¹⁴ Mizhocjimi o dya'c'ü in pârägue c'o jña c'o na cjuana. Nguec'ua rí pjötpügue ngüenda c'ü rguí tsjague c'o, 'ñe xo rí xipji yo nte c'ü xo ra tsjaji yo. Ra mböxc'ügue o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü ín mün'c'öji.

¹⁵ Ya in pârägue o xögü e Figelo 'ñe e Hermógenes co nutscö. Xo 'ñeje c'o 'ñaja cjuarma a Asia. ¹⁶ Rí ötcö Mizhocjimi ra juentse c'o cārā o ngumü e Onesíforo. E Onesíforo o mböxcö na puncjü, nguec'ua me va mäjä ín mün'c'ö. Angueze dya tseje c'ü rrü o'o a pjörü. ¹⁷ Na ngueje 'ma o säjä a Roma, me go jyongö na puncjü hasta 'ma o chöcö. ¹⁸ Xo in pârägue ja va mböxcöji na puncjü a Efeso. Rí ötcö Mizhocjimi c'ín Jmugöji ra juentse c'e cjuarma 'ma ra jñüncüji ngüenda.

2

Un buen soldado de Jesucristo

¹ Rí zo'c'ö dya, nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'ö. Rí zëzhgue, ra mböxc'ü e Cristo Jesús rí zëzhgue. ² Ró xi'tsc'ö ja ga cja Mizhocjimi, 'ñe ja ga cja e Jesucristo. Na puncjü c'o cjuarma c'o xo mi cãrãgöji c'o xo dyärã 'ma mi xi'tsc'ö. C'o jña c'o ró xi'tsc'ö, rí xipjigue c'o cjuarma c'o ra tsjacjuana c'o ra sö ra xöpü c'o 'ñaja cjuarma.

³ Rí tsjijñigue ja ga cja o tropa. Zö sufreji, pero sëchiji ga mbëpiji c'ü nu gobiernoji. Je xo rga cjatsc'e nu, zö ri sufregue, pero rí sido rí pëpque na jo e Cristo Jesús. ⁴ 'Ma cjó c'o ra tsja o tropa, ni jyodü ra jyombeñe c'e bëpiji c'ü mi cja'a 'ma dya be mi tropa ngue c'ua ra dyätã co texe o mü'bü c'ü manda cja yo tropa. ⁵ 'Ma cjó c'o ra tsja carrera, ni jyodü ra tsja c'ua ja nzi ga mama c'e orde cja c'e carrera. 'Ma jiyö, dya ra ndöjõ 'ma c'e listón, zö ot'ü ra zät'ã cja c'e raya. ⁶ 'Na campesino ngue c'ü ot'ü ra zi'i c'o ra mbedye cja juajma. Pero ni jyodü ra pëpiji na jo zö ri po'o o cuë. ⁷ Tsijñi na jo pje ne ra mama yo jña yo cja ró xi'tsc'ö. C'ín Jmugöji ra mböxc'ü rí tendiogue yo.

⁸ Rí mbeñegue e Jesucristo c'ü o mboxbëche e David. Nuc'ü, o ndü'ü c'ü, pero o tetjo na yeje. Ngue c'ü rí xipjigö yo nte 'ma rí zopjüji. ⁹ Na ngue c'ü rí zopjü a cjanu yo nte, o ts'axcüji o pantcaji a pjörü nza cja 'ma ri c jagö c'o na s'o. Nguec'ua me rí sufregö. Pero o jña Mizhocjimi, dya sö ra ts'a'süji. ¹⁰ Zö me rí sufregö, pero rí sëhcö, dya rí jëzi rgá zopjü yo nte. Na ngueje rí pãrãgö cãrã c'o ya juajnü Mizhocjimi. Anguezeji ra dyärãji c'e jña c'ü rá xipjiji, ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. Nguec'ua ra jogü o mü'büji y ra ma mimiji co Mizhocjimi nu ja me na zö'ö.

¹¹ Na cjuana ne jña nu cja rá xi'tsc'ö dya: O ndü e Jesucristo por nutscöji. 'Ma rá bübüji dispuesto rá tñji na ngue c'ü rgá ätpãgöji o jña, xo rá bübütjoji 'ma co angueze.

¹² Zö rá sufregöji, pero 'ma rá sëhcöji, rá mandaji 'ma co e Jesucristo.

Pero 'ma rá mamaji: “Dya rí pãrãgö c'ü”, rá eñeji, nu'ma, xo ra mama angueze c'ü dya pãcöji.

¹³ Zö dya rá sidoji angueze c'ua ja nzi rgá mangöji, pero angueze ra tsja c'ua ja nzi va mama; ra ngötcüji 'ma rá sidoji, y ra castigaozüji 'ma rá jëziji. Siempre cumple c'ü mama.

Un trabajador aprobado

¹⁴ Rí mbenmbegue yo cjuarma, rí xipjiji c'ü ra mbötpüji na puncjü ngüenda c'ü dya ra zöji o jña. Na ngueje dya ne ga cjanu Mizhocjimi c'ín Jmugöji. Rí xipjiji c'ü dya ra zöji o jña, na ngueje ra s'onbü o mü'bü c'o ri ärä. ¹⁵ Nu'tsc'e rí pjötpügue na puncjü ngüenda rí zopjü yo nte c'ua ja nzi ga t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana. 'Ma rí tsjague a cjanu, ra mä'c'ã 'ma Mizhocjimi. 'Ma jiyö, rí bëzhgue 'ma in tseje. ¹⁶ Cãrã o xöpüte c'o me ña jña'a c'o dya ni muvi, na ngueje dya süji Mizhocjimi. Dya rí dyocjeji anguezeji ni xo rí sögueji o jña c'o. Na ngueje co c'o jña c'o mamaji, xenda ra tsjaji c'o na s'o, cja na 'ñe c'o nte c'o ri ärä. ¹⁷ C'o o jña c'o xöpüte ra s'onbü o mü'büji, chjëntjui nza cja 'na herida c'ü ni ma ni nguibi c'ü ni dya'a. Nza cja e Himeneo 'ñe e Fileto c'o xöpüte. ¹⁸ Anguezevi ya xögüvi cja c'e 'ñiji c'ü na cjuana. Mamavi c'ü ya ró tetcjöji 'ma o dyacöji nueva vida. Na jo c'ü. Pero dya nguextjo nu. Xo mamavi c'ü dya rá tetcjöji na yeje c'ü ri nuevo ín cuerpoji. Nguec'ua bübü c'o ya s'onbü o mü'bü, dya cja creoji e Jesucristo. ¹⁹ Pero c'o na cjuana o t'i Mizhocjimi, dya ra xögüji cja e Jesucristo. Anguezeji chjëntjui nza cja 'na ngümü c'ü na jo va jyäbãji c'ü dya ra tunü. Na ngueje c'ín Jmugöji pãrã cjó ngueje c'o o t'i, y pjörü c'o. Y 'ma cjó c'o mama: “E Jesucristo ngue ín Jmugö c'ü”, eñe, ni jyodü ra jyëzi texe c'o na s'o. ²⁰ Cja o ngümü 'na rico, bübü o traste de oro 'ñe de plata c'o me ni muvi c'o cant'aji o ndäjñã, 'ñe c'o ni sirveji o jñõnü. Xo bübü o traste de za'atjo o de varrotjo c'o na sucio c'o üt'üji o basura. ²¹ 'Ma cjó c'o ra jyëzi c'o na s'o c'o ya ró xi'tsc'ö, ri chjëntjui 'ma 'na traste de oro c'ü dya sucio. Nu'ma, ra sö c'e cjuarma ra mbëpi na jo 'ma c'ín Jmugöji, ra tsja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo.

²² 'Ma cja t'itjo 'na nte, bübü na puncjü c'o na s'o c'o ne ra tsja. Nu'tsc'e, dya rí tsjague c'o, ni rí tsjijñi c'o. C'ü rí tsjague,

sido rí tsjague na jo, y rí sido rí 'ñejme e Jesucristo. Sido rí s'iyague yo nte. Xo 'ñe, sido rí dyocjeji c'o ma't'ü Mizhocjimi c'o xo xögü cja c'o na s'o. Rí tsârâgueji na jo nu c'o cjuarma c'o. ²³ Cârã c'o me söji o jña ga mamaji c'o jña c'o dya ni muvi. Na ngueje dya pârãji pje pjëzhi c'ü na cjuana. Nu'tsc'e, dya rí tsjapü ngüenda c'o nte c'o ri söji o jña. In pârâgue, je ngue c'ü ni mbürü o chü. ²⁴ Ngue o mbëpjits'ügue c'in Jmugöji. Nguec'ua dya cjó ni jyodü cjó rí söguevi o jña. Jmanch'a rguí zopjü yo nte. Rí jíchiji na jo o jña Mizhocjimi. Zö cjó c'o pje ra xi'ts'i, pero rí pësp'i paciencia, dya rí chjünrú. ²⁵ 'Ma cjó c'o dya ra ne ra dyä'tc'âgue, jmanch'a rguí zopjüji. Xa'ma ra 'ñünbü Mizhocjimi o mü'büji ra nzhogüji. Ra mbârãji 'ma o jña angueze c'ü na cjuana, ra 'ñejmeji. ²⁶ Nudya, c'o dya ne ra dyä'tc'âgue, ya zo'oji cja o dyë e Satanás c'ü dya jo. Nguec'ua ga tsjaji c'o na s'o, ja c'o nzi ga ne e Satanás. Pero 'ma ra nzhogü o mü'büji, dya cja ra dyätãji c'ü dya jo.

3

Cómo será la gente en los últimos días

¹ Ixtí unnc'e ngüenda yo cjë yo ya va chëzhi ra nguins'i ne xoñijômü, ra zädã cjë'e c'o me rrü s'ëzhi. ² Yo nte'e ra s'iyatsjëji; dya ra s'iyaji yo nín minteji. Me ra neji o merio. Me ra pötü rgá mamatsjëji me na joji. Me xo ra tsjapütsjëji na nojo, ra tsjapüji menu c'o 'ñaja. Ra zadüji Mizhocjimi y ra zadüji yo nín minteji. Dya ra dyätãji c'o nu tataji. Dya cjó ra gradecidoji c'ü rguí unüji 'na pöjô. Dya cjó ra respetaoji. ³ Dya ra s'iyaji c'o o dyoji. Dya ra jo'tp'üji c'o ri üji, zö ri ne c'o ri üji. Ra xosp'üji o bëchjine yo nín minteji. Y c'ü ra ëjë o ñiji, ixta tsjaji, dya ra ts'a's'üji. Nguec'ua ri chjëntjui nza cja o animale c'o na sate. Y ra nuji na ü texe c'o na jo. ⁴ Ra zidyiji yo nín minteji cja c'o pje pjëzhi. C'ü ra nguiñi o ñiji, ra tsjaji. Ra tsjapü me ri pârãji. Ra tsja yo nte, dya ra mápãji Mizhocjimi; ra mápãji c'o netsjëji. ⁵ Ra tsjapü ri ma't'üji Mizhocjimi, pero 'ma ra 'ñünbü Mizhocjimi o mü'büji, anguezeji dya ra dyätãji c'ü.

Nu c'o ra tsja ga cjanu, dya pje rí dyocjeji c'o. ⁶ Nuc'o, ngue c'o me zenguate cja yo

ngümü, me xipjiji jña yo ndixü ga dyonpüji. Bübü o ndixü c'o unü ngüenda c'ü tû na puncjü o nzhubü, nguec'ua ga creoji c'ü mama c'o na s'o ga xöpüte. Na ngue c'o pje nde ne c'o ndixü, cjaji c'o na s'o. ⁷ C'o ndixü siempre neji cjó ra jíchiji, ra dyärãji c'o. Pero dya nunca ra mbârãji c'ü ix na cjuana. ⁸ C'o na s'o ga xöpüte, ya s'odü o pjeñeji. Zö mama ejmeji Mizhocjimi, pero dya cjuana. C'ua ja nzi va tsja e Janes 'ñe e Jambres mi onpüvi c'o nte ngue c'ua dya ro dyätãji e Moisés, je xo ga cjatjonu c'o xöpüte onpüji yo nte; dya neji c'ü ra mbârã yo nte c'o jña c'o na cjuana. ⁹ Pero dya texe yo nte ra creoji c'o xöpüte. Na ngueje ra zädã c'o xöpüte c'ua ja nzi va zädã e Janes 'ñe e Jambres; ra mbârã texe yo nte c'ü dya ni muvi c'ü ri mama c'o xöpüte, ni rrã cjuana.

El último encargo de Pablo a Timoteo

¹⁰ Nu'tsc'e, dya pje nza cjatsc'e c'o. Na ngueje c'o jña c'o ró jí'tsc'ö, i dyätcägö c'o. C'ua ja nzi rgá minc'ö, je xo gui minc'e a cjanu. I unügue ngüenda rí pëpcö Mizhocjimi co texe in mü'bü. Xo i unü ngüenda ja rgá ätpägö o jña, 'ñe c'ua ja rgá pësp'i paciencia 'ma cjó pje cjacü; dya rí nzhopcö c'ü rá cjavü na s'o c'ü. Xo i unü ngüenda c'ü rí s'iyagö yo nte. Xo i unü ngüenda rí sidogö Mizhocjimi. ¹¹ Rí sido Mizhocjimi zö nugüji na ü, zö me cjacüji rá sufregö. In pârâgue ja va nugüji na ü 'ma mi bünc'ö cja c'o ciudad a Antioquía, 'ñe a Iconio, 'ñe a Listra. In pârâgue ja va tsjacüji ró sufregö na puncjü. Pero Mizhocjimi o mböxcö rvá sëchi texe c'o. ¹² C'o ench'e o mü'bü e Jesucristo c'o ne ra dyätã angueze, nuc'o, ra nu'uji na ü c'o, ra tsja yo nte. ¹³ C'o xöpüte c'o me na s'o c'o onpü yo nín minteji, xenda rrã s'o c'o. Ra sido ra dyonpüji yo nte. Y c'o xöpüte xo ra creoji o bëchjine.

¹⁴ Nu'tsc'e sido rí creo c'o jña c'o ya i xötpü c'o in pârâgue c'ü na cjuana. In pârâgue nu c'o o jí'ts'i, na cjuana c'ü mama c'o. ¹⁵ Xo in pârâgue o jí'tsc'ëji o jña Mizhocjimi ndeze 'ma cja mi ts'it'igue. Nguec'ua in pârâgue ja ga cja e Cristo Jesús. Nuc'ü, ra sido ra jocüts'ü in mü'bü, na ngue in ench'e in mü'bü c'ü. ¹⁶ Texe c'o o dyopjü o jña Mizhocjimi, ngue o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'büji o dyopjüji. Me ni muvi

o jña Mizhocjimi para rá jíhcöji yo nte c'ü na cjuana ja ga cja Mizhocjimi, 'ñe ja rga pjöngüendaji cja c'o dya cjuana. Me xo ni muvi o jña Mizhocjimi para rá zopjüji c'o cja na s'o, ngue c'ua ra jyéziji c'o, ra tsjaji c'o na jo. Me xo ni muvi para rá jíchiji pje ni mbë c'o na jo c'o ra tsjaji. ¹⁷ Mizhocjimi o dyacöji o jña, ngue c'ua nutscöji o t'izgöji rá cjaji texe c'ua ja nzi ga ne angueze c'o na jo.

4

¹ Pã'tc'ã in mü'bü Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji. Nguéc'ua rí pjötpügue na puncjü ngüenda rí tsjague yo cja rá xi'tsc'ö dya. Na ngueje ra ëjë na yeje e Jesucristo ra 'ñe manda. Pero ante c'ü ra manda, ra jñünpü ngüenda c'o xe ri bübütjo 'ñe c'o ya rguí ndü. ² Nguéc'ua rí xi'tsc'ö rí tsjacjuana rí zopjügue yo nte, rí xipjiji o jña Mizhocjimi. Rí xipjiji ma dyä'tc'äji, o dya dyä'tc'äji. Xipjiji o jña Mizhocjimi ngue c'ua c'o cja na s'o ra unüji ngüenda c'ü na s'o cjaji. Xipjiji o jña Mizhocjimi rguí huënch'iji. Xipjiji o jña Mizhocjimi rguí zopjüji ra tsjaji c'o na jo. Rí pësp'igueji na puncjü paciencia rguí jíchqueji. ³ Rí xipjigüeji dya o jña Mizhocjimi, na ngueje ra zädä 'ma dya cja ra dyäräji c'o o jña Mizhocjimi c'o me na jo y na cjuana. Me ra ndeñeji c'o xöpüte c'o ra xipjiji jña c'o ra ne ra dyäräji c'o rguí mäjäji. ⁴ Ra ngo't'üji o ngöji, dya cja ra dyäräji c'ü na cjuana. Ra creoji c'o pje nde ma bëchjine c'ü pezhe yo nte. ⁵ Nu'tsc'e, rí tsjijñigue na jo in pjeñe, dya rí creogue c'o bëchjine. C'o rí sufregue, rí sëchque c'o. Sido rí xipjigue yo nte ja ga cja e Jesucristo. Rí tsjague texe c'o bëpji c'o ya dya'c'ü Mizhocjimi.

⁶ Ya ra zädä 'ma ra bötcö. C'ü rga tügö, chjëntjui 'na ofrenda c'ü ro unügö Mizhocjimi. ⁷ Xo rí chjëntcjöbe nza cja c'ü ya tsja na jo 'na carrera, ró sido cja o 'ñiji Mizhocjimi, ró cjagö c'o o xitsi. Y sido rí ejmegö c'ü. ⁸ Nguéc'ua ya bësquigö a jens'e c'ü ra dyacö c'ín Jmugöji c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda. Ra ch'acö na ngueje rvá ätcö na jo. Na ngueje c'ín Jmugöji cjo't'ü na jo c'o cja na jo. Dya nguextjözügö ra

ch'acügö; xo 'ñetjo texe c'o me ne o mü'bü ra ëjë na yeje e Jesucristo.

Instrucciones personales

⁹ Rí tsjague posible ts'i rguí ma zenguazü. ¹⁰ Na ngueje e Demas ya o zogüzü, o ma a ma a Tesalónica. Na ngueje o mápä yo cjaji dya cja ne xoñijö mü. E Crescente o ma a ma a Galacia. E Tito o ma a ma a Dalmacia. ¹¹ Nguextjo e Lucas xe rí bübügöbe. 'Ma rí ma zenguazü, rí jyodü e Marcos rí mëvi ra ma mböxcü. Na ngueje angueze na jo ga mböste. ¹² E Tíquico ró xipji ra ë va a Efeso. ¹³ 'Ma rí ma zenguazü, rí tsangga c'ín gaván c'ü ró sogö a ma a Troas cja o ngümü e Carpo. Xo rí chjënngui c'o ín libro. C'ü xenda rí unü ngüenda rí chjënngui, ngue c'o xipjadü c'o t'opjü o jña Mizhocjimi.

¹⁴ Me go tsjacügö c'o na s'o e Alejandro c'ü pëpji cja yo metal. Nguéc'ua Mizhocjimi ra tsjapü ra sofre. ¹⁵ Nu'tsc'e rí pjötpü ngüenda angueze. Na ngueje me go nugüjme na ü'ü, mi cjaütjo bëchjine c'o ín jñagöjme.

¹⁶ 'Ma o dyönnögö c'o pje pjëzhi, 'ma o jñüncöji ngüenda c'ü primero vez, dya cjó ñacö; ró ñatsjögö. Na ngueje texeji go zogüzüji. Rí ötcö Mizhocjimi ra perdonaoji c'ü vi zogüzüji a cjanu. ¹⁷ Zö o zogüzüji, pero mi bübü c'ín Jmugöji co nuzgö, o tsjacü ró zëzhgö. Nguéc'ua rvá zopjü c'o nte ró xipjiji na jo'o ja ga cja e Cristo. Nguéc'ua va dyärä me na puncjü c'o dya menzumü a Israel. Y nguéc'ua dya jñüncüji ngüenda c'ü ro mbötcöji. C'o ne ra mbötcö, chjëntjui nza cja o león yo me na sate. ¹⁸ C'ín Jmugöji ra mböxcö zö me ra tsjacüji c'o me rá sofre. Ra mböxcö ngue c'ua rá mimigö nu ja manda angueze a jens'e. Me na jo angueze 'ñe me na nojo. Je rga cjanu texe c'o cjë'ë, zö ya rguí guins'i ne xoñijö mü.

Saludos y bendición final

¹⁹ Xipji ra mbörü Cjimi e Prisca 'ñeje e Aquila. Xo rí xipji ra mbörü Cjimi c'o cãrã o ngümü e Onesíforo. ²⁰ E Erasto o nguejme a ma a Corinto. E Trófimo ró sogü a ma a Mileto, na ngueje mi sö'dyë c'ü. ²¹ Rí tsjague posible rí ma zenguazü ante c'ü ra zädä yo pa yo na së'ë. Va bö'tc'ütjo Cjimi e Eubulo

'ñeje e Pudente 'ñe e Lino 'ñeje e Claudia, cja na 'ñe texe c'o cjuarma.

²² Nu'tsc'e Timoteo, ra mböxc'ü e Jesucristo c'ín Jmugöji. Y sido ra nuc'ejí na jo in texeji. Je rga cjanu, amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A TITO

Pablo escribe a Tito

¹ Nutscö e Pablo rí pen'c'e ne carta. Rí mbëpjigö cja Mizhocjimi. O apóstolezügö e Jesucristo, o juancügö rá zopjü yo nte, rá xipjiji ja ga cja angueze. Ngue c'ua ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'o o juajnü Mizhocjimi. Y ngue c'ua ra mbârâji yo jña yo na cjuana ja ga cja Mizhocjimi, ngue c'ua ra mimiji c'ua ja nzi ga ne angueze. ² Rí zopjügö yo nte, na ngueje rí pârâgö Mizhocjimi ra tsja c'ua ja nzi va mama, ra unü c'ü rguí bübütjo yo nte. Na ngueje 'ma dya be mi ät'ä Mizhocjimi ne xoñijöümü, o mama c'ü ro dyacöji c'ü rva bübütjoji. Mizhocjimi, dya mbëchjine c'ü. ³ Ya zädä dya yo cjë c'o o mama Mizhocjimi. O mandazü angueze o dyacö ne bëpji rá zopjü yo nte, ngue c'ua ra mbârâji dya c'ü ngue Mizhocjimi ra salva anguezeji. ⁴ Nu'tsc'e Tito, ngue'tsc'e rí pen'c'e ne carta. Rí cja'c'ü nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'ö. Na ngueje 'ma ró xi'tsc'ö ja ga cja e Jesucristo, i 'ñench'e in mü'bügue c'ü, c'ua ja nzi rvá ench'e ín mün'c'ö. Rí ötcö Mizhocjimi c'ín Tataji ra nuc'ü na jo, 'ñe ra juen'tsc'e 'ñe ra tsjapü ra söya in mü'bü, dya pje rí mbeñegue. Je xo rgá ötcö e Jesucristo c'ín Jmugöji nu c'ü o ã ñevguegöji libre cja c'o na s'o.

El trabajo de Tito en Creta

⁵ 'Ma ró sogüts'ü a ma a Creta, ngue c'ü ri tsjague c'ü xe mi bëzhi ro cjagö. Ngue c'ü ri juajnü cjó ro tsja pastor c'ua ja ya nzi rvá xi'tsc'ö; nzi 'na jñiñi c'ü tsja a Creta ri juajnügue c'o ri menzumü nu, ra tsja pastor. ⁶ Para ra tsja pastor 'na cjuarma, ni jyodü ra mimi na jo, ngue c'ua dya cjó sö pje ra xipji. Y nguextjo nu su ra dyojui, dya ra 'ñeje c'ü 'na lado. Ni jyodü c'o o t'i ya ri ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Ni jyodü ra dyärâji, dya ra tsjaji c'o na s'o. ⁷ 'Na pastor, pjörü yo nu cjuarma ga mbëpi Mizhocjimi. Nguec'ua c'ü ra tsja pastor, ni jyodü ra mimi na jo, ngue c'ua ra nädâji cja'a na jo. Dya ra tsjapü na nojo. Dya xo ra

sjëya. Dya xo ra t'iñ. Dya xo ra jyodü o chü. Dya xo ra ne o t'opjü. ⁸ C'ü ra tsja pastor, ra unü sjëtsi ra oxü c'o nan'ño menzumü. Ra tsja c'o na jo. Ra nguiñi na jo o pjeñe. Rrâ jonte cja yo nu minteji. Ra tsja c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Ra mbörütsjë ja rgá mimi. ⁹ Yo jña yo na cjuana yo vi jíchiji yo pastor ja ga cja e Jesucristo, ni jyodü yo pastor ra unüji na jo ngüenda, dya ra jyëziji. Ngue c'ua ra sö yo pastor ra jizhiji na jo yo jña yo me na jo. Y 'ma cjó c'o ra mama "Iyö, dya cjuana", ra 'ñeñe, ra sö c'e pastor ra zopjü c'o, ngue c'ua ra 'ñetse c'ü dya jo va ña'a c'o.

¹⁰ Na ngueje cârã na puncjü o xöpüte c'o dya pje ne ra dyärã yo jña yo mama ja ga cja e Jesucristo. Mamaji jña c'o dya ni muvi, y onpüji yo nte. Ngue c'o ín menzumügöjme a Israel c'o xenda cja a cjanu, dya ne ra dyärâji. ¹¹ Xipjiji jña c'o cjuarma c'ü dya ni jyodü ra xipjiji. Nguec'ua bübü o ngumü nu ja ya nde jyëziji Mizhocjimi. C'ü ni tsjaji xöpüte, nguextjo c'ü ra ndöji na puncjü o t'opjü. Nguec'ua ni jyodü rí huëñch'igue c'o xöpüte, ngue c'ua dya cja ra ñaji a cjanu. ¹² Tsjiñi c'ü o mama 'naja c'o o menzumütsjëji c'ü mi cja'püji mi ngue 'na profeta. O mama a cjava: "Yo ín menzumüjme a Creta, me pezheji o bëchjine. Me na s'ontejí. Me siji o xëdyi, pero me na mañaji, dya ne ra pëpjiji", eñe c'e nte c'ü mi cja'püji profeta. ¹³ Na cjuana va mama c'e nte. Na ngueje cârã c'o me na mbëchjine nza cja c'o xöpüte c'o onpü yo cjuarma. Nguec'ua nu'tsc'e rí huëñch'i yo cjuarma, ngue c'ua dya cja ra creoji c'o xöpüte, ra creoji na jo Mizhocjimi. ¹⁴ Na ngueje c'o xöpüte xipjiji yo cjuarma c'o jña c'o cjiñitsjë yo ín menzumügöjme a Israel, yo dya ne ra creo yo jña yo na cjuana c'ü ja ga cja e Jesucristo. C'o xöpüte xipjiji yo cjuarma c'ü bübü o jñönü c'ü dya sö ra ziji.

¹⁵ Pero rí xi'tsc'ö, c'o ya ndintspiji o mü'bü c'o na s'o, unüji ngüenda c'ü na jo zö pje ra ziji. Pero c'o dya ench'e o mü'bü e Jesucristo, na s'o o mü'büji. Nguec'ua na s'o, zö pje ra tsjaji. Na ngueje ya s'odü o pjeñeji, dya pârâji pje ni mbë c'ü na jo'o 'ñe c'ü na s'o. ¹⁶ Mama c'o xöpüte c'ü pârâji Mizhocjimi. Pero c'ü ni tsjaji na s'o, ixi 'ñetse c'ü dya pârâji. Me na s'o'ji cja o

jmi Mizhocjimi, dya pje ne ra dyäräji. Ya 'mätpäji c'ü dya pje sö'ö pje ra tsjaji c'o na jo.

2

La enseñanza sana

¹ Nu'tsc'e Tito, dya rí xipjigue yo cjuarma ja c'o ga mama c'o xöpüte c'o na mbëchjine. Rí xipjiji ra mimiji na jo, c'ua ja nzi ga mama o jña Mizhocjimi nu me na jo. ² Rí xique yo cjuarma yo ya tita ra mbörütsjëji ja rgá mimiji, ra mimiji na jo ngue c'ua yo nte ra respetaoji c'o. Xipjiji ra nguijñiji na jo o pjeñeji, 'ñe ra sido ra 'ñejmeji Mizhocjimi. Xo rí xipjiji ra s'iyaji na jo yo nu minteji. Zö pje ra sufreji, xipjiji c'ü dya ra tögü o mü'büji, ra sidoji Mizhocjimi. ³ Je xo rga cjanu yo nita. Xique anguezeji ra züji Mizhocjimi rgá mimiji na jo. Xipjiji c'ü dya ra xos'üji o bëchjine. Xipjiji c'ü dya ra tñji. Xipjiji ra jizhiji 'na tjürü c'ü na jo. ⁴ Nguec'ua yo cja xe xunt'i xo ra s'iyaji o xïraji 'ñe o t'iji. ⁵ Y ra mbörütsjëji ja rgá mimiji, dya ra nguijñiji c'o 'ñaja bëzo. Ra pëpjiji na jo cja o ngumüji, y me rrã jonteji. Xo ra dyätäji c'o nu xïraji. Ni jyodü rga cjanu rgá tsjaji. 'Ma jiyö, ra mama yo nte: "Dya pje ga jo o jña Mizhocjimi", ra 'ñeñeji.

⁶ Je xo rga cjanu yo cjuarma yo cja xe t'i. Rí xipjiji ra mbörütsjëji ja rgá mimiji. ⁷ Nu'tsc'e, texe c'ü rí tsjague, rí jizhi 'na tjürü c'ü na jo, ngue c'ua yo cjuarma je xo rga cjanu rgá tsjaji. 'Ma rí jíchi yo cjuarma, dya rí jíchiji o bëchjine. Y rí zopjüji na jo co respeto. ⁸ Rí jíchi na jo yo cjuarma, ngue c'ua dya ra sö cjó ra mama: "Dya jo yo jña yo", ra 'ñeñeji. Rí jíchiji na jo'o, ngue c'ua c'o dya ne ra creo yo jña yo na cjuana, ra tseji. Y dya pje ra chö'tc'ejji c'ü rguí zanc'ejji. ⁹ Bübü o cjuarma c'o mbëpjitjo. Xique anguezeji ra dyätäji c'ü nu lau, ra tsjaji texe c'ü ra xipjiji. Xipjiji, dya ra ndünrüji. Texe c'o ra tsjaji, ra jyodüji ja rgá mäjä c'ü nu lamu. ¹⁰ Rí xipji c'o cjuarma c'ü dya pje ra pönbüji c'ü nu lamu. Nguec'ua c'ü nu lamu ra mbësp'i confianza c'o. Ra tsjaji na jo'o, ngue c'ua ra unü ngüenda yo nte, c'ü na jo ne jña nu mama c'ü ja va jocüzü ín mü'büji Mizhocjimi.

¹¹ Ya jítscöji dya Mizhocjimi c'ü me s'iyazgöji. Nguec'ua sö ra salva 'na nte, zö ri mbëpji, zö pje ri pjëzhi. ¹² Na ngue me go s'iyazgöji a cjanu Mizhocjimi, nguec'ua rí unnc'öji ngüenda ni jyodü rá ätcöji Mizhocjimi rga jëziji c'o na s'o. Dya cja rá cjaji c'o rí netsjögöji, c'ua ja nzi ga tsja yo nte yo cjë yo rí cãräji dya. Ni jyodü rá pjörütsjëji ja rga mimiji. Y rrã jontezüji cja yo nín mintegöji. Y rá cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ¹³ Na ngueje rí pãrãgöji ra ëjë na yeje e Jesucristo c'ü ngue ín Mizhocjimigöji, c'ü me na nojo c'ü o ë 'ñevgüegöji libre. Nuc'ü, me rrã zö rgá 'ñeje. Nutscöji me rí mäjä rgá te'begöji. ¹⁴ E Jesucristo o ne o ndü va ngötcüji ín nzhubüji. O ndintsquiji ín mün'c'öji, ngue c'ua o sö o tsjacüji o ntezgöji c'ü. O ndintsquiji ngue c'ua rá cjaji dya c'o na jo, co texe ín mün'c'öji.

¹⁵ Nu yo jña yo, rí xipjigue yo cjuarma. Rí zopjüji ra tsjaji a cjanu c'o na jo. Y 'ma ra tsjaji c'o na s'o, rí huënc'h'iji. Na ngueje je ga cjanu ga xi'ts'i Mizhocjimi. Nguec'ua, dya cjó ra despreciaots'ügue c'o jña c'o rí xipjiji.

3

Deberes de los creyentes

¹ Nu'tsc'e Tito, rí mbenmbegue yo cjuarma ra dyätäji nu o gobiernoji 'ñe texe yo pje nde pjëzhi, ra tsjaji c'ü ra xipjiji. Y ra bübüji dispuesto ra mbös'üji yo nín minteji. ² Xo rí mbenmbeji c'ü dya cjó ra zadüji. Y dya cjó ra jyonbüji o chü. Zö pje c'o ra xipjiji, pero dya pje ra tsjapüji. Dya ra tsjapüji na nojo, pero ra zopjüji co respeto texe yo nte.

³ Ni jyodü rá tratäji na jo yo nte. Na ngueje xo 'ñetscöji, dya xo mi pãrãgöji Mizhocjimi, y dya xo mi ne ro äräji. Mi oncügöji nguec'ua sido mi cjaji c'o mi netsjögöji, y mi mäpcöji c'o na s'o, dya mi sö ro jëzgöji. Me mi cijñi na s'o ín mü'büji. Y me mi mbidiaji c'o 'ñaja. Nguec'ua mi pötma nugöji na ü yo nín mintegöji. ⁴⁻⁵ Mizhocjimi o jítscöji c'ü me na jonte, me s'iyazgöji nutscöji rí nteji; o 'ñevgüegöji libre cja c'o na s'o c'o mi cjaji. Mi jodü ro cumplegöji ro cjaji c'o na jo, pero dya ngue c'ü vi 'ñevgueji libre Mizhocjimi. C'ü vi 'ñevgueji libre,

ngue c'ü me go juentsqueji. O ndintsquiji ín mü'büji c'o na s'o, nguec'ua nuevo ín mü'büji 'ñe ín pjeñeji. O dyacüji o Espíritu c'ü bübü dya ín mün'c'öji ngue c'ua nuevo rgá minc'öji dya. ⁶ Na ngue c'ü o 'ñe sal-vazgöji e Jesucristo, o dyacüji Mizhocjimi c'ü o Espíritu c'ü pjöxcöji rá cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ⁷ Me go ne Mizhocjimi go perdonaozüji, nguec'ua ya recibidozüji nza cja 'ma dya ro cjaji c'o na s'o. Nguec'ua rí pãrãgöji c'ü ra ch'acöji rá ma minc'öji co Mizhocjimi para siempre, zö ya rguí nguins'i ne xoñijö mü.

⁸ Na cjuana yo jña yo cja ró xi'ts'i. Nguec'ua rí negö sido rí zopjügue yo ench'e o mü'bü Mizhocjimi, rí xipjiji co texe ín mü'bü c'ü na cjuana yo, ngue c'ua ra mbötpüji ngüenda ra tsjaji c'o na jo. Na jo yo jña yo; ni muvi na puncjü 'ma cjó c'o ra unü ngüenda. ⁹ Bübü c'o me pötca dyönütsjéji o jña c'o dya ni muvi. Me pezheji ja ma cja c'o ín mboxatitagöjme. Me xo chüji ga zöji o jña ja ga cja c'ü o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. Nu'tsc'e, dya rí tsjague a cjanu, ni xo rí tsjapü ngüenda c'o cja ga cjanu. Na ngueje dya ni muvi, y dya cjó ra mbös'ü c'o jña c'o.

¹⁰⁻¹¹ 'Ma cjó c'o nan'ño ga xöpü ngue c'ua ga xöcüji yo cjuarma, rí xipjigue ra jyëzi c'ü na s'o c'ü cja. 'Ma ya na yeje vez vi zopjügue, 'ma dya dyä'tc'ä, nu'ma, ixtí unnc'e ngüenda c'ü ya s'odü o mü'bü c'e cjuarma. Na ngueje ya vi tsjapügue saber c'ü me cja na s'o, pero dya jyëzi. Nguec'ua rí pjongü a ndetsc'ejí c'e cjuarma.

Instrucciones personales

¹² Rá xipji e Artemas ra ëjë, ra 'ñe päjtc'ägue. O 'ma jiyö, ngue e Tíquico c'ü rá xipji ra ëjë. 'Ma ra säjä, rí tsja posible ixtí mague a ma a Nicópolis nu ja rá chjögövi. Na ngueje ya ró mbeñe je rá ma mimi nu, yo pa'a yo rrã së. ¹³ Rí tsja posible rí pjös'ü na jo e Zenas c'ü licenciado, 'ñeje e Apolos ngue c'ua 'ma ra mëvi, dya pje ra bëzhivi cja 'ñiji. ¹⁴ Xipji yo cjuarma xo ra mbös'üji c'o. Na ngueje ni jyodü yo cjuarma ra xötpü ra mbös'üji na jo yo nu cjuarmaji, 'ma pje c'o ni jyodüji. Na ngueje c'o na cjuana ench'e o mü'bü e Jesucristo, s'iyaji a cjanu yo nu cjuarmaji.

Saludos y bendición final

¹⁵ Va bö'tc'ütjo Cjimi texe yo rí dyocjöjme. Xipji ra mbörü Cjimi yo ench'e o mü'bü Mizhocjimi yo s'iyazüjme. Mizhocjimi ra mböxc'üji ín texeji. Amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A FILEMÓN

Pablo escribe a Filemón

¹ Nutscö e Pablo rí pen'c'e ne carta. Rrã ogö a pjörü na ngueje o mbëpjizü e Jesucristo. Nutscö 'ñe e cjuarma Timoteo rí zenguats'ügöbe nu'tsc'e Filemón rí s'iyats'übe. Nuzgöbe 'ñetsc'e rí pëpcöji Mizhocjimi. ² Xo rí zenguats'ügöbe Apía nu'tsc'e ín cjüts'ügöbe. Xo rí zenguats'übe Arquipo nu'tsc'e' ñezgöbe o tropazüji Mizhocjimi rí pëpcöji c'ü. Cjuarma Filemón, xipji ra mbörü Cjimi texe yo cjuarma yo jmurü cja in nzungue. ³ Mizhocjimi c'ín Tataji 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji ra nuc'ejí na jo, 'ñe ra tsja'c'ejí ra mäjä in mü'büji, dya pje rí mbeñeji.

El amor y la fe de Filemón

⁴ Nu'tsc'e Filemón, rí mbents'egö texe 'ma rí ötü Mizhocjimi. Rí unügö 'na pöjö Mizhocjimi. ⁵ Na ngueje rí ärägö c'ü in s'ido in ejme e Jesús c'ín Jmugöji. Xo rí ärägö c'ü in s'ido in s'iyague texe yo o t'i Mizhocjimi. ⁶ Na ngue in ench'e in mün'c'e e Jesucristo, in zopcje c'o 'ñaja; nguec'ua xo ga 'ñench'e o mü'büji c'ü. Nguec'ua rí ötcö Mizhocjimi, anguezeji 'ñetsc'e ra tsja'c'üji rí unnc'ejí ngüenda c'ü ja va dyacöji e Cristo c'o me na jo, ngue c'ua rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne angueze. ⁷ Na ngue in s'iyague yo o nte Mizhocjimi, anguezeji me mäjä o mü'büji, dya pje mbeñeji. Nguec'ua xo 'ñezgö xo rí mäjägö, dya pje xo rí mbeñe.

Pablo pide un favor para el esclavo Onésimo

⁸ O 'ñevgue e Cristo rí cjägö apóstole. Nguec'ua sò rá mandats'ü pje ni jyodü rí tsja'a. ⁹ Pero dya rí mandats'ü; rí ö'tc'ö favor rí tsja, na ngueje pötü rgá s'iyavi. Mbeñegue, nutscö e Pablo rí tita, y nudya rrã o'o a pjörü na ngueje o mbëpjizü e Cristo. ¹⁰ Rí ö'tc'ü favor rí recibidogue e Onésimo c'ü in cjapü in mbëpjigue. Rí recibidogue na ngueje chjëntjui c'ü ri ngue ín ch'igö c'ü. Na ngue 'ma ró zopjügö va a pjörü, xo 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo.

¹¹ 'Ma ot'ü, dya mbë'pc'i na jo c'ü. Nudya, ra mbë'pc'i na jo. Xo ra mböxcügö na jo. ¹² Nujnu, ró xipji ra nzhogü ra säjä cja in jmigüe. Rí recibidogue nu. Na ngueje chjëntjui c'ü ri ngue ín ch'igö nu me rí mägögö co texe ín mü'bü. ¹³ Rrã o'ogö a pjörü na ngueje rí zopjü yo nte rí xipjiji ja ga cja e Jesucristo. Nguec'ua mi ne ro süjmügö e Onésimo ro nguejme co nutscö. Nguec'ua c'ü ri pjöxcügüe, ro mböxcö angueze. ¹⁴ Pero dya mi ne ro süjmügö 'ma dya ri xitscö. Na ngue dya mi ne ro cja'c'ü a fuerza. Nguetsjé c'ü ri mbeñegue a mbo in mü'bü ri mangue cjo ro nguejme cjo dya ro nguejme. ¹⁵ O c'ueñe e Onésimo o xögü ja nzitjo pa co nu'tsc'e. Pero 'ma rí recibidogue, xa'ma rí mimivi dya textjo yo cjë'ë. ¹⁶ Dya cja rí 'ñegue dya e Onésimo nza cja 'ma mi cjapü in mbëpjigue; rí 'ñeje dya, nza cja c'ü nda rrí muvi que 'na mbëpji. Rí 'ñeje dya, na ngueje ngue in cjuarmague c'ü rí s'iyague. Nutscö rí s'iyagö nu, nu'tsc'e xenda rí s'iyague nu. Na ngueje e Onésimo ngue in mbëpjigue, y xo ngue in cjuarmague dya, na ngueje xo ench'e o mü'bü c'ín Jmugöji.

¹⁷ 'Ma rí dyocjövi, rí recibidogue nu nza cja 'ma ri nguetscö. ¹⁸ 'Ma pje c'o tsja'c'ü e Onésimo, 'ñe 'ma pje c'o tun'c'ü, jñu's'ügue. Nguetscö rá cjö'tc'ü. ¹⁹ Nutscö e Pablo nguetsjé ín dyë'ë rí opjü; nguetscö rá cjöt'ü. Maco dya rí cobrats'ü c'ü rvá xi'tsc'ö ja ga cja e Jesucristo. In bübütjogue dya, na ngue c'ü rvá zo'c'ö. ²⁰ Nguec'ua rí ö'tc'ü favor cjuarma rí recibidogue e Onésimo. Na ngue je ga cjanu ga ne e Cristo c'ín Jmugöji. Rí recibidogue, ngue c'ua dya cja ra pëtsa ín mü'bü.

²¹ Rí opjügö yo, na ngue rí pãrãgö na jo c'ü rí dyätcägö. Xo rí pãrã na jo c'ü xe rí pjös'ügue na puncjü e Onésimo que nu yo rí xi'tsc'ö. ²² C'ü xe rí tsjague, rí xa'ma nu ja rá oxügö in nzungue. Na ngueje 'ma rí dyötcöji Mizhocjimi, rí te'be ra ch'acö sjëtsi rá ëjë rá 'ñe zenguats'üji.

Saludos y bendición final

²³ Va bö'tc'ütjo Cjimi e Epafras. Rí bübübe a pjörü c'ü, na ngueje o mbëpjizübe e Cristo Jesús. ²⁴ Xo va bö'tc'ütjoi Cjimi e Marcos,

'ñe e Aristarco, 'ñe e Demas, 'ñe e Lucas.
Anguezeji rí pëpijme Mizhocjimi.
²⁵ E Jesucristo c'ín Jmugöji ra mböxc'üji.

LA CARTA A LOS HEBREOS

Dios ha hablado por medio de su Hijo

¹ Mi jinguã Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü c'o profeta o zopjüji c'o ín mboxpalegöji, o xipjiji ja ga cja Mizhocjimi. Na puncjü c'ua ja va zopjüji, pero dya be xipjiji texe. ² Pero nudya yo cjê yo ya ni ma ra nguins'i nu xoñijömmü, Mizhocjimi o ndäjä c'ü nu T'i o êjê cja ne xoñijömmü. Nguéc'ua sö rá pãrãgöji dya na jo, ja ga cja Mizhocjimi. Ngué c'ü nu T'i Mizhocjimi c'ü o dyät'ä ne jens'e 'ñe ne xoñijömmü, c'ua ja nzi va xipji c'ü nu Tata. Y je ngueje c'ü nu T'i, c'ü ya 'ñeme Mizhocjimi c'ü ra tsjapü o cjaja texe yo. ³ Me na nojo Mizhocjimi 'ñe me na jo. Nguéc'ua je ga jñu's'ü ga cjanu c'ü nu T'i. Texe c'ua ja ga cja Mizhocjimi, je ixca cjatjonu c'ü nu T'i. C'ü nu T'i me na zêzhi c'ü; sido ra bübüttö ne jens'e 'ñe ne xoñijömmü hasta 'ma cja ra mama angueze c'ü dya cja ra bübü yo. Angueze o 'ñe ndü va ngötcüji ín nzhunc'öji. Pero o tetjo o bübüttö na yeje, cja nu o ma mimi cja o jodyë Mizhocjimi c'ü manda a jens'e.

El Hijo de Dios es superior a los ángeles

⁴ Mizhocjimi ya unü c'ü xenda pjêzhi na nojo c'ü o T'i, que na ngueje c'o o anxe Mizhocjimi c'o ixi cãrã a jens'e. C'ü rgã pãrãgöji c'ü xenda na nojo c'ü, ngue c'o jña c'o o mama Mizhocjimi. ⁵ O xipji a cjava c'ü nu T'i: Ixi ngue'tsc'e ín Ch'itsc'ö. Ne pa dya, ró jizhi que nu'tsc'e ín Ch'itsc'ö, eñe Mizhocjimi. Pero c'o o anxe c'o ixi cãrã a jens'e, nunca go xipji a cjanu Mizhocjimi c'o. Mizhocjimi xo mama: Nutscö rá jizhigö c'ü ngue o Tatazügö; y angueze ngue ín Ch'igö c'ü, eñe Mizhocjimi. Dya ngue c'o anxe c'o mi sjipji ngue nu T'i Mizhocjimi. ⁶ Ma o tsja Mizhocjimi o xipji c'ü nu T'i o êjê cja ne xoñijömmü, o mama Mizhocjimi va xipji c'o o anxe: Nu'tsc'eji, rí ndüñijömmüji a jmi ín Ch'igö rí ma'tc'eji ín texeji, eñe Mizhocjimi.

⁷ Je ga cjava ga nädã Mizhocjimi c'o o anxe: Yo ín anxe yo cjacö jmandago, bübü 'ma rí cjacö ra jñetse nza cja o sivi 'ma pëpcö yo.

O 'ma jiyö, nza cja o ndajma, eñe Mizhocjimi.

⁸ Pero o xipji a cjava c'ü nu T'i: Nu'tsc'e Mizhocjimi, nunca ra nguarü rguí tsjague Jmu. Me na jo rguí mandague.

⁹ Nu'tsc'e me í ñegue í tsjague c'o na jo. Nunca í tsjague c'o na s'o, na ngue dya í ñegue.

Nguéc'ua rvã da'c'ö c'ü me na notsc'e. Nguéc'ua ín dyocjeji mãjä c'o, pero nu'tsc'e xenda ín mãcje.

¹⁰ Mizhocjimi xo xipji a cjava c'ü nu T'i: Nu'tsc'e ín Jmugue, í dyät'ä ne jens'e 'ñe ne xoñijömmü ndeze mi jinguã. Í dyät'ä co ín dyëtsjêgue yo.

¹¹ Nujyo, ra zädã 'ma ra chjorü yo; nu'tsc'e rí sido rí büntcje.

Nujyo, ra tjeze nza cja 'naja zëbitu yo.

¹² 'Na bitu c'ü ya zëbitu, ra mbãgãji cja rrü jyeji 'na nuevo bitu.

Je xo rga cjanu rí chjotügue ne jens'e 'ñe ne xoñijömmü, cja rrí cambiague c'ua c'ü rí nuevo yo.

Nu'tsc'e nunca rí cambiague. Y rí sido rí bünc'e, eñe Mizhocjimi va xipji c'ü nu T'i.

¹³ Mizhocjimi xo xipji c'ü nu T'i:

Mimigue cja ín jodyëgö.

Rí da'c'ü rí mandague hasta 'ma cja rí chöpü yo nuc'ü na ü'ü, eñe Mizhocjimi.

Pero c'o o anxe Mizhocjimi, nunca go xiji c'ü ro manda a cjanu c'o. ¹⁴ Anguezeji mbëpjitjoji cja Mizhocjimi. Nguéc'ua ga xipji Mizhocjimi anguezeji ra êji, ra 'ñe mböxcöji rí texeji nutscöji ya ni ma ga jocüzü ín mü'büji e Jesucristo.

2

No hay que descuidar la salvación

¹ C'ü nu T'i Mizhocjimi xenda pjêzhi na nojo que na ngue c'o o anxe Mizhocjimi. Nguéc'ua ni jyodü rá unnc'öji na jo ngüenda c'o jña c'o ró äragöji c'ü ja ga cja angueze. 'Ma jiyö, ts'ë ts'ë rga xögöji 'ma cja o 'ñiji.

² Mi jinguã, Mizhocjimi o ndäjä c'o o anxe o 'ñe unü c'ü o ley Mizhocjimi nu c'o ín mboxpalegöji. Nu c'o ley c'o, je t'opjü nu, c'o na jo c'o ro tsja c'o nte, 'ñe c'o na s'o c'o dya ro tsjaji. 'Ma c'j' c'o dya ro dyätä, mi jyodü ro sufre c'o. ³⁻⁴ Je xo rga c'jazgöji nu. 'Ma dya rá c'japüji ngüenda c'o o jña c'ü nu T'i Mizhocjimi, Mizhocjimi ra tsjacüji me rá sufreji. C'ü nu T'i Mizhocjimi c'ü pjëzhi Jmu o ëjë, o 'ñe mama ja rgá s'ö rá salvagöji. Bübü c'o o dyärä c'o mi mama c'ü nu T'i Mizhocjimi. Anguezeji cjanu o xitscöji c'ü ja rga salvagöji. Rí pãrãgöji c'ü na cjuana c'o o xitscöji c'o. Mizhocjimi o unü ja va tsjaji c'o ma nojo. Nguec'ua rvá pãrãgöji c'ü na cjuana c'o mi mamaji. Mizhocjimi o mbös'ü anguezeji o tsjaji c'o me na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. Nguec'ua c'o nte me go nguiññiji c'ua. O Espíritu Mizhocjimi o unü ja va pëpji nzi 'na anguezeji, nde nan'ño bëpji va mbëpji Mizhocjimi. O tsjaji a cjanu texe yo, na ngue Mizhocjimi je va ne a cjanu. Nguec'ua 'ma dya rá c'japüji ngüenda c'o jña c'o mama Mizhocjimi c'ü ja rga salvazgöji c'ü nu T'i, nu'ma, dya ra perdonaozüji Mizhocjimi 'ma, ra tsjacüji rá sufreji.

Jesucristo, hecho como sus hermanos

⁵ Rrã xi'tsc'öji ja rga cja 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijömmü. Dya ngueje c'o anxe c'o o ngama Mizhocjimi ra manda c'o.

⁶ Rí pãrãgöji c'ü dya ngueje c'o o anxe Mizhocjimi c'o ra manda, na ngue je t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi:

Maco dya ni muvizgöjme rí ntejme, pero in pjöxcöjme in pjöcüjme.

⁷ I tsambgagöjme c'ü rí ts'iquëgöjme. Xenda na nojo c'o anxe c'o ixi cãrã a jens'e, na ngue xenda manda que rá nguezgöjme. Pero i mangue c'ü ra zädä 'ma xo rrã nozgöjme, y rrã zözgöjme nza c'jatsc'e.

Y i tsambgagöjme rá mandajme texe cja yo i dyätc'e.

⁸ Ngue c'ua nde ra respetaozüjme texe yo, embeji Mizhocjimi.

O mama Mizhocjimi c'ü ra respetaozüji nutscöji rí nteji; ra respetaozüji texe yo o dyät'ä angueze. Nguec'ua rí unnc'öji ngüenda c'ü rá mandaji texe yo. Rí pãrgöji

c'ü dya be va sädazügöji c'e jña, na ngue dya be rí mandaji a cjanu. ⁹ Pero rí unnc'öji ngüenda c'ü ya va sädä yo jña. Na ngueje c'o c'j' c'o mi bübü va e Jesús cja ne xoñijömmü, xenda mi pjëzhi ts'inguilëjë ma nojo c'o o anxe Mizhocjimi que na ngueje e Jesús. Na ngue e Jesús vi 'ñe nza c'jazgöji rí nteji. Y me go sufre va ndü. Nguec'ua Mizhocjimi o 'ñeme ra manda e Jesús. Nguec'ua rá sügöji dya c'ü. Mizhocjimi me go nezgöji, nguec'ua va ndäjä a cjanu e Jesús o 'ñe pätcägöji va ndü c'ü.

¹⁰ Mizhocjimi o dyät'ä ne jens'e 'ñe ne xoñijömmü ngue c'ua rá ma't'üji angueze. Pero xo mama c'ü ra tsjapü na puncjü o t'i yo nte, ngue c'ua rrã zöji nza cja angueze. Nguec'ua va tsja angueze o ndäjä c'ü 'natjo o T'i'i, o ëjë nza c'jazgöji rí nteji, o 'ñe sufre va ndü. Nguec'ua nudya, c'ü nu T'i Mizhocjimi s'ö ra 'ñeme libre yo nte, xo ra tsjapüji dya o t'i Mizhocjimi. ¹¹ E Jesucristo c'ü o T'i Mizhocjimi o ëjë o 'ñe ndintsqui ín mü'büji c'o na s'o. Nutscöji o ndintsqui ín mü'büji, xo 'ñezgöji o t'izüji dya Mizhocjimi. Nguec'ua, dya tseje o T'i Mizhocjimi ga mama ngue o cjuarmazüji. ¹² O mama a cjava va xipji c'ü nu Tata:

Rá xicö yo mi cjuarma ja ga c'jatsc'e. 'Ma ra jmurü yo mi cjuarmagö, rá bübügö a nde anguezeji y rá t'ö'c'öjme o himno, embe Mizhocjimi.

¹³ Xo mama c'ü nu T'i Mizhocjimi:

Xo 'ñezgö rí ench'e ín mün'c'ö Mizhocjimi, eñe.

Xo mama:

Mi Tatats'ügö, yo in ch'igue yo i dyacö yo rí cjuarmajme dya, rí ne rá c'jajme c'ua ja nzi gui ñegue, embeji Mizhocjimi.

¹⁴⁻¹⁵ Nutscöji mi ätcöji e Satanás c'ü dya jo, mi tñji ín nzhubüji. Nguec'ua ndeze 'ma cja mi ts'iquëgöji, mi sügöji ro ma sufregöji 'ma ro tügöji. Pero o ëjë e Jesús o 'ñe jmus'ü nza c'jazgöji rí nteji. O ëjë a cjanu, ngue c'ua ro ndü. 'Ma o ndü, o 'ñevgueji libre cja o dyë c'ü dya jo. Nguec'ua, dya cja rí s'ü rga tügöji. ¹⁶ Rí pãrãgöji na jo c'ü dya ngue c'o o anxe Mizhocjimi c'o vi 'ñeje e Jesús ro ë mbös'ü. Nutscöji rí nteji o mboxbëchezüji e Abraham, nguezgöji o 'ñe mböxcöji e Jesús. ¹⁷ Nguec'ua va

'ñe jmus'ü e Jesús nza cjazgöji rí cjuarmagöji dya angueze, y o sufre texe c'ua ja xo nzi rgá sufregöji. Nguéc'ua angueze ngue ín ndamböcjimigöji dya c'ü. O tsja angueze o dyätä Mizhocjimi va ngötcöji ín nzhunc'öji, nguec'ua sö rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi; ra recibidozüji c'ü. Na ngue e Jesús o 'ñe sufre yo rí sufregöji va, nguec'ua ga juentsquegöji. ¹⁸ E Satanás c'ü dya jo, mi ü't'ü e Jesús ro tsja c'o na s'o. Mi ü't'üji c'ü, hasta me go sufre e Jesús, pero dya go tsja c'o na s'o. Nguéc'ua pãã na jo angueze ja ga mböxcöji 'ma xo ütcüji c'ü dya jo.

3

Jesús es más importante que Moisés

¹ Mi cjuarmats'ügöji, o t'itsc'ejí dya Mizhocjimi; nguetsjê angueze o 'ñünnc'ü ín mü'büji nguec'ua vi 'ñench'e ín mü'büji e Jesucristo. Ixtí unnc'ejí na jo ngüenda ja ga cja e Jesús c'ü rí creoji. Ngue apóstole c'ü, na ngue Mizhocjimi o xipji o êjê cja ne xoñijö mü, o 'ñe zocüji. Xo ngue ín ndamböcjimigöji, na ngueje ñacöji dya a jmi Mizhocjimi. ² Mizhocjimi o 'ñeme va cjanu e Jesús. Mi jinguã Mizhocjimi vi 'ñeme e Moisés mi zopjü c'o nu menzumütsjêji c'o vi juajnü Mizhocjimi. E Moisés o tsja na jo c'o o xipji Mizhocjimi c'ü. Je xo va cjatjonu e Jesús, xo tsja c'o o xipji Mizhocjimi ro tsja. ³ Ya mama Mizhocjimi c'ü xenda pjêzhi na nojo e Jesús que na ngueje e Moisés, na ngue e Jesús vi ngama cja ne xoñijö mü c'o nte c'o; pero e Moisés mi ngue o menzumütjoi c'o. Nguéc'ua ni jyodü xenda rá sügöji e Jesús que na ngueje c'o ley c'o o dyopjü e Moisés. ⁴ Mi cãã c'o nte c'o, pero bübü c'ü vi ngama c'o. C'ü o ngamaji, nguetsjê Mizhocjimi c'ü o dyät'ã ne jens'e 'ñe ne xoñijö mü. ⁵ E Moisés o dyätä Mizhocjimi mi pëpji a nde c'o nu menzumüji c'o vi juajnü Mizhocjimi. C'e bëpji c'ü, ngue c'ü rví unüji ngüenda ro êjê c'ü xe 'naja c'ü ro 'ñe pãpã Mizhocjimi rvã ña'a. E Moisés mi nza cjatjo 'naja c'ü manda cja c'o nu mimbëpji. ⁶ Pero e Jesucristo chjëntjui nza cja 'na t'i c'ü manda texe cja c'o o mbëpji c'ü nu tata. Nutscöji, dya rí sũ rgá nãdãji dya e Cristo, y me rí mãcjö rgá

junt'ü ín mün'c'öji c'ü ra salvazüji c'ü. 'Ma rá sidoji ga cjanu, 'ma dya rá jëziji, ra 'ñetse xo ngue o t'izgöji Mizhocjimi 'ma.

El descanso para el pueblo de Dios

⁷ Ni jyodü rí tsjaji c'ua ja nzi ga t'opjü c'ü o mama o Espíritu Mizhocjimi:

Nu 'ma rí dyärãgueji o jña Mizhocjimi, ixtí dyätqueji 'ma c'ü.

⁸ Dya rí tsjapqueji ra meze ín mün'c'ejí c'ua ja nzi va tsja c'o ín mboxpalegueji 'ma mi nzhodüji cja c'e majyadü.

Anguezeji go sjëyaji, dya go ne go dyätcöji. Mi nuji cjo ro castigaoji.

⁹ Texe c'o cuarenta cjê c'o, mi cjangö c'o me na nojo a nde anguezeji.

Pero sido mi cjaji c'o na s'o, mi nuji cjo ro castigaogö anguezeji.

¹⁰ Nguéc'ua me rvã sjëyagö, cja rrü mangö c'ua: "Yo nte yo, siempre na jê nzhodü o mü'bü co nutscö yo. Y dya ne ra mbãrãji ín 'ñijigö", rí eñegö.

¹¹ 'Ma ró sjëyagö a cjanu, ixtó mamatsjêgö na cjuana c'ü nunca ro zãt'ãji ro ma mimiji cja c'e jñiñi nu ja ya rvã xicöji, eñe Mizhocjimi.

¹² Nguéc'ua rí xi'tsc'öji cjuarma rí pjötpüji na puncjü ngüenda, 'na ri bübüts'ejí c'o ri cjiñi na s'o o mü'bü c'o dya ra ne ra sido ra 'ñejme. C'o cja ga cjanu, ngue c'o ya na xögü cja Mizhocjimi c'o, maco me na zëzhi angueze. ¹³ C'ü rí tsjaji, pama rí pötqui zopjütsjêji 'ma xe ín bübütjoi. Na ngueje 'ma cjó c'o ra nguñits'üji c'ü dya ra tsja'a zö ra sido ra tsja c'o na s'o, ra zãdã 'ma ya rrã me o mü'bü, dya cja ra zi'ch'i o jña Mizhocjimi. ¹⁴ Nu'tsc'ejí o zãdã c'e pa 'ma i 'ñench'e ín mün'c'ejí e Cristo, i creoji co texe ín mü'büji. Nu 'ma rí sido rí 'ñejmeji a cjanu c'ü, nu'ma, ngue o ntets'üji 'ma c'ü.

¹⁵ O mama o Espíritu Mizhocjimi: Nu 'ma rí dyärãji o jña Mizhocjimi, ixtí dyätqueji 'ma c'ü.

Dya rí tsjapqueji ra meze ín mün'c'ejí c'ua ja nzi va tsja c'o ín mboxpalegueji 'ma mi nzhodüji cja c'e majyadü.

Anguezeji go sjëyaji, dya go ne go dyätcöji, eñe c'ü.

¹⁶ Rã önn'üji 'na t'önü. ¿Cjó mi ngue c'o dya go ne go dyärã 'ma mü o zopjü Mizhocjimi? In pãrãgueji ngueje c'o ín mboxpalegöji,

maco Mizhocjimi ya vi mandaji e Moisés vi ma pjongüji libre a Egipto. ¹⁷ ¿Cjó mi ngue c'o vi tsja na s'o c'o cuarenta cjë, nguec'ua va sjëya Mizhocjimi? Je ngue c'o ín mboxpalegöji. Mi cjaji c'o na s'o, nguec'ua ma ndüji nu cja c'e majyadü. ¹⁸ Mizhocjimi ya vi mama ro ma mimiji cja c'e jñiñi c'ü vi xiji c'o. Pero dya mi ätäji Mizhocjimi. Nguec'ua va mama na cjuana Mizhocjimi: “Nujoyo, dya rá jëzi ra zät'ä nu ja rvá xicö yo”, eñe. ¹⁹ Rí unnc'öji ngüenda c'ü dya zät'äji, na ngue c'ü dya creoji Mizhocjimi c'ü ro mbös'üji ro zät'äji nu ja vi xipji Mizhocjimi anguezeji.

4

¹ Nguec'ua nguetscöji dya, zocöji dya Mizhocjimi, xitscöji ja rga minc'öji dya co angueze. Pero ni jyodü rá pjöngüendagöji. 'Ma jiyö 'na cjó c'o ri bübüzüji c'ü dya ra zät'ä nu ja c'o ra söya a jmi Mizhocjimi.

² Dya nguextjozgöji o xitscöji o jña Mizhocjimi. Xo 'ñe c'o ín mboxpalegöji xo dyäräji o jña'a. Pero c'o jña c'o, dya pje mbös'üji anguezeji na ngueje o dyärätjoji, dya go creoji c'o. ³ Nutscöji ró ench'e ín mün'c'öji e Cristo. Nguec'ua me sö na jo rá söyagöji a jens'e a jmi Mizhocjimi. Na ngueje je ga cjava va mama Mizhocjimi va nádä c'o ín mboxpalegöji:

O sjëyazü ró mama c'ü nunca ro zät'äji cja c'e jñiñi nu ja ya rvá xipjiji ro ma mimiji, eñe Mizhocjimi.

'Ma o nguarü Mizhocjimi o dyät'ä ne jens'e 'ñe ne xoñijö mü, cjanu o söya c'ua angueze. Je xo rvá cjanu rvá söya c'o ín mboxpalegöji, dya cja ro nzhodüji. ⁴ O jña Mizhocjimi nádä ga cjava c'ü na yencho nu pa:

Mizhocjimi o söya c'ua c'ü na yencho nu pa, dya cja pje dyät'ä, eñe.

⁵ Xo mama Mizhocjimi:

Nujoyo nte yo, nunca ra zät'ä yo nu ja ró xipji ro ma mimiji, eñe Mizhocjimi.

⁶ Ixi 'ñetsetjo c'ü me go ne Mizhocjimi cjó c'o ra söya a jmi angueze. C'o ín mboxpalegöji ot'ü o dyäräji c'ü o jña Mizhocjimi ja rvá söyaji, dya cja ro nzhodüji. Pero dya go zät'äji na ngueje dya go ne go dyät'äji Mizhocjimi. ⁷⁻⁸ C'o o t'i c'o mi mboxpalegöji, ngue c'o o zät'ä cja c'e jñiñi nu ja vi mama

Mizhocjimi ro ma mimi c'o nu tataji. O möji co e Josué c'ü mi ngue o xo'ñiji. O zät'äji c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Pero dya ngue c'ü ixmi mbeñe Mizhocjimi 'ma mü o mama c'ü ro sö cjó ro söya. Na ngue 'ma xe go mezhe na puncjü o cjë'ë, Mizhocjimi o mama c'ü xe ro zädä 'ma ro sö na jo cjó ro söya. O 'ñünbü o mü'bü e David xo mama c'o jña c'o cja ró xi'tsc'öji. Je ga cjava va mama:

'Ma rí dyäräji o jña Mizhocjimi, ixtá dyätqueji c'ü, dya rí tsjapqueji ra meze ín mün'c'ëji, eñe c'ü.

A cjanu va mama e David ja rgá sö rá söyaji.

⁹ Nguec'ua me sö na jo dya, rá ma söyagöji a jmi Mizhocjimi a jens'e, nutscöji o t'izgöji dya. ¹⁰ 'Ma o nguarü Mizhocjimi o dyät'ä texe yo rí jandagöji, cjanu o söya c'ua c'ü. Je xo rga cjatjonu c'o ra zidyi Mizhocjimi c'o ra ma söya a jens'e, ya rguí nguarü o bëpji c'o. ¹¹ Ni jyodü rá pjötpüji na puncjü ngüenda c'ü mama Mizhocjimi, ngue c'ua rá sätc'öji a jens'e nu ja c'o rá söyaji. 'Ma jiyö, 'na ri bübüzügöji cjó c'o ra ndëpi c'o o 'ñiji c'o ín mboxpalegöji c'o dya go ne go dyärä. 'Ma rga cjanu, dya rá sät'äji.

¹² Me na zëzhi o jña Mizhocjimi c'ü pëpji a mbo cja ín mün'c'öji. Chjëntjui nza cja 'na tjëdyi c'ü na mbeñe nza ye lado. Na ngue o jña Mizhocjimi si'ch'i ín mü'büji, cjacüji ixtá pärägöji ja ga nguijñi ín mün'c'öji, 'ñe ja ga mbeñe. ¹³ Dya cjó sö ra tsjõjõ c'ü dya ra jñanda Mizhocjimi; angueze ixi pácätjoji texe yo rí cjiñigöji. Je ngue angueze c'ü ra jñüncüji ngüenda.

Jesús es el gran sumo sacerdote

¹⁴ Pero e Jesús c'ü nu T'i Mizhocjimi ngue ín ndamböcjimigöji dya c'ü, c'ü me na nojo c'ü ñacöji a jmi Mizhocjimi. Angueze ya cjogü a jens'e a jmi Mizhocjimi. Nguec'ua ni jyodü rá sido rá ejmeji c'ü. ¹⁵ Angueze ngue 'na mböcjimi c'ü sö ra sentio 'ma pje c'o rá sufregöji. Na ngueje o 'ñe mbärä yo rí sufregöji yo xo o sufre angueze. Y xo mi ü't'ü e Satanás c'ü, pero e Jesús, dya go tsja c'o na s'o. ¹⁶ Nguec'ua ni jyodü, dya rá süji rga chëzhgöji a jmi Mizhocjimi c'ín Jmugöji, na ngue me nezgöji na jo. 'Ma pje c'o ni jyodüzüji, ra mböxcöji. Y 'ma rí cjaji c'o na s'o, ra perdonaozgöji c'ü.

5

¹ Yo ndamböcjimi cja yo ín menzumügöji a Israel, rí chjëntcöji rí nteji. Emeji a cjanu yo, ngue c'ua ra dyötcüji Mizhocjimi, 'ñe ra mbö't'üji o animale, cja rrü mbäsp'äji Mizhocjimi cja c'e arta. Y cja na 'ñe, pje c'o nde ma ofrenda c'o ra unüji Mizhocjimi nu. Je ga cjanu ga tsja yo ndamböcjimi para ra perdonaozüji Mizhocjimi c'o na s'o c'o rí cjaji. ² Cärã nte c'o dya nda pärã o 'ñiji Mizhocjimi, nguec'ua ga jyopü ga tsjaji c'o na s'o. Pero yo ndamböcjimi pärãji ja rgá zopjüji na jo c'o, dya sjëyaji por c'ü vi tsja na s'o c'o. Na ngue xo bëzotjo yo ndamböcjimi xo bübü 'ma cjaji c'o na s'o. ³ Nguec'ua ni jyodü yo mböcjimi ot'ü ra mbäsp'äji animale Mizhocjimi ngue c'ua ra perdonaoji o nzhubütsjëji. Nuc'ua cja rrü mbäsp'äji Mizhocjimi c'o rguí perdonaoji yo nu minteji.

⁴ Dya cjó cjiññitsjë ra tsja c'e bëpji de mböcjimi. C'ua ja nzi va tsja Mizhocjimi va 'ñeme e Aarón mi jinguã, je xo ga cjatjo dya nu, nguetsjë Mizhocjimi c'ü eme yo ndamböcjimi cja yo ín menzumügöji a Israel. ⁵ Je xo ga cjatjonu e Cristo. Dya xo tsjatsjë ndamböcjimi. Je ngue Mizhocjimi c'ü o 'ñeme o unü c'e bëpji c'ü me ni muvi. O xipji a cjava:

Ngue'tsc'e ín Ch'itsc'ö. Ya ró jizhgö ne pa dya c'ü je ngue ín Ch'itsc'ö, eñe Mizhocjimi.

⁶ Cja c'ü 'na o jña Mizhocjimi, je t'opjü a cjava:

Nu'tsc'e in mböcjimigue c'ua ja nzi ma cja e Melquisedec,

rí sido rí tsjague mböcjimi para siempre, eñe Mizhocjimi va xipji e Cristo.

⁷ E Jesucristo, 'ma xe mi bübü cja ne xoñijömmü nza czazgöji rí nteji, 'ma ya ro zädä ro zürüji ro mbö't'üji c'ü, me go dyötü Mizhocjimi. Me go mapjü va dyötü ro ts'a's'ü c'ü rví bö't'ü. Na ngueje na zëzhi Mizhocjimi, mi sö ro ts'a's'ü. Me xo go pjödü o nguizhö e Jesús va dyötü. Pero xo mi te'be c'ü ro tsja c'ua ja nzi ma ne Mizhocjimi. Nguec'ua va tsja Mizhocjimi o dyätä, o tsjapü o zëzhi e Jesús para ro tsja c'ua ja nzi ma ne Mizhocjimi. ⁸ E Jesús, ixi ngue o T'i Mizhocjimi pero me go

sufre va dyätä. Nguec'ua va unü ngüenda e Jesús, 'ma ra tsja 'na nte texe c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi, ra sufre c'e nte'e rgá dyätä. ⁹ Na ngue c'ü vi sufre e Jesucristo va ndü'ü, sö angueze ra salva dya texe c'o ra sido ra 'ñejme c'ü. Nguec'ua nunca ra bëzhiji. ¹⁰ Nguetsjë Mizhocjimi ya mama c'ü ndamböcjimi e Cristo, c'ua ja nzi ma cja e Melquisedec.

Peligro de renunciar a la fe

¹¹ Xe ro xi'tsc'öji na puncjü o jña c'ü ja ma cja e Melquisedec. Pero dya sö rí pärãgueji, na ngueje ya meze in mün'c'ëji. ¹² Ya mezhe ndeze 'ma ot'ü i dyärãgueji ja ga cja e Cristo. Nguec'ua nudya ya xo ri xiqueji c'o 'ñaja ja ga cja c'ü. Pero nu'tsc'ëji ni jyodü cjó xe ndo ra xö'c'ëji na yeje c'o o jña Mizhocjimi c'o ya vi xi'tsc'ëji. Rá jyë'tsc'öji nza cja o lëlë yo sibatjo, yo dya sö ra zi o jñöñü. ¹³ Texe c'o dya pärã na jo'o o 'ñiji e Cristo, chjëntjui nza cja yo lëlë yo sibatjo. ¹⁴ Pero 'ma cjó c'o pama pama ra nguiñi c'o na jo, ra mbärãji 'ma ja ngue c'o na jo, 'ñe c'o na s'o. Nuc'o, chjëntjui o nzhante yo sö ra zi o jñöñü.

6

¹⁻² 'Ma ot'ü, o xi'tsc'ëji c'o ni mbürü jña c'ua ja ga cja e Cristo. O xi'tsc'ëji c'ü ni jyodü 'na nte ra 'ñejme Mizhocjimi y ra jyëzi c'o na s'o; 'ma jiyö, dya ra salva 'ma c'ü. 'Ma ot'ü, xo xö'c'ëji ja rga jigöji nutscöji rí menzumüji a Israel; cja rrü 'ñescöji o dyë'ëji rgá dyötcöji Mizhocjimi. Xo xö'c'ëji c'ü ra te yo añima ra bübütjoji na yeje, cja rrü tjünpüji ngüenda ja ra ma ngärãji. Nujoyo ni mbürütjo jña yo, dya nguextjo c'o ni jyodü rá unnc'öji ngüenda yo. Dya xo ni jyodü xe rá yepe rá xi'tsc'öji yo, na ngueje chjëntjui o cimientto 'na ngumü c'ü ot'ü cjü'p'üji. C'ü ni jyodü rí tsjaji dya, ngue c'ü rí pärãgueji mas ja ga cja e Cristo. ³ 'Ma ra mböxcö Mizhocjimi rá zo'c'öji na jo, 'ñe 'ma ra mböxc'ëji rí dyärãji na jo, rá xi'tsc'öji c'o xe 'ñaja jña c'o rá jyëtscö o jñöñü c'o si yo nzhante.

⁴⁻⁶ Cärã c'o ya mbärã ja ga cja e Jesucristo, y ya unüji ngüenda nu c'o na jo c'o dacöji Mizhocjimi, y ya 'ñünbü o mü'büji o Espiritu Mizhocjimi. Anguezeji ya unüji ngüenda c'ü me na jo o jña Mizhocjimi. Y ya mbärãji

ja je rga cja 'ma ra nguins'i ne xoñijõmü. Pero 'ma ra xõgüji cja e Cristo, nu'ma, dya ra sö ra nzhogüji a jmi Mizhocjimi 'ma. Na ngueje 'ma xõgüji a cjanu, cja'ji c'o na s'o, chjëntjui c'ü ri ngue anguezeji ro ndät'äji e Jesús cja ngronsi. A cjanu ra mama yo nte: “Dya jo o 'ñiji e Jesús”, ra 'ñeñeji. ⁷Tsjijniji ja ga cja 'ma cjó c'o pje ra ndujmü cja 'na juajma. Nu c'e juajma ra zi'ch'i co c'e dyebe c'ü ejê na puncjü. Nuc'ua 'ma ra unü c'o ra zi'i c'o o cjaja c'e juajma, nu'ma, Mizhocjimi ra bendecigo 'ma c'e juajma c'ü, ra tsjapü xenda ra unü. ⁸ Pero 'ma dyavü o bidyi c'o ra unü c'e juajma, dya pje ga jo 'ma c'ü. Mizhocjimi ra tsjapü ra ndé c'o bidyi, y ra jyéziji c'e juajma; dya cjó cja xe ra ndujmü c'ü.

La esperanza que nos mantiene firmes

⁹ Rí s'iyatsc'õji cjuarma. Zõ ga cjanu rvá xi'tsc'õji dya, pero rí junt'ü ín mün'c'õ rí tsjaji na jo, dya rí tsjaji nza cja c'e juajma c'ü o unü dyavü o bidyi. Na ngueje texe c'o ya jogü o mü'bü, na jo ga tsja c'o. ¹⁰ In negueji Mizhocjimi, nguec'ua vi pjõsc'ejí c'o 'ñaja o t'i Mizhocjimi, y sido in pjõsc'ejí c'o. C'ü ni tsjagueji a cjanu, dya ra jyombeñe Mizhocjimi. ¹¹ In cjacjuanaji in pjõsc'ejí yo nin cjuarmaji. Me ne ín mün'c'õ c'ü xo rí tsjacjuanaji nzi 'natsc'ejí rguí che'beji rí möji a jens'e. Rí negõ c'ü rí jñunt'ü in mü'büji a cjanu texe c'o cjé c'o xe rí minc'ejí, c'ü rí ma tsärãji co Mizhocjimi. ¹² Dya rí negõ rí jyézgueji rguí che'beji e Cristo. Rí tsjagueji c'ua ja va tsja c'o mi cãrã mi jinguã c'o o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Anguezeji go sidoji, dya jyéziji Mizhocjimi. Nguec'ua ya ch'unüji dya c'o vi xipji Mizhocjimi anguezeji.

¹³ Mizhocjimi o xipji e Abraham c'ü ro intsjimi angueze. Dya cjó mi bübü c'ü xenda ri pjézhi na nojo que na ngueje Mizhocjimi. Nguec'ua o mamatsjê na cjuana Mizhocjimi va zopjü e Abraham. ¹⁴ O xipji: “Na cjuana rá intsjimits'ü na puncjü, y rá cja'c'ü c'ü me rrã puncjü in mboxbêchegue”, embeji e Abraham. ¹⁵ E Abraham mi sido mi te'be, nguec'ua va ch'unü c'o vi xipji Mizhocjimi. ¹⁶ Ma jura yo nte, nädãji 'naja c'ü xe na sjü'ü que na ngue anguezeji. 'Ma cjó c'o ra zopjü

c'ü 'naja, 'ma ra jura rgá xipji, dya sö 'ma c'ü 'naja ra mama: “Dya cjuana”, ra 'ñeñe. ¹⁷ Xo va cjatjonu Mizhocjimi, 'ma o xipji e Abraham c'ü ro intsjimi angueze y ro tsjapü c'ü rvá puncjü o mboxbêche, o mamatsjê na cjuana va xipji. Na ngueje me go ne Mizhocjimi ro jizhi na jo, c'ü dya ro pötü c'o vi xipji e Abraham, ro tsja c'ua ja nzi va mama. Ngue c'ua c'o ro tsjapü o mboxbêche e Abraham, ro creoji c'ü vi mama Mizhocjimi. ¹⁸ Nutscõji ya ró ench'e ín mü'büji e Jesucristo, ngue c'ua dya rá ma sufregõji. Ya rí te'beji dya c'ü rá ma cãrãji co Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama. Ra sö rá junt'ü ín mün'c'õji c'ü rá ma cãrãji co Mizhocjimi, na ngueje dya ra pötü c'o o mama. O mamatsjê na cjuana; dya sö ra tsja bêchjine. ¹⁹ Rí pãrãgõji cumple Mizhocjimi, nguec'ua rá zêzhiji rá sido rá ejmeji. Rí te'beji rá ma cãrãgõji co Mizhocjimi a jens'e. ²⁰ Na ngue ya cjogü e Jesús a jens'e nu ja ya va ñacõji dya cja Mizhocjimi. Angueze o ot'ü a xo'ñi; nutscõji rá bËp jagõji. Na ngueje angueze ya mbêzhi dya ndambõcjimi c'ua ja nzi ma mbêzhi e Melquisedec. Y dya ra nguarü rgá tsja ndambõcjimi c'ü.

7

Jesús, sacerdote de la misma clase que Melquisedec

¹ E Melquisedec c'ü rí xi'tsc'õji, mi manda cja c'e jñiñi a Salem, mi ndambõcjimi cja Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. 'Na nu pa e Abraham o ma zürü c'o rey c'o vi 'ñe zidyí a fuerza c'ü o sobrino, o ndõpü c'o, y o ndunbü c'o mi tunü c'o rey. Nuc'ua 'ma mü o nzhogü e Abraham, o chjêvi c'ua e Melquisedec. Nuc'ua e Melquisedec go dyõtpü c'ua Mizhocjimi e Abraham. ² Nuc'ua e Abraham o jñü 'na diezmo texe c'o vi ndunbü c'o rey, cjanu o unü c'ua e Melquisedec. Nu c'e tjü'ü Melquisedec ne ra mama “jmu'u c'ü manda na jo”. Y c'e tjü Salem ne ra mama “yo nte me mäjãji, dya pje mbeñeji”. Nguec'ua c'ü o tjü angueze ne ra mama “jmu'u nu ja mãji, dya pje mbeñeji”. ³ E Melquisedec, dya 'mãrã cjo mi 'ñeje o tata o nana, ni xo ri ngue c'o o mboxpale. Dya xo 'mãrã jinguã o jmus'ü

ni jinguã o ndũ. Nguец'ua, ja c'o nzi ma cja e Melquisedec, je xo ga cjatjonu c'ü nu T'i Mizhocjimi, dya ra nguarü rgá tsja mböcjimi.

4 E Abraham mi ngue ín mboxpalegöji c'ü, c'ü me ma jo a jmi Mizhocjimi. Pero o jñü 'na diezmo c'o vi ndunbü c'o rey, cjanu o unü c'ua e Melquisedec. Nguец'ua sö rí unnc'ejí ngüenda c'ü mi pjëzhi na nojo e Melquisedec. 5 In pãrãgueji ngueje yo o mboxbëche e Leví yo pjëzhi dya mböcjimi cja yo ín menzumügöji a Israel. C'o ley, je t'opjü nu, c'ü pë's'i derecho yo mböcjimi ra dyörüji diezmo. Ra dyötüji yo nu menzumütsjëji, zö xo ngue o mboxbëche e Abraham. 6 Mizhocjimi ya vi zopjü e Abraham vi xipji c'ü ro tsja Mizhocjimi ro intsjimi texe c'o ri cãrã cja ne xoñijömmü. E Melquisedec, maco dya pje mi cjavi e Leví, pero o jñü'ü c'e diezmo c'ü o unü e Abraham c'ü; cjanu o dyötpüji c'ua Mizhocjimi e Abraham. 7 Dya dyötü e Abraham Mizhocjimi por e Melquisedec; ngue e Melquisedec o dyötü Mizhocjimi por e Abraham. Nguец'ua rí unnc'öji ngüenda c'ü xenda mi pjëzhi na nojo e Melquisedec que na ngue e Abraham. 8 Yo mböcjimi yo o mboxbëche e Leví c'o örü dya o diezmo, nde tũ'ü c'o. Pero e Melquisedec, dya t'opjü cja o jña Mizhocjimi cjo o ndũ c'ü. 9 Yo o mboxbëche e Leví ötüji o diezmo yo nu menzumütsjëji, pero xo unüji o diezmo. Ra sö rá mangöji c'ü dya nguextjo e Abraham c'ü o jñü diezmo cjanu o unü e Melquisedec; xo 'ñetjo c'o o mboxbëche e Leví xo unüji diezmo e Melquisedec 'ma dya be mi jmus'üji. 10 Na ngueje mi 'natjoji co e Abraham c'ü nu mboxpaleji 'ma o chjëvi e Melquisedec.

11 Zö mi mböcjimi c'o o mboxbëche e Leví y mi päsp'ãji animale Mizhocjimi, pero c'o nte, dya 'nintspiji o mü'büji c'o na s'o. Nguец'ua mi jyodü c'ü ro bübü c'ü 'na ndamböcjimi c'ü ri nan'ño, c'ü dya ri nza cja e Aarón c'ü nu mboxbëche e Leví. Mi jyodü ro bübü 'na ndamböcjimi c'ü ri nza cja e Melquisedec. C'o o ley Mizhocjimi c'o o ch'unü c'o nte c'o pa c'o, je mi t'opjü c'o, c'ü ja rvá pëpji c'o o mboxbëche e Leví c'o mi mböcjimi. 12 Nudya, ya pötü mböcjimi;

ya bübü dya 'na ndamböcjimi c'ü nza cja e Melquisedec. Nguец'ua xo ni jyodü ra pötü dya c'o ley. 13 E Jesucristo c'ü ngue ín ndamböcjimigöji dya, dya mboxbëche cja e Leví c'ü; je mboxbëche cja c'ü 'na o t'i e Israel. Dya cjó mi mböcjimi ne rí 'naja c'o o mboxpale e Jesucristo. 14 Rí pãrãgöji na jo, e Jesucristo c'ín Jmugöji je mboxbëche cja e Judá; maco e Moisés nunca vi mama c'ü ro tsja mböcjimi c'o o mboxbëche e Judá.

15 Ni jyodü ra pötü c'o ley. Na ngueje cja bübü dya 'na ndamböcjimi c'ü pjëzhi nza cja e Melquisedec. C'e ndamböcjimi ngue e Jesucristo c'ü. 16 C'o 'ñaja mböcjimi mi emeji c'ua ja nzi ga mama c'o ley, mi cjaji mböcjimi na ngueje mi mboxbëcheji cja e Leví. Pero nudya, c'ü ya tsja mböcjimi, me na zëzhi c'ü. Zö o ndũ pero o bübütjo, y nudya dya cja ra ndũ. Nguец'ua ga tsja dya ndamböcjimi c'ü. 17 Na ngueje o mama a cjava Mizhocjimi o xipji c'ü nu T'i:

Nu'tsc'e, rí sido rí tsjague mböcjimi c'ua ja nzi ma cja e Melquisedec, eñe Mizhocjimi.

18 C'o ley c'o ot'ü vi unü Mizhocjimi, Mizhocjimi ya mama c'ü dya cja mandazgöji c'o. Na ngueje nuc'o, dya sö ro mböxcöji ro perdonaozgöji ín nzhunc'öji. 19 C'o ley c'o, dya cjó ndintspi o mü'bü c'ü rví chëzhi a jmi Mizhocjimi. Pero o ëjë e Jesús o 'ñe ngötcüji c'o na s'o. Nguец'ua 'ma rá ench'e ín mü'büji angueze, ra ndintsqiiji ín mü'büji, ngue c'ua ra sö rá chëzhiji cja Mizhocjimi.

20 Mizhocjimi 'ma o 'ñeme mböcjimi e Jesucristo, o mamatsjë na cjuana. 21 'Ma o 'ñemeji c'o 'ñaja mböcjimi, dya cjó jura 'ma. Pero Mizhocjimi 'ma mü o 'ñeme mböcjimi e Jesús, o mamatsjë na cjuana 'ma c'ü. O xipji a cjava:

Nutscö rí Mizhocjimigö rí mamatsjëgö na cjuana y dya rá pötü c'ua ja rgá mbeñegö, c'ü dya ra nguarü rí tsjague mböcjimi nza cja e Melquisedec, eñe Mizhocjimi.

22 Na ngue c'ü ni bübü mböcjimi dya e Jesús, ra sö ra zädä c'o jña c'o ya zocöji Mizhocjimi. Nu c'o jña c'o, ngue 'na testamento c'ü xenda ni muvi que na ngue

c'e testamento c'ü o ch'unü c'o ín mboxpalegöji, c'ü ngue c'o ley. ²³ C'o 'ñaja mböcjimi, na puncjü c'o. Na ngue c'ü tñji, dya sö ra sido ra tsjaji mböcjimi. ²⁴ Pero e Jesús, dya ra ndü c'ü, nguec'ua ra sido ra tsja mböcjimi. ²⁵ 'Ma c'jó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, ra sö ra chëzhi cja jmi Mizhocjimi; Mizhocjimi ra recibido c'o. E Jesucristo ra ndintspi o mü'büji, ngue c'ua dya ra bëzhiji. Na ngueje e Jesús dya cja nunca ra ndü'ü, nguec'ua dya ra jyëzi rgá dyötpü Mizhocjimi c'o.

²⁶ Me na jo 'na ndamböcjimi e Jesucristo; ngue c'ü ni jyodüzüji c'ü. Angueze o tsja c'ua ja nzi ma ne Mizhocjimi c'o na jo; dya nduns'ü o nzhubü ni ro tsja c'o rvá s'o. Nuc'ü, dya pje nza czazgöji rí cjaji c'o na s'o. Nguec'ua, ndo pjëzhi na nojo a jens'e dya c'ü. ²⁷ C'o 'ñaja mböcjimi pama pö't'üji o animale, cja na mbäsp'äji c'ua Mizhocjimi ngue c'ua ra perdonaoji o nzhubütsjëji. Nuc'ua cja na mbö'tp'üji c'ua animale Mizhocjimi ngue c'ua ra perdonaoji c'o nte. Pero e Jesús, dya mi jyodü ro tsja a cjanu c'ü. Na ngueje 'natjo vez o ndü va ngötcöji ín nzhunc'öji. ²⁸ C'o ley, je t'opjü c'ü ngue yo nte yo ra tsja ndamböcjimi, maco bübü 'ma cjaji c'o na s'o. Pero 'ma ya vi cjogü na puncjü o cjë, Mizhocjimi o mamatsjë na cjuana va 'ñeme c'ü 'naja c'ü ra tsja ndamböcjimi. C'ü o 'ñeme ngueje c'ü o T'i. Nguetsjë c'ü nu T'i c'ü sö ra tsja me na jo 'na ndamböcjimi c'ü dya ra nguarü.

8

Jesús, abogado de un nuevo pacto

¹ Texe c'o ya ró xi'tsc'öji, ngue c'ü rguí pârâgueji c'ü ya rí 'ñecjöji dya 'na ndamböcjimi c'ü me pjëzhi na nojo. Angueze ya mimi dya cja o jodyë Mizhocjimi c'ü manda a jens'e. ² Nu cja c'e ngümü de xipjadü nu ja mi pëpji c'o mböcjimi, mi bübü c'e cuarto c'ü me ma sjü'ü. Pero c'ín ndamböcjimigöji c'ü rí 'ñecjöji dya, je va pëpji dya c'ü, nu ja me na sjü a jens'e. Nu c'e lugar a jens'e, dya ngue 'na nte c'ü o dyät'ä c'ü; ngueje Mizhocjimi. ³ Texe yo ndamböcjimi emeji yo, ngue c'ua pje c'o ra mbö'tp'üji Mizhocjimi y

pje c'o xe nde ra unüji, para ra perdonao Mizhocjimi o nzhubü yo nte. E Jesús c'ín ndamböcjimigöji dya, xo mi jyodü pje ro unü a jmi Mizhocjimi c'ü. ⁴ 'Ma xe ri bübü dya angueze cja ne xoñijö mü, dya ro tsja mböcjimi 'ma c'ü. Na ngueje xe cãrã yo mböcjimi yo pje c'o nde unü Mizhocjimi c'ua ja nzi ga t'opjü cja o ley Mizhocjimi. ⁵ Nu c'e cuarto c'ü me na sjü nu ja pëpji yo mböcjimi, dya ixi ngue a jens'e c'ü. Pero ngue c'ü rá unüji ngüenda ja ga cja a jens'e. In mbeñeji ja va sjipji e Moisés 'ma ya mi ngue ro dyät'ä c'e ngüxipjadü. O zopjü na ts'izëzhi Mizhocjimi va xipji: "Rí pjötpügüe ngüenda ja rguí dyät'ä c'e ngüxipjadü. Rí dyät'ä c'ü ri nza cja c'o i jñandague ró jí'tsc'ö cja ne t'eje", embeji e Moisés. ⁶ Na ngue c'ü ni tsja dya mböcjimi e Cristo, cja nuevo ne testamento nu o zocüzüji dya Mizhocjimi. C'ü ot'ü testamento c'ü ngue c'o ley, dya sö ro ndintsquiji ín mü'büji. Pero ya mama Mizhocjimi ra ndintsqui e Jesucristo ín mü'bügöji. Nguec'ua c'e bëpji c'ü pë's'i dya e Cristo, xenda ni muvi c'ü, que na ngueje c'ü o bëpji yo mböcjimi.

⁷ Nu 'ma ro mböxcöji na jo c'ü ot'ü testamento c'ü ngue c'o ley, dya rví jyodü 'ma c'ü xe ro zocüzüji dya Mizhocjimi nu 'na testamento. ⁸ Pero Mizhocjimi o chö'tp'ü c'o nte c'ü dya mi ätäji c'e testamento c'ü vi unüji c'ü ngue c'o ley. Nguec'ua va mama c'ua:

Ra zädä 'na nu pa'a, 'ma rá zopcjö yo menzumü a Israel 'ñe yo menzumü a Judá, rá unüji 'na testamento c'ü cja nuevo c'ü me rrã jo.

⁹ Dya ri nza cja c'e testamento c'ü ró unü c'o o mboxpale anguezeji 'ma ró pjongüji a Egipto o mbedyeji libre.

C'o ró xipcjöji, dya go dyätcöji. Nguec'ua dya cja xo rvá cjapcöji ngüenda.

¹⁰ Pero c'e testamento c'ü rá unügö yo menzumü a Israel 'ma ra zädä c'o pa c'o, je rga cjava c'o:

Rá cjapcö ín jñagö ra zi'ch'i na jo cja o mü'büji 'ñe cja o pjeñeji, ngue c'ua ra mbãrã ra tsjaji ja c'o nzi rgá negö.

Ngue c'ua ri nguetscö o Mizhocjimizgö anguezeji, y anguezeji ri ngueje ín ch'igö c'o.

11 Y dya cja xe rguí jyodü cjó ra jíchi c'o nu dyoji ra xipjiji: “Ni jyodü rí pārāgue Mizhocjimi”, ra 'ñeñeji. Iyö.

Texeji ra mbācöji, zö pje pjēzhiji, zö dya pje pjēzhiji.

12 Na ngueje rá perdonaogö c'o ri cjaji na s'o.

Dya cja xo rá mbeñegö c'o o nzhubüji, eñe Mizhocjimi.

13 C'ü vi mama Mizhocjimi c'ü ri bübü 'na testamento c'ü cja ri nuevo, ixi 'ñetsetjo c'ü ya cjogü c'e testamento c'ü ot'ü vi xipjiji c'o nte, c'ü ngue c'o ley. Y 'ma ya cjogü c'o ley, dya cja mandazüji c'o.

9

El santuario terrenal y el santuario celestial

1 C'o ley c'o o dyopjü e Moisés c'o vi xipjiji c'o nte mi jinguā, je mi t'opjü nu, c'ü ja rvá ma't'üji Mizhocjimi, 'ñe ja rvá mbēpiji. Xo mi bübü c'e ngūxipjadü c'ü ma sjü'ü, pero mi bübü cja ne xoñijö mü c'ü. 2 Cja c'e cuarto c'ü mi mbürü mi cjogü c'o mböcjimi, je nguejnu ma já'ä nu c'e tracandelerero. Xo ma já'ä nu c'e mexa c'ü mi päsp'äji tjömēch'i Mizhocjimi. C'e cuarto c'ü, ngue c'ü ma sjü c'ü. 3 Y nu ja mi cjogüji c'ü na yeje cuarto, je xo mi 'nüns'ü nu c'e bitu c'ü mi cjo't'ü c'e cuarto. C'e cuarto c'ü na yeje, ngue c'ü xenda ma sjü c'ü. 4 Je nguejnu ma já'ä nu c'e arta c'ü dyavü o oro, nu ja mi tjüt'üji c'o me ma jo ma jyärä nza cja o nguichjünü. Je xo ma já'ä nu, c'e caja c'ü mi bē's'i c'o laja c'o mi t'opjü c'ü ot'ü testamento c'ü ngue c'o o mandamiento Mizhocjimi. Nu c'e caja vi ngos'üji dyavü o oro c'ü. A mbo cja c'e caja, mi já'ä c'e s'äbä c'ü xo mi dyavü o oro c'ua ja mi qui'i c'e maná. Je xo mi jü'ü nu c'e dyenza c'ü o nzhäjnä 'na nu pa'a 'ma mi jün e Aarón. Je xo mi qui'i nu, c'o laja c'o mi t'opjü c'o mandamiento. 5 C'ü mi cjo'bü c'e caja c'ü, je mi xis'iji nu, c'o o cji'i c'o animale para ro perdonao Mizhocjimi o nzhubü c'o nte. A xes'e cja c'ü mi cjo'bü, mi bübü yeje c'o vi t'ät'ä de oro c'o mi peje o juaja. Nu c'o, mi xiji querubín c'o. Mi co'büvi o juavi a xes'e cja c'e caja. Nuc'o, ngue c'o rví unü ngüenda c'o nte c'ü mi bübü Mizhocjimi co

anguezeji. Nujyo, ro sö xe ro xi'tsc'öji ja ga cja, pero dya ni jyodü dya.

6 'Ma ya vi jogü cja c'e ngūxipjadü texe yo ya ró xi'tsc'öji, o mbürü c'o mböcjimi o pēpiji nu. Pama mi cjogüji cja c'e cuarto c'ü ma sjü, ro mbēpiji Mizhocjimi. 7 C'e cuarto c'ü xenda ma sjü, nguextjo c'e ndamböcjimi c'ü mi sö ro cjogü nu. 'Natjo pa nu cjē mi cjogü nu c'ü. 'Ma mi cjogü c'ü, mi tjēdyi o cji o animale, mi unü a jmi Mizhocjimi c'ü. Mi xis'i nu c'o cji c'ü rví perdonao Mizhocjimi o nzhubü angueze, 'ñe c'o o nzhubü c'o nte. 8 C'ü mi cja a cjanu c'e ndamböcjimi, ngue c'ü ni jítscöji o Espiritu Mizhocjimi c'ü dya sö c'o nte ro chēzhiji a jmi Mizhocjimi nu ja me ma sjü. Dya sö ro chēzhiji 'ma xe mi bübü c'e ngūxipjadü nu ja mi pēpi c'o mböcjimi Mizhocjimi. 9 Nguec'ua yo cjē yo rí cārāgöji dya, sö rá unnc'öji dya ngüenda pje ne ra mama c'o bēpi c'o mi cja c'o mböcjimi. C'o mböcjimi mi pöt'üji animale, cja ma mbäsp'äji Mizhocjimi, y pje c'o xe nde ma ofrenda mi unüji c'ü. Pero c'o nte c'o ma ã unü c'o animale c'o mböcjimi ro mböt'üji, dya go 'nintspiji o mü'büji c'o na s'o, pero mi sido mi unüji ngüenda c'ü mi tū o nzhubüji. 10 C'o ley c'o mi ätä c'o mböcjimi ma mbēpiji Mizhocjimi, je t'opjü c'o, c'ü pje ma jñönü mi sö ro zi'iji, 'ñe c'o dya mi sö ro ziji. Je xo t'opjü c'o, c'ü ja rvá xajaji, 'ñe ja rvá xindyēji, 'ñe ja rvá mbe'ch'e o nguaji. Mizhocjimi vi dyacöji c'o ley c'o, hasta 'ma cja ro zädä c'o cjē 'ma ro ndintscöji ín mün'c'öji c'ü.

11 Ya zädä o ējē e Cristo c'ü ngue ín ndamböcjimigöji dya. Nguec'ua Mizhocjimi ga dyacöji dya c'o xenda na jo. E Cristo ya cjogü a mbo'o nu ja me nda ni muvi 'ñe me nda na jo. Nu ja bübü dya angueze, dya cjó dyät'ä co o dyē 'na nte. Na ngue, dya ngue 'na ngümü cja ne xoñijö mü. 12 E Jesús 'ma o cjogü a jens'e, dya ndēdyi o cji c'o ts'ichivo, ni ri ngue o cji c'o ts'itrangēlo. Pero o cjogü a jens'e na ngueje nguetsjē o cji c'ü o pjödü 'ma o mböt'üji. Je bübü dya nu e Jesús; dya ni jyodü ra cjogü y ra mbedye c'ua ja nzi ma tsja c'o mböcjimi. Na ngue c'ü vi 'ñe ndü angueze, o ngötcüji c'o na s'o c'o rí cjaji. Nguec'ua, dya cja rá ma cjöt'ügöji c'o. 13 C'o

nte c'o, 'ma c'jó c'o pje mi tjörü c'o ma s'o, mi pëgaji c'o na s'o cja o cuerpoji. Nuc'ua c'o mböcjimi ra mbö't'üji c'ua c'o ts'itrangëlo 'ñe c'o ts'ichivo. O bübü 'ma ra mbant'aji co ndeje c'o o bozivi 'na ts'isungëlo, cja rrü xis'iji c'ua c'o nte c'o vi pëga c'o ma s'o, para ro jogü c'o vi pëgaji c'o o cuerpoji. ¹⁴ Pero xenda ni muvi c'ü vi mbö't'üji e Cristo va pjödü o cji. Na ngueje Mizhocjimi angueze y ra bübütjo. Y na yeje, angueze o netsjë ro mbö't'üji, na ngue je ga cjanu va ne Mizhocjimi. Y c'ü na jñi'i, mi ojtjo c'o ma s'o angueze. Nguec'ua c'o na s'o c'o mi c'jagöji 'ma ya mi ngue ro bëzhgöji ín aljmaji, ra perdonaozüji dya c'o, ngue c'ua rá pârâgöji c'ü dya cja rí tügöji ín nzhunc'öji. Ngue c'ua xo ra sö rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e, rá ma'tc'öji c'ü.

¹⁵ Mizhocjimi o mama mi jinguã c'ü ro perdonaozgöji ín nzhunc'öji, y dya cja ri tügöji c'o. Mi tñji ín nzhunc'öji na ngueje dya mi ätcöji c'ü ot'ü testamento c'ü ngue c'o ley c'o vi mandazgöji Mizhocjimi. Pero ya zocüzüji dya 'na testamento nu cja nuevo. Na ngue 'ma o ndü e Jesucristo, o ngötcöji c'o mi tügöji, 'ñe c'o mi tñ c'o mi cãrã mi jinguã. Nguec'ua nudya, texe c'o o tsjapü Mizhocjimi o t'i mi jinguã, 'ñe c'o c'japü dya o t'i, ra perdonao dya Mizhocjimi c'o, c'ua ja nzi va mama mi jinguã. ¹⁶ Tsjiññiji ne jña nu rá xi'tsc'öji dya. 'Ma c'jó c'o ra mbäbã 'na testamento ra jñu's'ü c'jó ra zopcü c'o pë's'i, dya ixta ch'unü. Cja ra ch'unü c'o pë's'i, 'ma cja ra mbãrã c'o pje pjëzhi c'ü na cjuana ya ndü'ü c'e nte c'ü o mbäbã c'e testamento. ¹⁷ Cja ra ch'unü c'o, 'ma ya rguí ndü c'e nte. Dya c'jó be sö ra ch'unü c'o pë's'i c'e nte c'ü, 'ma xe ri büntjo c'ü. ¹⁸ Je xo ma cjatjonu 'ma o unü Mizhocjimi c'o ín mboxpalegöji c'ü ot'ü testamento c'ü ngue c'o o ley Mizhocjimi, o tsja e Moisés o xis'iji c'o o cji c'o animale c'o ya vi bö't'ü. Nuc'ua ndeze c'e pa c'ü, c'o ín mboxpalegöji mi jyodü ro dyätäji c'o ley c'o. ¹⁹ C'e pa c'ü, o tsja e Moisés, ot'ü o zopjü c'o ín mboxpalegöji o xipjiji texe c'o o ley Mizhocjimi. Nuc'ua cjanu o ma tjë'ë c'ua c'o o cji c'o ts'itrangëlo 'ñe c'o o cji c'o ts'ichivo, c'o ya vi chjanba o ndeje. Cjanu o jün 'na pjñ'ño c'ü mi böch'ü o mbaxidyö.

Nuc'ua co c'e pjñ'ño c'ü, ngue c'ü vi xis'i o cji'i c'e libro c'ü mi t'opjü c'o ley. Cja xo nu xis'i c'ua cji'i texe c'o nte. ²⁰ Nuc'ua e Moisés cjanu o zopjü c'o nte o xipjiji: "Yo cji yo ró xixc'iji 'ñe yo ró xis'i ne libro, ngue yo rguí unnc'ëji ngüenda c'ü ni jyodü rí dyätqueji ne testamento nu cja dya'c'üji Mizhocjimi, ni jyodü rí dyätqueji dya yo ley yo cja mandatsc'ëji", eñe e Moisés. ²¹ Je xo va cjatjonu xo xis'i o cji'i c'e ngüxipjadü, 'ñe texe c'o traste 'ñe c'o pje nde mi jyodü cja o bëpji c'o mböcjimi. ²² Xo t'opjü cja c'o ley, casi texe 'ma c'jó c'o mi pëga c'o ma s'o, mi jyodü ro ndintspiji co cji'i. 'Ma c'jó c'o mi cja c'o ma s'o, mi jyodü ro mbö't'üji animale ro xis'iji c'o o cji c'o, ngue c'ua ro perdonaoji o nzhübü c'e nte c'ü.

El sacrificio de Cristo quita el pecado

²³ Xo mi jyodü ro xis'iji o cji o animale cja c'e ngüxipjadü ngue c'ua ro ndintspiji c'ü, 'ñe c'o pje nde mi cupaji nu. Pero para ro ndintscöji ín mün'c'öji ngue c'ua ro sö ro chëzhgöji a jmi Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e, dya mi muvi c'o o cji o animale. C'ü vi t'ät'ä c'e ngüxipjadü c'ü, ngue c'ü rví unü ngüenda c'o nte ja ga cja a jens'e nu ja bübü Mizhocjimi. ²⁴ Nu ja cjogü dya e Cristo, dya ngue c'e ngüxipjadü c'ü vi dyät'ä co a dyë c'o nte. Nu ja cjogü, je ngueje a jens'e nu ja va ötü dya Mizhocjimi por nutscöji. ²⁵ C'o ndamböcjimi tsjë'ma mi cjogüji nu ja me ma sjü. Je mi tjëdyiji nu c'o cji c'o dya mi ngue o c'jitsjëji anguezeji. Pero dya ga cjanu va tsja e Cristo. Na ngue 'natjo vez c'ü o 'ñe ndü. ²⁶ 'Ma ro ë na puncjü vez, ya na puncjü vez rví mbö't'üji c'ü, ndeze 'ma o mbürü o ngãrã yo nte. Pero dya je ga cjanu. Na ngueje yo c'jë yo ya ni ma ra nguins'i nu xoñijömmü, 'natjo vez o ëjë angueze. O ë ro 'ñe unü c'ü o vida ro mbö't'üji, ngue c'ua ro ndintscöji ín mün'c'öji c'o na s'o. ²⁷ Nutscöji rí nteji, o ch'acöji c'ü 'natjo vez rá tügöji. Y nuc'ua, cja rrü jñüncüji c'ua ngüenda Mizhocjimi. ²⁸ Je xo va cjatjonu e Cristo. 'Natjo vez va 'ñe ndü'ü ngue c'ua va ngö'tp'ü o nzhübü na puncjü o nte. Angueze ra ëjë na yeje. C'ü rguí 'ñeje, dya ngue c'ü ra ë ndü na yeje c'ü rguí ngötcöji c'o na s'o, jiyö. Ngue c'ü ra 'ñe zidyí c'o te'be c'ü, ra mimiji co Mizhocjimi a jens'e.

10

¹ C'o ley c'o vi ch'unü c'o ín mboxpalegöji, ngue c'ü rví unüji ngüenda c'ü ro ëjë 'naja c'ü ro ndintspiji o mü'büji. C'o ley, dya ndintspiji o mü'büji c'o. Zö tsjè'ma mi pö't'üji o animale c'o mi päsp'äji Mizhocjimi, pero sido mi tûji o nzhubüji. ² Nu c'ü mi mbäsp'äji o animale, 'ma ro sö ro ndintspiji o mü'büji, dya cja xe ro mbäsp'äji 'ma. Na ngue ya rví 'nintspiji na jo; dya cja xe ri söji cjo ri tûji c'o na s'o 'ma. ³ Pero dya je ma cjanu. Na ngueje tsjè'ma tsjè'ma mi päsp'äji c'o animale Mizhocjimi, nguec'ua c'o nte'e tsjè'ma tsjè'ma mi mbeñeji c'ü xe mi tûji c'o na s'o. ⁴ Na ngueje c'o o cji c'o ts'ichivo, dya sö ra ndintscöji ín mün'c'öji c'o na s'o.

⁵ Nguec'ua 'ma o ëjë e Cristo cja ne xoñijömü, o mama a cjava angueze va xipji Mizhocjimi c'ü nu Tata:

Yo nte pä'sc'äji o animale y pje c'o nde da'c'eji. Pero dya nda in negue a cjanu.

Nguec'ua rí dyacö 'na cuerpo rá cjangö texe c'ua ja nzi gui ñegue.

⁶ C'ü ni mbä'sc'äji o animale, 'ñe c'o pje c'o nde ni dya'c'eji, dya nda in negue a cjanu.

⁷ Nguec'ua ró mangö: “Nu'tsc'e Mizhocjimi, rí ne rá cjangö c'ua ja nzi gui ñegue.

Rí ne rá cjangö c'ua ja nzi ga t'opjü c'o in leygue cja c'e libro c'ü 'mans'a. Rí ne rá cjangö c'ua ja nzi ga t'opjü rá cjangö”, eñe e Cristo.

⁸ Tsjijñiji c'o o mama e Cristo. Ot'ü o mama c'ü dya nda go ne Mizhocjimi c'ü mi mbäsp'äji o animale, ni ri ngue c'ü mi tjü'tp'üji c'o, ni xo ri ngue c'ü pje c'o mi unüji angueze para ro perdonaöji o nzhubü c'o nte. Maco c'o ley, je t'opjü c'ü je ga cjanu rvá tsja c'o mböcjimi. ⁹ Nuc'ua e Cristo cjanu o mama: “Nu'tsc'e Mizhocjimi, rí ne rá cjangö c'ua ja nzi gui ñegue”, eñe. Nguec'ua dya cja ni muvi c'ü ni mbäsp'äji animale Mizhocjimi, o c'ü pje c'o nde unüji para ra perdonaözgjöji ín nzhunc'öji. C'ü ni muvi dya, ngue c'ü o 'ñe ndü e Cristo c'ua ja nzi va ne Mizhocjimi. ¹⁰ E Cristo 'natjo vez va 'ñe ndü'ü, na ngue je ga cjanu va ne

Mizhocjimi. Nguec'ua ya na jozögöji dya a jmi angueze.

¹¹⁻¹² Yo mböcjimi pama pama pö't'üji o animale, cja rrü mbäsp'äji c'ua Mizhocjimi. Maco c'o o cji o animale, dya sö ra ndintspi o mü'bü yo nte c'o o pecadoji. Pero e Cristo 'natjo vez va 'ñe ndü va ngötcöji ín nzhunc'öji c'ü, nguec'ua dya cja rí tügöji c'o. Yo mböcjimi, dya söyaji, sido pö't'üji o animale. Pero e Cristo, ya mimi dya a jens'e cja o jodyë Mizhocjimi, ya söya. Na ngue ya nguarü c'e böpji c'ü o 'ñe tsja, 'natjo vez o 'ñe ndü por nutscöji. ¹³ Nudya, je mimi e Cristo a jens'e; te'be hasta 'ma ra ndöpüji c'o nu'u na ü. ¹⁴ Na ngue c'ü 'natjo vez va ndü e Cristo, ya ndintsqüji ín mün'c'öji nutscöji o ntezgöji dya. Nguec'ua, dya cja rí tûji dya c'o na s'o. ¹⁵ Je xo ga cjatjonu ga xitscöji o Espíritu Mizhocjimi:

¹⁶ C'e testamento c'ü rá unügö yo nte 'ma ra zädä c'o pa c'o, je rgá cjava c'ü.

Rá cjacö ín jñagö ra zi'ch'i na jo cja o mü'büji 'ñe cja o pjeñeji, ngue c'ua ra mbärã ra tsjaji c'ua ja nzi rgá negö, eñe Mizhocjimi.

¹⁷ Xo mama a cjava:

Yo nte, dya ätcäji ín leygö, me tuns'ü o nzhubüji. Pero rá perdonaogöji, dya cja xe rá mbeñe c'o na s'o c'o cjaji, eñe.

¹⁸ 'Ma ya perdonaözgjöji Mizhocjimi c'o na s'o, ixi pärãgueji c'ü dya cja xe ni jyodü cjó pje xe ra unü Mizhocjimi ngue c'ua ra perdonaözgjöji c'o.

Debemos acercarnos a Dios

¹⁹ Nguec'ua mi cjuarmats'ügöji, ra sö rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi c'ü bübü nu ja me na sjü'ü; dya cja ni jyodü rá sügöji. Na ngueje e Jesucristo o pjödü o cji va ndü. ²⁰ Nu cja c'e ngüxipjadü nu ja mi pöpji c'o mböcjimi mi jinguã, mi 'nüns'ü 'na bitu ngue c'ua dya sö ro cjogüji nu ja me ma sjü'ü. Pero nutscöji sö rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi c'ü bübü nu ja me na sjü a jens'e. Sö rá chëzhgöji, na ngue o ndü e Jesucristo, cjanu o te o bübü'tjo na yeje. ²¹ Nguetsjë angueze ín ndamböcjimigöji dya c'ü, nutscöji o t'izgöji dya Mizhocjimi. ²² C'ua ja nzi va tsja e

Moisés o xis'i c'o mböcjimi o cji c'o anmale ngue c'ua ro 'nintspi c'o, je xo ga cjazgöji dya nu, Mizhocjimi ya ndintscöji ín mün'c'öji dya. Y c'ua ja nzi ma xaja c'o mböcjimi ngue c'ua ro chjintsitsjêji o cuerpoji, je xo ga cjazgöji dya nu, ró jigöji rvá jizhgöji c'ü ya 'nintscöji dya ín mün'c'öji. Nguec'ua ni jyodü rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi co texe ín mün'c'öji, y rá junt'ü ín mün'c'öji c'ü ra recibidozüji dya c'ü. ²³ Ni jyodü sido rá junt'ü ín mü'büji a cjanu; dya rá yembeñeji. Y rá xipjiji yo nte. Na ngue Mizhocjimi cumple c'ü mama. ²⁴ Xo ni jyodü rá pötü rga zopjüji yo mi cjuarmaji, ngue c'ua rá s'iyaji yo nín minteji y rá pjösc'öji yo. ²⁵ Cârã o cjuarma c'o dya cja jmurüji co c'o nu cjuarmatsjêji. Dya ni jyodü a cjanu. Ni jyodü rá jmurügöji y rá pötü rga zopjüji. Ni jyodü na puncjü rá cjaji a cjanu, na ngueje rá pârãgöji ya va chëzhi c'e pa 'ma ra êjë na yeje e Jesucristo.

²⁶ Nutscöji rá pârãgöji c'ü na cjuana ja ga cja e Cristo. Nguec'ua nu 'ma ixtá mbeñe rá cjaji c'o na s'o, dya sö xe ra perdonaozgöji c'o. Na ngueje ya ndü e Cristo por nutscöji, dya cja sö xe ra ndü na yeje. ²⁷ C'ü ra sö rá te'beji 'ma, nguextjo c'ü ra tsjacöji Mizhocjimi me rá sufregöji na puncjü. Na ngueje texe c'o üji e Cristo, Mizhocjimi me ra ünbü c'o, ra tsjapü ra ma sufreji cja sivi. ²⁸ Mi jinguã mi cârã c'o o tsjapü dya ni muvi c'o o ley Mizhocjimi c'o vi dyopjü e Moisés, o tsjaji na s'o. Pero 'ma mi bübü yeje o jñi'i testigo c'o ro mama pje vi tsja c'o nte c'o, ro mbö't'üji 'ma c'o vi tsja na s'o, dya ro perdonaoji. ²⁹ E Jesús o pjödü o cji va ndü'ü. Nguec'ua Mizhocjimi sö ra dyacöji dya c'o na jo c'o vi mama, y nguec'ua sö ra ndintscöji dya c'o na s'o. Y o Espíritu jítscöji ja ga s'iyazgöji Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma cjó c'o mbeñe ra tsja c'o na s'o, nu'ma, jünpü 'ma o jña e Jesús c'ü nu T'i Mizhocjimi cja rrü yönbü c'ua, y cjapü dya ni muvi c'ü vi ndü c'ü, y cja c'o na s'o chjëntjui c'ü ro zadü o Espíritu Mizhocjimi. Nguec'ua c'e nte c'ü, mercedo c'ü xenda ra sufre na puncjü, que na ngueje c'o dya dyätã c'o ley mi jinguã. ³⁰ Na ngueje rá pârãgöji ja ga cja Mizhocjimi c'ü o mama a cjava: “Nguetscö rá cjapü ra sufre c'o cja na s'o, rá nzhopcöji c'o na

s'o c'o vi tsjacöji”, eñe. Je xo t'opjü a cjava o jña Mizhocjimi: “Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda c'o o t'i”, eñe. ³¹ Me na sjü 'ma cjó c'o ra tsja c'o na s'o. Na ngue Mizhocjimi ra tsjapü ra sufre na puncjü.

³² Nu'tsc'ejí rí mbeñejeji na jo c'o pa 'ma cja vi pârãgueji ja ga cja e Cristo. O tsja c'üji yo nte i sufregueji na puncjü pero i sêchqueji, dya i jyëzgueji e Jesucristo. ³³ Bübü 'ma me go tsja c'üji burla va zanc'üji yo nte, y va tsja c'ejí c'o na s'o. Xo bübü 'ma i dyocjeji c'o cjuarma c'o je xo ga cjatjonu va tsjapüji, i juentsqueji c'o. ³⁴ I juentsqueji c'o cjuarma c'o mi sufre a pjörü, i pjösc'ejí c'o. Y 'ma o tsja c'o nte o jñünc'ejí c'o mi pë'sc'ejí, me i mácjeji vi pësp'ijí paciencia c'o. Na ngueje in pârãgueji je bë'sc'ejí a jens'e c'o xenda na jo'o c'o dya ra chjorü. ³⁵ Nguec'ua, dya rá jyëzjijí e Cristo; sido rá jñunt'ü in mü'büji c'ü ra salvats'üji c'ü, dya rá sÿji. Na ngueje 'ma rá sidoji, ra dya c'ejí 'ma Mizhocjimi c'o me na jo. ³⁶ Ni jyodü rá tsjagueji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi; ni jyodü rá sêchqueji ngue c'ua ra dya c'ejí c'ü ya mama. ³⁷ Na ngueje je t'opjü a cjava o jña Mizhocjimi:

Ya ngue ra êjë na yeje nu c'ü in te'beji; dya ra mezhe c'ü.

³⁸ 'Ma cjó c'o ench'e o mü'bü c'ü, ya jogü cja ín jmigö 'ma c'o. Y 'ma ra sido ra creoji, rá unüji ra ma mimiji co nuzgö.

Pero 'ma cjó c'o ra zü'ü y ra chjench'ejí, 'ma dya cja ra ñejmeji, nu'ma, dya cja rá mäpãgö 'ma c'o, eñe Mizhocjimi.

³⁹ C'o sÿ a cjanu, ra ndüji, dya ra salvaji. Nutscöji, dya rá sÿji. Rí ench'e ín mün'c'öji Mizhocjimi nguec'ua ra dyacöji c'ü dya rá tÿji, rá bünc'öji.

11

La fe

¹ Nu 'ma rá ench'e ín mü'bügöji Mizhocjimi, rá pârãgöji 'ma c'ü ra zädã c'o ya mama angueze. Y rá te'beji c'o, zö dya rá jandaji cjo ra zädã. ² Bübü c'o mi cârã mi jinguã c'o me nântji cja o jña Mizhocjimi c'ü mi cjaji na jo. Me nântji a cjanu na ngue mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi, mi pârãji c'ü ro tsja c'ua ja nzi va mama.

³ Mi jinguã mi ojtjo yo bübü dya; mi nguextjo Mizhocjimi. Nuc'ua o mama Mizhocjimi c'ü ro bübü ne jens'e 'ñe ne xoñijõmü, o bübü c'ua. Nguец'ua rí ench'e ín mün'c'õji Mizhocjimi, rí pãrãji ra zädã c'ua ja nzi ga mama angueze.

⁴ Mi jinguã, e Abel o mbõ't'ü o animale c'o o mbãsp'ã Mizhocjimi. Xo 'ñetjo e Caín, xo mbãsp'ã Mizhocjimi c'o vi mbedye cja o juajma. Pero c'o o mbãsp'ã e Abel, xenda ma jo a jmi Mizhocjimi c'o, na ngueje e Abel mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi. Rí pãrãgõji c'ü ma jo e Abel a jmi Mizhocjimi, na ngueje Mizhocjimi o mãpã c'o o unü e Abel. Nguец'ua zõ ya ndü e Abel, pero chjëntjui c'ü xe ri ñatjo c'ü, na ngueje sõ rá unnc'õji ngüenda cja o jña Mizhocjimi ja va 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi c'ü.

⁵ E Enoc mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi. Nguец'ua o s'idyi a jens'e, dya go ndü c'ü. Dya cja xe go mimi va cja ne xoñijõmü, na ngueje Mizhocjimi ya vi zidy a jens'e. Je t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mi cja Mizhocjimi mi mãpã e Enoc 'ma dya be mi sidyi a jens'e. ⁶ 'Na nte, 'ma dya ra 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, nu'ma, dya sõ Mizhocjimi ra mãpã 'ma c'e nte. Na ngueje 'ma cjó c'o ne ra chëzhi a jmi Mizhocjimi, ni jyodü ra jñunt'ü o mü'bü c'ü bübütjo Mizhocjimi. Xo ni jyodü ra jñunt'ü o mü'bü, 'ma ra jyodü Mizhocjimi co texe o mü'bü, Mizhocjimi ra unü c'ü rguí mbãrã ja ga cja angueze, y ra recibido c'ü.

⁷ E Noé, xo 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Mizhocjimi o zopjü e Noé o xipji c'ü ro pejñe 'na tradyebe ro chjotü texe c'o nte. Zõ nunca mi jandaji a cjanu c'o pa c'o, pero e Noé o creo c'ü vi mama Mizhocjimi. O züpü c'ua c'o jña c'o, go dyät'ã c'ua 'na barco. Nguец'ua dya ndü e Noé cja c'e tradyebe, ni ri ngue c'ü nu su, ni xo ri ngue c'o o t'i, ni xo ri ngue c'o o cjõ. E Noé o jñunt'ü o mü'bü c'ü ro 'ñeje 'na tradyebe c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Nguец'ua va mama Mizhocjimi c'ü ya ma jo e Noé cja o jmi. Pero c'o nte, dya tsjapüji ngüenda c'ü vi mama Mizhocjimi. Nguец'ua jñetse ma s'o c'o nte c'o.

⁸ E Abraham, Mizhocjimi o xipji ro mbedye cja c'ü o jñiñi, ro ma cja c'ü 'na jñiñi c'ü ro tsjapü o cjaja. E Abraham o 'ñench'e o

mü'bü Mizhocjimi c'ü. Nguец'ua ixco dyätã Mizhocjimi go mbedye go ma c'ua, zõ dya mi pãrã ja je ro zät'ã. ⁹ Nu cja c'e jñiñi c'ü vi mama Mizhocjimi ro unü e Abraham, e Abraham mi nzhontjo mi nzhontjo nu. Na ngue dya be mi ngue o cjaja c'e jñiñi c'ü. Mi bübütjo e Abraham cja 'na ngüxipjadü c'ü mi tä's'ätjõji. E Abraham mi nzhontjo e Isaac c'ü nu t'i, 'ñe e Jacob c'ü nu bëche c'o xo vi xipji Mizhocjimi ro tsjapü o cjajavi c'e jñiñi c'ü. Zõ mi nzhontjo e Abraham, pero mi sido mi ejme Mizhocjimi. ¹⁰ Mi te'be ro ma mimi cja c'e jñiñi a jens'e c'ü nunca ra chjorü, c'ü nguetsjẽ Mizhocjimi o dyät'ã ja c'o nzi va ne.

¹¹ E Sara c'ü nu su e Abraham, dya mi muxt'i c'ü. Ya xo vi cjogü o cj'è 'ma ro muxt'i. Pero o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, mi pãrã c'ü ro mus'ü 'na ts'it'i c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Nguец'ua Mizhocjimi o unü e Sara ro nduns'ü c'e ts'it'i c'ü o mus'ü. ¹² Nguец'ua e Abraham, zõ ya me mi pale cjó xe ro mama c'ü xe ro sõ ro 'ñeje t'i c'ü, pero go tsãjã na puncjü o mboxbëche c'ü. Yo seje a jens'e, 'ñe c'o 'ñõxõmü c'o jãrã a ñünü cja yo ndare 'ñe cja yo mar, dya cjó sõ ra mbezhe c'o. Je xo ga cjatjonu yo o mboxbëche e Abraham, me na puncjü yo.

¹³ E Abraham o ndü c'ü, y dya go ch'unü va texe c'o vi xipji Mizhocjimi c'ü. Je xo va cjatjonu e Isaac 'ñe e Jacob. Pero mi sido mi junt'ü o mü'büji c'ü ro unü Mizhocjimi anguezeji c'ua ja nzi va mama; mi sido mi creoji hasta 'ma mü o ndüji. Mi pãrãji, zõ ro mezhe pero ro zädã c'o vi mama Mizhocjimi. Nguец'ua ma mãji. Y mi mama anguezeji mi xipjiji a cjava c'o 'ñaja nte: "Nutscõjme, rí nzhontcjõjme cja ne xoñijõmü", mi eñeji. ¹⁴ C'ü vi mamaji a cjanu, ixi 'ñetsetjo c'ü mi jodüji c'ü 'na jñiñi. ¹⁵ C'e jñiñi c'ü mi jodü e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob, dya mi ngue c'e jñiñi nu ja ot'ü mi bübü e Abraham. 'Ma ri ngueje c'ü, ro sõ ro nzhogüji 'ma; dya pje ro ts'a's'üji. ¹⁶ Pero me mi ne o mü'büji 'na jñiñi c'ü me xe na jo'o, c'ü ngue a jens'e. Nguец'ua, dya tseje Mizhocjimi ga mama: "Nguец o Mizhocjimizgõ yo", eñe. Ixi jñetsetjo c'ü dya tse c'ü. Na ngueje ya dyät'ã 'na jñiñi nu ja ra ma ngãrã anguezeji.

17-18 Mizhocjimi ya vi xipji a cjava e Abraham: “Je ngue in ch'igüe e Isaac c'ü ra tsja tata cja in mboxbëchegue”, eñe Mizhocjimi. 'Na nu pa'a Mizhocjimi o tsjapü 'na prueba e Abraham; o xipji c'ü ro tsja e Abraham ro unü e Isaac c'ua ja nzi ma mbäsp'äji o animale Mizhocjimi. Zö e Isaac mi ngue c'ü 'natjo nu t'i e Abraham, pero e Abraham ya mi ngue ro mbö't'ü e Isaac ro unü Mizhocjimi. Na ngue mi junt'ü o mü'bü c'ü je ri ngue e Isaac c'ü ro tsja tata cja nu mboxbëche e Abraham, c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. 19 E Abraham mi pãrã, zö ro mbö't'ü e Isaac pero Mizhocjimi mi pë's'i poder, mi sö ro tsjapü ro te e Isaac ro bübü'tjo na yeje. Nguec'ua Mizhocjimi o ts'a's'ü c'ua e Abraham, dya jyëzi ro mbö't'ü e Isaac. Nguec'ua e Abraham xe go sitjo c'ü nu t'i, chjëntjui c'ü ya rví ndü. Na ngueje ya mi ngue ro mbö't'ü.

20 E Isaac xo 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Nguec'ua va tsja e Isaac va dyötpü c'ua Mizhocjimi c'o nu t'i c'o mi ngue e Jacob 'ñe e Esaú. Y o xipjivi ja rvá intsjimi Mizhocjimi anguezevi 'ñe c'o nu mboxbëchevi c'o cjë c'o cja ro ëjë. 21 E Jacob xo 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma ya ma tû'ü c'ü, o dãnã c'ü o ch'äjã va dyötpü Mizhocjimi nza yeje c'o o bëche c'o mi ngue o t'i e José. 22 E José xo 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, mi pãrã c'ü ro tsja Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama. Nguec'ua 'ma ya ma tû'ü c'ü, o mama ja rvá tsja c'o o mboxbëche e Jacob c'o mi xiji Israelita. O mama c'ü ro ngãrãji a Egipto pero ro mbedyeji nu, 'ma ro zädã c'o pa. Y xo xipji c'o o dyoji ro ndunbüji c'ü o cuerpo angueze 'ma ro mbedyeji.

23 O mezhe c'ua, c'ü mi rey a Egipto o manda ro pant'aji cja ndare texe c'o ts'it'i cja c'o Israelita 'ma cja mi jmus'ütjoji. 'Ma o jmus'ü e Moisés, c'ü nu tata 'ñe c'ü nu nana o jñandavi c'ü me ma zö c'e ts'ilëlë, xa'ma pje c'o ro mbëzhi c'ü. Anguezevi o 'ñench'e o mü'büvi Mizhocjimi. Nguec'ua va pönüvi jñi zana c'e ts'ilëlë c'ü mi ngue e Moisés. Dya go züpüvi o jña c'e rey. 24 Nuc'ua c'ü nu xunt'i c'e rey a Egipto, 'ma o chöt'ü c'e ts'ilëlë c'ü mi ngue e Moisés, o tsjapü o t'i c'ua c'ü. Pero 'ma mü o nocü e Moisés o

'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi c'ü. Nguec'ua 'ma ya vi bëzo angueze, dya cja ne xe ro nädãji angueze mi ngue o t'i c'ü nu xunt'i c'e rey. 25 Ro sö e Moisés xe ro tsja bëche cja c'e rey, ngue c'ua xe ro mäjã e Moisés rvá züji, ro tsja c'o nte. Pero o unü ngüenda c'ü dya rvá jo a cjanu, 'ñe c'ü dya ro mezhe rvá mäjã. Na ngue c'ü rví mäjã a cjanu, je ri tsjatjo va cja ne xoñijömu. C'ü o tsja, o mbeñe c'ü xenda rvá jo ro dyoji c'o nu menzumüji a Israel c'o vi juajnü Mizhocjimi, y ro sufre co anguezeji. 26 O nguijñi angueze, zö ro zadüji angueze pero xenda rví muvi c'ü ro dyätã e Cristo rvá mbedye a Egipto, que na ngueje c'ü ro nguejme ro tsjapü o cjaja texe c'o mi pë's'iji cja trabodega nu. Na ngueje e Moisés mi te'be c'o xenda na jo c'o ro unü Mizhocjimi. 27 C'ü vi mbedye e Moisés a Egipto, dya ngue c'ü mi sũ c'ü pje ro tsjapü c'e rey; ngue c'ü mi junt'ü o mü'bü ro zädã 'ma ro sö ro pjongü libre c'o nu menzumütsjëji. Mi creo c'o vi mama Mizhocjimi, nza cja 'ma ixto ñnavi ro jñandba o jmi; maco dya cjó janda Mizhocjimi.

28 Na ngue c'ü mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi, o mbürü e Moisés o pjongü c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, o xipji c'o nu menzumüji a Israel ro xis'iji o cji cja ngoxtji c'o o ngumüji, ngue c'ua 'ma ro ëjë c'ü o anxe Mizhocjimi, dya ro mbö'tp'üji 'ma c'o nu ndats'it'iji. 29 E Moisés 'ñe c'o nu menzumüji a Israel o 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi, o jñunt'ü o mü'büji c'ü ro mbös'ü Mizhocjimi anguezeji ja rvá mbes'ëji cja c'e trazapjü c'ü jüsp'üji Mar Rojo. Nguec'ua va mbes'ëji c'ua, nza cja 'ma ri nguetjo cja jömu c'ü na dyodü. Pero c'o mi menzumü a Egipto, 'ma mi cja ro mbes'ëji, go nzhogü c'o ndeje c'o vi xögü, go chjorüji c'ua texeji nu.

30 C'o Israelita o 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi. Nguec'ua pama mi xinchp'itjoji cja c'e jñiñi a Jericó. Nguec'ua 'ma ya vi cjogü siete pa, go nügü c'ua c'o trandüngümü c'o mi c'ot'ü c'e jñiñi. 31 'Ma dya be mi xinchp'iji cja c'e jñiñi, o xipjiji ye bëzo c'o mi Israelita o ëjui, o 'ñe zo'büvi nu. Cja c'e jñiñi, mi bübü 'na ndixü c'ü nde ma dyonpütjo o bëzo. Nuc'ü, mi chjü'ü Rahab c'ü. Pero c'e ndixü go 'ñench'e o mü'bü

Mizhocjimi, nguec'ua va mbös'ü c'o vi 'ñe zo'bü. O tsjocüvi a mbo cja o ngumü, nguec'ua dya ro zürüji c'o. Nguец'ua 'ma o nügü c'o ndüngumü c'o mi c'ot'ü c'e jñiñi, c'o tropa c'o mi Israelita, dya go mbö't'üji c'e ndixü. Pero c'o nu menzumüji a Jericó, dya go züji Mizhocjimi. Nguец'ua va mbö't'üji c'o.

³² ¿Pje xe rá xi'tsc'öji? Dya rá sürü rá xi'tsc'öji dya, texe c'ua ja va tsja e Gedeón, 'ñe e Barac, 'ñe e Sansón, 'ñe e Jefe, 'ñe e David, 'ñe e Samuel, 'ñe c'o profeta. ³³ Anguezeji mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi, nguec'ua mi bübü anguezeji c'o o ndöpü o rey. Xo mi bübü c'o o mbözhi juesi c'o na jo va zopjü c'o nu menzumüji. Xo mi bübü c'o o zädä c'ü vi xipji Mizhocjimi. Xo mi bübü anguezeji c'ü o pant'aji a nde cja o león, pero Mizhocjimi o ngo'tp'ü a ne c'o león. Na ngueje mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi c'e nte c'ü. ³⁴ Mi bübü c'o o mboch'üji cja trasivi c'ü me mi yorü, pero Mizhocjimi o tsja c'ü dya pje tsjapüji c'e trasivi. Na ngueje anguezeji xo mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Mi bübü c'o ro bö't'ü co tjedyi. Pero dya pje xo tsjapüji c'o, na ngueje anguezeji xo mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Mi bübü c'o mi sü o mü'bü. Pero Mizhocjimi go tsjapu ro zëzhiji, na ngueje mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Nguец'ua va chüji na jo c'o o tropa c'o nte c'o dya mi ma't'ü Mizhocjimi, va ndöpüji c'o. ³⁵ Mi bübü ndixü c'o vi ndü c'o mi cãrã o ngumü, pero o tetjo c'o, o bübütojji na yeje.

Mi bübü c'o o mbäräji hasta 'ma cja mü o ndüji. 'Ma ro mama anguezeji c'ü dya cja ro ma't'üji Mizhocjimi, ro ñemeji 'ma libre, dya pje ro tsjapüji 'ma c'o. Pero anguezeji, dya mamaji a cjanu c'ü ro jyëziji Mizhocjimi. Na ngue mi te'beji c'ü xenda na jo; mi te'beji c'e pa 'ma ra tetjoji ra mimiji co Mizhocjimi. ³⁶ Mi bübü c'o me go mbätãji va nda's'üji co chirrio, na ngueje mi ench'eji o mü'bü Mizhocjimi. Mi bübü c'o mi sufre a pjörü, y xo mi tjün't'üji co cadena. ³⁷ Mi bübü c'o o pjat'üji o ndojo va mbö't'üji. Mi bübü c'o o dyocüji a nde co serrote. Mi bübü c'o o xipjiji c'ü na jo ro mamaji c'ü dya cja ro ma't'üji Mizhocjimi; 'ma jiyö, ro tsjapüji ro sufreji 'ma na puncjü.

Mi bübü c'o o mbö't'üji co tjedyi. Mi bübü c'o o c'ueñe cja o ngumüji o möji na jë. Nguец'ua mi bëzhi c'o mi jyodüji, nguec'ua ya nguextjo o xipjadü o ndëncjürü c'ü mi je'eji, 'ñe o xipjadü o chivo. Mi sufreji na puncjü, y mi cjanüji na s'o c'o. ³⁸ C'o nte c'o dya mi creo Mizhocjimi mi mamaji c'ü ma s'o c'o mi ma't'ü Mizhocjimi; mi mamaji c'ü dya mi jyodü c'o mi ma't'ü Mizhocjimi xe ro mimiji cja c'o o jñiñiji. Maco mi nguetsjë c'o mi mama a cjanu, c'o ma s'o. C'o mi ejme Mizhocjimi, o c'ueñeji cja o ngumüji o möji na jë, nguec'ua mi nzhodütjoji cja majjadü, 'ñe cja t'eje. Mi tsädätjoji cja cueva. ³⁹ Texe c'o nte c'o ya ró xi'tsc'öji, me nântji c'ü na jo va tsjaji, na ngue mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Pero dya ch'unüji va, nu c'o vi mama Mizhocjimi. ⁴⁰ Na ngueje Mizhocjimi ya vi mbeñe c'ü ro zädä c'ü xenda na jo. Mi te'be Mizhocjimi c'ü ro cãrãgöji nutscöji, nguec'ua c'o mi cãrã mi jinguã, 'ñezgöji sö rá chëzhgöji a jmi angueze rí texeji.

12

Fijemos la mirada en Jesús

¹ C'o nte c'o cja ró xi'tsc'öji, zö mi sufreji pero dya jyëziji c'ü mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Xo rga cjazgöji nu, ni jyodü, dya rá jëziji c'ü rgá ench'e ín mü'büji e Jesucristo, zö xo rá sufreji. C'ü rgá nzhodüji cja o 'ñiji Mizhocjimi chjëntjui nza cja 'na nte c'ü ri cja carrera. Nuc'ü, ra ts'o's'ü c'o bitu c'o ri je'e. 'Ma jiyö, ra ts'a's'ü c'o bitu, y ra bëzhi 'ma c'e carrera. Je xo ga cjazgöji nu. Ni jyodü rá jëzgöji texe c'o na s'o c'o rí cjaji, 'ñe c'o pje nde c'axcöji. ² Ni jyodü rá unnc'öji ngüenda c'ü ja va tsja e Jesús, y rá te'beji ra mböxcüji angueze xo rá zëzhgöji 'ma pje c'o rá sufreji. 'Ma o ndät'ãji e Jesucristo cja ngronsi, me co bëchpiji o tseje va tsjapüji burla. Pero e Jesús go ne go ndü, dya tsjapü ngüenda c'ü mi bëchpiji o tseje. Na ngue mi pãrã c'ü ro zädä 'ma me ro mäjã angueze, na ngue ya rví mböxcüji. Na ngue c'ü o ndü e Jesús, nudya, je mimi dya cja o jodyë Mizhocjimi.

³ Mbeñeji c'ü o tsja e Jesús. Mbeñeji, nguec'ua 'ma pje c'o ra tsja c'eji, dya ra tögü in mün'c'ejji c'ü rguí jyëzgueji Mizhocjimi. C'o

nte, me go tsjapüji o sufre e Jesús; maco mi nguetsjë anguezeji ma s'oji. Pero e Jesús go sèchi texe c'o. ⁴ C'ü ni 'ñench'e in mün'c'ejí e Cristo, ngue c'ü ni jyonnc'ügueji o chũ yo nte. Pero dya cjó be bö't'ütsc'ejí. Nguec'ua, dya ni jyodü rí tsjaji na s'o rgui xõgueji co e Cristo. ⁵ Pe ya i jyombeñeji c'ü mama cja o jña Mizhocjimi nza cja 'na tata 'ma zopjü c'o o t'i. Je mama ga cjava c'ü:

Nu'tsc'e in ch'itsc'ö, 'ma ra huënch'igüe Mizhocjimi c'in Jmugue, dya rí tsjapü c'ü dya pje ni muvi c'ü o jña c'ü. Ni xo rí tsjijñi rgui sentiogue 'ma ra xi'tsc'e c'ü na s'o i tsja.

⁶ C'in Jmugue 'ma s'iya 'na nte, cchapü ra sufre 'ma. Y ngue c'o cchapü o t'i, c'o castigao c'ü, eñe c'e jña.

⁷ Nujyo in sufregueji, nguetsjë Mizhocjimi c'ü jëzi rí sufregueji yo. Nguec'ua rí xõtpügueji 'ma c'ü ja rgui dyätqueji na jo angueze. Mizhocjimi cja'c'ejí nza cja 'na tata cchapü c'ü nu t'i. Na ngueje texe yo bëzo, bübü 'ma ni jyodü ra castigaoji c'o o t'iji. ⁸ Mizhocjimi jëzi ra sufre texe c'o o t'i. Nguec'ua 'ma dya in sufreji, nu'ma, dya ngue o t'itsc'ejí 'ma c'ü. ⁹ C'o mi tatagöji cja ne xoñijõmü mi castigaozüji c'o, ngue c'ua ro ätcöji c'o. Y mi sügöji c'o. Nadya c'in Tatagöji c'ü bübü a jens'e, ¿cjo dya xo ni jyodü rá sügöji angueze, ngue c'ua rá bübütjoji? Jã, ni jyodü. ¹⁰ Ja nzitjo cje c'o o castigaozüji c'o mi tatagöji. Mi castigaozüji c'ua ja nzi ma netsjëji anguezeji. Pero Mizhocjimi castigaozüji ngue c'ua ra mböxcöji, ngue c'ua rga cjazgöji angueze. ¹¹ Ixi 'mârâtjo, 'ma jëzi Mizhocjimi ra sufre 'na nte, dya mäjã c'e nte, nzhumü 'ma c'ü. Pero 'ma ra unü na jo ngüenda c'e nte jenga ni sufre c'ü, cja rrü dyätã c'ua Mizhocjimi, nu'ma, xenda rrã jo c'o ra tsja 'ma c'e nte, y dya cja pje xe ra mbeñe 'ma c'ü.

El peligro de rechazar la voz de Dios

¹² C'o cja carrera, bübü 'ma ya me ni tögü o ngua. Nguec'ua dya cja nda sô ra cjuan'diji. Je xo ga cjatsc'ejí nu, me tögü in mün'c'ejí. Nguec'ua rí xi'ts'iji rí zëzhgueji. ¹³ Ixtí tsjijñiji c'ü ngueje o 'ñiji e Cristo c'ü rí möcjeji. Ngue c'ua c'o yembeñetsc'ejí, dya

ra xõgüji cja c'e 'ñiji c'ü na jo, y dya cja xe ra yembeñeji.

¹⁴ Me rí jyodüji ja rgui tsârãgueji na jo texe yo nte. Xo rí jyodüji rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo. 'Ma jiyö, dya ra sô rí pârãji 'ma na jo ja ga cja angueze, y dya ra sô rí ma minc'ejí co angueze. ¹⁵ Rí pjõtpütsjëji ngüenda. 'Ma jiyö, 'na ri bübütsc'ejí 'naja c'ü ra xõgü co Mizhocjimi, maco o nugüji na jo va ndãjä c'ü nu T'i. 'Ma ri bübütsc'üji c'ü ri cja na s'o, zö ri 'natjo nte, pero ra jí'ts'iji 'na 'ñiji c'ü na s'o, nguec'ua ri bübütsc'üji na puncjü c'o xo ra tsja na s'o. ¹⁶ Rí pjõtpüji ngüenda c'ü dya cjó ri bübütsc'ejí hermano c'ü ri 'ñeje c'ü 'na ndixü, o hermana c'ü ri 'ñeje c'ü 'na bëzo. Y 'ma dya in chjüntüji, dya rí jyõt'üji o ndixü. Xo rí pjõtpüji ngüenda c'ü dya cjó ri bübütsc'ejí c'ü ra tsja c'ua ja nzi va tsja e Esaú, ra tsjapü dya pje ni muvi c'o me na jo c'o ne ra dyacöji Mizhocjimi. E Esaú mi ngue c'ü nu ndat'i e Isaac, nguec'ua je ngue e Esaú c'ü ro intsjimiji ro tsja Mizhocjimi. Pero c'ü rví intsjimiji c'ü, o mbö'ö e Esaú por 'na mojmü o jñõnü c'ü o ch'unü ro zi. ¹⁷ In pârãgueji ja va tsja c'ua e Esaú. O mezhe c'ua e Esaú mi ne c'ü ro intsjimiji c'ü. Pero Mizhocjimi dya go ne a cjanu. Me go huë'e c'ua e Esaú, 'na xe ro sô ro intsjimiji c'ü. Pero dya cja sô.

¹⁸ Nu cja c'e t'eje nu ja o ch'unü c'o o mandamiento Mizhocjimi c'o in mboxpalegöji, me mi yorü o trasivi nu. Me xo ma bëxõmütjo ma jängõmü nu. Y me ma zëzhi ma vü'ü trandajma nu. ¹⁹ Y cja c'e t'eje, xo mi zünü me na jens'e 'na trompeta nu. Cjanu ña c'ua Mizhocjimi o zopjü c'o in mboxpaleji. Anguezeji me go züji va dyärãji c'o jña c'o, nguec'ua va dyõtüji e Moisés c'ü ro xipji Mizhocjimi c'ü dya cja ro ña'a. ²⁰ Me mi süji, dya cja ne ro dyärãji. Na ngueje Mizhocjimi vi mama a cjava: "Zö ri nguextjo 'na animale ra säjä cja ne t'eje, pero rí põt'üji c'ü. Pero dya rí chëzhiji. Rí pjat'üji co ndojo, o 'ma jiyö rí pjat'üji co lanza", eñe Mizhocjimi. ²¹ Me mi sü'ü ma jñandaji cja c'e t'eje. Nguec'ua hasta e Moisés o mama: "Me rí mbigö rgã sügö na puncjü", eñe. Nu c'e t'eje c'ü, dya ngue c'ü in chëzhgueji a jmi c'ü, iyö.

²² Nu c'ü in chëzhgueji dya a jmi, ngueje Mizhocjimi c'ü ixi bübütjo. Nuc'ü, je bübütjo cja c'ü 'na t'eje c'ü ni chjü Sion, cja c'e jñiñi a Jerusalén a jens'e. Je nguejnu me mājā ga ngārā c'o o anxe Mizhocjimi c'o me na puncjü. ²³ Je ngue nu, va juns'ü o tjü'ü texe c'o o t'i Mizhocjimi c'o na puncjü, na ngueje je menzumüji dya nu. Nu c'ü ra jñün'c'ejī ngüenda, nguetsjē Mizhocjimi c'ü manda texe a jens'e 'ñe cja ne xoñijōmü. Nu ja bübü angueze, je xo cārā nu, c'o nte c'o ya jogü cja o jmi. Nuc'o, ojtjo nada c'o na s'o a jmi Mizhocjimi c'o. ²⁴ Xo in chëzhgueji dya a jmi e Jesús. C'ua ja nzi ma tsja c'o mböcjimi ma xis'iji c'o o cji o animale ngue c'ua ro perdonaaji c'o nte, je xo ga cjatjo nu'tsc'ejī. 'Ma in ench'e in mü'büji e Jesucristo, Mizhocjimi perdonaots'üji, na ngue o pjödü o cji e Jesús va ngötcüji in nzhubüji. 'Ma o tsja e Caín o mbö't'ü e Abel, mi jyodü ro nzhopcüji c'o na s'o e Caín. Pero na ngue c'ü o mbö't'üji e Jesús, Mizhocjimi dya ra nzhocüzgöji c'o na s'o c'o rí cjai, ra perdonaozgöji dya c'ü.

²⁵ Nguec'ua rí pjötpügueji ngüenda c'ü rí dyätäji Mizhocjimi c'ü zocöji. Nu c'o in mboxpaleji, 'ma o ch'unüji c'o o mandamiento Mizhocjimi, dya go ne go dyäräji. Nguec'ua Mizhocjimi o tsjapü o sufreji, maco nguextjo va cja ne xoñijōmü c'ü vi sjipjiji c'o. Pero nudya, Mizhocjimi ya ndäjä 'naja c'ü vi 'ñeje a jens'e. Nguec'ua 'ma rá jünpügöji o jña e Jesús ja va 'ñe ndü, cja rrü yönbüji c'ü, ¿ja rga möcjöji 'ma, c'ü dya pje ra tsjacöji Mizhocjimi? Nu 'ma ga cjanu, xenda rá sufregöji 'ma que na ngue c'o in mboxpaleji. ²⁶ 'Ma o ña Mizhocjimi c'o pa c'o, me go mbi'i c'e t'eje. Pero nudya, ya mama Mizhocjimi pje pjëzhi c'ü cja ra tsja. O mama ga cjava c'ü: "Xe 'na vez rá cjapcö ra mbi'i na zëzhi ne xoñijōmü. Dya nguextjo ne xoñijōmü. Xo 'ñe ne jens'e, xo rá cjapü ra mbi", eñe Mizhocjimi. ²⁷ C'e jña c'ü vi mama Mizhocjimi c'ü xe 'na vez ra tsjapü ra mbi ne xoñijōmü, ngue c'ü rga pârägöji ra chjorütjo ne jens'e 'ñe ne xoñijōmü. Na ngueje o t'ät'ätjo yo. Nuc'ua, c'o dya sö ra chjorü, ngue c'o ra sido ra bübü. ²⁸ Nu c'in Jmugöji, dya ra chjorü c'ü, ni xo ra chjorü nu ja rá ma cārägöji

c'ü. Nguec'ua rga unngöji na jo 'na pöjö Mizhocjimi, y rá ma't'üji c'ua ja nzi ga ne c'ü. Ni jyodü rá sügöji rga ätcöji c'ü. ²⁹ C'ua ja nzi ga cja 'na sivi, cjapü ra sufre c'ü ra zant'a, je xo ga cjatjonu Mizhocjimi ra tsjapü ra sufre c'o cja na s'o.

13

Cómo agradecer a Dios

¹ Sido rí pötü rguī s'iyagueji yo nin cjuarmaji. ² 'Ma ra säjä cja in jñiñigüejī c'o cjuarma c'o dya ngue in menzumügueji, rí recibidogüejī na jo c'o; dya rí jyombeñejī. 'Na ri ngue o mbëpji Mizhocjimi c'o. Mi jinguā, mi bübü c'o mi recibido na jo c'o ma säjä. Nguec'ua bübü 'ma mi recibidoji c'o o anxe Mizhocjimi, zö dya mi pâräji cjo mi ngue c'o.

³ C'o o'o a pjörü, rí mbeñegueji rí pjös'üji c'o, nza cja 'ma ri 'natjo c'ua ri cäji a pjörü. Xo rí mbeñejī rí pjösc'ejī c'o cjapüji ra sufre. Na ngueje 'na xo bübü 'ma ra tsja'c'ejī xo rí sufregueji.

⁴ Rí unnc'ejī ngüenda c'ü dya s'o c'ü ni chjüntüvi 'na bëzo 'na ndixü. Pero c'ü ya chjüntü, ni jyodü c'ü dya cjó xe ra 'ñeje. Porque na s'o ga cjanu. Mizhocjimi ra tsjapü ra sufre texe c'o bëzo c'o ra dyojui c'ü dya ri ngue nu su, 'ñe c'o ndixü c'o ra dyojui c'ü dya ri ngue o xīra.

⁵ Dya rí mbeñegueji na puncjü o merio. Rí mächjeji co nu c'o ya in pë'sc'ejī. Na ngueje ya mama a cjava Mizhocjimi: "Nunca rá jëtsc'ö, ni xo rá xögü co nu'tsc'e", eñe.

⁶ Nguec'ua, dya rá süji pero ra sö rá mangöji:

Mizhocjimi ngue c'ü pjöxcö c'ü. Dya rá sügö cjó pje ra tsjacö, rá eñegöji.

⁷ Rí mbeñegueji nu c'o cjuarma c'o o xi'tsc'ejī o jña Mizhocjimi. Rí mbeñejī na jo ja va dyätäji e Jesucristo hasta 'ma cja o ndüji. Rí mbeñejī ngue c'ua xo rí 'ñejmeji a cjanu c'ü. Na ngue angueze, dya pötü c'ü.

⁸ C'ua ja nzi ma cja c'o cjë c'o ya cjögü, je xo ga cjatjonu angueze ne pa dya, 'ñe texe c'o cjë c'o cja ra ëjë, 'ñe 'ma ya rguī nguins'i ne xoñijōmü. ⁹ Nguec'ua, dya rí creogueji cjó c'o ra 'ñe dyon'c'üji ra jí'tsc'ejī jña c'o ri nan'ño. Dya rí creoji 'ma dya ri chjëntjui c'o jña c'o ya i dyäräji. Nutscöji ni jyodü

rá unüji na jo ngüenda c'ua ja ga s'iyazgöji Mizhocjimi, ngue c'ua rá nzhodüji na jo cja o 'ñiji. Dya ni jyodü me rá xöcüji pje ma jñönü c'o rá sigöji, o c'o dya rá sigöji. Cârã c'o me xöcü a cjanu, pero dya pjös'üji ja rgá mbârãji na jo Mizhocjimi.

¹⁰ Nutscöji, ngue e Cristo c'ü o bö't'ü para o ndintscöji ín mün'c'öji c'o na s'o. C'o animale c'o tsjè'ma mi pöt'üji ngue c'ua ro perdonaoji c'o o nzhübü c'o nte, mi ngue c'ü rví unü ngüenda c'o nte c'ü ro ã naja c'ü ro 'ñe pätpäji rvá ndü. Nu c'o animale c'o tsjè'ma mi bö't'ü, dya sö ro zi c'o mböcjimi. ¹¹ C'ü mi cjaji, nu c'ü mi mero ndamböcjimi mi cjogü a mbo nu ja me ma sjü'ü, mi tjëdyi c'o o cji c'o animale c'o vi bö't'ü. Cja ma xis'i c'o cji nu, ngue c'ua ro perdonaoji c'o o nzhübütsjè, 'ñe c'o o nzhübü c'o nte. Nuc'ua cja ma ndunüji c'o animale a tji'i cja c'o ndüngümü. Cja ma yepe ra ndüt'üji texe c'o o ts'ingue c'o. ¹² Je xo va cjatjonu e Jesús, je ngue a tji'i cja c'e ndajñiñi a Jerusalén nu ja o pjongüji angueze ro ma sofre. Je ngue nu o ma pjödü o cji'i va ndü nu, para o ndintsqüji ín mün'c'öji c'o na s'o, nutscöji rí nteji. ¹³ Nguec'ua nutscöji na jo rá jyombeñeji c'o tjürü c'o mi cjaji 'ma ot'ü, y rá chëzhgöji a jmi e Jesús. Yo nte ra zangöji c'ua ja nzi va zadüji e Jesús o bëchpiji o tseje. Pero ni jyodü rá jyombeñeji a cjanu c'o tjürü c'o. ¹⁴ Na ngueje ne xoñijöümü, dya ngue ín s'öyagöji va; ra chjorütjo nu. Rí te'beji c'e s'öya nu ja rá ma mimiji. ¹⁵ Na ngue c'ü o tsja e Jesucristo, dya cja ni jyodü rá unngöji dya o animale Mizhocjimi. C'o rá unngöji dya, pama rá unüji 'na pöjö; rá unüji c'o jña c'o ra mbedye ín tegöji. ¹⁶ Dya rí jyombeñeji rí pötü rguí pjös'üji, 'ñe rí unüji c'o pje ni jyodü. Nujoyo, ngue yo me rguí mäjã Mizhocjimi yo.

¹⁷ Rí dyätqueji yo in xo'ñigueji yo xi'ts'iji o jña Mizhocjimi, zö nan'ño gui tsjijñiji. Na ngueje ngue anguezeji c'o me pëpji ga mbö'c'ejí. Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda anguezeji ja ga cja vi minc'ejí. Rí dyätqueji anguezeji, ngue c'ua ra sö ra mäjã rgá mbö'c'ejí. 'Ma jiyö, 'ma dya rí dyätqueji anguezeji, 'na me ra sofre cja o mü'büji. Y nu'tsc'ejí, 'na rí bëzhgueji.

¹⁸ Rí dyötcüji Mizhocjimi, na ngue rí

pärãgö c'ü dya rí cijijñi na s'o ín mü'bügö. Me ri ne rá cjagö na jo'o texe. ¹⁹ Me rí ö'tc'öji rí dyötcüji Mizhocjimi, ngue c'ua dya ra mezhe, rá 'ñe zenguats'üji na yeje.

Bendición y saludos finales

²⁰ E Jesús c'ín Jmugöji, ndambörü c'ü; nutscöji chjëntcui c'ü ri ndënchjürüji. Nguec'ua va ndü e Jesús por nutscöji. O pjödü o cji para o perdonaozgöji Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama cja ne testamento nu cja nuevo nu o zocüzüji. Nguec'ua dya cja rí tügöji ín nzhunc'öji. Nuc'ua Mizhocjimi o tsjapü o tetjo e Jesús, o bübütjo na yeje. Nguec'ua ra sö ra mäjã ín mün'c'öji, dya cja ni jodü xe rá mbeñeji c'o ín nzhübüji c'o mi tñiji. ²¹ Rí ö'tc'öji Mizhocjimi ra dya'c'ejí c'o xe bë'tsc'ejí, ngue c'ua ra sö rí tsjaji texe c'o na jo, c'ua ja nzi ga ne angueze. Nguetsjè angueze ra pëpji a mbo cja in mün'c'ejí, ngue c'ua rí tsjaji c'o na jo c'o rguí mäjã angueze. Ra pëpji a cjanu a mbo in mün'c'ejí, na ngueje in ench'e in mü'büji e Jesucristo. Angueze me na nojo, 'ñe me na jo. Je rga cjanu textjo yo cjë'ë 'ñe 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijöümü, amén.

²² Rí ö'tc'öji cjuarma rí pëscöji paciencia yo jña yo ró zo'c'öji. Na ngueje dya puncjü yo ró xi'tsc'öji cja ne carta. ²³ Rí negö rí pärãgueji c'ü ya 'ñemeji dya libre e Timoteo c'ín cjuarmagöji. Nu 'ma dya ra mezhe ra zät'ã nu ja rí bñnc'ö, rá ëcjöbe rá 'ñe zenguats'ügöbe.

²⁴ Xipjiji ra mbörü Mizhocjimi texe yo in xo'ñigueji yo xi'ts'iji o jña Mizhocjimi, 'ñe texe c'o 'ñaja cjuarma. Va bö'tc'ütjoji Cjimi c'o cjuarma c'o menzumü a Italia c'o rí cãrãgöjme.

²⁵ Mizhocjimi ra mböxc'üji in texeji. Je rga cjanu, amén.

LA CARTA DE SANTIAGO

Santiago escribe a los esparcidos

¹ Cjimi, cjuarma, rí zenguats'üji. Nutscö e Jacobo rí pen'c'ejí ne carta. Rí mbëpjigö cja Mizhocjimi, 'ñe cja e Jesucristo c'ín Jmugöji. Rí pen'c'ejí ne carta nu'tsc'ejí in tsjaji cja yo doce estado a Israel, pero in pjötc'ejí dya texe cja ne xoñijö mü.

La sabiduría que viene de Dios

² Bübü 'ma ra säts'c'ejí 'na ndumü o pje c'o nde rí sufregueji. Pero jñunt'ü in mün'c'ejí cjuarma, ngue yo rguí mäjceji yo; ni ri ts'inguilë rí ndumüji. ³ Na ngue in pärägueji 'ma rí sufregueji a cjanu, ra jñetse cjo sido rí 'ñejmeji Mizhocjimi. 'Ma rí zëzhgueji, 'ma dya rí jyëzgueji Mizhocjimi, nu'ma, ra dya'c'üji mas c'ü rguí zëzhji, 'ma ra ë c'o rí sufreji c'o xe na s'ëzhi. ⁴ Nguec'ua sido rí zëzhgueji ngue c'ua ra sö rí dyätqueji na jo 'ma Mizhocjimi. Nguec'ua dya ra bëtsc'iji c'ü rguí tsjagueji c'ua ja nzi ga ne angueze.

⁵ 'Ma bübüts'üji c'ü bëzhi pjeñe ja rgá tsja c'o ne Mizhocjimi, ni jyodü ra dyötü Mizhocjimi 'ma c'ü. Mizhocjimi ra unü c'ua c'ü rguí mbārā. Na ngue c'o pë's'i Mizhocjimi, dacöji na puncjü c'ü, dya xo huënzgöji c'ü. ⁶ Pero c'ü ra dyörü, ni jyodü ra jñunt'ü o mü'bü c'ü ra ch'unü pjeñe, dya ra yembeñe cjo ra ch'unü cjo dya ra ch'unü. Na ngue c'ü yembeñe, chjëntjui nza cja ndeje cja trazapjü c'ü pjö's'ü ga ndunü e ndajma ga mava ga mava. ⁷ C'e nte c'ü yembeñe ga cjanu, ni jyodü ixta unü nguenda c'ü dya pje ra unü c'ín Jmugöji c'ü. ⁸ Na ngueje dya pärā pje ra nguiñi; yembeñe texe c'ü cja' a c'ü.

⁹ Nu'tsc'ejí in pöbreji cjuarma, zö dya nda in pë's'iji pero rí mäjceji. Na ngueje ya ni muvitsc'ejí dya a jmi Mizhocjimi. ¹⁰ Nu'tsc'ejí in pë's'iji na puncjü, xo rí mäjceji. Na ngueje o dya'c'üji Mizhocjimi in pärägueji dya, c'ü dya nda ni muvi c'ü ni pë's'c'ejí na puncjü. C'o rico, ra zädä 'ma ra ojtjo anguezeji, ra chjëntjui nza cja o ndäjnā o pjín'ño. ¹¹ Na ngueje 'ma go mbes'e e jyarü, na pa'a. Nguec'ua ga dyot'ü o pjín'ño, y joca juenzhänā c'o. Y zö na zötjo pero ra

ojtjo c'ua c'o. Je xo rga cjatjonu c'o rico; zö pëpjiji töji o merio, pero ra zädä 'ma ra ndü c'o.

Pruebas y tentaciones

¹² 'Ma cjó c'o ra säjä 'na ndumü o pje c'o ra sufre, pero 'ma ra sido ra 'ñejme Mizhocjimi, nu'ma, ngue nu rguí mājā 'ma c'e nte. Na ngueje Mizhocjimi ra unü c'ü rguí bübütjo co angueze. Je ga cjanu va mama Mizhocjimi ra unü c'o ejme, 'ñe neji angueze. ¹³ 'Ma cjó c'o ra nguiñi ra tsja c'o na s'o, dya ra mama que ngue Mizhocjimi c'ü cja pü ra tsja c'o na s'o. Na ngueje me na jo Mizhocjimi, dya cjó sö ra 'ñünbü o mü'bü Mizhocjimi ra tsja c'o na s'o. Mizhocjimi dya xo 'ñünbü o mü'bü 'na nte ra tsja c'o na s'o. ¹⁴ 'Ma cjó c'o cjiñi ra tsja c'ua ja c'o nzi ga netsjé c'o na s'o, je ni 'ñeje cja mü'bü c'e s'opjeñe. ¹⁵ Nuc'ua 'ma ra sido ra nguiñi c'o na s'o c'o ri ne ra tsja, ra zädä c'ü ra tsja 'ma c'o. Y 'ma dya ra jyëzi c'o na s'o, dya ra salva.

¹⁶ Rí s'iyats'üji cjuarma. Nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya cja rí tsjiñiñi c'ü ngue Mizhocjimi c'ü 'ñünnü ín mü'büji rá cjañi c'o na s'o. Na ngueje dya cjuana. ¹⁷ C'ü dacöji Mizhocjimi, nde na jo texe c'o. Y ngue c'o ni jyongöji c'o. Nguetsjé angueze o dyät'ä e jyarü, 'ñe e zana, 'ñe yo seje. Nujyo, chjench'e yo. Pero Mizhocjimi dya pötü; xench'ü ga cjatjo, dacüji c'o na jo. ¹⁸ Nguetsjé angueze o mbeñe ndeze mi jinguā c'ü ro tsjacüji o t'izüji. Nguetscöji ot'ü o tsjacüji o t'izgöji, 'ma ró ätpägöji nu o jña nu na cjuana. Je xo rga cjatjonu c'o 'ñaja c'o cja ra creo.

La verdadera religión

¹⁹ Rí s'iyats'üji cjuarma. Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí dyäräji na jo o jña Mizhocjimi in texeji. Dya ts'i rguí chjünrüji jña c'o va ë in pjeñetsjéji. Dya xo ra ünc'ejí rguí dyäräji c'ü o jña. ²⁰ Na ngue 'ma cjó c'o üdü, dya ra sö ra tsja c'ua ja ga ne Mizhocjimi c'o na jo. ²¹ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, jyëziji texe c'o me na s'o c'o in cjiñiñi, 'ñe texe c'o na s'o c'o xe in cjañi. Rí dyäräji na jo nu o jña Mizhocjimi nu bübü in mün'c'ejí dya. Na ngue 'ma rí dyärägueji ne jña nu, sö ra jogü in mü'büji.

²² Dyätäji o jña Mizhocjimi. Dya rí dyärätjoi, cja ndo rrí jyëzitjoi. Na ngue 'ma

in cjiññi c'ü dya pje ni jyodü nguextjo c'ü rí dyärätjoi, dya in cjiññi na jo 'ma. Na ngueje dya cjuana. ²³ 'Ma cjó c'o ärä o jña Mizhocjimi, nu 'ma dya cja'a c'ua ja nzi ga dyärä, nu'ma, chjëntjui nza cja 'na nte c'ü janda na jo cja jñeje c'ü ja ga cja a jmi c'ü. ²⁴ Jandatsjë na jo'o, cja na matjo c'ü. Nuc'ua ixi jyombeñetjo pje mi nza jmi c'ü. ²⁵ Mizhocjimi ya 'ñevgueji libre, ngue c'ua ra sö rá ätäji dya o jña angueze. 'Ma cjó c'o ra unü na jo ngüenda c'ü pje mama c'ü o jña, y ra sido ra mbeñe, y ra tsja c'ua ja nzi ga mama c'e jña'a, nu'ma, ngue nu rguí mäjä 'ma c'e nte c'ü. Na ngueje cja'a c'ü mama c'e jña. Pero 'ma ra dyärä jo rrü jyombeñetjo c'ü, iyö 'ma.

²⁶ 'Ma cjó c'o pëzhits'üji na jo ga ma't'ü Mizhocjimi, pero 'ma dya pjötpü ngüenda c'o jña c'o pedye a ne'e ga xipji yo nu minteji, dya jo c'ü cjiññi 'ma c'ü. Na ngueje dya cjuana. Na ngue dya pje ni muvi c'ü ni mama ma't'ü Mizhocjimi c'ü. ²⁷ C'o ix na cjuana ma't'ü Mizhocjimi c'ín Tataji, pjös'üji yo ndixü yo ya ndü nu xira, 'ñe yo jyoya 'ma sufreji. Xo pjörütsjëji ngue c'ua dya ra ndëpiji o 'ñiji yo nte cja ne xoñijö mü va yo dya pärä Mizhocjimi. C'o cja a cjanu yo na jo, dya s'o a jmi Mizhocjimi c'o.

2

No hay que hacer distinción entre personas

¹ Me na nojo e Jesucristo c'ín Jmugöji, cjuarma. Nguec'ua 'ma in ejmeji angueze, dya cjó rí tsjapüji xenda rrí muvi 'na nte que na ngue c'ü 'na. ² Bübü 'ma cjogü 'na nte nu ja in ma't'üji Mizhocjimi c'ü ri junt'ü anillo a dyë, c'ü ri dyavü o oro, y ri je'e bitu c'o rrä jo. Xo bübü 'ma cjogü 'na bëzo c'ü pöbre c'ü ri je'e zëbitu. ³ Dya ga jo 'ma in cja püji me ni muvi nu c'ü je'e bitu c'ü me na jo, 'ñe 'ma in xipjiji: "Nu'tsc'e nin t'ecjañö mü, je rí mimigue va nu ja na jo", in embeji. Dya xo ga jo 'ma in xipjiji c'e pöbre c'ü je'e zëbitu: "Nu'tsc'e rí böntjogue a mava", o in xipjiji: "Mimitjogue a jö mü", in embeji. ⁴ Nu 'ma in cja ji a cjanu, xenda in cja püji ni muvi 'ma c'ü 'naja, que na ngue c'ü 'na. Na s'o in pjeñegueji 'ma.

⁵ Rí s'iyats'üji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'öji a cjanu. Dyäräji na jo. Yo pöbre, cja püji dya ni muvi cja ne xoñijö mü. Pero Mizhocjimi o juajnü na puncjü anguezeji. Anguezeji ench'e o mü'büji e Jesucristo, nguec'ua me ni muviji dya a jmi. Y xe ra ch'unüji c'ü me ni muvi; ra ch'unü ra zät'äji nu ja manda Mizhocjimi. Ngue c'ü o mama Mizhocjimi ra unü c'o ejme 'ñe neji angueze. ⁶ Maco nu'tsc'ëji in cja püji c'ü dya nda ni muvi yo pöbretsc'ëji. ¿Cjo dya ngue yo rico yo cja c'üji rí sufregueji? ¿Cjo dya ngue yo rico yo sints'iji cja juesi nu ja ra jñün'c'üji ngüenda? Já, ngue yo rico. ⁷ ¿Cjo dya ngue yo rico yo xenda sanbü o tjü e Cristo, que na ngue yo pöbre? Maco me na jo e Cristo. Nu'tsc'ëji ngue o ntets'üji c'ü.

⁸ C'ü xenda ni muvi ley cja o jña Mizhocjimi, je t'opjü a cja va c'ü: "Nu'tsc'ëji rí s'iyaji yo nin minteji, c'ua ja nzi gui s'iyatsjëji", eñe. Nu 'ma rí tsjaji a cjanu, na jo c'ü in cja gueji 'ma. ⁹ Pero 'ma dya jyëzgui s'iyaji yo nin minteji, in cja ji na s'o 'ma. Na ngue dya in ätäji c'ü o ley Mizhocjimi c'ü mama rá jyëzga s'iyaji yo nín minteji. ¹⁰ Na ngue c'e nte c'ü ra dyätä texe c'o o ley Mizhocjimi, pero nu 'ma ra bëzhtjo 'na c'o ley ra dyätä, ya mbë's'i nu s'ocü 'ma c'ü, chjëntjui c'ü dya ro dyätä ne rí 'na c'o ley. ¹¹ Bübü ley c'o mandazüji Mizhocjimi nza cja ne jña nu mama a cjava: "Dya rí tsäji o ndixü. Ni xo ri ngue'tsc'ëji in ndixüji, dya rí tsäji o bëzo", eñe Mizhocjimi. Xo mama: "Dya rí pö't'üntëji", eñe c'ü. 'Ma dya in tsäji o ndixü, pero 'ma ya i pö't'üntëji, dya in ätäji 'ma c'o ley. ¹² Ya 'ñevgueji dya libre Mizhocjimi, ngue c'ua sö rá ätcöji dya c'ü. Y 'ma ra jñüncöji ngüenda, ra mbäcöji cjo ró cja göji c'ua ja va ne angueze. Nguec'ua nu'tsc'ëji rí pjötpüji ngüenda ja rguí ñagueji, 'ñe ja rguí minc'ëji. ¹³ Na ngueje 'ma ra jñü ngüenda Mizhocjimi, dya ra juentse c'e nte c'ü dya juentse yo nu minteji. Pero c'ü o juentsete, ra juentse Mizhocjimi, dya ra tsjapü ra sufre.

La fe y las obras

¹⁴ Mi cjuarmats'üji, 'ma cjó c'o ra mamatsc'ëji: "Rí ejmegö Mizhocjimi", ra 'ñeñe, pero 'ma dya cja'a c'o na jo, ¿pje ra dyeje 'ma c'ü? ¿Cjo sö ra salva c'e nte na ngue c'ü

ni mantjo ejme? Dya ra sö. ¹⁵ Bübüts'üji hermano 'ñe hermana c'o dya cãjã pje ra jye'e, ni xo ri pë's'iji pje ra ziji. ¹⁶ Nguec'ua ni jyodü rí unüji c'o ni jyodü ra jyeji 'ñe c'ü ra ziji. Na ngueje 'ma rí xitjoji: "Mizhocjimi rí mëvi. Ra dya'ceji bitu c'ü rguí pac'ü, 'ñe c'ü rí si'i c'ü me ri nintjo", rí 'ñembeji; pero 'ma dya rí unüji, ¿pje ra dyeje 'ma c'ü in xipjiji? ¹⁷ Nguec'ua 'ma cjo c'o mama ejme Mizhocjimi, pero 'ma dya unü c'o pje ni jyodü yo nu minteji, chjëntjui c'ü dya ri ejme 'ma c'ü.

¹⁸ Pe bübüts'ceji c'o ra ne ra xitscö a cjava: "Rí cjiñijme bübü c'o nguextjo c'ü creo, y bübü c'o cja c'o na jo", ra 'ñenzgöji. Pero rá xicö a cjava c'o: "Nu'tsc'ceji in xitscöji c'ü in ejmeji. Pero, ¿ja rga jñetse 'ma dya rí tsjaji c'o na jo? Nuzgö rá cjagö c'o na jo, ngue c'ua ra jñetse c'ü rí ench'e ín mün'c'ö Mizhocjimi." ¹⁹ Nu'tsc'ceji in creoji c'ü 'natjo Mizhocjimi bübü. Na jo c'ü in mangueji. Xo 'ñe c'o demonio c'o ngue o dyoji c'ü dya jo, xo pärãji c'ü 'natjo Mizhocjimi. Pero c'o demonio me mbi'i ga züji, na ngue Mizhocjimi ra tsjapü ra sufreji. ²⁰ ¿Cjo dya in pärãji ja ga cja? ¿Cjo dya in unnc'ceji ngüenda, 'ma cjo c'o dya cja c'o na jo, dya ni muvi c'ü ni mama ejme Mizhocjimi 'ma c'ü? ²¹ Tsjijñiji e Abraham c'ü mi mbox-palegöji. Ya mi ngue ro tsja e Abraham ro mbö't'ü e Isaac c'ü nu t'i, c'ua ja va manda Mizhocjimi; cja rrü unü c'ua Mizhocjimi cja c'e arta. Na ngue c'ü vi dyätã a cjanu, o mama Mizhocjimi: "Dya cja tũ o nzhubü dya ne Abraham", eñe. ²² ¿Cjo dya in unnc'ceji ngüenda e Abraham? Dya nguextjo c'ü vi creo c'o o mama Mizhocjimi; xo tsja c'ua ja nzi va xipji. Nguec'ua ixi 'ñetse c'ü na jo ma 'ñejme c'ü. ²³ Ma o tsja a cjanu e Abraham, je o zädã angueze c'ü t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava: "E Abraham o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi; o creo c'ü ro tsja c'ua ja nzi va mama. Nguec'ua va mama Mizhocjimi c'ü dya cja mi tũ o nzhubü e Abraham", eñe. E Abraham xo t'opjü cja o jña Mizhocjimi, c'ü mi jovi na jo Mizhocjimi.

²⁴ Nguec'ua ya in unnc'ceji ngüenda 'ma cjo c'o mama creo pero 'ma dya cja c'o na jo, dya sö ra mama 'ma Mizhocjimi c'ü

dya cja tũ o nzhubü c'ü. ²⁵ Xo rí tsjijñiji c'ua ja va tsja e Rahab. O recibido cja o ngümü c'o ye bëzo c'o vi 'ñe zo'bü cja c'e jñiñi. Nuc'ua 'ma ya ro mëvi, o tsja c'ua c'e ndixü o xipjivi nan'ño 'ñiji ja rví mëvi ngue c'ua dya ro zürüji c'o. Na ngue c'ü o tsja c'e ndixü o mbös'ü c'o ye bëzo, o mama c'ua Mizhocjimi c'ü dya cja mi tũ o nzhubü. Ante, nde ma dyonpütjo o bëzo c'e ndixü. ²⁶ Xo rí mbeñegueji ja ga cja 'ma ya ni ndü 'na nte, dya cja ni muvi c'ü o cuerpo, na ngue dya cja bübü o aljma c'ü. Je xo ga cjatjonu 'na nte, 'ma dya cja c'o na jo, nu'ma, dya xo ni muvi 'ma c'ü ni mama creo.

3

La lengua

¹ Dya rí tsjaji rrã puncjüts'üji o xöpüte cja jña Mizhocjimi, cjuarma. Na ngueje in pärãgueji 'ma rá cjaji xöpüte pero 'ma dya rá cjacjuanagöji, xenda ra jñüncöji ngüenda 'ma Mizhocjimi, que na ngue 'ma dya ri xöpütegöji. ² Rí texeji rí cjaji na puncjü c'o na s'o. 'Ma rá pjörüji c'ü ra mbedye ín teji ngue c'ua dya rá mamaji jña c'o dya ni jyodü, xo ra sö rá pjörütsjëji ngue c'ua rá ätäji na jo Mizhocjimi, dya rá cjaji ja c'o nzi rgã netsjëji. ³ Tsjijñiji ja rgã cja püji o pjadü. Rí cã'tp'ãji frenu a ne'e yo, ngue c'ua ra dyätcãji. Maco ts'iquë c'e frenu, pero rí cja püji ra ma c'ua ja rgã negöji. ⁴ Xo rí tsjijñiji ja xo ga cja o barco c'o nzhodü cja ndeje. Me na nojo c'o, y bübü 'ma me na zëzhi e ndajma ga ndunü c'o. Pero co c'e za c'ü ni dyëji, sö ra dyëdyi c'ua ja ga ne'e c'ü ri ëdyi; maco ts'iquëtjo c'e za c'ü. ⁵ Je xo ga cjatjonu nín ts'ijñiji. Ts'iquë cja ín cuerpogöji nu, pero co nín ts'ijñiji rí mamaji jña c'ü rgã cja pütsjëji na nojo. Tsjijñiji yo t'eje yo cja na puncjü o za'a. Maco ra ndë yo, co 'na ts'isivitjo. ⁶ Nín ts'ijñigöji chjëntjui 'na sivi nu. Cja nín ts'ijñigöji, je bübü texe c'o na s'o nu. C'ü ni mama na s'o jña nín ts'ijñiji, s'onngöji na puncjü cja ín cuerpoji nu. Cjacöji rá pötca nuji na ü yo nín mintegöji, chjëntjui nza cja 'ma yorü 'na trasivi. Ngueje c'ü dya jo c'ü 'ñünngü ín mü'büji rá mamaji c'o na s'o. ⁷ Nutscöji rí dominaoiji yo animale yo

bübü nziyo a ngua, xo 'ñe yo peje o juaja, xo 'ñe yo cjüt'ü a mbeme, xo 'ñeje yo cã'ã cja ndeje. Texe yo, ya xo vi dominaoji ndeze mi jinguã yo. ⁸ Pero dya cjó sô ra dominaotsjê o c'ijñitsjê. Ngue 'naja c'ü na s'o c'ü dya cjó sô ra ts'a's'ü c'o jña c'o mama nu. O c'ijmi 'ma sate, pedye o posuña cja o c'ijñiji. Je xo ga cjazgöji nu, бүбү 'ma pedye ín tegöji na s'o jña rgá santegöji. ⁹ Bübüzgöji c'o mama co o ne'e c'ü me na jo Mizhocjimi c'ín Tatagöji. Pero xo sadüji yo nu minteji. Nguec'ua chjëntjui c'ü ro zadüji Mizhocjimi. Na ngueje Mizhocjimi o ngambgöji c'ü ixi nza cjatjozögöji angueze. ¹⁰ 'Natjo o ne 'na nte. Pero je pedye nu, c'ü ni mama me na jo Mizhocjimi, y xo 'ñe c'ü ni sante c'e nte c'ü. Dya jo rá cjaji a cjanu, cjuarma. ¹¹ Tsjijñiji ja ga cja 'na mbereje. ¿Cjo 'natjo c'ua peje ndeje c'ü na õ'õ, 'ñe c'ü na õxü? Iyö. ¹² Tsjijñiji cjuarma. ¿Cjo sô'õ e ndora ra nguis'i o ndënsë? ¿Cjo sô'õ e ndëmpë ra nguis'i o ndora? Je xo ga cjatjonu o mbereje; dya sô 'natjo c'ua ra mbeje c'ü na õxü, 'ñe c'ü na õ'õ.

La verdadera sabiduría

¹³ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, 'ma бүбүts'üji 'na cjuarma c'ü pãrã c'o na jo c'o ra tsja, 'ñe pjëchi, ni jyodü ra mbötpü na jo ngüenda ja rgá mimi, 'ñe dya ra tsjapütsjê na nojo c'ü. Nu 'ma je rguí tsjagueji a cjanu, ra unü ngüenda 'ma yo nte, c'ü na cjuana in jüngueji na jo 'na pjeñe. ¹⁴ Pero 'ma me üdü in mün'c'ejí gui huinsteji ngue c'ua xenda rí pjëzhgueji rrã notsc'ejí que na ngue c'o 'ñaja, dya cja rí tsjaji c'o. Na ngue 'ma in cchapqueji a cjanu na notsc'ejí, dya in cjagueji 'ma c'ü mama o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana. ¹⁵ Na ngue 'ma cjó c'o me pãrãtsc'ejí pero 'ma üdü rgá zöji o jña, nu'ma, dya je ni 'ñeje cja Mizhocjimi c'ü pãra 'ma c'o. Je ni 'ñeje cja ne xoñijömmü, 'ñe cja o mü'bütsjêji, 'ñe cja c'ü dya jo. ¹⁶ Na ngue 'ma cjó c'o ra huinste ngue c'ua xenda ra mbëzhi rrã nojo que na ngue c'o 'ñaja, ngue 'ma ra hueñiji rgá zöji o jña, 'ñe ra tsjaji texe c'o na s'o. ¹⁷ Pero 'ma ngue Mizhocjimi c'ü dacöji rgá pãrãgöji, rá cjaji na jo 'ma. Rá jodüji ja rga mimiji na jo yo nín minteji, y rá zopjüji na jo yo. Rá ärãji cjó c'o jün 'na jña c'ü ra mama, dya rá c'a's'üji. Me

rá juentseji yo nín minteji y rá pjös'üji. Rá jyëzga s'iyaji. C'o rá cjiñiji c'o na cjuana, ngue c'o rá mamaji c'o; dya rá pezheji o bëchjine. ¹⁸ 'Ma cjó c'o ne ra ngãrãji na jo yo cjuarma o yo nte, ni jyodü ra zopjüji na jo, dya ra huëñch'iji na zëzhi. C'o jña c'o rguí zopjüji a cjanu, chjëntjui nza cja 'na ts'indëchjõ c'ü tujmü 'na bëzo. Y c'ü rguí tsja c'ua na jo yo nte, chjëntjui nza cja 'ma ri xepje.

4

La amistad con el mundo

¹ ¿Jenga in chütsjêji, 'ñe in sötsjêji o jña? In chütsjêji na ngue c'o me ne in cuer-pogoeji c'o in netsjêji. ² Na ngue 'ma cjó c'o pje nepetsc'ejí c'o pë's'i nu minteji, 'ma dya pë's'i c'ü, nguec'ua ga pö't'unte 'ma c'ü. 'Ma in cjinncjeji: “Quera ri pjëtscö c'ü pjëzhi ne nte nu”, rí 'ñeñeji; pero 'ma dya sô ra mbë'tsc'ejí c'ü pjëzhi yo nin minteji, nguec'ua gui jyonbüji o chü, 'ñe gui söji o jña c'ua. Dya in ötqueji Mizhocjimi, nguec'ua dya ga dya'c'üji c'o ni jyonc'ejí. ³ O 'ma jiyö, in ötqueji ra dya'c'ejí c'o na jo'o ngue c'ua rí mãjä rguí tsjaji c'ua ja nzi gui ñetsjêji. Nguec'ua dya ga dya'c'üji. ⁴ C'ua ja nzi ga tsja 'na ndixü c'ü tsãjä o bëzo, dya cja ne'e c'ü nu xïra, je xo ga cjatsc'ejí nu. Dya cja in neji Mizhocjimi, in mãpäji c'o na s'o c'o cjaji cja ne xoñijömmü. ¿Cjo dya in unnc'ejí ngüenda 'ma cjó c'o ne ra tsja a cjanu, nu'ma, dya jovi 'ma Mizhocjimi? C'o ya mama ra tsja ga cjanu, ya üji dya Mizhocjimi. ⁵ Dya rí tsjapüji dya ni muvi yo rí xi'tsc'öji. Na ngueje je xo t'opjü a cjava: “Mizhocjimi o dya'c'üji o Espiritu ga бүбүtjo in mün'c'ejí. Nuc'ü, me pjö'c'üji c'ü, me ne'e c'ü rí ñegueji angueze co texe in mün'c'ejí, dya rí mãpäji c'o na s'o”, eñe. ⁶ Y para dya rá mãpäji c'o na s'o, xenda pjöxcöji o Espiritu Mizhocjimi, c'ua ja xo nzi ga t'opjü a cjava: “Mizhocjimi üji c'o me cchapütsjê na nojo. Pero c'o ätä Mizhocjimi, 'ñe dya cchapüji na nojo, ngue c'o pjös'ü angueze c'o”, eñe. ⁷ Nguec'ua rí dyätqueji Mizhocjimi. Rí zëzhiji c'ü dya rí dyätãji e Satanás c'ü dya jo, ngue c'ua ra xögü angueze co nu'tsc'ejí. ⁸ Chëzhgueji a jmi Mizhocjimi; angueze xo ra chëzhi in jmigueji. Nu'tsc'ejí in cjaji c'o

na s'o, rí chëzhgueji a jmi angueze, ngue c'ua ra ndin'tsc'ejí in mü'büji. Nu'tsc'ejí in yembeñeji, xo rí chëzhgueji a jmi, ngue c'ua ra ndin'tsc'ejí c'e s'opjeñe c'ü in mbeñeji. ⁹ Rí huëji na ngue c'o na s'o c'o in cjagueji. Nu'tsc'ejí, me in mápäji c'o na s'o. Nguec'ua rí mbeñeji c'ü dya ga jo c'ü xe rí mápäji yo. ¹⁰ 'Ma rí chëzhgueji a jmi Mizhocjimi, rí unnc'ejí ngüenda c'ü dya pje ni muvitsc'ejí. Nuc'ua angueze ra tsja'cüji c'ü rguí muvitsc'ejí a jmi.

Juzgando al hermano

¹¹ Mi cjuarmats'üji, dya cja xe rí pötqui zo'büteji. C'ü so'bü nu cjuarma y cjäpü dya ni muvi, cjäpütjo burla c'ü o ley Mizhocjimi c'ü je t'opjü c'ü dya rá so'bütegöji. Nu 'ma in cjäpütjoji burla c'e ley, dya in ätäji 'ma c'ü. Chjëntjui c'ü ri cjäpqueji c'ü dya ni muvi 'ma c'e ley c'ü. ¹² Dya jo c'ü in cjagueji a cjanu. Na ngueje 'natjo c'ü o dyät'ä c'e ley; ngue Mizhocjimi. Nguec'ua nguextjo angueze sö ra jñünpü ngüenda 'na nte cjo ra salva o dya ra salva. Natsc'ejí, ¿pje pjë'tsc'ejí c'ü ni so'bügueji yo nin minteji?

Inseguridad del día de mañana

¹³ Mbeñeji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. Nu'tsc'ejí in juajnüji c'e jñiñi 'ñe c'e pa c'ü rí pedye rí möcjëji pje nde rí ma pögueji. In mangueji a cjava: "Rá ma mimiji nu 'na cjë. Rá tömüji pje rá pöji, ngue c'ua rá töji na jo o merio", in eñeji. ¹⁴ Maco nu'tsc'ejí, dya in pärägueji pje rí tsjagueji c'o pa c'o va ëjë, ndumü nde rí dyotji. Nza cjatsc'etjoji o pa'a o ndeje, c'ü 'na ts'indajmetjo 'ñetse, pero 'nanga ojtjo. ¹⁵ Xenda na jo rí mangueji: "'Ma ra ne Mizhocjimi, xe rá mintcjöji 'ma, 'ñe xo rá cjagöji yo bëpji yo, o c'o pje nde ma bëpji", rí 'ñeñgueji. ¹⁶ Pero nudya me in mäcjeji gui tsjapqueji na nots'üji. C'ü in cjagueji a cjanu, na s'o c'o. ¹⁷ Tsjiñiji. C'o pärä ra tsja c'o na jo, pero 'ma dya cjäji c'o, tuns'ü o nzhubü 'ma c'o.

5

Advertencia a los ricos

¹ Nu'tsc'ejí in ricoji, bübü 'na jña c'ü rá xi'tsc'öji. Me rí huë rguí ndumüji, na ngueje ya va sädä c'ü rí sufregueji. ² C'o in pë'sc'ejí, ya dya'a c'o. C'o in bitugueji, ya dyo'tc'ejí

o ts'idyoXü c'o. ³ C'o in merioji de oro 'ñe de plata, ya xo s'odü c'o. Maco ya rí cãxtjoji yo cjë yo ya ni ma ra nguins'i ne xoñijö mü, pero ya i jmutqueji na puncjü o merio 'ñe c'o pje nde pjëzhi. C'ü vi jmutqueji a cjanu c'o, ixí 'ñetsetjo c'ü in cjagueji c'o na s'o. Nguec'ua ra zädä c'ü rí ma sufregueji cja sivi. ⁴ Mbeñeji c'o ndagrëxü c'o o pëpji cja in juancjeji. I jyöt'üji ro mbë'pc'ejí, pero dya i tsjöt'ejí texe o raya c'o. Nguec'ua anguezeji o reclamaots'üji. Y ya dyärä Mizhocjimi. Me na zëzhi angueze ra nzhocüts'üji c'o i tsjapqueji a cjanu c'o in mbëpcjeji. ⁵ 'Na animale ench'ejí ra pi, ngue c'ua 'ma ra zädä c'e pa'a ra mbö'tji c'ü. Je xo ga cjatsc'ejí nu. Me na chjönü gui minc'ejí dya, y in cjäji texe c'o me ne in mü'büji, pero ya va sädä 'ma rí ma sufregueji. ⁶ Nu'tsc'ejí in ricoji, xo in sidyiji yo pöbre cja juesi, zö dya pje cja c'o. Y nu yo pöbre, dya jëziji ra ñaji.

La paciencia y la oración

⁷ Nu'tsc'ejí mi cjuarmats'üji, 'ma pje c'o ra tsja'c'ejí a cjanu c'o rico, dya pje rí nzhopqueji c'o na s'o c'o. Pero rí pësp'iji paciencia hasta 'ma cja ra ëjë c'ín Jmugöji. Tsjiñiji c'ü tjë 'na juajma. 'Ma ya vi ndujmü o ndëchjö c'ü, pëtsa c'ü ra jogü c'o ts'itjö cja o juajma c'ü. Pero ni jyödü ra nde'be c'ü ra sido ra 'ñe o dyebe. ⁸ Je xo rga cjatsc'ejí nu, rí pësp'iji paciencia c'o pje nde ra tsja'cüji. Rí zëchiji in mü'büji, na ngueje dya cja ra mezhe ra ëjë c'ín Jmugöji. ⁹ Mi cjuarmats'üji, 'ma pje c'o in sufregueji, bübü 'ma in pötqui culpaji yo nin cjuarmaji zö dya pje ri cja'c'ejí yo. Dya cja xe rí tsjaji a cjanu. 'Ma jiyö, xo 'ñetsc'ejí xo ra jñün'cüji ngüenda 'ma. Tsjiñiji, ya ngue ra ëjë c'ü ra jñü ngüenda. ¹⁰ Mi cjuarmats'üji, para rí pärägueji ja rguí pësp'iji paciencia c'o pje nde ra tsja'cüji, rí mbeñeji ja ma tsja c'o profeta c'o mi pätpä Mizhocjimi ma zopjü c'o nte. Me go tsjapüji o sufreji, pero o mbë's'iji paciencia, dya go nzhopcüji c'o na s'o. ¹¹ Mbeñeji c'o rí mangöji, c'o ya sofre o ndumü y dya jyëziji Mizhocjimi, nuc'o, mäjä na jo cja jmi Mizhocjimi dya c'o. Ya xo i dyäräji ja va sëchi e Job 'ma mü o sofre c'o ndumü. Pero o mbedye na jo. Na ngueje c'ín Jmugöji me go juentse e Job, o mbös'ü.

¹² Rí pjötpüji na puncjü ngüenda cjuarma c'ü dya rí ñänbäji o tjü Mizhocjimi c'ü rí mamaji: “Nzi ga mbārã c'ü bübü a jens'e.” Ni xo rí mamaji: “Nzi ga mbārã ne xoñijõmü.” Ni pje xe ma jña c'ü rgui ñännc'ejí Mizhocjimi. Rí mantji “Jã” o “Jiyõ”, pero rrã cjuana. Na ngue 'ma xe rí mangueji jña c'ü cjó c'o nzi ga mbārã, ra jñün'c'üji ngüenda 'ma Mizhocjimi.

¹³ 'Ma cjó c'o va säts'c'ejí o ndumü, ra dyötü Mizhocjimi c'o. 'Ma bübüts'c'ejí c'o me mäjã, ra tõi o himno rgá ma't'üji Mizhocjimi. ¹⁴ 'Ma bübüts'c'ejí c'o sö'dyë, ra zojnüji c'o pje pjëzhi cja c'o cjuarma, ra 'ñe dyötpüji Mizhocjimi, y ra nänbäji o tjü e Jesucristo c'ín Jmugöji rgá ngosp'üji o aceite. ¹⁵ Nuc'ua 'ma ra 'ñejmeji co texe o mü'büji rgá dyötüji, ra tsja c'ín Jmugöji ra jocü c'o ri sö'dyë 'ma. Y 'ma vi tsja c'o na s'o, xo ra perdonao Mizhocjimi 'ma c'ü.

¹⁶ 'Ma cjó c'o ra tsjats'c'ejí c'o na s'o, ni jyodü ra ma cja yo cjuarma ra xipjiji c'ü vi tsja na s'o, ngue c'ua ra dyötüji Mizhocjimi por c'ü vi tsja na s'o. Ra jogü 'ma c'e cjuarma. 'Ma ra dyötü Mizhocjimi 'na nte c'ü ätä Mizhocjimi, ra dyärã 'ma Mizhocjimi. Y ra tsja c'ua ja va dyörü c'e nte. ¹⁷ Tsjiñiji e Elías. Mi ntetjo nza czazgöji c'ü. Pero o dyötü Mizhocjimi co texe o mü'bü c'ü dya ro 'ñeje o dyebe. O mezhe c'ua jñi cjë'ë nde, c'ü dya go 'ñeje o dyebe cja ne xoñijõmü. ¹⁸ Nuc'ua, cjanu o dyötü c'ua Mizhocjimi ro 'ñe o dyebe. Cjanu o 'ñe c'ua dyebe. Nuc'ua cjanu o unü c'ua ne xoñijõmü c'o ro zi c'o nte.

¹⁹ Mi cjuarmats'üji, 'ma cjó c'o ra jyëzi o 'ñiji Mizhocjimi c'ü na cjuana, rí pjös'üji ra nzhogü c'ü. ²⁰ Na ngueje 'ma dya ra jyëzi c'o na s'o y ra nzhogü cja Mizhocjimi, dya ra salva 'ma c'ü. Nguec'ua ixtí unnc'ejí ngüenda 'ma rí pjös'üji ra nzhogü, ya i pjös'üji o salva 'ma c'ü. Na ngueje Mizhocjimi ra perdonao o nzhübü c'o na puncjü vi tsja c'ü.

PRIMERA CARTA DEL APOSTOL SAN PEDRO

Pedro escribe a los creyentes esparcidos

¹ Nutscö e Pedro nguetscö rí pen'c'ejí ne carta. E Jesucristo o 'ñempque rí c jagö apóstole. Rí pen'c'ejí ne carta nu'tsc'ejí ya *in* pjötc'ejí *in* cãrãji dya cja c'e estado de Ponto, 'ñe c'e estado de Galacia, 'ñe c'e estado de Capadocia, 'ñe c'e estado de Asia, 'ñe c'e estado de Bitinia. ² Nu'tsc'ejí ya juan'c'üji Mizhocjimi c'ü mi Tatagöji, ja c'o nzi va mama ndeze mi jinguã. O Espíritu Mizhocjimi o 'ñünc'ü in mü'büji *i* creoji. Nguet'ua Mizhocjimi o xöcüs'üji o tsja'c'üji o t'itsc'ejí, ngue c'ua rí dyätãji e Jesucristo ra ndin'tsc'iji in mü'büji co o cji. Mizhocjimi ra mböxc'üji, ra tsja'c'üji xenda rí mäcjeji, dya pje rí mbeñeji.

Una vida de esperanza

³ Me na jo Mizhocjimi c'ü o Tata e Jesucristo c'in Jmugöji. Me go juentsquegöji o dyacüji nuevo rgá mimiji dya, o tsjacüji o t'izgöji. Nguet'ua rí pãrãji rá teji rá bübügöji co Mizhocjimi, na ngue e Jesucristo o te'e 'ma ya vi ndü. ⁴ Na ngue o t'itsc'ejí Mizhocjimi, ya bẽ'sc'iji a jens'e c'o me na jo c'o ra dya'c'üji. Nuc'o, dya ra tjeze c'o. Dya xo ra s'odü, ni xo ra pötü. ⁵ Me na zẽzhi Mizhocjimi; pjö'c'üji na ngue *in* ench'e in mü'büji e Jesucristo. Nguet'ua 'ma ra nguarü ne xoñijö mü, rá jandaji texe ja va 'ñevgueji libre cja c'o na s'o.

⁶ 'Ma ne Mizhocjimi, *in* sufreji ja nzi pa c'o pje nde cja'c'üji. Pero me *in* mäcjeji na ngue *in* pãrãji ra dya'c'üji a jens'e c'o me na jo. ⁷ Mizhocjimi jẽts'iji *in* sufreji a cjanu, ngue c'ua ra jñetse cjo sido rí 'ñejmeji c'ü. O oro, cja püji ra xögü na jo cja sivi, ngue c'ua ra jñetse c'e oro. Maco cja püji ra xögü o oro c'ü tjeze, xo ni jyodü rí sufregueji. Na ngue xenda ni muvitsc'ejí que na ngue o oro. Pero 'ma sido rí dyätãji Mizhocjimi, ra xi'ts'iji Mizhocjimi c'ü na jo vi tsjaji y me ni muvits'üji cja o jmi.

⁸ *In* neji e Jesucristo zö dya *i* jñandaji. Zö dya xo *in* jandaji dya, pero *in* ench'e in mü'büji. Me *in* mäpqueji na puncjü, c'ü dya

in jüngueji jña ja rguí mamaji ja cja c'ü ni mägueji. ⁹ Na ngue *in* ench'e in mü'büji c'ü, ra zädã c'e pa 'ma ra 'ñempc'ejí libre texe cja c'o na s'o. Me *in* mägueji na ngue ya ni ma ra 'ñempc'ejí libre.

¹⁰⁻¹¹ C'o profeta o mamaji c'ü ro zädã c'e pa 'ma ro juentscöji Mizhocjimi ro 'ñevgueji libre. O Espíritu Mizhocjimi o 'ñünc'ü o mü'büji o mamaji c'ü ro ãjẽ e Cristo nu c'ü vi mama Mizhocjimi ro 'ñevgueji libre, ro ã sufre, cja rrü ch'unü ro manda. C'o profeta mi xörüji cja o jña Mizhocjimi y mi cja t'önü cjo ri ngueje c'ü ro 'ñevgueji libre, 'ñe jinguã ro sufre. ¹² Mizhocjimi o tsjapü o mbãrã c'o profeta c'ü dya be ro zädã 'ma mi cãrã anguezeji c'o me na jo c'o mi mamaji. Je ro zädã yo cje yo rí cãrãji dya. Mizhocjimi ya ndãjã o Espíritu o ã 'ñünc'ü o mü'bü c'o 'ñaja nte o xi'ts'iji ja rgá sö ra 'ñempc'ejí dya libre, ja c'o nzi va mama c'o profeta. Nu'tsc'ejí, o jí'tsc'ejí Mizhocjimi yo; maco c'o o anxe, dya nda pãrãji ja ga cja, pero ne ra mbãrãji.

Dios nos llama a una vida santa

¹³ Nguet'ua rí xi'tsc'öji rí tsjijñiji na jo in pjeñeji. Rí pjörütsjẽji ja rguí minc'ejí. Jñunt'ü in mü'büji ra ch'a'c'üji c'o me na jo, 'ma ra ãjẽ na yeje e Jesucristo. ¹⁴ Rí tsjagueji nza cja o t'i c'o cja'a texe c'ü xiji ra tsjaji. 'Ma dya be mi pãrãgueji Mizhocjimi, mi cja gueji c'o mi netsjẽgueji. Nudya, dya cja rí tsjagueji dya c'o. ¹⁵ Me na jo Mizhocjimi c'ü o 'ñünc'ü in mü'büji *i* creoji. Nguet'ua xo rrã jo texe c'o rí tsjaji. ¹⁶ Na ngue ya t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi: "Rí tsjaji ja c'o nzi rgá negö c'o na jo, na nguetscö na jozgö", eñe Mizhocjimi.

¹⁷ Nu'tsc'ejí *in* xiqueji Mizhocjimi: "Mi Tatats'ügöjme", *in* embgueji c'ü. Maco angueze jüncöji ngüenda ja c'o nzi rgá c jagöji nzi 'nazgöji; dya juajnü. Nguet'ua ni jyodü rí süji angueze rguí mimiji texe c'o pa c'o xe rí minc'ejí va cja ne xoñijö mü. ¹⁸ C'o in mboxatitaji o zocüs'üji c'o tjürü c'o dya ni muvi. Pero nudya, *in* pãrãgueji o ndömpc'üji va 'ñempc'ejí libre texe cja c'o tjürü. C'ü vi ndömpc'üji, dya ngue co oro, ni xo ri ngue co plata c'o tjeze. ¹⁹ O ndömpc'üji co o cji e Cristo c'ü me ni muvi. Ja c'o nzi ma cja c'o ts'imẽ c'o mi pöt'üji,

dya pje mi s'odü ni xo mi mancha, je xo va cjanu e Jesucristo, dya pje mi bübü c'o ma s'o. ²⁰ Mizhocjimi, 'ma dya be mi ät'ä ne xoñijõmü, o mama c'ü je rva cjanu rvá ndü e Jesucristo. Ngue yo cjë yo ni ma ra nguarü, yo o ëjë c'ü, o ë ndü por nu'tsc'ëji. ²¹ Mizhocjimi o tsjapü o te'e e Jesucristo 'ma ya vi ndü, cjanu o unü c'ü ra manda. Nguec'ua in ench'e in mü'büji Mizhocjimi, in pãrãji ra dya'c'üji c'o me na jo.

²² O Espiritu Mizhocjimi o 'ñünc'ü in mü'büji i creoji c'o jña c'o na cjuana ja ga cja e Jesucristo. Nguec'ua va ndin'tsc'iji in mü'büji c'o na s'o. Nguec'ua nudya, in põtqui s'iyagueji dya yo nin cjuarmaji. Dya nguextjo co in teji c'ü rí mamaji in s'iyaji; rí põtqui s'iyaji co texe in mü'büji. ²³ Ya ch'a'c'üji dya 'na mü'bü c'ü nuevo. Nuc'ü, dya vi 'ñeje cja nin tataji 'ñe nin nanaji. 'Ma jiyõ, ro tjeze. Pero Mizhocjimi o dya'c'üji c'ü, 'ma i dyätpãji o jña. Nu o jña, me na zëzhi, dya ra tjeze. ²⁴ Je t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi c'ü o dyopjüji mi jinguã: O pjin'ño me na zõ o ndãjnã, pero dyot'ü o pjin'ño 'ñe jãbã o ndãjnã.

Je xo ga cjazgõji nu, rí nteji. Bübü yo rí pãrãji 'ñe yo rí ät'ãji yo me na zõ.

Pero 'ma rá tügõji, ra chjorü yo na zõ.

²⁵ Pero o jña Mizhocjimi, dya ra chjorü nu, eñe.

Ngue o jña Mizhocjimi c'ü o xi'ts'iji ja rgá salvats'üji.

2

¹ Nguec'ua rí jyëziji texe c'o na s'o. Dya cja rí pezhgueji o bëchjine. Dya cja rí tsjapqueji c'ü me na jots'ëji a jmi yo nin minteji. Dya cja rí deseaji c'o ch'unü c'o 'ñaja. Dya cjó cja rí xosp'üji o bëchjine. ² O lëlë 'ma cja ni jmus'üji, me neji o chichi ra ziji o lechi. Je xo rga cjatsc'ëji nu; me xo rí ñeji yo o jña Mizhocjimi yo na cjuana. Ngue o jñõnü c'o da'c'üji para in mü'büji ngue c'ua rí zëzhgueji, ngue c'ua ra 'ñempc'ëji libre texe cja c'o na s'o. ³ Nu 'ma ya in pãrãji c'ü me s'iyats'üji c'ü in Jmugõji, nu'ma, rí ñegueji o jña Mizhocjimi.

Cristo, la piedra viva

⁴⁻⁵ 'Ma jãbãji o ngumü de piedra, 'ma töt'üji 'na piedra c'ü dya neji, nu'ma, pëziji

'ma. Je xo ma cjatjonu e Jesucristo. Yo nte, dya neji c'ü. Pero Mizhocjimi ya vi juajnü, na ngue me ni muvi c'ü. E Jesucristo ixi bübüjtjo, o dya'c'üji c'ü ni bübüjtjogueji dya. Nguec'ua xo in chjëntcjeji o piedra. Rí chëzhgueji cja e Jesucristo, ra jyãbãts'üji o templo Mizhocjimi. Ya xõcüs't'üji o tsja'c'üji o mböcjimits'üji. C'o mböcjimi mi unüji o animale Mizhocjimi c'o mi põt'p'üji. Nu'tsc'ëji rí unü in mü'büji ja c'o nzi ga ne, na ngue c'ü o ndü e Jesucristo. ⁶ Je t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi:

C'e piedra, rá jumügö a squina c'ü rá jãbãgö a Sion, ngue c'ua ra zëzhi.

Ró juajnügö c'e piedra; me ni muvi c'ü.

Nu c'o ra 'ñench'e o mü'bü c'ü, dya ra bëzhi o tseji, ra ch'unüji c'o na jo c'o te'beji, eñe o jña Mizhocjimi.

⁷ Nu'tsc'ëji in ejmeji e Jesucristo, in pãrãji c'ü me ni muvi. Nu c'o dya ne ra dyätã, iyõ c'o. Ya t'opjü cja o jña Mizhocjimi ja ga cja anguezeji:

C'o mi jãbã c'e ngumü go zöpüji c'e piedra, dya go neji c'ua c'ü.

Pero ngue c'ü ot'ü o jñumü Mizhocjimi cja squina, eñe o jña Mizhocjimi.

⁸ Je xo t'opjü a cjava:

Nuc'ü, chjëntjui nza cja 'na piedra c'ü rguí pjeñe yo nte, 'ñe c'ü rguí nügüji, eñe.

C'o nte c'o, dya neji e Jesucristo, na ngue dya ne ra dyätãji c'ü. Nu c'o dya ra dyätã e Jesucristo, Mizhocjimi ya mama ndeze mi jinguã c'ü ra ma sufreji.

Los que pertenecen a Dios

⁹ Nu'tsc'ëji ya juan'c'ügueji Mizhocjimi o tsja'c'üji o ntets'üji. In mböcjimigueji dya, in pëpqueji c'in Jmugõji c'ü bübü a jens'e. Ya xõcüs't'üji nguec'ua ya 'natjo jñiñits'üji dya. Mizhocjimi ya tsja'c'üji o ntetsc'ëji dya angueze. O tsja'c'üji texe yo, ngue c'ua rí zopjügueji yo nte. Rí xiqueji c'ü me na jonte Mizhocjimi. Na ngue 'ma mi nzhodügueji cja bëxõmü, o 'ñünc'ü in mü'büji i jyëzgueji c'o na s'o, o dya'c'üji c'ü o jya's'ü c'ü me na jo cja in mü'büji. ¹⁰ 'Ma ot'ü, dya mi ngue o ntetsc'ëji Mizhocjimi. Pero nudya, ngue o ntetsc'ëji dya c'ü. 'Ma ot'ü, dya mi pãrãgueji c'ü mi juen'tsc'ëji Mizhocjimi. Pero nudya in pãrãji me juen'tsc'ëji.

Vivan para servir a Dios

¹¹ In pjöt'üji in cārāji cja c'o jñiñi c'ua ja dya in menzumügueji. Zö ne in mü'büji rí tsjaji c'o na jo, pero va ëjë in pjeñeji rí tsjaji c'o na s'o. Rí s'iyats'üji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya rí tsjaji ja c'o nzi gui ñetsjëji c'o na s'o. ¹² Yo nte yo dya pārā Mizhocjimi, sanc'ejji yo, mamaji c'ü in cjagueji c'o na s'o. Nu'tsc'ejji rí tsjagueji na jo, ngue c'ua ra jñantc'aji in cjaji c'o na jo. Nguec'ua c'e pa 'ma ra 'ñünbü Mizhocjimi o mü'büji, ra mamaji c'ü me na jo Mizhocjimi.

¹³ Rí dyätäji texe c'o pje nde pjëzhi. Na ngue je ga cjanu ga ne Mizhocjimi. Rí dyätäji c'ü mero manda. ¹⁴ Xo rí dyätäji c'o gobernador c'o o 'ñeme c'ü mero manda. C'ü vi 'ñemeji c'o, ngue c'ü ra castigaoji c'o cja na s'o, 'ñe ra mamaji na jo'o c'o cja na jo. ¹⁵ Bübü c'o sanc'üji, mamaji c'ü in cjagueji c'o na s'o, pero dya pārāji c'o mamaji. Mizhocjimi ne'e c'ü rí tsjagueji c'o na jo, ngue c'ua dya ra sö pje ra xi'ts'iji.

¹⁶ Zö dya ngue o cjatsc'ejji c'ü mero manda, zö in libregueji, pero dya rí tsjijñiji c'ü sö rí tsjaji c'o na s'o. Iyö. Na ngue ya ngue o ntets'üji dya Mizhocjimi. ¹⁷ Rí respetaoji texe yo nte. Rí pötqui s'iyaji yo nin cjuarmaji. Rí süji Mizhocjimi. Rí respetaoji c'ü mero manda.

El ejemplo del sufrimiento de Cristo

¹⁸ Nu'tsc'ejji in mbëpjiji, rí respetaoji c'o in lamugueji. Dya nguextjo c'o in lamugueji c'o na jonte c'o s'iyats'üji, c'o rí respetaoji. Xo rí respetaoji c'o in lamuji c'o na s'o. ¹⁹ Bübü 'ma ra tsja'c'üji rí sufregueji, zö dya pje in cjagueji c'o na s'o. Pero 'ma rí pësp'iji paciencia na ngue c'ü ni pārāgueji c'ü je ga cjanu ga ne Mizhocjimi, ra mä'c'äji 'ma c'ü. ²⁰ 'Ma ra yapc'üji na ngue i tsjaji c'o na s'o, ¿pje ra dyeje, zö rí pësp'iji paciencia? Pero nu 'ma rí tsjagueji c'o na jo, 'ñe 'ma rí pësp'iji paciencia c'o ra tsja'c'üji rí sufreji, nu'ma, ra mä'c'äji 'ma Mizhocjimi. ²¹ Mizhocjimi o tsja'c'üji o t'itsc'ejji ngue c'ua rí tsjaji c'e tjürü ja c'o nzi va tsja e Jesucristo. O sufre por nutscöji. Nu'tsc'ejji xo rí tsjaji na jo, zö rí sufregueji. ²² Angueze, dya tsja c'o na s'o; dya xo mama o bëchjine. ²³ 'Ma o zadüji c'ü, dya ndünrö. 'Ma o tsjapüji o sufre, dya

mama c'ü pje ro tsjapü anguezeji. C'ü o tsja, o sufre na ngue mi pārā Mizhocjimi jün ngüenda na jo. ²⁴ 'Ma o sufre va ndü cja ngronsi, o ngötcüji in nzhubüji. O tsja a cjanu, ngue c'ua rá jëziji c'o na s'o, rá cjaji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. Na ngue o sufre e Jesucristo, nguec'ua va jogü in mü'büji c'o na s'o. ²⁵ Nu'tsc'ejji mi nza cjatsc'ejji o ndëncjürü c'o ya vi xögü. Pero nudya, ya i nzhogueji a jmi c'e Ndambörü c'ü pjö'c'üji.

3

Cómo deben vivir los casados

¹ Nu'tsc'ejji in ndixüji, rí dyätäji yo nin xīraji. Nu 'ma dya ne ra 'ñejme o jña Mizhocjimi c'o nin xīraji, dya rí sido rí xipjiji ra 'ñejmeji. Rí sido rí dyätäji anguezeji. A cjanu, ra unüji ngüenda in cjaji c'o na jo, xa'ma xo ra 'ñejmeji. ² Na ngue anguezeji ra nuc'üji ja c'o nzi gui süji Mizhocjimi gui tsjaji c'o na jo. ³ C'ü rrā zötsc'ejji, dya ngue c'ü me rí jocüji cja in ñigüejji. Dya rí chevgueji o oro, c'ü ra jñantc'aji. Ni xo rí sütqueji c'o, ni xo rí tsötc'ejji in dyëji. Ni xo ri ngue bitu c'o me ni muvi c'o rí jyegueji. Na nguejyo, nguextjo a xes'e c'ü ni jñetse na zö yo. ⁴ C'ü rrā zötsc'ejji, je ngue a mbo cja in mün'c'ejji nu ja dya cjo janda. Ngueje c'ü rí dyätäji na jo, dya rí tsjapqueji na nojo, dya rí chjünröji. 'Ma rí tsjaji yo, me rguí muvits'üji 'ma a jmi Mizhocjimi. ⁵ Je xo ma cjanu ma tsja c'o ndixü c'o mi cārā mi jinguā c'o mi creo Mizhocjimi. Ma zö o mü'büji cja jmi Mizhocjimi. Y mi ätäji c'o nu xīraji. ⁶ 'Naja c'o o tsja a cjanu, ngueje e Sara. Mi ätä e Abraham, mi xipji: "Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, texe c'ü rí mandazü, rá cjagö", embe. Je xo rga cjatsc'ejji nu; rí tsjaji c'o na jo, dya rí süji. 'Ma rí tsjaji a cjanu, ra jñetse c'ü o mboxbëchets'üji e Sara.

⁷ Nu'tsc'ejji in bëzoji, rí minc'ejji na jo co yo nin suji, rí respetaoji. Na ngue in pārāgueji xenda na zë'tsc'ejji que na ngue anguezeji. Ya dya'c'üji c'ü ni büncc'ejji co Mizhocjimi para siempre. Xo 'ñe yo nin sugueji, ya xo ch'unüji a cjanu. Nguec'ua ni jyodü rí respetaoji yo. 'Ma jiyö, dya ra dyä'tc'äji 'ma Mizhocjimi, 'ma pje rí dyötqueji.

Los que sufren por hacer el bien

⁸ C'ü xe rá xi'tsc'öji in nza texeji, rí tsjiñji c'ü ri 'natjo in pjeñeji. Rí pötqui sentioji, y rí pötqui mäcjeji, y rí pötqui s'iyaji yo nin cjuarmaji. Xo rí pötqui juentseji. Dya rí tsjapü na nots'üji. ⁹ C'o pje cja'c'üji, dya rí nzhopqueji. C'o sanc'üji, dya pje rí xiqueji. C'ü rí tsjagueji, rí ma'tp'ügueji Mizhocjimi ra intsijimi c'o. Na ngue je xo va cjanu va intsijimits'üji Mizhocjimi 'ma o 'ñünnc'ü in mü'bügueji. ¹⁰ Je mama ga cjava o jña Mizhocjimi:

'Ma cjo c'o ne ra mäjä rgá mimi texe c'o pa, ni jyodü dya cja ra mama o jña c'o na s'o.

Dya xo ra mbedye bëchjine a ne.

¹¹ Ra jyëzi c'o na s'o, ra tsja c'o na jo.

Ra jyodü ja rgá mimiji na jo yo nu minteji.

¹² Na ngue Mizhocjimi nu'u na jo c'o cja na jo, 'ñe unüji ja c'o nzi ga dyötüji.

Pero Mizhocjimi dya nu'u na jo c'o cja na s'o, eñe o jña Mizhocjimi.

¹³ 'Ma me in jodüji c'ü rí tsjaji na jo, ¿ja rgá sö cjo pje ra tsja'c'üji 'ma? ¹⁴ Zö bübü 'ma cja'c'üji in sufreji na ngue c'ü ni tsjaji na jo, pero ngue c'ü rguí mäcjeji. Zö pje ra xi'ts'iji ra tsja'c'üji, pero dya rí süji, dya pje rí mbeñeji. ¹⁵ C'ü rí tsjagueji, rí sügueji Mizhocjimi c'ü in Jmugöji. Rí tsjiñji na jo. Nguec'ua 'ma cjo c'o ra tsja'c'üji t'önü jenga in ench'e in mü'büji e Jesucristo, ra sö rí xipcjeji na jo 'ma c'o. Rí chjünrüji na jo co respeto. ¹⁶ In cjaji dya c'o na jo, na ngue bübüts'üji dya e Jesucristo. Zö ra xo'sc'üji o bëchjine ra mamaji in cjaji c'o na s'o, pero sido rí tsjaji c'o in pärãgueji na jo. Xa'ma ra tseje c'o pe'hc'ejí a cjanu. ¹⁷ Nu 'ma ne Mizhocjimi rí sufregueji, xenda na jo rí sufreji na ngue c'ü rguí tsjagueji c'o na jo, que na ngue c'ü rvi tsjaji c'o na s'o.

¹⁸ 'Natjo vez o pätcäji va sufre e Jesucristo va ngötcüji in nzhubüji. Maco me na jo c'ü; nuzgöji, dya ma jozgöji. O ngötcüji in nzhubüji, nguec'ua sö rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi ra recibidozüji. E Jesucristo mi bübü o cuerpo, nguec'ua o sö o mbö't'üji. Pero o tetjo, na ngue c'ü o Espiritu o tsjapü o te. ¹⁹ C'ü o Espiritu o ma zopjü c'o o aljma c'o añima, nu ja cjot'ü. ²⁰ Nuc'o, ngue c'o mi cãrã 'ma mi bübü e Noé, 'ma mi ät'ã c'e trabarco. Mizhocjimi me go mezhe

va mbësp'i paciencia anguezeji, pero dya go ne go dyärãji. 'Ma o 'ñeje c'e tradyebe, mi tuns'ü c'e ndeje c'e barco. Nguec'ua, dya go ndü c'o ocho c'o vi cjogü a mbo o salvaji. ²¹ C'e ndeje sö rá jyëntspiji dya, c'ü rvá jigöji c'ü o salvazüji, na ngue c'ü vi te e Jesucristo. C'ü rvá jigöji, dya ngue c'ü o mbechqueji in cuerpoji; je ngue c'ü rvá jizhiji a jmi Mizhocjimi c'ü ya 'nintsquiji in mü'büji, y rá cjaji dya c'o rí pärãji na jo. ²² E Jesucristo ya ma a jens'e; bübü dya, cja o jodyë Mizhocjimi. Angueze manda dya texe cja c'o o anxe Mizhocjimi 'ñe c'o pje nde pjëzhi c'o pë's'i poder a jens'e.

4

Sirviendo según la capacidad que Dios nos ha dado

¹ E Jesucristo o sufre o cuerpo va mböxcüji. Nu'tsc'ejí xo ni jyodü rí bübüji dispuesto rí sufregueji. Na ngue 'ma rí sufreji, ya ni ma rguí jyëziji c'o na s'o.

² Nguec'ua c'o pa c'o xe rí minc'ejí, dya rí tsjagueji ja c'o nzi gui ñetsjëji c'o na s'o. Rí tsjaji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. ³ Ya rguí chjëntjui c'ü i tsjagueji ja c'o nzi ga tsja c'o dya pärã Mizhocjimi. Mi cjagueji texe c'o ma s'o c'o ma ëjë in pjeñeji. Mi cjagueji c'o na s'o cja mbaxua, mi jmurügueji, 'naxö mü rí tigueji. Xo mi ma'tc'ejí yo ts'ita, maco mama c'o ley c'ü dya cjo sö ra ma't'ü yo.

⁴ C'o dya pärã Mizhocjimi, me cjaji c'o na s'o, texe c'o va ëjë o pjeñeji. Nguec'ua me cjiñji jenga dya cja in cjagueji c'o na s'o co anguezeji. Nguec'ua me sanc'ejí yo. ⁵ Pero anguezeji ra nzhötüji ngüenda Mizhocjimi c'ü ya bübü ra jñünpü ngüenda yo bübütjo, 'ñe c'o ya ndü. ⁶ C'o ya ndü, 'ma xe mi bübüji, o xipjiji o jña Mizhocjimi. Zö o tsjapüji o sufreji va, ja c'o nzi ga sufre texe yo nte, zö ya ndüji, pero c'o mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi, sido ra bübütjo o aljmaji ja c'o nzi ga bübü Mizhocjimi.

⁷ Ya ni ma ra nguins'i ne xoñijö mü. Nguec'ua nu'tsc'ejí rí tsjiñji na jo in pjeñeji. Rí pjörüji ja rguí minc'ejí. Y rí sido rí dyötüji Mizhocjimi. ⁸ C'ü xenda ni muvi rí tsjaji, rí pötqui s'iyaji co texe in mü'büji. Na ngue 'ma in s'iyaji, in perdonaoji, 'ma cjo c'o pje tsja'c'üji. ⁹ 'Ma va

sājā nin cjuarmaji yo ni 'ñeje nan'ño jñiñi, rí unüji ja ra oxüji. Rí pötqui recibidoji a cjanu, dya pje rí mamaji. ¹⁰ Na puncjü c'ua ja nde va dyacüji Mizhocjimi c'ü rá pëpcöji angueze. C'o vi ch'a'c'ü rí tsjaji, tsjaji ngue c'ua rí pötqui pjös'üji yo nin cjuarmaji. 'Ma rí tsjaji a cjanu, in pëpqueji na jo 'ma Mizhocjimi. ¹¹ Nu c'o zopjü yo nte, ni jyodü ra mamaji o jña'a ja c'o nzi ga 'ñünbü o mü'bü Mizhocjimi c'ü rguí mamaji. Nu c'o pjöste, ra pjösteji ja c'o nzi va unü Mizhocjimi ra pjösteji. Nguec'ua texe c'o rí tsjaji, ra unüji ngüenda ja ga cja e Jesucristo, ra mamaji c'ü me na jo Mizhocjimi. E Jesucristo, ni jyodü c'ü dya rá jëziji c'ü rgá mamaji c'ü me na jo, 'ñe me na nojo. Je rga cjanu.

Sufriendo como cristianos

¹² 'Ma va ëjë c'o me na s'ëzhi c'o me in sufreji, dya rí tsjijñiji: "Maco rí ench'e ín mü'büjme e Jesucristo, ¿jenga rí sufregöjme?", rí 'ñeñeji. Jëts'iji rí sufreji, ngue c'ua ra jñetse cjo sido rí 'ñejmeji Mizhocjimi. Rí xi'tsc'öji yo, na ngue rí s'iyats'üji. ¹³ C'ü rí tsjaji, rí mägueji, na ngue c'ü rguí sufregueji ja c'o nzi va sufre e Jesucristo. 'Ma ra ëjë angueze c'ü me rrã zö rva ëjë, me rí mägueji na puncjü. ¹⁴ Nu 'ma sanc'üji yo nte na ngue c'ü ni dyätpägueji o jña e Jesucristo, ngue c'ü rguí mäcjeji. Na ngue bübüts'üji o Espiritu Mizhocjimi c'ü cja'c'üji rí pãrãji c'ü bübü Mizhocjimi co nu'tsc'ëji. C'o nte, na cjuana sadü e Cristo c'o. Nu'tsc'ëji in mangueji c'ü me na jo c'ü. ¹⁵ Dya rí pöt'ütegueji, ni pje xo rí pönüji, ni xo rí tsjagueji c'o na s'o, ni xo rí ma ñaji c'ua ja dya pë'sc'ü rí ñugueji. Nujoyo na s'o, dya nguejyo ne Mizhocjimi c'ü rguí sufregueji va yo. ¹⁶ Pero 'ma cjó c'o sufre na ngue c'ü ni dyätpä o jña e Jesucristo, dya ni jyodü ra tseje 'ma. Sido ra dyätä na jo, ngue c'ua yo nte ra mbãrãji c'ü me na jo Mizhocjimi.

¹⁷ Nutscöji o ntezgöji Mizhocjimi, c'ü rgá sufregöji chjëntjui c'ü ya rí jüncüji ngüenda Mizhocjimi. Maco nguetscöji ot'ü rí sufregöji, na c'o dya ne ra dyärã o jña Mizhocjimi, juejme c'o. Ra sufreji me na puncjü 'ma ra jñünpü ngüenda Mizhocjimi anguezeji. ¹⁸ Nu c'o ya na jo a jmi Mizhocjimi, sufre ga 'ñemeji libre cja c'o na

s'o. Na c'o dya sũ Mizhocjimi c'o dya jëzi c'o na s'o, juejme c'o. Ra ma sufreji na puncjü. ¹⁹ Mizhocjimi o ngambgagöji va, dya ra jyëzguigöji. Nguec'ua, nu c'o sufre ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi, ni jyodü c'ü dya ra züji, na ngue Mizhocjimi ra mbörü anguezeji. Y ra sido ra tsjaji c'o na jo.

5

Consejos para los creyentes

¹ Bübüts'üji c'o pastor. Ngueje c'o rá zopjügö dya, na ngue xo rí pastorgö. Ró nugö 'ma mü o sufre e Jesucristo. Y 'ma rá jandgöji ja ga cja c'ü me na nojo, me xo rguí muvizgöji co angueze a jmi Mizhocjimi. ² Nu'tsc'ëji in pastorji, in chjëntcjeji nza cja o mbörü. Nguec'ua rí xi'ts'iji c'ü rí pjörüji o nte Mizhocjimi c'o o dya'c'üji rí pjörüji. Dya ngue c'ü ixi cja'c'üji a fuerza rí pjörüji; ngue c'ü rí ñegueji rí pjörüji. Dya ngue c'ü rguí pjörüji c'ü rí chögueji o merio; ngue c'ü rí pjörüji co texe in mü'büji. ³ Dya xo rí tsjapüji na nojo cja yo o dya'c'üji c'ín Jmugöji in pjörüji. C'ü rí tsjaji, rí jizhgueji 'na tjürü c'ü na jo, ngue c'ua xo 'ñe anguezeji ra tsjaji. ⁴ Nguec'ua 'ma ra ëjë c'e Ndambörü c'ü ngue e Jesucristo, ra dya'c'üji c'ü dya ra tjeze, ra dya'c'üji c'ü me rguí muvits'üji cja o jmi; rí bübüttöji co angueze para siempre.

⁵ Nu'tsc'ëji in sëji, 'ñetsc'ëji in süngüji, rí dyätãji yo pastor. Nu'tsc'ëji in texeji, rí pötqui respetaoji, dya rí tsjapü rrã nots'üji. Na ngue je t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi:

Mizhocjimi nu'u na ü c'o cjavü na nojo.

Pero c'o dya cjavü na nojo, me nu'u na jo c'o, eñe.

⁶ Me na zëzhi Mizhocjimi. Nguec'ua nu'tsc'ëji, dya rí tsjapqueji rrã notsc'ëji. Nguec'ua 'ma ra zädã c'e pa c'ü ya juajnü angueze, ra dya'c'üji c'ü me rguí muvits'üji cja o jmi. ⁷ Texe c'o in mbeñeji, rí xipcjeji Mizhocjimi. Na ngue angueze me mbents'ëji ga mbö'c'üji.

⁸ Rí tsjijñiji na jo in pjeñeji. Rí pjörütsjëji ja rguí mimiji. Na ngue c'ü dya jo'o nuc'üji na ü, chjëntjui nza cja 'na león c'ü me ngãxã me jodü cjó ra za'a. ⁹ Pero dya rí sügueji; sido rí 'ñejmeji Mizhocjimi, ngue c'ua rí chöpüji c'ü dya jo. Rí zëzhgueji na ngue in pãrãgueji c'ü

je xo ga cjanu ga sufre c'o nin cjuarmaji c'o cãrã texe cja ne xoñijõmü. ¹⁰ Mizhocjimi o 'ñünngü ín mü'büji ró creoji. Na ngue ne'e c'ü rá mandaji co e Jesucristo. Nguéc'ua zö rí sufregueji ja nzi pa, pero 'ma rí sêchiji, Mizhocjimi ra jocüts'üji na jo in mü'büji. Y ra dya'c'üji rí zêzhgueji, ngue c'ua dya rí jyêzgueji, sido rí dyätäji. Na ngue angueze pjöxcüji texe c'o ni jyodüzüji. ¹¹ Me na nojo Mizhocjimi, ra manda para siempre. Je ga cjanu.

Saludos finales

¹² Ne carta nu, nguezgö ró mamagö yo jña; e cjuarma Silvano o dyopjü. Nujnu, rí pârãgö pèpi na jo Mizhocjimi. Dya nda puncjü yo ró xi'tsc'öji cja ne carta. Ró zo'c'öji, 'ñe ró xi'tsc'öji c'ü na cjuana me s'iyazüji Mizhocjimi me pjöxcüji. Dya rí jyéziji c'ü.

¹³ Va bö'tc'ütjoji Cjimi c'o jmurü a Babilonia c'o ya xo juajnü Mizhocjimi ja c'o nzi va juan'c'üji. Xo va bö'tc'ütjoji Cjimi e cjuarma Marcos c'ü chjëntjui c'ü ri ngue ín ch'igö.

¹⁴ Rí pötqui s'iyaji; rí pötqui zenguateji co texe ín mü'büji.

Nu'tsc'ëji bübü in mü'büji e Jesucristo, rí ötcö Mizhocjimi ra mäjã in mü'büji, dya pje rí mbeñëji. Je rga cjanu.

SEGUNDA CARTA DEL APOSTOL SAN PEDRO

Pedro escribe a los creyentes

¹ Nutscö e Simón Pedro rí pen'c'ejí ne carta. O juancü e Jesucristo rá cjangö apóstole. Pero rí mbëpjítjogö; angueze ngue ín lamugö. Nutscöjme rí apóstolejme o dyacüjme Mizhocjimi rí ench'e ín mün'c'öjme e Jesucristo. Xo ñetsc'ejí xo dya'c'üjí ín ench'e ín mün'c'ejí c'ü. Nguéc'ua, dya nguextjozüjme o salvazügöjme c'ü; xo ñetsc'ejí xo salvats'üguejé. Na ngue me na jonte e Jesucristo c'ü ín Mizhocjimigöjé c'ü o ñe salvazüjé; dya juajnü c'o ri ne. ² Rí ötcö Mizhocjimi ra mböxc'üjé xenda rí päräguejé e Jesucristo nu c'ü ngue ín Mizhocjimigöjé ñe ngue ín Jmugöjé, ngue c'ua xenda rí unnc'ejí ngüenda c'ü me nuc'ejí na jo Mizhocjimi. 'Ma ga cjanu, xenda ra mäjä ín mün'c'ejí, dya pje rí mbeñejí.

Cualidades del cristiano

³ E Jesucristo o matcüjme; nutscöjme ró möjme co angueze. Ró unnc'öjme ngüenda c'ü me na nojo angueze, ñe c'ü me na jo c'o mi cja. E Jesucristo ngue Mizhocjimi c'ü, y me na zëzhi. Nguéc'ua va jítsigöjme texe c'o ni jyodü rá xi'tsc'öjme, ngue c'ua mas rí päräguejé angueze. Ngué c'ua ra bübüts'üjé Mizhocjimi; nu'tsc'ejí rí sÿjé rí dyätquejé c'ü. ⁴ Nu cja ne xoñijömmü, ya ni ma ra s'odü, na ngueje yo nte me mápäji c'o netsjëjé. Pero me na nojo e Jesucristo, nguéc'ua me xo na nojo c'o o xitsijme ra dyacüjé. Nguéc'ua sö rá jëzgöjé c'o rí netsjëjé. A cjanu, ja c'o ga cja Mizhocjimi, je xo rga cjangöjé nu. ⁵ Nu'tsc'ejí ya dya'c'ejí ín ench'e ín mün'c'ejí e Jesucristo. Nguéc'ua rí pjötpüguejé na puncjü ngüenda rí tsjajé c'o na jo. Nuc'ua ra sö rí päräjé c'o na jo c'o rí tsjajé, ñe c'o na s'o c'o dya rí tsjajé. ⁶ Nuc'ua, ra sö rí pjörü ja rguí mimijé; dya rí tsjatsjëjé c'o ín netsjëjé. Nuc'ua, ra sö rí pë's'ijé paciencia 'ma cjó pje ra tsja'c'üjé. Nuc'ua, ra sö rí sÿjé Mizhocjimi y rí tsjajé c'ua ja nzi ga ne. ⁷ Nuc'ua, ra sö rí pötü rguí ñejé yo nin cjuarmajé. Nuc'ua, ra sö rí s'iyaguejé texe yo nte.

⁸ 'Ma rí sido rí tsjajé yo me na jo, ra jñetse c'ü ín päräguejé e Jesucristo c'ü ín Jmugöjé. ⁹ 'Na cjuarma, 'ma dya cja yo na jo, chjëntjui c'ü ri ngorö c'ü dya ri janda na jo. 'Ma ga cjanu, ya jyombeñe c'ü o ndintspi o mü'bü c'o na s'o c'o mi cja 'ma dya be mi pärä e Jesucristo. ¹⁰ Nguéc'ua rí xi'tsc'öjé cjuarma, rí sido rí tsjajé yo me na jo. 'Ma rí tsjajé yo, ra jñetse c'ü o juan'c'üguejé Mizhocjimi, y o ñünnc'ü ín mü'büjé í ñejmejé e Jesucristo. 'Ma rí sido rí tsjajé yo, dya rí xöguejé 'ma cja c'e ñijé c'ü na jo. ¹¹ Y me ra mä'c'äjé, 'ma rí sät'äjé nu ja ri manda e Jesucristo c'ín Jmugöjé c'ü o ñe jocüzü ín mü'büjé. Je ngueje nu rí tsäräguejé para siempre.

¹² Ya ín päräguejé yo jña yo na cjuana, y dya ín jëzguejé yo. Pero rá sido rá mbennc'ejé yo. ¹³⁻¹⁴ Rí pärägö c'ü dya ra mezhe ra mbötcügöjé. Na ngueje o jítsi a cjanu e Jesucristo c'ín Jmugöjé. Nu dya xe rí bünc'ö, rí pärägö ni jyodü rá mbennc'ejé yo jña yo ya xi'ts'ijé, ngue c'ua rí unnc'ejé na jo ngüenda. ¹⁵ Rá jÿ'sc'ö cja xiscömmü yo, ngue c'ua ra sö rí mbeñeguejé 'ma ya rga tügö.

Los que vieron la grandeza de Cristo

¹⁶ Ró xi'tsc'öjme c'ü ra ëjë na yeje e Jesucristo c'ín Jmugöjé co o poder Mizhocjimi. Bübü c'o mama ngue 'na bëchjine c'ü ró cjiññitsjögöjme c'ü rí xipijjme yo nte. Pero dya je ga cjanu. Na ngueje ró nu'ujme c'ü me na nojo e Jesucristo. ¹⁷⁻¹⁸ Ró jandajme 'ma mi cäräjme angueze cja c'e t'ejé. Me ma sjü'ü nu, na ngue Mizhocjimi c'ü nu Tata o tsjapü me go juëns'i e Jesucristo, y o mama c'ü me na jo c'ü. Ró ärägöjme o jña Mizhocjimi c'ü vi ñeje nu ja me na zö, o mama: "Nujnu, ngue ín Ch'igö nu me rí s'iyagö nu me rí mápägö", eñe.

¹⁹ Je a cjanu va zädä c'ü o mama c'o profeta c'ü ro ëjë e Cristo. Nguéc'ua rí pärägöjé c'ü na cjuana c'o o dyopjü c'o profeta. Rí tsjapüguejé na puncjü ngüenda c'o o dyopjüjé, na ngueje chjëntjui nza cja 'na sivi c'ü jya's'ü nu ja na bëxömmü. 'Ma va pes'e e tanse, ín päräguejé c'ü ya ra jyas'ü. Je xo ga cjatjonu, 'ma rí tsjapüjé na puncjü ngüenda c'o o dyopjü c'o profeta, rí päräguejé, 'ma ya ra zädä ra ëjë na yeje e Jesucristo. ²⁰ C'o o jña Mizhocjimi c'o o dyopjü c'o profeta, íxtí unnc'ejé ngüenda

c'ü dya cjó sö ra mbârãtsjê c'ü mama c'o; ni jyodü o Espíritu Mizhocjimi ra mbös'ü ra mbârã c'o. ²¹ Na ngue c'o profeta, dya nguiñitsjêji c'o jña c'o o dyopjüji; nguetsjê o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'büji o pätpäji Mizhocjimi.

2

Los que enseñan mentiras

¹ C'o nte a Israel, mi cãrã c'o mi cjäpü mi 'ñeje cja Mizhocjimi c'o jña c'o mi mamaji, pero dya ma cjuana c'o mi mamaji. Je xo rga cjanu a ndetsc'ejji, ri cãrã o xöpüte c'o dya rga cjuana. Anguezeji, dya ra tsjäpüji ngüenda c'ü ín Jmugöji, maco o ndü por anguezeji. Nguec'ua Mizhocjimi ra tsjäpü ra ma sufreji. C'o xöpüte ra jí'ts'iji c'o dya cjuana. 'Ma cjó c'o ra creo c'o ri jizhi anguezeji, ra bēzhi 'ma c'o. ² C'o xöpüte, me ra tsjaji c'o ri netsjêji c'o na s'o. Na puncjü o cjuarma c'o ra ndeñe co anguezeji, je xo rgã tsjatjoji nu. Nguec'ua yo nte yo dya be ejme e Jesucristo, ra mamaji c'ü dya jo o 'ñiji Mizhocjimi nu na cjuana. ³ C'o xöpüte, me ri neji o merio. Ra jyodüji ja rgã zo'c'üji, ngue c'ua rí cheñeji co anguezeji rí unüji o ofrenda. Pero ndeze mi jinguã, ya mama Mizhocjimi c'ü ra jñünpü ngüenda c'o. Y ya bübü ra tsjäpü ra ma sufre c'o.

⁴ Bübü c'o o anxe Mizhocjimi c'o o tsja na s'o. Nguec'ua Mizhocjimi o tsjäpü o sufreji, o mboch'üji a linfiernu nu ja me na bēxōmü. Je 'nün't'üji nu co cadena, hasta 'ma ra zädã c'e pa 'ma ra jñünpü ngüenda Mizhocjimi anguezeji. ⁵ Mizhocjimi xo tsjäpü o sufre c'o mi cãrã mi jinguã c'o me mi cja na s'o, c'o dya mi ätä Mizhocjimi. O peñe 'na tradyebe cja ne xoñijōmü o chjotüji. C'o pa c'o, mi bübü 'na bēzo c'ü mi chjü e Noé. Mi xipji c'o nte ro jyéziji c'o na s'o, ro tsjaji c'o na jo. Nuc'ü, dya ndü cja c'e tradyebe c'ü, ni xo ri ngue c'o nu familia. Mi ochoji, dya chjotüji. ⁶ O mezhe c'ua Mizhocjimi xo chjotü c'o jñiñi a Sodoma 'ñe a Gomorra c'o me ma s'o. O chjotü co sivi o mbēzhiji o bozivi. Nguec'ua yo dya cjäpü ngüenda Mizhocjimi sö ra unüji ngüenda xo 'ñe anguezeji ra ma sufreji, c'ua ja nzi va sufre c'o mi cãrã a Sodoma 'ñe a Gomorra. ⁷ Mizhocjimi o chjotü c'o mi cãrã c'o jñiñi

c'o, pero o salva e Lot o pjongü. E Lot, mi cja c'o na jo. Nguec'ua me mi xicha o mü'bü c'o na s'o c'o mi cja c'o nte. Porque mi cjatsjêji c'o mi netsjêji c'o me ma s'o, dya mi cjäpüji ngüenda Mizhocjimi. ⁸ E Lot, mi cja c'o na jo. Nguec'ua pama pama me mi sufre o mü'bü, na ngue o jñanda c'o nu menzumüji mi cjaji c'o me ma s'o. Y o dyärã mi ñaji c'o me ma s'o. ⁹ C'o ma't'ü Mizhocjimi c'o cja na jo, me sufreji na ngue c'ü na s'o c'ü cja yo nte. Pero me na zēzhi c'ü ín Jmugöji, ra mbös'ü ra zēzhi c'o. C'o mi cja na s'o, zö dya be va sädã c'e pa 'ma ra jñünpüji ngüenda, pero ya mama Mizhocjimi ra castigao c'o.

¹⁰ C'o xöpüte c'o dya ga cjuana, cjatsjê c'o netsjêji c'o me na s'o. Cjäpüji c'ü dya ni muvi c'ín Jmugöji. Nuc'o, ngue c'o xenda ra tsjäpü Mizhocjimi ra sufre c'o. Cjäpüji me na nojo, dya neji cjó pje ra xipjiji. Y sadüji yo pjēzhi na nojo, dya sūji. ¹¹ Maco dya cja a cjanu c'o o anxe Mizhocjimi. Na ngue 'ma cjó c'o ra tsja c'o na s'o, zö ra ma c'o anxe a jmi c'ín Jmugöji ra ma cōsteji, pero dya ra zadüji c'ü vi tsja na s'o. Maco xenda na zēzhi c'o anxe que na nguetscöji.

¹² C'o xöpüte, chjëntjui nza cja yo animale yo dya sū Mizhocjimi. C'ü vi ngama Mizhocjimi yo animale, ngue c'ü ra zürüji ra mbö't'üji. Je xo rga cjatjonu c'o xöpüte c'o na s'o, ra chjotüji c'o, dya ra salvaji. Na ngue sadüji nu c'ü dya pãrãji. ¹³ Mizhocjimi ra tsjäpü ra sufreji na ngue anguezeji vi tsjäpüji o sufre c'o 'ñaja. Anguezeji me mäjã ga tsjaji o mbaxua zö ri xōmü zö ri ndempa. Jmurüji co nu'tsc'ejji 'ma ín sigueji o xēdyi. Pero me na s'o a ndetsc'ejji, ix 'na tsetjo c'ü cjaji. Na ngue me mäjã ga xi'ts'iji c'o dya cjuana.

¹⁴ Texe 'ma jandaji 'na ndixü, me neji ra tsjaji c'ü na s'o. Dya söyaji, sido cjaji c'o na s'o. Onpüji c'o nte c'o dya creo Mizhocjimi co texe o mü'büji, ngue c'ua xo ra tsjaji a cjanu c'o na s'o. Me pãrã ja ga zopjüji c'o, ngue c'ua ra ndeñeji co anguezeji ra unüji o ofrenda. Me na s'o anguezeji; Mizhocjimi ra tsjäpü ra ma sufreji. ¹⁵ Anguezeji ya xōgüji cja c'e 'ñiji c'ü na jo, ya ndēpiji c'ü o 'ñiji e Balaam c'ü mi ngue o t'i e Beor. E Balaam mi ne ro ndōjō na puncjü o merio; nguec'ua va tsja na s'o. ¹⁶ E Balaam mi ngue

'naja profeta c'ü mi ña o jña Mizhocjimi. Pero o nguijñi o mü'bü c'ü na s'o, mi ne ro mama 'na jña c'ü dya vi xipji Mizhocjimi. Zö dya ña yo animale, pero o ña'a 'na burru nza cja 'na nte va huënc'h'i e Balaam, na ngue na s'o c'ü mi cijijñi e Balaam. Nguéc'ua go ndümbëñe e Balaam, dya go mama c'e jña c'ü mi ne ro mama.

¹⁷ C'o xöpüte, chjëntjui nza cja 'na pozo c'ü ojtjo ndeje. Xo chjëntjui nza cja o ngömü c'o tunütjo ndajma 'ma na zëzhi ga vü. Ya mama Mizhocjimi c'ü ra mboch'üji a linfiernu nu ja me na bëxömmü; nunca ra mbedyeji nu. ¹⁸ Yo nte, dya pârâji o 'ñiji Mizhocjimi. Pero cârâ anguezeji c'o cja ni ma ra jyëzi c'o tjürü c'o na s'o. C'ü cja'a c'o xöpüte, zopjüji c'o nte c'o, ngue c'ua ra ndeñeji co anguezeji. Cjapüji me pârâji, pero mamaji jña c'o dya ni muvi. Xipjiji c'o nte, na jo ra tsjaji ja c'o nzi ga netsjëji, dya ni jyodü ra mbötpüji ngüenda ja rgá mimiji. ¹⁹ Mama c'o xöpüte ga xipjiji c'o cjuarma: “Nu'tsc'ëji in libregueji dya, dya cja mandats'üji c'o ley, sö rí tsjatsjëji c'ua ja c'o nzi gui ñetsjëji”, eñeji. Maco dya libre c'o xöpüte, sido me cjaji c'o na s'o. 'Ma dya sö 'na nte ra jyëzi c'o na s'o, dya libre, mandaji 'ma c'ü. ²⁰ Cârâ o nte c'o ya jyëzi c'o na s'o c'o cja'a yo nte cja ne xoñijömmü. Ya mbedyeji libre, na ngue pârâji ja ga cja e Jesucristo c'ín Jmugöji, nu c'ü o ëjë o ë 'ñevgueji libre cja c'o na s'o. Pero 'ma ra nzhogüji na yeje cja c'o na s'o, 'ma dya ra jyëziji, nu'ma, xenda rrâ s'o 'ma, que na ngue 'ma dya be mi pârâji e Jesucristo. ²¹ O jíchiji o jña Mizhocjimi, o mbârâji o 'ñiji e Cristo c'ü me na jo. Pero o jyëziji c'e jña. Nguéc'ua xenda ra sufreji que na ngue 'ma dya ro mbârâji c'e 'ñiji. ²² In pârâgueji c'e jña c'ü rí mamaji: “Ne dyo, ya nzhogü o zi'i yo na s'o yo vi nzhocü. Ne cuchi nu ya vi be'ch'e, o yepe o ma 'ñönt'ü cja mbëmü”, eñe c'e jña. Je xo ga cjatjonu yo nte c'o jëzi c'o na s'o, cja na nzhogü cjaji na yeje c'o na s'o.

3

La venida del Señor

¹ Rí s'iyats'üji cjuarma. Ne carta nu rí opcjö rí pen'c'ëji, ngue nu na yeje, na

ngueje ya ró pen'c'ëji 'naja. In cijijñiji na jo, nguec'ua rí pen'c'ëji yo carta rí mbennc'ëji c'o ya in pârâgueji. ² Nguéc'ua, dya rí jyombeñeji c'o jña c'o o mama c'o o profeta Mizhocjimi mi jinguã, 'ñe c'o xo ró xi'tsc'öjme nutscöjme rí apóstolejme. C'o ró xi'tsc'öjme, ngueje c'o o jítсийme c'ín Jmugöji nu c'ü o ë 'ñevgueji libre cja c'o na s'o.

³ Ixtí unnc'ëji na jo ngüenda c'ü rá xi'tsc'öji dya. C'o cjë 'ma ya ngue ra nguins'i e jens'e 'ñe ne xoñijömmü, ra ngärã c'o me ra tsjapü burla o jña Mizhocjimi, ra tsjaji ja c'o nzi ga netsjëji c'o na s'o. ⁴ Ra mamaji: “¿Ja je bübü c'e bëzo c'ü Jesús c'ü o mama ra ëjë na yeje? Maco dya va ëjë. Ya ndü c'o in tatagöji. Y nuc'ü, dya sö ra ëjë. Ne xoñijömmü sidotjo ja c'o nzi va t'ät'ä”, eñeji. ⁵ Anguezeji, dya ra ne ra mbeñeji ja va chjorü ne xoñijömmü. Mi jinguã, nguextjo c'ü o ña Mizhocjimi, o bübü ne jens'e 'ñe ne xoñijömmü. Ne xoñijömmü, o c'os'ü cja c'o ndeje c'o mi po'o, go jñetse e jömmü. Nguéc'ua ne xoñijömmü mi bübü a nde'e cja yo ndeje. ⁶ Yo ndeje, o zädä 'ma o tsjapü Mizhocjimi o tsobü cja ne xoñijömmü, go chjotü. ⁷ Ne jens'e 'ñe ne xoñijömmü nu rí cârâji dya, ya mama Mizhocjimi ra chjorü yo. Nujyo, ra ndë'e yo, 'ma ra zädä c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda Mizhocjimi. Nu'ma, ra ma sufre c'o dya zü Mizhocjimi.

⁸ Rí s'iyats'üji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya rí jyombeñeji ja ga cja. 'Natjo pa, chjëntjui 'na mil o cjë cja o jmi Mizhocjimi. Y 'na mil o cjë'e, chjëntjui 'natjo pa. ⁹ Bübü c'o mama: “Ya mezhe na puncjü e Jesucristo; maco dya sö ra ëjë c'ua ja nzi va mama”, eñeji. Pero dya je ga cjanu. E Jesucristo me pëscöji paciencia, dya ne cjó ra ma sufre; ne'e c'ü ra nzhogü o mü'bü texe yo nte. Nguéc'ua dya be ga 'ñeje.

¹⁰ Ra ëjë na yeje c'ín Jmugöji ra 'ñe jñüncüji ngüenda. Ra zädä c'e pa c'ü dya ri te'beji, chjëntjui 'na xömmü 'ma ra ëjë 'na mbë'ë cja 'na ngümü, 'ma dya cjó te'be. Ra yürü me na jens'e, y ra chjorü ne jens'e. Yo bübü a jens'e, xo ra chjorü co sivi yo. Ne xoñijömmü, xo ra ndë'e nu, ra chjorü. Xo 'ñe texe yo bübü cja ne xoñijömmü, nde ra chjorü yo.

¹¹ Na ngue ra chjorü texe yo, ni jyodü

na puncjü rí sũgueji Mizhocjimi rí tsjaji ja c'o nzi ga ne angueze. ¹² Rí che'beji c'e pa 'ma ra ëjë na yeje Mizhocjimi; rí che'beji co texe in mü'büji. Nu'ma, ngue 'ma ra ndë'ë ne jens'e ra chjorü. Xo 'ñe texe yo bübü a jens'e, nde ra chjorü yo. ¹³ Nutscöji rí te'begöji ra bübü 'na jens'e nuevo, c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Xo 'ñe 'na xoñijõmü nuevo. Texe c'o ra tsjaji nu, nde na jo c'o.

¹⁴ In te'beji yo na jo yo ya ró mangö. Nguec'ua rí pjötpügueji ngüenda ja rgui minc'ejí, ngue c'ua 'ma ra ëjë c'ín Jmugöji, ra mäjä in mün'c'ejí, dya rí tsegueji. Y dya pje ra chö'tc'üji c'ü rrã s'o. Rí xi'tsc'öji yo, cjuarma, na ngue rí s'iyats'üji. ¹⁵ Dya rí tsjijñiji c'ü ya mezhe na puncjü c'ín Jmugöji. Rí mbeñegueji c'ü me pëscöji paciencia ngue c'ua ra jogü in mü'büji. Mi cjuarmagöji e Pablo c'ü me rí neji, xo o xi'ts'iji a cjanu cja c'e carta c'ü o pen'c'ejí. Na ngueje Mizhocjimi o unü o pjeñe. ¹⁶ Texe cja yo carta yo opjü e Pablo, xo mama a cjanu nu yo rí xi'tsc'öji. C'o jña c'o mama angueze, bübü c'o na s'ëzhi rga pãrãgöji. Nguec'ua c'o yembeñe c'o dya nda pãrã o 'ñiji Mizhocjimi, 'ma xörüji c'o o dyopjü e Pablo, dya pãrãji ja c'o nzi va nguijñi e Pablo; nan'ño ga nguijñiji. Je xo ga cjanu ga xörüji texe yo o jña Mizhocjimi. Nguec'ua ga bëzhiji.

¹⁷ Ya ró xi'tsc'öji; nguec'ua in pãrãji ja ga cja c'o xöpüte c'o dya cjuana. Ya xögüji cja o 'ñiji Mizhocjimi, y dya ätpãji o jña. Rí pjötpügueji na puncjü ngüenda c'ü dya rí creogueji c'o xi'ts'iji c'o, na ngue dya cjuana. 'Ma jiyö, xo 'ñetsc'ejí xo rí yembeñeji, xo rí xögüji cja o 'ñiji Mizhocjimi. Rí xi'tsc'öji a cjanu, cjuarma, na ngue rí s'iyats'üji. ¹⁸ C'ü rí tsjagueji, xenda rí pãrãgueji e Jesucristo c'ín Jmugöji nu c'ü o 'ñe 'ñevgueji libre cja c'o na s'o. Angueze s'iyats'üji ra mböxc'üji xenda rí tsjaji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. Me na nojo e Jesucristo. Rá ma'tc'öji dya, y rá sido rá ma'tc'öji para siempre. Amén.

PRIMERA CARTA DEL APOSTOL SAN JUAN

El mensaje de vida

¹ Rí xi'tsc'öji ja rgá sö rá bübütjoji co Mizhocjimi. Nu c'ü dacüji c'ü ni bübü Mizhocjimi cja ín mü'büji, íxmi bübü 'ma dya be mi t'ät'ä e jens'e 'ñe ne xoñijõmü. Pero o ëjê va cja ne xoñijõmü. Nguec'ua nutscõjme rí apóstolejme ró äräjme c'o jña c'o mi mama. Xo ró jandajme y ró tjödújme. Rí pãrãjme c'ü mi bübü o cuerpo nza czazgõji. ² Nu c'ü dacüji c'ü rgá bübütjogõji o ëjê; nutscõjme ró jandajme ngue c'ua ró unnc'õjme ngüenda cjó ngueje. Rí xi'tsc'õjme c'ü íxmi bübüvi co Mizhocjimi, pero o ëjê va ja rí cãrãgõji. ³ Rí xi'tsc'õji nu c'o ró äräjme 'ñe c'o ró jandajme ngue c'ua nuzgõjme 'ñetsc'ejí rá 'natjoji. A cjanu xo 'ñetsc'ejí rí 'natjogueji co Mizhocjimi 'ñe co e Jesucristo c'ü o T'i. ⁴ Rí xi'tsc'õji yo, ngue c'ua rí 'natjogueji co Mizhocjimi. A cjanu me rí mãcjejí.

Dios es luz

⁵ Nu c'o ró ärãgõjme c'o o mama e Jesucristo, ngueje c'o rá xi'tsc'õji c'o. Mizhocjimi me jya's'ü; ojtjo bëxõmü c'ü ri bübü c'o na s'o. ⁶ 'Ma rá mamaji: “Rí 'natjoji co Mizhocjimi”, rá eñeji, pero 'ma rí nzhodüji cja bëxõmü rí cjaji c'o na s'o, nu'ma, na mbëchjinezüji 'ma. Na ngue dya cjuana c'o rí mangõji 'ma. ⁷ Pero 'ma rá jëziji ra zi'ch'i o jya's'ü Mizhocjimi ín mü'büji nguec'ua rá cjaji ja c'o nzi ga ne angueze c'o na jo, nu'ma, rí 'natjogõji 'ma. A cjanu ni ma ra ndintsqui ín mü'büji texe c'o na s'o, na ngue e Jesucristo c'ü o T'i Mizhocjimi o pjödü o cji por nutscõji.

⁸ Zö rá mangõji c'ü dya bübüzügõji c'o na s'o, pero dya cjuana c'ü rí mangõji; rí jyopü rgá cijñiji. Ixi jñetse 'ma, c'ü dya bübü ín mün'c'õji o jña Mizhocjimi c'ü mama na cjuana na s'ozgõji. ⁹ Pero 'ma rá xipjiji Mizhocjimi: “Jã, na s'ozgõjme ja c'o nzi gui mangue”, rá embeji, nu'ma, ra perdonozüji ín nzhübüji ja c'o nzi va mama. Na ngue o ndü e Jesucristo va ngõtcüji c'o.

Ra ndintsquiji ín mü'büji texe c'o. ¹⁰ 'Ma rá mamaji: “Nunca rí czagõ c'o na s'o”, rá eñeji, nu'ma, chjëntjovi c'ü ro mangõji na mbëchjine Mizhocjimi. Ixi jñetse 'ma c'ü dya bübü ín mü'büji o jña.

2

Cristo, nuestro abogado

¹ Rí zo'c'õji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'õji. Nujyo rí opjügõ cja ne carta, rí xi'tsc'õji ngue c'ua dya rí tsjaji c'o na s'o. Pero 'ma rí tsjaji c'o na s'o, rí dyõtüji Mizhocjimi, ra perdonaots'üji 'ma. Na ngue bübü 'naja c'ü ñacõji cja Mizhocjimi c'ín Tataji. C'ü ñacõji ngueje e Jesucristo c'ü nunca go tsja c'o na s'o. ² Nuc'ü, o ngõtcüji ín nzhübüji. Dya nguextjözügõji o ngõtcüji ín nzhunc'õji; xo ngõ'tp'ü texe yo nte yo cãrã cja ne xoñijõmü.

³ 'Ma rá cjaji ja c'o nzi va mama e Jesucristo, nu'ma, ra sö rá pãrãgõji c'ü rí 'natjoji co Mizhocjimi. ⁴ 'Ma cjó c'o ra mama: “Rí pãrãgõ Mizhocjimi”, ra 'ñeñe, pero 'ma dya cja'a ja c'o nzi va manda Mizhocjimi, nu'ma, na mbëchjine 'ma c'ü, y dya bübü o mü'bü o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana. ⁵ Pero 'ma cjó c'o ra dyãtpã o jña Mizhocjimi, na cjuana ne Mizhocjimi 'ma c'ü, co texe o mü'bü. Nguec'ua 'ma rá ätpõji o jña Mizhocjimi, nu'ma, ra sö rá pãrãgõji c'ü rí 'natjoji co angueze. ⁶ 'Ma cjó c'o ra mama: “Rí 'natjobe co e Jesucristo”, ra 'ñeñe, nu'ma, ni jyodü ra nzhodü ja c'o nzi va nzhodü e Jesucristo.

El nuevo mandamiento

⁷ Ne mandamiento nu rá xi'tsc'õji dya, cjuarma, dya nan'ño nu. Ngue 'na mandamiento nu ya ín pãrãgueji ndeze 'ma í pjürü í dyãtpãji o jña e Jesucristo. Ya í dyärãji nu. Ngue c'ü rá põtü rga s'iyaji yo nín minteji. ⁸ Zö ya ín pãrãgueji ne jña, pero chjëntjui c'ü cja ri nuevo, na ngue xenda rí pãrãgõji dya c'ü ja ga cja. Na ngue e Jesucristo o tsja ja c'o nzi ga mama ne jña, o s'iyazüji. Nguec'ua xo 'ñezgõji rá põtü rga s'iyagõji dya. Na ngue e bëxõmü ya ni ma ra cjogü. Na ngue bübü ín mün'c'õji dya e Jesucristo c'ü ngue o jya's'ü Mizhocjimi.

⁹ 'Ma cjó c'o ra mama: “Bübü ín mü'bü o jya's'ü Mizhocjimi”, ra 'ñeñe, pero 'ma

nu'u na ü nu cjuarma, nu'ma, sido nzhodü cja bëxömü 'ma c'ü. ¹⁰ 'Ma cjó c'o ra s'iya nu cjuarma, nu'ma, bübü o mü'bü o jya's'ü Mizhocjimi. Nguec'ua, dya ra tsja c'o na s'o. ¹¹ 'Ma cjó c'o ra nu'u na ü nu cjuarma, nu'ma, ixi jñetsetjo 'ma c'ü dya bübü o jya's'ü Mizhocjimi cja o mü'bü, nguec'ua nzhodü cja bëxömü ga tsja c'o na s'o. Nu c'ü cja'a ga cjanu, dya pãrã ja ni ma ni ja ra zãt'ã. Na ngue c'ü ni nzhodü cja bëxömü ga tsja c'o na s'o, nguec'ua ya tsot'ü o ndö, dya cja janda o jya's'ü.

¹² Cja ne carta nu rí opjügö, rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Rí xi'tsc'öji yo jña, na ngue ya perdonaots'üji in nzhubüji, na ngue c'ü o ndü e Jesucristo por nuzgöji. ¹³ Nu'tsc'eji in tataji rí pen'c'eji ne carta rí zo'c'öji, na ngue ya in pãrãji e Jesucristo c'ü ixmi bübü 'ma o jyans'ü ne xoñijömmü; ya in 'natjoji dya co angueze. Nu'tsc'eji in sêji rí zo'c'öji na ngue ya i chöpüji e Satanás c'ü dya jo.

Nu'tsc'eji in ts'it'iji, rí zo'c'öji na ngue ya in pãrãji mi Tataji c'ü bübü a jens'e. ¹⁴ Nu'tsc'eji in tataji rí pen'c'eji ne carta rí zo'c'öji, na ngue ya in pãrãji e Jesucristo c'ü ixmi bübü 'ma o jyans'ü ne xoñijömmü. Nu'tsc'eji in sêji, rí zo'c'öji na ngue ya i chöpüji c'ü dya jo. I chöpüji c'ü, na ngue o jña Mizhocjimi c'ü bübü in mü'büji cja'c'ü rí zëzhgueji.

¹⁵ Dya rí ñe rí tsjaji c'o na s'o c'o cja yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi. 'Ma cjó c'o me mãpä c'o cjaji cja ne xoñijömmü, dya mãpä 'ma Mizhocjimi c'ü ín Tataji. ¹⁶ Yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi c'ü ín Tataji, cjatsjëji ja c'o nzi ga netsjëji c'o na s'o. Jandaji c'o na s'o, na ngue me ne ra jñandaji c'o. C'o pë's'i na puncjü o merio, me cjapüji na nojo. Xo ñeje c'o pjëzhi na nojo. Texe yo na s'o yo cja yo nte, dya ni ñeje cja Mizhocjimi yo; je ni ñeje cja c'ü dya jo c'ü manda dya yo nte yo cja na s'o. ¹⁷ Dya rí ñe rí tsjaji yo na s'o yo cjaji cja ne xoñijömmü. Na ngue ne xoñijömmü ya ni ma ra nguarü. Ya xo ni ma ra nguarü yo bübü cja ne xoñijömmü yo na s'o, yo me ne yo nte y cjaji. Pero 'ma cjó c'o ra tsja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi, ra bübütjo para siempre.

La verdad y la mentira

¹⁸ Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Ya rí cãxtjoji yo cjë yo ya ni ma ra nguarü. Ya i dyãrãji ra zãdã 'ma ra ëjë 'naja c'ü ra nu'u na ü e Cristo, ra jyodü ja rgá huins'i c'ü. Ya cãrã dya na puncjü o xöpüte c'o nu'u na ü e Jesucristo. Nujyo, ngue yo rgá pãrãgöji c'ü ya rí cãxtjoji yo cjë yo ya ni ma ra nguarü. ¹⁹ C'o xöpüte mi jmurüji co nuzgöji, pero dya mi 'natjo o pjeñeji co nuzgöji. Nguec'ua va xögüji. Nu 'ma ri 'natjo o pjeñeji co nuzgöji, sido ro ëji co nuzgöji. Pero o xögüji. A cjanu Mizhocjimi dacüji c'ü rgá pãrãgöji c'ü dya ín dyocjöji ne ri 'naja c'o.

²⁰ Nu'tsc'eji, dya rí dyätqueji c'o. Na ngue c'ü o T'i Mizhocjimi o dya'c'üji o Espiritu o ë bübü cja in mü'büji. Nguec'ua in pãrãji ja ga cja c'ü na cjuana in texeji. ²¹ C'ü rgá pen'c'eji ne carta, dya ngue c'ü rá jí'tsc'öji 'na jña c'ü dya in pãrãji. Na ngue ya in pãrãji c'o jña c'o na cjuana. Y 'ma cjó c'o ra xi'ts'iji 'na bëchjine, ixtí pãrãgueji 'ma, c'ü dya ni ñeje cja Mizhocjimi c'e jña. Na ngue na cjuana c'ü mama Mizhocjimi.

²² Bübü c'o mama c'ü dya vi ñeje e Jesús cja Mizhocjimi. Dya bübü c'ü xenda rrã s'o nza cja ne bëchjine me na s'o. 'Ma cjó c'o ra mama: "E Jesús dya ngue o T'i Mizhocjimi, na ngue mi ntetjo c'ü", ra ñeñe, nu'ma, anticristo 'ma c'ü. Na ngue nu'u na ü e Jesucristo. ²³ 'Ma cjó c'o ra mama: "Dya rí ma'tügö e Jesús, na ngue dya ngue o T'i Mizhocjimi", ra ñeñe, nu'ma, ix na cjuana, dya bübüvi Mizhocjimi 'ma c'e nte. Pero 'ma cjó c'o ra ma't'ü e Jesucristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi, xo ma't'ü 'ma Mizhocjimi. Nguec'ua Mizhocjimi bübü 'ma co c'e nte.

²⁴ 'Ma cja vi creoji, i dyãrãji ja ga cja Mizhocjimi ñe e Jesucristo c'ü o T'i. Sido rí tsjaji ja c'o nzi ga mama c'o jña c'o i dyãrãji; dya rí jyombeñeji. 'Ma sido rí tsjaji c'o, sido ra bübü e Jesucristo co nu'tsc'eji; ñe Mizhocjimi c'ü nu Tata. ²⁵ Nuc'ü, ngueje c'ü o mama e Jesucristo; ra dyacüji c'ü rá bübütjoji co Mizhocjimi para siempre.

²⁶ Ró xi'tsc'öji cja ne carta yo, na ngueje cãrã c'o ne ra dyon'c'üji ra jí'ts'iji c'o dya cjuana. ²⁷ Pero dya ni jyodü rí dyãtpãji o jña anguezeji. Na ngue bübü dya in mün'c'eji

o Espiritu Mizhocjimi c'ü o dya'c'üji e Jesucristo. Nuc'ü, jí'ts'iji nguec'ua in pãrãji na jo ja ga cja. Nguec'ua rí xi'tsc'öji sido rí mbeñeji e Jesucristo ngue c'ua ri 'natjo in pjeñeji ja c'o nzi va jí'ts'iji. Na ngue na cjuana c'o mama o Espiritu Mizhocjimi; dya bëchjine c'o.

²⁸ Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue in ch'itsc'öji. Rí sido rí dyätãji e Jesucristo, na ngue in 'natjogueji co angueze. 'Ma rá cjaji a cjanu, dya rá sũji 'ma ra êjẽ na yeje c'ü; dya rá tseji. ²⁹ In pãrãgueji c'ü me na jo Mizhocjimi. Nguec'ua rí jñunt'ü in mü'büji, 'ma cjó c'o cja'a c'o na jo, nu'ma, ixi jñetse 'ma c'ü ngue o t'i Mizhocjimi c'o.

3

Hijos de Dios

¹ Tsijñiji ja va s'iyazgöji Mizhocjimi. Me go s'iyazgöji na puncjü o tsjacüji o t'izgöji. Jã, ya ngue o t'izgöji dya Mizhocjimi. Yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi, dya unüji ngüenda c'ü ngue o t'izgöji Mizhocjimi. Na ngue, dya xo unüji ngüenda e Jesucristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi. ² Mi cjuarmats'ügöji rí nets'eji. Ya ngue o t'izgöji dya Mizhocjimi. Dya rí pãrãgöji texe c'ü ja rga czazgöji 'ma ra êjẽ na yeje e Jesucristo. Pero rí pãrãgöji 'ma rá chjẽji c'ü, ixta jñetsezüji nza cja angueze. Na ngue rá jandaji angueze ja rga cja. ³ 'Ma cjó c'o te'be a cjanu c'e pa c'ü rga czazgöji nza cja e Jesucristo, ni jyodü ra dyötü Mizhocjimi ra ndintspi o mü'bü. Xo ni jyodü ra jyëzi texe c'o na s'o ngue c'ua rrã jo nza cja e Jesucristo me na jo.

⁴ 'Ma cjó c'o cja'a c'o na s'o, nu'ma, dya ätä 'ma Mizhocjimi. 'Ma cjó c'o dya ätä Mizhocjimi, tuns'ü o nzhubü 'ma c'ü. ⁵ In pãrãgueji o êjẽ e Jesucristo o ã ngötcüji c'o na s'o c'o rí cjaji, ngue c'ua dya cja ra mandazüji c'o. Angueze, dya bübü c'o na s'o. ⁶ 'Ma cjó c'o sido ätä e Jesucristo, dya cja'a 'ma c'o na s'o. 'Ma cjó c'o sido cja'a c'o na s'o, nu'ma, ixi jñetse 'ma c'ü dya pãrã ja ga cja e Jesucristo. Dya xo unü ngüenda pje vi 'ñeje c'ü. ⁷ Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue in ch'itsc'öji. Dya rí creogueji c'o xi'ts'iji: “Dya ra tsja zö rí tsjaji c'o na s'o”, ents'eji. Pero dya cjuana. Rí xi'tsc'öji, 'ma cjó c'o cja'a c'o na jo'o ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi, na jo 'ma

c'ü, nza cja e Jesucristo me na jo. ⁸ 'Ma cjó c'o sido cja'a c'o na s'o, ngue o t'i e Satanás c'ü dya jo. Na ngue c'ü dya jo, sido cja'a c'o na s'o ndeze 'ma o mbürü o tsja c'o na s'o. Y 'ñünbü o mü'bü yo nte xo cjaji c'o na s'o. C'ü vi 'ñeje o T'i Mizhocjimi, ngue c'ü o juapcü o bëpji e Satanás c'ü dya jo.

⁹ C'o ya ngue o t'i Mizhocjimi, dya ra sido ra tsja c'o na s'o. Na ngue Mizhocjimi ya jñu's'ü anguezeji; ja c'o ga cja angueze, je xo ga cjatjonu c'o. Ra jyëziji texe c'o na s'o, na ngue ya ngue o t'i Mizhocjimi. ¹⁰ Nguec'ua rgá pãrãgöji cjó ngue o t'i Mizhocjimi, 'ñe cjó ngue o t'i c'ü dya jo. 'Ma cjó c'o dya cja'a c'o na jo, 'ñe 'ma dya xo s'iya o cjuarma, nu'ma, dya ngue o t'i Mizhocjimi 'ma c'ü.

Amémonos unos a otros

¹¹ C'e jña c'ü i dyärãji 'ma cja vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, ngue c'ü ni jyodü rá pötca s'iyaji. ¹² Dya rá cjaji c'ua ja nzi va tsja e Caín. Nuc'ü, o tsja c'o na s'o c'o o bëpji e Satanás c'ü dya jo, o mbö't'ü c'ü o cjuarma. Na ngue c'ü o cjuarma mi cja c'o na jo, y e Caín mi cja c'o na s'o.

¹³ Nguec'ua rí xi'tsc'öji cjuarma, 'ma ra nuc'üji na ü yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi, dya rí tsijñiji: “¿Pje ni nugüji na ü?”, rí 'ñeñeji. ¹⁴ 'Ma ot'ü, mi nza czazgöji 'na nte c'ü ya ndü c'ü dya cja ärã. Na ngue dya mi ätcöji Mizhocjimi. Pero nudya, rí bübütjogöji. Rí pãrãgöji c'ü rí bübütjoji, na ngue rí s'iyaji yo mi cjuarmaji. 'Ma cjó c'o dya s'iya yo nu minteji, chjëntjui c'ü ya ro ndü. ¹⁵ 'Ma cjó c'o nu'u na ü nu cjuarma, chjëntjui c'ü ro pöt'üntete. In pãrãgueji c'o pöt'üntete, dya bübü Mizhocjimi cja o mü'bü c'o. ¹⁶ Rí pãrãgöji c'ü o s'iyazgöji e Jesucristo. Na ngue o ne o ndü por nutscöji. Nutscöji xo ni jyodü rá pjös'üji yo mi cjuarmaji, zö rá tũji. ¹⁷ 'Ma cjó c'o pès'i c'ü ra zi 'ñe c'ü ra jye, 'ma ra jñanda nu cjuarma c'ü pje ni jyodü, pero 'ma dya ra juentse ra unü c'o ni jyodü, nu'ma, dya s'iya 'ma nu cjuarma c'ua ja nzi ga s'iyazüji Mizhocjimi. ¹⁸ Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue in ch'itsc'öji. Zö rá mamaji rí s'iyagöji yo mi cjuarmaji, pero 'ma dya rá pjös'üji c'o pje ni jyodü, nguextjo co in teji rgá mangöji 'ma. Ni

gyodü rá s'iyaji yo mi cjuarmaji co texe ín mü'büji.

Confianza delante de Dios

19-20 Nu 'ma rí s'iyaji a cjanu mi cjuarmaji, rí pârâgöji 'ma c'ü na cjuana rí ejmeji Mizhocjimi. Zö bübü 'ma va êjê 'na pjeñe cja ín mü'büji cjo na cjuana rí ejmeji Mizhocjimi, pero dya ni jyodü rá s'üji. Ni jyodü rá mbeñeji c'ü mama Mizhocjimi, 'ma rí s'iyaji yo mi cjuarmaji, ixi 'ñetse 'ma c'ü ngue o t'izgöji. Angueze pârâ, 'ma na cjuana rí s'iyagöji yo mi cjuarmaji; angueze pârâ texe. 21 Mi cjuarmats'üji rí nets'eji. 'Ma pârâ ín mü'büji c'ü dya pje rí cjaji, ra sô rá chëzhiji cja o jmi Mizhocjimi, dya rá s'üji rga ötügöji c'ü. 22 Nuc'ü, texe c'o rá ötüji, ra dyacöji c'o. Na ngue rí cjaji ja c'o nzi ga ne angueze c'o mandamiento c'o xitscöji c'ü. 23 Nu c'o o mandamiento ngue c'ü rá ench'e ín mü'bügöji e Jesucristo c'ü o T'i, 'ñe rá pötü rga s'iyaji yo mi cjuarmaji. Ngue c'ü o mama rá cjaji. 24 'Ma cjó c'o cja'a ja c'o nzi ga mama Mizhocjimi, 'natjovi 'ma co Mizhocjimi, y Mizhocjimi bübü o mü'bü. C'ü rgá pârâgöji bübü Mizhocjimi cja ín mü'büji, ngue c'ü 'ñünngü ín mü'büji o Espiritu c'ü o dyacöji.

4

El Espíritu de Dios y el espíritu que está contra el Cristo

1 Cârâ na puncjü o xöpüte c'o dya cjuana c'o nzhodü cja ne xoñijöümü. Nguec'ua dya xtí creoji texe c'o ra jí'ts'iji. Rí tsjijñiji na jo c'o jña c'o mamaji, cjo ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñünbü o mü'büji cjo jiyö. Rí xi'tsc'öji yo, na ngue rí s'iyats'üji. 2 Rá xi'tsc'öji dya, c'ü rguí pârâgueji cjo ngueje o Espiritu Mizhocjimi c'ü 'ñünbü o mü'bü c'o xöpüte c'o ri jí'ts'iji. 'Ma ra mama c'e xöpüte ra xipji yo nte: "E Jesucristo vi 'ñeje cja Mizhocjimi o ã jmus'ü nza czazgöji rí nteji", ra 'ñeñe, nu'ma, ngue o Espiritu Mizhocjimi c'ü 'ñünbü o mü'bü ra mama a cjanu. 3 'Ma cjó c'o ra mama c'ü dya vi 'ñeje e Jesucristo cja Mizhocjimi, nu'ma, dya ngue Mizhocjimi c'ü 'ñünbü o mü'bü c'ü; ngue c'ü dya jo. Nu c'o mama a cjanu, anticristo c'o. Na ngue 'ñünbüji o mü'büji ra nuji na ü e Jesucristo. Ya i dyârâgueji ra êjê

e anticristo c'ü ra jyodü ja rgá huins'i e Jesucristo. Nudya, ya cârâ cja ne xoñijöümü na puncjü c'o sô rá xiji anticristo, na ngue nuji na ü e Jesucristo.

4 Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Ngue o t'its'üji Mizhocjimi. I chöpüji c'o xöpüte, dya ín creoji. Na ngue xenda na zëzhi nu c'ü bübü dya ín mü'büji, que na ngue c'ü bübü o mü'bü yo nte yo dya pârâ Mizhocjimi. 5 C'o xöpüte c'o dya cjuana, cijñi o pjeñeji nzi ga nguiñi c'o nte c'o dya pârâ Mizhocjimi. Nguec'ua jizhiji ja ga cja cja ne xoñijöümü. Yo nte yo dya pârâ Mizhocjimi ätpäji o jña c'o xöpüte. 6 Nutscöjme rí apóstolejme, ngueje Mizhocjimi c'ü 'ñünngü ín mü'büjme rí zopcjöjme yo nte. Nu c'o pârâ Mizhocjimi, ätcäjme. Nu c'o dya ngue o t'i Mizhocjimi, dya ätcäjme c'o. Ngue c'ü rgá pârâgöji c'o 'ñünbü o mü'bü o Espiritu Mizhocjimi c'ü na cjuana, 'ñe c'o 'ñünbü o mü'bü e Satanás c'ü dya jo c'ü na mbëchjine.

Dios es amor

7 Mi cjuarmats'ügöji rí s'iyats'üji. Ni jyodü rá pötü rga s'iyaji, na ngue Mizhocjimi s'iyazüji y dacüji c'ü rgá s'iyaji yo nín minteji. 'Ma cjó c'o s'iya yo nín minteji, ixi jñetse c'ü ngue o t'i Mizhocjimi 'ñe pârâ Mizhocjimi 'ma c'ü. 8 'Ma cjó c'o dya s'iya yo nín minteji, dya pârâ Mizhocjimi 'ma c'ü. Na ngue Mizhocjimi me s'iyazüji rí texeji. 9 Mizhocjimi o jítscöji c'ü me s'iyazüji; o ndäjä c'ü 'natjo o T'i o êjê cja ne xoñijöümü, ngue c'ua ra bübü Mizhocjimi cja ín mü'büji. 10 Xenda s'iyazüji Mizhocjimi que na ngue c'ü rgá negöji angueze. Angueze me go s'iyazügöji o ndäjä c'ü o T'i o 'ñe ngötcüji ín nzhubüji.

11 Rí s'iyats'ügöji cjuarma. Na ngue c'ü o s'iyazüji a cjanu Mizhocjimi, xo ni jyodü rá pötü rga s'iyaji. 12 Dya cjó jñanda Mizhocjimi y dya cjó sô ra jñanda. Pero 'ma rá pötü rga s'iyaji, ixi 'ñetse 'ma c'ü bübü ín mü'büji Mizhocjimi. Na ngue rí s'iyaji yo nín minteji ja c'o nzi ga s'iyazüji Mizhocjimi. 13 Mizhocjimi o dyacüji o Espiritu. Nguec'ua rí pârâgöji c'ü bübü Mizhocjimi ín mü'büji, 'ñe c'ü rí 'natjovi co angueze. 14 Nutscöjme rí apóstolejme ró jandajme e Jesucristo. Rí pârâgöjme

e Jesucristo ngueje o T'i Mizhocjimi c'ü o ndäjä o ã ñevgueji libre cja c'o na s'o, nutscöji rí cãrãji cja ne xoñijõmü. Ngue c'ü rí xi'tsc'õjme c'ü. ¹⁵ 'Ma cjó c'o ra mama co texe o mü'bü: "E Jesucristo ngue o T'i Mizhocjimi", ra 'ñeñe, nu'ma, bübü 'ma Mizhocjimi cja o mü'bü c'ü. Y angueze 'natjovi co Mizhocjimi.

¹⁶ Ró unnc'õji ngüenda ja va s'iyazgõji Mizhocjimi; nguec'ua ró ench'e ín mü'büji. Mizhocjimi s'iyazgõji rí texeji. 'Ma cjó c'o s'iya yo nín minteji, nu'ma, 'natjovi 'ma co Mizhocjimi. Y Mizhocjimi bübü o mü'bü. ¹⁷ 'Ma rá s'iyaji yo nín mintegõji ja c'o nzi ga s'iyazüji Mizhocjimi, dya rá sÿji c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda. Dya rá sÿji, na ngue rí s'iyaji yo nín minteji va cja ne xoñijõmü ja c'o nzi ma s'iya e Jesucristo c'o nte. ¹⁸ Zö bübü 'ma rá sÿji c'ü ra jñüncüji ngüenda, pero 'ma rá unnc'õji na jo ngüenda ja va s'iyazüji Mizhocjimi, ra mäjä 'ma ín mü'büji, dya cja rá sÿji. C'o sÿ, sÿji 'na ra castigao Mizhocjimi anguezeji. 'Ma sÿ 'na nte, ixi jñetse c'ü dya creo na jo ja ga s'iyazüji Mizhocjimi.

¹⁹ Rí negõji Mizhocjimi y rí s'iyaji yo nín minteji. Na ngue Mizhocjimi ot'ü o s'iyazüji. ²⁰ 'Ma cjó c'o ra mama: "Rí negõ Mizhocjimi", ra 'ñeñe, pero 'ma nu'u na ü yo o cjuarma, nu'ma, na mbëchjine 'ma c'ü. ¿Ja rgá sô ra ne'e Mizhocjimi c'ü nunca janda? Maco dya s'iya yo o cjuarma yo janda. ²¹ Nujnu ngueje nu jña nu o xitsiji: nu c'ü ne'e Mizhocjimi, xo ni jyodü ra s'iya yo nu cjuarmaji.

5

Nuestra victoria sobre el mundo

¹ 'Ma cjó c'o creo e Jesús c'ü vi 'ñeje cja Mizhocjimi, ngue o t'i Mizhocjimi 'ma c'ü; nguec'ua ne'e Mizhocjimi. Texe c'o ne'e Mizhocjimi, xo s'iyaji c'o 'ñaja c'o creo e Jesucristo, na ngue ngue o t'i Mizhocjimi c'o. ² 'Ma rá neji Mizhocjimi, 'ñe rá cjaji ja c'o nzi ga mama, ixi jñetse 'ma c'ü rí s'iyaji yo ín cjuarmaji yo xo ngue o t'i Mizhocjimi. ³ 'Ma rí neji Mizhocjimi, rí cjaji ja c'o nzi ga mama. Dya rí sôgõji na jyü c'o jña c'o mama angueze rá cjaji. ⁴ Nutscöji ya tsjacüji Mizhocjimi o t'izgõji, dya cja rí

cjaji c'o na s'o c'o cja yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi. Na ngue rí ench'e ín mü'büji e Jesucristo ra mböxcüji texe c'o ni jyodüzüji.

⁵ Dya cjó sôtsjê ra jyêzi c'o na s'o c'o cjaji cja ne xoñijõmü; nguextjo c'o ench'e o mü'bü e Jesucristo c'ü o T'i Mizhocjimi.

El testimonio acerca del Hijo de Dios

⁶⁻⁸ 'Ma o ji'i e Jesús, ya ixmi Mizhocjimi. Y zö o ndü o pjödü o cji, pero sidotjo Mizhocjimi. Ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü cjacüji rá pãrãji vi 'ñeje e Jesús cja Mizhocjimi. Na cjuana c'o mama o Espíritu Mizhocjimi. Rí unnc'õji ngüenda ja va cja 'ma mü o ji'i e Jesús, 'ñe 'ma mü o pjödü o cji va ndü. Y o Espíritu Mizhocjimi 'ñünngü ín mü'büji rá pãrãji e Jesucristo ngue o T'i Mizhocjimi. Bübü jñi c'o cjacüji rá pãrãji a cjanu. Ngueje Mizhocjimi a jens'e, 'ñe o jña, 'ñe o Espíritu. Nde 'na ma cjatjo ga mama nza jñiji. ⁹ Maco rí creoji c'ü mama yo nte, ni jyodü rá creoji mas c'ü mama Mizhocjimi. Mama Mizhocjimi e Jesús ngue c'ü o T'i. ¹⁰ 'Ma cjó c'o ench'e o mü'bü e Jesucristo, pãrã c'ü ngue o T'i Mizhocjimi e Jesús. Mizhocjimi o mama e Jesús ngue c'ü o T'i. Nu c'o dya ejme Mizhocjimi, chjëntjui c'ü ro mamaji na mbëchjine Mizhocjimi. Na ngue dya creoji c'o o mama Mizhocjimi ja ga cja e Jesucristo. ¹¹ C'ü o mama Mizhocjimi, ngue c'ü o dyacüji c'ü rgá bübüttöji co angueze para siempre. Rí bübüttöji na ngue o T'i Mizhocjimi bübü co nuzgõji. ¹² 'Ma cjó c'o ench'e o mü'bü c'ü o T'i Mizhocjimi, ya bübü co Mizhocjimi c'o. 'Ma cjó c'o dya ench'e o mü'bü c'ü o T'i Mizhocjimi, dya bübü co Mizhocjimi 'ma c'o.

Conclusión y consejos finales

¹³ Nu'tsc'eji ya ín ench'e ín mü'büji e Jesucristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi. Rí pen'c'õji ne carta ngue c'ua rí pãrãgueji c'ü ya ín bübüttöjueji dya co Mizhocjimi y rí bübüttöji para siempre.

¹⁴ Dya rá sÿji rga ötüji Mizhocjimi. Na ngue 'ma rá ötüji ja c'o nzi ga ne angueze, rí pãrãgõji ra dyätcãji. ¹⁵ Texe c'o rí ötcõji, 'ma rí pãrãgõji ra dyätcãji, xo rí pãrãgõji c'ü ya mama Mizhocjimi ra dyacüji c'o.

¹⁶ 'Ma rá jandaji ri cja na s'o 'na ín cjuarmaji, ní jyodü rá ötpöji Mizhocjimi c'e cjuarma, xa'ma ra nzhogü o mü'bü. A cjanu, dya ra bēzhi, Mizhocjimi ra unü sido ra bübütjo. Bübü 'na nzhubü c'ü me na s'o c'ü rguí ndü 'na nte, dya ra salva. Dya ngue ne nzhubü nu rí mangö rá ötpöji Mizhocjimi ín cjuarmagöji. ¹⁷ Texe 'ma rí cjaji c'o na s'o, ngue 'na nzhubü a jmi Mizhocjimi. Bübü o nzhubü c'o dya ngue c'ü rga tügöji. Pero c'o tuns'ü c'e nzhubü c'ü dya ró mangö, ra ndüji, dya ra salvaji.

¹⁸ Rí pãrãgöji, 'na nte 'ma ya ngue o t'i Mizhocjimi, dya sido cja'a c'o na s'o. Na ngue e Jesucristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi pjörü c'ü. Nguéc'ua e Satanás c'ü dya jo, dya cja manda cja o mü'bü c'e nte.

¹⁹ Rí pãrãgöji nutscöji ngue o t'izgöji Mizhocjimi. Pero c'o nte c'o dya ench'e o mü'bü e Jesucristo, je ngue e Satanás c'ü dya jo c'ü manda c'o.

²⁰ Rí pãrãgöji o ëjë o T'i Mizhocjimi o ë dyacüji rá pãrãji Mizhocjimi c'ü na cjuana. Rí 'natjaji dya co Mizhocjimi c'ü na cjuana. Na ngue ya bübü ín mü'büji dya o T'i Mizhocjimi, c'ü ngue e Jesucristo. 'Ma rí 'natjaji co Mizhocjimi c'ü na cjuana, rá bübütjaji 'ma, dya rá tüji. ²¹ Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Pjötpüji ngüenda c'ü nguextjo Mizhocjimi rí ma't'ügueji; dya rí creoji nan'ño jña. Je ga cjanu rgá xi'tsc'öji, amén.

SEGUNDA CARTA DEL APOSTOL SAN JUAN

La verdad y el amor

¹ Nutscö rí pastorgö rí pen'c'e ne carta, rí zenguats'ügö nu'tsc'e hermana o juañ'c'ü Mizhocjimi. Nu'tsc'e 'ñe yo in ch'igue rí s'iyats'ügöji co texe ín mü'bü. Dya nguextjozögö rí s'iyats'üji; xo s'iyats'üji texe c'o pãrã o jña e Jesucristo nu na cjuana. ² Rí s'iyats'üji na ngue o zi'ch'i ín mü'bügö c'o jña c'o na cjuana; xo 'ñe in mü'bügueji. Y ra búbü ín mü'büji para siempre. ³ Mizhocjimi c'ín Tataji 'ñe e Jesucristo c'ü o T'i ra mböxc'üji 'ñe ra juen'tsc'eji, ngue c'ua ra mäjã in mü'bügueji, dya pje rí mbeñeji. Anguezevi ra dya'c'üji rí pãrãji c'o na cjuana. Xo ra dya'c'üji rí pötü rguí s'iyaji.

⁴ Me rí mäjçö na ngue rí unnc'ö ngüenda búbü ja nzi c'o in ch'igue c'o nzhodü cja c'e 'ñiji c'ü na cjuana, cjaji ja c'o nzi va xitscöji Mizhocjimi c'ín Tataji. ⁵ Ne jña nu rá xi'tsc'ö dya, hermana, dya ngue 'na jña c'ü ri nan'ño. Ngue 'na jña c'ü rí pãrãji ndeze 'ma ró ench'e ín mü'büji e Jesucristo. Ngue c'ü rá pötü rga s'iyaji. ⁶ 'Ma rí neji Mizhocjimi, rá cjaji ja c'o nzi ga mama. C'ü mama Mizhocjimi, ngue c'ü rá s'iyaji yo nín minteji. Ne jña nu, ya i dyãrãji ndeze 'ma cja vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo.

Los engañadores

⁷ Cãrã dya na puncjü o xöpüte c'o dya cjuana, nzhodüji cja ne xoñijömmü zopjüji yo nte. Xipjiji: "E Jesús mi ntetjo c'ü; dya vi 'ñeje cja Mizhocjimi", eñeji. Nguec'ua anticristo c'o y onpüji yo nte. ⁸ Nutscöjme ró pëpcöjme na jo Mizhocjimi rvã zo'c'öjme, 'ñe yo in ch'igue. Rí pjötpügueji na puncjü ngüenda, dya rí jyëziji c'o i dyãrãji, ngue c'ua ra ngö'tc'üji na jo Mizhocjimi.

⁹ 'Ma cjó c'o pãrã o jña e Cristo, 'ma ra jyëzi c'e jña, cja rrü creo c'ü 'na jña, nu'ma, dya búbü 'ma Mizhocjimi co angueze. 'Ma cjó c'o sido ätpã o jña e Cristo, búbü e Cristo co angueze, xo 'ñe Mizhocjimi c'ü nu Tata. ¹⁰ 'Ma ra ëjë 'na xöpüte ra ë xi'ts'iji c'ü dya ngue o T'i Mizhocjimi e Jesús, dya

rí recibidogueji ra oxü in nzungueji. Dya xo rí xipjiji: "Mizhocjimi ra mböxc'ü", rí 'ñembeji. ¹¹ Na ngue 'ma rí ma'tp'üji Cjimi c'e xöpüte, xo in pë's'i in s'ocüji chjëntjovi c'ü ri pjös'üji o bëpji c'e xöpüte c'o na s'o.

Palabras finales

¹² Xe búbü na puncjü c'o mi ne ro xi'tsc'öji. Pero dya rí xi'tsc'öji cja ne carta. Na ngue rí te'begö c'ü dya cja ra mezhe rá ëgö rá ë ñaji. A cjanu, mas rá mäjçöji.

¹³ Va bö'tc'ütjoji Cjimi c'o o t'i c'ü nin tsjjuë c'ü xo juajñü Mizhocjimi. Je ga cjanu, amén.

TERCERA CARTA DEL APOSTOL SAN JUAN

Se habla bien de Gayo

¹ Nutscö rí pastorgö rí pen'c'e ne carta, rí zenguats'ü cjuarma Gayo. Rí s'iyats'ü co texe ín mü'bü.

² Rí ötügö Mizhocjimi ra intsjimits'ü, ngue c'ua rrã jo texe c'o in cjague, ja c'o nzi ga cja in mü'bügue na jo a jmi Mizhocjimi; 'ñe c'ü rí bübütjogue na jo, dya rí sö'dyé. Rí ö'tc'ö a cjanu cjuarma, na ngue rí s'iyats'ügö. ³ O ëjë ja nzi cjuarma o ë xitscöji in nzhodügue na jo in ätpä o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana. Nguéc'ua me rí mäjö. ⁴ Ma rí ärägö nzhodü na jo cja o 'ñiji Mizhocjimi c'o nte c'o ró zopjü o jña, ngueje 'ma me rí mäjö na puncjü.

⁵ Rí s'iyats'ügö cjuarma. 'Ma va ëjë o cjuarma c'o dya in menzumügueji, in recibido na jo in unüji ja ra oxüji. Je a cjanu ga ne Mizhocjimi. ⁶ Bübü o cjuarma c'o o mama me i s'iyague anguezeji; o xipjiji texe c'o cjuarma c'o jmurü. 'Ma ra säjä o cjuarma, 'ma ya ra möji, rí pjös'ügueji c'ü ni jyodüji cja 'ñiji. Na ngue pëpiji Mizhocjimi. ⁷ Anguezeji nzhodüji zopjüji yo nte, ngue c'ua ra mbârãji ja ga cja e Jesucristo. Dya pje ötüji c'o dya pârã Mizhocjimi. ⁸ Nutscöji ni jyodü rá pjös'üji. A cjanu nde rí mbëpjigöji 'ma co anguezeji. Nguéc'ua xenda ra mbârã yo nte o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana.

La mala conducta de Diótrfes

⁹ Ró opjü 'na carta ró pen'c'ejí nu'tsc'ejí in jmurüji va in ma't'üji Mizhocjimi. E Diótrfes, dya go ne go dyätcä, na ngue me cjapü manda. ¹⁰ Me xoscügö o bëchjine me xo sangü. Dya nguextjo c'ü cja. 'Ma va säjä o cjuarma c'o dya in menzumügueji, e Diótrfes, dya recibido c'o. Xo xipji c'o 'ñaja cjuarma c'ü dya xo ra recibidoji c'o cjuarma c'o va ëjë. 'Ma cjó c'o recibido c'o, cja'a e Diótrfes pjongü a ndetsc'ejí c'ü. Nguéc'ua 'ma rá ëcjö rá ë zenguats'üji, rá huënch'ö e Diótrfes cja in jmigueji, na ngue c'o na s'o c'ü cja.

¹¹ Rí s'iyats'ü cjuarma. Nguéc'ua rí xi'tsc'ö c'ü dya rí chëpi c'e 'ñiji c'ü na s'o; rí sido c'ü na jo. 'Ma cjó c'o sido cja'a c'o na jo, ixi jñetse c'ü ngue o t'i Mizhocjimi. 'Ma cjó c'o cja'a c'o na s'o, ixi jñetse c'ü dya pârãji Mizhocjimi.

El buen ejemplo de Demetrio

¹² E Demetrio me nântji cja'a c'o na jo. Nuc'ü, cja'a ja c'o nzi ga mama o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana. Xo 'ñetscöjme rí mamajme c'ü na jo c'o cja. In pârãgueji c'ü rí mangöjme c'ü na cjuana.

Palabras finales

¹³ Xe mi bübü na puncjü c'o ro xi'tsc'öji. Pero dya rí xi'tsc'öji cja ne carta. ¹⁴ Na ngue rí te'begö c'ü dya cja ra mezhe rá ëgö rá ë ñaji.

¹⁵ Mizhocjimi ra dya'c'ü ra mäjä in mü'bü, dya pje rí mbeñe. Va bö'tc'ütjo Cjimi texe c'o cjuarma c'o pâ'c'ã. Xipjigue ra mbörü Cjimi texe yo rí pârãgöjme va.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN JUDAS

Judas escribe a los que Dios ha llamado

¹ Nutscö e Judas rí pen'c'ejí ne carta. Rí mbëpjigö cja e Jesucristo. Mi cjuarmagö e Jacobo. Nu'tsc'ejí o 'ñünnc'üji in mü'büji Mizhocjimi, nguec'ua vi 'ñench'e in mün'c'ejí e Jesucristo. Nguéc'ua va tsja'c'ejí Mizhocjimi o t'itsc'ejí c'ü. Y pjö'c'ejí c'ü, na ngueje bübü in mün'c'ejí e Jesucristo. ² Rí ötcö Mizhocjimi ra dya'c'ejí c'ü xenda rí unnc'ejí ngüenda ja ga juen'tsc'ejí c'ü, ngue c'ua xenda ra söya in mün'c'ejí, dya pje rí mbeñeji. Xo ra dya'c'ejí c'ü xenda rí unnc'ejí ngüenda c'ü ja ga s'iyatsc'ejí c'ü.

Los que enseñan mentiras

³ Nutscöji o t'izgöji Mizhocjimi o jítstiji c'o jña c'o ne Mizhocjimi rá creoji. C'o jña c'o, ngue c'o mi negö ro pen'c'ejí 'na carta ro xi'tsc'öji, c'ü ja ga salvazüji e Jesucristo. Pero bübü o xöpüte c'o nan'ño ga jizhi. Nguéc'ua cja ne carta, ni jyodü rá xi'tsc'öji rí sido rí creogueji c'o jña c'o ot'ü o jí'ts'iji, dya rí jyëzgueji cjó ra dyon'c'ügueji. Porque dya cja pje xe bübü c'ü ni jyodü rá creoji. Rí s'iyats'üji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'öji yo. ⁴ C'o xöpüte, ya cjogüji a ndezgöji, cja'püji xo cjuarmaji. Anguezeji, dya süji Mizhocjimi. Mamaji c'ü ya perdonao Mizhocjimi anguezeji, nguec'ua sö ra tsjaji c'o netsjëji. Mamaji c'ü dya ngue Mizhocjimi e Jesucristo c'ín Jmugöji, nguec'ua dya ni jyodü ra dyätäji. Nuc'o, ya t'opjü ndeze mi jinguã c'ü me ra tsjaji na s'o, 'ñe ra tsjapü Mizhocjimi ra ma sufreji.

⁵ In pãrãgueji na jo'o ja va tsjapü Mizhocjimi c'o ín menzumügöjme a Israel. Pero rí ne rá mbennc'ejí dya. Mizhocjimi o mbös'üji anguezeji ngue c'ua va mbedyeji libre a Egipto. Pero na puncjü c'o dya 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, nguec'ua va tsja Mizhocjimi o chjotüji. ⁶ Xo rá mbennc'ejí ja va tsjapü Mizhocjimi c'o o anxe c'o o tsja na s'o. Mizhocjimi ya vi unüji ja ro mbëzhiji na nojo, pero dya go dyätäji; go mbedyeji nu ja vi ch'unüji ro ngãrãji.

Nguéc'ua Mizhocjimi va ngot'üji nu ja me na bëxö mü. Je 'nün't'üji nu, co cadena hasta 'ma cja ra zädä c'e pa c'ü me rrã s'ëzhi, 'ma ra jñünpü ngüenda Mizhocjimi anguezeji. ⁷ C'ua ja nzi va tsjapü Mizhocjimi ra sufre c'o o anxe, je xo va cjanu va tsjapü o sufre c'o mi menzumü a Sodoma, 'ñe a Gomorra, 'ñe c'o 'ñaja jñiñi c'o bëxtjo mi chãji. C'o nte c'o, me mi cjaji c'o na s'o, me mi obüji c'o nu mibëzoji 'ñe c'o nu mirixüji. Nguéc'ua Mizhocjimi va tsjapü o sufreji, o chjotüji co sivi. Ngué c'ü rgá unnc'öji ngüenda, c'o cja na s'o ra ma sufreji cja sivi c'ü dya ra juench'e.

⁸ C'o na s'o ga xöpüte, xo pãrãji ja va tsjapü Mizhocjimi o sufre c'o cja ró xi'tsc'öji c'o mi cja na s'o. Pero dya unüji ngüenda. Anguezeji je xo ga cjanu ga tsjaji c'o na s'o. Me cijñiji o ñiji c'o dya pje ni muvi. Me s'odütsjë o cuerpoji ga tsjaji c'o na s'o. Dya cja'püji ngüenda o jña Mizhocjimi c'ín Jmugöji. Xo sadüji c'o pjëzhi na nojo. ⁹ Nan'ño va tsja e Miguel. Nuc'ü, ngue 'naja c'o o anxe Mizhocjimi c'o xenda pjëzhi na nojo. 'Ma o ndü e Moisés, e Satanás c'ü dya jo'o mi nepe c'ü o cuerpo e Moisés. Nguéc'ua va zövi o jña e Miguel. Zö pjëzhi na nojo e Miguel, pero dya go tsjapü na nojo c'ü ro zadü c'ü dya jo. C'ü o tsja, o mantjo a cjava: "Mizhocjimi ra huënc'h'i", eñe e Miguel va xipji c'ü dya jo. ¹⁰ Pero c'o na s'o ga xöpüte, dya pãrãji c'ü me na zëzhi Mizhocjimi. Nguéc'ua ga zadüji c'ü. C'ü pãrãji, nguextjo c'ü ra tsjaji ja c'o ga netsjëji. Nguéc'ua chjëntjui nza cja yo animale, na ngue dya süji Mizhocjimi. Nguéc'ua ga s'odü o mü'bü c'o na s'o ga xöpüte.

¹¹ Juejme c'o xöpüte na ngueje ra tsjapü Mizhocjimi ra ma sufreji. Na ngueje cjaji ja c'o nzi va tsja e Caín. C'ua ja nzi va tsja na s'o e Balaam, je xo ga tsjatjoji a cjanu. Na ngueje 'ma xöpüji yo nte, me jodüji ra ndöji na puncjü o t'opjü. C'ua ja nzi va tsja e Coré dya mi ne ro dyätä e Moisés, je xo ga cjatjonu c'o na s'o ga xöpüte; dya ne ra dyärãji. Nguéc'ua xo ra ndüji. ¹² Bübü 'ma 'natjo c'ua in jmurüji in sigueji o xëdyi. A cjanu in jizhgueji c'ü in pötqui s'iyaji. Pero c'ü cja'a c'o xöpüte, ix 'na tsetjo. Na ngueje dya respetaoji, me ñönüji me siji o xëdyi;

nguetsjëji anguezeji pjörütsjëji. Anguezeji chjëntjui nza cja 'na ngömü c'ü 'ñetse ra 'ñeje dyebe pero nzhodütjo ga cjogü ga ndunü e ndajma. Xo chjëntjui nza cja o ndora c'o dya quis'i, zö ya zädä c'o pa c'o ra nguis'i. Nguec'ua ra ts'ü's'üji co texe o dyü'ü c'o, nza cja 'ma ya rví dyot'ü. Porque dya quis'i c'o. Je xo rga cjatjonu c'o na s'o ga xöpüte. ¹³ Me bëzhiji o tseji ga tsjaji c'o me na s'o. Nguec'ua ga chjëntjui nza cja 'ma pjö's'ü na zëzhi o ndeje cja trazapjü o cja mar va tũ'ü texe c'o na s'o, va pjons'ü cja nezapjü. Xo chjëntjui nza cja 'na seje c'ü dya cja ri nzhodü cja o 'ñiji. Nguec'ua c'o xöpüte ra tsjapüji ra möji nu ja me na bëxömü; nunca ra mbedyeji nu.

¹⁴ Mi jinguã e Adán mi 'ñeje 'na o mboxbëche c'ü mi chjü e Cainán. Nuc'ua e Cainán mi 'ñeje 'na o mboxbëche c'ü mi chjü e Enoc. Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Enoc o mama c'ü ja rgá tsjapü Mizhocjimi c'o na s'o ga xöpüte. O mama a cjava e Enoc: “Ró janda c'o ra tsja Mizhocjimi. Ra ëjë c'ín Jmugöji, ra dyoji me na puncjü c'o ya juajnü angueze. ¹⁵ Ra 'ñe jñünpü ngüenda texe yo nte. C'o vi tsja na s'o, ra jñetse c'ü vi tsjaji na s'o. Na ngueje yo nte'e, dya sÿji Mizhocjimi nguec'ua ga tsjaji c'o na s'o, 'ñe sadüji c'ü”, eñe e Enoc. ¹⁶ C'o na s'o ga xöpüte me reclamaoji, na ngueje dya mäjâji co nu c'ü unü Mizhocjimi anguezeji. C'o netsjëji, ngue c'o cjaji. Me cjapüji na nojo c'o jña c'o mamaji. Me jonbüji pje ra xiji yo nu minteji, ngue c'ua pje c'o ra ch'unüji.

Amonestaciones a los creyentes

¹⁷ Rí s'iyatsc'öji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'öji yo. Mbeñegueji c'o jña c'o o xi'tsc'ëji c'o o apóstole e Jesucristo c'ín Jmugöji. ¹⁸ O xi'tsc'ëji a cjava: “C'o cjë c'o rguí nguarü, ra ngãrã c'o me ra enmbetjo o jña Mizhocjimi. Ra tsjatsjëji c'ua ja nzi ga netsjëji c'o na s'o, na ngueje dya ri sÿji Mizhocjimi”, eñe c'o apóstole. ¹⁹ C'o na s'o ga xöpüte, xöcüji yo cjuarma. Bübütsjëji o mü'büji, dya bübü o Espíritu Mizhocjimi a mbo o mü'büji.

²⁰ Nu'tsc'ëji, dya rí tsjaji c'ua ja nzi ga tsja anguezeji. Rí s'iyats'üji cjuarma nguec'ua rgá xi'tsc'öji yo. Me na jo yo jña yo rí creogöji. Pero dya nguextjo c'ü rí creogueji yo; xo ni jyodü rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama

yo jña yo. Rí dyötqueji Mizhocjimi ja c'o nzi ga 'ñünnc'ü in mü'büji o Espíritu, rí dyötqueji ra mböxc'ëji rí minc'ëji na jo. ²¹ Mizhocjimi me s'iyatsc'ëji, pero rí pjörütsjëji ja rgui minc'ëji. Sido rí che'beji c'e pa'a 'ma me ra juen'tsc'ëji e Jesucristo c'ín Jmugöji, ra xi'tsc'ëji rí minc'ëji co angueze para siempre.

²² Nu c'o yembeñe, rí zopcjeji na jo, ngue c'ua ra unüji ngüenda ja ngue c'e 'ñiji c'ü na jo. ²³ C'o cja na s'o, rí zopcjeji c'o, xa'ma ra jyëziji c'o, ngue c'ua ra salvaji, dya ra ma sufreji cja sivi. Bübü c'o me s'odü o mü'bü, chjëntjui nza cja 'na bitu c'ü me ni s'odü. Rí juentseji anguezeji rí ñuji ja rgui pjösc'ëji c'o. Pero me rí s'ogueji c'o na s'o c'o vi tsja c'o.

Alabanza final

²⁴⁻²⁵ Mizhocjimi me na zëzhi, sö ra mbö'c'ëji c'ü dya rí jyëzgueji angueze. Nguec'ua 'ma rí tsãrãgueji a jmi angueze nu ja me na zö'ö, me rí mäjceji. Na ngueje dya pje ra chö'tc'ëji c'o rrã s'o. Nuc'ü, o jocüzü in mü'bügöji, na ngue c'ü o tsja e Jesucristo. Ojtjo xe 'naja Mizhocjimi, ojtjo xe 'naja c'ü ri pãrã ja c'o nzi ga mbãrã angueze. Me na zö'ö angueze, me na nojo. Me xo na zëzhi. Nguextjo c'ü pë's'i derecho ra manda. Amén.

EL APOCALIPSIS O REVELACION A SAN JUAN

La revelación de Jesucristo

¹ Mizhocjimi o xipji e Jesucristo nu c'o ni jyodü dya cja ra mezhe ra zädä, ngue c'ua texe yo o nte ra mbârâji nu c'o ra zädä. Nutscö e Juan, o mbëpjizügö e Jesucristo. E Jesucristo o ndäjä 'naja o anxe o ë jítisi c'o ra zädä. Ngue c'o rá xi'ts'iji. ² Rá xi'ts'iji c'ü na cjuana texe yo ró jandagö. Ngueje c'o o mama Mizhocjimi c'o cja ra zädä; ngueje c'o o jítisi e Jesucristo.

³ Me ra mäjä yo nte yo ra xörü yo jña'a yo. Me xo ra mäjä yo ärä ra xörüji 'ñe ätäji yo jña yo mama ja ga cja c'o cja ra zädä. Dya cja ra mezhe ra zädä yo.

Juan escribe a las siete iglesias

⁴ Nutscö e Juan, rí pen'c'ejí ne carta, nu'tsc'ejí cjuarma in cârâji cja yo yencho jñiñi a Asia. Mizhocjimi c'ü bübü; exmi bübü. Angueze ra ë ra jñüncüji ngüenda. O Espíritu Mizhocjimi c'ü pëpji cja yo yencho nitsjimi, je ni 'ñeje cja Mizhocjimi nu ja manda. Mizhocjimi 'ñe o Espíritu me nuc'üji na jo; ra dya'c'üji c'ü ra söya in mü'büji c'ü dya pje rí tsjijñiji. ⁵ E Jesucristo xo nuc'üji na jo. Xo ra dya'c'üji c'ü ra söya in mü'büji c'ü dya pje rí tsjijñiji. E Jesucristo 'ma mi bübü cja ne xoñijöümü o tsja texe c'ua ja nzi ma ne Mizhocjimi. Mizhocjimi o tsjapü o te'e nu 'ma ya vi ndü; ngue c'ü nda manda texe cja yo manda cja ne xoñijöümü. E Jesucristo me s'iyazüji. O 'ñembgueji libre cja in nzhubügöji 'ma o pjödü o cji cja ngronsi. ⁶ O tsjacüji o ntezüji angueze; rí mandagöji co angueze. O tsjacüji rí mböcjimiji rí pëpji Mizhocjimi c'ü ngue o Mizhocjimi e Jesucristo. Xo ngueje nu Tata. Dya ra nguarü rga ma't'ügöji e Jesucristo. Dya ra nguarü c'ü ra manda angueze texe yo cjë yo va ëjë 'ñe 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijöümü. Je rga cjanu, amén.

⁷ Dyärâji na jo. E Jesucristo ra ëjë na yeje, je rguí 'ñeje cja ngömü. Nutscöji rí ejmeji angueze 'ñe texe yo dya ejme, texezüji o ngambgagöji va cja ne xoñijöümü, rá jandaji

angueze. Texe c'o o mbö't'ü e Jesucristo ra jñandaji 'ma ra ëjë. Yo nte texe cja yo jñiñi cja ne xoñijöümü ra huë'ëji na ngueje rva ëjë angueze. Je rga cjanu, amén.

⁸ Je mama a cjava Mizhocjimi c'ü in Jmugöji: “Ya exmi bübügö 'ma o mbürü e jens'e 'ñe ne xoñijöümü, y sido rá bübügö 'ma ya rguí nguins'i yo. Ya ngue rá ëjëgö. Nguetscö rí mandagö texe”, eñe.

Una visión del Cristo glorioso

⁹ Nutscö e Juan, nguezgö in cjuarmazüji. Nutscö 'ñetsc'ejí rí sufridogöji na ngueje o ntezüji e Jesucristo. Rí mandagöji co angueze. E Jesucristo dacüji c'ü rá zëzhiji; nguec'ua rí sëchiji, sido rí ätäji angueze. Nutscö mi bünc'ö cja c'e xoñijöümü c'ü ni chjü Patmos a nde cja ndeje. Je o ma zogüzügöji nu, na ngueje mi zopjü o jña Mizhocjimi yo nte. Rmí xipjiji ja ga cja e Jesucristo. Mi büntsjeögö nu. ¹⁰ E Jesucristo c'in Jmugöji o te'e c'ü ot'ü pa nu ngo. 'Na nu pa, c'ü ot'ü pa nu ngo 'ma mi bübü a Patmos, o Espíritu Mizhocjimi o tsjacü ró janda nu yo rá xi'ts'iji. Ró ärägö 'na jña mi ña me na jens'e; mi chjëntjovi 'na trompeta. Je ma ëjë cja in xütjügö. ¹¹ O xitsi a cjava c'e jña:

—Nutscö ya exmi bübügö 'ma o mbürü e jens'e 'ñe ne xoñijöümü, y sido rá bübügö 'ma ya rguí nguins'i yo. Nu c'o ya ngue rí jñandague, rí dyopjügue cja 'na libro c'o. Nuc'ua rí pejñegue cja yo yencho congregación c'o va bübü a Asia; 'naja c'ü bübü a Efeso, c'ü 'naja a Esmirna, 'naja a Pérgamo, 'naja a Tiatira, 'naja a Sardis, 'naja a Filadelfia, 'ñe c'ü 'naja a Laodicea, o 'ñenze a cjanu c'e jña.

¹² Nuc'ua ró jandagö a ma in xütjü cjó mi ngue c'ü mi ña'a. Ró janda yencho lámpara c'o oro. ¹³ A nde c'o lámpara mi böbü 'na bëzo. Nuc'ü, ró janda exmi ngue 'na nte nza cjazgöji. Nuc'ü, mi je'e 'naja bitu c'ü mi sät'ä hasta cja o ngua. Cja o tijmi, mi nzünt'ü 'na mbünt'ü c'ü mi ngueje oro. ¹⁴ Me ma t'öxü o ñixti. Ma t'öxü nza cja o xi'dyo; 'ñe nza cja xitsji. C'o o ndö mi 'ñetse nza cja sivi. ¹⁵ Nu c'o o ngua'a mi nza cja bronce c'ü juës'i 'ma na sant'a cja hornu. 'Ma mi ña, me ma jens'e o jña; me mi yürü nza cja na puncjü ndare. ¹⁶ Cja o jodyë mi jün'ü

yencho o seje. Nu cja o ne, mi pedye 'naja tjëdyi c'ü ma mbeñe nza yeje lado. O jmi mi juëbi nza cja e jyarü 'ma nisiarü.

¹⁷ 'Ma ró janda angueze, ró nügügö cja o ngua, me ró jändügö. Pero angueze o 'ñesque o jodyë o xitsi:

—Dya rí sūgue. Nguetscö e Jesucristo. Nguetscö exmi bübügö; y rá bübügö 'ma ya rguí nguarü texe. ¹⁸ Rí bübüjtjogö. Ró tūgö; pero jñandga, rí bübüjtjogö. Dya cja rá tūgö. Nguetscö rá cchapü ra te c'o ya ndü; ngue c'ua xo 'ñe anguezeji xo ra bübütjoi. ¹⁹ Rí dyopjūgue nu yo in janda; nu yo ya zädä, 'ñe c'o cja ra zädä. ²⁰ I jñandague rí jūngö yencho seje cja in jodyë. Rí böbügö a nde c'o yencho lámpara c'o ngueje o oro. Rá xi'ts'igö pje ne ra mama yo. Nu c'o yencho seje ngueje c'o cja mbörü cja c'o yencho nitsjimi. Nu c'o yencho lámpara ngueje c'o yencho nitsjimi c'o.

2

Mensajes a las siete iglesias: El mensaje a Efeso

¹ Xe o ña e Jesucristo o xitsi:

—Rí dyopjū 'naja carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü c'e nitsjimi a Efeso. Rí xipjigüej c'ü rí mangö a cjava: “Nutschö rí jūngö yo yencho seje cja in jodyë; rí nzhodügö a nde yo yencho lámpara yo oro. ² Nu'tsc'ej i in cārāji a Efeso, rí pārāgö texe c'o in cjagueji. Rí pārāgö c'ü me in pēpjigüej na zēzhi; dya tōgüts'üji. Xo rí pārāgö, dya in jēziji xe ra zo'c'üji nu c'o cja na s'o. Bübü c'o va ē zo'c'üji, cchapü ñaji o jña Mizhocjimi pero na s'oji. I ñu'tp'üji c'ü dya cjuana c'o mamaji. ³ In sufridogüej na puncjü, na ngue c'ü ni 'ñejmezüji. Pero dya tōgüts'üji. ⁴ Pero bübü 'na cosa c'ü dya jo c'ü in cjagueji c'ü rá xi'ts'iji. Dya cja in s'iyazüji nza cja 'ma cja vi pācāgöji. Y dya cja xo pōtqui s'iyaji yo nin cjuarmaji. ⁵ Rí mbeñegüej ja ma cja 'ma mi s'iyazüji 'ñe mi pōtmi s'iyagüej. Nguec'ua rrā ö'tc'üji ra nzhogü in mü'bügüej. Rí tsjagueji c'ua ja nzi mi tsjagueji 'ma cja vi 'ñejmezüji. Ngue'tsc'ej i 'naja yo yencho lámpara. Pero 'ma dya ra nzhogü in mü'büji, rá ē jünügö cja o lugar c'e lámpara c'ü ngue'tsc'ej i. Nuc'ua ya ra juench'e in jya's'ügö c'ü bübü cja in

mü'bügüej. ⁶ Pero rí pārāgö bübü 'na cosa c'ü in cjagueji na jo. Me in s'ogüej c'o cja'a nu c'o xiji nicolaíta. Dya xo rí negö c'o cjaji. ⁷ Nu'tsc'ej i o ntets'üji Mizhocjimi c'ü in Tatagö in ārāji yo xi'ts'iji o Espiritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama. Texe c'o sido ra dyätcāji y ra s'iyazüji cja na 'ñeje c'o o cjuarmaji, rá unüji ra ziji o fruta cja c'e za'a c'ü 'ne'e cja o huerta Mizhocjimi. Y ra bübütjoi co nutschö a jens'e”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öji.

El mensaje a Esmirna

⁸ Xe o ña e Jesucristo o xitsi:

—Rí dyopjū 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü cja c'e nitsjimi a Esmirna. Rí xipjiji c'ü rí mangö a cjava: “Nutschö exmi bübügö y rá bübüjtjogö 'ma ya rguí nguarü texe. Nguetscö ró tūgö; cja rron tegö na yeje. ⁹ Nu'tsc'ej i in cārāji a Esmirna, rí pārāgö me in sufridogüej na puncjü, 'ñe me sanc'üji. Nu c'o cja'c'üji yo, mamaji c'ü je menzumüji a Israel, y c'ü ma't'üji Mizhocjimi. Dya cjuana ma't'üji Mizhocjimi, na ngueje pēpiji e Satanás c'ü dya jo. Bē'ts'iji na puncjü, pero me in pē's'igüej na puncjü cja Mizhocjimi. ¹⁰ Dya rí sūgueji nu c'o ya ngue rí sufridoji. Dyārāji, bübü ja nzits'üji c'o ra pant'aji a pjörü. Ngueje e Satanás c'ü dya jo c'ü ra tsja. Me rí sufridogüej dyēch'a pa'a na ngueje in ejmezüji. Pero sido rí 'ñejmezüji zö ra mbö'tc'ügüej. 'Ma sido rí 'ñejmezüji, rá da'c'üji c'ü rguí bübüji co nutschö a jens'e. ¹¹ Nu'tsc'ej i o ntets'üji Mizhocjimi c'ü in Tatagö in ārāji yo jña yo xi'ts'iji o Espiritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama. Texe c'o sido ra 'ñejmezü zö ra bö't'üji, rá unüji c'ü ra bübüji co nutschö. Dya ra möji a linfiernu c'ü xiji na yeje rga ndüji”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öji.

El mensaje a Pérgamo

¹² Xe o ña e Jesucristo o xitsi:

—Rí dyopjū 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü cja c'e nitsjimi a Pérgamo. Rí xipjigüej c'ü rí mangö a cjava: “Nuzgö pedye 'na tjëdyi in tegö. Ne tjëdyi me na mbeñe nza yeje lado. ¹³ Nu'tsc'ej i in cārāji a Pérgamo, rí pārāgö texe c'o in cjagueji. Rí pārāgö je in cārāgüej nu ja manda e Satanás. Pero sido in nānngägöji in chjū'ü in mamaji nguetscö

in Jmuzügöji. E Antipas c'ü mi ngue 'na-jats'üji mi sido mi nänngägö c'ü. Nuc'ü, o mbö't'üji cja in jñiñigueji nu ja manda e Satanás. Zö o mbö't'üji c'e cjuarma, pero nu'tsc'ejji sido in ejmezüji. ¹⁴ Na jo c'ü sido in ejmezüji; pero dya jo texe c'o in cjagueji. Nu c'o dya jo in cjaji, nuc'o, rá xi'tsc'öji c'o. Cârâts'üji c'o ejme c'o mi xöpü e Balaam. Nuc'ü, o dyü't'ü e Balac nguec'ua o tsjapü o tsjaji na s'o nu c'o in mboxtitajme a Israel. O xipjiji na jo ro ziji o jñöñü c'o vi mbäsp'äji c'o ts'ita. Xo o xipjiji c'ü ma jo ro tsājā ndixü yo bëzo; yo ndixü ro tsājāji bëzo. ¹⁵ Je xo ga cjanu ga xöpü dya, nu c'o xiji nicolaíta. Dya rí negö c'o jizhiji. Nu'tsc'ejji cārā ja nzi c'o tjünt'ü a xütjü anguezeji. ¹⁶ Rí xi'ts'iji ni jyodü ra nzhogü in mü'büji. Nu 'ma jiyö, dya ra metscö ndajme rá êcjö va a Pérgamo nu va ja in cārāgueji. Nu c'o dya ra nzhogü o mü'bü, rá cjaime chü co ne tjedyi nu pedye in tegö nu ngueje in jñagö. ¹⁷ Nu'tsc'ejji o ntets'üji Mizhocjimi c'ü mi Tatagö in äräji yo jña yo xi'ts'iji o Espíritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama. Mama a cjava o Espíritu Mizhocjimi: texe c'o sido ra 'ñejmezü, rá unüji c'ü ra ziji c'e maná c'ü je va êjê a jens'e. Xo rá unüji 'naja ndojo c'ü na t'öxü. Juns'ü 'na tjü c'e ndojo c'ü dya cjó pãrã. Nguextjo c'ü ra jñü c'e ndojo nguextjo c'ü ra mbãrã c'ü", eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öji.

El mensaje a Tiatira

¹⁸ Xe o ña e Jesucristo o xitsi:

—Rí dyopjü 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü cja c'e nitsjimi a Tiatira. Rí xipjigue c'ü rí mangö a cjava: “Nguetscö o T'izü Mizhocjimi. Yo in chögö 'ñetse nza cja sivi. Yo in cuagö juës'i nza cja bronce c'ü juës'i 'ma na sant'a cja sivi. ¹⁹ Nu'tsc'ejji in cārāji a Tiatira, rí pãrãgö texe c'o in cjagueji. Rí pãrãgö in s'iyazüji 'ñe xo pötqui s'iyaji yo in cjuarmaji. Xo sido in ejmezüji; in pëpquiji na jo. Xo in sêchiji 'ma pje c'o in sufridoji. Xenda in cjagueji na jo dya, que na ngueje 'ma cja vi 'ñejmeji. ²⁰ Pero bübü 'na cosa c'ü dya jo in cjaji c'ü rá xi'tsc'öji. In ätäji c'e ndixü c'ü xiji Jezabel. Nu c'e ndixü c'ü, mama c'ü pãtpã Mizhocjimi ga zo'c'üji. Pero dya cjuana nu c'o xi'ts'iji. Nu c'ü cja'a, onpü yo in ntegö. Nguec'ua c'o ya chjüntü

'ñe c'o dya be chjüntü nde jyëztjo ga tsjaji na s'o. Yo bëzo tsāji o ndixü; yo ndixü tsāji o bëzo. Xo siji c'o jñöñü c'o päsp'äji c'o ts'ita. ²¹ Nuzgö ya mezhe ró xipji c'e ndixü Jezabel ra nzhogü o mü'bü c'ü dya cja ra tsja na s'o. Pero dya pje ätcä. Sido cja c'o na s'o. ²² Dyäräji dya. Rá cjaipü c'e ndixü ra zö'dyë me ra sufrido na ngueje me cja na s'o. Xo nzi'tjo nu c'o xo cja c'ua ja nzi ga tsja angueze, me xo rá cjaipü ra sufrido c'o; 'ma dya ra nzhogü o mü'büji. ²³ Nu c'o tjünt'ü a xütjü c'e ndixü, nuc'o rá pöt'ü c'o. Nuc'ua texe in ntegö ra mbãrãji nguetscö rí pãtpã texe o mü'bü yo nte. Rí pãrãgö texe c'o cjiñi anguesji. Rá nzhocüts'üji nzi 'najats'üji c'ua ja gui tsjagueji. ²⁴ Cârâts'üji c'o dyaja a Tiatira c'o dya ätäji c'o xöpü c'e ndixü. Mama c'e ndixü c'ü ni jyodü rí tsjaji texe c'o na s'o c'ua ja nzi ga ne e Satanás c'ü dya jo. Rí xi'ts'iji, dya rí tsjagueji c'ua ja nzi ga xöpü c'e ndixü. ²⁵ Nu'tsc'ejji nguextjo c'ü rí ö'tc'üji, sido rí dyätcäji hasta 'ma cja rá êcjö. ²⁶ Nu c'o ra sido ra tsja c'ua ja nzi rgá negö hasta 'ma cja rá êcjö; nutscö rá unüji c'ü ra mandaji cja yo jñiñi cja ne xoñijömü. ²⁷ Rá unügö c'ü ra mandaji c'ua ja nzi o dyacü mi Tatagö c'ü rí mandagö. Me na zëzhi rgá mandaji; ra chjëntjovi nza cja 'ma pãrãji na zëzhi o s'äbã co 'na vara c'ü t'ëzi, ra chädätjo yo. ²⁸ Nutscö rí chjëntjove c'e seje c'ü xenda na zö ga juëbi 'ma xörü. Nu c'o ra tsja c'ua ja nzi rgá negö, rá unüji c'ü me ra mäjãji cja in Jmigö. ²⁹ Nu'tsc'ejji o ntets'üji Mizhocjimi c'ü in Tatagö, in äräji yo xi'ts'iji o Espíritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öji.

3

El mensaje a Sardis

¹ Xe o ña e Jesucristo o xitsi:

—Rí dyopjü 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü cja c'e nitsjimi a Sardis. Rí xipjiji c'ü rí mangö a cjava: “Nutscö rí täcjö o Espíritu Mizhocjimi c'ü in Tatagö c'ü pëpji cja yo yencho nitsjimi. Nuzgö xo rí jüngö yo yencho seje. Nu'tsc'ejji in cārãji a Sardis, rí pãrãgö texe c'o in cjagueji. Mamaji c'ü me in pëpjiueji na puncjü para nutscö. Pero rí pãrãgö na jo in chjëntcjeji añima na ngueje dya pje in ätcägöji. ² Tsjiñiñi,

ra nzhogü in mü'büji. Na ngueje dya cja nda in cjagueji c'o na jo. Zèzhigüeji ngue c'ua rí tsjagueji c'o na jo. Na ngueje ya ró nugö c'ü bē'ts'iji rí tsjagueji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ³ Rí mbeñegüeji o jña Mizhocjimi c'ü o jí'ts'iji; rí dyätägueji. Nu 'ma dya ra nzhogü in mü'bügüeji, rá êcjö nu hora c'ü dya in tepqueji; rá ê jün'c'üji ngüenda. ⁴ Cârã ja nzits'üji a Sardis c'o na t'öxü o mü'bü nza cja 'na bitu c'ü na t'öxü, na ngueje ätcägöji. Na ngueje ätcägöji y dya cjaji c'o na s'o, ra nzhodüji co nutscö a jens'e nu ja dya bübü c'ü na s'o. ⁵ A cjanu ra nzhodü a jens'e co nutscö texe c'o sido ra dyätcägö. Ra jyeji c'ü na t'öxü. C'o o tjüji je juns'ü nu cja c'e libro nu ja juns'ü o tjü nu c'o ra bübüto. Dya rá borragö o tjüji cja c'e libro. Nuc'o, rá xipjigö mi Tatagö a jens'e ngue in ntegö c'o. C'o o anxe Mizhocjimi, xo rá xipjigö a cjanu c'o. ⁶ Nu'tsc'ëji o ntets'üji Mizhocjimi, in äräji yo xi'ts'iji o Espíritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öji.

El mensaje a Filadelfia

⁷ Xe o ña e Jesucristo o xitsi:

—Rí dyopjü 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü cja c'e nitsjimi a Filadelfia. Rí xipjiji c'ü rí mangö a cjava: “Nguetscö o T'izgö Mizhocjimi; dya pje bübüzügö c'ü na s'o. Texe c'o rí mangö na cjuana c'o. Nguetscö o mboxbêchezgö e David, nguetscö rá mandagö a jens'e ñe cja ne xoñijö mü. Texe c'o rí negö ra zädä; nuc'o ra zädä c'o. Texe c'o dya rí negö ra zädä; nuc'o dya ra zädä c'o. Dya cjó xo ra ts'axcü. ⁸ Nu'tsc'ëji in cãräji a Filadelfia, rí pãrãgö texe c'o in cjagueji. Rí pãrãgö c'ü dya pje nda zē'ts'igüeji; pero sido in ätcägöji in jña; sido in nãngägöji in chjü. Ya ró xocüts'ügöji 'na ngoxtji ngue c'ua rí pëpquiji. Nu c'e ngoxtji dya cjó sö ra ngot'ü c'ü. ⁹ Cârã c'o ne ra ts'axc'üji. Nuc'o, je menzumü a Israel c'o. Anguezeji mamaji ma't'üji Mizhocjimi cja o nitsjimi anguesji. Pero dya cjuana c'ü mamaji na ngueje ngue e Satanás c'ü je pëpji. Dyãräji dya. Rá cjavügö ra êji cja in jmigüeji. Ya ra ndüñijö müji rgá matcügöji. Rá cjavügö anguesji ra mbãrãji c'ü ró s'iyats'ügöji. ¹⁰ Ra zädä c'ü me ra sufrido texe yo cãrã cja ne xoñijö mü. Pero

rá pjö'c'ügöji c'ü dya rí sufridogueji c'o pa'a c'o; na ngueje sido in sèchigüeji gui 'ñejmezüji. ¹¹ Dya ra metscö ndajme rá êcjö. Sido rí 'ñejmezüji ngue c'ua rá da'c'üji 'na corona a jens'e na ngueje in pëpquiji. 'Ma dya sido rí 'ñejmezüji, dya rá da'c'üji 'ma. ¹² Texe c'o sido ra 'ñejmezü, rá cjavügö ra bübüji a jens'e co Mizhocjimi c'ü mi Tatagö. C'ua ja nzi ga cja o columna cja 'na templo, dya 'ñömü, je xo ga cjatjonu anguezeji, dya ra mbedyeji nu, ra bübütoji co Mizhocjimi. Nutscö rá jüsp'üji ngue o t'i Mizhocjimi c'ü mi Tatagö. Xo rá jüsp'üji o tjü c'ü o jñiñi Mizhocjimi c'ü mi Tatagö, na ngueje je ra menzumüji cja c'e jñiñi c'ü. Nu c'e jñiñi ngueje a Jerusalén nu cja dadyo c'ü rguí 'ñeje a jens'e. Ngue 'ma ya rguí nguins'i e jens'e 'ñe ne xoñijö mü nu bübü dya. Xo rá jüsp'ügöji in chjü'ü nu cja dadyo. ¹³ Nu'tsc'ëji o ntets'üji Mizhocjimi, in äräji yo xi'ts'iji o Espíritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öji.

El mensaje a Laodicea

¹⁴ Xe o ña e Jesucristo o xitsi:

—Rí dyopjü 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü c'e nitsjimi a Laodicea. Rí xipjiji c'ü rí mangö a cjava: “Texe c'o rí mangö na cjuana c'o. Texe c'o rí mangö ra zädä c'o. Texe c'o o dyät'ä Mizhocjimi nguetscö ró ät'ägö c'o. ¹⁵ Nu'tsc'ëji in cãräji a Laodicea, rí pãrãgö texe c'o in cjagueji. Nu'tsc'ëji dya in mangueji c'ü dya in ejmezüji. Pero dya xo in ejmezügöji co texe in mü'büji. Na jê nzhodü in mü'büji co nutscö. Pötjo ri 'ñejmezüji co texe in mü'büji. O 'ma jiyö, pötjo ri mangueji c'ü dya in pãcãji. ¹⁶ Zö in mamaji c'ü in ejmezüji, pero dya in ejmezüji co texe in mü'büji. Nuzgö me rí s'ogö c'o in cjagueji; nguec'ua ya ngue rá mangö c'ü dya rí pã'c'ägöji. ¹⁷ Nu'tsc'ëji in mangueji in pë'sc'ëji na puncjü, dya pje bē'ts'iji cja in mü'büji, dya pje xe ni jy-onc'üji. Juentsc'ëji, dya in unüji ngüenda c'ü dya pje in pë'sc'ëji. In chjëntcëji nza cja 'naja ngorö c'ü örü pje ra zi; xo ojtjo bitu pje ra jye'e. ¹⁸ Rrã zo'c'ügöji nu c'ü ni jyodü rí tsjagueji ngue c'ua rí pë's'iji na puncjü. Ni jyodü ra nzhogü in mü'bügüeji. Ni jyodü rí unüji ngüenda c'ü dya pje in pë's'iji, y rí

'ñejmezüji co texe in mü'büji. Rí dyötcüji o oro, rá da'c'üji. Rí dyötcüji o bitu c'o na t'öxü, rá da'c'üji, ngue c'ua dya cja rí tsejeji nza cja c'o dya je o bitu. Xo rá da'c'üji o unguento rí tsos'ü in chöji, ngue c'ua ra xogü in chöji rí jñandaji. ¹⁹ Texe yo rí s'iyagö, rí huënc'h'iji rgá zopjüji ngue c'ua ra nzhogü o mü'büji. Nguec'ua rí tsjacjuanagueji ra nzhogü in mü'bügieji. ²⁰ Dyäräji dya. Rí böbügö cja ngoxtji c'ü ngueje in mü'bügieji, rí zenguats'ügöji. 'Ma cjó c'o ra dyätcä in jñagö, 'ma ra nzhogü o mü'bü, ya ri 'natjo in mü'bügöbe; ya rá dyocjöbe. ²¹ Texe c'o ra tsja c'ua ja nzi rgá negö, rá unüji c'ü ra mimiji jmu co nutscö. Je a cjanu, nutscö ró c jagö texe c'ua ja nzi va ne mi Tatagö a jens'e; nuc'ua 'natjo c'ua ró mimigöbe Jmu. ²² Nu'tsc'eji o ntets'üji Mizhocjimi c'ü in Tatagö, in äräji yo xi'ts'iji o Espiritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama", eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öji.

4

La adoración en el cielo

¹ Nuc'ua o nguarü yo jña'a yo o xitsi e Jesucristo ja cja yo yencho nitsjimi. Nuc'ua ró jandagö 'na ngoxtji a jens'e c'ü mi sjocütjo. Ró ärägö c'ua c'e jña c'ü ya vi zocü. O ña na jens'e nza cja 'na trompeta. Je o xitsi a cjava c'e jña'a:

—Je rí ñecje a ñecjua a jens'e. Rá jí'ts'i c'o cja ra zädä, o xitsi c'e jña.

² Nuc'ua o Espiritu Mizhocjimi o jítsi nu yo rá xi'ts'iji. Ró janda a jens'e 'na trono nu ja mimi nu c'ü manda. Mi junrü 'naja cja c'e trono. ³ Nu c'ü mi junrü cja c'e trono me mi juë's'i nza cja c'o ndojo c'o xiji jaspe 'ñe cor-nalina. Mi böbü 'na arco iris cja c'e trono. Nu c'e arco iris me mi juëbi nza cja c'o ndojo c'o na c'anga c'o xiji esmeralda. ⁴ Xo mi järä c'o dyaja trono c'o mi veinticuatro. A nde'e c'o, mi böbü c'e trono nu ja mimi nu c'ü manda. Nzi 'naja c'o veinticuatro trono mi junrü 'naja tita. Nuc'o, mi je'e bitu c'o na t'öxü c'o. Mi junt'üji o corona c'o oro o ñiji, na ngueje mi manda c'o. ⁵ Me mi juëbi, me mi pjäjnä, me mi yürü; je ma ëjë cja c'e trono c'ü mi böbü a nde. A jmi c'e trono mi järä yencho sivi. C'o yencho sivi ngueje o Espiritu Mizhocjimi c'ü pëpji cja yo yencho

nitsjimi. ⁶⁻⁷ A jmi c'e trono xo mi böbü c'ü mi nza cja 'na zapjü c'ü mi nza cja vigrio.

Ró janda nzi 'naja lado c'e trono. Mi nziyo c'o mi böbü cja c'e trono. Nu c'ü ot'ü exmi nza cjatjo 'na león; c'ü na yeje exmi nza cjatjo 'na toro; c'ü na jñi exmi nza cjatjo o jmi 'na nte. C'ü na nziyojo exmi nza cjatjo 'na águila c'ü mi pjüjuaja. Nza nziyo c'o, me mi qui'i na puncjü o ndö cja o jmiji 'ñe cja o xütjüji. ⁸ Nza nziyo c'o, nzi 'naja mi peje 'ñanto o juajaji. Nzi 'naja o juajaji me mi qui'i na puncjü ndö a xes'e 'ñe a mbo. Nza nziyo c'o mi böbü, nuc'o, tøjöji xömü ndempa. Dya söyaji ga tøjöji. Nu c'ü tøjöji je a cjava:

Me na sjü Mizhocjimi nu in Jmugöji nu sö ra tsja texe.

Me na sjü na sjü nu.

Nujnu exmi böbü, y exi böbü; y 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijö mü, sido ra böbütjo.

⁹ C'o nziyo, ma't'üji nu c'ü junrü cja c'e trono. Mamaji c'ü me na nojo Mizhocjimi nu c'ü exi böbü para siempre. Unüji na pøjö angueze. ¹⁰ 'Ma ma't'ü Mizhocjimi c'o nziyo, nuc'ua c'o veinticuatro tita xo ndüñijö müji a jmi nu c'ü junrü cja c'e trono. Nuc'ua ma't'üji angueze c'ü exi böbü para siempre. Nuc'ua c'o o coronaji je jumüji cja ngua o trono nu c'ü manda texe. Mamaji a cjava:

¹¹ Nu'tsc'e ngue'tsc'e in Jmuts'ügöjme 'ñe in Mizhocjimits'ügöjme.

Ngue'tsc'e i dyät'ä texe yo böbü, texe yo cja'a.

Mi ñegue c'ü ro böbü yo, nguec'ua i dyät'ä yo.

Nguec'ua ni jyodü texeji ra ma'tc'ügieji, ra mamaji c'ü me na nojots'ügue na ngueje me na zë'ts'igue; i dyät'ägue texe yo.

5

El libro y el Cordero

¹ Nuc'ua nu c'ü mi junrü cja c'e trono, ró janda mi tjë 'na libro c'ü mi 'mans'a. Mi tjë cja o jodyë. C'e libro mi t'opjü a mbo'o 'ñe a xes'e. Mi yencho tjüjmü c'o mi tjüt'ü.

² Nuc'ua ró janda c'ua 'na anxé c'ü me na

zězhi c'ü mi mapjü na jens'e. Mi mama a cjava:

—¿Cjó ngue c'ü sö ra xücü yo tjüjmü ngue c'ua ra nu'u ne libro?, o mama a cjanu c'e anxe.

³ Pero dya mi sö cjó ro xücü ro nu'u c'e libro; ne ri ngueje c'o mi bübü a jens'e, ne ri ngueje c'o mi bübü cja ne xoñijö mü, ne ri ngueje 'naja c'o ya vi ndü ro sö ro xo's'ü.

⁴ Nutscö me ró huégö na puncjü na ngueje dya cjó ch'öt'ü c'ü ro tsja texe c'ua ja nzi ma ne Mizhocjimi. Nguec'ua dya cjó mi sö cjó ro xo's'ü c'e libro c'ü ro nu'u cja rron xörü.

⁵ Nuc'ua 'naja c'o tita o xitsi a cjava:

—Dya rí hué'ë. Jñanda, bübü 'naja nu sö ra xo's'ü ne libro y ra xücü yo yencho tjüjmü para ra xörü. Ngueje nu o ndöpü c'ü dya jo, 'ma o ndü va ngötcüji ín nzhubügöji; o bězhi c'ü dya jo. Ngueje nu me na zězhi nu jüsp'üji o tjü'ü León. Je mboxbêche cja e David c'ü mi mboxbêche cja e Judá, o xitsi a cjanu.

⁶ Nuc'ua ró janda 'naja Ts'imë c'ü mi böbü a nde c'e trono 'ñe c'o tita 'ñe c'o nziyo c'o mi böbü cja c'o o lado c'e trono. Nu c'e Ts'imë mi 'ñetse c'ü vi bö't'ü c'ü. Mi peje yencho o ts'imota; cja na yencho o ndö'ö c'o mi qui'i. C'o yencho o ndö'ö ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü je dájä ra é pëpji texe cja ne xoñijö mü. ⁷ C'e Ts'imë o ndë c'e libro c'ü mi tjë nu c'ü mi junrü cja c'e trono. ⁸ 'Ma o ndë c'e libro, nuc'ua nu c'o nziyo c'o mi böbü cja o lado c'e trono, 'ñe c'o veinticuatro tita o ndüñijö müji a jmi c'e Ts'imë, o ma't'üji. Nzi 'naja c'o tita mi jünji 'naja bizhi c'ü ngueje arpa. Xo mi tñji nde 'najaji 'na s'ábä c'ü ngue oro. C'o s'ábä mi nizhi o nguichjünü c'o ma jo ma jyärä. Nu c'o nguichjünü, ne ra mama c'o jña c'o ni dyötü Mizhocjimi yo o nte. ⁹ Nuc'ua c'o nziyo c'o mi bübü 'ñe c'o tita mi ma't'üji Mizhocjimi mi töjöji 'na himno c'ü cja dadyo. Mi mamaji a cjava:

Nu'tsc'e i tsja texe c'ua ja nzi va ne Mizhocjimi, nguec'ua o sö i chj'ë ne libro, rí xücü rí ñu'u.

Sö rí tsjague na ngueje o bö'tc'ügue. I pjödügue ín tsji vi tsjöt'p'ü o nzhubü yo nte texe cja ne xoñijö mü.

Zö pje ma jñiñi cārāji, zö pje ma jña ñaji, zö pje ma razaji, i tsjöt'p'üji o nzhubüji.

Nguec'ua 'ma cjó c'o ra 'ñench'ets'ü o mü'bü, Mizhocjimi ra tsjapü o t'i c'o.

¹⁰ I tsjapüji jmuji, 'ñe mböcjimiji ngue c'ua pëpiji ín Mizhocjimigöji.

Ra mandaji cja ne xoñijö mü, je mi mamaji a cjanu.

¹¹ Nuc'ua ró janda me ma puncjü anxe c'o mi böbü a ñünü. A nde anguesji mi bübü c'e trono 'ñe c'o nziyo c'o mi böbü a ñünü c'e trono, 'ñe c'o tita. C'o anxe mi cārā na puncjü millón. Ró ärä mi ña c'o anxe. ¹² C'o anxe me mi töjöji na jens'e. Mi mamaji a cjava:

Nu ne Ts'imë nu o bö't'ü, o tsja texe, nguec'ua rá ma't'üji angueze. Nunu me na nojo nu.

Nunu sö ra tsja texe nu. Nunu me pë's'i texe c'o ni muvi nu.

Nunu pārā texe nu; me na zězhi.

¹³ Nuc'ua ró ärä texe c'o o dyät'ä Mizhocjimi c'o cārā a jens'e 'ñe cja ne xoñijö mü, 'ñe a mbo e jö mü, 'ñe c'o cārā cja e ndeje. Mi töjöji; mi mamaji a cjava:

Rí ma'tc'üjme nu'tsc'e Mizhocjimi ín junrü cja e trono.

Xo rí ma'tc'üjme nu'tsc'e Jesucristo ngue'tsc'e c'e Ts'imë c'ü o bö't'ü.

Me na nojots'üvi, me na zë'ts'igüevi.

Sido rá ma'tc'üjme; dya ra nguarü c'ü rá ma'tc'üjme, je mi mama a cjanu c'o.

¹⁴ O ndünrü c'ua c'o nziyo c'o mi böbü a ñünü c'e trono. O mamaji:

—Je rga cjanu, amén.

Nuc'ua c'o tita o ndüñijö mü, o ma't'üji Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo c'ü e Ts'imë.

6

Los siete sellos

¹ Nuc'ua ró janda c'e Ts'imë o xücü 'naja c'o tjüjmü c'o mi tjüt'ü c'e libro. Ró ärä c'ua 'naja c'o nziyo c'o mi bübü. 'Ma mi ña'a, mi ärägö nza cja c'ü mi pjäjnä. Mi mama a cjava:

—Xä'dä, rí é jñanda.

² Ró janda c'ua 'na pjadü c'ü ma t'öxü. Nu c'ü mi chägä, mi jün 'na arco yo flecha. O ch'unü 'na corona nza cja c'ü juns'ü yo manda. Angueze ya vi ndöpü na puncjü c'o üvi. O mbedye o ma ndöpü c'o dyaja c'o üvi.

³ Nuc'ua c'e Ts'imë o xücü c'ü na yeje tjüjmü c'o mi tjüt'ü c'e libro. Ró ärä c'ua mi ña c'ü na yeje c'o nziyo c'o mi bübü. Mi mama a cjava:

—Xä'dä, rí ã jñanda.

⁴ Nuc'ua o mbedye c'ua c'ü 'naja pjadü. Ma mbaja c'e pjadü c'ü. Nu c'ü mi chägä, o ch'unü 'na tjëdyi c'ü me ma nojo. O ch'unü c'ü ro tsjapü ro tsja chü yo nte'e cja ne xoñijö mü. Nguec'ua ra pötü rgá mbö't'üji.

⁵ Nuc'ua c'e Ts'imë o xücü c'ü na jñi'i c'o mi tjüt'ü c'e libro. Ró ärä c'ua c'ü na jñi'i c'o mi bübü. Mi mama a cjava:

—Xä'dä, rí ã jñanda.

Nuc'ua ró janda c'ua 'naja pjadü c'ü ma potjü. Nu c'ü mi chägä, mi jün'ü 'na t'ëzi c'ü ni pesaji. ⁶ Ró ärä c'ua 'na jña c'ü je ma ëjë a nde'e cja c'o nziyo c'o je mi bübü a ñünü c'e trono. Nu c'e jña'a je o mama a cjava:

—Yo nte 'napa ra pëpjiji ngue c'ua ra ndömüji 'na kilo ndëxü. 'Napa ra pëpjiji ngue c'ua ra ndömüji jñi kilo cébara. Y rguí jyodü ra mbötpüji ngüenda c'ü dya ra s'odüji o aceite 'ñe o vino.

⁷ Nuc'ua c'e Ts'imë o xücü c'ü na nziyo c'o mi tjüt'ü c'e libro. Ró ärä c'ua c'ü na nziyo c'o mi bübü. O mama a cjava:

—Xä'dä, rí ã jñanda.

⁸ Nuc'ua ró janda c'ua 'naja pjadü c'ü ma c'axt'ü. Nu c'ü mi chägä, mi xiji ngueje nu pöt'ü yo nte nu. Cja o xütjü ma ëjë nu c'ü xiji Hades nu ja cãrã c'o tũ'ü. O ch'unüvi sjëtsi ro mbö't'üji c'ü na nziyo parte yo nte yo cãrã cja ne xoñijö mü. Ro mbö't'üji co tjëdyi, co tjiimi, 'ñe co yo animal yo na sate yo cãrã cja ne xoñijö mü. Xo o tsjapüvi o zö'dyë na puncjü nte, ngue c'ua o ndüji.

⁹ C'e Ts'imë o xücü c'ü na tsi'ch'a c'o mi tjüt'ü c'e libro. Nuc'ua ró janda c'ua 'na altar. A jömü c'ü e altar ró janda c'o o aljma nu c'o vi bö't'ü na ngueje o 'ñejmeji o jña'a Mizhocjimi y mi xipjiji c'o nte e Jesucristo ngueje c'ü ín Jmugöji. ¹⁰ Anguezeji o mapjüji c'ua na jens'e. Mi mamaji a cjava:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'üjme, me na zë'ts'igue, ín mandague texe. Me na sjũ'ütsc'e. Texe c'o ín mangue na cjuana c'o. ¿Hasta jinguã rí jñünpü ngüenda c'o nte cja ne xoñijö mü c'o o mbötcüjme, rí tsjapüji ra sufridoji na ngueje o mböcüzüjme ín tsjijme?, o mamaji a cjanu.

¹¹ O ch'unü nzi 'naja anguezeji 'naja bitu c'ü ma t'öxü. O sjipjiji xe ro nde'beji ts'iquë cja ro zäs'ä c'o o cjuarmaji c'o pëpi Mizhocjimi c'o xo ro bö't'ü.

¹² Ró janda c'ua c'e Ts'imë o xücü c'ü na 'ñanto c'o mi tjüt'ü c'e libro. Me mi mbĩ'i c'ua ne xoñijö mü. E jyarü o pocü nza cja bobitu. E zana mi 'ñetse nza cja cji'i. ¹³ Yo seje a jens'e o ndögü a xes'e ne xoñijö mü, c'ua ja nzi ga jyäbã o higo c'o dya be tã'ã, 'ma vü na zëzhi e ndajma ga juant'a c'e za'a. ¹⁴ E jens'e o 'ñetse o 'mans'a nza cja 'ma 'mans'a 'na libro; ya mi ojtjo. Texe yo t'eje 'ñe yo ts'ixoñijö mü a nde cja ndeje o 'ñömüji. Dya cja mi junrüji c'ua ja je mi junrüji. ¹⁵ Nuc'ua yo nte cja ne xoñijö mü o tsjõjõji cja cueva c'o tjocü cja ndojo cja yo t'eje. O tsjõjõ yo rey 'ñe yo gobernador 'ñe yo manda xondaro 'ñe yo pè's'i na puncjü merio 'ñe yo na zëzhi 'ñe yo pje nde pjëzhi, 'ñe texe yo dyaja nte. ¹⁶ Yo nte o xipjiji a cjava c'o t'eje 'ñe c'o ndojo:

—Tunügueji a xes'ezügöjme. A cjanu rí tsopcüjme nguec'ua dya ra jñandgajme Mizhocjimi c'ü junrü cja e trono; dya xo ra jñandgajme e Jesucristo c'ü e Ts'imë. Anguezevi me ra jñüncüjme ngüenda ra tsjacüjme rá ma sufridojme. ¹⁷ Na ngueje ya o säjä c'e pa'a c'ü me na s'ëzhi. Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo me ra tsjacüjme rá sufridojme. ¿Cjó ngue c'ü ra sö ra böbü cja o jmivi? Dya cjó sö. Je a cjanu o mamaji.

7

Los señalados de las tribus de Israel

¹ Nuc'ua ró janda c'ua nziyo anxe. Mi böbüji cja yo nziyo 'nanguarü cja ne xoñijö mü. Mi pënc'h'iji na jo yo nziyo ndajma cja nu xoñijö mü; ngue c'ua dya ro vü'ü e ndajma cja ne xoñijö mü, ne ri ngueje cja e ndeje. Ne xo ro juant'a yo za'a. ² Ró janda c'ua c'ü 'naja anxe. O mbes'e nu ja ni mbes'e e jyarü. Nuc'ü, mi jün 'na sello ngue c'ua ro meya nu c'o ngueje o t'i Mizhocjimi c'ü bübüjtjo. O mapjü na jens'e, o zopjü c'o nziyo anxe c'o vi ch'unü poder ro s'odü ne xoñijö mü 'ñe e ndeje. O xipjiji a cjava:

³ —Dya be rí s'odüji ne xoñijö mü ne ri ngueje e ndeje ne ri ngueje yo za'a. Cja rí s'odügueji c'o, 'ma ya rá cjuarü rá meyajme

yo o nte ín Mizhocjimigöji. Rá meyajme cja o ndë'ë yo.

⁴ Ró ärägö ja nzi mi sö nu c'o o meyajji. O zäs'ä ciento cuarenta y cuatro mil yo nte yo mboxbëche cja c'o doce o t'i e Israel.

⁵ O meyajji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Judá. O meyajji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Rubén. O meyajji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Gad. ⁶ O meyajji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Aser. O meyajji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Neftalí. O meyajji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Manasés. ⁷ O meyajji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Simeón. O meyajji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Leví. O meyajji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Isacar. ⁸ O meyajji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Zabulón. O meyajji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e José. O meyajji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Benjamín.

La multitud vestida de blanco

⁹ Nuc'ua ró janda c'ua; mi cārā me na puncjü nte c'o dya cjó mi sö ro mbezhe. Vi 'ñejeji texe cja yo ndajñiñi 'ñe texe cja yo jñiñi. Mi ñaji c'o pje nde ma jña, 'ñe pje nde ma razaji. Mi böbüji cja o jmi c'ü junrü cja c'ü e trono 'ñe cja o jmi c'ü e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo. Mi jeji bitu c'ü ma t'öxü. Mi jünji o dyë 'mājmā. ¹⁰ Mi mapjüji na jens'e, mi mamaji a cjava:

Nunu o jocüzüji ín mü'büji ngueje ín Mizhocjimigöji nu je junrü cja e trono 'ñe e Ts'imë nu ngueje e Jesucristo, je o mamaji a cjanu.

¹¹ Nuc'ua texe c'o anxe mi böbüji. A nde anguesji mi bübü c'e trono 'ñe c'o tita 'ñe c'o nziyo c'o mi bübü. Nuc'ua c'o anxe o ndüñijöümüji a jmi'i c'ü e trono. Cjanu o ma't'üji Mizhocjimi. ¹² O mamaji a cjava:

Je xo rí mangöjme a cjanu, amén. Ngue'tsc'e ín Mizhocjimits'ügöjme rá ma'tc'üjme.

Me na nojots'ügue, ín pârâgue texe. Ngue'tsc'e rá da'c'üjme na pöjö. Ngue'tsc'e rá süc'üjme. Ngue'tsc'e me na zë'tsc'e, sö rí tsjague texe. Je rga cjatsc'e nu texe yo cjë'ë 'ñe 'ma ya rguí nguarü ne xoñijöümü. Amén.

¹³ Nuc'ua 'naja c'o tita o dyönnü, o xitsi a cjava:

—Nujyo je'e na t'öxü, ¿cjo ín pârâgue cjó ngueje yo, 'ñe ja vi 'ñeji?, o 'ñenze.

¹⁴ Ró xipji c'ua a cjava:

—Nu'tsc'e nin t'ecjañümü, dya rí pârâgö. Xitsigö cjó ngueje yo, na ngueje ín pârâgue, ró embe.

Cjanu o xitsi c'ua angueze:

—Nujyo nguejyo vi sufrido na puncjü na ngueje o 'ñejmeji e Jesucristo c'ü o pjödü o cji o ndintspi o mü'büji. O mbedyeji o bituji; o ch'öxcüji co o cji e Ts'imë. ¹⁵ Nguec'ua ya je cārāji a jmi Mizhocjimi nu junrü cja ne trono. Nujyo, ma't'üji Mizhocjimi xömü ndempa nu va ja bübü angueze. Mizhocjimi ngue nu ra mbörüji nu; dya pje ra bëzhiji. ¹⁶ Dya cja ra zant'aji; ne xo ra neji o ndeje. Dya xo ra zant'aji e jyarü; ne ra zö'öji c'ü rrā pa'a. ¹⁷ Na ngueje e Ts'imë e Jesucristo nu je bübü a nde cja ne trono ra mbörüji, ngue nu ra unüji c'ü ra ziji; nguec'ua ra bübüttöji. Mizhocjimi ra ndintspi texe yo o nguizhöji. Dya cja pje ra mbeñeji.

8

El séptimo sello y el incensario de oro

¹ Nuc'ua c'e Ts'imë o xücü c'ü na yenchö c'ü mi tjüt'ü c'e libro. O zö nde hora c'ü dya cjó mi ña, y dya cja pje mi ärägö.

² Nuc'ua ró janda c'o yenchö anxe c'o böbü a jmi Mizhocjimi. Nuc'ua o ch'unüji c'ua yenchö trompeta. ³ O ëjë c'ua c'ü 'naja anxe o ë böbü a jmi cja c'e altar c'ü oro c'ü bübü a jmi c'e trono. Mi cjü's'ü 'na incensario c'ü mi ngueje oro. Cjanu o ch'unü na puncjü nguichjünü; ngue c'ua ro mbä's'ä cja c'e altar ro huanba c'o jña c'o vi dyötü Mizhocjimi texe c'o o nte. ⁴ Nuc'ua c'ü o bipji c'ü e nguichjünü o nguins'i cja c'o o dyë'ë c'ü e anxe. O zät'ä a jmi Mizhocjimi co nu c'o vi dyörü c'o o nte angueze. ⁵ Nuc'ua c'ü e anxe o nichí c'e incensario o ndësivi c'o ma qui'i cja c'ü e altar. Cjanu o mbodü c'ua cja ne xoñijöümü. Nuc'ua o pjäjnä c'ua. Me mi juëbi, me mi yürü; me mi mbī'ī ne xoñijöümü.

Las trompetas

⁶ Nuc'ua c'o yencho anxe c'o mi jün c'o yencho trompeta o mba's'üji c'ua, ro mbë'biji.

⁷ Nuc'ua c'ü ot'ü anxe o mbë'bi o trompeta. Nuc'ua o jyäbä c'ua o ngündo 'ñe o sivi c'o mi chjanavi o cji'i. Je jyäbä cja ne xoñijömmü. C'ü na jñi parte ne xoñijömmü o ndë'ë. Xo o ndë'ë c'ü ni zö na jñi yo za'a. Xo o ndë'ë texe yo pjindyo.

⁸ C'ü na yeje anxe o mbë'bi c'ua c'ü o trompeta. Nuc'ua mi 'ñetse nza cja 'na trat'eje c'ü ma tjë'ë, o ma zo'o cja ndeje nu cja mar. Nuc'ua c'ü ni zö na jñi c'ü e mar o mbëzhi cji'i c'ü. ⁹ Cjanu o ndü'ü c'ua c'ü ni zö na jñi c'o mi cã'ã cja o mar. Nuc'ua c'ü ni zö na jñi c'o barco o chjorüji.

¹⁰ C'ü na jñi anxe o mbë'bi c'ua c'ü o trompeta. Cjanu o ndögü a jens'e 'na tanseje, ma yot'ü nza cja 'na trasivi. Je ma zo'o cja c'ü na jñi parte yo ndare 'ñe yo mbereje. ¹¹ Nu c'ü e tanseje mi chjü Ajenjo c'ü ne ra mama na cjö. Nuc'ua c'ü na jñi parte yo ndeje o jyärä na cjö'ö. O ndü na puncjü nte na ngueje yo ndeje ya me vi cjönt'ü.

¹² C'ü na nguiyo anxe o mbë'bi c'ua c'ü o trompeta. O s'odü c'ua c'ü na jñi e jyarü; 'ñe c'ü na jñi e zana. Xo 'ñe c'ü na jñi parte yo seje. Exco juench'e c'ua c'ü na jñi o sivi. Nuc'ua c'ü na jñi 'ma ndempa 'ñe c'ü na jñi 'ma xömü; dya cja mi jya's'ü c'ua.

¹³ Nuc'ua ró janda 'na anxe c'ü mi pjüjuaja a nde'e a jens'e. Ró ärä mi mapjü na jens'e, o mama:

—C'o jñi anxe ya ngue ra mbë'biji c'o jñi trompeta. Juejme yo nte yo cãrã cja e xoñijömmü na ngueje me ra sufridoji 'ma ra mbë'biji c'o trompeta, o mama a cjanu c'e anxe.

9

¹ C'ü na qui'ch'a anxe o mbë'bi c'ua o trompeta. Ró janda c'ua 'na seje c'ü vi ndögü a jens'e c'ü je zät'ä cja ne xoñijömmü. O ch'unü c'ua poder ra xocü c'e t'o'o c'ü me na jë'ë c'ü dya sö cjó ra jñanda ja sät'ä.

² Cjanu o xo's'ü c'ua c'ü e t'o'o c'ü me na jë'ë. Cjanu o c'os'ü trabipji cja c'ü e t'o'o nza cja bipji cja 'na trahornu. Cjanu o bëxömmü e jyarü 'ñe e ndajma na ngueje ya mi chjana o bipji c'ü vi c'os'ü cja c'e t'o'o. ³ Nu cja

c'ü e bipji o mbedye t'ünxü c'o o ma cja ne xoñijömmü. O ch'unüji c'ü na zëzhi nza cja yo alacrán yo cãrã cja ne xoñijömmü. ⁴ O sjipjiji c'ü dya ro zaji yo pjindyo yo cja'a cja ne xoñijömmü, ne ri ngueje o xi yo za'a, ne xo ri ngue pje nde ma planta. Exi jäntjo c'o nte c'o dya jmeya cja o ndë'ë ngue c'o ro s'odüji c'o. Nuc'o, ngue c'o dya ejme Mizhocjimi. ⁵ O jyëziji ra tsjapü ra sufrido c'o nte c'o dya jmeya cja o ndëji; ra mezhe tsi'ch'a zana ra sufridoji. Nu c'ü ra sufridoji chjëntjovi nza cja 'ma ro mbücüji yo alacrán. Pero dya o ch'unüji ra mbö't'üji yo nte. ⁶ Nu c'o pa'a c'o, ra jyodü yo nte ja rga ndüji; pero dya ra chöt'üji. Zö me ri ne ra ndüji, dya ra ndüji.

⁷ C'o t'ünxü exmi nza cjatjo o pjadü c'o ya xampja ra ma cja chü. Mi juns'üji c'ü mi nza cja o corona c'ü mi ngueje oro. Nu c'o o jmiji exmi nguetjo o jmi yo nte. ⁸ O ñixtiji exmi nza cjatjo o ñixti yo ndixü. Nu c'o o s'ibiji exmi nza cjatjo o s'ibi yo león. ⁹ Mi jeji o bitu c'o exmi nza cjatjo t'ëzi. Mi nguetjo cja o tijmiji mi cjö'müji. Nu c'o o juajaji me mi nzhĩ'ĩ nza cja na puncjü carro c'o cjüt'ü o pjadü 'ma chinpjadü 'ma ni möji cja chü. ¹⁰ Mi peje o pjixiji nza cja o alacrán. Nu c'o o pjixiji mi peje c'ü je mi mbücüji yo nte. A cjanu ma zëzhiji ngue c'ua ra tsjapüji ra sufrido yo nte tsi'ch'a zana. ¹¹ Nu c'o xiji o t'ünxü 'ñejeji o reyji. Ngue c'e anxe c'ü pjörü cja c'ü e t'o'o c'ü mi c'os'ü bipji. Cja jña hebreo c'e rey ni chjü Abadón. Cja jña griego xiji Apolión. C'e jña c'ü, ne ra mama nu c'ü pö't'üte.

¹² Nuc'ua o nguarü c'ua nu c'ü ot'ü ró janda me ra sufrido yo nte; dya cja ró janda. Ró janda c'ua xe mi bëzhi xe yeje c'o me ra sufrido yo nte.

¹³ Nuc'ua c'ü na 'ñanto anxe o mbë'bi c'ü o trompeta. Ró ärä c'ua 'na jña'a c'ü mi pedyë a nde c'o nziyo mota c'o böbü cja squina c'e altar c'ü bübü a jmi Mizhocjimi. ¹⁴ Nu c'ü e jña o xipji a cjava c'ü na 'ñanto anxe c'ü mi jün c'ü e trompeta:

—Xäpcä c'o nziyo anxe c'o je 'nünt'ü cja c'ü e trandare c'ü ni chjü Eufrates, o xipji a cjanu.

¹⁵ Cjanu o xäpcä c'ua c'o nziyo anxe; ngue c'ua ro mbö't'üji c'ü na jñi parte yo nte. Ya mi te'beji ro zädä c'e hora 'ñe c'e pa 'ñe

c'e zana 'ñe c'e cjë'ë c'ü ro xäpcäji. ¹⁶ C'o xondaro c'o mi chägä o pjadü, ró ärägö ja nzi mi söji anguezeji. Nuc'o, me ma puncjü c'o. Mi söji ye ciento millón.

¹⁷ Je a cjanu rvá täcä c'o pjadü c'ü o jítisi Mizhocjimi. Nu c'o mi chägä c'o pjadü mi je'e c'o t'ëzi c'o cjõ'p'ü o tijmi c'o. Nu c'o t'ëzi ma mbaja nza cja sivi; ma c'anga nza cja o bipji asufre; ma c'axt'ü nza cja asufre. C'o o ñi c'o pjadü exmi nza cjatjo o ñi o león. Cja c'o o ne o pjadü mi pedye sivi 'ñe bipji 'ñe asufre. ¹⁸ O ndü c'ua c'ü na jñi parte yo nte na ngueje c'o jñi plaga c'o o sufridoji. C'o plaga mi ngueje o sivi 'ñe o bipji 'ñe o asufre c'ü mi pedye cja o ne'e c'o pjadü. ¹⁹ C'ü ma zëzhi c'o pjadü je mi bübü cja o neji 'ñe cja o pjixiji. C'o o pjixiji mi chjëntjovi nza cja o c'ijmi c'o xo mi bübü o ñiji. Co o pjixi c'o pjadü mi s'odü yo nte.

²⁰ O ndü na puncjü nte co c'o plaga. Bübü c'o dya ndü, pero dya o nzhogü o mü'büji. Sido o tsjatjovi c'ü na s'o. Sido o ma't'ütjovi o demonio. Sido o ma't'ütjovi yo ts'ita yo oro, yo plata, yo bronce, yo ndojo, yo za'a. Maco yo ts'ita dya janda yo. Dya xo äräji. Dya xo nzhodüji. ²¹ Nu c'o nte dya o nzhogü o mü'büji. Sido o põt'üteji. Sido mi cëroji. C'o bëzo, sido mi tsäjäji ndixü. C'o ndixü, sido mi tsäjäji o bëzo. Dya xo o nzhogü o mü'büji. Nu c'o pje mi pönü, dya xo o nzhogü o mü'bü c'o.

10

El ángel con el librito

¹ Nuc'ua ró janda c'ü 'naja anxe c'ü me ma zëzhi. Ma sjöbü ndeze a jens'e. Ma ëjë a mbo 'naja ngömü. 'Na arco iris je mi böbü a xes'e cja o ñi. Nu c'ü o jmi me mi juëbi nza cja e jyarü. Nu c'o o ngua mi chjëntjovi nza cja yo columna yo dä's'ä a nde cja ngumü. Nuc'o, mi 'ñetse nza cja sivi. ² Mi tjë'ë 'na ts'ilibro c'ü ya vi sjo's'ü. Cjanu o 'ñe's'e o jocua a xes'e cja c'ü e mar. Nu c'ü 'naja o ngua o 'ñe's'e a xes'e cja ne xoñijömmü. ³ Cjanu o mapjü na jens'e chjëntjovi nza cja 'ma huë 'na león. 'Ma o nguarü o mapjü, ró ärägö c'ua yencho vez va pjäjnä. ⁴ 'Ma o nguarü o ña'a c'o yencho va pjäjnä, nutscö e Juan ya mi ngue ro opjügö. Nuc'ua ró ärä

c'ua 'na jña c'ü vi 'ñeje a jens'e. O xitsi a cjava:

—Dya cjó rí xipji c'o i dyärä c'o o pjäjnä. Dya rí dyopjügue c'o o mama c'o, o 'ñenze a cjanu.

⁵ C'ü e anxe c'ü ró janda mi ë's'ë c'o o ngua a xes'e cja c'ü e mar 'ñe e xoñijömmü, nuc'ua o c'uans'a c'ua o jodyë a jens'e. ⁶ Angueze o nädä Mizhocjimi c'ü bübü dya 'ñe ra bübütjo 'ma ya rguí nguarü ne xoñijömmü. O nädä Mizhocjimi c'ü o dyät'ä ne xoñijömmü 'ñe texe yo bübü 'ñe yo cja'a. Xo o dyät'ä yo ndeje 'ñe yo cã'ã nu. O mama a cjava c'e anxe:

—Dya ra mezhe ra zädä texe c'o o mama Mizhocjimi. ⁷ 'Ma ra zädä c'ü ra mbë'bi o trompeta c'ü na yencho anxe; ngue 'ma ya ra nguarü texe c'o o mbeñe Mizhocjimi c'o o xipji c'o profeta c'o mi pëpi Mizhocjimi, eñe c'e anxe.

⁸ Nuc'ua c'ü e jña c'ü ró ärägö c'ü vi 'ñeje a jens'e, o zocütjo na yeje. O xitsi a cjava:

—Ma ma chjë'ë ne ts'ilibro nu sjos'ütjo nu tjë ne anxe nu ë's'ë o ngua a xes'e cja ne mar 'ñe ne xoñijömmü, o 'ñenze a cjanu c'e anxe.

⁹ Ró ma c'ua cja c'e anxe, ró ma xipji ro dyacü c'e ts'ilibro. Cjanu o xitsi angueze:

—Chjë'ë, ngue c'ua rí si'i. Nu ne ts'ilibro me na ò ngue o jña Mizhocjimi. Ra tsja c'ü ra mäjä in mü'bügue. Me xo na s'ëzhi o jña. Ra tsja c'ü me ra sufrido in mü'bügue na ngueje c'o cja ra zädä, o 'ñenze.

¹⁰ Ró ma tjë'ë c'ua c'e ts'ilibro c'ü mi tjë c'e anxe. Nuc'ua ró sigö c'ua. Me ma òtjo cja in te'e mi chjëntjovi òt'apjü ngüjnü. 'Ma ró cjuarü ró sigö, ma cjö a mbo in pjeme.

¹¹ O sjitsi c'ua a cjava:

—Ni jyodü rí yepe rí ñague c'ü mama Mizhocjimi. Rí mamague c'ü ra tsjapü Mizhocjimi na puncjü o jñiñi; 'ñe na puncjü raza 'ñe yo ña pje nde ma jña'a, 'ñe yo rey, o sjitsi a cjanu.

11

Los dos testigos

¹ Cjanu o ch'acü 'na dye'e c'ü mi chjëntjovi nza cja 'na metro. Cjanu o sjitsi a cjava:

—Rí ñanga. Dyëdyi dya nu o templo Mizhocjimi 'ñe ne altar. Xo nde rí pezhegue yo ma't'ü angueze nu. ² Pero

dya rí dyëdyi ne tji'i nu chjünüvi ne templo. Dya rí dyëdyi nu na ngueje je ra ngãrã c'o dya ejme Mizhocjimi. Nuc'o, ra yödüji nu e ndajñiñi nu o xöcü Mizhocjimi, nu ngueje a Jerusalén nu ja bübü ne templo. Ra yödüji jñi cjë nde. ³ Rá unügö c'ü na zëzhi yeje c'o ra mamavi c'ü na cjuana. Ra tsjavi profeta ra pätcägövi. Jñi cjë nde ra zopjüvi c'o nte, ra mamavi c'ü rí mangö. Ra ndëjévi o bitu c'o na ãrã, c'ü rguí unü ngüenda c'o nte c'ü ni jyodü ra nzhogü o mü'büji.

⁴ C'o yeje nguejyo ye za'a yo olivo; xo 'ñeje yeje candelero yo bübü a jmi Mizhocjimi c'ü manda texe cja ne xoñijö mü. ⁵ Nu 'ma cjo c'o ra ne pje ra tsjapü c'o, ra mbedye sivi cja o nevi; ra ndë'ë c'o ri nuvi na ü. A cjanu ra ndü'ü nu c'o ra ne pje ra tsjapü c'o. ⁶ Me na zëzhi anguezevi; sö ra ngot'üvi a jens'e c'ü dya ra 'ñe dye'be c'o pa'a 'ma ra pätpävi Mizhocjimi ra zopjüvi c'o nte ra xipjiji c'ü mama Mizhocjimi. Xo sö ra tsjapüvi yo ndeje ra mbëzhi o cji. Xo ra sö ra tsjapüvi ra mbí na zëzhi ne xoñijö mü 'ñe pje c'o nde ra tsjavi, ngue c'ua me ra sufrido yo nte. Nu hora c'ü ra nepevi ra tsjavi. ⁷ C'e animal c'ü me na sate ra mbes'e cja c'e t'o c'ü me na jë'ë, ra jyonmbü chü c'o yeje. 'Ma ra nguarü c'o yeje ra zopjüvi c'o nte, cja ra ndöjö 'ma c'e animal ra mbö't'ü c'o yeje. ⁸ Ya rguí ndüvi c'ua cja c'ü e ndajñiñi nu ja o bö't'ü c'ü ín Jmugöji e Jesucristo. Je ri 'manavi cja calle. C'e jñiñi c'ü, ra xiji Sodoma 'ñe Egipto na ngueje me na s'o c'o ri cãrã cja c'e jñiñi c'ü. ⁹ C'o ye añima, jñi pa nde ra 'manavi cja calle ra jñanda c'o nte texe cja ne xoñijö mü. Ra jñandaji c'o, zö pje ma razaji, zö pje ma jña ñaji, zö pje ma jñiñi c'ü menzumüji. Dya ra jyëziji cjo ra dyögü c'o ye añima. ¹⁰ Nu c'o ri cãrã cja ne xoñijö mü me ra mäjäji na ngueje ya rguí ndü c'o yeje. Me ra mäjäji, me ra pötü rgá unüji o regalo. Na ngueje c'o yeje profeta me mi cjapü ra sufrido c'o nte. ¹¹ 'Ma ya ra cjogü c'o jñipa nde, Mizhocjimi ra unü c'ü ra tsjons'ü o jñüvi. Ya ra bübüjtjovi, ra tetjovi. Cja rron böbüvi. Me ra zü c'ua c'o nte rgá jñandaji. ¹² Nuc'ua c'o ye profeta ra dyärävi 'na jña c'ü je rguí 'ñeje a jens'e. Ra ña na jens'e ra xipjivi a cjava:

—Xä'dävi a 'ñecjua a jens'e, ra 'ñeñe.

Cja rron mëvi c'ua a jens'e cja 'na ngö mü, ra jñanda c'o nte c'o mi nu na ü c'o. ¹³ Nuc'ua c'ü e ndajme c'ü, me ra mbí'í ne xoñijö mü. C'ü ni zö na dyëch'a parte c'ü e ndajñiñi ra yät'ä o ngümü. Ra ndü'üji c'ua na ngue c'ü ra mbí'í ne xoñijö mü. Ra zö'ö siete mil c'o nte'e c'o ra ndü. Nu c'o dyaja me ra pizhiji, me ra mamaji c'ü me na nojo Mizhocjimi a jens'e.

¹⁴ C'ü ra mbí ne xoñijö mü ngue c'ü na yeje c'ü me ra sufrido yo nte. Dyäräji. 'Ma ya ra nguarü c'o, dya cja ra mezhe ra zädä c'ü na jñi.

La séptima trompeta

¹⁵ Nuc'ua c'ü na yencho anxe o mbë'bi c'ü o trompeta. Ró ãrãgö c'ua na puncjü c'o mi ña'a a jens'e. Me ma jens'e ma ñaji. Mi mamaji a cjava:

Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji 'ñe e Cristo c'ü o ndäjä cja ne xoñijö mü ya mandavi c'ua ja mi manda e Satanás c'ü dya jo.

Ya ra mandavi para siempre.

¹⁶ Nuc'ua c'o veinticuatro tita c'o junrü cja o tronoji a jmi Mizhocjimi o ndüñijö müji. Cjanu o ma't'üji c'ua Mizhocjimi. ¹⁷ O mamaji a cjava:

Nu'tsc'e Mizhocjimi, ín Jmuts'üjme, me na zë'ts'i, ín cja texe c'ua nzi gui ñe'e.

Exmi bübüjtjogue y ín bübügue.

Rí da'c'üjme na pöjö na ngueje i jizhigue c'ü me na zë'ts'i, nguextjots'ü ín mandague.

¹⁸ Me co üdü yo nte cja ne xoñijö mü me co nuc'üji na ü.

Pero nudya ya zädä c'ü xo rí jñünpü ngüenda c'o ya ndü rí tsjapü ra ma sufrido c'o dya o 'ñejmets'ü.

Xo zädä c'e ndajme rí unü c'o ya i mamague c'o o päjtc'ä va ñaji ín jñague, 'ñe texe c'o ngueje ín ntegue, texe c'o süc'ügue zö pje ri pjëzhiji, zö dya pje ri pjëzhiji.

Xo zädä c'ü e ndajme rí chjotü c'o o s'odü ne xoñijö mü. O s'odüji na ngueje dya dyätäji Mizhocjimi, me tsjaji na s'o, eñe c'o tita.

¹⁹ Nuc'ua o xogü a jens'e nu ja bübü Mizhocjimi. Cja o templo Mizhocjimi ró

janda nu c'ü e caja c'ua ja bës'i c'o laja nu ja t'opjü o ley Mizhocjimi. Nuc'ua o juëbi o yürü o pjäjnä o mbĩ'i ne xoñijõmü. O jyärä na puncjü trangündo.

12

La mujer y el dragón

¹ Nuc'ua o ñetse 'na señal a jens'e c'ü me ma nojo. Mi ngueje 'naja ndixü. C'ü o bitu mi ngueje e jyarü. Mi ë's'ë o ngua cja e zana. Cja o ñi mi juns'ü 'na corona c'ü mi qui'i doce seje. ² Nu c'e ndixü mi ndunte c'ü; ya mi ngue ro zö'dyë. Nuc'ü, me mi mapjü c'ü, na ngueje me mi sö na ü. Me mi sufrido na puncjü ro muxt'i. ³ Nuc'ua xo o 'ñetse c'ua xe 'naja señal a jens'e. Dyäräji c'ü ró janda. Ngue 'na tac'ijmi c'ü ma mbaja c'ü mi bübü yencho o ñi'i; cja na dyëch'a o mota. Cja c'o o ñi'i mi juns'ü yencho corona. ⁴ Nu c'ü o pjixi mi cjüt'ü c'ü ni zö na jñi parte yo seje a jens'e. Me co pana na zëzhi a jõmü yo. Nu c'ü e c'ijmi o böbü a jmi c'ü e ndixü c'ü ya mi ngue ro muxt'i; ngue c'ua ro zapü c'ü nu t'i'i 'ma ya ro mus'ü. ⁵ C'e ndixü o mus'ü 'na ts'it'i. C'e ts'it'i ngue c'ü ra manda texe cja yo nte. Me ra manda na zëzhi; chjëntjovi nza cja 'ma ri päräji co 'na dyenza c'ü ri t'ëzi. Nuc'ua Mizhocjimi o zidy a jens'e c'e t'i nu ja bübü Mizhocjimi, nu ja mandavi dya. ⁶ Nuc'ua c'e ndixü o c'ueñe o ma cja ndajyadü nu ja ya vi xöcü Mizhocjimi. Nunu ra 'huiñiji nu, jñi cjë nde.

⁷ Cja nu o ts'a c'ua 'na chũ'ü a jens'e; e Miguel 'ñe c'o o anxe Mizhocjimi c'o mi dyoji, o chũji co c'e c'ijmi. Me mi chũ'ü c'e c'ijmi 'ñe c'o anxe c'o mi dyoji c'e c'ijmi. ⁸ Pero c'e c'ijmi 'ñe c'o o anxe, dya pje mi sö ro ndõjõji. Nuc'ua dya cja säjäji ro ngäräji a jens'e. ⁹ Cjanu o pjongüji a jens'e c'ü e c'ijmi c'ü ngueje e trac'ijmi c'ü ya me mezhe. Nuc'ü, ni chjũ'ü Satanás c'ü dya jo. Ngueje c'ü onpü texe yo cãrã cja ne xoñijõmü. Nuc'ü, o pjongüji a jens'e co texe c'o o anxe angueze. O zät'äji cja ne xoñijõmü.

¹⁰ Nuc'ua ró ärä c'ua 'na jña'a c'ü me ma jens'e c'ü je vi 'ñeje a jens'e. Mi mama a cjava:

—Mizhocjimi c'ü me na zëzhi ya böbü a nde, ya o 'ñevgueji libre. Ngueje angueze

co e Cristo c'o manda texe. Ya o pjongüvi a jens'e e Satanás c'ü mi cõt'ü yo ín cjuarmagõji. Me mi pa cõt'üji a jmi Mizhocjimi xõmü ndempa. ¹¹ Pero e Satanás c'ü dya jo, dya o ndõpü c'o ín cjuarmagõji na ngueje c'e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo o pjödü o cji va ngötcüji ín nzhubügõji. Y anguezeji sido o 'ñejmeji e Jesucristo; sido o ñaji o jña'a. Dya züji zö ro bö't'üji. ¹² Nudya, mäjägueji dya, texets'ügueji ín cãrãji a jens'e. Na ngueje ya pjongüji a jens'e e Satanás. Pero me ra sufrido texe yo cãrã cja ne xoñijõmü 'ñe texe yo cãã cja yo ndeje. Na ngueje e Satanás c'ü dya jo ya zöbü a ma c'ua, c'ua ja ín cãrãgueji. Ya me üdü na puncjü na ngueje pärã na jo c'ü dya cja ra mezhe pa c'ü xe sö ra tsja texe c'o na s'o, o mama a cjanu c'e jña c'ü vi 'ñeje a jens'e.

¹³ 'Ma o nu'u c'e c'ijmi c'ü ya vi pant'aji a 'ñecjua cja ne xoñijõmü, me mi jodü ja rvá zürü c'e ndixü c'ü vi mus'ü c'e ts'it'i. ¹⁴ Nuc'ua o ch'unü c'ua c'e ndixü ye juaja c'o nza cja o juaja o águila yo na nojo; ngue c'ua ro pjüjuaja na jë ro ma cja c'e ndajyadü nu ja ya vi xöcü Mizhocjimi. Nunu dya ra zät'ä c'e c'ijmi. Nunu ra 'huiñiji c'e ndixü, jñi cjë nde. ¹⁵ Nuc'ua o mbedye cja o ne'e c'e trac'ijmi nza cja 'na ndare c'ü mi pa a xütjü cja c'ü e ndixü; ngue c'ua ro tsjapü ro c'ot'ü cja c'ü e ndare ro ndunü. ¹⁶ Nuc'ua ne xoñijõmü o mbös'ü c'e ndixü. Ne xoñijõmü o nzama o ne. Cjanu o cjogü c'e ndare c'ü vi mbedye o ne c'ü e c'ijmi. ¹⁷ Nuc'ua c'ü e c'ijmi me go ünmbü c'ü e ndixü. Nuc'ua o ma c'ua, o ma tsja chũ co c'o dyaja o t'i'i c'ü e ndixü. Nuc'o, cjaji c'ua ja nzi ga manda Mizhocjimi. Xo mamaji ja ga cja e Jesucristo.

13

Los dos monstruos

¹ Nutscö e Juan ró böbü cja o 'ñöxijõmü a ñünü c'ü e mar. Cja ró janda c'ua 'na animal c'ü na sate c'ü je o c'os'ü cja c'ü e mar. Mi bübü yencho o ñi'i; cja na dyëch'a o mota. Mi juns'ü dyëch'a corona cja c'o o mota. Mi t'opjü 'na jña cja c'o o ñi angueze. C'e jña'a c'ü, mi sadü Mizhocjimi. ² Nu c'ü e animal c'ü ró janda mi nza cja 'na tigre. Nu c'o o ngua mi nza cja o ngua 'na oso. Nu

c'ü o ne mi nza cja o ne 'na león. Nuc'ua c'ü e c'ijmi o unü c'ü na zëzhi c'e animal ngue c'ua ro manda nu ja manda angueze. Xo o unü c'ü ro mbëzhi na nojo. ³ Ró janda 'naja c'o o ñi nza cja c'ü vi s'odü, ya ro ndü'ü; pero o jogütjo. Texe yo cãrã cja ne xoñijõmü me co dyönütsjëji ja va jogü c'ü e animal. Nguec'ua va ndünt'üji a xütjü c'e animal. ⁴ O ndüñijõmüji o ma't'üji c'ü e c'ijmi na ngueje o unü c'e animal ra manda. Xo o ndüñijõmüji o ma't'üji c'e animal. O mamaji a cjava:

—¿Cjó rí jñanda c'ü chjëntjovi nza cja ne animal? ¿Cjó ngue c'ü sö ra chüvi nu? O mamaji a cjanu.

⁵ Mizhocjimi o jyëzi c'e animal c'ü ro ña na s'o jña c'ü ro zadü Mizhocjimi. Xo o jyëzi ra manda jñi cjë nde. ⁶ Cjanu o nzama o ne c'e animal o zadü Mizhocjimi a jens'e 'ñe c'o cãrã nu. ⁷ Mizhocjimi xo o jyëzi c'ü ro jyonbü chü'ü c'o o nte Mizhocjimi. C'e animal o ndõjõ. Xo o jyëzi c'e animal ro manda texe cja yo nte, zõ pje ma razaji, zõ pje ma jña ñaji, zõ pje ma jñiñi c'ü menzumüji. ⁸ Yo cãrã texe cja ne xoñijõmü ra ndüñijõmüji ra ma't'üji c'e animal. Nu c'o t'opjü o tjüji cja o libro c'e Ts'imë, dya ra ma't'üji c'e animal. Ndeze 'ma dya be mi ät'ä Mizhocjimi ne xoñijõmü ya vi t'opjü o tjü nu c'o ro ndünt'ü a xütjü c'e Ts'imë c'ü o bö't'ü. Nu c'o dya t'opjü o tjü cja c'e libro ngue c'o ra ma't'ü c'e animal c'o.

⁹ Nu'tsc'eji in äräji yo jña, dyäräji na jo. ¹⁰ Nu c'o cjó c'o pant'a a pjörü; xo ra pant'aji a pjörü c'o. Nu c'o ra pö't'üte co tjëdyi, xo rguí ndü co tjëdyi c'o. Nguec'ua yo o nte Mizhocjimi ni jyodü ra séchiji; sido ra 'ñejmeji Mizhocjimi.

¹¹ Nuc'ua cja ró janda xe 'na animal c'ü o mbes'e cja ne xoñijõmü. Nuc'ü, mi peje yeje o mota nza cja o mota 'na Ts'imë. Pero mi ña'a nza cja 'na trac'ijmi. ¹² C'e animal ngue c'ü na yeje animal. Nuc'ü, dyofi c'ü ot'ü; cjapü yo nte ra tsjaji c'ua ja nzi ga manda c'ü ot'ü animal. Xo cjapü texe yo cãrã cja ne xoñijõmü ra ndüñijõmü ra ma't'üji c'ü ot'ü animal. C'ü ot'ü animal ngue c'ü o jogütjo 'ma ya mi ngue ro ndü. ¹³ C'ü na yeje animal xo cja na puncjü o seña. Cjapü ra jyäbã sivi a jens'e c'ü va säjä cja

ne xoñijõmü a jmi'i yo nte. ¹⁴ Onpü yo nte yo cãrã cja ne xoñijõmü, xipjiji c'ü ni jyodü ra dyät'äji 'na ts'ita c'ü exti nguetjo c'ü e animal c'ü vi s'odü co tjëdyi, pero o jogütjo. Yo nte ra dyät'äji c'e ts'ita, na ngue c'o seña c'o jëzi Mizhocjimi cja'a c'ü na yeje animal. ¹⁵ Mizhocjimi jëzi c'ü na yeje animal ra tsjapü ra tsjons'ü o jñü'ü c'e ts'ita c'ü exti nguetjo c'ü ot'ü animal. Nguec'ua c'ü e ts'ita ña'a c'ü. Xo ra manda ra mbö't'üji nu c'o dya ra ma't'ü c'e ts'ita. ¹⁶ Xo ra tsjapü texeji ra cuatpüji c'ü rguí meyaji cja o jodyëji o cja o ndë'ëji nguec'ua ra 'mãrã c'ü o tsjajaji c'ü ot'ü animal. Texeji, c'o dya pje pjëzhi, 'ñe c'o pje pjëzhi, 'ñe c'o jün'ü, 'ñe c'o dya jün'ü, 'ñe c'o mbëpji, 'ñe c'o dya mbëpji, nde ra tsjapüji ra cuatpüji rgá meyaji. ¹⁷ Dya cjó sö pje ra ndõmü ne pje ra mbö'ö, 'ma dya ri cuat'ü o tjü'ü c'e animal. C'ü o tjü'ü c'e animal ngue 'na número. ¹⁸ Ni jyodü rí pãräji; rí tsjijñiji pje ne ra mama o número c'e animal. C'e número ngue seiscientos cja sesenta y seis. C'e número ne ra mama ngue 'na nte.

14

El canto de los 144,000

¹ Dyäräji na jo c'ü ró janda c'ua. Ngue c'e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo mi böbü a ñi'i cja c'ü e t'eje c'ü ni chjü Sion. Mi dyoji angueze ciento cuarenta y cuatro mil o nte'e. Cja o ndëji mi t'opjü o tjü c'e Ts'imë Jesucristo 'ñe Mizhocjimi c'ü nu Tata. ² Cja rron ärä c'ua 'na jña c'ü vi 'ñeje a jens'e c'ü mi yürü nza cja rrã puncjü o ndare, 'ñe nza cja 'ma pjäjnã. C'e jña'a c'ü ró äragö mi nza cja bizhi 'ma pjë'biji na puncjü o arpa. ³ C'o nte c'o, ró äragö mi tøjõji 'na himno c'ü cja dadyo, mi tøjõji a jmi c'e trono, 'ñe a jmi c'o nziyo c'o mi bübü, 'ñe a jmi c'o tita. Nu c'o mi sö ro pjëchi c'e himno nguextjo c'o ciento cuarenta y cuatro mil. Na ngue c'e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo vi ngõ'tp'üji o nzhubüji o tsjapüji o nte Mizhocjimi 'ma o 'ñench'e o mü'büji c'ü, 'ma mi cãräji cja ne xoñijõmü. ⁴ Nuc'o, ngue c'o dya tjünt'ü a xütjü yo ts'ita. Nguextjo Mizhocjimi c'ü tjünt'ü a xütjü c'o. Nu c'o tjünt'ü a xütjü yo ts'ita chjëntjovi nza cja c'o bëzo c'o tsãjä o ndixü. Nu c'o tøjõ ne himno nu cja dadyo

sido tjünt'üji a xütjü c'e Ts'imë e Jesucristo. Angueze o ngõ'tp'ü o nzhubüji. Ngue c'o ot'ü o tsjapüji o t'i Mizhocjimi ngue c'ua ra ma't'üji angueze 'ñe c'e Ts'imë. ⁵ Nuc'o, sido mi mamaji c'o na cjuana. Dya pje bübüji c'ü na s'o a jmi Mizhocjimi.

Los mensajes de los tres ángeles

⁶ Ró janda c'ua c'ü 'na anxe c'ü mi pjüjuaja a nde a jens'e. Nuc'ü, mi zopjü c'o nte, mi xipjiji ja rvá sò xo ro jogü o mü'büji. Nu c'e jña'a, dya ra nguarü c'ü. Nu c'e anxe o zopjü texe yo nte, zö pje ma jñiñi c'ü mi menzumüji, zö pje ma razaji, zö pje ma jña mi ñaji. ⁷ C'e anxe o mapjü na jens'e o mama a cjava:

—Sü'üji Mizhocjimi. Ma't'üji angueze na ngueje me na nojo. Ya va sädä c'ü ra jñün'c'üji ngüenda. Ma't'üji Mizhocjimi c'ü o dyät'ä e jens'e 'ñe ne xoñijömmü 'ñe e ndeje 'ñe yo mbereje, o mama a cjanu c'e anxe.

⁸ C'ü 'naja anxe o ndünt'ü a xütjü c'ü ot'ü anxe. O mama a cjava:

—Ya o yät'ä c'e ndajñiñi c'ü ni chjü Babilonia. Nu c'o mi cārā c'e ndajñiñi me mi ma't'üji o ts'ita. Nde mi cjavüji texe yo jñiñi xo ro ma't'üji o ts'ita. Chjëntjovi nza cja 'ma ri unüji o vino c'o ni tiji.

⁹⁻¹⁰ Nuc'ua c'ü 'naja anxe, o ndünt'ü a xütjü c'o yeje. Ngue c'ü na jñi anxe. O ña na zëzhi. O mama a cjava:

—'Ma cjó c'o ra ma't'ü nu c'e animal 'ñe c'e ts'ita c'ü exi nguetjo c'e animal 'ñe 'ma ra jyëziji ra meyaji cja o ndëji o cja o dyëji, nu'ma, Mizhocjimi me ra tsjapü ra sufrido c'o. Me ra ünmbü Mizhocjimi c'o; dya ra juentseji, me ra sufridoji na puncjü cja sivi 'ñe cja o asufre. Ra sufridoji a jmi c'o o anxe Mizhocjimi 'ñe a jmi c'e Ts'imë. ¹¹ Nu c'o ra ma't'ü c'e animal 'ñe c'e ts'ita c'ü exi nguetjo c'e animal 'ñe 'ma ra cuatpüji o tjü'ü c'e animal, dya ra sò ra söyaji; xömmü ndempa ra sufridoji. Nu c'ü e bipji c'ü ri pes'e c'ua ja rrā sufrido anguezeji, dya ra tjeze. ¹² Nguec'ua c'o o t'i Mizhocjimi, ni jyodü sido ra dyätäji c'ü, 'ñe sido ra 'ñejmeji e Jesucristo; dya ra chjench'eji a xütjü.

¹³ Nuc'ua ró ärägö 'na jña'a c'ü je vi 'ñeje a jens'e. Nuc'ü, o xitsi a cjava c'ü:

—Je rí dyopjügue a cjava: “Nu c'o sido ejme e Jesucristo c'ü ín Jmugöji, zö ra

bö't'üji, pero ra zät'äji nu ja me na jo.” Mama a cjanu o Espiritu Mizhocjimi, na cjuana me ra mäjäji. Mizhocjimi me ra mápä anguezeji na ngueje o tsjaji c'ua ja nzi va ne angueze. Nguec'ua ya ra söyaji. O xitsi a cjanu c'e jña'a.

La cosecha de la tierra

¹⁴ Dyäräji c'ü ró janda. Mi bübü 'na ngömmü c'ü ma t'öxü. A xes'e c'e ngömmü, mi junrü 'naja c'ü exmi nguetjozügöji. Mi juns'ü o ñi 'na corona c'ü ngueje oro. Mi jün 'na sjat'ëbi c'ü me ma mbeñe. ¹⁵ C'ü 'naja anxe o mbedye cja c'ü e templo nu ja bübü Mizhocjimi. C'e anxe o mapjü na jens'e o zopjü nu c'ü mi junrü a xes'e c'e ngömmü, o xipji a cjava:

—Pjéch'i dya nu in sjat'ëbi rí chagü na ngueje ne ndajme nu rí chagü ya zädä. C'ü e dagrëxü cja ne xoñijömmü ya na jo'o.

¹⁶ Nu c'ü mi junrü a xes'e c'e ngömmü cjanu o mbëch'i c'ü o sjat'ëbi cja ne xoñijömmü; nuc'ua o dagü c'ua, c'o mi cja'a cja ne xoñijömmü.

¹⁷ Cjanu o mbedye c'ua c'ü 'naja anxe cja c'ü e templo nu ja bübü Mizhocjimi a jens'e. Xo mi jün 'na sjat'ëbi c'ü me ma mbeñe.

¹⁸ Nuc'ua xe 'naja anxe o mbedye cja c'ü e altar. Nuc'ü, ngue c'ü mi manda yo sivi. Cjanu o mapjü na jens'e o zopjü nu c'ü mi jün c'ü e sjat'ëbi c'ü me ma mbeñe, o xipji a cjava:

—Pjéch'i c'ü in sjat'ëbi ra jyäbä yo uva yo cja'a cja ne xoñijömmü cja rrī pëchi yo na ngueje ya ndä'ä yo. O mama a cjanu c'e anxe.

¹⁹ Nuc'ua c'e anxe o jñü c'ü o sjat'ëbi c'ü me ma mbeñe, o mbëch'i cja ne xoñijömmü, o ndagü c'o uva. Cjanu o mboch'ü c'o uva nu ja je ro ndë'biji. C'ü yödüji c'o uva chjëntjovi c'ü ra tsja Mizhocjimi. Ra tsjapü me ra sufrido nu c'o dya ejme angueze. ²⁰ Nu ja o ndë'biji c'o uva je ngueje a tji'i cja c'e jñiñi. Mizhocjimi 'ma ra jyëziji ra castigaoji yo nte, je ngueje a tji'i cja c'e ndajñiñi ra bö't'ü na puncjü nte. O cji'i c'ü ra pjödüji me rrā jë'ë; ra zäs'ä cja o ne yo pjadü nu ja cjüsp'üji. Ra nzhodü c'o cji ra zät'ä jñi ciento kilometro c'ü na maja.

15

Los ángeles con las siete últimas plagas

¹ Nuc'ua ró janda c'ü 'naja señal a jens'e c'ü ma nojo c'ü rví zū yo nte. C'e señal mi ngue yencho anxe c'o mi jün yencho c'o rví tsjapü ro sufrido yo nte. Nu c'o me ra sufrido yo nte ngue c'o ya rguí nguarü, na ngueje ya ra nguarü c'ü ni ünmbü Mizhocjimi yo nte.

² Xo ró jandagö c'ü mi nza cja 'na mar c'ü mi 'ñetse nza cja vigrio. Nuc'ü, mi chjana sivi c'ü. Mi cãã nu c'o o t'i Mizhocjimi. Anguezeji vi ndõjõji; vi bẽzhi c'e animal c'ü na s'o. Na ngueje anguezeji, dya ndünt'üji a xütjü c'e animal. Dya o ma't'üji c'e ts'ita c'ü exi nguetjo c'e animal, y dya mi cuat'üji o tjü cja o ndẽji. Anguezeji ma bõbüji a xes'e c'e mar. Mi jünji o bizhi c'ü ngueje arpa. Ngue Mizhocjimi c'ü vi unü c'o arpa anguezeji. ³ Mi tõjõji 'na himno c'ü ja va 'ñeme Mizhocjimi e Moisés o mbëpi Mizhocjimi va pjongü libre c'o nte, 'ñe ja va 'ñeme Mizhocjimi c'e Ts'imë o ëjẽ cja ne xoñijõmü, o ë 'ñevgueji libre. Je mi mamaji a cjava:

Nu'tsc'e Mizhocjimi, ín Jmuts'üjme, sö rí tsjague texe.

Me na nojo texe yo i tsjague, 'ñe me na zõ'õ. Na jo texe yo in cjague, 'ñe na cjuana. In mandague texe cja yo jñiñi.

⁴ Nu'tsc'e ín Jmuts'üjme, texeji ra züc'ügueji. Ra mamaji ngue'tsc'e c'ü me na jo.

Na ngueje nguextjots'ü me na sjüts'ü; dya pje bübüts'ügue c'ü na s'o.

Yo nte texe cja ne xoñijõmü ra ë ndüñijõmüji ra ma'tc'üji, na ngueje in jíchiji c'ü me na jo c'o in cjague.

⁵ Nuc'ua ró janda c'ua, o xogü c'e templo a jens'e nu ja bübü Mizhocjimi. ⁶ Nuc'ua o mbedye cja c'e templo c'o yencho anxe c'o mi jün c'ü ro tsjapü ro sufrido yo nte. Mi jeji bitu c'ü xiji lino; me ma t'õxü c'e bitu, me mi juëbi. Xo mi c'õ'bü cja o tijmiji o mbünt'ü c'o mi ngueje oro. ⁷ Nuc'ua 'naja c'o nziyo c'o mi bübü a jmi cja c'e trono, o ndë c'ua yencho mojmü c'o mi ngueje oro, cjanu o unü 'naja nzi 'na c'o yencho anxe. Mi nizhi c'o mojmü. Je mi po'o c'ua c'ü me mi üdü Mizhocjimi c'ü ngue c'o castigo c'o ro tsjapü ro sufrido yo nte. Ngue

Mizhocjimi c'ü exi bübü y ra bübütjo c'ü; zõ ra nguarü ne xoñijõmü. ⁸ Nuc'ua c'e templo me co jyä'ä c'ua bipji, na ngueje me na nojo Mizhocjimi 'ñe me na zẽzhi. Dya cjó mi sö ro cjogü cja c'e templo cja ro nguarü c'o anxe c'o vi manda Mizhocjimi ro tsjapüji ro sufrido yo nte. Yencho c'o me na s'ẽzhi c'o ro sufridoji.

16

Las copas de castigo

¹ Nuc'ua ró ärägö 'na jña c'ü mi mapjü na jens'e, ndeze cja c'e templo. Mi xipji a cjava c'o yencho anxe:

—Mõji, ma pjödüji a xes'e cja ne xoñijõmü c'ü po'o yo yencho mojmü. Mizhocjimi ya me ra castigao yo nte; ra tsjapü me ra sufridoji.

² Nuc'ua c'ü ot'ü anxe cjanu o ma c'ua c'ü, o ma pjödü c'ü mi po'o c'ü o mojmü a xes'e cja ne xoñijõmü. Cjanu o nzhodü c'ua 'na ngueme c'ü me ma ü, c'ü dya mi sö ro jogü. Mi ngueje o xãã c'ü me mi po c'o me ma s'o. C'e ngueme o pënch'i c'o nte'e c'o je mi cuat'ü cja ndẽ'ẽ o tjü c'e animal, c'o mi ma't'ü c'ü o ts'ita.

³ Nuc'ua c'ü na yeje anxe o ma c'ua, o ma pjödü c'ü mi po'o o mojmü a xes'e o mar. Nuc'ua c'e ndeje o mbẽzhi nza cja o cji 'na añima. Nguéc'ua va ndü c'ua texe c'o mi cã'ã cja o mar.

⁴ Nuc'ua c'ü na jñi anxe o ma c'ua c'ü, o ma pjödü c'ü mi po'o o mojmü a xes'e cja yo ndare 'ñeje nu ja peje ndeje. Nuc'ua o mbẽzhi c'ua cji'i c'o ndeje. ⁵ Cja rron ärä c'ua c'ü e anxe c'ü manda e ndeje. O mama a cjava:

—Nu'tsc'e Mizhocjimi exmi bübügue y in bübütjogue. Me na sjüts'ügue. Me na jots'ügue. Me na jo c'ü in cjague dya, in cjapü ra sufrido yo nte. ⁶ Me na jo a cjanu c'ü in cjague. Nudya ya i tsjapü yo nte ra sufridoji na ngueje c'ü o pjõnbüji o cji'i c'o profeta c'o o päjtc'ä va zopjü yo nte. Y xo pjõnbüji o cji c'o dyaja in ntegue. Anguezeji ni jyodü ra sufrido rgá ziji o cji, na ngueje me na s'o c'o o tsjaji.

⁷ Cja rron ärägö o mapjüji cja c'ü e altar, o mamaji a cjava:

—Nu'tsc'e Mizhocjimi ín Jmuts'újme, sö rí tsjague texe. Na cjuana me na jo'o c'ua ja gui tsjapü ra sufrido yo nte.

⁸ Nuc'ua c'ü na nziyojo anxe o ma c'ua, o ma pjödü c'ü mi po c'ü o mojmü a xes'e cja e jyarü. Cjanu o ch'unü c'ua e jyarü ro ndüt'ü yo nte'e. ⁹ Nuc'ua me mi tjë'ë c'ua yo nte na ngueje c'ü me ma zëzhi e jyarü. Pero dya nzhogü o mü'büji c'ü ro ma't'üji Mizhocjimi c'ü me na nojo. C'ü o tsjaji, o zanmbüji c'ua o tjü Mizhocjimi c'ü me na zëzhi c'ü vi pejñe c'o castigo.

¹⁰ C'ü na tsi'ch'a anxe o ma c'ua c'ü, o ma pjödü c'ü mi po c'ü o mojmü a xes'e nu ja mi manda c'e animal c'ü na sate. Nuc'ua o bëxömmü c'ua nu. Nuc'ua c'o nte'e me mi sa o c'ijñiji na ngueje me ma ü c'ü ma sufridoji. ¹¹ Me mi sadüji Mizhocjimi a jens'e na ngueje c'ü me mi söji na ü ñe me mi pes'e o xäxä cja o cuerpoji. Pero dya nzhogü o mü'büji; o sido o tsjatjoji c'o na s'o.

¹² C'ü na ñanto anxe o ma c'ua c'ü, o ma pjödü c'ü mi po'o c'ü o mojmü a xes'e cja c'e trandare c'ü ni chjü Eufrates. Nuc'ua o dyot'ü c'ua c'e ndeje ngue c'ua ro jogü c'ü e ñiji nu ja ro cjogü c'o rey. Nuc'o, je rví ñejeji nu ja ni mbes'e e jyarü.

¹³ Cja rron janda c'ua jñi'i demonio c'o exmi nguetjo o 'huë'ë. O mbedyeji cja o ne'e c'e trac'ijmi ñe cja o ne c'e animal c'ü na sate, ñe cja o ne c'e profeta c'ü ngue c'ü na yeje o animal. ¹⁴ C'o jñi 'huë'ë ngueje demonio. Me mi cjaji seña c'o me mi sū yo nte. O möji cja yo rey yo cārã texe cja ne xoñijömmü, o ma xipjiji ra ëji texeji ra ñe chüji Mizhocjimi. Pero ra bëzhiji; ra ndöjō Mizhocjimi. Na ngueje me na zëzhi Mizhocjimi; sö ra tsja texe. ¹⁵ Mama a cjava e Jesucristo c'ü ín Jmugöji: “Dyäräji, nutscö rá ëcjö 'ma dya ín pârâgueji. Chjëntjovi nza cja 'ma va säjä 'na mbë'ë, dya cjó pârã ja hora ra säjä. Me mäjã nu c'o sido ra ndepque. Nu c'o dya tepque, ra tsejeji 'ma rá ëcjö na ngueje, dya sido cjaji c'ua ja nzi rgá negö.” O mama a cja c'ua e Jesucristo. ¹⁶ Nuc'ua c'o demonio o jmutüji c'o rey cja c'e jñiñi c'ü xiji Armagedón cja jña hebreo.

¹⁷ Nuc'ua c'ü na yencho anxe o ma c'ua c'ü. O ma pjödü c'ü mi po'o c'ü o mojmü nu cja e ndajma. Cja rron ärägö 'na jña c'ü

me ma zëzhi c'ü je vi ñeje cja c'e templo nu ja bübü Mizhocjimi cja o trono. O mama a cjava c'e jña'a:

—Ya zädä c'ü ra nguarü texe, o mama.

¹⁸ Nuc'ua cjanu o juë's'i c'ua, cjanu o pjäjnä; me mi yürü c'ua. Cjanu o mbï c'ua na zëzhi ne xoñijömmü. Dya mi ñömmü na zëzhi a cjanu ne xoñijömmü ndeze 'ma o ngärã yo nte. ¹⁹ Mizhocjimi o mbeñe c'ua ja ma cja c'e ndajñiñi c'ü ni chjü Babilonia. Me mi üdü Mizhocjimi na ngueje me mi cjaji c'o na s'o. Nguec'ua o tsjapü me o sufrido c'o je mi cārã nu. 'Ma o mbï ne xoñijömmü, o c'adü c'e ndajñiñi c'ü. Exi jñi parte va c'adü c'e jñiñi. Yo jñiñi texe cja ne xoñijömmü o yät'ä texe yo. ²⁰ Nuc'ua yo ts'ixoñijömmü yo je bübü a nde'e cja mar, o ojtjo c'ua texe yo. Yo t'ëje o yät'ä texe yo. Dya cja mi bübü ne ri 'naja. ²¹ Nuc'ua cjanu o jyäbã c'ua o trangündo a jens'e. Mi cuarenta kilo c'ü ma jyü c'o ngündo. Me mi pjat'ü yo nte. Nuc'ua yo nte o zadüji Mizhocjimi na ngueje c'o ngündo c'o vi jyäbã. C'o ngündo o tsjapü o sufridoji na puncjü.

17

Condenación de la gran prostituta

¹ Cjanu o ë c'ua 'naja c'o yencho anxe c'o mi tjë'ë c'o yencho mojmü, o ë zocügö. O xitsi a cjava:

—Xä'dä. Rá jí'ts'i ja rga tsjapü Mizhocjimi ra sufrido nu c'e ndixü c'ü me tsäjã o bëzo. C'e ndixü c'ü rí mangö ngue c'e ndajñiñi c'ü me na s'o c'ü manda cja na puncjü mar. ² Me o dyonpü yo rey cja ne xoñijömmü, ñe yo dyaja yo cārã cja ne xoñijömmü. C'o rey cja ne xoñijömmü dya jyanmbüji c'e ndixü; me go mäjäji va tsjaji c'o na s'o c'o mi mama c'e ndixü. Yo nte cja ne xoñijömmü chjëntjoji c'ü me tñ'i; na ngueje o ndünt'üji a xütjü c'e ndixü, o xitsi a cja c'ua c'e anxe.

³ C'ü o Espiritu Mizhocjimi mi jítsi c'ü ro zädä. Nuc'ua c'e anxe o zinzi cja c'ü e ndajyadü. Nguejnu ró janda 'na ndixü c'ü mi chägä 'na animal c'ü me ma mbaja. Nu cja c'e animal me mi t'opjü tjü'ü c'o mi sadü Mizhocjimi. Nu c'e animal mi bübü yencho o ñi, cja na dyëch'a o mota. ⁴ Nu c'ü e ndixü mi je'e bitu c'ü ma cjipobü, ñe c'ü me

ma mbaja, 'ñe mi cuat'ü oro. Xo mi quis'i ts'irojo c'o me ma zö, xo 'ñe o perla. C'e ndixü mi tjë 'na mojmü c'ü mi ngueje oro, c'ü me mi nizhi. Mi nizhi c'o s'ante 'ñe c'o me ma s'o na ngueje vi tsja na s'o c'e ndixü. ⁵ Cja o ndë'ë mi t'opjü 'na tjü'ü, c'ü dya cjó mi pãrã ja ma cja c'e tjü'ü. Je mi t'opjü a cjava c'e tjü'ü: "Ne ndajñiñi a Babilonia, je ngue nu nana texe c'o tsãjã bëzo, 'ñe texe c'o na s'o cja ne xoñijömmü." Je ma cjanu c'e tjü'ü. ⁶ Nuc'ua ró unü ngüenda c'ü e ndixü, nza cja c'ü o t'ĩ na ngueje c'ü vi pjönbü o cji c'o o nte Mizhocjimi. Nuc'o vi mbö't'üji c'o, na ngueje mi zopjüji yo nte mi xipjiji ja ga cja e Jesucristo. Nu c'e ndixü chjëntjovi c'ü vi zi o cji c'o o t'i Mizhocjimi. Me mi mäjã c'e ndixü. 'Ma ró jandagö c'e ndixü, dya mi pãrãgö pje ne ro mama. ⁷ Nuc'ua c'e anxe o xitsi:

—¿Jenga dya in pãrãgue pje ne ra mama ne ndixü? Nutscö rá xi'ts'i nu c'ü dya cjó mi pãrã ja cja c'e ndixü c'ü i jñanda, 'ñe c'e animal c'ü chãgã, c'ü bübü yencho o ñi, cja na dyëch'a o mota. ⁸ Nu c'e animal c'ü na sate c'ü i jñanda, ya ngue ra mbes'e cja c'e t'o'o c'ü na jë c'ü dya 'ñetse ja je sãt'ã. Nu c'e animal mi bübü, pero dya cja bübü dya. Pero ra 'ñetse na yeje. Nguec'ua yo cãrã cja ne xoñijömmü 'ma ra jñandaji c'e animal ra mamaji: "Maco ya vi ndü ne animal; ya bübütjo na yeje. Me na nojo nu", ra 'ñeñeji. Nu c'o ra mama a cjanu ngueje c'o dya juns'ü o tjü'ü cja c'e libro c'ü quis'i o tjü'ü c'o ra bübütjo co Mizhocjimi para siempre. Yo tjü je quis'i ndeze 'ma o dyät'ã Mizhocjimi ne jens'e 'ñe ne xoñijömmü. Zö ra bübütjo na yeje c'e animal, ra zãdã c'ü Mizhocjimi ra pant'a a ma a linfiernu.

⁹ 'O dya c'üji pjeñe Mizhocjimi; ni jyodü rí tsjijñiji ngue c'ua rí tendioji ja cja c'ü mama Mizhocjimi. C'o yencho ñi'i c'o bübü cja c'e animal ngue yencho t'eje c'o. Cja o ñi'i c'o t'eje je junrü nu c'e ndixü. ¹⁰ C'o yencho ñi xo ngue yencho rey c'o. C'o tsi'ch'a rey ya ndöpüji c'o, dya cja mandaji. C'ü 'naja rey manda dya. Nu c'ü 'naja, dya be va ëjë c'ü. Ra ëjë c'ü, pero dya ra mezhe ra manda. ¹¹ Nu c'ü e animal c'ü mi bübü, y dya bübü dya, ngue c'ü na ocho rey. Pero xo ngueje 'naja c'o yencho. Nuc'ü, ra pant'a Mizhocjimi a ma a linfiernu.

¹² 'Nu c'o dyëch'a mota c'o ya i jñanda, ngueje dyëch'a rey c'o. Nuc'o, dya be ch'unü ra manda c'o. Ra ch'unüji c'ü ra tsjaji rey co c'e animal c'ü na sate. Pero 'natjo hora c'ü ra mandaji. ¹³ Nu c'o dyëch'a rey, 'natjo pjeñe c'ü ri cjijñi c'o. Ra tsjaji c'ua ja nzi ga ne c'e animal c'ü na sate, ra unüji c'o o xondaroji. ¹⁴ Anguezeji je ra tsjapüji chü c'ü e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo. C'ü e Ts'imë, nuc'ü ra ndöjô c'ü. Na ngueje angueze manda texe cja yo jmu'u 'ñe texe cja yo rey. Nu c'o cãrã co c'e Ts'imë, Mizhocjimi o zojnü c'o; xo o juajnü c'o. Anguezeji sido ejmeji c'e Ts'imë.

¹⁵ Cja xe nu xitsi c'ua c'e anxe:

—C'o ndeje c'o i jñanda nu ja mi junrü c'e s'orixü, nuc'o ngue o nte c'e ndixü c'ü manda c'o. Me na puncjü c'o. Cãrãji texe cja ne xoñijömmü, ñaji na puncjü o jñã'a. Na puncjü raza c'o. ¹⁶ Nu c'o dyëch'a mota c'o i jñandague, nuc'o 'ñe c'e animal c'ü na sate ra nuji na ü c'ü e s'orixü, ra tsjapüji ra sufrido. Xo ra ts'osp'üji c'o o bitu ra nzerga, jo rro mbö't'üji. Jo rron zapüji c'o o ts'ingue. Xo ra ndüt'üji cja sivi. ¹⁷ Na ngueje Mizhocjimi o tsjapü o nguijñiji cja o mü'büji; nguec'ua ra tsjaji c'ua ja nzi ga mbeñe angueze. 'Natjo pjeñe c'ü ri cjijñiji. Ngue reyji; pero nu ja mandaji ra nzhötüji c'e animal ngue c'ua nguextjo c'ü ra manda c'ü. Ra tsja rey c'e animal hasta cja ra zãdã c'o o mama Mizhocjimi. ¹⁸ Nu c'ü e ndixü c'ü i jñanda, ngue c'ü e ndajñiñi c'ü manda texe cja yo rey texe cja ne xoñijömmü.

18

La caída de Babilonia

¹ Nuc'ua ró janda c'ua c'ü 'naja anxe c'ü ma sjöbü a jens'e. Me mi pë's'i na puncjü c'ü vi unü Mizhocjimi ro tsja'a. Nuc'ua cja ne xoñijömmü me co jya's'ü c'ua co nu c'ü ma zö angueze. ² Nuc'ua o mapjü c'ua na jens'e c'e anxe o mama a cjava:

—Ya ra yät'ã dya, ne ndajñiñi nu ni chjü a Babilonia. Exna cjuana ra yät'ã. Ngue c'ua dya cjó cja ri nzheñe nu; nguextjo yo demonio, 'ñe texe pje nde ma s'ondajma; 'ñe c'o me na s'o c'o peje o juaja. ³ Je ra zãdã a cjanu na ngueje o dyonpü yo nte texe cja ne xoñijömmü. Nguec'ua dya ma't'üji

Mizhocjimi; ma't'üji o ts'ita. Chjëntjovi c'ü ri t'ijji. Nujoyo rey cja ne xoñijõmü dya jyanbüji c'e ndixü c'ü ngueje c'e jñiñi. Yo pje nde pö cja ne xoñijõmü ya me jünji na puncjü o merio na ngueje je dyoji c'e ndixü c'ü me na s'o. C'o pè's'i c'e ndixü, me ne yo nte ra ndõmü.

⁴ Nuc'ua ró ärä c'ü 'na jña'a c'ü vi 'ñeje a jens'e. Mi mama a cjava:

—Pedyeji cja ne jñiñi, nu'tsc'ejji ín ntets'ügõji; ngue c'ua dya rí tsjaji c'o cjaji nu, na ngue me na s'o. 'Ma sido rí tsärägueji nu, xo rí sufridogüeji c'o ra sufrido anguesji. ⁵ Na ngueje c'o nzhubü c'o cjaji, me na puncjü. Chjëntjovi c'ü je ri cjins'i hasta a jens'e. Mizhocjimi pärã c'ü me cjaji na s'o, y ya mama c'ü ya zädã c'ü ra sufridoji. ⁶ Rí nzhopqueji c'ü o tsja ne jñiñi. Rí jyã'tp'ãji c'ü ra sufridoji, na ngueje me co tsjapüji o sufrido yo nte. ⁷ Ne jñiñi me c'apütsjé na nojo. Me ma't'ü o ts'ita. Chjëntjovi nza cja 'na ndixü c'ü me tsãjã na puncjü o bëzo. Nudya rí tsjapü me ra sufrido; me ra huë'ë angueze. Na ngueje mama a cjava cja o mü'bü: “Nguetscö rí minc'ö reina, rí mandagö. Dya rí 'natsjögö; dya pje bëtsigö c'ü rí tsãjã o bëzo. Dya ra zädã c'ü me rá huëgö.” ⁸ Nguec'ua ra zädã 'naja pa c'ü me ra sufrido ne ndixü. Mismotjo c'e pa'a c'ü, me ra zö o ngueme, me ra nzhumü, me ra zö o tjiimi. Xo nde ra ndüt'üji cja sivi. Na ngueje me na zëzhi Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji c'ü ra tsjapü ra sufrido ne ndixü. O mama a cjanu c'e jña c'ü vi 'ñeje a jens'e.

⁹ C'o rey cja ne xoñijõmü o tsjaji na s'o co c'e ndixü c'ü ngue c'e jñiñi. Me xo o ma't'üji c'o ts'ita. Nguec'ua 'ma ya ra jñandaji c'e bipji na ngueje c'ü rva tjë'ë c'e jñiñi, me ra huëpji c'ü, me ra nzhumüji. ¹⁰ C'o rey je rgua böbüji na jë, ra zü'üji na ngue c'ü me ri sufrido c'e jñiñi. Ra mamaji a cjava:

—Juejme ne ndajñiñi a Babilonia nu me ma zëzhi. 'Natjo ndajme o zädã c'ü me sufrido c'ü na castigao Mizhocjimi nu, ra 'ñeñeji.

¹¹ Nu c'o pje nde pö cja ne xoñijõmü ra huëpji angueze 'ñe ra nzhumüji, na ngueje dya cja cjó xe ri tõmbüji c'o ri pöji. ¹² Dya cja cjó ri tõmbüji o oro 'ñe o plata 'ñe o ts'irojo

c'o me na zö, 'ñe o perla 'ñe o bitu c'o lino c'o me na jo, 'ñe o seda, 'ñe o mbabitu, 'ñe o bitu c'o na c'jipobü. Xo 'ñeje o za'a c'o me na jo ga jyärã, 'ñe c'o t'ät'ã co marfil, 'ñe co za'a, 'ñe c'o bronce, 'ñe c'o t'ëzi, 'ñe c'o mármol. ¹³ Xo 'ñeje canela, 'ñe c'o pjindyö c'o na jo ga jyärã, 'ñe nguichjünü, 'ñe mirra, 'ñe o perfume c'o na jo ga jyärã, 'ñe vino 'ñe aceite 'ñe harina 'ñe ndëxü. Nudya, pöji dya yo animal yo tuns'ü pöjõ, 'ñe o ndënc'hjürü, 'ñe o pjadü, 'ñe o carro. Xo pöji o nte ra tsjapüji ra pëpji. Pero ra zädã c'ü dya cja cjó ra ndõmbüji c'o. ¹⁴ Mizhocjimi ra mama a cjava:

—Nu'tsc'ejji in cãrãji a Babilonia, nu c'o me mi ne in mü'bügüeji, ya tjezetjo c'o. Texe c'o mi jüngüeji c'o me ma mizhi 'ñe c'o me ma zö, ya bë'ts'igüeji dya c'o. Dya cja xe rí chöt'üji dya c'o, ra 'ñeñe.

¹⁵ Nu c'o pö c'o cja'a cja c'e jñiñi me jünji na puncjü merio, me ricoji. Nguec'ua 'ma ra yät'ã c'e jñiñi, ra böbüji na jë. Na ngueje me ri süji c'ü ra sufrido c'e jñiñi. Ra huëpji, me ra nzhumüji. ¹⁶ Ra mamaji a cjava:

—Juejme ne ndajñiñi. Mi chjëntjovi nza cja 'na ndixü c'ü me mi je'e na jo bitu c'o lino 'ñe c'o me ma mbaja 'ñe c'o ma c'jipobü; 'ñe mi cuatüji o oro 'ñe mi jezheji co o ts'irojo c'o ma zö'ö 'ñe o perla. ¹⁷ 'Natjo ndajme o chjorü texe c'o, ra mamaji a cja c'ua.

Xo 'ñe texe c'o ëdyi c'o barco 'ñe c'o pëpji cja c'o barco 'ñe c'o pëpji cja ndeje ra böbüji na jë; xo 'ñe c'o pje nde pö c'o nzhodü cja barco. ¹⁸ Ra jñandaji c'e bipji c'ü ri tjë c'e jñiñi ra mapjüji ra mamaji a cjava:

—¿Ja ri bübü 'na jñiñi c'ü ri chjëntjovi ne ndajñiñi?, ra mamaji.

¹⁹ Cja rron dyü's'üji jõmü o ñiji. Cja rron mapjüji, ra huëji, ra nzhumüji. Ra mamaji a cjava:

—Nutscöji rí pè's'iji o barco, 'ñezgöji rí comercianteji rí nzhodüji cja mar, ró tõjõji na puncjü merio na ngue c'ü mi jün na puncjü ne jñiñi. Pero nu c'o mi jün, 'natjo ndajme o chjorü texe, ra mamaji a cja c'ua.

²⁰ C'o o apóstole Mizhocjimi, 'ñe c'o o profeta 'ñe c'o dyaja o nte Mizhocjimi c'o cãrã a jens'e, ra mäjãji. Na ngueje Mizhocjimi

ya ra chjotü c'e jñiñi, ra nzhopcü c'ü me vi tsjapü o sufrido c'o o nte Mizhocjimi.

²¹ Nuc'ua ró janda 'na anxe c'ü ma zëzhi, o jñü 'na ndojo c'ü mi nza cja cjüjnü. Cjanu o ma pant'a cja e mar. O mama a cjava:

—Je rga cjanu rgá pant'aji na zëzhi c'e ndajñiñi c'ü ni chjü Babilonia. Nuc'ü, dya cja xe ra ch'öt'ü c'ü. ²² Nu c'o mbë'bizhi c'o pjë'bi o arpa 'ñe o flauta 'ñe o trompeta, dya cja xe ra dyäräji cja o calle c'o. Nu c'o pje nde ät'ä, dya cja xe ra ch'öt'ü cja c'e jñiñi. Dya cja xe ra dyäräji c'ü xe ri cüjnüji nu. Na ngueje, dya cjó cja xe ri ndeñe. ²³ Dya cja xo ra ndë sivi nu ja je järä c'e jñiñi. C'ü ni tsjaji chjüntü, dya cja ra dyäräji nu ja je järä c'e jñiñi. Ra chjorü c'e jñiñi. Na ngueje c'o menzumü nu, o dyonpüji yo nte texe cja ne xoñijömmü o xipjiji c'o dya cjuana. Yo nte o 'ñejmeji, na ngueje me na nojo c'o comerciante cja c'e jñiñi, jünji na puncjü merio.

²⁴ Cja c'e jñiñi c'ü, je ch'öt'ü nu, o cji c'o profeta 'ñe c'o dyaja o nte Mizhocjimi 'ñe texe c'o o mbö't'üji cja ne xoñijömmü, je o mama a cja c'ua c'e anxe.

19

¹ Nuc'ua ró ärä c'ua me na puncjü nte c'o mi cãrã a jens'e. Mi mapjüji na jens'e, mi mamaji a cjava:

Aleluya. Ngue ín Mizhocjimigöji o jocüzü ín mü'büji, o 'ñevgueji libre.

Nuc'ü, me na nojo c'ü; me na zëzhi.

² Na ngue me na jo c'ü cja'a Mizhocjimi 'ñe me na cjuana.

Ya tsjapü o sufrido c'ü e tras'orixü, nu c'ü o dyonpü yo cãrã cja ne xoñijömmü. Ngue c'ü je o dyonpüji nguec'ua dya mi ma't'üji Mizhocjimi; mi ma't'üji c'o ts'ita.

Mizhocjimi ya xo o nzhopcü c'e ndixü c'ü vi pjönbü o cji c'o nte c'o mi ätä Mizhocjimi.

³ Nuc'ua o yepe o mapjüji, o mamaji a cjava:

—Aleluya. Nu c'o bipji c'o c'os'ü c'e ndajñiñi, dya ra nguarü c'o.

⁴ Nuc'ua c'o veinticuatro tita 'ñe c'o nziyo c'o bübü, o ndüñijömmüji o ma't'üji Mizhocjimi c'ü junrü cja c'e trono. Mi mamaji a cjava:

—Je rga cjanu, amén. Aleluya.

⁵ Nuc'ua ró ärägö c'ü 'na jña c'ü je ma ëjë cja c'e trono. Mi mama a cjava:

Unüji na pöjö ín Mizhocjimigöji, nu'tsc'eji, texets'üji o mbëpjits'üji angueze.

Nu'tsc'eji ín süji angueze ín ätäji, rí unüji na pöjö, zö pjë'ts'iji zö dya pje pjë'ts'iji, o 'ñeñe a cja c'ua c'e jña'a.

La fiesta de las bodas del Cordero

⁶ Ró ärä c'ua, nza cja c'ü xo mi cãrã na puncjü o nte. O t'ärä nza cja 'ma yürü na puncjü o ndeje; y 'ma me pjäjnã na zëzhi a jens'e. Mi mama a cjava:

Aleluya. Ya manda Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji c'ü me na zëzhi c'ü sô ra tsja texe.

⁷ Mö rá mäjäji dya, me rá mäjäji rá ma't'üji Mizhocjimi rá unüji na pöjö.

Na ngueje ya zädä c'ü ra tsja chjüntü. Ya zädä c'ü rá cãrãji co e Jesucristo. Chjëntjovi 'ma cjaji chjüntü. Nu c'e Ts'imë e Jesucristo ngue c'e t'i c'ü ra chjüntü. Nutscöji rí ejmeji e Jesucristo, nguetscöji c'e xunt'i, ya ró jocüji rá ma cãrãgöji co angueze.

⁸ Na ngueje o dyacüji rí jegöji na jo bitu c'ü xiji lino, c'ü me jya'xtjo 'ñe me juës'i, je o mama a cja c'ua c'o jña'a.

C'o na jo bitu ngue c'o na jo c'o cja'a o nte Mizhocjimi.

⁹ Nuc'ua c'e anxe o xitsi a cjava:

—Dyopjügue a cjava: “Me mäjä nu c'o o zojnü Mizhocjimi ra ma ñöñüji 'ma ra chjüntü c'e Ts'imë.”

Xo o xitsi a cjava:

—Nujyo ngueje o jña Mizhocjimi, me na cjuana yo, o xitsi a cja c'ua.

¹⁰ Nutscö ró ndüñijömmü c'ua, cja o ngua c'e anxe ngue c'ua ro ma't'ü. Nuc'ua o xitsi c'ua:

—Dya rí ndüñijömmü ín jmigö; dya xo rí matcü. Nu'tsc'e 'ñe c'o ín cjuarmague c'o sido ejme c'o o jizhi e Jesucristo, o mbëpjits'üji Mizhocjimi. Xo nzitjozügö, o mbëpjitzözügö Mizhocjimi. Je rí ndüñijömmü a jmi Mizhocjimi, rí ma't'ü angueze, o xitsi a cja c'ua c'e anxe.

Nu c'o jña c'o mama na cjuana ja cja e Jesucristo, ngue c'o je o mama c'o profeta; y ngue o jña Mizhocjimi c'o.

El jinete del caballo blanco

¹¹ Nuc'ua ró janda o xogü a jens'e. Ró janda 'na t'öxpjadü. Nu c'ü mi chägä angueze, mi chjü'ü a cjava: “Nu c'ü cja'a c'ua ja nzi ga mama.” Xo mi chjü'ü a cjava: “Nu c'ü na cjuana.” Nuc'ü, jün na jo ngüenda, 'ñe castigao yo nte c'ua ja nzi ni jyodü. ¹² Nu c'o o ndö'ö me mi juëbi nza cja o sivi. Nu cja o ñi'i, mi juns'ü 'na corona c'ü mi jyäns'ä na puncjü. Xo mi t'opjü 'na tjü'ü c'ü dya cjó mi pãrã pje mama. Mi nguextjotsjé c'ü mi chägä c'e pjadü c'ü mi pãrã. ¹³ Mi je'e 'na bitu c'ü vi ngant'aji cja cji'i. Nu c'ü o tjü'ü c'ü, ngueje o Jña Mizhocjimi. ¹⁴ Nuc'ua c'o xondaro a jens'e mi tjünt'üji a xütjü angueze. Nuc'o, nde mi chägäji o t'öxpjadü. C'o xondaro nde mi jeji o bitu c'o xiji lino c'o me ma jo 'ñe ma t'öxü 'ñe me mi jyaxtjo. ¹⁵ Nu c'ü mi chägä c'e t'öxpjadü, cja o ne mi pedye 'na tjedyi c'ü me ma s'ün. Ngue c'ü ro s'odü yo nte'e. Me na zëzhi rga mandaji, nza cja 'ma ri pãrãji co 'na dyëza c'ü t'ëzi. Angueze ra castigaoji; ra tsjapü ra sufridoji. Ra chjëntjovi nza cja 'ma yödüji c'o uva ngue c'ua ra mbedye c'ü e ngui uva. Ra tsjapüji me ra sufridoji na ngueje me ünü Mizhocjimi anguezeji, na ngueje vi tsjaji c'o me na s'o. Me na zëzhi Mizhocjimi, sö ra tsja texe. ¹⁶ Nu c'ü mi chägä c'e t'öxpjadü, mi juns'ü 'na tjü cja o bitu 'ñe cja o ngua. C'e tjü'ü je a cjava c'ü: “Nu c'ü manda texe cja yo jmu 'ñe cja yo rey.”

¹⁷ Nuc'ua ró janda 'na anxe c'ü je mi böbü a nde cja e jyarü. O mapjü na jens'e, o xipji a cjava texe yo ndoparü yo pjüjuaja a nde a jens'e:

—Xä'däji, rí jmurügueji dya, nu ja rí sigueji na puncjü o jñönü. Ngue Mizhocjimi je ra dya'cüji c'e jñönü. ¹⁸ Rí sapüji o ts'ingue c'o rey, 'ñe c'o capitán 'ñe o ts'ingue c'o bëzo c'o me chala. Nde rí sapüji o ts'ingue c'o pjadü 'ñe c'o chägäji. Rí sapüji o ts'ingue texe c'o nte c'o mbëpji, 'ñe c'o dya mbëpji, 'ñe c'o pje pjëzhi, 'ñe c'o dya pje pjëzhi; nde rí sagueji c'o, o 'ñeñe a cja c'ua c'e anxe.

¹⁹ Ró janda c'ua c'ü e animal c'ü na sate 'ñe c'o rey cja ne xoñijömmü 'ñe c'o o xondaroji. Ya vi jmurüji ngue c'ua ro tsjaji

chü'ü nu c'ü mi chägä c'e t'öxpjadü 'ñe c'o o xondaro angueze. ²⁰ O zürüji c'ua c'e animal c'ü na sate. Xo 'ñe o zürüji c'e profeta c'ü ngue c'ü na yeje o animal. C'e profeta ngue c'ü mi böbü a jmi c'ü ot'ü animal, mi cja c'o señal c'o me ma nojo. A cjanu, ngue c'ü vi dyonpü c'o mi cuat'ü o número c'ü ot'ü animal c'o mat'ü c'e ts'ita c'ü exi nguetjo c'ü. C'e animal 'ñe c'e profeta c'ü dya cjuana o pant'aji vivo cja c'ü e zapjü c'ü ngue asufre c'ü me yot'ü sivi. ²¹ Nuc'ua c'o o xondaro c'e animal o bö't'üji. Je o bö't'üji co c'ü e tratjedyi c'ü mi pedye cja o ne c'ü mi chägä c'e t'öxpjadü. Nuc'ua texe c'o ndoparü me co zapüji o ts'ingue c'o vi ndü. Me co pji'ch'iji.

20

Los mil años

¹ Nuc'ua ró janda c'ua 'na anxe c'ü ma sjöbü a jens'e. Mi jün c'ü e sjogü cja c'ü e t'o'o c'ü na jë'ë c'ü dya 'ñetse ja sät'ä. Mi cãjã 'na cadena cja o dyë. ² Nuc'ua o zürü c'ua c'ü e trac'ijmi c'ü ya me mezhe, c'ü ngueje e Satanás c'ü dya jo. Cjanu o ndün't'ü co cadena c'ü ro mezhe 'na mil o cjë'ë. ³ Cjanu o pant'a cja c'ü e t'o'o c'ü me na jë'ë. Cjanu o ngo'bü na jo; cjanu o cuatü o sello, ngue c'ua c'ü dya jo, dya cja ro dyonpü yo nte, hasta 'ma cja ro zäs'ä c'o mil cjë. 'Ma ro cjogü yo mil cjë cja ro sjäpcä ja nzi pa'a.

⁴ Nuc'ua ró janda c'ua o trono nu ja junrü c'o manda. Nuc'o, o ch'unü ra jñüji ngüenda. Xo ró janda c'o aljma c'o o bö't'ü na ngueje o ndünt'üji a xütjü e Jesucristo o mamaji ja ga cja angueze. Nuc'o, dya o mat'üji c'e animal c'ü na sate ne ri ngueje c'e ts'ita c'ü exi nguetjo c'e animal. Dya xo mi cuat'ü o número c'e animal cja o ndëji ne xo ri ngue cja o dyëji. Nuc'o, o nzhogü o bübütjoji na yeje. Nuc'o, o mandaji co e Jesucristo 'na mil cjë. ⁵ C'o dyaja añima c'o dya 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, dya o teji 'ma. Cja ro teji 'ma ro cjogü c'o mil cjë. ⁶ Me ra mäjã nu c'o ot'ü ra te'e. Nuc'o, dya tñ nzhübü a jmi Mizhocjimi c'o. C'o dya 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'o ya ndü, ra tetjoji na yeje, cja rron mboch'üji a sivi. Ngue c'ü xiji na yeje rga ndüji. C'o o nte Mizhocjimi, dya ra sufridoji cja c'e sivi. O

nte Mizhocjimi ra tsjaji mböcjimi ra pëpiji Mizhocjimi 'ñe e Cristo. Nde ra tsjaji jmu co e Cristo c'o mil cjë.

⁷ Nu 'ma ra zäs'ä c'o mil cjë, e Satanás ra xosp'üji cja c'e t'o nu ja mi cjo'bü. Cja rron pjongüji c'ua libre c'ü. ⁸ Nuc'ua ra ma c'ua; ra ma dyonpü yo nte texe cja ne xoñijömmü. Ra ma dyonpü c'o menzumü a Gog 'ñe c'o menzumü a Magog. Ra jmutüji c'ua, ngue c'ua ra tsjaji chü. Me na puncjü c'o o xondaroji. Chjëntjovi nza cja yo 'ñöxijömmü a ñünü cja ndeje. ⁹ Rguí 'ñeji texe cja ne xoñijömmü ra zät'äji cja c'e ndajñiñi c'ü me ne Mizhocjimi, nu ja ri cãrã c'o o nte. Nu c'e jñiñi ngueje a Jerusalén. Ra ngãrãji texe a ñünü cja c'e jñiñi ngue c'ua ra chjotüji c'o ri cãrã nu. Pero nuc'ua ra jyäbã o sivi a jens'e. Ra ndë'ë texe c'o ri cãrã texe a ñünü cja c'e jñiñi. ¹⁰ Nuc'ua e Satanás c'ü onpü yo nte ra pant'aji cja c'ü e zapjü c'ü ngue asufre c'ü me yot'ü sivi. Ngue nu ja xo vi manda Mizhocjimi rví pant'aji c'e animal c'ü na sate 'ñe c'e profeta c'ü dya cjuana. Me ra sufridoji na puncjü, xömmü ndempa, c'ü dya ra nguarü.

El juicio ante el gran trono blanco

¹¹ Nuc'ua ró janda c'ua 'na trono c'ü me ma nojo, c'ü me ma t'öxü. Xo ró janda nu c'ü mi junrü cja c'e trono. Nuc'ua o c'ueñe ne xoñijömmü 'ñe e jens'e a jmi cja c'ü mi junrü cja c'e trono. Dya cja ch'öt'ü c'ua ja mi bübü ne xoñijömmü ne ri ngueje e jens'e. ¹² Nuc'ua ró janda c'o añima, c'o pje mi pjëzhi 'ñe c'o dya pje mi pjëzhi, nde mi böbüji a jmi Mizhocjimi. Nuc'ua Mizhocjimi o xo's'ü c'ua c'o libro. Cja xe nu o xo's'ü c'ua c'ü 'naja libro. Nunü je juns'ü nu, o tjü'ü c'o ra bübüjtjo co Mizhocjimi para siempre. Nuc'ua Mizhocjimi o jñünpü c'ua ngüenda c'o añima nu c'ua ja ma mama cja c'o libro. C'o libro mi mama texe c'o vi tsjaji 'ma mi cãrãji cja ne xoñijömmü. ¹³ Nuc'ua o mar xo o pjons'ü c'o añima c'o vi ndü'ü nu. C'o t'o'o 'ñe c'ua ja cãrã c'o aljma xo o nzhö'ö c'o añima. Mizhocjimi o jñünpüji ngüenda c'ua ja nzi ma tsjaji 'ma mi cãrãji cja ne xoñijömmü. ¹⁴ Nuc'ua c'o t'o'o 'ñe c'ua ja mi cãrã c'o aljma, Mizhocjimi o pant'a cja sivi nza ye lugar c'o. O pant'aji cja c'e zapjü nu ja me yot'ü sivi. Nguejnu xiji na yeje rga

ndüji. ¹⁵ Xo o manda Mizhocjimi o pant'aji cja c'e zapjü c'ü me yot'ü sivi, nu c'o dya quis'i o tjü cja c'e libro nu ja quis'i o tjü nu c'o ra bübüjtjo co Mizhocjimi para siempre.

21

Cielo nuevo y tierra nueva

¹ Ya vi nguarü e jens'e 'ñe ne xoñijömmü. Ya xo mi ojtjo o mar. Nuc'ua cja ró janda c'ua 'na jens'e c'ü cja dadyo; cja na 'na xoñijömmü c'ü cja xo dadyo. ² Nutscö e Juan, ya ró janda c'ua c'ü e ndajñiñi c'ü o xöcü Mizhocjimi. Ngueje a Jerusalén c'ü cja xo dadyo. Je ma sjöbü a jens'e cja Mizhocjimi. Ya vi jocüji na jo; ya je mi cãrã nu o nte Mizhocjimi. Chjëntjovi nza cja 'ma jocü na jo 'na xunt'i c'ü ya ra chjëvi c'e t'i c'ü ra chjüntüvi. ³ Nuc'ua ró ärä c'ua 'na jña c'ü ma jens'e. Je vi 'ñeje cja c'e trono. Je mi mama a cjava:

—Jñanda, Mizhocjimi ya mimi a nde'e cja yo nte, angueze ya ra mimi co yo nte. Ri ngueje o nteji angueze. Nguetsjë Mizhocjimi c'ü ra bübü co anguesji ngue c'ua ri ngue o Mizhocjimiji. ⁴ Mizhocjimi ra ndintspi texe o nguizhöji. Dya cja ra ndüji. Dya cja pje xe ra mbeñeji. Dya cja xo ra huëji. Dya cja xo ra zöji c'ü rrã ü. Na ngueje texe c'o me vi sufridoji cja ne xoñijömmü, dya cja ra sufridoji. Ya nde dadyo texe, je va xitsi a cja c'ua c'e jña'a.

⁵ Nuc'ua c'ü junrü cja c'e trono o mama a cjava:

—Jñanda, nutscö rrã cjapügö ra dadyo texe.

Cjanu o xitsi:

—Opjügue yo jña'a yo, na ngueje na cjuana yo. Yo nte sö ra mbãrã Mizhocjimi cja'a c'ua ja nzi va mama.

⁶ Cjanu o xitsi c'ua:

—Ya nguarü texe yo ro zädã. Nutscö ya exmi bübügö 'ma o mbürü e jens'e 'ñe ne xoñijömmü, y sido rá bübügö 'ma ya rguí nguins'i yo. Nu c'o tûre, nutscö rá unüji c'ü ra ziji ndeje c'ü dya cja ra tûreji; ra bübüjtjoji co Mizhocjimi para siempre. Dya xo rá cobrají c'ü rá unüji c'e ndeje. ⁷ Nu c'o sido ejmezü ra ch'unüji texe yo. Nutscö ri nguetscö o Mizhocjimiji. Nuc'o, ri ngueje ín ch'igö c'o. ⁸ Pero nu c'o me sũ, 'ñe c'o

dya ejmezügö, 'ñe c'o me na s'o, 'ñe c'o mbö't'üte, 'ñe c'o tsãjã o bëzo 'ñe c'o tsãjã o ndixü, 'ñe c'o cëro, 'ñe c'o ma't'ü o ts'ita, 'ñe texe c'o mbëchjine; nuc'o, ra ch'unüji c'ü ra boch'üji cja c'ü e zapjü c'ü tjë'ë co sivi 'ñe asufre. Ngue c'ü xiji na yeje rga ndüji, o mama a cja c'ua.

La nueva Jerusalén

⁹ Cjanu o ëjë c'ua 'naja c'o yencho anxe c'o mi tjë c'o yencho mojmü. C'o mojmü, ya vi pjödüji c'o castigo c'o mi nizhi c'o vi nguarü o sufrido c'o nte. Cjanu o zocügö c'e anxe. O xitsi a cjava:

—Xä'dägue a 'ñecjua. Rá jí'ts'i c'ü e xunt'i c'ü ngue o su'u c'ü e Ts'imë, o 'ñenze.

¹⁰ C'ü o Espíritu Mizhocjimi mi jítsi texe c'o. Nuc'ua c'e anxe o zinzi cja 'na t'eje c'ü me ma ndã. Cjanu o jítsi c'ü e ndajñiñi c'ü o xöcü Mizhocjimi c'ü ngueje a Jerusalén. Ma sjöbü a jens'e cja Mizhocjimi. ¹¹ C'e jñiñi me mi juëbi na zö na ngueje me na zö Mizhocjimi c'ü bübü nu. Me mi juëbi c'e jñiñi nza cja 'na ndojo c'ü me na mizhi c'ü xiji jaspe. Me mi 'ñetse nza cja o vigrio. ¹² Xo mi pë's'i 'naja ndüngümü c'ü me ma nojo, 'ñe me ma ndã. Mi ti'i doce ngoxtji. Nzi 'naja ngoxtji mi bübü 'na anxe. Cja c'o ngoxtji mi juns'ü o tjü c'o doce o ti' e Israel. ¹³ Nzi 'na lado c'e ndüngümü mi ti'i jñi'i ngoxtji. ¹⁴ Nu c'o o ndüngümü c'ü e jñiñi o mbedye doce cimientu. Cja c'o cimientu je mi juns'ü nu o tjü c'o doce o apóstole c'ü e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo.

¹⁵ Nu c'ü mi zocügö, mi jün 'na vara c'ü mi ngue oro. Nuc'ü, je mi dyëdyi c'ü e jñiñi. Xo mi dyëdyi c'ü e ndüngümü 'ñe c'o o ngoxtji. ¹⁶ Nu c'ü e ndajñiñi o mbedye na jo cuagro. Nu c'ü ma maja xo ne ma cjatjonu c'ü ma mbät'ä. C'e anxe o dyëdyi c'ü e jñiñi co c'ü e vara c'ü mi jün. O zö yeje mil cja na yeje ciento kilometro c'ü ma maja. Xo ma cjatjonu c'ü ma ndãã 'ñe c'ü ma mbät'ä. ¹⁷ Nuc'ua xo o dyëdyi c'ua c'o o ndüngümü. O zö sesenta y cuatro metro c'ü ma ndã. C'e anxe o dyëdyi c'ua ja nzi ga tsja yo nte 'ma pje c'o ëdyiji.

¹⁸ Nu c'e ndüngümü vi t'ät'ä co ndojo c'o xiji jaspe. Nu c'ü e ndajñiñi mi ngueje dyavo oro nza cja vigrio c'ü me 'ñetse a tji'i.

¹⁹ Nu c'o cimientu c'ü e ndüngümü mi qui'i

o ndojo c'o me na zö c'o me na mizhi. Nu c'ü o cimientu c'ü ot'ü, mi ngue ndojo c'o xiji jaspe. Nu c'ü na yeje mi ngueje ndojo c'o xiji zafiro. Nu c'ü na jñi'i mi ngueje ndojo c'o xiji ágata. Nu c'ü na nziyojo mi ngueje ndojo c'o xiji esmeralda. ²⁰ Nu c'ü na qui'ch'a mi ngueje ndojo c'o xiji ónice. C'ü na 'ñanto mi ngueje ndojo c'o xiji cor-nalina. C'ü na yencho mi ngueje ndojo c'o xiji crisólito. C'ü na ocho mi ngueje ndojo c'o xiji berilo. C'ü na nueve mi ngueje ndojo c'o xiji topacio. C'ü na dyëch'a mi ngueje ndojo c'o xiji crisoprasa. C'ü na once mi ngueje ndojo c'o xiji jacinto. C'ü na doce mi ngueje ndojo c'o xiji amatista. ²¹ Nu c'o doce ngoxtji mi ngueje o perla. Nzi 'na ngoxtji mi ngueje 'natjo perla. Nu c'o o calle c'ü e jñiñi mi dyavo oro c'o ma 'ñetse nza cja o vigrio.

²² Dya ró jandagö cja c'ü e jñiñi ri järä o templo; na ngueje Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji c'ü sö ra tsja texe, 'ñe c'e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo nguetsjëjëvi templovi. ²³ Nu c'ü e jñiñi, dya ni jyodü e jyarü ne xo ri ngue e zana c'ü ra jya's'ü nu. Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo c'e Ts'imë me na zövi; y nguetsjëvi jya's'üvi. ²⁴ Yo nte yo o jogü o mü'büji ra nzhodüji cja o jya's'ü c'e jñiñi. Nu c'o rey cja ne xoñijömmü ra ë zogü c'o me ni muvi c'o pë's'i anguezeji. ²⁵ Nu c'o ngoxtji, dya ra cjot'ü c'o. Na ngueje pamü ri ndempa nu; ri ojtjo bëxömmü. ²⁶ Yo nte texe cja ne xoñijömmü ra ë zogüji c'o me ni muvi c'o pë's'iji. ²⁷ C'o na s'o, dya ra cjogü a mbo cja c'ü e jñiñi c'o. Dya xo ra cjogü nu, c'o pezhe o bëchjine. Nu c'o ra cjogü nu, nguextjo c'o quis'i o tjü'ü cja c'e libro c'ü tjë'ë c'e Ts'imë. Nu c'o juns'ü o tjü'ü nu, ngue c'o ra bübüttö co Mizhocjimi para siempre.

22

¹ Nuc'ua c'e anxe o jítsi 'na ndare c'ü me mi jore. Ngue c'e ndeje c'ü unü c'ü rga bübüttöji. Me mi 'ñetse nza cja o vigrio. C'e ndare je ma peje cja o trono Mizhocjimi 'ñe c'ü e Ts'imë. ² C'e ndare je mi cjogü a nde cja c'e calle cja c'e jñiñi. Nzi 'na lado c'e ndare mi cja'a nu o za'a c'o quis'i c'o unü c'ü rga bübüttöji. Doce vez ga nguis'i nu cjë'ë. Nzi

'na zana quis'i. Nu c'o o xi c'o za'a ngue c'o jocü yo nte cja ne xoñijõmü. ³ O trono Mizhocjimi 'ñe c'ü e Ts'imë je ra bübü cja c'e jñiñi. Nu c'o o nte Mizhocjimi ra ma't'üji angueze. Dya ra bübü nu, c'o rrã s'o'o. ⁴ Nu c'o o nte ra jñandbaji o jmi. Nu c'ü o tjü'ü, je ra jñus'ü cja o ndë anguezeji, na ngueje o nteji angueze. ⁵ Nujnu, dya ra bëxõmü nu. Dya xo rguí jyodüji o jya's'ü o sivi, ne xo ri ngueje o jya's'ü e jyarü. Ngueje Mizhocjimi c'ü ín Jmugõji ngue o jya's'ü nu. Nu c'o cãrã nu, ra mandaji para siempre.

La venida de Jesucristo está cerca

⁶ Cjanu o xitsi c'e anxe:

—Texe yo jña yo i dyärã na cjuana yo; ra sò ra creo yo nte. Nu c'ü ín Jmugõji Mizhocjimi c'ü jíchi c'o profeta, o xitscö ró ã jí'tsc'ö yo ni jyodü ra zädã, ngue c'ua ra mbãrã yo nte. Dya cja ra mezhe ra zädã. ⁷ Tsjijñi c'ü mama e Jesucristo: “Dya cja ra metscö rá ëjë. Me ra mäjã nu c'o cja c'ua ja nzi ga mama Mizhocjimi cja ne libro”, o mama a cja c'ua.

⁸ Nutscö e Juan, nguetscö ró äragö, xo ró jandagö yo. 'Ma ró jandagö 'ñe ró äragö yo, nuc'ua ró ndüñijõmü a jmi c'e anxe c'ü o jítsi texe yo, ngue c'ua ro ma't'ü c'ü. ⁹ Pero c'e anxe o xitsi a cjava:

—Dya pje rí matcügö. Na ngueje nutscö xo rí mbëpjitjogö cja Mizhocjimi nza cjatse 'ñe nza cja c'o in cjuarmague c'o ngueje profeta, 'ñe nza cja c'o dyaja c'o cja c'ua ja nzi ga mama ne libro. Nguextjo Mizhocjimi rí ma't'ügue, enze a cjanu.

¹⁰ Nuc'ua cjanu o xitsi c'ua:

—Dya rí tso'bü yo jña yo mama Mizhocjimi cja ne libro, na ngueje ya ts'iquëtjo bëzhi c'ü ra zädã texe yo mama ne libro. ¹¹ Nguet'ua yo pa'a yo dya be va sädã, 'ma dya ra nzhogü o mü'bü c'o cja na s'o, jyëzi sido ra tsjaji c'o. Nu c'o me na s'o cjiñi, xe rí jyëzitjo ra nguiñiji c'o na s'o. Nu c'o cja na jo, c'ü xe ra tsjatjaji na jo. Nu c'o ngue o nte Mizhocjimi, c'ü sido ra tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi.

¹² Mama a cjava e Jesucristo:

—Dyärã, dya cja ra metscö rá ëjë; ngue c'ua rá unü nzi 'najaji c'ua ja nzi va tsjaji 'ma mi cãrãji cja ne xoñijõmü. ¹³ Nutscö ya exmi bübügö 'ma o mbürü e jens'e 'ñe

ne xoñijõmü, y sido rá bübügö 'ma ya rguí nguins'i yo, eñe e Jesucristo.

¹⁴ Me ra mäjã nu c'o tjintspiji o mü'büji co o cji e Jesucristo; ngue c'ua ra sò ra ziji c'o quis'i c'e za'a c'ü unü c'ü rga bübütjaji. Xo ra sò ra cjogüji cja o ngoxtji c'ü e ndajñiñi a jens'e. ¹⁵ Ra ngãrã a tji nu c'o dya ejme Mizhocjimi, 'ñe c'o cëro, 'ñe c'o tsãjã o ndixü, 'ñe c'o tsãjã o bëzo, 'ñe c'o mbö't'üte 'ñe c'o ma't'ü o ts'ita, 'ñe c'o pezhe o bëchjine.

¹⁶ E Jesús xo mama:

—Nutscö e Jesús ró täjä nu ín anxegö o ã xi'ts'i texe yo, ngue c'ua rí xipjigue c'o dyaja ín ntegö. Nguetscö ró cjapügö o bübü e David. Xo o mboxbëchezügö e David. Xo nguetscö c'ü chjëntjovi nza cja c'e seje c'ü juëbi 'ma xörü, eñe.

¹⁷ Nu c'ü o Espiritu Mizhocjimi c'ü bübü o mü'bü yo o nte Mizhocjimi mama a cjava:

—Nu'tsc'e Jesucristo ín Jmuts'ügöjme, xã'dã.

Xo mama a cjava yo o nte Mizhocjimi yo ngueje o su c'e Ts'imë:

—Xã'dã dya, a 'ñecjua.

Texe c'o ärä yo jña'a yo, xo ni jyodü ra mamaji a cjava:

—Xã'dã dya, ín Jmuts'ügöjme.

Nu'tsc'eji ín türeji ín neji o ndeje, xã'dãji rí ã siji o ndeje nu unü c'ü rguí bübütjaji. Nu ne ndeje, e Jesucristo ra dya c'ütjaji; dya ra cobrats'üji.

¹⁸ Nu'tsc'eji ín äräji yo jña yo mama ne libro, pjötpüji na puncjü ngüenda. Na ngueje 'ma cjó c'o ra jñu's'ü jña c'o dya mama ne libro, Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda ra tsjapü ra sufrido texe c'ua ja nzi ga t'opjü cja ne libro. ¹⁹ Nu 'ma cjó c'o ra jñücü yo jña yo mama Mizhocjimi cja ne libro, Mizhocjimi xo ra jñüpcü o tjü'ü cja c'e libro nu ja juns'ü o tjü c'o ra bübütjo co Mizhocjimi para siempre. Dya xo ra cjogü a mbo cja o jñiñi Mizhocjimi a jens'e. Ngue c'e jñiñi c'ü xitsiji Mizhocjimi cja ne libro.

²⁰ Nu c'ü mama yo jña'a yo, mama a cjava:

—Dya cja ra metscö rá ëjë, eñe.

Je rga cjanu, amén. Xã'dã, nu'tsc'e Jesús ín Jmuts'ügöjme.

²¹ E Jesucristo c'ü ín Jmugõji ra mböxc'üji, ra nintsjimits'üji ín texeji, o ntets'üji angueze. Je rga cjanu, amén.